Versöhnung durch Wahrheit – Der „Fall Postelberg" und seine Bewältigung 1945-2010
Pravdou k smíření – „Případ Postoloprty" a jeho vyrovnání 1945-2010

Gedenktafel auf dem Postelberger Friedhof | Pamětní deska na postoloprtském hřbitově (Foto: Förderverein Saaz | archiv Nadační spolek Žatec)

Versöhnung durch Wahrheit

Der „Fall Postelberg“ und seine Bewältigung 1945-2010

EINE DOKUMENTATION

Herausgegeben von Andreas Kalckhoff für den Heimatkreis Saaz
unter Mitwirkung von Otokar Löbl

Pravdou k smíření

„Případ Postoloprty“ a jeho vyrovnání 1945-2010

DOKUMENTACE

Vydáno Andreasem Kalckhoffem pro Heimatkreis Saaz
ve spolupráci s Otokarem Löblem

Stuttgart 2013

Das Projekt wurde finanziell gefördert von:
Projekt se uskutečnil díky finanční podpoře:

Freistaat Bayern

Alle Rechte vorbehalten
1. Auflage Januar 2013
© 2013 Heimatkreis Saaz, 91154 Roth (Mittelfranken)
© 2013 Andreas Kalckhoff, 70190 Stuttgart
Redaktion, Lektorat, Gestaltung, Satz: Dr. Andreas Kalckhoff, Stuttgart
Übersetzung und Lektorat des tschechischen Teils:
Otokar Löbl und Mgr. Petr Šimáček
Druck und Bindung: pbtisk, CZ-26101 Příbram

Všechna práva vyhrazena
1. vydání prosinec 2013
© 2013 Heimatkreis Saaz, 91154 Roth (Mittelfranken)
© 2013 Andreas Kalckhoff, 70190 Stuttgart
Redakce, lektorát, grafika, sazba: Dr. Andreas Kalckhoff, Stuttgart
Překlady a lektorát českého dílu:
Otokar Löbl a Mgr. Petr Šimáček
Tisk a vazba: pbtisk, CZ-26101 Příbram

ISBN 978-3-00-038697-8

www.heimatkreis-saaz.de

Inhalt

Vorwort. Von Andreas Kalckhoff 9

ERSTER TEIL

„Tatsächlich Gräueltaten": Die Massenexekutionen nach Kriegsende im Mai / Juni 1945 13

Editorische Hinweise 14
Vorbemerkung. Von Andreas Kalckhoff 15
Warum gerade Saaz? Von Peter Klepsch 21
Worum es in diesen Dokumenten geht. Von Herbert Voitl (†) 33
Bericht für Innenminister Václav Nosek vom 2. Juli 1947 43
Vorbericht zum Fall Postelberg und Saaz vom 28. Juli 1947 49
Die Verhöre der parlamentarischen Untersuchungskommission Saaz 30./ 31. Juli 1947 55
Zur Schlussbesprechung der Untersuchungskommission. Von Herbert Voitl (†) 113
Aussageprotokolle der Parlamentskommission (Auszug) 115
Exhumierung, Einäscherung und Bestattung der Mordopfer von Postelberg. Von Herbert Voitl (†) 121
Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx vom 13. August 1947 128
General Reicins und Leutnant Čubkas Rolle im Massaker von Postelberg 137
Aufschiebung des Verfahrens gegen tschechoslowakische Soldaten am 9. Oktober 1997 139

ZWEITER TEIL

„Dieses Erleben hat mich seelisch verändert": Überlebende erinnern sich 251

Vorbemerkung. Von Andreas Kalckhoff 253
Die Ermordung des Saazer Paters Maximilian am 7. Juni 1945. Anonymer Bericht 257
Bei Kriegsende tanzte unsere Mutter mit uns Ringelreihe. Von Josef-H. Hasenöhrl (†) aus Podersam 261
Am 3. Juni wurden wir früh durch Geschrei und Schüsse geweckt. Von Heinrich Giebitz aus Saaz 268
„Gebt Eure Uhren her, ihr werdet nie mehr welche brauchen". Von Peter Klepsch aus Saaz 273
Postelberg – na ja, es war Zufall, wenn man überlebt hat. Von Franz Stopfkuchen aus Saaz 277
Es ist gefährlich, ein Freund der Tschechen zu sein. Von Hans Jäckl aus Saaz 278
Es war die absolute Rechtlosigkeit, die mich heute noch empört. Von Kurt Eckert aus Saaz 280
Im Lager wurden wir immer weniger Kinder. Von Uta Reiff, geb. Jäckl aus Saaz 281
Wenn ein Schuss gefallen ist, hat er gesagt: „Wieder ein Deitscher!" Von Erika Dengler-Soukup aus Saaz 283
Wir waren Freiwild für die tschechischen Soldaten. Von Friederike Götschel, geb. Mocker aus Saaz 285
Wir fuhren Sand in den Hof, um die Blutlachen zu überschütten. Von Ottokar Kremen aus Komotau 286
Wir haben gedacht, hier geht es zu einem Arbeitseinsatz zur Ernte. Von Franz Müller aus Kaaden 291
Die Tschechen könnten sagen: „Es ist geschehen, und es tut uns leid". Von Christiane Brückner aus Totzau 293
Todesopfer im Saazerland nach Kriegsende 1945 295

DRITTER TEIL

„Diese Erniedrigung des Menschen": Scham, Gedenken und Versöhnung 369

Deutsch-Tschechische Erklärung über die gegenseitigen Beziehungen und deren künftige Entwicklung 370
Vorbemerkung. Von Andreas Kalckhoff 371
Der Kreislauf der Gewalt. Von Uta Reiff 375
Wehe den Besiegten! Von Kveta Tošnerova und David Hertl / Svobodný Hlas 377

Versöhnung durch Wahrheit. Gedenkfeier für die ermordeten Postelberger und Saazer. Von Adalbert Wollrab 385
Für einen dauerhaften gegenseitigen Dialog. Rede von Jaroslav Venclík (†) 389
Der Gestapo entkommen, von Tschechen verhaftet. Von Ondřej Černý / Mladá Fronta Dnes 390
Eine tödliche Mission. Von Alexandra Klausmann / Focus 391
Zur Tausendjahrfeier der Stadt Saaz 2004. Von Herbert Voitl (†) 393
Spätlese: Reflexion der Kriegs- und Nachkriegsverfolgung. Von Markéta Kachlíková / Radio Prag 395
Opfer des Nachkriegsmassakers kommen nach Laun. Von Ondřej Černy / Mladá Fronta DNES 398
Die Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen 1945-1946. Eine Ausstellung 400
Das war kein Zornesausbruch des Volkes. Eröffnungsrede zur Ausstellung von Eduard Vacek 401
Gerechte Vergeltung, Rache oder Verbrechen gegen die Menschlichkeit? Von Otokar Löbl 405
Die Opfer des Kommunismus in Nordböhmen in den Jahren 1945-1946. Zusammenfassung von Otokar Löbl 407
Auf der Suche nach Wahrheit: Ausstellung über Exzesse von 1945-46. Von Martina Schneibergova / Radio Prag 411
Erinnerung an die Abschiebung der Deutschen. Von Tomáš Kassal / Mladá Fronta Dnes 412
Es geht um die symbolische Bestattung unschuldiger Opfer. Svobodný Hlas 1. Oktober 2008 414
Wird in Postelberg ein Gedenkstein für die Opfer des Postelberger Massakers stehen? Von Adalbert Wollrab 415
Grausame Rache im Juni 1945 – Vergeltung für den Krieg. Von Tomáš Kassal / Mladá Fronta iDnes 418
Postelberg will endlich Ruhe vor dem Zweiten Weltkrieg. Von Kilian Kirchgessner, Deutschlandfunk 420
Der Blick zurück zeigt nach vorn. Von Klaus Brill / Süddeutsche Zeitung 422
Mord im Fasanengarten. Von Hans-Ulrich Stoldt/ Der Spiegel 425
Nach Jahren der Durchbruch: Die Stadt errichtet den erschlagenen Deutschen ein Denkmal. Von Libor Želinský 429
Sudetendeutsche dankbar für tschechisches Zeichen. Von Bernd Posselt / Sudetendeutsche Landsmannschaft 431
Den unschuldigen Opfern. Von Martin Komárek / Mladá Fronta Dnes 432
Diese Erniedrigung des Menschen. Zur Enthüllung der Gedenktafel in Postelberg. Von Michal Pehr 436
Trauerrede. Von Uta Reiff 438

ANHANG

Danksagung 502
Herausgeber und Mitarbeiter 503
Literatur 505
Namens- und Ortsregister 507

Obsah

Úvodní slovo 11

PRVNÍ DÍL
„Skutečná zvěrstva": Masové popravy po skončení války v květnu a červnu 1945 **145**

Ediční poznámka. Andreas Kalckhoff 146
Úvodní poznámky. Andreas Kalckhoff 147
Proč právě Žatec? Peter Klepsch 151
O co v těchto dokumentech jde. Herbert Voitl (†) 161
Zpráva pro ministra Václava Noska z 2. července 1947 169
Předběžná zpráva k případu Postoloprty a Žatec z 28. července 1947 174
Výslechy před parlamentní komisí v Žatci 30.-31. července 1947 179
Komentář k závěrečné rozpravě. Herbert Voitl (†) 226
Protokoly výpovědí svědků parlamentní komise (výňatky) 227
Exhumace, zpopelnění a pohřbení obětí vražd z Postoloprt. Herbert Voitl (†) 232
Zpráva Státní bezpečnosti Most z 13. srpna 1947 239
Úloha generála Reicína a poručíka Čubky v Postoloprtech 245
Usnesení o odložení stíhání týkající se trestné činnosti spáchané československými vojáky z 9. října 1997 247

DRUHÝ DÍL
„Tento zážitek mne duševně změnil": Přeživší a pamětníci si vzpomínají **315**

Úvodní poznámky. Andreas Kalckhoff 317
Zavraždění žateckého pátera Maximiliana 7. června 1945. Anonymní zpráva 320
Ke konci války s námi maminka tancovala dokola. Josef-H. Hasenöhrl (†) z Podbořan 323
Ráno 3. června jsme byli probuzeni střelbou a křikem. Heinrich Giebitz ze Žatce 329
Dejte nám své hodinky, již je nebudete nikdy potřebovat. Peter Klepsch ze Žatce 332
Postoloprty – byla to náhoda, když někdo přežil. Franz Stopfkuchen ze Žatce 335
Je to nebezpečné být přítelem Čechů. Hans Jäckl ze Žatce 336
Bylo to naprosté bezpráví, které mne ještě dnes rozhořčuje. Kurt Eckert ze Žatce 338
V táboře bylo stále méně dětí. Uta Reiffová, rozená Jäcklová ze Žatce 339
Byli jsme nehájená zvěř pro české vojáky. Friederika Götschelová, rozená Mocker ze Žatce 340
Když padla střela, řekl: „Znovu jeden Němec!" Erika Dengler-Soukupová, rozená Köstler ze Žatce 341
Vozili jsme písek na dvůr, abychom zasypali louže krve. Ottokar Kremen z Chomutova 343
Mysleli jsme si, že jde o pracovní nasazení ke sklizni. Franz Müller z Kadaně 347
Češi by mohli říci: „Je nám líto, co se stalo". Christiana Brücknerová, rozená Müllerová z Tocova 349
Mrtvé oběti na životech Žatecka po skončení války 1945 350

TŘETÍ DÍL
„Ponížení člověka": Stud, vzpomínání a smíření **441**

Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji 21. leden 1997 442
Úvodní poznámky. Andreas Kalckhoff 443
Cyklus násilí. Uta Reiffová 447
Běda poraženým! Květa Tošnerová a David Hertl 449

Pravdou k smíření. Vzpomínková akce pro zavražděné postoloprtské a žatecké občany. Adalbert Wollrab 455
Pro trvalý vzájemný dialog. Projev Jaroslava Venclíka (†), Hotel Motes 19. září 2002 458
Utekl gestapu, ale zatkli ho Češi. Ondřej Černý / Mladá Fronta DNES 459
Smrtelná mise. Alexandra Klausmann / FOCUS 460
K tisíciletému výročí města Žatce v roce 2004. Herbert Voitl (†) 462
Pozdní sběr: Reflexe válečné a poválečné persekuce. Markéta Kachlíková / Radio Praha 464
Do Loun přijedou účastníci poválečného masakru. Ondřej Černý / Mladá Fronta DNES 466
Oběti komunistické moci v severočeském pohraničí v letech 1945-1946. Výstava 467
Nebyl to výbuch lidového hněvu. Úvodní slovo k výstavě „Oběti komunistické moci" / Eduard Vacek 468
Spravedlivá odplata, pomsta nebo zločiny proti lidskosti? Otokar Löbl 471
Oběti komunistické moci v severočeském pohraničí 1945-1946. Shrnutí textů výstavy Otokarem Löblem 472
Hledání pravdy: výstava o excesech 1945-46. Martina Schneibergová / Radio Praha 476
Vzpomínky na odsun Němců. Tomáš Kassal / Mladá fronta DNES 477
Jde o symbolické pohřbení nevinných obětí. Svobodný Hlas 1. říjen 2008 478
Bude v Postoloprtech stát pomník pro oběti postoloprtského masakru? Adalbert Wollrab 479
Děsivá pomsta v červnu 1945 – Odplata za válku. Tomáš Kassal / Mladá Fronta DNES 482
Postoloprty chtějí konečně klid po druhé světové válce. Kilian Kirchgessner / Deutschlandfunk 484
Pohled nazpět ukazuje dopředu. Klaus Brill / Süddeutsche Zeitung 485
Vražda v bažantnici. Hans-Ulrich Stoldt / Der Spiegel 487
Průlom po letech: město zřídí pomníček ubitým Němcům. Libor Želinský / Žatecký a lounský Deník 490
Sudetští Němci jsou vděčni za české znamení. Bernd Posselt / Sudetoněmecké krajanské sdružení 492
Nevinným obětem. Martin Komárek / Mladá Fronta DNES 493
Ponížení člověka. Projev při odhalení pamětní desky nevinným obětem v Postoloprtech. Michal Pehr 496
Smuteční řeč. Uta Reiffová 498

DOTATEK

Poděkování 502
Vydavatel a spolupracovníci 503
Literatura 505

Vorwort

Ob Geschichte von Personen und Völkern gemacht wird oder sich nicht vielmehr als überpersönlicher Strukturwandel nach eigenen Gesetzen vollzieht, ist umstritten. Sicher ist aber, dass Geschichte von Personen und Völkern erlitten wird. „Völker" steht hier nicht nur für Staatsnationen, sondern schließt Personengruppen ein, die als politische Handlungseinheit erscheinen. Die Sudetendeutschen sind so eine Gruppe. Sie sind nicht immer da gewesen, sondern haben sich seit Anfang des letzten Jahrhunderts aus den verstreut im Königreich Böhmen lebenden Deutschen verschiedenster Herkunft und Tradition zu einer politischen Schicksalsgemeinschaft entwickelt. Am Ende erlitten sie ein tragisches Schicksal. Ihr Schicksal ist dabei mit dem des böhmischen Mehrheitsvolkes eng und teilweise unheilvoll verwoben. Auch die tschechische Geschichte hat tragische Züge, und ein Teil dieser Tragödie sind wiederum die Deutschen.

Die tschechische Tragödie begann im 19. Jahrhundert, als es der böhmischen Nation im Habsburgerreich nicht gelang, eine mit Deutschen und Ungarn gleichberechtigte Stellung zu erlangen. Sie erlag im frühen 20. Jahrhundert, als der Ausgang des Ersten Weltkriegs ihr unverhofft einen eigenen Staat bescherte, der Hybris des Nationalstaatdenkens, das Minderheiten zur Assimilation nötigt. Sie wurde danach Opfer eines noch viel rabiateren deutschen Nationalismus, der vor Ausrottung und Versklavung nicht zurückschreckte. Sie brachte ihrerseits nicht die Großmut auf, den deutschen Mitbürgern, die sie für die Nazi-Herrschaft zu Recht mitverantwortlich machte, eine neue Chance zu geben, sondern fügten den Nazi-Verbrechen ein weiteres hinzu. Die Vertreibung, ob mit oder ohne Billigung der Alliierten, und die Nachkriegsmassaker sind für sich schon eine Tragöde – nicht nur für die Sudetendeutschen, sondern auch für die tschechische Seele. Aber die tschechische Tragödie ging weiter: über vierzig Jahre kommunistische Diktatur und sowjetische Oberherrschaft, unterbrochen nur durch einen kurzen „Prager Frühling". Viele Tschechen flohen ins Exil.

In der Tragödie liegen Schuld und Unschuld eng beisammen. In diesem Buch soll indes weder Schuld angeklagt, noch verrechnet werden. Mehr als ein halbes Jahrhundert nach dem verheerenden Eroberungskrieg, mit dem die Deutschen unter Hitler Europa überzogen haben, und der Vertreibung der Deutschböhmen aus ihren Jahrhunderte alten Wohngebieten ist es indes nicht zu früh, dieses finstere Kapitel deutsch-tschechischer Beziehungen vollständig auszuleuchten. Unter kommunistischer Herrschaft durfte in der Tschechoslowakei über die Verbrechen an den Deutschen in der unmittelbaren Nachkriegszeit nicht geschrieben, ja nicht einmal gesprochen werden. In Deutschland hatte man keinen Zugang zu den wissenschaftlichen Quellen in Prager Archiven, die das Schicksal der vertriebenen Sudetendeutschen im Detail hätten belegen können. So wußte man bis vor kurzem alles über die Untaten der Deutschen während Besatzung und Krieg, aber nichts Sicheres über die Umstände der sudetendeutschen Vertreibung.

Dr. phil. Andreas Kalckhoff

Seit 1989 sind die Tschechen frei, öffentlich zu reden und zu schreiben, was ihre persönliche Meinung ist, frei auch, sich über die dunklen Episoden ihrer Geschichte zu informieren. Gibt es Freiheit ohne Wahrheit? Kann eine freie Gesellschaft existieren, ohne sich Rechenschaft über die Vergangenheit abzulegen, auch wenn sie schmerzlich ist? Nein, sagten einige jüngere und ältere Bürger in Tschechien seit der Mitte der neunziger Jahre. Sie lebten nahe der nordböhmischen Orte, in denen 1945 Fürchterliches geschah. Sie wollten wissen, warum und was genau und warum sie nie etwas davon erfahren haben, nicht in der Schule und nicht in den Zeitungen. Diesen Tschechen verdanken wir dieses Buch.

Und einigen Sudetendeutschen. Es sind dies Deutschböhmen, die in ihrer Mehrheit Mitglieder der „Sudetendeutschen Landsmannschaft" oder ihrer Untergliederungen sind. Die älteren waren 1945 Kinder oder sind erst nach dem Krieg geboren. Die „alten" waren damals sechzehn oder siebzehn, haben das Lager Postelberg überlebt oder sind auf andere glückliche Weise davongekommen. Sie sind meist voll Bitternis über das eigene Schicksal oder das ihrer Eltern. Sie rechten mit diesem Schicksal und klagen, dass man sie lange nicht in der tschechoslowakischen – und seit den siebziger Jahren auch nicht mehr in der deutschen – Öffentlichkeit anhören wollte. Aber sie haben, als sich nach der „samtenen Revolution" in der Tschechoslowakei erst einmal nichts bewegte im Verhältnis von Sudetendeutschen und Tschechen, darüber nachgedacht, warum dem so ist.

Es gibt verschiedene Gründe – z. B. die fortwirkende kommunistische Erziehung zur Unfreiheit des Denkens. Ein wesentlicher Grund ist jedoch, dass die in der „Landsmannschaft" organisierten Sudetendeutschen ihre Klage als Anklage vorgebracht haben. Sie haben sich nicht begnügt, ihr Schicksal zu beklagen, wozu sie alles Recht hatten. Sie wollten, auch noch fünfzig Jahre nach den schrecklichen Ereignissen, den tschechischen Staat und damit die heute dort lebenden Menschen zur Rechenschaft ziehen. Menschen, die von diesen Verbrechen noch überhaupt nichts gehört oder denen man nur beschönigende oder entschuldigende Teilwahrheiten erzählt hatte. Man hat den Eltern und Großeltern dieser Menschen Völkermord – das schlimmste denkbare Verbrechen – vorgeworfen. Man hat gefordert, präsidiale Nachkriegsdekrete und Gesetze aufzuheben, die Historiker heute der Geschichte zuordnen und nicht dem aktuellen Rechtsleben. Man kann entschuldigend sagen: Das ist typisch deutsch, wenn auch sicher nicht unsere beste Eigenschaft. Man kann dies alles fordern, wenn man einen Rechtsstreit gewinnen will. Aber die Sudetendeutschen wollten eigentlich Versöhnung. Vielleicht nicht alle. Aber auch viele von denen, die wirklich eine Verständigung mit den Tschechen suchten, sind lange in diese argumentative Falle des Rechtsanspruchs gelaufen.

Dies ist jetzt ein schwieriger Übergang zur Entstehung dieses Buches. Denn seine Keimzelle ist ein Sonderheft des sudetendeutschen „Heimatbriefs Saazerland" mit dem Titel „Genozid", in dem erstmals das Hauptdokument der parlamentarischen Untersuchung von 1947 (und verwandte Akten) über die Verbrechen von Saaz und Postelberg vollständig und in deutscher Übersetzung abgedruckt wurde. Es wurde eingeleitet von meinungsstarken, aber bei aller Heftigkeit unpolemischen Aufsätzen. Was den Titel angeht, muss man sagen, dass es auch tschechische Bürger gibt, die im Zusammenhang mit „Postelberg" von Völkermord sprechen. Historiker hüben und drüben sehen das mehrheitlich anders. Für Deutsche und Tschechen im Jahre 2012, die persönlich mit diesen Dingen nichts zu tun haben und sich einfach nur vertragen wollen, ist solch ein Streit freilich akademisch.

Was am Heimatbrief-Sonderheft auffällt ist, dass es sich erstaunlich wenig inhaltlich mit den veröffentlichten Quellen auseinandersetzt und daraus auch keine Kampfbegriffe wie Genozid ableitet, jedenfalls nicht argumentativ. Dabei bestätigen sie doch, was man den vertriebenen Sudentendeutschen über ein halbes Jahrundert hinweg nicht recht glauben wollte: die Ermordung hunderter, wenn nicht tausender Deutscher kurz nach Kriegsende. Einer der Herausgeber, Herbert Voitl (†) erklärte diesen Mangel an Analyse mit Zeitnot und stellte dafür eine detaillierte Kommentierung in einer späteren Überarbeitung in Aussicht. Er konnte diese nicht mehr selbst verwirklichen. Stattdessen gibt es nun dieses Buch, das mit dem Anklageritual ein Ende macht und unter dem Wahlspruch „Versöhnung durch Wahrheit" für eine gemeinsame Vergangenheitsbewältung plädiert. Mit Willen des sudetendeutschen „Heimatkreises Saaz" erfuhr die Veröffentlichung der Akten von 1947 eine Erweiterung durch die Dokumentation der Aktivitäten tschechischer Journalisten, Schriftsteller und Theatermacher seit 1995 zur Aufklärung der tschechischen Öffentlichkeit. Hauptsächlich ihrem Engagement ist es zu verdanken, dass die Opfer von „Postelberg" heute einen Gedenkplatz haben.

Die Sudetendeutschen beklagen nicht nur das Unrecht, das ihnen durch körperliche Gewalt und materielle Enteignung angetan wurde, sondern die Vertreibung aus der Heimat als solche. Es muss erwähnt werden, dass Vertreibungen im 20. Jahrhundert ein gängiges Mittel der Politik waren, unter Stalin, aber auch unter Hitler und am Ende des Jahrhunderts noch einmal auf schreckliche Weise auf dem Balkan. Das kann keine Entschuldigung sein, aber für den Historiker ist der Zeitgeist auch immer ein Mittel der Erklärung. Den Betroffenen hilft das alles gar nichts. Es helfen ihnen aber auch keine Rechtsstandpunkte. Geschichte ist nicht mehr zu ändern. Es mag dem Seelenfrieden der Betroffenen und Nachkommen dienen, Recht zu bekommen, aber die Geschichte spricht selten Recht. Also muss man sich an das halten, was mit dem guten Willen aller Beteiligten zu bekommen ist: die Wahrheit. Die Wahrheit ist, das belegt der erste und zweite Teil dieser Dokumentation, dass unschuldige Menschen – vielleicht auch schuldige, aber ohne Gerichtsurteil – gequält und ermordet wurden. Zur Wahrheit gehört auch, das zeigt der dritte Teil, dass eine reife Gesellschaft in der Lage ist, bittere Wahrheiten zu ertragen.

In der Tragödie führt das unschuldig schuldig Werden zu großem Leid für alle Beteiligten. Im Betrachter erregt dies Mitleid und Schrecken, durch die er zur Katharsis, zur Reinigung der Seele gelangt. Ich wünsche dem Leser dieses Buches, dass er auch etwas davon spürt.

Stuttgart, Januar 2013 Dr. Andreas Kalckhoff

Úvodní slovo

Zda je historie dílem osob či národů nebo se jedná o nadosobní strukturální změnu řídící se vlastními zákony, je sporné. Jisté však je, že historie je osobami a národy vytrpěna. „Národy" v tomto případě nejsou pouhým označením pro národní státy, nýbrž zahrnují skupiny osob, jež se jeví jako politicky jednotná skupina. Sudetští Němci takovou skupinou jsou. Nebyla zde vždy, nýbrž vyvinula se z Němců s odlišným původem a tradicí, žijících začátkem minulého století v osudovém společenství rozptýleni na území Českého království. Nakonec je potkal tragický osud. Jejich osud je přitom úzce a částečně také neblaze spojen s českým většinovým obyvatelstvem. A obdobně česká historie v sobě zahrnuje tragické prvky, a částí této tragédie jsou Němci.

Česká tragédie započala v 19. století, když se českému národu nepodařilo v rámci habsburské říše dosáhnout stejného postavení jako Němcům a Maďarům. On podlehl začátkem 20. století, když výsledek 1. světové války mu nečekaně nadělil vlastní stát hybridy národního smýšlení, které nutí menšiny k asimilaci. Následně se český národ stává obětí ještě surovějšího německého nacionalismu, který se nezalekl ani takových činů, jako vyhlazování a zotročování. Následně však nebyl schopný velkorysosti vůči německým spoluobčanům, které právem činil spoluodpovědnými za vládu nacistického režimu, nedal mu novou šanci, nýbrž připojil k nacistickým zločinům další. Vyhnání, ať již se souhlasem spojenců nebo bez a následné poválečné masakry jsou již samy o sobě tragédií, a to nejen pro sudetské Němce, ale i pro českou duši. Česká tragédie však pokračuje. Přes čtyřicet let komunistické diktatury a sovětské nadvlády jí přerušuje pouze krátké období „Pražského jara". Mnoho Čechů odchází do exilu.

V rámci této tragédie stojí blízko sebe otázka viny a neviny. V této knize však nebude vina žalována, ani vypočítávána. Více, než půl století po dobývací válce, kterou Němci pod vedením Hitlera zamořili Evropu a po vyhnání českých Němců z jejich po staletí obývaném území, nastal čas tuto temnou kapitolu česko-německých vztahů osvětlit. V komunistickém Československu nebylo možné o poválečných zločinech spáchaných na německém obyvatelstvu hovořit, natož psát. Na druhé straně, v Německu chyběl přístup k vědeckému materiálu, jenž se nacházel v pražských archivech, který by osudy vyhnaných sudetských Němců mohl detailně potvrdit. Do nedávné doby se tak sice vědělo vše o německých zločinech během okupace a války, ale nic jistého o okolnostech sudetoněmeckého vyhnání.

Dr. phil. Andreas Kalckhoff

Od roku 1989 jsou Češi svobodní, mohou veřejně vyjadřovat své osobní názory ústně i písemně, a svobodně také mohou pátrat po stinných epizodách svých dějin. Existuje svoboda bez pravdy? Může existovat svobodná společnost, aniž by kriticky složila účty za svou minulost, a to i přesto, že je bolestivá? Ne, odpovídají od poloviny devadesátých let někteří mladší i starší občané České republiky. Tito lidé žili v blízkosti severočeských lokalit, ve kterých se v roce 1945 odehrávaly otřesné události. Chtěli vědět proč, co přesně a proč se o tom nikdy nedozvěděli, ani ve škole ani v novinách. A právě těmto Čechům vděčíme za tuto knihu.

A také některým sudetským Němcům. Jsou to ti sudetští Němci, kteří jsou ve své většině členy „Sudetoněmeckého krajanského sdružení" (*Sudetendeutsche Landsmannschaft*) nebo jeho odnožích. Ti starší byli v roce 1945 dětmi nebo se narodili až po válce. „Nejstarším" bylo tehdy šestnáct, sedmnáct let, přežili tábor „Postoloprty", nebo těmto neblahým událostem nějakou šťastnou náhodou unikli. Většinou jsou tito lidé plni hořkosti z vlastního osudu nebo osudu rodičů. Oni se perou s tímto osudem a stěžují si, že jim československá – a od 70. let také německá veřejnost – dlouho nechtěla naslouchat. Proč tomu tak je, začali sami teprve přemýšlet až po „sametové revoluci", kdy ze začátku nebyl v Československu žádný posun ve vztahu Čechů a sudetských Němců.

Existují různé důvody. Například nadále působící komunistická výchova vedoucí k nesvobodnému myšlení. Podstatným důvodem však je, že ti, kteří jsou organizováni v „Sudetoněmeckém krajanském sdružení" předložili svoji žalobu jako obžalobu. Nespokojili se s pouhou žalobou svého osudu, na kterou měli plné právo. Chtěli ovšem, ještě padesát let po těchto hrůzných událostech, český stát a v něm dnes žijící lidi dovést k odpovědnosti. Lidi, kteří o těchto zločinech nikdy před tím neslyšeli nebo jim byly vyprávěny jen zkreslené a omluvné polopravdy. Nyní se jejich rodičům a prarodičům vyčítal genocid - nejhorší možný zločin lidstva. Požadovalo se zrušení poválečných prezidentských dekretů a zákonů, které jsou dnešními historiky řazeny do minulosti a ne do aktuálního právní-

ho systému. Omluvně bychom mohli říci: To je typicky německé, i když to rozhodně není naše nejlepší německá vlastnost. To vše lze požadovat, pokud se hodlá vyhrát nějaký soudní spor, ale sudetští Němci vlastně chtěli usmíření. I když asi ne všichni. Ale mnozí z těch, kteří opravdu usilovali o porozumění s Čechy, se už dávno ocitli v této argumentativní pasti právních nároků.

Přechod ke vzniku a obsahu této knihy je nyní těžký. Neboť její základ tvoří zvláštní vydání Domovského zpravodaje Žatecka, s titulem „Genocid" (*Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe „Genozid*"). Zde byl poprvé v celém znění otištěn v německém překladu hlavní dokument parlamentního vyšetřování z roku 1947 (a s ním související spisy) o zločinech v Žatci a Postoloprtech. Dokumentům předcházely úvody s názorově výraznými, ale přesto ve své dravosti, nepolemické články. Co se týče názvu, musíme říci, že existují i na české straně občané, kteří v souvislosti s poválečným děním v Postoloprtech hovoří o genocidě. Historici na obou stranách toto ovšem většinou vidí jinak. Ale také pro Čechy a Němce, kteří s těmito věcmi nemají co do činění a chtějí spolu jenom jednoduše vycházet, je tento spor samozřejmě pouze akademický.

Co na tomto zvláštním vydání Domovského zpravodaje Žatecka je především nápadné, že se až překvapivě málo vypořádává s již uveřejněnými zdroji a nevyvozuje z nich žádné polemické výrazy, jako genocida, každopádně ne argumentativně. Přitom potvrzují přece to, co se vyhnaným sudetským Němcům přes půl století nechtělo přiznat: zavraždění stovek ne-li tisíců Němců po skončení války. Jeden z vydavatelů, Herbert Voitl (†) vysvětlil tento nedostatek analýzy časovou tísní a naznačil, že detailní komentáře budou vypracovány v následujícím přepracovaném vydání. Bohužel tento svůj úmysl již nemohl uskutečnit. Místo toho vznikla tato kniha, která ukončuje rituál obžalob a pod heslem „usmiřování pravdou" hájí vzájemné překonání minulosti. Se souhlasem sudetoněmeckého spolku, Domovský spolek Žatec (*Heimatkreis Saaz*) byly uveřejněné spisy z roku 1947 rozšířeny o dokumentaci aktivit českých novinářů, spisovatelů a divadelních tvůrců, kteří od roku 1995 přispívali k informovanosti české veřejnosti o těchto poválečných událostech. Především díky jejich angažovanosti vděčíme za to, že oběti z Postoloprt mají nyní své pamětní místo.

Sudetští Němci si nestěžují pouze na bezpráví, fyzické násilí a vyvlastnění majetku, nýbrž na vyhnání z jejich vlasti jako takové. Zde musíme zmínit, že vyhánění různých skupin obyvatelstva se ve 20. století stalo běžným prostředkem politiky. Za Stalina, Hitlera a následně ještě jednou na konci století strašným způsobem na Balkáně. To však nemůže být omluvou, i když pro historika je často dobový duch doby také prostředkem k vysvětlení. Postiženým toto všechno ovšem již nepomůže. Nepomáhají jim ani žádná právní stanoviska. Historii už nelze změnit. Právo a jeho uznání může sice posloužit klidu duše postižených osob a jejich potomků. Dějiny však zřídka soudí spravedlivě . Musíme se tak držet toho, co lze získat dobrou vůlí všech zúčastněných stran – pravdy. Pravdou je, to dokazuje první a druhá část této publikace, že mučeni a zavražděni byli nevinní lidé – možná také vinní, ovšem bez soudního rozsudku. K pravdě také patří, to ukazuje třetí díl, že vyspělá a zralá společnost je ve stavu snést i hořké pravdy.

V tragédii vede vznik viny a nevinnosti vždy k velkému utrpení všech zúčastněných. U pozorovatele vzbuzuje soucit a zděšení, prostřednictvím této katarze dochází k očistě jeho duše. Přeji čtenáři této knihy, aby něco takového též pocítil.

Stuttgart, leden 2013 Dr. phil. Andreas Kalckhoff

ERSTER TEIL

„Tatsächlich Gräueltaten“: Die Massenexekutionen nach Kriegsende im Mai / Juni 1945

Bei der vorliegenden Dokumentation handelt es sich nicht um eine wissenschaftliche Edition. Trotzdem orientieren wir uns an deren Regeln. Allerdings gilt es, Kompromisse zu schließen mit Lesbarkeit und Verständlichkeit für ein breites Publikum. Der Charakter der Quellen soll erkennbar bleiben, doch wollen wir den Leser nicht mit editorischen Finessen plagen. Der Lesbarkeit zuliebe werden Schreibweisen vereinheitlicht, fehlende Satzzeichen ergänzt, kleinere Schreibfehler korrigiert und ähnliches, sofern es den Sinn nicht verändert. Zum Beispiel werden tschechische Eigennamen hinsichtlich der Akzentsetzung vereinheitlicht. Im deutschen Teil wird das Datum immer mit ausgeschriebenem Monat wiedergegeben. Manchmal blieben jedoch auch kleinere sachliche und grammatische Fehler aus Gründen der Authentizität stehen. Das gilt vor allem für tschechische Originaldokumente.

In kritischen Fällen helfen Anmerkungen im Text oder als Endnote zum inhaltlichen und formalen Verständnis der Quelle sowie zur Aufklärung von sachlichen Fehlern. Dabei werden redaktionelle Anmerkungen, die nicht mit ein, zwei Worten zu erledigen sind, in Endnoten angeboten. Sie dienen mehrheitlich dem Verständnis historischer Zusammenhänge, der Vorstellung von Personen sowie Querverweisen und Literaturhinweisen.

Folgende typografische Konventionen wurden eingeführt: Ausdrücke in eckigen Klammern beinhalten sprachliche oder inhaltliche Erläuterungen sowie Korrekturen des Herausgebers und sind nicht Teil des Originals. Ausdrücke in runden Klammern bieten sprachliche Varianten an. Zum Beispiel wird, im deutschen Teil, zu den deutschsprachigen Ortsnamen[1] immer die tschechische Form in Klammern hinzugefügt. Oder es werden bei schwierigen Übersetzungen die originalsprachigen Ausdrücke in Klammern vorgestellt. Aus den maschinenschriftlichen Quellen 1947-1951 werden die Schrägstriche, die für die fehlenden Klammern auf der Schreibmaschinentastatur stehen, beibehalten, um sie von den editorischen Klammern zu unterscheiden. Das gilt aus systematischen Gründen auch für Klammern nach Aufzählungszeichen.

Typografische Hervorhebungen werden aus optischen Gründen vereinfacht: Großschrift wird aus der Quelle übernommen, Fettschrift, Unterstreichungen und Sperrungen in Großschrift umgewandelt. In Überschriften bleiben die Unterstreichungen erhalten. In Quellen, die nur in moderner Abschrift vorliegen, werden Eigennamen an passender Stelle groß geschrieben. Was Teil 1 angeht, werden Absätze mit Einrückungen ähnlich wie im Original übernommen, Abstände zwischen den Absätzen dagegen nicht. Zur besseren Orientierung werden alle Dokumente mit redaktionellen Überschriften und Zwischentiteln versehen. Sofern angebracht erhalten sie kursiv gesetzte Einführungen.

ANMERKUNG

1. Mit deutschsprachigen Ortsnamen werden Orte benannt, für die es einen deutschen Namen gibt, unabhängig davon, in welchem Land sie liegen. Wir orientieren uns dabei an der Verordnung der deutschen Kultusministerkonferenz für Schulatlanten, der zufolge Städte und Ortschaften außerhalb der deutschen Grenzen mit den deutschen Namen (Exonyme) und nicht mit den landeseigenen Benennungen (Endonymen) wiederzugeben sind. Entsprechend bevorzugen wir „Prag" und „Moskau" vor Praha und Moskwa, ebenso „Saaz" und „Postelberg" vor Žatec und Postoloprty.

Umseitig: Das Haupttor zur Postelberger Kaserne (Foto: Förderverein Saaz)

Vorbemerkung

Das Kernstück des ersten Teils der Dokumentation sind die sechs Aktenstücke von 1947 zur parlamentarischen Untersuchung des Falles Postelberg aus dem Archiv des Innenministeriums. Der tschechische Historiker Tomáš Staněk hat sie als „Schlüsseldokumente" zu diesem Thema bezeichnet [1]. Fünf davon drucken wir vollständig ab, darunter eine im Original 139 Seiten umfassende Abschrift des stenografischen Protokolls dieser Untersuchung. Vom sechsten Aktenstück bringen wir Auszüge, weil es sich dabei nur um Zusammenfassungen bekannter Aussagen handelt. Ergänzt werden diese Dokumente durch einen Auszug aus einer Zeugeneinvernahme von 1951, in der die Rolle zweier Hauptverantwortlicher im Fall Postelberg beleuchtet wird, Leutnant Jan Čupka und sein oberster Dienstherr General Bedřich Reicin.

Vier der sechs Aktenstücke sind bereits im Sonderheft des Saazer Heimatbriefs 2005 veröffentlicht [2], der vom Heimatkreis Saaz herausgegeben wurde. Wie alle von dort übernommenen Beiträge wurden auch sie redaktionell bearbeitet und mit Erläuterungen versehen. Stellenweise wurden sie auch neu übersetzt. Dabei haben wir versucht, noch näher am Originalton der Quellen zu bleiben. Die originalsprachlichen Glossen im Text wurden aus Gründen der Lesbarkeit stark eingeschränkt und teilweise durch Endnoten ersetzt. Die ursprünglichen Anmerkungen der Übersetzer Herbert Voitl und Adalbert Wollrab haben wir nach Bedarf und Möglichkeit einbezogen.

Die Dokumente

Zu der parlamentarischen Untersuchung vom 30.-31. Juli 1947 (mit nachfolgenden Untersuchungen und Maßnahmen) kam es, weil in Saaz und Postelberg Gerüchte kursierten und sich Unmut regte über die Umstände der Vertreibung der Deutschen. Ende April und Juni dieses Jahres waren anonyme Schreiben im Verteidigungs-, Innen- und Justizministerium sowie in der Kanzlei des Präsidenten der Republik, Edvard Beneš, eingegangen, deren Urheber auf die problematischen Nachkriegsereignisse in diesen Städten hinwiesen [3]. Daraufhin veranlassten das Verteidigungs- und das Innenministerium Untersuchungen vor Ort [4]. Innenminister Václav Nosek erhielt am 2. Juli einen Bericht darüber, der im Folgenden als erstes abgedruckt ist. Der Sicherheitsausschuss des Parlaments – der „Verfassungsgebenden Versammlung" – richtete am 9. Juli eine Untersuchungskommission ein. Diese sollte verschiedene Personen als Zeugen vernehmen, die in den anonymen Schreiben genannt bzw. von den Behörden des Innenministeriums ermittelt worden waren. Ein gemeinsamer Bericht des Innen- und des Verteidigungsministeriums vom 28. Juli diente der Kommission als Vorlage. Auch er ist in dieser Dokumentation zu lesen. Die Zeugenvernehmungen durch die Parlamentskommission, die sich aus fünf Abgeordneten, sechs Beratern aus den Ministerien und von der Volkspolizei sowie aus drei Geheimdienstleuten zusammensetzte, fanden am 30. und 31. Juli im Saazer Bezirksgericht statt.

Die Verhöre erbrachten indes nicht das gewünschte Ergebnis, da die Zeugen sich trotz Zusage von Vertraulichkeit und Straffreiheit nicht recht erinnern mochten. Niemand hatte eine Exekution oder Folterungen mit eigenen Augen gesehen und niemand wusste, wo der konfiszierte Schmuck geblieben war. Die Kommission beschloss weitere Nachforschungen und Zeugeneinvernahmen, insbesondere auch der höheren militärischen Ränge in Prag, die tatsächlich stattfanden [5]. Am 13. August 1947 schickte das Staatssicherheitsamt Brüx an das Innenministerium einen Bericht über weitere Nachforschungen, die „auf sehr diskrete Weise" erfolgt seien. Auch dieser ist im Folgenden abgedruckt. Unterdessen wurden von den bekannten Massengräbern Lageskizzen angefertigt, die vom 8. August datiert sind. Die Exhumierung, zu der aus sanitären Gründen und um die Entstehung von Gedenkstätten zu unterbinden allenthalben geraten worden war, fand Ende September statt. Dabei wurde ein detailliertes statistisches Verzeichnis der exhumierten Leichen angelegt. Diese Exhumierungsunterlagen sind nachfolgend ebenfalls reproduziert.

1951 gab es im Zuge einer kommunistischen Säuberungswelle Verhöre im Zusammenhang mit der Verhaftung des ehemaligen militärischen Geheimdienstchefs Bedřich Reicin. Dabei machte Hauptmann Vasil Kiš über diesen und seinen Untergebenen Leutnant Čupka eine Aussage zum Postelberger Massaker, die wir als aufschlussreiche Information zu unserem Thema ansehen [6]. Alle diese Protokolle und Berichte wurden unter kommunistischer Herrschaft – und schon vorher – zur Geheimsache erklärt und erst seit 1992 nach und nach zum wissenschaftlichen Gebrauch freigegeben. Unterdessen hat man über fünfzig Jahre lang keinen weiteren Versuch unternommen, die Ereignisse aufzuklären, geschweige denn, die Schuldigen an den Folterungen, Massenmorden und Beraubungen zu belangen. Erstmals 1995 ging die Bezirksstaatsanwaltschaft Aussig (Ústí nad Labem) einer Anzeige von vier tschechischen Staatsbürgern wegen Kriegsverbrechen und Völkermord nach, wobei als Verantwortliche fünf Personen benannt wurden, die auch von

der parlamentarischen Untersuchungskommission vernommen worden waren [7]. Am 9. Oktober 1997 wurden die Untersuchungen „aufgeschoben", da es nicht gelungen war, den Tatbestand, der die Eröffnung einer Strafverfolgung berechtigte, zu ermitteln. Dieser juristisch korrekte Bescheid bildet den Abschluss unserer Dokumentation aus tschechischen Archiven und Behörden.

Die Einführungen

Diese Dokumentation wurde bei der Erstveröffentlichung – und wird auch hier – eingeleitet von zwei Aufsätzen, die sich mit zwei zentralen Fragen der Vertriebenen aus dem Saazerland beschäftigen: „Warum Saaz?" und „Worum es in diesen Dokumenten geht" [8]. Schon die Parlamentskommission von 1947 erkannte, dass der Fall Postelberg im Verhältnis zu anderen „nachrevolutionären Vorfällen" außergewöhnliche Dimensionen hatte, dass es sich hier „nicht um einzelne Vorfälle, sondern wirklich um eine Massenexekution" handelt. Warum aber gerade Saaz und Postelberg? Peter Klepsch, ein Zeitzeuge, der als Halbwüchsiger das Lager Postelberg erlebte, versuchte, die Frage durch eine Nacherzählung der Ereignisse einschließlich ihrer Vorgeschichte zu lösen. Es gelang ihm letztlich nicht, obwohl er nicht nur seine eigene Erinnerung, sondern auch die Akten aus dem Archiv des tschechischen Innenministeriums zur Verfügung hatte. Es konnte nicht gelingen, denn die Lösung ist aus den hier veröffentlichten Quellen nicht ohne weiteres zu erschließen. Der Grund für „Saaz" ist ein strategischer und bürokratischer Akt: Postelberg war als Hauptquartier der neu gegründeten 1. Tschechoslowakischen Division vorgesehen. Mit dieser Entscheidung legte das Verteidigungsministerium die logistische Grundlage für die bevorstehende „Sicherung" und „Säuberung" des nordwestböhmischen Grenzgebiets. Militärische Vortrupps mit geheimen Aufträgen bereiteten den beschlossenen „Abschub" der Deutschen durch Terror vor [9]. Der analytische Wert dieses sehr persönlichen Textes ist also durchaus begrenzt. Er ist aber hier auch nicht als historisch-kritische Einführung zu verstehen, sondern als Zeugnis für das Geschichtsverständnis deutschböhmischer Vertriebener mit all seinen Stärken und Schwächen.

Herbert Voitls Frage „Worum es in diesen Dokumenten geht" ist missverständlich, aber auch aus diesem Missverständnis erschließt sich die Problematik der Vertriebenen. Man könnte meinen, Voitl würde in seinem Aufsatz die Dokumente analysieren und an Hand ihrer die Geschichte von „Postelberg" neu erzählen. Aber darum ging es ihm nicht. Wie vielen Deutschböhmen ging es ihm um erlittene Gewalt und erlittenes Unrecht und, was die Wunde weiter schwären ließ, die Weigerung der Welt, dieses Unrecht wahrzunehmen. Fünfzig Jahre lang waren die Vertriebenen in ihren eigenen Erinnerungen, Erzählungen, Klagen gefangen – ohne Chance, sie durch amtliche Quellen und Akten belegen zu können. Denn diese lagen – so sie nicht vernichtet waren – unerreichbar in Prag. Sie mussten sich gefallen lassen, dass man ihnen nicht glaubte oder ihre Schilderungen zumindest für übertrieben oder tendenziös hielt. Viele von ihnen hat dies verbittert, aber ihre Erinnerungen konnte ihnen keiner nehmen. Voitl musste deshalb „Postelberg" nicht neu erzählen. Seine Leser kannten die Geschichte ja, und die unverhofft geöffneten Akten bestätigten sie. Voitl schildert deshalb in seiner Einleitung den Kampf der Vertriebenen um ihre Erinnerung und die mühsamen Schritte zur Versöhnung, die ohne Wahrheit nicht möglich ist. Er schaut nicht als Wissenschaftler auf die Quellen, sondern mit dem Auge des Betroffenen, der seine Position in Konflikt und Partnerschaft mit den Tschechen sucht. Der in Tschechien wirkende Schweizer Historiker Adrian von Arburg hält dies für „meist sehr aufschlussreich" [10].

Herbert Voitl zufolge hatten die Herausgeber 2005 nicht die Absicht, die vorgestellten Quellen „bis in die darin vorkommenden zahlreichen Einzelheiten hinein systematisch mit kommentierenden Anmerkungen zu begleiten". Man wollte damit erst einmal keine Zeit vertun, sondern „diese brisanten Texte ohne viel Beiwerk, als Dokumentationsgrundlage möglichst bald zur Verfügung stellen" [11]. Die Kommentierung sollte Aufgabe einer späteren Neuauflage sein. Aus der Idee einer Neuauflage ist dieses Buch tatsächlich hervorgegangen. Trotzdem verzichten auch wir auf eine kommentierende Begleitung der Quellen, die tatsächlich weitgehend für sich selbst sprechen. Die Anmerkungen beschränken sich auf Zusatzinformationen zu Personen, Orten sowie historischen Ereignissen und Zusammenhängen. Querverweise dienen als Wegweiser zu den verstreuten Informationen.

Was uns die Dokumente erzählen

Trotzdem glauben wir, dem Leser hier eine kurze Würdigung dieser ehemaligen Geheimakten schuldig zu sein [12]. Geheimakten haben etwas zu verbergen. Was die hier behandelten verbergen wollen, geht aus ihnen indirekt hervor. Es lässt sich aus der starken Widersprüchlichkeit der Aussagen, Behauptungen und Schlussfolgerungen, ja der Untersuchungsziele selbst ablesen.

Anlass der Untersuchung war eine gewisse Unruhe in der Bevölkerung und die Sorge um das Ansehen der Tschechoslowakei im Ausland. Dabei wusste man in den politischen Kreisen Prags offensichtlich nicht genau, was sich zwei Jahre zuvor in Nordböhmen abgespielt hatte. Die Überraschung der Kommission über die Massengräber scheint echt. Wie die Haltung insbesonders der alteingesessenen tschechischen Bevölkerung dazu war, lässt sich aus den Behauptungen und Aussagen nur mittelbar ablesen. Demnach war es wohl so, dass die tschechische Bür-

gerschaft dem „Abschub" der Deutschen im Allgemeinen zustimmte, jedoch nicht mit der Art und Weise der Durchführung einverstanden war[13]. Im Bericht an Innenminister Nosek ist von solchen Einschränkungen jedoch nicht die Rede. Vielmehr wird behauptet, „dass sich damals an diesen Exekutionen alle beteiligten, unabhängig von der politischen Richtung, und dass die meisten der damals Anwesenden genau dieselbe Losung befolgten, die auch an anderen Orten in den tschechischen Landen galt: Guter Deutscher – toter Deutscher". Wenn dem so gewesen sein sollte, fragt man sich freilich, wieso dann zwei anonyme Briefe in Prag solche Aufregung verursachten.

Erwähnenswert ist in diesem Zusammenhang die Rolle des Postelberger Vorsitzenden der Verwaltungskommission, des Schulleiters und Oberleutnants d. R. Rudolf Zelenka, dem vom militärischen Geheimdienst OBZ im Mai 1945 die Konzentrierung der Deutschen anbefohlen worden war[14]. Zelenka steht im Verdacht, einer der anonymen Briefschreiber zu sein[15]. Er entzieht sich im Juni 1947 einem vom Innenministerium veranlassten Verhör durch die Volkspolizei (SNB), stellt sich aber dann der Vernehmung durch die parlamentarische Untersuchungskommission. Tatsächlich war er einer der wenigen Amtsträger, die gegen die Exekutionen protestierten, allerdings vergeblich. Der Standortkommandant musste seine Ohnmacht gegenüber dem OBZ eingestehen[16]. Dem Tagebuch vertraut Zelenka seine Alpträume angesichts der nächtlichen Schießerei an und notiert weiter: „Verhältnisse unaussprechlich. OBZ exekutiert über 200 Menschen und fängt weitere. Wir führen den Befehl aus, bringen alle Deutschen in ein Lager." Bei seiner Vernehmung im Juli 1947 steht er zu seiner Abneigung gegen die Methoden des OBZ, behauptet aber hinsichtlich der Erschießungen, dass „einfach alle sagten, dass sie [die Deutschen] es alle verdienen und dass es noch mehr sein sollten. Jeder hieß diese Maßnahmen gut, nur wurden die Art und vor allem die Orte missbilligt."[17] Auf der anderen Seite wird Zelenka, so steht es im Bericht für Innenminister Václav Nosek, „in der breiteren Öffentlichkeit als für das verantwortlich bezeichnet, was sich in den Tagen des Mai und Juni 1945 in Postelberg ereignet hat – in Anbetracht dessen, dass er Vorsitzender der örtliche Verwaltungskommission in Postelberg war und nichts unternahm, was die durchgeführten Exekutionen hätte verhindern können"[18].

Entsprechend widersprüchlich sind die Ziele der parlamentarischen Untersuchungskommission. Man will, angesichts der umlaufenden „Flüsterpropaganda", in der Ungeheuerliches in riesigen Zahlen verbreitet werde, „die Sache [statistisch] erfassen, damit wir sagen können, dass wir die Sache untersucht haben und dass die Situation so und so aussieht" (Kommissionsvorsitzender Bunža). Schuldige zu bestrafen hat man aber nicht vor, die Vorgeladenen kommen als Zeugen, nicht als Beschuldigte. Man versichert ihnen, dass „niemandem etwas geschehen" könne[19], und verspricht, dass diejenigen Akteure, „die [durch falsche Anschuldigungen] beschmutzt wurden, Genugtuung bekommen, und damit wir danach einen Punkt machen können"[20]. Die offensichtlichen Verbrechen sieht man nur unter politisch-taktischem Gesichtspunkt. Man hält die Exzesse für unklug (wörtlich „untaktisch")[21], weil sie die eigene Bevölkerung irritieren und das Ausland beunruhigen. Man geht dem Verdacht nach, der offensichtlich in den anonymen Briefen geäußert wurde, einige Täter hätten sich bereichert oder Deutsche aus anderen unehrenhaften Motiven getötet. Der Kommissionsvorsitzende wünscht sich, die „Herren Offiziere" würden sich zu ihren Taten als „Vollzug der gerechten Rache an den Deutschen" offen bekennen: „Wir haben keine Vermutung, dass diese Taten aus anderen Beweggründen begangen worden wären." Und der Abgeordnete Kácl, der zur Partei des Präsidenten Beneš gehört, erklärt: „Ich bin nicht dafür, dass wir über Tschechen deswegen zu Gericht sitzen, weil sie Deutsche bestraften."[22]

Stattdessen beklagt man das „riesige Interesse in der breiteren Öffentlichkeit an dem ganzen Fall und das Bemühen, jedermann von der Sache zu informieren, wobei man Nachrichten, die aus dieser Quelle kamen, nur als Übertreibungen bezeichnen kann, wie das gewöhnlich bei Flüsterpropaganda der Fall ist, die rücksichtslos arbeitet, das heißt ohne Rücksicht auf die Interessen des Staates nur daran interessiert, eine möglichst große Sensation hervorzurufen"[23]. Man beklagt, dass der Fall Postelberg „dank der unverantwortlichen politischen Tätigkeit mancher politischen Funktionäre unnötigerweise unser politisches Leben aufwirbelt und so den Namen der Tschechoslowakischen Republik jenseits der Grenzen gefährdet und verunglimpft"[24]. Die Beschuldigungen gegen Jan Zícha, einen der Hauptakteure, hält man für eine politische Machenschaft, „um ihn als Vorsitzenden des Bezirksnationalausschusses in Saaz los zu werden", weil er Mitglied der kommunistischen Partei sei[25].

Der Untersuchungsausschuss war, wie schon erwähnt, mit dem Ergebnis seiner Bemühungen überhaupt nicht zufrieden[26]. Die Befragungen ergaben, dass hunderte von Deutschen erschossen worden waren – ohne Gerichtsverfahren, was überhaupt nicht thematisiert wurde. Als Grund reichte eine SS-Tätowierung oder die Beschuldigung, dass es sich um einen NS-Funktionär oder auch nur um einen Hitlerjungen handelt. Da man Massengräber fand und Leichen exhumierte – insgesamt 757 – gab es an der Tat keinen Zweifel. Die Zeugen sprachen von „Schießereien", die sie nächtens gehört hätten oder von denen geredet wurde, von nächtlichen Absperrungen, aber kein einziger – ob Offizier, Polizist, Beamter, Bürger oder Lagerhäftling – hatte auch nur eine einzige Erschießung mit eigenen Augen gesehen. Keiner der leitenden Armee- und

Geheimdienstoffiziere wusste, wie es zu diesen Toten gekommen war, niemand hatte je einen Befehl dazu gegeben [27], obwohl sich diesbezüglich die Aussagen oft heftig widersprachen. Die Kommission gab sich allerdings auch nicht viel Mühe, bedrängte die Zeugen nur in seltenen Fällen, hakte oft nicht nach oder verzichtete gleich ganz auf die Antwort. Ihre Versuche, die Zeugen durch Zusicherung von Vertraulichkeit und Straffreiheit zur Wahrheit zu überreden, oft geradezu flehentlich, scheiterten alle. Was die Verantwortlichkeit für den „Fall Postelberg" anging, stieß sie auf ein Kartell des Leugnens und Schweigens.

Die Untersuchungskommission machte am Ende Leutnant Čupka und den Polizisten Marek als Täter aus, auch ohne Geständnis und sichere Beweisführung. Warum nur diese beiden und nicht auch die Ranghöheren Zícha und Černý, ist aus den Befragungen nicht abzuleiten. Auf eine Strafverfolgung der beiden verzichtete die Kommission jedoch mit Hinweis auf ein Gesetz vom 8. Mai 1946, das rückwirkend die Straffreiheit für Handlungen verfügte, die der Wiedergewinnung der Freiheit von Tschechen und Slowaken dienten oder eine gerechte Vergeltung für Taten der Okkupanten und ihrer Helfershelfer zum Ziel hatten [28]. Bei der Frage, welchem Zweck die Untersuchungsergebnisse eigentlich dienen sollten, stößt man auf die Bemerkung des Abgeordneten Dr. Kokeš: Es gehe darum, den Stimmen Einhalt zu gebieten, die aus dem Fall Postelberg „systematisch für unseren Feind Kapital schlagen wollen" [29]. Damit wurde die Schweigespirale in Gang gesetzt, die Herbert Voitl so lebhaft beklagt [30].

Man kann sich des Eindrucks nicht erwehren, dass diese Untersuchungskommission vom Innen- und Verteidigungsministerium als Farce geplant war, und dass zumindest einige Mitglieder am Ende entsprechende Zweifel an ihrer Mission hatten. Als über einen öffentlichen Zeugenaufruf diskutiert wurde, erklärt der bisher recht schweigsame Abgeordnete Horváth: „Ich stimme dem Vorschlag von Dr. Kokeš zu, einen Aufruf, es sollten alle die, die von der Sache wissen, sich melden, nicht zu veröffentlichen. Für Zeugen besteht die Gefahr, dass auf sie, würden sie aussagen, politischer Druck ausgeübt würde. Ich kenne einen Fall aus Warnsdorf, wo die, die redeten, keine Arbeit bekamen. Das ist politischer Terror. Ich bin grundsätzlich gegen ein solches Vorgehen und wünschte mir, es käme an Gottes Licht, wie die Ereignisse wirklich abgelaufen sind. Marek und Čupka einsperren wäre, denke ich, nicht zuträglich und würde großes Aufsehen erregen. Stattdessen wären die wirklich Schuldigen zu bestrafen."

Horváth scheint der Einzige gewesen zu sein, für den jeder Mord Mord war – und nicht nur der Mord aus „unehrenhaften" (weil nicht vaterländischen) Motiven. Auch er will aber kein Aufsehen erregen und die Bestrafung der Schuldigen anscheinend im Geheimen durchführen. Wie sonst sollte es ohne Aufsehen gehen? Ergänzende Ermittlungen bei den „vorgesetzten Offizieren" der Akteure von Geheimdienst und Armeestab fanden am 9. und 13. August 1947 in Prag statt [31]. Sie brachten keine weiteren Aufschlüsse. General Procházka, Befehlshaber der 1. Armeedivision, die in Postelberg stationiert werden sollte, hatte im Juni 1945 das Lager Postelberg besichtigt. Seiner Aussage zufolge trugen die internierten Deutschen „außer familiären und persönlichen Wünschen keinerlei Beschwerden vor, vor allem erwähnten sie überhaupt nicht die Geschehnisse, welche Gegenstand dieser Untersuchung sind" [32]. General Španiel, der Leutnant Čupka zufolge einen ziemlich deutlichen „Wink" gab, die Deutschen alle umzubringen [33], bekennt sich immerhin zu der Äußerung: „In Amerika sagen sie, dass ein guter Deutscher nur ist, wer tot ist." [34] Zweifellos hatte man hier einen der wahren Schuldigen, aber justiziabel war diese Aussage nicht. Als weiteren Verantwortlichen hätte man den obersten Chef von Čupka, den Leiter des militärischen Geheimdienstes OBZ Bedřich Reicin [35] befragen können, aber der stand gar nicht auf der Liste. Am 20. August stellte die parlamentarische Untersuchungskommission ihre Arbeit ein.

Die Untersuchungsakten verschwanden im Geheimarchiv des Innenministeriums. Die offizielle Sprachregelung war danach, dass es nach Kriegsende bis Mitte August 1945 „einzelne Übergriffe" gab, die von der gerechten Rache einer revolutionär gestimmten tschechischen Bevölkerung getragen wurde. Nachdem der tschechische Staat mit Hilfe seiner Armee wieder die volle Herrschaft im ehemaligen Sudetengau übernommen hatte, habe jener „ordnungsgemäße und humane" Transfer stattgefunden, den die Alliierten gefordert hatten [36]. Nach dem Studium der hier vorgestellten Akten – und anderer seit 1992 zugänglicher Geschichtsquellen – muss man an dieser Version zweifeln. Die Gewaltexzesse gingen keineswegs von der tschechischen Bevölkerung aus, die zum Teil selbst unter ihnen zu leiden hatte, sondern waren Teil eines Unternehmens, das vom Militär geplant und vom militärischen Geheimdienst OBZ ausgeführt wurde. In welchem Umfang zivile Politiker damit befasst waren, ist unklar. Sicher wussten die Kommunisten davon, die das Innen- und das Verteidigungsministerium beherrschten. Der Zweck des Unternehmens war offensichtlich die Einschüchterung der deutschen Bevölkerung und ihre Vorbereitung auf den „Abschub". Rachegedanken mögen dabei jene Karpatenukrainer und Wolhynientschechen in den Exekutionskommandos gehabt haben, die das Wüten der SS und mancher Wehrmachtseinheiten an der Ostfront erlebt hatten [37].

Andreas Kalckhoff

1. FOCUS 24, 7. Juni 2003, S. 193; in dieser Dokumentation abgedruckt auf S. 391.

2. Heimatbrief Saazerland. Organ der Heimatvertriebenen aus den Bezirken Saaz, Postelberg und Podersam, Jechnitz. Sonderausgabe Genozid. Verlag Heimatbrief Saazerland, Forchheim, o. J. [2005], S. 11-48, 50-55.

3. Siehe „Vorbericht zum Fall Postelberg und Saaz", S. 49. Ein weiterer Grund war offensichtlich eine Petition vom 1. März 1947, die der UNO und den Alliierten zuging. Die Unterzeichner waren ehemalige tschechische Abgeordnete der deutschen Sozialdemokratischen Partei (SDP), darunter der Vorsitzende Wenzel Jaksch. Sie warnten vor einem Glaubwürdigkeitsverlust der Sieger, wenn sie an Deutschen dieselben Grausamkeiten verübten oder zuließen, wie sie die Nazis begannen hatten. Die Bittschrift enthielt u. a. drastische Schilderungen aus Postelberg, die detaillierte Kenntnis der Vorgänge dort verriet (A petition to the Secretary General of the United Nations and the Foreign Secretaries of the Signatory Powers of the Potsdam Agreement from the Parliamentary Delegation of Sudeten Labour in Great Britain, concerning the unjust and inhuman deportation of the Sudeten population with the request for an international enquiry into the atrocities committed in the execution of this policy / Issued by Wenzel Jaksch. London 1947).

4. Siehe „Vorbericht zum Fall Postelberg und Saaz", S. 49.

5. Die Befragungen fanden am 9. und 13. August 1947 in Prag statt. Befragt wurde Brigadegeneral Oldřich Španiel, im April / Mai 1945 Kommandeur der 3. Brigade des 1. Tschechoslowakischen Armeekorps und der neu gegründeten 1. Armeedivision, mittlerweile Vorsteher der militärischen Kanzlei im Präsidialamt; General Karl Klapálek, damals (seit April 1945) Kommandeur des 1. Armeekorps, mittlerweile Militärbefehlshaber in Prag; General Jaroslav Procházka, seit 15. Mai 1945 Kommandeur der 1. Armeedivision (Nachfolger von General Španiel); und Oberstleutnant Bohumír Lomský, damals Assistent des Generalstabschefs (1956 Verteidigungsminister). Am 20. August stellte die parlamentarische Untersuchungskommission ihre Arbeit ein.

6. Diese Protokoll stammt ebenfalls aus dem Archiv des Innenministeriums (Nr. NA MNB 8-4 kar. 59).

7. Es waren dies Jan Zícha, Jan Čupka, Vojtěch Černý, Bohumil Marek und General Španiel. Letztere wurde erst nach dem 31. Juli 1947 in Prag einvernommen.

8. In der Erstveröffentlichung unter dem Titel: „Worum es in diesen Blättern geht".

9. Vgl. dazu Adrian von Arburg: Abschied und Neubeginn. Der Bevölkerungswechsel in den Sudetengebieten nach 1945. In: Als die Deutschen weg waren. Das Buch zur WDR-Fernsehserie. Berlin 2005 (dort insbesonders S. 194-200).

10. In einem Gutachten über das vorliegende Buch für den Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds.

11. Diese Zitate stammen aus Herbert Voitls Einleitung von 2005, deren letzte vier Absätze in das vorliegende Buch nicht übernommen wurden. Es handelt sich dabei um herausgeberische Anmerkungen, in denen er die folgenden Beiträge nach dem damaligen Stand referiert und kommentiert.

12. Voitl hat seinerzeit im Sonderheft des Heimatbriefs dem Abdruck der parlamentarischen Untersuchungskommission ebenfalls eine kritische Würdigung dieser Untersuchung, insbesonders der Schlussbesprechung angehängt, die wir unter eigenem Titel nachdrucken (S. 113).

13. Verhöre der Untersuchungskommission, u. a. S. 60, 74.

14. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 91.

15. Bericht an Innenminister Václav Nosek, S. 46.

16. Bericht an Innenminister Václav Nosek, S. 45; Verhöre der Untersuchungskommission, S. 94.

17. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 94.

18. Bericht an Innenminister Václav Nosek, S. 46.

19. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 79.

20. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 74.

21. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 70, 87.

22. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 108.

23. Bericht an Innenminister Václav Nosek, S. 43.

24. Bericht an Innenminister Václav Nosek, S. 43.

25. Bericht an Innenminister Václav Nosek, S. 47.

26. Verhöre der Untersuchungskommission, Abschlussbesprechung S. 108.

27. Mit einer Ausnahme: Oberleutnant Černý gab zu, den Befehl zur Hinrichtung von einigen Buben gegeben zu haben, die fliehen wollten (Verhöre der Untersuchungskommission, S. 86).

28. Siehe Herbert Voitl: Zur Abschlussbesprechung der Untersuchungskommission, S. 113.

29. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 109.

30. Herbert Voitl: Kommentar zur Schlussbesprechung, S. 113.

31. Herbert Voitl: Zur Abschlussbesprechung der Untersuchungskommission, S. 113, der sich auf Tomáš Staněk: Verfolgung 1945. Wien 2002, S. 145, Anm. 177, beruft. Siehe dazu oben Anm. 5.

32. Tomáš Staněk: Verfolgung 1945. Wien 2002, S. 145, Anm. 177.

33. Verhöre der Untersuchungskommission, S. 83.

34. General Španiel nach eigener Aussage Ende Mai im Hotel Belvedere, wo er sich von seinem alten Armeestab verabschiedete und seine neuen Mitarbeiter im Präsidialamt begrüßte. Španiel wechselte damals von der Kommandantur der 3. Brigade des 1. Tschechoslowakischen Armeekorps in die militärische Kanzlei von Präsident Beneš als Vorsteher (Von Arburg, Adrian / Staněk, Tomáš vyd.: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí (Die Aussiedlung der Deutschen und der Wandel des tschechischen Grenzgebietes) 1945–1951: dokumenty z českých archivů (Dokumente aus tschechischen Archiven). Díl (Teil) II, svazek (Band) 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování (Massenterror im Jahre 1945 und seine Ermittlung). Středokluky (Susa) 2010), Nr. 90. – Čupka behauptet, mit Černý und Zícha bei dieser Feier gewesen zu sein.

35. Siehe zur Rolle Reicins das Dokument S. 137.

36. Potsdamer Protokolle vom 2. August 1945, Artikel XIII, „Ordnungsgemäße Überführung deutscher Bevölkerungsteile".

37. S. 85, 87.

Saaz, Ringplatz vor 1945

Warum gerade Saaz?

VON PETER KLEPSCH

Am 8. Oktober 1938 rückte, in Erfüllung des Münchner Abkommens, die 1. Panzerdivision der deutschen Wehrmacht in Saaz ein, an ihrer Spitze Generalleutnant Schmidt. Rudolf Schmidt, der bei unserer Familie Quartier bezogen hatte, war ein Vetter des Feldmarschalls Erwin von Witzleben, der nach dem fehlgeschlagenen Putsch vom 20. Juli 1944 hingerichtet wurde. Nach anfänglicher Begeisterung für Hitler wurde auch er zu einem Gegner des NS-Regimes. Meiner Mutter sagte er nach dem Anschluss: „Frau Klepsch, glauben Sie nicht, dass Sie jetzt in ein Paradies gekommen sind!" [1].

Nur wenige Stunden vor Ankunft des Generals Schmidt hatte Polizeirat Orlíček, Chef der Saazer Sicherheitswache, durchziehende tschechische Flüchtlinge aus den Grenzgebieten an Plünderungen und anderen Missetaten in der Stadt gehindert. Theodor Orlíček, ein treuer

Freudige Begrüßung der Wehrmacht beim Einmarsch in Saaz 1938 (Foto: Bundesarchiv)

Diener des tschechoslowakischen Staates, setzte selbstverständlich den Schutz des Gemeinwesens vor nationale Loyalitäten. Schmidt und Orlíček – zwei Menschen, die jeweils auf ihrem Platz Recht und Ordnung verpflichtet blieben: Ihr beispielhaftes Handeln sollte all jenen, die auch heute noch in nationalen Schablonen denken, als Warnung vor allzu schnellem Urteil gelten.

Es wäre Heuchelei zu bestreiten, dass das Münchner Abkommen damals von nahezu allen Saazern als ein Akt der Gerechtigkeit empfunden wurde. Für das deutsche Drittel der Bevölkerung Böhmens war der Vertrag von St. Germain ein Unrecht, gab er doch allen Völkern Mittel- und Osteuropas den Anspruch auf Selbstbestimmung, mit Ausnahme der Deutschen und der Ungarn [2], und stellte sich damit ohne Verlegenheit den ursprünglichen Kriegszielen der Alliierten völlig entgegen. Durch militärische Gewalt genötigt und ohne die Möglichkeit an seiner Verfassung mitzuwirken [3], hatte der deutsche Teil der Bevölkerung des neuen Vielvölkerstaates, vorsichtig gesprochen, nur wenig Sympathien für dessen Existenz [4].

Peter Klepsch in der Kaserne von Postelberg (Foto: SPIEGEL)

Hinzu kam noch der verletzte Stolz durch einen Gewaltakt, der aus dem ehemaligen Staatsvolk nun eine „Minderheit geduldeter Immigranten" machte – so, wörtlich, Präsident Masaryk zu Protesten gegen das den Deutschen vorenthaltene Selbstbestimmungsrecht. Immerhin schaffte es die philosophische Reife des Präsidenten in den folgenden Jahren, das Verhältnis zwischen den Nationen zu entgiften und bis zur Mitte der Dreißigerjahre erträglicher zu gestalten [5].

Aber der unerbittliche Lauf der Geschichte sollte den Weg in eine „zweite Schweiz" rasch beenden. In Deutschland kam 1933 Hitler zur Macht, und 1935 folgte Beneš dem schwer erkrankten „Präsident Befreier" Masaryk. Das zarte Pflänzchen Hoffnung auf eine faire und friedliche Koexistenz der Nationalitäten, das zeitweise in der tschechoslowakischen Innenpolitik zu keimen schien, sollte danach bald verdorren.

In der ČSR hatte die Bodenreform zunächst nur nationale und weniger wirtschaftliche Probleme aufgeworfen [6]. Der betroffene Großgrundbesitz fühlte sich eher als Weltbürger, aber die Neusiedlerstellen wurden im Grenzland fast ausschließlich mit Tschechen besetzt [7], was tschechische Schulgründungen zur Folge hatte und als Versuch einer gezielten Tschechisierung wahrgenommen wurde. Immerhin waren auch Deutsche hie und da Nutznießer der Landreform, mussten aber meistens ins Innere des Landes übersiedeln und wurden dort Opfer ihrer nationalen Isolation.

Schwieriger noch war die Lage der deutschen Beamten und Richter [8]. Sie wurden nur nach einer sehr anspruchsvollen Sprachprüfung im Staatsdienst behalten. Noch höher war die Hürde, die man vor einstigen Offizie-

ren aufrichtete, die im Militärdienst verbleiben wollten[9]. So war die Existenz vieler Familien schon unter Masaryk schwer gefährdet. Viele ehemalige Beamte oder Militärpersonen mussten sich als Handelsvertreter oder in an-

Propagandapostkarte (Foto: Privatarchiv)

deren für sie fremden Berufen durchschlagen. Schlimmer wurde es dann um die Mitte der Dreißigerjahre, als der Staat seine Aufträge nahezu prinzipiell nur an tschechische Unternehmer oder Handwerksbetriebe vergab und die Landwirtschaft mehr und mehr unter den Folgen der Weltwirtschaftskrise litt[10].

Man begann nun in sudetendeutschen Kreisen ungeniert über die Grenzen zu schielen, weil Hitler mit der Arbeitslosigkeit schnell fertig wurde, während die Beschäftigungszahlen gerade im deutschsprachigen Teil der ČSR dramatisch zurückgingen. Hitlers Terror brannte in den Jahren um die Olympiade auf Sparflamme, und in ihrer Not sah die Masse der Menschen außerhalb der deutschen Grenzen im „Altreich" nur das Licht und kaum die Schatten.

Wen wunderte es, dass Henleins Sudetendeutsche Partei, die übrigens damals auch Juden offen stand[11], die Autonomie des Sudetenlandes zum Schutze seiner notleidenden Wirtschaft forderte. Sie grub den mit der Republik kooperierenden „Aktivisten"[12] damit das Wasser ab, die von Prag auch immer weniger Rückhalt bekamen und bei den nächsten Wahlen gewaltig Federn ließen[13]. Erst nach dem „Anschluss" Österreichs im März 1938 machte Beneš den deutschen Mitbürgern Angebote, doch bot er viel zu wenig und leider auch zu spät, um das kommende Unheil noch abwenden zu können[14] – sieben Monate später marschierten Reichstruppen auch in die Tschechoslowakei ein.

Die Sudetendeutschen hatten sich bisher immer als Österreicher gefühlt und ihren Schutzherren in Wien gesehen. Mit dem Fall Wiens sahen sie ihren Retter jetzt in Berlin und – getrieben von Existenzangst und verletztem Rechtsgefühl, aber auch von Geschichtsromantik – wollten sie nur noch „heim ins Reich"[15]. Als dann auch die Weltöffentlichkeit die offene Wunde zur Kenntnis nahm, die die Pariser Vorortverträge bei den Deutschböhmen geschlagen hatten, und mit dem Abkommen von München eine Wiedergutmachung versuchte, nahm das Verhängnis seinen Lauf.

Von diesem notwendigen Exkurs in die große Politik kehren wir in unser vertrautes Saaz zurück. Die Stadt zählte 1900 15.758 Seelen. Davon bekannten sich damals 430 zur tschechischen Nation. 1930 war trotz der Kriegstoten die Bevölkerung auf 18.100 Köpfe angestiegen, darunter nunmehr 3.156 Tschechen. Die Mehrzahl der 1.859 Juden betrachtete sich dabei als Deutsche[16].

Aus dem Anstieg der tschechischsprachigen Bevölkerung wird der ethnische Druck auf die deutschsprachige Bevölkerung in den Grenzgebieten deutlich. Zum Glück waren der Stadt im März 1919 die blutigen Repressalien des tschechischen Militärs gegen protestierende deutsche Bürger erspart geblieben, die an anderen Orten Tote und Verwundete gefordert und die Atmosphäre im neuen Staat von Anfang an vergiftet hatten[17].

Ansteckwimpel der Teilnehmer am Verbandsturnfest in Saaz 1933 (Foto: Förderverein Saaz)

Um der Wahrheit die Ehre zu geben: Saaz war eine wohlhabende Stadt, deren Bürger Eigentum und Leben nicht leichtfertig aufs Spiel setzten. Die deutschböhmischen Industriestädte litten bereits stark unter der Wirtschaftskrise. Doch Saaz besaß noch ein finanzielles Polster, die Frucht von Gewerbefleiß, lukrativem Hopfen- und Gemüseanbau und dem Handel mit diesen Produkten. Dieser relative Reichtum verführte die Stadt 1933 dazu, das kostspielige Verbandsturnfest des deutschvölkischen „Sudetendeutschen Turnerbunds" in ihren Mauern abzuhalten. Das brachte Saaz später in den Ruch, eine „Brutstätte der Henleinbewegung" zu sein[18].

Es gab damals, so viel ist sicher, kaum ideologisch geprägte Nazis in Stadt und Land, aber 1938 viele Sympathisanten des „Anschlusses"[19]. Darunter waren viele Menschen, die vor dem Ruin standen und deren wirtschaftliche Existenz durch das Ende der tschechischen Repression gerettet wurde.

Von den 1.859 Juden im Jahr 1930 lebten im Mai 1939 nur noch etwa 200 in der Stadt [20]. Die anderen, wohlhabend und weitsichtig, hatte sich schon vor dem Münchner Abkommen in der Rest-Tschechoslowakei in Sicherheit gebracht [21]. So war die Zahl der Opfer, die Hitlers Rassenwahn forderte, zumindest in Saaz relativ klein. Zum Glück. Denn wir hatten unsere jüdischen Mitbürger als tüchtige Ärzte, Anwälte und faire Konkurrenten im Wirtschaftsleben schätzen gelernt [22]. Schlecht ging es auch den deutsch-jüdischen Mischehen. Sie waren, von Nazi-Organen ständig schikaniert, gedemütigt und bedroht, auf die Hilfe ihrer Freunde angewiesen, die oft wenig genug für sie tun konnten.

Extremen Antisemitismus hat es ebenso wie Tschechenhass in der saturierten Atmosphäre unserer Stadt nie gegeben [23]. Die meisten nicht-deutschen Mitbürger waren in die Saazer Gesellschaft integriert. Animositäten gab es allerdings gegen Juden, die als Politiker oder Journalisten den Deutschen beim Volkskampf in den Rücken fielen, und gegen tschechische Organe, die sich zu Instrumenten des nationalen Druckes von Prag missbrauchen ließen [24].

Hier ist der Platz, auf das in Prag geborene Schlagwort von der „Vertreibung" der Tschechen im Herbst 1938 einzugehen. Prinzipiell stand es damals jedem Tschechen, der bereits vor 1910 in Saaz seinen Wohnsitz hatte, frei, um die deutsche Staatsbürgerschaft anzusuchen. Davon wurde von den tschechischen Bürgern auch weitgehend Gebrauch gemacht, aber auch von einer Reihe politisch unauffälliger Personen, die erst nach 1919 zugewandert waren und deren Existenz auf soliden Füßen stand. Emigriert sind in erster Linie Polizei-, Bahn- oder Postbeamte, die von Deutschland weder Ämter noch Pensionen zu erwarten hatten. Diese konnten ihre bewegliche Habe transferieren und, soweit sie Grundbesitz hatten, auch verkaufen [25].

Um konkrete Beispiele zu nennen: Es blieben unbehelligt in Saaz: der hoch angesehene Jurist Dr. Vilém Kříž, der Hopfenhändler Rudolf Holub, der Spediteur Řánek und der Kohlenhändler Rožka. Auf dem Lande hielten sich auch Bodenreformsiedler wie Großbauer Firbas in Miltschowes oder die Familien Brůha und Renč in Stankowitz. Darüber hinaus sind dem Schreiber dieser Zeilen namentlich drei HJ-Führer tschechischer Herkunft bekannt, die 1945 ohne Schaden wieder die Seite wechselten, während deutsche Antifaschisten vom KZ oder Gefängnis ins tschechische Arbeitslager und danach völlig enteignet ins Exil gehen mussten [26].

Für uns Deutsche endete der kurze Rausch der Freiheit exakt vier Wochen nach dem Einmarsch der Wehrmacht mit dem Judenpogrom vom 9. November 1938, *vulgo* „Reichskristallnacht". Sie wurde von außen angeordnet,

Konrad Henlein neben Hitler kurz nach dem „Anschluss", zweiter von rechts. Wenig später wurde er von Hitler zum ihm direkt unterstellten „Reichskommissar für die sudetendeutschen Gebiete" mit Sitz in Reichenberg ernannt (Foto: Bundesarchiv)

war keineswegs ein „Ausdruck des spontanen Volkszorns", wie Goebbels glauben machen wollte, und endete in Saaz verhältnismäßig glimpflich [27]. Noch verwirrender auf nachdenklichere Gemüter wirkte dann im März 1939 der von Schnee und Eis begleitete Marsch der deutschen Wehrmacht auf Prag [28]. Er irritierte das Rechtsgefühl vieler Saazer nachdrücklich, denn man hatte gerade müh-

Terror war Hitler und Henlein ein Mittel, ihre nationalistischen Ziele zu erreichen: Eine Abteilung des „Sudetendeutschen Freikorps" tritt am 10. Oktober 1938 in Niemes an, die Deutsche Wehrmacht zu begrüßen (Foto: Bundesarchiv)

sam die nationale Unabhängigkeit erkämpft und musste nun mit ansehen, wie sie anderen mit fadenscheinigen Argumenten genommen wurde. Für die Sudetendeutschen, die sich damals im Recht sahen und für moralisch integer hielten, war das ein Menetekel.

Ein halbes Jahr später kam der Krieg. Von niemandem begrüßt, weckte er Ängste, besonders bei der älteren Generation, die noch den letzten Krieg in Erinnerung hatte, der für die Deutschböhmen zur nationalen Katastrophe geworden war. Nach den ersten Siegen in Polen und Frankreich jubelten weniger weitsichtige Naturen, mancher Krakeel hörte sich indes wie das sprichwörtliche „Pfeifen im Dunkeln" an. Etwa zur Zeit von „Stalingrad" kursierten erste Gerüchte über deutsche Untaten in Polen, und besorgte Mütter begannen, ihre allzu naiven Söhne von der SS fernzuhalten.

Während im benachbarten Brüx die ersten Bomben fielen, blieb Saaz – abgesehen von den Toten an der Front – vom Krieg verschont. Gehungert wurde kaum, und wer doch nicht satt wurde, konnte seine Speisekarte im beneideten „Protektorat" ergänzen. Die tschechischen Nachbarn brauchten nämlich nicht zum Militär, und ihre Versorgungslage war besser als die im Reich. Erst im April 1945 führte ein Fliegerangriff auf den „kleinen" Bahnhof zu den ersten Zivilopfern in der Stadt. Als Dresden brannte und der erste Schlachtenlärm über die Gebirge drang, hegte kaum jemand mehr Illusionen über den Ausgang des Krieges. Die Frage war nur noch: Amerikaner oder Russen? Optimisten hofften auf die vor Karlsbad stehenden GIs. Realisten fürchteten mit Recht, dass sich Stalin Böhmen, die „Zitadelle Europas", nicht entgehen lassen würde.

In den Morgenstunden des 9. Mai, dem Tag der deutschen Kapitulation, war dann auch diese Frage geklärt, und einige Tage glaubte man, mit dem Besatzungsregime der Russen [29] – die sich in einer tschechischen Stadt wähnten und sich deshalb mit Plünderungen und Vergewaltigungen relativ zurückhielten – das Schlimmste überstanden zu haben. Die ortsansässigen Bürger slawischer Zunge kannte man und erwartete nichts Böses von ihnen. Man hatte ihnen ja auch nichts angetan.

Die Saazer waren auf das, was kommen sollte, nicht vorbereitet. Gewiss sahen im Frühjahr 1945 viele Menschen hier dem Wandel der Dinge mit Bangen, aber nicht mit Verzweiflung entgegen. Den Sudetendeutschen wurde später vorgeworfen, 1938 die Republik verraten zu haben; dafür seien Enteignung und Vertreibung nur gerecht. Die Deutschböhmen erwarteten dies jedoch nicht. Hatten die Tschechen 1918 nicht selbst aus nationalen Gründen Verrat an ihrem Staat, der Österreich-Ungarischen Monarchie gegangen? Wieso sollten also jetzt die Deutschen dafür bestraft werden, dass sie ihrerseits

Saazer Synagoge 1910 (Foto: Förderverein Saaz)

rebelliert und den Tschechoslowakischen Vielvölkerstaat verlassen hatten? Das konnte man sich nicht vorstellen.

Die ersten drei Wochen des ersehnten Friedens waren freilich beunruhigend genug. Nur Stunden vor Kriegsende war ein Evakuierungstransport aus dem KZ Theresienstadt durch Saaz gezogen. Er hatte Seuchenopfer und Schuldgefühle hinterlassen. Auch wurde eine Gruppe schlesischer Kleinkinder vom Kriegsende in Saaz überrascht und von den Russen unter Todesdrohungen auf Saazer Familien verteilt. Man hörte schlimme Nachrichten aus anderen deutschen Städten. Aber man ahnte nicht, wie schlimm es für einen selbst kommen sollte. Plötzlich zogen die Russen ab [30].

Am 1. Juni füllte sich die Stadt plötzlich mit tschechischen Uniformen [31], und unter der Hand zirkulierten

Russische Panzer rollen am 2. Mai 1945 durch Brünn (Foto: Bundesarchiv)

Gerüchte: „Alle Deutschen werden enteignet und vertrieben", und: „In Postelberg sind alle Deutschen, Männer wie Frauen, plötzlich verschwunden." Man wollte es nicht glauben, aber am 3. Juni 1945 schlug dem alten Saaz buchstäblich die letzte Stunde, denn nach dem Abtransport der Männer blieb – wie zum Symbol – die Uhr am Rathausturm stehen!

Was folgte, geht aus dem tschechischen Untersuchungsbericht wohl nüchterner und treffender hervor als aus den traumatischen Erinnerungen der letzten deutschen Überlebenden. Trotzdem möchte ich kurz etwas Ordnung in die Chronologie jener grauenvollen Tage bringen, die in der offiziellen tschechischen Version etwas wirr geraten ist.

Bereits am Samstag, den 2. Juni, wurde an der südlichen Mauer des Neuen Friedhofs eine unbekannte Zahl von Menschen erschossen. In einem heute unbekannten Massengrab sollen ein knappes Hundert Menschen, darunter auch im Lazarett verstorbene Verwundete liegen[32]. An die fünfzig Personen, teilweise Zeugen von Gräueltaten, andere in Gefangenschaft oder aus Angst vor drohender Gewalt haben sich in der Folge selbst das Leben genommen.

Saaz, Ringplatz: Hier mussten sich am 3. Juni 1945 Männer und Kinder ab 14 Jahren zum Abmarsch nach Postelberg versammeln (Foto: Förderverein Saaz)

Am Sonntag, den 3. Juni, wurden ab 9 Uhr morgens etwa 5.000 Saazer Männer und Kinder – darunter der Chronist als knapp Siebzehnjähriger – von tschechischen Polizisten und Soldaten teilweise gewaltsam auf den Ringplatz gebracht und in mindestens zwei Kolonnen in das 15 Kilometer entfernte Postelberg getrieben. Ursprünglich sollten alle 13- bis 70-jährigen Personen männlichen Geschlechts verschleppt werden. Anscheinend wurden aber die Alten zwischen 66 und 70 am Bahnhof zurückgehalten und in Saazer Lager verbracht. Bereits auf dem Ringplatz hatte es die ersten Toten gegeben. Auf dem Marsch dann, der von Schlägen begleitet war, wurden Schwache und Kranke erschossen. In der Kaserne angekommen, mussten wir uns im Hof auf den Boden setzen und durften unter Todesdrohung den Platz nicht mehr verlassen, nicht einmal zur Notdurft.

Irgendwann in der Nacht brachte man politische Häftlinge aus dem Saazer Gerichtsgefängnis[33] und sperrte sie in einen mit Stacheldraht gesicherten Teil an der Westseite des Kasernenkomplexes. Dort war der „Todesblock": „Die ihr hier eintretet, lasst alle Hoffnung fahren" (Dante).

Montag, 4. Juni: Nach einer Nacht auf dem Pflaster der alten Postelberger Kavalleriekaserne wurde am Morgen plötzlich unmotiviert auf uns geschossen. Es gab Tote und Verwundete[34]. Unter Todesandrohung mussten alle die Taschen ausleeren und ihre Wertsachen abliefern, bei der anschließenden Körpervisitation wurde alle sonstige Habe vernichtet, auch Medikamente. Gegen Mittag kamen Lastwagen. Sie holten Ärzte, Apotheker, Beschäftigte der Saazer Versorgungsbetriebe und Vertreter anderer unentbehrlicher Berufe ab, deren Arbeitskraft man brauchte, ebenso kamen ehemalige KZ-Insassen frei. Auch Halbjuden und Ehemänner jüdischer Frauen durften in die Stadt zurück. Viele der Abgeholten kamen aber in Saaz erneut in ein Lager.

Am Abend mussten wir unter erzwungenem Absingen von Naziliedern Runden auf dem Kasernenhof laufen. Wer aus Schwäche zurückblieb, wurde geschlagen.

Dienstag, 5. Juni: Am frühen Morgen begann eine Selektion der Gefangenen, die mit neuerlicher Leibesvisitation verbunden war. Mit gefangenen SS-Leuten, SA-Männern und Wehrmachtssoldaten wanderten ehemalige Angehörige der Sicherheitswache, frühere Mitglieder der Sudetendeutschen Partei und die wenigen NSDAP-Funktionäre, die nicht schon auf die eine oder andere Art verschwunden waren, in den „Todesblock" – zusammen mehr als 500 Männer, darunter der schon vor der Pension stehende Rektor Emil Tutschka, der als Kreisimkermeister anscheinend die Sicherheit des neuen Staates arg bedrohte. Manche wurden dabei Opfer reiner Willkür – sie

Postelberger Kasernenberg, Lithographie von E. E. Kutschera 1835 (Foto: Förderverein Saaz)

gehörten keiner der inkriminierten Organisationen an. Vom verbliebenen Rest durften die „leichteren Fälle" wieder auf dem Hofpflaster nächtigen, die anderen wurden wie Vieh in die ehemaligen Kasernenställe gepfercht und mussten versuchen, im Stehen bei äußerstem Luftmangel zu schlafen. Noch in der Morgendämmerung wurde aus dem „Todesblock" ein erster Trupp in Richtung Lewanitzer Fasanengarten abgeführt. Niemand von uns sollte diese Männer jemals wieder sehen.

Mittwoch, 6. Juni: Dieser Tag war ein einziges blutiges Chaos. Während Busse aus Maltheuern junge Burschen zur Zwangsarbeit abholten, zeigte Hauptmann Langer dieser Generation noch, wie ein Mann zu sterben hat[35]. Aus dem „Todesblock" drang lautes, gequältes Schreien. Mehrere Insassen wurden vor unseren Augen viehisch geschlagen. Der blutige Terror und die Hitze trieb einige Männer buchstäblich in den Wahnsinn. Wer jedoch ausrastete, wurde abgeknallt. Am Mittag tötete man in einem grauenhaften Schauspiel fünf vierzehnjährige Buben. Ich spare mir hier die Details. Sie sind nur für gute Nerven erträglich[36].

In dieses Höllenszenario wagte sich Erich Kindermann, ein Halbjude, mit seinem Motorrad. Er brachte Brot und Briefe für einige Lagerinsassen – und das Gerücht, dass eine britische Kommission in Saaz weile. Er tröstete uns: „Wer kein PG[37] war, wird überleben". Mitten in diesem blutigen Irrsinn kamen Lastwagen mit Brot an. Jeweils 15 von uns teilen sich einen Laib – für viele der erste Bissen seit Samstagabend. Wasser schöpften wir aus einem Splittergraben[38], gewürzt mit Kaulquappen und, wie wir heute wissen, auch einer Prise Leichengift.

Am Abend mussten auch die „leichten Fälle" wieder in die überfüllten Stallgebäude. Anscheinend sollte der Abmarsch der Todeskandidaten unbeobachtet bleiben. Ein tröstlicher Hinweis für die übrigen, dass sie auf ein Überleben hoffen durften[39].

Donnerstag, 7. Juni: Die „leichten Fälle", darunter auch ich, wurden entlassen und in die Saazer Lager verbracht. Wer nicht gehfähig war, wurde kurzerhand erschossen, u. a. Baumeister Heinzl noch in Postelberg und Pater Max, Guardian des Kapuzinerklosters[40], auf dem Marsch. In beiden Fällen in Sichtweite des Chronisten, der am späten Mittag, voll von Bitterkeit für ein ganzes Leben und einem Handgranatensplitter im Oberschenkel[41], noch einmal seine Heimatstadt betrat.

Am Freitag, den 8. Juni verließen alle Saazer, bis auf wenige Ausnahmen, die Kaserne in Richtung Heimatstadt. Man brauchte Platz für weitere Todeskandidaten, denn das Morden in Postelberg ging weiter[42].

Legt man die in den folgenden Dokumenten ermittelten Zahlen zu Grunde, so kommt man, wenn man die in Wakowitz[43], Kaunowa[44] oder an der Saazer Friedhofs-

Postelberg, Bahnhofsstraße um 1940 (Foto: Förderverein Saaz)

Vyhláška.

Nařizuji, aby dnes všechny osoby ženského pohlaví, české a německé národnosti, bez rozdílu stáří a děti hlásily se ihned po vyhlášení tohoto rozkazu v bývalých „SS" Kasárnách na Trnovanské silnici.

Osoby německé národnosti vezmou s sebou:

1.) zavazadla s nejnutnějšími cestovními potřebami ve váze 25 kg na osobu včetně přikrývky a jídelních potřeb.
2.) potraviny na 3 dny.
3.) Všechny osobní průkazy.
4.) Klíče bytů a domů svázané ve svazku a označené číslem domu a bytu.
5.) Všechny cenné věci, peníze, vkladní knížky, cenné papíry a drahé skvosty s připojeným seznamem

Toto opatření se provádí pro přesnou evidenci osob německé národnosti a jejich rozdělení do pracovního nasazení. Zatajení jakýchkoliv uvedených hodnot nebo neuposlechnutí tohoto rozkazu se trestá smrtí.

Národní Výbor.

Kundmachung.

Es wird angeordnet, daß sich heute alle Personen weiblichen Geschlechtes, čechischer und deutscher Nationalität ohne Unterschied des Alters und Kinder sofort nach Veröffentlichung dieser Kundmachung in der ehemaligen „SS" Kaserne in der Trnovanerstraße in Saaz zu melden haben.

Personen, deutscher Nationalität haben mitzubringen:

1.) Gepäck mit dem allernotwendigsten Reisebedarf im Höchstgewichte von 25 kg je Person einschließlich Decken und Eßbedarf.
2.) Lebensmittel für 3 Tage.
3.) Alle Personalausweise.
4.) Wohnungsschlüssel in einen Bund, der mit der Hausnummer und der Wohnung bezeichnet ist.
5.) Alle Wertsachen, Geld Einlagebücher, Wertpapiere und kostbaren Schmuck mit einem genauen Verzeichnis dieser Gegenstände.

Diese Vorkehrungen werden zur Durchführung einer genauen Evidenz aller Personen deutscher Nationalität und ihrer Einteilung zum Arbeitseinsatz durchgeführt.

Die Verheimlichung irgend einer der angeführten Wertsachen oder die Nichtbefolgung dieser Anordnung wird mit dem Tode bestraft.

Národní Výbor.

Kundmachung des tschechischen „Nationalausschusses" in Saaz vom 13. Juni 1945 (Foto: Förderverein Saaz)

mauer vollzogenen Erschießungen hinzurechnet, leicht auf die in Staněks Buch[45] angesprochenen 1.500 „Verschwundenen" im Kreis Saaz[46]. Nicht gerechnet sind dabei ein gutes Hundert an Selbstmorden und die Kleinkinder, die verhungern mussten, weil ihnen die neue Obrigkeit die Versorgung mit Milch verweigerte. Nach einer Erhebung des Roten Kreuzes zählte man allein im Saazer Frauenlager 75 verhungerte Kleinkinder.

Angesichts dieses Horrors fällt es schwer, sich ruhigen Blutes mit den Schuldigen zu befassen. An deren Spitze steht zweifellos Hauptmann Jan Zícha, der sich damals Petrov nannte und 1947 Nationalausschussvorsitzender des Bezirks Saaz war. Seine Aktivitäten lassen vermuten, dass Petrov/ Zícha volle Rückendeckung zumindest aus dem tschechischen Kriegsministerium hatte. Als Chef einer obskuren Nachrichteneinheit hatte er die Macht, Major Duřt von dessen Posten als Stadtkommandant in Saaz abberufen zu lassen, weil er mit der von „Petrov" organisierten Aktion, aus welchen Gründen auch immer, nicht einverstanden war. Rožka, der ebenfalls versuchte, das Schlimmste zu verhindern, wurde mit der MP bedroht. In Postelberg erschien der „schwarze Peter" – so nannten ihn seine Opfer hinter vorgehaltener Hand – mit einer fertigen Proskriptionsliste[47] und hakt die Moribunden kaltblütig ab.

Bohuslav Marek (2. v. l.), mit Pawel (links) und den Brüdern Petroluk (Foto: Förderverein Saaz)

Marek ließ er schon vor Beginn der Aktion Schaufeln und ungelöschten Kalk besorgen. Was in Postelberg geschah, war also organisierter Massenmord und kein spontaner Racheakt zorniger Frontsoldaten, wie das Protokoll suggerieren möchte. Die Todesliste hatte Zícha übrigens von Karl Haas erhalten, einem Kommunisten, der wegen Einbrüchen im KZ gelandet war. 1945 wurde er Polizeichef von Saaz[48]. Eine Karriere, die merkwürdig an die „Dreigroschenoper" seines Gesinnungsgenossen Brecht erinnert.

Petrov/ Zícha ist nach eigenen Aussagen in Saaz geboren – unter welchem Namen, bleibt im Dunkeln. Er war anscheinend Lehrer, emigrierte 1939 erst nach Rumänien und später zur „Tschechoslowakischen Armee" in England, ging von dort nach Russland und trat dort in die „Svoboda-Armee" ein[49], ein Amalgam aus gepressten slowakischen Kriegsgefangenen, Wolhynientschechen[50] und kommunistischen Emigranten, durchsetzt von Politruks[51] mit den höchsten ideologischen Weihen. Zu Letzteren gehörte der „schwarze Peter" mit hoher Sicherheit. In Postelberg hat er trotz seines niedrigen Offiziersranges allen Befehle gegeben – auch dem Hauptmann Černý, der ebenfalls im Osten gedient und dort einen Kopfdurchschuss erhalten hatte. Vielleicht kann man seine Grausamkeit – er ließ die fünf unglücklichen Buben erschießen – aus dieser Verletzung erklären. Čupka scheint die nächtlichen Hinrichtungen kommandiert zu haben und bereicherte sich an den Schmucksachen der Gefangenen.

Es ist ganz offensichtlich, dass man Marek vor der Kommission zum Sündenbock machen wollte. Er hat aber den Braten rechtzeitig gerochen und „ausgepackt". Wenn bei den Untersuchungen stellenweise die Wahrheit über Befehlsstrukturen durchschimmert, ist es ihm zu danken. Marek war ein Filou, den man zum Werkzeug machte, aber kein Verbrecher aus Neigung oder Berufung. Er hat unter der Hand manchem das Leben gerettet[52], hat auch versucht, die fünf Buben mit Prügel davonkommen zu lassen und als Kommandant des Saazer Frauenlagers manchmal Vergewaltigungen – auch seitens der Russen – verhindert. Anderseits hat er Hauptmann Langer auf dessen Aufforderung *coram publico* erschossen und sich an den Gefangenen bereichert. Trotzdem wollen wir mit ihm als Handlanger – man brauchte ihn vor allem wegen seiner Deutschkenntnisse und als Ortskundigen – nicht zu hart ins Gericht gehen. Wahrscheinlich war er von der Situation überfordert. Das gleiche gilt für die Brüder Petroluk, die verrohte Lausbuben, aber keine geborenen Mörder waren[53].

Neben den Mördern gab es auch freche Diebe. Sie agierten im Schatten der Haupttäter und fielen dadurch zunächst weniger auf. Ein besonderes Exemplar war der Jurist und Staatsbeamte Dr. Petrášek. Seine Leidenschaft für alte Münzen schimmert sogar im Untersuchungsbericht durch. Er ließ seinen Landsmann Dr. Kříž im Lager sterben und vereinnahmte dessen berühmte numismatische Sammlung.

Dr. Kříž hatte zwei Stiefsöhne, Karl und Ernst Zuleger. Petrášek sperrte Karl in einen finsteren Keller und nahm dem Herzkranken die Medikamente weg. Kurz darauf starb Karl, während Ernst mit einer fadenscheinigen Anklage vor das Brüxer Volksgericht gestellt wurde, fast zwei Jahre im Bergwerk arbeiten musste, bis er 1947 freigesprochen wurde. Petrášeks berüchtigtes Bedauern, dass nicht genug deutsche Kinder verhungert seien, wurde von dem deutschen Lagerarzt Dr. Brüchert auf einem

Tonband für die Nachwelt und in Hoffnung auf Gerechtigkeit hinterlassen.

Zum Abschluss stellt sich nochmals die Frage: Warum gerade Saaz? Es war wohl sicherlich kein Zufall, dass sich der Gipfel des blutigen Geschehens mit dem Jahrestag von Lidice [54] deckte. Aber: überall im Sudetenland wurde im Mai / Juni 1945 gemordet, doch nirgendwo mit einer so wohlorganisierten Intensität wie im Saazer Land. Brünn und Prag waren Großstädte, und die Zahl der Aussiger Opfer hat trotz einer höheren Bevölkerungsziffer wohl kaum die Hälfte der Toten des Kreises Saaz erreicht [55]. Denn neben den 1.300 bestätigten Morden von Postelberg gab es noch zahlreiche kleinere Massaker, wie z. B. in Wakowitz [56].

Auch in den benachbarten Kreisen Podersam, Kaaden [57], Komotau [58] und Brüx [59] verloren damals Hunderte Deutsche ihr Leben. Alles im Bereich der 1. Tschechoslowakischen Division, also unter der Ägide der Generäle Španiel und Klapálek, die zwar 1947 verhört, aber nicht angeklagt wurden. Es handelte sich hier immer um reguläres Militär und nicht, wie oft behauptet, um „undisziplinierte Banden"! Das Märchen vom angeblich noch Wochen nach Kriegsende agierenden „Werwolf" [60], das die mörderischen Aktionen gegen die deutsche Zivilbevölkerung rechtfertigen sollte, widerlegt sich schon durch Rožkas Aussage: „Die Deutschen waren fromm wie die Lämmer." [61]

Das Verbandsturnfest 1933 als große nationaldeutsche Veranstaltung in Saaz war wohl kaum in das Bewusstsein der zum Teil landfremden Soldaten gedrungen, spielte aber in möglichen Weisungen aus Prag vielleicht eine Rolle [62]. Glaubhafter ist, dass sich hier die Ranküne der im Herbst 1944 am Dukla-Pass noch einmal empfindlich geschlagenen Kommandeure [63] ausgetobt hat, und sicher wirkte wohl auch das Beispiel vieler sowjetischer Truppenteile nach. Aber aus den vorliegenden Papieren

Deutsche Soldaten im zerstörten Lidice (Foto: Bundesarchiv)

geht auch eindeutig hervor, dass übergeordnete Organe in Prag mit Befehlen wie z. B. „so viele Deutsche wie möglich zu töten" der Sache erst den richtigen Schwung gaben [64].

Für die Regierung einer Kulturnation ist es eine Schande, ein Verbrechen wie die im folgenden amtlich belegten Quälereien, Morde und Massenerschießungen in Postelberg zu decken oder gar zu fördern, wie das damals nachweislich geschehen ist. Es ist schon schlimm genug, Menschen aufgrund ihrer Volkszugehörigkeit auszuplündern und aus ihren seit Jahrhunderten bewohnten Gebieten zu vertreiben. Wenn man dann auch noch die Ernährer von Familien ermordet, ist das versuchter Genozid, d. h. Vernichtung einer Volksgruppe [65]. Leider hat man zu diesen vergangenen Untaten in Prag lange geschwiegen.

ANMERKUNGEN

1. Rudolf Schmidt (1886-1957), zuletzt Generaloberst, verbot im Frankreichfeldzug ausdrücklich Plünderungen und setzte schon vor dem Krieg Offizierspatrouillen ein, die nötigenfalls mit Waffengewalt gegen die SS vorgehen sollten. Im Gegensatz zur üblichen Praxis setzte er sich für eine korrekte Behandlung russischer Kriegsgefangener ein. Nach „Stalingrad" kritisierte er wiederholt die Kriegsführung und äußerte sich schließlich gegenüber Hitler abfällig in Bezug auf dessen Fronterfahrung im 1. Weltkrieg. 1943 wurde er aus der Wehrmacht entlassen, nachdem sein Bruder als Spion Selbstmord begangen hatte. Wegen verfänglicher Briefe, die man bei seinem Bruder gefunden hatte, landete er vorübergehend in einer Irrenanstalt.

2. Außer Deutschen und Ungarn gab es in der Tschechoslowakei auch Polen und Ruthenen als Minderheiten. Um das überwiegend polnischsprachige ehemalige Herzogtum Teschen führten Polen und Tschechen 1919 sogar einen „Siebentagekrieg" (Sedmidenní válka). Ein Spruch des Völkerbundes entschied vorläufig den Konflikt, wobei es zu einem Gebietstausch kam.

3. In der „Revolutionäre Nationalversammlung", die im November 1918 zusammentrat und im folgenden die Verfassung ausarbeitete, saßen außer den Tschechen nur Slowaken, die anderen Minderheiten waren nicht berücksichtigt. Allerdings waren die Deutschböhmen an einer Mitwirkung auch wenig interessiert, sie wollten vielmehr an der deutschösterreichischen Nationalversammlung in Wien am 4. März 1919 teilnehmen, woran sie jedoch gehindert wurden.

4. Die Ablehnung des tschechoslowakischen Staats wurde unter dem Begriff des „Negativismus" bekannt, den der Führer der „Deutschen Nationalpartei" (DNP) Rudolf Lodgman von Aue 1920 geprägt hatte. Begründet wurde er mit dem Umstand, dass die Minderheiten am Aufbau des neuen Staates nicht beteiligt worden waren. Die Gegenposition wurde von den „Aktivisten" vertreten, zu denen die Sozialdemokraten (DSAP), die „Deutsche Christlichsoziale Volkspartei" (DCVP) und der „Bund der Landwirte" (BdL) gehörten. Sie propagierten die Mitarbeit an der Gesetzgebung in der Hoffnung auf einen Stimmungswandel bei den Tschechen und Slowaken zugunsten der Deutschen. Tatsächlich kam es

1926 erstmals zu einer übernationalen Regierung in Prag, die bis Frühjahr 1938 in wechselnden Zusammensetzungen fortgeführt wurde.

5. Der designierte Präsident Tomáš Masaryk erklärte am 22. Dezember 1918: „Die von Deutschen bewohnten Gebiete sind unser Gebiet und werden unser bleiben ... Wir haben diesen Staat erstritten, und die staatsrechtliche Stellung unserer Deutschen, die einst als Auswanderer und Kolonisten hierher gekommen sind, ist damit festgelegt." Später ergänzte er, dass sie deshalb nicht Staatsbürger zweiter Klasse seien – aber genau diesen Eindruck hinterließen seine Worte dauerhaft.

6. Als einziges Land in Mitteleuropa machte die Tschechoslowakei nach dem 1. Weltkrieg mit der „Revolution" ernst und vollzog mit der „Bodenreform" eine Enteignung des Großgrundbesitzes (über 150 Hektar Ackerland und 250 Hektar sonstigen Besitzes, etwa Wäldern) zugunsten von Kleinbauern und Pächtern.

7. Damit sollte der Verlust „tschechischen Bodens" durch die Enteignung des hussitischen Adels 1620 rückgängig gemacht werden, denn der landbesitzende Adel galt in seiner Mehrzahl als deutsch. Tatsächliche verloren die deutschen Großgrundbesitzer 42 % ihres Bodens.

8. Beamte und Richter mussten innerhalb eines halben Jahres die Kenntnis der tschechischen Sprache nachweisen, sonst wurden sie entlassen. Zwischen 1921 und 1930 quittierten auf diese Weise 33.000 Deutschböhmen den Staatsdienst, 41.000 Tschechen wurden dafür eingestellt. Außer im Schuldienst lag der Anteil der deutschen Beamten in der Folge weit unter dem deutschen Bevölkerungsanteil.

9. Wilhelm Klepsch, Bruder von Peter Klepsch, gelang es, in die tschechoslowakische Armee aufgenommen zu werden. Ihm zufolge wurden diese Entscheidungen von Kommissionen getroffen, die nicht immer nur nach sachlichen Gesichtspunkten entschieden.

10. Zwei Drittel der Arbeitslosen in Folge der Wirtschaftskrise waren Deutsche. Dies lag vor allem an der Konzentration der exportorientierten Leichtindustrie in den Grenzgebieten, deren Industrialisierungsgrad zu den höchsten in Europa zählte. Diese aber litt unter der Krise besonders. Einen Aufschwung nahm dagegen die Rüstungsindustrie, die im tschechischen Landesinneren lag. 1936 ordnete der Verteidigungsminister an, dort auch in deutschen Betrieben tschechische Arbeiter in einem Umfang zu beschäftigen, die der nationalen Umgebung der Fabrik entsprach. Dies nährte allerdings den Verdacht, dass die Krise von den Tschechen zu nationalpolitischen Zwecken missbraucht werde.

11. Konrad Henlein gründete am 1. Oktober 1933 die „Sudetendeutsche Heimatfront". Kurz zuvor hatten sich die „Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei" (DNSAP) und die „Deutsche Nationalpartei" aufgelöst, um ihrem Verbot zuvorzukommen. Die „Heimatfront", später in „Sudetendeutsche Partei" (SdP) umbenannt, wurde zum Sammelbecken für die Funktionäre, Politiker und Mitglieder dieser Parteien. Die antisemitische DNSAP hatte enge Kontakte zu Hitlers NSDAP gepflegt. Auch die SdP erhielt in den Folgejahren massive finanzielle Unterstützung von Hitler.

12. Zu den „Aktivisten" siehe Fußnote 4.

13. Bei den Wahlen 1935 gewann die SdP 44 der 66 deutschen Sitze im Prager Parlament und wurde damit zur stärksten Partei überhaupt.

14. Henlein hatte 1933 als „Aktivist" begonnen und dabei seine Loyalität zum tschechoslowakischen Staat beteuert. Nach dem „Anschluss" erklärte er, dabei habe es sich nur um ein taktisches Verhalten gehandelt. Es ist jedoch nicht auszuschließen, dass er damals aus Überzeugung handelte und die Kehrtwende eine Reaktion auf die intransigente Politik der Tschechen, vor allem von Seiten Beneš, war. Allerdings ist dabei auch der Umstand zu berücksichtigen, dass Beneš für weitreichendere Angebote die nötige Unterstützung im tschechischen Volk und im Parlament wahrscheinlich gefehlt hätte. Anders als Hitler war er von Mehrheiten und der öffentlichen Meinung abhängig.

15. Die politischen Weichen wurden allerdings schon vorher gestellt. Bereits im November 1937 unterwarf sich Henlein in einem Schreiben an Hitler dessen expansiver Politik. Unverhohlenes Ziel war ab diesem Zeitpunkt der Anschluss der Sudetengebiete an das Deutsche Reich, der auch mit terroristischen Akten vorbereitet wurde. Das von Henlein auf Hitlers Befehl gegründete „Sudetendeutsche Freikorps" verübte mehr als 200 Terroraktionen und tötete dabei über 100 Menschen.

16. Die offizielle Zahl der Juden im Saaz bei der Zählung 1930 betrug 944 (Quelle: Ausstellung „Die Juden von Saaz", Regionalmuseum Saaz (Žatec) 30.11.-31.12.2010, Veranstalter: Förderverein der Stadt Saaz/ Žatec e. V., siehe www.saaz-juden.de). Die Zahl, die Klepsch nach eigener Aussage aus unbekannter Quelle übernommen hat, schloss vermutlich assimilierte Juden ein. Darunter versteht man ehemalige Angehörige der jüdischen Gemeinde, die zum Christentum übergetreten waren oder als Nichtgläubige das Bekenntnis zum Judentum verweigerten. Die Nationalsozialisten sprachen in diesem Falle von „Rassejuden".

17. Im November 1918, noch vor Abschluss eines Friedensvertrags, besetzten tschechische Truppen mit französischer Billigung das deutsch besiedelte Gebiet. Nennenswerten Widerstand dagegen gab es nicht, sondern teilweise sogar eine gewisse Erleichterung über den damit verbundenen Schutz vor Plünderungen. Trotzdem kam es, entgegen ministerieller Weisungen, mancherorts zu gewalttätigen Übergriffen, die böses Blut machten. In Kaaden etwa wurden am 4. März 1919 von tschechoslowakischem Militär 25 Deutsche erschossen, die für ihr Recht auf nationale Selbstbestimmung demonstriert hatten. Bei den März-Unruhen kamen indes auch Tschechen ums Leben.

18. Als Führer des „Sudetendeutschen Turnerbundes" (seit 1931) versuchte Henlein, die Turnerbewegung politisch zu instrumentalisieren. Die Tschechen hatten mit der *Sokol* („Falke") eine ähnlich militante Turnerorganisation, die es auf Provokationen der Deutschen anlegte.

19. Henleins „Sudetendeutsche Partei" erhielt im Mai 1938 bei den Gemeindewahlen 92 % der deutschen Stimmen. Wahrscheinlich waren diese Wähler nicht alle Deutschnationale und Antisemiten. Über ihre wahre Gesinnung lässt sich indes nur spekulieren.

20. Siehe Fußnote oben. Die offizielle Zahl der Juden in Saaz im Mai 1939 war: 91 „Rassejuden" nach den Nürnberger Gesetzen von 1933 sowie sog. Juden zweiten Grades (Quelle: Ausstellung „Die Juden von Saaz", Regionalmuseum Saaz (Žatec) 30.11.-31.12.2010, Veranstalter: Förderverein der Stadt Saaz/ Žatec e. V., siehe www.saaz-juden.de).

21. Seit März 1938, also schon vor dem „Anschluss", kam es vielerorts zu Ausschreitungen gegen jüdische Mitbürger. Mit warnendem Hinweis auf die Judenverfolgung in Österreich wurde Druck auf sie ausgeübt, ihren Besitz zu verkaufen und zu fliehen. Viele Juden folgten diesem „Rat", weil sie sich jetzt im Sudetenland schutzlos fühlten. Nach dem „Anschluss" wurden Juden gezwungen, Erklärungen über ihre „freiwillige" Ausreise zu unterzeichnen.

22. Die gebliebenen Juden wurden aus allen freien Berufen und dem Wirtschaftsleben ausgeschlossen, ihr Vermögen wurde „arisiert", kam also durch Zwangsverkauf weit unter Wert an deutsche „Volksgenossen". Später wurden sie in Lager verschleppt und bis auf wenige, die sich retten konnten oder gerettet wurden, alle ermordet.

23. Der Saazer Chronist Adolf Seifert („Die Stadt Saaz im 19. Jahrhundert", 1902) beklagt allerdings schon für das ausgehende 19. Jahrhundert, dass „antisemitische und antiliberale Strömungen in Deutschböhmen sehr an Macht gewonnen" haben (S. 495). 1898 wurde der Redakteur der „radikal deutschen und antisemitischen Zeitung unter dem Titel Nationale Zeitung" der Stadt Saaz verwiesen. Im Jahr zuvor war es in Saaz zu einem deutschnationalen Aufruhr mit Sachbeschädigungen gekommen, der zu einem Prozessnachspiel in Wien führte.

24. Seit März 1938 kam es vielerorts zu Ausschreitungen gegen Juden, Tschechen und sudetendeutsche Demokraten, die als „national unzuverlässig" galten – also Gegner der mit Hitler verbündeten SdP waren.

25. Tatsächlich haben im Herbst 1938 an die 400.000 Tschechen das Sudetenland verlassen, etwa 290.000 sind geblieben. Für sie gab es keinerlei Minderheitenschutz. Alle Höheren und die meisten Volksschulen in tschechischer Sprache wurden geschlossen, alle tschechischen Aufschriften entfernt, nur eine tschechische Zeitung durfte noch erscheinen.

26. Ein weiteres trauriges Kapitel ist die Weigerung der Regierung in der Rest-Tschechoslowakei, deutschen Hitler-Gegnern Asyl zu gewähren. Sie wurden zurückgeschickt und ihren Verfolgern überlassen.

27. Nachdem die Mutter von Peter Klepsch den Brand der Synagoge bei der Polizei angezeigt hatte, rückte die Saazer Feuerwehr aus und löschte das Feuer. So wurden nur Innenräume zerstört, der äußere Bau blieb erhalten und schmückt heute noch die Stadt. Sie wurde 1871/72 errichtet und ist die zweitgrößte Synagoge in Böhmen. Die Nazizeit wirkt aber bis heute nach: es gibt keine jüdische Gemeinde mehr in Saaz.

28. Am 15. März 1939 marschierte die deutsche Wehrmacht in die Rest-Tschechoslowakei ein, am Tag darauf proklamierte Hitler auf der

Prager Burg die Errichtung eines deutschen „Protektorats Böhmen und Mähren". Die Okkupation wurde als „Befriedungsaktion" deklariert. Den Vorwand dafür boten innenpolitische Probleme, namentlich die Autonomiebestrebungen der Slowakei, und außenpolitische Probleme der Tschechoslowakei mit Ungarn und Polen. In Wirklichkeit hatte Hitler das Münchner Abkommen als Niederlage empfunden, weil die Zerschlagung der Tschechoslowakei von Anfang an sein eigentliches Ziel war.

29. Die deutsche Kapitulation trat am 8. Mai um 23.01 Uhr in Kraft. Durch die Zeitverschiebung sah die Sowjetunion den 9. Mai als Kapitulationstag an. Waffenstillstand zwischen dem deutschen Wehrkreisbefehlshaber und dem revolutionären „Tschechischen Nationalrat" war bereits am Tag zuvor bei Zusicherung freien Abzugs der deutschen Truppen geschlossen worden. Die ersten russischen Soldaten tauchten am 9. Mai 1945 in Saaz auf.

30. Wie aus der Aussage des militärischen Geheimdienstlers Zícha vor dem Untersuchungssausschuss hervorgeht, war dies kein gutes Zeichen: „Weil wir durch die Konzentrierung [der Saazer] in den Bereich des sowjetischen Kriegsgebietes eingegriffen hätten, musste die Sache mit dem russischen Standortkommandanten erörtert werden. Der Kommandant gab seine Zustimmung ... und gab seinen Einheiten den Befehl, sich für einige Tage aus Saaz zu entfernen, damit es hier nicht zu irgend welchen Unstimmigkeiten käme, die der tschechoslowakische Standortkommandant hätte nicht beherrschen können."

31. Es waren Truppen des tschechischen Brigadegenerals Ludvík Svoboda, dessen Armee zusammen mit den sowjetischen Truppen kämpfte. Er diente 1945-1950 in verschiedenen Regierungen als Verteidigungsminister und wurde im „Prager Frühling" 1968 Staatspräsident.

32. Siehe dazu Zeitzeuge Stopfkuchen S. 277 und Voitl S. 41, Anm. 29.

33. Laut Bericht des Oberamtsrichters Dr. Freyer vom 3. März 1951 wurden im Saazer Gerichtsgefängnis deutsche Gefangene willkürlich gequält, wobei es auch Tote gab. Von den etwa 150 Inhaftierten wurden Todeskandidaten aussortiert, die auf Befehl des „Polizeikapitäns Marek" zu Fuß und unter Peitschenhieben nach Postelberg gebracht wurden, wo sie um Mitternacht eintrafen (Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952, S. 106)

34. Laut Bericht des Oberamtsrichters Dr. Freyer vom 3. März 1951 stand auf das tschechische Kommando: „Jeder auf seinen Platz!" (*Všechno na své místo!*) ein Teil auf, andere blieben sitzen und schon krachten Schüsse in die Gefangenen. Überlebende mussten die Toten und Verwundeten in einen Splittergraben werfen, der als Latrine diente. Mit Maschinengewehrsalven wurde darin getötet, wer noch lebte (Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952, S. 106-107).

35. Klepsch schildert den Tod Langers ausführlich in seiner Zeitzeugenaussage; siehe S. 275. Dr. Freyer beschrieb sie 1951 ebenfalls, verlegte sie jedoch irrtümlich auf den folgenden Tag (Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952, S. 110). Rudolf Fischer, „Die Schreckensherrschaft der Tschechen in Postelberg", maschinenschriftliches Manuskript 1950, bestätigt das von Klepsch genannte Datum.

36. Klepsch schildert auch diese Szene ausführlich in seiner Zeitzeugenaussage (S. 275), ebenso Dr. Freyer (Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, S. 108), der mit weiteren Details des fünftägigen Martyriums aufwartet. Die Aussagen von Peter Klepsch und Dr. Freyer denken sich inhaltlich weitgehend, abgesehen von geringfügigen chronologischen Abweichungen.

37. PG = Abkürzung für „Parteigenosse der NSDAP".

38. „Splitter(schutz)graben" = Schützengraben im Zickzackverlauf zum Schutz vor Granatsplittern bei einem lokalen Treffer. Laut Klepsch befand sich ein solcher auf dem Kasernenhof. In dem später folgenden stenografischen Protokoll des Untersuchungsausschusses ist außerdem von einem Panzer(abwehr)graben außerhalb der Kaserne „an der Schule" die Rede, der ebenfalls als Massengrab diente (Zeugenaussagen von Marek (S. 65, 101) und Zelenka (S. 92).

39. Die Massenerschießungen fanden nachts und nicht in der Kaserne selbst statt, die Schüsse und Salven waren aber zu hören. Vgl. dazu die Zeitzeugenaussage von Peter Klepsch S. 275 und „Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen", S. 110-105.

40. Guardian, von lat. *guardianus,* „Wächter" oder „Hüter" = Titel des Vorstehers eines Franziskaner- oder Kapuzinerkonvents. Zum Tod Pater Maximilians (mit weltlichem Namen Josef Hilbert) sie S. 257.

41. Siehe die Zeitzeugenaussage von Peter Klepsch S. 275.

42. Das geht aus den Verhören vom 30.-31. Juli 1947 in Saaz hervor. Marek tat bis zum 17. Juni 1945 in Postelberg Dienst und gab an, danach Leute aus Ferbenz (15), Wischkowa (25), Ferbka (ungefähr 5) und Weberschan (ungefähr 25) nach Postelberg abgeführt zu haben, wo sie „hingerichtet" wurden. Vorher, kurz nach der Entlassung der Saazer, so Marek weiter, wurden „ungefähr 300 Männer, lauter SS-Leute" aus Komotau gebracht", mit denen „schreckliche Dinge gemacht" und die anschließend „abgeknallt" wurden. František Kočí, der bis Mitte August Aufseher in Postelberg war, gab an, dass laufend Leute gebracht und abgeholt wurden, will aber von Erschießungen nichts gesehen oder gehört haben. Im Bericht an Innenminister Václav Nosek vom 2. Juli 1947 heißt es, zu Exekutionen kam es „ungefähr vom 29. Mai bis zur Hälfte Juni 1945, als die Exekutionen ganz plötzlich und vollständig aufhörten". In einem Untersuchungsprotokoll der Bezirksstelle des Staatssicherheitsdienstes Brüx (Most) vom 13. August 1947 wird die Zahl der Opfer im Saazerland mit mindestens 1.200 angegeben. Knapp vier Jahre später wurden im Vernehmungsprotokoll des Hauptmanns der Reserve Vasil Kiš vom 2. Mai 1951 weitere Erschießungen einer großen Zahl von Zivilisten und Kriegsgefangenen dokumentiert. Da die Exhumierungen 1947 vorzeitig abgebrochen wurden, kann die tatsächliche Zahl der Opfer von Postelberg heute nicht genau beziffert werden. Rudolf Fischer („Die Schreckensherrschaft der Tschechen in Postelberg", 1950) zufolge hätten ihm jedoch „Tschechen im Jahre 1947 (versichert), daß 2.000 Deutsche in Postelberg das Leben gelassen hätten. Denn zu den Opfern des Saazer Kreises kommen die ungezählten Angehörigen der Wehrmacht, Polizei und SS, die beim Rückzug aus dem Protektorat versprengt, in Postelberg einfach erschlagen oder erschossen wurden".

43. Im Dorf Wakowitz bei Kaaden, das 1840 nur 16 Häuser zählte, wurden acht Männer erschossen („Die Todesopfer des Saazerlandes", siehe S. 297-299, 303, 304, 307-308).

44. In Kaunowa (1939 852 Einwohner) wurde ein Mann erschossen, zwei starben im Lager Rakonitz, eine Familie beging Selbstmord.

45. Tomáš Staněk, Verfolgung 1945. Die Stellung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien (außerhalb der Lager und Gefängnisse). Wien, Köln, Weimar (Verlag Böhlau) 2002 (*Perzekuce 1945. Prag 1996*).

46. Gemeint ist, nach traditioneller und gegenwärtiger Terminologie der Bezirk (*okres*) Saaz. 1938-1945 waren die Bezirke, die auch in österreichisch-ungarischer Zeit so hießen, vorübergehend in Kreise umbenannt.

47. Proskription = im antiken Rom die Ächtung einer Person, was Vogelfreiheit und Verlust aller Güter bedeutete. Die Ächtung wurde auf öffentlichen Listen bekannt gemacht, was einem Aufruf zum Mord gleichkam.

48. Karel Hás (Karl Haas), mehrfach vorbestraft, bewarb sich im Mai 1945 beim revolutionären Nationalausschuss und wurde dort Leiter des für Polizeiaufgaben zuständigen Sicherheitsreferats. Unter der Anklage des Diebstahls und der Veruntreuung wurde er später dieser Funktion wieder enthoben, erlangte aber dafür den Posten eines Nationalverwalters eines Saazer Hopfengroßhandelsgeschäfts (siehe S. 50 und 130).

49. Siehe oben Anm. 31.

50. Zwischen 1868 und ca. 1880 folgten an die 16.000 Tschechen dem Ruf des russischen Zaren, Wolhynien (in der heutigen Ukraine) zu kultivieren, der dafür steuerliche und andere finanziellen Anreizen bot. In der Sowjetunion gerieten sie in Konflikt mit Stalins kommunistischem Regime. Während des Zweiten Weltkrieges kämpften etwa 10.500 an Seite der Roten Armee. Ein Abkommen zwischen Beneš und

Stalin ermöglichte ihnen 1947 die Rückkehr in die Tschechoslowakei, etwa 200.000 Wolhynientschechen wurden repatriiert und vor allem in den von vertriebenen Deutschen verlassenen Gebieten angesiedelt. Die tschechischen Kommunisten lösten 1957 ihren Verband auf, der sich unter anderem gegen die Kollektivierung der Landwirtschaft gewandt hatte.

51. Politruk = sowjetischer Offizier mit politischem Auftrag.

52. Peter Klepsch zufolge haben ihm einige Saazer berichtet, sie hätten Marek ihr Leben zu verdanken, z. B. der Oberlehrer Rudolf Fischer aus Lippenz (Lipenec), mit dessen Sohn er befreundet war (dazu Fischer selbst 1950 in seinem maschinenschriftlichen Manuskript „Die Schreckensherrschaft der Tschechen in Postelberg": „Warum Marek uns verschonte, ist schwer zu sagen."). Klepsch berichtet weiter, im Spätsommer 1945 sei ihm Marek auf der Straße in Handschellen begegnet. Dabei habe dieser zu ihm gesagt: „So geht es einem, der sich für Deutsche eingesetzt hat." Marek selbst gab im Verhör 1947 an, er sei vom 19. Juni bis 18. August 1945 auf Befehl von Hauptmann Kouba inhaftiert gewesen, weil er angeblich unberechtigt eine Waffe trug. Auch sei ihm vorgeworfen worden, dass er vier Leute nicht hinrichten ließ, und Amtsmissbrauch, weil er angeblich nicht berechtigt war, Passierscheine zu unterschreiben, obwohl er doch Kommandant des Lagers gewesen sei (siehe S. 67). Bei den Tschechen stand Marek in schlechtem Ruf, nicht nur wegen Gaunereien, sondern weil er vor Kriegsende als Zuträger der „Henlein-Leute" galt. Der Zeuge Zelenka nennt ihn dagegen einen „verlässlichen, guten Tschechen" (vgl. die Aussage des Postelberger Nationalausschussvorsitzenden Tomášek, S. 81, und des Schulleiters Zelenkas, S. 91).

53. Diese Brüder, von denen einer Jaromir hieß, sind auf einem Foto zu sehen, das Marek mit drei Begleitern zeigt (siehe S. 28). In den tschechischen Dokumenten von 1947 kommen sie indes nicht vor. Sie sind aber aus verschiedenen deutschen Zeitzeugenaussagen bekannt.

54. Liditz (Lidice), 20 km westlich von Prag, wurde 1942 als Rache für das Attentat auf den Stellvertretenden Reichsprotektor in Böhmen und Mähren Reinhard Heydrich zerstört. Von den 465 Einwohnern wurden die Männer und Jugendlichen ab 15 erschossen, die Frauen und Kinder verschleppt.

55. Deutsche Historiker sprechen von bis zu 220 Opfern, tschechische Historiker von 43-100 Toten (Peter Steinkamp: „Aussig 1945", in: Gerd R. Ueberschär (hg.): Orte des Grauens. Verbrechen im Zweiten Weltkrieg. Darmstadt 2003, S. 16.

56. Im Dorf Wakowitz bei Kaaden, das 1840 nur 16 Häuser zählte, wurden acht Männer erschossen („Die Todesopfer des Saazerlandes", siehe oben Anm. 43).

57. Von 31. Mai bis zum 12. Juni wurden in Kaaden 54 Deutsche teils öffentlich hingerichtet. Diese Hinrichtungen wurden mit einer Kundmachung in deutscher und tschechischer Sprache bekanntgegeben (Akten der Staatssicherheit Brüx (Most) ABS-Ka, f. A 2/1, kart. 57, i.j. 1765). Aus dem Bericht der Landesabteilung der Staatssicherheit Brüx (Most) vom 21. August 1947 geht hervor, dass „insgesamt 72 Personen hingerichtet" wurden, „alle deutscher Nationalität" und „überwiegend Funktionäre der NSDAP und Angehörige der SS". Als Grund wurde der Widerstand der deutschen Bewohner gegen die Besetzung der Stadt angegeben. Zeitzeuge Franz Müller (S. 291) berichtet von Quälereien, die männlichen Jugendlichen in Kaaden als angeblichen „Werwölfen" angetan wurden.

58. Stanislav Děd, „Tenkrát v Chomutově – Češi a Němci v květnu a červnu 1945. Katalog výstavy dokumentů a svědectví. Radnice Chomutov 19. 4. - 23. 6. 2007 | Damals in Komotau – Tschechen und Deutsche im Mai und Juni 1945. Katalog der Ausstellung der Dokumente und Zeugnisse im Rathaus Komotau 19. 4. - 23. 6. 2007 ". Siehe auch Zeitzeuge Ottokar Kremen, S. 286.

59. Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa. In Verbindung mit Werner Conze, Adolf Diestelkamp, Rudolf Laun, Peter Rassow und Hans Rothfels bearbeitet von Theodor Schieder. Band IV/ 2, Die Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus der Tschechoslowakei, Band 2, Dokument 59. Hg. Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte 1957.

60. Der „Werwolf", eine Freischärler- und Untergrundbewegung, war im September 1944 vom Reichsführer-SS Heinrich Himmler gegründet worden, sie fand aber in der Bevölkerung nur ein geringes Echo. Nach Hitlers Tod untersagte sein Nachfolger Admiral Dönitz am 5. Mai 1945 weitere Werwolf-Aktionen als illegale Kampftätigkeit.

61. Die wörtliche Übersetzung lautet: „Die Deutschen gehorchten wie die Uhr." (*Němci poslouchali jako hodiny*, siehe S. 58, tschechisch S. 180)

62. Dr. Petrášek, der 1926-1938 Rechtsanwalt in Saaz war und 1945 Vorsitzender der Bezirksverwaltungskommission wurde, erklärte bei seiner Vernehmung: „Ich kannte viele von diesen Leute [die erschossen wurden], das waren alles Nazis. Hier [in Saaz] war die Grundlage des Nazismus, hier begann Henlein seine Tätigkeit." Er erklärte damit, dass die Massaker (angeblich) keinen negativen Eindruck in der tschechischen Bevölkerung hinterließen (siehe S. 62). Dem war zwar nicht ganz so, illustriert aber die kollektive Wahrnehmung der Tschechen von ihren deutschen Mitbürger.

63. Der Dukla-Pass in der Slowakei an der Grenze zu Polen war im September/ Oktober 1944 wie alle Karpatenpässe von deutschen und sowjetischen Truppen hart umkämpft. Die Svoboda-Armee überschritt während verlustreicher Kämpfe im Herbst 1944 als erster Verband die slowakische Grenze.

64. Laut Marek hatte Hauptmann Černý „einen Befehl aus der höchsten Kommandantur des OBZ, möglichst viele Deutsche zu erschießen" (S. 68). Nicht übersehen werden darf dabei, dass Postelberg Ende Mai 1945 Sitz des Hauptquartiers der neu gegründeten 1. Tschechoslowakischen Division wurde. Mit dieser Entscheidung legte das Verteidigungsministerium die logistische Grundlage für die bevorstehende „Sicherung" und „Säuberung" des nordwestböhmischen Grenzgebiets. Ein aus drei Einheiten bestehender „vorgeschobener Stab" hatte offensichtlich den Auftrag, im Sinne dieser Zielsetzung vorzuarbeiten. Vgl. dazu Adrian von Arburg, Abschied und Neubeginn. Der Bevölkerungswechsel in den Sudetengebieten nach 1945. In: Als die Deutschen weg waren. Das Buch zur WDR-Fernsehserie. Berlin 2005 (dort insbesonders S. 194-200)

65. Dass es seitens der tschechoslowakischen Regierung eine Absicht zur systematischen Ausrottung (Genozid) der deutschböhmischen Bevölkerung gab, ist nach dem bisherigen Forschungsstand nicht zu belegen und wird von der deutschen und tschechischen Geschichtsforschung mehrheitlich bestritten. Auch die hier vorgelegten Regierungsdokumente liefern dafür keine Bestätigung. Nicht zu bestreiten ist dagegen, dass man durch Duldung und Förderung der „Wilden Vertreibung" nicht nur den Tod vieler unschuldiger Menschen in Kauf nahm, sondern diesen Tod bis zur Potsdamer Konferenz als politisches Mittel guthieß. Immerhin ermittelte in den neunziger Jahren die Staatsanwaltschaft Aussig zu Postelberg unter dem Verdacht des Genozids (Mladá Fronta DNES 11.07.2002).

Worum es in diesen Dokumenten geht

VON HERBERT VOITL (†)

Wir haben es hier mit einigen im Sommer 1947 entstandenen tschechischen Schriftstücken aus dem Archiv des Prager Innenministeriums zu tun. Es handelt sich dabei um Protokolle über die Arbeit einer parlamentarischen Untersuchungskommission, die von der Regierung eingesetzt und beauftragt worden war, die an Deutschen aus Stadt und Kreis Saaz [Bezirk] in Postelberg im Mai und Juni 1945 begangenen Massenmorde aufzuklären. Das Verfahren über diese für die tschechische Seite überaus schändlichen und peinlichen Ereignisse, von denen auch das westliche Ausland Wind bekommen hatte[1], wurde anschließend vor der Öffentlichkeit verborgen gehalten. Die Akten darüber verschwanden im Archiv und blieben dort als streng geheim unter Verschluss, zumal nach der kommunistischen Machtübernahme im Februar 1948. Erst Jahre nach der politischen Wende in Prag von 1989 / 90, etwa ab Mitte der neunziger Jahre, wurde dann die Geheimhaltung gelockert und schließlich aufgehoben, so dass uns die Texte dieser Akten verfügbar wurden[2]. Nach zeitaufwändiger Übersetzung können wir sie jetzt vollständig zur Kenntnis bringen.

Bei der Lektüre dieser Dokumente stellt sich die Frage, ob und wie sie das bisherige Bild der Saaz-Postelberger Tragödie verändern. Man kann es kurz und vereinfachend so sagen: Bis in unsere Tage hat das für uns Deutsche so offensichtliche Verschweigen, Verfälschen, Verharmlosen, Lügen und Leugnen dieser Gräueltaten unseren Widerspruch und Hohn, ja unsere Empörung hervorgerufen. Jetzt zeigt sich, dass diese schon damals zu beobachtende tschechische Haltung zumindest bei einem Teil der untersuchenden Beamten und Parlamentarier im Untersuchungsausschuss ebenfalls starke Zweifel hervorrief. Dazu kommt eine Vielzahl bisher nicht bekannter Fakten und Einzelheiten zum Vorschein, unter anderem, ironisch gesagt, viel mit den Augen der Täter gesehenes Lokalkolorit. Auch an wichtigen Hinweisen auf bisher nur geahnte politische Zusammenhänge und Hintergründe, was die oberen Befehlsränge in Prag angeht, fehlt es nicht. Am Eindrucksvollsten sind aber die Fülle von direkten und indirekten Beweisen für die geschehenen Verbrechen, mit dem sozusagen harten Kern der Exhumierungen am Ende des Verfahrens.

So möchte man diese Papiere als äußerst wertvolle Ergänzung unserer Erkenntnisse über die Unglückstage von Postelberg einschätzen, auch wenn wir uns etwas noch Besseres gewünscht hätten: einen klaren Schuldbeweis für bestimmte Personen, ob sie nun in Postelberg selbst gefoltert und geschossen oder von Prag aus oder von sonst woher die Befehle gegeben haben. Aber dafür läuft jetzt wohl die Zeit unwiederbringlich ab.

Prof. Dr. Herbert Voitl, 1925-2011
(Foto: Förderverein Saaz)

Zu einer solchen Beurteilung dieser Regierungsakten, wie ich sie hier versucht habe, ist man freilich nur dann in der Lage, wenn man die betreffenden Ereignisse aus eigenem Erleben kennt und weiß, wie das Wissen darüber gesammelt und von den Opfern und ihren Nachkommen sechzig Jahre am Leben erhalten wurde. Leider gilt das für das Volk, aus dem die Täter stammen, nicht, denn ihm wurde die Möglichkeit zu wissen bisher verwehrt, und für die jungen Tschechen sind diese Ereignisse weit weg. Aber auch hierzulande verliert sich die Erinnerung an die Vergangenheit allmählich, denn aus biologischen Gründen gibt es immer weniger Landsleute aus dem Saazerland, die dieses Wissen weitergeben können. Deshalb erscheint es zweckmäßig, die Zusammenhänge vorab angemessen ausführlich darzustellen.

Die Verbrechen von Postelberg im Mai und Juni 1945 sind für die aus ihrer Heimat in Stadt und Kreis Saaz vertriebenen Deutschen unvergessen und unvergesslich, jedenfalls für die älteren Menschen der sogenannten Erlebnisgeneration. Besonders tief haben sich die Schrecken dieser Tage bei denen eingeprägt, die sie in der Postelberger Kaserne unmittelbar miterleben mussten, und es waren bekanntlich Tausende, die ab 3. Juni aus Saaz und schon ab 27. Mai aus Postelberg dort hingetrieben wurden. Es war das der Gipfelpunkt der ohnehin schon unbeschreiblichen Leiden und Willkürakte, denen alle deutschen Menschen des Saazerlandes damals über Wochen, Monate, zum Teil sogar Jahre ausgesetzt waren. Viele mussten ihr Leben in der Heimat lassen. Das Verzeichnis der Todesopfer im Anschluss an diese Dokumentation legt davon erschütterndes Zeugnis ab[3].

Nach der Vertreibung bestand für die Überlebenden des Infernos zunächst ein großer Bedarf an Begegnungen, Gesprächen und Austausch von Mitteilungen, Hilfe beim

Suchen von vermissten Angehörigen und Freunden usw. So lag es nahe, dass schon zu Pfingsten 1946 erstmals ein „Heimattreffen" stattfand, 1947 das erste „Saazertreffen" in Nürnberg, danach regelmäßig weitere. 1950 wurde mit dem „Heimatbrief Saazerland" (HBS) ein schnell unentbehrlich werdendes Mitteilungsblatt ins Leben gerufen, in dem jahrelang auch viel Einzelwissen über die Postelberger Ereignisse zusammengetragen wurde[4].

Dann erschien schon 1951 im „Sudetendeutschen Weißbuch"[5] – an eine breitere deutsche Öffentlichkeit gerichtet – ein Augenzeugenbericht des früheren Saazer Oberamtsrichters Dr. Franz Freyer[6], der die Vorgänge in Postelberg aus eigenem Erleben und aufgrund anderer Zeugen in erschütternder Weise beschrieb. In den Folgejahren erschienen weitere solche Berichte, so vom Hauptlehrer Rudolf Fischer[7], vom Gymnasialprofessor Franz Worzfeld[8] und von Hubert Prim[9]; und speziell über den Leidensweg der Postelberger Deutschen schrieben Egon Putz[10] sowie Hilde Dalbert-Gundermann, diese in einer dreiteiligen Broschüre[11].

Alle diese Texte, dazu eine Fülle weiterer, meist kleinerer aus dem „Heimatbrief", wurden 1995 von Erich Hentschel zu einer Sonderausgabe des HBS zusammengefasst[12]. In dieser höchst lesenswerten Publikation, die zum 50. Jahrestag des Massakers „den Opfern zum Gedenken" gewidmet ist, haben wir die Summe alles dessen vor uns, was von deutscher Seite in Saaz und Postelberg erlebt und erlitten wurde, und was man bis dahin darüber wissen konnte. Nicht nur die Morde, auch die zahlreichen an den Opfern verübten Grausamkeiten sind dort benannt und beschrieben.

„Saazer Zeitung" vom 12. September 2001. Auf den Seiten 4 und 5 wurde ausführlich über die SRPMŽ („Vereinigung der gebürtigen Saazer und Freunde der Stadt Saaz") berichtet.

Trotzdem ist dieses Bild in gewisser Hinsicht unvollständig und ergänzungsbedürftig. Denn in ihrer Isolation von schriftlichen und amtlichen Quellen konnten die Verfasser dieser Texte nur Bruchstücke der Wirklichkeit erkennen. Die Einsicht in die Hintergründe und Zusammenhänge des Geschehens um sie herum war ihnen zwangsläufig versperrt. Diese wurden von tschechischer Seite bewusst zurückgehalten und verheimlicht.

So blieb lange Zeit nichts übrig als zu warten, bis einschlägige Publikationen oder Schriftstücke aus Tschechien verfügbar würden. Dies war die einzige Möglichkeit, unser Verstehen der Postelberger Ereignisse um wesentliche, vielleicht entscheidende Punkte zu erweitern. Doch das ließ endlos lange auf sich warten. Für die Tschechen war das heikle Thema der Vertreibung der Sudetendeutschen und insbesondere der damit verbundenen Gewalttätigkeiten von Anfang an einem strengen Tabu unterworfen. Über nichts wurde gesprochen und geschrieben, was über die verharmlosende Berufung auf das unselige Potsdamer Abkommen der Siegermächte vom 2. August 1945 hinausging. Nach der kommunistischen Machtergreifung im Februar 1948 waren die Kanäle der freien Information für vier Jahrzehnte vollends verstopft. Und das große Schweigen setzte sich dann in der Presse auch noch über die Prager „samtene" Revolution von 1989/90 hinaus etliche Jahre lang fort, sei es aus Gewohnheit oder aus fortbestehender Angst oder – bei den Jüngeren – aus Nichtwissen.

Das gilt auch für Saaz, wo 1990 eine vom Rathaus betriebene Zeitung mit freiheitlich-demokratischem Anspruch gegründet wurde (Žatecké Noviny, „Saazer Zeitung"). Wir hatten erwartet, dass dort mit dem Schweigen über 1945/46 und die Postelberger Tragödie ein Ende gemacht würde. Doch nichts dergleichen geschah! Ich

habe dieses Saazer Wochenblatt von Anfang an über viele Jahre hinweg gelesen, teilweise übersetzt und kam in einer langen Serie von kritischen Artikeln zu dem Befund, dass darin zu unserem Thema zwar einige zurückhaltende Anspielungen zu finden waren, die dahinter versteckten Sachverhalte aber nicht aufgeklärt wurden. Damit verblieb die Mehrheit der heutigen Saazer vorerst in ihrem Unwissen, was die Kenntnis der jüngeren Geschichte ihrer Stadt betraf[13].

Deutlich anders sah es in der 1991 im tschechischen Laun (Louny) privat gegründeten und im ganzen Saazerland verbreiteten Wochenzeitung Svobodný Hlas („Freie Stimme") aus[14]. Da stoßen wir bereits in der Ausgabe vom 4. September 1992 auf einen Artikel unter der Überschrift „Ein blutiger Sommer"[15]. Autor war „J. V." (Jaroslav Venclík), ein damals 71 Jahre alter Historiker mit leidvollem Schicksal[16]. Er trat schon in den „Saazer Neuesten

Die Launer Wochenzeitung Svobodný Hlas („Freie Stimme")

Nachrichten" für Gespräche und Verständigung zwischen Tschechen und vertriebenen deutschen Saazern ein und durfte deshalb dort, wie er vermutete, seit 1991 nicht mehr schreiben. Über einen Vertriebenen, der das Grab seiner Eltern besuchte, hatte er Kenntnis von dem erwähnten Zeitzeugenbericht des Gerichtsrats Dr. Freyer über Saaz und Postelberg 1945 bekommen. Diesen gab er nun in der Launer Zeitung sinngemäß wieder, ohne allzu viele Einzelheiten und Emotionen, aber in der Sache vollständig und schonungslos – er scheute auch vor Wörtern wie „ermorden" und „Mordtaten" nicht zurück. Das Kuriose daran: Es musste erst ein sudetendeutsches Erinnerungszeugnis über die Grenze kommen, damit Tschechen wenigstens von einem Teil der bei uns seit langem bekannten Fakten erfuhren.

Drei Dinge, die Venclík in seinem Artikel schrieb, waren indes für uns neu und wichtig. Erstens: „Von den sogenannten Postelberger Ereignissen wusste man in Saaz fast nichts, und sofern man von ihnen flüsternd sprach, immer nur mit dem Finger auf den Lippen." Man verheimlichte also nicht nur die Vorgänge um die Vertreibung und deren Zusammenhänge vor der Bevölkerung, diese fühlte sich aus Angst auch selbst zum Schweigen gedrängt[17].

Zweitens: Venclík schrieb, sein Amtsvorgänger als Direktor des Saazer Museums habe ihm gesagt, „dass sich unter den Dokumenten des Archivs irgendein Schriftstück über die Ereignisse in Postelberg befunden habe, dass jedoch nach dem Jahre 1948 Beamte des Innenministeriums das betreffende Material fortgeschafft hätten." Dass es sich dabei um die in der vorliegenden Dokumentation publizierten Aktenstücke oder um Teile davon handelt, ist sehr wahrscheinlich. Eine spätere tschechische Quelle wusste zu berichten, dass zu diesem Material im Saazer Museumsarchiv auch ein Fotoalbum „mit den Ereignissen um das Versammeln und Vertreiben der Deutschen" gehört habe – wie gut hätten wir das für unsere Erinnerung gebrauchen können!

Drittens: Venclík widersprach der Annahme von Freyer, „diese drastische Operation habe der Polizeihauptmann Marek geleitet". Manche tschechische Zeitzeugen hätten vielmehr vermutet, dass ein „Hauptmann Zika [= Zícha] ... der Hauptorganisator des Postelberger Geschehens gewesen sei". Die Verhörprotokolle in unserer Dokumentation bestätigen das. Freyers Annahme, die mit anderen deutschen Zeitzeugenberichten übereinstimmt, erweist sich hier als unzutreffend. Marek war eine zwar bösartige, aber untergeordnete Figur in diesem Spiel, dessen Planer und Leiter ganz andere waren – vorab Zícha.

David Hertl, tschechischer Journalist und Mitarbeiter von *Svobodný Hlas* („Freie Stimme") (Foto: Spiegel-Archiv)

Abschließend urteilt Venclík wie folgt: „In jedem Fall geht es um ein Ereignis, das ein schändliches Kapitel unserer Entwicklung unmittelbar nach dem Krieg darstellt." Er ist hiermit der erste aus dem heutigen Saaz, der das öffentliche Schweigen über den Fall Postelberg durchbrach – wenn auch notgedrungen in einer Launer Zeitung.

Der damals noch sehr junge Redakteur bei Svobodný Hlas, David Hertl, war von dem, was er da erfuhr, offensichtlich beeindruckt. Er machte sich jedenfalls daran, in Postelberg und umliegenden Dörfern – auf halbem Weg zwischen Laun und Saaz gelegen – Zeitzeugen der tschechischen Erlebnisgeneration zu suchen und sie um Aussagen über ihre Erlebnisse im Mai / Juni 1945 zu bitten. Man gab sie ihm, wenn auch nur nachdem er geschworen hatte, ihre Namen nicht zu verraten, weil doch die Mörder vom Lewanitzer Fasanengarten noch unter ihnen lebten!

Nach drei Jahren, am 5. und 19. Oktober 1995, publizierte er dann in seinem Blatt auf je einer ganzen Seite

eine sensationell aufgemachte Reportage mit dem Titel „Wehe den Besiegten!" mit großen knalligen Schlagzeilen wie diesen: „Das Postelberger Massaker von 1945", „Massenmorde an der Tagesordnung", „Wo sind die Tausende Deutscher aus Saaz und Postelberg?", „Die Namen der Mörder kennen wir" u. ä. und nennt das Ganze „eine der schändlichsten tschechischen Taten der Nachkriegszeit". Er kannte durch Venclík offensichtlich nicht nur Freyers Bericht, sondern auch andere Berichte aus dem Heimatbrief Saazerland und schilderte nun, weit mehr als Venclík das konnte [18], alles in den Einzelheiten, denen er viele für uns neue, von seinen tschechischen Zeugen beigebrachte Ereignisse mit zum Teil unvorstellbar grausigen Folterungen hinzufügt. Als Haupttäter nannte auch er, wie die deutschen Zeugen, Marek, dazu dessen jungen Helfer Pavel und die Brüder Petroluk, die übrigens in keinem der Verhöre von 1947 auftauchen [19].

Manche Leser Hertls waren von diesem plötzlichen Vorstoß schockiert, sie reagierten zum Teil mit üblen Beschimpfungen („Schwein", „Faschist") bis hin zu Morddrohungen. Aber die Mauer des tschechischen Schweigens über Postelberg war zum zweiten Mal durchbrochen, wenn auch vorerst nur auf der Ebene der Lokalpresse und wohl ohne große Breitenwirkung. Man kann aber sagen: Seither war die Tür aufgestoßen für offene Worte über die Grenzen hinweg zwischen vertriebenen Saazern und einer Minderheit von Tschechen, die bereit waren, der bitteren Wahrheit über den jüngeren Teil der Geschichte ihrer Stadt nicht länger auszuweichen.

Die deutsche Ausgabe von Tomáš Staněk, *Perzekuce 1945*, Prag 1996, erschien erst 2002.

Allmählich begann sich das hergebrachte Schweige- und Meinungsdiktat auch auf dem Gebiet der tschechischen Geschichtswissenschaft aufzulösen. Hier ist an erster Stelle das 1996 in Prag erschienenen Buch von Tomáš Staněk zu nennen, in dem für Böhmen, Mähren und Schlesien alle verbrecherischen Taten dargestellt werden, die von Mai bis August 1945 an der deutschen Bevölkerung begangen wurden [20]. Das geschah unter Auswertung der inzwischen für die Forschung freigegebenen staatlichen Archive. Ausgewertet wurde außerdem das einschlägige Schrifttum – auch das (sudeten-) deutsche! Das war ein entscheidender Durchbruch der historischen Wahrheit auf breiter wissenschaftlicher Basis und gewiss eine schwere Lektüre für die unvorbereiteten tschechischen Leser.

Über das Postelberger Massaker urteilt Staněk eindeutig: „Im vollen Wortsinn erschütternde Ergebnisse zeitigte das Vorgehen von Soldaten und Sicherheitsformationen im Kreis Saaz." Er spricht von „folgenschwersten Ausschreitungen nach Kriegsende gegen Deutsche" und sagt, „das, was sich hier abspielte, gehörte ... offenkundig zum Allerschlimmsten aus einer ganzen Reihe von Tragödien des Zeitabschnitts im Mai und Juni 1945 in Böhmen".

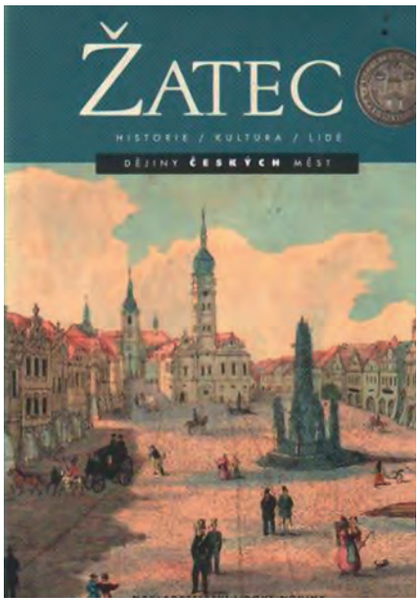

„Saaz – Geschichte/ Kultur/ Menschen", erschien 2004 zur Tausendjahrfeier der Stadt – man wünscht sich, dass es bald ins Deutsche übersetzt wird.

Inzwischen ist das hartnäckige Schweigen über Postelberg und die Umstände der Vertreibung auf wissenschaftlichem Gebiet endgültig zu Ende gegangen. Acht Jahre nach Staněks bahnbrechendem Werk erschien zur Tausendjahrfeier von Saaz, von der Stadt mitfinanziert, ein 515 Seiten starkes Buch über ihre Geschichte von den Anfängen bis zur Gegenwart [21]. Unter der Überschrift „Die Abschiebung (odsun) der deutschen Bevölkerung von Saaz" werden dort die Postelberger Ereignissen mit vielen Einzelfakten rückhaltlos geschildert. Das war ein entscheidender Fortschritt gegenüber dem zwölf Jahre zuvor von der Stadt herausgegebenen großformatigen, auch ins Deutsche übersetzten Bildband von Saaz. Dessen Kapitel über die Geschichte der Stadt schließt mit dem 6. Dezember 1918 – dem Tag, an dem tschechisches Militär in die Stadt eindrang und die Macht von der Habsburger Monarchie übernahm.

Nicht unerwähnt bleiben soll in diesem Zusammenhang, dass Jaroslav Venclík schon bald nach der Wende angefangen hatte, unter dem Titel „Blicke in die Vergangenheit" eine Serie von lesenswerten Zeitungsartikeln über Abschnitte der Saazer Geschichte zu schreiben. Nach mehr als 220 Fortsetzungen schloss er die Serie im April 1999 ab. Er durfte zuletzt wieder im Saazer Rathausblatt schreiben, und nun, unter dem neuen Bürgermeister Kuneš, verwehrte man ihm auch nicht mehr, seiner letzten Fortsetzung den Titel „Der Postelberger schwarze Juni 1945" zu geben. Er nahm darin seinen Launer Artikel von 1992 breiter und schärfer wieder auf und sprach jetzt auch von einem „Massaker". Venclíks Arbeiten wirken wie

Bausteine einer von ihm vielleicht geplanten Gesamtdarstellung der Stadtgeschichte.

Damit wäre er aber wahrscheinlich als Einzelautor überfordert gewesen. Die erwähnte Veröffentlichung von 2004 beschäftigte ein Team von 17 (überwiegend jüngeren) Autoren. Als Quelle dienten wie bei Staněk Prager Regierungsakten – wiederum einschließlich der im Folgenden abgedruckten –, dazu als wichtige lokale Quelle die Chronik von František Bureš, die es offenbar nicht in gedruckter Form gibt und nur hand- oder maschinenschriftlich existieren dürfte. Ein für das Buch charakteristisches Zitat ist: „Das Vorgehen gegen die Deutschen in der Nachkriegszeit war in einer Reihe von Fällen äußerst hart, manchmal sogar unmenschlich ... Massenhinrichtungen gefangener Deutscher wurden in Postelberg Ende Mai und im ersten Drittel des Juni vollzogen ... Innenminister Nosek trug dem Sicherheitsausschuss des Parlaments einen geheimen Bericht vor, aus dem hervorgeht, dass es in Postelberg tatsächlich zu Gräueltaten und Hinrichtungen kam, für die Angehörige der Armee verantwortlich waren ... Er betonte, dass der Fall Postelberg verheimlicht werden muss, damit er nicht die Interessen unseres Staates im Ausland gefährdet." In meiner tschechischen Rede bei der Saazer Tausendjahrfeier am 11. September 2004 habe ich hervorgehoben, wie wichtig eine baldige Übersetzung dieses Werks für uns Deutsche wäre [22].

Nach diesem Vorgriff in die unmittelbare Gegenwart fassen wir zusammen: Die entscheidenden tschechischen Durchbrüche zur Offenlegung der Ereignisse von Postelberg erfolgten – übrigens fast gleichzeitig mit Hentschels Zusammenschau [23] – in der Lokalpresse 1995 (Hertl, mit dem einsamen Vorläufer Venclík 1992) und in der Geschichtsschreibung 1996. Und in diesen Zeitrahmen passt auch die Tatsache, dass im April 1995 der tschechische Schriftsteller Ludvík Vaculík [24] zusammen mit drei weiteren tschechischen Bürgern Strafanzeige gegen Unbekannt erstattete, und zwar hinsichtlich aller (!) im Staatsgebiet von 1945 bis 1947 an Deutschen begangenen Folterungen und Morden. Die mit der Anzeige befasste Bezirksstaatsanwaltschaft Aussig a. d. Elbe und deren Ermittlungsbehörde musste sich zunächst auf einen Modellfall beschränken und wählte dafür den dort schon bekannten und nahe liegenden Fall Postelberg aus. Dabei stieß man bald auch auf die hier von uns veröffentlichten Akten, besonders die Verhöre der parlamentarischen Kommission, und es war, kurz gesagt, natürlich nichts anderes zu erwarten als die („vorläufige") Einstellung des Verfahrens, die im Oktober 1997 erfolgte. Immerhin mit dem Ergebnis, „dass es zu den in der Anzeige genannten Geschehnissen zweifellos kam", dass sich aber keine Zeugen für die sichere Täterschaft bestimmter Personen finden ließen [25].

In dieser Sache wurde nun wieder David Hertl tätig. Er interviewte für seine Launer Zeitung Dr. Kotas, den Leiter des Ermittlungsbüros und erhielt eine sehr lesenswerte Erläuterung der hochkomplizierten Rechtslage, mit der er es zu tun hatte [26]. In einem zweiten Interview kommentierte er einen Teil der Verhöre der parlamentarischen Kommission juristisch [27].

Bohuslav Kuneš, 1994-2000 Bürgermeister von Saaz (Foto: Obchodní akademie Žatec)

Nachzutragen ist hier noch, dass Strafanzeigen speziell gegen die Mörder von Postelberg auch von Seiten der vertriebenen Saazer erstattet wurden. Eine wurde 1998 von Herbert Schmidl bei der Staatsanwaltschaft Aussig eingereicht, dort aber wie die von Vaculík „mangels Zeugen eingestellt („verschoben"). Eine zweite Anzeige reichte Erich Hentschel im April 2000 bei der Staatsanwaltschaft Hof ein. Er benannte mehrere Verdächtige mit Namen, dazu mehr als zwanzig deutsche Saazer als Zeugen, die von der Polizei ihrer Wohnorte verhört wurden, doch wurde das Verfahren im November 2004 eingestellt, mit der Begründung, dass keine der verdächtigten Personen in Deutschland wohnhaft sei. Das Verfahren solle „zu gegebener Zeit" an die tschechischen Behörden weitergeleitet und diese um die Übernahme der Strafverfolgung ersucht werden [28].

Zurück nach Saaz: Dort leistete sich das Rathaus 1994 noch einmal einen Rückfall in den vordemokratischen Stil. In den ersten Wochen nach Kriegsende war in einem Massengrab entlang der Südwand im hinteren Teil des Saazer Friedhofs eine größere Zahl von Deutschen verscharrt worden. Ein Teil davon war ohne Umstände erschossen oder nach Folterung zu Tode gebracht worden, ähnlich wie viele andere Saazer Tage oder Wochen später in Postelberg. Der Fall hängt also eng mit unserem Thema zusammen. Aus diesem Massengrab wurden nun eines Tages im Frühjahr 1994 in aller Heimlichkeit etwa sechzig Leichen exhumiert und mit unbekanntem Ziel aus Saaz fortgeschafft und zwar – das ist das Skandalöse an der Sache – unter völligem Ausschluss der Öffentlichkeit und Presse! Nicht einmal das (damals noch) rathauseigene Wochenblatt informierte man. Jedenfalls war dort wie anderswo keine Zeile über den Vorgang zu lesen [29].

In den darauf folgenden Jahren trat jedoch, etwa gleichzeitig mit den ersten einschlägigen Veröffentlichungen in Presse (*Svobodný Hlas*) und wissenschaftlichem Schrifttum (Tomáš Staněk), bei einem Teil der Saazer Öffentlichkeit langsam eine Entkrampfung ihres Verhältnisses zum Thema Vertreibung und damit auch

Deutsche Saazer mit tschechischen Freunden auf dem Ringplatz in Saaz im September 2001; in der Mitte Professor Adalbert Wollrab mit Jaroslav Venclík (Foto: Förderverein Saaz)

„Postelberg" ein. Das hatte viel damit zu tun, dass im November 1994 Bohuslav Kuneš zum neuen Bürgermeister gewählt worden war, ein gebildeter, feinsinniger, auf offenes Gespräch und Ausgleich mit uns bedachter Mann, der freilich diese Haltung wegen der immer noch überwiegenden Ablehnung von Kontakten mit uns durch die Bevölkerung weitergehend verbergen musste[30]. So begrüßte er im Rathaus, ohne Presse und Öffentlichkeit, am 4. September 1998 sehr herzlich 75 Saazer des Geburtsjahrgangs 1928, die dort gemeinsam ihren 70. Geburtstag feiern wollten. Viele von ihnen hatten mit 16 oder 17 Jahren die Postelberger Schreckenstage durchlitten. Bürgermeister Kuneš sagte dort in seiner kleinen Ansprache,

Kranzniederlegung in Postelberg am 19. September 2002, vorne Peter Klepsch, hinter ihm Adalbert Wollrab (Foto: ČTK).

die von Professor Wollrab gedolmetscht wurde[31], was öffentlich zu sagen in Saaz noch kein tschechischer Politiker gewagt hatte: „dass die Vertreibung einen Schaden für das ganze Land bedeutete"[32].

Das Markgrafenschlösslein in Georgensgmünd, in dem die „Saazer Stube" untergebracht ist (Foto: Förderverein Saaz)

Im August 1999 kam Kuneš, wieder ohne großes Aufsehen, mit einer kleinen Delegation des Saazer Stadtrats nach Georgensgmünd zum Einzug der 1987 gegründeten „Saazer Heimatstube" in ihre neuen Räume im schön restaurierten Markgräflichen Jagdschlösschen. Der um diese Einrichtung hoch verdiente Hermann Wurdinger[33] hatte ihn eingeladen, er war beeindruckt, und wir konnten vertrauliche Gespräche mit ihm führen. Kuneš war es auch, der schon seit langem auf die Gründung eines Saazer Kulturvereins drängte, und als dieser 2000 endlich unter dem Namen „Vereinigung der gebürtigen Saazer und Freunde der Stadt Saaz"[34] (Sdružení rodáků a přátel místa Žatce), zustande kam, empfahl er ihm eine partnerschaftliche Zusammenarbeit mit dem „Kulturkreis Saaz", dem Trägerverein der Saazer Heimatstube[35]. Das führte am 10. Dezember 2000 in Georgensgmünd zu einer Vereinbarung, die von der Mitgliederversammlung des Kulturkreises am 28. April 2002 in Spalt bestätigt wurde[36]. Bei dieser Versammlung war Herr Kuneš als Gast anwesend, obwohl er inzwischen als Bürgermeister von Jiří Farkota abgelöst worden war. Dieser nahm dann am Saazertreffen in Roth am 3. September 2003 teil, zusammen mit Jaroslav Venclík, der dort eine Ansprache auf Deutsch hielt. Der Bürgermeister von Roth gab für die tschechische Delegation einen Empfang.

Die Zusammenarbeit mit den Rodáci eröffnete 2002 die Möglichkeit zu einer bis dahin für uns kaum vorstellbaren Veranstaltung[37]: Am 19. September hielt Peter Klepsch, seit 1997 Sprecher des Heimatkreises Saaz[38], auf dem Saazer Ringplatz (náměstí Svobody) von den Stufen der Pestsäule herab eine Rede, in der er die Vorgänge schilderte, die er hier an Ort und Stelle am 3. Juni 1945 mit Tausenden von Saazer Männern miterlebt hatte, mit denen er dann zu Fuß in das 15 km entfernte Postelberg getrieben wurde – für viele der Tod. Die Rede wurde von Professor Wollrab simultan gedolmetscht. Danach fuhren wir Deutsche nach Postelberg, wo uns die dortige Bürger-

DER SAAZER WEG

Ein schwieriges Verhältnis

Der Zweite Weltkrieg mit seiner Vorgeschichte und seinen Folgen hat schweres Leid über Tschechen und Deutsche in der ehemaligen Tschechoslowakischen Republik gebracht. Angesichts dieses unseligen Geschehens und des unterschiedlichen Schicksals, das beide Nationalitäten nach der gewaltsamen Trennung durchlebt haben, ist Versöhnung und Verständnis für einander schwierig.

Der Saazer Weg

Der „Saazer Weg" ist der Versuch, sich von der Vergangenheit und ihren schrecklichen Ereignissen nicht gefangen nehmen zu lassen, sondern der gemeinsamen Zukunft von Tschechen und Deutschen im europäischen Haus eine Zukunft zu geben. Die den Saazer Weg gehen wollen, sind überzeugt: Ohne Erinnerung kann es keine Versöhnung geben, aber ewige Vorwürfe führen auch nicht zum Ziel. Die Freundschaft, die heute Deutsche mit Franzosen und Polen verbindet, muss auch zwischen Tschechen und Deutschen möglich sein.

Die Last der Vergangenheit

In der Vergangenheit ist zwischen Deutschen und Tschechen viel Unrecht geschehen, das schweres Leid verursacht hat. Dies ist eine große Last für beide Nationalitäten. Unrecht und Leid werden aber immer individuell verübt und erlitten. Die meisten der heute Lebenden, die in Saaz wohnen, in Saaz geboren sind oder von Saazern abstammen, haben damals kein Unrecht verübt – schon deshalb nicht, weil sie erst nach dem Krieg geboren sind. Deshalb macht es keinen Sinn, von Kollektivschuld zu reden und kollektive Entschuldigungen einzufordern. Eine Entschuldigung müsste von denen kommen, die für Unrecht persönlich verantwortlich waren. Die meisten davon sind tot.

Aus der Vergangenheit lernen

Damit sich Unrecht nicht wiederholt, muss man wissen, was geschehen ist und warum. Deshalb gehört zum Saazer Weg die Vergegenwärtigung der gemeinsamen Geschichte von Tschechen und Deutschen. Schmerzliche Ereignisse dürfen dabei nicht verschwiegen werden. Unrecht muss beim Namen genannt werden. Insbesondere die Saazer Jugend hat ein Anrecht auf die volle historische Wahrheit. Ohne Wissen und Wahrheit hat Versöhnung keine Chance. Leid kann nicht ungeschehen gemacht werden, aber wer Leid erfahren hat, möchte wenigstens, dass die Welt es weiß. Historische Seminare und Gedenkfeiern können dabei helfen.

Die Chance der Zukunft

Die Lebenden sollen die Vergangenheit kennen, sie müssen mit der historischen Wahrheit leben, aber sie dürfen sich nicht von ihr erdrücken lassen. Der Saazer Weg ist ein Weg in die Zukunft. Wer Saaz liebt und an seine Zukunft als europäische Stadt glaubt, setzt sich aktiv für ihre wirtschaftliche und kulturelle Entwicklung ein. Die tausendjährige Hopfenstadt soll ihr einstiges Ansehen als blühender Wirtschaftsstandort und städtebauliches Kleinod zurückgewinnen. Tschechen und Deutsche wollen sich darum bemühen, Saaz in das Kulturerbe der Welt einzureihen. Begegnungen zwischen beiden Nationalitäten sowie gemeinsame Tagungen, Publikationen und Projekte sollen unter anderem diesem Ziel dienen.

September 2003

Förderverein der Stadt Saaz/ Žatec e. V. Frankfurt am Main (www.saaz.info)
Sdružení rodáků a přátel mìsta Žatce (www.volny.cz/rodacizatec)
Heimatkreis Saaz (www.heimatkreis-saaz.de)

Ing. Jiří Farkota, Bürgermeister von Saaz 2000-2006, und der Vorsitzende der „Rodáci", Petr Šimáček, beim Saazer Treffen in Roth 2003 (Foto: Förderverein Saaz)

meisterin begrüßte, und legten am Rand des ehemaligen Frauenlagers am Fasanengarten Kränze nieder. Diese Aktionen waren allerdings nicht öffentlich angekündigt worden; so vermied man mögliche Störungen [39].

Am Nachmittag in Saaz folgte eine Pressekonferenz mit sehr freimütigem Gedankenaustausch. Auf unsere Frage, warum man unserem Wunsch nach Aufstellung einer Gedenktafel für die Opfer von Postelberg nicht nachkomme, sagte Bürgermeister Farkota, er sei schon dafür, aber die Mehrheit des Stadtrats sei dagegen, und ohne die ginge es nicht [40]. Unsere Veranstaltung führte zu einer ausführlichen Berichterstattung am nächsten Tag [41] und auch in der folgende Zeit zu einer vermehrten Beachtung des Themas Postelberg. Die hatte sich freilich schon im Juli 2002 mit einem Artikel in der Tageszeitung Mladá fronta DNES [„Junge Front HEUTE], einem führenden Oppositionsblatt zum starren Nationalismus der Regierung, angekündigt [42]. Darin wurde, mit Berufung auf David Hertl und den mit ihm zusammenarbeitenden Aussiger Archivar Vladimír Kaiser, nachdrücklich über die Defizite im Umgang mit „Postelberg" berichtet [43].

In der deutschen Presse hatte das Interesse am Thema der sudetendeutschen Vertreibung seit langen Jahren stark nachgelassen, lebte nur im Zeichen der Vertreibungen in Bosnien und im Kosovo wieder ein wenig auf. So kam es immerhin speziell zu dem bis dahin selbst in der Vertriebenenpresse weniger beachteten Fall Postelberg in zwei deutschen Spitzenblättern zu eindrucksvoll informierenden Artikeln, die beide in Zusammenarbeit mit Peter Klepsch entstanden: im Dezember 2000 von Johann Georg Reißmüller in der FAZ, dort mit dem Untertitel „Wie im Juni 1945 Hunderte von Saazer Deutschen ermordet wurden / Unbestritten und unbestraft" [44]; und im Jahr 2003 von Alexandra Klausmann im FOCUS, dort mit dem Untertitel „Protokoll eines Verbrechens: Im böhmischen Postelberg richteten Soldaten 1300 Deutsche hin" [45].

Als letztes Glied in dieser Zeitkette ist noch einmal das bereits oben besprochene, zur Tausendjahrfeier der Stadt 2004 erschienene Buch über Saaz zu nennen [46], dessen offener Umgang mit der Geschichte der Deutschen in Saaz hoffen lässt, dass man uns nicht – wie bisher zu fürchten war – nach dem Hinauswurf aus der Heimat und unserem Besitz auch noch aus der Geschichte hinauswirft [47].

Anmerkungen

1. Ende 1945 schrieb der damalige Korrespondent der norwegischen „Arbeiterpresse" und spätere SPD-Parteivorsitzende, der Bundeskanzler und Friedensnobelpreisträger Willy Brandt in der deutschsprachigen US-Wochenzeitung „Der Wanderer": „Die Zwangsevakuierung der Sudetendeutschen begann sofort nach dem Ende des Krieges. Seitdem ist sie ununterbrochen fortgesetzt worden. Die Bestimmungen des Potsdamer Übereinkommens spielten dabei keine nennenswerte Rolle ... Die Zwangsevakuierungen waren verbunden mit unheimlichen Übergriffen." (siehe Vorbemerkung zu Teil 2, S. 253).

2. Es handelt sich um die Abschrift stenografischer Aufzeichnungen. Offensichtlich parallel dazu wurde ein kürzeres, die Aussagen zusammenfassendes Protokoll angefertigt. Ein Stück daraus veröffentlichen wir auf S. 115, ein anderer Auszug findet sich in: Adrian von Arburg/ Tomáš Staněk (vyd.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování [Die Aussiedlung der Deutschen und der Wandel des tschechischen Grenzgebietes 1945-1951: Dokumente aus tschechischen Archiven. Teil II, Band 3: Massenterror im Jahre 1945 und seine Ermittlung]. Středokluky (Verlag Susa) 2010.

3. Siehe S. 295.

4. Heimatbrief Saazerland. Organ der Heimatvertriebenen aus den Bezirken Saaz, Postelberg und Podersam, Jechnitz. Verlag Heimatbrief Saazerland, Forchheim.

5. Sog. „Sudetendeutsches Weißbuch" = Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hrsg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, Einleitung und Bearbeitung Dr. Wilhelm Turnwald, München 1951, Neudruck 1992. Turnwald erscheint in der Zitierung oft als Herausgeber.

6. Franz Freyer, „Saaz–Postelberg, Schreckensregiment der Tschechen, Bericht Nr. 29", in: Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, S. 103-110.

7. Rudolf Fischer, „Das Golgatha des Saazer Landes", in: Saazerland - Hopfenland. Ein Buch treuen Gedenkens. Heimatbuch für die Kreise Saaz und Podersam. Hrsg. von Hugo Zumpf und Josef Schuldes, München 1959, S. 226-231. Abgesehen davon, dass er im Titel die Leiden der Sudetendeutschen mit dem Leiden Christi vergleicht, ist der versöhnliche Ton bemerkenswert, mit denen er die Neubürger des Saazer Landes bedenkt: „Im Monat Juli 1945 trat im Saazer Lande insofern Beruhigung ein, als durch das Eintreffen und die Aufteilung wolhynien-tschechischer Armeeteile in den Dörfern erträglichere Verhältnisse geschaffen wurden. Diese Soldaten brachten zum großen Teile ein gefühlvolleres und mitfühlenderes Herz mit. Sie erhielten nach früheren Abmachungen die Bauernhöfe zugeteilt, und so manche Bauernfamilie konnte erleichtert aufatmen. Auf diesen Höfen sitzen diese Soldaten mit ihren Familien heute noch und drücken dem Saazer Lande ihren Stem-

pel auf." 1950 hatte er in einem maschinenschriftlichen Bericht „Die Schreckensherrschaft der Tschechen in Postelberg", seine Erlebnissen in Ferbka 28. Mai bis 5. Juni und Postelberg 5. bis 11 Juni beschrieben und damit Freyers Aussagen teilweise vorweggenommen.

8. Franz Worzfeld, „Saaz – Postelberg – Maltheuern – Lager 28", in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, 1995, S. 10-16. Der Bericht wurde laut Autor unter frischem Eindruck des Erlebten noch 1945 niedergeschrieben.

9. Hubert Prim, „Unsere Tragödie vor 50 Jahren" , in: Emil Franzel, „Die Vertreibung. Sudetenland 1945-1946", Bad Nauheim 1967, Nachdruck München 1993, und in Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, 1995, S. 16 ff.

10. Egon Putz in Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, 1995.

11. Hilde Dalbert-Gundermann, „Postelberg, eine kleine Stadt in Böhmen", 3 Hefte, 1982-1984.

12. Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz-Postelberg – Podersam-Jechnitz 1945/ 46 bis 1995. Den Opfern zum Gedenken. Eine Dokumentation zusammengestellt von Erich Hentschel", Forchheim 1995 (94 S.), 2. Aufl. 1997 (106 S.).

13. Herbert Voitl, „Die deutsche Vergangenheit von Saaz und die Vertreibung in den Žatecké Noviny" [= Saazer Zeitung], in: Heimatbrief Saazerland, 35 Fortsetzungen in den Heften 643 (November 1992) bis 694 (Februar 1997).

14. Svobodný Hlas. Týdeník Lounska, Žatecka a Podbořanska („Freie Stimme. Wochenblatt für das Launer, Saazer und Podersamer Land"), Ausgaben vom 4. September 1992, 5. und 19. Oktober 1995, 17. Oktober 1996.

15. Jaroslav Venclík, in: Svobodný Hlas, Ausgaben vom 4. September 1992, 5. und 19. Oktober 1995, 17. Oktober 1996. Übersetzung ins Deutsche von Herbert Voitl im Heimatbrief Saazerland, Heft 654 (Oktober 1993) und 655 (November 1993).

16. Jaroslav Venclík (1921-2003) überlebte das KZ Flossenbürg und den Todesmarsch nach Dachau, der in der Oberpfalz endete. In Saaz war er lange Zeit Leiter des historischen Regionalmuseums.

17. Zu berücksichtigen ist dabei, dass fast alle heutigen Saazer seit 1946 zugezogen oder Nachkommen von Zugezogenen sind. Deshalb gibt es dort keine Erinnerung an die deutschböhmische Geschichte mehr. In der Schule erfahren die Kinder erst seit neuestem etwas darüber (siehe Zeitungsbericht S. 422 und „Tragische Erinnerungsorte. Ein Führer durch die Geschichte der Region 1938-1945. Gymnasiasten aus Nordböhmen führen Sie an Orte mit einer bewegten Geschichte in Aussig, Komotau, Kaaden, Saaz, Postelberg und an andere Orte", hg. von Antikomplex für Collegium Bohemicum. Prag 2010).

18. Venclík hatte nur eine deutsche Quelle, jetzt aber berichteten auch Tschechen über das schreckliche und für viele Tschechen unglaubliche Geschehen. Was aus dem Mund der Opfer übertrieben wirkte, war nun bestätigt worden.

19. Hertls Texte konnte ich (Voitl) noch so rechtzeitig übersetzen, dass Erich Hentschel in der Lage war, sie in seiner Sonderausgabe 4 (1995) des Heimatbriefes Saazerland zu berücksichtigen, wo sie jedoch aus Platzgründen nur als Paraphrasen und in Auszügen erschienen (Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz-Postelberg – Podersam-Jechnitz 1945/ 46-1995. Eine Dokumentation zusammengestellt von Erich Hentschel", Forchheim 1995, S. 24-25).

20. Tomáš Staněk, Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. statné nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945, Praha 1996 (deutsche Ausgabe: „Verfolgung 1945. Die Stellung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien (außerhalb der Lager und Gefängnisse). Wien, Köln, Weimar (Böhlau) 2002. Bemerkenswert ist hier die späte Übersetzung.

21. Petr Holodňák/ Ivana Ebelová (ed.), Žatec. Historie, Kultura, Lide. Prag (Lidové noviny) 2004.

22. Heimatbrief Saazerland 766, Oktober 2004, S. 4-5. Siehe in der vorliegenden Dokumentation S. 393.

23. Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, 1995.

24. Ludvík Vaculík (geboren 1926) ist gelernter Schuster und Schriftsteller. Er studierte 1946-1951 an der Prager Hochschule für Politik und Sozialwissenschaften, war dann Erzieher und Radioredakteur und arbeitet heute als Publizist und Romancier. Im Prager Frühling trat er durch das „Manifest der 2 000 Worte" hervor und wurde Mitbegründer der tschechischen Menschenrechtsgruppe „Charta 77". Vor 1989 veröffentlichte er in seinem Untergrundverlag Edice Petlice („Verlag hinter Schloss und Riegel") Werke verbotener Autoren.

25. Einstellungsbescheid siehe S. 139.

26. Svobodný Hlas 17. Oktober 1996 , S. 5. Hinsichtlich der Motivation von Vaculík machte Dr. Bohumil Kotas folgende bemerkenswerte Aussage: „Ludvík Vaculík sagte zu mir, dass Europa uns wie Gangster betrachtet. Er will uns mit seiner Strafanzeige in Schutz nehmen – er will eigentlich so etwas sagen wie: nicht Tschechen sind die Mörder, sondern die und der haben gemordet. Die anderen haben damit nichts zu tun. Seine Mühe ist lobenswert, aber schwer durchführbar."

27. Voitl plante, diese Interviews für weitere Ausgaben des Heimatbriefes zu übersetzen.

28. Dazu Herbert Schmidl im Heimatbrief Saazerland 9, 1998.

29. Wie Voitl im Juni 1995 im Heimatbrief Saazerland (Heft 674) schrieb, fand diese Exhumierung im Auftrag des VDK („Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge") statt, der dort Soldatengräber suchte. Er bezog sich dabei auf einen FAZ-Artikel vom 2. Mai 1995. Voitl vermutete jedoch, der VDK habe sich täuschen lassen und in Wirklichkeit ermordete Saazer Bürger ausgegraben. Der VDK bestätigte jedoch in einem Schreiben an Otokar Löbl, tatsächlich die Überreste von 15 Soldaten geborgen zu haben, von denen etwa die Hälfte aufgrund ihrer Erkennungsmarken identifiziert werden konnten. – Es handelte sich teilweise um Verwundete, die im Saazer Lazarett schon vor Kriegsende verstarben. Auf der Ausbettungsskizze, die dem Herausgeber vorliegt, ist auch kein Massengrab zu sehen, sondern neun Grabstätten, davon fünf mit Doppelbelegungen. – Siehe dazu auch die Zeitzeugen Stopfkuchen S. 277 und Klepsch S. 25.

30. Bohuslav Kuneš, Schuldirektor, 1994-2000 Saazer Bürgermeister, ist 1942 in Saaz geboren. Er stammt also aus einer Saazer Familie, die das Jahr 1945 in Saaz miterlebt hat.

31. Professor Voitl selbst war, da 1925 geboren, bei diesem Ausflug nicht dabei.

32. Bericht im Heimatbrief Saazerland 714, Oktober 1998, S. 4.

33. Hermann Wurdinger (*Saaz 6. April 1928, †Georgensgmünd 23. März 2000) entstammt einer Familie Saazer Hopfenhändler, deren Tradition er nach der Vertreibung im Spalter Hopfenland fortsetzte. 1965 begann er, in Saaz und Umgebung Erinnerungsstücke (Bilder, Bücher, Urkunden, Gerätschaften und sonstige Andenken an die Deutschen in Böhmen) aufzukaufen, die er später in die Saazer Heimatstube (heute „Saazer Heimatmuseum Georgensgmünd") einbrachte.

34. Dies ist die sinngemäß richtige Übersetzung des Vereinsnamens, eingebürgert hat sich jedoch „Landsleute und Freunde der Stadt Saaz". Der Verein wurde in Tschechien am 12. August 2000 gegründet. Gründungsmitglieder waren u. a. Mgr. Petr Šimáček, Josef Zábranský und PhDr. Vladimír Halamásek. Der Verein hat heute über 400 Mitglieder, „überwiegend gebürtige Saazer, Freunde und Patrioten der Stadt, die nicht nur in Saaz, sondern in aller Welt wohnen und ein gemeinsames Interesse an der Blüte ihrer Heimatstadt und ihre Einreihung unter die bedeutenden Städte der EU haben" (www.rodacizatec.com).

35. Der 1983 gegründete Kulturkreis Saaz e. V. Roth wurde bis zum Herbst 2007 von Herbert Voitl und Peter Klepsch geführt. Danach engagierten sie sich im Förderverein der Stadt Saaz/ Žatec e. V., der 2003 als Partnerverein der Rodáci gegründet wurde. Peter Klepsch war auch Vorsitzender des Heimatkreises Saaz.

36. Teil der Vereinbarung war „Der Saazer Weg", eine Erklärung, die geschichtliche Aufklärung, Versöhnung und Zukunftsorientierung

im Umgang zwischen Tschechen und Deutschen einforderte. Auch der Förderverein der Stadt Saaz/Žatec verpflichtete sich bei seiner Gründung 2003 auf den „Saazer Weg". Eine wesentliche Rolle spielten dabei Petr Šimáček, der Vorsitzende des SRPMŽ („Rodaci"), und Otokar Löbl. – Voitl verlegte irrtümlich die Daten der Mitgliederversammlung 2002 und des Saazertreffens 2003 in das Jahr 2001.

37. Diese Veranstaltung ist im Folgenden dokumentiert durch Adalbert Wollrab (S. 385) und die Rede von Jaroslav Venclík (S. 389).

38. Der „Heimatkreis Saaz", Herausgeber des Heimatbriefes Saazerland und des vorliegenden Buches, ist eine Gliederung der Sudetendeutschen Landsmannschaft.

39. Die Aktion war bei Stadt und Polizei angemeldet. Die auch in Saaz verbreitete Zeitung Deník Lučan (seit 2006 „Žatecký a Lounský Deník") vom 11.9.2002 kündigte an: „Unter dem Motto Versöhnung durch Wahrheit findet ... ein Treffen von Vertretern deutscher und tschechischer Saazer statt. Veranstalter ist der Verein Freunde und Landsleute der Stadt Saaz (SRPMŽ) und des Kulturkreises Saaz in Roth .... Einer der Hauptorganisatoren dieser Aktion ist Otokar Löbl aus Deutschland."

40. Bericht von Herbert Voitl in: Heimatbrief Saazerland 763, November 2002, S. 3-5.

41. Unter anderen berichteten Mladá fronta DNES, Radio Prag, und die Neue Presse Frankfurt .

42. Voitl bezieht sich hier auf den damaligen Ministerpräsidenten Miloš Zeman (Sozialdemokrat) und den damaligen Parlamentspräsidenten Václav Klaus (von der konservativen ODS) und ihre Verteidigung der Beneš-Dekrete. Der frühere tschechische Außenminister Josef Zieleniec erhob in der Mladá fronta DNES scharfe Vorwürfe gegen die beiden, weil sie mit ihrer unnachgiebigen Verteidigung der Dekrete „den gesamten EU-Integrationsprozess Tschechiens gefährdet" hätten. Klaus war damals allerdings in der Opposition.

43. Mladá Fronta DNES 11.7.2002. Dort hieß es u. a.: „Beim größten Nachkriegsverbrechen kamen ca. 800 deutsche Zivilisten um. Die genauen Zahlen sind bis heute unbekannt, bestraft wurde bis heute niemand. Es war das größte Massaker, und es ist paradox, dass man von ihm in der Öffentlichkeit am wenigsten weiß, schreibt Vladimír Kaiser vom Aussiger Archiv ... Erst im Jahre 1990 beschäftigte sich die Polizei von Nordböhmen mit den Straftaten an den Deutschen unter dem Verdacht des Genozids (welches eine nicht verjährende Straftat ist). Aber am Ende wurde der Fall abgelegt." Vgl. die Berichte von Horst Mück in: Sudetendeutsche Zeitung 25.9.2002 und Herbert Voitl in: Heimatbrief Saazerland 762, Oktober 2002, S. 14.

44. Johann Georg Reißmüller, „Erhob sich am Morgen einer ohne Erlaubnis, erschossen sie ihn", in: Frankfurter Allgemeine Zeitung 2.12.2000.

45. Alexandra Klausmann, „Eine tödliche Mission", in: FOCUS Nr. 24, 7. 6. 2003, S. 192-193. Siehe dazu in dieser Dokumentation S. 391.

46. Petr Holodňák/Ivana Ebelová (eds.): Žatec. Historie, Kultura, Lidé. Praha (Lidové noviny) 2004.

47. Bei dem vorliegenden Aufsatz von Herbert Voitl handelt es sich um den redaktionell bearbeiteten Wiederabdruck des Artikels „Vorwort: Worum es in diesen Blättern geht" in: „Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe Genozid", 2005, S. 3-6. Im Original folgt nun die Vorstellung des Inhalts des Heimatbrief-Heftes. Sie wird hier übergangen, weil die darin enthaltenen Information, soweit sie für dieses Buch relevant sind, schon an anderer Stelle angeboten werden. Voitls Schriftenverzeichnis ist in das Quellen- und Literaturverzeichnis im Anhang eingegangen.

Bericht für Innenminister Václav Nosek vom 2. Juli 1947

AUS DEM TSCHECHISCHEN VON HERBERT VOITL (†)

Im April/Mai 1947 sah sich die Prager Regierung aufgrund anonymer Briefe und politischer Reaktionen darauf genötigt, die Vorkommnisse in Saaz und Postelberg im Mai/Juni 1945 aufzuklären. Von der Aufklärungspflicht betroffen waren das Innen- und das Verteidigungsministerium, in deren Verantwortungsbereich das Geschehen lag. Beide Ministerien waren seit 1945 in der Hand der Kommunisten. In einem Bericht vom 2. Juli 1947 setzten Mitarbeiter des Innenministeriums ihren Dienstherren, Václav Nosek[1] vom Stand der Dinge in Kenntnis. Nicht alles wird dem Minister neu gewesen sein, das Papier war wohl vor allem als Argumentationsvorlage gedacht. Der Bericht stützt sich offensichtlich auf polizeiliche und geheimdienstliche Berichte sowie aktuelle Ermittlungen vor Ort. Fast alle der darin Genannten wurden später von der parlamentarischen Untersuchungskommission verhört, bestritten aber teilweise die ihnen zugeschriebenen Äußerungen.

[Zehn ab der zweiten Seite durchnummerierte Seiten, gestempelte Seitenzahlen 27-36]

Information für den Herrn Minister
[handschriftlich: des Inneren].

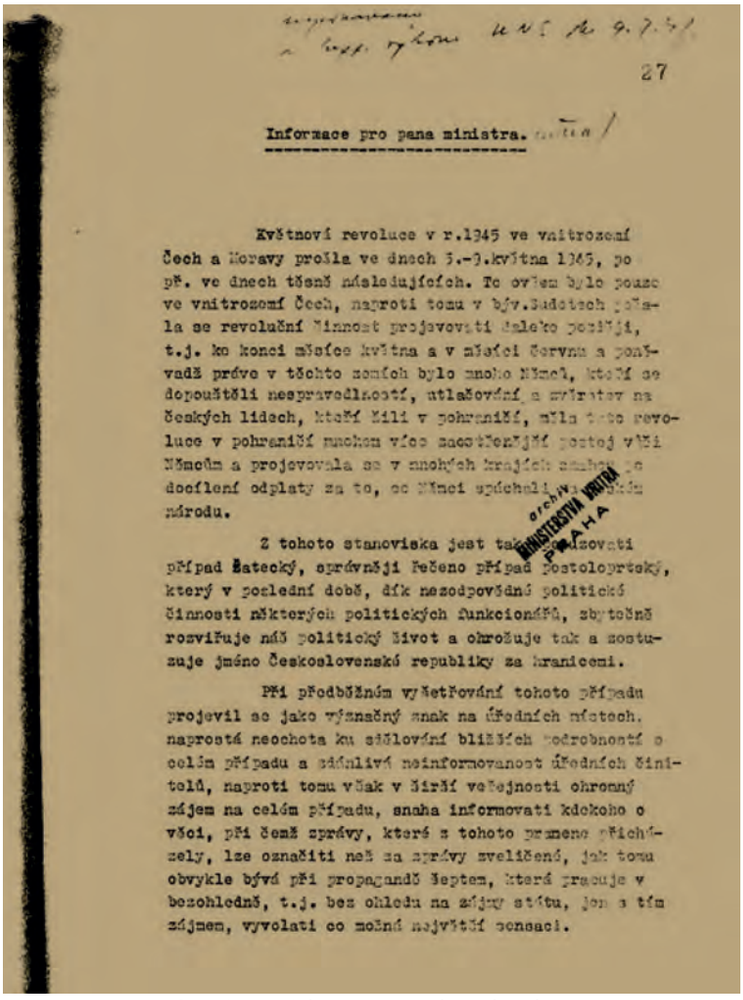

27

Informace pro pana ministra.

Květnová revoluce v r.1945 ve vnitrozemí Čech a Moravy prošla ve dnech 5.-9.května 1945, po př. ve dnech těsně následujících. To ovšem bylo pouze ve vnitrozemí Čech, naproti tomu v býv.Sudetech počala se revoluční činnost projevovati daleko později, t.j. ke konci měsíce května a v měsíci červnu a poněvadž právě v těchto zemích bylo mnoho Němců, kteří se dopouštěli nespravedlností, utlačování a zvěrstev na českých lidech, kteří žili v pohraničí, měla tato revoluce v pohraničí mnohem více zaostřenější postoj vůči Němcům a projevovala se v mnohých krajích snahou po docílení odplaty za to, co Němci spáchali na českém národu.

Z tohoto stanoviska jest tak posuzovati případ žatecký, správněji řečeno případ postoloprtský, který v poslední době, dík nezodpovědné politické činnosti některých politických funkcionářů, zbytečně rozvířuje náš politický život a ohrožuje tak a zostuzuje jméno Československé republiky za hranicemi.

Při předběžném vyšetřování tohoto případu projevil se jako význačný znak na úředních místech, naprostá neochota ku sdělování bližších podrobností o celém případu a zdánlivá neinformovanost úředních činitelů, naproti tomu však v širší veřejnosti ohromný zájem na celém případu, snaha informovati kdekoho o věci, při čemž zprávy, které z tohoto pramene přicházely, lze označiti než za zprávy zveličené, jak tomu obvykle bývá při propagandě šeptem, která pracuje v bezohledně, t.j. bez ohledu na zájmy státu, jen s tím zájmem, vyvolati co možná největší sensaci.

Erste Seite (Ausriss) des Voruntersuchungsberichts an Innenminister Václav Nosek (Foto: Heimatkreis Saaz)

Die Mai-Revolution 1945 im Landesinneren von Böhmen und Mähren fand in den Tagen vom 5.-9. Mai 1945 statt, beziehungsweise in den unmittelbar folgenden Tagen. Das war allerdings nur im Landesinneren von Böhmen der Fall, hingegen begann im ehemaligen Sudetengebiet die revolutionäre Tätigkeit erst weit später in Erscheinung zu treten, nämlich gegen Ende Mai und im Juni, und weil gerade in diesen Gebieten viele Deutsche waren, die Ungerechtigkeiten, Unterdrückungen und Gräueltaten gegen im Grenzgebiet lebende tschechische Menschen begingen, hatte die Revolution im Grenzland eine viel schärfere Einstellung gegenüber den Deutschen und war in vielen Gegenden durch das Bemühen bestimmt, Vergeltung für das zu üben, was die Deutschen dem tschechischen Volk angetan hatten.

Unter diesem Gesichtspunkt ist auch der Fall Saaz zu beurteilen, besser gesagt der Fall Postelberg, der in letzter Zeit, dank der unverantwortlichen politischen Tätigkeit mancher politischen Funktionäre, unnötigerweise unser politisches Leben aufwirbelt und so den Namen der Tschechoslowakischen Republik jenseits der Grenzen gefährdet und verunglimpft.

Bei der vorläufigen Untersuchung dieses Falles zeigte sich als typisches Merkmal bei den behördlichen Instanzen der gänzliche Mangel an Bereitschaft bei der Mitteilung der näheren Einzelheiten des ganzen Falles und der Schein von Uninformiertheit bei den Amtspersonen, dagegen aber bei der breiten Öffentlichkeit ein riesiges Interesse an dem ganzen Fall und das Bemühen, jedermann von der Sache zu informieren, wobei man Nachrichten, die aus dieser Quelle kamen, nur als Übertreibungen bezeichnen kann, wie es gewöhnlich bei Flüsterpropaganda der Fall ist, die rücksichtslos arbeitet, das heißt ohne Rücksicht auf die Interessen des Staates, nur daran interessiert, eine möglichst große Sensation hervorzurufen.

Die mangelnde Bereitschaft der Amtspersonen zur genauen Auskunftserteilung den übergeordneten Behörden gegenüber ist wohl vor allem damit zu erklären, dass sie repressive Eingriffe durch die unmittelbar Vorgesetz-

Soldaten des 1. Tschechoslowakischen Armeekorps an der Staatsgrenze (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

ten befürchteten, sei es aus den Behörden oder aus der Volksvertretung (*lidovládných*), dann weiter – und darin muss man wohl den wahren Grund erblicken – wegen der übermäßigen Politisierung aller Behördenapparate, die sich daher nur den Parteien zu dienen bemühen und darüber Vergessen, dass es besonders ihre Aufgabe ist, dem Staat und Vaterland zu dienen.

Unter diesen Umständen war die ganze Untersuchung des Falles sehr erschwert, und eine wirklich genaue und ehrliche Untersuchung würde Arbeitsverhöre einer ganzen Reihe von Personen voraussetzen, und allein auf diese Weise wäre es möglich, zu einer wirklichen Übersicht über Schuld oder Unschuld der an der Sache beteiligten Personen zu gelangen.

Unter diesen Voraussetzungen kann man sich nur auf die Informationen beschränken, die den untersuchenden Beamten mitgeteilt wurden, und zwar:

DR. FÍLA, Leiter des Kriminalbüros in Saaz, ist in der Sache völlig uninformiert, er weiß nur, dass es in Postelberg zu irgendeiner größeren Schießerei gekommen ist, Einzelheiten sind ihm nicht bekannt, und man erzähle sich nur, dass dort schon einige Kommissionen aus Prag waren.

HÁJEK, Kriminalassistent bei der OStB [Bezirksstaatssicherheit] in Brüx. Dieser befasste sich schon einige Male mit diesem Fall aufgrund verschiedener anonymer Briefe, die zu untersuchen ihm aufgetragen war. Es waren das vor allem anonyme Briefe, die auf Tomášek losgingen, den jetzigen Vorsitzenden des MNV [örtlicher Nationalausschuss"][2] in Postelberg, der für das verantwortlich gemacht wurde, was in Postelberg geschah. Tatsächlich kann Tomášek jedoch nicht verantwortlich gemacht werden, aber eher besteht gegen ihn der Verdacht, dass er sich des Diebstahls von Bekleidung, Pelzen und Radioapparaten schuldig gemacht hat. Was die Radioapparate betrifft, wird der Verdacht gegen ihn dadurch verstärkt, dass sein Sohn Radiomechaniker ist und tatsächlich irgendwelche reparierten Radiogeräte in Postelberg verkauft hat.

Für das Erschießen[3] von Deutschen in Postelberg macht, nach der von Hájek durchgeführten Untersuchung, die Öffentlichkeit verantwortlich: Hauptmann Zícha, früher Petrov[4], der Vertreter des Kommandanten des OBZ [militärischer Abwehrnachrichtendienst][5], 5. Stab war und in der Sache schon ungefähr vor vier Tagen von der 5. Abteilung des Hauptstabes verhört worden ist. Zícha kam mit der Ostarmee, obwohl er ursprünglich in der Westarmee diente und aus Saaz stammt. Zurzeit ist er Vorsitzender des ONV [Bezirksnationalausschuss][6] in Saaz. Ferner wird vom Publikum ein gewisser Leutnant Čubka[7] des Erschießens von Deutschen beschuldigt, der sich in den Revolutionstagen in Postelberg aufhielt.

In der Sache erhielt die OStB [Bezirksstaatssicherheitspolizei] Saaz auch einen Hinweis auf Marek[8], den ehemaligen Angehörigen der SNB [Volkspolizei][9], der der Kommandant der anonymen Polizei[10] in Postelberg war, wonach er deutsche Frauen sich nackt ausziehen ließ und sie um ihre Juwelen bestohlen haben soll. Dieser Marek wälzt die Schuld auf andere ab, auf den Unterleutnant Farkač und den Major Fišera, und diese ganze Aktion soll unter dem Beistand der Armee und dem Befehl zweier Kadetten durchgeführt worden sein.

Hájek schätzt die Zahl der Personen, die in Massengräbern begraben sind, auf ungefähr 2.500, außer denen, die in einigen Teilgräbern liegen. Im Übrigen führte Hájek

Revolutionsgardisten in Laun (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

aus, dass man allgemein viel davon spricht, dass unter den Deutschen vor deren Abschub (*odsun*) geredet wurde, dies sei das zweite Lidice, während unter den Tschechen diese ganze scharfe Vorgehensweise gegen die Deutschen gutgeheißen wurde, heute aber zum Thema eines politischen Kampfes geworden ist, das zum Schaden des Staates benutzt wird. In der Revolutionszeit hatten die Organe des OBZ [Abwehrnachrichtendienst] in der Gegend eine unbegrenzte Macht, niemand stellte sich ihnen entgegen, und der Schuldirektor Zelinka [Zelenka][11], der noch in Postelberg wohnt, ging, um sich in der Sache zu beschweren,

auf die Standortkommandantur, wo er mit dem Hinweis abgewiesen wurde, dass sogar die Standortkommandantur gegenüber den Organen des OBZ zu klein sei.

SOBOTKA, Fähnrich der SNB [Volkspolizei] im Standort Postelberg, weigerte sich zuerst, seinen Namen anzuführen und nannte ihn erst nach längerer Zeit. Er erklärte, dass sich bisher, soweit er wisse, Major Dr. Suchomel für die Sache interessiert habe sowie das Staatssicherheitsamt in Brüx. Das Schießen [die Erschießungen] leiteten Hauptmann Černý [12] und Oberleutnant Čubka, beide vom OBZ [13], und die Zahl der erschossenen Personen schätzt er auf ungefähr 700. Der schon erwähnte Marek hat angeblich nur Deutsche ausgewählt für den OBZ, war aber wohl, was Racheakte angeht, selbst nicht sauber. Sonst konnte er keine Einzelheiten anführen.

PETERKA, Oberwachtmeister der SNB [Volkspolizei] und Kommandant des Standortes Postelberg, wurde von einem außerordentlichen Volksgericht persönlich beschuldigt wegen der Durchführung einer Hausdurchsuchung im Jahre 1941 und der Beschlagnahme einer Schusswaffe, wurde jedoch freigesprochen, und später stellte sowohl die Säuberungskommission als auch die Erkenntniskommission des ONV [Bezirksnationalausschuss] das Verfahren gegen ihn ein. Er ist verbittert, fühlt sich ungerecht verfolgt, trägt schwer daran, dass er infolge dieser Beschuldigung bisher nicht befördert worden ist. So wie er den ganzen Fall geschildert hat, macht er den Eindruck, dass ihm wirklich Unrecht geschehen ist.

Hinsichtlich des Postelberger Falles gab er an, dass die Sache dort von Major Dr. Suchomel vom MNO [Verteidigungsministerium] untersucht wurde sowie von der Staatssicherheit in Brüx und Prag. Von irgendwelchen anderen, zumal politischen Personen ist ihm nichts bekannt, er hält es aber für möglich, dass in Postelberg sogar Leute aus Deutschland waren, die die Orte fotografierten, und gibt weiter an, dass Deutsche, die im Zuge des Abschubs weggegangen sind, behaupteten, dass man in Deutschland davon weiß, und dass auch das Ausland davon weiß.

Peterka erklärt, dass nach seiner Schätzung 800-1.100 Personen deutscher Nationalität abgeschossen wurden, unter ihnen freilich auch die [Tschechen], die im Sudetengebiet nach dessen Besetzung blieben. Er gibt an, dass viele von denen, als sie abgeknallt wurden, auf Tschechisch riefen: „Grüßt die Republik, ich bin noch nicht tot!" und ähnliches.

Die Zeit, in der es zu diesen Exekutionen kam, dauerte nach Angabe von Peterka etwa vom 29. Mai bis Mitte Juni 1945, als die Exekutionen ganz plötzlich und vollständig aufhörten. In der Zeit, als es zu Erschießungen kam, wurden in Postelberg drei Erschießungskommandos gebildet:
1./ Eine Sturmtruppe /Zug/, eine mysteriöse Einheit, gekleidet in die Militäruniformen der Auslandsarmee, dessen Anführer ständig seinen Dienstgrad änderte. Die Einheit verfügte über drei kleine Tanks und bestand aus

Revolutionsgarden und Partisanen, unbekannter Ort (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

ihrem Kommandanten Hauptmann Černý, Oberleutnant Petrov-Zícha und noch zwei weitere Offizieren.
2./ Die zweite Gruppe war die Gruppe OBZ, deren Kommandant Leutnant Čubka war und bei der auch der schon erwähnte Marek mitwirkte.
3./ Die dritte Gruppe waren eigentlich Wachtmänner der im Gericht gefangen gehaltenen Leute, zu ihr gehörte ein gewisser Smutný, der sich nach wie vor in Postelberg aufhält, der Eisenbahnangestellte Koči und ein gewisser Obermayer, aus Laun stammend, den man zwar als „Herr Doktor" ansprach, der aber in Wirklichkeit Gefangenenaufseher war.

Die erste und zweite Gruppe arbeitete meist zusammen, der OBZ allerdings oft auf eigene Faust. Die Befehle zu den Exekutionen ergingen von Černý, Petrov-Zícha, Čubka und Marek, wobei Marek allerdings mehr oder weniger nur Ausführender war.

Die dritte Gruppe führte keine Erschießungen durch. Der Anführer dieser Gruppe war Smutný, und ihre Tätigkeit begrenzte sich eher auf das Verhören arrestierter Personen, wobei diese gefoltert wurden.

Soweit Peterka bekannt ist, gibt es in Postelberg sieben Massengräber [14]:

bei der Bürgerschule – ungefähr 300-500 Personen begraben;

im Lewanitzer Fasanengarten – ungefähr 350 Personen begraben;

im Wald auf dem Weinberg (*na vinici*) ungefähr 60 Personen begraben;

im Postelberger Fasanengarten, wo im ganzen ungefähr 4 Massengräber mit je 60 Personen sind, also zusammen ungefähr 240 Personen. Unter den Toten sind, soweit Peterka bekannt ist, ungefähr 4 Jungen von etwa 12 Jahren, Mitglieder der Hitlerjugend. Der Herkunft nach waren die Deutschen, die hingerichtet wurden, aus Postelberg und Umgebung, ferner aus Saaz oder von Bílin.

Nach Ansicht von Peterka käme als Informant zu dieser Sache aus politischen Kreisen ein gewisser Geschäftsmann Beneš aus Postelberg in Betracht, der ursprünglich bei der KSČ [Kommunistische Partei] organisiert war, jetzt bei den Volkssozialisten (*Strana Národně Socialistická*) organisiert ist, und ferner ein gewisser František Nasvetr, wahrscheinlich Sozialdemokrat, ebenfalls aus Postelberg.

Weil mehrmals im Laufe der Untersuchung der Name ZELINKA [Zelenka], Oberlehrer aus Postelberg, vorkam, wurde der Oberwachtmeister Peterka ersucht, diesen zu einem Informationsverhör in die Dienststelle der SNB [Volkspolizei] einzuladen. Darauf weigerte sich Zelinka, überhaupt zu erscheinen, und erst als Dr. Hora[15] ihn telefonisch persönlich aufforderte, sich einzufinden, versprach er, das zu tun. Er blieb aber länger als eine halben Stunde aus, und deshalb nahmen die Polizeiorgane von einer Vernehmung Abstand, weil wegen seiner Unwilligkeit die ganze Untersuchung beträchtlich verlängert worden wäre. Nach Ermittlungen gehört der Genannte der volkssozialistischen Partei an, und nach vorliegenden Informationen ist es nicht ausgeschlossen, dass er einer der Informanten dieser politischen Kreise ist. In der breiteren Öffentlichkeit wird Zelinka freilich als für das verantwortlich bezeichnet, was sich in den Tagen des Mai und Juni 1945 in Postelberg ereignet hat – in Anbetracht dessen, dass er Vorsitzender der MSK [örtliche Verwaltungskommission] in Postelberg war und nichts unternahm, was die durchgeführten Exekutionen hätte verhindern können.

Gleichzeitig mit dieser, man darf sagen, offiziellen Untersuchung führten Detektive, welche zur Unterstützung der Untersuchungsbeamten mitgefahren waren, Ermittlungen unter der örtlichen Bevölkerung durch und stellten dabei fest, dass dort Gerüchte verbreitet sind, die, scheint es, zum Teil nur übermütige Phantastereien sind.

So behauptete ein gewisser JOSEF GRÜNER, Schlosser aus Postelberg, Straße der Legionen (*třída Legií*) Nr. 95, dass im Lewanitzer Fasanengarten 3.000 bis 4.000 Personen begraben sind.

Im Übrigen bestätigte er die Mitteilung des VLADISLAV HAMOUS, Straße der Legionen Nr. 294, der aussagte, dass in Postelberg vor allem Leutnant Čubka sein Unwesen trieb, der austrommeln ließ, dass sich alle Deutschen im Alter von 14 bis 60 Jahren sofort in der Kaserne einzufinden haben, und am Abend ließ er sie dann erschießen. An den Deutschen seien unmenschliche Folterungen verübt worden, sie wurden mit dem Kopf nach unten aufgehängt, unter ihnen Feuer angezündet, dann wurden sie abgenommen und ihr Magen mit einem weißglühenden Eisen durchstochen. Dabei wurden ihnen die Ohren, die Nase, das Geschlechtsteil abgeschnitten und so weiter. Erst dann seien sie erschossen worden.

Dieser unmenschlichen Behandlung sollen dreizehn- bis fünfzehnjährige Kinder zugeschaut haben, größtenteils Mädchen. Hamous sagte weiter aus, dass die Zahl von 3.000 erschossenen Personen nach seiner Ansicht zu klein angesetzt sei. Hamous war selbst als Meldegänger zwischen der offiziellen Armee und Leutnant Čubka tätig. Einmal sei er zu ihm gekommen, um eine Meldung zu überbringen, es seien aber alle betrunken gewesen, und als er einige Schüsse hörte und die Erschießung von Personen sah, sei er lieber davongelaufen. Auf der Flucht wurde er von einem Soldaten verfolgt, der mit einer Maschinenpistole auf ihn schoss.

Bei der Vorführung[16] der Deutschen wurde angeblich auch ein gewisser Fritz Schmelzer, ein Deutscher, angeschossen, aber aussortiert, als jemand aus der Menge erklärte, es werde gesagt, dies sei ein guter Kerl (*dobrý chlap*). Nach seiner Ausheilung ging dieser Schmelzer über die Grenze und befindet sich in der englischen Besatzungszone, wo er für die Engländer als Illustrator von Propagandaflugblättern arbeitet. Vom Fall Postelberg soll er den Engländern sämtliche Informationen zur Verfügung gestellt haben, und diese hätten dann seine Ehefrau irgendwo aus Bodenbach (Podmokel) geholt und zu ihm gebracht.

RICHARD ROSNER, achtzehnjähriger Elektrotechniker aus Postelberg, T.-G.-Masaryk-Platz, sagte aus, der Unterleutnant Farkač habe es besonders toll getrieben. Er selbst, Rosner, wurde in die Lewanitzer Fasanerie geschickt, um dort Gruben für Leichen zu graben, von denen eine zehn Meter lang und drei Meter tief war. Insgesamt seien dort drei Gruben ausgehoben worden. Ferner wurden in der Umgebung der Schule Gruben ausgehoben. In dieser Sache könnten auch Smutný und der Schuster Kopřiva wesentliche Angaben machen.

VLČEK, Beamter beim MNV [örtlicher Nationalausschuss] in Postelberg, erledigt die Amtsgeschäfte des Internationalen Roten Kreuzes. Nach seiner Schätzung geht es um ungefähr 5.000 Tote. Er erwähnte, dass er von irgendeiner Deutschen in einem Brief gebeten worden ist, ihr über ihren Ehemann Nachricht zu geben, und sie wisse zuverlässig, wo er begraben sei. Zu den Grabstätten sollen die Deutschen beten gehen, und am Allerseelentag sollen dort Kerzen zu sehen sein.

Insgesamt drückten sich die Befragten dahingehend aus, dass sich in Postelberg tatsächlich Gräueltaten (*zvěřstva*)[17] ereigneten, dass für sie jedoch auch der Vorsitzende der MSK [örtliche Verwaltungskommission] Zelinka verantwortlich sei, weil er sich nicht bemühte, sie zu verhüten.

Aus der ganzen Untersuchung ergibt sich, dass für diese Gräueltaten und die durchgeführten Hinrichtungen vor allem die Angehörigen der Armee verantwortlich zu machen sind, die eigentlich noch im Krieg lebten, als sie in diese Gegend kamen, und für die ein Menschenleben nicht den geringsten Wert hatte. Unter diesem Gesichts-

punkt muss auch die ganze Sache beurteilt werden, und man kann nicht Angehörige irgendwelcher politischen Parteien oder gar einer bestimmten politischen Partei verantwortlich machen. Dieses Handeln der Soldaten war nach einheitlichem Bekunden der Wunsch und der Wille des tschechischen Volkes als verdiente Vergeltung für die Unmenschlichkeit der Deutschen, und niemand hat in dieser Zeit an dergleichen Taten Anstoß genommen. Diese Frage, d. h. die Frage des Falles Postelbergs, muß ohne jegliche Auswirkung auf die breitere Öffentlichkeit gelöst werden, denn sie könnte die Interessen des tschechoslowakischen Staats im Ausland ernsthaft bedrohen.

Ein mögliches Verfahren für die Lösung dieser Frage besteht in der Exhumierung und anschließenden Verbrennung aller Leichen im nächstliegenden Krematorium. Dadurch würde verhindert, dass Deutsche sich an diesen Stellen einfänden und sie alle Leidensstätten der Deutschen kennzeichneten [18]. Dieses Verfahren ist zwar nicht zwingend nötig, da die Leichen gut verdeckt sind. Jedoch gerade deshalb, weil keine Gedenkstätten für die Deutschen erhalten bleiben sollten, auf die sie als auf die Orte des Leidens ihrer Landsleute verweisen könnten, würde sich eine derartige Vorgehensweise empfehlen.

Erwähnt werden muß noch, dass es örtlich beträchtliche Schwierigkeiten durch das Problem vermisster Personen und Anfragen des Internationalen Roten Kreuzes gibt, in denen nach Personen geforscht wird, die sich vielleicht unter den Begrabenen in der Gegend von Postelberg befinden. Es ist allerdings nicht ausgeschlossen, dass sich eine ganze Reihe der Personen, auf die sich diese Anfragen beziehen, jetzt schon in Deutschland aufhalten, denn gerade in diesen Revolutionstagen wurde eine ganze Reihe von Deutschen ohne irgendwelche Vorschriften und ohne Feststellung der Identität nach Deutschland abgeschoben, so dass sich gerade diese Vermissten jetzt in Deutschland befinden können.

In politischer Hinsicht kann man, wie schon angedeutet, sagen, dass sich damals an diesen Exekutionen alle beteiligten, unabhängig von der politischen Richtung, und dass die meisten der damals Anwesenden genau dieselbe Losung befolgten, die auch an anderen Orten in den tschechischen Landen galt: „Guter Deutscher – toter Deutscher". Man kann daher nicht ausschließen, dass, wenn die Angelegenheit bis in die Einzelheiten untersucht würde, festgestellt würde, dass für die ganze Sache auch Angehörige anderer politischer Parteien verantwortlich sind, vielleicht mit der einzigen Ausnahme der Volkspartei (*Lidová strana*), die in jener Zeit organisatorisch noch nicht arbeitete.

Im Übrigen ist es politisch offensichtlich, dass diese ganze Aktion den Zweck verfolgt, den Vorsitzenden des ONV [Bezirksnationalausschuss] in Saaz, das Mitglied der kommunistischen Partei Jan Zícha los zu werden, und dass hinter dieser Forderung die anderen Parteien der Nationalen Front stehen. Bei der Untersuchung bemühten sich die Beamten, auch Jan Zícha in der Sache zu vernehmen, was aber nicht möglich war, weil dieser zu einer Kur außerhalb von Saaz weilt.

Im Kreis- wie im Bezirkssekretariat der KSČ [Kommunistische Partei] in Kladno bzw. Saaz wurde versichert, dass die Partei hinter Zícha steht, und dass seine Entfernung aus dem Amt des Vorsitzenden des ONV die politische Stellung der Partei in Saaz belasten würde. Im Bezirkssekretariat wurde den untersuchenden Beamten auch eine Abschrift des Lebenslaufes von Zícha übergeben, der gänzlich ausschließt, dass er sich persönlich daran beteiligt oder Weisungen gegeben haben könnte, dass Deutschen exekutiert werden. Es ist ihm zwar bekannt, dass es in Postelberg zu härteren Maßnahmen gekommen ist, diese sind jedoch voll durch das Standrecht wegen Provokationen der Deutschen [19] gedeckt, wie unerlaubter Waffenbesitz und Nichtbefolgung militärischer Anordnungen.

Prag, den 2. Juli 1947.

Hora [20]

[zweite Unterschrift unleserlich]

ANMERKUNGEN

1 Václav Nosek (1892-1955), ursprünglich Bergarbeiter, Gewerkschafter und Sozialdemokrat, gehörte 1921 zu den Gründungsmitgliedern der Kommunistischen Partei, seit 1929 war er Mitglied ihres Zentralkomitees, ab 1945 Mitglied des Präsidiums des ZK. Im englischen Exil war er stellvertretender Vorsitzender des Tschechoslowakischen Staatsrats, 1945-1953 Innenminister, danach bis zu seinem Tode Minister für Arbeit und Wohlfahrt.

2 MNV = Místí Národní Výbor, „örtlicher Nationalausschuss". Die neu eingerichteten Nationalausschüsse knüpften an revolutionäre Traditionen von 1948 und 1918 an (národní výbor kann auch mit „Volksausschuss" übersetzt werden), entsprachen aber letztlich den russischen „Räten" (sověty). Scheinbar demokratisch legitimiert, waren sie mit umfassenden, auch gesetzgeberischen Vollmachten ausgestattet, die in der Person des Vorsitzenden konzentriert war.

3 Odstřelení = wörtlich: abknallen.

4 Jan Zícha war militärischer Geheimagent unter dem Deckname „Leutnant Petrov". Was seine angebliche Zugehörigkeit zum OBZ (militärischen Abwehrnachrichtendienst) betrifft, wird er hier offensichtlich mit Čupka verwechselt. Er selbst gehörte nicht zum OBZ, sondern vertrat die Nachrichtenabteilung („2. Abteilung des Hauptstabes") bei der 1. Tschechoslowakischen Division im vorgeschobenen Stab in Postelberg. Sein Chef war Stabshauptmann Steiner. Postelberg war zum Hauptquartier der 1. Division ausersehen und sollte zu diesem Zwecke „gesichert" werden. Zur Sicherung gehörte die „Säuberung" von Deutschen.

5 OBZ = Obranné zpravodajství, „Abwehrnachrichtendienst". Er wurde am 7. Januar 1945 auf dem Boden der Sowjetunion als Hauptabteilung (HS = hlavní štáb) beim Generalstab des 1. Tschechoslowaki-

schen Armeekorps gegründet und zwar auf direkte Intervention des sowjetischen Generals Mechlis (1889-1953), der Sekretär Stalins war. Die Gründung, für die General Ludvík Svoboda verantwortlich zeichnete, erfolgte ohne Mitwirkung der tschechischen Exilregierung und ihres Verteidigungsministeriums: Leiter der Hauptabteilung OBZ beim Generalstab wurde, entgegen den Personalvorstellungen von General Svoboda und ebenfalls auf Anweisung der Sowjets, am 1. April 1945 der Journalist und Parteipropagandist Bedřich Reicin (1911-1952) (siehe S. 138, Anm. 1). Nachweislich hatte die KPČ-Führung um Klement Gottwald großes Interesse an dieser Ernennung. Tatsächlich wurde der OBZ in der Folgezeit zu einem mächtigen Instrument bei der Machtergreifung der Kommunisten in der Tschechoslowakei. Er war nicht den Verordnungen und Anweisungen des Verteidigungsministeriums (MNO) unterworfen und agierte, als Teil der Armee, völlig autonom kraft Unterschrift seines Hauptabteilungsleiters. Dabei war er jeder staatlichen und parlamentarischen Kontrolle entzogen. Im Gegenteil, es gelang ihm, staatliche Organe zu kontrollieren. Da bis Ende 1945 in der Tschechoslowakei praktisch Kriegsrecht herrschte („allgemeine Wehrbereitschaft"), war die Armee für die Sicherheit im Lande zuständig. In diesem Auftrag kontrollierte der OBZ auch die Sicherheitsabteilungen und Exekutivorgane des Innenministeriums. Als Inlandsgeheimdienst hatte er die Aufgabe, die Sicherheit der Armee zu gewährleisten, indem er feindliche Organisationen und Agenten bekämpfte und die kriegswichtige Industrie vor Spionage und Anschlägen schützte. Tatsächlich wurde er jedoch zur Speerspitze im Kampf gegen politische Gegner der KP und bei der Vertreibung der Deutschen, wobei seine Agenten unbeschränkte Vollmachten hatten. Diese hatten zumindest bis Ende 1945 Befehlsgewalt über alle Sicherheitskräfte, auch über Militäreinheiten, und konnten außerhalb von Recht und Gesetz praktisch jeden verhaften, verschleppen und ermorden. Der Einfluss dieses Geheimdienstes und ihres Leiters Reicin (seit 1948 Brigadegeneral) wirkte bis in die Fünfzigerjahre. 1952 wurde Reicin bei „Säuberungen" der kommunistischen Partei hingerichtet, der OBZ aufgelöst. – Literatur: František Hanzlík: Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945-1950, vydal úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu [Der militärische Abwehrnachrichtendienst im Kampf um die politische Macht 1945-1950, hg. vom Amt für Dokumentation und Untersuchung der kommunistischen Verbrechen]. Praha 2003; Ladislav Kudrna: „Vojenské obranné zpravodajství 1945-1950", časopis: Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů, vyd. Ústav pro studium totalitních režimů [„Der militärische Abwehrnachrichtendienst 1945-1950", in: Gedächtnis und Geschichte. Revue für das Studium totalitärer Regime, Hg. Institut für das Studium totaler Regime]. Praha 2008 / Heft 1, S. 76-89.

6 Voitl und Wollrab übersetzten durchgehend okrés (Bezirk) mit „Kreis". 1938-1945 waren die Bezirke, die auch in österreichisch-ungarischer Zeit so hießen, vorübergehend in Kreise umbenannt. Dem folgen wir nicht, sondern verwenden die traditionelle Bezeichnung wie in den tschechischen Quellen üblich.

7 Leutnant Jan Čubka (laut seiner Unterschrift: Čupka) diente für die Slowakei an der Ostfront. Nach einem Fronturlaub in der UdSSR lief er zu den Partisanen über, trat danach in die tschechoslowakische Armee ein und diente dort im OBZ. In der Operationsgruppe, die den Befehl hatte, für die Verlegung des Stabes der 1. Division nach Postelberg den dortigen "Raum zu säubern", befehligte er die Polizeiabteilung des OBZ (früher „Feldgendarmerie"). Čupka verließ als Oberleutnant den aktiven Dienst im Frühjahr 1946 (vgl. Tomáš Staněk: Nachkriegsexzesse in den tschechischen Ländern 1945 und ihre Untersuchungen. 2005).

8 Bohumír Marek war, nach eigener Auskunft, 1929-1938 Polizist in Postelberg, danach im Protektorat in Leneschitz (Lenešice). Als dort die Polizei aufgelöst wurde, wurde er Beamter im Zivildienst. 1943 verurteilte ihn ein deutsches Volksgericht wegen Schwarzschlachtens, so dass er bis November 1944 im Gefängnis saß. Nach der „Revolution" gelangte er am 9. Mai 1945 erneut in den Polizeidienst und wurde Ende des Monats von Zícha alias Leutnant Petrov für Aufgaben bei der Konzentrierung der Deutschen aus Saaz, Postelberg und Umgebung rekrutiert. Er fungierte als Lagerkommandant in Postelberg und Saaz.

9 SNB = Sbor Národní Bezpečnosti, „Korps der Nationalen Sicherheit", sinngemäß „Volkspolizei" (národ, tschech. „Volk, Nation").

10 Anonymní policie = Geheimpolizei?

11 Rudolf Zelenka, Schulleiter in Postelberg und Oberleutnant der Reserve, war nach eigener Aussage seit 1921 im Raum Postelberg tätig, seit 1927 in Postelberg. Während der Okkupation hielt er sich in Laun auf. 1945 wurde er Vorsitzender der örtlichen Verwaltungskommission (MSK] in Postelberg. Er führte über die Nachkriegsereignisse Tagebuch und schreibt darin von „unaussprechlichen Verhältnissen".

12 Hauptmann Vojtěch Černý floh 1939 nach Polen, wo er in die tschechoslowakische Legion eintrat, und kämpfte danach an der Ostfront, wobei er schwer am Kopf verletzt wurde. Er erwarb zahlreiche militärische Auszeichnungen, darunter auch sowjetische und jugoslawische. Seit Ende Mai 1945 leitete er als zweiter Stellvertreter (pomocník) in Postelberg eine bewaffnete Aufklärungsabteilung, die Teil der vorgeschobenen Stabsabteilung der 1. Armeedivision war. Černýs Einheit bewachte u. a. die Postelberger Kaserne, laut seiner Aussage wurde die Bewachung aber auch vom OBZ wahrgenommen.

13 Hauptmann Černý gehörte ebenso wenig wie Zícha zum OBZ (Tomáš Staněk, „Nachkriegsexzesse in der tschechischen Ländern 1945 und ihre Untersuchungen". 2005).

14 Zu Zahl, Lage und Belegung der Massengräber siehe S. 121.

15 Dr. Jan Hora, der Unterzeichner dieses Berichts, war nachrichtendienstlicher Mitarbeiter im Innenministerium (siehe Anm. 20).

16 Bei diesen „Vorführungen" (předvádění) wurden die Internierten nach Wertgegenständen und Tätowierungen durchsucht, die sie als SS-Männer oder Mitglieder anderer Nazi-Organisationen ausweisen würden.

17 Zvěrstva, wörtlich „Bestialitäten", sinngemäß Gräueltaten.

18 Vgl. dazu die Anmerkung Herbert Voitls in einer der Lageskizzen der Massengräber, S. 124.

19 Die Rechtfertigung der in diesem Dokument als „Gräueltaten" bezeichneten Verbrechen an der deutschen Zivilbevölkerung mit „Provokationen", „Widerstand", „Waffenbesitz" und angeblichen Aktivitäten der Untergrundorganisation „Werwolf" (siehe hierzu S. 53, Anm. 10 und 11) wird auch in anderen hier abgedruckten Dokumenten vorgebracht. Dem widerspricht eine Äußerung des ehemaligen Vorsitzende der Verwaltungskommission in Saaz, Rožka, über den Gehorsam der Deutschen (S. 58). Aber auch andere Zeugen wissen anderes zu berichten: "Zur großen Überraschung der meisten Beobachter leisteten die Deutschen ... wenig Widerstand. (...). Die allgemeine, fast unheimliche Stille der deutschen Bevölkerung wurde in zahlreichen tschechischen ... Berichten erwähnt. (...) Auch Zeitungen bescheinigten den Deutschen, sie benähmen sich mit der Unterwürfigkeit, an die die Tschechoslowaken sich gewöhnt haben." (R. M. Douglas, „Ordnungsgemäße Überführung – Die Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg". München 2012, S. 147, 150-151). Ähnliches berichtet Tomáš Staněk, „Verfolgung". Wien 2002, S. 181-182.

20 Dr. Jan Hora war vor dem Krieg hoher Polizeibeamter im Nachrichtendienst. Während der Okkupation war er eine Zeitlang in Haft, nach seiner Entlassung arbeitete er im örtlichen Polizeiamt von Boskovice. Nach der Befreiung begann er eine enge Zusammenarbeit mit den Kommunisten. In August 1945 wurde er Vorsitzender einer besonderen Kommission der Abteilung „Z" im Innenministerium, die Anklagen gegen Deutsche und tschechische Kollaborateure vorbereitete. Ende 1946 bis Ende 1947 stand er im Innenministerium der Abteilung VII der Staatssicherheit vor. Danach leitete er die neu errichtete Zentrale der Staatssicherheit im Innenministerium. Ende 1948 wurde er Leiter einer Abteilung im Innenministerium, die für die Abschiebung der Deutschen und die Überprüfung der Reemigranten zuständig war.

Vorbericht zum Fall Postelberg und Saaz vom 28. Juli 1947

AUS DEM TSCHECHISCHEN VON ADALBERT WOLLRAB

Dieses Schreiben lag der parlamentarischen Untersuchungskommission vor, die am 30./31 Juli 1947 in Saaz die Verhöre vornahm. Das Protokoll dieser Untersuchung ist anschließend an diesen Vorbericht zu lesen. [1]

[Zehn maschinenschriftliche Seiten, Seite 2-10 durchnummeriert]

Akte Nr. 4

Betrifft: Nachrevolutionäre Ereignisse – Fall Postelberg und Saaz – gemeinsamer Bericht des Verteidigungs- und des Innenministeriums

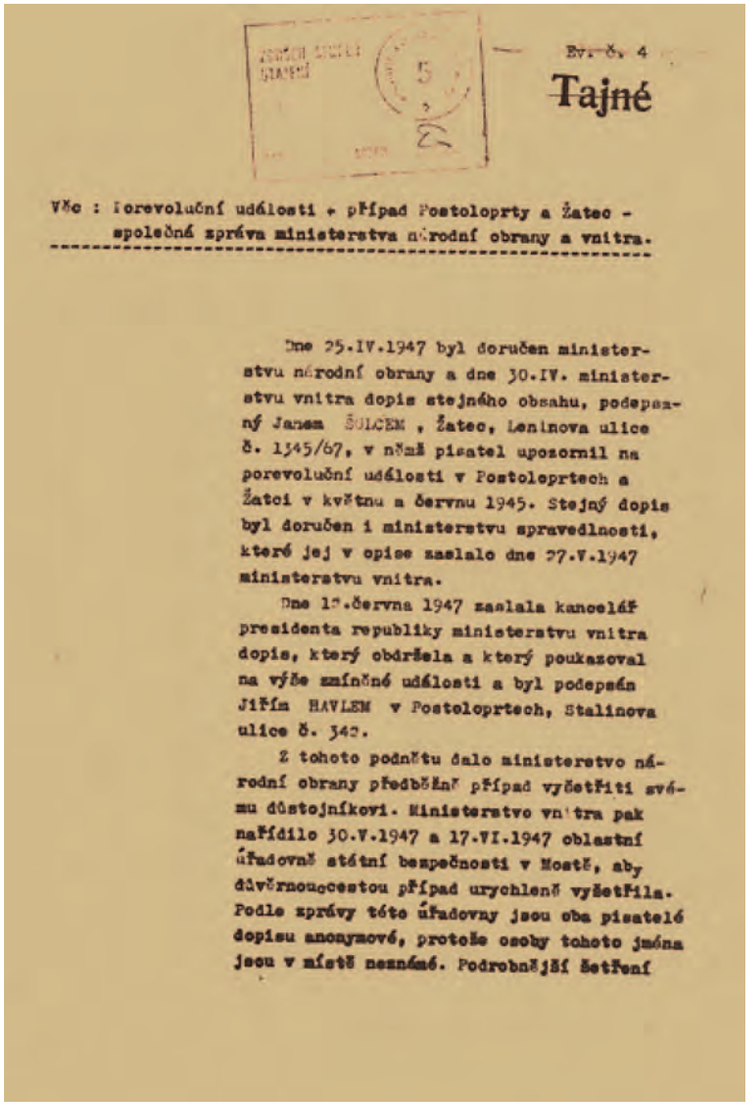

Ev. č. 4

Tajné

Věc : Porevoluční události v případě Postoloprty a Žatec - společná zpráva ministerstva národní obrany a vnitra.

Dne 25.IV.1947 byl doručen ministerstvu národní obrany a dne 30.IV. ministerstvu vnitra dopis stejného obsahu, podepsaný Janem ŠULCEM , Žatec, Leninova ulice č. 1345/67, v němž pisatel upozornil na porevoluční události v Postoloprtech a Žatci v květnu a červnu 1945. Stejný dopis byl doručen i ministerstvu spravedlnosti, které jej v opise zaslalo dne 27.V.1947 ministerstvu vnitra.

Dne 17.června 1947 zaslala kancelář presidenta republiky ministerstvu vnitra dopis, který obdržela a který poukazoval na výše zmíněné události a byl podepsán Jiřím HAVLEM v Postoloprtech, Stalinova ulice č. 342.

Z tohoto podnětu dalo ministerstvo národní obrany předběžně případ vyšetřiti svému důstojníkovi. Ministerstvo vnitra pak nařídilo 30.V.1947 a 17.VI.1947 oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mostě, aby důvěrnoucestou případ urychleně vyšetřila. Podle zprávy této úřadovny jsou oba pisatelé dopisu anonymové, protože osoby tohoto jména jsou v místě neznámé. Podrobnější šetření

Erste Seite des ministeriellen Vorberichts für die parlamentarische Untersuchungskommission mit „Geheim"-Stempel (Tajné)

Am 25. April 1947 wurde dem Verteidigungsministerium und am 30. April dem Innenministerium ein Schreiben des gleichen Inhalts zugestellt, das von Jan ŠULC, Saaz, Leninstraße Nr. 1345/ 67 unterzeichnet war, in welchem der Verfasser des Schreibens auf die nachrevolutionären Ereignisse in Postelberg und Saaz im Mai 1945 aufmerksam machte. Das gleiche Schreiben wurde auch dem Justizministerium zugestellt, das eine Abschrift am 27. Mai 1947 dem Innenministerium zuschickte.

Am 12. Juni 1947 sandte die Kanzlei des Präsidenten der Republik dem Innenministerium ein eingegangenes Schreiben, das auf die oben erwähnten Ereignisse hinwies und das von Jiří HAVEL in Postelberg, Stalinstraße Nr. 342, unterzeichnet war.

Aus diesem Anlass ließ das Verteidigungsministerium den Fall vorab durch seine Militärs untersuchen. Das Innenministerium gab dann am 30. Mai und 17. Juni 1947 dem regionalen Amt der Staatssicherheit in Brüx die Anweisung, den Fall auf vertraulichem Wege schnellstens zu untersuchen. Laut Bericht dieses Amtes sind beide Schreiben anonym, da Personen dieses Namens am Ort unbekannt sind. Eine eingehendere Untersuchung wurde schon nicht mehr durchgeführt, weil in dieser Zeit eine Untersuchungskommission des Sicherheitsausschusses der ÚNS [Verfassunggebende Nationalversammlung] [2] eingesetzt wurde und es nicht wünschenswert war, dass die eigene Untersuchung der Kommission durch eine vorhergehende Untersuchung der Sicherheits- oder Militärorgane behindert würde.

Aus diesem Grunde legen das Verteidigungsministerium und das Innenministerium diesen Vorbericht über die Ereignisse vor, die in Postelberg und Saaz im Mai und Juni 1945 stattgefunden haben.

Nach der Befreiung wurde die Verwaltung in Saaz übernommen von der örtliche Verwaltungskommission, deren Vorsitzender Antonín ROŽKA [3] war, und von der Bezirksverwaltungskommission, geführt vom Vorsitzenden Dr. PETRÁŠEK [4]. Antonín Rožka ist ein alteingesessener Saazer schon aus der Zeit der ersten Republik und hat sich dort auch während der Okkupation aufgehalten. Sein Mitarbeiter wurde Ing. Adolf REISER [5], ein Bergbaubeamter, der – wie sich später herausstellte – sogar ein SS-Angehöriger war und der Führungsriege der SA angehörte. Erst später wurde er verhaftet und angeblich auf Weisung von Dr. Petrášek nach Deutschland abge-

schoben. Ein weiterer Funktionär der MSK [Örtliche Verwaltungskommission][6] in dieser Zeit war Karel HÁS, der früher als HAAS unterschrieben hat[7]. Auch dieser war keine moralisch vertrauenswürdige Person, da er mehrfach vorbestraft war, und er wurde später seiner Funktion enthoben, wurde aber laut Informationen später Nationalverwalter[8] eines Saazer Hopfengroßhandelsgeschäfts. Diese beiden Funktionäre der MSK haben sich angeblich des Diebstahls und der Veruntreuung staatlichen Eigentums schuldig gemacht.

Dr. PETRÁŠEK war in Saaz schon in der ersten Republik als Jurist tätig und ging nach der Besetzung 1938 nach Laun, wo er seine Tätigkeit als Jurist fortsetzte. Kurz nach der Befreiung kam er nach Saaz, und mit einer angeblichen Vollmacht des ONV [Bezirksnationalausschuss][9] Laun hat er die Funktion des Vorsitzenden der OSK [Bezirksverwaltungskommission] in Saaz übernommen. Eine schriftliche Bestätigung hat er sich nachträglich vom ONV in Laun am 22. Mai 1945 beschafft. Am 29. Mai 1945 kam zu Dr. PETRÁŠEK der Vorsitzende der MSK [Örtliche Verwaltungskommission] Antonín Rožka, der den Erlass des Innenministeriums vom 28. Mai 1945, Nr. B-2111/ 28-5-45-I/ 2 vorlegte, dem gemäß er mit der Mitgliedschaft im OSK in Saaz beauftragt war, mit der Verpflichtung, innerhalb von acht Tagen dem Innenministerium weitere Mitglieder des OSK vorzuschlagen. Mit Hinsicht auf diese Situation verzichtete Dr. PETRÁŠEK auf die Funktion des Vorsitzenden des OSK. Von diesem Augenblick an kam es für eine bestimmte Zeit zu einer gewissen Anarchie.

In dieser allgemeinen Situation, in welcher sich in der Gegend noch deutsche Militäreinheiten und SS in voller Ausrüstung herumtrieben, unterstützt von der [unleserliches Wort] einheimischen Bevölkerung, und deutsche Einheiten des Werwolfs[10] ihre Tätigkeit fortsetzten und russische Einheiten das ganze Gebiet wegen der komplizierten nationalen Verhältnisse nicht pazifizieren konnten, denn der überwiegende Teil der Bevölkerung deutscher Nationalität beherrschte die tschechische Sprache[11], kam in diesen Raum Mitte Mai 1945 die erste tschechoslowakische Division der Ostarmee, deren Soldaten zum größten Teil der slowakischen Nationalität angehörten. Deren Aufgabe war es, das Grenzgebiet zu sichern, die Einheiten der deutschen Armee und der SS zu liquidieren, Einheiten des Werwolfs aufzufinden und zu bekämpfen und die Besiedlung des Grenzlandes mit Tschechen und Slowaken, die aus dem Landesinneren kamen, zu erleichtern und das dadurch, dass die Abschiebung der Deutschen durchgeführt werden sollte. Es muss noch hinzugefügt werden, dass außer dieser organisierten Militäreinheit im Grenzland noch kein ordnungsgemäß organisiertes Sicherheitskorps vorhanden war, und wenn Sicherheitskräfte da waren, war ihre Anzahl unzureichend, demgegenüber kamen in das Grenzgebiet eine Reihe nicht organisierter Einheiten vorgeblicher Partisanen und Revolutionskämpfer, geführt von vielfach unverantwortlichen, oft auch mehrfach vorbestraften Personen, die sich fälschlicherweise Offiziersrang zuschrieben. Diese Lügenpartisanen ließen sich Gewalttätigkeiten an der Zivilbevölkerung, Diebstähle und Veruntreuungen des Volkseigentums zuschulden kommen, auf der anderen Seite jedoch beschleunigten sie und waren richtungsgebend für die Säuberung des Grenzgebietes von deutschen Flüchtlingen.

Unter den Mitgliedern der ersten tschechoslowakischen Division befindet sich Hauptmann ČERNÝ, Hauptmann Jan ZÍCHA, der als Nachrichtenoffizier den Namen PETROV gebrauchte, Leutnant ČUBKA, Unterleutnant FARKAČ und Major FIŠERA.

Nach Informationen kam es von deutscher Seite zu einigen provokativen Handlungen gegen die tschechoslowakische Armee[12]. Aus diesem Grunde gab der damalige Standortkommandant in Saaz, Oberstleutnant Duřt, der jetzige Befehlshaber einer Einheit in Niemes (Mimoň), im Einvernehmen mit dem Vorsitzenden der OSK [Bezirksverwaltungskommission] Dr. PETRÁŠEK eine Bekanntmachung heraus, nach der die Deutschen an einem bestimmten Ort konzentriert werden sollten.

In Postelberg wurde diese Konzentrierung in den Tagen vom 16. bis 18. Mai 1945 durchgeführt, und am Marktplatz wurden die Deutschen in Gruppen aufgeteilt – Männer, Frauen, Kinder und Greise, wobei die Männer von bekannten Angehörigen der SS, SA, Funktionären der NSDAP und anderer nazistischer Untergliederungen abgetrennt wurden. Die letztgenannten wurden in die Postelberger Kaserne, die anderen in ein Internierungszentrum in Postelberg gebracht. An dieser Aktion war auch eine Einheit der SNB [Volkspolizei][13] unter Führung des Oberwachtmeisters František Kokaizl beteiligt, des jetzigen Kommandanten der SNB-Station in Saaz.

Der Vollständigkeit halber ist hinzuzufügen, dass diese Abschiebung nicht auf Weisung der tschechoslowakischen Regierung durchgeführt wurde, da diese viel später erfolgte, es ging also um nicht organisierte Abschiebungsaktionen[14].

Die internierten Angehörigen der SS, SA und Funktionäre der [NS-] Partei und anderer Gliederungen wurden dann von Angehörigen der ČSL Auslandsarmee[15] an verschiedene Orte gebracht, wo sie erschossen und sogleich vergraben wurden.

Die Konzentration der Deutschen in Postelberg erfolgte mit Wissen und Beteiligung des Hauptmanns Černý, der damals Kompaniekommandeur der Aufklärungskompanie der ersten Division war, anwesend waren noch zwei weitere Offiziere, deren Namen unbekannt sind. Oberleutnant ZÍCHA-PETROV war Offizier der 2. (Nachrichten-) Abteilung der Division[16]. Eine weitere Einheit war eine Sicherheitsunterabteilung des OBZ [Abwehrnach-

richtendienst] unter Führung von Leutnant ČUBKA, der offenbar mit Bohuslav Marek als Informant arbeitete. Die verhafteten Personen wurden von einer Gruppe bewacht, der ein gewisser Smutný angehörte, der bis jetzt in Postelberg wohnt, ein Eisenbahnangestellter Kočí, und Obermajer, ein Gefangenenaufseher, aus Laun stammend. Es konnte nicht aufgeklärt werden, wer den Befehl zur Durchführung der Exekutionen gab und wer die Exekutionen tatsächlich durchführte. Es konnte aber festgestellt werden, dass die meisten Hinrichtungen die militärische Einheit durchführte, die unter dem Kommando von Leutnant ČUBKA stand.

Die Schätzungen über die Anzahl der Hingerichteten sind sehr unterschiedlich. Berichten zufolge gibt es in Postelberg drei Massengräber und einige kleinere Gräber, in welche die Totgeschossenen vergraben wurden:

a/ das erste befindet sich hinter der Volks- und Bürgerschule bei der Landstraße Richtung Lischan (Lišany), wo etwa 700 erschossene Deutsche sind, die in einem Panzergraben beerdigt und abwechselnd mit Erde und Chlorkalk bedeckt wurden;

b/ das zweite befindet sich im Lewanitzer Fasanengarten, der etwa 2 km entfernt von Postelberg in Richtung Lewanitz liegt, dort sollen 500 Personen begraben sein;

c/ das dritte befindet sich im Postelberger Fasanengarten, wo angeblich 1000 Personen begraben sein sollen;

d/ einige kleinere gemeinsame und einzelne Gräber sollen noch in der Umgebung von Postelberg liegen.

Die dort verscharrten Personen stammen nicht nur aus Postelberg, sondern auch aus dem Saazer Bezirk und anliegenden Bezirken. In Postelberg war nämlich ein Internierungslager für das ganze Gebiet errichtet worden.

Außer den erwähnten Militäreinheiten waren an der Konzentration und Internierung der Deutschen auch zivile Einheiten beteiligt, wobei eine besondere Beteiligung bei der sogenannten Garda [Revolutionsgarde] lag, in der besonders das schon erwähnte Mitglied der MSK [Örtliche Verwaltungskommission] HAS [HAAS, HÁS] wirkte. Diese Einheit führte dann besonders Durchsuchungen der Deutschen durch und konfiszierte ihre Wertsachen – wie Schmuckstücke, Bargeld und Sparbücher. Einer Information gemäß sollen diese Sachen dem Stabsfeldwebel Mikuláš ROTH abgegeben worden sein, es wurde aber nicht festgestellt, dass er sie dem zuständigen Amt übergeben hätte. Nach einer weiter nicht überprüften Angabe wurden die zur Exekution bestimmten Personen auf Grund der Beurteilung von Bohuslav MAREK ausgewählt [17], der, 1898 in Postelberg geboren, nun in Komotau wohnt, Rote-Armee-Straße Nr. 49, und der als Oberlederhersteller tätig ist. Vor der Okkupation wohnte er in Postelberg und soll dort Gemeindepolizist gewesen sein. Nach der Besetzung im Jahre 1938 übersiedelte er nach Leneschitz (Lenešice), Bezirk Laun, wo er im Jahre 1942 wegen einer Schwarzschlachtung von der deutschen Polizei verhaftet und zu Zuchthausstrafe verurteilt wurde, und am 1. Dezember 1944 zurückgekehrt ist. Nach der Befreiung wurde er angeblich aufgefordert, in Postelberg die Polizei zu organisieren, und auch später wurden seine Dienste wegen seiner Kenntnis der Verhältnisse genutzt.

Am 9. Juni 1945 hat die Sicherheitsbelange in Saaz ein gewisser KLATOVSKÝ in die Hand genommen, der in dieser Funktion bis zu seiner Abstellung am 12. Juli 1945 tätig war. Von diesem Datum an war im Saazer Bezirk eine Einheit der SNB [Volkspolizei] tätig. Einige Ereignisse aus dieser Zeit dürften auch dem SNB-Fähnrich Peterka von der SNB-Station Postelberg bekannt sein.

Bei der Durchsuchung der Deutschen hat sich der Unterleutnant Farkac [Farkač] einiger Übergriffe schuldig gemacht, der den Befehl gab, die deutschen Frauen sollten sich nackt ausziehen, angeblich um Schmuck zu finden, den sie am Leib versteckt hätten. Dieser soll nun Nationalverwalter eines holzverarbeitenden Betriebes in Aussig sein. Farkač soll Kommandant der Internierungslager im Saazer Gebiet gewesen sein.

Am 3. Juni 1945 erfolgte eine ähnliche Aktion der Konzentrierung der Deutschen zum Zwecke ihrer Abschiebung auch in Saaz unter Beteiligung der oben angeführten Personen. Dabei kam es aber nicht zu Exekutionen – einer Nachricht zufolge wurden auf dem Marktplatz in Saaz zwei Deutsche erschossen, deren Name unbekannt ist [18]. Diese Ereignisse sind möglicherweise dem erwähnten Dr. Petrášek, dem Klatovský aus Saaz und dem Oberwachtmeister Kokajzl, dem Kommandanten der SNB [Volkspolizei] in Saaz, bekannt.

Am 4. Juni 1945 wurden nach Information von Karel Valenta, dem Vorsitzenden des MNV [örtlicher Nationalausschuss] in Wischkowa (Výškov), Bezirk Saaz, die Deutschen in der Gemeinde WEBERSCHAN (BŘVANY) konzentriert. Dabei wurde ein Deutscher, dessen Name unbekannt ist, erschossen. Nach Angaben des Erwähnten soll die Exekution von der Einheit des Hauptmanns Zícha durchgeführt worden sein.

Nach einem Bericht aus der gleichen Quelle, der ebenfalls nicht überprüft worden ist, wurde am 5. Juni 1945 um etwa 20 Uhr die Gemeinde Wischkowa (Výškov) von einer Militäreinheit umstellt. In die Gemeinde kamen Offiziere, unter ihnen auch Hauptmann ZÍCHA, die befahlen, die deutschen Einwohner sollten sich auf einem von ihnen bestimmten Platz sammeln. Der 83jährige Deutsche Josef LINHART gehorchte nicht und wurde auf Befehl eines der Offiziere erschossen und bei der Landstraße, die durch diese Gemeinde führt, vor dem Haus Nr. 38 verscharrt. Dieser Vorfall soll angeblich dem erwähnten Karel Valenta, dem Vorsitzenden des MNV [Ortsnationalausschuss] in Wischkowa (Výškov), dem Jaroslav Matas in

Wischkowa und dem Josef KOLAŘÍK in Wischkowa Nr. 63 bekannt sein.

Nach erhaltenen Informationen wurde dieser massenhafte Abschub der Deutschen aus dem Gebiet und die Liquidierung der rabiaten Nazis durch die tschechoslowakische Armee in dieser Zeit von allen Angehörigen der tschechischen und slowakischen Nation gut geheißen. Einspruch wurde erhoben gegen das Verschachern von Volkseigentum und dagegen, dass man in die Abgeschobenen auch einige Bürger tschechischer Abstammung eingereiht hatte, von ihnen habe man sogar manche erschossen. Zur Entschuldigung kann man vielleicht nur anführen, dass es sich um außergewöhnliche Revolutionsverhältnisse gehandelt hat, wobei keine organisierten Sicherheitseinheiten da waren und die militärischen Einheiten auf Informationen einiger nichtswürdiger Einzelpersonen angewiesen waren, die damit persönliche Abrechnungen austrugen. In diesem Zusammenhang wurde schon Bohuslav Marek genannt.

Was die militärischen Einheiten betrifft, so ist zu erwägen, dass diese Soldaten den ganzen Krieg an der Ostfront durchgemacht haben, wo sie die grenzenlose Grausamkeit der deutschen Okkupanten gegenüber den Sowjetsoldaten und Gewalttätigkeiten an der Zivilbevölkerung kennenlernten. Die militärische Einheit der 1. Tschechoslowakischen Division bestand zum überwiegenden Teil aus Angehörigen des slowakischen Volkes, die sich als Partisanen oder Soldaten des Widerstandes der tschechoslowakischen Auslandsarmee angeschlossen haben.

In den Berichten, die dem Verteidigungsministerium und dem Innenministerium vorgelegt wurden, kommen am häufigsten die Namen der Offiziere Leutnant ČUBKA und Hauptmann ZÍCHA vor.

Leutnant ČUBKA ist slowakischer Nationalität, ein Partisan, der als guter Soldat und als sehr mutiger Kämpfer bekannt war. Er ist ungestümer Natur. Als das Verteidigungsministerium im Juni 1945 erfuhr, dass es in Saaz zu irgendwelchen Gewalttätigkeiten gegen die Einwohner gekommen sein soll, wurde er abberufen und später in der Slowakei demobilisiert.

Hauptmann ZÍCHA war nach verlässlichen Informationen während der ersten Republik Lehrer für Minderheiten in Rumänien, wo er nach der Kriegserklärung auf Aufforderung von General Heliodor PÍKA[19] unserem Widerstand beigetreten ist, und er wurde als sehr intelligent und verlässlich dem Nachrichtendienst zugeteilt. Er führte bestimmte Aufgaben in Rumänien, später im mittleren Osten durch. Im Jahre 1943 kam er in die Sowjetunion als Nachrichtenoffizier und wurde der 2. Abteilung des Stabes der tschechoslowakischen Brigade zugeteilt, mit der er in das Vaterland zurückkehrte. Seine Bekannten aus dieser Zeit äußerten sich über ihn, dass er von verschlossener, ruhiger und abwägender Natur ist, und sie schließen aus, dass er Anlass gegeben oder sich aktiv an gewalttätigen Aktionen gegen deutsche Einwohner beteiligt hätte, und selbst wenn dem so gewesen wäre, dass es aus eigenem Ermessen geschehen wäre. Es hätte auf Grund eines Befehls seines Vorgesetzten geschehen müssen, abgesehen davon, dass seine Funktion als Offizier der zweiten Abteilung [= Geheimdienst] andere Aufgaben beinhaltete.

Nach Ermittlungen des Verteidigungsministeriums und des Innenministeriums, die bisher als vorläufig angesehen werden müssen, hat sich der Genannte keiner der Taten schuldig gemacht, die ihm heute zugeschrieben werden. Es besteht die Vermutung, dass es deshalb so ist, weil Zícha der einzige Offizier ist, der in dieser Gegend verblieb und der außerdem die wichtige Funktion des Vorsitzenden des ONV [Bezirksnationalausschuss] innehat.

Verteidigungsministerium
Innenministerium

[keine Unterschrift auf der Kopie lesbar]

Prag, den 28. Juli 1947.

Verteiler:

Nr. 1. Untersuchungskommission – Herr Abgeordneter Dr. Bunža,
Nr. 2. Verteidigungsministerium – 5. Abteilung Hauptstab
Nr. 3. Innenministerium, VII. Ressort
Nr. 4. Innenministerium – Hauptkommando der SNB [Volkspolizei]
Nr. 5. Reserve
Nr. 6. Reserve
Nr. 7. Reserve.

[unleserliche Notiz oder Unterschriften]

1. Nach Information von Adrian von Arburg gibt es von diesem Bericht vier verschiedene Versionen.

2. ÚNS = *Ústavodárné Národní Shromáždění*, „Verfassungsgebenden Nationalversammlung"

3. Zu Antonín Rožka vgl. S. 23 sowie 28-29 der Einleitung von Peter Klepsch.

4. Zu Petrášek vgl. S. 28 der Einleitung von Peter Klepsch, sowie seine Aussage vor der Untersuchungskommission, S. 61.

5. Zu Ing. Reiser siehe S. 62 und 75.

6. MSK = *Místní Správní Komise*, „örtliche Verwaltungskommission".

7. Zu Karel Hás (Karl Haas) vgl. S. 28, sowie S. 31, Anm. 48 der Einleitung von Peter Klepsch.

8. „Nationalverwalter" (*národní správce*) wurden zur Verwaltung enteigneten deutschen Besitzes eingesetzt.

9. ONV = *Okresní Národní Výbor*, „Bezirksnationalausschuss". – Voitl und Wollrab übersetzten durchgehend *okres* (Bezirk) mit „Kreis". 1938-1945 waren die Bezirke, die auch in österreichisch-ungarischer Zeit so hießen, vorübergehend in Kreise umbenannt. Dem folgen wir nicht, sondern verwenden die traditionelle Bezeichnung wie in den tschechischen Quellen.

10. Der „Werwolf" (nicht „Wehrwolf"), war im September 1944 vom Reichsführer-SS Heinrich Himmler als Widerstandsbewegung gegründet worden, die Attentate und Sabotageakte gegen Besatzer und Kollaborateure im Rücken alliierter Verbände begehen sollte. Über den Rundfunk wurde ihre Existenz am 1. April 1945 in Form eines Aufrufs bekannt gemacht. Angeblich handelte es sich um eine „spontane Untergrundbewegung", in Wirklichkeit fand sie in der Bevölkerung keinen Anklang. In ihrem Namen kam es lediglich im „Reich" zu einigen Mordtaten an Deserteuren und anderen Deutschen, die genug vom Krieg hatten. Von Jugendlichen spontan organisiert waren diese jedoch nicht. Nach Hitlers Tod untersagte sein Nachfolger Admiral Dönitz am 5. Mai 1945 Werwolf-Aktionen als illegale Kampftätigkeit. Auf das Kriegsgeschehen hatte der „Werwolf" keinen Einfluss, indes auf die Besatzungspraxis durch die negative Wirkung dieser Terrorpropaganda. Die Amerikaner entwickelten eine regelrechte Werwolf-Hysterie, und auch in den russisch besetzten Gebieten kam es zu willkürlichen Verhaftungen und Folterungen Jugendlicher durch die Rote Armee. In der Tschechoslowakei nutzte der Geheimdienst OBZ und der politische Nachrichtendienst „Z" im Innenministerium die nazistische Werwolf-Propaganda zur Gegenpropaganda gegen die ansässige deutsche Bevölkerung. Sie bezog sich dabei auf Vorkriegsinformationen, denen zufolge „Werwolfzellen" im Grenzgebiet mit Zentrum Reichenberg operierten. Jeder Waffenfund oder Zwischenfall mit Deutschen wurde nun als Beleg für ihre Aktivität genommen. Tatsächlich konnte aber die Existenz einer solchen Untergrundaktivität nie nachgewiesen werden (siehe dazu auch Tomáš Staněk: Verfolgung. Wien 2002, S. 182 ff.; R. M. Douglas, „Ordnungsgemäße Überführung, Die Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg". München 2012, S. 147, 150-151).

11. Anmerkung des Übersetzers Professor Adalbert Wollrab, der sich in der fraglichen Zeit ständig in Bezdiek bei Saaz aufgehalten hat: „Die Beschreibung der Situation in dem Bericht, Mitte Mai hätten sich in der Gegend (gemeint müsste der Kreis [= Bezirk] Saaz sein) deutsche Militäreinheiten und SS in voller Ausrüstung herumgetrieben, unterstützt von der einheimischen Bevölkerung und deutschen Einheiten des Werwolfes, entbehrt jeder Grundlage und ist nur eine Schutzbehauptung, die erklären soll, warum man die Zivilbevölkerung in Konzentrationslager (von den Tschechen zunächst als *koncentrační tábor*, später als *pracovní tábor*, Arbeitslager, bezeichnet) brachte – die Männer von Saaz nach Postelberg, die Frauen und Kinder bis 14 Jahre in die Saazer Kaserne. Die russische Armee hatte den ganzen Saazer Kreis [= Bezirk] besetzt, und es gab auch keine deutschen Militäreinheiten, die sich mit voller Ausrüstung umhergetrieben hätten, denn die Sowjetarmee hatte das ganze Gebiet besetzt und unter Kontrolle. Der Werwolf spukte höchstens in tschechischen Köpfen herum. Ebenso unsinnig ist die Behauptung, russische Einheiten hätten das ganze Gebiet nicht pazifizieren können, weil der überwiegende Teil der Bevölkerung deutscher Nationalität die tschechische Sprache beherrscht hätte. Dieser Raum war von Deutschen besiedelt, von denen die wenigsten Tschechisch sprachen. Es ist ebenso aus der Luft gegriffen, dass es von deutscher Seite zu einigen provokativen Taten gegen die tschechische Armee gekommen wäre. Die deutsche Bevölkerung war verängstigt und erfüllte alle Anweisungen der tschechischen Behörden. Die provokativen Taten waren ebenfalls eine Schutzbehauptung, um die vom damaligen Standortkommandant in Saaz, Oberstleutnant Duřt, und dem Vorsitzenden der Kreis[= Bezirks]verwaltungskommission Dr. Petrášek verhängte Kasernierung der gesamten deutschen Bevölkerung von Saaz in Konzentrationslagern begründen zu können."

12. Siehe dazu Anm. 11 von Professor Wollrab. Dagegen spricht auch Rožkas Aussage: „Die Deutschen parierten wie die Uhr." (S. 58)

13. SNB = *Sbor Národní Bezpečnosti*, wörtlich: „Korps für Nationale Sicherheit" oder „Volkssicherheit", organisatorisch vergleichbar mit der „Volkspolizei" (VoPo) in der DDR.

14. Die jüngere tschechische Geschichtsforschung belegt, dass die sogenannte „Wilde Vertreibung" von Politik und militärischer Führung geplant war, um vor der Potsdamer Konferenz vollendete Tatsachen zu schaffen. Die hier veröffentlichen Quellen bestätigen diesen Forschungsstand. Bei der Organisation der Wilden Vertreibung tat sich die kommunistische Partei besonders hervor, versuchte dies aber zu verschleiern – nicht zuletzt durch die Geheimhaltung der Untersuchungsergebnisse vom Sommer 1947. Die beiden Ministerien, die mit der Aufklärung der nicht geleugneten Gräueltaten betraut wurden, waren kommunistisch geführt. In der Untersuchungskommission saßen zwar auch andere Vertreter der Nationalen Front, allen voran der Vorsitzende Bunža von den Christdemokraten, doch unterwarfen sich diese ebenfalls der Geheimhaltungspolitik. Siehe dazu die Schlussbesprechung der Untersuchungskommission, S. 109.

15. Die Befreiungsarmee, die von im Ausland befindlichen Tschechen rekrutiert worden war.

16. Jan Zícha führte als Agent des militärischen Geheimdienstes den Decknamen „Petrov". Die „2. Abteilung" bei der 1. Division war eine Nachrichteneinheit. Černý leitete dagegen eine bewaffnete militärische Aufklärungseinheit der 1. Division.

17. Zu Bohuslav Marek vgl. S. 28 der Einleitung von Peter Klepsch.

18. Vgl. dazu die Schilderung von Peter Klepsch, S. 273.

19. Heliodor Píka (1897-1949) kämpfte seit 1916 auf Seite der Alliierten gegen Österreich-Ungarn und Deutschland. Nach 1938 setzte er sich als Exilpolitiker für die Tschechoslowakei ein und wirkte am Abschluss des sowjetisch-tschechischen Militärbündnisses mit. Als Leiter der Militärmission in Moskau warnte er schon im August 1941 Präsident Beneš, dass die Sowjetunion nicht an einer freien und demokratischen Tschechoslowakei interessiert sei. Trotzdem unterzeichnete auch er im November 1943 den Bündnisvertrages mit der Sowjetunion. Vergeblich versuchte er danach, den Kommandeur der 1. Tschechoslowakischen Brigade, Ludvík Svoboda, als Oberbefehlshaber der Befreiungstruppen durchzusetzen. Im Mai 1945 wurde Píka stellvertretender Generalstabschef der Armee, jedoch nach dem kommunistischen Februarumsturz 1948 verhaftet und wegen angeblichen Landesverrats gehängt. 1968 rehabilitierte ihn ein Gericht auf Veranlassung des damaligen Präsidenten Ludvík Svoboda.

Gebäude des ehemaligen Bezirksgerichtes Saaz in der Schönfeldgasse, heute Sonderschule in der Dvořáková (Foto: Förderverein Saaz)

Die Verhöre der parlamentarischen Untersuchungskommission Saaz 30./ 31. Juli 1947

AUS DEM TSCHECHISCHEN VON HERBERT VOITL

Eine Woche nach dem Ministeriumsbericht vom 2. Juli 1947 beschloss auf Vorschlag des Innenministers Václav Nosek der Sicherheitsausschuss der Verfassunggebenden Nationalversammlung (ÚNS) die Gründung einer parlamentarischen Untersuchungskommission, die sich aus fünf Abgeordneten aus den Fraktionen der Volksfrontregierung, sechs Beratern aus den Ministerien und von der Volkspolizei sowie drei Geheimdienstleuten zusammensetzte[1]*. Den Vorsitz hatte der Abgeordnete Dr. Bohuslav Bunža*[2] *von der Volkspartei (Lidová strana). Von den Verhören dieser Kommission am 30. und 31. Juli 1947 in Saaz gibt es im Archiv des Innenministeriums zwei unterschiedliche Protokolle: ein stenografisches Protokoll, in dem das gesamte Verhör wortwörtlich wiedergegeben wird, und eine kürzere Zusammenfassung*[3]*. Im Folgenden wird die Langfassung wiedergegeben, die in vollem Umfang bisher nur auf Deutsch gedruckt wurde*[4]*.*

[Titelblatt, gestempelte Seitennummer 1, maschinenschriftlicher Titel, handschriftliches Aktenzeichen 300-27-5]

Stenografisches Protokoll
über das Verfahren der Untersuchungskommission des Sicherheitsausschusses der ÚNS[5]
in den Räumen des Bezirksgerichtes in Saaz
in den Tagen 30. bis 31. Juli 1947

[Maschinenschriftlicher Text, maschinenschriftliche Seiten 1-138, gestempelte Seiten 2-139]

[30. Juli 1947]

Antonín Rožka

Aussage des Antonín Rožka, Spediteur in Saaz Nr. 1057

Abgeordneter Dr. BUNŽA [hiernach kurz: BUNŽA] /Nach Ermahnung [zur Wahrheit] und Feststellung der Personalien/: Herr Rožka, Sie waren der Vorsitzende der Verwaltungskommission in Saaz?

ROŽKA: Ja, gleich des ersten Revolutionsausschusses. Wir nahmen unsere Tätigkeit am 7. Mai 1945 auf, als wir die deutsche Polizei übernahmen. Dann wurde die Verwaltungskommission eingerichtet.

BUNŽA: Wann trat die Verwaltungskommission in Funktion?

ROŽKA: Später, Ende Juni, an das genaue Datum erinnere ich mich nicht. Das würde Dr. Petrášek wissen. Ich war hier auf der Grundlage von Wahlen bis zum 5. Oktober 1945, als es zum neuen Nationalausschuss (*národní výbor*) nach dem Grundsatz der paritätischen Vertretung kam.

BUNŽA: Wann kam Dr. Petrášek hierher?

ROŽKA: Später, um den 15. Mai, etwa 14 Tage nachdem wir in Funktion getreten waren. Wir verwendeten aus mangelnder Sachkenntnis den Stempel des ONV [Bezirksnationalausschuss][6]. Dr. Petrášek verfügte die Auflösung des örtlichen Nationalausschusses und wurde später Vorsitzender der Verwaltungskommission. Das war ungefähr am 16. Mai.

BUNŽA: Wann ist die militärische Einheit hierher gekommen, die von Hauptmann Černý, Leutnant Čupka und Oberleutnant Petrov[7] angeführt wurde?

ROŽKA: Černý und Čupka kenne ich überhaupt nicht und weiß nicht, wer sie waren. Petrov kam etwa Ende Mai hierher, vielleicht um den 20. Mai, genauer weiß ich es nicht mehr.

JUDr. Bohumír Bunža, Vorsitzender der Untersuchungskommission 1947 (Foto: Förderverein Saaz)

BUNŽA: Wann wurde mit der Aussiedlung (*odsunování*) [der Deutschen] begonnen?

ROŽKA: Die erste Konzentrierung war am 3. Juni.

BUNŽA: Wer hat sie angeordnet?

ROŽKA: Angeordnet hat sie Herr Petrov. Er kam zu mir und fragte, ob ich wolle, dass Saaz tschechisch wird. Ich sagte: Selbstverständlich, darauf warten wir schon dreihundert Jahre.

BUNŽA: Wie erfolgte die Konzentration?

ROŽKA: Gleich am Morgen besetzten sie Saaz und fingen an, die Leute auf den Ringplatz zu treiben. Es ging um eine Ansammlung von Männern von 14 bis 65 Jahren.

BUNŽA: Wohin gingen sie dann mit ihnen?

ROŽKA: Ich habe keine Ahnung. Nach dem, was geredet wurde, führten sie sie nach Postelberg ab. Dann brauchten wir aber Arbeitskräfte und verlangten, dass sie sie uns schickten.

BUNŽA: Kamen sie aus Postelberg zur Arbeit her?

ROŽKA: Ja.

BUNŽA: Wann war die zweite Konzentration?

ROŽKA: Um eine Woche oder zehn Tage später. Das waren nur Frauen.

BUNŽA: War das wieder auf Anordnung von Petrov?

ROŽKA: Das war in Vereinbarung mit dem Nationalausschuss. Es ging um Frauen, gegebenenfalls mit Kindern, bis zu 60 oder 65 Jahren.

BUNŽA: Wer blieb danach noch von den Deutschen hier?

ROŽKA: Die Deutschen waren in Lagern, und sie entließen sie wieder nach Hause.

BUNŽA: Zuerst war also die Konzentrierung der Männer und dann die der Frauen. Blieb da noch jemand hier, als die Frauen weggingen? Wohin haben sie die Frauen abgeführt?

ROŽKA: Die Frauen führten sie in die hiesige Kaserne ab. Weil ihre Zahl groß war – es waren 14.000 Frauen und Kinder – und da das Lager dafür nicht eingerichtet war, wurden den ganzen Tag lang die Personalien ermittelt (*prověřovalo se*), und am Abend ließ man die Frauen nach Hause gehen. Wir wiesen darauf hin, dass es [das Essen] nicht ausreicht. Daraufhin wurden in Eile Kessel aufgestellt und Lebensmittel aufgetrieben. Uns sagte man, dass wir Saaz bis zum 10. Juni sauber haben wollten, und danach verfuhr man. Es ging um ein militärisches Diktat. Man gab eine Anordnung nach der anderen heraus, uns respektierten sie nicht und bezeichneten uns als die Selbsternannten. Mich führten sie mit einer Maschinenpistole ab, ebenso den Versorgungsreferenten, und drohten uns mit Erschießung. Sie sagten uns, wir hätten uns dort hineingedrängt. Ich sagte ihnen offen, dass ich ein Tscheche bin, und falls sie dächten, dass wir davon etwas haben wollten, würden wir ihnen alles sofort übergeben.

BUNŽA: Es ist bekannt, dass es hier zur Liquidation einer gewissen Anzahl von Deutschen gekommen ist, und zwar in Postelberg. Wann haben sie davon erfahren?

ROŽKA: Davon erfuhr ich im Lauf der Woche nach der Konzentrierung, der vom 3. Juni. Während dieser Woche kamen die Leute dorthin, die in unserem Auftrag Lebensmittel hinschafften, und die kamen mit Nachrichten zurück. Manches konnte man glauben. Ich kümmerte mich aber nicht darum, da ich ja keine Anordnungen erteilt hatte.

BUNŽA: Meldung haben Sie keine gemacht? Warum?

ROŽKA: Ich wurde nicht davon in Kenntnis gesetzt und wusste nicht, was ich zuerst machen soll.

BUNŽA: Das ist eine Kleinigkeit, zu melden, dass Leute dort erschossen werden.

ROŽKA: Der Bezirk funktionierte nicht, so dass es dort schwer war, etwas einzuleiten. Die Sache war in den Händen des Militärs, und das Militär ließ sich von uns nichts befehlen.

BUNŽA: Wie viele Leute sollen dort erschossen worden sein?

ROŽKA: Das kann ich nicht sagen. Aus Saaz mögen das etwa 1.200 Leute gewesen sein. Der Transport wurde auf dem Ringplatz zusammengestellt.

BUNŽA: Waren dort auch Frauen und Kinder?

ROŽKA: An Frauen und Kinder erinnere ich mich nicht.

BUNŽA: Waren Sie mit Petrov [= Zícha] oft in Kontakt?

ROŽKA: Ja.

BUNŽA: Wer hat den Leuten in Postelberg den Befehl zur Erschießung erteilt?

ROŽKA: Das kann ich nicht sagen. Ich bin dort nicht hingekommen. Ich sage, was ich weiß, weil ich kein Interesse habe, etwas zu verdecken.

BUNŽA: Ist auch hier geschossen worden?

ROŽKA: Soweit ich weiß, vielleicht auf dem Friedhof, wie mir der Totengräber sagte.

BUNŽA: Wie viele Leute sollen dort sein?

ROŽKA: Nur einige.

BUNŽA: Wissen Sie nichts davon, dass Petrov einige Leute auf dem Ringplatz erschossen haben soll?

ROŽKA: Auf dem Ringplatz weiß ich nicht, aber unten, unter dem Brankator wurde vielleicht ein Mensch erschossen, der nicht schnell lief[8].

BUNŽA: Wissen Sie nichts Näheres von dieser Exekution?

ROŽKA: Ich weiß nichts Näheres.

BUNŽA: Welches Kriterium galt bei der Überprüfung? Waren Sie daran auch beteiligt?

ROŽKA: Ja. Das Verfahren wurde vor dem Rathaus durchgeführt. Wer sich nicht mit irgendeinem Papier ausweisen konnte, wurde unter die Deutschen eingereiht. Als Beleg diente der Personalausweis, das Arbeitsbuch oder der Heimatschein.

BUNŽA: Wehrten sich manche, die keinen Nachweis hatten, dagegen, unter die Deutschen eingereiht zu werden?

ROŽKA: Das konnte vorkommen.

BUNŽA: Sie waren nicht Mitglied der Überprüfungskommission?

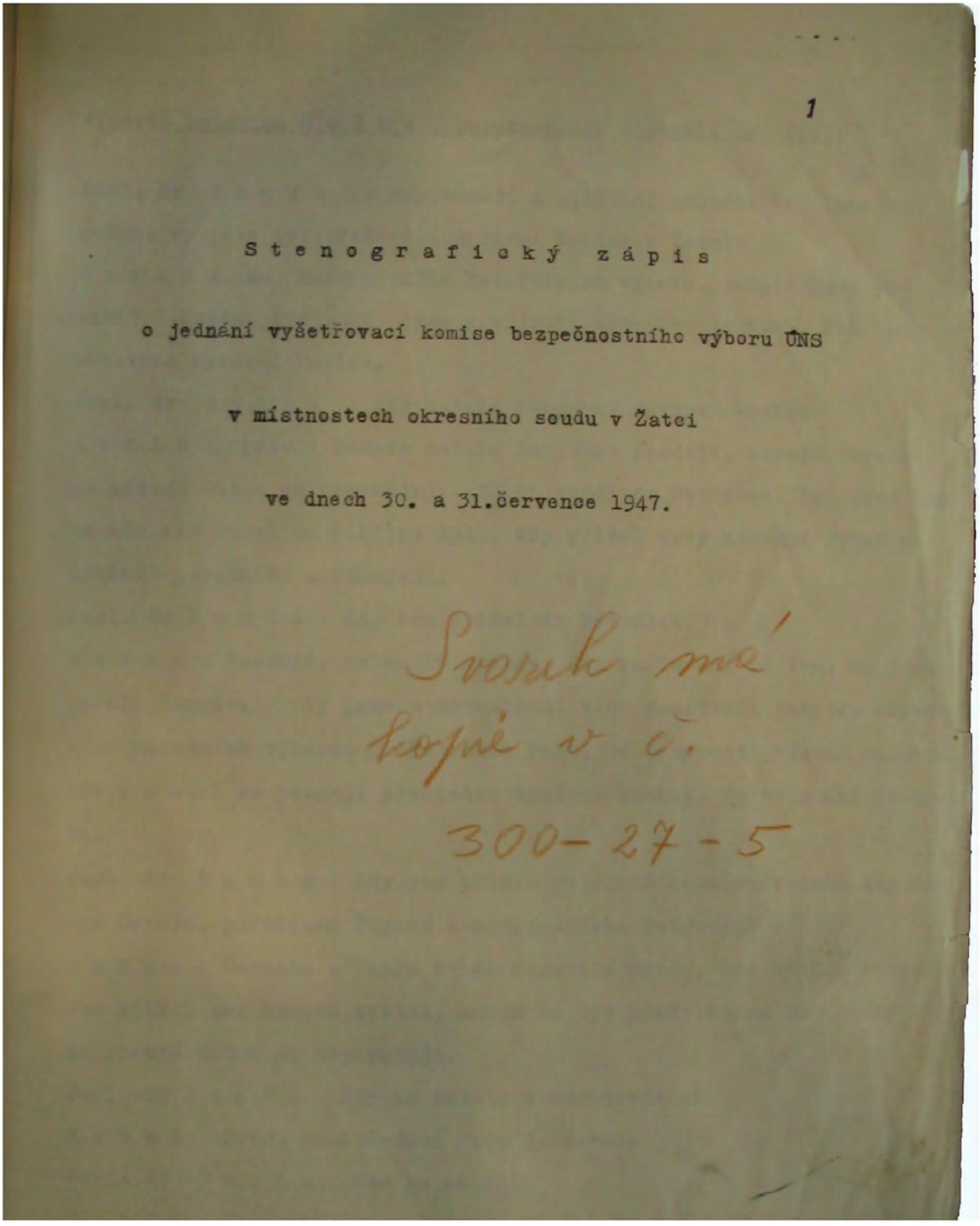

1

Stenografický zápis

o jednání vyšetřovací komise bezpečnostního výboru ÚNS

v místnostech okresního soudu v Žatci

ve dnech 30. a 31.července 1947.

Svazek mé
kopie v č.

300-27-5

Titelblatt des stenografischen Protokolls des Verfahrens der Untersuchungskommission (Foto: Archiv des Innenministeriums)

ROŽKA: Wir wurden dafür nicht hinzugezogen. Ein Teil von den Überprüften, die unter die Deutschen eingereiht wurden, wurde nach Postelberg abgeführt. Manche kehrten am Abend zurück, andere wurden später zum Arbeiten hergebracht.

BUNŽA: Wie viele waren es ungefähr?

ROŽKA: Männer waren es etwa 1.200.

BUNŽA: Was ist mit dem Rest geschehen, der dort verblieb?

ROŽKA: Der Überrest verblieb dort in Vorbereitung auf die Abschiebung. Etwa nach einer Woche oder vierzehn Tagen wurden sie mit der Bahn ausgesiedelt.

BUNŽA: Wer, glauben Sie, hatte unter den Soldaten das entscheidende Wort?

ROŽKA: Nach meiner Einschätzung hatte die höchste Funktion Oberleutnant Zícha.

BUNŽA: Könnten Sie uns in dieser Sache noch sagen, was Sie für wichtig halten?

ROŽKA: Ich stand ständig mit einem Bein im Grab. So wurde ich zum Beispiel auf eine militärische Dienststelle gerufen, dort zog der Mensch einen Ochsenziemer heraus und nahm in die andere Hand einen Revolver, ich musste Habtachtstellung einnehmen, und er bedrohte uns. Er ordnete an, dass wir uns um 6 Uhr bei Major Langer[9] melden sollten. Ich machte ihnen klar, was wir hier durchgemacht hatten, dass ich zwei Jahre einen Prozess gegen die Partei (*partaji* = NSDAP) geführt habe, und dass es uns fern liegt, irgendeine Macht an uns zu reißen. Unsere Position war sehr erschwert. Nach diesem Gespräch begriff Major Langer, dass wir keine ungebetenen Machtergreifer und Eindringlinge sind. Dass ich zu dieser Funktion gekommen bin, dafür kann ich nichts. Der damalige deutsche Bürgermeister Dietl flüchtete. Um 10 Uhr abends teilten uns die Deutschen mit, dass sie uns die Macht übergeben wollten, dass jedoch jemand für die Ordnung verantwortlich sein muss. Damals sagten sie, dass Rožka das schaffen wird.

BUNŽA: Waren hier Ende Mai und Anfang Juni Schießereien mit Deutschen?

ROŽKA: Die Deutschen gehorchten wie die Uhr[10]. Schießereien gab es oft, und es bestand Lebensgefahr. Ich war zum Beispiel persönlich beteiligt, als ein Transport deutscher Soldaten hier herkam. Es führte sie ein Unteroffizier der tschechoslowakischen Armee, sie kamen abends und wollten Nachtquartier. Da alles voll war, wiesen wir sie in das Schießhaus ein. Dabei war damals Hás[11]. Wir sahen sie uns an und fanden aus den 200 Leuten neun SS-Männer heraus, obwohl sich vorher, als wir sie aufforderten, die SS-Männer sollen sich melden, niemand gemeldet hatte. Sie wurden in das Gericht abgeführt, und als dann die Russen kamen, holten sie sie zur Arbeit.

Abgeordneter Dr. KOKEŠ [im Folgenden ohne Amt und Titel]: Sie waren während der ganzen Zeit der Okkupation hier?

ROŽKA: Ja.

KOKEŠ: Kannten Sie daher alle Tschechen, die hier geblieben waren?

ROŽKA: Nicht ganz alle. Saaz hatte 40.000 Einwohner.

KOKEŠ: Aber die Alteingesessenen kannten Sie?

ROŽKA: Den Großteil von ihnen kannte ich.

KOKEŠ: Als die Deutschen abgeführt wurden, kam es da vor, dass jemand von diesen Alteingesessenen mit ihnen abgeführt wurde?

ROŽKA: Ob von den Alteingesessenen, weiß ich nicht. Es waren einige, die ich nicht kannte. Um sein Leben kam ein gewisser Zeman. Ein gewisser Herr Šedivý[12] von den Alteingesessenen kam nachher zurück und beklagte sich, dass er an seiner Gesundheit geschädigt und verprügelt worden sei. Ich kenne nur diese zwei Fälle. Zeman kannte ich vor dem Krieg nicht. Wir stellten ihm eine besondere Bestätigung aus, und das Rote Kreuz holte ihn mit dem Auto ab. Dann starb er. Er hinterließ eine Witwe.

KOKEŠ: Kannten Sie sie aus der früheren Zeit? Waren sie gute Tschechen?

ROŽKA: Šedivý kannte ich, aber Zeman nicht.

KOKEŠ: Wann haben Sie von Šedivý erfahren?

ROŽKA: Ungefähr nach einer Woche, und ich unternahm Schritte, dass er entlassen würde.

KOKEŠ: Ledvina oder Zázvorka aus Lippenz kannten Sie nicht?

ROŽKA: Zázvorka war bei der Hilfspolizei. Sonst kannte ich sie nicht.

KOKEŠ: Šedivý und Zeman waren aus gemischten Ehen?

ROŽKA: Ja.

KOKEŠ: Sie haben gesagt, dass sie zu Major Langer vorgeführt worden sind. Außer unserer Armee war hier aber auch die sowjetische Armee. Die tschechoslowakische Armee hatte hier ihren Kommandanten und die sowjetische gleichfalls?

ROŽKA: Ja, aber es dauerte sehr lange, bis wir das erfuhren. Vom Beginn der Revolution an war hier als Kommandant ein gewisser Major Duřt. Ich habe darüber Aufzeichnungen.

BUNŽA: Könnten Sie uns diese Aufzeichnungen darüber bringen, wie die Kommandanten aufeinander folgten?

ROŽKA: Ich werde sie finden und Ihnen schicken oder bringen[13].

KOKEŠ: War Oberleutnant Petrov [= Zícha] Kommandeur irgendeiner Formation?

Výpověď Antonína R o ž k a , autodopravce v Žatci, čp. L057.

Posl. dr B u n ž a /po napomenutí a zjištění generálií/ : Pane Rožka, vy jste byl předsedou správní komise v Žatci?

R o ž k a : Ano, hned prvního revolučního výboru. Začali jsme působit 7.května 1945, kdy jsme přebírali německou policii. Pak byla ustavena správní komise.

Posl. dr B u n ž a : Kdy začala fungovat správní komise?

R o ž k a : Správní komise začala fungovat později, koncem června, na přesné datum se nepamatuji. To by věděl dr Petrášek. Byl jsem zde na základě voleb do 5.října 1945, kdy přišel nový národní výbor na základě paritního zastoupení.

Posl. dr B u n ž a : Kdy sem přišel dr Petrášek?

R o ž k a : Později, kolem 15.května, asi za 14 dní po tom, co jsme začali fungovat. My jsme z neznalosti věci používali razítko okresního národního výboru. Dr Petrášek řekl, že rozpouští místní národní výbor a stal se později předsedou správní komise. To bylo asi 16.května.

Posl. dr B u n ž a ! Kdy sem přišla vojenská skupina vedená kapitánem Černým, poručíkem Čupkou a nadporučíkem Petrovem?

R o ž k a : Černého a Čupku vůbec neznám a nevím, kdo byli. Petrov sem přišel asi koncem května, mohlo to být někdy kolem 20.května; na přesné datum se nepamatuji.

Posl. dr B u n ž a : Kdy se začalo s odsunováním?

R o ž k a : První soustředění bylo 3.června.

Posl. dr B u n ž a : Kdo ho nařídil?

R o ž k a : Nařídil je pan Petrov. Přišel ke mně a ptal se , chci-li, aby b l Žatec český. Řekl jsem: samozřejmě, čekáme nato 300

Blatt 2 (Ausriss) des stenografischen Protokolls des Verfahrens der Untersuchungskommission (Foto: Archiv des Innenministeriums)

ROŽKA: Das kann ich nicht sagen. Er stellte sich mir als Oberleutnant Petrov vor, und ich hatte den Eindruck, dass er befahl, weil die Soldaten seine Anordnungen befolgten.

KOKEŠ: Waren Sie Soldat?

ROŽKA: Ja.

KOKEŠ: Dann wissen Sie, dass ein Oberleutnant einem Major keine Befehle erteilen kann. Der Standortkommandant war nicht Oberleutnant Petrov. Auf welche Weise er die Dinge regelte und über wen – wer sie ausführte, das ist eine andere Sache. Wie war das mit den Juwelen, die eingesammelt waren? War da die Verwaltungskommission beteiligt?

ROŽKA: Daran wirkten zwei Vertreter der Verwaltungskommission mit. Auch Soldaten waren dabei tätig. Ich war nicht dabei, ich war auf dem Rathaus, von wo ich ein halbes Jahr nicht nach Hause kam.

KOKEŠ: Was ist mit den Sachen geschehen?

ROŽKA: Am Abend wurde alles in die Nationalbank überführt.

KOKEŠ: Ist mit diesen Dingen Oberleutnant Petrov in Berührung gekommen?

ROŽKA: Soweit ich weiß, fungierten dort zwei Mitglieder der Verwaltungskommission.

KOKEŠ: Hat die Verwaltungskommission darüber irgendeine Beglaubigung?

ROŽKA: Die Sammlung war eine Sache der Militärverwaltung, wir haben sie nicht durchgeführt.

KOKEŠ: Wer hat es abtransportiert?

ROŽKA: Das kann ich nicht genau sagen. Ich erinnere mich, dass die Mitglieder der Kommission die Herren Minařík und Pechanec waren.

KOKEŠ: Wurden die Sachen direkt in die hiesige Nationalbank überführt?

ROŽKA: Ja.

KOKEŠ: Als Vorsitzender der Verwaltungskommission sind Sie damit nicht in Berührung gekommen?

ROŽKA: Nein.

KOKEŠ: Können Sie nicht sagen, dass etwa Petrov damit in Berührung kam?

ROŽKA: Mit ihm war das rätselhaft. Ich hatte den Eindruck, dass er einen Spezialauftrag hatte, und er hat das auch angedeutet.

KOKEŠ: Ist Ihnen bekannt, dass bei den hiesigen Aktionen einige Tschechen erschossen worden sind?

ROŽKA: Das kann ich nicht sagen.

Abgeordneter HOLUB [im Folgenden nur HOLUB]: In diesem Zusammenhang sprach man auch von alliierten Gefangenen. Schließen sie die Möglichkeit aus, dass diese Gefangenen in die Gruppen hätten geraten können, die abgeführt wurden?

ROŽKA: Ich bezweifle, dass das hätte geschehen können, weil sowohl die Franzosen als auch die Polen mit uns zusammenarbeiteten.

BUNŽA: Wie war das mit den Sachen, wurden Protokolle angefertigt?

ROŽKA: Was auf der Verwaltungskommission abgegeben wurde, davon haben wir Protokolle, und das wurde auch in die Nationalbank überführt. Ich konnte mich um diese Sache jedoch nicht kümmern.

Dr. LUKEŠ, Vertreter des Ministeriums des Inneren [im Folgenden ohne Titel]: Hier wird behauptet, dass bei der Konzentration am 3. Juni zwei Deutsche erschossen worden sein sollen. Wissen Sie davon etwas?

ROŽKA: Wie ich schon sagte, ist das möglich, aber ich erinnere mich nicht daran.

LUKEŠ: Wer hat die Konzentration veranstaltet?

ROŽKA: Die Soldaten.

HOLUB: Als Sie von den Dingen in Postelberg erfuhren, was haben Sie davon gehalten?

ROŽKA: Auf uns wirkte das peinlich, besonders die Art und Weise, wie man das ausführte. Wir mussten jedoch still sein.

HOLUB: Es wird davon gesprochen, dass in den Kasernen Leute gequält und gefoltert worden sind. Haben Sie davon gehört?

ROŽKA: Ich habe das gehört, aber ich konnte nicht einschreiten, wir wurden seit dem 8. Mai als Eindringlinge betrachtet. Ich habe Major Langer darauf aufmerksam gemacht.

Dr. STEHLÍK [im Folgenden ohne Titel]: Nach der Überprüfung wurden hier einige Antifaschistenausweise ausgestellt, von einer Sonderkommission. Waren in dieser Kommission auch Ing. Reizer [Reiser] [14] und Hás [Haas]?

ROŽKA: Ich glaube, ja.

KOKEŠ: Sie hatten jedoch kein Recht, irgendwelche Ausweise auszustellen.

ROŽKA: Ich bestätigte diese Ausweise, machte aber darauf aufmerksam [wohl gemeint: dass sie kein Recht hatten]. Sie sagten aber, sie seien gut. Der Nationalausschuss setzte daher seinen Stempel darunter und ich meine Unterschrift, obwohl ich damit nicht einverstanden war. Ich vollzog den Willen des Volkes. In der Kommission waren Deutsche und einige tschechische Leute, die das machten.

KOKEŠ: Geben Sie zu, dass die Bezeichnung Antifaschisten auch unwürdigen Leuten zuerkannt wurde?

ROŽKA: Ja, es waren das auch Faschisten und Feinde der Republik.

Abgeordneter Dr. KÁCL [im Folgenden ohne Titel][15]: Es wurde mir gesagt, dass unter den internierten Deutschen auch ein hoher kirchlicher Würdenträger höheren Alters war, der auch zur Arbeit ging und einmal dabei zusammenbrach. Einmal sei er zusammengebrochen, und der Wachmann habe Petrov gefragt, was er mit ihm machen soll, und dieser solle gesagt haben, er solle erschossen werden. Auf diesen Befehl hin sei dieser kirchliche Würdenträger erschossen worden. Wissen Sie davon etwas?

ROŽKA: Das weiß ich nicht.

JUDr. Jaroslav Petrášek

Aussage JUDr. Jaroslav PETRÁŠEK, Jurist in Saaz Nr. 1442 [16]

BUNŽA /nach Verwarnung und Feststellung der Personalien/: Herr Doktor, Sie waren in Saaz schon vor dem Krieg?

PETRÁŠEK: Ich war hier 1926 bis 1938, dann in Laun während der ganzen Zeit der Okkupation.

BUNŽA: Wann sind Sie nach der Okkupation hierher gekommen?

PETRÁŠEK: Am 9. Mai 1945.

BUNŽA: Auf wessen Anordnung?

PETRÁŠEK: Auf Anordnung des OVN [Bezirksnationalausschuss] in Laun, ich sollte den Nationalausschuss organisieren. Am 26. Mai ging ich wegen Misshelligkeiten wieder weg und kam erst am 6. Juni wieder zurück. Dann fungierte ich weiter bis zum 4. Juli 1946. Ich war hier der Vorsitzende der Verwaltungskommission, und dann waren ordentliche Wahlen.

BUNŽA: Veränderten Sie in dieser Funktion den Nationalausschuss?

PETRÁŠEK: Am 19. Mai kam ich auf das Rathaus und sah, dass die Mitglieder des Ausschusses und der Kommissionen Deutsche sind. Daher löste ich alles auf und errichtete die Verwaltungskommission. Ich kannte sie aus der früheren Zeit. Daraufhin traten Leute gegen mich auf, warfen mir Knüppel zwischen die Beine, und ich resignierte. Man schritt im Innenministerium gegen mich ein. Die Intervention gegen mich führte ein gewisser Hás an, der ebenfalls Mitglied der Verwaltungskommission war.

BUNŽA: Sie waren hier Vorsitzender der Verwaltungskommission vom 6. Juni 1945 an. Wie sah das hier aus mit der militärischen Führung, wer von den Soldaten war hier?

PETRÁŠEK: Damals war hier Oberstleutnant Duřt, der Standortkommandant, nach ihm kam Major Langer, danach dann Major Fišera.

BUNŽA: Wer war hier noch außer diesen Soldaten? War hier jemand vom OBZ [Abwehrnachrichtendienst] oder irgendwelche Nachrichtenleute?

PETRÁŠEK: Ich kannte niemand, und sie machten ohne meine Kenntnis, was sie wollten.

BUNŽA: Diese meldeten sich bei Ihnen?

PETRÁŠEK: Die, die ich genannt habe, meldeten sich, andere nicht.

BUNŽA: War hier Oberleutnant Petrov [= Zícha]?

PETRÁŠEK: Dass es ihn hier gab, wusste ich, aber es war mir nicht bekannt, welche Mission er hatte.

BUNŽA: Von Leutnant Čupka haben Sie nicht gehört?

PETRÁŠEK: Von dem weiß ich nichts. Ich kannte ihn nicht.

BUNŽA: Sind Sie mit Petrov zusammengetroffen?

PETRÁŠEK: Nach dem 6. Juni vielleicht zweimal, und zwar, als wir die Konzentration der Deutschen aus dem Saazerland in das Arbeitszentrum durchführten. Damals war er bei mir und teilte mir mit, dass er die Konzentrierung machen würde.

BUNŽA: Wie viele dieser Konzentrationen gab es?

PETRÁŠEK: Ich weiß es nicht sicher, etwa zwei oder drei. Aus der Stadt kamen ungefähr 10.000 Leute in ein Lager.

BUNŽA: Wann fand diese Konzentration statt?

PETRÁŠEK: Anfang Juni 1945. Bei der Konzentration half unser SNB [17] [Volkspolizei], damals Gendarmerie, das waren ungefähr zwanzig Leute. Die Deutschen gaben damals zum einen Juwelen, zum anderen Sparbücher ab. Alles wurde in Kisten gepackt und dann an die Nationalbank abgeliefert.

BUNŽA: War davor noch eine Konzentration?

PETRÁŠEK: Ich habe gehört, dass irgendeine Konzentration nach Postelberg stattgefunden habe, aber damals war ich nicht hier.

BUNŽA: Wann haben Sie erfahren, dass ein Teil der Gruppe, die Anfang Juni konzentriert wurde, liquidiert werden sollte?

PETRÁŠEK: Das habe ich irgendwann Ende Juni oder Anfang Juli gehört. Es kam zu mir ein pensionierter Direktor Čada aus Prag, der hier hinter irgendeinem Jagdrevier her war. Der sagte mir, dass sich dort in Postelberg Gräber öffneten, dass aus diesen Gestank aufsteige, und wir sollten in der Sache etwas tun. Damals rief ich die Division in Postelberg an, damit sie Soldaten einsetzten und die Gräber zudeckten.

BUNŽA: Forschten Sie nicht nach den näheren Umständen?

PETRÁŠEK: Das war nicht meine Sache, es war hier der militärische Nachrichtendienst [OBZ], warum sollte ich mich da einmischen. Ich habe dem überhaupt nicht nachgespürt und kenne auch keine Einzelheiten. Wer das durchführte, weiß ich nicht.

BUNŽA: Wissen Sie etwas davon, dass es in Saaz zu irgendwelchen Exekutionen gekommen sei? Es wurden hier angeblich einige Deutsche erschossen?

PETRÁŠEK: In der Zeit, als ich hier war, weiß ich von nichts. Ich erinnere mich, dass hier am 3. Juni etwas gewesen sein soll.

BUNŽA: Was soll hier am 3. Juni gewesen sein?

PETRÁŠEK: Es hieß, dass auf dem Ringplatz jemand fliehen wollte und angeblich erschossen wurde.

BUNŽA: Welche Gründe wurden damals gegen Sie aufgeführt, bevor Sie resignierten?

PETRÁŠEK: Dass ich ein Diktator sei.

KÁCL: Wer regierte in der Zwischenzeit, als Sie weggegangen waren?

PETRÁŠEK: Niemand. Es war da ein einziger tschechischer Beamter namens Trojan.

BUNŽA: Wurde Ihnen damals nach der Konzentrierung nicht gemeldet, dass einige Personen liquidiert worden sind?

PETRÁŠEK: Nichts wurde mir gemeldet. Im Lager war irgendein Leutnant Farkaš, der mit ihnen schlecht umgegangen sein soll. Wie mir gesagt wurde, ließ er zum Beispiel die Frauen sich nackt ausziehen. Weiter ein gewisser Marek, Gemeindepolizist aus Leneschitz (Lenešice). Diese beiden Namen habe ich gehört: Farkaš [Farkač] und Marek.

BUNŽA: Haben Sie das Verteidigungsministerium darauf aufmerksam gemacht?

PETRÁŠEK: Wir haben in Prag darauf hingewiesen.

KÁCL: Bei dieser Entkleidung bis zur Nacktheit, sind dabei angeblich einigen Deutschen die Brüste abgeschnitten worden?

PETRÁŠEK: Das weiß ich nicht. Von irgendwelchen anderen Folterungen habe ich keine Meldungen erhalten.

BUNŽA: Wo haben sie das in Prag gemeldet?

PETRÁŠEK: Mündlich habe ich das beim Hauptstab gemeldet, wem weiß ich heute nicht mehr, und zwar im Juni oder Juli.

BUNŽA: Davon, dass eine Exekution stattfand, ist hier unter der Bevölkerung sicherlich gesprochen worden. Welchen Eindruck machte das auf die Einwohnerschaft?

PETRÁŠEK: Man fasste das als einen revolutionären Akt auf. Günstig. Ich kannte viele von diesen Leuten, das waren alles Nazis. Hier [in Saaz] war die Grundlage des Nazismus, hier begann Henlein seine Tätigkeit.

BUNŽA: Sie sagen, dass die Leute das als eine selbstverständliche Sache hinnahmen. Wurde nicht davon gesprochen, dass darunter einige Tschechen waren?

PETRÁŠEK: Ich habe gehört, dass dort irrtümlich irgendein Tscheche erschossen wurde, der keine Belege hatte.

BUNŽA: Wie äußerte sich die Einwohnerschaft über Folterungen im Lager?

PETRÁŠEK: Die wurden verurteilt. Farkaš war allgemein bekannt. In Saaz hatte er einen sehr schlechten Ruf. Sonst kannte ich ihn aber nicht.

KOKEŠ: Ist Ihnen nicht bekannt, dass irgendein Tscheche erschossen worden sei, den Sie persönlich gekannt hätten?

PETRÁŠEK: Das ist mir nicht bekannt, nur geredet wurde davon. Sonst haben wir das nicht festgestellt.

KOKEŠ: Von den Juwelen, die den Deutschen abgenommen wurden, wird behauptet, sie seien nicht abgegeben worden.

PETRÁŠEK: Bei den Konzentrationen der Deutschen leistete das SNB [Volkspolizei] und unsere zivilen Organe Beistand, und alles wurde in Kisten gelagert und versiegelt und die Kisten in Begleitung von Gendarmen in die Nationalbank gefahren.

KOKEŠ: Hat mit den Juwelen Oberleutnant Petrov zu tun bekommen?

PETRÁŠEK: Der hatte nichts damit zu tun, das weise ich entschieden zurück. Ich war dabei und habe es gesehen.

BUNŽA: Kannten Sie Ing. Reiser (Reizer)[18], der abgeschoben wurde?

PETRÁŠEK: Ich ließ ihn verhaften, wir stellten ihn vor Gericht, aber wie er dann in die Zentralstelle für Abschiebung gelangt ist, weiß ich nicht. Er gab sich als Tscheche aus, aber wir stellten fest, dass alle seine Ausweispapiere falsch waren. Reiser wirkte hier nach der Revolution und war sogar in der Kommission, die Antifaschistenausweise ausgab. Er fing an gegen mich zu hetzen. Er war auch Referent für die Verwaltung jüdischen Eigentums.

BUNŽA: Wann wurde er abgeschoben?

PETRÁŠEK: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Den Karel Hás kannten Sie?

PETRÁŠEK: Den kannte ich, das war ein Tscheche.

BUNŽA: Wie war sein Ruf?

PETRÁŠEK: Der war nicht gut. Nach der Revolution machte er sich zum Polizeireferenten. Er kam aus Raudnitz (Roudnice) hierher.

BUNŽA: Arbeitete er mit Reiser zusammen?

PETRÁŠEK: Das weiß ich nicht. Er schrieb Drohbriefe an verschiedene öffentliche Funktionäre.

BUNŽA: Als ihr am 6. Juni eure Tätigkeit aufnahmt, mussten Sie als Vorsitzender der Bezirksverwaltungskommission einen Überblick über die Ereignisse haben, die sich hier abspielten. Gab es hier irgendeine Unruhe?

PETRÁŠEK: Unruhe gab es hier. Unsere Wache wurde auf der Brücke überfallen.

BUNŽA: Wissen Sie, dass die Täter Deutsche waren?

PETRÁŠEK: Ja, sie wurden gefangen. Es gab hier Werwölfe [19].

BUNŽA: Bei welcher Aktion wurden Werwölfe als Täter ermittelt?

PETRÁŠEK: Sie versammelten sich, die Leute beobachteten sie und die Polizei drang dort ein. Sie machten sogar Übungen. Es waren das Deutsche, die abgeschoben wurden [20].

BUNŽA: Brände gab es hier nicht?

PETRÁŠEK: Im Jänner 1946 brannte hier eine Mühle in der Nacht aus, als die Feuerwehrleute einen Ball hatten. Das Feuer soll die ehemalige Besitzerin gelegt haben, die nebenan wohnte.

KÁCL: Herr Zeuge, Sie sind zweimal offiziell und viele Male inoffiziell mit Oberleutnant Petrov in Kontakt gekommen. Wohnte er hier oder kam er von auswärts hergefahren?

PETRÁŠEK: Er kam hergefahren.

KÁCL: Wann ging er von Saaz weg?

PETRÁŠEK: Irgendwann im Juni oder Juli 1945.

KÁCL: Würden Sie ihn noch heute erkennen?

PETRÁŠEK: Ich kannte ihn. Er ist hier im Dienst als Vorsitzender des ONV [Bezirksnationalausschuss], und sein richtiger Name ist Zícha.

LUKEŠ: Herr Doktor, Sie haben uns gesagt, dass aus Postelberg eine Menge Leute nach Saaz zurückgekehrt sind. Könnte man daraus schließen, eine wie große Anzahl ungefähr dort geblieben ist?

PETRÁŠEK: Ich habe gehört, dass nach Postelberg 10.000 Männer gebracht worden sind. In Saaz waren jedoch insgesamt keine 10.000 Männer.

LUKEŠ: Wie viele können nach Ihrer objektiven Einschätzung in Postelberg ums Leben gekommen sein?

PETRÁŠEK: Das kann ich nicht sagen. Zurückgekehrt sind ungefähr 2.000 Leute. Wie viele Männer abgeschoben und wie viele von ihnen dort erschossen wurden, das lässt sich überhaupt nicht abschätzen.

LUKEŠ: Sie erwähnten, dass in Postelberg bekannte Nazis liquidiert wurden?

PETRÁŠEK: Ich sagte, dass sie dorthin abgeführt, nicht, dass sie liquidiert wurden.

LUKEŠ: Wenn Sie hier schon so lange leben, wird es Sie sicher interessiert haben, wer liquidiert wurde.

PETRÁŠEK: Aus Postelberg kamen sie in die Arbeitslager, meist in die Brüxer Gegend, von wo sie abgeschoben wurden, so dass sie hierher nicht mehr zurückkehrten.

LUKEŠ: Uns geht es besonders darum, wie viele Personen dort liquidiert wurden und welche Personen das waren.

PETRÁŠEK: Dazu kann ich mich nicht äußern. Was die Leute reden, darauf gebe nicht nichts.

HOLUB: Könnten Sie nicht einmal sagen, wer die Nazis aussuchte?

PETRÁŠEK: Es wurde von Čupka und Marek gesprochen. Von Petrov war nicht die Rede. Gesprochen wurde zum Beispiel auch von Dr. Freier [richtig: Freyer] [21], dass er in Postelberg erschossen worden sei. Jetzt schreibt er aus Deutschland, wohin er abgeschoben wurde, und er steht dort bei Gericht in Dienst.

KOKEŠ: Wer hatte hier den Haupteinfluss bei der Sicherstellung des deutschen Eigentums?

PETRÁŠEK: Der örtliche Nationalausschuss.

BUNŽA: Die behaupten aber wieder, dass es die Soldaten gemacht haben.

PETRÁŠEK: In den Wohnungen führte das zu Beginn das Militär durch. Als die Garnison auszog, ordnete ich an einem Sonntag an, die Straßen zu sperren. Viel half das nicht, weil die Sachen über die Felder weggetragen wurden.

KOKEŠ: Uns geht es darum, ob das, was auf der Verwaltungskommission zusammengetragen wurde, auch abgeführt wurde, damit niemand behaupten kann, dass es die eine Funktion ausübenden Mitglieder getan hätten [nämlich einen Diebstahl].

PETRÁŠEK: Bis zum letzten Stück wurde alles abgeführt. Es war hier auch die Münzsammlung von Dr. Zinke, die der zentralen Staatskasse übergeben wurde.

BUNŽA: Wer übernahm weiterhin das Eigentum und stellte es sicher?

PETRÁŠEK: Das machte das SNB [Volkspolizei]. Sofern es um die Sicherung des Eigentums bei der Abschiebung (*při odsunu*) ging, machte das anfänglich das Militär, als es organisiert war, war das SNB dabei. Wenn der Bewerber kam, übergab die Polizei die Wohnung, alles war angemeldet. Der Bewerber aber fuhr zum Beispiel weg, um die Familie zu holen, und bevor er zurückkam, wurde ihm alles leer gestohlen. Damals waren hier sehr unerfreuliche Zustände. Es gab keine Disziplin. So kam zum Beispiel Oberst Freitag hierher, um diese Dinge richtig zu untersuchen. Er begegnete einem Leutnant mit einem deutschen Mädchen. Sie saßen irgendwo auf einer Bank. Dieser Leutnant stand nicht einmal auf, um zu grüßen. Ich selbst konnte zu einer bestimmten Zeit nicht auf die Straße gehen. Militärische Disziplin gab es nicht, Schießereien waren an der Tagesordnung, so dass es sehr gefährlich war, sich frei zu bewegen. Die Ortskommandantur erließ ein Ausgehverbot für die Zeit nach 9 Uhr. Das Verbot betraf auch die tschechischen Einwohner. Die Soldaten liefen jedoch nachts in den Gassen herum und raubten die Wohnungen aus. Ich hatte täglich 200 bis 250 Besucher.

Von früh bis abends war ich auf der Behörde. Es herrschte hier eine Atmosphäre allgemeiner Angst. Ich brach nervlich völlig zusammen und lag einige Zeit im Krankenhaus. Als ich dann am 11. Juli den Dienst [wieder] antrat, wurde die ganze Nacht auf den Straßen geschossen

Bohuslav Marek

Aussage des Bohuslav Marek, Oberledererzeuger in Komotau Nr. 736/ 46 [22].

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Herr Marek, wo waren Sie während der Okkupation?

MAREK: Von 1929 bis 1938 war ich als Polizist in Postelberg. In das Protektorat gelangte ich 1939. Ich wurde damals vom Innenministerium nach Leneschitz (Lenešice) zugeteilt. Als die Polizei aufgelöst wurde, wurde ich den zivilen Diensten zugeteilt. Im Jahre 1943 wurde ich verhaftet und von einem deutschen Volksgericht wegen Schwarzschlachtungen zu 14 Monaten Gefängnis verurteilt. Am 1. November 1944 kam ich zurück und ging ins Krankenhaus, wo ich bis zur Revolution blieb.

BUNŽA: Sind Sie Mitglied des Verbandes der nationalen Revolution oder waren Sie am Widerstand beteiligt?

MAREK: Nein.

BUNŽA: Nach der Befreiung waren Sie in Postelberg. Wie sind Sie dahin zurückgekehrt?

MAREK: Oberleutnant [d. R.] Zelenka [23] forderte mich auf, den Dienst in Postelberg am 9. Mai anzutreten. Ich organisierte dort den Sicherheitsdienst [Polizeidienst], und in dieser Funktion verblieb ich, bis in Postelberg die Konzentration der Deutschen durchgeführt wurde.

BUNŽA: Wann wurden die Deutschen dort konzentriert?

MAREK: Es war das vom 13. bis 18. Mai.

BUNŽA: Wer hat Sie dorthin übernommen?

MAREK: Oberleutnant Petrov; sein wirklicher Name ist Zícha.

BUNŽA: Mit welcher Funktion wurden Sie betraut?

MAREK: Ich fungierte als Dolmetscher und als Kenner der Gegend. Die Konzentration wurde über die Rundfunkanlage [Drahtfunk] verkündet, und am zweiten Tag beim Antreten trennte ich Männer und Frauen. Die Frauen schickten wir in den Fasanengarten ins Lager, während die Männer im Alter von 13 bis 65 Jahren in die Kaserne gingen.

BUNŽA: Wie viele Leute konnten das sein?

MAREK: In den Fasanengarten gingen ungefähr 1.700 Leute. Hauptmann Černý gab mir Wachen. Dort wurde ein Oberwachtmeister von der SNB [Volkspolizei] dazu bestimmt, das [Lager] zu übernehmen. Wie viele in die Kaserne gingen, weiß ich nicht, aber es waren über 500.

BUNŽA: Wer ordnete die Erschießungen an?

MAREK: Oberleutnant Petrov [= Zícha]. Damals ordnete Oberleutnant Zelenka an, dass ich ihm für drei Tage zugeteilt bin.

BUNŽA: Bis wann waren Sie in dieser Funktion?

MAREK: Ich habe darüber eine Bescheinigung /er zeigt sie vor/: vom 18. Mai bis 17. Juni. Dann kam ich zurück. Wir führten die Sicherung auf dem Land durch und zwar in Ferbenz (Rvenice), Wischkowa (Výškov) und Weberschan (Břvany).

BUNŽA: Wie haben Sie das vollzogen?

MAREK: Das ganze Dorf wurde eingekreist, und die Leute mussten hinaus.

BUNŽA: Wie viele Leute waren das?

MAREK: In Ferbenz (Rvenice)] waren es ungefähr über 500, in Wischkowa (Výškov) ungefähr 800 und in Weberschan (Břvany) über 600. Mir befahlen sie, erst zu dolmetschen, es sollten diejenigen hervortreten, die Funktionäre der Partei, Angehörige der SS und ähnlich waren. Diese wurden getrennt aufgestellt. Was die übrigen betrifft, wurde dem Vorsitzenden des Nationalausschusses befohlen, sie in irgendeinem Hof zusammenzufassen, um sie unter Aufsicht zu halten. Die ersteren wurden abgeführt.

BUNŽA: Wie viele wurden aus den einzelnen Gemeinden abgeführt?

MAREK: Aus Ferbenz 15, Wischkowa 25, Ferbka (Vrbka) ungefähr 5 und aus Weberschan ungefähr 25. Die übrigen mussten von den Nationalausschüssen ernährt und beschäftigt werden. Die Abgeführten gingen in die Kaserne in Postelberg und wurden dort hingerichtet.

BUNŽA: Wie wurde die Einteilung in Postelberg durchgeführt?

MAREK: Die Frauen standen beim Tor und wurden von dort in die Garage geschickt. Dort waren zwei Mädchen aus Postelberg, die die Untersuchung der Frauen vornahmen. Es war dort Leutnant Čupka, und als am Schluss alles beschlagnahmt war, trug er alles zum OBZ [Abwehrnachrichtendienst]. Als ich in die Kaserne kam, sagte Hauptmann Černý zu mir: Kümmern Sie sich darum. Die ganze Zeit war ich bei der Durchsuchung und schickte die Leute in das Lager.

BUNŽA: Wer führte sie dorthin?

MAREK: Zur Verfügung stand die Revolutionsgarde.

BUNŽA: Blieben dort irgendwelche Frauen zurück?

MAREK: Alle Frauen gingen in den Fasanengarten.

BUNŽA: Was geschah mit den Männern?

MAREK: Oberleutnant Petrov kam und ordnete an, ich solle hundert Schaufeln und hundert Hacken beschaffen. Im Gericht [Gerichtsgefängnis] waren die Hauptfunktio-

näre. Die wurden zuerst hingerichtet. Die gruben Gräber für sich im Fasanengarten aus und wurden dort abgeknallt. Hingerichtet hat sie ein Zug des OBZ. Diese Funktionäre wurden vor der Konzentrierung hingerichtet. Ein Verzeichnis von ihnen habe ich. Hier ist es. /Er legt es vor/. Angelegt hat es der Beamte Egermayer.

BUNŽA: Im Verzeichnis stehen 44 Personen. Wurden sie alle hingerichtet?

Ehemalige Reiterkaserne in Postelberg, im Mai/ Juni 1945 Internierungslager für Deutsche aus Postelberg, Saaz und Umgebung (Foto: Privatarchiv)

MAREK: Es wurden nicht alle hingerichtet. Nur die ersten 24.

BUNŽA: Waren Sie an der Überprüfung der Personen auf dem Marktplatz beteiligt?

MAREK: Am Tag vor der Konzentrierung habe ich verkündet, dass sich alle Deutschen auf dem Marktplatz einfinden und eine Decke mit einem Höchstgewicht von 25 kg mitbringen müssen.

BUNŽA: Wurden diese Deutschen überprüft (*prověřování*)?

MAREK: Ja, in der Kaserne. Ich wusste nicht einmal, wohin sie sie schicken. Am Abend kam eine Ehefrau von einem zu mir und sagte, dass ihr Mann in der Kaserne sei. Ich ging zu Petrov, der mir für ihn einen Passierschein (*propustku*) gab, die Wache rief ihn zu mir, und dieser Mann konnte nach Hause gehen. Außerdem griff ich noch für zwei andere ein, damit diese zwecks Übergabe der Eigentumsverwaltung entlassen würden.

BUNŽA: Als Petrov [= Zícha] Sie zu sich rief und Ihnen sagte, dass er hundert Schaufeln und hundert Hacken braucht, wohin haben Sie sie nach deren Beschaffung gebracht?

MAREK: In das Schulgebäude.

BUNŽA: Waren Sie auch am Vollzug (*výkonu*) beteiligt?

MAREK: Nein. Ich meldete nur, dass alles bereitgestellt ist, und um mehr habe ich mich nicht gekümmert, und am [nächsten] Morgen erfuhr ich, dass alle, die in Postelberg waren – es ging um die Männer – hingerichtet waren.

BUNŽA: Wie viele waren es?

MAREK: Die, die abgeteilt wurden, waren 500. Wie ich erfuhr, war dort ein Panzerabwehrgraben, in den die Hingerichteten gelegt wurden. In der Früh ging ich unter der Kaserne entlang und begegnete einem Kutscher des Gutsbesitzers Malecký, der Totengräber in Postelberg ist. Der sagte mir, dass dort geschossen wurde [worden war], dass er um den Graben herumgegangen sei und dass dort Füße (*nohy*, auch „Beine") von Toten zu sehen seien. Ich ging hin und sah, dass noch nicht der ganze Graben zugeschüttet ist. Es regnete nämlich und das Wasser spülte die oberste Schicht weg, so dass die Füße herausragten. Ich ging sofort zu Petrov, um ihm das zu melden, der mir den Befehl gab, aus dem Lager im Fasanengarten zwanzig Leute zu nehmen, die das zuschütten sollten. Diese Leute wussten jedoch nicht, worum es ging.

BUNŽA: Wie groß war dieser Graben?

MAREK: Er war etwa vierzig Meter lang, fünf Meter breit und vier Meter tief. Die Hälfte dieses Grabens war voll. Wie viele Leichen es waren, weiß ich nicht. Ich war daran nicht beteiligt, niemand sagte uns, wann sich das zugetragen hatte, vor uns wurde nur getuschelt.

BUNŽA: Gab es dann dort noch andere Hinrichtungen?

MAREK: Dann gab es die Hinrichtungen der Konzentrierten aus Saaz.

BUNŽA: Wodurch wissen Sie von diesen Hinrichtungen?

MAREK: Weil wieder nach Hacken und Schaufeln gesucht wurde.

BUNŽA: Um wie viel Zeit nach der Postelberger Hinrichtung kam es zu diesen Hinrichtungen?

MAREK: Das Datum weiß ich nicht. Ich habe aber einen Vermerk über das Datum, wann ich die Konzentrierung in Saaz verkündet habe.

BUNŽA: Sie haben das auch in Saaz wieder verkündet?

MAREK: Ja, als Verbindungsmann zum OBZ.

BUNŽA: Um wie viel Zeit nach dieser Hinrichtung in Postelberg kam es zur Konzentration der Deutschen in Saaz?

MAREK: Es dauerte etwa fünf bis sechs Tage. Oberleutnant Petrov [= Zícha] sagte zu mir: ‚Heute fahren wir nach Saaz.' Es fuhren damals drei Fahrzeuge. Es fuhren die Hauptfunktionäre: Oberleutnant Petrov und Čupka. Wir fuhren nach Saaz zum Nationalausschuss. Worüber dort verhandelt wurde, weiß ich nicht. Als der Oberleutnant zurückkam, sagte er mir, dass wir am nächsten Tag früh um 5 Uhr wieder nach Saaz fahren würden. Als wir dort ankamen, war niemand beim Nationalausschuss [d. h. im

Rathaus]. Es war dort nur ein Pförtner. Petrov befahl mir zu verkünden, dass sich alle Deutschen versammeln sollten. Ich verkündete das in Zeitabständen bis 8 Uhr. Tags zuvor unterwegs erzählte Petrov dem Čupka, dass er auf der Standortkommandantur war, wo ihm der Major [Duřt] sagte, dass er keinen Befehl zur Konzentration erhalten habe und dass er also ohne Befehl nichts tun würde. Petrov sagte zu Čupka, dass dieser Major ihm nicht gehorchen wolle und er also dafür gesorgt hätte, dass ein ande-

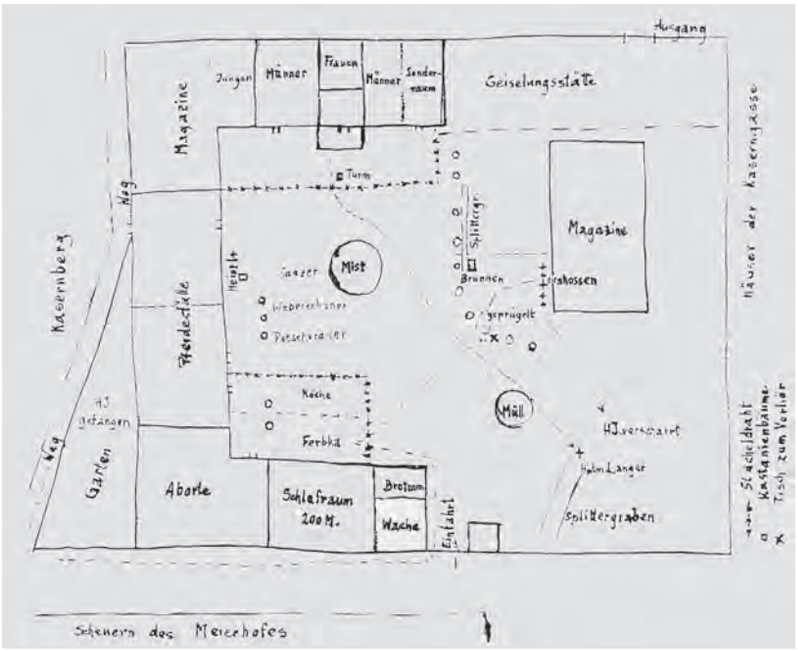

Skizze der Postelberger Kaserne im Mai/ Juni 1945 von Rudolf Fischer aus der Erinnerung (1950)

rer Standortkommandant herkäme. So ist es dann auch wirklich geschehen. Sie sprachen vor mir von allem, so dass ich das alles weiß.

BUNŽA: Welche Maßnahme wurde bei der Konzentrierung getroffen?

MAREK: Die Besatzung [Garnison] stellte die Mannschaft, Saaz wurde umzingelt, es waren zwei Panzerzüge da, die Fußtruppe bezog Stellung und trieb die Leute aus den Gassen auf den Ringplatz. Dabei bestand der Befehl, dass jeder, der sich widersetzt, auf der Stelle zu erschießen sei. Es wurde dann auch ein Deutscher auf dem Marktplatz erschossen. Den Befehl gaben Hauptmann Černý und Oberleutnant Petrov [= Zícha]. Als wir hier ankamen, war schon alles besetzt. Ich begann mit der Verkündung gegen 6 Uhr. Der Rundfunk [wohl Drahtfunk] war nur auf dem Marktplatz zu hören. In den Gassen und Straßen musste die Bevölkerung [aus den Häusern] herausgetrieben werden.

BUNŽA: Da wurden nur die Männer herausgetrieben?

MAREK: Nur die Männer. Die Konzentrierung war schon gegen 8 Uhr [abgeschlossen]. Da kam Hauptmann Černý zu mir und sagte: „Sie werden sie zu 250 bis 300 Mann abzählen, und sie werden nach Postelberg abgeführt." Die Tschechen standen getrennt und wurden überprüft.

BUNŽA: Wer führte die Überprüfungen durch?

MAREK: Zwei fremde Offiziere aus dem OBZ [Abwehrnachrichtendienst].

BUNŽA: Wo waren Černý und Petrov?

MAREK: Eine Weile oben, eine Weile unten, sie spazierten herum.

BUNŽA: Wie viele Personen waren auf dem Marktplatz?

MAREK: Nach Postelberg mögen etwa 7.000 gegangen sein. Wenn eine Gruppe von 200 bis 300 zusammen war, gab ich den Befehl zum Abmarsch.

BUNŽA: Was geschah mit denen, die überprüft *(prověřování)* waren?

MAREK: Die Überprüften erhielten Passierscheine *(propustky)*.

BUNŽA: Wie hießen die Offiziere, die die Überprüfung durchführten?

MAREK: Sie hießen Ehrenhaft und Löwenbein. Die Einteilung (*třídění*) und der Abschub (*odsun*) dauerte den ganzen Tag bis um 7 Uhr abends. Um 7 Uhr abends rief ich Petrov an, dass wir die Personen übernehmen, die im Gericht [Gerichtsgefängnis] waren.

BUNŽA: Als Sie alle Personen in der Kaserne hatten, was geschah dann weiter?

MAREK: Die Verurteilten wurden im Bereich SV [24] untergebracht, der im hinteren Trakt war. Sie wurden weiter untersucht, ob sie tätowiert oder Gestapo-Leute oder Parteifunktionäre waren.

BUNŽA: Wie lange dauerte das?

MAREK: Es dauerte bis zum Mittag [25]:

BUNŽA: Wie haben Sie die Funktionen ermittelt?

MAREK: Ich gab bekannt, dass sich diejenigen melden sollten, die Funktionen hatten. Diese meldeten sich zum Teil von selbst, zum Teil beschuldigte der eine den anderen. Nachmittags kam der Oberleutnant Petrov [= Zícha] und sagte, dass die für den Gang der Wirtschaft Wichtigen nach Saaz zurückgeschickt werden mussten, damit der Verwaltungsapparat nicht zum Erliegen käme.

BUNŽA: Wann wurde hingerichtet?

MAREK: Hingerichtet wurde ungefähr am 4. oder 5. Tag nach der Sicherstellung in Saaz. Jeden Tag wurde klassifiziert, und ich fragte jeden einzelnen, ob er bei der Partei war, was für Funktion er hatte. Petrov [= Zícha] gab den Befehl, Österreicher zu entlassen. Auch wurden einige in den Bezirk Laun geschickt. Vor der Beendigung der Akti-

on kam Petrov und zwang den Befehl auf, dass einige zur Landarbeit in den Bezirk Laun gingen, wo sie der Launer Bezirkshauptmann angefordert hatte.

BUNŽA: Wie viele Leute wurden im Lewanitzer Fasanengarten hingerichtet?

MAREK: Ungefähr 500. Es kam eine Wache und teilte mir mit, dass sie Befehl hätten, ich müsse ihnen hundert Leute herausgeben, die graben würden. Wie sie mir sagten, wurden sie in der Nacht danach in die Gräben (*šachty*, Schächte, auch: Massengräber) getrieben und dort zusammengeschossen. Dann war noch irgendeine weitere Hinrichtung, ich weiß nicht genau wann. Es kam ein Transport aus Komotau, ungefähr 300 Männer, lauter SS-Leute. Die wurden auch hingerichtet, ungefähr am 7. oder 8. Tag. Aus Komotau wurden sie der Kommandantur des OBZ übergeben. Dort ging ich jedoch nicht hin. Die Angehörigen des OBZ schnitten dort den SS-Leuten die Ohren ab, sprangen ihnen auf der Brust herum und machten mit ihnen schreckliche Dinge. Wann diese SS-Leute hingerichtet wurden, weiß ich nicht. Wann immer ich jedoch auf dem Gang entlangging, lagen dort Leute, die bis zur Unkenntlichkeit zerschlagen waren. Abends wurden sie dann abgeknallt (*odprásknutí*).

BUNŽA: Wo erschossen und begruben sie sie?

MAREK: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Wie viele Eisenbahner, Leute aus den Wasserwerken und anderen wichtigen Betrieben kehrten nach Saaz zurück?

MAREK: Das weiß ich nicht einmal annähernd, es lässt sich aber feststellen. Für alles müssen Verzeichnisse vorhanden sein. Bevor diese 500 Deutschen hingerichtet wurden, lehnten sie sich dagegen auf. Mir meldete das am Morgen die Wache, als ich in die Kasernen kam. Unsere Wache wurde dabei verletzt. Als ich das Hauptmann Černý meldete, sagte er, dass sie hingerichtet würden.

BUNŽA: Wer gab die Befehle, Černý oder Petrov [= Zícha]?

MAREK: Beide gaben Befehle, und beide galten gleich.

BUNŽA: Unter diesen 500 waren nur Angehörige der SS oder auch Funktionäre der Partei und ihrer Gliederungen?

MAREK: Auch Angehörige der NSDAP und ihrer Gliederungen.

BUNŽA: Wissen Sie bestimmt, dass außer denen, von denen Sie gesprochen haben, keine weiteren Personen mehr hingerichtet wurden?

MAREK: Andere Personen als diese wurden nicht hingerichtet; das weiß ich bestimmt. In der Kaserne ließ Hauptmann Černý fünf Buben im Alter zwischen 14 und 15 Jahren erschießen. Alle waren Angehörige der Hitlerjugend. Sie flohen, aber die Wache fing sie ein[26]. Es kam Hauptmann Černý, zu dem ich sagte, dass sie Fünfundzwanzig [auf den Hintern] verdienten, aber er sagte nein, erschießen! Und sein Befehl wurde auch auf der Stelle ausgeführt. Sie wurden auch in der Kaserne begraben. Dabei waren die übrigen Deutschen auf dem Hof versammelt, damit sie es ansehen sollten.

BUNŽA: Warum läuft gegen Sie ein Strafverfahren?

MAREK: Es war das die Rache des Hauptmanns (*štábního kapitána*) Kouba. Es ging darum, dass ich vier Leute nicht hinrichten ließ, weiter um Missbrauch der Amtsgewalt, weil ich angeblich nicht berechtigt gewesen sei, Passierscheine zu unterschreiben, obwohl ich der Kommandant des Lagers war. Vom 19. Juni bis 18. August 1945 war ich auf Befehl von Hauptmann Kouba verhaftet, weil ich angeblich unberechtigt eine Waffe trug.

BUNŽA: Sie waren auch an irgendwelchen Misshandlungen von Frauen beteiligt. Wie sah es damit bei Farkaš und den übrigen Herren aus?

MAREK: Ich sage die reine Wahrheit, weil mir an der Sache nichts liegt. Wir hatten im Lager auch unsere Vertrauensleute. Von Ehrenhaft [OBZ-Offizier] bekam ich die Anordnung, mir vier verlässliche Frauen auszusuchen. Es hieß, diese würden Passierscheine bekommen und würden uns Nachrichten zutragen müssen. Eines Tages meldeten sie mir, dass sie [die Frauen] im Lager filmten und fotografierten und Verzeichnisse machten, wie viele Schmuckstücke abgenommen worden waren. Ich meldete das dem Kommandanten des Lagers, und der ordnete eine Durchsicht der gesamten Kleidung an. Der Unterleutnant Farkaš kam mit dem Befehl, dass eine Durchsuchung durchzuführen sei. Im Lager wurde angekündigt, dass wir umziehen würden, damit sie mit allem [allen Besitztümern] kämen. Bei der Durchsuchung waren Offiziere und Wachtmeister der SNB [Volkspolizei] anwesend, und alles erfolgte unter der Aufsicht von Unterleutnant Farkaš. Zuerst dolmetschte ich, sie [die Frauen] sollten Juwelen oder [Foto-] Apparate abgeben, falls sie solche haben. Ich sah eine Frau im Hemd, die unter dem Büstenhalter Juwelen versteckt hatte. Die Juwelen wurden beschlagnahmt. Als Dr. Petrášek kam und fragte, wie die Durchsuchung ausgeführt wurde, sagte ich, auf anständige Weise. Es gab kein Abschneiden der Brüste. Diese Durchsuchung dauerte den ganzen Tag. Nach der Durchsuchung wurde bis Mitternacht gekocht, damit die ganze Besatzung zu essen bekam, weil es den ganzen Tag nichts zu essen gegeben hatte. Ich selbst hatte die Befürchtung, dass mich die Russen erschießen würden, die oft in das Lager kamen und nach Frauen verlangten. Ich gab sie ihnen nicht und sagte, dass im Lager niemand etwas zu suchen habe.

KOKEŠ: Wer war der Vorsitzende der Verwaltungskommission in Postelberg, als die Hinrichtungen stattfanden?

MAREK: Oberleutnant Zelenka, Reserveoffizier.

KOKEŠ: Wusste er davon, dass in der Kaserne hingerichtet wurde?

MAREK: Zu Beginn wusste das niemand von uns.

KOKEŠ: Es geht darum, ob es die Organe der Volksverwaltung (*lidové správy*) wussten?

MAREK: Bevor die Postelberger sichergestellt wurden, erfolgte die Besetzung der Stadt. Die Stadt war während der Zeit, da die Sicherstellung durchgeführt wurde, hermetisch abgeschlossen. Die Verwaltungskommission durfte da nicht hineinreden. Zelenka sagte mir selbst: „Warum führen sie die Leute da ab?" Ich sagte ihm: „Dafür kann ich nichts, das sind die Soldaten." Ich selbst sagte zu Hauptmann Černý, dass mir das nicht gefällt. Darauf sagte er zu mir, dass er einen Befehl aus der höchsten Kommandantur des OBZ habe, möglichst viele Deutsche zu erschießen.

KOKEŠ: Wurden nach Ihrer Überzeugung auch irgendwelche Tschechen hingerichtet?

MAREK: Ganz bestimmt nein. Ob vielleicht unter den Postelbergern, dafür kann ich nicht garantieren, weil ich dort die Einteilung nicht durchgeführt habe, aber was die Saazer betrifft: ganz bestimmt nein.

KOKEŠ: Sie sind also von Ihrem Nein bestimmt überzeugt?

MAREK: Es wurde von zweien gesagt, sie seien Tschechen. Ein gewisser Parpela, der mit den 300 SS-Leuten aus Komotau kam. Er war jedoch Deutscher und Angehöriger der SS. Dann sprach man von Ledvina und Zázvorka, die Deutsche waren und nach Laun ausgeliefert wurden.

HOLUB: Kennen Sie nicht den Namen Karel Holý, der hingerichtet worden sein soll?

MAREK: Der Name ist mir bekannt, aber ich kann mich nicht erinnern.

HOLUB: Die Brüder Karban?

MAREK: Irgendein Karban war mit einer Deutschen verheiratet, und als wir die Konzentrierung verkündeten, erhängte er sich vor dem Morgen.

HOLUB: Řička?

MAREK: Řička war Deutscher.

HOLUB: Renner?

MAREK: Das war ein Deutscher.

HOLUB: Eiselt, politischer Häftling?

MAREK: Eiselt gab es eine Menge. Diesen kenne ich nicht. Als die Konzentrierung angekündigt wurde, gab es bis zum Morgen allein in Postelberg 33 Selbstmorde. Die Leichen der Selbstmörder wurden ordentlich begraben und das Ableben ordnungsgemäß in den Matrikeln eingetragen.

BUNŽA: Von irgendwelchen Folterungen außer denen an den SS-Männern ist Ihnen nichts bekannt? Besonders sofern es um Internierungslager geht?

MAREK: Als ich Lagerkommandant in Saaz war, hatte ich beim Tor Widerwärtigkeiten. Es bedrohte mich ein russischer Offizier, der mich erschießen wollte. Ich rief den [Standortkommandant] Major Fišer, der mich aus dieser Situation befreite.

STEHLÍK: Wurden in Postelberg irgendwelche Kinder erschossen?

MAREK: Überhaupt nicht. Erschossen wurde nur eine Frau, Gattin eines höchsten Funktionärs. Ihr Mann floh nach Karlsbad, kehrte dann aber zurück, und wir nahmen ihn fest.

BUNŽA: Wie war das mit der Beschwerde von Petrov [= Zícha] über den Standortkommandanten in Saaz? Was sagte er zu Čupka?

MAREK: Als wir fuhren, um in Saaz die Konzentrierung der Deutschen durchzuführen, beschwerte sich unterwegs Oberleutnant Petrov gegenüber Leutnant Čupka, er habe den Standortkommandanten [Duřt] in Saaz ersucht, an der Konzentrierung der Deutschen mitzuwirken. Darauf antwortete der Standortkommandant im Rang eines Majors, er werde nichts dergleichen durchführen, weil er dafür keinen Befehl vom Verteidigungsministerium habe, und er werde ihm nicht gehorchen. Darauf sagte Čupka zu Petrov, er müsse in dieser Sache nach Prag gehen. Ich weiß, dass Petrov nach Prag fuhr und dass der örtliche Standortkommandant ausgewechselt wurde. [27]

HOLUB: Was für eine Funktion hatte Leutnant Čupka?

MAREK: Ich kam mit ihm nicht viel in Berührung. Für mich war das ein notorischer Trinker. Er hielt große Disziplin [unter seinen Leuten], die unter ihm dienenden Soldaten sagten, dass sie nicht einmal einen Knopf nehmen [stehlen] durften. Auf der anderen Seite jedoch brachte er aus Prag Wein herangefahren, und wenn es zum Hinrichten ging, waren diese Leute nicht mehr normal.

KÁCL: Herr Marek, warum ließ Sie der örtliche Nationalausschuss in Leneschitz (Lenešice) im Jahre 1945 festnehmen?

MAREK: Festgenommen war ich drei Tage, und vom Volksgericht (*lidovým soudem*) wurde ich freigesprochen.

KÁCL: Wann erhielten Sie ein Zeugnis der nationalen Zuverlässigkeit?

MAREK: Bisher habe ich es nicht.

BUNŽA: Warum haben sie abgelehnt, es Ihnen zu erteilen?

MAREK: Ich habe es gar nicht beantragt. Erst jetzt, nach dem Verfahren beim Volksgericht.

KÁCL: Warum haben Sie die Bibliothek in Leneschitz verbrannt?

MAREK: Die Bibliothek sollte ich übernehmen. Es war das zur Zeit des Protektorats. Bürgermeister Zeman wies mich an, aus der Bibliothek einige Sachen zu entfernen, damit Leneschitz verschont würde.

KÁCL: Verbrannten Sie die Bücher?

MAREK: Sie beschuldigten mich, ich habe sie verbrannt, ich habe sie jedoch nach dem Befehl des Bürgermeisters beseitigt.

STEHLÍK: Wann ist diese Klage gegen Sie geführt worden?

MAREK: Kurz bevor das Retributionsverfahren beendet war. Es wurde gegen mich ein Strafverfahren beim Volksgericht in Brüx (Most) durchgeführt, das jedoch in diesem Jahr eingestellt wurde.

/Verhandlung unterbrochen um 13.45 Uhr./

/Verhandlung wieder aufgenommen 15.10 Uhr./

Jan Zícha (alias Oberleutnant Petrov)

Aussage des Jan Zícha, Hauptmann (štábní kapitán) in Saaz und Vorsitzender des ONV [Bezirksnationalausschuss] ebendort [28]

BUNŽA /nach Aufforderung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Herr Hauptmann, wo haben Sie bis Ende des Jahres 1938 gewirkt?

ZÍCHA: An der [tschechischen] Minderheitenschule in Oberleutensdorf (Horní Litvínov), dann in Habersbirk (Habertov) bei Falkenau (Falknov, später Sokolov), in Königsberg an der Eger (Kynšperk na Ohří), in Tachau (Tachov) und Müglitz i. Schönhengstgau (Mohelnice). Ab 1. September 1938 trat ich zum Dienst an der tschechoslowakischen Auslandsschule in Rumänien an, kehrte während der Mobilisierung am 28. September zurück, am 11. Oktober desselben Jahres heiratete ich und kehrte erneut nach Rumänien zurück, wo ich an der tschechischen Auslandsschule tätig war. Am 1. Dezember 1939 meldete ich mich zur Auslandsarmee bei General Píka [29] in Bukarest an. Von da an wirkte ich als Nachrichtenoffizier bei General Píka. Ich ging in den Mittleren Osten, von da nach Indien, zurück nach Palästina. In die Sowjetunion kam ich am 1. Dezember 1944, war Offizier in der Ostarmee, mit der ich über die Slowakei nach Prag zurückkehrte. Nach Prag kamen wir um den 11. bis 12. Mai 1945.

BUNŽA: Wann kamen Sie nach Saaz?

ZÍCHA: Herr General, ich bitte, von der militärischen Geheimhaltungspflicht entbunden zu werden.

General BROŽ [im Folgenden immer BROŽ] [30]: Herr Hauptmann, für die Dauer Ihres Verhörs in diesem Raum entbinde ich Sie jeglicher soldatischer Geheimhaltungspflicht.

ZÍCHA: Von der 4. Tschechoslowakischen Brigade wurde ich in die 1. Tschechoslowakische Division in Prag übernommen, wo ich zum Vertreter des Chefs der zweiten Aufklärungs- und Nachrichteneinheit gemacht wurde. In dieser Funktion wurde ich Ende des Monats Mai, am 28. oder 29., nach Postelberg geschickt. Die erste Einheit war bewaffnet, bestehend aus einer Reiterschwadron und einem Zug mit Panzerwägen. Die zweite war die Aufklärungs- und Nachrichteneinheit. Diese Einheit vertrat ich bei der vorgeschobenen Division und zwar unter dem Pseudonym Oberleutnant Petrov. Dieses Pseudonym wurde mir bei der 4. Tschechoslowakischen Brigade zugewiesen. Bei der dritten Brigade gab es einen Abwehrdienst, der unabhängig von diesen zwei Einheiten in Postelberg eintraf. Die führte Leutnant Čupka.

BUNŽA: Wie waren diese drei Einheiten räumlich verteilt?

ZÍCHA: Diese drei Einheiten bildeten den vorgeschobenen Stab der Division. Der Hauptstab der Division war in Prag. Ihr vorgeschobener Stab war in Postelberg. Ihr Kommandant war der Oberstleutnant im Generalstab Buda. Der kam nach Postelberg gefahren und gab dieser Einheit Befehle. Ich persönlich bekam die Befehle vom Chef der zweiten Abteilung, weil diese unabhängig arbeitete, und zwar von einem Hauptmann Steiner, der sich jetzt Slovák nennt [31].

BUNŽA: Wann kamen Sie nach Postelberg?

ZÍCHA: Nach Postelberg kam ich am 28. oder am 29. Mai abends. Oberstleutnant Buda kam anfangs nach Postelberg gefahren, später ließ er sich in Postelberg nieder.

BUNŽA: Ab wann war Buda ständig in Postelberg?

ZÍCHA: Etwa vom 4. oder 5. Juni 1945 an.

BUNŽA: Sie führten dann irgendeine Konzentrierung von Deutschen beziehungsweise deren Abschub (*odsun*) durch. Wann kam es zur ersten Konzentration (*soustředění*)?

ZÍCHA: Dazu kam es gleich am Morgen, nachdem wir in Postelberg angekommen waren. Die Einheit, die vor mir angekommen war, gab mit dem Vorsitzenden der örtlichen Verwaltungskommission [Zelenka] die Anordnung heraus, dass die Deutschen sich versammeln sollten.

BUNŽA: Dort half Ihnen der Polizist Marek?

ZÍCHA: Der kommt später an die Reihe.

BUNŽA: Am nächsten Tag kam es zu der Konzentrierung?

ZÍCHA: Ja.

BUNŽA: Wie ist diese Konzentrierung verlaufen?

ZÍCHA: Die Deutschen bekamen den Befehl, 5, 6 oder 7 kg Gepäck mitzunehmen und sich auf dem Marktplatz zu versammeln. Aus ihnen wurden diejenigen herausge-

nommen, die für die Aufrechterhaltung der öffentlichen Verwaltung und der Wirtschaft der Stadt unentbehrlich waren, die übrigen marschierten dann in die ehemalige Kaserne ab.

BUNŽA: Wie viele Menschen waren dort auf dem Marktplatz versammelt? Das waren nur Männer?

ZÍCHA: Es waren dort Männer und Frauen. Die Frauen gingen gemeinsam in die Kaserne, wurden dann zurückgeschickt, und es blieben dort nur Männer.

BUNŽA: Wie viele Männer blieben dort ungefähr zurück?

ZÍCHA: Das ist schwer abzuschätzen. Ich müsste mich irren, wenn ich irgendeine Zahl sagte. Vielleicht ließe sich das aus den Verzeichnissen und Anmeldungen feststellen. Es war angeordnet, dass sich alle Männer versammeln mussten.

KOKEŠ: Auch eine annähernde Zahl lässt sich nicht angeben?

ZÍCHA: Ich würde sagen 600-700, aber garantieren kann ich das nicht.

KÁCL: Das war die gesamte männliche Bevölkerung von Postelberg?

ZÍCHA: Ja.

BUNŽA: Führten Sie in der Kaserne die Klassifizierung der Männer durch?

ZÍCHA: Die Kaserne stand unter der Zuständigkeit des Abwehrnachrichtendienstes [OBZ]. Unsere und speziell meine Aufgabe war es, die Konzentrierung vorzubereiten und dann später den Abschub. In der Kaserne bewachten Soldaten des Abwehrnachrichtendienstes die Deutschen, und dort wurde auch die Auswahl derer vorgenommen, die in der Stadt gebraucht wurden. Der Abwehrnachrichtendienst sonderte auch die aus, die der Mitgliedschaft bei der SS, SA usw. verdächtig waren. Und genau hier tritt der Mann namens Marek in Erscheinung, den sich der Abwehrnachrichtendienst als Informanten ausgesucht hatte.

BUNŽA: Wie sind sie auf ihn gekommen?

ZÍCHA: Er war Polizeireferent [bei der MSK] in Postelberg.

BUNŽA: Bei der Einteilung wurden manche in ihre Berufstätigkeit zurückgeschickt. Was geschah mit dem Rest?

ZÍCHA: Das ist Sache des Abwehrnachrichtendienstes.

BUNŽA: Ist Ihnen bekannt, dass sie erschossen wurden?

ZÍCHA: Ja.

BUNŽA: Wer gab dazu den Befehl?

ZÍCHA: Unsere Aufgabe war es nicht, sich dafür zu interessieren.

Dr. VANĚK [im Folgenden ohne Titel][32]: Wer war dort der Kommandant des Abwehrnachrichtendienstes?

ZÍCHA: Das weiß ich nicht. Als wir diese Vorkommnisse meldeten und die unkluge Durchführung dieser Angelegenheiten, wurde ein Hauptmann Sommer dort hingeschickt, der dort gemeinsam mit Čupka war, und der arbeitete sich ein.

BUNŽA: Wie viele Hingerichtete gab es?

ZÍCHA: Das weiß ich nicht. Ich habe nur eine einzige Sache gemeldet, von der ich wusste. In Postelberg schlief ich zwei- oder dreimal. In einer Nacht konnte ich nicht schlafen, weil geschossen wurde. Früh traf ich bei der Schule mit dem Vorsitzenden der örtlichen Verwaltungskommission zusammen, dem Schulleiter Zelenka, der mir zeigte, dass neben der Schule irgendwelche Deutsche vergraben waren, die in der Nacht hingerichtet worden waren. Da das ein unpassender Platz war, meldete ich diesen Umstand dem Hauptmann Steiner.

KÁCL: Schriftlich haben Sie das gemeldet?

ZÍCHA: Ich glaube sogar schriftlich.

BUNŽA: Die Exekution vollzog wahrscheinlich die Einheit des OBZ, deren Kommandant Leutnant Čupka war. Sie führten irgendeine Konzentrierung in Wischkowa (Výškov), Ferbenz (Rvenice) und anderen Gemeinden durch?

ZÍCHA: Selbst erinnere ich mich an eine Konzentrierung in Wischkowa. Dort wurden die Deutschen zusammengefasst und in die Kaserne in Postelberg abgeführt. Gleich danach, am zweiten oder dritten Tag, fuhr ich nach Saaz ab, um hier eine weitere Konzentrierung vorzubereiten. Gleichzeitig war auch Ferbenz dabei, wo noch vor Wischkowa konzentriert wurde.

BUNŽA: Könnten Sie noch etwas über die Gruppe in Postelberg sagen? Was geschah mit ihr? Was geschah mit den Frauen?

ZÍCHA: Die Frauen in Postelberg blieben in den Wohnungen.

BUNŽA: Marek sagte, dass für sie im Fasanengarten ein Lager eingerichtet wurde.

ZÍCHA: Das war später. Ursprünglich waren sie in der Kaserne. Dann errichtete der örtliche Nationalausschuss im Fasanengarten aus irgendeinem Lager eine Zentralsammelstelle (*sběrné středisko*). Es war dort ein Angehöriger des SNB [Volkspolizei], der das Sammellager verwaltete. Dorthin wurden die Frauen verlegt. In diese Unterkünfte wurden später die in der Kaserne gebliebenen Männer verlagert, als die Kaserne nach der Konzentrierung der deutschen Bevölkerung von Saaz freigemacht werden musste.

BUNŽA: Sie führten dann die Konzentrierung in Saaz durch?

ZÍCHA: Ich glaube, gleich am zweiten Tag nach der Konzentrierung in Postelberg traf Herr Oberst Čermák von der 1. Division, jetzt Kommandeur in Kaaden (Kadaň), dort ein, und mit ihm zusammen fuhr ich nach Saaz ab. Der brachte alle Instruktionen darüber mit, wie der Abschub in Vereinbarung mit dem Befehlshaber in der sowjetischen Zone durchgeführt werden sollte. Wir fuhren nach Saaz ab, und hier bereiteten wir mit der Standortkommandantur – der Kommandant war hier Oberstleutnant Duřt – und mit der örtlichen Verwaltungskommission [unter Antonín Rožka] die Konzentrierung der Deutschen in Saaz vor.

BUNŽA: Als Sie nach Saaz fuhren, war da Leutnant Čupka mit Ihnen zusammen?

ZÍCHA: Der fuhr erst bei der Konzentrierung hin, keineswegs zu dieser Verhandlung. Damals fuhr weder Čupka noch Marek mit uns. Damals hatte Saaz zwei Standortkommandanten und zwar einen tschechoslowakischen und einen sowjetischen. Es war dort der Sitz, ich weiß nicht welches Truppenteils, und dessen Kommandeur war zugleich Standortkommandant. Weil wir durch die Konzentrierung in den Bereich des sowjetischen Kriegsgebietes eingegriffen hätten, musste die Sache mit dem Kommandanten des *gorod* [russisch: „Standort"] erörtert werden. Der Kommandant gab seine Zustimmung zur Durchführung der Konzentrierung und gab seinen Einheiten den Befehl, sich für einige Tage aus Saaz zu entfernen, damit es hier nicht zu irgendwelchen Konfliktsituationen käme, die der tschechoslowakische Standortkommandant nicht hätte beherrschen können. Deswegen gingen auch die sowjetischen Soldaten für eine Woche aus Saaz weg, und wir vereinbarten mit der örtlichen und der Bezirksverwaltungskommission, dass diese Konzentrierung im Lauf von zwei, drei, bis zu vier Tagen durchgeführt würde. Diese Dinge mussten wir mit der örtlichen Verwaltungskommission erörtern, weil das im Interesse der Stadt erforderlich war. Die Stadt musste ein Verzeichnis vorbereiten, welche Kräfte sie dringend benötigte, der Plan für die Konzentrierung musste vorbereitet werden, ebenso für ein zentrales Sammellager, was alles eine bestimmte Zeit erforderte. Ich glaube, innerhalb einer Woche sind wir erneut hierher [nach Saaz] aufgebrochen, und ich meine, dass auch Čupka und Marek mit uns fuhren. Es waren alle Deutschen männlichen Geschlechts versammelt. Man verfuhr dabei ähnlich wie in Postelberg. Die Versammelten wurden im Saazer Rathaus überprüft.

BUNŽA: Agierten dort die zwei Offiziere vom OBZ, Ehrenhaft und Löwenbein?

ZÍCHA: Das weiß ich nicht. Bei der Organisation auf dem Rathaus bemühten wir uns, die Leute tschechischer Abstammung nicht warten zu lassen, zugleich sorgte jedoch die militärische Einheit, die Saaz absicherte, dafür, dass niemand weglief. Sie hatte hier einen gepanzerten Zug, und die, die bei der Überprüfung nicht [als Tschechen] anerkannt wurden, traten an und wurden nach Postelberg in die freigeräumte Kaserne abgeführt, wo sie der Abwehrnachrichtendienst übernahm.

BUNŽA: Wie viele von ihnen gingen nach Postelberg?

ZÍCHA: Das ist schwer zu sagen.

BUNŽA: Gingen Sie mit ihnen in die Kaserne?

ZÍCHA: Dorthin fuhr ich erst am Abend, weil ich mit der Arbeit auf dem Rathaus beschäftigt war.

BUNŽA: Hier im Gefängnis waren einige Deutsche, es waren ungefähr 54, die auch mitgenommen und nach Postelberg abgeführt wurden. Erinnern Sie sich daran nicht?

ZÍCHA: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Gaben Sie keine Befehle?

ZÍCHA: Ich habe überhaupt keine Befehle gegeben. Als ich später in die Kaserne fuhr, um einige Sachen zu erledigen, wie die Rückholung einiger Deutscher nach Saaz, die die örtliche Verwaltungskommission anforderte, und ähnliches, traf ich jedesmal mit Marek zusammen, der Kommandant der Kaserne geworden war.

BUNŽA: Wie verlief die ganze Sache weiter? Was geschah mit diesen Männern?

ZÍCHA: Ich nehme an, dass sie die überprüften. Sie befahlen ihnen, die Hemden auszuziehen, sie suchten SS-Männer. Die, die überprüft waren, kehrten nach Saaz zurück, wo ein zentrales Sammellager errichtet war.

BUNŽA: Manche wurden nach Brüx geschickt?

ZÍCHA: /stimmt zu/.

BUNŽA: Manche wurden erschossen.

ZÍCHA: Das ist möglich, aber davon weiß ich nichts, in Postelberg war ich nämlich nicht mehr. Dort fuhr ich nur [ab und zu] hin.

BUNŽA: Erstatteten Sie darüber nicht Meldung?

ZÍCHA: Nein, weil ich nichts davon wusste.

BUNŽA: Nicht einmal Čupka sagte Ihnen, wie viele von ihnen sie erschossen haben?

ZÍCHA: Von den Soldaten habe ich gehört, dass sie im Fasanengarten erschossen worden sein sollen, aber Näheres ist mir davon nicht bekannt.

BUNŽA: Hat Marek dabei mitgewirkt?

ZÍCHA: Der war ständig dort.

BUNŽA: Wer gab die Anweisungen, wie das selektiert (*seskupovat*, „gruppiert") werden soll?

ZÍCHA: In der Kaserne richtete sich das ausschließlich der OBZ ein. Was Saaz betrifft, vollzog ich Interventionen, wenn jemand herausgeholt werden musste.

BUNŽA: Sie gaben niemandem Passierscheine? Hier wird nämlich behauptet, dass Marek sich bei Ihnen zugunsten

irgendeines Kutschers und irgendeines Verwalters aus der Brauerei eingesetzt habe, damit sie freigestellt würden?

ZÍCHA: Es ist möglich, dass ich geschrieben habe, sie sollten sie freistellen. In diesen Dingen wandten sie sich oft an mich. Speziell erinnere ich mich an die hiesige [Saazer] Brauerei, die mir verdankt, dass sie ihre Tätigkeit aufnehmen konnte. Für sie ließ ich eine Reihe von Leuten freistellen.

BUNŽA: In welchem Verhältnis standen Sie zu Čupka?

ZÍCHA: In keinem, ich kam mit ihm nur dienstlich in Kontakt.

BUNŽA: Zu Hauptmann Černý?

ZÍCHA: Mit dem war ich bekannt und hatte mit ihm im Ganzen ein freundschaftliches Verhältnis.

BUNŽA: In welchem Ruf stand Čupka?

ZÍCHA: Er hatte viele dienstliche Unannehmlichkeiten. Als Soldat war gegen ihn nichts einzuwenden. Was sein Verhalten und die lockeren Sitten der ihm zugeteilten Soldaten betrifft, gab es gegen ihn Vorbehalte, und sie brachten ihm viele Unannehmlichkeiten ein. Sein soldatisches Auftreten war gut.

BUNŽA: Hier wurden einige Personen bei der Konzentrierung erschossen.

ZÍCHA: Ich hörte von irgendeiner Erschießung (*postřílení*, „Schießerei") während der Konzentrierung. Ich selbst war aber die ganze Zeit hindurch im Rathaus, wiewohl später anonyme Schreiben gegen mich geschickt wurden, wonach ich irgendjemand erschossen haben soll. Hätte ich das getan, würde ich mich dazu bekennen, weil ich einen Grund fände, warum ich es getan hätte. Ich hatte jedoch nichts damit zu tun, weil ich während der ganzen Dauer der Konzentrierung im Rathaus war und auch keinen Befehl zu einer Erschießung gegeben habe.

BUNŽA: Wissen Sie nichts darüber, dass nach Postelberg Angehörige der SS aus Komotau zugeführt worden sein sollen und dass sie dort brutal misshandelt und gefoltert und dann erschossen worden sein sollen?

ZÍCHA: Der Bereich der 1. Division erstreckte sich weiter als heute und kreuzte sich mit der Grenze der 12. Division in Leitmeritz (Litoměřice). Auch Tetschen (Děčín) und Aussig (Ústí nad Labem) gehörten teilweise unter die Abwehrnachrichtentätigkeit von Čupka, und es ist gut möglich, und ich weiß, dass Čupka diese Bereiche befuhr, aber dass sie irgendwelche Deutschen [von dort] hier hergebracht hätten, davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Auch davon wissen Sie nichts, dass sie gefoltert und erschossen wurden?

ZÍCHA: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Wie kommen Sie mit dem hiesigen Ortskommandanten aus?

ZÍCHA: Um die Wahrheit zu sagen, als wir ihn mit Oberst Čermák besuchten, machte er auf uns keinen guten Eindruck. Es war der Oberstleutnant Duřt. Auch bei der Verhandlung mit dem sowjetischen Ortskommandanten stellten wir fest, dass Duřt mit ihm kein gutes Verhältnis hatte. So sagte zum Beispiel dieser bei der Unterredung mit diesem unseren Kommandanten, dass sie sich nicht kennen. Um sich kennenzulernen, musste der russische Kommandant zur Vorstellung kommen. Wir mussten melden, dass diese Zusammenarbeit von [Seiten des] Oberstleutnant Duřt nicht klappt. Sonst hatten wir mit ihm keine Differenzen.

BUNŽA: Hatten Sie eine Auseinandersetzung mit irgendeinem Kommandanten, weil er Ihnen die Besatzung nicht zur Verfügung stellen wollte?

ZÍCHA: Herr Oberstleutnant Duřt brachte dazu keine große Lust zum Ausdruck.

HOLUB: Hauptmann Černý konnte in die Angelegenheiten von Leutnant Čupka eingreifen?

ZÍCHA: Der stand mit ihm in einem sehr guten Verhältnis. Čupka war sehr hart.

HOLUB: Hier hat uns jemand gesagt, dass Černý den Befehl zur Erschießung von ungefähr vier Buben in Postelberg gegeben hat.

ZÍCHA: Das ist möglich.

BUNŽA: Weiter war dort auch ein gewisser Unterleutnant Farkaš.

ZÍCHA: Den kannte ich. Ich lernte ihn in Saaz kennen. Er war beim Abwehrnachrichtendienst und wurde später, ich weiß nicht genau wann, Kommandant des hiesigen zentralen Sammellagers in Saaz.

BUNŽA: Der soll sich Misshandlungen deutscher Frauen zuschulden kommen lassen haben. Wissen Sie davon nichts?

ZÍCHA: Ich weiß, die Sache haben wir untersucht. Es wurde gemeldet, dass er bei der Durchsuchung zwecks Sicherstellung dessen, was diese Frauen bei sich hatten – es ging um irgendwelche Fotoapparate –, im Verdacht stand, er habe die Frauen sich ausziehen lassen, während er die Durchsuchung dieser Frauen durchführte. Dagegen erhoben einige zivilen Organe aus Saaz Einspruch. Aufgrund dieser Berichte wurde Unterleutnant Farkaš sofort seiner Funktion entbunden.

BUNŽA: Von irgendwelchen Misshandlungen oder Gewalttätigkeiten wissen Sie nichts?

ZÍCHA: Im Einzelnen weiß ich davon nichts.

BUNŽA: Bekamen Sie etwas heraus, als Sie die Sache untersuchten?

ZÍCHA: Ich erinnere mich, dass Farkaš das damit begründete, dass Apparate gefunden wurden und er eine normale Durchsuchung machte.

LUKEŠ: Herr Vorsitzender [des Bezirksnationalausschusses], wie war Ihr dienstliches Verhältnis zu Marek?

ZÍCHA: Im Ganzen gab es ein dienstliches Verhältnis gar nicht, weil aus nichts eines herzuleiten war. Aus nachrichtendienstlicher Sicht bestand ein Aufsichtsverhältnis [Aufsicht durch Zícha].

LUKEŠ: Er behauptet, er sei Oberleutnant Petrov [also ihm, Zícha] zugeteilt worden, und Sie hätten ihm Befehle erteilt.

ZÍCHA: Er wurde mir nicht zugeteilt. Ihm war die Organisation nicht klar.

LUKEŠ: Er sagt, dass Sie ihm während der Durchführung der Konzentrierung in Saaz den Befehl gegeben hätten, dass jeder, der sich auflehnte, zu erschießen sei.

ZÍCHA: Ihm war die Organisation nicht klar, und ich teilte doch keinesfalls Herrn Marek die militärische Organisation des Stabes der vorgeschobenen Division mit.

LUKEŠ: Welchen Eindruck hatten Sie von ihm?

ZÍCHA: Am Anfang hatten wir einen sehr guten Eindruck, aber dann erkannten wir, dass manche Einmischungen und Ratschläge sich aus seinem Aufenthalt in dieser Gegend ergaben. Wir kannten die Leute nicht und hatten an ihnen kein Interesse. Er fügte dem einen Schaden zu, den anderen hob er hervor [half ihm]. Beweisbar ist das jedoch nicht. Das, was ich sage, ist mein persönlicher Eindruck.

BUNŽA: Marek sagte uns, dass die Konzentrierung in Postelberg auf Ihren Befehl hin erfolgte.

ZÍCHA: In Saaz hatte ich für die Konzentrierung zu sorgen, aber in Postelberg war ich nicht damit befasst. Dorthin kam ich erst am Schluss gefahren, als die Sache schon erledigt war.

BUNŽA: Man sagt, dass die Leute dorthin irgendwelche Sachen mitbrachten. Sie nahmen auch Wertgegenstände mit, wurden in die Kaserne getrieben, und es war eine Durchsuchung, bei der Wertsachen eingesammelt wurden. Was ist mit diesen Wertsachen danach geschehen?

ZÍCHA: Es übernahm sie der Abwehrnachrichtendienst.

BUNŽA: Sie waren nicht dabei?

ZÍCHA: Ich war nicht dabei.

BUNŽA: Wirkten Sie dabei mit, als hier irgendwelche Schmuckstücke eingesammelt werden sollten?

ZÍCHA: Die Sachen wurden eingesammelt und in Kisten abgeliefert. Während die Konzentrierung in Saaz im Gange war, trat in Postelberg der Chef des Generalstabs, Oberstleutnant Buda auf, der alle diese Dinge ordnete.

BUNŽA: Gaben Sie Marek den Befehl, hundert Schaufeln und hundert Hacken zu beschaffen?

ZÍCHA: Auf keinen Fall.

BUNŽA: Wissen Sie nicht, wer einen solchen Befehl gab?

ZÍCHA: Davon ist mir nichts bekannt.

BUNŽA: Als Saaz zum Zwecke der Konzentrierung besetzt wurde, drang die Fußtruppe in die Gassen ein, und es soll der Befehl ausgegeben worden sein, dass wer sich widersetzt, erschossen werden soll. Wurde ein solcher Befehl erteilt?

ZÍCHA: Es ist möglich.

BUNŽA: In Saaz waren irgendwelche Personen im Bezirksgericht untergebracht, es waren das irgendwelche Amtsträger der Organisation NSDAP. Diese Personen sollten gleichzeitig herausgenommen und auf Ihren Befehl angeblich nach Postelberg abgeführt werden. Schließen Sie das aus oder erinnern Sie sich daran nicht?

ZÍCHA: Ich schließe das nicht aus. Wenn der Befehl lautete, dass sich alle männlichen Parteiangehörigen versammeln sollten, dann galt das gewiss auch für die im Gefängnis eingesperrten.

BUNŽA: Haben Sie von niemandem gehört, dass unter den Personen, die erschossen wurden, auch eine Person tschechischer Nationalität gewesen wäre?

ZÍCHA: Es ist möglich, das gestehe ich zu.

BUNŽA: Aus welchem Grund gestehen Sie das zu?

ZÍCHA: Es geschah alles in einem großen Chaos, und ich persönlich nahm nie an, dass die Überprüfung, die durchgeführt wurde, vollständig und gründlich war, und machte deswegen darauf aufmerksam.

BUNŽA: Konkret wissen Sie von nichts?

ZÍCHA: Das weiß ich nicht. Auf der anderen Seite schließe ich jedoch die Möglichkeit aus, weil bei der Konzentrierung alle aufgefordert wurden, dass die, die sich zur tschechischen Nationalität bekennen, hervortreten sollten, und die wurden an einer anderen Stelle versammelt. Falls es zu diesem Fehler gekommen sein sollte, dann ging es in keinem Fall um eine Person, die sich stets offen zur tschechischen Nationalität bekannt hätte. Dann war das mit Sicherheit ein strittiger Fall. Wie in Postelberg so auch hier [in Saaz] und noch bei der Abschiebung praktizierte man es so, dass die tschechische Nationalität immer betont wurde und dass immer gesagt wurde, dass Personen mit tschechischer Nationalität sich melden sollten.

BUNŽA: Marek sagte, dass man das nach den Dokumenten feststellte.

ZÍCHA: Nach dem Heimatschein oder anderen Papieren, und wer nichts hatte, der wurde nach Anhören von Alteingesessenen beurteilt. Das waren erstklassige Tschechen.

LUKEŠ: Wer war das?

ZÍCHA: Ich wüsste mich schwer zu erinnern, aber ich weiß, dass sie daran beteiligt waren.

BUNŽA: Geschah dasselbe auch in Postelberg?

ZÍCHA: Selbstverständlich. Dort wurde Herr Marek hinzugezogen, der die Verlässlichkeit der Postelberger bezeugte. Hier [in Saaz] war damals Herr Rožka. Einige Tage später, und in Saaz zum Beispiel schon am nächsten Tag nach der Konzentrierung und Abschiebung der Deutschen nach Postelberg, wurden Verzeichnisse von Antifaschisten vorgelegt und die Antifaschisten nach Saaz zurückgeschickt.

KÁCL: Die vorher verhörten Zeugen betonten die Zustimmung der Bürgerschaft zum Abschub der Deutschen, aber sie verwiesen auf die Nichtzustimmung zu der Art und Weise der Durchführung. Der eine Zeuge unterstrich das mehr, der andere weniger. Und nun zur Rückkehr der unentbehrlichen Leute in das Berufsleben. Nach Ihrer Aussage, Herr Hauptmann, wurden die Benötigten vorher ermittelt und schon hier in Saaz belassen. Nach der Aussage eines vorhergehenden Zeugen wurde die gesamte Einwohnerschaft zusammengetrieben und nach Postelberg geschafft, und erst als sich hier in Saaz ein dringender Bedarf herausstellte, wurden die für den Betrieb erforderlichen Kräfte zurückgebracht. Es ist das zwar nichts Wesentliches, aber es ist interessant, dass zwei Zeugen dieselbe Sache so unterschiedlich schildern können.

ZÍCHA: Ich würde das nicht ausschließen. Ich habe nicht behauptet, dass es hier zu irgendeinem Chaos gekommen sei. Aus dem Postelberger Fall sammelten wir Erfahrungen. Dort sind Fehler passiert. Auf die wurde aufmerksam gemacht und betont, dass es bei der Konzentrierung nötig ist, Rücksicht zu nehmen auf Fragen wirtschaftlicher Natur, auf die öffentliche Verwaltung und ähnliches. Hier in Saaz legten manche Betriebe Verzeichnisse vor. Wenn irgendein Industriebetrieb jemand benötigte, gab er mir eine Liste, und ich veranlasste in Postelberg, dass diese Leute freigestellt wurden.

KÁCL: Wurden die Betriebe vorher aufgefordert, Verzeichnisse vorzubereiten?

ZÍCHA: Wir besprachen die Sache und setzten bestimmte Punkte fest.

KÁCL: Ich hörte von Tschechen, dass sie auf den Marktplatz getrieben wurden und dort bis zum Abend standen, bevor sie an die Reihe kamen. Den ganzen Tag standen sie und wussten nicht, was mit ihnen geschehen würde.

ZÍCHA: Stellen Sie sich vor, dass sich hier einige tausend Leute versammeln, davon einige hundert Tschechen. Die Leute kennen sich nicht, denn unter ihnen waren viele Leute aus dem Landesinneren. Und nun sollte schnell eine Überprüfung durchgeführt werden.

KOKEŠ: Es wurde hier davon geredet, dass hier Wertsachen angesammelt waren, und dabei wurde auch von Ihrer Person gesprochen. Kamen Sie mit diesen Dingen irgendwie in Berührung?

ZÍCHA: Das weise ich ganz und gar zurück und verlange eine Sicherheitskommission des Parlaments, damit die, die an der Verbreitung solcher Nachrichten beteiligt waren, gerecht bestraft werden. Wenn hier jemand solche Nachrichten abgeladen hat, muss er sie aus irgendeiner Quelle haben.

BUNŽA: Wir bekommen Nachrichten als Abgeordnete, und die Verhandlung wird geheim und vertraulich geführt.

ZÍCHA: Erlauben Sie, dass ich dazu sage, dass wir uns hier das ganze Jahr abrackern, und heute sieht jeder die Ergebnisse unserer Arbeit. Auf einmal fängt man hier mit der nachrevolutionären Zeit an, die Leute öden uns mit derartigen Nachrichten an, schicken anonyme Briefe an das Innenministerium, den ZNV (*Zemský Národní Výbor*, „Landesnationalausschuss"), die Kanzlei des Präsidenten der Republik. Wie wollen Sie, dass ein Mensch dann hier arbeiten soll?

BUNŽA: Dafür ist diese Kommission hier.

ZÍCHA: Aber der Eindruck bleibt immer. Auch wenn Sie erklären, dass Sie die Verhandlung geheim durchführen, kann ich Ihnen versichern, dass die ganze Stadt Saaz mit Interesse den Vorsitzenden des Bezirksnationalausschusses [ONV] beobachtet hat, wie er zum Bezirksgericht schreitet und überall erzählt wird, dass sie diesen Vorsitzenden in Handschellen abführen. Solange dabei nur die Funktion des Vorsitzenden des Bezirksnationalausschusses berührt ist, ist das eine Sache der Partei. Mich berührt diese Sache jedoch auch persönlich. Wenn ich an irgendwelchen Übergriffen gegenüber Deutschen beteiligt gewesen wäre, dann würde ich das eingestehen. Das Gewissen würde mich nicht schmerzen. Aber es liegt nicht in meiner Natur, solche Dinge zu begehen. Mich schmerzt die Sache, die Herr Abgeordneter Dr. Kokeš erwähnt hat. Das ist eine persönliche Sache.

KOKEŠ: Deshalb sind wir hier, damit wie diese Angelegenheit untersuchen, damit diejenigen, die beschmutzt wurden, Genugtuung bekommen, und damit wir danach einen Punkt machen können.

BUNŽA: Es geht uns um die hingerichteten Deutschen, weil die Tuschelei aus diesen Dingen eine große Nummer macht (*rozvádí do velikých* čísel). Wir wollen die Sache erfassen, damit wir sagen können, dass wir die Sache untersucht haben und dass die Sachlage so und so aussieht. Wenn hier die Veruntreuung staatlichen Eigentums erwähnt worden ist, so ist das nicht der Zweck dieser Untersuchung. Das sind allgemeine Strafsachen, die wir nicht ermitteln werden, nur vielleicht in dem Zusammen-

hang, dass jemand eine bestimmte Anzahl Deutscher geschnappt (*sebral*) und ihnen ihr Eigentum weggenommen hätte. Ich verstehe, dass Sie von Ihrer Funktion her betroffen sind.

KOKEŠ: Ist Ihnen vielleicht bekannt oder haben Sie gehört, dass jemand, der an den Hinrichtungen beteiligt war, etwa sein Süppchen kochte und seinen persönlichen Feind beseitigen ließ?

ZÍCHA: Nein

KOKEŠ: Es wurde behauptet, dass dabei persönliche Rechnungen beglichen wurden.

ZÍCHA: Genauso so, wie ich es über Marek gesagt habe, war es noch charakteristischer im Fall Reiser[33]. Ing. Reiser kam aus Polen hierher, war ursprünglich Pole, konnte aber perfekt Tschechisch sprechen und gewann großes Vertrauen bei der örtlichen Verwaltungskommission. Dieser Mensch war der selbsternannte Leiter der Volkspolizei (*národní bezpečnosti*) in Saaz, und später wurde er Leiter der sog. Sammelzentralstelle (*sběrných středisek*), wo er über die Unterbringung der Deutschen zu entscheiden hatte. Dieser Mensch ist Meldungen zufolge Sekretär von Herrn [Wenzel] Jaksch[34] in Frankfurt am Main in Deutschland und arbeitet dort in dessen Stab. Er ist Morphinist und arbeitet im Stab für Flüchtlinge (*uprchlíků*) und hilft Jaksch, Nachrichten aufzutreiben. In der letzten Zeit fingen wir einige Briefe ab, aufgrund deren die Staatssicherheit (*státní bezpečnost*) eingeschritten ist. In diesen Briefen wird offen über irgendwelche Eingriffe der Militärverwaltung in Brüx, Saaz und Prerau (Přerov) geschrieben. Dieser Mann wurde von unseren Organen verhaftet und in das Gefängnis des Bezirksgerichts verbracht. Ich weiß nicht, warum er später freigelassen wurde. In der Haft verabreichten sie ihm Morphium, damit er nicht stirbt. Nach der Revolution hat er es hier bunt getrieben. Er ist ehemaliger SS-Mann, auf rätselhafte Weise gelangte er in die Abschiebung (*do odsunu*) und somit nach Deutschland. Ich habe den Eindruck, dass dieser Kerl solche Dinge [wie die Begleichung offener Rechnungen] bewirken und so sein Süppchen kochen konnte. Ansonsten kannten sich die Soldaten mit solchen Dingen nicht aus und hatten zu niemandem [von den Einheimischen] irgendeine persönliche Beziehung.

KOKEŠ: Sie sind über diese Dinge verhört worden, einmal von den Militärbehörden, zum anderen von den Organen des Innenministeriums.

ZÍCHA: Organe des Innenministeriums, teilweise auch; sofern es um den anonymen Brief ging, von der Militärverwaltung.

KOKEŠ: Dem Inhalt nach sind die Protokolle [der Verhöre] mit Ihnen unvollständig?

ZÍCHA: Ich fühlte mich durch das Militärgeheimnis gebunden. Ich begab mich zum Hauptstab, trug dort die Sache vor und verlangte, dass auf Veranlassung der Militärverwaltung eine Untersuchung eingeleitet würde.

BUNŽA: Wie sollte nach Ihrem Ersuchen die Militärverwaltung die Untersuchung durchführen?

ZÍCHA: Zum einen ersuchte ich die Militärverwaltung, zum anderen den Abwehrnachrichtendienst [OBZ], und zwar persönlich. Ich war beim Landesnationalausschuss [ZNV] und beim Referat des Innenministeriums und ersuchte um eine Untersuchung. Von Oberst Reicin[35] wurde mir mitgeteilt, dass beim Innenministerium Beratungen stattfinden, nach denen nicht nur Saaz, sondern die Ereignisse im ganzen Grenzland auf irgendeine rechtliche Grundlage gestellt werden sollten, ich sollte abwarten, Saaz würde in den Rahmen der Arbeiten einer Untersuchungskommission einbezogen, die eingerichtet würde.

Oberstleutnant Bedřich Reicin als OBZ-Kommandant (Foto: VÚA)

BUNŽA: Hier wurde die Frage gestellt, ob Sie etwas davon wissen, dass in Saaz irgendein höherer Geistlicher[36] auf Ihre Anordnung erschossen wurde. Wissen Sie davon etwas?

ZÍCHA: Davon weiß ich nichts. Das schließe ich völlig aus. Ich bin selbst römischer Katholik, und mein Erstes in Postelberg war es, dass ich aus den versammelten Deutschen römisch-katholische Geistliche aussonderte. Ein solcher Geistlicher wurde von mir auf dem Marktplatz aus der ganzen Menschenmenge ausgesondert. Schon aus der Aufgabenverteilung (*rozvrstvení,* „Verteilung") unter den Einheiten, die es in Postelberg gab und weiter in Funktion blieb, ist klar, dass ich, selbst wenn ich es gewollt hätte, diesen Befehl nicht geben konnte. Ich war der Nachrichtenoffizier der zweiten Abteilung, hatte keine Vollzugsgewalt, keine Möglichkeit zu befehlen, hatte keinerlei Truppe für die Exekutive, höchstens vielleicht die Möglichkeit, beratend zu wirken. Das alles konnten Hauptmann Černý oder Leutnant Čupka durchführen.

BUNŽA: Sprachen Sie nach der Hinrichtung in Postelberg mit Černý oder mit Čupka?

ZÍCHA: Ich sprach darüber mit Černý, und sofort danach fuhr ich nach Prag, wo wir die Sache mit [Hauptmann] Steiner durchsprachen und uns darauf einigten, dass eine solche Sache auf keinen Fall in der Zukunft [nochmals] geschehen darf.

BUNŽA: Trotzdem hat sie sich in Saaz wiederholt.

ZÍCHA: Das ist schwer zu erklären. Die Einheit vom Abwehrnachrichtendienst war unabhängig. Niemand hatte das Recht, sie einzuschränken, sie wurden direkt geleitet, bekamen ihre Befehle von ihren übergeordneten Kommandeuren.

BUNŽA: Als Sie mit dieser Vorgehensweise nicht einverstanden waren – es geht um internationale Gründe, wir fassen das auch so auf, dass man diese Methoden nicht anwenden kann –, warum wirkten Sie nicht darauf hin, dass sich das nicht wiederholt? Sie hätten doch einschreiten können, damit sich das nicht mehrmals wiederholt. Marek sagt uns hier, dass fünf Tage danach 500 bis 600 Leute erschossen worden sind. Warum hat man dem nicht Einhalt geboten?

ZÍCHA: Das ist schwer zu sagen. Als Nachrichtenoffizier hatte ich kein Weisungsrecht.

BUNŽA: Ich denke, dass es hier eine gewisse Konsequenz war, dass man nichts tat, dass man nicht zu [Oberstleutnant im Generalstab] Buda sagte: „Ordne an, dass Černý und Čupka das nicht tun".

ZÍCHA: Das folgte schnell aufeinander. Wenn ich das heute zu tun hätte, würde ich es besser machen. Stellen Sie sich das Chaos bei der Prager Division vor, die den ganzen Abschnitt bis Tetschen (Děčín) und Karlsbad (Karlovy Vary) hatte. Da gab es viele Sorgen, bis es Buda gelang, es in die Hand zu bekommen. Es war am 5. bis 6. Juni und unmittelbar danach, dass sich Buda entschied, nach Postelberg zu gehen und die Dinge am Zügel zu halten. In Postelberg war auch General Procházka.

BUNŽA: Da war Čupka noch in Funktion?

ZÍCHA: Er war noch in Funktion, aber es war dort [Hauptmann] Sommer, von dem man erwartete, dass er es übernehme. Nach der Konzentrierung in Saaz fuhr ich auf Urlaub nach Südböhmen zu meiner Mutter und kehrte nach etwa einer Woche zurück. Während dieser Zeit waren schon in Postelberg sowohl [Oberstleutnant] Buda wie auch General Procházka und Hauptmann Steiner. Nach meiner Rückkehr widmete ich mich der nachrichtendienstlichen Arbeit und richtete ein Netz in diesem Abschnitt ein. Am 12. Juli 1945 wurde ich als Adjutant zum Chef des Generalstabes Boček [im Verteidigungsministerium] gerufen, und damit beendete ich hier meine Karriere.

BUNŽA: Seit wann sind Sie Vorsitzender des Bezirksnationalausschusses [ONV]?

ZÍCHA: Nach Saaz kehrte ich im April 1946 zurück, als meine Familie aus Palästina anreiste. Hier brachte ich sie unter. Ich wollte bei der Familie sein und richtete es deswegen so ein, dass ich als Verbindungsoffizier für den Abschub der Deutschen eingeteilt wurde. Ab 1. Juli 1946 wurde ich zum Vorsitzenden des Bezirksnationalausschusses in Saaz gewählt und bin hier auch die Garnison. Abschließend bitte ich darum, dass die Parlamentskommission nach Beendigung des Verfahrens über die Sache einen Bericht herausgibt.

BUNŽA: Der Bericht wird herausgegeben.

Josef Heinrich Baukhabe

Aussage des Josef Heinrich BAUKHABE, Katechet in Postelberg Nr. 364.

/deutsch/

KOKEŠ: /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Sagen Sie uns alles, was Sie von den Ereignissen wissen, die in Postelberg in den Monaten Juni und Juli 1945 geschehen sind. Der Herr Abgeordnete Dr. Bunža hat Sie als Zeugen vorgeschlagen. Wir wollen ermitteln, was dort geschehen ist und wie es geschehen ist.

BAUKHABE: Anfang Mai 1945 schickte uns unsere vorgesetzte Behörde aus Leitmeritz (Litoměřice) einen Flüchtling namens Dr. von Hülsen als Administrator nach Postelberg. Dr. Hülsen übernahm sein Amt am Abend, bevor die russischen Soldaten eintrafen. Dr. Hülsen war Administrator bis Anfang November 1945. Ende Mai 1945 kam ich in das Internierungslager in Postelberg, obwohl ich während des Hitler-Regimes 13 Monate im Konzentrationslager in Karlsbad (Karlovy Vary) eingesperrt war. Als Katechet war ich damals schon in Pension und hatte daher mit der Sorge um die Angehörigen der römisch-katholischen Kirche nichts zu tun. Im Internierungslager war ich bis Hälfte Juli 1945, und zwar im Postelberger Fasanengarten. Was sich während dieser Zeit in Postelberg ereignete, weiß ich nicht. Als ich entlassen wurde, war alles ruhig. Wer es einrichtete, dass ich entlassen wurde, ist mir nicht bekannt. Ich vermute, dass es durch eine Entscheidung des örtlichen Nationalausschusses geschah. Als ich aus dem Internierungslager zurückkehrte, stellte ich fest, dass meine Wohnung von tschechoslowakischen Offizieren besetzt war, und deshalb ließ ich mich auf der Dechanei nieder.

KOKEŠ: Was können Sie uns über die Ereignisse in Postelberg sagen?

BAUKHABE: Was in Postelberg im Lager geschehen sein soll, davon ist mir aus eigener Beobachtung nichts bekannt. Was die Erzählungen der Leute betrifft, kann man diesen Reden nicht glauben, denn viele Gerüchte sind eben nur Gerüchte, und ich kann daher nichts anführen, was auf Aussagen glaubwürdiger Leute beruhen würde.

KOKEŠ: Kam es im Lager zu irgendwelchen Ungebührlichkeiten?

BAUKHABE: Ich wurde dort geschlagen. Eines Tages nachmittags blieb ich im Lager. Ich stand in der Baracke, und wir unterhielten uns. Ich erzählte dem Administrator

Dr. von Hülsen und dem Notar Ješta von meiner Reise nach Rom und davon, wie ich, als ich im Petersdom war, mit einem Amerikaner zusammentraf. Als ich von diesem Amerikaner sprach, erschienen plötzlich neben mir zwei Zivilisten, deren Namen ich nicht kenne, ich weiß jedoch, dass sie aus Leneschitz (Lenešice) sein sollen, und als diese hörten, dass ich von einem Amerikaner sprach, schnauzten sie mich sofort an, wiesen mich an, meine Hose auszuziehen, und schlugen mich mit der Peitsche einige mal über das Hinterteil.

KOKEŠ: Was für einen Anzug hatten Sie an?

BAUKHABE: Ich war mit dem Priestergewand gekleidet, in dem ich hier bin. Ein andermal passierte mir, dass mir ein Soldat befahl, mit einer großen Kaffeekanne, die ich auf dem Rücken trug, durch die ganze Stadt mit ihm in die Küche zu gehen und von dort die mit Kaffee gefüllte Kanne zurück in das Lager zu tragen. Es war mir peinlich, und Leute, die mich kannten, bemitleideten mich bei der Begegnung. Nie habe ich gesehen, dass Aufsichtspersonen im Lager Zivilpersonen misshandelt hätten. Dr. Hülsen, bei dem ich wohnte, blieb in Postelberg bis zum Juli 1946, als er wegging.

KOKEŠ: Ist Ihnen bekannt, dass der Nationalausschuss irgendwelche Schlechtigkeiten begangen hätte?

BAUKHABE: Nach meiner Entlassung aus dem Internierungslager waren es gerade Tschechen, die sich um mich kümmerten und mich unterstützten. Weder seitens des Nationalausschusses noch eines anderen Organs wurde mir irgendein Unrecht zugefügt.

KOKEŠ: Ist Ihnen bekannt, dass die Deutschen vor der Revolution in Postelberg Tschechen hingerichtet haben?

BAUKHABE: Dr. Hülsen, der in der Kaserne in Postelberg unter den konzentrierten Deutschen männlichen Geschlechts war, wurde deswegen entlassen, weil er römisch-katholischer Geistlicher war. Es ist mir nichts davon bekannt, dass in der Zeit vor der Ankunft der Roten Armee die Deutschen in Postelberg Tschechen hingerichtet hätten, und dass an einem Ort, den man Weinberg (na *Vinice*) nennt, ein Galgen aufgestellt worden wäre. Sonst kann ich zur Sache nichts anderes angeben.

Antonín Duřt

Aussage von Oberstleutnant Duřt aus Niemes (Mimoň)

BUNŽA /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: Herr Oberstleutnant, wann kamen Sie nach Saaz?

DUŘT: Das war um den 10. oder 12. Mai, und zwar in der Funktion eines Standortkommandanten. Ich war hier bis zum 12. Juni.

BUNŽA: War hier außer Ihnen noch eine andere Kommandantur?

DUŘT: Es war hier noch eine russische Kommandantur mit einem Oberstleutnant an der Spitze, an dessen Namen ich mich nicht erinnere.

BUNŽA: Wie sind Sie mit dem Oberstleutnant ausgekommen?

DUŘT: Sehr gut.

BUNŽA: Wann sind Sie dem damaligen Oberleutnant Petrov begegnet, der jetzt Vorsitzender des ONV [Bezirksnationalausschuss] ist und dessen richtiger Name Zícha ist?

DUŘT: Irgendwann Ende Mai. Damals kamen zu mir zwei Offiziere aus einer höheren Kommandantur und legten mir einen Plan für die Evakuierung von Saaz vor.

BUNŽA: Haben Sie sich darüber verständigt?

DUŘT: Verständigt haben wir uns, dass die Aktion durchgeführt wird und ich Leute stellen werde, damit Saaz umringt und die Konzentrierung der männlichen Bevölkerung vollzogen werden kann.

BUNŽA: Ging diese Einigung glatt vonstatten?

DUŘT: Es war das der Befehl einer höheren Kommandostelle, die mir eine Anordnung erteilte. Als Untergebener der höheren Kommandantur gehorchte ich dem Befehl. Eine Verständigung gab es nur darüber, wie wir die Sache ausführen.

BUNŽA: Waren Sie an der Konzentrierung beteiligt?

DUŘT: Als Zuschauer bei der Kommandantur.

BUNŽA: Wie wurde dabei vorgegangen?

DUŘT: Am Morgen wurde Saaz umstellt. Die Aktion begann um 5 Uhr. Damals begannen die Einheiten, sich auf die Mitte der Stadt zuzubewegen, und in allen Häusern forderten sie die männliche Einwohnerschaft über 15 Jahren auf, sich auf den Marktplatz zu begeben. Wie sie bei der Austreibung der Bewohner in den einzelnen Häusern vorgingen, ist mir nicht bekannt. Die Aktion war gegen 11 oder halb 12 Uhr beendet. Die Leute wurden nach Postelberg abgeführt.

BUNŽA: Waren Sie bei der Überprüfung?

DUŘT: Dabei war ich nicht anwesend. Ich stand in dieser Zeit ungefähr zwei Stunden auf dem Marktplatz mit dem jetzigen Oberst Čermák. Ich war in der Nähe meiner Kommandantur, damit mich, falls mich jemand suchte, meine Organe finden konnten.

BUNŽA: Was geschah mit den Leuten weiter im Lager in Postelberg?

DUŘT: Davon ist mir nichts bekannt. Am ersten Tag kehrte ein bestimmter Teil nach Saaz zurück und wurde im Barackenlager untergebracht. Nach zwei oder drei Tagen kamen weitere und wurden beim Schießhaus konzentriert. Die Bewachung führte die hiesige Polizei durch, die sogenannten Kriminaler.

BUNŽA: Wann erfuhren Sie, dass einige Deutsche in der Postelberger Kaserne liquidiert wurden?

DUŘT: Man redete hier davon, aber wie das vor sich ging und wer es getan hat, weiß ich nicht. Wahrscheinlich geschah das gleich am zweiten Tag.

BUNŽA: Mit Oberleutnant Petrov [= Zícha] sind Sie danach nicht in Berührung gekommen?

DUŘT: Es ist möglich, dass er irgendwann danach hier war, aber in keiner ähnlichen Funktion.

BUNŽA: Kannten Sie den Unterleutnant Farkaš?

DUŘT: Den kannte ich nicht.

BUNŽA: Ist Ihnen nicht bekannt, dass es in den Internierungslagern zu Rohheiten, Misshandlungen u. ä. gekommen sein soll?

DUŘT: Davon ist mir nichts bekannt, und es wurde mir auch nichts gemeldet.

Jan Peterka

Aussage des J. PETERKA, Gendarmerieoberwachtmeister in Postelberg

BUNŽA /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: Herr Oberwachtmeister, seit wann sind Sie in Postelberg?

PETERKA: Seit 24. Mai 1945.

BUNŽA: Sie erlebten dort die erste Zusammenfassung der Deutschen. Wie wurde das ausgeführt?

PETERKA: Der Vorsitzende der örtlichen Verwaltungskommission [Zelenka] teilte mir mit, dass von der Kommandantur der Division eine Konzentrierung angeordnet sei. Er ersuchte mich, ihm auszuhelfen, weil er eine solche Sache nicht machen würde. Für diese Aufgabe bestimmte ich den Stabswachtmeister Pelc.

BUNŽA: Versammelten sich alle?

PETERKA: Vor dem Rathaus sollte sich die gesamte Einwohnerschaft deutscher Nationalität versammeln. Jeder konnte 3 kg Lebensmittel mitnehmen, aber darauf wurde nicht geachtet, so dass sie mehr mitbrachten.

BUNŽA: Wer hatte die Leitung?

PETERKA: Marek leitete das Ganze.

BUNŽA: War dort nicht irgendein Offizier vom OBZ [Abwehrnachrichtendienst]?

PETERKA: Es war dort kein Offizier. Alle reihten sich so ein, wie sie ankamen. Wir führten sie in den Postelberger Fasanengarten. Dort war ich schon nicht mehr. Ich übergab an den Wachtmeister Pelc, den ich zum Kommandanten des Zentrums bestimmte. Manche wurden von dort in die Postelberger Kaserne abgeführt.

BUNŽA: Wer führte dort die Selektion (*třídění*, wörtlich „Einteilung") durch?

PETERKA: Was in der Postelberger Kaserne stattfand, weiß ich nicht. Ich war dort nur einmal. Ich suchte den Hauptmann Černý. Es waren dort eine Unmenge Deutsche, vielleicht einige tausend, es waren das nur Männer.

BUNŽA: Haben Sie nicht gehört, dass dort etliche erschossen wurden?

PETERKA: Ja, das sagten unsere Wachen. Direktiven gab mir Hauptmann Černý, zu dem ich gerufen wurde. Wir sperrten die Straßen für den Fall eines Angriffs von außen ab, und das vor und nach den Hinrichtungen.

BUNŽA: Wussten Sie nicht, dass Hinrichtungen durchgeführt wurden?

PETERKA: Davon wusste ich nichts. Auf der Station waren wir zu zwölft, nach und nach wurde unsere Zahl erhöht, bis wir schließlich vierzig waren.

BUNŽA: Wann haben Sie von der Schießerei erfahren?

PETERKA: Gleich am zweiten [nächsten] Tag.

BUNŽA: Wie viele von ihnen sollen erschossen worden sein?

PETERKA: Das wurde mir nicht gesagt. Unsere Wachen standen in den Straßen und hörten das Schießen. Nur die Deutschen sagten, dass geschossen wird, und sie waren in Panik.

BUNŽA: Wer hatte die Leitung?

PETERKA: Nach meiner Ansicht hatte die Leitung mit aller Wahrscheinlichkeit Hauptmann Černý.

BUNŽA: Kannten Sie Čupka?

PETERKA: Ich sah ihn hie und da auf der Straße, aber gesprochen habe ich mit ihm nie.

BUNŽA: Wissen Sie nichts von der Art und Weise der Ausführung der Exekution, davon, dass einige geschrien haben: „Es lebe die Republik"?

PETERKA: Das habe ich von Zeugen gehört. Es beteiligten sich daran Zivilisten. Sie können den Arbeiter Nasvetr verhören, der Dachdecker in Postelberg ist.

BUNŽA: Wer sagte Ihnen, dass die Hingerichteten schrien?

PETERKA: Da wurde so allgemein geredet, dass irgendeiner schrie, dass er noch nicht erschossen sei, und dass sie ihn mit der Taschenlampe suchten. Ein anderer wieder schrie angeblich: „Grüßt Beneš und die Republik". Ich habe untersucht, ob ein gewisser Tscheche namens Ledvinka hingerichtet wurde, aber der war in Wirklichkeit kein Tscheche. In der ersten Republik war er Tscheche, während der Okkupation meldete er sich zu den Deutschen und war ein sehr reger Deutscher.

BUNŽA: Die Postelberger waren nicht gut eingegraben.

PETERKA: Das wurde so gemacht, dass man heute 250 Leute nahm und am nächsten Tag wieder 250 Leute, und

es jeweils mit einer Schicht zudeckte. Die Hinrichtung fand nicht in einer einzigen Nacht statt, sondern schrittweise.

BUNŽA: Marek sagt, dass das in einer Nacht vollzogen wurde.

PETERKA: Das ist nicht möglich, in einer Nacht 500 Leute zu erschießen. Sie führten sie aus der Kaserne zu je fünfzehn zur Hinrichtungsstätte, das sind jeweils 10 bis 15 Minuten.

BUNŽA: Wieso wissen Sie, dass sie je fünfzehn mitnahmen?

PETERKA: Das wurde so erzählt. In einer Stunde konnten sie höchstens fünfzig erschießen.

BUNŽA: Wer hat Ihnen das gesagt?

PETERKA: Da müsste ich mehrere Leute benennen.

BUNŽA: Wer könnte das gesehen haben? Sicher waren doch Leute dort dabei.

KOKEŠ: Uns geht es darum, dass die Leute, die von diesen Dingen sprechen können, uns sagen, was sie wissen.

BUNŽA: Niemandem kann etwas geschehen.

PETERKA: Ich habe keine Angst, auszusagen, aber ich kann nicht sagen, wer mir das erzählt hat. Ich nenne Nasvetr deswegen, weil er auf einer Sitzung geäußert hat, er würde wissen, wer die Deutschen erschossen hat. Daraus schließe ich, dass Nasvetr unter ihnen war, dass er etwas sagen könnte.

BUNŽA: Marek sagt, dass alle in einer Nacht erschossen wurden.

PETERKA: Die Straßen haben wir mehrmals abgesperrt.

KOKEŠ: Waren Sie nicht bei der Schule?

PETERKA: Ich war dort vorher und sah eine leere Mulde. Dann war ich dort etwa einen Monat nach der Exekution.

KOKEŠ: Ihre Kollegen gaben Ihnen davon keine Nachrichten?

PETERKA: Sie sagten, dass dort Deutsche erschossen werden. Warum geschossen wird, das wusste ich nicht. Ich meldete das nicht, weil ich das für eine Aufgabe der 1. Division hielt. Hauptmann Černý rief mich zu sich und sagte mir, dass bestimmte Maßnahmen getroffen würden. Weiter sagte er: Was sich ereignen wird, erzählen Sie nirgends und sprechen Sie von nichts. Ich habe das eingehalten. Das war vor der Exekution. Auf die Kommandantur wurde ich drei- bis viermal gerufen. Wenn Sie irgendeinen Menschen festnahmen und gegen ihn ermittelten, dann riefen sie mich hin.

BUNŽA: Mit Petrov haben Sie nicht gesprochen?

PETERKA: Ich habe mit ihm gesprochen, aber die Unterredung betraf nachrichtendienstliche Angelegenheiten. Nach meiner Ansicht bereitete Černý die Exekution vor, aber die Hinrichtungen leitete irgendein Unterfeldwebel.

KOKEŠ: Wie sah Černý aus?

PETERKA: Er hatte schwarze Haare und etwa die gleiche Statur wie ich.

BUNŽA: Wie sah das in dem Lewanitzer Fasanengarten aus? Wissen Sie darüber nichts Näheres?

PETERKA: Ich weiß nur so viel, dass sie die dort hinführten, aber wie sie das durchführten, weiß ich nicht. Nach einigen Monaten, vielleicht nach einem Jahr, war das [die Leichen] schlecht vergraben. Ich machte damals eine Meldung, damit es besser vergraben würde. Nach meiner Schätzung wurden im Lewanitzer Fasanengarten ungefähr 350 Leute vergraben.

BUNŽA: Wie viele wurden bei der Schule vergraben?

PETERKA: Höchstens etwa 500. Im Postelberger Fasanengarten machte es der OBZ auf eigene Faust. /Weiter legte er eine briefliche Anfrage vor, aus der hervorgeht, dass hinter Postelberg in Richtung auf die Gemeinde Ferbka (Vrbka) vier Gräber festgestellt wurden, in denen sich etwa 4 bis 6 Leichen befinden. Die Meldung wurde zu dem Zweck gemacht, dass die Leichen ausreichend bedeckt würden, denn sie ragten heraus und verbreiteten einen fauligen Geruch. Um welche Leichen es sich handelte und um welche Aktion es ging, ließ sich bis zum heutigen Tage nicht feststellen. Es ist nicht ausgeschlossen, dass es Personen tschechischer Nationalität sind, die von den Deutschen hingerichtet wurden. Als über Postelberg ein Hungermarsch (*hladový pochod*) [von KZ-Häftlingen] [37] ging, hinterließ dieser eine Menge Leichen, die exhumiert wurden. Es waren ihrer ungefähr 22./

LUKEŠ: Marek, der vor Ihnen verhört wurde, sagte aus, dass er nach den Anordnungen der Offiziere arbeitete, denen er zugeteilt war. Sie jedoch sagten, dass Marek die ganze Konzentrierung organisierte.

PETERKA: Es ist offensichtlich, dass das auf Befehl der Division so war.

KOKEŠ: Wer gab Ihnen Befehle?

PETERKA: Wir arbeiteten auf Ersuchen des Vorsitzenden des örtlichen Nationalausschusses.

BUNŽA: Bei wem sollten Sie sich melden? Wer war dort für die örtliche Verwaltungskommission?

PETERKA: Marek war dort. Er war Mitglied der örtlichen Verwaltungskommission, aber die Durchführung lag beim Vorsitzenden. Sie ging aus seinem Amt hervor. Er bekam die Anweisung von der Division und führte sie aus. Der Vorsitzende gab die Anordnungen. Vor dem Rathaus fungierte Marek. Er gab Befehle, sich in Viererreihen aufzustellen, und schrie, dass jeder erschossen würde, der zu fliehen versuchte. Er wusste die Disziplin aufrechtzuerhalten.

LUKEŠ: Es wurde auch von den Gepäckstücken gesprochen. Waren Sie dabei, als die Gepäckstücke sortiert wurden? Ist Ihnen bekannt, wohin die Sachen abgeliefert wurden?

PETERKA: Dabei war ich nicht, aber alles ging auf die Verwaltungskommission. Als die Deutschen aus ihren Wohnungen weggingen, schlossen sie sie ab und behielten die Schlüssel bei sich.

BUNŽA: Wissen Sie mit Sicherheit, dass die Sachen eingesammelt und auf die örtliche Verwaltungskommission geschafft wurden?

PETERKA: Das weiß ich nicht, Kommandant des Lagers war Pelc und der war dafür verantwortlich.

LUKEŠ: Gab es im Verlaufe der Konzentrierung irgendwelche Selbstmorde?

PETERKA: Ja, jeder Fall ist gesondert gemeldet. Wir haben das der Bezirksverwaltungskommission in Saaz bekanntgegeben. An einem Tag gab es etwa 38 Selbstmorde. Die Deutschen vermuteten, dass es nach Sibirien geht. Sie waren falsch (*špatně*) informiert.

LUKEŠ: Was haben sie als Dienststellenleiter für Informationen über Marek?

PETERKA: Er kam gleichzeitig mit mir nach Postelberg. Wenn ich über ihn eine Meldung abgeben müsste, würde ich schreiben, dass er nicht vertrauenswürdig ist und dass er ein gefährlicher Mensch ist. Bei der tschechischen Bevölkerung genoss er keinen guten Ruf. Aber er ist zäh.

František Kočí

Aussage von František Kočí, Autobusfahrer der ČSD [Staatsbahn] in Postelberg Nr. 297

BUNŽA: /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Als die Konzentration der Deutschen in Postelberg stattfand, waren Sie da im Konzentrationslager? Waren Sie an der Konzentration der Deutschen auf dem Marktplatz beteiligt?

KOČÍ: Im Ganzen ja und nein, weil es die Soldaten für sich allein machten. Wir bewachten die Straßen.

BUNŽA: Waren Sie im Fasanengarten?

KOČÍ: In den Fasanengarten bin ich nicht gekommen.

BUNŽA: Waren Sie in der Kaserne?

KOČÍ: In der Kaserne war ich, aber dort durfte ich nur bis zum Tor. Ich ging dort aus Neugier vorüber, weil ich dort wohnte.

BUNŽA: Uns interessiert die Konzentrierung der Deutschen.

KOČÍ: Als die Männer abgeführt wurden, gingen wir nicht mit, weil wir nicht wussten, was geschehen wird. Als die Frauen auf dem Marktplatz abgeführt wurden, kam immer jemand und sagte, dass sich dort jemand erhängt habe. Ich ging die Häuser durchsehen, weil in ihnen viele Leichen von Erhängten waren, die wir abnahmen und in den Fasanengarten fahren ließen.

BUNŽA: In der Kaserne sollen Deutsche erschossen worden sein?

KOČÍ: Davon wusste ich nichts. Dann wurde ich zum Aufseher der Häftlinge gemacht. Die Deutschen wurden in Postelberg interniert. Man brachte sie von auswärts dorthin, und die Soldaten und Gendarmen führten sie wieder ab.

BUNŽA: Bis wann waren Sie Aufseher im Gefängnis?

KOČÍ: Ungefähr bis 10. August, vielleicht auch bis 15.

BUNŽA: Gaben Sie ordentliche Verzeichnisse ab, wenn Sie Leute abgaben?

KOČÍ: Die übergaben wir.

BUNŽA: Erinnern Sie sich an dieses Verzeichnis /er zeigt es/?

KOČÍ: Nein.

KOKEŠ: Seit wann waren Sie beim Gericht?

KOČÍ: Ich kam dorthin Ende Juni. In das Internierungslager Fasanengarten ging ich zum Mittagessen.

BUNŽA: Wissen Sie davon, dass irgendwelche Deutschen erschossen wurden?

KOČÍ: Im Grunde habe ich nichts gesehen, so dass ich nichts sagen kann. Als sie die Saazer nach Postelberg brachten, kam jemand und sagte, dass dort irgendwo drei Kühe lägen. Wir fuhren sie holen, und abends kam ich erst gegen acht Uhr zurückgefahren. Ich sah, wie die Saazer abgeführt wurden. Sie waren in der Kaserne in Postelberg. Am nächsten Tag ging ich hin um zu schauen und sah, wie Protokolle geschrieben und die Männer eingeteilt wurden. Dann kamen dort Autobusse und Lastautos angefahren und nahmen Leute mit, weil sie sie für den Betrieb brauchten.

BUNŽA: Wissen sie nichts davon, dass etliche erschossen wurden?

KOČÍ: So etwas habe ich nicht gesehen.

HOLUB: Den Haufen hinter der Schule haben Sie nicht gesehen.

KOČÍ: Darauf war ich nicht neugierig.

HOLUB: Bei der Kaserne standen Sie und schauten neugierig und jetzt wollen Sie nicht neugierig sein.

Josef Tomášek

Aussage von Josef TOMÁŠEK, Vorsitzender des örtlichen Nationalausschusses in Postelberg

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Wann wurden Sie Vorsitzender des Verwaltungsausschusses in Postelberg?

TOMÁŠEK: Im August 1945. Nach Postelberg kam ich im Mai desselben Jahres.

BUNŽA: Waren Sie nicht an der Durchführung der Konzentration der Deutschen beteiligt?

TOMÁŠEK: Nicht direkt. Als die Deutschen konzentriert wurden, schrieb ich Passierscheine (*propustky*). Damit war ich voll beschäftigt.

BUNŽA: Wer leitete die Konzentrierung und wer gab dazu den Befehl?

TOMÁŠEK: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Kannten Sie Marek?

TOMÁŠEK: Ich kannte ihn.

BUNŽA: Welchen Ruf genoss er?

TOMÁŠEK: Während der ersten Republik hatten wir mit ihm Konflikte. Er hatte ein Disziplinarverfahren. Einmal fand er eine Geldtasche, und in der war ein bestimmter Geldbetrag. Als die Frau, die sie verloren hatte, sich meldete, war die Tasche leer. Dafür wurde ihm eine Rüge erteilt, und dann wurde gegen ihn ein Disziplinarverfahren eröffnet. In einem besonders guten Ruf stand er bei uns Tschechen nicht. Wir waren überzeugt, dass er den Henlein-Leuten Informationen hinterbringt. So ließen wir uns zum Beispiel Wählerverzeichnisse anfertigen und sagten zu ihm, er solle es machen. Er machte es und verkaufte sie dann für 50 Kronen auch den Henlein-Leuten. Als ich am 14. Mai nach Postelberg kam und Marek sah, sagte ich gleich: „Was habt Ihr denn da für einen Menschen?" Der Vorsitzende sagte mir, dass sie für den Polizeidienst sonst niemand hätten. Dann kam die Konzentrierung, der OBZ [Abwehrnachrichtendienst der Armee] machte sich ihn sogleich zunutze. Er stellte sich ihnen zur Verfügung und blieb dort eine gewisse Zeit. Der örtlichen Verwaltungskommission kündigte er damals. Wir hatten damals eine Sitzung, und er sagte, dass er in die Dienste des Abwehrnachrichtendienstes übertritt und nach Saaz geht. Dann war er ausschließlich in deren Diensten und führte die Konzentrierung durch.

BUNŽA: Was geschah mit den Leuten bei der ersten Konzentrierung?

TOMÁŠEK: Die Männer standen auf dem Marktplatz und die Frauen wurden in die Kaserne beordert.

BUNŽA: Wurden die Frauen nicht in den Fasanengarten geführt?

TOMÁŠEK: An diesem Tag nicht. Das war erst am Dienstag früh. Nach zwei Tagen war nämlich das Antreten aller Deutschen – es war das um 7 Uhr früh –, und sie wurden in den Fasanengarten abgeführt. Ich war Vorsitzender der landwirtschaftlichen Kommission, und der Vorsitzende der Verwaltungskommission wies mich an, das Vieh sicherzustellen, wozu ich zwei Tage brauchte. Danach waren dort keine Deutschen mehr.

BUNŽA: Was geschah mit den Männern, die in die Kaserne kamen?

TOMÁŠEK: Gerüchten zufolge sollen sie verschwunden sein, wurden erschossen.

KOKEŠ: Wurde auch irgendein Tscheche erschossen?

TOMÁŠEK: Es wird davon gesprochen, dass auch ein Tscheche erschossen wurde, aber mit Bestimmtheit kann ich das nicht sagen. Ich erwähne einen gewissen Řička, der von tschechischen Eltern stammte und tschechisch sprach, aber wahrscheinlich unter dem Druck der damaligen Verhältnisse war der Vater gezwungen, ihn in die deutsche Schule zu schicken. Bis zum Jahre 1938 bekannte er sich zur deutschen Sozialdemokratie. Während der Zeit der Okkupation war er jedoch deutscher Nationalität. Der Gesinnung nach war er Antifaschist. Von ihm sagt man, dass er verschwunden sei.

BUNŽA: Könnten Sie uns nicht sagen, wer die Exekutionen ausführte, auf wessen Befehl, und wie viele hingerichtet wurden?

TOMÁŠEK: Ich kann nichts Genaues sagen. Ich habe nicht einen einzigen Fall gesehen.

BUNŽA: Ist Ihre Ehefrau Tschechin oder Deutsche?

TOMÁŠEK: Meine Frau ist Deutsche, aber seit dem Jahr 1921 bekennt sie sich als Tschechin. Im Jahr 1930 meldete sie sich als Tschechin, ebenso während der Okkupation, und sie bezog tschechische Lebensmittelkarten.

/Die Verhandlung wurde um 20.15 Uhr beendet./

31. Juli 1947

/Beginn der Verhandlung um 8.15 Uhr/

Jan Čupka (Čubka)

Aussage des Jan Čupka aus Rosendorf (Růžové vsi), Bezirk Tetschen (Děčín)[38]

BUNŽA /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: Herr Čupka, wo waren Sie während der Okkupation?

ČUPKA: Bis zum Jahr 1942 war ich in der Slowakei. Seit dem Jahr 1940 war ich in der slowakischen Armee. 1942

fuhr ich mit der slowakischen Sicherungsdivision (*zajišťovací divise*) nach Russland. Dort war ich bei der Sicherungsdivision in Schitomir (Žitomír). Dann bekam ich einen dreiwöchigen Urlaub, und nach Rückkehr aus dem Urlaub floh ich zu den weißrussischen Partisanen. Das war im Jahr 1943. Ich floh mit zehn Soldaten im Dorf Swolewitschi (Svoleviči) im Bezirk Minsk. Dort war ich elf Monate. Es kam die Front, woraufhin ich nach Moskau zu General Píka[39] gelangte. Dann war ich bei der Armee bis zum 15. April 1946.

BUNŽA: Sie gelangten [also] in Ihrer soldatischen Funktion auch in diesen Raum. Wann kamen Sie nach Postelberg?

ČUPKA: Daran erinnere ich mich nicht genau. Es war im Mai 1945, nach dem 15. Mai, irgendwann um den 20. Mai.

BUNŽA: Welchen Auftrag hatten Sie?

ČUPKA: Ich war hier [in Postelberg] der Leiter des OBZ [Abwehrnachrichtendienstes] der 1. Division.

BUNŽA: Ihr habt in Postelberg die Konzentrierung der Deutschen durchgeführt.

ČUPKA: Das war die Funktion der Einheit, zu der ich als Bestandteil gehörte. Es war das eine Einheit der 1. Division, die Hauptmann Černý befehligte. Ihre Funktion war es unter anderem, die Konzentrierung und den Abschub der Deutschen durchzuführen.

BUNŽA: Wer gab dazu den Dienstbefehl?

ČUPKA: Den Befehl erhielten wir in Prag. Der Kommandeur der [1.] Division war General Španiel[40], danach General Procházka.

BROŽ: Wann kamen Sie zur 1. Brigade [später 1. Division]?

ČUPKA: Zur 1. Brigade kam ich in Grottau (Hrádek) [am Grenzübergang nach Zittau]. Dort war ich beim OBZ-General Dostál.

BUNŽA: Sie haben den Befehl zur Konzentrierung aus Prag mitgebracht und kamen nach Postelberg. Wer hat sie ausgeführt?

ČUPKA: Die Einheit, die Hauptmann Černý unterstand. Ferner war dort Hauptmann Steiner und Oberleutnant Petrov [= Zícha]. Es waren dort [noch] mehr Offiziere. Den höchsten Rang hatte Hauptmann Černý.

BUNŽA: Auf welche Weise wurde die Konzentrierung durchgeführt?

ČUPKA: In Postelberg wurden die Deutschen in ein Lager verbracht.

BUNŽA: Waren Sie bei der Konzentrierung dabei?

ČUPKA: Ich war nicht dabei.

BUNŽA: Wo waren Sie in der Zeit? Waren Sie in der Kaserne oder hatten Sie ein eigenes Gebäude?

ČUPKA: Wir hatten ein eigenes Gebäude[41].

BUNŽA: Aber ein bestimmter Teil der Männer wurde nach der Konzentrierung in der Kaserne zusammengezogen.

ČUPKA: Das weiß ich nicht. Ich wohnte nicht in der Kaserne. Soviel ich weiß, waren alle im Lager.

BROŽ: Herr Čupka, für die Dauer des Verfahrens und solange Sie in diesem Raum sind, entbinde ich Sie von der Pflicht, amtliche Geheimnisse zu wahren.

BUNŽA: Für uns steht fest, dass die Männer aus Postelberg in die Kaserne abgeführt wurden [und] die Frauen in das Lager im Fasanengarten kamen. Was ist mit ihnen in der Kaserne geschehen?

ČUPKA: Herr Vorsitzender, ich war Offizier des OBZ [Abwehrnachrichtendienstes]. Ich hatte für einen bestimmten Abschnitt zu sorgen und war nicht in der Kaserne. Meistenteils fuhr ich nach auswärts.

BUNŽA: Diese Männer deutscher Nationalität aus Postelberg, die in die Kaserne abgeführt wurden, wurden liquidiert, erschossen. Was wissen Sie davon?

ČUPKA: Ich weiß davon nichts, ich war nicht dabei.

BUNŽA: Wissen Sie davon tatsächlich nichts?

ČUPKA: Nichts weiß ich davon.

BUNŽA: Sagten es Ihnen nicht einmal Ihre Soldaten?

ČUPKA: Die Soldaten sagten mir nichts.

BUNŽA: Kamen Sie in der Zeit der Konzentrierung in Postelberg mit Oberleutnant Petrov [= Zícha] in Berührung?

ČUPKA: Selbstverständlich.

BUNŽA: Waren Sie nicht im dienstlichen Kontakt?

ČUPKA: Soviel ich weiß, hatte er für die Vorbereitung der Organisation des Abschubs zu sorgen.

BUNŽA: Wie war das in Saaz?

ČUPKA: Hier hatten sie es organisiert, und eine Schwadron sorgte dafür, dass niemand entkam. Mit Oberleutnant Petrov war ich im Nationalausschuss, wo er die Frage der Mischehen löste.

BUNŽA: Wie sah es mit diesen Leuten aus?

ČUPKA: Manche wurden als unentbehrlich entlassen, die übrigen wurden nach Postelberg abgeführt. Die Tschechen wurden gleich auf dem Marktplatz entlassen. Die Deutschen wurden aus Postelberg fast alle nach Brüx [Most] zur Arbeit gefahren.

BUNŽA: Auch dort wurde ein Teil dieser Leute erschossen. Was wissen Sie davon?

ČUPKA: Ich war nicht dabei.

BUNŽA: Wissen Sie nichts davon, wer den Befehl zur Erschießung gab und wer sie ausführte?

ČUPKA: Ich weiß nichts.

BUNŽA: Ihr zogt aus Eurem Rayon [Zuständigkeitsbereich] nach Postelberg namentlich Angehörige der SS zusammen, auch aus anderen Bereichen. Erinnern Sie sich nicht, dass ihr Angehörige der SS aus Komotau dort hinschaffen ließet?

ČUPKA: Das ist möglich.

BUNŽA: Es soll dort mit ihnen roh umgegangen worden sein, man trampelte auf ihnen herum u. ä.

ČUPKA: Ich war nicht dabei, als die örtliche Besatzung [Garnison] die Säuberung durchführte. Es ist möglich, dass etliche aus Komotau hergefahren wurden, aber wie viele Leute das waren, weiß ich nicht. Ich kann mich nicht an einen einzigen Fall erinnern.

BUNŽA: Es sollen an die 300 gewesen sein.

ČUPKA: Das war folglich nicht dort. Zu uns könnten drei bis vier Personen gebracht worden sein. Zum OBZ können nicht 300 Personen geschafft worden sein.

BUNŽA: Bestehen Sie darauf, dass Sie damals nicht dabei waren, als in Postelberg die Konzentrierten überprüft und als SS-Leute ermittelt wurden?

ČUPKA: Ich war nicht dabei. Bei den Saazern war ich nur kurze Zeit. Das war damals, als sie antraten. Ich hielt mich etwa eine halbe Stunde auf und ging dann weg. Wohin sie dann geschickt wurden, weiß ich nicht.

BUNŽA: Von der Schießerei [den Erschießungen] wissen Sie nichts?

ČUPKA: Von einer Schießerei ganz gewiss nichts.

BUNŽA: Kennen Sie Marek?

ČUPKA: Das war ein Polizist aus Postelberg.

BUNŽA: Der war bei Ihrer Abteilung der Einheit OBZ. Wer nahm ihn in Dienst? Wer hat ihn für Sie ausgesucht?

ČUPKA: Der Nationalausschuss. Dort war Oberleutnant [i. R.] Zelenka. Wir kannten das Terrain nicht und brauchten Unterkunft. Marek kam auf Empfehlung des Nationalausschusses.

BUNŽA: Er kam dann in Ihre Dienste.

ČUPKA: Er war überhaupt nicht in militärischen Diensten. Er konnte [nur] als Konfident [Vertrauensmann oder Spitzel] tätig sein. Er wurde dann zum Kommandanten des Lagers in Saaz ernannt.

BUNŽA: Marek behauptet, dass Sie, als aus Postelberg Personen in die Kaserne zugeführt wurden, in der Kaserne an der Einteilung [Selektion] beteiligt waren und dass Sie von Frauen, die durchsucht wurden, mit Feldwebel Rót irgendwelche Juwelen übernahmen.

ČUPKA: Nein, bei den Postelbergern war ich überhaupt nicht.

BUNŽA: Wer führte dort die Exekutionen und Hinrichtungen durch?

ČUPKA: Ich weiß von keinen Hinrichtungen.

HOLUB: Sahen Sie nicht das große Grab bei der Schule?

ČUPKA: Ich habe es nicht gesehen. Sagen Sie mir, worum es eigentlich geht?

BUNŽA: Es geht darum, dass dort einige hundert Deutsche erschossen worden sind und Sie der Kommandant des OBZ [Abwehrnachrichtendienstes] waren. Es geht darum, wer gab dazu den Befehl?

ČUPKA: Ich gab den Befehl dazu nicht. Aber selbst wenn es so gewesen wäre, wir – Hauptmann Černý, Oberleutnant Zícha und noch ein Leutnant – waren bei General Španiel, der uns sagte: „Gehen Sie und säubern sie den Rayon (Zuständigkeitsbereich), damit die Division umziehen kann." Selbst wenn wir es getan hätten, wäre das auf einen höheren Wink (*pokyn*) hin geschehen. Der General sagte uns damals: „Ich beneide Sie, Sie haben hier eine große Möglichkeit, und denken Sie daran, dass ein guter Deutscher ein toter Deutscher ist. Je weniger von ihnen übrigbleiben, umso weniger Feinde werden wir haben. Je weniger von ihnen über die Grenze gelangen, umso weniger Feinde werden wir haben."

Brigadegeneral Oldřich Španiel (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

KOKEŠ: Über diese Dinge wird im Ausland geschrieben, [dort] werden gegen uns Kampagnen geführt, und das Parlament wählte deshalb eine Untersuchungskommission, die alles feststellen soll, um alle Vorkehrungen treffen zu können, damit diese Dinge der Republik nicht schaden. Sie wurden von der Pflicht entbunden, militärische Geheimnisse zu wahren, alle Ihre Gelöbnisse sind aufgehoben, und uns geht es nicht darum, jemand abzuurteilen, sondern darum, alles festzustellen.

BUNŽA: Uns erscheint es nicht wahrscheinlich, dass Sie davon nichts wussten.

ČUPKA: Dienstlich wusste ich davon nichts. Wenn mir die Sache privat mitgeteilt worden ist, dann ist das etwas anderes.

BUNŽA: Uns geht es darum, dass Sie uns sagen, wie die Ereignisse abgelaufen sind. Sie sprechen auf merkwürdi-

ge Art und empfinden es als Ärgernis, dass wir uns erlauben, Sie zu verhören. Da das Parlament sich nun einmal entschieden hat, für die Aufgabe eine Sonderkommission einzusetzen, gab es dafür bestimmt gewichtige Gründe.

ČUPKA: Ich war wirklich bei den Vorfällen nicht dabei.

BUNŽA: Wann wart ihr bei dem Treffen mit General Španiel?

ČUPKA: Das war im Hotel Belvedere.

BUNŽA: Wie haben Sie den Wink (*pokyn*) von Španiel verstanden?

ČUPKA: So wie es gesagt wurde. Zum Beispiel in Komotau bekamen wir etwa zwölf Deutsche, die organisiert waren. Genaue Nachweise wurden über diese Leute nicht geführt, so dass es geschehen konnte, dass irgendein Gendarm oder Soldat irgendeinen dieser SS-Männer erschoss. In dieser Zeit wurde das überall getan, aber dass ganze 300 SS-Männer erschossen worden sein sollen?

BUNŽA: Hier sollen umfangreiche Exekutionen stattgefunden haben.

ČUPKA: Dienstlich hatte ich damit nichts zu tun, privat habe ich davon gehört. Das Grab kann ich nicht kennen, weil ich nicht dabei war.

BUNŽA: Wussten Sie nicht, wie viele von den Deutschen erschossen worden sein sollen?

ČUPKA: Eine Zahl habe ich nicht erfahren. Beim Schießen war ich nicht dabei, und einen Befehl dazu habe ich nicht gegeben. Ich hörte, dass das in der Nacht durchgeführt wurde.

BUNŽA: Warum behauptet aber Marek, dass Sie dabei waren, als sie die Frauen durchsuchten, und dass Sie Juwelen übernahmen?

ČUPKA: In der Kaserne in Postelberg war ich einmal, und zwar als die Männer aus Saaz kamen. Es war dort Feldwebel Rót mit seiner Ehefrau, die Soldatin war und die Kontrolle ausführte.

BUNŽA: Haben Sie die Juwelen übernommen?

ČUPKA: Ich habe nichts übernommen.

BUNŽA: Sie waren bei der Durchsuchung, haben aber die Sachen nicht übernommen?

ČUPKA: Das war die ganze Zeit über so, als ich das eine Mal in der Kaserne war.

BUNŽA: Woher waren die Frauen?

ČUPKA: Das weiß ich nicht. Ich habe nichts übernommen.

BUNŽA: Was ist mit den Juwelen geschehen?

ČUPKA: Vielleicht haben sie sie dem Nationalausschuss übergeben, ich weiß es nicht.

BUNŽA: Wurden sie nicht auf der Kommandantur des OBZ abgegeben?

ČUPKA: Nein.

BUNŽA: Wer, glauben Sie, führte die Exekutionen aus und wer gab dazu den ausdrücklichen Befehl?

ČUPKA: Das muss von den Soldaten ausgegangen sein.

BUNŽA: Die Soldaten mussten auf irgend jemandes Befehl schießen.

ČUPKA: Ich war dort nicht. Niemand sagte mir, wer den Befehl gab und wer schoss. Möglich, dass es Herr Hauptmann Černý war, möglich, dass es Oberleutnant Zícha war. Ich meldete, und zwar bei der Kommandantur des Bereichs (*oblasti*), dass ich gehört habe, dass man es betreibt, dass irgendwelche Deutschen erschossen wurden.

BUNŽA: Wie meldeten Sie das?

ČUPKA: Ich reichte es schriftlich ein.

KOKEŠ: Herr Čupka, ist Ihnen nichts bekannt von den Gräbern im Postelberger und im Lewanitzer Fasanengarten? Dort sollen gleichfalls irgendwelche Leute erschossen worden sein.

ČUPKA: Ich weiß nicht, wo das dort ist, nicht ein einziges Mal war ich dort.

KOKEŠ: Sagten Ihnen die Soldaten davon?

ČUPKA: Den Fasanengarten kenne ich nicht, und ich war dort nicht.

HOLUB: Wem unterstanden Sie militärisch und mit wem berieten Sie sich in dieser Zeit?

ČUPKA: In der Zeit war dort niemand. Mein Auftrag war es, das Terrain zu säubern. Ich bekam den Befehl und musste die Meldungen über den 1. Bereich an den [OBZ-Leiter] Oberstleutnant Reicin schicken. Von ihm hatte ich den Befehl bekommen.

BROŽ: Wenn Sie von General Španiel auf der Kommandantur des Stabes einen Wink bekommen haben, dann begreife ich das, denn damals herrschte so eine Stimmung unter der Bevölkerung. Sie kamen hierher und hatten irgendeine Truppenabteilung. Gaben Sie dieser Abteilung irgendwelche Instruktionen? Sie bekamen einen Wink, General Španiel sagte Ihnen nicht: „Erschießen Sie jeden Deutschen!" Damals war die Stimmung so, die Einstellung von uns allen, und jetzt ging es um die Ausführung. Als Sie herkamen, in welchem Sinne gaben Sie ihrer Truppe Winke?

ČUPKA: Ich hatte Feldgendarmen, denen ich überhaupt keine Winke geben musste. Das waren Soldaten mit zwei bis drei Verwundungen, so dass es nichts genützt hätte, selbst wenn ich ihnen das verboten hätte. Ich hatte Soldaten, denen ich keine Befehle zu geben brauchte. Deshalb ist es nicht ausgeschlossen, dass sie ohne mein Wissen irgendwelche Deutschen erschossen haben.

BUNŽA: Wissen Sie von keiner anderen Aktion?

ČUPKA: Ich weiß von keiner.

LUKEŠ: Wie erkanntet ihr, dass es um SS-Leute geht?

ČUPKA: Sie waren größtenteils tätowiert und hatten Nummern.

Abgeordneter HORVÁTH [im Folgenden nur HORVÁTH][42]: Wenn Sie dienstlich in Ihren Rayon [Zuständigkeitsbereich] weggingen, hatten Sie dann irgendeinen Vertreter?

ČUPKA: Den hatte ich.

HORVÁTH: Der meldete Ihnen nichts, wenn Sie zurückkehrten?

ČUPKA: Die Dinge betrafen uns nicht, und wenn sie uns betrafen, dann meldete er mir das. Ich hatte Unterleutnant Kolenič und Unterleutnant Macháček, der hier in Saaz ist. Bei der Einheit des OBZ [Abwehrnachrichtendienstes] waren mehrheitlich Karpaten-Ukrainer[43] und Wolhynientschechen[44].

BUNŽA: So waren also außer Ihnen bei der Einheit noch die Offiziere Kolenič und Macháček?

ČUPKA: Ja.

VANĚK: Sie hatten danach irgendein Verfahren? Haben sie Sie danach verhaftet? Waren Sie nicht eingesperrt?

ČUPKA: Nein, ich ging aus Postelberg weg, und meine Funktion übernahm Hauptmann Sommer. Danach meldete ich mich beim OBZ in Preßburg (Bratislava), wurde nach Preschau (Prešov, in der Ostslowakei) versetzt und in Neustadtl am Waag (Nové Město nad Váhem) wurde ich entlassen.

Hauptmann Vojtěch Černý

Aussage des Hauptmann (štábní kapitán) Vojtěch Černý aus Hohenelbe (Vrchlabí)[45]

BROŽ /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: Herr Hauptmann, für die Dauer des Verhörs entbinde ich Sie von der Wahrung amtlicher und militärischer Geheimnisse.

BUNŽA: Herr Hauptmann, wann haben Sie den Militärdienst angetreten?

ČERNÝ: Am 1. Oktober 1937.

BUNŽA: Wie ist ihr Militärdienst verlaufen?

Černý: Im Präsenzdienst war ich bis 15. März 1939, dann floh ich am 13. August über die Grenze. Ich hielt mich bei der tschechoslowakischen Legion in Polen auf, der späteren Ostgruppe UdSSR. Dann kehrte ich über die Slowakei hierher zurück. Ich kam im Rang eines Hauptmanns zurück. Viermal wurde ich mit dem Kriegskreuz ausgezeichnet, zweimal wegen Tapferkeit und für Verdienste mit dem 1. Grad der russischen Auszeichnung *Poběda* [„Sieg"] und der jugoslawischen Auszeichnung. Bei Ruda bei Bílá Cerekev[46] wurde ich mit einem Kopfdurchschuss verwundet.

BUNŽA: Sie kamen dann hierher in dieses Gebiet. Erinnern Sie sich, bevor Sie hierher aufbrachen, wer hat Sie hierher geschickt?

Černý: Die Einheit wurde entsandt auf Befehl der Kommandantur als eine vorgeschobene Einheit der 1. Division.

BUNŽA: Auf wessen Befehl gingen Sie hierher?

Černý: Ich weiß nicht genau, wer den Befehl erteilte.

BUNŽA: Erinnern Sie sich nicht, dass Sie zu General Španiel gerufen wurden? Gab er Ihnen nicht irgendwelche Instruktionen?

Černý: Daran erinnere ich mich nicht.

BUNŽA: Sie hatten irgendeine Funktion bei der vorgeschobenen Einheit?

Černý: Ich war der zweite Stellvertreter der Operationsabteilung.

BUNŽA: Hier in Postelberg?

Černý: Ja.

BUNŽA: Außer Ihnen war hier noch Oberleutnant Petrov [= Zícha]?

Černý: Ja.

BUNŽA: Welche Funktion hatte der?

Černý: Er vertrat die zweite Nachrichtenabteilung.

BUNŽA: Dann war hier noch Leutnant Čupka?

Černý: Ja.

BUNŽA: Welche Aufgabe hatte der?

Černý: Den Abwehrnachrichtendienst.

BUNŽA: War jede Einheit für sich unabhängig, arbeitete selbständig?

Černý: Ja.

BUNŽA: Im [hiesigen] Raum wurde eine Konzentrierung durchgeführt, um das Terrain von Deutschen zu säubern. Wer hat dafür einen speziellen Befehl erteilt?

Černý: Wir trafen mit diesem Befehl schon in Postelberg ein.

BUNŽA: Wie ist diese Konzentrierung verlaufen?

Černý: Zur Verfügung gestellt wurden uns die Angehörigen des SNB [Volkspolizei] und der Polizei, die kannten die örtlichen Verhältnisse. Sie forderten die Deutschen zur Konzentrierung auf und zogen sie dann im Lager zusammen.

BUNŽA: Wurden sie nicht in die Kaserne abgeführt?

ČERNÝ: Sie wurden in die ehemalige Kaserne einer Kavallerieschwadron zusammengezogen.

BUNŽA: Wurden sie in dieser Kaserne durchsucht?

Černý: Ja.

BUNŽA: Wer leitete die Durchsuchungen?

Černý: Die Leitung hatte der OBZ.

BUNŽA: Die Deutschen hatten Juwelen und verschiedene Wertsachen bei sich. Wohin kam alles?

Černý: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Ein gewisser Teil dieser Deutschen wurde dann in der Kaserne erschossen. Wer gab dazu den Befehl?

Černý: Soweit ich weiß, wurden dort einige Deutsche erschossen und zwar, weil sie zu fliehen versuchten. Es ging um eine Zahl von vier bis fünf.

BUNŽA: Das waren irgendwelche Buben. Wer gab den Befehl zu deren Erschießung?

Černý: Zu dieser Erschießung gab den Befehl ich.

BUNŽA: Wie wurden die übrigen Deutschen erschossen? Wissen Sie davon etwas?

Černý: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Waren Sie nicht dabei?

Černý: Nein.

BUNŽA: Soweit bekannt, wurden sie noch in derselben Nacht erschossen, nachdem sie konzentriert worden waren. Wissen Sie davon nichts? Einen Befehl haben Sie nicht gegeben?

Černý: Nein.

BUNŽA: Wer hat das ausgeführt? Wissen Sie nicht, wer den Befehl dazu gegeben hat?

Černý: Den Befehl hat vielleicht der Abwehrnachrichtendienst erteilt. Vielleicht hat es noch jemand anderer getan.

BUNŽA: Haben Sie von der durchgeführten Exekution erfahren?

Černý: Ja, ich habe davon erfahren.

BUNŽA: Wurde Ihnen das dienstlich gemeldet oder erfuhren Sie es von den Soldaten?

Černý: Ich habe es von den Soldaten erfahren.

BUNŽA: Sagten sie Ihnen nicht, wer den Befehl dazu gab?

Černý: Nein, ich fragte sie nicht danach.

BUNŽA: Eine Meldung darüber gaben Sie nicht ab?

Černý: Nein.

BUNŽA: Wer hat es nach Ihrem Eindruck ausgeführt und aus welchem Grund?

Černý: Vielleicht wurde es allein deshalb ausgeführt, weil sie entweder dem Befehl nicht gehorchten oder weil sie etwas anstellten, was sie nicht sollten, was verboten war.

BUNŽA: Wussten Sie, an welchen Stellen sie erschossen wurden?

Černý: Irgendwo im Gebiet bei der Schule.

BUNŽA: Mit Leutnant Čupka sprachen Sie nicht über die Durchführung der Exekution?

Černý: Soviel ich weiß, haben wir nicht viel miteinander geredet. Ich habe ihn nicht ausgefragt, ob er jemand hinrichten lassen hat.

BUNŽA: Diese vier oder fünf Erschossenen, das waren Mitglieder der Hitlerjugend?

Černý: Ja.

BUNŽA: Sie wohnten in der Kaserne?

Černý: Nein, ich wohnte außerhalb der Kaserne.

BUNŽA: Über Nacht waren Sie nicht in der Kaserne?

Černý: Nein.

BUNŽA: Wer war der Kommandant der Kaserne?

Černý: Dort war niemand untergebracht, niemand von den Dienstgraden. Die Kaserne wurde vom Militär bewacht.

BUNŽA: Herr Hauptmann, sofern die Konzentrierung in Saaz stattfand, an der Sie mit Oberleutnant Petrov [= Zícha] und Oberst Čermák beteiligt waren, war das eine von Ihnen vorbereitete Aktion?

Černý: Keineswegs, der Befehl kam von oben, ich sollte die Konzentrierung durchführen. Zur Verfügung bekam ich eine Einheit, es waren da drei gepanzerte Züge, mit Oberleutnant Zícha forderte ich die Mitwirkung des Kommandanten der Garnison von Saaz an, weiter die Gendarmerie, die Polizei, und ich glaube, dass auch eine Reiterschwadron zur Verfügung stand.

BUNŽA: Der Befehl zur Konzentrierung kam also von oben, und Sie gaben den Befehl zu ihrer Durchführung. Die Konzentrierung wurde durchgeführt, und Männer, bei denen man nicht auf der Stelle feststellte, dass sie tschechischer Nationalität waren, wurden nach Postelberg abgeführt.

Černý: Die Gruppe wurde abgeführt, ich war jedoch nicht dabei. Alle Ausländer, ob Franzosen, Österreicher oder andere, wurden augenblicklich entlassen.

BUNŽA: Meinen Sie, dass die Deutschen männlichen Geschlechts, bevor sie nach Postelberg abgeführt wurden, überprüft wurden?

Černý: Sie wurden auf einer Wiese überprüft, ich glaube, dass es das örtliche Lager in Saaz war.

BUNŽA: Hier geht es um das Detail, ob das hier [in Saaz] oder erst in der Kaserne durchgeführt wurde.

Černý: Es muss in der Nähe von Saaz geschehen sein, weil sie entweder vor dem Mittag oder kurz danach zurückkehrten.

BUNŽA: Die übrigen wurden dann nach Postelberg abgeführt?

Černý: Ja.

BUNŽA: Dort wurde die Selektion (*třídění*) durchgeführt. Wer hatte dabei die Leitung?

Černý: Die Leitung hatte der OBZ, wenigstens nach meinem Eindruck, vielleicht die zweite Abteilung, weil die für ähnliche Angelegenheiten zu sorgen hatte.

BUNŽA: Dabei wurden auch hier in Saaz Personen herangezogen, die hier im Gefängnis waren. Erinnern Sie sich daran nicht?

Černý: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Nach der Selektion, blieben dort noch irgendwelche Personen, die vielleicht als SS-Leute und höhere Parteifunktionäre gekennzeichnet wurden und die, nach uns vorliegenden Nachrichten, erschossen wurden? Wer gab dazu den Befehl?

Černý: Ich weiß nicht, weil ich sofort, nachdem die Konzentrierung in Saaz durchgeführt war, abberufen wurde. Noch am gleichen Tag, als es beendet war, wurde ich abberufen.

BUNŽA: Wissen Sie nichts davon, dass irgendwelche Deutschen im Lewanitzer Fasanengarten erschossen worden sein sollen? Nicht einmal dem Vernehmen nach, von den Soldaten, wissen Sie davon etwas?

Černý: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Ist Ihnen nichts davon bekannt, dass in dem Gebäude, in dem der OBZ untergebracht war[47], mit Angehörigen der SS grob umgesprungen worden sei und diese erschossen worden seien?

Černý: Davon ist mir nichts bekannt.

BUNŽA: Wohin wurden Sie von hier aus abberufen?

Černý: Nach Prag.

KOKEŠ: Herr Hauptmann, wie viele Leute zählte Ihre Einheit?

Černý: Ich weiß es nicht genau. Ich weiß, dass das sehr schwache Einheiten waren, mit rund 35 Leuten.

KOKEŠ: Aus was für Soldaten war sie zusammengesetzt?

Černý: Es waren das nur Frontsoldaten, Karpatenukrainer, Leute, die die Front erlebt haben.

KOKEŠ: Hier waren noch Oberleutnant Zícha und Leutnant Čupka. Die hatten selbständige Formationen?

Černý: Čupka hatte die sogenannte Feldgendarmerie zur Verfügung. Oberleutnant Zícha /Petrov/ hatte nur einige Leute. Wenn er Leute brauchte, forderte er sie bei mir an.

KOKEŠ: Konnte Zícha oder Čupka Ihrer Einheit Befehle erteilen? Ohne Ihr Wissen als Kommandant?

Černý: Gewiss konnte er, wenn ich nicht anwesend gewesen wäre.

KOKEŠ: Kam es irgendwann vor, dass sie etwas anordneten, was Sie nicht gutgeheißen hätten?

Černý: Nein.

KOKEŠ: Hatten Sie in Ihrer Einheit irgendeinen Vertreter?

Černý: Damals hatte ich niemand.

KOKEŠ: Wer wurde Kommandant Ihrer Einheit, als Sie abberufen wurden?

Černý: Ich weiß nicht, das kam plötzlich und ich musste augenblicklich in Prag antreten.

KOKEŠ: Könnte es sein, dass Ihre Unteroffiziere oder Soldaten sich sagten: Wir werden die Deutschen ohne Kommandanten liquidieren, es geht um SS-Männer? Im Hinblick darauf, dass sie die Front erlebt hatten, konnten sie sich danach selbständig entscheiden?

Černý: Das ist möglich.

KOKEŠ: Es geht darum, ob sie so sehr diszipliniert waren, dass sie sich ohne ihren Kommandanten dazu entscheiden konnten, oder ob sie so selbständig waren, dass sie in dieser Frage ohne Ihren Befehl handelten?

Černý: Dazu ist schwer etwas zu sagen, denn die Moral verkam im Lauf des Krieges. Wenn der Soldat eine offene Rechnung hat, dann lässt er seine Wut aus.

OBZ-Kommandantur in Postelberg Haus Nr. 74 gegenüber vom Gericht (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

HOLUB: Als es zur ersten Exekution kam, von der Sie von Ihren Soldaten erfuhren, haben Sie da keine Meldung gemacht?

Černý: Nein.

HOLUB: Hielten das nicht manche für ungeschickt und unklug? Sie mussten doch wissen, dass es hier eine Reihe von Deutschen gibt, die evakuiert werden und davon draußen erzählen würden?

Černý: Ich glaube, dass darüber nicht viel nachgedacht wurde, die Deutschen taten so viel Böses, dass wir ihnen das nie heimzahlen könnten, selbst wenn wir jeden Tag Exekutionen durchgeführt hätten.

HOLUB: Das war das Sonderrecht (*výsada*) der Deutschen.

Černý: Ich weiß nicht, wie das jemand auffasst. Wenn das deutsche Volk es fertigbringt, 25 Millionen Menschen umzubringen, ist es schwer, anders zu handeln [als wir], wenn wir mit ihnen Schritt halten wollen.

BUNŽA: So kann man es sehen. Herr Oberleutnant Zícha sagt, dass Sie bei der 2. Abteilung des Stabes mit Hauptmann Steiner darüber sprachen, dass es nicht klug sei. Erinnern Sie sich daran nicht?

Černý: Daran erinnere ich mich nicht.

KOKEŠ: Haben Sie nicht überlegt, dass es aus internationalen Gründen nicht klug ist, weil die Frauen nach Deutschland kommen würden, und dass es dann propagandistisch gegen uns verwendet werden würde?

Černý: Es war schon schwer für uns, davon zu erfahren – wie viel mehr für die Zivilbevölkerung?

BUNŽA: Da war doch die Knallerei (*střelba*). Die Deutschen haben gewusst, dass man sie abknallt (*že se střílí*).

Černý: Knallerei gibt es immer wieder.

KOKEŠ: Die Gräber blieben offen, es heißt, sie sollen dort Kerzen aufgestellt haben und zum Gebet hingegangen sein.

BUNŽA: Als in Postelberg die Konzentrierung durchgeführt wurde, erinnern Sie sich da nicht, ob Sie dem Kommandanten in Postelberg den Befehl gaben, nachts die Zugänge zu bewachen, und wenn irgendeine Aktion ausgeführt würde, darüber zu schweigen? Schließen Sie das aus oder erinnern Sie sich nicht?

Černý: Keinesfalls erinnere ich mich daran. Soweit ich mich des SNB [Volkspolizei] bediente, war das ausschließlich für die Durchführung der Konzentrierung.

BUNŽA: Schließen Sie aus, dass Sie in der Nacht den Wachen einen Befehl gegeben haben?

Černý: Ich schließe das aus.

BUNŽA: Uns sagt und beteuert das der Kommandant des Postelberger SNB-Postens.

KOKEŠ: Er hat sogar Verzeichnisse und sagt, dass er dort 35 Leute hatte, die den Dienst versahen.

BUNŽA: Er sagt, dass die Exekutionen einige Tage lang ausgeführt wurden.

Černý: Daran erinnere ich mich nicht. Ihre Dienste beanspruchte ich nur, während die Deutschen konzentriert wurden.

/Bunža teilt die Aussagen von Peterka, Kommandant des SNB-Postens in Postelberg, mit./

Černý: Falls ich mich seiner für irgendetwas bediente, sagte ich ihm, dass es um Dinge geht, von denen zu sprechen nicht ratsam ist.

LUKEŠ: Wir haben im Ganzen festgestellt, dass es in Postelberg drei Einheiten gab: Ihre Einheit, die von Oberleutnant Zícha und den OBZ. Welcher Einheit unterstand die Kaserne? Wer hatte dort das Kommando?

Černý: Die Kaserne wurde von meinen Leuten bewacht, manchmal auch von den Leuten von Leutnant Čupka. Ihr Kommandant war niemand. Die Deutschen wurden dort konzentriert, und Leutnant Čupka oder Zícha gingen dort hin und suchten sich von dort Leute zur Arbeit aus.

LUKEŠ: Das war ein Internierungslager? Wer verpflegte die Leute dort, die Division oder der örtliche Nationalausschuss?

Černý: Für die Verpflegung sorgte Leutnant Čupka, ich glaube, gemeinsam mit Oberleutnant Zícha.

LUKEŠ: Wenn dort jemand hinzugehen hatte, von wem hatte er die Genehmigung?

Černý: Zutritt hatten nur Angehörige der Einheit.

LUKEŠ: Wenn irgendwelche Deutschen durchzulassen waren, wer entschied darüber?

Černý: Wenn Čupka oder Zícha damit kam, dass er so und so viele Leute braucht, suchte er sie sich aus und ging.

LUKEŠ: Wer entließ die Deutschen?

Černý: Dort waren Wachen, das waren Unteroffiziere, oder die Genehmigung kam von mir oder von Čupka. Meine Einheit hatte die Aufgabe, die Deutschen zusammenzuhalten und militärisch zu sichern.

KÁCL: Bei der Konzentrierung der Deutschen in Saaz wurden auf dem Marktplatz zwei Deutsche erschossen. Wissen Sie davon etwas?

Černý: Ja, ich erinnere mich an einen Fall.

KÁCL: Aus welchem Grund geschah das?

Černý: Der Deutsche lehnte sich heftig auf, wandte sich gegen die Wache, die ihn führte.

KÁCL: Mit einer Waffe?

Černý: Der Deutsche wollte den Befehl nicht befolgen und wurde erschossen.

KÁCL: Wurde darüber kein Protokoll verfasst?

Černý: Es galt der allgemeine Befehl, dass jemand, der sich widersetzt, zu erschießen ist.

KÁCL: Im Lager Postelberg war auch ein ehemaliger Primarius [Chefarzt] des Saazer Krankenhauses interniert, ich glaube, er hieß Dr. Janíček. Er sollte exekutiert werden, aber es ist ihm gelungen zu fliehen. Diese Person ist die Ursache, dass man von der Angelegenheit jenseits der Grenze zu reden anfing.

Černý: Davon ist mir nichts bekannt.

BUNŽA: Kennen Sie den Namen Marek?

Černý: Ja.

BUNŽA: Von welcher Zeit an arbeiteten Sie mit ihm zusammen?

Černý: Der OBZ arbeitete mit ihm zusammen.

BUNŽA: Welche Rolle spielte Marek bei diesen Exekutionen?

Černý: Ich glaube, Čupka benutzte ihn dafür, Leute zu nennen, die der Mitgliedschaft in der SS und NSDAP verdächtig waren.

BUNŽA: Sie haben ihn zu keinen Diensten benutzt?

Černý: Ich habe ihn nicht benutzt.

Růžena Fartáková

Aussage der Růžena Fartáková aus Postelberg

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Sie waren in Postelberg, als die Durchsuchung der Frauen durchgeführt wurde. Wie lief das ab?

FARTÁKOVÁ: Ich war zu Hause, als mich František Kočí abholte. Ich wusste nicht, weswegen ich mit ihm gehen sollte. Davor war verkündet worden, dass die Deutschen sich auf dem Marktplatz versammeln sollen. Ich wollte nicht gehen, aber mein Vater schickte mich dann. Ich ging zusammen mit noch einem Fräulein aus Postelberg. Als wir dort ankamen, wies uns Herr Marek an, dass wir die deutschen Frauen durchsuchen sollten, die in Alltagskleidern waren.

BUNŽA: Waren dort viele Frauen?

FARTÁKOVÁ: Ja, wir durchsuchten sie in Viererreihen. Entkleiden mussten sie sich nicht, wir durchsuchten sie am Körper.

BUNŽA: Wo war Marek?

FARTÁKOVÁ: Der war anwesend.

BUNŽA: War dort auch eine Soldatin?

FARTÁKOVÁ: Es war dort ein Soldat und seine Frau.

BUNŽA: Wie viele von den Sachen sammelten sich dort an?

FARTÁKOVÁ: Ich war damals aufgeregt, es waren dort bekannte Leute, und wir waren dabei, aufs Feld zu gehen.

BUNŽA: Die Deutschen hatten angeblich zumeist Geld und Uhren bei sich. Wie viel war das?

FARTÁKOVÁ: Es war dort Herr Marek, es waren dort Offiziere und ein Stabsfeldwebel.

BUNŽA: War dort irgendein höherer Offizier?

FARTÁKOVÁ: Es war dort ein Stabsfeldwebel.

HOLUB: Den Leutnant Čupka kannten Sie nicht?

FARTÁKOVÁ: Nein.

BUNŽA: Waren die Offiziere auf dem Hof?

FARTÁKOVÁ: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Wie trugen sie die Sachen weg?

FARTÁKOVÁ: Sie trugen sie in Einkaufstaschen weg.

BUNŽA: Wer trug es weg?

FARTÁKOVÁ: Der Feldwebel trug sie weg.

BUNŽA: Sonst ist Ihnen von einer Schießerei nichts bekannt?

FARTÁKOVÁ: Davon ist mir nichts bekannt.

BUNŽA: Wurden die Frauen dort misshandelt? Haben Sie derlei nicht gesehen?

FARTÁKOVÁ: Alles ging ruhig ab, die Frauen verhielten sich ruhig, keine musste sich ausziehen.

BUNŽA: Wie hieß das andere Mädchen, das mit Ihnen die Frauen durchsuchte?

FARTÁKOVÁ: Sie hieß Anna Aulická und wohnt in Postelberg Nr. 365.

BUNŽA: Kannten Sie Marek in Postelberg schon vor dem Krieg?

FARTÁKOVÁ: Ja.

BUNŽA: Welchen Ruf hatte er?

FARTÁKOVÁ: Das weiß ich nicht, ich war damals noch Schülerin.

František Naszwetter

Aussage des František NASZWETTER, Dachdecker in Postelberg Nr. 313

BUNŽA /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: In Postelberg wurde die Konzentrierung der Deutschen durchgeführt. Waren Sie dabei? Wer hatte die Leitung?

NASZWETTER: Ich war dabei, die Leitung hatte der OBZ [Abwehrnachrichtendienst].

BUNŽA: Wurde dazu irgendein Befehl erteilt?

NASZWETTER: Am Abend vorher wurde der Befehl gegeben, alle Deutschen sollten sich vor dem örtlichen Nationalausschuss versammeln und 3 kg Gepäck mitnehmen. Am Morgen versammelten sie sich; und alles wurde in die Kaserne abgeführt. Dabei gab es zwei Verwundete. Das war auf dem Marktplatz vor dem Hotel Moskva.

BUNŽA: Kennen Sie Leutnant Čupka?

NASZWETTER: Vom Sehen ja, aber dem Namen nach kenne ich niemand.

BUNŽA: War dort irgendein slowakischer Offizier?

NASZWETTER: Einer war dort, ich kenne ihn.

BUNŽA: War er bei der Konzentrierung dabei?

NASZWETTER: Er war dort.

BUNŽA: Nach der Konzentrierung wurde also alles in die Kaserne geführt. Welche Rolle spielte dabei Marek?

NASZWETTER: Er war an der Leitung beteiligt und fungierte als Dolmetscher.

BUNŽA: Kamen Sie in die Kaserne?

NASZWETTER: Ich war dort als Soldat. Ich unterstand einem Unterleutnant.

BUNŽA: Waren Sie bei der Einheit OBZ?

NASZWETTER: Ich war dort als Reservist.

BUNŽA: Wo waren Sie untergebracht?

NASZWETTER: Ich wohnte zu Hause, aber die Wachstube hatten wir im Hotel.

BUNŽA: Als die Leute in die Kaserne kamen, wer leitete dort die Einteilung?

NASZWETTER: Das tat der OBZ. Wir führten sie dort hin und gingen weg.

BUNŽA: In die Kaserne gingen Sie überhaupt nicht hinein? Manche Deutschen wurden erschossen. Was wissen Sie davon?

NASZWETTER: Ich war nicht dabei.

BUNŽA: Was meinen Sie, wer sie erschossen hat?

NASZWETTER: Das taten die Soldaten des OBZ.

BUNŽA: Einzelheiten darüber wissen Sie nicht?

NASZWETTER: Nein

BUNŽA: Wie viele wurden erschossen?

NASZWETTER: Aus Postelberg ungefähr sechzehn.

BUNŽA: Wie viele Männer aus Postelberg waren ungefähr versammelt?

NASZWETTER: Das lässt sich nicht abschätzen, es war eine große Kolonne, ich weiß nicht, wie viele es waren. Es waren nicht ganz zwei Kompanien. Alle wurden ins Lager (*lágru*) gebracht. Die genaue Zahl entspräche dem Lagerbestand. In das Lager (*tábora*) führten sie Männer und Frauen. Dorthin führte ich sie nicht mehr, ich hatte dann nichts mehr mit ihnen zu tun. Über Nacht wurden in Postelberg über 40 Selbstmorde verübt. Die Leichen wurden auf den Friedhof gefahren und dort bestattet.

KOKEŠ: Sie sagen, dass in der Kaserne ungefähr sechzehn Deutsche erschossen wurden.

NASZWETTER: Mehr nicht.

KOKEŠ: Wie stellten Sie fest, dass es etwa sechzehn waren? In Postelberg gab es einige hundert Deutsche männlichen Geschlechts. Es geht darum, ob alle Personen männlichen Geschlechts erschossen wurden oder nur die Amtsträger.

NASZWETTER: Vielleicht nur die Amtsträger, die übrigen wurden ins Lager abgeführt, ihnen tat man nichts. Die gingen auf Arbeit, ich habe sie gesehen.

KÁCL: Wer wurde vor der Schule zusammengeschossen? Wie viele Nächte wurde vor der Schule geschossen?

NASZWETTER: Soweit ich weiß, ungefähr drei Nächte. Ich wohnte unterhalb der Schule.

KÁCL: Waren Sie dort, um nach der Schießerei zu schauen?

NASZWETTER: Nein.

KÁCL: Warum sind Sie dort nicht hingegangen, um zu schauen?

NASZWETTER: Mich interessierte das nicht.

BUNŽA: Sprachen Sie mit den Wachleuten?

NASZWETTER: Ich war nicht dabei.

BUNŽA: Dort war doch eine Massenschießerei [Massenhinrichtung].

NASZWETTER: Ich weiß nur, dass aus Postelberg sechzehn Deutsche verschwanden.

BUNŽA: Wissen Sie von keinem Soldaten, der zum Hinrichtungstrupp gehörte?

NASZWETTER: Nein.

BUNŽA: Wie viele Leute wurden im Graben hingerichtet?

NASZWETTER: Davon habe ich keine Ahnung.

BUNŽA: Sprachen Sie mit niemand, der im Hinrichtungstrupp war?

NASZWETTER: Nein.

BUNŽA: Von anderen Massengräbern wissen Sie nichts?

NASZWETTER: In Postelberg machte ich ungefähr zehn Tage Dienst, von den Saazer Hinrichtungen weiß ich nichts.

BUNŽA: Was redete man davon in Postelberg? Wer führte es aus und auf wessen Befehl?

NASZWETTER: Das weiß ich nicht.

KOKEŠ: Nach Ihrer Ansicht wären nur Funktionäre und Nazis erschossen worden, sonst ging die normale deutsche Einwohnerschaft, Männer und Frauen, ins Lager und zur Arbeit. Zur Arbeit gingen sie und eines Tages kamen sie nicht zurück.

NASZWETTER: Daraus schließe ich, dass sie verschwanden.

KOKEŠ: Daraus haben Sie auch geschlossen, dass die sechzehn Deutschen, die nicht ins Lager kamen, erschossen wurden?

NASZWETTER: Abends führten sie sie ab. Sie waren im Gefängnis beim Bezirksgericht.

KÁCL: Wie hieß der Bürgermeister?

NASZWETTER: Lenz Josef.

HOLUB: Sie sagten, dass vor dem Hotel jemand angeschossen wurde. Wer war das?

NASZWETTER: Das war ein gewisser Player, der danach abgeschoben wurde.

HOLUB: Man spricht davon, dass an den Deutschen Gewalttätigkeiten verübt wurden.

NASZWETTER: Ich war nicht dabei.

LUKEŠ: Kennen Sie den jetzigen Vorsitzenden des ONV [Bezirksnationalausschuss] in Saaz?

NASZWETTER: Dem Namen nach ja.

LUKEŠ: Kam er nicht in Berührung mit den Sachen, die bei den Durchsuchungen einbehalten wurden?

NASZWETTER: Ich war in der Kaserne nur einmal, etwa eine Stunde. Oberleutnant Zícha kenne ich vom Sehen, aber in der Postelberger Kaserne habe ich ihn nicht gesehen.

BUNŽA: Kennen Sie irgendeinen von den Wachleuten?

NASZWETTER: Nein. Das waren durchweg fremde Leute. Nur einen kenne ich, der ist in Laun (Louny).

Rudolf Zelenka

Aussage des Rudolf ZELENKA, Schulleiter in Postelberg[48]

BUNŽA /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: Sie waren Vorsitzender der Verwaltungskommission in Postelberg und führten dort die Konzentrierung der Deutschen durch. Auf wessen Befehl geschah das?

ZELENKA: Auf Befehl des OBZ [Abwehrnachrichtendienstes]. Den Befehl übermittelte mir ein Feldwebel, der bei der Abteilung von Leutnant Čupka war. Er überbrachte mir das mit Instruktionen, wie die Konzentrierung durchgeführt werden soll.

BUNŽA: Wer leitete die Konzentrierung?

ZELENKA: Die Polizisten leiteten sie, die beim örtlichen Nationalausschuss [MNV] waren.

BUNŽA: Dort war auch Marek?

ZELENKA: Der war der Kommandant.

BUNŽA: Wer hatte ihn in Dienst gestellt?

ZELENKA: Ich kannte ihn aus der ersten Republik. Da ich dort niemand hatte, der die Ordnung gewährleistet hätte, forderte ich ihn auf, dort hinzukommen und den Polizeidienst zu organisieren.

BUNŽA: Er arbeitete dann mit dem OBZ zusammen. Wer empfahl ihn dort?

ZELENKA: Das weiß ich nicht. Er verließ von sich aus den Polizeidienst des Nationalausschusses und erschien auf einmal mit dem Abzeichen des OBZ und sagte, dass er dort eingereiht sei.

BUNŽA: Sie waren in Postelberg auch schon während der ersten Republik?

ZELENKA: Vom Jahre 1921 an diente ich beim Postelberger Bezirk, in Postelberg war ich ab 1927.

BUNŽA: Marek soll schon damals keinen guten Ruf gehabt haben?

ZELENKA: Er war sehr intelligent, hatte jedoch Fehler und gefiel nicht jedem.

BUNŽA: Was waren das für Fehler?

ZELENKA: Er trank gern und führte sich gebieterisch auf.

BUNŽA: Hatte er nicht irgendwelche Weibergeschichten?

ZELENKA: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Wie war sein Ruf in nationaler Hinsicht?

ZELENKA: Er war ein verlässlicher, guter Tscheche.

BUNŽA: Wir haben Nachricht, wonach er mit jedem zusammenzuarbeiten bereit war, dass er sich mit einer Gruppe von Henlein-Leuten traf, dort sogar gesehen wurde.

ZELENKA: Das weiß ich nicht, ob ihn dort jemand gesehen hat.

BUNŽA: Können Sie das ausschließen?

ZELENKA: Ausschließen kann ich das nicht, aber ich bin der Ansicht, dass er ein guter Tscheche war.

BUNŽA: Bei der Konzentrierung galt der Aufruf nur für Deutsche?

ZELENKA: Ja, nur für Deutsche.

BUNŽA: Wurde die Überprüfung der Personen beim Nationalausschuss vollzogen?

ZELENKA: Auf dem Marktplatz vor dem Nationalausschuss stellte man fest, wer dort hingehört und wer nicht. Es kamen dort Leute hin, die ausgesondert wurden, aber mehrheitlich wurden alle in das Sammellager im städtischen Fasanengarten gebracht.

BUNŽA: Führten sie die direkt dorthin oder zuerst in die Kaserne?

ZELENKA: Alle führten sie dort hin, Männer und Frauen. Erst von dort aus wurden manche in die Kaserne geführt. Manche waren schon früher verhaftet worden (*zajištěni,* „sichergestellt"). Die waren im Gefängnis.

BUNŽA: Sie haben sie nicht verhaftet?

ZELENKA: Ich selbst habe das nicht getan.

BUNŽA: Wer hat es getan?

ZELENKA: Marek mit dem OBZ.

BUNŽA: Sie sagen, dass alle in den Fasanengarten geführt wurden. In der Kaserne waren Sie nicht?

ZELENKA: Dort kam ich später wegen einer anderen Angelegenheit hin, etwa vierzehn Tage danach.

BUNŽA: Dort wurden irgendwelche Deutschen erschossen. Wie viele von ihnen verschwanden?

ZELENKA: Das kann ich nicht sagen. 100, 200, schwer zu sagen. Ich habe kein Verzeichnis gesehen.

HOLUB: Jemand sagt 500 bis 600.

BUNŽA: Wie viele Leute sind bei der Schule [begraben]?

ZELENKA: Rund 200. Sie sollen nicht alle aus Postelberg sein.

BUNŽA: In die Kaserne kamen Deutsche aus Saaz. Von diesen sollen auch manche erschossen worden sein?

ZELENKA: Ich habe davon gehört, aber weiß nicht, wie viele es waren. Die Hinrichtung führten sie direkt von der Abteilung OBZ aus durch.

BUNŽA: Mit Čupka sprachen Sie über diese Dinge nicht?

ZELENKA: Mit dem ließ es sich schwer sprechen, er ignorierte uns, machte alles für sich allein.

BUNŽA: Seit Beginn Ihrer Rückkehr nach Postelberg haben Sie in der Bürgerschule gewohnt?

ZELENKA: Dort zu wohnen war nicht möglich, die Schule war nicht hergerichtet. Nach Postelberg umgezogen bin ich erst ab 1. Oktober. Bis zu der Zeit stand die Schule leer. Es war dort Gerät, aber alles war in Unordnung. Früher war dort die Zentrale des Reichsarbeitsdienstes. Während der Okkupation war ich in Laun (Louny).

BUNŽA: Marek war während der Okkupation in Leneschitz (Lenešice) und soll dort irgendwelche Eigentumsdelikte begangen haben. Da haben Sie sich nicht gerade den besten Menschen ausgesucht.

ZELENKA: Jemand auszusuchen war schwer, weil einfach niemand da war.

BUNŽA: Wie viele Deutsche verschwanden insgesamt aus Postelberg?

ZELENKA: Ich weiß nicht, davon ist mir nichts bekannt.

KÁCL: Wieviel mal wurden vor der Schule Exekutionen durchgeführt?

ZELENKA: Während einiger Nächte.

KÁCL: Wie sah es vor der Schule nach der Exekution aus? Was war dort zu sehen?

ZELENKA: Dort war nachher nichts zu sehen. Der Graben war sehr tief. Er war eine wirklich große Vorrichtung für die Panzerabwehr. Die Breite war ungefähr vier bis fünf Meter, die Tiefe ungefähr sechs Meter.

KÁCL: Wer schaufelte das zu?

ZELENKA: Zugeschaufelt haben das deutsche Frauen, ich habe sie beim Zuschaufeln gesehen, es war das in der Junihitze.

KÁCL: Woher habt ihr den Chlorkalk genommen?

ZELENKA: Da berieten uns die dort anwesenden Angehörigen der Standortgarnison.

KÁCL: Könnten Sie welche benennen, die nebenan wohnten und das Schießen hörten?

ZELENKA: Direkt dort wohnte der Lokomotivführer Josef Navrátil aus der Komenskýgasse und Ladislav Malecký, Landwirt, der dort seinen Hof hat. Die haben das Schießen gehört.

KÁCL: Wie viele Nächte nacheinander war das?

ZELENKA: Das war einige Nächte. Die erste Nacht war nicht viel los. Es hieß, das sind die, die im Gefängnis waren.

KÁCL: Die kamen auch in diesen Graben?

ZELENKA: Dann nahm es zu, am meisten war in der zweiten Nacht los.

KÁCL: Das waren nur Männer?

ZELENKA: Nur Männer. Man redet auch von zwei Frauen, aber die sind angeblich nicht dort. Eine hieß Gärtnerová. Die Hinrichtungen waren nicht in der Kaserne, sondern auf dem Platz oberhalb des Grabens.

KOKEŠ: Wer sagte Ihnen das?

ZELENKA: Die Leute sagen es.

BUNŽA: Wer ordnete an, dass man den Graben mit Chlorkalk bestreuen muss?

ZELENKA: Ich wollte, dass der Graben zugestreut wird.

BUNŽA: Sie meldeten, dass dort Leichen sind?

ZELENKA: Ja, ich meldete das dem Divisionskommandanten Oberstleutnant Čermák.

BUNŽA: Was befahl er Ihnen?

ZELENKA: Er hat gesagt, dass man das zuwerfen muss, wegen der Kinder sollten wir irgendein Desinfektionsmittel hineintun und es dann in Ruhe lassen.

BUNŽA: Nach den folgenden Nächten habt ihr das auch so gemacht?

ZELENKA: Es wurde ebenfalls hineingegeben. Das besorgten die Angestellten der örtlichen Verwaltungskommission [MSK].

BUNŽA: Jetzt ist dort Sand und Lehm. Warum ist das so?

ZELENKA: Dort ist sandiger Boden und es wurde aufgeschüttet.

BUNŽA: Wovon kommen die Haufen?

ZELENKA: Das sind Aushebungen, es wird eine Gasleitung gelegt.

KOKEŠ: Wohin kamen die Deutschen [Frauen], die das zuschaufelten? Wussten sie, dass dort Leichen sind?

ZELENKA: Sie wussten es, sie mussten die dort sehen.

KOKEŠ: Wer holte sie aus dem Fasanengarten für diese Arbeiten?

ZELENKA: Gewöhnlich holte sie sich der OBZ oder sie wiesen den Wachtmeister Pelc an, sie ihnen zu schicken.

KOKEŠ: Wurde Ihres Wissens auch irgendein Tscheche hingerichtet?

ZELENKA: Man sagte das, aber ich weiß nichts davon.

Man sprach über einen gewissen Řička, angeblich ein Tscheche. Dem Namen nach war er Tscheche.

KOKEŠ: Vor dem Krieg soll er sich zu den Tschechen gemeldet haben.

ZELENKA: Vor dem Krieg meldete er sich zu den Tschechen, aber während des Krieges zu den Deutschen. Er war Sudetendeutscher.

KÁCL: Unter den Konzentrierten soll auch der ehemalige Primarius (Chefarzt) des Saazer Krankenhauses gewesen sein, dem es gelang, zu fliehen?

ZELENKA: Davon weiß ich nichts. Unter den Konzentrierten war Steinbach, der die Versorgung leitete, und der örtliche Tierarzt Dr. Lukesch, der den Volkssturm befehligte. Die entkamen, weil die Öffentlichkeit ihre Dienste benötigte. Steinbach wurde abgeschoben und Lukesch gleichfalls. Anfangs waren sie im Gefängnis.

KÁCL: Ist Ihnen etwas davon bekannt, dass Frauen im Lager missbraucht wurden?

ZELENKA: Die Angehörigen des OBZ hatten jeder in seiner Wohnung direkt einen ganzen Harem. Ich sah es selbst und konnte nichts dagegen tun.

BUNŽA: Und Leutnant Čupka?

ZELENKA: Bei Čupka war ich und sah dort eine betrunkene nackte Deutsche im Bett.

KÁCL: Und Marek?

ZELENKA: In Mareks Privatleben hatte ich keinen Einblick. Es kamen oft Beschwerden, dass Soldaten sich von deutschen Frauen bedienen ließen.

BUNŽA: Also standen die Soldaten nicht in gutem Ansehen?

ZELENKA: Ganz bestimmt nein.

BUNŽA: Wissen Sie nichts davon, dass im Lager im Fasenengarten sich irgendwelche Folterungen ereigneten?

ZELENKA: Davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Es wurde auch davon gesprochen, dass sie in der Kaserne einigen Deutschen die Geschlechtsteile abgeschnitten haben sollen?

ZELENKA: Davon habe ich nichts gehört. Meiner Ansicht nach geht es da um Märchen.

LUKEŠ: Außer dem Grab an der Schule soll es dort noch andere Gräber geben.

ZELENKA: Davon wird geredet, aber wo die Gräber sind, weiß ich nicht.

LUKEŠ: Wie viele Personen sollen dort ungefähr sein?

ZELENKA: Bei der Schule ungefähr 200.

LUKEŠ: Wie viele im Postelberger Fasanengarten?

ZELENKA: Davon weiß niemand etwas Bestimmtes. Die Leute sprechen immer von einer höheren Zahl.

LUKEŠ: Von wie vielen wird da gesprochen, die es dort geben soll?

ZELENKA: Fast jeder trachtete danach, dem auszuweichen.

LUKEŠ: Nach der Zahl der Einwohner haben Sie das nicht abgeschätzt?

ZELENKA: Deutsche, die vor dem Jahr 1938 in Postelberg waren, blieben nicht dort[49]. Es kamen viele Flüchtlinge (*vystěhovalc*ů, „Auswanderer") aus Schlesien dorthin. In Postelberg zählte man [1930] 3.300 Einwohner[50]. Man sprach davon, dass dort [jetzt] viereinhalb Tausend Deutsche sind, von denen kannte ich nicht viele Leute.

KOKEŠ: Von wie vielen Personen spricht man bezüglich der Hinrichtungen?

ZELENKA: Insgesamt von etwa 400.

KOKEŠ: Wer wurde nach Ihrer Ansicht erschossen?

ZELENKA: Vor allem waren das Leute, die Nazis waren. Nach welchen Richtlinien der OBZ sie sich aussuchte, weiß ich nicht. Das ist meine Ansicht. Ich habe es selbst gesehen, wie sie sie untersuchten, ob sie [mit SS-Zeichen- und Nummern] tätowiert sind, und wie sie Amtsträger der SS suchten. Ein Großteil derer, die sie herbrachten, trugen falsche Namen.

LUKEŠ: Ein Angehöriger des SNB [Volkspolizei] bezeichnete uns im Wald eine Stelle, wo ein Galgen aufgestellt gewesen sein soll. Wissen Sie davon etwas?

ZELENKA: Von einem Galgen weiß ich nichts. Dort wurde nur geschossen.

BUNŽA: Zwischen den Bäumen in der Richtung auf Ferbka (Vrbka) soll es einen Balken gegeben haben, wo hingerichtet wurde. Es sind dort zwei Gräber.

ZELENKA: Dort sind einige Gräber aus dem Hungermarsch (*hladový pochod*) nach Theresienstadt (Terezín)[51]. Etwas anderes weiß ich nicht davon, auch habe ich davon nichts gehört.

BUNŽA: Es war dort eine Krähenhütte?

ZELENKA: Die Hütte war irgendwo seitwärts, aber wer in den Gräbern auf dem Weinberg (*na Vinici*) begraben ist, ist mir nicht bekannt.

BUNŽA: Kannten Sie Hauptmann Černý?

ZELENKA: Ja.

BUNŽA: Wer gab den Befehl zu den Hinrichtungen, Černý oder Čupka?

ZELENKA: Ich weiß es nicht, habe auch nichts davon gehört.

BROŽ: Welchen Eindruck machte Hauptmann Černý auf Sie?

ZELENKA: Einen sehr guten, er war ein sehr intelligenter Offizier. Ich glaube, es war dort Oberleutnant Petrov [= Zícha], der sagte, wir sollten dafür sorgen, dass auf dem Platz einige Gewächse gepflanzt würden, damit es nicht so wüst aussähe. Ich wollte, dass die Leichen exhumiert würden, sie sagten jedoch, es sei zu tief.

BUNŽA: Sie waren mehrmals bei Oberstleutnant Čermák?

ZELENKA: Ich war bei ihm sehr oft. Er verkehrte bei mir im Rathaus. Was die Offiziere betrifft, hatten wir gute Kontakte. Wir ersuchten sie nur, sie möchten die Gewalt der Hinrichtungen (*exekuční moc*) beenden. Da wurde uns gesagt, dass dies eine andere Abteilung ist, die nicht der Kommandantur untersteht. Wir bemühten uns darum, dass der OBZ von hier abzieht.

LUKEŠ: Oberleutnant Zícha beteiligte sich an den Exekutionen?

ZELENKA: Das wusste ich nicht. Ich war nie bei irgendeiner Exekution dabei, ich weiß nicht, wer dazu die Befehle gab.

BUNŽA: Sprach man nicht davon, dass man das nicht tun sollte, oder wie wurde das bewertet?

ZELENKA: Dagegen war niemand. Wie ich die damalige Stimmung der Bevölkerung kenne, sagten einfach alle, dass sie [die Deutschen] es alle verdienen und dass es noch mehr sein sollten. Jeder hieß diese Maßnahmen gut, nur wurden die Art und vor allem die Orte missbilligt.

KÁCL: In Postelberg gibt es einen gewissen Beneš, der einen Schwiegervater hat, der von diesen Dingen etwas wissen soll. Wie heißt dieser Schwiegervater?

ZELENKA: Karel Wilhelm. Der hatte ständig Dienst im Rathaus. Vielleicht wüsste er von diesen Dingen mehr. Nach meiner Ansicht ist die Stimmung der Bevölkerung auch heute nicht so, dass ihnen die hingerichteten Deutschen leidtun.

KOKEŠ: Was zu tun würden Sie für geeignet halten, um diesen Gerüchten Einhalt zu gebieten?

ZELENKA: Heute macht uns das nichts, und ich würde jedenfalls empfehlen, die Sache auf sich beruhen zu lassen, weil dort allerlei gefunden würde. Dafür sprechen auch gesundheitliche Gründe.

BROŽ: Fragte jemand in Postelberg nach, ob Tschechen hingerichtet wurden?

ZELENKA: Eine Tschechin, die einen Deutschen zum Mann hatte, verlangte, dass ihr Mann für tot erklärt würde. Das war der einzige Fall, dass sich bei uns jemand nach dem Schicksal eines Verschwundenen erkundigte. Es ist jedoch nicht wahr, dass irgendein Tscheche vermisst worden wäre. Mein Eindruck ist, dass das aufgebauscht wird.

BUNŽA: Was die Zahlen betrifft, geht Ihre Aussage mit der von Marek auseinander, und es ist schwer, der Sache die Spitze abzubrechen, wenn wir keine Zahlen haben.

ZELENKA: Ich habe die Hinrichtung nicht gesehen, es war nur eine Schätzung.

Alexandr Macháček

Aussage des Alexandr MACHÁČEK, Fleischer und Selcher in Saaz, Nr. 564

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Wie und wann sind Sie in die Republik gekommen?

MACHÁČEK: Ich bin ein Wolhynientscheche und kam mit der Auslandsarmee hierher.

BUNŽA: Wann traten Sie in die Auslandsarmee ein?

MACHÁČEK: Am 15. März 1944 trat ich in die Armee ein.

BUNŽA: Wann kamen Sie nach Postelberg?

MACHÁČEK: Im Juni 1945. Am 1. Mai 1945 wurde ich zum Unterleutnant ernannt und dem 1. Regiment zugeteilt.

BUNŽA: Wo wurden Sie eingereiht?

MACHÁČEK: Ich wurde dem OBZ [Abwehrnachrichtendienst] zugeteilt.

BUNŽA: Wer war der Kommandant?

MACHÁČEK: Leutnant Čupka.

BUNŽA: Waren Sie an der Konzentrierung der Deutschen in Postelberg beteiligt?

MACHÁČEK: An der Konzentrierung war ich unbeteiligt, weil ich noch nicht dort war. Eine Konzentrierung ist in Saaz gewesen.

BUNŽA: Wohnten Sie in der Kaserne?

MACHÁČEK: Nein, ich wohnte am Marktplatz.

BUNŽA: Haben Sie gehört, dass Deutsche aus Postelberg liquidiert wurden?

MACHÁČEK: Das habe ich nicht gehört. Davon wurde geredet, und ich legte dem kein Gewicht bei. Für mich war das keine Neuigkeit. Vor jedem nehme ich den Hut ab, der damals derlei tat, aber auf meine Ehre kann ich sagen, dass ich keinen erschossenen Deutschen gesehen habe. Ich war ein frischgebackener Offizier, Befehle gab ich nicht, dafür war die Kommandantur da, und das Reden der Leute beachtete ich nicht.

BUNŽA: In Postelberg kam es zu einigen Hinrichtungen. Was wissen Sie davon?

MACHÁČEK: Für mich gab es sie nicht. Vor jedem nehme ich die Mütze ab, der so handelte. Ich bin Auslandssoldat und habe gesehen, was die Deutschen in Russland, in der Ukraine, in Wolhynien getan haben. Für mich wäre das nichts Neues, auch wenn sie heute noch Deutsche

erschießen würden. Sollen sie doch auf die Ebenen Russlands schauen!

BUNŽA: Es wurde darüber geredet, dass die Einheit OBZ sich in Postelberg unsittlich benahm, dass ihr Kommandant Čupka sich deutsche Frauen in die Wohnung mitnahm und dergleichen. Wissen Sie davon nichts?

MACHÁČEK: Čupka hatte seine Ehefrau, und ich habe keine Deutsche gesehen. Deutsche Frauen gingen in die Küche, aber Umgang mit ihnen habe ich keinen gesehen. Als Kommandant war Čupka scharf und sperrte für jede Kleinigkeit ohne Rücksicht auf den Dienstgrad ein.

BUNŽA: Wie lange waren Sie in Postelberg?

MACHÁČEK: Etwa einen Monat.

BUNŽA: Wurden dorthin irgendwelche Deutschen aus Komotau zugeführt? Es ging um eine Zahl von ungefähr 300.

MACHÁČEK: Daran erinnere ich mich nicht. Innerhalb meines Wirkungsbereiches fand so etwas nicht statt. In Komotau war ich einmal, damals wurden ungefähr 70 SS-Leute aufgegriffen, aber ich weiß nicht, was mit ihnen geschah. Alle Deutschen wurden in die Hydrowerke auf Arbeit geschickt. Nach Postelberg kam kein einziger.

BUNŽA: Wissen Sie nichts davon, dass im Postelberger Fasanengarten irgendwelche Hinrichtungen durchgeführt wurden?

MACHÁČEK: Ich war dort nicht. Dort war irgendein Lager, und der Leutnant verbot jeglichen Verkehr und gab den Befehl, die Wachen des OBZ sollten kontrollieren, ob die Aufseher ordnungsgemäß das ganze Lager beaufsichtigten. Es wurde nämlich festgestellt, dass unsere und russische Soldaten in der Nacht dort mit deutschen Frauen verkehrten (*docházeli za Němkami*), besonders die Revolutionsgarde, so dass sich Geschlechtskrankheiten verbreiteten.

KÁCL: Wer war Dr. Jezdinský?

MACHÁČEK: Der wurde abgeschoben. Er wurde abgeschoben auf Wunsch seiner Ehefrau. Er hätte jedoch hier bleiben können, er ging freiwillig weg.

Richard Rosner (Rozner)

Aussage des Richard ROZNER, Elektrotechniker aus Postelberg.

KOKEŠ: /nach Belehrung und Feststellung der Personalien/: Sie waren im Mai 1945 in Postelberg? Nahmen Sie an der Sammlung (*shromažďování*) der Deutschen teil?

ROZNER: In der Kaserne war ich ungefähr zehn Tage. Ich wurde dorthin abgeführt.

KOKEŠ: Erzählen Sie uns, wie es dort zuging.

ROZNER: Als wir dort ankamen, sperrten sie uns ein und wir durften nicht hinaus.

KÁCL: Was gaben sie euch dort zu essen?

ROZNER: Abends bekamen wir Brot, manchmal Wasser und manchmal nicht.

KOKEŠ: Mit wie vielen Leuten waren Sie dort?

ROZNER: Mit ungefähr 3.000.

KOKEŠ: Waren dort Männer und Frauen?

ROZNER: Frauen sah ich nur ungefähr fünf.

KOKEŠ: Was geschah weiter?

ROZNER: Dann kam ich nach Saaz.

KOKEŠ: Warum kamen Sie nach Saaz?

ROZNER: Ins Lager kam ich dort. Dann kam ich nach Ferbenz (Rvenice).

KOKEŠ: Waren Sie allein oder wart ihr zu mehreren?

ROZNER: Wir arbeiteten auf den Feldern. In Ferbenz nahmen sie mich mit. Als wir an einem Abend nach Hause kamen, kamen sie dorthin angefahren und fuhren uns hierher.

KOKEŠ: Wer kam gefahren?

ROZNER: Soldaten kamen gefahren und holten mich ab.

KOKEŠ: Was ist Ihnen von irgendeiner Schießerei bekannt?

ROZNER: Dort auf dem Hof [in der Postelberger Kaserne] erschossen sie irgendwelche Buben (*kluky*).

BUNŽA: Schauten Sie dabei zu?

ROZNER: Wir waren auf dem Hof, also sahen wir es. Dann gruben wir Löcher im Fasanengarten in Lewanitz (Levanice). Einmal waren wir dort und gruben bis zu einer Tiefe von etwa einem halben Meter. Dann mussten wir aufhören.

KOKEŠ: Wann waren Sie beim Graben, bei Tag oder Nacht?

ROZNER: Das war bei Tag.

Kokes: Wie viele von euch waren dort?

ROZNER: Ungefähr 70.

KOKEŠ: Wie groß waren die Löcher?

ROZNER: Wir gruben bis zu einer Tiefe von etwa einem halben Meter, lang waren sie etwa zehn Meter und breit etwa drei Meter. Dann mussten wir sofort weggehen. Sie hatten uns gesagt, dass wir nach Erreichen einer Tiefe von drei Metern nach Hause gehen könnten, aber dann wurden wir augenblicklich zurückgezogen.

KOKEŠ: Ist Ihnen bekannt, dass in der Kaserne irgendwelche Leute erschossen wurden?

ROZNER: Es wurde gesagt, aber ich habe nichts gesehen.

BUNŽA: Haben Sie auch das Schießen nicht gehört?

ROZNER: Als ich in der Kaserne war, wurde sehr oft geschossen. Einmal wurde irgendein Soldat angeschossen, der danach starb, und da der Verdacht bestand, dass es die Deutschen getan hätten, sollten wir erschossen werden. Manchmal kamen in unsere Unterkunft Soldaten, die uns schlugen, und es kam vor, dass manche Deutschen angeschossen wurden.

KOKEŠ: Von irgendeiner Schießerei wissen Sie nichts?

ROZNER: Weiß nicht, ich war nicht dabei.

KOKEŠ: Wo haben Sie das Loch im Fasanengarten gegraben?

ROZNER: Es war das links von der Straße, wenn man nach Lewanitz (Levonice) fährt.

KOKEŠ: Würden Sie die Orte finden?

ROZNER: Ich würde es finden. Es ist zu sehen, wie es eingesunken ist.

VANĚK: Wie weit ist das von dem Forsthaus?

ROZNER: Etwa 500 Meter.

BUNŽA: Von wann an waren Sie in der Kaserne? Waren da schon die Deutschen aus Postelberg dort, als sie hinkamen?

ROZNER: Die waren am Sonntag angekommen, bevor ich am Freitag ankam. Aus Saaz kamen sie dann am Sonntag darauf an.

BUNŽA: Weshalb wurden Sie aus dem Lager entlassen? Ihre Eltern sind Deutsche? Wo sind sie?

ROZNER: Die Mutter ist in Bodenbach (Podmokly) [Tetschen-Bodenbach a. d. Elbe], Vater habe ich keinen. Der Vater war im Wehrdienst.

BUNŽA: Wann ist er eingerückt?

ROZNER: Er ging zum Militär im Jahre 1943, aber wir lebten nicht zusammen.

BUNŽA: Sprachen Sie im Lager mit niemandem darüber, wie viele Leute ungefähr erschossen worden sind?

ROZNER: Das weiß ich nicht. Jeder sagte etwas anderes. Ich kann es nicht sagen.

Václav Vlček

Aussage des Václav VLČEK, Beamter des MNV [örtlicher Nationalausschuss] in Postelberg

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Gelangen nach Postelberg irgendwelche Anträge des Internationalen Roten Kreuzes betreffend Deutsche, die dort verschwunden sein sollen?

VLČEK: Das trifft zu.

BUNŽA: Wie viele davon kommen dort an?

VLČEK: Durchschnittlich eine Anfrage pro Tag. Die Gesamtzahl aller Anfragen ist etwa 250.

KOKEŠ: Auf was für Leute beziehen sich die Anfragen?

VLČEK: Auf Leute deutscher Zugehörigkeit, die in Postelberg, Saaz und Umgebung lebten. Auf Leute aus dem Bezirk Saaz.

KOKEŠ: Was wollen die Fragesteller wissen?

VLČEK: Wo die Leute sind, sie erkundigen sich nach ihrem Schicksal und ob wir ihren Aufenthalt kennen.

KOKEŠ: Was machen Sie mit diesen Anfragen?

VLČEK: Wir beantworten sie mit der Mitteilung, dass über das Schicksal der Person, nach der gefragt wird, nichts bekannt ist.

KOKEŠ: Bei Personen, die abgeschoben wurden, wird das da mitgeteilt?

VLČEK: Bei abgeschobenen Personen wird es mitgeteilt.

KOKEŠ: Woher beziehen Sie dafür die Evidenz?

VLČEK: Wir haben Verzeichnisse aus dem Lager, die die Kommission über die Staatsbürgerschaft führte.

KOKEŠ: Ist Ihnen etwas davon bekannt, dass irgendwelche Deutschen aus Postelberg, die in der Kaserne waren, hingerichtet wurden?

VLČEK: Persönlich war ich nicht dabei. Man spricht und redet davon viel, ich weiß nicht, ob etwas davon wahr ist, vielleicht ja. Ich bin hier seit dem Jahr 1944.

KOKEŠ: Ist Ihnen bekannt, wie viele der Deutschen erschossen worden sein sollen?

VLČEK: Das ist mir nicht bekannt geworden.

KOKEŠ: Sie sollen behauptet haben, dass es dort 5.000 gewesen sind [52].

VLČEK: Ich ging zur Arbeit, und dort standen zwei Herren und fragten mich, wie viele dort liegen. Ich sagte, wenn ich für jeden eine Krone hätte, könnten wir drei Tage besoffen sein. Eine Anzahl gab ich nicht an.

KOKEŠ: Wie viele können es gewesen sein nach den Erzählungen der Leute?

VLČEK: Jemand sagt zwei-, jemand drei-, jemand eintausend.

KOKEŠ: Sie kannten Postelberg? Wie viele Deutsche aus Postelberg werden vermisst, von denen man sagen könnte, dass sie hingerichtet wurden?

VLČEK: Aus Postelberg etwa vierundzwanzig, weil das die Oberbonzen waren.

KOKEŠ: Von anderen wissen Sie nichts?

VLČEK: Von anderen weiß ich nichts.

Josef Grüner

Aussage des Josef GRÜNER, Schlosser aus Postelberg, Nr. 96

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Ist Ihnen bekannt, wie viele Deutsche im Lewanitzer Fasanengarten liquidiert wurden?

GRÜNER: Nein.

BUNŽA: Damals sollen dort irgendwelche Deutschen erschossen worden sein.

GRÜNER: Ich hielt mich dort nicht auf, ich pendelte dorthin vom 15. Juni 1945 an von Tschentschitz (Čenčice) aus. Vorher fuhr ich dort überhaupt nicht hin.

BUNŽA: Behaupteten Sie nicht niemals niemandem gegenüber, dass im Lewanitzer Fasanengarten drei- bis viertausend Personen begraben sind? [53]

GRÜNER: Nie habe ich das behauptet.

Vladislav Hamous

Aussage des Vladislav HAMOUS, Zimmermaler in Postelberg, Nr. 294

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit und Feststellung der Personalien/: Sie sind nach der Revolution eingerückt?

HAMOUS: Ja, in Laun (Louny). Auf eine Woche kam ich nach Postelberg, ungefähr um den 20. Mai.

BUNŽA: In Postelberg wurde die Konzentrierung der Deutschen durchgeführt. Waren Sie daran beteiligt?

HAMOUS: Ich war nicht daran beteiligt, ich weiß nur, dass sie morgens durchgeführt wurde.

BUNŽA: Wissen Sie von irgendwelchen Folterungen dieser Leute?

HAMOUS: Davon weiß ich nichts. Als sie die morgens abführten, verlegte uns gleich an demselben Tag Unterleutnant Bureš nach Wittosess (Bitozeves).

BUNŽA: Waren Sie bei irgendeiner Anhörung in dieser Sache?

HAMOUS: Einmal kamen dort zwei Polizisten hin.

BUNŽA: Denen gegenüber bestätigten Sie, dass dort irgendwelche Deutschen gefoltert wurden.

HAMOUS: Nichts habe ich gesagt. In Laun habe ich gesehen, wie sie zwei SSkys [SS-Männer] fertigmachten (*dělali*). Der eine hatte ungefähr fünfundzwanzig Striche eintätowiert. Sie fragten ihn, warum er diese Zeichen habe.

BUNŽA: Sahen Sie etwas in Postelberg, was Kinder mit ansehen mussten? Den Geheimpolizisten sagten Sie so etwas [54].

HAMOUS: Sie sagten, sie kämen vom Pressebüro, also haben wir nicht viel mit ihnen gesprochen.

KOKEŠ: Kannten Sie Čupka?

HAMOUS: Den habe ich nur einmal gesehen, bevor wir nach Wittosess (Bitozeves) gingen. Damals war ich Stellvertreter des Zugführers [der Einheit]. Zu Čupka ging ich damals mit einer Meldung.

BUNŽA: Sie sagten, dass damals alle betrunken waren.

HAMOUS: Als ich mit der Meldung hinging, da waren sie alle betrunken. Damals rannte ich von dort über die Treppe weg, sonst hätten sie mich erschossen. Unten schrie mich ein Soldat an, ich solle die Hände hochnehmen. Ich musste das tun, weil sie mich sonst erschossen hätten.

BUNŽA: Sahen Sie dort irgendwelche erschossenen Personen?

HAMOUS: Jemand gab dort in dem Raum nebenan von Čupka einen Schuss ab. Es saßen dort vier Kerle (*chlapi*). Als der Schuss pfiff, lief ich davon.

BUNŽA: Wie lange ist es her, seit die Polizisten Sie befragten?

HAMOUS: Das ist etwa drei bis vier Wochen her.

BUNŽA: Sie überbrachten Čupka irgendeine Nachricht?

HAMOUS: Die Nachricht kam aus Leitmeritz (Litoměřice), und ich musste hingehen, weil ich stellvertretender Zuführer war. Die Meldung überbrachte ich ungefähr um 11 Uhr nachts.

BUNŽA: Wissen Sie etwas davon, dass bei der Vorführung der Deutschen ein Fritz Schmelzer erschossen werden sollte?

HAMOUS: Das war mein Arbeiter. Als ich die Nationalverwaltung (*národní správu*) übernahm, arbeitete er im Betrieb. Später wurde er ausgesondert und ist abgeschoben. Weiter arbeitete bei mir ein gewisser Katscher.

BUNŽA: Ist Ihnen irgendetwas von den Hinrichtungen bekannt? Wie viele wurden hingerichtet?

HAMOUS: Aus Wittosess (Bitozeves) hatte ich den Blick auf die Staatsstraße nach Postelberg und sah, wie die Leute aus Saaz dort gingen, aber wie viele Leute dort erschossen wurden, davon ist mir nichts bekannt.

/Verhandlung unterbrochen um 13.15 Uhr/

/Verhandlung wieder aufgenommen um 14.15 Uhr/

František Kokaisl

Aussage von František KOKAISL, ehemaliger Gendarmeriewachtmeister in Saaz

BUNŽA /nach Ermahnung zur Wahrheit, Entbindung vom Amtsgeheimnis und Feststellung der Personalien/: Von wann an waren Sie in Saaz?

KOKAISL: Vom 17. Mai 1945.

BUNŽA: Waren Sie bei der Konzentrierung der Deutschen anwesend?

KOKAISL: Wir kamen aus dem Leitmeritzer Bezirk, und ich wurde zum Kommandanten des neu errichteten [Gendarmerie-] Postens im Bezirk Podersam bestellt.

BUNŽA: Wann kam das Militär?

KOKAISL: Das Militär war schon hier, es war Herr Oberstleutnant Duřt hier. Darüber habe ich hier Aufzeichnungen /er zeigt sie vor/.

BUNŽA: Es kam der Befehl, dass die Konzentrierung der gesamten Einwohnerschaft männlichen Geschlechts vollzogen werden sollte, und zwar auf dem Marktplatz. Wie lief das ab?

KOKAISL: Wir waren entsprechend dabei, z. B. wenn wir Personen deutscher Nationalität begleiteten.

BUNŽA: Wurde darauf geachtet, wer ein Tscheche ist?

KOKAISL: Ja, auf dem Marktplatz. Die Deutschen wurden von den Tschechen und Angehörigen anderer Nationalitäten getrennt. Das wurde hier auf dem Marktplatz durchgeführt. Ein Offizier rief aus, jeder solle je nach seiner Nationalität heraustreten. Die übrigen wurden wahrscheinlich nach Postelberg abgeführt. Dort war ich schon nicht mehr, deshalb weiß ich nicht, was dort mit ihnen geschah. Nach dem Abschub führten wir Durchsuchungen durch und beschlagnahmten, was zu beanstanden war. Wir lieferten das an die Standortkommandantur ab. Die Frauen blieben in den Wohnungen.

BUNŽA: Haben Sie mit einem gewissen Marek Kontakt gehabt?

KOKAISL: Nein.

BUNŽA: Es wurde hier ein Internierungslager eingerichtet, und einer der Kommandanten war Marek. Waren Sie in keinem Lager?

KOKAISL: Wir führten dort ein Verzeichnis.

BUNŽA: War bei der Abgabe der Juwelen und Wertsachen im Lager die örtliche Verwaltungskommission [MSK] dabei?

KOKAISL: Die örtliche Verwaltungskommission war dort, die Sachen wurden versiegelt und an die Nationalbank abgegeben.

BUNŽA: Sie haben Marek nicht gekannt?

KOKAISL: Ich wusste, dass er da ist, aber ich bin mit ihm nie zusammengetroffen und weiß nichts davon, dass er der Kommandant irgendeines Internierungszentrums in Saaz gewesen wäre.

BUNŽA: Wissen Sie etwas davon, dass in irgendeinem Lager an Frauen irgendwelche Grausamkeiten begangen worden sein sollen?

KOKAISL: Davon ist mir nichts bekannt. /Aus dem Dienstbuch, das F. Kokaisl vorlegte, stellt man fest, dass unter Nr. 6 eine Eintragung mit dem Datum 3. Juni 1945 steht, in der ausgeführt wird, dass eine Konzentrierung und ein Rundgang zum Zweck der Benachrichtigung aller Männer im Alter von 13 bis 65 Jahren in Saaz durchgeführt wurde, gemäß einem mündlichen Befehl des Standortkommandanten Oberstleutnant Duřt. Unter Nr. 23 und 24 ist über Begehung der Militärkaserne zum Zweck der Durchsuchung der persönlichen Gepäckstücke der internierten deutschen Frauen und eine Eintragung über den Begleitgang bei der Verbringung der Juwelen in die Nationalbank in Saaz./

Oldřich Pelc (Pelz)

Aussage des Oberwachtmeisters Oldřich Pelc aus Lipenec

BUNŽA /nach Ermahnung und Feststellung der Personalien/: Herr Oberwachtmeister, von wann an waren Sie in Postelberg?

PELC: Vom 26. Mai 1945 bis 30. März 1946. Am 26. Mai 1945 kamen wir in Postelberg an und suchten eine Unterkunft. Mit Peterka schliefen wir auf der ehemaligen deutschen Station [Gendarmerieposten]. Die räumten wir zur tschechischen Station um. Am 28. Mai bekam ich vom örtlichen Nationalausschuss die Anordnung, die Funktion eines Lagerkommandanten zu übernehmen. Am 29. Mai früh ging ich mit den Deutschen in das Lager im Fasanengarten.

BUNŽA: Wann wurde die Konzentrierung durchgeführt?

PELC: Am Morgen desselben Tages. Alle führten wir in den Fasanengarten ab, Kinder, Frauen und Männer.

BUNŽA: Wer leitete die Konzentrierung?

PELC: Der örtliche Nationalausschuss. Tags zuvor war ein Aufruf im städtischen Rundfunk [Drahtfunk].

BUNŽA: Blieb niemand in Postelberg? Welche Helfer hatten Sie?

PELC: Ich hatte die Revolutionsgarde und Soldaten aus Laun (Louny). Es waren etwa dreißig.

BUNŽA: Um wie viele Leute ging es da?

PELC: Etwa 1.500.

BUNŽA: Was war mit den übrigen?

PELC: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Glauben Sie, dass diese 1.500 Leute alle Einwohner deutscher Nationalität waren?

PELC: Das konnten sie nicht sein [55]. Wo die übrigen waren, weiß ich nicht. Als der Rundfunk zur Konzentrierung aufforderte, war ich dabei, in Laun Soldaten und Gardisten zu besorgen. In Postelberg war ich nicht, so dass ich die Zahl

der Einwohner nicht kannte, die dort nach der Revolution waren.

BUNŽA: Wurden aus dem Lager manche zurückgeschickt?

PELC: Es wurden ganze Familien entlassen. Die örtliche Kommission ermittelte die Zuverlässigkeit.

BUNŽA: Gingen irgendwelche Männer von dort in die Kaserne in Postelberg?

PELC: Nach Postelberg nicht.

BUNŽA: Ließen sie irgendwelche Männer zurückgehen?

PELC: Wenn sie zuverlässig waren, dann ließen sie sie gehen.

BUNŽA: Sie sagen, dass keine Männer von Ihnen in die Kaserne wegführt wurden. Uns wurde aber hier gesagt, dass erst vom Lager aus manche in die Kaserne gingen.

PELC: Ganz bestimmt nein. Gleich am dritten Tag gingen die Leute auf Arbeit.

BUNŽA: Führten sie im Lager irgendwelche Überprüfungen durch?

PELC: Ja.

BUNŽA: Nach welchen Gesichtspunkten?

PELC: Ich war nicht dabei, das machte der örtliche Nationalausschuss [MNV].

BUNŽA: Wissen Sie, was man ermittelte, Zugehörigkeit, Funktionen?

PELC: Sofern es um Entlassungen ging, reichten sie selbst ihre Gesuche ein, und die Kommission entschied darüber. Sie hatte sechs bis acht Mitglieder.

BUNŽA: Kamen im Lager irgendwelche Ungebührlichkeiten vor?

PELC: Das verneine ich entschieden.

BUNŽA: Es war dort irgendein deutscher Katechet eingesperrt, der sagte, dass er von Zivilisten Schläge bekommen hätte.

PELC: Nein, davon weiß ich nichts.

BUNŽA: Wer hatte dort die Aufsicht?

PELC: Eine militärische Einheit und die Revolutionsgarde.

BUNŽA: Sie wissen nicht, dass sich dort so etwas ereignet hätte?

PELC: Ich weiß es nicht. Ich kenne einen Fall, dass dort ein Deutscher war, der geistig zurückgeblieben war, an der Sonne arbeitete und aus dem Lager ausriss. Er war drei bis vier Tage weg, draußen nahmen ihn Zivilpersonen fest, und auf dem Weg ins Lager verprügelte ihn ein Mann. Sonst ist mir kein anderer Fall irgendwelcher gewaltsamen Übergriffe gegen internierte Personen bekannt.

BUNŽA: Herr Oberwachtmeister, irgendwo in der Nähe des Lagers sollen Hinrichtungen von Deutschen stattgefunden haben?

PELC: Ich habe nichts gesehen, obwohl ich im Fasanengarten hin und her ging. Ich war dort von abends bis morgens.

BUNŽA: Von Hinrichtungen haben Sie nichts gehört?

PELC: Nur vom Erzählen habe ich gehört, dass in Postelberg Hinrichtungen durchgeführt worden sein sollen.

BUNŽA: Als Sie die Leute in das Lager übernahmen, bekamen Sie da irgendein Verzeichnis?

PELC: Dieses Verzeichnis fertigte ich mir selbst an.

BUNŽA: Wo ist das Verzeichnis?

PELC: Das war eine Kartei, der ehemalige Richter in Postelberg, Dr. Harnisch und zwei Anwälte machten dieses Verzeichnis.

BUNŽA: Wo ist die Kartei?

PELC: Der jetzige Hauptmann Zícha hat es gesehen. Alles blieb dort, als ich das Lager dem Stabswachtmeister Štích übergab.

BUNŽA: Wohin kamen die Karteien nach Aufhebung des Lagers?

PELC: Seit 24. Dezember 1945 bin ich weg, und das Lager habe ich damals abgegeben. Die Karteien blieben weiter im Lager.

BUNŽA: Es sollen dort unsere und russische Soldaten zu Frauen gekommen sein?

PELC: Sie kamen hin, aber nicht hinein.

BUNŽA: Wie bekamen sie die Frauen heraus?

PELC: Wenn dort ein Russe kam, wurde ich verständigt, er kam mit einer Wache. Ich hatte strengen Befehl, Soldaten nicht hineinzulassen. Ich kann nicht einen einzigen Fall anführen, dass irgendein Soldat, Russe oder unsriger, hineingekommen wäre und eine Frau missbraucht hätte. Einen solchen Vorfall gab es nicht.

BUNŽA: Gingen deutsche Frauen hinaus?

PELC: Ja, sie gingen zu den Soldaten. Nach dem Befehl sollten Sie wöchentlich wechseln.

BUNŽA: Waren dort Geschlechtskrankheiten verbreitet?

PELC: Ich hatte dort zwei Ärzte, es war dort Dr. Tauschek und Dr. Jezdinský. Dr. Tauschek war gewissenhaft. Ich hatte Männer und Frauen getrennt. Es war dort ein Krankenhaus. Ein Arzt ordinierte dort ständig. Infektionsfälle fuhren wir in das Krankenhaus in Saaz.

BUNŽA: Von den Frauen hatte keine eine Geschlechtskrankheit?

PELC: Davon weiß ich nichts, der Arzt meldete mir das nicht.

KOKEŠ: Hier wurde behauptet, dass die gesamte in Postelberg anwesende Einwohnerschaft männlichen Geschlechts, vielleicht von 14 oder 15 Jahren an, überhaupt nicht in Ihr Lager abgeführt wurde, sondern direkt in die Kaserne abgeführt und dort erschossen wurde. Ist Ihnen davon etwas bekannt?

PELC: Davon ist mir nichts bekannt. Bei der Konzentrierung traten Frauen und Männer nach ihrem Alter an, und alle wurden zuerst in das Lager abgeführt. Ein Deutscher, der zu mir ins Lager kam, verließ das Lager auch wieder, wenn er nicht eines natürlichen Todes starb.

KOKEŠ: Für uns steht fest, dass einige Deutsche, die beim Gericht in Postelberg waren, in die Kaserne abgeführt wurden.

PELC: Das waren internierte Männer. Die kamen zu uns ins Lager. Es waren etwa sechzig. Sie kamen dort nach und nach an.

KOKEŠ: Hatten Sie Verzeichnisse von diesen?

PELC: Die forderte ich an. Als ehemaliger Gendarm wusste ich, dass es für jeden, der beim Gericht ist, eine Gerichtsakte geben muss. Nach Akten suchte ich in den Stationen [Gendarmerieposten], wo die Deutschen verhaftet worden waren, und bereitete sie für die Gerichtsverfahren vor. Die Deutschen blieben im Lager, im Lauf der Zeit wurden sie von den Nationalverwaltern[56] für die Wirtschaft angefordert, weil diese mit deren Leitung nicht vertraut waren. Ich gab sie ihnen heraus.

KOKEŠ: Hier haben wir ein Verzeichnis /er zeigt es/. Wissen Sie nicht, ob manche der darin Aufgeführten zu Ihnen in das Lager kamen?

PELC: Dr. Lukesch kam zu mir. Er war beim Gericht und vom Gericht aus fuhr er hinaus.

KOKEŠ: Wohin kam er dann?

PELC: Von mir kam er vor ein ordentliches Volksgericht in Brüx (Most). Er war nervenleidend. Manche aus diesem Verzeichnis waren bei mir.

KOKEŠ: Ist Ihnen bekannt, dass in den Bereich des Fasanengartens Leichen aus der Kaserne gefahren und dort vergraben wurden? Beobachteten Sie so etwas nicht?

PELC: So etwas habe ich nicht gesehen, noch wurde mir etwas dergleichen gemeldet.

KOKEŠ: Wie beurteilen Sie die Behauptung, dass die gesamte männliche Bevölkerung von Postelberg erschossen worden sein soll? Sie waren hier. Halten Sie es für möglich, dass die männliche Einwohnerschaft von Postelberg hingemordet wurde?

PELC: Nein, auch bei den Frauen war so etwas nicht zu erkennen.

BUNŽA: War im Lager nicht die Rede davon, dass geschossen wird?

PELC: Nein.

BUNŽA: Sie sagen, dass 1.500 von ihnen in das Lager abgeführt worden sind. Wie viele davon waren Männer?

PELC: Ein schwaches Drittel. Die Männer hatte ich in der [Nr.] 8, dort waren fünf Räume mit je 45 Personen. Getrennt untergebracht hatte ich die Frauen, getrennt Mütter und Kinder mit Müttern ebenfalls getrennt.

BUNŽA: Können das alle Männer aus Postelberg im Alter von 13 bis 65 Jahren gewesen sein?

PELC: Das konnten nicht alle sein. Dort hätten mehr Männer sein müssen.

BUNŽA: Wissen Sie nicht, was mit den übrigen geschehen ist?

PELC: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Wie viele Einwohner gab es in Postelberg zu der Zeit, als die Konzentrierung durchgeführt wurde?

PELC: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Sie hatten im Lager 250 Männer im Alter von 13 bis 65 Jahren, manche Männer kamen zusätzlich vom Wehrdienst zurück, so dass sich ihr Bestand noch um einiges erhöhte. Sie hatten ferner einen Überblick durch das Verpflegungswesen.

KOKEŠ: Blieben manche Deutsche in den für das Wirtschaftsleben wichtigen Betrieben?

PELC: Nein, dort blieb niemand.

BUNŽA: Wo waren also die übrigen, wo war der Rest?

PELC: Das weiß ich nicht.

Gegenüberstellung Pelc – Marek

/Marek wird hereingeführt/

BUNŽA: Herr Marek, erinnern Sie sich, wie die Sache mit der Konzentrierung in Postelberg ausgeführt wurde? Gingen dort in das Lager irgendwelche Männer?

MAREK: Dorthin gingen nur Männer über sechzig. Die übrigen gingen alle in die Kaserne.

BUNŽA: Wer ging in den Fasanengarten?

MAREK: Dorthin gingen nur Frauen und Kinder und alte Weiber. In der Kaserne waren nur junge Frauen.

BUNŽA: In den Fasanengarten gingen also keine Männer im Alter von 14 bis 65 Jahren? Der Herr Oberwachtmeister versichert uns hier, dass sie an die 250 Männer dort hingeführt hätten. Herr Oberwachtmeister, wie war es?

PELC: Der Sammlungsplatz war groß, und als man losging, ging ich in das Lager als erster, und nach und nach waren hinter mir Soldaten und die Revolutionsgarde. Die waren hinter mir, damit kein Chaos entsteht. In das Lager gingen ganze Familien.

KOKEŠ: Wer teilte sie Ihrer Kolonne zu?

PELC: Die Deutschen gruppierten sich selbst, getrennt gingen Frauen mit Kinderwägen, abgeteilt gingen auch die Männer. Die Kolonne ging in vier bis fünf Staffeln.

BUNŽA: Sie wissen, dass ihr irgendwelche Männer in das Lager geführt habt? Erinnern Sie sich an irgendeine Familie aus Postelberg?

PELC: Zum Beispiel an die Familie Benda.

BUNŽA: Wie viele Einwohner gab es in Postelberg zur Zeit der Konzentrierung?

MAREK: Als ich dort am 11. Mai hinkam, war alles unübersichtlich.

KOKEŠ: Ist es möglich, dass nach der Durchsuchung in der Kaserne Frauen in das Lager gingen?

MAREK: Das ist möglich.

PELC: Die Kolonne war sehr lang, die Spitze konnte schon im Lager sein, als das Ende noch auf dem Marktplatz war.

MAREK: Es waren dort Männer, oft bat ich sie mir aus, und sie sagten: „Nehmen Sie sich die Leute!" Unter ihnen war der ehemalige Bürgermeister Spacák [richtig: Spatzal].

/Oberwachtmeister Pelc wird entlassen/

BUNŽA: Herr Marek, Sie sagten, dass Männer aus Postelberg liquidiert wurden, dass den Befehl dazu Petrov [= Zícha] gab, und dass es im Lauf einer Nacht vollzogen wurde.

MAREK: Nach meiner Schätzung ging es um ungefähr 500 Personen.

BUNŽA: Glauben Sie, dass das alles in einer Nacht war?

MAREK: Das weiß ich bestimmt, weil morgens die Kaserne leer war und niemand nicht dort war.

BUNŽA: Aber am nächsten Tag wurde auch geschossen.

MAREK: Dort wurde auf allen möglichen Seiten geschossen. Gegen Morgen fiel Regen und wusch von den Leichen die schwache Bedeckung ab, man musste es mit Schaufeln zuwerfen. Ich hatte über fünfzig Leute und ließ nicht locker, bis sie es zugeworfen hatten.

KOKEŠ: Wie tief war der Graben?

MAREK: Etwa vier Meter.

KOKEŠ: Sie meinen, dass in einer einzigen Nacht der Graben voll wurde?

MAREK: Er war nicht voll. Wir warfen das Ganze bis zur Straße hin zu. Alles warfen wir zu. Ich rechnete damit, dass große Hitzen kommen, dass Krankheiten aufkommen könnten.

BUNŽA: Sie schließen aus, dass man dort auch noch an irgendeinem anderen Tag jemanden hineinlegte?

MAREK: Das ist ausgeschlossen.

BUNŽA: Der Vorsitzende der örtlichen Verwaltungskommission [Zelenka] sagt, dass es am ersten Tag nur tagsüber Tote gab. Und Sie haben gesagt, dass die Leute aus dem Gefängnis als erste hingerichtet wurden.

MAREK: Die wurden als erste hingerichtet, aber im Fasanengarten. Als Hauptmann Černý dieses Verzeichnis bekam, gab er mir eine Kopie und sagte: „Die gehen zum Teufel, sehen Sie zu, dass Sie das [Verzeichnis] vernichten." Dieses ist von ihm eigenhändig korrigiert und dieses eigenhändig von Oberleutnant Zícha. Das war noch bevor wir mit der Konzentrierung in Postelberg anfingen. Aus diesem Verzeichnis blieb der erste übrig, das war ein Tierarzt.

KÁCL: Sie gehorchten der Weisung nicht, das Verzeichnis zu vernichten?

MAREK: Ich behielt trotzdem ein Exemplar für mich.

BUNŽA: Was bedeuten die Daten?

MAREK: Wann sie angekommen sind. Die Angestrichenen wurden erschossen.

BUNŽA: Nach welchen Angaben wurden sie angestrichen?

MAREK: Alle wurden vom OBZ [Abwehrnachrichtendienst] verhört.

STEHLÍK: Wann wurden diese Leute erschossen?

MAREK: Das war vor der ersten Konzentrierung in Postelberg.

BUNŽA: Wer führte sie ab?

MAREK: Die Gruppe OBZ. Bevor sie zur Ausführung der Exekution schritten, fragte mich Petrov [= Zícha] nach irgendeinem Schacht. Ich sagte ihm, dass auf dem Weinberg (*na Vinice*) ein Schacht ist. Von mir verlangte er Schaufeln.

BUNŽA: Sie gruben sich selbst ihre Gräber? Gaben Sie Schaufeln an sie aus?

MAREK: Ja, ich habe ihnen Schaufeln ausgegeben.

BUNŽA: Erinnern Sie sich an die Selektion in der Kaserne? Wer führte die Selektion bei den Postelbergern durch?

MAREK: Das führten die vom OBZ durch.

BUNŽA: War bei der Durchsuchung der Frauen Čupka dabei?

MAREK: Ja, das war er. Čupka sah ich vor der Beendigung der Durchsuchung bei der Garage bei Feldwebel Rót. Ich sah, dass Rót alle beschlagnahmten Sachen in die Taschen steckt. Dort nahmen sie den Männern Messer, Kämme und persönliche Dokumente ab und befahlen mir, alles auf die Verwaltungskommission [MSK] zu tragen und dort einpacken zu lassen. Ich trug alles ins Magazin, weil ich dafür keine Zeit hatte.

BUNŽA: Wohin brachten Sie die Dokumente?

MAREK: Ich ließ sie aufs Rathaus ins Magazin tragen. Was daraus wurde, weiß ich nicht.

BUNŽA: Wem übergaben Sie das dort?

MAREK: Er heißt Karel Wilhelm [57].

HOLUB: Von wem bekamen Sie den Befehl, hundert Schaufeln und hundert Hacken zu besorgen?

MAREK: Den bekam ich von Petrov [= Zícha].

BUNŽA: Sind Ihnen diese Listen bekannt /er zeigt sie vor/?

MAREK: Die habe ich von Karel Hás aus dem Gefängnis übernommen. Die darin verzeichneten Personen waren im Gefängnis in Saaz. Diese wurden hingerichtet, die übrigen blieben im Lager und gingen auf Arbeit.

VANĚK: Sie waren bei der Hinrichtung dabei? Wieso wissen Sie, dass sie hingerichtet wurden?

MAREK: Es wurde gesagt, dass sie zur Hinrichtung gehen.

VANĚK: Wer war im SV [58] als Kommandant?

MAREK: Dort gab es keinen Kommandanten. Allgemein wurde gesagt: in den SV, „der ist hinter den Draht gegangen" und ist nicht zurückgekehrt [59].

HOLUB: Wo sind diese /er zeigt sie [die Liste]/ begraben?

MAREK: Die gingen mit den Saazern in den Lewanitzer Fasanengarten.

BUNŽA: Wer machte im Verzeichnis diese Ringel? War das bevor oder nachdem sie „hinter dem Draht" waren?

KOKEŠ: Wer dirigierte sie dort hin?

MAREK: Die Offiziere, die dort waren. An erster Stelle kamen dort die Tätowierten [SS-Männer] hin. Als das beendet war, zog ich eine Liste heraus und sagte zu Petrov [= Zícha]: „Hier habe ich eine Liste derer, die mit einer Waffe in der Hand gestellt wurden." Ich las sie vor, und sie gingen hinter den Draht.

KOKEŠ: Wurde nur zweimal oder mehrmals erschossen?

MAREK: Die Postelberger einmal und die Saazer beim zweiten Mal.

KOKEŠ: Wer schickte die Postelberger in den SV?

MAREK: Alle vom OBZ unter Leutnant Čupka.

KOKEŠ: Wer tat es bei den Saazern?

MAREK: Da war der ganze OBZ dort.

BUNŽA: Wer erteilte die Befehle?

MAREK: Es war dort Leutnant Čupka, Oberleutnant Petrov [= Zícha], Hauptmann Černý und noch ein Oberleutnant. Die Deutschen standen in mehreren Reihen, und die Mannschaft sortierte sie. Dort wurde gleich entschieden, wer in den SV kommt.

BUNŽA: Denken Sie, dass sich daran alle drei Offiziere beteiligten?

MAREK: Ja.

KOKEŠ: In Postelberg wurden also Männer und Frauen vom Marktplatz herbeigeführt und eingeteilt. Wie führte man das aus?

MAREK: Die Frauen wurden in die Garage geschickt und von dort in den Fasanengarten, die Männer wurden von allen Offiziere überprüft und in den SV geschickt. Die Offiziere waren alle beieinander, Černý, Petrov, Čupka und noch irgendein Unterleutnant.

BUNŽA: Haben Sie die in dem SV gesehen?

KOKEŠ: Am zweiten Tag haben Sie alles leer gesehen?

MAREK: Ich durchstöberte alles und alles war leer. Bevor die Saazer hergeführt wurden, ließ ich alles sauber machen, die ganze Kaserne. Als ich das reinigen ließ, sagte mir Oberleutnant Petrov, er brauche ein paar Mädchen, die ihm die Wohnung aufräumen sollten. Ich gab ihm zwei Mädchen, die ihm dann die Wohnung aufräumten. Die Zahl der Männer, die auf den SV kamen, schätze ich auf 500.

KOKEŠ: Wann gingen Sie aus der Kaserne weg?

MAREK: Gegen Abend, als die Konzentrierung fertig war. In die Kaserne ging ich gleich am zweiten Tag morgens und stellte fest, dass dort überhaupt keine Deutschen sind, dass die, die in dem SV waren, weg sind.

KOKEŠ: Wo sind sie hingekommen?

MAREK: Dann sah ich das schlecht zugegrabene Grab, und am gleichen Tag habe ich die Reinigung der Kaserne nach der Weisung von Petrov durchgeführt.

KOKEŠ: Wie war das mit den Saazern?

MAREK: Wir kamen morgens in der Kaserne zusammen. Es war dort ein deutscher Unteroffizier, der das regelte. In der Kaserne befahlen wir den Männern, die Hemden auszuziehen, und sie wurden untersucht, ob sie nicht tätowiert sind. Ich sah dort Černý, Petrov [= Zícha] und Čupka. Das war nach der Konzentrierung in Saaz.

KOKEŠ: Sahen Sie dort den Hauptmann Černý nach der Saazer Konzentrierung?

MAREK: Ja, am Abend wurde vereinbart, dass es am zweiten Tag früh um 9 Uhr anfangen soll.

KOKEŠ: Was geschah nach der Sortierung?

MAREK: Man schickte sie in den SV, weiter suchte ich Gruppen [von Leuten] für das Wasserwerk und Eisenbahner heraus, und der Rest verblieb in der Kaserne.

HOLUB: Wie viele waren in dem SV?

MAREK: Ich weiß nicht, vielleicht waren es ungefähr 500.

KOKEŠ: Wann stellten Sie fest, dass die aus dem SV weg sind?

MAREK: Das war am dritten Tag abends. Sie protestierten und wollten raus. Ich meldete das Hauptmann Černý, und der sagte: „Ich werde dafür sorgen, dass sie verschwinden." Nachmittags kam ein Feldwebel, nahm sich eine bestimmte Anzahl von Leuten, und sie gingen Massengräber (*šachty*) ausheben. Bis zum Morgen war dort niemand [mehr].

KOKEŠ: Was stellten Sie am zweiten Tag fest?

MAREK: Am zweiten Tag kam ich in die Kaserne und stellte fest, dass der SV leer war.

Gegenüberstellung Marek – Černý

/Aufgerufen wird Hauptmann Černý./

BUNŽA: Herr Hauptmann, Herr Marek sagt, dass, als es um die Postelberger Deutschen ging, die Männer und die kinderlosen Frauen in die Kaserne abgeführt wurden, die übrigen hingegen in den Fasanengarten, und in der Kaserne soll eine Durchsuchung stattgefunden haben. Im einen Teil des Hofes waren die Frauen, die nach der Durchsuchung in den Fasanengarten abgeführt wurden, und im anderen Teil war die Durchsuchung der Männer, bei der Hauptmann Černý, Oberleutnant Petrov [= Zícha] und Leutnant Čupka dabei waren. Waren Sie damals bei dieser Überprüfung dabei und beteiligten sich daran?

ČERNÝ: Als der Transport eintraf, war ich dabei, aber nur am Anfang.

MAREK: Als das Ende kam, Herr Hauptmann, da gingen wir miteinander. Erinnern Sie sich, dass vor dem Deutschen Haus zwei Deutsche verwundet wurden und Sie in die Kaserne gingen?

BUNŽA: Waren Sie dort, Herr Hauptmann, bis zum Schluss?

MAREK: Gewiss war er dort bis zum Schluss.

KOKEŠ: Wurde die Sortierung so durchgeführt, wie Marek das sagt?

Černý: Verdächtige Personen, die Marek als zur SS oder SA gehörig bezeichnete, wurden separat gestellt.

MAREK: Herr Hauptmann, das bringen Sie mit den Saazern durcheinander.

BUNŽA: Wie war das mit den Postelbergern?

MAREK: Bei den Postelbergern war ich unbeteiligt, da war ich nicht dabei. Ich war erst bei den Saazern dabei.

BUNŽA: War dort Herr Marek?

Černý: Vielleicht war er dort, vielleicht auch nicht. Ich habe den Eindruck, dass er dort war. Wenn jemand verdächtig war, kam er in eine Gruppe für sich, die Übrigen auch. Die Durchsuchung durch die Organe des OBZ dauerte recht lange, weil man ermittelte, ob jemand eine Waffe hat und dergleichen. Bis zum Ende war ich nicht dabei.

MAREK: An der Sortierung der Deutschen aus Postelberg war ich nicht beteiligt, ich wurde dafür nicht hinzugezogen.

BUNŽA: Marek behauptet, Herr Hauptmann, dass er sich ganz bestimmt erinnert, dass nach der Konzentrierung in Saaz bei den Durchsuchungen und bei der Selektion Hauptmann Černý anwesend war, der unter den Deutschen herumging, sie einteilte und in den SV schickte. Sie sagen, dass Sie nach Ausführung der Konzentrierung in Saaz nach Prag abberufen wurden.

Černý: Ja, ich bin nach Prag gerufen worden.

MAREK: Herr Hauptmann, Sie irren sich. Erinnern Sie sich, dass Sie den Befehl zur Erschießung jener deutschen Burschen gaben? Das waren Saazer Buben, sie machten einen Fluchtversuch.

Černý: Das waren Postelberger Buben.

MAREK: Die Mutter des einen forschte nach ihm, und es wurde festgestellt, dass er hingerichtet worden war. Sie war aus Saaz.

BUNŽA: Sie bestehen darauf, Herr Hauptmann, dass Sie, sofern es um die Saazer ging, nicht in der Kaserne waren?

Černý: Ich war dort nicht und gab keinen Befehl. Niemand wurde von vornherein dazu bestimmt, erschossen zu werden.

MAREK: Herr Hauptmann, es war an demselben Nachmittag, als der Feldwebel kam und sie zum Graben von Massengräbern gingen – erinnern Sie sich daran –, an demselben, als Sie fünf Buben erschießen ließen?

BUNŽA: Wir haben da die Aussage von Rozner, der sagt, er habe im Lewanitzer Fasanengarten gegraben, dass sie einen halben Meter tief gegraben hätten und dann abberufen worden wären.

MAREK: Davon weiß ich nichts. Ich weiß nur von denen, die sich der Feldwebel nahm. Sonst ging niemand ohne Passierschein.

KOKEŠ: Nach seiner Behauptung gingen siebzig Leute in den Fasanengarten zum Ausheben von Gräbern und alle kehrten zurück. Sie sagen, dass ohne Ihren Passierschein niemand gehen konnte.

MAREK: Ohne meinen Passierschein kam niemand hinaus. Kann sein, dass sie sich den Burschen aus dem Fasanengarten geholt haben.

KOKEŠ: Siebzig Leute musste jemand übernehmen. Ohne Sie war es nicht möglich, dass jemand mit siebzig Leuten wegging.

MAREK: Das ist ausgeschlossen, für alle mussten Papiere vorliegen.

BUNŽA: Wie erklären Sie das bei den hundert Männern, die weggingen – haben die auch Passierscheine bekommen?

MAREK: Die bekamen nichts, weil ich es vorher wusste.

BUNŽA: War es nicht möglich, dass wenn jemand zu Ihnen kam, um siebzig Leute mitzunehmen, dass er sich die ohne Passierscheine nahm?

MAREK: Das war nicht möglich. Daran würde ich mich erinnern.

BUNŽA: So ein wunderbares Gedächtnis haben Sie nicht.

BROŽ: Der Bursche [Rozner], als er Gräber ausheben ging und hinauskam, muss das in ihm einen tiefen Eindruck hinterlassen haben, und es ist nicht möglich, dass er uns hier die Unwahrheit gesagt hat.

KÁCL: Herr Hauptmann, wäre es nicht möglich, dass Sie, als Sie gerade am Tag der Konzentrierung abberufen wurden, nochmals zurückkehrten, um Ihre Sachen zu holen?

Černý: Ich kehrte erst nach einigen Tagen zurück, aber dienstlich hatte ich mit dem hiesigen Ort nichts [mehr] zu tun.

BUNŽA: Ist es nicht möglich, dass Sie erst am nächsten Tag fuhren? Marek behauptet mit Sicherheit, dass Sie dort tatsächlich waren, dass Sie einen wasserdichten Mantel trugen.

BROŽ: Der Hauptmann Zícha war dort?

MAREK: Sie waren alle dort.

STEHLÍK: Als Sie nach Postelberg kamen, wurde da gleich am nächsten Tag die Konzentrierung durchgeführt?

Černý: Ich glaube ja.

Gegenüberstellung Marek – Zícha

/Aufgerufen wird Hauptmann Zícha./

BUNŽA: Herr Vorsitzender, es gibt hier einige Widersprüche, wir brauchen deren Klärung. Marek bleibt dabei, dass Sie ihm den Befehl gaben, hundert Schaufeln und hundert Hacken zu beschaffen, und zwar nachdem die Deutschen aus Postelberg versammelt waren.

ZÍCHA: Ich weiß davon nichts, einen solchen Befehl gab ich nicht.

BUNŽA: Herr Marek, Sie haben gesagt, Sie hätten den Befehl bekommen, hundert Schaufeln und hundert Hacken zu besorgen. Ferner sagen Sie, dass Männer und Frauen getrennt waren und dass eine Selektion durchgeführt wurde. Bleiben Sie bei dieser Aussage?

MAREK: Ich bleibe dabei.

BUNŽA: Sie bestehen darauf, Herr Vorsitzender, dass Sie einen solchen Befehl nicht gaben?

ZÍCHA: Ja. Einen solchen Befehl gab ich nicht.

BUNŽA: Waren Sie bei der Selektion der Deutschen?

ZÍCHA: Ja, dabei war ich anwesend.

BUNŽA: War dort Leutnant Čupka?

ZÍCHA: Das weiß ich nicht.

BUNŽA: Marek behauptet, dass die Deutschen, die in den Bereich SV geschickt wurden, noch in derselben Nacht alle hingerichtet wurden, und dass Sie am nächsten Tag zu ihm sagten, er solle den Platz vor der Schule zuschütten und dort Gras ansäen lassen.

ZÍCHA: Ich habe angegeben, dass ich nur von einer Sache weiß, und zwar, dass ich, als ich morgens aufstand, hinausging und zur Schule kam, dort dem Vorsitzenden der örtlichen Verwaltungskommission [MSK] Zelenka begegnete. Der zeigte mir, dass bei der Schule irgendwelche Hingerichteten seien. Ich sagte, dass man das in Ordnung bringen müsse. Es kann sein, dass ich gesagt habe, sie sollten dort Gras ansäen.

BUNŽA: Waren Sie, Herr Vorsitzender, bei der zweiten Einteilung anwesend, nämlich der der Deutschen aus Saaz?

ZÍCHA: Ich war bei deren Eröffnung anwesend.

BUNŽA: War dort Hauptmann Černý anwesend?

ZÍCHA: Ich glaube ja, aber ich kann das nicht behaupten. Ich weiß das nicht bestimmt.

BUNŽA: Marek behauptet ferner, dass es zu einem Aufstand der Deutschen kam und dass, als er das dem Černý meldete, dieser sagte, dass sie beseitigt würden. Wissen Sie davon nichts?

ZÍCHA: Davon weiß ich nichts.

STEHLÍK: Marek sagt, dass ihm Hauptmann Zícha das Verzeichnis der Personen, die im Postelberger Gefängnis waren, markierte und dass diese Personen vor denen aus Postelberg hingerichtet wurden. Černý und Zícha sagen, dass die Konzentrierung in Postelberg vor ihrer Ankunft vollzogen wurde. Wie konnte Zícha da ihre Hinrichtung anordnen?

KOKEŠ: Ist das Ihre Schrift /zeigt das Verzeichnis/?

ZÍCHA: Ich würde zugeben, dass die Wörter „Ortskommandantur" in meiner Schrift erscheinen. Ich kannte die Leute nicht.

BUNŽA: Marek sagt, dass diese Leute sich im Gefängnis in Postelberg befanden.

ZÍCHA: Vor allem war ich nie bei einem Verhör beim OBZ [militärischer Abwehrnachrichtendienst]. Wenn ich während dessen Tätigkeit zweimal beim OBZ war, dann ist das viel. Und das war in dienstlichen Angelegenheiten. Im Übrigen konnte ich bei solchen Verhören nicht anwesend sein, weil mich das nichts anging und ich nicht das Recht hatte, diese Dinge zu tun. Wenn jemand diese Verhöre gemacht hat, dann musste es der OBZ gewesen sein. Zur Konzentrierung kam es gleich am nächsten Morgen, nachdem ich am Abend vorher in Postelberg eingetroffen war. Davor konnte ich die Personen nicht kennen, und ich hatte kein Interesse, sie mit Zeichen zu versehen. Ich erkläre deutlich, dass ich nicht wusste, dass in Postelberg sich irgendwelche Leute im Gefängnis befanden.

BUNŽA: Herr Marek, bleiben Sie bei dem, was Sie gesagt haben?

MAREK: Ich bestehe auf meiner Aussage. Herr Haupt-

mann, als Sie die Schaufeln holen kamen, erinnern Sie sich, dass Sie da fragten, ob ich von irgendwelchen Schächten auf dem Weinberg (*na vinice*) weiß, und dass ich Ihnen sagte, dass hinter dem Weinberg ein Schacht ist?

ZÍCHA: Diese Behauptung weise ich entschieden zurück.

BUNŽA: Die Schaufeln wollte er vor der Konzentrierung?

ZÍCHA: Die Konzentrierung erfolgte um 6 Uhr früh nach unserer Ankunft in Postelberg. Ich kannte Marek nicht. Ich traf in Postelberg etwa um 9 Uhr abends ein.

MAREK: Ich wurde dem Herrn Hauptmann Zícha zwei Tage zuvor vorgestellt, und schon damals vereinbarten wir, wie wir die Stadt besetzen sollen. Als die Konzentrierung gemacht wurde, wurde das mit der städtischen Rundfunkanlage [Drahtfunk] verkündet. Als der Herr Oberleutnant [Petrov/ Zícha] ankam, wurde er mir vorgestellt, und wir machten den Plan, nach dem das durchzuführen sein sollte.

BUNŽA: Wie war das mit den Schaufeln?

MAREK: Von Schaufeln war auf dem Rathaus nicht die Rede. Das war vor der Konzentrierung. Wir machten einen Lageplan, und ich zeichnete ein, wo die Wachen stehen sollen.

BUNŽA: Wann wollte er von Ihnen die Schaufeln?

MAREK: An dem Tag, als wir die Vorbereitungen trafen.

BUNŽA: Stellten Sie die Schaufeln bereit?

MAREK: Die standen im Rathaus auf dem Hof, und es nahm sie dann die Wache mit, als sie die Personen aus dem Gefängnis auf den Weinberg zur Exekution abführten.

BUNŽA: Ist das die Wahrheit?

ZÍCHA: Ich bestreite das, und zwar deswegen, weil mir jeder bestätigen kann, dass ich in Postelberg am Abend eintraf, ich kam als letzter an, etwa um 9 Uhr, und gleich am Morgen danach kam es zur Konzentrierung.

BUNŽA: Wann lernten Sie Marek kennen?

ZÍCHA: Ich glaube bei der Konzentrierung.

MAREK: Wenn der Herr Vorsitzende behauptet, dass er nach Postelberg abends kam, frage ich, wer mir den Befehl gab, dass ich kundmachen sollte, dass die Leute anzutreten haben? Den Befehl gab mir Oberleutnant Petrov. Das konnte nicht an ein und demselben Abend sein. Den Befehl zur Ankündigung der Konzentrierung gab mir Oberleutnant Petrov.

BUNŽA: Gaben Sie den Befehl, Herr Vorsitzender?

ZÍCHA: Ich gab ihn nicht. Čupka kann ihn gegeben haben.

KOKEŠ: Wer kam als erster? Kam als erster Oberleutnant Petrov?

MAREK: Ich sah, dass Čupka mit ihm kam.

ZÍCHA: Über die Aufteilung der Wachen besprach ich mich mit Černý.

BUNŽA: Wieso wissen Sie, dass die Markierungen im Verzeichnis Oberleutnant Petrov machte?

MAREK: Er tat es in meiner Anwesenheit.

KÁCL: Waren Sie zwei allein?

MAREK: Ja, wir waren dort zu zweit allein. Es war auf der Straße vor dem Gericht. Gegenüber war der OBZ.

VANĚK: Wann war das?

MAREK: Das war vor der Konzentrierung der Postelberger. Ganz bestimmt zwei Tage vor der Konzentrierung der Postelberger Deutschen war das.

KOKEŠ: Herr Marek, durch das Verhör von Herrn Pelc haben wir festgestellt, dass am 29. Mai 1945 die Sammlung [der Deutschen] in Postelberg war. Dieses Verzeichnis stammt aber vom 21. Mai 1945, das bedeutet, dass sie es am 21. Mai bekommen haben müssen, das ist acht Tage vor der Konzentrierung. Warum haben Sie es angefordert?

MAREK: Ich forderte das Verzeichnis an, damit wir die Verpflegung liefern konnten.

KOKEŠ: Dieses Verzeichnis zeigten Sie nicht Čupka und Černý?

MAREK: Erst als Petrov [= Zícha] kam, verlangte er es, und ich zeigte es ihm.

KOKEŠ: Sie bleiben dabei, dass Sie in Postelberg am Tag vor der Sammlung um 9 Uhr abends ankamen?

ZÍCHA: Dabei bleibe ich.

KÁCL: Ich habe den Eindruck, dass das in den nachrichtendienstlichen Meldungen bei der 1. Division eingetragen sein muss. Die genauen Daten sind dort sicher aufgeführt.

Černý: Herr Vorsitzender, kann ich zum Standort der Garnison gehen?

BUNŽA: Bitte, Sie können weggehen.

/Hauptmann Černý verlässt den Raum./

/Nach ihm geht auch Hauptmann Zícha./

Gegenüberstellung Marek – Rosner (Rozner)

/In den Raum gerufen wird Rozner./

KOKEŠ: Du hast uns hier gesagt, dass du in Ferbenz (Rvenice) warst und an einem Freitag mitgenommen (*sebrán*, „weggeschnappt") worden bist. Dass dies in der Woche gewesen ist, als am Sonntag vorher die Sammlung in Postelberg war und zwei Tage danach die Sammlung hier in Saaz. Irrst du dich nicht?

ROZNER: In Saaz war das am Sonntag und in Postelberg auch, weil bei uns irgendeine Frau war, die einen Umzug machte, und das war am Sonntag.

KOKEŠ: Als sie dich am Freitag in die Kaserne holten, sagst du, bist du danach etwa zehn Tage dort geblieben. In der Zeit, als du in der Kaserne warst, hast du gehört, dass dort diese Buben erschossen wurden. Wann war das ungefähr? Welchen Tag nach deinem Eintreffen in der Kaserne?

ROZNER: Das war während dieser Zeit.

KOKEŠ: Als du in die Kaserne gekommen bist, waren dort Deutsche?

ROZNER: Als ich dort angekommen bin, war dort niemand nicht.

KOKEŠ: Meinst du mit Bestimmtheit, dass dort niemand nicht war?

ROZNER: Ja. Gleich danach sind die aus Wischkowa (Výškov) und aus Weberschan (Břvany) gekommen.

KOKEŠ: Wann gingt ihr die Massengräber (*šachty*) ausheben, an welchem Tag?

ROZNER: Da glaube ich, dass schon die aus Saaz dort waren. Da waren wir noch in den Waschräumen (*v koupelnách*).

KOKEŠ: Wie viele Tage nach deiner Ankunft war das?

ROZNER: Das war etwa fünf bis sechs Tage.

KOKEŠ: Wie viele von euch gingen?

ROZNER: Ungefähr sechzig bis siebzig.

KOKEŠ: Wann gingt ihr aus der Kaserne weg?

ROZNER: Gegen Nachmittag.

KOKEŠ: Bekamt ihr Hacken und Schaufeln?

ROZNER: Aus der Schule bekamen wir sie.

KOKEŠ: Sah euch dieser Herr /zeigt auf Marek/, als ihr weggingt?

ROZNER: /zu Marek gewandt/ Ja, Ihr habt uns noch gezählt.

KOKEŠ: Als ihr zurückgekommen seid, seid ihr durch das Haupttor zurückgegangen?

ROZNER: Wir sind durch die Pforte gegangen.

BUNŽA: Was geschah mit den übrigen, die zurückkehrten? Wurden manche dann nach Saaz geschickt?

ROZNER: Aus unserer Gemeinde sind über hundert gegangen.

BUNŽA: Waren darunter einige aus der Gruppe, die Gräber gegraben hat?

ROZNER: Ja. Sie sind mit mir dann nach Saaz gegangen.

KÁCL: Wie heißt z. B. einer von ihnen?

ROZNER: Einer heißt Šedivý [60].

KOKEŠ: Ist dir bekannt, dass irgendeiner von denen, die mit euch graben waren, erschossen wurde oder verschwand?

ROZNER: Das ist mir nicht bekannt. Als wir nach Saaz gingen, blieben manche in Postelberg.

KOKEŠ: Ist dir bekannt, ob irgendeine andere Gruppe mit Schaufeln graben ging?

ROZNER: Am nächsten Tag gingen sie wieder graben, denn sie nahmen Schaufeln mit.

BUNŽA: Wie groß war die Gruppe?

ROZNER: Sie waren auch etwa so viele wie wir. Wahrscheinlich sind sie hingegangen und wieder zurückgekommen.

KOKEŠ: Hast du gesehen, dass die Gruppe zurückkehrte?

ROZNER: Das weiß ich nicht sicher.

KOKEŠ: War das eine Gruppe aus eurer Umgebung?

ROZNER: Sie war auch aus der Kaserne.

MAREK: Es wäre ratsam, ihn zu fragen, ob unter ihnen welche waren, die ihr Süppchen gekocht haben (*se neohřívala polévka,* wörtlich: „ihre Suppe wärmten").

KOKEŠ: Wurde dort bei euch Essen warm gemacht? [61]

ROZNER: Das machten sie vorne. Ich war dort hinten. Bei uns wurde nie Essen gewärmt, unsere Unterkünfte waren erst hinten auf dem Hof, dem Haupttor gegenüber.

KOKEŠ: War euer Platz irgendwie mit Draht umzäunt?

ROZNER: Uns bewachten sie, wir durften nirgendwo hin.

MAREK: Mir geht nicht in den Kopf, wie man sie zur Arbeit nehmen konnte. Ich erinnere mich, dass die aus Wischkowa (Výškov) und Ferbenz (Rvenice) erst überprüft wurden, als die Saazer schon dort waren. Er muss in der ersten Umzäunung sein.

BUNŽA: Nein, er sagt, dass er ganz hinten war, und als sie weggingen, dass Ihr sie gezählt habt.

MAREK: Das kann ich mir wirklich nicht erklären.

BUNŽA: Als ihr zur Arbeit gegangen seid, waren da die Saazer schon da?

ROZNER: Ja.

KOKEŠ: Waren sie mit euch hinten oder waren sie auf dem Hof?

ROZNER: Sie waren dort schon mit uns, einige waren auch graben.

STEHLÍK: Dann wird wahrscheinlich die Zahl, die Sie angegeben haben, dass alle aus dem SV liquidiert wurden, nicht stimmen. Hier ist zu sehen, dass eine ganze Reihe von ihnen zur Arbeit gegangen ist.

KOKEŠ: Uns geht es um die wichtigste Frage, nämlich die Frage nach der Glaubwürdigkeit. In Ihren Behauptungen, Herr Marek, sehen wir große Widersprüche.

BUNŽA: Waren diese siebzig alle in hinteren Räumlichkeiten? Wer holte euch von dort ab?

ROZNER: Es holte uns Herr Marek.

KOKEŠ: Erinnerst du dich an bestimmte Leute, die mit dir im Block waren?

ROZNER: Šedivý, der in Ferbenz ist. Etwa fünf von ihnen wurden abgeschoben: Frause Karel und Hauenschild Josef aus Ferbenz. Die sind im Reich [Deutschland].

HOLUB: Du hast uns erklärt, dass ihr erfahren habt, dass fünf Buben erschossen wurden. Wann erfuhrst du das? Widerfuhr das den Saazern oder den Postelbergern?

ROZNER: Das geschah den Saazern.

STEHLÍK /zu Marek/: Wonach haben Sie errechnet, dass 500 Leute liquidiert wurden?

MAREK: Mir geht nicht in den Kopf, wie es geschehen konnte, dass sie die aus dem SV wegbekommen haben. Das kann ich mir nicht erklären.

BUNŽA: Auf diese Art können wir schwer die wenigstens ungefähre Zahl der Liquidierten in Erfahrung bringen.

Vladimír Srkal

Aussage des Vladimír SRKAL, Bergmann in Postelberg Nr. 427.

BUNŽA /nach Belehrung und Feststellung der Personalien/: Wann kamen Sie hierher nach Postelberg?

SRKAL: Ich kam hierher mit der Ostarmee.

BUNŽA: Waren Sie bei irgendeiner Exekution dabei?

SRKAL: Ich war Melder [Ordonnanz] bei Hauptmann Zícha, was sich jedoch hier sonst ereignete, kann ich nicht wissen (*nemohu vědět*, auch: „darf ich nicht wissen").

HOLUB: Kennen Sie einen Soldaten, der beim Hinrichtungskommando dabei war?

SRKAL: Unter uns wohnte Hauptmann Černý, der irgendeine Abteilung hatte, was sie jedoch taten und ausführten, kann ich nicht sagen.

BUNŽA: Kennen Sie nicht irgendeinen seiner Soldaten?

SRKAL: Ich weiß, dass dort Soldaten waren, aber ihre Nachnamen kenne ich nicht.

BUNŽA: Von Hinrichtungen wissen Sie nichts Näheres?

SRKAL: Man sagt, dass das irgendwo bei der Schule war. Aus eigener Beobachtung weiß ich von nichts.

KÁCL: Sie kamen gleichzeitig mit Oberleutnant Petrov [= Zícha]?

SRKAL: Ja.

KÁCL: Wann kamt ihr nach Postelberg?

SRKAL: Entweder Freitag- oder Samstagnachmittag.

KÁCL: Wieso wissen Sie, dass das am Freitag oder am Samstag war?

SRKAL: Damals wurde vom Nationalausschuss [MNV] ausgetrommelt, dass die Leute sich am Marktplatz versammeln sollen.

KÁCL: Das Austrommeln war am gleichen Tag, an dem ihr ankamt, oder erst am nächsten Tag?

SRKAL: Daran kann ich mich nicht mehr erinnern.

VANĚK: Was für ein Kommandant war Zícha?

SRKAL: Er war nicht schlecht. Wenn ich es allerdings verdiente, schimpfte er mich aus wie einen Soldaten.

Gegenüberstellung Marek – Čupka

Gegenüberstellung von Marek und Čupka

BUNŽA: Herr Čupka, Herr Marek sagt, dass an der Überprüfung in der Postelberger Kaserne, solange es um die Postelberger Deutschen ging, Černý, Zícha und Sie beteiligt waren, dass Sie die Überprüfung gemeinsam machten. Die Frauen sollen getrennt überprüft worden sein, irgendwelche Mädchen aus Postelberg sollen sie überprüft haben, und es soll dort auch die Ehefrau des Feldwebels Rót gewesen sein. Sie sollen auch dort gewesen sein. Waren Sie dort?

ČUPKA: Ich war dort etwa eine halbe Stunde, ich war dort nur vorübergehend und habe von niemandem etwas übernommen, ja ich verbat sogar dem Feldwebel, den Männern etwas abzunehmen.

BUNŽA: Als die Selektion der Deutschen aus Saaz stattfand, etwa nach einer Woche, waren Sie dort auch dabei?

ČUPKA: Möglich, dass ich dort war, aber mit Bestimmtheit kann ich es nicht sagen.

BUNŽA: Einige Deutsche wurden nach hinten gebracht in die Waschräume (*koupelny*), und man sagte dazu SV. Wissen Sie davon etwas?

ČUPKA: Das weiß ich nicht mehr. Auf dem Hof war ich, aber im Gebäude war ich nicht.

KOKEŠ: Wurden die Leute aufgeteilt nach SV und andere?

ČUPKA: Auf dem Hof war ich etwa eine halbe Stunde, hauptsächlich, um dem Feldwebel Einhalt zu gebieten, aber im Gebäude war ich überhaupt nicht.

KOKEŠ: Wissen Sie davon, dass Leute aus dem SV erschossen worden seien?

ČUPKA: Ich war nicht dort.

HOLUB: Herr Marek, wer gab nach Ihrer Ansicht die Befehle für die Exekutionen?

MAREK: Hauptmann Černý.

BUNŽA: Und soweit es die Postelberger betrifft?

MAREK: Ich würde sagen, Petrov [= Zícha]. Über Passierscheine und über alles entschied allein Petrov.

BUNŽA: Sie glauben, dass den Befehl dazu Petrov gab?

MAREK: Davon bin ich fest überzeugt.

KOKEŠ: Herr Čupka, bekamen Sie von Petrov den Befehl zur Erschießung der Postelberger?

ČUPKA: Irgendeinen Befehl zur Erschießung der Deutschen aus Postelberg bekam ich nicht, und Oberleutnant Petrov selbst konnte mir einen solchen Befehl deswegen nicht geben, weil wir eine selbständige Einheit waren.

/Marek verlässt den Sitzungsraum./

BUNŽA: Herr Čupka, Herr Oberleutnant Zelenka, der Vorsitzender der Verwaltungskommission [MSK] war, sagt, dass Soldaten des OBZ Beziehungen mit deutschen Frauen unterhielten, und dass er einmal, als er zu Ihnen kam, bei Ihnen eine nackte, betrunkene deutsche Frau antraf.

ČUPKA: Das bestreite ich entschieden. Ich hatte in Postelberg meine Ehefrau. Allein war ich in Postelberg nur etwa zehn Tage, dann war schon meine Frau dort.

BUNŽA: Schließen Sie die Möglichkeit nicht aus, dass die Soldaten Verkehr mit deutschen Frauen hatten?

ČUPKA: Dafür kann ich nicht garantieren. BZ und BO (*bezpečnostní oddíl*, „Sicherheitsabteilung") waren zwei Einheiten. OBZ war eine selbständige Formation.

BUNŽA: Wer gehörte zum OBZ?

ČUPKA: Dazu gehörten nur die Offiziere, während die Mannschaft eine Art selbständige Sicherheitsabteilung (*bezpečnostní oddíl*) war, die einen eigenen Kommandanten hatte, der allerdings letztlich dem Kommandanten des OBZ untersteht.

LUKEŠ: Herr Čupka sagt, dass er sich in Postelberg zu Herrn Zelenka begeben und ihn wegen der Mitteilungen, die er hier gemacht hat, zur Rede stellen wird.

KOKEŠ: Der Herr Direktor Zelenka sagte die Dinge hier vertraulich, wir sind eine vertrauliche Kommission, und, Herr Čupka, begeben Sie sich nirgendwohin, das könnte Ihnen sehr schaden. Er musste das hier sagen.

/Čupka verlässt den Sitzungsraum./

Abschlussbesprechung der Kommission

BUNŽA: Wir müssen uns vor allem entscheiden, was wir mit Čupka und Marek machen.

KOKEŠ: Meine Ansicht ist die, dass auf das, was sich in Postelberg abspielte, die Bestimmung des § 1 des Gesetzes Nr. 115 anzuwenden ist[62].

BUNŽA: Ich bin nicht dafür, dass diese Personen in Haft genommen werden, denn Marek führte in Wirklichkeit die Anordnungen derer aus, denen er zugeteilt war, fungierte also als ausführendes Organ. Die Kommandeure geben zu, dass einige Hinrichtungen passiert sind, dass es dabei aber um die Ausführung von Befehlen ging, die sie im Sinne des Willens der Regierung und des Verteidigungsministeriums erhielten. Bei Marek würde ich empfehlen, den größten Teil dessen, was wir ermittelt haben, den Akten beizufügen, die beim Gericht [über ihn] geführt werden, um Licht in seine Tätigkeit zu bringen. Ich empfehle nicht, ihn festzunehmen, und ich denke, dass wir schwerlich schon heute irgendeine Begründung finden würden, welcher Straftaten er verdächtig ist.

KÁCL: Ich meine, wir haben die ganze Sache noch nicht zu Ende untersucht. Die zwei sind keine direkten Täter.

BUNŽA: Marek ist kein direkter Täter.

HOLUB: Ich vermute ebenfalls, dass er kein direkter Täter ist.

HORVÁTH: Ich vermute, dass er ein Vollstrecker von Befehlen war.

BUNŽA: Ich eröffne das Gespräch darüber, auf welche Weise wir die Sache zu Ende bringen sollen.

KÁCL: Ich bin nicht dafür, dass wir über Tschechen deswegen zu Gericht sitzen, weil sie Deutsche bestraften. Ich habe in dieser Richtung den wenigsten Grund zur Nachsichtigkeit. Ich stellte mir selbst vor, dass für einen gefallenen Tschechen zwanzig Deutsche fallen werden. Diese Sache haben wir nicht abschließend untersucht, es fehlt uns eine Menge Material. Wir haben die Täter verhört, und es hätte mir gefallen, wenn sie geständig gewesen wären und gesagt hätten: Ja, ich habe das getan. Getan haben es Černý, Zícha und Čupka. Wie anders wäre die Situation, wenn sie offen gesagt hätten, wie die Sache war! So aber suchen sie Ausflüchte und erwecken so den Verdacht, dass ihre Sache nicht anständig war. Stellen Sie sich vor, in welche Lage Zícha geriete, wenn bewiesen würde, dass die Anmerkungen auf dem Verzeichnis von ihm gemacht wurden. Worum geht es uns? Es geht uns darum, dass wir im Bezirk Ruhe herstellen, damit niemandem unterstellt werden kann, Hinrichtungen aus niedrigen und unehrenhaften Gründen vollzogen zu haben. Deshalb denke ich, dass es gut wäre, wenn wir die Öffentlichkeit aufriefen, dass jeder, der etwas von dem Fall weiß, dies mitteilen soll. Ich bin mir bewusst, wie heikel die Situation ist, aber danach hätte, wer sich nicht [zu einer Aussage] gemeldet hat, von diesen Dingen nicht mehr zu sprechen, und wenn er spräche, wäre er ein Ehrabschneider. Die Leute fürchten sich allerdings auch zu sagen, was sie wissen. Es war hier ein Schulleiter, der davon sprach, wie Zícha die zwei Leute auf dem Marktplatz erschoss. Wenn Zícha sagen würde, ja, das war deswegen, weil sie sich widersetzten, dann wäre er voll im Recht. Es waren hier Amtsträger, aber die streiten sich. Ich würde es daher für richtig erachten, dass wir auf irgendeine Art weitere Bürger, die von den Dingen etwas wissen, aufforderten, vorzutreten und es zu sagen. Ich merke an, dass ich zu Zícha ein freundschaftliches Verhältnis habe. Ich bezweifle nicht, dass

es für Zícha schließlich günstig ausgeht, und gerade das wäre für ihn das Beste.

KOKEŠ: Bevor wir [aus Prag] abreisten, waren wir uns bewusst, dass wir in die Sache nicht hineinspringen können, ohne Vorbereitungen zu treffen. Es ist die Schuld der Mitglieder der volkssozialistischen Partei[63], dass sie sich an den Beratungen nicht beteiligten. Wir sagten, dass wir wollen, dass sie uns Material liefern. Wenn wir uns mit der Feststellung zufriedengeben würden, dass die Leute Angst haben und nicht reden werden und nichts Schwarz auf Weiß von sich geben werden, werden wir die Sache nie zu Ende bringen und nicht verhindern, dass jemand wahrheitswidrige Nachrichten verbreiten kann. Wir haben uns über die Fäden zu den höheren Kommandostellen nicht vergewissert, haben [den Oberstleutnant im Generalstab] Buda nicht angehört, unter Umständen General Španiel, um zu überprüfen, was die mit höheren Befehlen losgeschickten unteren Befehlshaber tun sollten. Es geht uns darum, ob die Leute nach Weisungen und Befehlen handelten, die sie bekamen, oder aber ob sie auf eigene Faust handelten. Die zweite Sache ist, ob es klug wäre, die Frage öffentlich zu erörtern, ob das Ausland eine große Kampagne gegen die Tschechoslowakische Republik macht, gegen unsere nationale Revolution. Die Deutschen in den westlichen Zonen bemühen sich, jede Kleinigkeiten zu sammeln, um sie benützen zu können. Wenn wir mit dem Aufruf kämen: Meldet euch mit allem, was ihr von der Sache wisst, wäre das ganz bestimmt nicht zweckmäßig und würde nicht uns dienen, sondern unseren Feinden. Ich denke, das einzig Richtige und Mögliche wäre, dass die Parteien bestimmte Sachen einbrächten, die untersucht würden, und wir entscheiden in geheimer Beratung, in welcher Form die Sache erledigt wird. Wir treffen Vorkehrungen, damit wir aus der Sache mit Ehre herauskommen, damit wir zeigen können, dass hier keine Barbarei geschehen ist, damit wir aber auf der anderen Seite zur Beruhigung der hiesigen Verhältnisse beitragen. Ich denke, dass das, was hier der Schulleiter Zelenka gesagt hat, die Situation am besten erfasst, nämlich, dass hier das Volk ohne Unterscheidung nach politischer Partei oder nach Stand damit einverstanden ist, dass diese Dinge durchgeführt wurden, dass es jedoch darum geht, dass den Stimmen Einhalt geboten wird, die daraus systematisch für unseren Feind Kapital schlagen wollen. Nach meiner Ansicht sorgen dafür die Deutschen, die hier sind. Ich empfehle daher, eine Aufforderung herauszugeben, die politischen Parteien sollen noch innerhalb einer Woche, eventuell auch zweier Wochen Material einreichen, während wir Vernehmungen von Leuten vornehmen, die in Prag sind, wie Oberst Buda, Feldwebel Rót, eventuell dass uns die Herren vom Verteidigungsministerium wenigstens Einblick in das Schriftmaterial gewähren, auf das sich sowohl Zícha als auch die übrigen Anführer berufen. Insofern sie Maßnahmen ergriffen, müssen wir uns ansehen, ob sie das in der festen Überzeugung taten, dass es der Nation dient.

HOLUB: Zu den Ausführungen des Abgeordneten Dr. Kácl, dass die Angst bei den Aussagen ein mächtiger Faktor ist, möchte ich anmerken, dass falls jemand Angst hat, wir sie ihm durch keinen Aufruf nehmen können. In den Aussagen blieb eine Reihe von Widersprüchen, und vorerst steht es nicht in unserer Macht, jemanden zu finden, der das eine oder andere bestätigen würde. Es ist da eine gewisse Lücke, die beseitigt werden muss. Wie, weiß ich jetzt nicht.

HORVÁTH: Ich stimme dem Vorschlag von Dr. Kokeš zu, einen Aufruf, es sollten alle die, die von der Sache wissen, sich melden, nicht zu veröffentlichen. Für Zeugen besteht die Gefahr, dass auf sie, würden sie aussagen, politischer Druck ausgeübt würde. Ich kenne einen Fall aus Warnsdorf, wo die, die redeten, keine Arbeit bekamen. Das ist politischer Terror. Ich bin grundsätzlich gegen ein solches Vorgehen und wünschte mir, es käme an Gottes Licht, wie die Ereignisse wirklich abgelaufen sind. Marek und Čupka einsperren wäre, denke ich, nicht zuträglich und würde großes Aufsehen erregen. Stattdessen wären die wirklich Schuldigen zu bestrafen.

BUNŽA: Der Fall, den wir untersuchen, hat sicher einen großen Umfang. Hier geht es nicht um einzelne Vorfälle, sondern es geht wirklich um eine Massenexekution. Ich denke, dass wir von solchen Sachen noch mehr antreffen werden, aber nicht mit einem so großen Umfang. Deswegen ist es nötig, dass wir diesem Fall besondere Aufmerksamkeit schenken, damit wir einen Maßstab für andere Fälle haben. Der Fall wurde sehr gründlich untersucht, trotzdem bleiben allerdings bestimmte Unstimmigkeiten. Richtig bemerkte der Kollege Kácl, dass die Situation klarer wäre und eine Entscheidung fallen könnte, wenn alle Herren Offiziere offen gesagt hätten: Ich habe den Befehl gegeben, weil das Motiv, wie sich zeigt, kein anderes war als der Vollzug der gerechten Rache an den Deutschen. Wir haben keine Vermutung, dass diese Taten aus anderen Beweggründen begangen worden wären. Ich würde zu der Ansicht neigen, wir sollten dieses Verfahren in einer begrenzten Frist durch eine Untersuchung ergänzen, welche die Militärbehörden in Form einer Vernehmung der höheren Befehlshaber durchführen könnten. Es ist nötig zu ermitteln, ob von der Sache Meldungen erfolgt sind. Falls Zícha das meldete, wie er behauptet, war er mit dieser Taktik nicht einverstanden. Das alles müsste durchleuchtet werden, damit der Mund derer verschlossen würde, die behaupten, dass hier gemordet wurde und die Führenden sich bereicherten. Draußen sind die Leute gewitzt, aber wenn sie hierher kommen, wissen sie von

nichts, und auf einen Aufruf hin werden sie sich wieder nicht melden. Ich weiß, dass sich bei Gericht jeder ängstigt, und wenn sich jemand vorstellt, dass er vor Generäle treten und seine Angaben in öffentlicher Form machen soll, ist er am Ende. Einverstanden wäre ich mit der Aufforderung, dass in einer Frist von vierzehn Tagen die politischen Parteien, falls sie Beweise haben, diese vorlegen sollen, und inzwischen würde die Ermittlung von den höheren Befehlsstellen durchgeführt. Dann würden wir zusammentreten und eine Entscheidung treffen. Zugleich schlage ich vor, diese Sache dem Plenum des Sicherheitsausschusses vorzulegen, damit er sich dazu äußert, und auch dem Rechtsausschuss, damit er hier abschließend Stellung nimmt. Mein Vorschlag würde also abschließend lauten: Wir ergänzen die Akten durch eine Ermittlung bei den vorgesetzten Offizieren, die Parteien werden aufgefordert, bis zum 15. August ihr Recht wahrzunehmen, noch Beweise vorzulegen, und nach Beendigung der Untersuchungen trifft die Kommission eine Entscheidung, die sie dem Sicherheitsausschuss und dem Rechtsausschuss zur Genehmigung vorlegt. Zugleich würde ich den Ministerien des Inneren und der nationalen Verteidigung zu erwägen geben, ob es nicht zweckmäßig wäre, die Leichen zu exhumieren und an anderer Stelle beizusetzen.

KOKEŠ: Ich ergänze das noch mit dem Vorschlag: Die Organe SNB [Volkspolizei], Innenministerium und Verteidigungsministerium mögen sich, gleichfalls innerhalb von vierzehn Tagen, wenn möglich irgendwelche Beweise beschaffen.

/Verhandlung beendet um 20 Uhr, 15 Minuten. – Beschluss diktiert./

ANMERKUNGEN

1. Zu den Mitgliedern der Kommission, ihren Ämtern und Funktionen siehe die detaillierte Auflistung in „Aussageprotokolle der Parlamentskommission", S. 115.

2. Der Vorsitzende des Untersuchungsausschusses JUDr. Bohumír Bunža (1908-1990) war vor 1938 Amtsrichter, danach im Widerstand aktiv. 1945-1948 saß er für die christdemokratische Volkspartei zuerst in der provisorischen, dann der (gewählten) verfassungsgebenden Nationalversammlung. Als Mitglied des Sicherheitsausschusses versuchte er, der Infiltration der Sicherheitsorgane durch Kommunisten entgegenzuwirken. Er konnte aber nicht einmal die Übernahme der Volkspartei durch prokommunistische Kräfte verhindern und wurde 1948 aus seiner Partei ausgestoßen. Nach der Auflösung der Verfassungsgebenden Volksversammlung (ÚNS) am 6. Juni 1948 wurde er auf die Liste der Abgeordneten gesetzt, die inhaftiert werden sollten, weil sie der kommunistischen Machtdurchsetzung im Wege standen. Er konnte aber rechtzeitig emigrieren und wirkte seither als Exilpolitiker. In Abwesenheit wurde er am 25. November 1948 in einem Schauprozess zum Tode verurteilt. Er verstarb am 27. November 1990 in New York. 1992 wurde er gerichtlich rehabilitiert.

3. Die kürzere Zusammenfassung der Verhöre ist abgedruckt in Adrian von Arburg / Tomáš Staněk (vyd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování* [Die Aussiedlung der Deutschen und der Wandel des tschechischen Grenzgebietes 1945-1951: Dokumente aus tschechischen Archiven. Teil II, Band 3: Massenterror im Jahre 1945 und ihre Ermittlung]. Středokluky (Susa) 2010.

4. Erstveröffentlichung im Druck: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe Genozid. Der Postelberger Massenmord 1945 im Spiegel tschechischer Regierungsakten. Forchheim [2005] und im Internet unter www.heimatkreis-saaz.de in tschechischer und deutscher Sprache.

5. ÚNS = „Verfassunggebenden Nationalversammlung", das erste Nachkriegsparlament der Tschechoslowakei.

6. Voitl und Wollrab übersetzte durchgehend *okrés* (Bezirk) mit „Kreis". 1938-1945 waren die Bezirke, die auch in österreichisch-ungarischer Zeit so hießen, in Kreise umbenannt. Dieser nur vorübergehenden Umbenennung folgen wir nicht, sondern verwenden die traditionelle Bezeichnung wie in den tschechischen Quellen.

7. Deckname für Zícha.

8. Vgl. die Zeitzeugenaussage von Peter Klepsch, S. 275. Eines der Opfer war der Postbote Gansl, der als Sozialdemokrat bekannt war.

9. Major Langer war Nachfolger von Oberstleutnant Duřt als militärischer Standortkommandant.

10. Diese Aussage widerlegt die offizielle Behauptung, die Gewalttaten seien eine militärische Reaktion unter Standrecht gegen widerständige Deutsche gewesen.

11. Karel Hás (Karl Haas), mehrfach vorbestraft, war in Saaz Leiter des für die Polizei zuständigen Sicherheitsreferats des Nationalausschusses. Später wurde er unter Anklage der Diebstahls und der Veruntreuung seiner Funktion enthoben, erlangte aber dafür den Posten eines Nationalverwalters eines Saazer Hopfengroßhandelsgeschäfts. Vgl. dazu den „Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx", S. 130 und die Einleitung von Peter Klepsch, S. 28 und31.

12. Arnošt Šedivý stammte aus einer gemischten Ehe, die Mutter war Deutsche. Während der Okkupation war er in der HJ (Hitlerjugend). Er sprach nur schlecht tschechisch, was ihn nach Postelberg und danach noch kurz ins Saazer Lager brachte. Im Lewanitzer Fasanengarten musste er Gräber für die Erschossenen ausheben. 1947 (August) sagte er in Brüx aus, „er und niemand von denen, mit denen er [in Postelberg] in einem Raum war, wurden geschlagen" (Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx 1947).

13. Laut Aussage von Petrášek folgte auf Oberstleutnant Duřt Major Langer, danach wurde Major Fišer Standortkommandant.

14. Zu Ing. Reiser siehe S. 62 und 75.

15. Dr. med. Karel Kácl (1900-1986) war Mitglied der Volkssozialisten (*strana národně socialistická*), 1948 in „Sozialistische Partei" umbenannt, Abgeordneter der Verfassunggebenden Versammlung (ÚNS) und Mitglied der Untersuchungskommission. Nach dem kommunistischen Februarputsch gehörte er zu dem Flügel seiner Partei, der die Kommunisten unterstützte. Als Professor für medizinische Chemie an der Prager Karlsuniversität machte er danach Karriere als international renommierter Wissenschaftler.

16. Dr. Petrášek war in Saaz schon vor 1938 als Jurist im Staatsdienst tätig. Während der Okkupation ging er nach Laun. Am 9. Mai 1945 kehrte er laut eigener Aussage nach Saaz zurück. Mit einer angeblichen Vollmacht des Bezirksnationalausschusses (ONV) verfügte er die Auflösung des Saazer Nationalausschusses, in dem auch Deutsche waren, und übernahm den Vorsitz der Bezirksverwaltungskommission (OSK). Dagegen intervenierte wiederum der örtliche Verwaltungskommissionsvorsitzenden Rožka, de facto Bürgermeister von Saaz, per Vollmacht des Innenministeriums. Petrášek legte daraufhin den OSK-Vorsitz vorübergehend nieder. Am 6. Juni 1945 kehrte er wieder in diese Funktion zurück und besetzte sie nach eigener Angabe bis 4. Juli 1946. Vgl. dazu die Charakterisierung des „Juristen und Staatsbeamten Dr. Petrášek" durch Peter Klepsch, S. 28).

17. SNB = *Sbor Národní Bezpečnost*, „Korps der nationalen Sicherheit", sinngemäß „Volkspolizei".

18. Zu Adolf Reiser (Reizer), einem Bergbaubeamten, siehe auch die Aussage von Zícha, S. 75.

19. „Werwolf", geheime Terrororganisation der Nazis, zu ihrer Bedeutungslosigkeit siehe S. 53, Anm. 10.

20. Zum angeblichen Widerstand der Deutschen siehe die Aussage von Wollrab, S. 53, Anm. 11.

21. Oberamtsrichters Dr. Freyer, der einen Zeugenbericht schrieb in: Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952, S. 106 ff. Vgl. dazu die Einführung von Herbert Voitl.

22. Bohuslav Marek war, nach eigener Auskunft, 1929-1938 Polizist in Postelberg, danach im Protektorat in Leneschitz (Lenešice). Als dort die Polizei aufgelöst wurde, wurde er Beamter im Zivildienst. 1943 verurteilte ihn ein deutsches Volksgericht wegen Schwarzschlachtens, so dass er die Zeit bis November 1944 im Gefängnis verbrachte. Nach der „Revolution" gelangte er am 9. Mai 1945 erneut in den Polizeidienst und wurde Ende des Monats von Zícha alias Leutnant Petrov für Aufgaben bei der Konzentrierung der Deutschen aus Saaz, Postelberg und Umgebung rekrutiert. Er fungierte als Lagerkommandant in der Postelberger Kaserne.

23. Rudolf Zelenka, Schulleiter in Postelberg und Oberleutnant der Reserve, war 1945 Vorsitzender der örtlichen Verwaltungskommission (MSK) in Postelberg; siehe unten.

24. SV heißt in militärischen Quellen *Stanoviště Velitele*, „"Befehlsposten" (Hinweis von Adrian von Arburg). Konkret handelte es sich, wie später erklärt wird, um ehemalige Waschräume (*koupelny*) bzw. ein mit Stacheldraht gesichertes Areal.

25. Demnach war das schon Montag, der 4. Juni.

26. Es gibt verschiedene Versionen, warum es zu der Erschießung der Buben kam. Peter Klepsch zufolge hatten sie versucht, zu entkommen, indem sie sich in ein Arbeitskommando einreihten, wobei sie entdeckt wurden (Zeitzeugenaussage S. 275). Der Zeitzeuge Heinrich Giebitz sagt aus: „Es hat einmal geheißen, die wären fortgelaufen, die wollten flüchten. Das wurde von den Tschechen so behauptet. Dann hieß es wieder, daß die Buben aufs Nachbargrundstück rüber wären und Äpfel klauen wollten. Auch möglich, ich weiß es nicht, aber Hunger hatten wir alle ..." (S. 270). Hinsichtlich der Identität ist der Zeitzeuge Roland Neubauer am Genauesten: „Man brachte fünf Buben, ca. 12-18 Jahre alt. Der 19jährige war mein Cousin aus Zürau (Sířem), Herbert Feigl. Die anderen zwei hießen Körner und einer Frank, die ca. 13 und 14 Jahre alt waren. Der fünfte soll von Postelberg gewesen sein. Er war auch ungefähr 16 Jahre alt. Sie wurden schrecklich geschlagen. Solche Prügel habe ich nie vorher gesehen. Man stellte sie mit dem Rücken zur Wand und erschoss sie." (Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz–Postelberg – Podersam–Jechnitz 1945/ 46 bis 1995. Den Opfern zum Gedenken. Eine Dokumentation zusammengestellt von Erich Hentschel". Forchheim 1995, Dokument S18.)

27. Zu der Befehlsstruktur und den Verflechtungen von Armee, Geheimdienste, Ministerien und kommunistischer Partei siehe die Grafik S. 403.

28. Jan Zícha war militärischer Geheimagent unter dem Deckname „Leutnant Petrov" und in Postelberg Leiter einer selbständig agierenden Nachrichteneinheit innerhalb des vorgeschobenen Stabs der 1. Tschechoslowakischen Division. Er vertrat dabei Stabshauptmann Steiner (Šteiner), Chef der geheimen "2. Abteilung beim Hauptstab" der Division. Hauptmann Steiner, vormals Angehöriger der westlichen Auslandsarmee, verließ noch 1945 den Militärdienst, nannte sich danach Slovák und hatte 1951 eine höhere Stelle im Ministerium für Schulwesen inne (laut Aussage von Vasil Kiš S. 137 f.).

29. Zu General Heliodor Píka siehe „Vorbericht vom 28. Juli 1947", S. 53, Anm. 19.

30. General Jaroslav Brož war für das Verteidigungsministerium Berater der Untersuchungskommission.

31. Diese Aussage Zíchas zur Zusammensetzung des vorgeschobenen Stabs der 1. Armeedivision in Postelberg und damit zu den Verantwortlichen der Ereignisse dort Ende Mai und Anfang Juni 1945 ist unklar formuliert. Zum Verständnis muss man den Vorbericht vom 28. Juli 1947 und das Aussageprotokoll heranziehen, in dem zusätzliche Informationen enthalten sind. Unklar ist vor allem, wo Zícha und sein Chef Steiner dienstlich angesiedelt sind. Es war dies die sogenannte „2. Abteilung" der Division, eine allgemein übliche Bezeichnung für Nachrichten- und Aufklärungsabteilungen. In Konkurrenz zu dieser stand der militärische Abwehrnachrichtendienst (OBZ), der eine eigene Hierarchie mit Bedřich Reicin an der Spitze hatte und außerhalb der regulären militärischen Hierarchie operierte. Die eigentlichen Verantwortlichen über Černý, Čermák, Čupka und Zícha waren demnach die Kommandeure und Kommandanten der 1. Armeedivision: Hauptmann Steiner, Chef der 2. Abteilung im Generalstab der Division; Oberst Otakar Buda, Kommandant des vorgeschobenen Stabes; und beider Vorgesetzter, General Jan Procházka, Befehlshaber der 1. Armeedivision. Dazu Oberstleutnant Bedřich Reicin, Chef des OBZ. Und schließlich General Oldřich Španiel, Procházkas Vorgänger und danach Vorsteher der militärischen Kanzlei im Präsidialamt, der seinen ehemaligen Mitarbeitern in der 3. Armeebrigade Čupka und Zícha noch einen „Wink" gab, wie mit den Deutschen zu verfahren sei. Diese Schreibtischtäter sind auf Grund der in diesem Buch abgedruckten Dokumente fassbar. Siehe dazu Adrian von Arburg/ Tomáš Staněk vyd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování* [Die Aussiedlung der Deutschen und der Wandel des tschechischen Grenzgebietes 1945-1951: Dokumente aus tschechischen Archiven. Teil II, Band 3, Massenterror im Jahre 1945 und seine Ermittlung]. Středokluky (Susa) 2010, Dokument Nr. 86, Aussage Zícha; außerdem „Vorbericht vom 28. Juli 1945", S. 52.

32. Oberstleutnant Jan Vaněk war als Mitarbeiter des Verteidigungsministeriums Berater der Untersuchungskommission.

33. Zu Ing. Reiser siehe auch S. 62.

34. Wenzel Jaksch (1896-1966), deutschböhmischer Sozialdemokrat. Nach dem Einmarsch 1938 emigrierte er zuerst nach Polen, später nach London, wo er die Interessen der Sudetendeutschen gegenüber der tschechoslowakischen Exilregierung vertrat. Vergeblich versuchte er dort, den Bestrebungen entgegenzuwirken, die deutschstämmige Bevölkerung nach dem Krieg aus der Tschechoslowakei zu vertreiben. Ab 1961 war er Vizepräsident der Sudetendeutschen Landsmannschaft, von 1964 bis zu seinem Tode Präsident des Bundes der Vertriebenen.

35. Zum OBZ-Leiter Bedřich Reicin (1911-1952) siehe „Bericht für Innenminister Václav Nosek" S. 47, Anm. 5,und „General Reicins und Leutnant Čupkas Rolle im Massaker von Postelberg", S. 137 (beachte dort auch Anm. 1).

36. Gemeint ist offensichtlich der deutsche Kapuziner-Guardian von Saaz, Pater Maximilian (mit weltlichem Namen Josef Hilbert), der auf dem Heimmarsch von Postelberg nach Saaz am Wegrand erschossen wurde und dessen Ende im Folgenden dokumentiert wird (S. 257). Siehe auch „Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx", S. 131.

37. In Schwarzheide nördlich von Dresden befand sich ein KZ-Außenlager (Arbeitslager), dessen Insassen am 18. April 1945 zurück zum KZ Theresienstadt getrieben wurden. Diese Marsch ging als „Hungermarsch" in die Geschichte ein, weil von den 1.000 Häftlingen nur etwa 200 überlebten. Kurz vor Kriegsende erreichte der Transport Postelberg und Saaz. Siehe dazu die Einleitung von Peter Klepsch, S. 24.

38. Leutnant Jan Čupka (auch: Čubka) diente für die mit Hitler verbündete Slowakei an der Ostfront in einer sog. Sicherungsdivision. Nach einem Fronturlaub lief er zu den Partisanen in Weißrussland über, trat danach in die tschechoslowakische Armee ein und diente dort im OBZ. In der Operationsgruppe, die den Befehl hatte, für die Verlagerung des Stabes der 1. Division nach Postelberg den dortigen "Raum zu säubern", d. h. die Deutschen zu „konzentrieren" und für den „Abschub" vorzubereiten, befehligte er die Sicherheitsabteilung des OBZ (früher „Feldgendarmerie"). Čubka verließ als Oberleutnant den aktiven Dienst im Frühjahr 1946 (vgl. Tomáš Staněk, „Nachkriegsexzesse in den tsche-

chischen Ländern 1945 und ihre Untersuchungen". 2005). Siehe dazu auch „General Reicins und Leutnant Čupkas Rolle im Massaker von Postelberg", S. 137.

39. Zu General Heliodor Píka siehe „Vorbericht vom 28. Juli 1947", S. 53, Anm. 19.

40. Brigadegeneral Oldřich Španiel (1894-1963) war im 1. Weltkrieg Offizier in der tschechoslowakischen Legion in Russland, in der ersten Republik Militärattaché in Polen, danach Professor an der Militärischen Hochschule in Prag. Im Juni 1939 emigrierte er nach Frankreich, dann ging er für die Exilregierung als Militärattaché in die USA. 1944 wurde er Chef des militärischen Kanzleramts bei Präsident Beneš in London. Nach einem kurzen Zwischenspiel im April / Mai 1945 als Kommandeur der 3. Brigade des 1. Tschechoslowakischen Armeekorps kehrte er in die Militärkanzlei zurück. 1946-1947 diente er als Kommandeur des 1. Armeekorps in Prag. Am 13. August 1947 bestätigte er vor der Untersuchungskommission des ÚNS die Aussagen Čupkas über das Treffen im Prager Hotel Belvedere.

41. Zum Quartier des OBZ in Postelberg siehe unten Anm. 47.

42. Jozef Horváth (geb. 1908 in der Slowakei) war Mitglied der Demokratischen Partei (DS), Abgeordneter der Verfassungsgebenden Versammlung (ÚNS) und Mitglied der Untersuchungskommission. Nach dem kommunistischen Februarputsch 1948 ging er ins Exil und machte in den USA eine zweite Karriere als Politiker.

43. Karpaten-Ukraine: bis 1938 / 39 östlichster Landesteil der Tschechoslowakei.

44. Wolhynientschechen (*Volyňští Češi*): siehe S. 31, Anm. 50, und S. 417, Anm. 4.

45. Hauptmann Vojtěch Černý floh 1939 nach Polen, wo er in die Tschechoslowakische Legion eintrat, und kämpfte danach an der Ostfront, wobei er schwer am Kopf verletzt wurde. Er erwarb zahlreiche militärische Auszeichnungen, darunter auch sowjetische und jugoslawische. Seit Ende Mai 1945 leitete er als zweiter Stellvertreter (*pomocník*) in Postelberg eine vorgeschobene Stabsabteilung der 1. Armeedivision, deren Hauptquartier hierher verlegt werden sollte. Unter ihm dienten, zumindest zeitweise, Hauptmann Steiner und dessen Stellvertreter Zícha, die einer Aufklärungs- und Nachrichteneinheit angehörten. Černýs Einheit bewachte die Kaserne, laut seiner Aussage wurde die Bewachung aber auch vom OBZ wahrgenommen.

46. Bílá Cerekev ist eine größere Stadt im Kiewer Gebiet.

47. Das OBZ-Quartier befand sich in Postelberg Nr. 74. Zeugenaussagen zufolge soll es dort nicht nur zu Alkoholexzessen und Vergnügungen mit Frauen gekommen sein, sondern auch zu Hinrichtungen im Garten, wobei die Opfer an Ort und Stelle verscharrt wurden. Geheimpolizeiliche Ermittlungen ergaben, dass Soldaten dort einen Galgen aufgestellt hatten (siehe „Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx", S. 132).

48. Rudolf Zelenka, Schulleiter in Postelberg und Oberleutnant der Reserve, war nach eigener Aussage seit 1921 im Raum Postelberg tätig, seit 1927 in Postelberg. Während der Okkupation hielt er sich in Laun auf. 1945 wurde er Vorsitzender der örtlichen Verwaltungskommission (MSK] in Postelberg. Er führte über die Nachkriegsereignisse Tagebuch und berichtet darin von „unaussprechlichen Verhältnissen".

49. Hier liegt wohl ein Protokollfehler vor.

50. Laut Volkszählung von 1930: 3.311 Einwohner, davon 52,5% Deutsche (Anm. d. Übersetzers).

51. Siehe oben Anm. 37.

52. Diese angebliche Behauptung Vlčeks stammt aus einer früheren Ermittlung und steht im „Bericht für Innenminister Václav Nosek vom 2. Juli 1947", siehe S. 46.

53. Auch dies steht im „Bericht für Innenminister Václav Nosek vom 2. Juli 1947", siehe S. 46.

54. Siehe „Bericht für Innenminister Václav Nosek vom 2. Juli 1947", S. 46.

55. Pelc versteht offensichtlich diese Frage, die auch im Deutschen missverständlich ist, falsch. Bunža will wieder mal wissen, ob nicht auch Tschechen unter den Inhaftierten waren. Pelc versteht offensichtlich: „Waren das alle Deutschen?"

56. Siehe S. 53, Anm. 8.

57. Aussage von Karel Wilhelm in „Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx", S. 131.

58. Wie später erklärt wird, handelte es sich um ehemalige Waschräume (*koupelny*).

59. Peter Klepsch erinnert sich an „einen mit Stacheldraht gesicherten Teil an der Westseite des Kasernenkomplexes. Dort war der Todesblock." (S. 25).

60. Arnošt Šedivý, 1947 wohnhaft in Ferbenz (Rvenice) stammte aus einer gemischten Ehe, Vater Tscheche, Mutter Deutsche. Seine Aussage siehe „Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx", S. 128.

61. Kokeš scheint hier Marek (absichtlich?) misszuverstehen. Marek verwendet den Ausdruck „sein Süppchen kochen" (*se neohřívala polévka*, „sich seine Suppe wärmen") im gleichen Sinne wie an anderer Stelle Kokeš selbst mit den Worten: „der sein Süppchen kochte (wörtlich: seine Suppe wärmte) und seinen persönlichen Feind beseitigen ließ" (*si byl ohřál svou polívčičku a dal odstranit svého osobního nepřítele*)" (S. 75). Marek unterstellt, dass die Davongekommenen ihr Überleben den geleisteten Kalfaktordiensten verdankten, die vielleicht über das Gräberschaufeln hinausgingen. Kokeš hatte Marek seinerseits verdächtigt, dass er als Lagerkommandant „sein Süppchen kochte".

62. Das Gesetz vom 8. Mai 1946 verfügt rückwirkend die Straffreiheit für Handlungen vom 30. September 1938 bis 28. Oktober 1945, die der Wiedergewinnung der Freiheit von Tschechen und Slowaken dienten oder eine gerechte Vergeltung für Taten der Okkupanten und ihrer Helfershelfer zum Ziel hatten.

63. Die Partei der Volkssozialisten (*strana národně socialistická*) war Mitglied der Regierung der Nationalen Front in Prag. Das Kommissionsmitglied Dr. Kácl war Mitglied dieser Partei.

Zur Schlussbesprechung der Untersuchungskommission

VON HERBERT VOITL (†)

Eine Handlung, die in der Zeit vom 30. September 1938 bis zum 28. Oktober 1945 vorgenommen wurde und deren Zweck es war, einen Beitrag zum Kampf um die Wiedergewinnung der Freiheit der Tschechen und Slowaken zu leisten, oder die eine gerechte Vergeltung für Taten der Okkupanten oder ihrer Helfershelfer zum Ziel hatte, ist auch dann nicht widerrechtlich, wenn sie sonst nach den geltenden Vorschriften strafbar gewesen wäre."

So lautet der § 1 des tschechoslowakischen Gesetzes Nr. 115 vom 8. Mai 1946. Um dieses – wohlgemerkt erst ein Jahr nach Kriegsende nachträglich erlassene – „Amnestiegesetz" geht es, als der Abgeordnete Dr. Kokeš erklärt, „dass auf das, was sich in Postelberg abspielte", der § 1 des Gesetzes 115 „anzuwenden ist", und zwar so, dass nach den bisherigen Ermittlungen auf eine Bestrafung der Beschuldigten nicht erkannt werden kann. Dem konnte (und mochte?) niemand in der Kommission widersprechen. Tatsächlich hatten die Befragten für die in Frage stehenden Taten – die überdies keiner von ihnen begangen haben wollte – das eine vom Gesetz als strafbefreiend angesehene Motiv der „gerechten Vergeltung" ausgiebig in Anspruch genommen und den Verdacht auf andere, die Straffreiheit ausschließende „niedrige und unehrenhafte" Motive (Dr. Kácl) – gemeint waren persönliche Feindschaft oder materielle Vorteile und Bereicherung – weit von sich gewiesen.

Gegen die Mauer des Nichtssagens war nichts auszurichten. Die Kommission war damit im Grunde gescheitert und begann recht hilflos und zum Teil geschwätzig zu beraten, woher denn nun Hilfe kommen könnte, „die wirklich Schuldigen" (Horváth) doch noch zu finden und zu bestrafen: von der breiten Öffentlichkeit oder von den politischen Parteien oder vom nationalen Sicherheitsdienst oder von zwei weiteren Parlamentsausschüssen oder von zwei Ministerien oder von allen zusammen? Die Vorschläge scheinen alle im Sande verlaufen zu sein. Lediglich die von Dr. Bunža in seinem Schlusswort vorgeschlagenen ergänzenden Ermittlungen bei den „vorgesetzten Offizieren" fanden am 9. und 13. August 1947 in Prag statt und zwar mit den Generälen O. Španiel, K. Klapálek, J. Procházka und Oberst B. Lomský, wie bei Tomáš Staněk nachzulesen ist[1]. Die Protokolle hierüber lagen uns nicht vor, wohl aber zitiert Staněk Klapálek und Procházka, und es wird erkennbar, dass auch von diesen keine Aussagen zu erhalten waren, die über das bei den Saazer Verhören vorherrschende Verschweigen, Rechtfertigen und Leugnen hinausgingen[2].

Ein anderes Thema, das in der Schlussberatung der Kommission wieder zur Sprache kam, war die Sorge um die Beschädigung des Ansehens der Republik im westlichen Ausland durch die Gewalttaten. Dafür, dass diese bekannt wurden, gibt Dr. Kokeš den vertriebenen Deutschen die Schuld und deutet an, dass sie damit zu einer „großen Kampagne gegen die ... Republik" und „gegen unsere nationale Revolution" beitragen. Meinte Kokeš, die Vertriebenen hätten über die Massenmorde genauso schweigen sollen wie ihre Mörder und Vertreiber? Vollends sprachlos werden wir, wenn Kokeš beteuert, man würde „aus der Sache mit Ehre herauskommen" und zeigen können, „dass hier keine Barbarei geschehen ist". Der Postelberger Massenmord – Wochen nach Kriegsende begangen, also fernab von allen etwa unter Kriegsrecht stehenden Kampfhandlungen – war ein barbarisches Verbrechen gegen jegliches Menschenrecht und bleibt es auch unter dem „Amnestiegesetz". Mit ihm fügte die Regierung eine weitere Barbarei hinzu, schlimmer als die vorangegangenen Beneš-Dekrete.

Die abschließende Empfehlung des Vorsitzenden Dr. Bunža, „die Leichen zu exhumieren und an anderer Stelle beizusetzen", wurde befolgt. Darüber ist hier als nächstes zu berichten. Dass die Sache sogleich, im Laufe der folgenden zwei Monate, durchgeführt wurde, hat ebenfalls mit den Reaktionen des Auslands zu tun.

ANMERKUNGEN

1. Tomáš Staněk, „Verfolgung 1945". Wien 2002, S. 145, Anm. 177.
2. Die Aussagen liegen nun vor und bestätigen Voitls Verdacht; siehe „Vorbemerkung" zu Teil 1, S. 18 und S. 19, Anm. 34.

Janda.

Z á p i s 48

o jednání vyšetřovací komise Ústavodárného národního shromáždění na místě samém v Ž a t c i v místnostech okresního soudu.

Jednání zahájeno dne 30.července 1947 v 8.30 hod.

Předmět vyšetřování:

HROMADNÉ EXEKUCE PROTI PŘÍSLUŠNÍKŮM NĚMECKÉ NÁRODNOSTI V PROSTORU ŽATCE a POSTOLOPRTY.

Přítomní:

Poslanci:

Dr. Bohumír B U N Ž A jako předseda
Dr. Jaroslav K O K E Š
Václav H O L U B
posl. H O R V Á T H Josef
Dr. Karel K Ř C L

jako poradci komise:

Za ministerstvo vnitra:
Dr. Zdeněk L U K E Š
insp. František P U T N

za ministerstvo národní obrany:

gen. Jaroslav B R O Ž
pplk. Jan V A N Ě K

Za ministerstvo spravedlnosti:
Dr. Jan Č A D E K

Za hlavní velitelství SNB:
pplk. Jan HOMOLK

Za korespondenci ÚNS:
red.Jan P E T R Í S E K

Zapisovatel tohoto protokolu:

Anežka K H Á S O V Á.

Dále Dr. STEHLÍK,přednosta oblastní úřadovny Stvb v Mostě, a úředníci Ostb HÁJEK a PETRÁČEK.
Za oblast SNB npor. Jaroslav TYMICH,styčný důstojník.

Aussageprotokolle der Parlamentskommission (Auszug)

Aus dem Tschechischen von Herbert Voitl (†)

Von den Verhören der parlamentarischen Untersuchungskommission am 30. und 31. Juli 1947 in Saaz gibt es im Archiv des Innenministeriums zwei unterschiedliche Protokolle: ein stenografisches Protokoll, in dem das gesamte Verhör wortwörtlich wiedergegeben wird, und eine wesentlich kürzere Zusammenfassung, die vermutlich an Hand der stenografischen Aufzeichnungen angefertigt wurde[1]. Von diesem berichtenden Protokoll wurden Teile bereits 2005 im Sonderheft des „Heimatbrief Saazerland" veröffentlicht[2]. Sie betreffen die Einzelbefragung von Richard Rosner, die Gegenüberstellung von Bohuslav Marek, Oldřich Pelc, Jan Černý, Jan Zícha und Richard Rosner sowie die Einzelbefragung von Vladimír Srkal. Obwohl sie inhaltlich gegenüber dem stenografischen Protokoll nichts Neues bieten, veröffentlichen wir sie hier zusätzlich, um den Lesern einen Eindruck von diesem Dokument zu verschaffen[3]. Außerdem beginnt der Bericht mit einer Aufzählung der Mitglieder der Parlamentskommission und weiterer Teilnehmer an der Untersuchung, die im stenografischen Protokoll fehlt[4].

[Ohne maschinenschriftliche Seitennummer, gestempelte Seitennummer 48 (es folgt maschinenschriftliche Seitennummer 2)]

BERICHT

über die Verhandlung der Untersuchungskommission der Verfassunggebenden Nationalversammlung in SAAZ in den Räumen des Bezirksgerichts.

Verhandlung begonnen am 30. Juli 1946, 8.30 Uhr.

Gegenstand der Untersuchung:

MASSENEXEKUTION VON ANGEHÖRIGEN DER DEUTSCHEN NATIONALITÄT IM RAUM SAAZ UND POSTELBERG

Es nahmen teil:

Abgeordnete:
Dr. Bohumír BUNŽA als Vorsitzender
Dr. Jaroslav KOKEŠ
Václav HOLUB
Abgeordneter HORVÁTH Josef
Dr. Karel KÁCL

als Berater der Kommission:
Aus dem Innenministerium:
Dr. Zdeněk LUKEŠ
Inspektor František PUTNA
aus dem Verteidigungsministerium:
General Jaroslav BROŽ
Oberstleutnant Jan VANĚK
Aus dem Justizministerium:
Dr. Jan ČADEK
Vom Generalkommando der SNB [Volkspolizei]:
Oberstleutnant Jan HOMOLK[A]
Aus dem Korrespondenzbüro der ÚNS [Parlament]:
Redakteur Jan PETRÁSEK
Protokollantin dieses Protokolls:
Anežka KHÁSOVÁ.

Weiter Dr. STEHLÍK, Leiter der regionalen StB-Stelle in BRÜX, und die OStB-Beamten HÁJEK und PETRÁČEK [Mitglieder der Staatssicherheit].

Für die regionale SNB [Volkspolizei] Oberleutnant Jaroslav TYMICH, Verbindungsoffizier.

Aussage Richard Rosner (Rozner)

[maschinenschriftliche Seitennummer 39, gestempelte Archivseitennummer 86]

Vor die Kommission wurde weiter vorgeladen

Richard ROSNER,

der nach der Ermahnung, die Wahrheit anzugeben, aussagt:

geboren 18. Mai 1929 in Saaz, ledig, deutscher Nationalität, Religion römisch-katholisch, Elektrotechniker, wohnhaft in Postelberg, TGM-Platz [T. G. Masaryk-Platz] Nr. ?

„Im Juni 1945 war ich in Seestadtl (Ervěnice)[5] auf Arbeit, war also nicht in Postelberg anwesend, als es dort zur Versammlung der Deutschen auf dem Marktplatz kam, sondern in Seestadtl auf Arbeit. Eines Tages kamen abends Soldaten mit Automobilen und fuhren uns nach Postelberg in die Kaserne, und zwar nur die Männer. In der Kaserne blieb ich ungefähr zehn Tage. Es waren dort im ganzen ungefähr 3.000 Männer. Es war das in der Zeit, als in der Kaserne auch schon Deutsche aus Saaz waren. Nach zehn Tagen wurde ich mit noch anderen Deutschen nach Saaz in ein Internierungslager geschickt. Während meines Aufenthaltes in der Postelberger Kaserne habe ich erfahren, dass ungefähr vier oder fünf junge Deutsche, etwa 15 bis 16 Jahre alt, erschossen worden sind. Warum sie erschossen wurden, weiß ich nicht. Einmal war ich mit einer Gruppe weiterer Deutscher (zusammen ungefähr 70 Leute) zum Ausheben von Gräbern im Lewanitzer Fasa-

nengarten. Wir gruben jedoch Löcher aus von nur etwa 1/2 Meter Tiefe, 10 Meter Länge und 3 Meter Breite, und dann mussten wir sofort weggehen. Insgesamt wurden drei Gruben ausgehoben. Warum wir sofort abberufen wurden, wussten wir nicht. Der ursprüngliche Befehl lautete, dass die Gruben 3 Meter tief sein sollten und dass wir erst dann in die Kaserne zurückkehren sollten.

„Als ich in der Kaserne war, wurde sehr oft geschossen, und es ist mir bekannt, dass einmal irgendein Soldat angeschossen wurde, vielleicht sogar erschossen, und weil der Verdacht bestand, dass es die Deutschen getan hatten, sollten wir erschossen werden. Einmal geschah es, dass in unsere Unterkunft Soldaten kamen, die uns schlugen, und auch geschah es, dass einige Deutsche erschossen (*postřeleni*)[6] wurden. Es ist mir nicht bekannt, dass in der Kaserne während meines Aufenthaltes Hinrichtungen stattgefunden hätten. Die Stellen, an denen wir im Fasanengarten Gruben ausgehoben haben, würde ich erkennen; sie befinden sich links in der nach Lewanitz führenden Straße. Ich kam in die Kaserne am Freitag der Woche, in der vor mir am Sonntag die Deutschen aus Postelberg dorthin gekommen waren und am Sonntag nach mir die Deutschen aus Saaz."

Laut diktiert, genehmigt:

[handschriftlich:] Rosner Richard

Gegenüberstellung Pelc (Pelz) – Marek

[maschinenschriftliche Seitennummern 45-52, gestempelte Archivseitennummern 92-99, alle Seiten sind quer überstempelt mit „archiv/ MINISTERSTVA VNITRA/ PRAHA" = Archiv des Innenministeriums Prag"]

Danach wurde Bohuslav MAREK aufgerufen und gibt zur Aussage von Oberwachtmeister Oldřich PELZ[7] an:

„Ich weiß bestimmt, dass alle Personen männlichen Geschlechts von 14 bis 65 Jahren vom Marktplatz direkt in die Postelberger Kaserne abgeführt und dort sofort durchsucht (*prověřovány*, wörtlich „überprüft") worden sind. Ich schließe jedoch auch nicht aus, dass manche am gleichen Tag zurückgeschickt worden und mit einem Transport von Frauen und Kindern in das Lager im Postelberger Fasanengarten gegangen sind. In der Kaserne wurden auch kinderlose junge Frauen durchsucht."

Bohuslav MAREK führt weiter aus:

„Ich bestehe darauf, dass die Liquidation der Deutschen aus Postelberg in der Zahl von nach meiner Schätzung rund 500 während einer Nacht durchgeführt wurde, denn am zweiten Tag war die Kaserne leer, und die Wachen habe ich aus der Kaserne auch abgezogen. Den Graben habe ich mit Hilfe von Häftlingen aus dem Gefängnis und aus dem örtlichen Lager vollständig zuschütten lassen, auch den Teil, wo keine Leichen lagen. Leichen lagen ungefähr bis zur Hälfte des Grabens. Es wurde keine Desinfektion durchgeführt, auch nicht mit Chlorkalk. Oberleutnant Petrov forderte mich auf, Gras zu kaufen und anzusäen, ich konnte jedoch keine Grassamen auftreiben. In den folgenden Tagen wurden bei diesem Graben keine Hinrichtungen mehr durchgeführt.

„Personen aus dem Gefängnis, etwa 24 an der Zahl, die noch vor der Hinrichtung der Deutschen aus Postelberg hingerichtet wurden, wurden irgendwo oberhalb von Postelberg hingerichtet, auf dem sogenannten Weinberg (Vinice); in dem Graben vergraben sind sie nicht. Ich bemerke noch, dass Hauptmann Černý, noch bevor wir anfingen, die Deutschen in Postelberg zu konzentrieren, fragte, wie viele Leute ich im Gefängnis in Haft habe. Ich zeigte ihm ein Verzeichnis, worauf mir Hauptmann Černý sagte, also diese Leute werden zum Teufel gehen. Als ich fragte, was mit den Verzeichnissen geschehen soll, sagte mir Hauptmann Černý, dass ich das alles vernichten müsse. Ich habe mir trotzdem ein Verzeichnis aufbewahrt."

Dem Marek wurde ein Personenverzeichnis vorgelegt, das sich im Gefängnis des Bezirksgerichtes in Postelberg befand, und dazu führt er aus, dass die Federstriche in diesem Verzeichnis und die mit der Feder geschriebenen Anmerkungen von Oberleutnant Petrov eingefügt wurden. Die durchgestrichenen (*zaškrtnuté*) Personen waren alle durchgestrichen (*zaškrtnuté*). Oberleutnant Petrov hat diese Personen offenbar schon von den Verhören her gekannt, die beim OBZ [militärischer Abwehrnachrichtendienst][8] stattgefunden hatten, und es waren das durchweg Funktionäre der NSDAP und ihrer Gliederungen.

„An diese Personen habe ich selbst Schaufeln ausgegeben, und demnach haben sie sich wahrscheinlich das eigene Grab gegraben. Ich erwähne noch, dass ich von Oberleutnant Petrov die Anordnung hatte, sämtliche Dokumente, sowie auch die Taschenmesser der in der Kaserne befindlichen Postelberger Deutschen zu verbrennen. Ich ließ alles auf das Rathaus in das Magazin schaffen, was damit geschehen ist, davon weiß ich nichts. Die Dokumente übergab ich dem Schutzmann Karl Wilhelm."

Dem Bohuslav Marek wurden Listen vorgelegt, die in der Strafakte TK X887/ 47 des Landgerichts (*krajského soudu*) Brüx unter der Nr. 1.96 angelegt waren. Zu der Markierung mit den Ziffern 1 bis 6 führt Marek aus: „Das sind Verzeichnisse von Personen, die sich im Gerichtsgebäude in Saaz befanden und die ich für den Transport in die Kaserne von Postelberg übernahm. Die Personen in der Liste [mit der Markierung] 1, 2 und 6 wurden in der Kaserne in einen „SV" genannten Bereich geleitet, wo sich die Schmiede, die Bäder usw. befanden, und es war schon bekannt, dass sie hingerichtet werden sollten. Nach meiner Kenntnis wurden alle diese Personen hingerichtet. Diese Personen wurden offenbar im Lewanitzer Fasanengarten hingerichtet. Wie ich noch feststelle, sind auch Personen, die auf der Liste (mit der Markierung) 3 aufgeführt sind, hingerichtet worden, was ich nach dem hinzugefügten

Kreuzchen erkenne. Dieses Kreuzchen auf der Liste habe ich eingezeichnet, wenn ich feststellte, dass diese Personen sich schon im Bereich SV befanden.

„Zum Vorgang mit den Postelberger Deutschen führe ich zur Erklärung noch an: Als die Männer und die jungen Frauen in die Kaserne abgeführt wurden, ging ich in die Kaserne und war bei deren Einteilung anwesend. In dem einen Teil des Hofes, in dem mit einem Drahtzaun abgetrennten Bereich, waren die Frauen, die in die Garage auf dem Übungsplatz gingen zwecks Durchsuchung (*prohlídka*), und nach der Durchsuchung wurden sie neben der Garage versammelt. Diese Frauen habe ich unter Bewachung in den Fasanengarten abführen lassen. Im anderen Teil des Hofes wurde die Durchsuchung der Männer durchgeführt, bei der auch Hauptmann Černý, Oberleutnant Petrov, Leutnant Čubka und weitere Leutnants, dazu auch Mannschaften vom OBZ [Abwehrnachrichtendienst] anwesend waren. Diejenigen Deutschen, die zur Hinrichtung bestimmt wurden, wurden in den Bereich geschickt, der SV hieß und mit Draht eingezäunt war. Die übrigen Männer, die nicht nach SV kamen, wurden durch das hintere Tor wahrscheinlich in den Fasanengarten abgeführt. Im Bereich SV war die größere Menge Männer, aber die genaue Zahl weiß ich nicht, ich schätze sie auf 500. So war die Situation gegen Abend des Tages, an dem die Konzentrierung durchgeführt wurde. Am Abend ging ich aus der Kaserne weg, kam dort am Morgen des zweiten Tages wieder hin und stellte fest, dass von den Deutschen niemand mehr in der Kaserne war, dass auch die, die im Bereich SV gewesen waren, weg sind, und als ich dann feststellte, dass sich im Graben vor der Schule Leichen befanden, die am Tag davor dort nicht waren, begriff ich, dass die Deutschen aus dem Bereich SV erschossen worden waren. Am gleichen Tag führte ich nach Anordnung von Oberleutnant Petrov die Reinigung der Kaserne durch.

„Nach der Konzentrierung der Deutschen in Saaz, als sie in die Postelberger Kaserne abgeführt wurden, blieben sie über Nacht in der Kaserne, und am zweiten Tag früh um 9 Uhr begann die Einteilung, und das auf ganz ähnliche Weise wie mit den Postelberger Deutschen. Bei diesem Einteilungsverfahren waren anwesend Hauptmann Černý, Oberleutnant Petrov, Leutnant Čubka, ein Oberleutnant von der Artillerie, dessen Namen ich nicht kannte, und die Mannschaft des OBZ [militärischer Abwehrnachrichtendienst].

„Ganz bestimmt erinnere ich mich daran, dass auch Hauptmann Černý anwesend war, der selbst zwischen den Deutschen herumging, und nachschaute, ob sie als SS-Leute tätowiert sind. Bei dieser Selektion wurden wieder die Todeskandidaten ausgesucht, die in den Bereich SV geschickt wurden, während die übrigen entweder als unentbehrlich nach Saaz zurückgeschickt wurden, oder der Rest blieb in der Kaserne interniert. Wie viele Saazer im SV-Bereich waren, weiß ich nicht. Es könnten ihrer gleichfalls 500 gewesen sein. Am dritten Tag, als es zu einer Revolte der Deutschen im SV-Bereich kam, bei der auch ein tschechoslowakischer Soldat verwundet wurde, ein Angehöriger der Revolutionsgarden, entschied Hauptmann Černý, als ich ihm die Sache meldete, dass diese Rebellen beseitigt werden. Am gleichen Tag nahm sich ein Unterfeldwebel von der Panzertruppe ungefähr 100 Leute, mit denen er zum Graben von Massengräbern in den Lewanitzer Fasanengarten ging. Am zweiten Tag danach kam ich in die Kaserne und stellte fest, dass der SV-Bereich erneut leer war."

Laut diktiert, genehmigt:

[handschriftlich] Bohuslav Marek

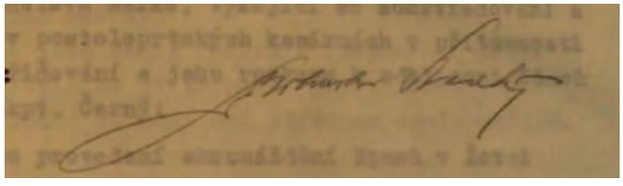

Gegenüberstellung Marek – Černý

[neues Blatt]

Daraufhin erfolgte eine Gegenüberstellung zwischen Hauptmann Černý und Herrn Marek zum Zweck der Beseitigung der Widersprüche in ihren Aussagen:

Als man ihm die Aussage von Bohuslav Marek vorlas, die die Selektion der Deutschen aus Postelberg im Hofraum der Kaserne und vor allem die Anwesenheit von Hauptmann Černý bei diesem Verfahren betraf, gibt Hauptmann Černý an:

„Ich gebe zu, dass ich bei diesem Vorgang anwesend war, aber ich bezweifle, ob ich die ganze Zeit dabei war. Ich habe den Eindruck, dass Bohuslav Marek bei diesem Auswahlverfahren war und dass er dazu auch einschlägige Informationen beisteuerte, sofern es sich um persönliche Kenntnisse handelte."

Marek besteht jedoch darauf, dass er am Auswahlverfahren für die Deutschen aus Postelberg nicht beteiligt war, dass er dazu nicht herangezogen wurde und dass er im vorderen Teil des Hofes war, wo die Frauen untersucht wurden.

Als ihm die Aussage von Bohuslav Marek vorgehalten wird, wonach er bei der Konzentrierung und dann Einteilung der Deutschen anwesend war und den Befehl zur Beseitigung der für die Hinrichtung ausgewählten Deutschen gegeben hat, gibt Hauptmann Černý an:

„Ich bestehe entschieden darauf, dass ich nach der Durchführung der Versammlung der Deutschen in Saaz

noch am gleichen Tag nach Prag abgefahren und in die Postelberger Kaserne überhaupt nicht gegangen bin. In dieser Hinsicht ist die Aussage von Bohuslav Marek nicht richtig."

Bohuslav Marek sagt weiter aus:

„Erinnern Sie sich, Herr Hauptmann, dass Sie den Befehl zur Erschießung jener fünf Jungen gegeben haben, die zu fliehen versuchten und die alle aus Saaz waren."

Dazu gibt Hauptmann Černý an:

„Den Befehl habe ich gegeben, aber ich bin überzeugt, dass diese Jungen aus Postelberg waren."

Weiter gibt B. Marek an:

„Ich weiß, dass sich ein Feldwebel von der Panzertruppe 100 Männer aus Saaz genommen hat, die im Bereich SV waren, dass er mit ihnen in den Lewanitzer Fasanengarten ging, um Gräber auszuheben, und dass diese Männer nicht mehr in die Kaserne zurückgekehrt sind. Wie mir am nächsten Tag dieser Feldwebel selbst sagte, wurden diese Männer und noch weitere aus dem Bereich SV im Lewanitzer Fasanengarten hingerichtet."

Daraufhin wurde dem B. Marek der Inhalt des Protokolls von Richard Rosner vorgelegt, in dem dieser ausführt, dass er während seines Aufenthalts in der Postelberger Kaserne in der Zeit, als dort schon die Deutschen aus Saaz waren, mit einer Gruppe von 70 Leuten im Lewanitzer Fasanengarten Gräber gegraben hat und dass sie nach einer Grabung von einem halben Meter Tiefe sofort weggehen mussten.

Diese Gruppe kehrte in die Kaserne zurück.

Dazu gibt Bohuslav Marek an:

„Aus der Kaserne durfte keiner von den Deutschen weggehen ohne einen von mir ausgestellten Passierschein, und es ist auch ausgeschlossen, dass jemand wegging.

„Es ist für mich deshalb einfach unbegreiflich, dass 70 Leute hätten weggehen können außer denen, die im Bereich SV waren, und dass ich davon nichts gewusst hätte. Ich schließe völlig aus, dass diese 70 Leute aus der Kaserne weggegangen und wieder in die Kaserne zurückgekehrt wären."

Danach wurde Hauptmann Zícha vorgeladen, und es wurde ihm die Aussage von Bohuslav Marek Blattnummer 11 und 46 vorgelegt, die einmal den Befehl zur Beschaffung von Schaufeln und Hacken betrifft, zum anderen die Anwesenheit von Oberleutnant Petrov [= Zícha] bei dem Auswahlverfahren der Deutschen aus Postelberg.

Gegenüberstellung Marek – Zícha

Hauptmann Zícha/ Petrov/ gibt dazu an:

„Ich bestehe auf meiner Aussage, dass ich keinen Befehl zur Beschaffung von Hacken und Schaufeln gegeben habe, und was meine Anwesenheit bei der Einteilung der Deutschen betrifft, gebe ich zu, dass ich dabei ganz bestimmt anwesend war. Ob Leutnant Čubka dort war, weiß ich nicht mehr."

Weiter wurde die Aussage von B. Marek, Blattnummer 46 und 47, vorgelegt, betreffend die Konzentrierung und Überprüfung der Deutschen aus Saaz in der Postelberger Kaserne besonders in Anwesenheit von Hauptmann Černý und Oberleutnant Petrov [= Zícha].

Hauptmann Zícha /Petrov/ gibt dazu an:

„Bei diesem Einteilungsverfahren war ich ganz bestimmt dabei, und zwar bei dessen Eröffnung, nicht bis zum Schluss. Ich habe den Eindruck, dass auch Hauptmann Černý anwesend war, aber mit Bestimmtheit kann ich das nicht behaupten.

„Was den Befehl zu irgendeiner Hinrichtung von Deutschen aus Saaz betrifft, wie das B. Marek in seiner Aussage anführt, so ist mir davon nichts bekannt."

Weiterhin wurde dem Hauptmann Zícha die Aussage von B. Marek, Blattnummer 45, vorgelegt, betreffend das Personenverzeichnis aus dem Gefängnis des Bezirksgerichts in Postelberg, in welchem Hauptmann Zícha die Personen mit der Feder weg gestrichen haben soll, die nach den beim OBZ [Abwehrnachrichtendienst] gewonnenen Informationen zur Erschießung bestimmt waren.

Dazu führt Hauptmann Zícha aus:

„Ich schließe aus, dass ich dieses Verzeichnis überhaupt gesehen und darin Streichungen und Anmerkungen gemacht hätte. Ich wusste überhaupt nicht, dass irgendwelche Personen im Postelberger Gefängnis inhaftiert sind, und vom OBZ aus konnte ich in dieser Sache nicht handeln, weil dafür gar keine Zeit war, da ja die Konzentrierung der Deutschen schon am nächsten Tag nach unserer Ankunft in Postelberg stattfand."

Bohuslav Marek gibt auf Anfrage an, dass er auf seiner Aussage in dieser Richtung beharrt, und erinnert daran, dass Hauptmann Zícha /Petrov/ ihn noch sofort nach seinem Eintreffen in Postelberg fragte, und das war einen oder zwei Tage vor der Konzentrierung, ob er nicht von irgendeinem Schacht in der Nähe von Postelberg weiß. „Ich wies den Oberleutnant Petrov auf einen Schacht auf dem Weinberg (vinice) hin. Die Sache war damals so, dass, als Oberleutnant Petrov in Postelberg ankam, ich ihm vorgestellt wurde, und sofort, noch im Beisein eines Mitglieds der SNB [Volkspolizei], haben wir einen Lageplan von Postelberg gemacht, und ich habe eingezeichnet, wo Wachen stehen sollen. Am Tag vor der Konzentrierung, als die Stadt schon besetzt war, fragte er mich nach jenem Schacht. Zugleich wies er mich an, einige Schaufeln zu besorgen. Ich stellte einige Schaufeln und Hacken auf dem Rathaus bereit, und diese nahm dann die Wache an sich, als sie die Personen aus dem Gefängnis zur Exekution auf den Weinberg abführte."

Daraufhin gibt Hauptmann Zícha an:

„Ich schließe entschieden aus, dass ich mit Marek einen oder zwei Tage vor der Konzentrierung zu tun gehabt hätte, dass ich Auskunft über irgendeinen Schacht und die Bereitstellung irgendwelcher Schaufeln und Hacken von ihm verlangt hätte. Das ist schon aus dem Grunde nicht möglich, weil ich nach Postelberg erst unmittelbar am Vorabend der Durchführung der Konzentrierung gekommen bin und Marek erst am nächsten Tag kennenlernte, als die Konzentrierung durchgeführt wurde."

Marek gibt an:

„Ich bestehe darauf, dass die Streichungen und Anmerkungen im Verzeichnis Oberleutnant Petrov mit der Feder in meiner Anwesenheit gemacht hat und zwar an der Ecke beim Gericht gegenüber der Kommandantur des OBZ. Das war ganz bestimmt zwei Tage vor der Konzentrierung der Postelberger Deutschen."

Nach dem Hinweis auf die Tatsache, die aus der Aussage des Zeugen Pelc hervorgeht, dass die Konzentrierung der Deutschen in Postelberg am 29. Mai 45 durchgeführt wurde, und das Verzeichnis der Häftlinge im Bezirksgericht in Postelberg vom 21. Mai 1945 stammt, erklärt Herr Marek, dass er sich dieses Verzeichnis deswegen beschafft hat, um als verantwortlicher Kommandant der Sicherheit in der damaligen Zeit in Postelberg einen Überblick über die in Haft befindlichen Leute zu haben und für ihre Ernährung sorgen zu können. Dieses Verzeichnis habe er weder Leutnant Čubka noch Hauptmann Černý gezeigt, sondern erst als Oberleutnant Petrov eintraf und ihn fragte, wen sie im Gefängnis in Haft hätten, zeigte er diesem das Verzeichnis.

Es geschah das an der Ecke vor dem Gericht.

Gegenüberstellung Marek – Rosner (Rozner)

Danach erfolgte die Gegenüberstellung von Herr Marek und dem Zeugen Rosner, der zur Erläuterung für Herrn Marek vor diesem ausführt:

„In die Kaserne in Postelberg wurde ich am Freitag gefahren, das weiß ich ganz bestimmt." /Im Hinblick auf das gesicherte Datum der Zusammenfassung (shromáždění)[9] der Deutschen in Saaz am 3. Juni 1945 handelte es sich also um den 1. Juni 1945./ „Als wir in die Kaserne kamen, glaube ich, dass dort keine anderen Deutschen waren, aber noch am gleichen Abend kamen welche aus den Dörfern angefahren, wie zum Beispiel aus Wischkowa (Výškov). Am Sonntag darauf kamen die Deutschen aus Saaz und zwar ungefähr 3.000.

„Ungefähr am fünften Tag nach meiner Ankunft in der Kaserne wurden etwa 70 von uns eingeteilt, wir bekamen Schaufeln in der Schule und gingen unter militärischer Bewachung zum Ausheben von Gruben in den Lewanitzer Fasanengarten. Bei unserem Abgang sah uns Herr Marek, der hier sitzt, und ich vermute, dass er uns gezählt hat. Ganz sicher weiß ich, dass unsere Gruppe nach ihrer Ankunft in der Kaserne in den Baderäumen oder vielleicht Waschräumen untergebracht war. In den Fasanengarten kamen wir nachmittags, und nach etwa einstündiger Arbeit wurden wir durch das hintere Tor in die Kaserne zurückgeführt. Als ich dann nach etwa zehn Tagen meines Aufenthalts in der Kaserne mit den noch übrigen Deutschen, mehr als 100, nach Saaz in das Lager verlegt wurde, gingen mit uns auch einige von denen, die mit mir im Fasanengarten Gruben gegraben hatten. Einige aus der Gruppe, die gegraben hatte, blieben nach unserem Abgang in der Kaserne in Postelberg. Am nächsten Tag, nachdem wir gegraben hatten, sah ich durch das Fenster, dass wieder eine etwa so große Gruppe, wie unsere gewesen war, aus der Schule mit Schaufeln abging. Wohin sie ging, weiß ich nicht. Ich weiß nicht, ob diese Gruppe auch zurückgekehrt ist."

Darauf verlangt Herr Marek, der Zeuge Rosner solle angeben, ob in ihren Unterkünften, d. h. Waschräumen, manchmal die Verpflegung aufgewärmt worden ist. Dazu erklärt der Zeuge Rosner:

„Bei uns ist nie Verpflegung aufgewärmt worden, unsere Unterkünfte befanden sich hinten, auf dem Hof, dem Haupttor gegenüber. Dort wurde nie Essen bereitet. Ich glaube, dass der Bereich, in dem wir interniert waren, schon nicht mehr eingezäunt war. Das weiß ich freilich nicht bestimmt, habe ich vergessen."

Darauf erklärt Herr Marek:

„Ich kann mir nicht erklären, wie es möglich war, dass aus dem Bereich SV, wie sich das aus der Aussage des Zeugen Rosner ergibt, 70 Leute in den Fasanengarten zum Graben gehen und wieder zurückkehren konnten. Zum Graben konnten nur Leute gehen, die nicht im SV waren, und diese konnten auch zurückkehren. Aber auch diese konnten allerdings nicht gehen ohne mein Wissen und meine Erlaubnis."

Danach schildert der Zeuge Rosner auf Befragen, wie ihre Unterkunft ausgesehen hat, und der anwesende Herr Marek versichert klar, dass es sich tatsächlich um den SV handelt.

„Ganz bestimmt erinnere ich mich, dass beim Graben mit uns ein Herr Horejs und weitere Leute aus Saaz waren. Herr Horejs kriegte sogar mit der Schaufel eine drüber, als er nicht schnell genug grub. Alle kehrten wir in unsere Unterkünfte zurück, und ich wiederhole, dass manche von diesen Leuten später mit mir nach Saaz in das Lager gingen."

Dazu gibt Bohuslav Marek an:

„Es ist ausgeschlossen, dass Horejs in der Gruppe gewesen sein soll, die nach der Aussage von Rosner im Le-

wanitzer Fasanengarten Gräber ausgehoben haben soll, denn Horejs war, wie ich mich genau erinnere, nicht in dem als SV bezeichneten Bereich und wurde auch später nach Saaz zurückgeschickt und später in das Reich abgeschoben (*odsunut*). Wenn er im Bereich SV gewesen wäre, wäre er ganz bestimmt liquidiert worden."

Daraufhin versichert noch der Zeuge Rosner:

„Ich kenne einen gewissen Šedivý aus Ferbenz (Rvenice), der mit mir in der Kaserne in derselben Zelle eingesperrt war und der jetzt in Ferbenz in Freiheit ist. Ebenso erinnere ich mich an ungefähr fünf Namen der Personen, die mit mir in der gleichen Zelle eingesperrt waren und die dann nach Deutschland abgeschoben wurden. Von diesen erinnere ich mich an Kraus aus Postelberg und an Josef Hauenschild aus Ferbenz. Mit ihnen ging ich nach Saaz, und von dort wurden sie dann abgeschoben."

Auf die Frage des Abgeordneten Holub gibt Rosner an:

„Von der Erschießung von ungefähr fünf Jungen habe ich von einigen der internierten Jungen gehört, die das gesehen haben, und ich weiß bestimmt, dass das Jungen aus Saaz waren."

[handschriftlich] Rosner Richard

Vladimír Srkal

Vor die Kommission tritt

Vladimír SRKAL,

geb. 8. Juni 1920 in Wolhynien, verheiratet, röm.-kath., Bergmann, wohnhaft in Postelberg Nr. 427.

„Als ausländischer Soldat der Ostarmee war ich Ordonnanz bei Oberleutnant Petrov, aber ich war an den Exekutionen völlig unbeteiligt, die in Postelberg an den Deutschen vollzogen wurden. Ich weiß, dass Soldaten des OBZ die Exekution durchführten, dass dabei auch Wolhynientschechen waren, aber an Namen erinnere ich mich nicht. Aus eigener Beobachtung weiß ich von diesen Hinrichtungen überhaupt nichts. Mit Hauptmann Zícha kam ich nach Postelberg vor dem Sonntag, am Freitag- oder Samstagnachmittag und erinnere mich, dass in der Gemeinde ein Polizist herumging und austrommelte, dass sich am Sonntag früh alle Deutschen versammeln sollten, heute erinnere ich mich allerdings nicht mehr, ob dieses Austrommeln am Tag unserer Ankunft stattfand, oder erst am nächsten Tag."

Laut diktiert, genehmigt: [handschriftlich:] Srkral

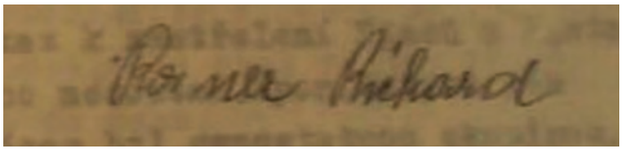

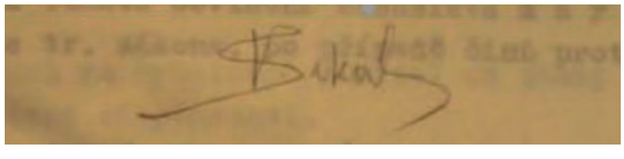

ANMERKUNGEN

1 Die Zusammenfassung der Verhöre ist auszugsweise abgedruckt in Adrian von Arburg/ Tomáš Staněk (eds): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování* [Die Aussiedlung der Deutschen und der Wandel des tschechischen Grenzgebietes 1945-1951: Dokumente aus tschechischen Archiven. Teil II, Band 3, Massenterror im Jahre 1945 und seine Ermittlung]. Středokluky (Susa) 2010, Dokument Nr. 86. Der Auszug beschränkt sich auf die Verhöre von Antonín Roška (Rožka), Bohuslav Marek, Jan Zícha, Jan Čubka (Čupka) und Vojtěch Černý, sowie einen Bericht über das Strafverfahren gegen Bohuslav Marek und den vorläufigen Beschluss der Untersuchungskommission. Er ist mit 64 Fußnoten ausführlich kommentiert. Laut Adrian von Arburg gibt es sogar noch ein weiteres Protokoll.

2 „Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe Genozid", 2005. Den damaligen Herausgebern lagen aus diesem berichtenden Protokoll ein Einzelblatt und acht zusammenhängende Seiten vor. Ihr Übersetzer Prof. Dr. Herbert Voitl hielt sie für Protokolle von Verhören aus der Zeit vor der Gründung der parlamentarischen Untersuchungskommission: „Diese uns nur in Teilen verfügbaren Verhöre fanden offenbar schon in der Zeit vor dem (...) Bericht an Innenminister Nosek vom 2. Juli 1947 statt, spätestens zeitgleich mit diesem. Sie sind nicht datiert. Auch welche Behörde sie durchführte, wird nicht ersichtlich – vermutlich war es das ‚zuständige Gebietsamt für Staatssicherheit in Brüx', auf das der ‚Vorbericht ... vom 28. Juli 1947' (...) gleich am Anfang (...) entsprechend hinweist. Die Texte sind von Interesse, weil die gleichen Personen später auch von der parlamentarischen Kommission verhört wurden, wobei es zum Teil zu abweichenden Aussagen [untereinander] kam." Tatsächlich fanden Vorverhöre statt, jedoch nicht mit den Ende Juli in Saaz vernommenen Personen, wie Von Arburg und Staněk 2010 ausführten: Adrian von Arburg / Tomáš Staněk (eds): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování.* Středokluky (Susa) 2010. Voitl hatte diese Dokumentation noch nicht zur Verfügung.

3 Die 2005 veröffentlichten Blätter gehören zweifelsfrei zu dem 57-seitige berichtenden Protokoll. Sie überschneiden sich nicht mit der Veröffentlichung von Adrian von Arburg und Tomáš Staněk (siehe oben) und sind hier erstmals auch in der tschechischen Originalsprache zu lesen.

4 Aus Adrian von Arburgs und Tomáš Staněks Quellensammlung von 2010 übernehmen wir die Überschrift und die Aufzählung der Kommissionsteilnehmer, die im stenografischen Protokoll fehlen. Weiters wird nach dem Manuskript im Archiv des Innenministeriums der Bericht über die Aussage von Vladimír Srkal bis zu seiner Unterschrift ergänzt.

5 Seestadtl (früher auch Ruenice, Erwenicz) war eine mehrheitlich deutsche Stadt am Ufer des Flusses Biela im westlichen Teil des Bezirkes Brüx, bis 1960 zum Bezirk Komotau gehörig.

6 *Postřeleni*, wörtlich „abgeknallt".

7 Oberwachtmeister Oldřich Pelz war zuvor verhört worden; siehe „Verhöre der Untersuchungskommission", S. 98.

8 Zu den Aufgaben der OBZ (*Obranné zpravodajství*) gehörte die Bekämpfung feindlicher Organisationen, auch sudetendeutscher Provenienz.

9 *Shromáždění*, „Zusammenfassung" oder „Versammlung" (Anm. d. Übersetzers).

Exhumierung, Einäscherung und Bestattung der Mordopfer von Postelberg

VON HERBERT VOITL (†)

Ende September 1947, also knapp zwei Monate nach den Saazer Verhören, fand in Postelberg eine Exhumierung von Leichen aus vier Massengräbern statt. Über diesen Vorgang liegen den Herausgebern nur fünf Aktenstücke aus dem Prager Innenministerium vor, nämlich Lageskizzen dieser Gräber, die schon am 8. August (also nur acht Tage nach den Saazer Verhören) angefertigt wurden, und ein detailliertes statistisches Verzeichnis der exhumierten Leichen. Diese Blätter sind nachfolgend mit deutscher Übersetzung reproduziert.

Die Dokumente zeigen, aus welchen der in den Lageskizzen von 1 bis 4 nummerierten Grabstätten bzw. Gräberfeldern an den einzelnen Tagen exhumiert wurde: aus dem „Massengrab Nr. 1" am 26. September, aus dem „Massengrab Nr. 2" am 19. , 20. und 23. September, aus dem „Massengrab Nr. 3" am 17. und 18. September und aus dem „Massengrab Nr. 4" am 17. September 1947. Nr. 1 befand sich nahe der Kaserne zwischen Masaryk-Bürgerschule und der Straße nach Lewanitz, Nr. 2 (mit zwei Gruben) im Lewanitzer Fasanengarten an der Abzweigung der Straße von Postelberg nach Lischan in Richtung Lewanitz (nahe der Wasserschleuse), Nr. 3 (mit vier Aushebungen) zwischen Weinberg und Alter Sandgrube an der Ferbenzer Straße und Nr. 4 an der Straße zwischen Ferbka und Postelberg nahe einer Einfahrt zum Postelberger Fasanengarten. Weitere Tote wurden auf dem Kasernenhof und im Garten des Hauses 74 [OBZ-Quartier] ausgegraben. Die insgesamt 763 Leichen, darunter 5 Frauen und ein Kind, wurden in den Krematorien Brüx, Karlsbad und Aussig eingeäschert (668) bzw. auf dem Launer Friedhof bestattet (95)[1].

Es gibt indes weitere Regierungsakten zu dieser Aktion. Tomáš Staněk hat sie in seinem Buch *Perzekuce 1945*[2] verarbeitet. Demnach waren bei Beginn der Ausgrabungen ab 17. September unter anderem anwesend: höhere Beamte aus dem Innenministerium, dem Staatssicherheitsdienst, dem Gerichtswesen, ferner – die ganze Zeit über – der Gesundheitsreferent des Landesnationalausschusses (alle mit Namen genannt), sowie der aus den Vernehmungen bekannte Abgeordnete Dr. Bohumír Bunža. Oberst Dybal verfasste am 2. Oktober für das Innenministerium einen Geheimbericht über den genauen Ablauf der Exhumierung, aus dem Staněk ausführlich zitiert. Für die Ausführung der Arbeiten wurden Soldaten einer Militärformation Nr. 2142 aus Theresienstadt hergeholt.

Noch vor dem Erscheinen dieses Buches hatte Chefredakteur David Hertl in der Launer Zeitung *Svobodný Hlas* Zeitzeugenberichte veröffentlicht, in denen es auch um die Postelberger Exhumierung geht[3]. Dort ist die Rede davon, dass während der Exhumierungen der ganze Bereich hinter einer dichten Wand aus Reisig verborgen war; dass strenge Geheimhaltung verordnet war; dass die Leichen in primitive Kisten gelegt wurden; dass der Leichengeruch sich bis nach Lewanitz ausbreitete. Tatsächlich schreibt Oberst Dybal in seinem Bericht von „Maskenanlegung" und „Maskenverwendung".

Tomáš Staněk fasst zusammen: „Diese Aktion verlief unter strengen Sicherheits- und Geheimhaltungsvorkehrungen ... Es gelang jedoch insgesamt nicht, diese Aktion so heimlich ablaufen zu lassen, wie man sich dies ursprünglich gedacht hatte. Unter der Ortsbevölkerung verbreiteten sich Nachrichten über ihren Verlauf; von diesen Menschen wussten offenkundig etliche einiges über die Massaker; auch gelangten Berichte in die Presse und in das Ausland." Zu der im Exhumierungsverzeichnis genannten Zahl von 763 Leichen schreibt er: „Unstrittig von Interesse ist die Feststellung, dass die deutschen Zeugen, denen die tschechische Öffentlichkeit und die Historiographie ganz allgemein Nichtobjektivität, Voreingenommenheit, übelgesonnenes Denken usw. vorwarfen und bis heute weiterhin vorhalten, die Zahl der Toten in Postelberg auf ungefähr 800 schätzten; dies ist also eine Angabe, welche sich mit den Informationen der Dokumente nicht in grundsätzlichem Widerspruch befindet ..."[4] Eine wichtige Bemerkung, die zeigt, dass sich dieser Historiker den nationalen Meinungszwängen mutig zu entziehen weiß.

Allerdings muss es in der näheren Umgebung Postelbergs noch mehr Gräber, auch Massengräber geben oder gegeben haben. So ist etwa der Verbleib der Leichen der 300 (angeblichen) SS-Männer ungeklärt, die laut der sehr konkreten Aussage des Postelberger Kommandanten Marek aus Komotau nach Postelberg geliefert und dort vom OBZ[5] bestialisch gemartert, verstümmelt und „abgeknallt" wurden. Ihr Ende sollen sie in einem Schacht an der Bahnstrecke nördlich von Postelberg (Richtung Dux) unweit von Potscherad gefunden haben.

Es gibt auch Anzeichen dafür, dass man es mit der Zahl der Exhumierten nicht immer genau genommen hat. So beteuern glaubwürdige deutsche Augenzeugen aus Saaz, dass in den Splitterschutzgraben auf dem Kasernenhof während ihrer Anwesenheit elf Tote eingelagert wurden und nicht nur die fünf, die man laut Exhumierungsverzeichnis dort gefunden hat.

Wohin man die Leichen verbracht hat, darüber gab es auf deutscher Seite bisher nur Vermutungen und Gerüchte. Nun erfahren wir es amtlich: größtenteils eingeäschert worden seien sie, in drei Krematorien, und nur weniger als hundert seien auf dem Friedhof in Laun begraben. Das mag durchaus so sein, doch die Form, in der die Fakten

dargeboten werden, gibt doch zu denken. Da lesen wir ein Aktenstück, das nach untadeliger gesetzlicher Ordnung aussieht, fast im k. u. k. österreichischen Stil. Das aber passt überhaupt nicht zu der inhumanen, chaotischen Gesetzlosigkeit und Verwahrlosung, die zwei Jahre zuvor die jetzt aufgelösten Massengräber hervorgebracht hat[6].

Wenn von „Krematorium" und „Einäscherung" gesprochen wird, denkt man selbstverständlich, dass jeder Tote seine Urne mit seiner Asche und seinem Namen bekam. „Bestattung", das heißt für uns heute, jeder Tote hat seinen Sarg und Grabstein mit Namen. All das gab es aber nach der Postelberger Exhumierung bestimmt nicht: keine Urnen, die Asche aller vermutlich verstreut oder „entsorgt", keine Särge für die «Bestatteten", sondern (wir lesen es bei David Hertl) einfache Holzkisten mit je vier bis fünf Leichen (die Zahlen in der Statistik weisen es aus), und allemal keine Namen, denn gemordet und eingescharrt wurde in Postelberg anonym. Ob die 95 „Bestatteten" in Laun ein gemeinsames Grab oder mehrere bekamen, ob die Gräber entsprechend bezeichnet wurden – das heute zu erfragen, hat erfahrungsgemäß wenig Sinn[7].

Der Entschluss zur Exhumierung (und „Liquidierung") der Postelberger Schandgräber, der ja einen erheblichen Aufwand verursachte, hatte mehrere Gründe. Einen hygienischen: einzelne Leichen waren schlecht abgedeckt und wurden vom Regen nach oben geschwemmt. Einen politischen: die Öffentlichkeit, vor allem das Ausland, musste beschwichtigt werden. Dass und wie das gelang, ersieht man hieraus: Laut Staněk meldete Oberst Dybal in seinem Bericht, der Londoner Rundfunk habe am 26. September 1947 berichtet, „dass man in der Tschechoslowakei Gräber aus der Revolutionszeit aufgrabe und die Exhumierten ordnungsgemäß in anderen Städten Böhmens beerdigen würde".

„Revolutionszeit": dieser Ausdruck stilisiert die Mordopfer zu Gefallenen in Kampfhandlungen, die es bekanntlich nicht gab, und das Wort „ordnungsgemäß" bestätigt das oben Gesagte: Es sollte alles nach zivilisierter Normalität aussehen, und die Engländer wollten das wohl auch glauben, weil sie doch ihre Zustimmung nur zu einer „humanen" Durchführung unserer Aussiedlung gegeben hatten.

Zwei weitere politische Gründe gab es für die Exhumierung: Die eigene Bevölkerung, besonders die Jugend, durften keine Erinnerung an diese dunkle Phase ihrer Geschichte, ja überhaupt an die früher am Ort lebenden Deutschen behalten. Und vor allem: den Deutschen des Saazerlandes durften keine Gedenkstätten bleiben[8]. Letzteres findet seine traurige Fortsetzung darin, dass sogar unsere bescheidene, seit langem verfolgte Bemühung um die Genehmigung einer Gedenktafel in Saaz oder in Postelberg oder wenigstens auf dem Saazer Friedhof bisher ohne Erfolg geblieben ist. Darin liegt Methode! Die deutsche Vergangenheit des Saazerlandes – nicht nur die Postelberger Morde – sollen aus jedermanns Gedächtnis gelöscht werden[9]. Erst in den letzten paar Jahren beobachten wir in dieser Hinsicht, besonders bei der nachwachsenden Generation, eine gewisse Entwicklung zum Besseren. Darauf habe in meinem Vorwort schon hingewiesen.

ANMERKUNGEN

1 In welchem Teil der Gemeinde Postelberg und Umgebung die einzelnen Gräber lagen, wird aus einem Übersichtsplan in Erich Hentschels Sonderausgabe des „Heimatbriefes Saazerland" 1995, S. 48-49, ersichtlich (Anmerkung des Autors) – Diese kommentierte Skizze wurde ohne Kenntnis der hier vorliegenden Akten angefertigt, stimmt aber mit diesen weitgehend überein.

2 Dt. „Verfolgung 1945", Wien 2002, S. 146-148.

3 Siehe S. 382 und 384.

4 Tomáš Staněk, „Verfolgung 1945", Wien 2002, S. 147.

5 OBZ = militärischer Abwehrnachrichtendienst.

6 Wie aus den Saazer Verhörprotokollen hervorgeht – und nicht nur aus diesen Akten –, endete der Terror der sogenannten „Wilden Vertreibung" nach der Potsdamer Konferenz, wo die Aussiedlung (*odsun*) der Deutschen von den Alliierten sanktioniert wurde, also etwa Mitte August. Danach bemühte man sich um einen humaneren Umgang mit den ehemaligen Mitbürgern. Dies zeigt, dass „Postelberg" kein Symptom für die allgemeine Verrohung der tschechischen Gesellschaft war, sondern das Ergebnis politkrimineller Machenschaften. Die Untersuchungen von 1947 – nicht nur in Postelberg – zeigen, dass es zumindest in der Verfassunggebenden Nationalversammlung (ÚNS) Kräfte gab, die das verbrecherische Geschehen in den Nachkriegsmonaten aufklären und bestrafen wollten. Sie konnten zwar Untersuchungen durchsetzen, aber keine Strafverfolgungen, da die Verantwortlichen mit in der Regierung saßen. Es waren dies die Kommunisten, die im Jahr darauf die Macht vollständig übernehmen sollten.

7 Was die Bestattungs- und Einäscherungsmodalitäten betrifft, sind Voitls Annahmen Spekulation. Es gibt keine Zeitzeugenberichte dazu und bisher nach Kenntnis des Herausgebers dazu auch keine anderen Quellen. Hertls Zeitzeuge berichtet von Kisten zum Abtransport der menschlichen Überreste, die – im Falle der Erdbestattungen – nichts über die endgültige Einsargung aussagen.

8 Im Ministeriumsbericht vom 2. Juli 1947 (S. 46) ist zu lesen, dass die Deutschen „zu den Grabstätten beten gehen, und am Allerseelentag dort Kerzen zu sehen" seien. Die Berichterstatter ziehen daraus den Schluss: „Ein mögliches Verfahren für die Lösung dieser Frage besteht in der Exhumierung und anschließenden Verbrennung aller Leichen im nächstliegenden Krematorium. Dadurch würde verhindert, dass Deutsche sich an diesen Stellen einfänden und sie alle Leidensstätten der Deutschen kennzeichneten. Dieses Verfahren ist zwar nicht zwingend nötig, da die Leichen gut verdeckt sind. Jedoch gerade deswegen, weil keine Gedenkstätten für die Deutschen erhalten bleiben sollten, auf die sie als auf die Orte des Leidens ihrer Landsleute verweisen könnten, würde sich eine derartige Vorgehensweise empfehlen."

9 Dem widerspricht, dass die deutschen Gräber auf den Friedhöfen weitgehend erhalten geblieben sind, z. B. in Saaz, wo es einen alten Teil mit überwiegend deutschen Gräbern gibt. Auch waren in Saaz, vor der Sanierung der Altstadt, noch zahlreiche Inschriften ehemaliger deutscher Geschäfte zu sehen, und in den Trafiken gab und gibt es „Altsaazer" Postkarten mit deutschen Aufschriften. Zumindest ging man, was das Verheimlichen der deutschen Vergangenheit angeht, nicht konsequent vor.

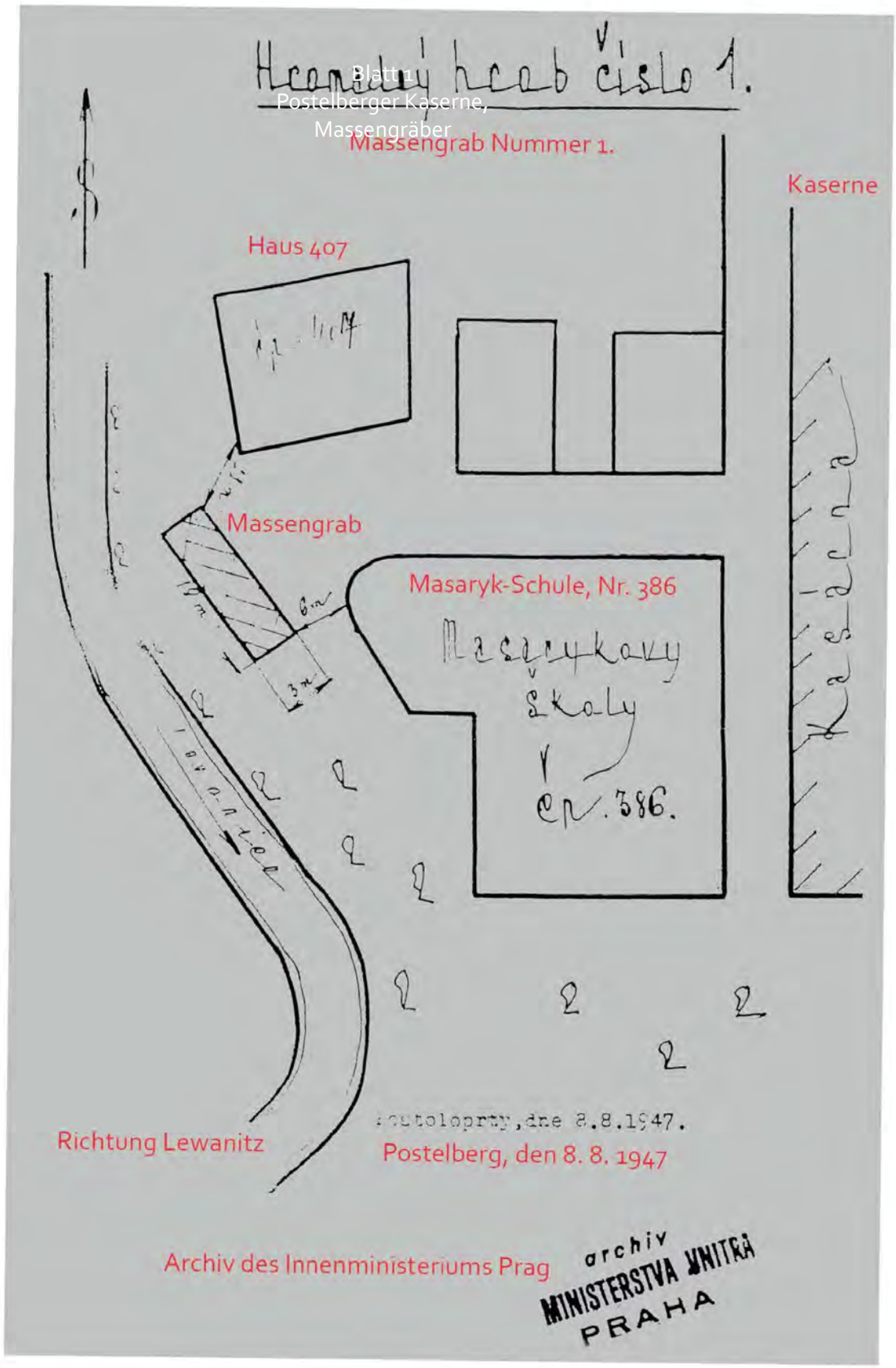
Blatt 1
Postelberger Kaserne,
Massengräber
Massengrab Nummer 1.
Kaserne
Haus 407
Massengrab
Masaryk-Schule, Nr. 386
Richtung Lewanitz
Postelberg, den 8. 8. 1947.
Archiv des Innenministeriums Prag
archiv
MINISTERSTVA VNITRA
PRAHA

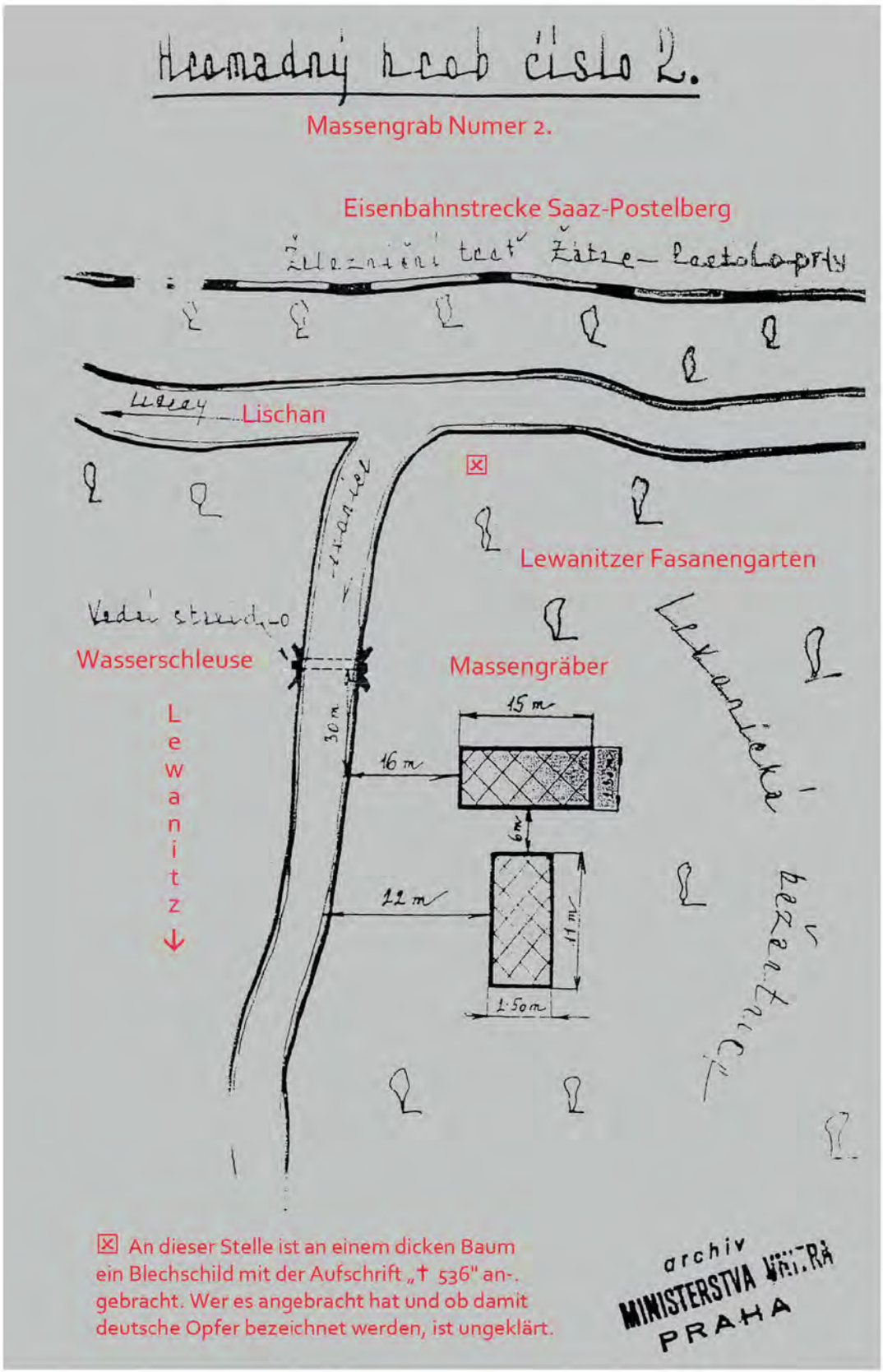
Hromadný hrob číslo 2.
Massengrab Numer 2.
Eisenbahnstrecke Saaz-Postelberg
Železniční trať Žatec – Postoloprty
Lischan
Lewanitzer Fasanengarten
Wasserschleuse
Massengräber
Lewanitz
15 m
16 m
6 m
12 m
11 m
1·50 m
☒ An dieser Stelle ist an einem dicken Baum ein Blechschild mit der Aufschrift „† 536" angebracht. Wer es angebracht hat und ob damit deutsche Opfer bezeichnet werden, ist ungeklärt.
archiv MINISTERSTVA VNITRA PRAHA

Masssengrab Nr. 3.
Hromadný hrob č. 3.
Feld
„Weinberg"
Massengräber
Postelberg
Stará pískovna
Alte Sandgrube
Postelberg, den 8.8.1947
archiv
MINISTERSTVA VNITRA
PRAHA

Massengrab Nr. 4.

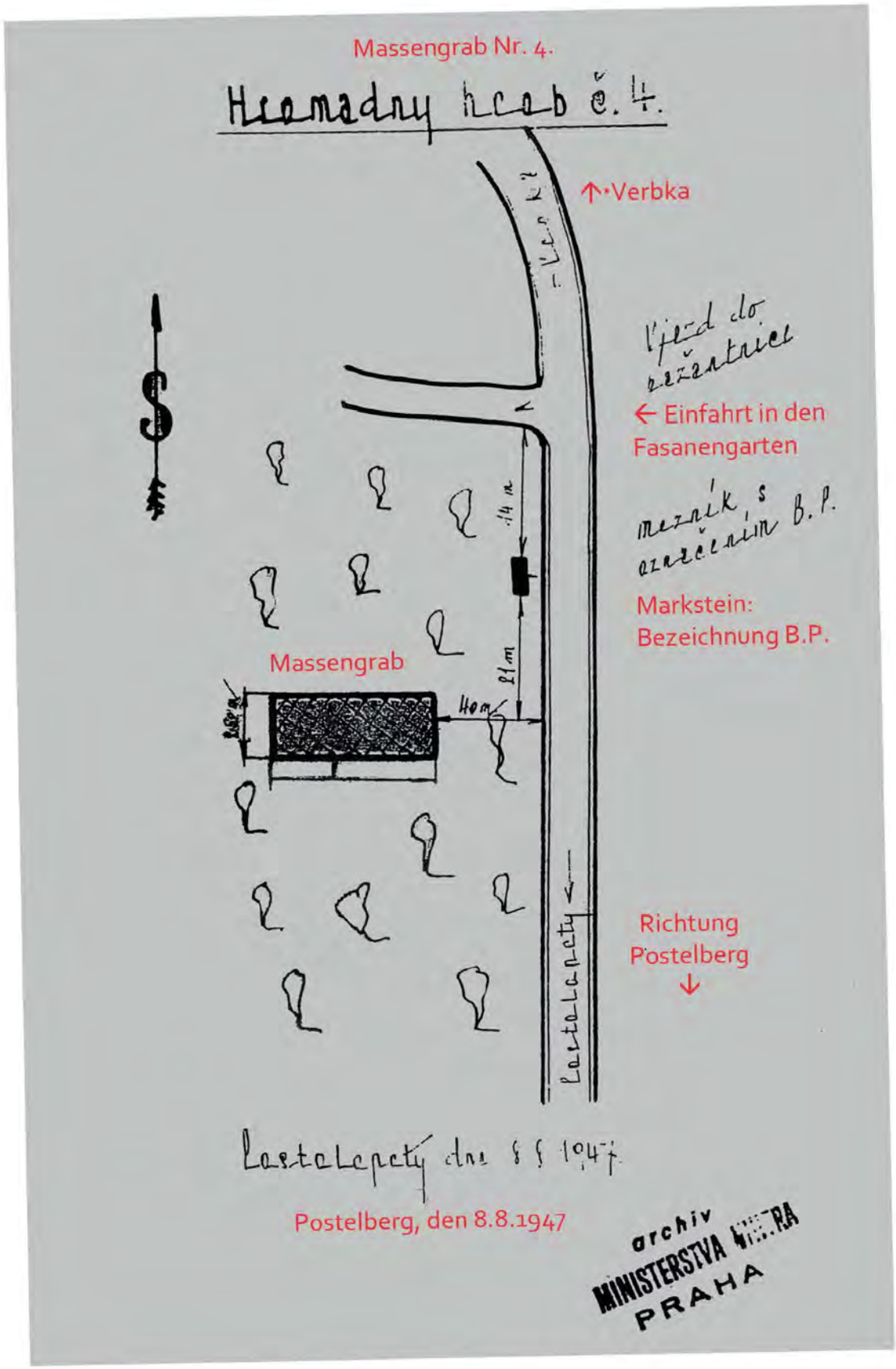

~~GEHEIM!~~

ÜBERSICHT

über die Anzahl der in den Tagen 17. -27. September 1947 in Postelberg exhumierten Personen
/ die Zahlen in den Klammern bezeichnen die Anzahl der Särge /.

Datum	Ort	Männer	Frauen	Kinder	Zusammen	Eingeäschert im Krematorium			Begraben im Friedhof Laun	Anm.
						Brüx	Karlsbad	Aussig		
17/ 9	Postelberger Fasanengarten	31	3		34 (5)	34 (5)				
17/ 9	Weinberg	3		1	4 (2)	4 (2)				
18/ 9	Alte Sandgrube	25	1		26 (2)	26 (2)				
19/ 9	Lewanitzer Fasanengarten /erstes Grab/	47			47 (8)		37 (6)		10 (2)	
20/ 9	Lewanitzer Fasanengarten /erstes Grab/	302			302 (/59)	12 (25)	117 (22)		60 (12)	
23/ 9	Lewanitzer Fasanengarten /zweites Grab/	103			103 (23)			87 (19)	16 (4)	
23/ 9	Bei der Bahnstrecke unter dem Kreuz	10			10 (2)	10 (2)				
24/ 9	Im Garten des Hauses Nr. 74	7			7 (2)			7 (2)		
26/ 9	Bei der Schule	224			225 (51)	74 (16)	70 (14)	72 (15)	9 (2)	
27/ 9	In der Kaserne	5			5 (1)	5 (1)				
	INSGESAMT	757	5	1	763 (151)	278 (53)	224 (42)(	166 (36)	95 (20)	

[Stempel 1: "Archiv/ INNENMINISTERIUM/ PRAG", Stempel 2: Geheimstufe aufgehoben/ 5.2.99 (Unterschrift)]

Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx vom 13. August 1947

AUS DEM TSCHECHISCHEN VON OTOKAR LÖBL UND ANDREAS KALCKHOFF

Landesnationalausschuss
Gebietsamt der Staatssicherheit [SNB]
Brüx (Most)
Nr. S/ 1-601/ geheim-47

Brüx, den 13. August 1947
GEHEIM!

Betreff: Nachrevolutionsereignisse in Postelberg – Untersuchung.

Zu dem Erlass: VII-C12793/ geheim-47 | vom 1. August 1947.

An das Innenministerium
Abteilung VII.,
z. H. des Abteilungsleiter
Dr. Lukeš
PRAG

Beiblätter: 11

[Stempel: „INNENMINISTERIUM | Eingang: 20. August 1947 | Č: VII-e-/ 3.119/ ... 11"; „geheim" im Briefkopf jeweils handschriftlich durchgestrichen; Beiblätter fehlen]

Ich berichte hiermit, dass ich in der oben genannten Angelegenheit an Ort und Stelle weitere Nachforschungen angestellt habe, bei denen auf sehr diskrete Weise mehrere Zeugen angehört wurden, deren Aussagen ein wenig Licht in die Ereignisse vom Mai 1945 brachten.

Vor allem ist es mir gelungen, einerseits aus Akten des Staatssicherheitsamtes, andererseits aus privaten Aufzeichnungen den bisher unklaren zeitlichen Hergang der Ereignisse zu ermitteln. Außerdem wurden einige neue Erkenntnisse gewonnen und es wurde festgestellt, dass außer den bisher bekannten Gräbern in Postelberg noch weitere weniger bekannte Massengräber existieren, von denen ich unten weiter berichten werde.

Im Einzelnen führe ich Folgendes aus:

Bei der Sammlung der Deutschen in den Kasernen im Jahre 1945 in Postelberg tat Eduard JANÁK, wohnhaft in Postelberg, Vrchlického 218, Dienst. Wenn er aussagen würde, könnte sein Zeugnis zur Aufklärung des ganzen Falles beitragen. Ebenso verfügt der ehemalige Gefangenenwärter im Bezirksgericht Postelberg EGERMAJER, zurzeit Bezirkssekretär der Jugendfürsorge in Görkau (Jirkov), Bezirk Komotau (Chomutov), ganz bestimmt über gewisse Kenntnisse. Es ist allerdings fraglich, ob diese Zeugen bei einer Vernehmung vor der ÚNS-Kommission[1] alles aussagen würden, was sie wissen. Bei den Nachforschungen in Postelberg am 11. und 12. August dieses Jahres habe ich nämlich festgestellt, dass viele der Zeugen, die bisher gehört wurden, nur sehr wenig von dem preisgaben, was sie wirklich wissen. Der Grund dafür liegt teils darin, dass die Öffentlichkeit es überwiegend mit Missfallen aufnimmt, dass Leute, die sich eigentlich bei der Säuberung des Grenzgebietes von Deutschen verdient gemacht haben, jetzt zur Verantwortung gezogen werden; teils darin, dass alle Verhörten an der Sache im Großen und Ganzen selbst beteiligt waren und Angst haben, dass sie sich mit ihren Aussagen selbst belasten könnten.

Außer den zwei erwähnten Zeugen können in der Sache noch diese aussagen:

Jaroslav Drexler

1/ Der stellvertretende Vorsitzende der OSK [Bezirksverwaltungskommission] in Postelberg im Mai 1945, Jaroslav DREXLER, Zugführer, wohnhaft Postelberg, Vrchlického 164, der an der Besprechung im Haus, wo Leutnant Čupka untergebracht war, am 27. Mai 1945 teilgenommen hat. Dieser Zusammenkunft wohnten auch der damalige Vorsitzende der MSK (örtliche Verwaltungskommission) Zelenka /schon verhört laut Protokoll Nr. 1.35-37/ und der Oberwachtmeister der SNB, Peterka /Nr. 1.24-26/ sowie Marek und als Offizier Hauptmann Černý und Leutnant Čupka bei. Laut Drexler war Oberleutnant Petrov-Zícha bei diesen Zusammenkünften nicht anwesend. Bei diesen Zusammenkünften wurde die Konzentrierung der Deutschen in Postelberg vereinbart. Die anwesenden Offiziere betonten, dass sie niemandem unterstehen und direkt dem Verteidigungsministerium verantwortlich sind. Bei der eigentlichen Konzentrierung in Postelberg war Drexler nicht, da er zu dieser Zeit weg nach Laun (Louny) gefahren war. Über das Schießen und auch nicht, wo die Zusammengeschossenen vergraben sind, ist ihm aus eigener Erfahrung etwas bekannt, den Graben vor der Schule jedoch habe er ungefähr drei Wochen nach diesen Ereignissen mit Erde auffüllen lassen /Widerspruch zur Aussage von Marek Nr. 1.11., der angab, dass er den Graben schon am zweiten Tag nach den Exekutionen zuschütten ließ./

Arnošt Šedivý

2/ Zeuge Arnošt ŠEDIVÝ, wohnhaft in Ferbenz (Rvenice), Bezirk Saaz, Nr. 34, beschäftigt bei dem Radmacher Václav Hubert in Postelberg, stammt aus einer gemischten Ehe, /Vater Tscheche und Mutter Deutsche/. Hat deutsche und tschechische Schulen besucht, in der Okkupation war er in der HJ, im Mai 1945 konnte er schlecht tschechisch und noch heute bereitet es ihm Schwierigkeiten fließend tschechisch zu sprechen. Er wurde zusammen mit dem Zeugen Rosner sichergestellt /Aussage Nr. 1.39 Protokoll/ in Ferbenz im Mai 1945/. Damals sind in den Ort Solda-

Zemský národní výbor
Oblastní úřadovna státní bezpečnosti
Most

V Mostě dne 13. srpna 1947

Čís. S/1-601/taj-47

Věc: Porevoluční události v Postoloprtech - šetření.

T a j n é !

K Výnosu: VII-C-12793/taj-47 ze dne 1. srpna 1947.

Ministerstvo vnitra
odbor VII.,
k.rukám p.vrch.odb.rady
dr.Lukeše
v P r a z e.

MINISTERSTVO VNITRA
Došlo: 20. VIII. 1947
Č.: VII-C-13.119/taj. 11 příl.

Přílohy: 11.

Podávám zprávu, že ve věci shora uvedené prováděl jsem na místě samém další šetření, při němž bylo informativně a způsobem co nejdiskretnějším vyslechnuto několik svědků, jejichž výpovědí byly události z května 1945 poněkud osvětleny.

Především se podařilo zjistiti jednak ze záznamů stanice SNB, jednak ze záznamů soukromých časový průběh událostí až dosud nejasný. Kromě toho byla získána některá nová svědectví a zjištěno, že kromě hrobů až dosud známých, jsou v Postoloprtech ještě jiné hromadné hroby méně známé, o nichž bude zmínka níže.

V jednotlivostech uvádím toto:

Při soustřeďování Němců konal v roce 1945 v kasárnách v Postoloprtech službu Eduard J a n á k, bytem Postoloprty, Vrchlického 218. Pokud bude chtít vypovídat, mohlo by jeho svědectví přispět k objasnění celého případu. Stejně tak bývalý dozorce věznů ve věznici okresního soudu v Postoloprtech E g e r m a j e r, t.č. tajemník okresní péče o mládež v Jirkově, okr.Chomutov má zcela určitě o případu určité vědomosti. Je ovšem otázkou, zda tito svědkové při výslechu před komisí ÚNS budou chtít vypovídat vše co vědí. Při šetření v Postoloprtech ve dnech 11.a 12.8.t.r. jsem totiž zjistil, že mnozí svědci, až dosud slyšení, vypovídali jen velmi málo z toho, co skutečně vědí. Příčina toho tkví jednak v okolnosti, že vyšetřování samo je veřejností přijímáno většinou s nelibostí /poukazuje se na to, že osoby, které se vlastně zasloužily o vyčistění pohraničí od Němců, jsou nyní pohánějí k odpovědnosti/, jednak v okolnosti, že všichni vyslýchaní jsou na případu více či méně zúčastněni sami a mají obavu, aby se výpověď jejich neobrátila proti nim samým.

Kromě zmíněných dvou svědků mohou o případu vypovídati ještě tito:

1/ Místopředseda OSK v Postoloprtech z května 1945 Jaroslav D r e x l e r, vlakvedoucí, bytem Postoloprty, Vrchlického 164, se účastnil schůzky v budově, kde se ubytoval poručík Čubka, dne 27.května 1945. Této schůzce byli přítomni tehdejší předseda MSK Zelenka /již vyslechnut na č.l.35-37 protokolu/, vrchní strážmistr SNB Peterka /č.l.24-26/, Marek a z důstojníků kapitán Černý a poručík Čupka. Podle výpovědi Drexlera npor.Petrov-Zicha této schůzce přítomen nebyl. Na této schůzce se jednalo o soustředění Němců v Postoloprtech. Přítomní důstojníci zdůrazňovali, že nikomu nepodléhají a jsou přímo podřízeni ministerstvu národní obrany. U vlastního soustředění Němců Drexler nebyl, ježto v té době dojížděl do Postoloprt z Loun. O střílení ani o tom, kde postřílení jsou zakopáni, z vlastní zkušenosti nic neví, příkop před školou však nechal zavážeti hlínou asi 3 týdny po této události/rozpor s výpovědí Markovou na č.l.11, který uvádí, že druhý

Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx zum Fall Postelberg, Seite 1

ten gekommen, und aus dem Ort und den umliegenden Feldern wurde die ganze Bevölkerung in den Hof eines Großgutes getrieben, wo sie aufgeteilt wurden, in Männer, Buben und Tschechen. Nachher wurden sie entlassen. Deutsche und mit ihnen auch Šedivý wurden in die Kasernen nach Postelberg abgeführt, wo Šedivý 10-11 Tage sichergestellt wurde. Nach dieser Zeit wurde er in das Lager in Saaz überführt, wo er ungefähr nach drei Tagen als Person aus einer Mischehe entlassen wurde.

In den Postelberger Kasernen war sein Aufenthalt in den hinteren Räumen, wo die Küchen waren /diesen Ort bezeichnete MAREK als SV [2]/. Die ersten drei Tage waren sie ganz ohne Essen und dann ca. 10 dkg [Dekagramm = 100 g] Brot täglich. Vom Hörensagen erfuhr er, dass drei Jugendliche aus Saaz fliehen wollten oder aus Hunger Birnen holen wollten und erschossen wurden, und angeblich wurden sie in einem Graben im Hof der Kasernen vergraben. Zwischen den Sichergestellten war auch ein gewissen Josef Hurt. Dieser dreizehnjährige Deutsche aus Ferbenz wurde auch sichergestellt, obwohl er sehr schwach und krank war.

Einen Tag nach der Sicherstellung wurde Šedivý mit weiteren 60-70 Männern unter militärischer Bewachung in den Lewanitzer Fasanengarten abgeführt. Hier wurden sie in drei Gruppen geteilt und gruben drei Gräber, jedes ungefähr sechs Meter lang und vier Meter breit. Es wurde ihnen gesagt, dass sie sich beeilen sollten und wenn sie die Gräber drei Meter tief gegraben hätten, könnten sie wieder nach Hause gehen. Sie gruben ungefähr zwei Stunden, haben aber nicht einmal einen Meter erreicht und wurden zurück in die Kasernen gebracht. Über das Abknallen (*střílení*) weiß er aus eigener Erfahrungen nichts, nur das, was er gehört hat. Er und niemand von denen, mit denen er in einem Raum war, wurden geschlagen. Nur in dem nebenliegenden Raum, wo irgendwelche kahlgeschorenen SS-Männer waren, muss es irgendwelche Schläge (*bití*) gegeben haben, weil von dort oft Schreie zu hören waren.

Karel Hás (Karl Haas)

3/ Der Zeuge (handschriftlich durchgestrichen) Karel HÁS [HAAS] [3], wohnhaft in Saaz, Prokopa Velkého Nr. 303 /Tel. Nr. 330/, wurde nach der Revolution in Saaz Leiter des Sicherheitsreferats des revolutionären Nationalausschusses. Der Verlauf der Konzentrierung der Deutschen in Saaz am 3. Juni 1945 wird von ihm übereinstimmend mit anderen Zeugen geschildert [unleserliche handschriftliche Bemerkung], er beschreibt aber noch einige Einzelheiten bezüglich der Erschießungen der Deutschen während dieser Konzentrierung. Nach Haas wurde ein Deutscher, ein älterer Mann, auf dem Marktplatz in der Nähe des Rathauses erschossen und zwar mit drei Schüssen aus einem Panzer, der auf dem Marktplatz von Westen aus Richtung Büschelplatz (Chelčického náměstí) ankam. Auch hörte er von Zeugen, die bis heute in Saaz sind, dass unterhalb des Branka-Tors, das vom Ringplatz nach Westen führt, ein etwa siebzigjähriger angeblich tauber Deutscher namens Kraupner erschossen wurde, und zwar weil er auf die Zurufe der militärischen Wachen nicht hörte. Er wurde im Gebüsch gegenüber dem Kürschnereigeschäft Slaby begraben. Er wurde von irgendeinem Soldaten erschossen, nicht von einem Armeeoffizier, und auch Leutnant Petrov-Zícha war es in diesem Falle nicht.

Nach der Überzeugung des Zeugen Haas hatte das maßgebliche Wort bei der ganzen Konzentrierung in Saaz Marek. Zícha-Petrov hat er an diesem Tag überhaupt nicht gesehen.

Außer diesen zwei erwähnten Fällen wurden noch ein bis zwei Deutsche erschossen, und sie wurden auf dem Abhang unter dem Priestertor begraben, an der Straße in Richtung nach Brüx.

Zur Illustration der Verhältnisse erwähnte er noch, dass am 5. Juni 1945 in der Straße am südlichen Ende des Beneš-Ringplatzes ein nackter Mann mit einem Kopfschuss gefunden wurde. Es ging angeblich um einen Mann, der verrückt geworden war und aus Postelberg entflohen ist und nackt in Saaz herumlief, bis er von den Wachen des OBZ abgeschossen (*odstřelen*) und am Tatort liegengelassen wurde.

Während der Konzentrierung der Männer wurde diesen kein Gold weggenommen, erst später bei der Konzentrierung der Frauen in den Saazer Kasernen wurde es diesen abgenommen. Haas war nicht dabei, auch Petrov nicht. Diese Aktion wurde mit Hilfe der Gendarmerie und in Anwesenheit eines Mitgliedes des ONV [örtlicher Nationalausschuss], des heute schon toten Spatz, durchgeführt. Haas selbst wurde später von der MSK (örtliche Verwaltungskommission) mit der Aufsicht des Lagers der Deutschen beauftragt. Diese Aufsicht führte er nur in politischer Hinsicht, für die Gesundheit war der tschechische Arzt Dr. Šíma zuständig, für die Unterbringung sorgte Ing. Reiser.

Diesen Reiser hatte Haas nach seiner Ankunft in Saaz am 10. Mai 1945 kennengelernt, als sich Haas um Mitarbeit im revolutionären Nationalausschuss bewarb. Ing. Reiser hat dort bereits gearbeitet. In der antifaschistischen Kommission war Reiser angeblich nicht, nur in der Verwaltung der Lager, und auch nach Postelberg kam er in diesem Jahr nur ein einziges Mal. Heute ist er in Halle, wo er irgendeine Baufirma hat.

Über das Abschießen (*střílení*) ist Haas aus eigener Erfahrung nichts bekannt, er erzählt jedoch von einem Fall, der sich am 10. Juni 1945 zwischen Postelberg und der „Ziege", /eine Gaststätte zwischen Postelberg und Saaz/ ereignete. An diesem Tag, heißt es, führte Marek und mit ihm ein siebzehnjähriger Bursche – vielleicht ein Wächter – irgendeinen Transport von Deutschen aus Postelberg

nach Saaz. In diesem Transport waren mehrere Geistliche, unter ihnen Ordensbrüder aus dem Saazer Kloster und auch ein ungefähr 75 Jahre alter Guardian, nach Haas wahrscheinlich ein Tscheche, da er von ihm noch unter Österreich in Saaz in der tschechischen Schule tschechische Religion gelernt hatte. Er wurde, wie es heißt, auf diesem Marsch erschossen und im Straßengraben nahe der genannten Gaststätte vergraben. Über diesen Fall, heißt es, müsste Marek Auskunft geben können, vielleicht weiß auch der Pfarrer etwas darüber – ein Deutscher aus dem Saazer Kloster, der jedenfalls die spätere Exhumierung und die Bestattung des erwähnten Guardian leitete [4].

Was die Personen angeht, die im Gericht in Saaz sichergestellt wurden, handelte es sich überwiegend um Angehörige der SS und des SD und Funktionäre der NSDAP, die Marek drei Tage nach der Konzentrierung der Deutschen in Saaz abgeholt und nach Postelberg wegführt hat. Haas hat heute noch die Bescheinigung darüber, die Marek erlaubt, die in Saaz sichergestellten Deutschen ins Postelberger Lager zu überführen. Diese Bestätigung ist tatsächlich von Marek ausgestellt und unterschrieben, woraus Haas schließt, dass Marek eine der Hauptpersonen im Lager von Postelberg war.

Wir merken an, dass diese Ansicht bei den gegenwärtigen Ermittlungen in Postelberg auch andere Zeugen vertraten [Satz handschriftlich durchgestrichen].

Unter den Deutschen, die Haas dem Marek aus dem Gerichtsgefängnis in Saaz übergab, war auch einer der fanatischsten Saazer Deutschen, der Bezirksrichter Krejčí, der sich während der Okkupation auf den Namen Dr. Freiyer [Freyer] [5] umtaufen ließ und der, obwohl er zuerst vom NKWD sichergestellt, dann ins Gefängnis des Bezirksgerichts Saaz und schließlich in die Kaserne von Postelberg überstellt worden war, geflohen und heute in Deutschland ist.

Karel Valenta

4/ Zeuge Karel VALENTA, Vorsitzender des örtlichen Nationalausschusses in Wischkowa (Výškov) und Vorsitzender des MSK (örtliche Verwaltungskommission) war bei der Konzentrierung der Deutschen in Wischkowa bei Postelberg anwesend. Diese wurde irgendwann zwischen dem 2. und 5. Juni 1945 durchgeführt. An diesem Tag kam nach 20 Uhr Militär nach Wischkowa. Geführt wurde es von Marek, Oberleutnant Petrov [Zícha], Čupka, und es waren noch irgendwelche Offiziere und Soldaten dabei. Den Befehl zur Konzentrierung der Bevölkerung gab Petrov, wobei Mitglieder der MNV [örtliche Verwaltungskommission], die Deutsch konnten, verkünden mussten, dass jeder, der diesem Befehl nicht gehorcht, erschossen wird. Bei dieser Konzentrierung gab angeblich Marek den Befehl, nach Tschechen, Deutschen, Sozialdemokraten und ehemaligen KZ-Insassen und anderen zu unterteilen. Die Tschechen wurden sofort entlassen und bei den anderen sortierte Petrov die Invaliden aus. Während der Konzentrierung kam angeblich ein Unteroffizier und meldete Petrov lautstark, dass ein Deutscher nicht antreten will. Petrov gab angeblich den Befehl, ihn zu erschießen, was jener Unteroffizier auch ausführte. Es ging um den 83 Jahre alten Nachbarn Josef Linhart, der in der Ruine eines Gutes in Wischkowa wie ein Einsiedler lebte, und er wurde dann in einem Panzergraben am Dorfplatz von Wischkowa verscharrt. Etwa zehn Tage vorher, d. h. am 1. August 1947 wurde Linhart von der Gesundheitskommission des MNO [Verteidigungsministerium] exhumiert und auf dem örtlichen Friedhof beerdigt.

Karl Wilhelm

«5/ [6] Sehr detailliert ist die Aussage [Wort handschriftlich durchgestrichen und durch ein unleserliches Wort ersetzt] von Karl Wilhelm, des kommunalen Geschäftsführers (*hospodář*) und Mitglieds der ersten örtlichen Verwaltungskommission in Postelberg, wohnhaft in Postelberg Nr. 361. Nach Postelberg kam er am 14. Mai 1945 und diente als Polizist beim MNV [örtlicher Nationalausschuss]. Nach seiner Aussage kamen die Soldaten nach Postelberg am 26.-28. Mai 1945 nachmittags. Am selben Abend war W. zusammen mit dem Vorsitzenden des MSK [örtliche Verwaltungskommission] Zelenka, dem stellvertretenden Vorsitzenden Drexler und dem Oberwachtmeister Peterka in das Haus Nr. 74 gerufen worden, wo sich Čupka einquartiert hatte. Für das Militär war irgendein Hauptmann anwesend, sodann Leutnant Petrov [Zícha] und Unterleutnant Čupka /wie Wilhelm anführt/. Jener Hauptmann, dessen Namen W. nicht wusste, wollte jemanden haben, der ihm Informationen über die örtlichen Deutschen geben könnte. W. konnte ihm angeblich nicht sofort dienen, und am zweiten Tag nach dieser Zusammenkunft, als W. mit Petrov sprach, sagte dieser ihm angeblich, dass er keine Informanten mehr braucht, weil er schon welche hat. Es waren dies Marek, František Kočí /Protokoll Nr. 1.26/ und Josef Kopřiva, Kleinbauer in Postelberg–Draguš, Nr. 398.

Gleich in dieser Nacht, nach dem Einmarsch des Militärs /nach der genannten Zusammenkunft/ etwa um halb vier morgens wurde W. in der Wachstube geweckt, wo er mit einem Korporal schlief, und es wurde ihm angeordnet, dass sie irgendwelche Leute vergraben gingen am Weinberg (*na Vinici*) /dazu führe ich an, dass W zu diesem Platz geführt wurde, und es wurde festgestellt, dass es sich um das Massengrab Nr. 4 handelt, aber keineswegs am Weinberg, sondern im sog. Postelberger Fasanengarten/.

Dort liegen in ausgehobenen länglichen und rechtwinkligen Gruben etwa 40-42 Menschen; von denen jener Korporal sagte /und W ebenfalls wusste/, dass es sich um Deutsche aus dem Postelberger Gerichtsgefängnis handelt.

Zusammen mit W. gingen diese [heute] verscharrten Deutschen, sein Sohn Josef, weiter Josef POLÍVKA aus Postelberg, Klášterní 162, František KRESL aus Postelberg, Nerudova 229, Jaroslav KRESL, wohnhaft in Postelberg Wolkerova 15 und Emil HANZLÍK, wohnhaft Stalinova 321 sowie Josef PRŮCHA, jetzt wohnhaft in irgendeinem Ort bei Eger (Cheb), die alle damals zusammen mit W. freiwilligen Wachdienst verrichteten und dazu in der Wachstube schliefen.

Wer die Deutschen erschoss und wer dazu den Befehl gab, auch in allen unten angeführten Fällen, weiß W nicht. Alle wurden frühmorgens im Genick erschossen.

Einige von den Erschießungen [von den Erschossenen] hat W. gekannt. So war z. B. unter ihnen der Bauer Bischofft, Ortsleiter der NSDAP. Auch andere Erschossene waren Parteifunktionäre oder SS und SA. Es waren unter den Erschossenen auch drei Frauen und zwar eine Kaiser, eine Gärtner und eine Piping. Die Gärtner war die Frau des Leiters (*vedoucího*) der NSDAP, die Kaiser und die Piping waren Denunziantinnen und hatten etliche tschechische Frauen auf dem Gewissen.

Wir möchten anmerken, dass schon der oben unter 1/ erwähnte Zeuge Drexler erwähnte, dass die Konzentrierung am 29. Mai 1945 begann und schon am 28. Mai 1945 die Angehörigen der OBZ selbst einige Deutsche eingesperrt haben. Die Aussage von Wilhelm bestätigt dies. Auch gibt er an, dass sich das Treffen mit den Offizieren am Abend ereignete, und schon am nächsten Morgen wurde er zum Verscharren der Deutschen gerufen, am dritten Tag kam es zur Konzentrierung der Deutschen auf dem Marktplatz. [Der ganze Absatz ist handschriftlich durchgestrichen].

Bei dieser Konzentrierung sind laut dem Zeugen W. etwa 300 Männer zusammen gekommen, die in der Kaserne selektiert wurden (*roztřídění)*: Ein Teil, besonders ältere, kamen ins Frauenlager und etwa 170-180 blieben in der Kaserne. Was mit ihnen geschah, weiß W. nicht, hat jedoch gehört, dass sie bei der Schule abgeknallt wurden. Über das Schießen bei der Schule weiß er nichts, ist aber überzeugt, dass dort mehrmals exekutiert wurde /wiederum wie im Fall des Zeugen Drexler, im Widerspruch zur Aussage von Marek Nr. 1.11/.

Nach dem Zusammenschießen dieser Postelberger Deutschen brachten angeblich in die Wachstube des MNV [Nationalausschuss] in Postelberg, wo W. Dienst tat, Soldaten eine große Kiste mit den Sachen dieser Deutschen. Es ging um leere Brieftaschen, Hüte, Mützen und Kennkarten. Es wurde angeordnet, diese Sachen in einem besonderen Raum zu lagern. Am zweiten oder dritten Tag kam Marek in die Wachstube, angeblich mit Befehl von Leutnant Čupka, dass die Sachen sofort vernichtet werden sollen. W. fuhr deshalb damit auf den sog. Markt (*tržiště*) und verbrannte ihren Inhalt in einer Sandgrube.

Etwa drei Tage nach den ersten Beerdigungen der Toten, wieder ungefähr um halb vier morgens, wurde er in der Wachstube durch einen anderen Soldaten mit einer automatischen Waffe geweckt und bekam Befehl, dass er in der Stadníker Sandgrube etwa 30 Tote vergraben gehen sollte. Unter ihnen waren hauptsächlich fremde Deutsche, d. h. nicht aus Postelberg. Aus Postelberg erkannte W. einen Wilem BRADKA, einen Invaliden aus diesem Krieg, und Jindřich (Heinrich) FRÖHLICH, beides fanatische Deutsche. Zu dieser Arbeit kam mit W. nur der oben schon erwähnte Hanzlík, das Vergraben hat er aber nicht selbst durchgeführt, sondern er beauftragte den Postelberger Totengräber Šíla /Zeuge Nr. 6/.

In der erwähnten Stadníker Sandgrube war ein Abladeplatz für Asche, der bestand aus einem Damm, von dem aus Lastwägen die Sandgrube aufschütteten. Oben auf dem Damm wurden die Deutschen erschossen, und wenn sie dann nach unten stürzten, wurden sie von der Asche zugeschüttet.

Gleich am nächsten Tag nach dieser Exekution wurde W. nochmals in die Stadníker Sandgrube gerufen, wo etwa zwölf Deutsche erschossen worden waren. Von denen hat W niemanden erkannt, und das Vergraben hat Šíla besorgt.

In dieser Sandgrube haben nach Vermutung von W. die Soldaten selbst einige Deutsche verscharrt, denn später, am Abend vor dem Gedenktag anlässlich der Verbrennung des Magister Jan Hus, dem 5. Juli 1945, hat Josef Černý aus Postelberg Nr. 309 sie entdeckt. Im Garten des Hauses 74 /das Haus, wo Leutnant Čupka wohnte/ waren ebenfalls frisch gegrabene Gruben.

Wir bemerken bei dieser Gelegenheit, dass laut den Nachforschungen Soldaten in diesem Garten angeblich einen Galgen aufgestellt haben.

Bei der Schule war W. selbst nie, aber er weiß aus Erzählungen, dass dort mehrmals geschossen wurde. Daraus ist bereits ersichtlich, dass das Beerdigen oder Verscharren einmal Männer ausführten, einmal – angeblich auf Befehl von Čupka – Frauen. So hat dort eine jetzt abgeschobene Deutsche, Else MADER aus Postelberg Nr. 355, ihren Mann verscharrt.

Noch zweimal wurde W. angeblich gerufen, um abgeknallte Deutsche verscharren zu gehen. Einmal waren es neun und einmal zwölf und zwar an den Gleisen. Die hatte jedoch schon der Eisenbahnmeister TINTĚRA, wohnhaft in Postelberg Nr. 236, vergraben. Außerdem war W. einmal gezwungen, nachts den Soldaten zu leuchten, als sie ungefähr acht Deutsche zur Hinrichtung führten, ebenfalls an die Gleise. Selbst W. wurde von den Soldaten, die gewöhnlich angetrunken waren, bedroht.»

Antonín Šíla

5/ [7] Der Zeuge Antonín ŠÍLA , Kutscher, wohnhaft in Postelberg Nr. 15, wurde in diesen Revolutionstagen Totengräber auf dem Postelberger Friedhof. Etwa acht Tage vor der Konzentrierung der Deutschen nahm er diesen Posten an und zog weg zum Friedhof, wohnte dauerhaft außerhalb der Stadt, so dass er über das Abschießen der Deutschen nichts weiß. Nur zweimal zur Morgenstunde wurde er gerufen, dass er in der Sandgrube irgendwelche Deutsche verscharre. Das hat er gemacht.

Auf die Frage, ob Marek manchmal auf die Leichen im Panzergraben bei der Postelberger Schule aufmerksam gemacht habe, behauptete S., dass er mit Marek darüber nie gesprochen habe. Bei dieser Gelegenheit bezeichnete S. den Marek als sehr eingebildet, er habe mit ihm, S., nicht einmal gesprochen.

Š. selbst hat auch irgendwelche Leichen am Weinberg mit Chlorkalk und Letten [Erde] verscharrt, das waren angeblich alte Leichen, vielleicht von den Russen oder sogar von den Deutschen.

Anna Aulická

6/ Die Zeugin Anna AULICKÁ aus Postelberg, Svatopluk-Čech-Platz Nr. 363, durchsuchte zusammen mit der Zeugin FARTÁKOVÁ /Protokoll Nr. 1.33/ und außerdem mit Frau Ludmilla KÖNIGSMARKOVÁ, geb. 9. Mai 1928, wohnhaft Hořín, Bezirk Melnik, und noch mit irgendeiner Arztfrau die Deutschen [Frauen] in der Postelberger Kaserne. Die Aussagen stimmen ziemlich mit dem Zeugnis der Fartáková überein, bis auf den Unterschied, dass sie mit aller Entschiedenheit behauptet, dass diese Durchsuchung am Sonntag stattfand. Die abgenommenen Sachen wurden in irgendeine Tasche gegeben und von der oben erwähnten Arztfrau und der Königsmarková weggebracht. Wohin die Sachen gebracht wurden, weiß A. nicht. Die Durchsuchung dauerte etwa eine Stunde, und sie hat dabei keine Soldaten gesehen und wurde auch nicht Zeugin von Übergriffen.

7/ Von den ermittelten Zeugen wurden aus Zeitgründen oder wegen Abwesenheit nicht vernommen: Bohumil Klatovský, ehemaliger Kommandeur der Sicherheitsabteilung in Saaz, jetzt gemeldet in Karlsbad (Karlovy Vary), Mostecká Nr. 4411; Unterleutnant der Reserve Farkač, Nationalverwalter einer Tischlerei in Aussig (Ústí nad Labem); und Josef Navrátil, Lokomotivführer aus Postelberg, angestellt bei der ČSD [Eisenbahn] in Saaz, der zur Zeit in Urlaub außerhalb des Bezirkes weilt.

Massengräber

Diesem Bericht lege ich in doppelter Ausfertigung fotografische Kopien der Pläne von den Massengräbern Nr. 1–4 aus dem Bereich Postelberg bei [8]. Pläne weiterer Gräber, vor allem derjenigen, die sich aus dem Verhör von Wilhelm ergeben haben, werden nachträglich vorgelegt. Außerdem gibt es im Bereich Postelberg natürlich eine ganze Reihe mehrerer kleiner Gräber, deren genaue Lage man nur schwer ermitteln kann. So sind nach einer nüchternen Schätzung im Umkreis der Sandgrube hinter dem Bahnhof in Postelberg außer diesen Deutschen, von denen der Zeuge Wilhelm spricht, wenigstens 150-170 weitere vergraben. Auch im Postelberger Fasanengarten, wo dieser Zeuge in einem Massengrab etwa 40-42 Deutsche aus dem Gerichtsgefängnis verscharrt hat, sind noch etwa 40-50 weitere Deutsche begraben. Im Lewanitzer Fasanengarten, wo der Zeuge ROSNER /Protokoll Nr. 39/ und der oben in 2/ angeführte Zeuge Šedivý drei Gräber gruben, wurden mit Sicherheit nur zwei Gräber gefunden /dazu Plan Massengrab Nr. 2/.

Weitere Deutsche wurden auf dem Kasernenhof in Postelberg begraben. Dieser Hof ist heute gesäubert und weist kaum noch Spuren von Gräbern auf. Es ist nicht möglich festzustellen, ob überhaupt und gegebenenfalls wie viele Deutsche im Garten des Hauses Nr. 74 in Postelberg vergraben sind.

Eine Übersicht über die Gräber im Bereich Postelberg sieht etwa so aus:

a/ Massengrab Nr. 1 im Raum der Postelberger Schule – ungefähr 500 Personen.

b/ Massengrab Nr. 2, im aufgelassenen von zwei Schächten des Lewanitzer Fasanengartens enthält etwa 350 Personen.

c/ Massengrab Nr. 3 ober dem Weinberg enthält etwa 20 Tote.

d/ Massengrab Nr. 4 im Postelberger Fasanengarten hat etwa 40-42 Tote /laut Zeuge Wilhelm/. In diesem Fasanengarten sind außerdem schätzungsweise weitere 40-50 Deutsche begraben.

e/ Massengrab, bisher unbekannt, in der Stadníker Sandgrube, enthält etwa 42 Tote und eine nicht ermittelte Anzahl weiterer, die dort von den Soldaten selbst begraben wurden.

f/ Massengräber an der Eisenbahnstrecke, einmal 9, einmal 12 Deutsche /Aussage des Zeugen Wilhelm/ und einmal weitere 8 Deutsche. Außerdem weiter 150-170 Tote, vergraben im Bereich Sandgrube hinter dem Bahnhof.

g/ Gräber mit nicht gesicherter Anzahl von Toten im Garten des Hauses Nr. 74 und am Hof der Kaserne von Postelberg.

Nüchtern geschätzt enthalten die oben genannten Gräber zusammen mindesten 1.200 Tote. Wie in der Untersuchung festgestellt wurde, handelt es sich überwie-

gend um erwachsene Männer mit Ausnahme von drei Frauen im Massengrab Nr. 4 und zwei etwa fünfzehnjährigen Buben im Massengrab Nr. 3. Außerdem sind am Hof der Kasernen die erschossenen jugendlichen Deutschen aus Saaz begraben /Aussage Marek, dazu Nr. 1.13./

Den Umstand, ob und welche Gräber sonst noch auf dem Kasernenhof sind oder waren, könnte man vom Kommandanten der Garnison in Postelberg erfahren, unter dessen Vorgänger der Kasernenhof gesäubert wurde.

Was die BESEITIGUNG der Gräber und die Exhumierung der Leichen angeht, würde ich die Liquidierung der Gräber Nr. 1-4 empfehlen, die in Postelberg allgemein bekannt sind. Besonders das Massengrab Nr. 2 ist sehr auffällig. Die Beseitigung könnte man überall sehr einfach durchführen, mit Ausnahme von Massengrab Nr. 1, das in unmittelbarer Nähe von Wohngebäuden liegt. Die Reaktion der Öffentlichkeit auf diese Maßnahme wäre sehr positiv. Nach Ansicht der örtlichen Organe wäre am besten, dieses Vorhaben auf geeignete Weise zu veröffentlichen, da seine Geheimhaltung in einem so kleinen Ort wie Postelberg undurchführbar ist und jede Heimlichkeit weitere Gerüchte erzeugt und die Angelegenheit unnötig vergrößert. Die gleiche Erfahrung wurde bei den Ermittlungen der ÚNS-Kommission [parlamentarische Untersuchungskommission] gemacht. Für die Absperrungen im Falle einer Exhumierung sollte man die Organe der SNB [Volkspolizei] heranziehen und nicht das Militär, wodurch die Garantie größerer Diskretion gegeben wäre. Im Falle einer Exhumierung würden noch weitere Angaben gesammelt über die oben genannten Gräber, die noch nicht beschrieben sind und auch beseitigt werden könnten.

Wir weisen darauf hin, dass im Lewanitzer Fasanengarten, wo unten die Massengräber Nr. 2 sind, während der Okkupation ein Arbeitslager und ein Straflager waren, besonders für die Arbeiter der heutigen Stalinwerke in Brüx und Lager für sog. Arbeiter aus den Osten, die hier in Zelten untergebracht waren und in Folge von Krankheiten und unmenschlicher Behandlung scharenweise gestorben sind. Deshalb könnte man dort auch Gräber aus dieser Zeit finden.

Chronik der Ereignisse

Was die ZEITLICHE ABFOLGE DER EREIGNISSE in Postelberg angeht, wurde sicher folgendes festgestellt:

Am Freitag, 25. Mai 1945 kamen nach Postelberg die Quartiermacher der Division, die der [Schul-] Direktor ZELENKA, erster Vorsitzender der MSK (Verwaltungskommission) in Postelberg /Protokoll Nr. 1.35/ in seinem Tagebuch als „sehr scharfe Jungs" bezeichnet.

Am Samstag, 26. Mai 1945 nachmittags kam eine weitere Abteilung an, der OBZ. Aus denselben Schriftstücken geht hervor, das neun Deutsche verhaftet wurden. Am selben Tag abends kam nach Postelberg eine Abteilung Gendarmerie. Diese Feststellungen stimmen mit den Einträgen im Wachbuch des SNB [Volkspolizei] überein. Schon in der Nacht von 25. auf den 26. Mai 1945 kam es zu den ersten Hinrichtungen. Direktor Zelenka hat in seinem Tagebuch für diesen Tag die Eintragung „Träume von Hinrichtungen". Von Samstag, 26. auf Sonntag, 27. Mai 1945 wurden laut derselben Eintragung 36 Nazis „weggeräumt".

Am Sonntag, 27. Mai 1945 war eine Besprechung der Vertreter des MNV [Nationalausschuss] und des Militärs im Hause Nr. 74 in Postelberg.

Am Montag, 28. Mai 1945 wurden einzelne Deutsche verhaftet. In dem schon erwähnten Tagebuch gibt es diese Aufzeichnung: „Verhältnisse unaussprechlich. OBZ exekutiert über 200 Menschen und fängt weitere. Wir führen den Befehl aus, bringen alle Deutschen in ein Lager."

Abends wurde die Konzentrierung der Deutschen für den nächsten Tag bekanntgegeben. Als Folge fand man am nächsten Tag eine Reihe von Selbstmördern in Postelberg.

Dienstag, 29. Mai 1945 Hauptkonzentrierung der Deutschen in Postelberg.

Zur Information füge ich noch einen Auszug von interessanten Informationen aus dem genannten Tagebuch an.

Zur Information teile ich noch mit, dass die Abknallerei (*střílení*) in Postelberg bis zum Abzug des OBZ dauerte, d. h. bis zum 18. Juli 1945. In der Folgezeit kam es dazu nur in Einzelfällen und durch Eigenmächtigkeit einzelner Soldaten.

Bei den Ermittlungen wurde nun auch festgestellt, dass nach Durchführung der Konzentrierung in Postelberg der tschechoslowakische Rundfunk sendete, dass Postelberg nun wieder tschechisch sei. Oberleutnant Čupka war damals angeblich in Prag und nach seiner Rückkehr prahlte er mit den Belobigungen, die er dafür [die Konzentrierung] bekam und hob seine Verdienste darum hoch.

Dagegen schließt der Zeuge Zelenka aus, dass Oberleutnant Petrov [Zícha] oder Hauptmann Černý irgendwelche Hinrichtungen durchgeführt haben, da sie – insbesondere Oberleutnant Petrov – dem Zeugen als feine Menschen vorkamen. Leutnant Čupka charakterisiert er dagegen als groben Menschen.

Vorsteher:
[Unterschrift] Stehlík[9]

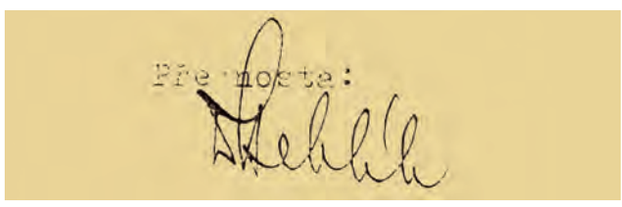

1. ÚNS = Ústavodárné národní shromáždění, „Verfassungsgebenden Nationalversammlung".

2. Siehe zu SV in den „Verhören der Untersuchungskommission", S. 66, 102 ff., 107 f..

3. Zu Karel Hás (Karl Haas) siehe S. 28, 31 und 268.

4. Es handelt sich um Pater Maximilian (Josef Hilbert); siehe dazu „Die Ermordung des Saazer Paters Maximilian", S. 257). Vgl. auch „Verhöre der Untersuchungskommission", S. 75; dort wird Oberleutnant Zícha verdächtigt, etwas mit der Erschießung zu tun gehabt zu haben.

5. Es handelt sich offenbar um den Dr. Freyer, der später einen der ersten Zeitzeugenberichte veröffentlichte (siehe S. 34 und 40, Anm. 6).

6. Der ganze Abschnitt 5 ist in spitze Doppelklammern gesetzt. Für den nächsten Abschnitt wird dann die Ordnungsnummer 5 noch einmal vergeben. Das deutet darauf hin, dass dieser eingeklammerte Abschnitt möglicherweise noch während der Niederschrift zur späteren Streichung vorgemerkt wurde.

7. Nummer 5 wurde zweimal vergeben. Siehe Anmerkung oben.

8. Siehe dazu „Exhumierung, Einäscherung und Bestattung der Mordopfer von Postelberg" auf Seite 121.

9. Dr. Stehlík, Leiter der regionalen StB-Stelle in Brüx (Most), war auch Mitglied der parlamentarischen Untersuchungskommission vom 30. / 31. Juli 1947, auf die er sich auch an einigen Stellen bezieht.

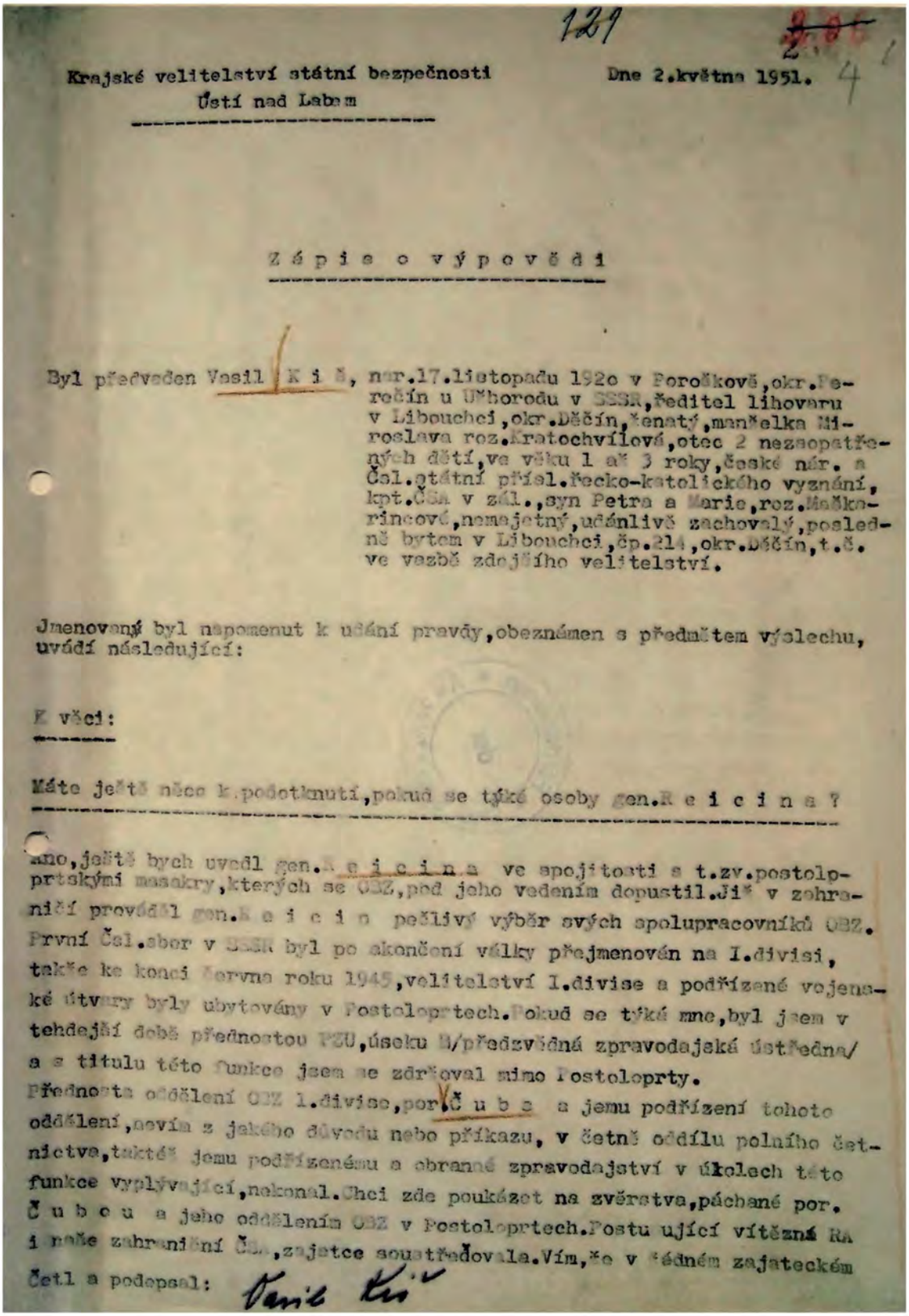

121

Krajské velitelství státní bezpečnosti
Ústí nad Labem

Dne 2.května 1951.

Z á p i s o v ý p o v ě d i

Byl předveden Vasil K i š, nar.17.listopadu 1920 v Poroškově,okr.Perečín u Užhorodu v SSSR,ředitel lihovaru v Libouchci,okr.Děčín,ženatý,manželka Miroslava roz.Kratochvílová,otec 2 nezaopatřených dětí,ve věku 1 a 3 roky,české nár. a čsl.státní příslušnosti řecko-katolického vyznání, kpt.ČSA v zál.,syn Petra a Marie,roz.Maškarincové,nemajetný,uděnlivě zachovalý,posledně bytem v Libouchci,čp.214,okr.Děčín,t.č. ve vazbě zdejšího velitelství.

Jmenovaný byl napomenut k udání pravdy,obeznámen s předmětem výslechu, uvádí následující:

K věci:

Máte ještě něco k podotknutí,pokud se týká osoby gen.R e i c i n a ?

Ano,ještě bych uvedl gen.R e i c i n a ve spojitosti s t.zv.postoloprtskými masakry,kterých se OBZ,pod jeho vedením dopustil.Již v zahraničí prováděl gen.R e i c i n pečlivý výběr svých spolupracovníků OBZ. První čsl.sbor v SSSR byl po skončení války přejmenován na I.divisi, takže ke konci června roku 1945,velitelství I.divise a podřízené vojenské útvary byly ubytovány v Postoloprtech.Pokud se týká mne,byl jsem v tehdejší době přednostou PZÚ,úseku B/předzvědná zpravodajská ústředna/ a s titulu této funkce jsem se zdržoval mimo Postoloprty.
Přednosta oddělení OBZ I.divise,por.Č u b o u a jemu podřízení tohoto oddělení,nevím z jakého důvodu nebo příkazu, v četně oddílu polního četnictva,taktéž jemu podřízenému a obranné zpravodajství v úkolech této funkce vyplývající,nekonal.Chci zde poukázat na zvěrstva,páchané por. Č u b o u a jeho oddělením OBZ v Postoloprtech.Postupující vítězná RA i naše zahraniční ČSA,zajatce soustřeďovala.Vím,že v řádném zajateckém

Četl a podepsal: Vasil Kiš

Aussage des Hauptmanns d. R. Vasil Kiš vom 2. Mai 1951 im Verfahren gegen OBZ-Leiter Bedřich Reicin (Blatt 1)

General Reicins und Leutnant Čubkas Rolle im Massaker von Postelberg

Aus dem Tschechischen von Otokar Löbl und Andreas Kalckhoff

[Protokoll eines Verhörs, drei Seiten, jede abschließend mit: „Gelesen und unterschrieben: (handschriftlich) Vasil Kiš"]

Kreiskommandantur der Staatssicherheit, Aussig, den 2. Mai 1951.

NIEDERSCHRIFT DER AUSSAGE

Vorgeführt wurde VASIL KIŠ, geboren am 17. November 1920 in Proschkov in der Sowjetunion, Bezirk Pretschin bei Užhgorod in der UdSSR, Direktor einer Spirituosenfabrik in Libouches, Bezirk Teschen, verheiratet mit Frau Miroslava geb. Kratochvílová, Vater von zwei Kindern im Alter von 1 bis 3 Jahren, tschechischer Nationalität und tschechoslowakischer Staatbürgerschaft, Hauptmann der Reserve in der tschechoslowakischen Armee, griechisch-katholischer Religion, Sohn von Petr und Marie, geb. Maškarincová, ohne Eigentum, letzter Wohnort in Libouches, Nr. 214, Bezirk Teschen, zur Zeit in Haft der hiesigen Kommandatur.

Der Genannte wird darauf hingewiesen, dass er die Wahrheit sagen soll, und wurde mit dem Gegenstand seiner Vernehmung bekannt gemacht:

ZU SACHE:

Haben Sie noch etwas anzumerken, was die Person des General Reicin betriff?[1]

„Ja, ich möchte noch etwas über General REICIN sagen im Zusammenhang mit dem Postelberger Massaker, das der OBZ unter seiner Führung beging. Schon in Ausland hat General Reicin sorgsam die Mitarbeiter des OBZ ausgewählt. Die 1. Tschechoslowakische Brigade (*sbor*) in der UdSSR wurde nach Beendigung des Krieges in die 1. Division umbenannt, also Ende Juni 1945 wurde die Kommandantur der 1. Division [unter General Španiel] in Postelberg untergebracht. Was mich betrifft, war ich damals Vorsteher der PZU [vorgeschobene Nachrichtenzentrale] im Abschnitt B, und aufgrund dieser Funktion habe ich mich außerhalb von Postelberg aufgehalten.

Der Vorsitzender der Abteilung OBZ der 1. Division, Leutnant ČUBA [ČUBKA][2], und ihm Unterstellte dieser Abteilung – ich weiß nicht aus welchem Grund oder welcher Anordnung –, einschließlich der Abteilung der Feldgendarmerie, die ihm auch unterstellt war, hat die Aufgaben des Nachrichtendienstes, die er in dieser Funktion hatte, nicht ausgeführt. Ich will damit auf die Gräueltaten, die von Leutnant Čubka und seiner Abteilung OBZ in Postelberg verübt wurden, hinweisen. Die vorrückende siegreiche Rote Armee und unsere Auslandsarmee hat die Gefangenen konzentriert. Ich weiß aber, dass in keinem Gefangenenlager die Gefangenen erschossen wurden, gerade umgekehrt, sie hatten die Möglichkeit zu arbeiten und etwas zu verdienen. Zwei Monate nach der vollkommenen Kapitulation des Restes der Hitler-Armee hat Čubka mit seinen Mitarbeitern – mit Wissen von General Reicin – Massenmorde an deutschen Gefangenen in Postelberg durchgeführt. Nach Beendigung, d. h. nach dem Ermorden der deutschen Gefangenen, fingen sie an, auch die zivile Bevölkerung zu [er]schießen. Es war keine

Brigadegeneral und Stellvertretender Verteidigungsminister Bedřich Reicin nach seiner Verhaftung 1951 (Foto: NA)

Nacht, wo man keine Schüsse hörte, und auf den Feldern, wo sie vor ihrem Tod waren, waren die Gefangenen und die zivile Bevölkerung, um selbst ihre Gräber auszuheben. Die Nachrichten über diese Hinrichtungen haben sich unter der zivilen Bevölkerung schnell verbreitet, so dass die Bewohner im Raum Postelberg Angst um ihr Leben hatten. Das Verhalten der OBZ unter der Führung von General Reicin hat dem tschechischen Volk keinen guten Ruf jenseits der Grenzen eingebracht. General Reicin, obwohl er regelmäßige Meldungen bekam, hat den unmenschlichen Taten keinen Einhalt geboten.

Dazu muß ich noch vermerken, daß Leutnant Čubka sich nicht mit seiner eigentlichen Aufgabe, d. h. dem Einsammeln von verstreutem militärischen Material in der Gegend widmete. Es handelte sich um sehr wertvolles militärisches Material wie Munition verschiedener Art, Fliegerbomben und Minen für diverse Zwecke. Weiter wurden nicht die ehemaligen deutschen militärischen Lager besetzt, in denen sich viele wertvolle militärische Teile befanden wie z. B. militärische Ausrüstung und spezielle Ausrüstungen für militärische Abteilungen wie Fallschirmspringer, Verkehrstechnik, Marine und für Fernmeldewesen. Diese wurden nicht übernommen und schriftlich aufgenommen, sondern wurden dem Dieb-

stahl überlassen, und mit der Registrierung wurde erst angefangen, als diese Teile vernichtet oder nicht mehr zu gebrauchen waren.

Obwohl ich nicht direkter Teilnehmer dieser durchgeführten Hinrichtungen war, ist mir bekannt, dass mehr als 10.000 Menschen hingerichtet wurden. Die Hinrichtungen wurden überwiegend in der Nacht durchgeführt und dies von Angehörigen der OBZ, in erster Linie von Leutnant ČUBKA mit dem Maschinengewehr und anderen automatischen Waffen. Als direkte Teilnehmer dieser Massenhinrichtungen führe ich folgende Personen an:

1./ Leutnant ČUBKA , der diese Hinrichtungen befahl und selbst durchführte

2./ Feldwebel TARČAN, ein Teilnehmer der Hinrichtungen

3./ Stabskapitän SLOVÁK, als zuschauender und vielleicht als mitschießender Teilnehmer

Leutnant ČUBKA ist zurzeit irgendwo in der Slowakei, ob er noch beim Millitär ist, ist mir nicht bekannt. Der Feldwebel TARČA ist demobilisiert und wohnt zur Zeit in Saaz und beschäftigt sich mit dem Ankauf von Leder. Der Stabskapitän SLOVÁK hieß vormals Šteiner[3], war Angehöriger der westlichen Auslandsarmee, demobilisierte im Jahre 1945 und hat jetzt eine höhere Stelle im Ministerium für Schulwesen in Prag. Ob bei den Massenhinrichtungen der Gefangenen und der zivilen Bevölkerung in Postelberg General REICIN persönlich anwesend war, ist mir nicht bekannt, obwohl ich dies nicht ausschließe. General REICIN wußte von diesen Massenhinrichtungen, denn er bekam täglich Meldungen, und deswegen ist er verantwortlich dafür, dass die kapitalistischen Staaten diese Massenhinrichtungen in Postelberg für die Hetze gegen die volksdemokratische Verfassung bei uns benutzen und zur Behauptung, dass sich die Kommunisten den Massenmord an der friedlichen Bevölkerung haben zu Schulden kommen lassen."

[Es folgen zwei weitere Fragen hinsichtlich anderer Personen, die nicht im Zusammenhang mit dem Massaker in Postelberg stehen.]

Gelesen und unterschrieben: [handschriftlich] Vasil Kiš

ANMERKUNGEN

1. Bedřich Reicin (1911-1952) stammt aus einer jüdischen Familie in Pilsen (ursprünglich Reinzinger oder Reicinger). Seit den dreißiger Jahren war er kommunistischer Jugendfunktionär und Mitarbeiter der Parteizeitung *Rudé Právo.* 1939 wurde er von der Gestapo verhaftet, nach seiner Freilassung floh er in die Sowjetunion, wo er nach kurzer Zeit wiederum in Haft kam. 1942 schloss er sich der Auslandsarmee an, wo er zuerst Propagandaoffizier war, 1945 wurde er Chef des militärischen Abwehrnachrichtendienstes OBZ. Nach dem kommunistischen Februarputsch 1948 war er maßgeblich an der „Säuberung" der Armee von Feinden der KPČ beteiligt, wurde 1951 aber im Zusammenhang mit der Slánsky-Affäre selbst Opfer einer Intrige und 1952 gehängt.

2. Irrtümlich „Čuba" für „Čubka", im Folgenden immer korrigiert.

3. Vgl. Verhöre der parlamentarischen Untersuchungskommission, S. 69. Hauptmann Šteiner (Steiner) war 1945 Leiter der „2. Abteilung" (Geheimdienst) im Generalstab der 1. Armeedivision.

BEGLAUBIGTE ÜBERSETZUNG AUS DER TSCHECHISCHEN SPRACHE

Az: 2 KZn 243/95

POLIZEI DER TSCHECHISCHEN REPUBLIK
BEZIRKSERMITTLUNGSBEHÖRDE
Lidické nám. Nr. 9
401 79 ÚSTÍ nad Labem 2

Az: KVV-19/10-96

Eingangsstempel:
bei der Bezirksstaatsanwaltschaft
ÚSTÍ NAD LABEM
Eingegangen am:
14.10.1997

Ústí nad Labem, den 9. Oktober 1997

BESCHLUSS

Gemäß Bestimmung des § 159 Abs. 4 der Strafprozeßordnung **w i r d** die Angelegenheit, betreffend die durch tschechoslowakische Soldaten an den internierten Personen deutscher Volkszugehörigkeit während des Monats Mai 1945 in Postoloprty und Umgebung verübte Straftätigkeit

a u f g e s c h o b e n ,

da es nicht gelungen ist, den Tatbestand, der die Eröffnung einer Strafverfolgung (§ 160 der Strafprozeßordnung) berechtigt, zu ermitteln.

B e g r ü n d u n g

Am 20.04.1995 erstatteten die Herren Jiří Hanák, Vladimír Karfík, Dušan Karpatský und Ludvík Vaculík, alle aus Prag, bei der Oberstaatsanwaltschaft in Prag nicht-konkrete Strafanzeige der Straftaten, verübt ungefähr in der Zeit von Mai 1945 bis zum Jahr 1947 im Gebiet der heutigen Tschechischen Republik, von Einzelpersonen oder Personengruppen an Bürgern deutscher Volkszugehörigkeit in der Art und Weise, daß sie sie folterten und ermordeten. Im Abschluß des allgemeinen Textes ziehen sie die Schlußfolgerung, daß es sich um Kriegsverbrechen und Völkermord handelt. Als Anlage zu der Strafanzeige beigefügt wurde die Kopie des Textes mit dem Titel „kurz gefaßte Information über die Ausrottung der deutschen Bürger - Soldaten in Postoloprty im Jahre 1945" des Dr.phil. Tomáš Pasák und weiter die Ergänzung der oben zitierten Strafanzeige von Dr phil. Vladimír Just CSc., der an den Ereignissen in Postoloprty konkret den Stabkapitän Jan Zícha, den Oberleutnant Jan Čubka, den Stabkapitän Vojtěch Černý, den Polizisten Bohumil Marek und den General Španiel beschuldigt. Gegenstand der Anzeige sind Hinrichtungen von Bürgern deutscher Volkszugehörigkeit, bei denen durch Soldaten der damaligen Tchechoslowakischen Armee im Mai 1945 763 Per-

sonen erschossen und ihre Leichname in der Umgebung von Postoloprty verscharrt worden sein sollen. Dieses Material erhielt die hiesige Ermittlungsbehörde durch die Bezirksstaatsanwaltschaft in Ústí nad Labem am 15.01.1996.

In Zusammenarbeit mit dem leitenden Staatsanwalt wurde ein Plan des Vorgehens gefaßt mit der Absicht, zuerst die tatsächlichen Fragen zu lösen, das heißt festzustellen, was wirklich geschah und wann, warum und auf welche Art und Weise, und wer an dieser angezeigten Straftat beteiligt gewesen sein sollte. Aus diesem Grunde wurden die Anzeigeerstatter zur Ergänzung ihrer Anzeige vorgeladen. Es erschien lediglich Herr Vaculik mit einer Vollmacht der weiteren Anzeigeerstatter, wobei diese schriftliche Vollmacht auch eine Mitteilung beinhaltete, daß sie die Kenntnis über die angezeigten Straftaten aus den Massenmedien erlangten und deshalb keine Mitteilungen über weitere Einzelheiten machen könnten. Weiter geben sie an, daß für sie die Benennung konkreter Täter wichtig ist, damit nicht die Tschechische Nation als Ganzheit der verübten Verbrechen beschuldigt werden kann, und damit eines der Hindernisse, die der gütlichen Regelung der tschechisch-deutschen Beziehungen im Wegen stehen, beseitigt wird. In diesem Sinne äußerte sich auch Ludvík Vaculik und gab zu, daß das angezeigte Ausmaß der Verbrechen zu umfangreich sei, und daß allein die Zusammenstellung der grundlegenden Materialien mehrere Jahre dauern würde. Bei der Ergänzung der Strafanzeige wies er also auf die Studien des Dr.phil. Pasák hin, davon ausgehend, daß es sich zweifellos um das schwerwiegendste bekannte Geschehnis dieser Zeit im Gebiet des heutigen Landes handelt, und somit die Voraussetzung zur Erlangung angemessener Unterlagen für die weiteren Ermittlungen besteht.

Demzufolge wurden Ermittlungen im Archiv des Ministeriums des Inneren der Tschechischen Republik durchgeführt, gleichzeitig wurden Kreisarchive im Bezirk befragt, ob sie über Materialien zu ähnlichen Geschehnissen gleichen Charakters und Ausmaßes verfügen. Die Antworten der Kreisarchive waren negativ. Aufgrund des Studiums der Materialien, erlangt aus dem Archiv des Ministeriums des Inneren der Tschechischen Republik wurden weitere Ermittlungen durchgeführt, insbesondere im Archiv der tschechischen Armee, im zentralen Staatsarchiv, im Archiv des Parlaments der Tschechischen Republik, im Justizministerium und in dem fraglichen Gebiet. Es ist gelungen, relativ umfangreiche Materialien der die Geschehnisse in Postoloprty betreffenden Untersuchungen, die durch eine Sonderparlamentskommission im Jahre 1947 durchgeführt wurden, zu bekommen. Es ist jedoch nicht gelungen, weitere Materialien, vor allem die Listen der in diesem Gebiet im Jahr 1945 räumlich verlegten Soldaten, oder Materialien des Kreismuseums festzustellen. Von einem Augenzeugen in Žatec wurde festgestellt, daß das dortige Kreismuseum ein Fotoalbum mit den Ereignissen um das Versammeln und die Vertreibung der Deutschen besaß, jedoch dieses Dokument zusammen mit weiteren Materialien in der Zeit des totalitären Regimes aus dem Museum, höchstwahrscheinlich an eine Einheit des Staatssicherheitsdienstes, verliehen und nicht zurückgegeben wurde. Ebenso fehlen in den Materialien auch weitere grundlegende Schriftstücke, die den Archivaren höchstwahrscheinlich nicht entgangen waren. Damit ist hauptsächlich ein konkreter Beschluß über die Ermittlungen der Sonderparlamentskommission gemeint, allerdings sofern er überhaupt angefertigt wurde. In Zusammenarbeit mit der Redaktion des Louny-Blattes „Svobodný hlas" und in Eigeninitiative gelang es, einige authentische Zeugenaussagen direkter Augenzeugen zu erlangen. Diese Zeugenaussagen führten jedoch nicht zu der Moglichkeit, eine bestimmte Person als direkten Täter der Ereignisse im Mai 1945 zu bestimmen. Sie trugen aber zur Bildung des Gesamteindruckes und mehr oder weniger

zur Bestätigung des durch die Studien der Archivmaterialiens erlangten Verdachts bei. Aus dieser Sicht ist auch das Studium von in Büchern erschienenen Materialien, z.B. „Slyšme i druhou stranu" (= hören wir auch die andere Seite) (Infocentrum Šumava (= Böhmerwald), České Budějovice (= Böhmisch Budweis), 1991), und „Perzekuce (= die Verfolgung) 1945..." (Staněk Tomáš, ISE, Praha 1996) und weitere zu bewerten.

Aus den aus den oben angeführten Quellen geschöpften Erkenntnissen und Informationen kann man das Ereignis im Groben wie folgt rekonstruieren:

In einem anonymen Brief vom 22.04.1947 wurde das Verteidigungsministerium darauf aufmerksam gemacht, daß der Vorsitzende des Nationalausschusses in Žatec ein gewisser Jan Zícha ist, welcher unmittelbar nach Beendigung des Krieges in dieser Stadt und Umgebung unter dem militärischen Decknamen Petrov wirkte, und während dessen Wirkung es zum Verschwinden von 1500 Deutschen und Tschechen kam, die in der Umgebung von Postoloprty begraben sind. Am 05.05.1947 führten die Mitarbeiter des Ministeriums des Inneren Ermittlungen zu dieser Anzeige durch, bei denen unter anderem František Kokaisl vernommen wurde, der im Mai 1945 in der Funktion des Leiters des Gendarmerie-Bereitschaftskommandos in Žatec tätig war.
Weiter wurden Jan Zícha, der ebenso in dieser Zeit in der Funktion des Leiters der Einheit des OBZ tätig war, und Jan Tomášek, der kurz nach dem Krieg Vorsitzender des städtischen Nationalausschusses in Postoloprty wurde, vernommen. Alle bestritten jegliche Beteiligung an gewaltsamen Aktionen gegen die Bevölkerung, und die Anzeige über ihre Ausrottung halten sie für ein Gerücht. Trotzdem geht aus dem Bericht, adressiert an den Minister des Inneren am 06.05.1945 hervor, daß in der angegebenen Zeit in der Umgebung von Postoloprty Schüsse gehört wurden, und daß sich in der Umgebung der Stadt irgendwelche Graber befinden. Es ist aber nicht festzustellen, ob es sich um Opfer deutscher Verfolgung aus der Zeit unmittelbar vor Beendigung des Krieges, oder um Beteiligte an den sogenannten Todesmärschen handelte, die durch die Deutschen durchgeführt wurden, oder um Folgen der Zusammenstöße zwischen den militärischen Abteilungen im Rahmen der Säuberung des Gebietes von den Resten der deutschen Militareinheiten und der Gruppen des Wehrwolfes. Als eine weitere Möglichkeit ist hier die Erschießung von Deutschen im Rahmen repressiver Maßnahmen angedeutet, als sie in den Internierungslagern aufständisch wurden bzw. aus jenen flohen.
Im Brief vom 20.06.1947 gibt der stellvertretende Regierungsprasident Zdeněk Fierlinger an den Präsidenten Klement Gottwald zu bedenken, ob es unter diesen Umständen tragbar sei, daß Jan Zícha - Mitglied der Kommunistischen Partei - in der Funktion des Vorsitzenden des Kreisnationalausschusses in Žatec verbleibe. Am 02.07.1947 wurde durch die Mitarbeiter des Ministeriums des Inneren ein umfangreicher Bericht ausgearbeitet, den Minister Nosek am 09.07.1947 bei einer geheimen Sitzung des Sicherheitsausschusses der Verfassungsgebenden Nationalversammlung vortrug. Beachtenswert ist der Abschluß des Berichtes, der sich auch auf die weiteren Feststellungen, die in den Archivmaterialien nicht beinhaltet sind, stützt:
Aus der Gesamtermittlung geht hervor, daß die Verantwortlichen für diese Greueltaten und für die durchgeführten Hinrichtungen vor allem in den Mitgliedern der Armee, die eigentlich noch in der Zeit während des Krieges in dieses Land kamen und für die ein Menschenleben absolut keinen Wert hatte, zu suchen sind. Man kann diese ganze Angelegenheit nur von diesem Standpunkt betrachten,

und man kann dafür nicht die Mitglieder irgendeiner politischen Partei, oder gar eine politische Partei, verantwortlich machen. Diese Tätigkeit der Soldaten war der einheitliche Ausdruck des Wunsches und des Willens des gesamten tschechischen Volkes nach der verdienten Vergeltung für die Greueltaten der Deutschen, und keiner nahm zur damaligen Zeit an ähnlichen Taten Anstoß. Diese Frage, das heißt die Frage des Vorfalles in Postoloprty, muß ohne jeglichen Eingriff in die breite Öffentlichkeit geklärt werden, denn sie könnte ernsthaft die Interessen des tschechoslowakischen Staates im Ausland gefährden.
Weiter schlagen wir vor, eine Exhumierung durchzuführen, denn die Leichen sind gerade aus dem Grund gut vergraben, damit diese Orte für die Deutschen als Gedenkstätten bewahrt bleiben. Der Sicherheitsausschuß der Verfassungsgebenden Nationalversammlung nahm dann den Vorschlag des Ministers Nosek auf Gründung einer parlamentarischen Kommission zur Klärung der Ereignisse in Postoloprty an. Diese Kommission wurde am 10.07.1947 gegründet, und jede parlamentarische politische Partei delegierte einen Abgeordneten als Mitglied darin.

Diese Untersuchungskommission führte an den Tagen 30. und 31.07.1947 in den Räumlichkeiten des Gerichts in Žatec Vernehmungen mehrerer Personen durch. Es wurden die Personen vernommen, die aus den vorherigen Ermittlungen irgendeine Beziehung zu den untersuchten Geschehnissen aufwiesen.
Folgende Personen wurden vernommen:
Antonín Roška (Gründungsmitglied des revolutionären Nationalausschusses in Žatec),
Dr. Jaroslav Petrášek (Vorsitzender der Kreisverwaltungskommission in Žatec),
Bohuslav Marek (Organisator des Sicherheitsdienstes in Postoloprty, Informator des OBZ),
Jan Žicha - Petrov (Kommandant der Aufklärungs- und Nachrichtengruppe der I. tschechoslowakischen Division)
Josef Jindřich Bauchkabe (deutscher Geistlicher),
Antonín Duft (Leiter der Militärgarnison in Žatec),
Adolf Peterka (Polizist in Postoloprty),
František Kočí (Mitglied der Volkssicherheitswache in Postoloprty),
Jan Tomášek (Vorsitzender der örtlichen Verwaltungskommission in Postoloprty),
Jan Čubka (Vorstand der Gruppe der I. tschechoslowakischen Division),
Vojtěch Černý (Helfer der Operationsabteilung der I. tschechoslowakischen Division),
Růžena Fartáková (führte die Untersuchungen der internierten deutschen Frauen in den Kasernen von Postoloprty durch),
František Naszwetter (Wachtruppe zur Verfügung des Städtischen Nationalausschusses in Postoloprty),
Rudolf Zelenka (Vorsitzender des MSK in Postoloprty),
Alexander Machaček (Soldat der Gruppe OBZ),
Richard Rosner (internierter Deutscher),
Václav Vlček (Mitarbeiter des Städtischen Nationalausschusses in Postoloprty),
Josef Gruner und Vladislav Hamouz (Bürger von Postoloprty),
František Kokaisl (Leiter der Station des Korps der Nationalen Sicherheit in Žatec),
Oldřich Pelc (Polizist in Postoloprty und Kommandant des Sammelzentrums in der Fasanerie).

Es ist nicht möglich, aus den durchgeführten Vernehmungen ein genaues Datum abzuleiten, wann mit der Zusammziehung der deutschen Bevölkerung in Postoloprty begonnen wurde - höchstwahrscheinlich geschah dies nach der ersten Welle der unorganisierten Verhaftung der Funktionäre der SS, SA, NSKK, Wehrmacht, SdP, NSDAP, Hitlerjugend usw. - folglich um den 27.05.1945. Es gelang eindeutig, das Datum der Zusammenziehung in Žatec auf den 03.06.1945 zu bestimmen. Die Organisatoren schildern die Zusammenziehung äußerst widersprüchlich, jedoch Vojtěch Černý gibt zu, daß sie den Befehl zu dieser Aktion bereits aus Prag mitgebracht hätten. Die einzelnen Beteiligten verleugnen ihre Teilnahme an den nachfolgenden Durchsuchungen und Geschehnissen. Es besteht kein Zweifel daran, daß es im Ort der Internierung, das heißt in den Kasernen von Postoloprty, zu den verschiedensten Gewalttätigkeiten kam. Die Häftlinge wurden nach und nach hingerichtet. Aus den überlieferten Materialien und Aussagen ist es nicht möglich, eindeutig festzustellen, auf welche Art und Weise die Hinrichtungen durchgeführt wurden, wer sie anordnete und wer sie ausführte. Die Vernommenen geben zu, daß es zu Hinrichtungen kam, ihre Aussagen über die Zeit stimmen überein, jedoch schieben sie die Schuld von einem auf den anderen. Es erscheint am wahrscheinlichsten, daß die meisten Hinrichtungen von den Soldaten des OBZ durchgeführt wurden, was in seiner Aussage auch Jan Čubka zugab. Vojtěch Černý gab zu, daß er in den Kasernen den Befehl gab, vier deutsche Jugendliche wegen Fluchtversuchs zu erschießen. Es gelang auch durch ein paar Gegenüberstellungen nicht, die Widersprüche zu beseitigen, durch die präzisiert werden sollte, wer sich auf welche Art und Weise an der Zusammenziehung der Deutschen beteiligt hatte, und wer den Befehl gab, 100 Hacken und Spaten zu besorgen usw. Obwohl die Situation im Mai und Juni 1945 kompliziert und unübersichtlich ist, ist auch die Angst der Vernommenen, den wahren Sachverhalt zuzugeben, ersichtlich. Der Mehrheit der Vernommenen, vornehmlich den Soldaten, ist die Beteiligung an den untersuchten Geschehnissen, sei es auch nicht direkt, nachzuweisen.

Aus der heutigen Sichtweise besteht keine Möglichkeit mehr, die Mangel der Arbeit der parlamentarischen Kommission auszubessern.
Die Vernehmungen wurden nicht tiefgehend genug geführt, es fehlt eine genaue Datierung, die grundlegenden Widersprüche wurden nicht beseitigt, es wurden keine Ermittlungen unter der Bevölkerung als direkte Teilnehmer durchgeführt, und vor allem wurde bis auf eine Ausnahme keiner der internierten oder später ausgesiedelten Deutschen vernommen, bzw. wurde auch kein Versuch zur Feststellung der Identität der Täter unternommen. Dabei ist es ersichtlich, daß ein Teil der ausländischen Soldaten der I. tschechoslowakischen Division nicht demobilisiert wurde und zum Zwecke des Wiederbesiedlung im Land verblieb. Auch die zu dem damaligen Zeitpunkt leicht zugänglichen Soldatenlisten und Zeitdokumente, zum Beispiel Befehle usw., wurden nicht gesichert. Die Kommission ist also der Empfehlung des Innenministers Nosek, *die Sache ohne jeglichen Eingriff in die breite Öffentlichkeit zu lösen*, gefolgt. Dieser Auffassung von Untersuchungen entspricht auch ganz die stenografische Aufzeichnung des Gesprächs der Mitglieder der Kommission vom 31.07.1945. Auch der Vorschlag, nachträglich manche Generäle zu vernehmen und der Ausdruck der Hoffnung, daß die Herren vom Ministerium der Nationalen Sicherheit den Mitgliedern der Kommission zumindest die Einsicht in die Akte ermöglichen würden, können den befangenen Endeindruck nicht verhüllen. Die Angelegenheit wurde zweifellos sowohl aus der politischen Sicht der einzelnen Abgeordneten - Mitglieder der Kommission, als auch aus der Sicht der Stellung der Republik vor der Weltöffentlichkeit beurteilt. Außer der Vernehmung der Militärpersonen schlägt die Kommission im Abschluß ihres vorlaufigen Be-

schlusses die Durchführung der Exhumierung der hingerichteten Personen vor. Die später durchgeführten Vernehmungen mancher Generäle brachten keine Aufklärung in den Ermittlungen, und die Schriftstücke des Militärs wurden nicht gesichert. Verhältnismäßig ausführlich wurde in den Archiven das die Exhumierung betreffende Material gefunden. Massengräber wurden lokalisiert und, in einer geheimgehaltenen Art und Weise, insgesamt 757 Opfer ausgegraben. Obwohl sich an Ort und Stelle ein Gerichtsmediziner befand, gibt es keine Berichte oder Eintragungen über die Todesursachen. Die historisch erhaltenen Materialien enden mit dem Briefwechsel und den Untersuchungen um die Petition von W. Jaksch. Ein Abschlußbericht der Untersuchungskommission wurde nicht gefunden.

Weder durch die Untersuchungen im Gelände noch durch das Studium der Literatur oder von Zeitungsartikel gelang es, einen Augenzeugen zu bestimmen, aufgrund dessen Zeugenschaft man die Mitteilung der Anschuldigung einer konkreten Person in Betracht nehmen könnte. Unter diesen Umständen ist also auch die Überlegung über eine eventuelle materiellrechtliche Betrachtung der Tat, bzw. die Erwägung einer Verjährung überflüssig. Unter diesen Umständen bleibt nur festzustellen, daß es zu den in der Anzeige genannten Geschehnissen zweifellos kam, zum gegenwärtigen Stand der Beweisnot besteht jedoch nicht die Möglichkeit, im Sinne der Bestimmung des § 160 Abs. 1 der Strafprozeßordnung zu verfahren, also wurde deshalb über die Aufschiebung der Sache so beschlossen, wie es im Ausspruchteil dieses Beschlusses begründet wurde.

B e l e h r u n g : Gegen diesen Beschluß ist eine Beschwerde zulassig, die binnen 3 Tagen beim Ermittler eingereicht werden kann. Die Beschwerde hat keine aufschiebende Wirkung. Der Anzeiger wird gemäß Bestimmung des § 159 Abs. 5 des letzten Satzes der Strafordnung über die Aufschiebung der Sache benachrichtigt und hat kein Recht, Beschwerde einzulegen.

Vernehmer:
Oberstleutnant Dr.jur. Bohumil KOTAS
eigenhändige Unterschrift

Stempel:
Polizei der Tschechischen Republik
Bezirksermittlungsbehörde
von Nordböhmen

Als vom Präsidenten des Landesgerichts München I öffentlich bestellte und allgemein beeidigte Dolmetscherin u. Übersetzerin für die tschech. Sprache bestätige ich, daß vorstehende Übersetzung der mir ..... vorgelegten, in ..... Sprache abgefaßten Urkunde ist richtig und vollständig.

München, den 15.06.98

öffentlich bestellte u. beeidigte Dolmetscherin u. Übersetzerin f. d. tschechische Sprache
Anna Ovcar
Schellingstr. 132
80797 München
Tel. 124 17 62
BÜÜ

PRVNÍ DÍL

„Skutečná zvěrstva“:
Masové popravy po skončení války v květnu a červnu 1945

EDIČNÍ POZNÁMKA

V předložené dokumentaci se nejedná o vědeckou publikaci, ale přesto se snažíme dodržovat pravidla, na nichž jsou vědecké publikace založeny. Ovšem bylo při tom nutné uzavřít kompromis vzhledem ke čtivosti a porozumění obsahu pro širší vrstvu čtenářů. Charakter pramenů má zůstat znatelný, ale nechceme čtenáře trápit editorskými poznámkami a vysvětlivkami. Pro lepší čitelnost byla sjednocena notace, opravena interpunkce a menší gramatické chyby oficiálních protokolů byly korigovány, ovšem vždy tak, aby se nezměnil obsah a smysl sdělení. Tak byla například sjednocena česká vlastní jména, co se týče diakritik. V německé části jsou názvy měsíců vypsány. Editorovi je známo, že v některých dokumentech, převzatých textech a citacích různých autorů jsou v publikaci věcné i gramatické chyby a nedostatky, ovšem pro autentičnost je necháváme v původní podobě.

V případě pochybností mohou být nápomocné poznámky v textu nebo závěrečná vysvětlení pro formální srozumitelnost zdrojů. Redakční poznámky, které není možno odbýt krátce, jsou k dispozici v poznámkách za textem. Tyto slouží k porozumění historických souvislostí a představení osob, jakož i odkazům na související prameny a literaturu.

Zavedeny byly následné typografické konvence: Výrazy v hranatých závorkách obsahují jazykové nebo obsahové výklady a korektury editora a nebyly součástí originálního textu. Výrazy v kulatých závorkách nabízejí jazykové varianty. Například v německé části jsou vždy k německým názvům uváděna i česká jména. Ve složitých překladech jsou původní výrazy uvedeny v závorkách. Ze strojopisných zdrojů 1947-1951 jsou lomítka („/") zachována, aby byl poznán rozdíl od editorských závorek. Toto platí ze systémových důvodů také pro závorky následující po číslech.

Typografické zvýrazňování bylo z optických důvodů zjednodušeno. Velká písmena byla ze zdrojů převzata a tučný text, podtržení a prolomení je změněno ve velká písmena. V nadpisech zůstává podtržení zachováno. Ve zdrojích, které nám byly dostupné z novějších zápisů, jsou vlastní jména na patřičných místech psána velkými písmeny. V první části je členění odstavců převzato z originálu, odstupy ovšem nikoliv. K lepší orientaci jsou všechny dokumenty uvedeny redakčními nadpisy s mezititulkovými názvy. Z důvodu lepší orientace v textech byly úvody vysázeny kurzívou.

Na předešlé straně : Hlavní brána postoloprtských kasáren (archiv Nadační spolek Žatec)

Úvodní poznámky

Jádrem prvního dílu této dokumentace je šest archivních dokumentů z roku 1947 k vyšetřování případu Postoloprty parlamentní komise z archivu ministerstva vnitra. Český historik Tomáš Staněk je označil jako „klíčové dokumenty" k tomuto případu [1]. Pět z nich zde otiskujeme v celém rozsahu, z toho má jeden přepis stenografického protokolu vyšetřování v originálu 139 stránek. V šestém dokumentu uvádíme pouze výňatky, protože se zde jedná pouze o souhrn výpovědí a souvislosti jsou již známé. Tyto dokumenty jsou doplněny výňatkem výpovědi z roku 1951, která se zabývá úlohou dvou zodpovědných osob případu Postoloprty, poručíka Jana Čubky a jeho nadřízeného generála Bedřicha Reicína. Čtyři z těchto dokumentů již byly zveřejněny ve zvláštním vydání „Domovského zpravodaje Žatecka" (*Heimatbrief Saazerland*) v roce 2005 [2]. Tyto příspěvky byly, jako všechny převzaté články, redakčně nově přepracovány a doplněny poznámkami. Částečně byly také nově přeloženy. Přitom jsme se snažili ještě více přiblížit text původnímu zdroji. Osobní poznámky překladatelů Herberta Voitla a Adalberta Wollraba byly zahrnuty podle možností a potřeby.

Dokumenty

K parlamentnímu vyšetřování 30.-31. července 1947 (s následujícím vyšetřováním a opatřeními) došlo z toho důvodu, že v Žatci a v Postoloprtech se roztrušovaly pověsti a nespokojenost se způsoben odsunu Němců. Koncem dubna a v červnu toho roku došly na ministerstvo obrany, vnitra a spravedlnosti, jako i do kanceláře prezidenta republiky Edvarda Beneše anonymní dopisy, v nichž se autoři zmiňovali o problematických poválečných událostech v těchto městech [3]. To přimělo ministerstvo obrany a vnitra provést vyšetřování na těchto místech [4]. Ministr vnitra Václav Nosek obdržel na to 2. července zprávu, která je zde následně otištěna jako první. Bezpečnostní výbor parlamentu – zákonodárné shromáždění – zřídilo 9. července vyšetřovací komisi pro tyto události. Osoby, o kterých byla v těchto anonymních dopisech zmínka, se měly vyslýchat jako svědkové. Společná zpráva ministerstva obrany a vnitra z 28. července měla sloužit jako předloha. I tato zpráva je v naší dokumentaci zveřejněna. Výslech svědků před parlamentní komisí, která se skládala z pěti poslanců, šesti poradců ministerstev a SNB a tří příslušníků StB, se konal 30. a 31. července v budově okresního soudu v Žatci.

Výslechy však nepřinesly požadované výsledky, neboť svědkové, přes příslib důvěrnosti a beztrestnosti, si již nemohli a nechtěli vzpomenout na tyto události. Nikdo neviděl exekuce a trýznění na vlastní oči a nikdo nevěděl, kam se poděly konfiskované šperky či skvosty. Komise rozhodla o dalším šetření a výsleších vyšších vojenských důstojníků v Praze, k nimž skutečně došlo [5]. 13. srpna 1947 zaslala oblastní pobočka StB v Mostě zprávu na ministerstvo vnitra o dalším vyšetřování, které bylo provedeno „velice diskrétním způsobem". I tato zpráva je následně otištěna. Mezitím byly zhotoveny náčrty známých masových hrobů, které jsou datovány z 8. srpna. Z hygienických důvodů a pro znemožnění vzniku pietních míst byla doporučena exhumace, která byla koncem září provedena. Při tom byl sepsán detailní seznam exhumovaných mrtvol. Exhumační dokumenty jsou zde také následně zveřejněny.

V roce 1951 byly v rámci komunistické čistky v této souvislosti provedeny další výslechy ze zatčeným přednostou OBZ Bedřichem Reicínem a kapitánem Kišem k dalším objasněním i osobě poručíka Čubky [6].

Všechny tyto protokoly a zprávy byly v době vlády komunistů – jako již před tím – označeny za tajné a teprve od roku 1992 odtajněny a otevřeny pro vědecká bádání. V roce 1995 podali u krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem čtyři občané České republiky trestní oznámení o válečných zločinech a národnostní genocidě, ve kterém jmenovali pět osob jako zodpovědné, které byly též vyslýchány parlamentní vyšetřovací komisí [7]. 9. října 1997 bylo usnesením trestní stíhání odloženo, neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání. Toto právně korektní usnesení uzavírá dokumentaci z českých archivů a úřadů.

Úvody

Tato dokumentace byla v prvním vydání – a také nyní zde – uvedena dvěma články, které se zabývaly základními otázkami vyhnaných rodáků ze Žatecka: "Proč právě Žatec?" a „O co v těchto dokumentech jde" [8]. Již parlamentní komise poznala v roce 1947, že případ Postoloprty měl ve srovnání s jinými „porevolučními případy" mimořádnou dimenzi, a že se zde nejednalo o ojedinělé nepříjemné události, nýbrž skutečně o masové exekuce. Proč právě Žatec a Postoloprty? Peter Klepsch, pamětník, který jako mladý zažil postoloprtský tábor, se snažil svým vyprávěním tyto události v souvislosti s předcházejícími otázkami řešit. Ovšem nepodařilo se mu to, i když měl kromě svých vlastních zážitků k dispozici i spisy z archivů ministerstva vnitra České republiky. Nemohlo se mu to ani podařit, protože odpovědi v těchto zde uveřejněných materiálech nelze nalézt. Důvodem toho je, že Žatec byl strategickým

a byrokratickým místem činu. A Postoloprty byly plánované jako nové hlavní stanoviště velitelství nově založené 1. československé divize. Tímto rozhodnutím připravilo ministerstvo obrany logistický základ pro „zajištění" a „očištění" severočeského pohraničí. Vojenský předvoj s utajenými příkazy připravoval již rozhodnutý „odsun" Němců skrze teror, který měl Němce dezorientovat [9].

Analytická hodnota tohoto velice osobního textu Petera Klepsche je v podstatě omezená. Neměl by být chápán jako kritika hitorických událostí, ale pouze jako osobní svědectví a náhled dějin očima vyhnaných českých Němců se všemi klady i zápory.

Otázka Herberta Voitla „O co v těchto dokumentech jde" je neporozumění, ale i toto neporozumění nám otvírá problematiku vyhnanců. Nám se zdá, že Voitl ve svém článku dokumenty jakoby rozebíral a na jejich základě vyprávěl případ Postoloprt nově. Ale o to mu jistě nešlo. Jako mnohým českým Němcům mu šlo o prožité násilí a bezpráví, o ránu, která dál hnisala, a o odmítání světa toto bezpráví mít na zřeteli. Padesát let byli vyhnanci zajati ve svých vlastních vzpomínkách, žalobách a vyprávění – bez možnosti toto úředními zdroji doložit. Neboť tyto dokumenty – pokud nebyly zničeny – ležely nedosažně v Praze. Oni si museli nechat líbit, že jim nikdo nevěřil, že jejich líčení je přehnané nebo tendeční. Mnoho z nich tak zahořklo, ale jejich vzpomínky jim nikdo nemohl vzít. Voitl tedy nemusel „Postoloprty" vyprávět nově. Jeho čtenáři znali tyto příběhy, ale neočekávané otevření spisů z Prahy je potvrdilo. Voitl tedy líčí ve svém úvodu boj vyhnanců o své vzpomínky a obtížné kroky k smíření, které bez poznání pravdy není možné. On se nedívá na zdroje jako badatel, ale očima postiženého, který ve své pozici v konfliktu s partnerstvím s Čechy hledá svoji pozici a úlohu. Švýcarský historik, který pracuje v ČR, Adrian von Arburg považuje toto za „převážně objasňující" [10].

Podle Herberta Voitla neměli vydavatelé v roce 2005 v úmyslu zdroje „a ty v nich se početně vyskytující jednotlivosti doprovázet komentovanými poznámkami". Nechtělo se totiž plýtvat časem a „poskytnout rychle tyto brizantní texty bez doplňků jako dokumentační základ" [11]. Komentář měl následovat v pozdějším novém vydání. A z této myšlenky vyšla tato naše publikace. Přesto jsme se také my zřekli komentování těchto zdrojů, neboť tyto mluví samy za sebe. Naše poznámky se omezují na doplňkové informace k osobám a na místa těchto historických událostí a souvislostí. Příčné odkazy slouží jako průvodce informacemi zveřejněných na různých místech publikace.

Co nám tyto spisy vyprávějí

Přesto jsme toho názoru, že jsme čtenáři dlužni krátké zhodnocení těchto bývalých tajných spisů [12]. Tajné spisy mají vždy něco utajit. Ono zakrývané z nich vychází, byť nepřímo. Ze silných protikladů ve výpovědích, tvrzeních a závěrech je možné vyčíst samotné záměry tohoto vyšetřování.

Podnětem k tomuto vyšetřování byl určitý neklid v obyvatelstvu a starost o pohled na Československo ze zahraničí. Přitom se v politických kruzích pravděpodobně přesně nevědělo, co se před dvěma roky v severních Čechách odehrálo. Překvapení komise o masových hrobech bylo nefalšované. Jaký postoj k tomu měli čeští starousedlíci je možné přímo vyčíst z výpovědí. Podle nich sice česká společnost s odsunem obecně souhlasila, ale ne se způsobem a metodou, kterou byl proveden [13]. Ve zprávě ministrovi Noskovi ovšem není o těchto omezeních zmínka. Spíše se tvrdí, že se tehdy na těchto exekucích všichni podíleli, bez ohledu na vlastní politický směr i na jiných místech v české zemi podle hesla: „Dobrý Němec – mrtvý Němec". Kdyby tomu tak bylo, tak se musíme ptát, proč dva anonymní dopisy v Praze vyvolaly tolik rozruchu.

Nutné je vyhodnotit v této souvislosti úlohu předsedy správní komise v Postoloprtech, ředitele školy a nadporučíka v rezervě Rudolfa Zelenky, kterému velitelství OBZ dalo rozkaz k soustředění Němců [14]. Zelenka je v podezření, že byl jedním z těchto autorů, který tyto anonymní dopisy psal [15]. Zelenka se odepřel vyslýchání před složkami SNB v červnu roku 1947, které bylo nařízeno ministerstvem vnitra. K výslechům parlametní komise se ale dostavil. Skutečně byl jeden z mála funkcionářů, kteří proti těmto exekucím protestovali, ovšem marně. Také místní velitel armády musel přiznat svojí bezmocnost oproti OBZ [16]. Svému deníku svěřil Zelenka své úzkostné sny vzhledem k nočnímu střílení a píše dále: „Poměry nevyslovitelné. OBZ exekutuje přes 200 lidí a loví další. My se podřizujeme rozkazu a přivádíme další Němce do tábora". Ve svém výslechu v červenci 1947 nezatajuje svoji averzi proti metodám OBZ, potvrzuje ovšem, že ohledně exekucí „prostě všichni říkali, že oni [ti Němci] si to všichni zasloužili a že jich mělo býti ještě více. Každý tato opatření považoval za správná, ale způsob a hlavně s místy nesouhlasili" [17]. Na druhé straně, tak to stálo ve zprávě ministru Noskovi, Zelenka, „jemu je v široké veřejnosti přisuzována zodpovědnost za to, co se v květnu a červnu 1945 Postoloprtech událo – vzhledem k tomu, že byl předseda místní správní komise v Postoloprtech, nic proti tomu nepodnikl, co by těmto provedeným exekucím mohlo zabránit" [18].

Z toho jsou zřetelné protikladné výroky parlamentní komise. Na jedné straně „nám jde o popravené Němce, protože šeptanda tyto věci rozvádí do velikých čísel. Chceme věc [statisticky] podchytit, abychom mohli říci, že jsme věc vyšetřili a že situace vypadá tak a tak" (předseda komise Bunža). Není však snaha provinilce potrestat. Předvolaní přicházejí před komisi jako svědkové a nikoliv jako obžalovaní. Zajišťuje se jim, že „nikomu se nic nemůže stát" [19] a slibuje se jim, že ti aktéři, „kteří [skrze

falešné obvinění] pošpiněni, budou satisfikováni a bude možné udělat za tím čáru" [20].Na očividné zločiny se zde pohlíží pouze z politické a taktické stránky. Tzv. excesy se zde vidí pouze jako „netaktické" [21], protože vlastní obyvatelstvo iritují a zahraničí znepokojují. Vyšetřuje se podezření, které bylo uvedeno již v anonymních dopisech, že někteří pachatelé se obohatili, nebo že zabili Němce z nízkých a osobních popudů. Předseda komise si přeje, aby „páni důstojníci" se otevřeně k těmto činům přiznali „jako spravedlivé pomsty na Němcích": "Nedomníváme se, že by tyto činy byly spáchány z jiné motivace". Poslanec Kácl, který byl členem strany prezidenta Beneše, prohlásil: „Nejsem pro to, abychom soudili Čechy za to, že potrestali Němce." [22]

Místo toho se s nelibostí zjišťuje, že: "V širší veřejnosti [je] ohromný zájem na celém případu, snaha informovati kdekoho o věci, přičemž zprávy, které z tohoto pramene přicházely, nelze označiti jinak než za zprávy zveličené, jak tomu obvykle bývá při propagandě šeptem, která pracuje bezohledně, tj. bez ohledu na zájmy státu, jen s tím zájmem, vyvolati co možná největší sensaci [23]. Z tohoto hlediska jest také posuzovati případ žatecký, správněji řečeno případ postoloprtský, který v poslední době, dík nezodpovědné politické činnosti některých politických funkcionářů, zbytečně rozvířuje náš politický život a ohrožuje tak a zostuzuje jméno Československé republiky za hranicemi, jak vychází ze zprávy ministru Noskovi [24]. Obvinění proti Janu Zíchovi, jednomu z hlavních činitelů v případě Postoloprty se považuje za politickou intrikaci: "Jinak politicky jest patrno, že celá tato akce má za úkol odstraniti předsedu ONV v Žatci, příslušníka komunistické strany Jana Zichu, a že za tento požadavek se staví ostatní strany Národní fronty". [25]

Jak již bylo předem zmíněno, vyšetřovací komise nebyla s výsledky své snahy a celkovým vyšetřováním spokojena [26]. Výsledkem bylo, že bylo zjištěno, že stovky Němců byly zastřeleny bez soudního řízení, což ovšem nebylo vůbec tématem, či se vůbec neřešilo. Jako důvod stačilo vytetování znaku SS, či obvinění někoho, že se jednalo o funkcionáře NSDAP nebo člena HJ. Jelikož se našly masové hroby a mrtvoly byly exhumované – celkem 757 – tak nebyla na těchto činech zjištěna žádná pochybení. Svědkové mluvili o „střílení", které v noci slyšeli nebo o nočních zákazech vycházení. Jestli to byl důstojník, policista, úředník, občan, nebo zajatec v táboře, ani jediný na vlastní oči popravy neviděl. Žádný člen armády nebo zpravodajské služby nevěděl, jak došlo k těmto mrtvým a kdo k tomu dal rozkaz [27], i když si v tom svědkové protiřečili. Komise se ovšem příliš nenamáhala a nešla ve svém postupu do hloubky a v některých otázkách byla cítit rezignace a předem se vzdávala odpovědí. Pokusy o získání důvěry, prosby i slib beztrestnosti s cílem získat informace o událostech ztroskotaly. Co se týče zodpovědnosti v „případu Postoloprty" narazila komise na kartel popírání a mlčení.

Jako konečné viníky označila vyšetřovací komise poručíka Čubku a policistu Marka, a to bez doznání a jasných důkazů. Proč se nepokusili při vyšetřování zjistit odpovědnost vyšších důstojníků, jako Zíchy a Černého, z výpovědí nevychází. Od trestního stíhání komise upustila, ovšem s odkazem na zákon z 8. května 1946 o beztrestnosti, ve kterém jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků, nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů [28]. Při otázce k čemu toto vyšetřování vlastně sloužilo, narážíme na poznámku poslance Dr. Kokeše: „... jde však o to, aby byly zaraženy hlasy, které soustavně chtějí z toho vytloukat kapitál pro našeho nepřítele" [29]. Tím byla dána do pohybu spirála zamlčování, o které píše Herbert Voitl [30].

Nemůžeme se ubránit dojmu, že parlamentní vyšetřovací komise byla plánována jako fraška, a že někteří členové komise měli sami pochybnosti o své misi. Když se diskutovalo o tom, jestli by bylo nutné vyzvat veřejně ke svědectvím o těchto událostech, ozval se, do té doby většinou mlčenlivý poslanec Horvát: "Souhlasím s návrhem dr. Kokeše, aby vyhláška, aby se hlásili ti, kdo o věci vědí, nebyla vydávána. Pro svědky je nebezpečí, že kdyby vypovídali, bude na ně vykonáván politický tlak. Znám případ z Varnsdorfu, kde ti, kdo mluvili, nebyli přijati do práce. Je to politický teror. Jsem zásadně proti takovému postupu, ale přál bych si, aby na světlo boží vyšlo, jak se události skutečně zběhly. Zavříti Marka a Čubku by myslím nebylo zdravé a vyvolalo by velký rozruch. Na místě je potrestat skutečné viníky".

Poslanec Horvát se zdá jediný, pro kterého každá vražda byla vraždou a nejen vražda z „nízkých a nedůstojných (ne vlasteneckých) motivů. Ale ani on nehodlá budit rozruch a je pro potrestání viníků v tajnosti. Ale jak by to šlo, aby se nevzbudil rozruch. Dodatečné vyšetřování s „nadřízenými důstojníky" zpravodajské služby a armádního štábu proběhly 9. a 13. srpna 1947 v Praze [31]. Také ony nepřinesly nové poznatky. Generál Procházka, velitel 1. divize, která měla být umístěna v Postoloprtech, navštívil v červnu tábor v Postoloprtech. Podle jeho výpovědi nevznesli internovaní Němci "mimo rodinných a osobních přání žádné stížnosti, a hlavně nezmínili vůbec události, které jsou účelem tohoto vyšetřování" [32]. Generál Španiel, který podle výpovědi poručíka Čubky naznačil, že mají Němce ubít [33], se alespoň přiznává, že při rozhovoru řekl: „V Americe se říká, že dobrý Němec je mrtvý Němec." [34] Jako dalšího zodpovědného by bylo vhodné vyslechnout přednostu zpravodajské služby OBZ Bedřicha Reicína [35] nadřízeného poručíka Čubky, ale ten se neobjevil na žádné listině. 20. srpna 1947 zakončila komise své vyšetřování.

Spisy zmizely v tajném archivu ministerstva vnitra. V oficiálním vyjádření platilo, že po skončení války až do poloviny srpna 1945 docházelo pouze k „jednotlivým přehmatům", které byly vyjádřením spravedlivé pomsty revolučně naladěné části českého obyvatelstva. Když stát ovšem pomocí armády získal plnou moc v prostoru bývalé sudetské župy, proběhl „spořádaný a humánní" transfer, který si vyžádali spojenci [36]. Po prostudování těchto zde uvedených spisů a dalších od roku 1992 zveřejněných zdrojů, se musí o tomto vyjádření pochybovat. Násilné činy nevycházely od českých obyvatel, kteří byli těmito zákroky částečně sami postiženi, ale bylo to plánováno a prováděno vojskem a vojenským zpravodajstvím OBZ. V jakém rozsahu se tím zabývali politici je nejasné. Samozřejmě o tom museli něco vědět komunisté, kteří ovládali ministerstva vnitra a obrany. Cílem těchto zásahů a činů bylo zřejmě zastrašování a dezorientování německého obyvatelstva a příprava na „odsun". Pomstychtivé motivy je nutné u části zakarpatských Ukrajinců a volyňských Čechů, kteří zažili zvěrstva oddílů SS a německého vojska na východní frontě, také brát v úvahu [37].

Andreas Kalckhoff

POZNÁMKY

1. FOCUS 24, 7. června 2003, s. 193, v této dokumentaci na s. 461.

2. Heimatkreis Saaz (hg.): Genozid. Der Postelberger Massenmord 1945 im Spiegel tschechischer Regierungsakten. Eine Dokumentation 60 Jahre danach. Sonderausgabe des Heimatbriefes Saazerland [Domovský spolek Žatec (vyd.): Genocid. Masové vraždy v Postoloprtech 1945 v zrcadle vládních spisů. Dokumentace po 60 letech. Zvláštní vydání Domovského zpravodaje Žatecka], 2005, s. 11-48, 50-55.

3. K tomu „Předběžná zpráva o případu Postoloprty a Žatec" na s. 174. Dalším důvodem byla jistě petice, která došla SN a spojencům. Byla podepsána bývalými českými poslanci německé sociální demokracie, mezi nimi i jejím předsedou Wenzlem Jakschem. Zde varovali před ztrátou důvěry vítězů, když se na Němcích dopouštějí nebo připouštějí stejné krutosti, které konali nacisti. Tento spis obsahoval mimo jiné drastické líčení případu Postoloprty, které prozrazovalo detailní znalosti těchto událostí (A petition to the Secretary General of the United Nations and the Foreign Secretaries of the Signatory Powers of the Potsdam Agreement from the Parliamentary Delegation of Sudeten Labour in Great Britain, concerning the unjust and inhuman deportation of the Sudeten population with the request for an international enquiry into the atrocities committed in the execution of this policy / Issued by Wenzel Jaksch. London, 1947).

4. K tomu „Předběžná zpráva o případu Postoloprty a Žatec" na s. 174.

5. Výslechy se konaly v Praze 9. a 13. srpna 1947. Vyslýchán byl brigádní generál Oldřich Španiel, v dubnu/květnu 1945 velitel 3. brigády 1. československé armády a krátce nově vzniklé 1. divize, tehdy již přednosta vojenské kanceláře prezidenta; generál Jaroslav Procházka, od 15. května 1945 velitel 1. divize (následovník generála Španiela); a podplukovník Bohumír Lomský, tehdy asistent v generálním štábu (1956 ministr obrany). 20. srpna 1947 zakončila parlamentní komise svojí práci.

6. Tento protokol je též z archivu ministerstva vnitra (č. NAMNB 8-4 kar. 59).

7. Byl to Jan Zícha, Jan Čupka, Vojtěch Černý, Bohumil Marek a generál Španiel. Poslední byl teprve vyslýchán po 31. červenci 1947 v Praze.

8. V první vydání 2005: Worum es in diesen Blättern geht [O co v těchto listech jde], v. „Domovský spolek Žatec (vyd.): Genocid ...", viz poz. 2.

9. Srovnej k tomu Adrian von Arburg, Abschied und Neubeginn. Der Bevölkerungswechsel in den Sudetengebieten nach 1945. In: Als die Deutschen weg waren. Das Buch zur WDR-Fernsehserie [Rozloučení a nový začátek. Výměna obyvatelstva v sudetských oblastech po roce 1945, v pořadu „Když Němci byli pryč". Kniha k televiznímu pořadu německé televize WDR]. Berlin 2005 (tam především na s. 194-200).

10. V posudku pro vydání této knihy pro Česko-německý fond budoucnosti.

11. Tyto citáty jsou z úvodu Herberta Voitla z roku 2005, jehož poslední čtyři odstavce do této knihy nebyly převzaty. Jedná se o editorské poznámky, ve kterých autor následující články komentuje a referuje podle tehdejších dostupných informací.

12. H. Voitl ve zvláštním vydání „Domovského zpravodaje Žatecka" také kriticky vyhodnotil tyto spisy, převážně závěrečné jednání, které zde otiskujeme na s. 226.

13. Výslechy před parlamentní komisí mimo jiné s. 183 a s. 193.

14. Výslechy před parlamentní komisí s. 207.

15. Zpráva pro ministra Noska s. 171.

16. Zpráva pro ministra Noska s. 170. Výslechy parlamentní komise s. 210.

17. Viz poznámka 13.

18. Zpráva pro ministra Noska s. 171.

19. Výslechy před parlamentní komisí s. 197.

20. Výslechy před parlamentní komisí s. 194.

21. Výslechy před parlamentní komisí s. 190.

22. Výslechy před parlamentní komisí s. 222.

23. Zpráva pro ministra Noska s. 169.

24. Zpráva pro ministra Noska s. 169.

25. Zpráva pro ministra Noska s. 172.

26. Výslechy před parlamentní komisí s. 222.

27. S výjimkou nadporučíka Černého, který přiznal, že vydal rozkaz k popravě kluků, kteří chtěli utéct. Výslechy parlamentní komise s. 203.

28. Herbert Voitl , komentář k závěrečné rozpravě parlamentní vyšetřovací komise, s. 226.

29. Výslechy parlamentní komise s. 222.

30. Herbert Voitl , komentář k závěrečné rozpravě parlamentní vyšetřovací komise, s. 226.

31. Herbert Voitl , komentář k závěrečné rozpravě parlamentní vyšetřovací komise, s. 226, zde se odvolává na Tomáše Staňka, „Verfolgung 1945". Wien 2002, s. 145, pozn. 177. Viz horní poznámka 5.

32. Tomáš Staněk, „Verfolgung 1945". Wien 2002, s. 145, pozn. 177.

33. Výslechy parlamentní komise s. 201.

34. Generál Oldřich Španiel (1894-1963) byl za 1. světové války důstojníkem československých legií v Rusku, v letech 1929 až 1932 československým vojenským přidělencem v Polsku, až do roku 1944 vykonával funkci československého vojenského přidělence v USA. 1944 přednosta ve Vojenské kanceláři prezidenta republiky v Londýně. 19.4.1945-15.5.1945 velitelem 3. brigády 1. čs. sboru. Od 17.5.1945 znovu přednosta vojenské kanceláře presidenta Beneše Praze. 1946 až 1947 velitel 1. armádního sboru v Praze, 1947 až 1948 zástupce velitele první vojenské oblasti. Dne 13. srpna 1947 byl též vyslýchán vyšetřovací komisí. Čupka a Černý vypovídali, že se zúčastnili rozloučení Španiela se štábem v květnu 1945. Viz.: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí" 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování 1945. Středokluky (Susa) 2010.

35. Strana 245-246.

36. Postupimské protokoly z 2. srpna 1945, č. XIII. Spořádaný odsun německého obyvatelstva.

37. Viz s. 202, 204.

Proč právě Žatec?

PETER KLEPSCH

Dne 8. října 1938 přijela 1. tanková divize německé branné moci při plnění Mnichovské dohody do Žatce. Velel jí generálporučík Rudolf Schmidt, který se ubytoval v naší rodině. Byl to bratranec polního maršálka von Witzlebena, popraveného po neúspěšném puči ze dne 20. července 1944, který byl již tenkrát rozhodným nepřítelem nacistického režimu. Mojí matce řekl po Anschlussu (připojení k Říši): „Paní Klepschová, nemyslete si, že jste se nyní dostali do ráje.“ [1]

Jen několik hodin před příjezdem generála Schmidta zabránil policejní rada Orlíček, který byl šéfem žatecké policie tomu, aby projíždějící čeští uprchlíci z pohraničí plenili ve městě. Orlíček, věrný služebník nového státu, věděl, co je dlužen občanům obce, kteří byli mnohá léta svěřeni jeho ochraně. Dva lidé, Schmidt a Orlíček – Němec a Čech, kteří každý svým způsobem zůstali, zastávali právo a pořádek. Jejich jednání by mohlo být příkladné všem těm, kteří i ještě dnes myslí v nacionálních šablonách, a varováním před unáhleným úsudkem.

Radostné vítání německého vojska při vstupu do Žatce v roce 1938 (Spolkový archiv NSR)

Bylo by pokrytectvím popírat to, že Mnichovská dohoda byla tehdy pociťována skoro všemi Žatečany jako akt spravedlnosti. Pro německou třetinu obyvatelstva Čech a Moravy byla smlouva ze St. Germain aktem bezpráví, protože dala všem národům východní a střední Evropy právo na sebeurčení, jen s výjimkou Němců a Maďarů v Čechách a na Moravě [2], a tím se stavěla bez rozpaků proti původním válečným cílům spojenců. Donuceni vojenským násilím a bez možnosti se podílet na přípravě ústavy [3], měla německá část obyvatelstva mnohonárodnostního státu, opatrně řečeno, jen málo sympatií pro jeho existenci [4].

Peter Klepsch v kasárnách v Postoloprtech 2010 (archiv SPIEGEL)

K tomu ještě přišla uražená hrdost násilným aktem, který učinil z kdysi státotvorných občanů nyní jen „trpěnou menšinu emigrantů“. Tak doslova se vyjádřil sám prezident Masaryk k německým protestům proti odepření práva sebeurčení. Přece se ale podařilo filozofickou zralostí prezidenta v následujících letech poměry mezi národnostmi zlepšit a do poloviny třicátých let je učinit snesitelnějšími [5].

Ale neúprosný běh dějin měl ukončit cestu do „druhého Švýcarska“. V Německu se dostal v roce 1933 Hitler k moci a 1935 po těžce nemocném „prezidentu osvoboditeli“ následoval Beneš. Ten jemný kvítek naděje na férovou a mírovou koexistenci obou národů, který někdy dobově klíčil, tak brzo vyprahnul.

V ČSR vyvolala pozemková reforma ze začátku jen národnostní a méně hospodářské problémy [6]. Postižení velkostatkáři se cítili spíše světovými občany, ale uvolněné statky byly v pohraničí obsazeny skoro výhradně jen Čechy [7], se všemi následky jako např. založení nových českých škol atd. Výjimečně se někdy mohli i Němci podílet na pozemkové reformě, avšak museli přesídlit do vnitrozemí a byli brzy obětí národnostní izolace.

Mnohem kritičtější byla situace německých úředníků [8]. Mohli zůstat ve státních službách jen po absolvování velmi náročných jazykových zkoušek, a ještě vyšší překážky se stavěly bývalým důstojníkům, kteří chtěli dále sloužit u armády [9]. Tak byla existence mnoha rodin těžce ohrožena už za Masaryka a mnozí bývalí úředníci nebo důstojníci museli pracovat jako obchodní zástupci a případně se protloukat v pro ně cizích povoláních. Situace se ještě zhoršila v třicátých letech, když stát zadával objednávky skoro výhradně jen českým podnikatelům nebo řemeslníkům a zemědělství trpělo pod následky světové hospodářské krize [10].

V sudetoněmeckých kruzích se začalo pošilhávat přes hranice, protože Hitler se rychle vypořádal s nezaměstnaností, zatímco počet zaměstnaných především v německy mluvících oblastech ČSR drasticky ubýval. Hitlerův teror byl v době německé olympiády držen na uzdě a spousta lidí vně německých hranic viděla ve své nouzi v Německé říši jen světlo a ne stíny.

Koho by udivilo, že Henleinova Sudetoněmecká strana, která mimochodem byla otevřená i pro Židy[11], požadovala autonomii Sudet na ochranu hospodářství trpícího nouzí. To způsobilo ztráty německým „aktivistům"[12], kteří usilovali o spolupráci s republikou, protože ovšem opora Prahy byla čím dále slabší, a tak při dalších volbách neuspěli[13]. Teprve po „Anschlussu" (připojení) Rakouska k německé říši učinil Beneš svým německým spoluobčanům další návrhy a nabídky, nabízel příliš málo a příliš pozdě, aby přicházející pohromu a neštěstí mohl odvrátit[14] – sedm měsíců později vpochodovali říšské jednotky do Československa.

Sudetští Němci, cítíce se vždy jako Rakušané, viděli svoje spojence a záštitu vždy ve Vídni. S pádem Vídně viděli svou alternativu nyní v Berlíně a chtěli, hnáni strachem o existenci a zraněným právním pocitem, a ovlivněni také romantickou představou dějin, domů do Říše[15]. Když potom také světová veřejnost brala jejich otevřenou ránu na vědomí, způsobenou Pařížskými smlouvami a pokusila se Mnichovskou dohodou o napravení, naplnil se jejich neblahý osud.

Konrád Henlein (druhý zprava) vedle Hitlera v době po „připojení". Později byl přímo podřízen Hitlerovi jako „říšský komisař pro sudetskou župu" se sídlem v Liberci (Spolkový archiv NSR)

Po této nutné exkurzi do velké politiky se vraťme nyní znovu do Žatce. Město čítalo v roce 1900 15.758 obyvatel. Z nich se hlásilo 430 k české národnosti. Roku 1930 narostlo obyvatelstvo, přesto, že válka si vyžadovala mnoho lidských obětí, na 18.100 hlav mezi nimi nyní již 3.156 Čechů a převážná část z 1.859[16] Židů se hlásila k německé národnosti.

Ze zvýšení podílu česky mluvicího obyvatelstva je zjevný etnický tlak v pohraniční oblasti na německy mluvící část obyvatelstva. Přece jen zůstalo město ušetřeno krvavých represálií českým vojskem v březnu 1919, které si vyžadovaly v jiných místech mnoho mrtvých a zraněných mezi protestujícími německými obyvateli a tím otrávilo atmosféru v novém státě již od samého počátku[17].

Pravdě je nutno dát úctu: Žatec byl bohatým městem, jehož občané nedávali lehkovážně v sázku majetek a život. Průmyslová města s německy mluvícím obyvatelstvem již silně trpěla hospodářskou krizí. Finanční prostředky, kterými město Žatec ovšem oplývalo díky píli řemeslníků, lukrativnímu pěstování chmele a zeleniny a obchodem těmito produkty, svedly město v roce 1933 k tomu, aby ve svých zdech uspořádalo slet německé tělocvičné jednoty (Deutsch-völkischer Turnverein). Tak Žatec následně „páchnul" tím, že se stal pařeništěm Henleinovského hnutí[18].

Tehdy, to je jisté, nebyli ve městě a okolí ideologové nacistického ražení, ale v roce 1938 mnoho sympatizantů pro připojení k Německu[19]. Byli to lidé, kteří svého času stáli před ruinem, a jejichž hospodářská existence byla zachráněna zakončením české represe.

Z 1.859 Židů žilo v květnu 1939 v městě již jen 200[20]. Převážná většina, zámožná a dalekozraká, se před Mnichovskou dohodou přemístila do ciziny, nebo do vnitrozemí[21]. Tak počet obětí, které si vyžadovala Hitlerova rasová šílenost, alespoň v blízkém okolí našeho domova zůstal poměrně malý. Vážili jsme si našich židovských spoluobčanů jako dobrých lékařů, advokátů a férových konkurentů v hospodářském životě[22]. Hůře na tom byla

Teror byl pro Hitlera a Henleina prostředkem k prosazení národně nacionalistických zájmů: Oddíl „Sudetských dobrovolníků" (*Freikorps*) nastoupil 10. října 1938 v Mimoni, kdy přivítal německé vojsko (Spolkový archiv NSR)

smíšená manželství, německo-židovská. Tito lidé byli stále šikanováni nacistickými orgány, ponížení a ohroženi, závislí na pomoci přátel, kteří často mohli pro ně dělat jen velmi málo.

Extrémní antisemitismus, stejně jako zášť proti Čechům, v saturované atmosféře našeho města nikdy neexistoval [23]. Většina neněmeckých spoluobčanů byla v tehdejší společnosti dalekosáhle integrována. Nevoli pocítili jen ti Židé, kteří jako politikové nebo žurnalisté německé většině v národnostním boji vpadli do zad, a ty české orgány, které se nechaly instrumentalizovat k národnostnímu útlaku z Prahy [24].

Je tu také na místě zabývat se v Praze zrozeném heslem o vyhnání Čechů na podzim 1938. V zásadě měl každý Čech, který žil v Žatci již před rokem 1910 možnost požádat o německé státní občanství. To využilo také hodně českých občanů, ale také řada politicky nenápadných lidí, přistěhovaných teprve po roce 1919, kteří měli solidní existenci. Emigrovali v prvé řadě úředníci policie, dráhy a pošty, kteří nemohli čekat od Německa pracovní místa ani penzi. Oni všichni mohli svůj pohyblivý majetek transferovat, a pokud měli pozemky, tyto také prodat [25].

Abych jmenoval konkrétní případy: v Žatci zůstali: vysoce vážený právník Dr. Vilém Kříž, obchodník chmelem Rudolf Holub, speditér Řánek a obchodník uhlím Rožka. Češi zůstali i na venkově, sedláci, kteří dostali polnosti předešlou pozemkovou reformou: velkostatkář Firbas v Milčevsi a rodiny Průha a Renč ve Staňkovicích. Navíc jsou pisateli tohoto článku známy tři vůdci Hitlerjugend českého původu, kteří v roce 1945 bez úhony vyměnili strany, zatímco němečtí antifašisté přišli z koncentračního tábora nebo z německého vězení rovnou do českého pracovního tábora a museli potom po vyvlastnění svého majetku jít do exilu. Díváme-li se na konkrétní události v našem rodném městě, je jasné, že v roce 1945 mnoho lidí vzhlíželo vstříc změnám událostí starostmi, ale ne v zoufalství [26].

Krátké opojení z domnělé svobody pro nás končilo přesně po „připojení" židovským pogromem 9. 11. 1938 nazvaným „křišťálová noc". Ke cti žateckého obyvatelstva je třeba uvádět, že to bylo nařízeno z venku, končilo relativně mírně a na žádný pád nebylo „výrazem spontánního lidového hněvu ", jak by Goebbels chtěl, aby se myslelo [27]. Lidi s přemýšlivou myslí ještě více pomátlo, že německá branná moc v březnu 1939 pochodovala sněhem a ledem na Prahu [28]. Narušilo to důkladně pocit spravedlnosti mnoha Žatečanů neboť právě byla s velkým úsilím vybojována národnostní nezávislost sudetských Němců, a nyní se muselo pohlížet na to, jak byla druhým pod nicotnou záminkou vzata. Žádný dobrý příklad pro národ, který se považoval sám za morálně bezúhonný a v právu.

Potom po půl roce přišla válka. Nikým nevítaná, vzbuzovala strach, obzvláště starší generaci, mající v paměti ještě poslední válku, která skončila pro české Němce katastrofou. Po prvním opojení vítězstvím v Polsku a Francii bylo slyšet jásání křiklounů, které znělo jako příslovečné pískání si v černém lese nebo také povyk málo slabozrakých typů. Skoro zároveň s porážkou u Stalingradu se prvně potají proslýchalo, že byly spáchány zločiny v Polsku a starostlivé matky započaly držet příliš naivní syny v povzdálí od SS.

Žatecká synagoga v roce 1910 (privátní archiv J. Bláha)

Zatímco v nedalekém Mostu započaly padat pumy, zůstal Žatec, až na mrtvé padlé na frontě, od války ušetřen. Hladovět se celkem nemuselo a kdo se nemohl zcela nasytit, mohl svůj jídelní lístek doplnit v záviděném protektorátu. Čeští sousedé totiž nemuseli na vojnu a zásobování potravinami bylo spíše lepší, než Němců v říši. Teprve v dubnu 1945 si vyžádal nálet na „malé" západní nádraží první oběť civilistů ve městě. Když hořely Drážďany, byl válečný hluk slyšet i přes hory a nikdo už neměl iluze o tom, jak skončí válka. Jediná otázka nyní byla, zda přijdou Američané nebo Rusové?- Optimisté doufali stále ještě v Američany, kteří stáli před Karlovými Vary. Realisté se právem obávali toho, že si Stalin nenechá ujít „citadelu Evropy".

V ranních hodinách 9. května, v den německé kapitulace, byla tato otázka vyřešena a několik dnů se myslelo, že okupačním režimem Rusů, kteří se relativně plenění a znásilňování zdržovali [29] – měli za to, že jsou v českém městě – je už nejhorší překonáno. Zdejší občany mluvící slovanským jazykem jsme znali a neočekávali nic zlého od nich. Jim také nebylo ublíženo.

Žatečané nebyli na to, co mělo přijít připraveni. Samozřejmě viděli na jaře 1945 změnu situace s obavami, ale nepropadli v zoufalství. Později se sudetským Něm-

cům vyčítalo, že v roce 1938 zradili republiku, a že za to vyvlastnění a vyhnání je jenom spravedlivé. Čeští Němci toto ovšem neočekávali. Nespáchali Češi z nacionálního důvodu v roce 1918 také zradu na svém státu, Rakousko – uherské monarchii? Proč by tedy měli být nyní Němci potrestáni za to, že rebelovali a opustili mnohonárodnostní Československo? Toto si neuměli představit.

První tři týdny toužebně očekávaného míru byly ovšem znepokojivé. Jenom hodiny před koncem války prošel Žatcem evakuační transport z koncentračního tábora Terezín. Zanechal zde oběti epidemie a výčitky viny. Také skupina slezských dětí se ocitla koncem války v Žatci a byla pod hrozbou zastřelení rozdělena Rusy do žateckých rodin k péči. Kolovaly hrozné zprávy z jiných německých měst, ale nikdo netušil, jak hrozně to dopadne v Žatci. Sovětská armáda Žatec náhle opustila [30].

Prvního června se zaplnilo město českými uniformami [31] a šeptem se roznášela zpráva: „všichni Němci budou vyvlastněni a vyhnáni" anebo „v Postoloprtech zmizeli náhle všichni němečtí muži a ženy". Nechtělo se tomu věřit, ale starému Žatci uhodila doslova poslední hodina, neboť po vyhnání žateckých mužů zůstaly žatecké radniční hodiny stát.

Co následovalo: lépe podávaná česká vyšetřovací zpráva, střízlivěji a trefněji, než by to mohly říci traumatické vzpomínky posledních německých svědků, kteří přežili. Přesto chce komentátor vnést trochu pořádek do chronologie těchto hrůzostrašných dnů, které v oficiálním textu působí trochu neuspořádaně.

Již v sobotu 2. června byl u jižní zdi žateckého nového hřbitova zastřelen neznámý počet lidí. V dnes neznámém masovém hrobu má ležet skoro sto lidí, mezi nimi také ti,

Sovětské tanky přijíždějí 2. května 1945 do Brna (Spolkový archiv NSR)

kteří zemřeli na následky svých zranění v žateckém lazaretu [32], dále také částečně svědkové týraní, kteří ze strachu před násilím spáchali sebevraždu a váleční zajatci.

V neděli 3. června bylo hnáno asi 5000 žateckých mužů v nejméně dvou kolonách do 15 km vzdálených Postoloprt. Původně tam měly být zavlečeny všechny 13ti – až 70tileté osoby mužského pohlaví. Zřejmě však byli zadrženi lidé mezi 66 a 70 roky na nádraží a byli hned dáni do žateckého tábora. Již na náměstí byli první mrtví. Pochod do Postoloprt byl provázen bitím a slabí a nemocní byli zastřeleni. Po příchodu do kasáren všichni museli usednout na nádvoří a v případě, že vstali hrozilo zastřelení. Nebylo dovoleno ani vykonat tělesné potřeby.

Někdy v noci přišli političtí vězni z žatecké věznice [33]. Ti byli uvězněni v západní části kasáren, která byla zajištěna ostnatým drátem. Tam byl tzv. „blok smrti": "Ti, kteří sem vstupují, nechť se vzdají všech nadějí." (Dante)

Žatec, náměstí Svobody: Zde se museli 3. června 1945 shromáždit muži a chlapci od 14 let k pochodu do Postoloprt (archiv Nadační spolek Žatec)

Pondělí 4. června: Po noci strávené na dlažbě staré postoloprtské jezdecké kasárny se ráno začalo na nás zcela nemotivovaně střílet. Bylo mrtvých a raněných [34]. Pod výhrůžkou zastřelení jsme museli vyprázdnit kapsy a odevzdat veškeré cennosti, při následné tělesné vizitaci bylo i další naše vlastnictví zničeno, i léky. K polednímu přijížděla nákladní auta. Přijeli vyzvednout lékaře, zaměstnance žatec-

Postoloprtský kasárenský vršek, litografický tisk, E. Kutschera 1835 (archiv Nadační spolek Žatec)

ských městských podniků a dalších potřebných povolání, jejichž pracovní síla byla potřeba. Položidé a manželé židovských žen směli zpět do města. Mnoho z těchto vyzvednutých však muselo v Žatci znovu do tábora. Večer museli ti, kteří zůstali za zpěvu nacistických písní běhat kolem kasárenského dvora. Kdo ze slabosti zůstal pozadu, byl bitý.

Úterý 5. června: Již ráno začíná selekce zajatých spojená s opakovanou tělesnou vizitací. Se zajatými členy SS, SA a vojáky, kteří se vrátili z fronty, putují všichni bývalí členové bezpečnostní stráže a SdP (Sudetoněmecká strana) a několik málo funkcionářů NSDAP, kteří nějakým nebo jiným způsobem doposud nezmizeli, do bloku smrti. Dohromady více než 500 mužů mezi nimi i krátce před důchodem školní rektor Emil Tutschka, který jako okresní předseda včelařů zřejmě ohrožoval bezpečnost tohoto státu. Někteří byli obětí čisté svévole – nebyli členy žádné výše popsané organizace.

Zbytek mužů, „lehčí" případy[2], mohl noc strávit na dlažbě kasáren. Ostatní byli nahnáni do místnosti kasáren, kde stojíce jeden těsně vedle druhého museli spát ve stoje za nedostatku vzduchu. Ještě za ranního svítání byla odvedena první skupina z „bloku smrti" směrem do Levonické bažantnice. Nikdo z nás se s nimi již neshledal.

Bohuslav Marek (2. vlevo) s Pavlem (vlevo) a s bratry Petroluky (archiv Nadační spolek Žatec)

Středa 6. června: Tento den byl jediným krvavým chaosem. Zatím, co první autobusy ze Záluží (Maltheuern) přijely pro mladé hochy, aby je odvezly k nuceným pracím, ukázal kapitán Langer této generaci ještě, jak statečnému muži je třeba umírat[35]. Z bloku smrti bylo slyšet hlasité a útrpné výkřiky. Více zajatců bylo před našima očima mláceno jako zvířata. Krvavý teror a horko hnalo některé muže doslovně k šílenství. Kdo se ovšem nemohl ovládnout, ten byl odstřelen. V poledne se dělo hrozné představení, bylo zastřeleno pět čtrnáctiletých kluků. Uspořím si detaily. Jsou snestitelné pouze s dobrými nervy[36].

Do toho pekelného šílenství se odvážil Erich Kindermann se svojí motorkou. Je položidem a přinesl chleba a dopisy pro některé z nás a také fámu, že v Žatci dlí britská komise. Utěšoval nás, že kdo nebyl u partaje[37], přežije.

Přímo do toho krvavého šílenství přijela nákladní auta vezoucí chleba. Patnáct lidí se muselo dělit o jeden bochník. Pro mnohé první sousto od soboty večer. Vodu nabíráme z příkopu[38], je okořeněna pulcem, a jak dnes víme, i špetkou mrtvolného jedu.

Večer musí také „lehčí případy„ do přeplněné stáje. Zřejmě měl být odchod kandidátů smrti nepozorován. Faktor, který nám dodal odvahy a nechal nás doufat, že přežijeme[39].

Čtvrtek 7. června: „Lehké případy", mezi nimi i já, byli propuštěni a přišli do žateckého tábora. Kdo nebyl ovšem schopen chůze, byl na pochodu zastřelen, mimo jiné stavitel Heinzl ještě v Postoloprtech a na cestě páter Max, který byl guardianem žateckého kapucínského kláštera[40]. V obou případech v dohledu kronikáře, který v pozdních poledních hodinách ještě jednou vkročí do svého rodného města, plný hořkostí pro celý život a maje střep granátu z postoloprtských dnů v stehně[41].

V pátek dne 8. června opustili všichni Žatečáci, až na málo výjimek, kasárna. Bylo třeba místo pro další kandidáty smrti, neboť vraždění v Postoloprtech pokračovalo[42]. Bereme-li jako základ počty, které byly zjištěny z následujících dokumentů, tak

přicházíme, připočteme-li Němce zastřelené ve Vadkovicích[43], Kounově[44] anebo na žatecké hřbitovní zdi, zcela lehce na 1.500 „zmizelých" na žateckém okrese[45], jak uvádí Staňkova kniha[46]. V těchto počtech není zahrnuta dobrá stovka sebevražd a miminka, která musela umřít, protože vrchnost jim odepřela zásobovat je mlékem. Podle vyšetřování Červeného kříže bylo jen v žateckém ženském táboře 75 miminek zemřelých hladem.

Vzhledem k těmto hrůzám je těžko se zabývat v klidu viníky. Na předním místě stojí beze sporu kapitán Jan Zicha, který byl tenkráte známý pod krycím jménem „Petrov", a který se následně stal v roce 1947 předsedou okresního národního výboru v Žatci. Veškerá jeho činnost vnucuje domněnku, že Petrov / Zicha byl při nejmenším kryt ministerstvem národní obrany. Jako šéf obskurní rozvědné jednotky měl moc odvolat majora Duřta z funkce posádkového velitele jen proto, že Duřt nesouhlasil z jakéhokoliv důvodu s akcí organizovanou „Petrovem". Rožka, který se též pokusil zabránit nejhoršímu, byl ohrožován samopalem. V Postoloprtech se objevuje „černý Petr"- tak byl potají svými oběťmi nazýván – s hotovou proskripční listinou[47] a chladnokrevně odškrtává vraždy.

Vyhláška.

Nařizuji, aby dnes všechny osoby ženského pohlaví, české a německé národnosti, bez rozdílu stáří a děti hlásily se ihned po vyhlášení tohoto rozkazu v bývalých „SS" Kasárnách na Trnovanske silnici.

Osoby německé národnosti vezmou s sebou:

1.) zavazadla s nejnutnějšími cestovními potřebami ve váze 25 kg na osobu včetně přikrývky a jídelních potřeb.
2.) potraviny na 3 dny.
3.) Všechny osobní průkazy.
4.) Klíče bytů a domů svázané ve svazku a označené číslem domu a bytu.
5.) Všechny cenné věci, peníze, vkladní knížky, cenné papíry a drahé skvosty s připojeným seznamem

Toto opatření se provádí pro přesnou evidenci osob německé národnosti a jejich rozdělení do pracovního nasazení. Zatajení jakýchkoliv uvedených hodnot nebo neuposlechnutí tohoto rozkazu se trestá smrtí.

Národní Výbor.

Kundmachung.

Es wird angeordnet, daß sich heute alle Personen weiblichen Geschlechtes, čechischer und deutscher Nationalität ohne Unterschied des Alters und Kinder sofort nach Veröffentlichung dieser Kundmachung in der ehemaligen „SS" Kaserne in der Trnovanerstraße in Saaz zu melden haben.

Personen, deutscher Nationalität haben mitzubringen:

1.) Gepäck mit dem allernotwendigsten Reisebedarf im Höchstgewichte von 25 kg je Person einschließlich Decken und Eßbedarf.
2.) Lebensmittel für 3 Tage.
3.) Alle Personalausweise.
4.) Wohnungsschlüssel in einen Bund, der mit der Hausnummer und der Wohnung bezeichnet ist.
5.) Alle Wertsachen, Geld Einlagebücher, Wertpapiere und kostbaren Schmuck mit einem genauen Verzeichnis dieser Gegenstände.

Diese Vorkehrungen werden zur Durchführung einer genauen Evidenz aller Personen deutscher Nationalität und ihrer Einteilung zum Arbeitseinsatz durchgeführt.

Die Verheimlichung irgend einer der angeführten Wertsachen oder die Nichtbefolgung dieser Anordnung wird mit dem Tode bestraft.

Národní Výbor.

Vyhláška Národního výboru v Žatci z 13. června 1945 (Regionální muzeum K. A. Polánka v Žatci)

Markovi ukládá již před započetím akce, aby obstaral lopaty a nehašené vápno. To je organizovaná masová vražda a není to spontánní akt pomsty frontových vojáků, tak jak chce protokol vsugerovat. Listinu smrti ostatně obdržel Zicha od Karla Haase[48], komunisty, který se za vloupání dostal do koncentračního tábora. V roce 1945 byl potom policejním velitelem v Žatci. Kariéra připomínající operu „Krejcarova" ideologického souvěrce Bertholda Brechta.

Vraťme se ale k Petrovi / Zichovi. Podle vlastních údajů byl narozen v Žatci, pod jakým jménem zůstává neobjasněno. Zřejmě byl učite-

lem, emigroval v roce 1939 nejdříve do Rumunska, později se přihlásil k čs. armádě v Anglii. Odtud šel do Ruska a vstoupil do „Svobodovy armády" (československé zahraniční armády) v Rusku [49]. Ta byla složená z přinucených slovenských válečných zajatců, volyňských Čechů [50] a komunistických emigrantů prostoupených politruky [51] s nejvyšším ideologickým vysvěcením. K posledně jmenovaným patří „černý Petr" zcela jistě. V Postoloprtech vydával jen rozkazy přes svou nízkou důstojnickou hodnost také kapitánu Černému, který sloužil taktéž na východě a utržil tam střelnou ránu na hlavě. Možná to vysvětluje jeho krutost – dal zastřelit pět nešťastných chlapců. Zdá se, že Čubka velel nočním popravám a obohatil se na skvostech zajatců.

Je zcela zřejmé, že z Marka chtěli udělat před vyšetřovací komisí obětního beránka. Ten však předvídal tento záměr a v předvečer komunistické revoluce prokázal hodně odvahy. Jestliže prosvítává v průběhu vyšetřování místy světlo pravdy, tak díky jemu. Marek byl filuta, kterého přinutili být náčiním, který však nebyl zločincem. Potají zachránil některým život [52] a také se pokusil, aby pět chlapců vyvázlo jen bitím, ale také zastřelil na požádání kapitána Langera a obohatil se na našem neštěstí. Přece jen jako velitel žateckého ženského tábora v některých případech zabránil znásilnění žen, také ze stran Rusů. Stal se sice vrahem, ale nesuďme ho příliš přísně. To stejné platí i pro bratry Petrolukovi, kteří byli jen zesurovělými všiváky, ale ne rozenými vrahy [53].

Vedle vrahů tu byli ještě nestoudní zloději. Činili se ve stínu hlavních pachatelů, a proto byli méně nápadní. Zvláštním exemplářem toho druhu byl právník a státní úředník Dr. Petrášek. Jeho vášeň pro staré mince prosvítává dokonce ve vyšetřujícím protokole. Nechá umřít krajana Dr. Kříže a přisvojuje si jeho proslulou numismatickou sbírku.

Dr. Kříž měl také dva nevlastní syny, Karla a Arnošta Zulegra. Petrášek zamknul Karla, který trpěl srdeční chorobou do tmavého sklepa a odebral mu léky. Brzy na to Karel umřel, zatímco Arnošt je pod nicotnou záminkou postaven před mostecký soud, musel následně pracovat skoro dva roky v dolech, ale byl zproštěn viny v roce 1947. Petráškovo známé politování, že neumřelo dost německých dětí hladem, bylo německým táborovým lékařem Dr. Brüchertem pro potomstvo natočeno na magnetofon v naději na spravedlnost.

Na závěr této místní exkurze je stavěna opět otázka: Proč zrovna Žatec? Není sice náhoda, že vrchol krvavých událostí se odehrává rok po Lidicích [54]. Avšak všude v Sudetech se na rozhraní května a června 1945 vraždilo. Jenže nikde s tak dobře organizovanou intenzitou jako na Žatecku. Brno a Praha jsou velkoměsta a též počet ústeckých obětí nedosáhlo, přes vyšší počet obyvatelstva, ani polovinu mrtvých žateckého okresu [55]. Vedle 1.300 potvrzených vražd v Postoloprtech byly ještě provedeny početné menší hromadné vraždy, např. ve Vadkovicích [56].

Také v sousedních okresech Podbořany, Kadaň [57], Chomutov [58] a Most [59] přišly stovky Němců o život. Vše to v obvodu 1. čs. divize, tedy pod dozorem generálů Španiela a Klapálka, kteří byli též v roce 1947 vyslýcháni, ale nikdy nedošlo k soudnímu líčení nebo obžalobě. Šlo tu vždy o regulérní vojsko a nikoliv o „nedisciplínované bandy", jak se vždy předstíralo. Pohádka o Werwolfu [60], který měl údajně ještě týdny po skončení války působit, je již v protikladu s Rožkovou výpovědí „Němci byli krotcí jako beránci" [61].

Němečtí vojáci ve zničených Lidicích (Spolkový archiv NSR)

Slet tělocvikářů roku 1933 asi nepronikl do vědomí vojáků, kteří zčásti žili v cizině, ale hrál snad roli v možných příkazech z Prahy [62]. Více pravděpodobné je, že to byla nevraživost velitelů [63], kteří na Dukelském průsmyku utrpěli citelnou porážku a jistě táhl také příklad sovětských oddílů. Ale z dokumentů, které jsou k dispozici vysvítá, že to byly nadřazené orgány z Prahy, které s rozkazy jako např. „... zabít co nejvíc Němců" vnesly do událostí teprve vervu [64].

Je to hanba pro vládu, která tehdy o sobě prohlašovala, že je příkladem pro humanitní demokracii, že takové zločiny kryla anebo dokonce podporovala. Bylo již dost zla vyhnat miliony vydrancovaných lidí do zcela zničené, hladovějící sousední země. Tím, že mnoho mužů padlo ve válce a ti, kteří přežili a byli ještě živitelé rodin byli zavražděni, byl splněn genocid na celé národní skupině [65]. Bohužel k těmto činům se v Praze dlouho mlčelo.

1. Rudolf Schmidt (1886-1957), ke konci generálplukovník, výslovně zakázal během válečného tažení proti Francii plenění a nasadil již před válkou důstojnické hlídky, které měly za úkol případně i ozbrojenou mocí postupovat proti jednotkám SS. V protikladu k běžné praxi prosadil korektní zacházení s ruskými válečnými zajatci. Po bitvě u Stalingradu, kritizoval opakovaně válečné vedení a vyjádřil se nepříznivě proti Hitlerovi, z odkazu na jeho zkušenosti z 1. světové války. V roce 1943 byl z vojska (Wehrmacht) propuštěn po tom, co jeho bratr jako špion spáchal sebevraždu. Vzhledem k povážlivým dopisům, které byly u jeho bratra nalezeny se dostal přechodně do psychiatrické léčebny.

2. Mimo Němců a Maďarů se to tehdy v Československu týkalo i polské a rusínské minority. Bývalé Slezské vejvodství Těšín s převážně polsky hovořícími obyvateli bylo koncem války obsazeno Polskem, následně ovšem českým vojskem dobyto nazpět. Později ovšem muselo Československo přistoupit na rozdělení.

3. V Revolučním národní shromáždění, které vzniklo 14. listopadu 1918 a následně vypracovalo ústavu, byli zastoupeni pouze Češi a Slováci, ostatní minority nebyly brány na zřetel. Nutno je však podotknout, že Němci z českých zemí na podílení při vypracování ústavy neměli zájem, neboť se chtěli zúčastnit na Německo-rakouském národním shromáždění ve Vídni 4. března 1919, čemuž jim bylo ovšem zabráněno.

4. Pro odmítání Československého státu se vžil pojem „negativismus", který použil předák Německé nacionální strany (Deutsche Nationalpartei) Rudolf Lodgman von Aue 1920. Byl odůvodněn okolností, že minority nebyly na výstavbě nového státu zúčastněny. Protější pozici zastávali „aktivisté", ke kterým patřili němečtí sociální demokrati, Německá sociální-křesťanská lidová strana a Svaz německých zemědělců. Tito propagovali spolupráci v naději změny v názorech Čechů a Slováků vzhledem k úpravě ústavy týkající se německé minority. V roce 1926 skutečně došlo k vytvoření nadnárodní vlády v Praze, která pokračovala v rozdílném složení až do jara 1938.

5. Designovaný president Tomáš Masaryk prohlásil 22. prosince 1918: "území, obývané Němci, jest území naše a zůstane naším....my jsme vytvořili náš stát; tím se určuje státoprávní postavení našich Němců, kteří původně do země přišli jako emigranti a kolonisté". Dále sice doplnil, že minority budou mít plná národní a občanská práva, ale přesto tato slova zůstala jako první slova trvale ve vědomí Němců v českých zemích ...

6. Jako jediná země ve střední Evropě provedla Československá republika po 1. světové válce pozemkovou reformu, tedy vyvlastnění velkostatkářů (přes 150 hektarů orné půdy a 250 hektarů celkového majetku, včetně lesů) ve prospěch malých rolníků a pastýřů.

7. Tím se měla revokovat ztráta „české půdy" vyvlastněním husitské šlechty v roce 1620, neboť šlechtici, kteří vlastnili půdu, se považovali převážně za Němce. Reálně ztratili tím Němci 42 % své půdy.

8. Úředníci a soudci museli během půl roku prokázat znalosti českého jazyka, jinak byli propuštěni. Mezi rokem 1921 a 1930 tak ztratilo tímto způsobem 33000 českých Němců zaměstnání ve státní službě, za ně bylo zaměstnáno 41000 Čechů. Následkem bylo, že mimo školní služby byl počet německých úředníků daleko pod podílem Němců na celkovém počtu obyvatel.

9. Bratrovi Petera Klepsche Wilhelmovi se podařilo přijetí v Československé armádě. Podle něj však rozhodnutí komise nebyla učiněna vždy z věcného hlediska.

10. Dvě třetiny nezaměstnaných následkem hospodářské krize byli Němci. Toto byl především důsledek koncentrace exportně orientovaného lehkého průmyslu v pohraničí, jehož industrializační stupeň patřil k nejvyšším v Evropě. Ten trpěl krizí nejvíce. Oproti tomu vzrostl výrazně zbrojní průmysl, který však byl převážně umístěn ve vnitrozemí. V roce 1936 přikázal ministr obrany, že též německé firmy musí zaměstnat české dělníky v tom objemu, který odpovídá národnímu okolí. Toto vzbudilo ovšem podezření, že Češi zneužívají krizi k národnostnímu politickému účelu.

11. Konrad Henlein založil 1. října 1933 Sudetoněmeckou vlastenecku frontu (Sudetendeutsche Heimatfront). Krátce před tím se „Německá nacionální-socialistická dělnická strana" (DNSAP) a „Německá nacionální strana" rozpustila, aby předešla svému zákazu. „Vlastenecká fronta" se později přejmenovala na „Sudetoněmeckou stranu" (SdP). Postupně přejala Sudetoněmecká strana funkcionáře, politiky a členy těchto stran. Antisemitská DNSAP měla úzké kontakty k hitlerovské NSDAP a také SdP v následných letech byla masivně podporována finančně Hitlerem.

12. „Aktivisté" viz patová poznámka 4.

13. Při volbách v roce 1935 získala Sudetoněmecká strana (SdP) 44 z 66 německých křesel v pražském parlamentu a stala se tak vůbec nejsilnější politickou stranou.

14. Henlein začal v roce 1933 jako „aktivista" a přitom ujišťoval svojí loajalitu k Československému státu. Po připojení Rakouska k říši prohlásil, že se jednalo pouze o taktický postoj. Není ovšem vyloučeno, že tehdy jednal z přesvědčení, a že jeho obrat byl pouze reakcí na intrasigetní politiku Čechů, především ze strany Beneše. K tomu je ovšem též nutno zohlednit okolnost, že Benešovi pro rozsáhlé nabídky Němcům chyběla podpora veřejnosti, a že by v parlamentu neuspěl. Jinak než Hitler byl závislý na většinách v parlamentu a veřejném mínění.

15. Politický směr však byl určen již dříve. Už v listopadu 1937 se Henlein v dopise ztotožnil s hitlerovskou expanzivní politikou. Otevřeným cílem od tohoto data bylo připojení sudetských oblastí k Německé říši, které bylo připravováno také teroristickými akcemi. Henlein založil na rozkaz Hitlera tzv. „Sudetoněmecké sbory dobrovolníků" (Sudetendeutsche Freikorps"), které provedly více než 200 teroristických akcí, při kterých bylo zabito více než 100 lidí.

16. Skutečný počet Židů v Žatci činil v roce 1930 při sčítání obyvatelstva ovšem pouze 944 Židů (Výstava spolku Förderverein der Stadt Saaz / Žatec e. V. v regionálním muzeu v Žatci v listopadu 2010, www.zatec-zide.eu). Klepsch převzal číslo podle vlastní výpovědi s dnes již neznámého zdroje, který se týkal počtu též tzv. asimilovaných Židů. Tím rozumíme bývalé příslušníky židovského společenství, kteří přešli ke křesťanství, nebo jako nevěřící odmítli se při sčítání přiznat k židovství.

17. V listopadu 1918, tedy ještě před uzavřením mírové smlouvy, obsadilo české vojsko se souhlasem Francie Sudety. K podstatnému odboji však nedošlo, neboť převažovalo spíše ulehčení spojené s jistotou ochrany před pleněním. Přesto došlo, proti ministerským příkazům, na některých místech k násilným přehmatům, které vypjaly atmosféru. V Kadani bylo 4. března 1919 zastřeleno Československým vojskem 25 Němců, kteří demonstrovali pro práva na sebeurčení. V těchto březnových neklidech přišli o život i Češi.

18. Jako vůdce „Sudetoněmeckého tělocvičného svazu" (od roku 1931) se pokoušel Henlein tento politicky instrumentalizovat. Češi měli podobný militantní tělocvičnou organizaci „Sokol", která též se nevyhýbala provokacím s Němci.

19. Henleinova „Sudetoněmecká strana" získala v komunálních volbách 1938 92 % německých hlasů. Pravděpodobně nebyli všichni německonacionální a antisemiti. O skutečném smýšlení se dá pouze spekulovat.

20. Ve skutečnosti žilo v Žatci v květnu 1939 již jenom 91 tzv. rasových Židů podle Norimberských zákonů. Tento počet obsahuje i tzv. Židy 2. stupně (Výstava spolku Förderverein der Stadt Saaz / Žatec e. V. v regionálním muzeu v Žatci v listopadu 2010, www.zatec-zide.eu).

21. Od března 1938, tedy ještě před připojením k říši, docházelo na mnoha místech k výtržnostem proti židovským spoluobčanům. Varovně jim bylo poukázáno na perzekuci Židů v Rakousku a byl na ně vyvíjen tlak k prodeji majetku a útěku. Mnoho Židů si vzalo tuto „radu" k srdci, protože se cítili v Sudetech bez ochrany. Po připojení byli Židi nuceni podepsat prohlášení o „dobrovolném" odchodu.

22. Židé, kteří zůstali, byli vyřazeni se svobodných povolání a hospodářského života. Jejich majetek byl „arizován, došlo k nucenému prodeji pod cenou Němcům „Volksgenossen". Později byli transportováni do koncentračních táborů a až na malou část, kteří se mohli zachránit nebo byli zachráněni, byli všichni zavražděni.

23. Žatecký kronikář Adolf Seifert, *Die Stadt Saaz im 19. Jahrhundert* („Město Žatec v 19. století"), 1902, si však stěžuje, že již koncem

19. století získaly antisemitské a antiliberální proudy mezi českými Němci na síle (s. 495). V roce 1898 byl redaktor radikálních německých a antisemitských novin s názvem „Nacionální noviny" vypovězen z města Žatce. V roce předtím došlo v Žatci k německé nacionální vzpouře a věcným škodám, které měly soudní dohru ve Vídni.

24. Od března 1938 docházelo na mnoha místech k výtržnostem proti Židům, Čechům a sudetoněmeckým sociálním demokratům, kteří jako „národně nespolehliví" byli nepřátelé tehdy již s Hitlerem spojené Sudetoněmecké strany.

25. Skutečně opustilo na podzim 1938 400.000 Čechů Sudety, asi 290 000 jich zůstalo. Pro ně neexistovala žádná menšinová ochrana. Všechny vyšší a převážná část obecných škol byla zrušena, všechny české nadpisy byly odstraněny a mohly vycházet pouze jedny české noviny.

26. Další smutnou kapitolou následné Československé pomnichovské vlády bylo, že odmítala poskytnout ve zbytku republiky protivníkům Hitlera azyl. Byli posláni nazpět a přenecháni svým pronásledovatelům.

27. Následně, když matka Petera Klepsche oznámila u policie požár v synagoze, vyrukovali žatečtí požárníci a oheň uhasili. A tak byl zničen pouze vnitřní interiér a budova zůstala městu uchována a zdobí město ještě dnes. Synagoga byla postavena v letech 1871/ 72 a byla tehdy jedna z největších synagog v Čechách. Podrobnější informace na internetových stánkách výstavy „Židé na Žatecku" www.zatec-zide.eu. Zničení synagogy a židovské obce v Žatci nacisty se prolíná až do dnešní doby, kdy v Žatci není již žádná židovská obec.

28. 15. března vpochodovaly německé jednotky do tzv. zbytku Československé republiky a den na to proklamoval Hitler na pražském hradě „Protektorát Čechy a Morava". Okupace byla deklarována jako „uklidňovací akce". Jako záminka byly používány údajné vnitropolitické problémy, například snaha Slovenska o autonomii a zahraniční problémy s Polskem a Maďarskem. Ve skutečnosti považoval Hitler Mnichovskou dohodu jako porážku, protože jeho prvotním cílem bylo od začátku zničení Československa.

29. První sovětští vojáci se objevili v Žatci již 9. května 1945, tedy druhý den po německé kapitulaci. Vzhledem k posunutí časové zóny byla kapitulace pro SSSR teprve 9. května. Příměří mezi velitelem německých jednotek a revolučním národním výborem bylo uzavřeno již den předtím za příslib volného odchodu německých jednotek.

30. Jak vyplývá z výpovědi vojenského rozvědčíka Zíchy (Petrova) ve vyšetřovací komisi, nebylo to dobré znamení: „Neboť jsme při koncentraci [Žatečanů] zasahovali do oblasti, která byla v kompetenci Sovětské armády, museli jsme toto domluvit s místním velitelem Sovětské armády. Velitel dal své svolení ... a dal svým jednotkám rozkaz, aby se na několik dní stáhly ze Žatce, aby nedošlo k nějakému nedorozumění, které by československý velitel nemohl ovládnout.

31. Byly to jednotky 1. československého armádního sboru pod velením generála Ludvíka Svobody, které bojovaly společně se Sovětskou armádou. Svoboda se stal po válce v roce 1945 ministrem obrany, kterým zůstal až do roku 1950. V roce 1968 během „Pražského jara" se stal prezidentem republiky.

32. Viz k tomu poznámka 298 na straně 168.

33. Podle zprávy vrchního soudce Dr. Freyera z 3. března 1951 byli v žatecké věznici svévolně týráni němečtí zajatci a došlo také k usmrcení. Ze 150 zajatců byli vyřazeni kandidáti na smrt, kteří na rozkaz „policejního kapitána Marka" museli pěšky do Postoloprt, na cestě byli bičováni. Dorazili v noci. (Dokumenty o vyhnání sudetských Němců – Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952, s. 106).

34. Podle zprávy vrchního soudce Dr. Freyera z 3. března 1951 na rozkaz v češtině „všechno na své místo" část lidí vstala a část zůstala sedět a hned na to se začalo střílet do zajatců. Ti, co přežili, museli mrtvé a raněné házet do protistřepinového granátového příkopu na dvoře, který sloužil jako latrína. Z kulometu pak byli v něm zastřeleni ti, kteří ještě žili (Dokumenty o vyhnání sudetských Němců – Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952, s. 106-107).

35. Klepsch líčí podrobně smrt Langera ve své výpovědi na stránce 156. Dr. Freyer toto též popsal, ovšem mylně udal až následující den. (*Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen, 4. Aufl. München 1952*, s. 110). Rudolf Fischer, „Hrůzovláda Čechů v Postoloprtech", (*Die Schreckensherrschaft der Tschechen in Postelberg*), strojopisný manuskript 1950, zde potvrzuje časové údaje pana Klepsche.

36. Klepsch líčí i tuto událost podrobně ve své výpovědi (s. 332), též Dr. Freyer (*Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen,* 1952, s. 108) s dalšími detaily k pětidennímu týrání. Výpovědi Petera Klepsche a Dr. Freyera se převážně obsahově shodují, nehledě na minimální chronologické odchylky.

37. Členové NSDAP.

38. Klikatý příkop na obranu proti granátovým střepinám při lokálním zásahu. Podle výpovědi Marka (s. 187 a Zelenky (s. 208) se však jedná údajně o protitankový příkop „asi 4 až 5 m široký a přibližně 6 m hluboký".

39. Masové popravy se konaly v noci a ne přímo v kasárnách, střely a salvy ale byly slyšet. K tomu srovnání výpovědi Petera Klepsche s. 333 a *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen*", 1952, s. 110-105.

40. Guardian, lat. Guardianus, „strážce" = titul přednosty kapucínského nebo františkánského řádu. K smrti pátera Maximiliana (světské jméno Josef Hilbert) viz s. 320.

41. Viz výpověď s. 334.

42. Toto vychází z výslechů, které byly provedeny 30.-31. července v Žatci. Marek měl službu v Postoloprtech do 17. června 1945, udal, že do Postoloprt bylo odvedeno z Rvenic (15), z Výškova (25,) z Vrbky (přibližně (5) a z Břvan (přibližně 25), kde byli „popraveni". Krátce před svým propuštěním dále udal Marek, že přišlo „přibližně 300 SS mužů" z Chomutova, se kterými se děly hrozné věci a následně byli zastřeleni. František Kočí, který byl dozorce v Postoloprtech do poloviny srpna, udal, že průběžně byli přiváděni, dodáváni a odváděni lidé, ale o střílení nic nevěděl a neslyšel. Ve zprávě ministrovi Noskovi z 2. července 1947 se poznamenává, že popravy se konaly „přibližně od 29. května až do poloviny června 1945, a že popravy náhle úplně přestaly". Ve vyšetřovacím protokolu oblastní úřadovny StB Most z 13. srpna 1947 je počet obětí na Žatecku vyčíslen minimálně ve výši 1200 osob. O čtyři roky později jsou ve výpovědi kapitána rezervy Vasila Kiše z 2. května dokumentovány další popravy civilistů a válečných zajatců ve vysokém počtu. Jelikož byly exhumace předčasně přerušeny, dnes již není možné skutečný počet obětí zjistit. Rudolf Fischer (*Die Schreckensherrschaft der Tschechen in Postelberg*, 1950), kterého údajně ale „Češi v roce 1947 ujistili, že v Postoloprtech nechalo 2000 lidí svůj život. Neboť k obětem Žatecka je nutno počítat též příslušníky armády, policie a SS, kteří při stahování z protektorátu byli rozptýleni a v Postoloprtech byli prostě jednoduše zabiti nebo zastřeleni".

43. V obci Vadkovice u Kadaně, která čítala v roce 1840 16 domů, bylo zastřeleno 8 osob („Oběti na životech na Žatecku" viz s. 350 nn.).

44. Kounov (1939 852 obyvatelů), zde byl jeden muž zastřelen, dva zemřeli v táboře Rakovník a jedna rodina spáchala sebevraždu.

45. Míněna je tradiční a současná terminologie správních útvarů, například okres Žatec, jak bylo pojmenováno již za Rakousko-Uherska, v letech 1938-1945 byly tyto správní útvary předběžně pojmenovány jako kraje.

46. Tomáš Staněk, „Persekuce 1945", Praha 1945 (*Verfolgung 1945. Die Stellung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien (außerhalb der Lager und Gefängnisse). Wien, Köln, Weimar (Verlag Böhlau) 2002*).

47. Proskription = v antickém Římu zavržení osoby, znamenalo zbavení všech práv a majetku. Toto zavržení bylo oznámeno na veřejných listinách a rovnalo se výzvě k vraždě.

48. Karel Hás (původně Karl Haas), již dříve trestaný, se představil v květnu 1945 u revolučního Národního výboru a byl pověřen policejními úkoly jako vedoucí bezpečnostního referátu. Na základě žaloby z podezření krádeže a zpronevěření byl z této funkce odvolán, nabyl ale místo národního správce v žateckém velkoobchodu chmelem (viz k tomu „předběžná zpráva z 28. července 1947, S 174, a „zpráva Státní bezpečnosti Most", s. 241).

49. Viz poznámka 31.

50. V letech 1868 až 1880 vyslechlo asi 16.000 Čechů výzvu ruského cara ke kultivaci Volyně (dnes Ukrajina), který jim nabízel finanční a

daňové pobídky. V Sovětském svazu se dostali do konfliktu s komunistickým režimem Stalina. 13. října 1946 byla podepsána s Benešem a Stalinem v Moskvě smlouva o repatriaci volyňských Čechů, která umožnila návrat asi 200.000 volyňských Čechů v roce 1947, kteří byli převážně nastěhováni do oblastí, kde byli vyhnáni Němci. Čeští komunisti rozpustili v roce 1957 jejich svaz, protože se mimo jiných důvodu též obrátil proti kolektivizaci zemědělství.

51. Politruk = sovětský důstojník, jehož náplní práce byl dohled na jednotku i jejím velitelem z hlediska prosazování politiky komunistické strany. Bez jeho souhlasu nemohl tehdejší velitel prakticky vydat žádný rozkaz.

52. Podle Petera Klepsche sdělili někteří Žatečané, že za svůj život děkuji Markovi, například učitel Rudolf Fischer, s jehož synem byl spřátelen (k tomu Fischer ve svém strojopisném manuskriptu „Hrůzovláda Čechů v Postoloprtech": „Proč Marek nás ušetřil, je těžko říci", Klepsch dále líčí, že v pozdním létě 1945 viděl Marka na ulici v želízkách na rukou. Přitom mu řekl: „Tak to dopadá, když se někdo zastává Němců." Marek sám udal ve výslechu 1947, že byl od 19. června do 18. srpna na rozkaz kapitána Kouby ve vazbě, protože údajně nosil neoprávněně zbraň. Také mu bylo vyčítáno, že nepopravil čtyři lidi a zneužití úřední pravomoci, protože prý údajně nebyl oprávněn podepisovat propustky, přestože byl velitel tábora (k tomu strana ...). U Čechů měl Marek špatnou pověst nejen vzhledem k jeho lumpárnám, ale že platil koncem války jako udavač pro „Henleinovy lidi". Svědek Zelenka ale naopak jmenuje Marka jako „spolehlivého, dobrého Čecha" (srovnání výpovědi předsedy národního výboru Tomáška, s. 199 a rektora školy Zelenky s. 208).

53. Tito bratři, z nichž se jeden jmenoval Jaromír, jsou vidět na fotografii s Markem a třemi dalšími osobami (viz s. 155). V českých dokumentech se tato jména nenalézají, jsou ale z různých výpovědí německých pamětníků známé.

54. Lidice, obec 20 km západně od Prahy byla v roce 1942 jako pomsta za atentát na zástupce říšského protektora Čech a Moravy Reinharda Heydricha vypálena. Ze 465 obyvatel byli všichni muži a mladiství zastřeleni a ženy a děti zavlečeny do koncentračních táborů, kde byly zavražděny nebo zavlečeny do říše.

55. Němečtí historici mluví například o maximálně 220 obětech v Ústí nad Labem, čeští historici o 43-100 mrtvých (Peter Steinkamp, *Aussig 1945* („Ústí nad Labem 1945"), *in: Gerd R. Ueberschär (Hg.): Orte des Grauens. Verbrechen im Zweiten Weltkrieg*. Darmstadt 2003, s. 16.)

56. Viz poznámka 43.

57. Mezi 31. květnem a 12. červnem bylo popraveno v Kadani, částečně veřejně, 54 Němců. Tyto popravy byly oznámeny veřejnou vyhláškou v německém a českém jazyce (Spisy StB Most ABS-A, f A / 1, kat. 57, i. j. 1765). Ze zprávy oblastní úřadovny StB Most z 21. srpna vychází, že bylo popraveno celkem 72 osob, všechny německé národnosti a „převážně funkcionáři NSDAP a příslušníci SS". Jako důvod byl označen odboj německého obyvatelstva proti obsazení města. Pamětník Franz Müller (s. 347) líčí týznění, kterému mladiství byli vystaveni za údajné příslušenství k Werwolfům (viz poznámka 60).

58. Stanislav Děd, „Tenkrát v Chomutově- Češi a Němci v květnu a červnu 1945". Katalog výstavy dokumentů. Radnice Chomutov 19.4. -23. 6. 2007. Viz také pamětník Ottokar Kremen, s. 343 nn.

59. *Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa. In Verbindung mit Werner Conze, Adolf Diestelkamp, Rudolf Laun, Peter Rassow und Hans Rothfels bearbeitet von Theodor Schieder. Band IV/ 2, Die Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus der Tschechoslowakei, Band 2, Dokument 59. Hg. Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte 1957* (Dokumentace vyhnání Němců z východní a střední Evropy. Zpracoval Theodor Schieder ve spolupráci s Werner Conze, Adolf Diestelkamp, Rudolf Laun, Peter Rassow a Rothfels. Svazek IV / 2, Vyhnání německého obyvatelstva z Československa, svazek 2, Dokument 59. vydaný spolkovým ministerstvem pro vyhnance, běžence a poškozené válkou 1957).

60. Werwolfové byla německá záškodnická organizace, která byla založena v září 1944 říšským vůdcem SS Heinrichem Himmleren, v obyvatelstvu ovšem neměla velkou odezvu. Po Hitlerově smrti zakázal nástupce admirál Dönitz její činnost 5. května a označil další jejich akce jako ilegální. Jejich pojmenování werwolf – vlkodlak je odvozeno od mýtického zjevení, napůl člověka, napůl šelmy, která se živí lidskou krví.

61. Doslovný překlad zní („Němci poslouchali jako hodiny", viz s. 180).

62. Dr. Petrášek byl v letech 1926-1938 advokát v Žatci a v roce 1945 předseda správní komise. Při výslechu před komisí vypovídal: „Znali jsme tyto lidi, kteří byli zastřeleni, byli to všichni náckové. Zde v Žatci byla základna nacistů, zde začal Henlein svojí činnost" (Viz s. 184). Tím zdůvodnil tento masakr, který údajně nezanechal negativní dojem u českého obyvatelstva. Sice tomu tak nebylo, ale ilustruje to kolektivní vidění Čechů o svých německých spoluobčanech.

63. Dukelský průsmyk na Slovensku v Karpatech na hranici s Polskem. Zde proběhla v září a říjnu 1944 tvrdá bitva s německými jednotkami. Svobodova armáda během této vysoce ztrátové vojenské operace vkročila jako první jednotka na území Československa.

64. Podle Marka měl kapitán Černý „rozkaz z nejvyššího velitelství OBZ postřílet pokud možno nejvíce Němců", viz s. 188. Přitom se nesmí přehlédnout, že Postoloprty byly koncem května 1945 hlavním stanovištěm 1. divize, nově založené jednotky československé armády. S tímto rozhodnutím položilo ministerstvo obrany logistické základy pro nadcházející „zajištění" a „očištění" severozápadního českého pohraničí. Postoloprtské „předsunuté velitelství", složené se tří jednotek, patřilo k předvoji regulérního vojska a jednalo přípravně zřejmě v tomto smyslu a nutnosti vyplnit tento úkol (viz k tomu Adrian von Arburg, *Abschied und Neubeginn (*„Rozloučení a nový začátek"*). Der Bevölkerungswechsel in den Sudetengebieten nach 1945. In: Als die Deutschen weg waren* (Tam převážně s. 194-200).

65. Že by ze strany československé vlády existoval záměr nebo úmysl k systematickému vyhlazení (genocidy) českých Němců, není z dnešního vědeckého bádání doloženo a je rozhodně a většinově v německé a české historické vědě popíráno. Také zde předložené vládní dokumenty toto nepotvrzují. Nedá se však popírat, že připuštěním a podporou „divokého vyhnání" byly tyto akce schvalovány vládou, kde bylo bráno v úvahu nejen usmrcení mnoha tisíc nevinných lidí, s politickým záměrem prosadit na Postupimské konferenci vyhnání Němců. Přesto se musí poznamenat, že v devadesátých letech vyšetřovalo státní zastupitelstvi v Ústí nad Labem akci Postoloprty z podezření spáchání na genocidu (Mladá Fronta DNES 11.7.2002).

O co v těchto dokumentech jde

HERBERT VOITL (†)

V této publikaci předložené české spisy z archivu pražského ministerstva vnitra vznikly v létě 1947. Jedná se o protokoly o práci parlamentní vyšetřovací komise, která byla pražskou vládou ustanovena a pověřena vyšetřit masové vraždy, které byly spáchané na Němcích města a okresu Žatec a Postoloprt v květnu a červnu 1945. Řízení o těchto událostech bylo pro českou stranu velice trapné a informace o tom pronikly až do západního zahraničí [1], následně byly před veřejností skrývány. Spisy zmizely v archivu a zůstaly přísně tajné, poněvadž komunisté v únoru 1948 převzali moc. Teprve později, po politickém převratu v Praze 1989/90, asi od poloviny devadesátých let, bylo utajení pozvolně uvolňováno a konečně zrušeno, takže tyto strojopisné texty spisů se staly dostupné [2]. Tyto časově náročné překlady vám můžeme nyní kompletně předložit.

Při čtení těchto dokumentů se vybaví otázka, jak se může dosavadní představa žatecké a postoloprtské tragédie změnit. Je to možné říci krátce a jednoduše: Až do dnešních dnů vyvolávalo u nás Němců toto očividné zamlčování, zkreslování, lhaní a popírání odpor, výsměch a rozhořčení. Nyní se ukazuje, že v postoji českých úředníků a parlamentářů se již tehdy objevila velká pochybení. Na světlo světa přichází velké množství doposud neznámých faktů a jednotlivostí, mimo jiné řečeno ironicky, z pohledu pachatelů viděný lokální kolorit. Také nechybí důležité odkazy na doposud jen tušené souvislosti, pozadí a strukturní příkazy z Prahy. Nejvýstižnější je ale hojnost přímých a nepřímých důkazů o dopuštění zločinů, řečeno v tvrdém jádru při exhumacích na konci řízení.

Tyto spisy oceňuji jako velice hodnotné doplňky našich poznatků o těchto nešťastných dnech v Postoloprtech, i když bychom si přáli něco lepšího: jasné důkazy viny určitých lidí, jestli již týrali a stříleli v Postoloprtech, nebo jestli dostávali své rozkazy z Prahy nebo odjinud. Ale tento čas je již nenávratně pryč.

Posouzení závěrů vládních spisů způsobem, o který se zde pokouším, je člověk schopný pouze, když tyto události zná z vlastního prožití a ví, jak se tyto sbíraly z výpovědí svědků nebo jak je jejich potomci uchovali v paměti. Bohužel toto pro národ, ze kterého pocházejí pachatelé nelze uplatnit. Jim byla doposud tato možnost upřena a pro mladé Čechy jsou tyto události velice vzdálené. I zde se pomalu vytrácejí vzpomínky na minulost a z biologických důvodů je stále méně rodáků ze Žatecka, kteří by tyto vědomosti mohli předávat dále. Z tohoto důvodu je účelné tyto souvislosti předem zodpovědně a podrobně uvést.

Zločiny v Postoloprtech v květnu a červnu 1945 jsou pro vyhnané Němce z města a okresu Žatec nezapomenuté, alespoň pro starší lidi – tedy pamětníky. Zvlášť hluboko se vtiskl děs těchto dnů těm, kteří museli toto bezprostředně zažít v postoloprtských kasárnách, a jak je známo bylo jich tisíce, kteří tam byli od 3. června hnáni ze Žatce a od 27. května z Postoloprt. Byl to vrchol toho, čemu byli týdny a měsíce a částečně i roky vystaveni. Mnozí museli zanechat svůj život v domovině. Soupis těchto úmrtí, který se nachází na konci této dokumentace, o tom svědčí [3].

Prof. Dr. Herbert Voitl, 1925-2011
(archiv Nadační spolek Žatec)

Po vyhnání byla pro ty, co přežili toto peklo, nejdříve velká potřeba vzájemných setkání, výměna zpráv a pomoc při hledání pohřešovaných rodinných příslušníků a známých. Proto se již na svatodušní svátky roku 1946 konalo první „domovské setkání a v roce 1947 první setkání žateckých rodáků, a následně pravidelně. Od roku 1950 byl vydáván „Domovský zpravodaj Žatecka" (Heimatbrief Saazerland), ve kterém se nasbíralo za léta mnoho jednotlivých informací o postoloprtských událostech [4].

Následně vyšla již v roce 1951 „Bílá kniha sudetských Němců [5]" – tato byla určena pro širší veřejnost – byla to zpráva očitého svědka bývalého žateckého soudce Dr. Franze Freyera [6], který popsal příběhy v Postoloprtech z otřesných vlastních zážitků a na základě výpovědí svědků.

V následných letech vyšlo více podobných zpráv od učitele Rudolfa Fischera [7] gymnaziálního profesora Franze Worzfelda [8] a Huberta Prima [9]. Speciálně o útrpné cestě postoloprtských Němců psal Egon Putz [10] a Hilde Dalbert-Gudermannova ve své dvojdílné brožuře [11].

Všechny tyto texty a mnoho dalších, převážně menších, z Domovského zpravodaje Žatecka (Heimatbrief) bylo roku 1995 shrnuto ve zvláštním vydání zpravodaje [12]. V této velice hodnotné publikaci k 50. letému výročí vyhnání, která byla věnována obětem, je souhrn všeho, co Němci zažili a utrpěli, a o čem se do té doby mohlo vědět.

Nejen všechny vraždy, ale také spáchané krutosti jsou zde uvedeny a popsány.

Přesto je tento obraz v určitém ohledu neúplný a hodný doplnění. Neboť v jejich izolaci od písemných a úředních zdrojů mohli autoři těchto textů poznat pouze úlomky skutečnosti. Souvislosti událostí a náhled do pozadí jim byl nuceně uzavřen, z české strany vědomě utajován a zamlčován.

Proto dlouhou dobu nebylo možno dělat nic jiného, než čekat, až příslušné informace nebo spisy z Česka budou k dispozici. Toto byla jediná možnost, jak pochopit a rozšířit postoloprtské události o podstatné a možná určující okolnosti. Jenže toto nechalo na sebe dlouho čekat. Pro českou stranu bylo toto choulostivé téma vyhnání sudetských Němců a především s tím spojené násilnosti, potlačováno a zamlčováno. Nebylo mluveno a psáno o ničem jiném, než odvolávání se na neblahou Postupimskou konferenci vítězných spojenců z 2. srpna 1945. Po komunistickém uchopení moci v únoru 1948 byly cesty svobodných informací na čtyři desítky let uzavřeny. Velké mlčení pokračovalo v tisku i po pražské „sametové"

Zvláštní vydání Domovského zpravodaje Žatecka (Heimatbrief Saazerland) při příležitosti vzpomínání na 50. výročí vyhnání

CENA 5,- Kč

Žatecké noviny

Dnes čtěte:
Ministr zdravotnictví slíbil, že se bude věnovat žatecké nemocnici
na straně 2
Den památek se věnuje baroku a hasičům
na straně 3
Sdružení rodáků pořádá v sobotu první setkání
na straně 4 a 5
Lučanů vyhrál venku, v Libši, i proti přesile
na straně 8

TÝDENÍK ŽATECKA ROČNÍK 2001 ČÍSLO 32 STŘEDA 12. ZÁŘÍ

„Žatecké noviny" z 12. září 2001. Na stránkách 4 a 5 byla zveřejněna podrobná zpráva o vzniku „Sdružení rodáků a přátel města Žatce"

revoluci 1989/90 několik let, buď ze zvyku, nebo ze stále přítomného strachu, nebo – u mladších – z nevědomostí.

Toto platí i pro Žatec, kde radnice vydávala „Žatecké noviny", které byly založeny již na svobodně-demokratickém principu. My jsme očekávali, že zde bude konec mlčení o letech 1945/46 a o postoloprtské tragédii. Ovšem nic takového se nestalo. Já jsem tento týdeník četl roky od začátku a částečně překládal. Na základě dlouhé série článků, kde se sice toto téma naznačovalo a úzkostlivě na něj jen naráželo, jsem ale došel k závěru, že nebylo osvětleno pozadí. Tak zůstala většina dnešních Žatečanů bez informací o novějších dějinách svého města [13].

Zřetelněji jinak to vypadalo v roce 1991 v českých Lounech v soukromě založených novinách „Svobodný Hlas" [14] týdeníku, který je šířen na celém Žatecku. Zde narazíme ve vydání 4. září 1992 na článek s nadpisem „Krvavé léto" [15]. Autorem byl „J. V. " (Jaroslav Venclík) tehdy 71letý historik s útrpným osudem [16]. Již v žateckých novinách prosazoval porozumění a dialogy mezi Čechy a vyhnanými žateckými Němci, a proto nesměl od roku 1991, jak se sám domníval, již v těchto novinách psát. Prostřednictvím jednoho vyhnaného, který navštívil hrob svých rodičů, se mu dostala informace o již zmíněné zprávě pamětníka a soudního rady Dr. Freyera o událostech v Postoloprtech a Žatci v roce 1945. Toto pak zveřejnil v lounských novinách bez mnoha podrobností a emocí, ale ve věci celistvě a bezostyšně. Neostýchal se ani použít slova „vraždění" a „vražedné činy". Kuriózní na tom je, že muselo teprve sudetoněmecké svědectví pamětníků přejít přes hranice, aby se Češi dozvěděli alespoň částečně o dlouho známých faktech.

Tři věci, o kterých ve svých článcích Venclík psal byly pro nás nové a důležité. Za prvé: o takzvaných „postoloprtských událostech" se nevědělo v Žatci skoro nic, a když, tak se o nich pouze šeptalo, vždy s prstem na rtech. Nejen, že se utajovaly události o vyhnání a patřičných souvislostech před obyvateli, ale tito byli strachem vedeni k mlčení [17].

Za druhé: Venclík psal, že jeho předchůdce, ředitel žateckého muzea mu řekl, „... mezi dokumenty v archivu byl spis o událostech v Postoloprtech, ovšem úředníci ministerstva vnitra tento dotyčný materiál v roce 1948 vyzvedli". Že se jedná o spisy nebo jejich části, které v

této publikaci zveřejňujeme je velice pravděpodobné. Pozdější české zdroje nám podávají zprávu o tom, že k části materiálu v žateckém muzeálním archivu patřilo album fotografií „o událostech, shromažďování a vyhnání Němců" – jak moc bychom ho pro naše vzpomínky potřebovali!

Za třetí: Venclík odporoval domněnce Freyera, „že tyto drastické operace řídil velitel Marek". Někteří čeští pamětníci se spíše domnívali, že „kapitán Zíka [=Zícha] byl hlavním organizátorem postoloprtských událostí". Protokoly výslechů toto potvrzují. Freyerova domněnka, která souhlasí s informacemi dalších německých pamětníků, se zde ukázala jako mylná. Marek byl sice zlomyslný, ale podřazená figurka v této hře, jejíž řídící a plánující byli zcela jiní – zvláště Zícha.

Závěrečně posuzuje Venclík následující: "V každém případě šlo o událost, která je nejhanebnější kapitolou našeho vývoje bezprostředně po konci války". Je tím prvním z dnešního Žatce, který prolomil veřejné mlčení o případu Postoloprty – i když nutně v lounských novinách.

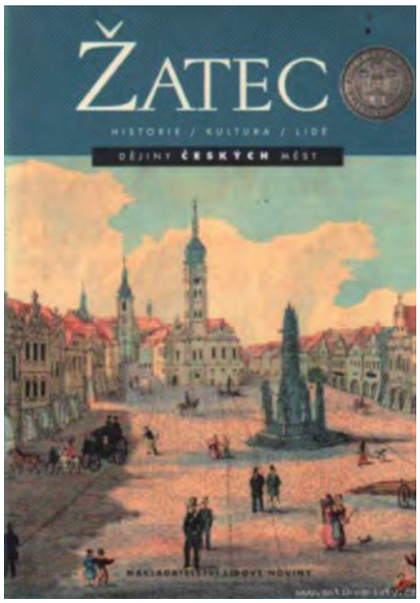

Žatec. Historie/ kultura/ lidé. Kniha vyšla při příležitosti milénia města Žatce v roce 2004. Je to kniha jejíž překlad do němčiny by byl velice vítána.

Tehdejší ještě mladý redaktor Svobodného Hlasu David Hertl byl o tom, co se dozvěděl, zřejmě dojat. Rozhodl se tedy v Postoloprtech a v obklopujících vesnicích – ležících na půlce cesty mezi Louny a Žatcem – hledat pamětníky těchto událostí z května/června 1945 a požádal je o výpovědi. Tyto výpovědi mu byly poskytnuty jen když přísahal, že jejich jména nikdy neprozradí, protože vrazi z levonické bažantnice žijí ještě mezi nimi!

Po třech letech, 5. a 19. října publikoval ve svém listu na celé stránce, v senzační formě, reportáž s titulem „Běda poraženým" s tučnými titulky, jako tímto: "Postoloprtský masakr z roku 1945", „Masové vraždy na denním pořádku", „Kde jsou ty tisíce Němců ze Žatce a Postoloprt?", „Jména vrahů známe" a mezi jiným nazývá to všechno jako „nejhanebnější poválečné české činy". On znal od Venclíka zřejmě nejen zprávu Freyera, ale také zprávy z německého „Domovského zpravodaje Žatecka" (Heimatbrief Saazerland) a líčil nyní daleko víc, než mohl Venclík[18]. Čeští pamětníci uváděli v podrobnostech nepředstavitelné a hrozné týrání, které pro mnohé z nás bylo nové. Jako hlavní pachatele jmenovali, shodně jako němečtí svědkové, Marka, k tomu ještě jeho mladého pomocníka Pavla a bratry Petroluky, kteří se ovšem v tajném protokolu z roku 1947 nevyskytují[19].

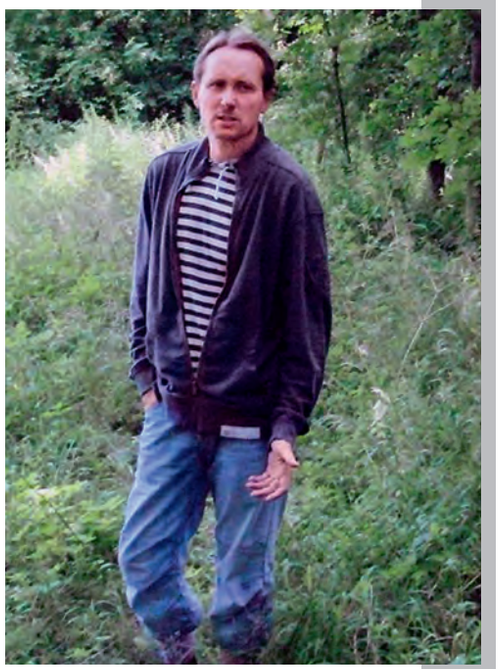
David Hertl, redaktor a spolupracovník týdeníku Svobodný Hlas (archiv SPIEGEL)

Někteří čtenáři Hertla byli tímto náhlým výstupem šokováni a reagovali částečně ošklivými nadávkami („prase", „fašista") a dokonce pohrůžkou zabití. Ale zeď českého mlčení byla podruhé probořena, i když pouze na úrovni regionálního tisku a bez širšího dopadu. Může se ale říci: Od té doby doposud zavřené dveře byly otevřeny pro dialog přes hranice mezi vyhnanými Němci a malou částí Čechů, kteří byli odhodláni nevyhýbat se hořké pravdě o části mladších dějin jejich města.

Pozvolna se ale podle starého zvyku zamlčující a názorový diktát v oblasti českých dějinných věd uvolňoval. Na prvním místě bych chtěl jmenovat knihu Tomáše Staňka, která vyšla v Praze v roce 1996, ve které byly zveřejněny všechny zločinné činy v Čechách, na Moravě a Slezsku, jenž byly od května až do srpna 1945 spáchány na německém obyvatelstvu[20]. Toto se stalo po vyhodnocení informací z mezitím pro badatelské účely otevřených archivů. Vyhodnoceny byly příslušné spisy, a to i – německé! Toto byl rozhodující průlom historické pravdy na široké vědecké základně a jistě těžká četba pro nepřipravené české čtenáře.

O postoloprtském masakru soudí Staněk jednoznačně: „V pravém slova smyslu pohnuté výsledky o postupu vojáků a bezpečnostních složek v okresu Žatec". Mluví o „závažných" přestupcích na konci války proti Němcům a dále, „...to, co se zde odehrálo ... očividně patří k tomu nejhoršímu z celé řady tragédií v časovém úseku května a června 1945 v Čechách".

Mezitím došlo definitivně ke konci zmíněného zamlčování o Postoloprtech a okolnostech vyhnání v oblasti vědeckého poznání. Osm let po Staňkově průbojné knize, vyšla k tisíciletému výročí oslav města Žatce městem spolufinancovaná 515 stránek silná kniha o dějinách města od začátku až do přítomnosti[21]. Pod nadpisem „odsun" německého obyvatelstva Žatce jsou postoloprtské události

Žatečtí Němci s českými přáteli v Žatci na náměstí Svobody v září 2001; uprostřed profesor Adalbert Wollrab s Jaroslavem Venclíkem (archiv Nadační spolek Žatec)

pravdivě v detailech popsané. Toto byl rozhodný pokrok oproti obrazové knize o Žatci vydané městem před dvanácti lety ve velkém formátu a přeložené do němčiny. Tato končila kapitolou o dějinách města 6. prosincem 1918, kdy česká armáda vstoupila do města a převzala moc od Habsburské monarchie.

V této souvislosti je nutno podotknout, že Jaroslav Venclík již brzy po politickém obratu začal psát sérii hodnotných novinových článků pod titulem „Náhledy do minulosti" o obdobích žateckých dějin. Po více než 220 článcích uzavřel tuto sérii v dubnu 1999. Nyní mohl znovu v žateckých radničních novinách psát a pod novým starostou Kunešem mu nebylo zabraňováno napsat poslední pokračování s titulem „Postoloprtský černý červen 1945".

Kladení věnců v Postoloprtech 19. září 2002, vpředu Peter Klepsch, za ním Adalbert Wollrab (ČTK)

Svůj článek z lounských novin z roku 1992 rozšířil a zostřil a psal nyní o „masakru". Venclíkova práce působí jako stavební kameny jeho možné plánované práce celkových dějin města.

Takovým úkolem by byl jeden autor ovšem nadměrně přetížen. Zmíněné vydání z roku 2004 zpracovával kolektiv 17 (převážně mladších) autorů. Jako zdroje zde sloužily, podobně jako u Staňka, vládní dokumenty, které jsou zde následně též zveřejněny. K tomu důležitý lokální zdroj kroniky od Františka Bureše, která zřejmě neexistuje v knižní formě, pouze jako rukopis nebo strojopis. Pro knihu je charakteristický citát: „Postup proti Němcům v poválečné době v řadě mnoha případů byl velice tvrdý a někdy dokonce nelidský ... masové popravy zajatých Němců se konaly v Postoloprtech koncem května a ještě v první dekádě června ... ministr Nosek přednesl bezpečnostnímu výboru parlamentu v tajné zprávě, že v Postoloprtech skutečně došlo k hrůzyplným činům a popravám, za které jsou členové armády zodpovědní ...zdůraznil, že se případ Postoloprty musí utajit, neboť by tím byly zájmy našeho státu v zahraničí ohroženy". V mé české řeči při příležitosti tisícileté oslavy Žatce 11. září 2004 v Žatci jsem zdůraznil, jak důležité by pro nás Němce byl překlad této knihy [22].

Po tomto časovém předstihu až do přítomnosti shrnujeme: K rozhodnému průlomu zveřejnění postoloprtských důkazů v Čechách došlo – skoro ve stejnou dobu jako celkové shrnutí Hentschla [23] – v regionálním tisku (Hertl, s předchůdcem Venclíkem roku 1992 a v odborných dějinných vydáních v roce 1996). Do tohoto časového období spadá i skutečnost, že v dubnu 1995 podal český spisovatel Ludvík Vaculík [24] spolu s třemi dalšími českými občany trestní oznámení proti neznámým pachatelům vůči všemu (!) týrání a vraždám na státním území na Němcích v letech 1945-1947. Oznámením se zabývalo krajské zastupitelstvi v Ústí nad Labem, jehož vyšetřovací odbor se musel zprvu omezit na jeden charakteristický případ a zvolil pro to ten již známý a blízký případ Postoloprty. Tak se narazilo na zde v této publikaci zveřejněné spisy, zvláště výslechy parlamentní komise. Abychom to řekli stručně – nic jiného se ani neočekávalo – řízení bylo (předběžně) v říjnu 1997 zastaveno. Přece ale se zřejmým výsledkem, „... že k těm, v trestním podání jmenovaným událostem bez pochybností došlo", ale že se nemohli najít svědkové pro zjištění konkrétních pachatelů [25].

Nyní v této záležitosti začal znovu svou aktivitu David Hertl. V rozhovoru pro své lounské noviny s pplk. Dr. Bohumilem Kotasem, vyšetřovatelem Krajského úřadu vyšetřování v Ústí nad Labem, mu bylo poskytnuto vysvětlení k této velice komplikované právní situaci, se kterou se zde setkal [26]. V druhém rozhovoru komentoval část výsledků parlamentní komise z právního hlediska [27].

Ing. Bohuslav Kuneš, 1994-2000 starosta Žatce (OA Žatec)

Dodat je nutno, že trestní oznámení proti vrahům z Postoloprt bylo podáno i od vyhnaných Žatečanů. Jedno bylo podáno v roce 1998 Herbertem Schmidlem u státního zastupitelství v Ústí nad Labem, tam ale podobně jako to Vaculíkovo bylo „z nedostatku svědků pozastaveno". Druhé trestní oznámení podal Erich Hentschel v dubnu 2000 u státní prokuratury v bavorském Hofu. On uvedl několik podezřelých z pachatelství a jmenoval dvacet německých Žatečanů jako svědky, kteří byli policií vyslechnuti. Toto řízení bylo v listopadu 2004 uzavřeno se zdůvodněním, že žádná z těchto podezřelých osob nemá bydliště v Německu. Řízení se má „ve vhodné době" předat českým úřadům s žádostí k převzetí trestního stíhání [28].

Nazpět do Žatce: Zde nastal v roce 1994 opět úpad do předdemokratického stylu. V prvních týdnech po skončení války byl v masovém hrobě podél jižní zdi v zadní části žateckého hřbitova zahrabán větší počet Němců. Jedna část z nich byla rozhodně zastřelena nebo došlo k úmrtí na základě týrání, podobně jako u ostatních Žatečanů o několik dní nebo týdnů později v Postoloprtech. Tento případ souvisí úzce s naším tématem. Z tohoto masového hrobu bylo totiž jednoho dne na jaře 1994 v tajnosti exhumováno asi 60 mrtvol a s neznámým cílem odvezeno ze Žatce – a co je skandální na této věci – pod naprostým utajením před veřejností a tiskem! Ani (tehdy ještě) radniční

Ing. Jiří Farkota, starosta Žatce v letech 2000-2006 (vlevo) a předseda Sdružení rodáků a přátel města Žatce, Mgr. Petr Šimáček na setkání Žatečanů v Rothu 2003 (archiv Nadační spolek Žatec)

týdeník o tom neinformoval. Každopádně v něm nebyla ani řádka [29].

V následných letech, současně se zveřejněním článku v tisku (Svobodný Hlas) a ve vědeckých spisech (Tomáš Staněk) došlo v žatecké veřejnosti k uvolnění postoje k tématu vyhnání, a tím i k postoloprtskému případu. Jedním z těchto důvodů bylo, že v listopadu 1994 byl zvolen Bohuslav Kuneš novým starostou města, vzdělaný a jemný člověk, který hledal otevřené rozhovory a vyrovnání s námi. Který ovšem své stanovisko, neboť většina obyvatelstva byla proti přímým kontaktům se sudetskými Němci, musel skrývat [30]. Dne 4. září 1998 přivítal na radnici, bez tisku a veřejnosti a velice srdečně, sedmdesátpět Žatečanů ročníku 1928, kteří hodlali společně slavit svoje 70leté narozeniny v Žatci. Mnozí z nich, jako 16 a 17letí, vytrpěli hrůzostrašné dny v Postoloprtech. Starosta Kuneš řekl ve svém krátkém oslovení, které bylo tlumočeno prof. Wollrabem [31] to, co nikdo v Žatci a žádný český politik si netroufnul říci: „... toto vyhnání znamenalo škodu pro celou zemi" [32].

V srpnu 1999 přijel Kuneš, znovu bez velkého rozruchu, s malou delegací žatecké městské Rady do Georgensgmündu u Norimberka k otevření, již roku 1987 založené „Žatecké domovské jizby" (Saazer Heimatstube), do nových prostorů krásně renovovaného markrabího loveckého zámečku. Hermann Wurdinger [33], který se o renovaci zasloužil je pozval, byl dojat a my jsme mohli vést důvěrné rozhovory. Kuneš to byl také, který dlouhou dobu hovořil o založení rodáckého spolku, a když byl tento v roce 2000 založen pod názvem „Sdružení rodáků a přátel města Žatce" [34], tak nám s ním doporučil partnerskou spolupráci mezi „Kulturkreis Saaz" (Německý kulturní spolek), jako nosným spolkem naší domovské jizby [35]. Toto vedlo 10. prosince 2001 v Georgensgmündu k dohodě, která byla valnou hromadou kulturního spolku 28. dubna 2002 ve Spaltu potvrzena [36]. Této schůze se pan Kuneš jako host též zúčastnil, i když byl mezitím jako starosta vystřídán Jiřím Farkotou. Ten se zúčastnil setkání německých Žatečanů 3. srpna 2003 společně s Petrem Šimáčkem a Jaroslavem Venclíkem, který tam měl proslov v němčině. Českou delegaci přijal i starosta města Roth.

Spolupráce s českými rodáky Žatce otevřela v roce 2002 možnost jedné do té doby nepředstavitelné akce [37]. Dne 19. září pronesl Peter Klepsch, od roku 1997 mluvčí domovského spolku Saaz [38] (Heimatkreis Saaz), projev na schodech morového sloupu na náměstí Svobody v Žatci, kde líčil, přímo na místě událostí z 3. června 1945, osobní zážitky, jak tisíce žateckých mužů bylo shromážděno a následně hnáno do 15 kilometrů vzdálených Postoloprt – částečně do smrti. Projev byl simultánně překládán prof. Wollrabem. Následně jsme my, Němci, jeli do Postoloprt, kde nás pozdravila starostka Postoloprt a na okraji bývalého tábora pro ženy a v bažantnici jsme položili věnce. Tato

ŽATECKÁ CESTA

Složité vztahy

Druhá světová válka a také to co jí předcházelo, její následky způsobili velká utrpení Čechům a Němců v tehdejší Československé republice. V tváři těchto událostí a rozdílného osud obou národu po násilném oddělení je vzájemné porozumění a smíření těžké.

Žatecká cesta

„Žatecká cesta" je pokus se nenechat minulostí a jejich hrozných událostí zajmout, ale dáti společnou budoucnost v eropském domě. Ti kteří jsou odhodlání jíti Žateckou cestnou jsou přesvědčení: Bez vzpomínání není možné smíření, ale vzájemné vyčítky též nevedou k cíli. „Žatecká cesta" má býti trvalý a demokratický a plodný dialog.

Břemeno minulosti

V minulosti došlo mezi Němci a Čechy k mnohému bezpráví, které způsobilo těžká utrpení. Toto je velké břemeno pro oba národy. Bezpráví a utrpění však byla vždy individuleně spáchána a vytrpěná. Většina dnes žijicích, co bydlí v Žatci, se v Žatci narodili nebo jsou potomci Žatečanů, ti tehdy žádné bezpráví nespáchali, proto se narodli již po válce. Proto nemá význam mluvit o kolektivní vině a žádat kolektivní omluvy. Omluva by musela přijít od těch kteří jsou osobně odpovědni. Ti jsou převážně již po smrti.

Z minulosti se učit

Aby se bezpráví již nikdy neopakovalo, musíme vědět co se stalo a proč. Proto patří k Žatecké cestě vyrovnání s minulostí a zpřítomnění společných dějin Čechů a Němců. Bolesné události se nesmí zamlčovat. Bezpráví se musí vyslovit. Hlavně žatecká mládež má právo na plnou historickou pravdu. Neboť bez vědomí o pravdě nemá smíření žádnou budoucnost a šanci. Co se stalo to již nelze napravit ale má nám býti výstahou. Historické semináře a společná setkání nám mohou přitom pomoci.

Vize pro budoucnost

Žijicí by měli znáti svojí minulost, a musí s historickou pravdou žiti, ale nesmí se od ní nechat zatěžovat. Žatecká cesta je cesta do budoucnosti. Kdo Žatec miluje a je ne jeho budocnosti jako evropské město zaujmut, ten se aktivně podílí na hospodářském a kulturním vývoji města. Tísícileté město chmele má znovu zaujmout svůj bývalý význam jako kvetoucí hospdařské místo a svojí skvělou architektonickou podobu. Češi a Němci se musí vzájmně snažit aby město bylo zařazeno mezi světové památky UNESCO. Setkání obou národu, společné konference, publikace a projekty mají k dosažení tohoto výsledku sloužit.

Září 2003

Sdružení rodáků a přátel mista Žatce (www.volny.cz/rodacizatec)
Förderverein der Stadt Saaz/ Žatec e. V. Frankfurt am Main (www.saaz.info)
Heimatkreis Saaz (www.heimatkreis-saaz.de)

akce ovšem nebyla veřejně oznámena, takže se vyloučilo její případné narušení [39].

Odpoledne se konala v Žatci tisková konference s upřímnou výměnou názorů. Na naši otázku, proč našemu přání na vytvoření pamětní desky pro oběti Postoloprt nebylo doposud vyhověno, odpověděl starosta Farkota, že on je sice pro, ale většina Rady města proti a bez nich to nejde [40]. Naše akce vedla následující den k obsáhlému zpravodajství v tisku [41] a následně též k případu Postoloprty. Toto se ovšem již naznačovalo v červenci 2002 článkem v deníku Mladá fronta DNES, v novinách, které jsou předním opozičním listem proti strnulému nacionalismu [42]. V tomto článku bylo psáno, s odvoláním na D. Hertla a s ním spolupracujícím ústeckým archivářem V. Kaiserem, o důrazných deficitech v zacházení s případem Postoloprty [43].

V německém tisku již zájem o téma vyhnání sudetských Němců během let polevil, jenom v souvislosti z vyhnáním v Bosně a Kosovu se znovu lehce zvednul. A tak se stalo, přesto, že v německém tisku nebyl případ Postoloprty doposud příliš předmětem zájmu, že vyšly ve dvou předních německých novinách výrazné a informativní články. Oba vyšly ve spolupráci s Peterem Klepschem. V prosinci 2000 článek od Johanna Georga Reißmüllera v FAZ s podtitulem „Jak v červnu 1945 byly zavražděny stovky žateckých Němců / Nesporně a beztrestně [44] a v roce 2003 od A. Klausmanové ve FOCUSU, tam s podtitulem „Protokol jednoho zločinu: v českých Postoloprtech popravili vojáci 1300 Němců" [45].

Jako poslední článek tohoto dobového řetězu je nutné ještě jednou uvést již zmíněnou knihu k tisíciletému výročí města Žatce 2004 [46], jejíž seriózní zacházení s dějinami, nechává nás, Němce ze Žatce, doufat – čeho jsme se doposud obávali – po vyhození z domova a našeho majetku, že nebudeme vyhozeni i z dějin [47].

POZNÁMKY.

1. 10. ledna 1946 napsal tehdejší korespondent „dělnického tisku" v Norsku a pozdější předseda Německé sociálně demokratické strany (SPD) , spolkový kancléř NSR a nositel Nobelovy ceny v německy vycházejícím americkém týdeníku „Poutník": „Nucená evakuace sudetských Němců začala okamžitě po konci války. Od této doby průběžně pokračují. Podmínky, které byly ustanoveny v Postupimské dohodě při tom nehrají podstatnou roli ... Nucené evakuace byly spojené s ukrutnými přehmaty. " (viz úvod 2. díl, s. 319, pozn. 9) .

2. Jedná se o opisy stenografických záznamů. Patrně byl k tomu zhotoven ještě zkrácený protokol, který byl v roce 2010 zveřejněn v: Adrian von Arburg / Tomáš Staněk (vyd.) , Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování, Středoluky (Susa) 2010.

3. Viz s. 350.

4. *Heimatbrief Saazerland. Organ der Heimatvertriebenen aus den Bezirken Saaz, Postelberg und Podersam, Jechnitz, Verlag Heimatbrief Saazerland, Forchheim* (Domovský zpravodaj Žatecka, list vyhnaných Němců z okresů Žatec, Postoloprty, Podbořany a Jesenice, nakladatelství Heimatbrief Saazerland, Forchheim).

5. Takzvaná „Bílá kniha" (*Sudetendeutsches Weißbuch) = W. Turnwald (hg.): Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen* (dokumenty o vyhnání sudetských Němců), 1951 (viz „Literatura", s. 505).

6. Franz Freyer, „Žatec-Postoloprty, český regiment děsu, zpráva", č. 29, v knize viz pozn. 5, v *W. Turnwald, Dokumente*, s. 103-110).

7. Rudolf Fischer, „Golgata žatecké oblasti" (*Das Golgatha des Saazer Landes*) v knize „Žatecko – kraj chmele" (*Saazerland Hopfenland*), München 1959, s. 226-231 (viz „Literatura", s. 505). Když odhlédneme od srovnávání útrap sudetských Němců s útrapami Ježíše Krista v jeho knize, je vhodné zmínit jeho smířlivé vzpomínání na nové usedlíky Žatecka: „V červenci 1945 došlo k uklidnění, když přišly a následně se rozmístily armádní jednotky volyňských Čechů ve vesnicích a došlo ke snesitelným podmínkám. Tito vojáci měli převážně citlivé a soucitné srdce. Byly jim přiděleny, podle dřívějších dohod, sedlácké statky a mnohá sedlácká rodina byla ulehčena. V těchto dvorech jsou dodnes vojáci se svými rodinami a vtiskují žatecké oblasti svůj ráz." V roce 1950 ve své strojopisné zprávě „Hrůzovláda Čechů v Postoloprtech" popisuje své zážitky ve Rvenicích 28. května a 5. června a v Postoloprtech 5. až 11. června, kde výpovědi Freyera částečně předjímá.

8. Franz Worzfeld, „Žatec-Postoloprty – Záluží – tábor 28" v „Domovský zpravodaj Žatecka" s. 19-16 (viz „Literatura) s. 505. Tato zpráva byla údajně podle autora sepsána pod čerstvými dojmy zážitků ještě v roce 1945.

9. Hubert Prim, „Naše tragedie před 50 lety", s. 16 nn. (viz „Literatura, s. 505).

10. Egon Putz, in „Domovský zpravodaj Žatecka" (viz „Literatura, s. 505).

11. „Postoloprty, malé město v Čechách", 3 sešity, 1982-1984.

12. Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50letému výročí vyhnání (*Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung*), 1995.

13. Herbert Voitl, „Německá minulost Žatce a vyhnání, v Žateckých novinách" (*Die deutsche Vergangenheit von Saaz und die Vertreibung in den Žatecké Noviny*) v Domovský zpravodaj Žatecka, 1992-1997 (viz „Literatura, s. 505).

14. *Svobodný Hlas. Týdeník Lounska, Žatecka a Podbořanska* vydání 4. září 1992 a 5. a 19. října 1995 a 17. října 1996.

15. Německý překlad H. Voitla v Žateckém zpravodaji, sešit č. 654 (říjen 1993) a č. 655 (listopad 1993) .

16. Jaroslav Venclík (1921-2003) přežil koncentrační tábor Flossenbürg a Dachau. V Žatci byl dlouhou dobou ředitelem historického regionálního muzea.

17. K tomu je nutno říci, že skoro všichni dnešní Žatečané sem přesídlili až v roce 1946 nebo jsou potomci těchto přistěhovalců. Z tohoto důvodu zde nejsou žádné paměti na německo-české dějiny města. Ve škole se o tom dovídají děti teprve v nynější době (viz novinový článek s. 484 a „Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu 1938-1945. Studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech", vydal Antikomplex o. s. , Collegium Bohemicum o. p. s 2010 (www.mistapameti.cz).

18. Venclík měl pouze německé zdroje, nyní ale podávali zprávu Češi o těchto hrozných a pro Čechy neuvěřitelných událostech. To, co z úst obětí znělo přehnaně, se nyní potvrdilo.

19. Texty Hertla jsem mohl ještě rychle přeložit, že Erich Hentschel je mohl ve svém zvláštním výročním vydání 4 (1995) v *Saazer Heimatbrief* (Domovský zpravodaj Žatecka) zveřejnit, kde ovšem z nedostatku místa tento text pouze parafrázoval a vyšel pouze v úryvcích (Domovského zpravodaje Žatecka, Zvláštní vydání k 50letému výročí vyhnání ze Žatecka-Postoloprt – Podbořan a Jesenic 1945 / 46-1995. Na vzpomínání na oběti, s. 24-25).

20. Tomáš Staněk, Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu - srpnu 1945) Praha 1996.

21. Petr Holodňák / Ivana Ebelová (vyd.), Žatec. Historie, kultura, lidé. Praha (Lidové noviny) 2004.

22. *Heimatbrief Saazerland* (Domovský zpravodaj Žatecka) 766, říjen 2004, s. 4-5; Projev Voitl 2004, viz. s. 462.

23. *Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung* (Domovský zpravodaj Žatecka, Zvláštní vydání k 50letému výročí vyhnání), 1995.

24. Ludvík Vaculík (narozen 1926) vyučený švec u Baťy ve Zlíně a spisovatel. Studoval v letech 1946-1951 na vysoké škole pro politiku a sociální vědy. Byl učitelem, redaktorem v rozhlasu a pracoval jako publicista. V pražském jaru byl spoluautorem „manifestu 2000 slov" a spoluzakladatel české skupiny „charta 77". Před rokem 1989 zveřejňoval ve svém ilegálním samizdatovém nakladatelství „edice petlice" zakázané autory.

25. Rozhodnutí státního zastupitelství viz s. 247.

26. Svobodný Hlas 17. října 1996, s. 5. Ohledně motivace Vaculíka učinil Dr. Bohumil Kotas pozoruhodnou poznámku: „Ludvík Vaculík mi řekl, že Evropa se na nás dívá jako na gaunery. On se nás chce svým trestním oznámením zastat – chce vlastně říci cosi jako „ne Češi jsou vrazi – ale ten, ten a ten vraždili. Ti ostatní s tím nemají nic společného". Je to snaha chvályhodná, ale těžko proveditelná".

27. Voitl plánoval tento rozhovor pro další vydání Domovského zpravodaje Žatecka.

28. K tomu Herbert Schmidl v Domovský zpravodaj Žatecka (*Heimatbrief Saazerland*) , 9. 1998.

29. Voitl psal v Domovském zpravodaji Žatecka (sešit 674), že tato exhumace byla provedena pověřením německého spolku pro péče o válečné hroby (*Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge VDK*). Vztahoval se na článek z FAZ (Frankfurter Allgemeine) z 2. května 1995. Voitl se domníval, že se tento spolek nechal klamat a ve skutečnosti šlo o exhumaci zavražděných žateckých občanů. Německý spolek VDK ovšem potvrdil na dotaz Otokara Löbla dopisem, že skutečně exhumovala 15 vojáků, ze kterých mohla polovinu na základě jejich poznávacích štítků identifikovat. – Jednalo se částečně o zraněné v žateckém lazaretu, kteří zemřeli ještě před koncem války. Na náčrtu exhumace, která je ve vlastnictví vydavatele, nejsou také vidět žádné masové hroby, ale pouze 9 hrobů, z toho 5 dvouhrobů.

30. Bohuslav Kuneš, školní rektor, 1994-2000 starosta v Žatci, zde 1942 narozen. Pochází tedy ze žatecké rodiny, která rok 1945 zažila.

31. Profesor Voitl osobně na tomto výletu nebyl, neboť se narodil 1925.

32. Zpráva v Domovském zpravodaji Žatecka (*Heimatbrief Saazerland*) 714, říjen 1998, s. 4).

33. Hermann Wurdinger (* Žatec 6. dubna 1928, † Georgensgmünd 23. března 2000) pochází z rodiny chmelového obchodníka, na tuto tradici navázal po vyhnání ve chmelové oblasti Spalt u Norimberka. V roce 1965 začal v Žatci a okolí skupovat knihy, obrazy a různé památky o Němcích v oblasti, které později věnoval do žatecké domovské jizby (nyní „Domovské muzeum v Georgensgmündu").

34. SRPMŽ. V Čechách byl spolek založen 12.8.2000 a u jeho zrodu stál jeho dosavadní předseda Mgr. Petr Šimáček a dále Josef Zábranský a PhDr. Vladimír Halamásek. Sdružuje přes 400 členů, převážně rodáků, přátel a patriotů města žijících nejen v Žatci, ale na celém světě, kteří mají zájem o rozkvět rodného města a jeho začlenění v rámci významných center Evropské unie. (www.rodacizatec. com). V Německu se vžil název spolku *Landsleute und Freunde der Stadt Saaz*.

35. Spolek *Kulturkreis Saaz e. V. Roth* byl založen v roce 1983 a až do roku 2007 byl veden Herbertem Voitlem a Peterem Klepschem. Tito se potom angažovali ve *Förderverein der Stadt Saaz/Žatec e. V.* (Nadační spolek města Žatce v Německu), který v roce 2003 vznikl jako partnerský spolek českého Sdružení rodáků a přátel města Žatce (SRPMŽ). Peter Klepsch byl také předsedou domovského spolku Saaz (*Heimatkreis Saaz*).

36. Část této dohody byla „Žatecká cesta", prohlášení o objasnění dějin, smíření a orientace na budoucnost v česko-německé spolupráci. Také *Förderverein der Stadt Saaz/Žatec* navázal při svém založení v roce 2003 na „Žateckou cestu". Podstatnou roli zde sehrál předseda SRPMŽ Petr Šimáček a Otokar Löbl jako koordinátor sdružení rodáků Žatce v Německu a pozdější předseda *Förderverein der Stadt Saaz/Žatec*. – Voitl omylem zařadil členskou schůzi 2002 a setkání Žatečanů v roce 2003 do roku 2001.

37. Tato akce je dokumentována Adalbertem Wolrabem (s. 455) a projevem Jaroslava Venclíka (s. 459) .

38. Domovský spolek Saaz (*Heimatkreis Saaz*) je součástí členění sudetoněmeckého krajanského sdružení (*Sudetendeutsche Landsmanschaft*).

39. Tato akce byla nahlášena městskému úřadu a policii. Také nejčtenější noviny v Žatci „Deník Lučan" oznámil ve svém vydání 11. 09. 2002 tuto akci: „pod heslem – pravdou ke smíření se koná ... setkání zástupců českých a německých Žatečanů ... Pořadatelem je české Sdružení rodáků a přátel města Žatce (SRPMŽ) a Kulturní spolek Saaz v Rothu ... Jedním z hlavních organizátorů této akce je Otokar Löbl z Německa.

40. Zpráva v Domovském zpravodaji Žatecka (*Heimatbrief Saazerland)* 763, November 2002, s. 3-5.) .

41. Mimo jiné o tom informovala Mladá fronta DNES, Český rozhlas Praha a *Neue Presse Frankfurt*.

42. Voitl se odvolává na tehdejšího ministerského předsedu Miloše Zemana (sociální demokrat) a tehdejšího předsedu parlamentu Václava Klause (ODS) a jejich obhajování Benešových dekretů. Tehdejší český ministr zahraničí Josef Zieleniec vznesl v MF DNES ostré výčitky proti nim, že ve své obhajobě dekretů „ohrožují integrační proces České republiky v Evropě". Klaus byl ale tehdy v opozici.

43. Mladá fronta DNES 11.7.2002. Tam se píše mimo jiné: "Při největším poválečném zločinu bylo usmrceno 800 německých civilistů. Přesné číslo dodnes není známo a potrestán nebyl do dneška nikdo. Byl to největší masakr a je to paradoxní, že o něm veřejnost ví nejméně, píše Vladimír Kaiser z ústeckého archivu ... Teprve v roce 1990 se zabývala policie severních Čech těmito trestnými činy na Němcích pod podezřením genocidy (trestný čin, který se nepromlčuje). Ale ke konci byl případ odložen" K tomu článek Horsta Mücka v: *Sudetendeutsche Zeitung* 25.9.2002 a Herbert Voitl v *Heimatbrief Saazerland* 762, říjen 2002, s. 14.

44. Johan Georg Reißmüller, „Zvedl se ráno bez povolení a zastřelili ho" ve *Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ)* 2.12.2000.

45. Alexandra Klausmann „Smrtelná mise", v FOCUS č. 24, 7.6.2003, s. 192-193. Viz dokumentace na s. 460.

46. Petr Holodňák / Ivana Ebelová (edice) : Žatec. Historie, kultura, lidé (Lidové noviny) Praha 2004.

47. Tento článek od Herberta Voitla je redakčně zpracovaný novotisk článku „Úvodní slovo: O co v těchto listech jde", v *Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe „Genozid"* (Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání „Genozid"), s. 3-6. V originále následuje představení obsahu tohoto sešitu. Tomuto zde předcházíme, protože informace, pokud jsou pro tuto knihu relevantní, budou otisknuty na jiném místě. Voitlův souhrn spisů je udán ve zdrojích a seznamu literatury v závěru této knihy.

Zpráva pro ministra Václava Noska z 2. července 1947

V dubnu/květnu 1947 byla pražská vláda, na základě anonymních dopisů a politických reakcí, donucena vyšetřit události Žatce a Postoloprt z května a června 1945. Toto vyšetření dostala za úkol ministerstva vnitra a obrany, neboť tyto události se staly v jejich dosahu a odpovědnosti. Obě ministerstva byla již od roku 1945 v rukou komunistů. Ve zprávě z 2. června 1947 informovali pracovníci ministerstva vnitra svého nadřízeného ministra Václava Noska[1] o stavu situace. Ne všechno asi bylo ministrovi nové, informace měly spíše sloužit jako argumentační předloha. Zpráva se zřejmě opírá o informace policejních a tajných služeb, které vyšetřovaly na místě. Skoro všechny jmenované osoby byly později vyslýchány parlamentní vyšetřovací komisí, popíraly ale následně částečně své tehdejší výroky.

[deset, od druhé strany pročíslované stránky, razítkově pročíslovano 27-36]

Informace pro pana ministra [rukopisně: vnitra].

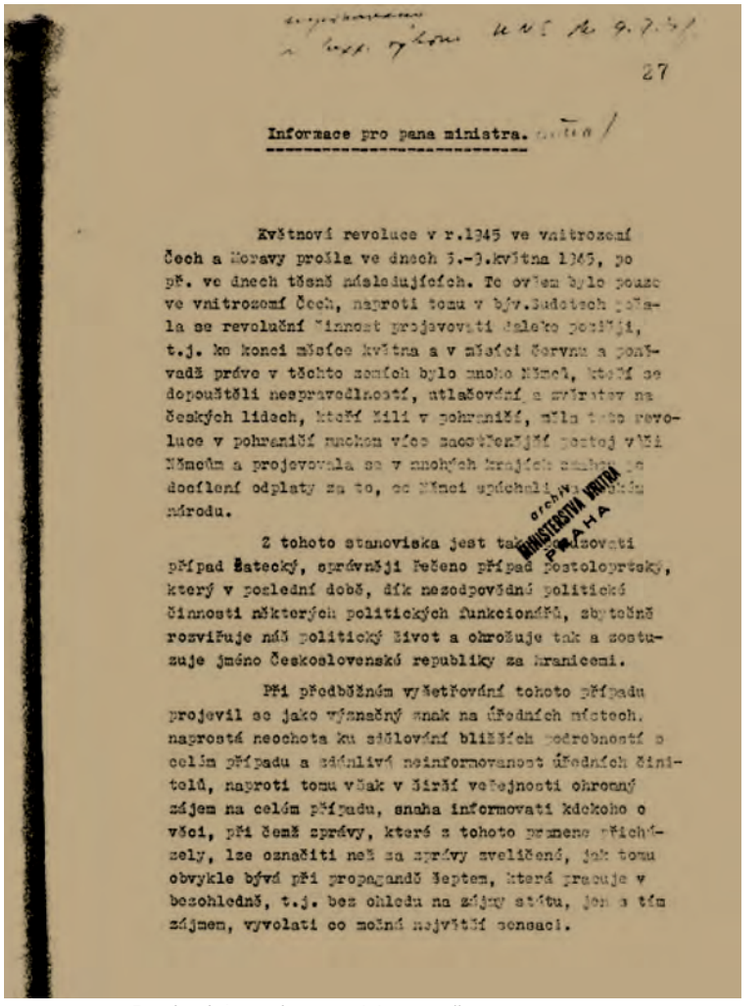

27

Informace pro pana ministra. vnitra /

Květnová revoluce v r.1945 ve vnitrozemí Čech a Moravy prošla ve dnech 5.-9.května 1945, po př. ve dnech těsně následujících. To ovšem bylo pouze ve vnitrozemí Čech, naproti tomu v býv.Sudetech počala se revoluční činnost projevovati daleko později, t.j. ke konci měsíce května a v měsíci červnu a poněvadž právě v těchto zemích bylo mnoho Němců, kteří se dopouštěli nespravedlností, utlačování a zvěrstev na českých lidech, kteří žili v pohraničí, měla tato revoluce v pohraničí mnohem více zaostřenější postoj vůči Němcům a projevovala se v mnohých krajích snahou po docílení odplaty za to, co Němci spáchali na českém národu.

ARCHIV MINISTERSTVA VNITRA PRAHA

Z tohoto stanoviska jest také posuzovati případ žatecký, správněji řečeno případ postoloprtský, který v poslední době, dík nezodpovědné politické činnosti některých politických funkcionářů, zbytečně rozvířuje náš politický život a ohrožuje tak a zostuzuje jméno Československé republiky za hranicemi.

Při předběžném vyšetřování tohoto případu projevil se jako význačný znak na úředních místech naprostá neochota ku sdělování bližších podrobností o celém případu a zdánlivá neinformovanost úředních činitelů, naproti tomu však v širší veřejnosti [je] ohromný zájem na celém případu, snaha informovati kdekoho o věci, při čemž zprávy, které z tohoto pramene přicházely, lze označiti než za zprávy zveličené, jak tomu obvykle bývá při propagandě šeptem, která pracuje bezohledně, t.j. bez ohledu na zájmy státu, jen s tím zájmem, vyvolati co možná největší sensaci.

První stránka zprávy pro ministra z 3. července 1947
(archiv ministerstva vnitra)

Květnová revoluce v r. 1945 ve vnitrozemí Čech a Moravy prošla ve dnech 5.-9. května 1945, popř. ve dnech těsně následujících. To ovšem bylo pouze ve vnitrozemí Čech, naproti tomu v býv. Sudetech počala se revoluční činnost projevovati daleko později, tj. ke konci měsíce května a v měsíci červnu, a poněvadž právě v těchto zemích bylo mnoho Němců, kteří se dopouštěli nespravedlností, utlačování a zvěrstev na českých lidech, kteří žili v pohraničí, měla tato revoluce v pohraničí mnohem více zaostřenější postoj vůči Němcům a projevovala se v mnohých krajích snahou po docílení odplaty za to, co Němci spáchali na českém národu.
Z tohoto hlediska jest také posuzovati případ žatecký, správněji řečeno případ postoloprtský, který v poslední době, dík nezodpovědné politické činnosti některých politických funkcionářů, zbytečně rozvířuje náš politický život a ohrožuje tak a zostuzuje jméno Československé republiky za hranicemi.

Při předběžném vyšetřování tohoto případu projevila se jako význačný znak na úředních místech naprostá neochota ku sdělování bližších podrobností o celém případu a zdánlivá neinformovanost úředních činitelů, naproti tomu však v širší veřejnosti [je] ohromný zájem na celém případu, snaha informovati kdekoho o věci, při čemž zprávy, které z tohoto pramene přicházely, lze označiti než za zprávy zveličené, jak tomu obvykle bývá při propagandě šeptem, která pracuje bezohledně, tj. bez ohledu na zájmy státu, jen s tím zájmem, vyvolati co možná největší sensaci.

Vysvětlení neochoty úředních činitelů ku přesnému informování nadřízených úřadů dlužno hledati především v obavě před represivními zákroky přímo nadřízených, ať již úředních, či lidovládných činitelů, dále pak, a v tom dlužno spatřovati pravou příčinu, ve přílišném zpolitisování všech úředních složek, které pak snaží se sloužiti pouze stranám a zapomínají na to, že jejich úkolem je zejména sloužiti státu a vlasti.

Za těchto okolností bylo celé vyšetřování případu velmi znesnadněno a skutečně přesné a poctivé vyšetřování předpokládalo by pracné výslechy celé řady osob a jedině

Vojáci 1. československého armádního sboru na státních hranicích (privátní archiv E. Vacek)

tak bylo by lze získati skutečný přehled o vině či nevině na věci zúčastněných osob.

Za těchto předpokladů lze se omeziti než na informativní sdělení, která byla učiněna vyšetřujícím úředníkům, a to:

DR. FÍLA, vedoucí kriminální úřadovny v Žatci, o věci je naprosto neinformován, ví než, že došlo v Postoloprtech k nějakému většímu střílení, podrobnosti mu nejsou známy a vypráví prý se jen, že tam bylo již několik komisí z Prahy.

HÁJEK, krim. asistent O-Stb v Mostě. Tento obíral se již několikráte tímto případem na podkladě různých anonymních dopisů, které mu byly dány k vyšetření. Především byly to anonymní dopisy, které chodily na Tomáška, nynějšího předsedu MNV [2] v Postoloprtech, který byl činěn zodpovědným za to, co se v Postoloprtech stalo. Ve skutečnosti však Tomášek nemůže býti činěn zodpovědným, ale spíše stává proti němu podezření, že se měl dopustiti krádeží šatstva, kožichů a radioaparátů. Ohledně radioaparát[ů] je podezření proti němu zesilováno tím, že jeho syn je radiomechanikem a nějaké opravené radioaparáty v Postoloprtech skutečně rozprodával.

Za odstřelení Němců v Postoloprtech, dle vyšetření provedeného Hájkem, činí veřejnost zodpovědným: kpt. Zíchu, dříve Petrova [3], který byl zástupcem velitele OBZ [4], 5. štáb a byl již ve věci vyslýchán asi 4 dny 5. oddělením hl. štábu. Zicha přišel s východní armádou, ačkoliv původně sloužil v západní armádě, a je původem ze Žatce. T.č. je předsedou ONV v Žatci. Dále je obecenstvem obviňován ze zastřelení Němců jistý por. Čubka [5], který v revolučních dnech se zdržoval v Postoloprtech.

Ve věci došlo také O-Stb Žatec upozornění na Marka [6], býv. příslušníka SNB [7], který byl velitelem první anonymní policie v Postoloprtech, že měl svlékati do naha Němky a okrádati je o skvosty. Tento Marek svaluje vinu na jiné, na podporučíka Farkače a majora Fišeru, a celá tato akce prý měla býti prováděna za asistence armády a za velení dvou aspirantů.

Hájek odhaduje počet osob, které jsou pochovány v hromadných hrobech, asi na 2 500 osob, kromě ještě těch, kteří jsou pochováni v některých dílčích hrobech. Jinak uvedl Hájek, že obecně se mnoho mluví, že mezi Němci, před jich odsunem, se vyprávělo, že jsou to druhé Lidice, mezi Čechy pak tento celý ostrý postup proti Němcům byl schvalován, dnes však se stal předmětem politického boje, kterého je používáno ku škodě státu. V době revoluční orgánové OBZ měly v kraji neomezenou moc, nikdo se jim nepostavil na odpor a řídící učitel Zelinka, který dosud dlí v Postoloprtech, šel si ve věci stěžovati na posádkové velitelství, kde byl odmítnut s tím, že je na orgány OBZ malé i posádkové velitelství.

SOBOTKA, prap. SNB stanice Postoloprty, zdráhal se nejprve uvésti své jméno a teprve po delší době je uvedl. Prohlásil, že až dosud, pokud je mu známo, zajímal se o věc major Dr. Suchomel a dále státně-bezpečnostní úřadovna v Mostě. Střílení vedl kpt. Černý [8] a npor. Čubka, oba od OBZ, a počet zastřelených osob odhaduje na asi 700 osob. Zmíněný již Marek vybíral prý pouze pro OBZ Němce, ač sám nebyl se stanoviska retribuce čistý. Jinak žádných podrobností nemohl uvésti.

PETERKA, vrch. stržm. SNB a velitel stanice v Postoloprtech, byl osobně stíhán mimořádným lidovým soudem pro provedení domovní prohlídky v r. 1941 a zabavení střelné zbraně, byl však osvobozen a později jak očistná komise, tak i nalézací komise ONV řízení proti němu za-

Revoluční gardy v Lounech (privátní archiv E. Vacek)

stavila. Je zatrpklý, cítí se nespravedlivě stíhán, těžce nese následky tohoto stíhání, že nebyl dosud povýšen. Celý případ tak, jak byl líčen jím, působí dojmem, že mu skutečně bylo ukřivděno.

Ohledně postoloprtského případu uvedl, že věc tam vyšetřovali major Dr. Suchomel od MNO a dále státní bezpečnost z Mostu a Prahy. O nějakých jiných, zejména politických osobách, není mu nic známo, připouští však, že v Postoloprtech byli i lidi z Německa, kteří místa fotografovali, a dále uvádí, že Němci, kteří odcházeli s odsu-

nem, prohlašovali, že v Německu se o věci ví a že ví o věci i cizina.

Peterka prohlašuje, že dle jeho odhadu bylo odstřeleno 800-1100 osob německé národnosti, mezi nimi ovšem i ti, kteří zůstali v Sudetech po jich obsazení. Uvádí, že mnozí z těchto, když byli odstřelováni, volali česky: „Pozdravujte republiku, já ještě nejsem mrtvý" apod.

Doba, kdy k těmto exekucím došlo, je podle výpovědi Peterky asi od 29. května až do poloviny června 1945, kdy exekuce úplně najednou a náhle skončily. V té době, kdy k exekucím došlo, byly utvořeny v Postoloprtech 3 exekutivní skupiny:

1./ Úderná rota /četa/, která byla záhadnou složkou, oblečenou ve vojenské uniformy zahraniční armády, při čemž její velitelé stále měnili své distinkce. Skupina měla k disposici 3 malé tanky a skládala se z velitelů kpt. Černého [9], npor. Petrova-Zichy a ještě ze dvou důstojníků.

2./ Druhá skupina byla skupina OBZ, jejímž velitelem byl por. Čubka, a u které také působil již zmíněný Marek.

3./ Třetí skupina byli vlastně strážcové zatčených lidí u soudu, do které patřil jakýsi Smutný, zdržující se dosud v Postoloprtech, železniční zaměstnanec Kočí a nějaký Obermayer, původem z Loun, kterému se sice říkalo „pane doktore", ač ve skutečnosti byl dozorcem vězňů.

Prvá a druhá skupina většinou pracovala dohromady, OBZ však velmi často pracovalo na vlastní pěst. Rozkazy k exekucím vycházely od Černého, Petrova-Zichy, Čubky i Marka, při čemž však Marek byl více méně vykonavatelem.

Třetí skupina prý nepopravovala. Vedoucím této skupiny byl Smutný a její činnost se spíše omezovala na vyslýchání zadržených osob, při čemž tyto byly týrány.

Pokud je Peterkovi známo, je v Postoloprtech 7 hromadných hrobů [10]:

U měšťanské školy – pohřbeno asi 300–500 osob,

v Levonické bažantnici – pohřbeno asi 350 osob,

v lese Na vinici – pohřbeno asi 60 osob a

v postoloprtské bažantnici, kde jsou v celku asi 4 hromadné hroby po 60 osobách, celkem tedy asi 240 osob.

Mezi mrtvými, pokud je Peterkovi známo, jsou asi 4 chlapci kolem 12 roků, příslušníci Hitlerjugend.

Původem Němci, kteří byli popraveni, byli z Postoloprt a okolí, dále ze Žatce a od Bíliny.

Podle náhledu Peterkova, informátorem politických kruhů v této věci může býti jakýsi obchodník Beneš z Postoloprt, který původně byl organisován u KSČ, nyní je organisovaný u nár. soc., a dále jistý František Nasvetr, pravděpodobně soc. demokrat, rovněž z Postoloprt.

Poněvadž vícekráte vyskytlo se během vyšetřování jméno ZELINKA [ZELENKA] [11], řídící učitel z Postoloprt, byl požádán vrch. stržm. Peterka, aby ho pozval na stanici SNB k informativnímu výslechu. Tomuto odepřel Zelinka se vůbec dostaviti a když Dr. Hora [12] jej požádal osobně telefonicky, aby se dostavil, slíbil tak učiniti. Nedostavil se však ani během půl hodiny a z toho důvodu upustili orgánové od jeho výslechu, poněvadž tím a jeho neochotou by bylo celé vyšetřování značně prodlužováno. Podle zjištění je jmenovaný příslušníkem nár. soc. strany a podle sdělených informací není vyloučeno, že týž je jedním z informátorů politických kruhů. Mezi širší veřejností ovšem Zelinka je označován za zodpovědného za to, co se dálo v květnových a červnových dnech r. 1945 v Postoloprtech, vzhledem k tomu, že týž byl předsedou MSK v Postoloprtech a nepodnikl nic takového, co by mohlo zabrániti prováděným exekucím.

Zatím, co bylo prováděno toto, lze říci oficielní vyšetřování, detektivové, kteří jeli s sebou pro potřebu vyšetřujících úředníků, prováděli šetření mezi místním obyvatelstvem a tu pak zjistili, že mezi ním jsou rozšířeny pověsti, které se zdá, že jsou dílem než bujné fantasie.

Tak jistý JOSEF GRÜNER, zámečník z Postoloprt tř. Legií č. 95, prohlásil, že v Levonické bažantnici je pohřbeno 3 000–4 000 osob.

Jinak potvrzoval sdělení VLADISLAVA HAMOUSE, lakýrníka z Postoloprt, tř. Legií čp. 294, který vypovídal, že v Postoloprtech řádil zejména por. Čubka, který nechal vybubnovat, že všichni Němci od 14 do 60 let mají se okamžitě dostaviti do kasáren a večer je pak nechal postříleti. Na Němcích prý bylo prováděno nelidské týrání, byli věšeni hlavou dolů, zapálen[y] pod nimi ohně, pak sňati a rozžhaveným železem propichován jejich žaludek. Při

Revoluční garda a partyzáni (privátní archiv E. Vacek)

tom byly jim uříznuty uši, nos, pohlavní úd apod. Teprve potom prý byli zastřeleni.

Tomuto nelidskému zacházení prý přihlížela 13-15 letá děcka, většinou děvčata. Hamouz dále vyprávěl, že 3 000 osob, podle jeho náhledu, je málo. Sám Hamouz dělal spojku mezi oficielní armádou a por. Čubkou. Jednou prý k němu přišel, aby předal hlášení, tehdy však byli všichni opilí a když slyšel několik výstřelů a viděl zastřelení 3 osob, raději utekl. Na útěku byl pronásledován vojínem s automatem, který po něm střílel.

Při předvádění[13] Němců byl prý také postřelen jakýsi Fritz Schmelzer, Němec, který na prohlášení někoho z davu byl vyřazen z předvádění, neboť prý bylo řečeno, že je to dobrý chlap. Po vyléčení utekl tento Schmelzer přes hranice a nalézá se v angl. okupační zóně, kde pracuje jako malíř pro Angličany na propagačních letácích. Veškeré informace o postoloprtském případě dal prý k disposici Angličanům a tito mu pak přivezli jeho manželku odněkud z Podmokel.

RICHARD ROSNER, 18letý elektrotechnik z Postoloprt, nám. T. G. Masaryka, prohlásil, že zejména řádil ppor. Farkač. Sám Rosner byl poslán do levonické bažantnice kopat díry pro mrtvoly, z nichž jedna byla 10 m dlouhá a 3 m hluboká. Celkem prý tam byly vykopány 3 jámy. Dále byly vykopány jámy v okolí školy. Ve věci by prý také mohli sděliti podstatné věci Smutný a švec Kopřiva.

VLČEK, úředník MNV v Postoloprtech, vyřizuje agendu Mezinárodního Červeného kříže. Podle jeho odhadu je asi 5 000 mrtvých. Týž uvedl, že dostal od nějaké Němky dopis, aby jí podal zprávu o jejím manželovi, a ta bezpečně prý ví, kde týž byl pochován. K pohřebištím prý chodí Němci se modlit a na Dušičky prý se tam objevily svíčky.

Celkem uvedení se vyjádřili, že v Postoloprtech se skutečně dála zvěrstva, že však za ně je zodpovědný i předseda MSK Zelinka, poněvadž se nesnažil jim zabrániti.

Z celkového vyšetření vychází najevo, že zodpovědnými za tato zvěrstva a za prováděné popravy jest především činiti příslušníky armády, kteří žili vlastně ještě v době válečné, když do těchto krajů přišli, a pro které lidský život neměl naprosto žádné ceny. Z tohoto hlediska jest také celou věc posuzovati a nelze činiti za to odpovědným příslušníky nějaké politické strany nebo dokonce jednu politickou stranu. Tato činnost vojínů byla jednotným výrazem přání a vůle všeho českého lidu po zasloužené odplatě za surovosti Němců a nikdo se v té době nad podobnými činy nepozastavoval. Otázka tato, tj. otázka případu postoloprtského, musí býti řešen[a] bez jakéhokoliv zásahu do širší veřejnosti, neboť vážně by mohla ohroziti zájmy československého státu v zahraničí.

Způsob řešení této otázky je možný provésti exhumací a nechati pak všechny mrtvoly spáliti v nejbližším krematoriu. Tím by bylo zabráněno tomu, aby k těmto místům dostavovali se Němci a označovali je jako místa, kde Němci trpěli[14]. Tento postup sice není nutný vzhledem k tomu, že mrtvoly jsou dobře ukryté, avšak právě z důvodů, aby nebyla zachována na Němce místa památečná, na které by mohli poukazovati jako na místa, kde jejich příslušníci trpěli, by se podobný postup odporučoval.

Dlužno ještě uvésti, že značné obtíže na územních místech působí otázka osob nezvěstných a dotazy Mezinárodního Červeného kříže, jimiž je pátráno po osobách, které snad nacházejí se mezi pohřbenými v okolí Postoloprt. Není ovšem vyloučeno, že celá řada těchto osob, na které přicházejí tyto dotazy, zdržuje se nyní již v Německu, neboť právě v těchto revolučních dnech byla bez jakýchkoliv předpisů a zjišťování totožnosti odsunuta do Německa celá řada Němců, takže právě tito pohřešovaní se mohou nyní nacházeti v Německu.

Z politického stanoviska lze, jak již bylo podotknuto, říci, že tehdy se na těchto exekucích zúčastňovali všichni, bez ohledu na politickou příslušnost, a že většina tehdy přítomných razila právě ono heslo, které platilo i v jiných místech v českých zemích: „dobrý Němec – mrtvý Němec". Nelze proto vyloučiti, že kdyby věc byla do podrobna vyšetřována, že by bylo shledáno, že za celou věc jsou zodpovědní i příslušníci jiných politických stran, jedině snad s vyloučením strany lidové, která v té době organisačně ještě vůbec nepracovala.

Jinak politicky jest patrno, že celá tato akce má za úkol odstraniti předsedu ONV v Žatci, příslušníka komunistické strany Jana Zichu, a že za tento požadavek se staví ostatní strany Národní fronty. Při vyšetřování měli úředníci snahu vyslechnouti i Jana Zichu o věci, to však bylo nemožné, poněvadž týž dlí na léčení mimo Žatec.

V krajském i okresním sekretariátě KSČ, v Kladně – pokud se týče v Žatci – bylo zjištěno, že komunistická strana se staví za Zichu a že jeho odstranění z místa předsedy ONV by velmi těžce dolehlo na politické postavení strany v žateckém okrese. V krajském sekretariátě také byl vyšetřujícím úředníkům předán opis životaběhu Zichy, který vylučuje naprosto, že by osobně se byl zúčastnil nebo dával rozkazy k tomu, aby Němci byli popravováni. Je mu sice známo, že došlo v Postoloprtech k tvrdším zásahům, tyto však jsou plně podloženy vyhlášením stanného práva provokacemi Němců[15], neoprávněným držením střelných zbraní a nedodržováním vyhlášených vojenských předpisů.

V Praze dne 2. července 1947.

Hora[16]

[druhý podpis nečitelný]

1. Václav Nosek (1892-1995) původně havíř, odborář a sociální demokrat, patřil 1921 k zakládajícím členům Komunistické strany Československa, od roku 1929 člen ústředního výboru a od 1945 v předsednictvu ÚV KSČ. V anglickém exilu byl zástupce předsedy Československé rady, 1945-1953 ministr vnitra, následně až do své smrti ministr práce a budování.

2. Místní národní výbor, nespodnější jednotka nově vytvořené struktury státní správy, která odpovídala ve své formě „sovětům" (česky rada) v SSSR. Zdánlivě demokraticky legitimni, byly vybaveny rozsáhlými plnomocemi, které byly převážně v rukou jejich předsedy.

3. Jan Zícha byl vojenský zpravodaj s krycím jménem „poručík Petrov". Patřil k samostatně činné zpravodajské jednotce 1. československé divize a pracoval jako spojový důstojník mezi pražským hlavním štábem a předsunutým štábem v Postoloprtech. Jeho nadřízený v tomto zpravodajském odboru byl štábní kapitán Šteiner. Postoloprty měly býti hlavní sídlo 1. divize a z tohoto účelu mělo býti „zajištěno". K úkolům zajištění patřilo „vyčistění prostoru" od Němců.

4. OBZ, Obranné (vojenské) zpravodajství. OBZ vzniklo rozkazem generála L. Svobody 7. ledna 1945 u československého sboru v SSSR. OBZ vzniklo na přímou žádost gen. Mechlise, který stál v čele zpravodajské služby (NKWD) u 4. ukrajinské fronty. O vytvoření OBZ však Svoboda rozhodl bez vědomí a souhlasu MNO exilové vlády. Do čela prosadili Sověti nadporučíka v záloze Bedřicha Reicina (1911-1952) proti vůli L. Svobody. 16. dubna 1945 byl kpt. Bedřich Reicín (viz též 246, pozn. 1) jmenován do funkce náčelníka Hlavní správy obranného zpravodajství (HS OBZ). Prokazatelně mělo vedení KSČ okolo Klementa Gottwalda velký zájem na jeho jmenování. V následné době se OBZ stalo skutečně nejmocnějším nástrojem k uchopení moci komunistů v Československu. Nebylo vázáno na příkazy a vyhlášky MNO, ale pouze na příkazy HS OBZ vydané Reicínem, a tím působila v armádě jako autonomní jednotka. Naopak se jí podařilo kontrolovat státní orgány. Neboť do konce roku 1945 platila v Československu „obranná pohotovost", kde armáda byla odpovědná za bezpečnost v zemi. Na základě tohoto úkolu kontrolovalo OBZ též bezpečnostní odbory a orgány ministerstva vnitra. Mělo za úkol jednak zajistit vnitřní a vnější bezpečnost armády, jednak postupovat proti nepřátelským organizacím a agentům a ochraňovat průmyslové objekty před špionáží a atentáty. Ve skutečnosti stála v čele v boji s protivníky KSČ a při vyhnání Němců, kde její agenti měli v podstatě neomezenou moc. Toto měli minimálně do konce roku 1945, kdy měli neomezené pravomoce oproti všem bezpečnostním sborům a armádním jednotkám a mohli bez ohledu na právo a zákony každého zatknout, odvléci nebo zavraždit. Vliv OBZ a jejich náčelníka Reicína (od roku 1948 brigádní generál) trval až do padesátých let. 1952 byl Reicín během „čištění" komunistické strany v politických procesech odsouzen k smrti a popraven. Literatura: František Hanzlík: Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945-1950, vydal Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Praha 2003; Ladislav Kudrna, Vojenské obranné zpravodajství (1945-1950) časopis Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů, ed. Ústav pro studium totalitních režimů Praha 2008/ 1, s. 76-89.

5. Por. Jan Čubka (někdy uváděn také jako Čupka) sloužil jako voják armády (tzv. zajišťovací divize) Slovenské republiky na východní frontě. Po dovolené a návratu do SSSR přeběhl k partyzánům, posléze vstoupil do čs. jednotek a do Československa se vrátil jako příslušník OBZ. V operační skupině, jež měla za účelem přesunu štábu 1. divize do Postoloprt „vyčistit" tamní prostor, velel koncem května 1945 na místě bezpečnostnímu oddílu OBZ (u 1. čs. armádního sboru v SSSR dříve tzv. polní četnictvo). Z výsledků pozdějšího vyšetřování vyplynulo, že Čubka a jemu podřízení vojáci se na popravách v Postoloprtech podíleli zřejmě nejintenzivněji. J. Čubka odešel s hodností nadporučíka z aktivní vojenské služby na jaře 1946. Srv. Tomáš Staněk: Poválečné „excesy", s. 114-129.

6. Bohumír Marek byl v letech 1929-1938 četníkem v Postoloprtech, 9. května byl znovu vzat do policejní služby. Koncem měsíce byl Zíchou=Petrovem pověřen shromažďováním Němců v Žatci, Postoloprtech a okolí. Byl také velitelem tábora v postoloprtských kasárnách.

7. SNB=Sbor národní bezpečnosti.

8. Kapitán Černý nepatřil k OBZ (Tomáš Staněk: Poválečné „excesy" v českých zemích v roce 1945 o jejich vyšetřovaní". Praha 2005).

9. Kpt. (v létě 1947 již škpt.) Vojtěch Černý uprchl v roce 1939 do Polska, kde měl vstoupit do vznikajícího čs. legionu. Později se již jako příslušník čs. vojska v SSSR zúčastnil řady bojových akcí, u Bílé Cerekve byl těžce raněn. Byl nositelem Československých válečných křížů 1939 a dalších vojenských vyznamenání včetně sovětského a jugoslávského. V operační skupině „čistící" Postoloprtsko na sklonku května a začátkem června 1945 velel jako důstojník zařazený k 1. oddělení štábu 1. divize průzkumné skupině. Jeho jednotka hlídala kasárna, podle jeho výpovědi tento úkol patřil též do odpovědnosti OBZ. Jeho vystupování prý bylo hodně tvrdé a skutečnost, že vydával přímé rozkazy k exekucím (viz např. dok. 82, pozn. č. 8), ani tehdejší vyšetřování nevylučovalo. Srv. Tomáš Staněk: Poválečné „excesy", s. 114-129.

10. K číslům, poloze a osazení hrobů viz S. 238.

11. Rudolf Zelenka, ředitel školy a nadporučík v záloze byl 1945 předseda místní správní komise (MSK).

12. Dr. Jan Hora, podpisovatel tohoto dokumentu byl zpravodajský pracovník v ministerstvu vnitra (viz poslední poznámka).

13. Při předvádění byli zajatci prohledáváni na skvosty a tetování, které měli příslušníci SS a dalších nacistických organizací.

14. Srv. Poznámky H. Voitla k náčrtu masových hrobů, s. 232.

15. Odůvodnění těchto zločinů na německém civilním obyvatelstvu, v tomto dokumentu označených jako „zvěrstvo", provokacemi, odbojem, vlastněním zbraní a údajnými aktivitami skupiny „Werwolf" (viz k tomu s. 177) se nachází i další v zde otisknutých dokumentech. Tomu ale odporuje výpověď předsedy Žatecké správní komise Rožky o poslušnosti Němců (viz. s. 180), ale také další svědectví: „K velkému překvapení pozorovatelů nečinili Němci ... skoro žádný odboj. (...) Obecné a skoro příšerné ticho velké části německého obyvatelstva bylo předmětem mnoha českých ... zpráv (...) Také noviny potvrzovaly Němcům, že se chovají podbízivě, a že si Čechoslováci na to zvykli" (R. M. Douglas, „Spořádaný transfer", něm. vydání, *Ordnungsgemäße Überführung – Die Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg*. München 2012, s. 147, 1950-51). Též Tomáš Staněk, *Verfolgung*. Wien 2002, s. 181-182.

16. Materiál je podepsán dr. Janem Horou, před válkou vysoce postaveným policejním úředníkem na úseku zpravodajství. Za okupace byl po určitou dobu vězněn, po propuštění pracoval na OÚ v Boskovicích. Po květnu 1945 se stal blízkým spolupracovníkem vlivných komunistů v bezpečnostním aparátu. V srpnu 1945 nastoupil do odboru „Z" MV, působil mj. také jako předseda zvláštní vyšetřovací komise MV, která připravovala podklady pro proces s K. H. Frankem a retribuční řízení proti provinilcům, kteří měli stanout před Národním soudem. Také v této funkci se řídil pokyny komunistů. Od konce roku 1946 do konce roku 1947 působil Hora na VII. odboru MV jako přednosta skupiny VII-C, tj. státobezpečnostní služby. Od ledna 1948 řídil nově vytvořenou Ústřednu StB při MV, která byla přímo podřízena III. odboru MV. Koncem července 1948 byl z funkce odvolán předsednictvem ÚV KSČ. Koncem roku 1948 se stal Hora přednostou odboru MV, který zodpovídal za odsun Němců a prověřování reemigrantů.

Předběžná zpráva k případu Postoloprty a Žatec z 28. července 1947

S tímto spisem byla obeznámena vyšetřovací parlamentní komise, která prováděla výslechy 30.-31. července 1947 v Žatci. Protokoly vyšetřování jsou zde následně zveřejněny po této předběžné zprávě.

[Deset strojopisných stránek, stránky 1-10 pročíslované]

Ev. č. 4

Věc: Porevoluční události – případ Postoloprty a Žatec – společná zpráva ministerstva národní obrany a vnitra.

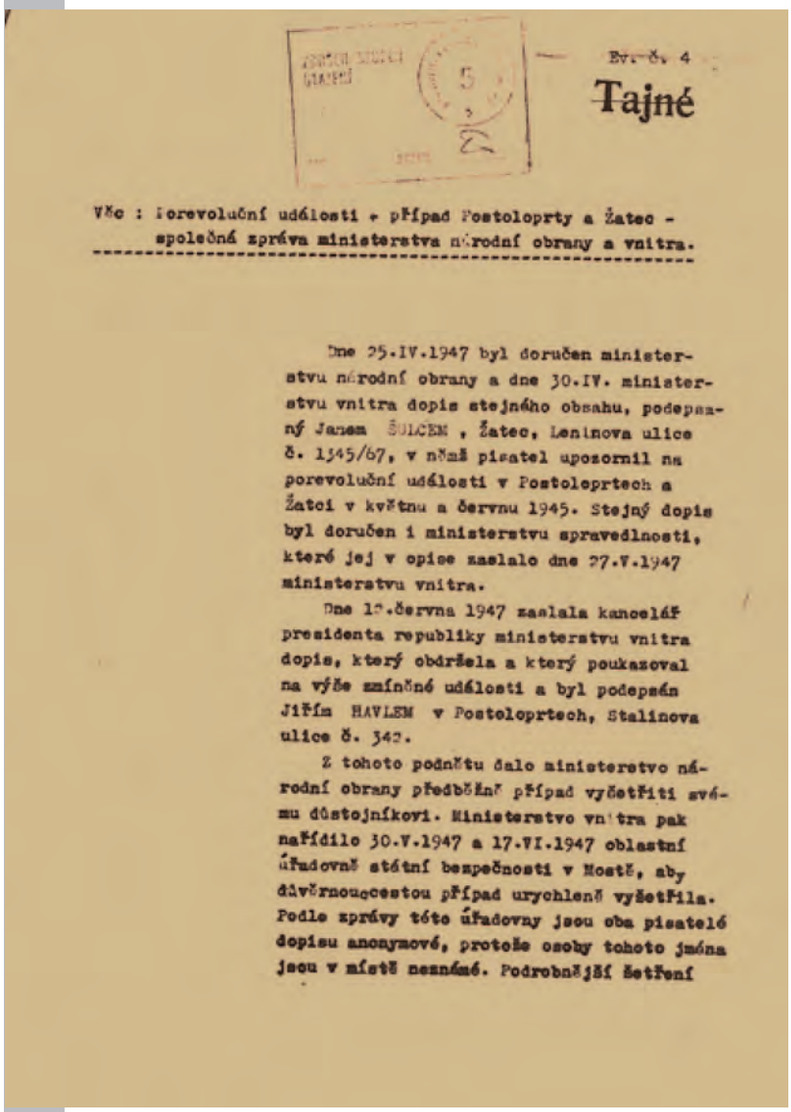

Ev. č. 4

Tajné

Věc : Porevoluční události - případ Postoloprty a Žatec - společná zpráva ministerstva národní obrany a vnitra.

Dne 25.IV.1947 byl doručen ministerstvu národní obrany a dne 30.IV. ministerstvu vnitra dopis stejného obsahu, podepsaný Janem ŠULCEM , Žatec, Leninova ulice č. 1345/67, v němž pisatel upozornil na porevoluční události v Postoloprtech a Žatci v květnu a červnu 1945. Stejný dopis byl doručen i ministerstvu spravedlnosti, které jej v opise zaslalo dne 27.V.1947 ministerstvu vnitra.

Dne 12.června 1947 zaslala kancelář presidenta republiky ministerstvu vnitra dopis, který obdržela a který poukazoval na výše zmíněné události a byl podepsán Jiřím HAVLEM v Postoloprtech, Stalinova ulice č. 342.

Z tohoto podnětu dalo ministerstvo národní obrany předběžně případ vyšetřiti svému důstojníkovi. Ministerstvo vnitra pak nařídilo 30.V.1947 a 17.VI.1947 oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mostě, aby důvěrnou cestou případ urychleně vyšetřila. Podle zprávy této úřadovny jsou oba pisatelé dopisu anonymové, protože osoby tohoto jména jsou v místě neznámé. Podrobnější šetření

První strana předběžné zprávy pro Parlamentní vyšetřovací komisi s razítkem „Tajné" (archiv ministerstva vnitra)

Dne 25. IV. 1947 byl doručen ministerstvu národní obrany a dne 30. IV. ministerstvu vnitra dopis stejného obsahu, podepsaný Janem ŠULCEM, Žatec, Leninova ulice č. 1345 / 67, v němž pisatel upozornil na porevoluční události v Postoloprtech a Žatci v květnu a červnu 1945. Stejný dopis byl doručen i ministerstvu spravedlnosti, které jej v opise zaslalo dne 27. 5. 1947 ministerstvu vnitra.

Dne 12. června 1947 zaslala kancelář presidenta republiky ministerstvu vnitra dopis, který obdržela a který poukazoval na výše zmíněné události a byl podepsán Jiřím HAVLEM v Postoloprtech, Stalinova ulice č. 342.

Z tohoto podnětu dalo ministerstvo národní obrany předběžně případ vyšetřit svému důstojníkovi. Ministerstvo vnitra pak nařídilo 30. V. 1947 a 17. VI. 1947 oblastní úřadovně státní bezpečnosti v Mostě, aby důvěrnou cestou případ urychleně vyšetřila. Podle zprávy této úřadovny jsou oba pisatelé dopisu anonymové, protože osoby tohoto jména jsou v místě neznámé. Podrobnější šetření prováděno již nebylo, poněvadž v té době byla zřízena vyšetřovací komise bezpečnostního výboru ÚNS[1] a nebylo žádoucí, aby vlastní vyšetřování komise bylo ztíženo předběžným vyšetřováním bezpečnostních nebo vojenských orgánů.

Z tohoto důvodu předkládá ministerstvo národní obrany a ministerstvo vnitra tuto předběžnou zprávu o událostech v Postoloprtech a Žatci v květnu a červnu 1945.

Po osvobození ujaly se správní moci v Žatci místní správní komise, jejímž předsedou byl Antonín ROŽEK[2] a okresní správní komise, vedena předsedou dr. PETRAŠKEM[3]. Antonín Rožek je žateckým usedlíkem již z doby první republiky a zdržoval se tam i za okupace. Jeho spolupracovníkem stal se Ing. Adolf REISER[4], báňský úředník, který – jak se později ukázalo – byl dokonce členem SS a vůdcovského sboru SA. Teprve později byl zatčen a údajně na pokyn dr. Petráška odsunut do Německa. Dalším funkcionářem MSK [Místní Správní Komise] v té době byl Karel HÁS, který dříve se podepisoval HAAS[5]. I ten nebyl osobou mravně spolehlivou, poněvadž byl mnohokráte trestán a byl později zbaven své funkce, podle informace stal se však národním správcem[6] žateckého velkoobchodu s chmelem. Oba tito funkcionáři MSK dopustili se údajně krádeží a zpronevěr státního majetku.

Dr. PETRAŠEK působil v Žatci jako advokát již za první republiky a po obsazení 1938 přešel do Loun, kde pokra-

čoval ve výkonu advokacie. Krátce po osvobození přišel do Žatce a údajně s plnou mocí ONV [Okresní Národní Výbor] v Lounech ujal se funkce předsedy OSK v Žatci. Písemné potvrzení si dodatečně opatřil od ONV v Lounech dané 22. V. 1945. Dne 29. V. 1945 dostali se k dr. PETRAŠKOVI předseda NSK Antonín Roška, který předložil výnos ministerstva vnitra z 28. V. 1945, čísl. B-211/ 28-5-45-I/ 2 podle kterého byl pověřen členstvím v OSK v Žatci s povinností navrhnouti ministerstvu vnitra do 8 dnů další členy OSK. S ohledem na tuto situaci resignoval dr. PETRAŠEK na funkci předsedy OSK. Od tohoto okamžiku nastalo na určitou dobu jakési bezvládí.

Za této všeobecné situace, kdy v kraji potloukaly se německé vojenské jednotky i SS s plnou výzbrojí, podporovány usedlým německým obyvatelstvem, a kdy v činnosti pokračovaly německé jednotky Wehrwolfu [7], a kdy ruské jednotky nemohly celé území pacifikovat pro složitost národnostních poměrů, neboť většina obyvatelstva německé národnosti ovládala český jazyk [8], přišla do tohoto prostoru v polovině května 1945 první čsl. divize východní armády, složená z větší části z příslušníků slovenské národnosti. Jejím úkolem bylo zajistiti pohraničí, likvidovati jednotky německé armády a SS, vyhledati a bojovati proti jednotkám Wehrvolfů a usnaditi osídlení pohraničí Čechy a Slováky, kteří tam přicházeli z vnitrozemí, a to tím, že měl být prováděn odsun Němců. K tomu jest připojiti, že mimo této organisované složky vojenské nebylo tehdy v pohraničí ještě řádně organizovaných bezpečnostních sborů a pokud tam byly, byly jejich počty nedostatečné, naproti tomu do pohraničí přicházela řada neorganisovaných jednotek domnělých partyzánů a revolučních bojovníků, které byly vedeny zhusta osobami nezodpovědnými, často i vícekráte trestanými, které si nesprávně přisvojovaly důstojnické hodnosti. Tito lžipartyzáni dopouštěli se násilností proti civilnímu obyvatelstvu, krádeží a zpronevěr národního majetku, na druhé straně urychlili a umožnili vyčištění pohraničí od německých uprchlíků.

Mezi příslušníky první čsl. divize vyskytuje se kap. ČERNY, kap. Jan ZÍCHA, který jako zpravodajský důstojník užíval jméno PETROV, por. ČUBKA, ppor. FAKAČ a mjr. FIŠERA.

Podle zpráv došlo v té době ze strany Němců k několika provokativním činům proti čsl. armádě [9]. Z toho důvodu vydal tehdejší posádkový velitel v Žatci pplk. DUŘT, nynější posádkový velitel jednotky v Mimoni v dohodě s předsedou OSK dr. PETRÁŠKEM vyhlášku, podle které měli se soustředit na určeném místě Němci.

V Postoloprtech soustřeďování bylo provedeno ve dnech 16.-18. V. 1945 a na náměstí byli Němci roztříděni na skupiny – muži, ženy, děti a starci, přičemž muži byli odděleni od známých přislušníků SS, SA, funkcionářů NSDAP a jejich nacistických složek. Posléze uvedení byli dopraveni do kasáren v Postoloprtech, ostatní do internačního střediska v Postoloprtech. Této akce se zúčastnila i jednotka příslušníků SNB [Sbor Národní Bezpečnosti] pod vedením vrch. Stržm. Františka Kokaizla, nynějšího velitele stanice SNB v Žatci.

Pro úplnost jest dodati, že tento odsun nebyl prováděn podle pokynů československé vlády, které byly vydány daleko později, šlo tedy o odsunové akce neorganizované [10].

Internovaní příslušníci SS, SA a funkcionáři strany a jiných složek byli pak příslušníky ČSL zahraniční armády dopravováni na různá místa, kde byli stříleni a ihned zakopáni.

Soustřeďování Němců v Postoloprtech bylo prováděno za vědomostí a účastí kpt. Černého, který byl tehdy velitelem průzkumné roty I. Divise, a kde byli ještě dva jiní důstojníci neznámého jména. Například ZÍCHA-PETROV byl důstojníkem II. (zpravodajského) oddělení divise [11]. Další jednotkou byla bezpečnostní četa podřízená oddělení OBZ, jejímž velitelem byl poručík ČUBKA, který patrně jako s informátorem pracoval s Bohuslavem Markem. Zatčené osoby střežila skupina v níž se vyskytoval jakýsi Smutný, který dosud bydlí v Postoloprtech, železniční zaměstnanec Kočí a Obermajer, dozorce vězňů, původem z Loun. Nepodařilo se vyšetřit kdo dal rozkaz k provedení exekucí a kdo exekuce skutečně prováděl. Zjistilo se však, že nejvíce poprav provedla vojenská skupina, jejímž velitelem byl poručík ČUBKA.

Odhady o počtu popravených se velmi liší. Podle zprávy jsou v Postoloprtech tři hromadné a několik menších hrobů, do kterých byli zastřeleni a zakopáni;

a/ první je za obecní a měšťanskou školou u o okresní silnice směrem k Lišanům, kde je asi 700 zastřelených Němců, kteří byli pohřbeni do protitankového zákopu a střídavě zasypáni hlínou a chlorovým vápnem;

b/ druhý je v levonické bažantnici vzdálené asi 2 km od Postoloprt směrem k Letnicům. Tam má býti pohřbeno asi 500 osob:

c/ třetí je v postoloprtské bažantnici, kde je prý pohřbeno asi 1000 osob;

d/ několik menších společných i jednotlivých hrobů má být ještě v okolí Postoloprt.

Osoby tam pohřbené jsou nejen z Postoloprt, ale i z okresu žateckého a z přilehlých okresů. V Postoloprtech byl totiž zřízen internační tábor pro celou oblast. Mimo zmíněných vojenských složek účastnily se soustřeďování a internování Němců i jednotky civilní, přičemž zvláštní účast měla t.zv. garda, ve které zvláště působil zmíněný již člen MSK [Místní Správní Komise] HAS. Tato jednotka prováděla pak zvláště prohlídky Němců a zabavovala jim cenné věci – jako šperky, hotové peníze a vkladní knížky. Podle jedné zprávy měly tyto věci být odevzdány štábní-

mu rotm. Mikuláši ROTHOVI, nebylo však zjištěno, že by je byl odevzdal příslušnému úřadu. Podle další neprověřené zprávy byly osoby k popravám určovány na základě posudku Bohuslava MARKA [12], nar. 1898 v Postoloprtech, který nyní bydlí v Chomutově, ulice Rudé armády č. p. 49 a je zaměstnán jako svrškař. Před okupací bydlel v Postoloprtech a měl být obecním strážníkem. Po obsazení v r. 1938 odstěhoval se do obce Lenešic, okres Louny, kde byl v r. 1942 zatčen německou policii pro černou porážku, odsouzen do káznice, odkud se vrátil 1. 12. 1944. Po osvobození byl prý požádán, aby zřídil policii v Postoloprtech a i později bylo jeho služeb využíváno pro jeho znalost poměrů.

9. června 1945 ujal se bezpečnostních věcí v Žatci jistý KLATOVSKY, který tam působil až do svého odstranění do 12. VII. 1945. Od tohoto data působí v žateckém okrese organisovaná jednotka SNB [Sbor Národní Bezpečnosti]. Některé události z té doby budou patrně známy i praporčíku SNB Peterkovi ze stanice SNB Postoloprty.

Při prohlídkách Němců měl se dopustiti nesprávnosti ppor. Farkač, který dal příkaz, aby Němky se svlékaly do naha, aby se našly skvosty, které měly na těle ukryty. Týž má být nyní národním správcem dřevařského podniku v Ústí nad Labem. Farkač měl být velitelem internačních táborů na Žatecku.

Dne 3. června 1945 byla podobná akce soustřeďování Němců za účelem odsunu prováděna i v Žatci za účasti shora uvedených osob. Při tom však nedošlo k popravám – podle jedné zprávy byli na náměstí v Žatci zastřeleni dva Němci neznámého jména [13]. Tyto události jsou snad známé zmíněnému dr. Petráškovi, Klatovskému ze Žatce a vrch. strážmistru Kokajzlovi, veliteli stanice SNB v Žatci.

4. VI. 1945 byli podle informace Karla Valenty, předsedy MNV ve Výškově, okres Žatec soustřeďováni Němci v obci BŘVANY. Při tom byl zastřelen jeden Němec neznámého jména. Podle informace jmenovaného měla exekuci provést jednotka kpt. Zíchy.

Podle zprávy ze stejného pramene, která rovněž nebyla prověřena, byla dne 5. VI. 1945 kolem 2000 hod. obklíčena vojenskou jednotkou obec Výškov. Do obce přišli důstojníci, mezi nimi i kpt. ZÍCHA, kteří nařídili, aby německé obyvatelstvo se soustředilo na určeném místě. Němec Josef LINHART, 83 roků starý neuposlechl a byl na rozkaz jednoho z důstojníků zastřelen a byl zakopán u okresní silnice vedoucí touto obcí před domem č. p. 38. Tato událost je prý známá zmíněnému Karlu Valentovi, předsedovi MNV ve Výškově Jaroslavu MATASOVI ve Výškově a Josefu KOLÁŘIKOVI ve Výškově čp. 63.

Podle získané informace byl tento hromadný odsun Němců z kraje a likvidace zuřivých nacistů československou armádou schvalován v té době všemi příslušníky českého a slovenského národa. Námitky byly projeveny proti zašantročování národního majetku a proti tomu, že mezi odsunutými bylo zařazeno i několik občanů českého původu, z nichž někteří měli být i dokonce zastřeleni. Omluvou lze uvésti snad jen to, že šlo o mimořádné revoluční poměry, přičemž nebylo organisovaných bezpečnostních jednotek a jednotky vojska byly odkázány na informace některých nevhodných jednotlivců, kteří si tím vyřizovali své osobní účty. V té souvislosti byl jmenován zmíněný Bohuslav MAREK.

Pokud jde o vojenské jednotky je třeba uvážiti, že tito vojáci prodělali celou válku na východní frontě, kde poznali bezmezné krutosti německých okupantů proti sovětským vojákům a násilnosti na civilním obyvatelstvu. Vojenská jednotka I. Čsl. divise byla složena z převážné části z příslušníků slovenského národa, kteří jako partyzáni nebo vojáci odboje se připojili k československé zahraniční armádě.

Ve zprávách, kterých se ministerstvu národní obrany a vnitra dostalo o těchto událostech, vyskytuje se nejčastěji jméno důstojníků poručíka ČUBKY a kpt. ZÍCHY.

Poručík ČUBKA je slovenské národnosti, partyzán, který byl znám jako dobrý voják a velmi odvážný bojovník. Je prudší povahy. Když se MNO v červnu 1945 dovědělo, že v Žatci mělo dojít k nějakým násilnostem proti obyvatelstvu, byl odvolán a později demobilisován na Slovensko.

Kpt. ZÍCHA byl podle spolehlivé zprávy za první republiky menšinovým učitelem v Rumunsku, kde po vyhlášení války se připojil na výzvu generála Heliodora PIKY [14] k našemu odboji a byl jako velmi inteligentní a spolehlivý přidělen ke zpravodajské službě. Prováděl určité úkoly v Rumunsku a později na Středním východě.

V r. 1943 přišel do Sovětského svazu jako zpravodajský důstojník a byl přidělen ke 2. odděl. Štábu čsl. brigády s níž se vrátil do vlasti. Jeho známí z té doby se vyjadřují, že je povahy uzavřené, klidné a rozvážné a vylučují, že by byl dal podnět nebo se účastnil aktivně násilných akcí i proti německému obyvatelstvu, a i kdyby tomu tak bylo, že by se to tak stalo z jeho vlastního podnětu. Muselo by se to stát na rozkaz jeho velitele, nehledě k tomu, že jeho funkce jako důstojníka 2. oddělení obsahovala úkoly jiné.

Podle zjištění ministerstva národní obrany a vnitra, které lze dosud považovati za předběžné, neprovinil se jmenovaný činů, které jsou mu dnes připisovány. Je domněnka, že je k tomu tak proto, že ZICHA je dnes jediným důstojníkem, který v tomto kraji zůstal, a který mimo to zastává důležitou funkci jako předseda ONV [Okresní Národní Výbor].

Ministerstvo národní obrany.

Ministerstvo vnitra.

[žádný jmenovitý podpis]

V Praze dne 28. VII. 1947

Rozdělovník:

č. 1. Vyšetřující komise – pan poslanec dr. Bunža,
č. 2. Ministerstvo národní obrany – 5. odděl. hlav. štáb,
č. 3. Ministerstvo vnitra, VII. odbor,
č. 4. Ministerstvo vnitra – hlavní velitelství SNB
[= Sbor Národní Bezpečnosti]
č. 5. – záloha,
č. 6. – záloha,
č. 7. – záloha.

POZNÁMKY

1. ÚNS = Ústavodárné Národní Shromáždění.

2. Srv. Antonín Rožka srv. s.153 úvod Peter Klepsch

3. Srv. Petrásek, s.157 úvod von Peter Klepsch.

4. Obšírněji Ing. Reiser siehe Seite 184, 194.

5. Obšírněji Karel Hás (Karl Haas) s. 159, poz. 48 úvod Peter Klepsch.

6. „Národní správce" byl dosazen ke správě vyvlastněného německého vlastnictví zt.

7. Wehrwolf (německy pravopisně správně Werwolf) byla tajná odbojová organizace založená v září 1944 říšským vůdcem SS Heindrichem Himmlerem, která se měla dopouštět sabotážních akcí proti okupantům a kolaborantům v zázemí spojeneckých jednotek. Oznámená byla rozhlasovým projevem propagandisticky Goebelsem bez domluvy s Himmlerem 1. dubna 1945. Údajně se jednalo o „spontánní podzemní hnutí", v obyvatelstvu to však nemělo žádnou odezvu. Pouze v Říši došlo pod rouškou tohoto hnutí k ojedinělým vraždám na dezertérech a Němcích, kteří měli již dost války. Nebyly však organizovány mladistvými. Po Hitlerově smrti zakázal jeho nástupce admirál Dönitz 5. května 1945 tyto akce jako ilegální bojovou činnost. Na další děj války neměl „Werwolf" žádný dopad, ovšem na okupační praxi vzhledem k negativnímu vlivu této teroristické propagandy. U Američanů se vyvinula doslovná wervolfhysterie a též na území obsazeném sovětskou armádou došlo k svévolným zatčením a týráním sovětskou armádou. V Československu využívalo OBZ a politické zpravodajství odboru „Z" v ministerstvu vnitra tuto nacistickou propagandu ke vlastní propagandě proti místnímu německému obyvatelstvu. Vztahovala se na předválečné informace, podle kterých operovaly buňky werwolfu v pohraničí s centrem v Liberci. Každý nález zbraní a incident s Němci sloužil jako důkaz o jejich aktivitách. Ve skutečnosti nebyla ale tato podzemní aktivita nikdy dokázána. (K tomu též Tomáš Staněk, Persekuce „Verfolgung". Wien 2002, s. 182 ff.;.R. M. Douglas, „Ordnungsgemäße Überführung, Die Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg". München 2012, s. 147, 150-151).

8. Poznámka překladatele profesora Adalberta Wolraba, který se v této sporné době nacházel v Bezděkově u Žatce: „Popis situace v této zprávě, že v polovině května se v oblasti (míněný by musel být okres Žatec) nacházely a objevovaly německé vojenské a SS jednotky v plné výzbroji, podporované místním obyvatelstvem a německými jednotkami wervolfu, postrádají jakýkoliv podklad a jsou pouze ochranným tvrzením pro internování civilního obyvatelstva do koncentračních táborů (původně byly tyto tábory označovány jako koncentrační tábory, později jako pracovní). Do tábora v žateckých kasárnách byli internováni též muži z Postoloprt a ženy a děti do 14 let. Sovětská armáda obsadila celý okres Žatec, také zde nepobývaly žádné německé jednotky v plné výzbroji, neboť ruská armáda obsadila celou oblast, kterou měla pod kontrolou. Werwolf strašil pouze v českých hlavách. Také nesmyslné je tvrzení, že ruské jednotky nemohly celou oblast zpacifikovat, protože převážná část německého obyvatelstva ovládala českou řeč, neboť v této oblasti žili Němci, kteří mluvili nejméně česky. Je to tedy naprosto nepotvrzené tvrzení, že došlo z německé strany k provokativním činům. Provokativní činy byly pouze ochranným tvrzením tehdejšího místního vojenského velitele plukovníka Duřta a předsedy okresní správní komise Dr. Petráška, pro zdůvodnění kasernování celkového německého obyvatelstva Žatce v koncentračním táboře".

9. K tomu poznámka 8. profesora Wolraba. Proti tomu mluví též výpověď Rožky: „Němci poslouchali jako hodiny." (S. 180).

10. Mladší dějinný výzkum dokládá, že tzv. „divoké vyhnání" bylo politikou a vojenským velením plánováno k vytvoření hotové skutečnosti pro Postupimskou konferenci. Tyto zde zveřejněné zdroje potvrzují tento zjištěný stav. Při organizaci divokého vyhnání byla komunistická strana v čele, což je také jeden z důvodů k zatajení výsledků vyšetřovací komise z léta 1947. Obě ministerstva, která byla pověřena vyšetřením tímto jimi nepopíraným zvěrstvem, byla řízena komunisty. Ve vyšetřovací komisi byli sice také nekomunističtí zástupci národní fronty, především její předseda Bunda za křesťanské demokraty, ale podrobili se též politice utajování. Viz závěrečná rozprava vyšetřovací komise, s. 222.

11. Jan Zícha měl jako agent vojenského zpravodajství krycí jméno „Petrov". Druhý oddíl 1. divize byla zpravodajská jednotka.

12. K Bohuslavu Markovi srv. s. 157 úvod Peter Klepsch.

13. Srv. Líčení Peter Klepsch, s. 332, a Heinrich Giebitz, s. 329.

14. Heliodor Píka (1897-1949) bojoval od roku 1916 se spojenci proti Rakousko-Uhersku a Německu. Po roce 1938 prosazoval jako exilní politik československé zájmy. Podílel se též na uzavření Československo-sovětské dohodě o vojenské spolupráci. Jako vedoucí vojenské mise v Moskvě varoval již v srpnu 1941 presidenta Beneše, že Sovětských svaz nemá zájem na svobodném a demokratickém Československu. Přesto podepsal i on v listopadu 1943 tuto spojeneckou smlouvu. Marně se pokoušel následně prosadit velitele 1. československého sboru Ludvíka Svobodu jako hlavního velitele osvobozeneckých jednotek. V květnu 1945 byl Píka po únorovém komunistickém převratu zatčen a na základě údajné vlastizrady popraven. V roce 1968 byl s pomocí tehdejšího prezidenta Ludvíka Svobody rehabilitován.

Budova bývalého Okresního soudu v Žatci v Dvořákově ulici, dnes zvláštní škola (archiv Nadační spolek Žatec)

Výslechy před parlamentní komisí v Žatci 30.-31. července 1947

Týden po ministerské zprávě 2. července 1947 se usnesl bezpečnostní výbor Ústavodárného národního shromáždění (ÚNS) na návrh ministra vnitra Václava Noska na založení vyšetřovací parlamentní komise. Tato byla složena z pěti poslanců všech ve vládě zastoupených stran (Národní fronty), ze šesti poradců několika ministerstev, policie (SNB) a tří pracovníků tajné služby (StB)[1]*. Pod vedením poslance dr. Bohuslava Bunži*[2] *za Lidovou stranu. O těchto výpovědích před komisí 30. a 31. července 1947 existují v archivu ministerstva vnitra dva rozdílné protokoly. Stenografický protokol, ve kterém jsou výslechy uvedeny doslovně a kratší shrnutí*[3]*. Zde je podán doslovný a delší zápis, který byl v plném obsahu doposud zveřejněn pouze v německém jazyce*[4]*.*

[Titulní list, razítkem očíslováno č. 1, strojopis, číslo spisu poznamenáno ručně 300-27-5]

Stenografický zápis

o jednání vyšetřovací komise bezpečnostního výboru ÚNS[5]
v místnostech okresního soudu v Žatci
ve dnech 30. a 31. července 1947

[strojopis, strojopis stránky 1-138, orazítkované stránky 1-139]

[30. července 1947]

Antonín Rožka

Výpověď Antonína Rožka, autodopravce v Žatci, čp. 1057

BUNŽA /po napomenutí a zjištění generálií/: Pane Rožka, vy jste byl předsedou správní komise v Žatci?

ROŽKA: Ano, hned prvního revolučního výboru. Začali jsme působit 7. května 1945, kdy jsme přebírali německou policii. Pak byla ustavena správní komise.

BUNŽA: Kdy začala fungovat správní komise?

ROŽKA: Správní komise začala fungovat později, koncem června, na přesné datum se nepamatuji. To by věděl dr. Petrášek. Byl jsem zde na základě voleb do 5. října 1945, kdy přišel nový národní výbor na základě paritního zastoupení.

BUNŽA: Kdy sem přišel dr. Petrášek?

ROŽKA: Později, kolem 15. května, asi za 14 dní po tom, co jsme začali fungovat. My jsme z neznalosti věci používali razítko okresního národního výboru. dr. Petrášek řekl, že rozpouští místní národní výbor a stal se později předsedou správní komise. To bylo asi 16. května.

BUNŽA: Kdy sem přišla vojenská skupina vedená kapitánem Černým, poručíkem Čupkou a nadporučíkem Petrovem?[6]

ROŽKA: Černého a Čupku vůbec neznám a nevím, kdo byli. Petrov sem přišel asi koncem května, mohlo to být někdy kolem 20. května; na přesné datum se nepamatuji.

BUNŽA: Kdy se začalo s odsunováním?

ROŽKA: První soustředění bylo 3. června.

BUNŽA: Kdo ho nařídil?

ROŽKA: Nařídil je pan Petrov. Přišel ke mně a ptal se, chci-li, aby byl Žatec český. Řekl jsem: samozřejmě, čekáme na to 300 let.

BUNŽA: Jak probíhalo soustředění?

ROŽKA: Hned ráno obsadili Žatec a začali vyhánět lidi na náměstí. Šlo o sběr mužů od 14 do 65 let.

JUDr. Bohumil Bunža, předseda vyšetřovací komise, rok 1947 (privátní archiv)

BUNŽA: Kam šli potom s nimi?

ROŽKA: Nemám zdání. Podle řečí je odvedli do Postoloprt. Potom jsme však potřebovali pracovní síly a žádali jsme, aby nám je poslali.

BUNŽA: Chodili sem z Postoloprt na práci?

ROŽKA: Ano.

BUNŽA: Kdy bylo druhé soustředění?

ROŽKA: O týden nebo 10 dní později. To byly jenom ženy.

BUNŽA: To bylo zase z nařízení Petrova?

ROŽKA: To bylo v dohodě s národním výborem. Šlo o ženy případně i s dětmi do 60 nebo 65 let.

BUNŽA: Kdo zde potom zůstal z Němců?

ROŽKA: Němci byli v táborech a zase je propouštěli domů.

BUNŽA: Napřed bylo tedy soustředění mužů a potom žen. Zůstal zde ještě někdo, když odešly ženy? Kam odvedli ženy?

ROŽKA: Ženy odvedli sem do kasáren. Protože jejich počet byl veliký – bylo 14 tisíc žen a dětí – a tábor nato nebyl zařízen, prověřovalo se celý den a večer se ženy pouštěly domů. My jsme upozorňovali, že to nestačí. Potom se narychlo stavěly kotle a shánělo se živobytí. Nám se řeklo, že chceme mít Žatec do 10. června čistý, tak se to provádělo. Šlo o vojenský diktát. Vydávalo se jedno nařízení za druhým, nás nerespektovali a říkali nám samozvanci. Mě odvedli s automatem, rovněž i zásobovacího referenta a hrozili nám zastřelením. Říkali nám, že jsme se tam vecpali. Řekl jsem jim otevřeně, že jsem Čechem a jestliže si myslí, že z toho chceme něco mít, že jim to odevzdáme všecko ihned.

BUNŽA: Je známo, že zde došlo k likvidaci určitého počtu Němců, a to v Postoloprtech. Kdy jste se o tom dověděl?

ROŽKA: Já jsem se o tom dověděl během týdne po tom sběru. Po tom třetím červnovém. Během týdne tam docházeli naši zástupci, kteří tam dováželi potraviny, a ti přišli se zprávami. Něčemu se mohlo věřit. Já jsem se však o to nestaral, protože jsem žádné příkazy nedával.

BUNŽA: Hlášení jste nedával žádné? Proč?

ROŽKA: Nebyl jsem o tom zpraven a nevěděl jsem, co mám dělat dříve.

BUNŽA: To je maličkost ohlásit, že se tam střílejí lidé.

ROŽKA: Okres nefungoval, takže tam bylo těžko něco zařídit. Ta věc byla v rukou vojska a vojsko si od nás nedalo poroučet.

BUNŽA: Kolik lidí tam mělo být postříleno?

ROŽKA: To nemohu říci. Ze Žatce to mělo být asi 1 200 lidí. Transport byl sestaven na náměstí.

BUNŽA: Byly tam také ženy a děti?

ROŽKA: Na ženy a děti se nepamatuji.

BUNŽA: Byl jste s Petrovem často ve styku?

ROŽKA: Ano.

BUNŽA: Kdo vydal rozkaz k zastřelení lidí v Postoloprtech?

ROŽKA: To nemohu říci. Já jsem tam nepřišel. Říkám, co vím, protože nemám zájmu něco zakrývat.

BUNŽA: Střílelo se také zde?

ROŽKA: Pokud vím, snad na hřbitově, jak mi říkal hrobník.

BUNŽA: Kolik tam má být lidí?

ROŽKA: Jenom několik lidí.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, že Petrov měl zastřelit nějaké lidi na náměstí?

ROŽKA: Na náměstí nevím, ale dole pod brankou byl snad zastřelen člověk, který rychle neběžel[7].

BUNŽA: Nevíte nic bližšího o této exekuci?

ROŽKA: Nevím nic bližšího.

BUNŽA: Jaké měřítko bylo při prověřování? Byl jste při tom také?

ROŽKA: Ano. Prověřování se provádělo před radnicí. Kdo se nemohl vykázat nějakým papírem, byl zařazen mezi Němce. Za průkaz sloužila občanská legitimace, pracovní knížka nebo domovský list.

BUNŽA: Bránili se někteří, co neměli průkaz, aby byli zařazeni mezi Němce?

ROŽKA: To se mohlo stát.

BUNŽA: Vy jste nebyl členem prověřovací komise?

ROŽKA: My jsme k tomu nebyli přizváni. Část prověřených, která byla zařazena mezi Němce, byla odvedena k Postoloprtům. Někteří se večer vrátili, jiní sem byli dováženi později na práce.

BUNŽA: Kolik že jich asi bylo?

ROŽKA: Mužů bylo asi 1 200.

BUNŽA: Co se stalo se zbytkem, který tam zůstal?

ROŽKA: Zůstatek tam zůstal připraven k odsunu. Asi za týden nebo za 14 dní byli vlakem odsunuti.

BUNŽA: Kdo myslíte, že mezi vojáky měl hlavní slovo?

ROŽKA: Podle dohadu měl nejvyšší funkci nadporučík Zika.

BUNŽA: Mohl byste nám ještě říci v této věci, co byste pokládal za důležité?

ROŽKA: Já jsem byl stále jednou nohou v hrobě. Tak např. jsem byl zavolán na vojenský úřad, tam ten člověk vytáhl bejkovec a do druhé ruky vzal revolver, musel jsem se postavit do pozoru a hrozil nám. Nařídil, že se musíme hlásit v 6 hodin u majora Langra[8]. Vyložil jsem jim, co jsme zde prožívali, že jsem 2 roky vedl proces proti partaji a že jsme daleci toho, abychom uchvátili nějakou moc. Naše pozice byla velmi ztížená. Po tomto rozhovoru major Langer pochopil, že nejsme samozvanci. Že jsem k této funkci přišel, zato nemohu. Tehdejší německý starosta Dietel prchl. V 10 hodin večer nám Němci oznámili, že nám chtějí předat moc, že však někdo musí zodpovídat za pořádek. Tehdy řekli, že to povede Rožka.

BUNŽA: Byly zde koncem května a počátkem června přestřelky s Němci?

ROŽKA: Němci poslouchali jako hodiny[9], přestřelky byly často a bylo nebezpečí života. Já jsem se např. zúčastnil osobně, když sem přišel transport německých vojáků. Vedl je četař z československé armády, přišli večer a chtěli nocleh. Všechno bylo plné a dali jsme je proto na střelnici. Při tom byl u toho tehdy Hás[10]. Prohlíželi jsme je a z těch 200 jsme vybrali 9 SSmanů, ačkoliv, když jsme je předem vyzvali, aby se hlásil ten, kdo je SS, se nikdo nepřihlásil. Byli odvedeni k soudu a pak když přišli Rusové, vyzvedli si je na práci.

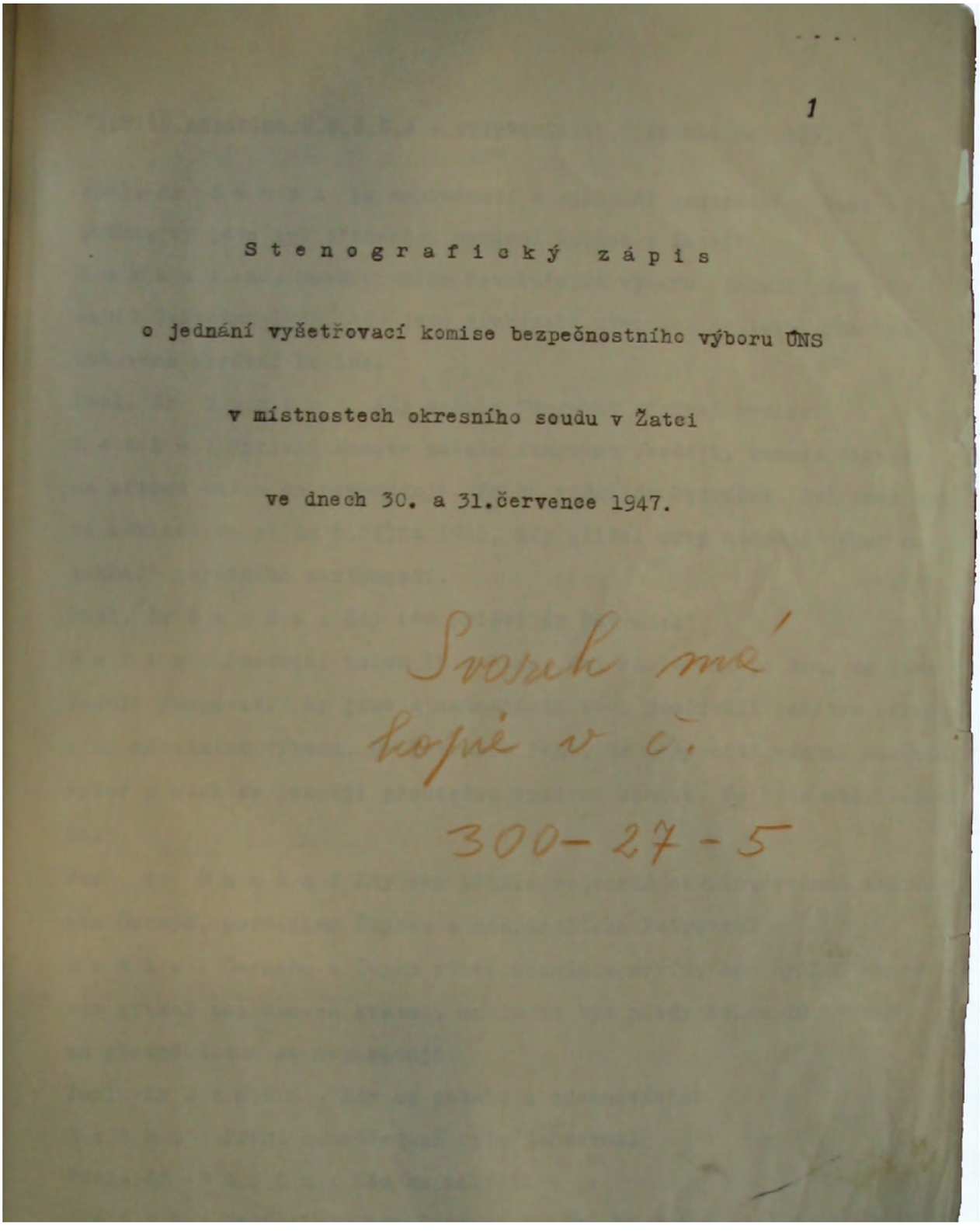

1

S t e n o g r a f i c k ý z á p i s

o jednání vyšetřovací komise bezpečnostního výboru ÚNS

v místnostech okresního soudu v Žatci

ve dnech 30. a 31.července 1947.

Svazek mé
hoje v či.
300-27-5

Titulní strana stenografického zápisu vyšetřovací komise v Žatci v roce 1947 (archiv ministerstva vnitra)

KOKEŠ [11]: Vy jste zde byl po celou dobu okupace?

ROŽKA: Ano.

KOKEŠ: Znal jste proto všechny Čechy, kteří zde zůstali?

ROŽKA: Všechny také ne. Žatec měl 40 000 obyvatel.

KOKEŠ: Ale staré usedlíky jste znal?

ROŽKA: Většinu jsem jich znal.

KOKEŠ: Když byli odváděni Němci, stalo se, že z těchto starých usedlíků byl někdo s nimi odveden?

ROŽKA: Ze starousedlíků nevím. Byli někteří, které jsem neznal. O život přišel nějaký pan Zeman. Nějaký pan Šedivý [12] ze starousedlíků přišel potom zpět a naříkal si, že byl poškozen na zdraví a že byl zbit. Znám jenom tyto 2 případy. Zemana jsem před válkou neznal. Vystavili jsme mu zvláštní vysvědčení a Červený kříž pro něj dojel. Pak zemřel a zůstala po něm vdova.

KOKEŠ: Znal jste je z dřívější doby? Byli dobrými Čechy?

ROŽKA: Šedivého jsem znal, ale Zemana ne.

KOKEŠ: Kdy jste se dověděl o Šedivém?

ROŽKA: Asi za týden a podnikl jsem kroky, aby byl propuštěn.

BUNŽA: Ledvinu nebo Zázvorku z Lipence jste neznal?

ROŽKA: Zázvorka byl u pomocné policie. Jinak jsem je neznal.

KOKEŠ: Šedivý a Zeman byli ze smíšeného manželství?

ROŽKA: Ano.

KOKEŠ: Vy jste říkal, že jste byl předveden k majorovi Langrovi. Kromě naší armády však zde byla sovětská armáda. Československá armáda měla svého velitele zde a sovětská rovněž?

ROŽKA: Ano, ale trvalo hodně dlouho, než jsme se to dověděli. Od počátku revoluce zde byl velitelem nějaký major Durst. Mám o tom poznámky.

BUNŽA: Mohl byste nám donést tyto poznámky, jak velitelé následovali za sebou?

ROŽKA: Najdu je a pošlu je nebo přinesu [13].

KOKEŠ: Byl nadporučík Petrov velitelem nějakého útvaru?

ROŽKA: To nemohu říci. Představoval se mi, že je nadporučík Petrov a měl jsem dojem, že poroučí, poněvadž vojáci jeho příkazy plnili.

KOKEŠ: Byl jste vojákem?

ROŽKA: Ano.

KOKEŠ: Tak víte, že nadporučík nemůže poroučet majorovi. Posádkový velitel nebyl nadporučík Petrov. Jakým způsobem zařizoval věci a přes koho, kdo je prováděl, je jiná věc. Jak to bylo se skvosty, které byly shromážděny? Byla u toho správní komise?

ROŽKA: U toho byli 2 zástupci správní komise. Také při tom fungovali vojáci. Já jsem při tom nebyl, byl jsem na radnici, odkud jsem nepřišel domů až za půl roku.

KOKEŠ: Co se s těmi věcmi stalo?

ROŽKA: Večer bylo všechno odvedeno do Národní banky.

KOKEŠ: Přišel s těmi věcmi do styku nadporučík Petrov?

ROŽKA: Pokud vím, fungovali tam 2 členové správní komise.

KOKEŠ: Má správní komise o tom nějaké potvrzení?

ROŽKA: Sběr byl věcí vojenské správy, my jsme jej neprováděli.

KOKEŠ: Kdo to odvážel?

ROŽKA: To nemohu přesně říci. Pamatuji se, že členy komise byli pan Minařík a Pechanec.

KOKEŠ: Byly ty věci odváženy přímo zde do Národní banky?

ROŽKA: Ano.

KOKEŠ: Vy jako předseda správní komise jste s tím nepřišel do styku?

ROŽKA: Ne.

KOKEŠ: Nemůžete říci, že by s tím přišel do styku Petrov?

ROŽKA: S ním to bylo záhadné. Měl jsem dojem, že má zvláštní poslání a on to také naznačoval.

KOKEŠ: Je Vám známo, že při těch zdejších akcích byli postříleni nějací Češi?

ROŽKA: To nemohu říci.

Posl. HOLUB [14]: V té souvislosti se mluvilo také o spojeneckých zajatcích. Vylučujete tu možnost, že by se byli dostali do skupin, které byly odváděny, tito zajatci?

ROŽKA: Pochybuji, že by se tak bylo stalo, protože jak Francouzi tak i Poláci s námi spolupracovali.

BUNŽA: Jak to bylo s těmi věcmi, byly sepsány protokoly?

ROŽKA: Co bylo odevzdáno na místní správní komisi, o tom máme protokoly, a to bylo také odvedeno do Národní banky. Já však o tuto věc jsem se nemohl starat. Zástupce ministerstva vnitra dr. Lukeš: Zde se tvrdí, že při soustředění 3. června měli být zastřeleni 2 Němci. Víte o tom něco?

ROŽKA: Jak jsem řekl, je to možné, ale nepamatuji se na to.

Dr. LUKEŠ [15]: Kdo prováděl toto soustředění?

ROŽKA: Vojáci.

HOLUB: Když jste se dověděli o věcech v Postoloprtech, jak jste se na to dívali?

ROŽKA: Na nás to působilo trapně, zejména ten způsob, jakým se to provádělo. Musili jsme však být zticha.

HOLUB: Mluví se o tom, že v kasárnách byli lidé trýzněni a mučeni. Slyšel jste o tom?

ROŽKA: Slyšel jsem to, ale nemohl jsem zakročit, byli jsme považováni za vetřelce od 8. května. Upozorňoval jsem nato majora Langra.

STEHLÍK[16]: Po prověření zde bylo vydáno několik antifašistických legitimací, které vydávala zvláštní komise. Byli v té komisi také ing. Reizer [Reiser][17] a Hás?

ROŽKA: Myslím, že ano.

KOKEŠ: Oni však neměli právo vydávat nějaké legitimace.

ROŽKA: Já jsem ty legitimace potvrzoval, ale upozorňoval jsem na to. Oni však říkali, že jsou dobří. Národní výbor dal proto nato razítko a já svůj podpis, ačkoliv jsem s tím nesouhlasil. Vykonával jsem vůli lidu. V komisi byli Němci a několik českých lidí, kteří to dělali.

KOKEŠ: Přiznáváte, že jméno antifašisté bylo přiznáno též lidem nehodným?

ROŽKA: Ano, byli to též fašisté a nepřátelé republiky.

KÁCL[18]: Bylo mi řečeno, že mezi internovanými Němci byl též vysoký církevní hodnostář vyššího stáří, který chodil též na práce a jednou při tom klesl. Jednou prý klesl a strážný se ptal Petrova, co s ním má dělat a ten prý řekl, aby byl odstřelen. Na tento rozkaz prý byl tento církevní hodnostář zastřelen. Víte o tom něco?

ROŽKA: To nevím.

Jaroslav Petrášek

Výpověď JUDr Jaroslav Petráška, advokáta v Žatci, čp. 442[19]

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Pan doktore, vy jste byl v Žatci již před válkou?

PETRAŠEK: Byl jsem zde od r. 1926 až do r. 1938. Pak jsem byl v Lounech po celou dobu okupace.

BUNŽA: Kdy jste sem zase přišel po okupaci?

PETRAŠEK: 19. května 1945.

BUNŽA: Z příkazu koho?

PETRAŠEK: Z příkazu ONV v Lounech, abych organisoval národní výbor. 26. května jsem pro neshody odešel a vrátil jsem se až 6. června. Pak jsem fungoval dále až do 4. července 1946. Byl jsem zde předsedou správní komise a pak byly řádné volby.

BUNŽA: Změnil jste v této funkci revoluční národní výbor?

PETRAŠEK: 19. května jsem přišel na radnici a viděl jsem, že členy výboru a komisí jsou Němci. Proto jsem to rozpustil a ustavil správní komisi. Znal jsem je z dřívější doby. Na to proti mně lidé vystoupili, hodili mi klacky pod nohy a já jsem resignoval. Intervenovalo se proti mně v ministerstvu vnitra. Intervenci proti mně vedl nějaký Hás, který byl také členem správní komise. To byl Čech.

BUNŽA: Vy jste zde byl předsedou okresní správní komise od 6. června 1945. Jak to zde vypadalo s vojenským velením. Kdo zde byl z vojáků?

PETRAŠEK: Tehdy zde byl podplukovník Duřt posádkovým velitelem, po něm přišel major Langer, na to pak přišel major Fišera.

BUNŽA: Kdo zde byl ještě mimo tyto vojáky? Byli zde nějací OBZ nebo zpravodajští?

PETRAŠEK: Nikoho jsem neznal a oni si bez mého vědomí dělali co chtěli.

BUNŽA: Tito se u Vás hlásili?

PETRAŠEK: Ti, co jsem jmenoval, se hlásili, jiní ne.

BUNŽA: Byl zde nadporučík Petrov?

PETRAŠEK: O jeho existenci zde jsem věděl, ale nebylo mi známo, jaké má poslání.

BUNŽA: O poručíkovi Čupkovi jste neslyšel?

PETRAŠEK: O tom nic nevím. Toho jsem neznal.

BUNŽA: Stýkal jste se s Petrovem?

PETRAŠEK: Po 6. červnu asi dvakrát, a sice když jsme dělali koncentraci Němců do pracovního střediska ze Žatecka. Tehdy byl u mě a oznámil mi, že bude dělat koncentraci.

BUNŽA: Kolik těchto koncentrací bylo?

PETRAŠEK: Nevím bezpečně, asi 2 nebo 3. Z města přišlo asi 10 000 lidí do tábora.

BUNŽA: Kdy byla tato koncentrace?

PETRAŠEK: Počátkem června 1945. Při koncentraci asistovala naše SNB[20], tenkráte četnictvo, bylo to asi 20 lidí. Němci tehdy odevzdávali jednak skvosty, jednak vkladní knížky. Dávalo se to do beden, a pak se to odvedlo do Národní banky.

BUNŽA: Byla předtím nějaká koncentrace?

PETRAŠEK: Slyšel jsem, že byla nějaká koncentrace do Postoloprt, ale nebyl jsem zde tehdy.

BUNŽA: Kdy jste se dověděl, že část skupiny, která byla koncentrována počátkem června, měla být likvidována?

PETRAŠEK: To jsem slyšel někdy koncem června nebo začátkem července. Přišel ke mně ředitel Čada ve výslužbě, který byl z Prahy a byl zde za nějakou honitbou. Ten mi řekl, že tam v Postoloprtech se otvírají hroby, že z nich jde zápach, abychom s tím něco dělali. Tehdy jsem telefonoval na divisi do Postoloprt, aby k tomu dali vováky a hroby přikryli.

BUNŽA: Nepátral jste po bližších okolnostech?

PETRAŠEK: To nebyla má věc, byla zde vojenská zpravodajská služba, co bych se do toho pletl. Vůbec jsem po tom nepátral a také podrobnosti neznám. Kdo to prováděl, nevím.

BUNŽA: Víte něco o tom, že by v Žatci došlo k nějakým exekucím? Byli zde prý zastřeleni nějací Němci?

PETRAŠEK: V době, kdy jsem zde byl, o ničem nevím. Vzpomínám si, že něco mělo být zde 3. června.

BUNŽA: Co zde mělo být 3. června?

PETRAŠEK: Říkalo se, že někdo na náměstí chtěl utéci a že měl být zastřelen.

BUNŽA: Jaké důvody byly tehdy proti Vám uváděny, než jste resignoval?

PETRAŠEK: Že jsem diktátor.

KÁCL: Kdo vládl v mezidobí, kdy jste odešel?

PETRAŠEK: Nikdo. Byl tady jediný český úředník Trojan.

BUNŽA: Nebylo Vám tehdy po soustředění hlášeno, že některé osoby byly likvidovány?

PETRAŠEK: Nic mi nebylo hlášeno. V táboře byl nějaký poručík Farkaš, který prý s nimi špatně nakládal, jak mi bylo řečeno, svlékal prý např. ženy do naha. Dále nějaký Marek, obecní policista z Lenešic. Slyšel jsem ta dvě jména: Farkaš a Marek.

BUNŽA: Upozorňovali jste na to ministerstvo národní obrany?

PETRAŠEK: Upozorňovali jsme na to v Praze.

KÁCL: Při tom svlékání do naha, byly prý řezány některým Němkám prsy?

PETRAŠEK: To nevím. O nějakém jiném trýznění nemám žádných zpráv.

BUNŽA: Kde jste to hlásil v Praze?

PETRAŠEK: Ústně jsem to hlásil na hlavním štábu, nevím dnes komu, a to buď v červnu nebo v červenci.

BUNŽA: O tom, že byla provedena exekuce, se zde jistě mezi obyvatelstvem hovořilo. Jaký dojem to dělalo na obyvatelstvo?

PETRAŠEK: Přijímalo se to jako revoluční akt. Příznivě. Mnohé lidi jsem znal, to byli všichni nacisté. Zde byl základ nacismu, zde Henlein začínal svou činnost.

BUNŽA: Vy říkáte, že to lidé brali jako samozřejmou věc. Nemluvilo se o tom, že tam byli nějací Češi?

PETRAŠEK: Slyšel jsem, že tam byl omylem zastřelen nějaký Čech, který neměl doklady.

BUNŽA: Jak se obyvatelstvo vyjadřovalo o trýznění v táboře?

PETRAŠEK: To odsuzovalo. Farkaš byl všeobecně znám. V Žatci měl velmi špatnou pověst. Jinak jsem ho však neznal.

KOKEŠ: Není Vám známo, že by byl zastřelen nějaký Čech, kterého byste vy osobně znal?

PETRAŠEK: To mi známo není, jenom se o tom hovořilo. Jinak jsme to nezjišťovali.

KOKEŠ: O skvostech, které byly Němcům odebírány, se tvrdí, že nebyly odevzdány.

PETRAŠEK: Při koncentracích Němců v Žatci asistovalo SNB-četnictvo a naše civilní orgány a všechno se odvádělo do beden, pečetilo se a bedny se odvážely za četnické asistence do Národní banky.

KOKEŠ: Přišel se skvosty do styku nadporučík Petrov?

PETRAŠEK: Ten s tím nepřišel do styku, to absolutně odmítám. Byl jsem při tom a viděl jsem to.

BUNŽA: Znal jste inž. Reisera [21], který byl odsunut?

PETRAŠEK: Já jsem ho nechal zatknout, dodali jsme ho k soudu, ale jak se potom dostal do střediska pro odsun, nevím. Vydával se za Čecha, ale zjistili jsme, že všechny doklady jsou falešné. Reiser zde působil po revoluci a byl dokonce v komisi, která vydávala antifašistické legitimace. Ten začal proti mně štvát. Byl též referentem pro správu židovského majetku.

BUNŽA: Kdy byl odsunut?

PETRAŠEK: To nevím.

BUNŽA: Karla Háse jste znal?

PETRAŠEK: Toho jsem znal, to byl Čech.

BUNŽA: Jakou měl pověst?

PETRAŠEK: Pověst neměl dobrou. Po revoluci se udělal policejním referentem. Přišel sem z Roudnice.

BUNŽA: Spolupracoval s Reiserem?

PETRAŠEK: To nevím. Psal výhružné dopisy různým veřejným činitelům.

BUNŽA: Vy, když jste se 6. června rozjeli, musel jste mít jako předseda okresní správní komise přehled událostí, které se zde odehrávaly. Byl zde nějaký neklid?

PETRAŠEK: Neklid zde byl. Naše hlídka byla přepadena na mostě.

BUNŽA: Víte, že pachateli byli Němci?

PETRAŠEK: Ano, byli chyceni. Byli zde wehrwolfové [22].

BUNŽA: Při jaké akci byli wehrwolfové zjištěni?

PETRAŠEK: Scházeli se, lidé je pozorovali a vnikla tam policie. Dokonce se cvičili. Byli to Němci, kteří byli odsunuti.

BUNŽA: Požáry zde nebyly?

PETRAŠEK: V lednu 1946 zde vyhořel mlýn té noci, kdy hasiči měli bál. Zapálit měla bývalá majitelka, která bydlela vedle.

KÁCL: Vy jste, pane svědku, přišel 2 krát oficielně a mnohokrát neoficielně do styku s nadporučíkem Petrovem. Bydlel zde nebo sem dojížděl?

PETRAŠEK: Dojížděl sem.

KÁCL: Kdy odešel ze Žatce?

PETRAŠEK: Někdy v červnu nebo červenci 1945.

KÁCL: Poznal byste ho ještě dnes?

PETRAŠEK: Já jsem ho znal. Slouží zde, je předsedou okresníhjo národního výboru a jeho pravé jméno je Zicha.

LUKEŠ: Pane doktore, vy jste nám řekl, že z Postoloprt se do Žatce vracela spousta lidí. Dalo by se z toho soudit, jaký počet tam asi zůstal.

PETRAŠEK: Slyšel jsem, že do Postoloprt bylo dopraveno 10 000 mužů. V Žatci však nebylo všech mužů 10 000.

LUKEŠ: Kolik podle Vašeho objektivního odhadu jich mohlo přijít v Postoloprtech o život?

PETRAŠEK: To nemohu říci. Vracelo se asi 2 000 lidí. Kolik mužů bylo odsunuto a kolik jich tam bylo zastřeleno, to vůbec nelze odhadnout.

LUKEŠ: Vy jste se zmínil, že v Postoloprtech byli likvidováni známí nacisté?

PETRAŠEK: Řekl jsem, že tam byli odvedeni, ne likvidováni.

LUKEŠ: Když zde tak dlouho žijete, jistě jste se zajímal, kdo byl likvidován.

PETRAŠEK: Z Postoloprt přišli do pracovních táborů, nejvíce na Mostecko, odkud byli odsunuti, takže se sem už nevrátili.

LUKEŠ: Nám jde zejména o to, kolik osob tam bylo likvidováno a které to byly osoby.

PETRAŠEK: K tomu se nemohu vyjádřit. Co povídají lidé, na to nic nedám.

HOLUB: Nemohl byste ani říci, kdo ty nacisty vybíral?

PETRAŠEK: Mluvilo se o Čupkovi a Markovi. O Petrovovi nebyla řeč. Také se např. mluvilo o dr. Freierovi [23], že byl v Postoloprtech zastřelen. Nyní píše z Německa, kam byl odsunut a slouží tam u soudu.

KOKEŠ: Kdo měl zde hlavní ingerenci na zajištění německého majetku?

PETRAŠEK: Místní národní výbor.

BUNŽA: Ti zase ale tvrdí, že to dělali vojáci.

PETRAŠEK: V bytech to provádělo z počátku vojsko. Když se posádka stěhovala, dal jsem jednou v neděli příkaz, aby byly uzavřeny silnice. Mnoho to nepomohlo, protože se odnášelo přes pole.

KOKEŠ: Nám jde o to, zdali to, co se shromáždilo na správní komisi, bylo také odvedeno, aby nemohl někdo tvrdit, že to dělali členové, kteří měli funkce.

PETRAŠEK: Do posledního se všechno odvedlo. Byla zde i numismatická sbírka dr. Zinkeho, která byla odevzdána ústřední státní pokladně.

BUNŽA: Kdo dále přebíral a zajišťoval majetek?

PETRAŠEK: To dělal SNB. Pokud se dělo při odsunu zajišťování majetku, dělalo to z počátku vojsko, co bylo organisováno, při tom bylo SNB. Když přišel uchazeč, policie byt předala, bylo vše přihlášeno. Uchazeč ale např. si odjel pro rodinu a než se vrátil, měl všechno vykradeno. Tehdy zde byly poměry velmi neutěšené. Nebylo discipliny. Tak např. sem přišel plukovník Freitag tyto věci vyšetřovat. Potkal poručíka s německou holkou. Seděli někde na lavičce. Tento poručík vůbec nevstal, aby pozdravil. Já sám jsem nemohl jít po určitou dobu na ulici. Vojenské kázně nebylo, střelba byla na denním pořádku, takže volně se pohybovat bylo velmi nebezpečné. Posádkové velitelství vydalo zákaz vycházet po 9. hodině na ulici. Zákaz se týkal také českého obyvatelstva. Vojáci však v noci chodilis ulicích a vylupovali byty. Já jsem měl denně 200 až 250 návštěv. Od rána do noci jsem byl v úřadě. Vládlo zde ovzduší všeobecného strachu. Nervově jsem se úplně zhroutil a nějaký čas ležel v nemocnici. Když jsem pak 11. července nastoupil službu, střílelo se celou noc po ulicích.

Bohuslav Marek

Výpověď Bohuslava Marka, svrškaře v Chomutově čp. 736/ 4 [24]

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Pane Marku, kde jste byl za okupace?

MAREK: Od r. 1929 až do r. 1938 jsem byl jako policista v Postoloprtech. Do protektorátu jsem se dostal v r. 1939. Byl jsem tehdy přidělen ministerstvem vnitra do Lenešic. Když se policie zrušila, byl jsem přidělen do civilních služeb. V r. 1943 jsem byl zatčen a německým lidovým soudem odsouzen pro porážku na černo na 14 měsíců do vězení. 1. listopadu 1944 jsem se vrátil a šel jsem do nemocnice, kde jsem byl až do revoluce.

BUNŽA: Jste členem Svazu národní revoluce nebo zúčastnil jste se odboje?

MAREK: Nejsem.

BUNŽA: Po osvobození jste byl v Postoloprtech. Jak jste se tam vrátil?

MAREK: Nadporučík Zelenka [25] mne vyzval, abych nastoupil v Postoloprtech službu 9. května. Organisoval jsem tam bezpečnostní službu a v této funkci jsem setrval, než se provádělo v Postoloprtech soustředění Němců.

BUNŽA: Kdy tam byli Němci soustřeďováni?

MAREK: Bylo to 13. a 18. května.

BUNŽA: Kdo Vás tam přebíral?

MAREK: Nadporučík Petrov; jeho skutečné jméno je Zicha.

BUNŽA: Jakou funkcí jste byl pověřen?

MAREK: Já jsem fungoval jako tlumočník a znalec kraje. Soustředění bylo vyhlášeno rozhlasem a druhý den při nástupu jsem dával zvlášť muže a ženy. Ženy jsme posílali do Bažantnice do tábora, kdežto muži ve stáří od 13 do 65 let šli do kasáren.

BUNŽA: Kolik lidí to mohlo být?

MAREK: Do Bažantnice šlo asi 1 700 lidí. Kapitán Černý mi dal stráže. Tam byl určen vrchní strážmistr od četnictva, který to přebíral. Kolik šlo do kasáren nevím, ale bylo jich přes 500.

BUNŽA: Kdo nařídil střílení?

MAREK: Nadporučík Petrov. Tehdy mi nadporučík Zelenka nařídil, že jsem mu přidělen na 3 dny.

BUNŽA: Do kdy jste byl v této funkci?

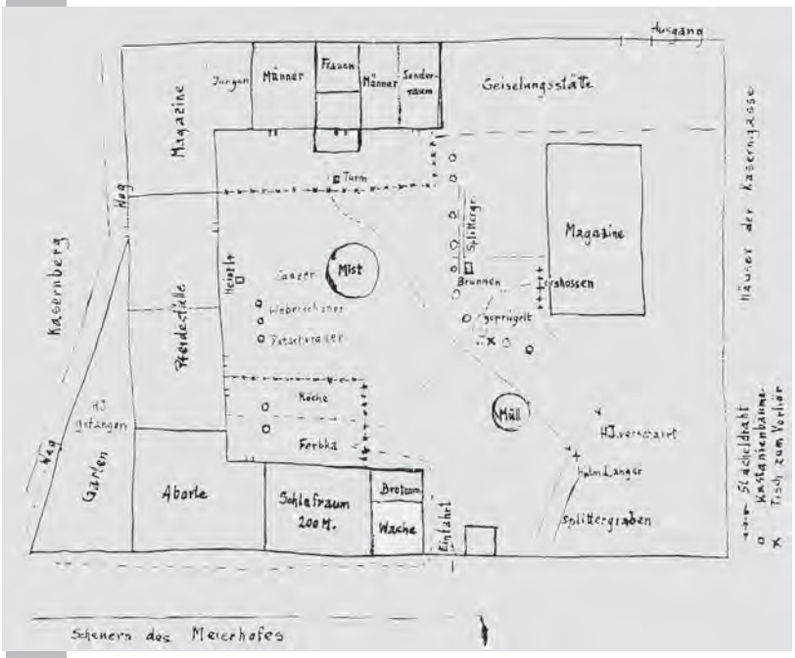

Skica postoloprtských kasáren z května a června 1945 od Rudolfa Fischera, zhotovena podle vzpomínek, rok 1950

MAREK: Mám o tom potvrzení /ukazuje/. Od 18. května do 17. června. Pak jsem přišel zpátky. Prováděli jsme zajištění na venkově a sice ve Rvenicích, Vyškově, Břvanech.

BUNŽA: Jak jste to prováděli?

MAREK: Celá vesnice byla obklíčena a lidé musili ven.

BUNŽA: Kolik bylo těchto lidí?

MAREK: Ve Rvenicích jich bylo asi přes 500, ve Vyškově asi 800 a v Břvanech přes 600. Nejdříve mi nařídili, abych tlumočil, aby vystoupili ti, kdo byli funkcionáři strany, příslušníky SS apod. Ti se dávali zvlášť. Pokud jde o ostatní, nařídilo se předsedovi národního výboru, aby je soustředil do nějakého dvora, aby byli po dohledem. Ti první byli odvedeni.

BUNŽA: Kolik jich bylo odvedeno z jednotlivých obcí?

MAREK: Ze Rvanic 15, Vyškova 25, z Vrbky asi 5 a ze Břvan asi 25. Ostatní musily národní výbory stravovati a zaměstnávat. Odvedení šli do kasáren v Postoloprtech a tam byli popraveni.

BUNŽA: Jak se provádělo třídění v Postoloprtech?

MAREK: Ženy stály u vrat a odtud se posílaly do garáže. Tam byly 2 dívky z Postoloprt, které prováděly prohlídku žen. Byl tam poručík Čupka a když byl konec a všechno zabaveno, odnesl vše na OBZ. Když jsem přišel do kasáren, říkal mi kapitán Černý: vezměte si to na starost. Po celou dobu jsem byl u prohlídky a posílal jsem lidi do tábora.

BUNŽA: Kdo je tam vodil?

MAREK: K disposici byla dána revoluční garda.

BUNŽA: Zůstaly tam ještě nějaké ženy?

MAREK: Všechny ženy šly do bažantnice.

BUNŽA: Co se stalo s muži?

MAREK: Nadporučík Petrov přišel a nařídil, abych opatřil 100 lopat a a 100 motyk. U soudu byli hlavní funkcionáři. Ti byli popraveni nejdříve. Ti si vykopali hroby v bažantnici a tam byli odprásknuti. Popravovala je četa OBZ. Tito funkcionáři byli popraveni před soustředěním. Jejich seznam mám. Je zde. /Předkládá jej./ Dělal jej úředník Egermayer.

BUNŽA: V seznamu je 44 osob. Byly všechny popraveny?

MAREK: Všichni popraveni nebyli. Pouze prvních 24.

BUNŽA: Zúčastnil jste se prověřování osob na náměstí?

MAREK: Den před soustředěním jsem vyhlásil, že všichni Němci se musí dostavit na náměstí, přinést si přikrývku s největší vahou 25 kg.

BUNŽA: Byli ti Němci prověřováni?

MAREK: Ano, v kasárnách. Já jsem nevěděl ani, kam je odesílají. Navečer ke mně přišla manželka jednoho a říkala mi, že její muž je v kasárnách. Šel jsem na Petrova, který mi dal pro něho propustku, stráž mi ho zavolala a tento muž mohl jít domů. Mimo to jsem intervenoval ještě za 2, aby byli propuštěni za účelem předání správy majetku.

BUNŽA: Když si Vás zavolal Petrov a řekl Vám, že potřebuje 100 lopat a 100 motyk, kam jste je po obstarání doručil?

MAREK: Do školní budovy.

BUNŽA: Zúčastnil jste se též výkonu?

MAREK: Ne. Hlásil jsem pouze, že je to přichystáno a víc jsem se o to nestaral a ráno jsem se dověděl, že všichni, kteří byli v Postoloprtech – šlo o muže – byli popraveni.

BUNŽA: Kolik jich bylo?

MAREK: Kdo byli odděleni, těch bylo 500. Jak jsem se dověděl, byl tam protitankový příkop, do něhož byli dáni popravení. Ráno jsem šel pod kasárna a potkal jsem kočího od maleckého statkáře, který je hrobařem v Postoloprtech. Ten mi říkal, že se tam střílelo, že šel okolo příkopu a že jsou tam vidět nohy mrtvých. Šel jsem tam a viděl jsem, že celý příkop ještě není zaházený. Pršelo totiž

a voda spláchla horní vrstvu, takže nohy vyčnívaly. Ihned jsem šel to hlásit Petrovovi, který dal rozkaz, abych vzal z tábora v bažantnici 20 lidí, aby to zaházeli. Tito lidé však nevěděli, oč jde.

BUNŽA: Jak byl veliký ten příkop?

MAREK: Byl asi 40 metrů dlouhý, 5 metrů široký a 4 metry hluboký. Polovina tohoto příkopu byla plná. Kolik bylo mrtvol, nevím. Já jsem se toho nezúčastnil, nikdo nám neřekl, kdy se to odbývalo, před námi se jen tutlalo.

Bývalé postoloprtské kasárny jezdeckého pluku v květnu 1945, kde byli internováni Němci z Postoloprt, Žatce a okolí (privátní archiv)

BUNŽA: Byly tam pak ještě jiné popravy?

MAREK: Pak byly popravy soustředěných ze Žatce.

BUNŽA: Jak o těchto popravách víte?

MAREK: Protože se zase sháněly motyky a lopaty.

BUNŽA: Za jakou dobu po popravě postoloprtské došlo k těmto popravám?

MAREK: Datum nevím. Mám však poznamenáno datum, kdy jsem vyhlašoval soustředění v Žatci.

BUNŽA: Vy jste to vyhlašoval zase v Žatci?

MAREK: Ano jako spojka OBZ.

BUNŽA: Za jakou dobu došlo k soustředění Němců v Žatci po této popravě v Postoloprtech?

MAREK: Trvalo to asi 5 až 6 dní. Nadporučík Petrov mi řekl: Dnes pojedeme do Žatce. Jely tehdy asi 3 vozy. Jeli hlavní funkcionáři: nadporučík Petrov a Čupka. Jeli jsme do Žatce na národní výbor. O čem se tam jednalo, nevím. Když přišel nadporučík zpět, řekl mi, že druhý den ráno v 5 hodin pojedeme opět do Žatce. Když jsme tam přišli, nikdo na národním výboru nebyl. Byl tam jenom vrátný. Petrov mi nařídil, abych vyhlásil, aby se Němci soustředili. Vyhlašoval jsem to v intervalech do 8 hodin. Den předtím po cestě vypravoval Petrov Čupkovi, že byl na posádkovém velitelství, kde mu major řekl, že žádný příkaz k soustředění nedostal a že tedy nebude nic bez rozkazu dělat. Petrov řekl Čupkovi, že ho nechce tento major poslouchat a že tedy zařídil, aby sem přišel jiný posádkový velitel. Tak se také skutečně stalo. Oni přede mnou o všem mluvili, takže o všem vím.

BUNŽA: Jaká opatření byla učiněna při soustředění?

MAREK: Posádka dodala mužstvo, Žatec byl obklíčen, byly zde 2 pancéřové vlaky, pěchota zaujala posice a vyháněla lidi z ulic na náměstí. Při tom byl rozkaz, aby každý, kdo se bude protivit, byl na místě zastřelen. Také byl jeden Němec na náměstí zastřelen. Rozkaz dal kapitán Černý a nadporučík Petrov. Když jsme sem přijeli, bylo už všechno obsazeno. Já jsem začal hlásit k 6. hodině. Rozhlas bylo slyšet jenom na náměstí. V ulicích muselo být obyvatelstvo vyháněno.

BUNŽA: To vyháněli jenom muže?

MAREK: Jenom muže. Soustředění bylo už k 8. hodině. Tu přišel ke mně kapitán Černý a povídal: Budete je odpočítávat po 250 až 300 a budou odváděni do Postoloprt. Češi byli zvlášť a byli prověřováni.

BUNŽA: Kdo prováděl prověřování?

MAREK: 2 cizí důstojníci z OBZ.

BUNŽA: Kde byli Černý a Petrov?

MAREK: Chvíli byli nahoře a chvíli dole, procházeli.

BUNŽA: Kolik osob bylo na náměstí?

MAREK: Do Postoloprt jich mohlo jít asi na 7 000. Když byl transport 200 až 300, dal jsem povel, aby odešli.

BUNŽA: Co bylo s těmi, kteří byli prověřováni?

MAREK: Prověřovaní dostávali propustky.

BUNŽA: Jak se jmenovali ti důstojníci, kteří prověřovali?

MAREK: Jmenovali se Ehrenhaft a Löwenbein. Třídění a odsun trval celý den až do 7. hodiny večerní. V 7 hodin večer jsem zavolal Petrova s tím, že převezmeme osoby, které byly u soudu.

BUNŽA: Když jste měli v kasárnách všechny osoby, co se dálo dále?

MAREK: Odsouzení byli dáváni na SV [26], které bylo v zadním traktu. Dále byli prohlíženi, jsou-li tetovaní nebo jsou-li gestapáci nebo funkcionáři strany.

BUNŽA: Jak dlouho to trvalo?

MAREK: To trvalo do poledne [27].

BUNŽA: Jak jste zjišťovali funkce?

MAREK: Vyhlásil jsem, aby se přihlásili ti, kteří měli funkce. Ti se přihlásili jednak sami, jednak jeden na druhého žalovali. Odpoledne přišel nadporučík Petrov a říkal, že ti, kteří jsou důležití pro chod hospodářský musí být posláni zpět do Žatce, aby neustal správní aparát.

BUNŽA: Kdy se popravovalo?

MAREK: Popravovalo se asi 4. nebo 5. den po zajištění v Žatci. Každý den bylo třídění a každého jsem se jednotlivě ptal, byl-li u strany, jakou měl funkci. Petrov dal rozkaz, aby Rakušané byli propuštěni. Také se posílali někteří na lounský okres. Před skončením akce přišel Petrov a nadiktoval rozkaz, aby někteří šli na lounský okres na zemědělské práce, kam si je vyžádal lounský hejtman.

BUNŽA: Kolik lidí bylo popraveno v levonické bažantnici?

MAREK: Asi 500. Přišla stráž a oznámila mi, že mají nařízeno, abych vydal 100 lidí, kteří budou kopat. V noci potom, jak mi říkali, byli nahnáni do šachet a tam postříleni. Pak byla ještě nějaká poprava, nevím přesně kdy. Přišel transport z Chomutova asi 300 mužů, samých SSáků. Ti byli také popraveni asi 7. až 8. den. Z Chomutova byli dodáni na velitelství OBZ. Tam jsem však nešel. Příslušníci OBZ těmto SSákům tam řezali uši, skákali jim po prsou a dělali s nimi hrozné věci. Kdy tito SSáci byli popraveni, nevím. Kdykoliv jsem šel však po chodbě, leželi tam lidé, kteří byli zbiti k nepoznání. Večer pak byli odprásknuti.

BUNŽA: Kde je postříleli a pochovali?

MAREK: To nevím.

BUNŽA: Kolik se vrátilo do Žatce železničářů, lidí z vodáren a jiných důležitých podniků?

MAREK: To nevím ani přibližně, dá se to však zjistit. Na všechno musí být záznamy. Než těch 500 Němců bylo popraveno, tak se vzbouřili. Mně to hlásila ráno stráž, když jsem přišel do kasáren. Naše stráž byla při tom zraněna. Když jsem to hlásil kapitánu Černému, řekl, že budou popraveni.

BUNŽA: Kdo dával rozkazy, Černý nebo Petrov?

MAREK: Oba dávali rozkazy a oba platili stejně.

BUNŽA: V těch 500 byli jenom příslušníci SS nebo také funkcionáři strany a jejich složek?

MAREK: Také příslušníci NSDAP a jejích složek.

BUNŽA: Víte určitě, že mimo těch, o kterých jste mluvil, nebyly již popraveny žádné osoby?

MAREK: Jiné osoby než tyto popraveny nebyly; to vím určitě. V kasárnách dal kapitán Černý zastřelit 5 hochů mezi 14 až 15 lety. Všichni byli příslušníci Hitlerjugend. Prchli, avšak stráž je chytila[28]. Přišel kapitán Černý, kterému jsem řekl, že by zasluhovali každý 25, ale on řekl ne, zastřelit! A také na místě se jeho rozkaz provedl. Také byli v kasárnách pochováni. Při tom byli ostatní Němci shromážděni na nádvoří, aby se na to dívali.

BUNŽA: Proč se vede proti Vám trestní řízení?

MAREK: Byla to msta štábního kapitána Kouby. Bylo to proto, že jsem nedal popravit 4 lidi, dále za zneužití úřední moci, protože prý jsem nebyl oprávněn podpisovat propustky, ačkoliv jsem velitelem tábora. Od 19. června do 18. srpna 1945 jsem byl zatčen z rozkazu štábního kapitána Kouby, poněvadž prý jsem nosil neoprávněně zbraň.

KOKEŠ: Vy jste se také zúčastnil nějakého týrání žen. Jak to vypadalo s Farkašem a ostatními pány?

MAREK: Povím čistou pravdu, poněvadž mi na věci nezáleží. My jsme měli v táboře také své konfidenty. Od Ehrenhafta jsem dostal nařízeno, abych vybral 4 spolehlivé ženy. Řeklo se, že ty dostanou propustky a musí donášet zprávy. Jednoho dne mi hlásily, že v táboře filmují a fotografují a dělají seznamy, kolik šperků bylo odebráno. Hlásil jsem to veliteli tábora a ten nařídil provést prohlídku všeho šatstva. Podporučík Farkaš přišel se vzkazem, že se musí provést prohlídka. V táboře se oznámilo, že se budeme stěhovat, aby přišly se vším. Prohlídce byli přítomni důstojníci a četničtí strážmistři a vše se dělo za dozoru podporučíka Farkaše. Nejprve jsem tlumočil, aby odevzdaly šperky nebo aparáty, mají-li je. Viděl jsem jednu ženu v košili, která měla pod podprsenkou ukryty šperky. Šperky se zabavily. Když přišel dr. Petrášek a ptal se, jak se prohlídka prováděla, řekl jsem, že slušným způsobem. Nebylo žádné řezání prsou. Tato prohlídka trvala celý den. Po prohlídce se do půlnoci vařilo, aby všechno osazenstvo dostalo jíst, poněvadž celý den nejedlo. Já sám jsem měl obavy, že mne zastřelí Rusové, kteří často přišli k táboru a chtěli ženy. Nedal jsem jim je a řekl, že v táboře nemá nikdo co dělat.

KOKEŠ: Kdo byl předsedou správní komise v Postoloprtech, když se konaly popravy?

MAREK: Nadporučík Zelenka, důstojník v záloze.

KOKEŠ: Věděl o tom, že se v kasárnách popravuje?

MAREK: Ze začátku jsme to nikdo nevěděli.

KOKEŠ: Jde o to, jestli to věděly orgány lidové správy?

MAREK: Než se zajistili postoloprtští, provedlo se obsazení města. Město bylo po dobu, kdy se provádělo zajištění, hermeticky uzavřeno. Správní komise do toho nesměla mluvit. Zelenka mi sám říkal: proč tam ty lidi odvádějí? Řekl jsem mu: Za to nemohu, to jsou vojáci. Já sám jsem řekl kapitánovi Černému, že se mi to nelíbí. Ten mi na to řekl, že má rozkaz z nejvyššího velitelství OBZ postřílet pokud možno nejvíce Němců.

KOKEŠ: Byli podle Vašeho přesvědčení popraveni též nějací Češi?

MAREK: Rozhodně ne. Jestli snad v těch postoloprtských, za to nemohu ručit, poněvadž jsem tam třídění neprováděl, ale pokud jde o žatecké, tak rozhodně ne.

KOKEŠ: Jste tedy určitě přesvědčen, že ne?

MAREK: Říkalo se o 2, že měli být Češi. Nějaký Parpela, který přišel s těmi 300 SSáky z Chomutova. Byl to však

Němec a příslušník SS. Pak se mluvilo o Ledvinovi a Zázvorkovi, kteří byli Němci a byli dodáni do Loun.

HOLUB: Neznáte jméno Karel Holý, který měl být popraven?

MAREK: To jméno je mi známé, ale nemohu si vzpomenout.

HOLUB: Bratří Karbanové?

MAREK: Nějaký Karban měl za ženu Němku a když jsme vyhlásili soustředění, do rána se oběsil.

HOLUB: Řička?

MAREK: Řička byl Němec.

HOLUB: Renner?

MAREK: To byl Němec.

HOLUB: Eiselt, politický vězeň?

MAREK: Eiseltů byla hromada. Toho neznám. Když se vyhlásilo soustředění, bylo do rána 33 sebevražd jen v Postoloprtech. Mrtvoly sebevrahů byly řádně pohřbeny a úmrtí v matrikách řádně zapsáno.

BUNŽA: O nějakých trýzněních mimo těch SSáků Vám není ničeho známo? Zejména pokud jde o internační tábory?

MAREK: Když jsem byl velitelem tábora v Žatci, měl jsem u brány svízele. Ohrožoval mě jeden ruský důstojník, který mě chtěl zastřelit. Zavolal jsem majora Fišera, který mne z této situace zachránil.

STEHLÍK: Byly v Postoloprtech střílený nějaké děti?

MAREK: Vůbec ne. Zastřelena byla pouze jedna žena, manželka nejvyššího funkcionáře. Její manžel utekl do Karlových Varů, pak se ale vrátil a my jsme ho zatkli.

BUNŽA: Jak to bylo s tou stížností Petrova na posádkového velitele v Žatci? Co říkal Čupkovi?

MAREK: Když jsme jeli provádět do Žatce koncentraci Němců, stěžoval si nadporučík Petrov cestou poručíkovi Čupkovi, že žádal velitele místní posádky v Žatci, aby spoluprováděl koncentraci Němců. Nato mu posádkový velitel v hodnosti majora odpověděl, že nic takového provádět nebude, protože nemá k tomu rozkaz od ministerstva národní obrany a jeho že poslouchat nebude. Nato Čupka řekl Petrovovi, že musí jít v té věci do Prahy. Vím, že Petrov do Prahy jel a že velitel místní posádky byl vystřídán [29].

HOLUB: Jakou funkci měl poručík Čupka?

MAREK: Nepřišel jsem s ním mnoho do styku. Pro mne to byl notorický piják. Měl velikou disciplinu, vojáci pod ním sloužící říkali, že nesmějí vzít ani knoflík. Na druhé straně však dovážel z Prahy víno a když se šlo popravovat, tak ti lidé nebyli normální.

KÁCL: Pane Marku, proč Vás dal zajistit místní národní výbor v Lenešicích v r. 1945?

MAREK: Byl jsem zajištěn 3 dny a lidovým soudem jsem byl zproštěn.

KÁCL: Kdy jste dostal vysvědčení národní spolehlivosti?

MAREK: Dosud ho nemám.

BUNŽA: Proč Vám ho odepřeli vydat?

MAREK: Já jsem o něj vůbec nežádal. Až nyní po udání u lidového soudu.

KÁCL: Proč jste spálil knihovnu v Lenešicích?

MAREK: Tu knihovnu jsem měl převzít. Bylo to za protektorátu. Starosta Zeman mi nařídil, abych z knihovny odstranil některé věci, aby Lenešice byly uchráněny.

KÁCL: Spálil jste ty knihy?

MAREK: Oni mě udali, že jsem je spálil, já jsem je však podle starostova rozkazu odstranil.

Dr. STEHLIK: Kdy se proti Vám vedla tato žaloba?

MAREK: Krátce předtím než skončilo retribuční řízení. Bylo proti mně vedeno trestní řízení u lidového soudu v Mostě, které však bylo v tomto roce zastaveno.

/Jednání přerušeno ve 13 hodin 45 minut./

/Jednání opět zahájeno ve 15 hod. 10 minut./

Jan Zícha ("Petrov")

Výpověď Jana Zichy, štábního kapitána v Žatci a předsedy ONV tamtéž [30]

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Pane štábní kapitáne, kde jste působil do konce r. 1938?

ZÍCHA: Na menšinové škole v Horním Litvínově, potom v Habersbirku u Falknova, v Kynšperku n. Ohří, v Tachově a Mohelnici. Od 1. září 1938 jsem nastoupil službu na československé zahraniční škole v Rumunsku, vrátil jsem se v mobilisaci 28. září, 11. října téhož roku jsem se oženil a vrátil znovu do Rumunska, kde jsem působil na české zahraniční škole. 1. prosince 1939 jsem se přihlásil do zahraniční armády u generála Piky v Bukurešti. Od té doby jsem působil jako zpravodajský důstojník u generála Piky [31]. Odešel jsem na Střední východ, odtud do Indie, nazpět do Palestiny. Do Sovětského Svazu jsem přišel 1. prosince 1944, byl jsem důstojníkem ve východní armádě, s níž jsem se vracel přes Slovensko do Prahy. Do Prahy jsme přišli kolem 11. až 12. května 1945.

BUNŽA: Kdy jste přišel do Žatce?

ZÍCHA: Prosím, pane generále, abych byl zbaven vojenského tajemství.

Generál BROŽ [32]: Pane štábní kapitáne, pokud budete vyslýchán v této místnosti, zbavuji Vás veškerého vojenského tajemství.

ZÍCHA: Od 4. československé brigády jsem byl přidělen k první československé divisi pražské, kde jsem byl přidělen jako zástupce přednosty druhé skupiny výzvědné a zpravodajské. V této funkci jsem byl poslán koncem měsíce května, buď 28. nebo 29. do Postoloprt. První skupina byla skupina zbraňová, složená z jedné jezdecké eskadrony a jedné čety obrněných automobilů. Druhá skupina byla výzvědná, zpravodajská. Tuto skupinu jsem představoval u předsunuté divise já, a sice po pseudonymem nadporučík Petrov. Tento pseudonym mi byl přidělen u 4. československé brigády. U třetí brigády byla skupina obranného zpravodajství, která nezávisle od těchto 2 skupin přišla do Postoloprt. Tu vedl poručík Čupka.

BUNŽA: Jak byly tyto 3 skupiny dislokovány?

ZÍCHA: Tyto 3 skupiny představovaly předsunutý štáb divise. Hlavní štáb divise byl v Praze. Její předsunutý štáb byl v Postoloprtech. Jeho velitelem byl podplukovník generálního štábu Buda. Ten dojížděl do Postoloprt a dával této skupině příkazy. Já osobně jsem dostával příkazy od přednosty druhého oddělení, protože to pracovalo nezávisle, a sice od štábního kapitána Steinera, jménem Slováka.

BUNŽA: Kdy jste přišli do Postoloprt?

ZÍCHA: Do Postoloprt jsem přijel buď 28. nebo 29. května večer. Podplukovník Buda do Postoloprt s počátku dojížděl, později se v Postoloprtech usadil.

BUNŽA: Od kdy byl Buda trvale v Postoloprtech?

ZÍCHA: Někdy od 4. nebo 5. června 1945.

BUNŽA: Vy jste potom prováděli nějaké soustředění Němců, případně jejich odsun. Kdy došlo k prvnímu soustředění?

ZÍCHA: K tomu došlo hned ráno po tom, kdy jsme přijeli do Postoloprt. Skupina, která přijela přede mnou, vydala s předsedou místní správní komise příkaz, aby se Němci soustředili.

BUNŽA: Tam Vám pomáhal policista Marek?

ZÍCHA: Ten přijde na pořad později.

BUNŽA: Druhý den došlo k tomu soustředění?

ZÍCHA: Ano.

BUNŽA: Jak probíhalo toto soustředění?

ZÍCHA: Němci dostali rozkaz, aby si vzali s sebou 5, 6 nebo 7 kg zavazadel a soustředili se na náměstí. Z nich byli vybíráni ti, kteří byli nezbytní pro udržování veřejné správy a hospodářství města, ostatní pak odpochodovali do bývalých kasáren.

BUNŽA: Kolik tam bylo shromážděno lidí na tom náměstí? To byli jen muži?

ZÍCHA: Byli tam muži i ženy. Ženy odešly společně do kasáren, pak byly vráceny a zůstali tam jenom muži.

BUNŽA: Kolik tam zůstalo asi mužů?

ZÍCHA: To je těžko odhadnout. Mýlil bych se, kdybych řekl nějaké číslo. Snad by se ta věc dala zjistit ze seznamů a z přihlášek. Bylo nařízeno, že se musí shromáždit všichni muži.

KOKEŠ: Ani přibližné číslo nelze uvést?

ZÍCHA: Řekl bych 500 až 700, ovšem zato neručím.

KÁCL: To bylo všechno mužské obyvatelstvo Postoloprt?

ZÍCHA: Ano.

BUNŽA: Prováděli jste třídění mužů v těch kasárnách?

ZÍCHA: Kasárna byla v pravomoci obranného zpravodajství. Náš a specielně můj úkol byl připravit soustředění a později potom odsun. V kasárnách střežili Němce vojáci obranného zpravodajství a tam se také prováděl výběr těch, jichž bylo zapotřebí do města. Obranné zpravodajství dále vybíralo ty, kteří byli podezřelí z členství SS, SA atd. A zde právě vystupuje muž jménem Marek, jehož obranné zpravodajství vybralo jako informátora.

BUNŽA: Jak na něho přišli?

ZÍCHA: Byl policejním referentem v Postoloprtech.

BUNŽA: Při tom třídění byli někteří vráceni do svého zaměstnání. Co se stalo se zbytkem?

ZÍCHA: To je věcí obranného zpravodajství.

BUNŽA: Je Vám známo, že byli postříleni?

ZÍCHA: Ano.

BUNŽA: Kdo dal k tomu příkaz?

ZÍCHA: Naším úkolem nebylo se o ně zajímat.

Dr. VANĚK [33]: Kdo tam byl velitelem obranného zpravodajství?

ZÍCHA: To nevím. Když my jsme hlásili tyto události, a to netaktické provádění těchto věcí, byl tam poslán kapitán Sommer, který tam byl společně s Čupkou a ten se zapracovával.

BUNŽA: Kolik bylo popravených?

ZÍCHA: To nevím. Hlásil jsem jedinou věc, o které jsem věděl. V Postoloprtech jsem spal 2krát až 3 krát. Jednu noc jsem nemohl spát, protože se střílelo. Ráno u školy jsem se setkal s předsedou místní správní komise řídícím učitelem Zelenkou, který mi ukazoval, že vedle školy byli zakopáni nějací Němci v noci popravení. Poněvadž to bylo nevhodné místo, hlásil jsem tuto okolnost štábnímu kapitánu Steinerovi.

KÁCL: Písemně jste to hlásil?

ZÍCHA: Myslím, že dokonce písemně.

BUNŽA: Exekuci provedla pravděpodobně skupina OBZ, jejímž velitelem byl poručík Čupka. Vy jste prováděli nějaké soustředění ve Vyškově, Rvenicích a jiných obcích?

ZÍCHA: Sám se pamatuji na soustředění ve Vyškově. Tam byli soustředěni Němci a odváděni do kasáren v Postoloprtech. Po tom ihned druhý den nebo třetí den jsem odjížděl do Žatce, abych zde připravil další soustředění. Současně při tom byly Rvenice, které se prováděly před Vyškovem.

BUNŽA: Mohl byste říci ještě něco o skupině v Postoloprtech? Co se s ní stalo? Co se stalo se ženami?

ZÍCHA: Ženy v Postoloprtech zůstaly v bytech.

BUNŽA: Marek říká, že byl pro ně zřízen v bažantnici tábor.

ZÍCHA: To bylo později. Původně byly v kasárnách. Potom místní národní výbor zřídil v bažantnici z nějakého tábora sběrné středisko. Byl tam člen SNB, který středisko spravoval. Tam byly přemísťovány. Do těchto ubikací byli později přesunuti muži, kteří zůstali v kasárnách, když kasárny musily být uvolněny po soustředění německého obyvatelstva ze Žatce.

BUNŽA: Vy jste potom provedli soustředění v Žatci?

ZÍCHA: Myslím, že druhý den hned po soustředění v Postoloprtech přijel pan plukovník Čermák od prvé divise, nyní velitel v Kadani a společně s ním jsem odejel do Žatce. Ten přinesl všechny instrukce o tom, jak má být odsun prováděn v dohodě s velitelem v sovětské zóně. Odjeli jsme do Žatce a zde s posádkovým velitelstvím – zde byl velitelem podplukovník Duřt – a s místní správní komisí jsme připravili soustřední Němců v Žatci.

BUNŽA: Když jste jeli do Žatce, byl s Vámi poručík Čupka?

ZÍCHA: Ten jel až při soustředění, nikoliv k tomuto jednání. Tehdy s námi nebyl ani Čupka ani Marek. Tehdy měl Žatec 2 posádkové velitele, a sice československého a sovětského. Bylo tam sídlo nevím kterého korpusu a velitel tohoto korpusu byl zároveň komandantem góroda. Protože bychom soustředěním byli zasáhli do obvodu sovětského válečného území, bylo třeba projednat věc s komandantem goroda. Velitel dal souhlas, aby soustředění bylo provedeno a svým jednotkám dal příkaz, aby se pro několik dní odsunuly ze Žatce, aby zde nedocházelo k nějakým nesrovnalostem, že by československý posádkový velitel neměl možnost věc kontrolovati. Proto také sovětští vojáci odešli ze Žatce na týden a my jsme projednali s místní a okresní správní komisí, že toto soustředění bude provedeno během 2, 3 až 4 dnů. Tyto věci jsme museli s místní správní komisí projednat, protože toho vyžadoval zájem města. Město si muselo připravit seznam, které síly nutně potřebuje, musel se připravit plán soustředění, jakož i sběrné středisko, což všechno vyžadovalo určitého času. Myslím, že do týdne jsme se sem znovu vypravili a myslím, že s námi jeli také Čupka a Marek. Byli shromážděni všichni Němci mužského pohlaví. Postupovalo se při tom obdobně jako v Postoloprtech. Shromáždění byli prověřováni na žatecké radnici.

BUNŽA: Působili tam 2 důstojníci od OBZ Ehrenhaft a Löwenbein?

ZÍCHA: To nevím. Při organisaci na radnici jsme se snažili, aby lidé českého původu nečekali, současně však vojenská skupina, která zajišťovala Žatec, pečovala, aby nikdo neutekl. Měla zde obrněný vlak a ti, kteří při prověřování nebyli uznáni, nastoupili a byli odváděni do Postoloprt do uvolněných kasáren, kde je převzalo obranné zpravodajství.

BUNŽA: Kolik jich odešlo do Postoloprt?

ZÍCHA: To je těžko říci.

BUNŽA: Šel jste s nimi do kasáren?

ZÍCHA: Přijel jsem tam až večer, protože mě zaměstnávala práce na radnici.

BUNŽA: Zde ve věznici byli nějací Němci, bylo jich asi 54, kteří byli také sebráni a odvedeni do Postoloprt. Nepamatujete se na to?

ZÍCHA: O tom nic nevím.

BUNŽA: Nedával jste příkazy?

ZÍCHA: Já jsem vůbec příkazy nedával. Když jsem později jel do kasáren, abych vyřizoval některé věci, jako vrácení některých Němců do Žatce, které žádala místní správní komise apod., vždycky jsem se setkával s Markem, který se stal velitelem kasáren.

BUNŽA: Jak celá věc probíhala dále? Co se stalo s těmi muži?

ZÍCHA: Domnívám se, že je prověřovali. Nařídili, aby si svlékli košile, hledali SSáky. Ti, kteří byli prověření, vraceli se do Žatce, kde bylo zřízeno sběrné středisko.

BUNŽA: Nějací byli posláni do Mostu?

ZÍCHA: Souhlasí.

BUNŽA: Někteří byli postříleni.

ZÍCHA: Je to možné, ale o tom nic nevím, v Postoloprtech jsem totiž už nebyl. Dojížděl jsem tam pouze.

BUNŽA: Nepodával jste o tom hlášení?

ZÍCHA: Ne, protože jsem o tom nevěděl.

BUNŽA: Ani Čupka Vám neříkal, kolik jich postříleli?

ZÍCHA: Od vojáků jsem slyšel, že měli být stříleni v bažantnici, ovšem nic bližšího mi není o tom známo.

BUNŽA: Fungoval při tom Marek?

ZÍCHA: Ten tam stále byl.

BUNŽA: Kdo dával příkazy, jak se to má seskupovat?

ZÍCHA: V kasárnách si to provádělo výhradně OBZ. Pokud šlo o Žatec, prováděl jsem intervence, když bylo zapotřebí někoho vyjmouti.

BUNŽA: Vy jste nedával nikomu žádné propustky? Zde se totiž tvrdí, že Marek u Vás intervenoval ve prospěch nějakého kočího a nějakého správce z pivovaru, aby byli uvolněni?

ZÍCHA: To je možné, že jsem napsal, aby je uvolnili. V těchto věcech se na mne často obraceli. Specielně si pamatuji na zdejší pivovar, který mi vděčí za to, že zahájil činnost. Pro něj jsem vyreklamoval řadu lidí.

BUNŽA: V jakém jste byl poměru s Čupkou?

ZÍCHA: V žádném, stýkal jsem se s ním jenom služebně.

BUNŽA: S kapitánem Černým?

ZÍCHA: S tím jsem se znal a byl s ním v celku v přátelském poměru.

BUNŽA: Jakou pověst požíval Čupka?

ZÍCHA: Měl hodně služebních nepříjemností. Jako vojáku nebylo proti němu námitek. Pokud se týkalo jeho chování a uvolněnosti vojáků mu přidělených, byly proti němu námitky a způsobovalo mu to mnohé nepříjemnosti. Vojenské vystupování měl dobré.

BUNŽA: Zde byly zastřeleny nějaké osoby při soustřeďování.

ZÍCHA: Slyšel jsem o nějakém postřílení při soustřeďování, sám však jsem byl po celou dobu na radnici, třebaže byly zaslány později na mne anonymní dopisy, že jsem měl někoho zastřelit. Kdybych to byl udělal, přiznal bych se, protože bych našel důvod, proč jsem to udělal. Neměl jsem však s tím nic společného, protože po celou dobu soustřeďování jsem byl na radnici a také žádný rozkaz k zastřelení jsem nedal.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, že měli být do Postoloprt přivedeni příslušníci SS z Chomutova a že s nimi tam mělo být surově nakládáno, že měli být týráni a potom stříleni?

ZÍCHA: Oblast první divise sahala dále než dnes a křížila se s hranicí 12. divise v Litoměřicích. Ještě Děčín a Ústí částečně patřily pod obranné zpravodajství Čupkovo a je docela možné a vím, že Čupka do těchto obvodů zajížděl, ale že by nějaké Němce sem přivezli, o tom nevím nic.

BUNŽA: Také nevíte nic o tom, že byli týráni a stříleni?

ZÍCHA: O tom nic nevím.

BUNŽA: Jak jste vycházel se zdejším posádkovým velitelem.

ZÍCHA: Abych řekl pravdu, když jsme ho navštívili s plukovníkem Čermákem, nepůsobil na nás dobrým dojmem. Byl to podplukovník Duřt. Také při jednání se sovětským posádkovým velitelem jsme zjistili, že Duřt s ním nemá dobrý poměr. Např. při rozmluvě s tímto naším velitelem říkal tento, že se neznají. Mají-li se poznat, musí se jít představit velitel ruský. My jsme musili hlásit, že tato spolupráce podplukovníka Duřta neklape. Jinak jsme s ním neměli žádné neshody.

BUNŽA: Měl jste výstup s některým velitelem, že Vám nechtěl dát k disposici posádku?

ZÍCHA: Pan podplukovník Duřt k tomu neprojevoval velkou chuť.

HOLUB: Kapitán Černý mohl zasahovat do věcí poručíka Čupky?

ZÍCHA: Ten s ním byl ve velmi dobrém poměru. Čupka byl velmi tvrdý.

HOLUB: Zde nám někdo říkal, že Černý dal rozkaz k zastřelení asi 4 chlapců v Postoloprtech.

ZÍCHA: To je možné.

BUNŽA: Dále tam byl také nějaký podporučík Farkaš.

ZÍCHA: Toho jsem znal. Poznal jsem ho v Žatci. Byl u OBZ a stal se později, nevím přesně kdy, velitelem zdejšího sběrného střediska v Žatci.

BUNŽA: Ten se měl dopouštět surovostí na německých ženách. Nevíte o tom nic?

ZÍCHA: Vím, tu věc jsme vyšetřovali. Bylo hlášeno, že za účelem prohlídky a zjištění, co tyto ženy mají s sebou – šlo o nějaké fotografické aparáty – byl v podezření, že je nechal svlékat, když prováděl prohlídku těchto žen. Ohrazovali se proti tomu některé civilní orgány ze Žatce. Na základě těchto zpráv byl podporučík Farkaš okamžitě uvolněn.

BUNŽA: O nějakých surovostech a násilnostech nevíte nic?

ZÍCHA: Detailně o tom nevím nic.

BUNŽA: Zjistili jste něco, když jste to vyšetřovali?

ZÍCHA: Pamatuji se, že to Farkaš odůvodnil tím, že byly nalezeny aparáty a že dělal normální prohlídku.

LUKEŠ: Pane předsedo, jaký byl Váš služební poměr k Markovi?

ZÍCHA: Služební poměr nebyl v celku žádný, poněvadž z ničeho neplynul. Ze zpravodajského hlediska existoval kontrolní poměr.

LUKEŠ: On tvrdí, že byl přidělen nadporučíku Petrovovi a že jste mu dával příkazy.

ZÍCHA: Nebyl mi přidělen. Jemu organisace nebyla jasná.

LUKEŠ: On říká, že když se v Žatci prováděla koncentrace, dal jste rozkaz, aby každý, kdo by se vzepřel, byl zastřelen.

ZÍCHA: Jemu nebyla jasná organisace a já přece jsem v žádném případě nesděloval panu Markovi vojenskou organisaci štábu předsunuté divise.

LUKEŠ: Jaký jste měli o něm dojem?

ZÍCHA: Z počátku jsme měli velmi dobrý dojem, ale potom jsme poznali, že některé zásahy a rady vyplývaly z pobytu v tomto kraji. My jsme lidi neznali a neměli na nich zájmu. On někoho poškodil, jiného vyzdvihl. Prokazatelné to však není. To, co říkám, je můj osobní dojem.

BUNŽA: Marek nám říkal, že soustředění v Postoloprtech se stalo z Vašeho příkazu.

ZÍCHA: V Žatci jsem měl soustředění na starosti, ale v Postoloprtech jsem je neprojednával. Tam jsem přijel až na konec, když věc už byla projednána.

BUNŽA: On říká, že ti lidé si tam přinesli nějaké svršky. Vzali si také cennosti, byli sehnáni do kasáren a byla prohlídka, při níž cennosti byly shromážděny. Co se s těmi cennostmi pak stalo?

ZÍCHA: Převzalo je obranné zpravodajství.

BUNŽA: Vy jste při tom nebyl?

ZÍCHA: Nebyl jsem při tom.

BUNŽA: Fungoval jste při tom, když zde měly být soustředěny nějaké šperky?

ZÍCHA: Ty věci byly soustřeďovány a odevzdány v bednách. Zatím co bylo prováděno soustřeďování v Žatci, nastoupil v Postoloprtech náčelník generálního štábu podplukovník Buda, který si všechny tyto věci řídil.

BUNŽA: Dával jste Markovi příkaz, aby opatřil 100 lopat a 100 motyk?

ZÍCHA: V žádném případě ne.

BUNŽA: Nevíte, kdo takový rozkaz dal?

ZÍCHA: O tom mi není nic známo.

BUNŽA: Když se obsazoval Žatec za účelem soustředění, vnikla pěchota do ulic a měl být vydán rozkaz, že kdo by se protivil, má být zastřelen. Byl takový rozkaz vydán?

ZÍCHA: Je to možné.

BUNŽA: V Žatci byly umístěny nějaké osoby u okresního soudu, byli to nějací funkcionáři organisace NSDAP. Tyto osoby měly být současně vyzvednuty a z Vašeho rozkazu prý odvedeny do Postoloprt. Vylučujete to nebo se na to nepamatujete?

ZÍCHA: Já to nevylučuji. Byl-li vydán rozkaz, aby se všichni mužští příslušníci shromáždili, pak to jistě platilo i na uvězněné.

BUNŽA: Neslyšel jste od nikoho, že by mezi osobami, které byly postříleny, byla také osoba české národnosti?

ZÍCHA: Je to možné, připouštím to.

BUNŽA: Z jakého důvodu to připouštíte?

ZÍCHA: Bylo to děláno ve velkém chaosu a já osobně jsem se nikdy nedomníval, a proto jsem nato upozorňoval, že by prověřování, které se provádělo, bylo dokonalé a důkladné.

BUNŽA: Konkretně nevíte o ničem?

ZÍCHA: To nevím. Na druhé straně však vylučuji tuto možnost, protože při soustřeďování, byli všichni vyzváni, aby ti, kdo se hlásí k české národnosti vystoupili a ti pak byli shromážděni na jiném místě. Jestliže by došlo k této chybě, pak v žádném případě nešlo o osobu, která by se vždycky k české národnosti otevřeně hlásila. Pak to byl zaručeně sporný případ. Jak v Postoloprtech, tak i zde a potom se to praktikovalo i při odsunu, se vždycky zdůrazňovala česká národnost a bylo vždy řečeno, aby se přihlásili osoby české národnosti.

BUNŽA: Marek říkal, že se to zjišťovalo podle dokladů.

ZÍCHA: Podle domovského listu a jiných dokladů a ten, kdo neměl nic, byl posuzován podle výslechu starousedlíků. To byli prvotřídní Češi.

LUKEŠ: Kdo to byl?

ZÍCHA: Těžko bych si vzpomněl, ale vím, že při tom byli zúčastněni.

BUNŽA: Dálo se totéž v Postoloprtech?

ZÍCHA: Ovšem. Tam byl přibrán pan Marek, který osvědčoval spolehlivost postoloprtských. Zde byl tehdy pan Roška. Dále v několika dnech v Žatci např. již příští den po soustředění a po odsunu Němců do Postoloprt, byly předloženy antifašistické seznamy a antifašisté byli vráceni do Žatce.

KÁCL: Předcházející svědkové zdůraznili souhlas občanstva s odsunem Němců, ale poukazovali na nesouhlas se způsobem, jakým to bylo prováděno. Jeden svědek to podtrhl více, druhý méně. A nyní, pokud jde o vrácení potřebných lidí do provozu. Podle Vaší výpovědi, pane štábní kapitáne, byli potřební předem zjišťováni a již zde v Žatci ponecháni. Podle výpovědi předcházejícího svědka se sehnalo všechno obyvatelstvo, dopravilo do Postoloprt a teprve, když se zde projevila naléhavá potřeba, byli ti potřební pro provoz vráceni zpět. Není to nic podstatného, ale je zajímavo, že mohou tutéž věc 2 svědci tak rozdílně líčit.

ZÍCHA: Já bych to nevylučoval. Netvrdil jsem, že by zde došlo k nějakému chaosu. Z případu postoloprtského jsme čerpali zkušenosti. Tam se staly chyby. Na ty se upozorňovalo a zdůrazňovalo, že při soustředění je zapotřebí brát zřetel na otázky povahy hospodářské, veřejnou správu apod. Zde v Žatci předložily některé podniky seznamy. Když některý průmyslový podnik někoho potřeboval, dal mi seznam a já intervenoval v Postoloprtech, aby ti lidé byli uvolněni.

KÁCL: Byly podniky předem vyzvány, aby seznamy připravily?

ZÍCHA: O věci jsme jednali a vytyčili jsme body.

KÁCL: Slyšel jsem od Čechů, že byli nahnáni na náměstí a tam stáli do večera, než na ně došla řada. Celý den stáli a nevěděli, co se s nimi bude dít.

ZÍCHA: Představte si, že se zde soustředí několik tisíc lidí, z toho několik set Čechů. Ti lidé se neznají, neboť mezi nimi bylo mnoho lidí z vnitrozemí. A nyní se mělo provést rychle prověření.

KOKEŠ: Mluvilo se zde o tom, že zde byly shromážděny cennosti a při tom se mluvilo také o Vaší osobě. Přišel jste s těmi věcmi nějak do styku?

ZÍCHA: To absolutně odmítám a žádám bezpečnostní parlamentní komisi, aby ti, kteří se zúčastnili rozšiřování těchto zpráv, byli spravedlivě potrestáni. Jestliže zde někdo takové zprávy nanesl, musí je mít z nějakého pramene.

BUNŽA: My dostáváme zprávy jako poslanci a jednání provádíme tajně a důvěrně.

ZÍCHA: Dovolte, abych k tomu řekl, že celý rok se zde dřeme a dnes každý vidí výsledky naší práce. Najednou se zde začne s porevoluční dobou, lidé Vás otravují takovýmito zprávami, posílají anonymy na ministerstvo vnitra, zemský národní výbor, kancelář presidenta republiky. Jak chcete, aby zde potom člověk pracoval?

BUNŽA: Proto je zde tato komise.

ZÍCHA: Ale dojem vždycky zůstává. I když prohlašujete, že jednání provádíte tajně, mohu Vás ubezpečit, že celé město Žatec se zájmem pozorovalo předsedu okresního národního výboru, jak kráčí na okresní soud a všude se vypravuje, jak tohoto předsedu odvedou v želízkách. Pokud se to týká funkce předsedy okresního národního výboru, je to věcí strany. Mne se však tato věc dotýká také osobně. Kdybych byl zúčastněn nějakých zásahů na Němcích, pak bych to přiznal. Svědomí by mne nebolelo. Ale není v mé povaze, abych takové věci prováděl. Mne bolí věc, o které se zmínil pan posl. dr. Kokeš. To je věc osobní.

KOKEŠ: Proto jsme zde, abychom tuto věc vyšetřili, aby ti, kteří byli pošpiněni, dostali satisfakci a abychom za tím udělali tečku.

BUNŽA: Nám jde o popravené Němce, protože šeptanda tyto věci rozvádí do velikých čísel. Chceme věc podchytit, acbcychom mohli říci, že jsme věc vyšetřili a že situace vypadá tak a tak. Jestliže zde byla zmínka o zpronevěře státního majetku, to není účelem tohoto vyšetřování. To jsou obecně trestné věci, které zjišťovat nebudeme, jenom snad v té souvislosti, že někdo sebral určitý počet Němců a vzal jejich majetek. Já chápu, že jste dotčen ze své funkce.

KOKEŠ: Je Vám snad známo nebo jste slyšel, že by někdo, kdo byl zúčastněn na popravách, si byl ohřál svou polívčičku a dal odstranit svého osobního nepřítele?

ZÍCHA: Ne.

KOKEŠ: Tvrdilo se, že byly při tom vyřizovány osobní účty.

ZÍCHA: Stejně jako jsem to řekl o Markovi, ještě význačnější by to bylo v případě inž. Reisera[34]. Inž. Reiser sem přišel z Polska, byl původem Polák, ale dovedl perfektně česky mluvit a získal si velkou důvěru na místní správní komisi. Tento člověk byl samozvaným ředitelem národní bezpečnosti v Žatci a později se stal ředitelem tzv. sběrných středisek, kde rozhodoval o umístění Němců. Tento člověk je podle zpráv tajemníkem pana Jaksche[35] ve Frankfurtu n. Mohanem v Německu a tam pracuje v jeho štábu. Je morfinistou a pracuje ve štábu uprchlíků a pomáhá Jakschovi shánět zprávy. V poslední době jsme zachytili několik dopisů, na základě nichž provedla státní bezpečnost zákroky. V těchto dopisech se otevřeně píše o nějakých zásazích vojenské správy v Mostě, Žatci a Přerově. Tento muž byl našimi orgány zatčen a dán do vazby okresního soudu. Nevím proč byl později uvolněn. Ve vazbě mu podávali morfium, aby nezemřel. Po revoluci zde přímo řádil. Je to bývalý SSman, záhadným způsobem se dostal do odsunu a tak do Německa. Mám dojem, že tento chlapík mohl takové případy provádět a ohřívat si tak svou polívčičku. Jinak vojáci takové věci neznali a neměli k nikomu nějaký osobní vztah.

KOKEŠ: Vy jste byl již o těchto věcech vyslýchán jednak vojenskými úřady, jednak orgány ministerstva vnitra.

ZÍCHA: Orgány ministerstva vnitra, částečně také, pokud šlo o anonym, vojenskou správou.

KOKEŠ: Podle obsahu jsou protokoly s Vámi neúplné?

ZÍCHA: Cítil jsem se vázán vojenským tajemstvím. Dostavil jsem se na hlavní štáb, tam jsem věc přednesl a žádal, aby z popudu vojenské správy bylo vyšetřování zahájeno.

BUNŽA: Jak jste žádal vojenskou správu, aby to vyšetřili?

ZÍCHA: Jednak jsem žádal vojenskou správu, jednak orgány obranného zpravodajství, a to osobně. Byl jsem na zemském národním výboru a v referátu ministerstva vnitra a žádal o přešetření. Plukovníkem Reicinem[36] mi bylo oznámeno, že na ministerstvu vnitra jsou porady, které mají nejen Žatec, nýbrž i události v celém pohraničí postavit na nějaký právní základ, abych vyčkal, že Žatec se dostane do rámce prací vyšetřovací komise, která byla zřízena.

BUNŽA: Zde byl položen dotaz, víte-li něco o tom, že byl v Žatci zastřelen nějaký vyšší duchovní z Vašeho příkazu[37]. Víte o tom něco?

ZÍCHA: Nevím o tom nic. Absolutně to vylučuji. Sám jsem římský katolík a první mé v Postoloprtech bylo, že jsem ze shromážděných Němců vylučoval římsko-katolické duchovní. Takový duchovní byl mnou vyloučen na náměstí z celého tábora. Už z rozvrstvení skupiny, které bylo v Postoloprtech a které fungovalo dále je jasno, že jsem nemohl, i kdybych chtěl, tento příkaz dát. Byl jsem zpravodajským důstojníkem druhého oddělení, neměl jsem žádnou výkonnou moc, neměl jsem možnost nařizovat, neměl jsem nějakou výkonnou četu, nanejvýš snad možnost poradit. To všechno mohl vykonávat kapitán Černý nebo poručík Čupka.

BUNŽA: Mluvil jste po popravě v Postoloprtech s Černým nebo s Čupkou?

ZÍCHA: Mluvil jsem o tom s Černým a ihned v zápětí jsem jel do Prahy, kde jsme věc projednávali se Steinerem a dohodli jsme se, že v žádném případě se nesmí taková věc v budoucnosti dít.

BUNŽA: Přesto se to v Žatci opakovalo.

ZÍCHA: To je těžko vysvětlit. Skupina obranného zpravodajství byla nezávislá. Nikdo neměl práva je omezovat, oni byli řízeni přímo, dostávali rozkazy od svých nadřízených velitelů.

Podplukovník Bedřich Reicín, přednosta OBZ (VÚA)

BUNŽA: Když jste nesouhlasil s tímto provedením – jde o důvody mezinárodní, my to také tak chápeme, že těchto method nelze používat – proč jste nepůsobil, aby se to neopakovalo? Mohl jste přece udělat zákrok, aby se to vícekrát neopakovalo. Marek nám zde říká, že za 5 dnů nato, bylo zastřeleno 500 až 600 lidí. Proč se to nezarazilo?

ZÍCHA: To je těžko říci. Jako zpravodajský důstojník jsem neměl právo nařizovací.

BUNŽA: Myslím, že zde bylo určitou nedůsledností, že se nic nedělalo, že se neřeklo Budovi: nařiď Černému a Čupkovi, ať to nedělají.

ZÍCHA: To následovalo rychle za sebou. Kdybych to dnes dělal, budu to dělat lépe. Přestavte si chaos na pražské divisi, který měla celý úsek až k Děčínu a Karlovým Varům. To bylo starostí, než se Budovi podařilo to vzít do rukou. To bylo 5. až 6. června a v zápětí nato se Buda rozhodl jít do Postoloprt a držet to na uzdě. V Postoloprtech byl i generál Procházka.

BUNŽA: To byl Čupka stále ještě ve funkci?

ZÍCHA: Byl ještě ve funkci, ale byl tam Sommer, od něhož se očekávalo, že to převezme. Po soustředění v Žatci jsem odjel na dovolenou do jižních Čech ke své matce a vrátil jsem se asi za týden. Během té doby byl již v Postoloprtech jak Buda tak i generál Procházka i štábní kapitán Steiner. Po svém návratu jsem se výhradně věnoval práci zpravodajské a zřizoval si síť v tomto úseku. 12. července 1945 jsem byl zavolán k náčelníku generálního štábu Bočkovi jako pobočník, a tím jsem zde skončil svou kariéru.

BUNŽA: Od kdy jste předsedou okresního národního výboru?

ZÍCHA: Do Žatce jsem se vrátil v dubnu 1946, kdy mi přijela rodina z Palestiny. Zde jsem ji ubytoval. Chtěl jsem u rodiny být a zařídil jsem proto, abych byl přidělen jako styčný důstojník pro odsun Němců. Od 1. července 1946 jsem byl zvolen předsedou okresního národního výboru v Žatci a jsem zde také posádkou. V závěru prosím, aby po skončení řízení vydala parlamentní komise o věci zprávu.

BUNŽA: Zpráva bude vydána.

Josef Jindřich Baukhabe

Výpověď Josefa Jindřicha Baukhabe, katechety v Postoloprtech, čp. 364

/německy/

KOKEŠ /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Řekněte nám všecko, co víte o událostech, které se staly v Postoloprtech v měsících červnu a červenci 1945. Pan posl. dr. Bunža navrhl Vás jako svědka. My chceme vyšetřit, co se tam stalo a jak se to stalo.

BAUKHABE: Začátkem května 1945 poslal nám náš nadřízený úřad z Litoměřic do Postoloprt uprchlíka administrátora jménem dr. von Hülsen. Dr. Hülsen převzal svůj úřad večer předtím než přišli ruští vojáci. Dr. Hülsen byl administrátorem do začátku listopadu 1945. Koncem května 1945 jsem přišel do internačního tábora v Postoloprtech přesto, že jsem byl za Hitlerova režimu 13 měsíců vězněn v koncentračním táboře v Karlových Varech. Jako katecheta jsem byl už tehdy v pensi a neměl jsem proto s péčí o příslušníky římskokatolické církve co dělat. V internačním táboře jsem byl do poloviny července 1945, a to v postoloprtské bažantnici. Co se během té doby dálo v Postoloprtech, nevím. Když jsem byl propuštěn, bylo všechno klidné. Kdo zařídil, že jsem byl propuštěn, není mi známo. Domnívám se, že se tak stalo z rozhodnutí místního národního výboru. Když jsem se vrátil z internačního tábora, zjistil jsem, že mé obydlí je obsazeno československými důstojníky, a proto jsem se usadil na děkanství.

KOKEŠ: Co nám můžete říci o událostech v Postoloprtech?

BAUKHABE: Co se mělo dít v Postoloprtech v táboře, z vlastního pozorování mi není nic známo. Pokud jde o vypravování lidí, není možno řečem věřit, poněvadž mnohé pověsti jsou jenom pověstmi a nemohu tudíž uvésti nic, co by spočívalo na výpovědích hodnověrných lidí.

KOKEŠ: Docházelo v táboře k nějakým nepřístojnostem?

BAUKHABE: Byl jsem tam tlučen. Jednoho dne odpoledne jsem zůstal v lágru. Stál jsem v baráku a bavili jsme se. Vypravoval jsem administrátoru dr. von Hülsemu a notáři Joštovi o své římské cestě a o tom, jak jsem byl v chrámu

sv. Petra, kde jsem se sešel s jedním Američanem. Když jsem o tomto Američanu mluvil, objevili se náhle vedle mne 2 civilisté, jejichž jména neznám, vím však že mají být z Lenešic a ti, když slyšeli, že mluvím o Američanu, ihned se na mne osopili, nařídili mi, abych svlékl kalhoty a bičem mě několikrát uhodili přes zadní část těla.

KOKEŠ: Jaký jste měl oblek?

BAUKHABE: Byl jsem oblečen v kněžském rouchu, ve kterém jsem zde. Po druhé se mi stalo, že mi jeden voják nařídil, abych s velikou konví na kávu, kterou jsem nesl na zádech, šel s ním přes celé město do kuchyně a odtamtud zpět plnou konev s kávou zanesl do tábora. Bylo mi to trapné a lidé, kteří mne znali při potkání mně litovali. Nikdy jsem neviděl, že dozorčí v táboře ublížil civilním osobám. Dr. Hülsen, u něhož jsem bydlel, zůstal v Postoloprtech až do července 1946, kdy odešel.

KOKEŠ: Je Vám známo, že národní výbor se dopustil nějakých špatností?

BAUKHABE: Po mém propuštění z internačního tábora to byli právě Češi, kteří se o mne starali a podporovali mne. Ani ze strany národního výboru ani jiného orgánu mi nebylo způsobeno nějaké příkoří.

KOKEŠ: Je Vám známo, že Němci popravovali před revolucí v Postoloprtech Čechy?

BAUKHABE: dr. Hülsen, který byl v kasárnách v Postoloprtech mezi soustředěnými Němci mužského pohlaví byl propuštěn proto, že byl římsko-katolický duchovní. Není mi nic známo o tom, že v době, než přišla Rudá armáda popravovali v Postoloprtech Němci Čechy, a že by v místech, kde se říká na Vinici byla postavena šibenice. Jinak nemohu k věci nic jiného udat.

Antonín Duřt

Výpověď podplukovníka Antonína Duřta z Mimoně

BUNŽA /po napomenutí a zjištění generálií/: Pane podplukovníku, kdy jste přišel do Žatce?

DUŘT: Bylo to kolem 10. nebo 12. května, a sice ve funkci velitele posádky. Byl jsem zde do 12. června.

BUNŽA: Bylo zde mimo Vás ještě jiné velitelství?

DUŘT: Bylo zde ještě ruské velitelství v čele s podplukovníkem, jehož jméno si nepamatuji.

BUNŽA: Jak jste vycházeli s podplukovníkem?

DUŘT: Velmi dobře.

BUNŽA: Kdy jste se setkal s tehdejším nadporučíkem Petrovem, který je nyní předsedou ONV a jeho pravé jméno je Zicha?

DUŘT: Někdy koncem května. Tehdy přišli ke mně 2 důstojníci z vyššího velitelství a předložili mi plán na evakuaci Žatce.

BUNŽA: Dohodli jste se na tom?

DUŘT: Dohodli jsme se, že akce bude provedena a že dám lidi, aby byl Žatec obklíčen, a aby bylo provedeno soustředění mužského obyvatelstva.

BUNŽA: Šla ta dohoda hladce?

DUŘT: To byl rozkaz vyššího velitelství, které mi nařizovalo. Jako podřízený vyššího velitelství jsem rozkaz uposlechl. Dohoda byla jen o tom, jak to provedeme.

BUNŽA: Zúčastnil jste se koncentrace?

DUŘT: Jako divák u velitelství.

BUNŽA: Jak se to provádělo?

DUŘT: Ráno byl Žatec obklíčen. Akce začala v 5 hodin. Tehdy jednotky začaly pohyb do středu města a ve všech domech vyzvaly mužské obyvatelstvo nad 15 let, aby se odebralo na náměstí. Jak se provádělo vyhánění obyvatel v jednotlivých domech, není mi známo. Akce skončila kolem 11. hodiny nebo o ½ 12. Lidé byli odvedeni do Postoloprt.

BUNŽA: Byl jste při prověřování?

DUŘT: Při tom jsem nebyl přítomen. Stál jsem v té době asi 2 hodiny na náměstí s nynějším plukovníkem Čermákem. Byl jsem poblíže mého velitelství, kdyby mne někdo hledal, aby mě mé orgány mohly nalézt.

BUNŽA: Co se dálo s lidmi dále v táboře v Postoloprtech?

DUŘT: O tom mi není nic známo. První den se určitá část vrátila do Žatce a byla umístěna v barákovém táboře. Za 2 nebo 3 dny přišli další a byli soustředěni na Střelnici. Střežení prováděla zdejší policie, tzv. kriminální.

BUNŽA: Kdy jste se dověděl, že nějací Němci byli v postoloprtských kasárnách likvidováni?

DUŘT: Mluvilo se zde o tom, ale jak se to dálo a kdo to dělal, nevím. Pravděpodobně se to dělo hned druhý den.

BUNŽA: S nadporučíkem Petrovem jste se potom nestýkal?

DUŘT: Možná, že zde někdy potom byl, ale v žádné podobné funkci.

BUNŽA: Znal jste podporučíka Farkaše?

DUŘT: Neznal.

BUNŽA: Není Vám známo, že by v internačních táborech docházelo k surovostem, týrání apod.?

DUŘT: O tom mi není nic známo a nic mi také nebylo hlášeno.

Jan Peterka

Výpověď J. Peterky, vrch. četnického strážmistra v Postoloprtech

BUNŽA /po napomenutí a zjištění generálií/: Pane vrchní, od kdy jste v Postoloprtech?

PETERKA: Od 26. května 1945.

BUNŽA: Vás tam zastihlo první shromáždění Němců. Jak to bylo provedeno?

PETERKA: Předseda místní správní komise mi sdělil, že od velitelství divise bylo nařízeno soustředění. Žádal mne, abych mu vypomohl, protože takovou věc nedělal. K tomuto úkolu jsem určil štábního strážmistra Pelce.

BUNŽA: Shromáždili se všichni?

PETERKA: Před radnicí se mělo shromáždit všechno obyvatelstvo německé národnosti. Každý si mohl vzít s sebou 3 kg potravin, ale nato se nehledělo, takže si brali víc.

BUNŽA: Kdo to řídil?

PETERKA: Všechno to řídil Marek.

BUNŽA: Nebyl tam nějaký důstojník od OBZ?

PETERKA: Nebyl tam žádný důstojník. Všichni se řadili tak, jak přišli. Odvedli jsme je do postoloprtské bažantnice. Tam jsem už nebyl. Předal jsem to strážmistru Pelcovi, jehož jsem určil za velitele střediska. Někteří odtamtud byli odvedeni do postoloprtských kasáren.

BUNŽA: Kdo prováděl tam třídění?

PETERKA: Co se dálo v postoloprtských kasárnách, nevím. Byl jsem tam pouze jednou. Hledal jsem štábního kapitána Černého. Byla tam spousta Němců, snad několik tisíc, byli to jen muži.

BUNŽA: Neslyšel jste, že tam byli nějací postříleni?

PETERKA: Ano, říkaly to naše hlídky. Směrnice mi dával štábní kapitán Černý, k němuž jsem byl volán. My jsme uzavírali ulice pro případný útok zvenčí, a to před i po popravách.

BUNŽA: Nevěděl jste, že se prováděly popravy?

PETERKA: O tom jsem nevěděl. Na stanici nás bylo 12, postupně jsme byli zvyšováni, až ke konci nás bylo 40.

BUNŽA: Kdy jste se dověděl o střílení?

PETERKA: Hned druhý den.

BUNŽA: Kolik jich mělo být zastřeleno?

PETERKA: To mi nebylo řečeno. Naše hlídky stály v ulicích a slyšely střelbu. Sami Němci říkali, že se střílí a byla mezi nimi panika.

BUNŽA: Kdo to nařídil?

PETERKA: Podle mého názoru to řídil s veškerou pravděpodobností kapitán Černý.

BUNŽA: Znal jste Čupku?

PETERKA: Vídával jsem ho na ulici, ale nikdy jsem s ním nemluvil.

BUNŽA: Nevíte nic o způsobu provedení exekuce, o tom, že někteří křičeli: Ať žije republika?

PETERKA: To jsem slyšel od svědků. Zúčastnili se toho civilové. Můžete vyslechnout dělníka Nasvetra, který je pokrývačem v Postoloprtech.

BUNŽA: Kdo Vám říkal, že popravovaní křičeli?

PETERKA: To se mluvilo všeobecně, že některý křičel, že ještě není střelen a že ho hledali lampičkou. Jiný zase prý křičel: Pozdravujte Beneše a republiku. Já jsem vyšetřoval, jestli byl popraven nějaký Čech jménem Ledvinka, ale to ve skutečnosti Čech nebyl. Za prvé republiky byl Čech, za okupace se hlásil k Němcům a byl to velmi agilní Němec.

BUNŽA: Ti postoloprtští nebyli dobře zakopáni.

PETERKA: Ono se to dělalo tak, že dnes se vzalo 250 lidí a druhý den zase 250 lidí a zakrylo se to vždy vrstvou. Poprava nebyla v jedné noci, nýbrž postupně.

BUNŽA: Marek říká, že se to provedlo za jedinou noc.

PETERKA: To je nemožné postřílet za jednu noc 500 lidí. Vodili je z kasáren po 15 k popravišti, což je 10 až 15 minut.

BUNŽA: Jak víte, že je brali po 15?

PETERKA: To se povídalo. Za hodinu jich mohli postřílet nejvíce 50.

BUNŽA: Kdo Vám to povídal?

PETERKA: To bych musel jmenovat víc lidí.

BUNŽA: Kdo to asi viděl? Jistě tam lidé při tom byli.

KOKEŠ: Nám jde o to, aby lidé, kteří o těch věcech mohou mluvit, nám řekli, co vědí.

BUNŽA: Nikomu se nemůže nic stát.

PETERKA: Já se nebojím vypovídat, ale nemohu říci, kdo mi to povídal. Jmenuji Nasvetra proto, že se vyslovil na jedné schůzi, že bude vědět, kdo střílel Němce. Z toho usuzuji, že Nasvetr byl mezi nimi, že by mohl něco povědět.

BUNŽA: Marek říká, že byli všichni za jednu noc postříleni.

PETERKA: Ulice jsme uzavírali několikrát.

KOKEŠ: Nebyl jste u té školy?

PETERKA: Byl jsem tam předtím a viděl jsem prázdné koryto. Pak jsem tam byl asi za měsíc po té exekuci.

KOKEŠ: Vaši kolegové Vám o tom nepodávali zprávy?

PETERKA: Říkali, že se tam střílí Němci. Proč se střílí, to jsem nevěděl. Nehlásil jsem to, protože jsem to pokládal

za úkol prvé divise. Kapitán Černý si mne zavolal a řekl mi, že se budou provádět určitá opatření. Dále pravil: Co se bude dít, nikde nepovídejte a o ničem nemluvte. Já jsem slovo dodržoval. To bylo před exekucí. Na velitelství jsem byl 3 až 4 krát volán. Když zjišťovali a vyšetřovali některého člověka, tak mě tam volali.

BUNŽA: S Petrovem jste nemluvil?

PETERKA: Mluvil jsem s ním, ale rozmluva se týkala zpravodajských věcí. Podle mého názoru připravil exekuci Černým, ale popravy řídil nějaký rotný.

KOKEŠ: Jak vypadal Černý?

PETERKA: Měl černé vlasy a byl asi takové postavy jako já.

BUNŽA: Jak to vypadlo v té levanické bažantnici? Nevíte o tom nic bližšího?

PETERKA: Vím jenom tolik, že je tam přivedli, ale jak to prováděli, nevím. Za několik měsíců, snad za rok to bylo špatně zakopáno. Dělal jsem tehdy hlášení, aby se to lépe zakopalo. Podle mého odhadu bylo v levanické bažantnici zakopáno asi 350 lidí.

BUNŽA: Kolik jich bylo zakopáno u školy?

PETERKA: Nejvíce asi 500. V postoloprtské bažantnici to dělalo OBZ na vlastní pěst. /Dále předložil tázaný dopis, z něhož vychází, že za Postoloprty směrem k obci Vrbce byly zjištěny 4 hroby, ve kterých je asi 4 až 6 mrtvol. Hlášení bylo učiněno za tím účelem, aby mrtvoly byly dostatečně zakryty, neboť vyčnívaly a šířily hnilobný zápach. O jaké mrtvoly se jednalo a o jakou akci šlo, nedalo se do dnešního dne zjistit. Není vyloučeno, že to jsou osoby české národnosti, které byly popraveny Němci. Když šel přes Postoloprty pochod hladu, zůstalo z něho spousta mrtvol, které byly exhumovány [38]. Bylo jich asi 22./

LUKEŠ: Marek, který byl před Vámi vyslýchán, vypověděl, že pracoval podle příkazů důstojníků, kterým byl přidělen. Vy jste však řekl, že celé soustředění organisoval Marek.

PETERKA: Je zřejmé, že to bylo na rozkaz divise.

KOKEŠ: Kdo Vám dával rozkazy?

PETERKA: Pracovali jsme na požádání předsedy místního národního výboru.

BUNŽA: Komu jste se měli hlásit? Kdo tam byl za místní správní komisi?

PETERKA: Byl tam Marek. Byl členem místní správní komise, ale prováděl to předseda. Vycházelo to z jeho kanceláře. Dostal nařízení od divise a prováděl to. Předseda to nařídil. Před radnicí fungoval Marek. Dával rozkazy, aby se řadily po 4 a křičel, že kdo se pokusí o útěk, bude zastřelen. On si kázeň dovedl udržet.

LUKEŠ: Také se mluvilo o zavazadlech. Byl jste při tom, jak se zavazadla třídila? Je Vám známo, kam ty věci byly odevzdávány?

PETERKA: Při tom jsem nebyl, ale všechno šlo na správní komisi. Když Němci odcházeli ze svých bytů, zamkli je a klíče si nechali u sebe.

BUNŽA: Víte bezpečně, že svršky byly sebrány a dány na místní správní komisi?

PETERKA: To nevím, velitelem tábora byl Pelc a ten za to odpovídal.

LUKEŠ: Byly v rámci soustředění nějaké sebevraždy?

PETERKA: Ano, každý případ je zvlášť hlášen. My jsme to oznamovali okresní správní komisi do Žatce. Jeden den bylo asi 38 sebevražd. Němci se domnívali, že jdou na Sibiř. Byli špatně informováni.

LUKEŠ: Jaké máte jako velitel stanice zprávy o Markovi?

PETERKA: On přišel do Postoloprt zároveň se mnou. Kdybych měl podávat o něm hlášení, napsal bych, že není důvěryhodný a že je to člověk nebezpečný. U českého obyvatelstva nepožíval dobrou pověst. Je ale houževnatý.

František Kočí

Výpověď Františka Kočího, řidiče autobusů ČSD v Postoloprtech čp. 297

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Když byla provedena koncentrace Němců v Postoloprtech, byl jste v koncentračním táboře? Zúčastnil jste se koncentrace Němců na náměstí v Postoloprtech?

KOČÍ: Celkem ano a ne, protože si to dělali sami vojáci. My jsme hlídali ulice.

BUNŽA: Byl jste v bažantnici?

KOČÍ: Do bažantnice jsem nepřišel.

BUNŽA: Byl jste v kasárnách?

KOČÍ: V kasárnách jsem byl, ale to jsem směl jenom k vratům. Přecházel jsem tam ze zvědavosti, protože jsem tam bydlel.

BUNŽA: Nás zajímá soustředění Němců.

KOČÍ: Když se odváděli muži, nedostali jsme se k tomu, protože jsme nevěděli, co se bude dít. Když se odváděly na náměstí ženy, vždycky někdo přišel a říkal, že tam je někdo oběšen. Chodil jsem prohlížet baráky, protože v nich bylo hodně mrtvol oběšených, které jsme snímali a dávali vozit do bažantnice.

BUNŽA: V kasárnách měli být Němci postříleni?

KOČÍ: O tom jsem nic nevěděl. Potom jsem se dostal jako dozorce vězňů. Němci byli v Postoloprtech internováni. Přiváděli je tam z venku a vojáci a četníci je zase odváděli.

BUNŽA: Do kdy jste byl dozorcem ve vězení?

KOČÍ: Asi do 10. srpna, možná že do 15.

BUNŽA: Odevzdávali jste řádné seznamy, když jste odevzdávali lidi?

KOČÍ: To jsme předávali.

BUNŽA: Pamatujete se na tento seznam /ukazuje/?

KOČÍ: Ne.

KOKEŠ: Od kdy jste byl u soudu?

KOČÍ: Přišel jsem tam koncem června. Do internačního tábora v bažantnici jsem chodil pro obědy.

BUNŽA: Víte o tom, že nějací Němci byli postříleni?

KOČÍ: Nic jsem celkem neviděl, takže nemohu říci. Když přivedli žatecké do Postoloprt, přišel někdo a řekl, že tam kdesi leží 3 krávy. Jeli jsme pro ně a večer jsem přijel až kolem 8. hodiny. Žatecké jsem viděl odvádět. Byli v kasárnách v Postoloprtech. Druhý den jsem se tam šel podívat a viděl jsem, jak se sepisovaly protokoly a muži se třídili. Pak tam přijely autobusy a nákladní auta a braly si lidi s sebou, protože je potřebovali k provozu.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, že nějací byli postříleni?

KOČÍ: Takového jsem nic neviděl.

HOLUB: Tu hromadu za školou jste neviděl?

KOČÍ: Nato jsem nebyl zvědav.

HOLUB: U kasáren jste stál a zvědavě jste se díval a nyní jste nechtěl být zvědav.

Josef Tomášek

Výpověď Josefa Tomáška, předsedy místního národního výboru v Postoloprtech

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Kdy jste se stal předsedou správního výboru v Postoloprtech?

TOMÁŠEK: V srpnu 1945. Do Postoloprt jsem přišel v květnu téhož roku.

BUNŽA: Nezúčastnil jste se provádění soustřeďování Němců?

TOMÁŠEK: Přímo ne. Když se Němci soustřeďovali, psal jsem propustky. Byl jsem tím plně zaměstnán.

BUNŽA: Kdo řídil soustřeďování a kdo dal k němu rozkaz?

TOMÁŠEK: To nevím.

BUNŽA: Znal jste Marka?

TOMÁŠEK: Znal jsem ho.

BUNŽA: Jakou požíval pověst?

TOMÁŠEK: Za prvé republiky jsme s ním měli konflikty. Měl disciplinární řízení. Jednou našel tobolku a v ní byla určitá částka peněz. Když se o ní žena, která ji ztratila přihlásila, byla tobolka prázdná. Zato mu byla vyslovena důtka a pak bylo proti němu zavedeno disciplinární řízení. Pověst neměl valnou u nás Čechů. My jsme byli o něm přesvědčeni, že donáší henleinovcům. Tak např. jsme si dali dělat voličské seznamy a řekli jsme, aby je udělal. On je udělal a prodal je také za 50 Kč henleinovcům. Když jsem přišel 14. května do Postoloprt a viděl jsem tam Marka, řekl jsem hned: Co to tady máte za člověka? Předseda mi řekl, že nikoho neměli na policejní službu. Pak přišlo soustřeďování, OBZ ho hned použila. Dal se jí k disposici a byl tam určitý čas. Místní správní komisi dal tehdy výpověď. Měli jsme tehdy schůzi a on řekl, že přestupuje do služeb OBZ a jde do Žatce. Pak byl výhradně ve službách OBZ a prováděl soustřeďování.

BUNŽA: Co se stalo s těmi lidmi při prvním soustředění?

TOMÁŠEK: Muži stáli na náměstí a ženy byly povolány do kasáren.

BUNŽA: Nebyly ženy vedeny do bažantnice?

TOMÁŠEK: Ten den ne. To bylo až v úterý ráno. Za 2 dny byl totiž nástup všech Němců – bylo to v 7 hodin ráno – a byli odvedeni do bažantnice. Já jsem byl předsedou rolnické komise a předseda správní komise mi nařídil, abych zajistil dobytek, což mi trvalo 2 dny. Potom tam Němci už nebyli.

BUNŽA: Co se stalo s muži, kteří přišli do kasáren?

TOMÁŠEK: Podle pověstí měli zmizet, byli zastřeleni.

KOKEŠ: Byl zastřelen také nějaký Čech?

TOMÁŠEK: Mluví se, že byl zastřelen také Čech, ale s určitostí to nemohu říci. Uvádím nějakého Ričku, který pocházel z českých rodičů a mluvil česky, ale pravděpodobně pod tlakem tehdejších poměrů byl otec nucen ho posílat do německé školy. Do r. 1938 se hlásil k německé sociální demokracii. Po dobu okupace byl však německé národnosti. Smýšlením byl antifašistou. O něm se říká, že zmizel.

BUNŽA: Nemohl byste nám říci, kdo prováděl exekuci, z čího rozkazu a kolik bylo popravených?

TOMÁŠEK: Nemohu nic přesného říci. Neviděl jsem ani jediný případ.

BUNŽA: Máte manželku Češku nebo Němku?

TOMÁŠEK: Má žena je Němka, ale od r. 1921 se hlásí jako Češka. V r. 1930 se hlásila jako Češka, rovněž i za okupace a brala české potravinové lístky.

/Jednání bylo skončeno ve 20 hodin 15 minut./
[31. července 1947]

/Začátek jednání v 8 hod. 15 min./

Jan Čupka

Výpověď Jana Čupky z Růžové vsi, okres Děčín[39]

BUNŽA /po napomenutí a zjištění generálií/: Pane Čupka, kde jste byl za okupace?

ČUPKA: Do roku 1942 jsem byl na Slovensku. Od r. 1940 jsem byl v slovenské armádě. V r. 1942 jsem jel se zajišťovací slovenskou divisí do Ruska. Tam jsem byl u zajišťovací divise v Žitomíru. Pak jsem dostal 3 nedělní dovolenou a

po příchodu z dovolené jsem utekl k běloruským partyzánům. To bylo r. 1943. Utekl jsem s 10 vojíny ve vesnici Svoleviči v okrese Minsk. Tam jsem byl 11 měsíců. Přišla fronta, načež jsem se dostal do Moskvy ke generálu Pikovi [40]. Pak jsem byl u armády až do 15. dubna 1946.

BUNŽA: Vy jste se dostal také ve své vojenské funkci do tohoto prostoru. Kdy jste přišel do Postoloprt?

ČUPKA: Na to se přesně nepamatuji. Bylo to v květnu 1945, po 15. květnu, někdy kolem 20. května.

BUNŽA: Jaké jste měl poslání?

ČUPKA: Byl jsem zde přednostou OBZ první divise.

BUNŽA: Vy jste prováděli v Postoloprtech soustřeďování Němců?

ČUPKA: To byla funkce jednotky, ke které jsem patřil jako složka. Byla to jednotka první divise, které velel kapitán Černý. Její funkcí bylo mimo jiné provést soustředění a odsun Němců.

BUNŽA: Kdo dal k tomu příkaz?

ČUPKA: Příkaz jsme dostali v Praze. Velitelem divise byl generál Španiel [41], pak byl generál Procházka.

BROŽ: Kde jste přišel k první brigádě?

ČUPKA: K první brigádě jsem přišel v Hrádku. Tam byl u OBZ gen. Dostál.

BUNŽA: Vy jste si rozkaz k soustředění vezli z Prahy a přišli jste do Postoloprt. Kdo to prováděl?

ČUPKA: Jednotka, které velel kapitán Černý. Dále tam byl štábní kapitán Steiner a byl tam nadporučík Petrov. Bylo tam více důstojníků. Nejvyšší hodnost měl kapitán Černý.

BUNŽA: Jakým způsobem bylo provedeno soustředění?

ČUPKA: V Postoloprtech byli dáni Němci do lágru.

BUNŽA: Byl jste při tom soustředění?

ČUPKA: Nebyl jsem při tom.

BUNŽA: Kde jste byl v té době? Byli jste v kasárnách nebo jste měli zvláštní budovu?

ČUPKA: My jsme měli zvláštní budovu [42].

BUNŽA: Ale určitá část mužů byla soustředěna v kasárnách po tom soustředění.

ČUPKA: To nevím. Já jsem v kasárnách nebydlel. Pokud vím, byli všichni v lágru.

BROŽ: Pane Čupka, po dobu tohoto jednání, pokud jste v této místnosti, zprošťuji Vás povinnosti zachovávat úřední tajemství.

BUNŽA: Máme zjištěno, že mužové z Postoloprt byli tehdy odvedeni do kasáren, ženy přišly do tábora v bažantnici. Co se s nimi dělo v kasárnách?

ČUPKA: Pane předsedo, já jsem byl důstojníkem OBZ. Já jsem měl na starosti určitý úsek a v kasárnách jsem nebyl. Většinou jsem jezdil ven.

BUNŽA: Tito mužové německé národnosti z Postoloprt, kteří byli odvedeni do kasáren, byli zlikvidováni, postříleni. Co o tom víte?

ČUPKA: Já o tom nic nevím, nebyl jsem přitom.

BUNŽA: Opravdu o tom nic nevíte?

ČUPKA: Nic o tom nevím.

BUNŽA: Ani Vám to neříkali Vaši vojáci?

ČUPKA: Vojáci mi nic neříkali.

BUNŽA: Stýkal jste se v době soustředění v Postoloprtech s nadporučíkem Petrovem?

ČUPKA: Samozřejmě.

BUNŽA: Nebyli jste ve služebním styku?

ČUPKA: Pokud vím, on měl na starosti připravovat organisaci odsunu.

BUNŽA: Jak to bylo v Žatci?

ČUPKA: Zde to měli zorganisováno a eskadrona pečovala, aby nikdo neunikl. S nadporučíkem Petrovem jsem byl na národním výboru.

BUNŽA: Neprováděl jste organisaci?

ČUPKA: Neprováděl. S nadporučíkem Petrovem jsem byl na národním výboru, kde řešil otázku smíšených manželství.

BUNŽA: Jak to dopadlo s těmi lidmi?

ČUPKA: Někteří byli propuštěni jako nepostradatelní, ostatní byli odvedeni do Postoloprt. Češi byli propouštěni hned na náměstí. Němci byli z Postoloprt skoro všichni odvezeni na práce do Mostu.

BUNŽA: I tam byla část těchto lidí postřílena. Co o tom víte?

ČUPKA: Nebyl jsem přitom.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, kdo dal rozkaz ke střílení a kdo to prováděl?

ČUPKA: Nevím.

BUNŽA: Vy jste stahovali ze svého rajonu do Postoloprt zejména příslušníky SS i z jiných oblastí. Nepamatujete se, že jste tam dali dovézt příslušníky SS z Chomutova?

ČUPKA: To je možné.

BUNŽA: Prý tam bylo s nimi surově nakládáno, šlapalo se tam po nich apod.

ČUPKA: Já jsem při tom nebyl, když tam místní posádka dělala čistku. Je možné, že nějací byli dovezeni z Chomutova, ale kolik lidí to bylo, nevím. Nemohu se pamatovat na jediný případ.

BUNŽA: Mělo jich být na 300.

ČUPKA: To nebylo tedy tam. K nám mohly být přivezeny 3 až 4 osoby. Na OBZ nemohlo být přivezeno 300 osob.

BUNŽA: Trváte na tom, že jste tehdy nebyl přitom, když v Postoloprtech byli soustředění prověřováni a zjišťováni SS?

ČUPKA: Nebyl jsem přitom. U žateckých jsem byl jen chvilku. Bylo to tehdy, když nastoupili. Zdržel jsem se asi ½ hodiny a pak jsem odešel. Kam byli pak odesláni, nevím.

BUNŽA: O střelbě nevíte nic?

ČUPKA: O střelbě rozhodně nic nevím.

BUNŽA: Znáte Marka?

ČUPKA: To byl policista z Postoloprt.

BUNŽA: Ten byl u Vašeho oddílu skupiny OBZ. Kdo ho bral do služeb? Kdo Vám ho vybral?

ČUPKA: Národní výbor. Tam byl nadporučík Zelenka. My jsme neznali terén a potřebovali jsme ubytování. Marek přišel na doporučení národního výboru.

BUNŽA: On potom přišel do Vašich služeb?

ČUPKA: On vůbec nebyl ve vojenských službách, on mohl být jako konfident. Pak byl jmenován velitelem tábora v Žatci.

BUNŽA: Marek tvrdí, že když z Postoloprt byly přivedeny do kasáren osoby, že jste se zúčastnil třídění v kasárnách a že jste přebíral od žen, které byly prohlíženy s rotmistrem Rótem nějaké skvosty.

ČUPKA: Ne, u postoloprtských jsem vůbec nebyl.

BUNŽA: Kdo tam prováděl exekuce a popravy?

ČUPKA: Já o žádných popravách nevím.

HOLUB: Neviděl jste ten velký hrob u školy?

ČUPKA: Neviděl jsem ho. Řekněte mi, oč vlastně jde?

BUNŽA: Jde o to, že tam bylo postříleno několik set Němců a vy jste byl velitelem OBZ. Jde o to, kdo dal k tomu rozkaz?

ČUPKA: Já jsem k tomu rozkaz nedal. I kdyby se tak bylo stalo, byli jsme kapitán Černý, nadporučík Zicha a ještě jeden poručík u generála Španiela, který nám řekl: Jděte vyčistit rayon, aby se mohla přestěhovat divise. I kdybychom to dělali, bylo to z vyššího pokynu. Generál nám tehdy řekl: Závidím Vám, máte zde velkou možnost a pamatujte, že dobrý Němec je mrtvý Němec. Čím méně jich zůstane, tím méně budeme mít nepřátel. Čím méně jich přejde přes hranice, tím méně budeme mít nepřátel.

KOKEŠ: O těchto věcech se píše v zahraničí, vedou se proti nám kampaně a parlament proto zvolil vyšetřovací komisi, která má všechno zjistit, aby byla učiněna všechna opatření, aby tyto věci republice neškodily. Byl jste zbaven povinnosti zachovávat vojenská tajemství, všechny Vaše sliby se ruší a nám nejde o to, abychom někoho odsuzovali, nýbrž abychom všechno zjistili.

BUNŽA: Nám se nezdá pravděpodobné, že byste o tom nic nevěděl.

ČUPKA: Služebně jsem o tom nic nevěděl. Byla-li mi ta věc sdělena soukromě, je to jiná věc.

BUNŽA: Nám jde o to, abyste nám řekl, jak se ty události sběhly. Mluvíte divným způsobem a cítíte se být pohoršen, že si Vás dovolujeme vyslechnout. Jestliže parlament se rozhodl zvolit pro tento úkol zvláštní komisi, byly pro to jistě vážné důvody.

ČUPKA: Já jsem skutečně při těch případech nebyl.

BUNŽA: Kdy jste byli na té schůzce s generálem Španielem?

ČUPKA: Bylo to v hotelu Belvedere.

BUNŽA: Jak jste rozuměl tomu pokynu Španielovu?

Brigádní generál Oldřich Španiel (privátní archiv E. Vacek)

ČUPKA: Tak jak to bylo řečeno. Např. v Chomutově jsme dostali asi 12 Němců, kteří byli organisováni. Přesná evidence těchto lidí se nevedla, takže se mohlo stát, že nějaký četník nebo voják některého toho SS mana odstřelil. V té době se to všude dělalo, ale že by bylo postříleno nějakých 300 SS manů?

BUNŽA: Zde měly být rozsáhlé exekuce.

ČUPKA: Služebně jsem v tom nic nedělal, soukromě jsem o tom slyšel. Řekl mi to Černý, já jsem u toho nebyl. Ten hrob znát nemohu, protože jsem při tom nebyl.

BUNŽA: Nevěděl jste, kolik těch Němců mělo být postříleno?

ČUPKA: Počet jsem se nedověděl. Při střílení jsem nebyl, a rozkaz jsem k němu nedal. Slyšel jsem, že se to provedlo v noci.

BUNŽA: Proč ale Marek tvrdí, že jste byl přitom, když prohlíželi ty ženy a že jste přebíral skvosty?

ČUPKA: V kasárnách v Postoloprtech jsem byl jednou, a to když přišli muži ze Žatce. Byl tam rotmistr Rót se svou manželkou, která byla vojačkou a dělala kontrolu.

BUNŽA: Přebíral jste ty skvosty?

ČUPKA: Já jsem nic nepřebíral.

BUNŽA: Vy jste byl při prohlídce, ale nepřejímal jste ty věci?

ČUPKA: To bylo za celou dobu, co jsem byl jednou v kasárnách.

BUNŽA: Odkud byly ty ženy?

ČUPKA: To nevím. Já jsem nic nepřebíral.

Bunižia: Co se stalo s těmi skvosty?

ČUPKA: Snad je odevzdali národnímu výboru, nevím.

BUNŽA: Nebyly odevzdány na velitelství OBZ?

ČUPKA: Ne.

BUNŽA: Kdo myslíte, že ty exekuce provedl a kdo dal k tomu výslovný rozkaz?

ČUPKA: To muselo vyjít od těch vojáků.

BUNŽA: Vojáci musili z něčího rozkazu střílet?

ČUPKA: Já jsem tam nebyl. Nikdo mi neřekl, kdo dal rozkaz a kdo střílel. Možná, že to byl pan kapitán Černý, možná, že to byl nadporučík Zicha. Já jsem hlásil, že jsem slyšel, že se to provádí, že nějací Němci byli postříleni, a sice na velitelství oblasti.

BUNŽA: Jak jste to hlásil?

ČUPKA: Podával jsem to písemně.

KOKEŠ: Pane Čupka, není Vám nic známo o hrobech v postoloprtské a levonické bažantnici? Tam rovněž měli být nějací lidé postříleni?

ČUPKA: Nevím, kde to tam je, ani jednou jsem tam nebyl.

KOKEŠ: Říkali Vám o tom vojáci?

ČUPKA: Bažantnici neznám a nebyl jsem tam.

HOLUB: Komu jste vojensky podléhal a s kým jste se radil v té době?

ČUPKA: V té době tam nikdo nebyl. Mým posláním bylo vyčistit terén. Dostal jsem rozkaz a musel jsem posílat hlášení přes první oblast na podplukovníka Reicina. Od něho jsem rozkaz dostal.

BROŽ: Když jste dostal pokyn od generála Španiela na velitelství štábu, chápu to, neboť tehdy byla taková nálada mezi obyvatelstvem. Vy jste přišel sem a měl jste nějaký oddíl. Dával jste tomu oddílu nějaké instrukce? Vy jste dostal pokyn, generál Španiel Vám neřekl: Každého Němce zastřelte. Tehdy to byla taková nálada, tenor nás všech a nyní jde o provádění. Když jste přišel sem, v jakém smyslu jste dal oddílu pokyny?

ČUPKA: Já jsem měl polní četníky, kterým jsem vůbec nemusel dávat nějaké pokyny. To byli vojáci 2 až 3 krát ranění, takže kdybych jim to byl i zakázal, nebylo to nic platné. Měl jsem vojáky, kterým jsem nemusel dávat rozkazy. Proto není vyloučeno, že bez mého vědomí nějaké Němce odstříleli.

BUNŽA: Nevíte o žádné jiné akci?

ČUPKA: O žádné akci nevím.

LUKEŠ: Jak jste poznali, že jde o SSmany?

ČUPKA: Oni byli většinou tetovaní a měli čísla.

HORVÁTH [43]: Když jste odcházel služebně do svého rayonu, měl jste nějakého zástupce?

ČUPKA: Měl jsem.

HORVÁTH: Ten Vám nehlásil nic, když jste se vrátil?

ČUPKA: Ty věci se nás netýkaly a když se nás týkaly, tak mi to hlásil. Měl jsem podporučíka Koleniče a podporučíka Macháčka, který je zde v Žatci. U skupiny OBZ byli většinou zakarpatští Ukrajinci [44] a volyňští Češi [45].

BUNŽA: Tedy mimo Vás, byli u skupiny ještě důstojníci Kolenič a Macháček?

ČUPKA: Ano.

VANĚK: Vy jste měl potom nějaké řízení? Vás zde potom zatkli? Nebyl jste zavřen?

ČUPKA: Ne, odešel jsem z Postoloprt a funkci po mně převzal kapitán Sommer. Nato jsem se hlásil u OBZ v Bratislavě, byl jsem určen do Prešova a v Novém Městě n. Váhem jsem byl propuštěn.

Vojtěch Černý

Výpověď štábního kapitána Vojtěcha Černého [46] z Vrchlabí

BROŽ /po napomenutí a zjištění generálií/: Pane štábní kapitáne, po dobu výslechu před parlamentní komisí zprošťuji Vás zachovávat úřední a vojenská tajemství.

BUNŽA: Pane štábní kapitáne, kdy jste nastoupil vojenskou službu?

ČERNÝ: Dne 1. října 1937.

BUNŽA: Jak probíhala Vaše vojenská služba?

ČERNÝ: Presenčně jsem sloužil do 15. března 1939, pak jsem 13. srpna 1939 uprchl za hranice. Zdržoval jsem se v československé legii v Polsku, později východní skupina SSSR. Pak jsem se vrátil sem přes Slovensko. Vrátil jsem se v hodnosti kapitána. 4 krát jsem byl vyznamenán válečným křížem, dvakrát pro chrabrost za zásluhy prvního stupně ruského vyznamenáni Poběda a jugoslávského vyznamenání. U Rudy u Bílé Cerekve [47] jsem byl raněn průstřelem hlavy.

BUNŽA: Vy jste potom přišel sem do tohoto prostoru. Vzpomínáte si, než jste sem odešli, kdo Vás sem poslal?

ČERNÝ: Skupina byla vyslána z rozkazu velitelství jako předsunutá skupina první divise.

BUNŽA: Z rozkazu koho jste sem šli?

ČERNÝ: Nevím přesně, kdo ten rozkaz vydal.

BUNŽA: Nepamatujete se, že jste byli voláni ke generálovi Španielovi? Nedával Vám nějaké instrukce?

ČERNÝ: Nato se nepamatuji.

BUNŽA: Vy jste měl nějakou funkci u předsunuté skupiny?

ČERNÝ: Byl jsem druhý pomocníkem operačního oddělení.

BUNŽA: Zde v Postoloprtech?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Mimo Vás zde byl ještě nadporučík Petrov?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Jakou ten měl funkci?

ČERNÝ: Zastupoval druhé zpravodajské oddělení.

BUNŽA: Pak zde byl ještě poručík Čupka?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Jaké ten měl poslání?

ČERNÝ: Obranné zpravodajství.

BUNŽA: Byla každá skupina na sobě nezávislá, pracovala samostatně?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: V prostoru bylo provedeno soustředění, aby byl terén vyčištěn od Němců. Kdo k tomu vydal specielní rozkaz?

ČERNÝ: My jsme s tím rozkazem přijeli do Postoloprt.

BUNŽA: Jak probíhalo toto soustředění?

ČERNÝ: K disposici nám byli dáni příslušníci SNB a policie, ti znali místní poměry. Vyzvali Němce k soustředění a soustředili je pak v lágru.

BUNŽA: Nebyli odvedeni do kasáren?

ČERNÝ: Byli soustředěni do bývalých kasáren jezdecké korouhve.

BUNŽA: Byli v těch kasárnách prohlíženi?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Kdo řídil ty prohlídky?

ČERNÝ: To řídilo OBZ.

BUNŽA: Ti Němci měli s sebou skvosty a různé cenné věci. Kam to přišlo?

ČERNÝ: To nevím.

BUNŽA: Určitá část těchto Němců byla potom v kasárnách zastřelena. Kdo dal k tomu rozkaz?

ČERNÝ: Pokud vím, byli tam zastřeleni nějací Němci, a to proto, že se pokusili o útěk. Šlo o počet 4 až 5.

BUNŽA: To byli nějací chlapci. Kdo dal k jejich zastřelení rozkaz?

ČERNÝ: K tomu zastřelení jsem dal rozkaz já.

BUNŽA: Jak byli postříleni ostatní Němci? Víte o tom něco?

ČERNÝ: O tom nevím nic.

BUNŽA: Nebyl jste při tom?

ČERNÝ: Ne.

BUNŽA: Pokud jsou zprávy, byli zastřeleni ještě téže noci, jak byli soustředěni. Nevíte o tom nic? Rozkaz jste nedával?

ČERNÝ: Ne.

BUNŽA: Kdo to provedl? Nevíte, kdo k tomu dal rozkaz?

ČERNÝ: Rozkaz mohlo dát OBZ. Mohl to udělat ještě někdo jiný.

BUNŽA: Dověděl jste se o provedené exekuci?

ČERNÝ: Ano, dověděl jsem se.

BUNŽA: Bylo Vám to hlášeno služebně nebo jste se to dověděl od vojáků?

ČERNÝ: Dověděl jsem se to od vojáků.

BUNŽA: Neřekli Vám, kdo k tomu dal rozkaz?

ČERNÝ: Ne, neptal jsem se jich na to.

BUNŽA: Hlášení jste o tom nepodával?

ČERNÝ: Ne.

BUNŽA: Jaký jste měl dojem, kdo to provedl a z jakého důvodu?

ČERNÝ: Mohlo to být provedeno jedině proto, že buď neuposlechli rozkazu nebo provedli něco, co neměli, co bylo zakázáno.

BUNŽA: Věděl jste, ve kterých místech byli postříleni?

ČERNÝ: Někde v prostoru u školy.

BUNŽA: S poručíkem Čupkou jste nemluvil o provedení exekuce?

ČERNÝ: Pokud vím, celkem jsme spolu nemluvili. Nevyzvídal jsem, zdali dal někoho popravit.

BUNŽA: Těch 4 až 5 zastřelených, to byli členové Hitlerjugend?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Vy jste bydlel v kasárnách?

ČERNÝ: Ne, bydlel jsem mimo kasárny.

BUNŽA: Přes noc jste v kasárnách nebyl?

ČERNÝ: Ne.

BUNŽA: Kdo byl velitelem kasáren?

ČERNÝ: Tam nebyl ubytován nikdo z gážistů. Kasárna byla střežena vojskem.

BUNŽA: Pokud se provádělo, pane štábní kapitáne, soustředění v Žatci, kterého jste se zúčastnil s nadporučíkem Petrovem a plukovníkem Čermákem, to byla akce Vámi připravená?

ČERNÝ: Nikoliv, rozkaz přišel se shora, soustředění jsem měl provést já. K disposici jsem dostal skupinu, byly tu 3 obrněné vlaky, s nadporučíkem Zichou jsem požádal o součinnost velitele místní posádky v Žatci, četnictvo, policii a myslím, že k disposici byla i jezdecká eskadrona.

BUNŽA: Rozkaz k soustředění tedy přišel se shora a vy jste dával rozkaz k jeho provedení. Soustředění bylo pro-

vedeno a muži, u nichž se na místě nezjistilo, že jsou české národnosti, byli odvedeni do Postoloprt.

ČERNÝ: Ta skupina byla odvedena, já jsem však přitom nebyl. Všichni cizinci, ať šlo o Francouze, Rakušany nebo jiné, byli okamžitě propuštěni.

BUNŽA: Myslíte, že Němci mužského pohlaví, předtím než byli odvedeni do Postoloprt, byli prověřeni?

ČERNÝ: Byli prověřeni na louce, myslím, že to byl místní lágr v Žatci.

BUNŽA: Zde jde o detail, jestli se to provádělo zde anebo až v kasárnách?

ČERNÝ: Muselo se to provést blízko Žatce poněvadž se vrátili buď před polednem nebo brzy po poledni.

BUNŽA: Ostatní byli pak odvedeni do Postoloprt?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Tam se provádělo třídění. Kdo to řídil?

ČERNÝ: Třídění řídilo OBZ, aspoň mám takový dojem, možná že druhé oddělení, protože to mělo na starosti podobné záležitosti.

BUNŽA: Při tom byly také zde v Žatci vyzvednuty osoby, které byly zde ve věznici. Nepamatujete se na to?

ČERNÝ: O tom nevím.

BUNŽA: Po třídění tam zůstaly ještě nějaké osoby, které snad měly být označeny SS a vyšší funkcionáři strany a ty podle zpráv, které máme, byly postříleny. Kdo k tomu dal rozkaz?

ČERNÝ: Nevím, protože jakmile bylo provedeno soustředění v Žatci, byl jsem odvolán. Ještě téhož dne, když to bylo skončeno, jsem byl odvolán.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, že by nějací Němci byli postříleni v levanické bažantnici? Ani z doslechu od vojáků o tom nic nevíte?

ČERNÝ: O tom nic nevím.

BUNŽA: Není Vám nic známo o tom, že by v budově, kde bylo umístěno OBZ[48], se hrubě nakládalo a stříleli se příslušnici SS?

ČERNÝ: O tom mi není nic známo.

BUNŽA: Kam jste byl odvolán odtud?

ČERNÝ: Do Prahy.

KOKEŠ: Pane štábní kapitáne, kolik lidí čítala Vaše jednotka?

ČERNÝ: Nevím přesně. Vím, že to byly velmi slabé jednotky, snad kolem 35 lidí.

KOKEŠ: Z jakých vojáků byla složena?

ČERNÝ: Byli to jenom frontoví vojáci, podkarpatští Ukrajinci, lidé prošlí frontou.

KOKEŠ: Zde byli také ještě nadporučík Zicha a poručík Čupka. Ti měli samostatné útvary?

ČERNÝ: Čupka měl k disposici tak zvané polní četnictvo. Nadporučík Zicha /Petrov/ měl jenom několik lidí. Když lidi potřeboval, vyžádal si je ode mne.

KOKEŠ: Mohl Zicha nebo Čupka nařizovat Vaší jednotce? Bez Vašeho vědomí jako velitel?

ČERNÝ: Jistě že by mohl, když bych nebyl přítomen.

KOKEŠ: Stalo se někdy něco takového, že by něco nařídili, co vy byste neschvaloval?

ČERNÝ: Ne.

KOKEŠ: Měl jste ve své jednotce nějakého zástupce?

ČERNÝ: Tehdy jsem nikoho neměl.

KOKEŠ: Kdo se stal velitelem Vaší jednotky, když jste byl odvolán?

ČERNÝ: Nevím, přišlo to náhle a musel jsem okamžitě nastoupit v Praze.

KOKEŠ: Mohlo se stát, že Vaši poddůstojníci nebo vojáci by si řekli: Budeme Němce likvidovat bez velitele, jde o SSmany? S ohledem nato, že prošli frontou, mohli se samostatně rozhodovat?

ČERNÝ: Je to možné.

KOKEŠ: Jde o to, jestli byli natolik ukáznění, že by se k tomu rozhodli bez svého velitele, nebo jestli byli tak samostatní, že v této otázce šli bez Vašeho rozkazu?

ČERNÝ: O tom je těžko říci, neboť morálka během války upadla. Má-li voják nějaké účty, schladí si žáhu.

HOLUB: Když došlo k prvé exekuci, o které jste se dověděl od Vašich vojáků, nedělal jste žádné hlášení?

ČERNÝ: Ne.

HOLUB: Nepovažovali to někteří za nevhodné a netaktické? Musel jste přece vědět, že je zde řada Němců, kteří budou evakuováni a že o tom venku budou vypravovat.

ČERNÝ: Myslím, že se o tom mnoho neuvažovalo, Němci udělali tolik zla, že jim to nikdy nemůžeme odplatit, i kdybychom prováděli exekuce každý den.

HOLUB: To byla výsada Němců.

ČERNÝ: Nevím, jak to kdo bere. Jestliže německý národ dovedl odpravit 25 milionů lidí, je těžké jednati jinak, chceme-li s nimi držet krok.

BUNŽA: To je Vaše úvaha. Pan nadporučík Zicha říká, že jste o tom hovořili u druhého oddělení štábu se štábním kapitánem Steinerem, že to není taktické. Nepamatujete se nato?

ČERNÝ: Nato se nepamatuji.

KOKEŠ: Neuvažovali jste, že to není taktické z důvodů mezinárodních, protože ženy půjdou do Německa a že se to potom proti nám propagačně využije?

ČERNÝ: Těžko jsme se o tom dověděli my, natož civilní obyvatelstvo?

BUNŽA: Vždyť tam byla střelba. Němci věděli, že se střílí.

ČERNÝ: Střelba může být leckde.

KOKEŠ: Hroby zůstaly otevřeny, prý tam měli dávat svíčky a chodí se tam modlit.

BUNŽA: Když bylo provedeno soustředění v Postoloprtech, nepamatujete se, zda jste dával rozkaz veliteli v Postoloprtech, aby hlídal v noci příchody a kdyby se prováděla nějaká akce, že o tom musí mlčet? Vylučujete to, nebo se nepamatujete?

ČERNÝ: Rozhodně se na to nepamatuji. Pokud jsem používal SNB, bylo to jedině k provedení soustředění.

BUNŽA: Vylučujete, že byste k hlídkám v noci dal rozkaz?

ČERNÝ: Vylučuji to.

BUNŽA: Nám to říká a tvrdí velitel postoloprtské stanice.

KOKEŠ: Má dokonce záznamy a říká, že měl tam 35 lidí, kteří chodili na služby.

BUNŽA: Říká, že exekuce byly prováděny několik dní.

ČERNÝ: Nato se nepamatuji. Pokud jsem používal jejich služeb, tak jenom když se soustřeďovali Němci.

BUNŽA sděluje obsah výpovědi velitele stanice SNB v Postoloprtech Peterky.

ČERNÝ: Jestliže jsem ho k něčemu používal, řekl jsem mu, že jde o věci, o kterých není radno mluvit.

LUKEŠ: Máme celkem zjištěno, že v Postoloprtech byly 3 skupiny: Vaše skupina, skupina nadporučíka Zichy a OBZ. Které skupině podléhala kasárna? Kdo byl tam velitelem?

ČERNÝ: Kasárna byla střežena mými lidmi, někdy i lidmi poručíka Čupky. Jejich velitelem nebyl nikdo. Němci tam byli soustředěni a poručík Čupka nebo Zicha tam chodili a vybírali odtamtud lidi na práci.

LUKEŠ: To byl internační tábor? Kdo ty lidi tam stravoval, divise nebo místní národní výbor?

ČERNÝ: O stravování se staral poručík Čupka, myslím že společně s nadporučíkem Zichou.

LUKEŠ: Když tam měl někdo jít, od koho měl povolení?

ČERNÝ: Přístup měli jenom příslušníci skupiny.

LUKEŠ: Když se měli nějací Němci propustit, kdo o tom rozhodoval?

ČERNÝ: Když přišel Čupka nebo Zicha, že potřebuje tolik a tolik lidí, vybral si je a šli.

LUKEŠ: Kdo ty Němce propouštěl?

ČERNÝ: Tam byly stráže, to byli poddůstojníci nebo bylo povolení ode mne nebo od Čupky. Má skupina měla za úkol Němce sebrat a vojensky zajistit.

KÁCL: Při soustředění Němců v Žatci byli na náměstí 2 Němci zastřeleni. Víte o tom něco?

ČERNÝ: Ano, pamatuji se na jeden případ.

KÁCL: Z jakého důvodu to bylo?

ČERNÝ: Ten Němec se vzpěčoval, obrátil se proti stráži, která ho vedla.

KÁCL: Se zbraní?

ČERNÝ: Ten Němec nechtěl uposlechnout rozkazu a byl zastřelen.

KÁCL: Nesepsal se o tom žádný protokol?

ČERNÝ: Byl všeobecný rozkaz, bude-li se někdo protivit, aby byl zastřelen.

KÁCL: V táboře v Postoloprtech byl také internován bývalý primář žatecké nemocnice, myslím, že se jmenoval dr. Janíček. Měla být na něm provedena exekuce, podařilo se mu však utéci. Tato osoba je příčinou toho, že se o té věci za hranicemi začalo mluvit.

ČERNÝ: O tom mi není nic známo.

BUNŽA: Znáte jméno Marek?

ČERNÝ: Ano.

BUNŽA: Od které doby jste s ním spolupracovali?

Velitelství OBZ v Postoloprtech, dům čp. 74 (privátní archiv E. Vacek)

ČERNÝ: Spolupracovalo s ním OBZ.

BUNŽA: Jakou roli hrál Marek v této exekuci?

ČERNÝ: Myslím, že ho používal Čupka, aby oznamoval lidi, kteří byli podezřelí ze členství v SS a v NSDAP?

BUNŽA: Vy jste ho nepoužíval k žádným službám?

ČERNÝ: Já jsem ho nepoužíval.

Růžena Fartáková

Výpověď Růženy Fartákové z Postoloprt

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Vy jste byla v Postoloprtech, když se prováděla prohlídka žen. Jak to probíhalo?

FARTÁKOVÁ: Byla jsem doma, když pro mne přišel František Kočí. Nevěděla jsem kvůli čemu mám jít s ním. Předtím bylo hlášeno, že se Němci mají soustředit na náměstí. Nechtěla jsem jít. Tatínek mě pak poslal. Šla jsem ještě s jednou slečnou z Postoloprt. Když jsme tam přišli, nařídil

nám pan Marek, abychom prohlíželi německé ženy, které byly ve všedních šatech.

BUNŽA: Bylo tam hodně žen?

FARTÁKOVÁ: Ano, prohlížely jsme je v řadách po čtyřech. Svlékat se nemusely, prohlíželi jsme je po těle.

BUNŽA: Kdo přebíral ty věci od nich?

FARTÁKOVÁ: Seděl tam nějaký rotmistr nebo štábní rotmistr a asi 2 vojáci.

BUNŽA: Kde byl Marek?

FARTÁKOVÁ: Ten byl přitom.

BUNŽA: Byla tam také vojačka?

FARTÁKOVÁ: Byl tam voják a jeho žena.

BUNŽA: Kolik se toho shromáždilo?

FARTÁKOVÁ: Já jsem tehdy byla rozrušena, byli tam známí lidé a my byli připraveni jít na pole.

BUNŽA: Ti Němci měli prý u sebe ponejvíce peníze a hodinky. Kolik toho bylo?

FARTÁKOVÁ: To nevím.

BUNŽA: Kdo to přebral?

FARTÁKOVÁ: Byl tam pan Marek, byli tam důstojníci a štábní rotmistr.

BUNŽA: Byl tam nějaký vyšší důstojník?

FARTÁKOVÁ: Byl tam štábní rotmistr.

BUNŽA: Poručíka Čupku jste neznala?

FARTÁKOVÁ: Ne.

BUNŽA: Byli ti důstojníci na dvoře?

FARTÁKOVÁ: To já nevím.

BUNŽA: V čem to odnesli?

FARTÁKOVÁ: Odnesli to v nákupních taškách.

BUNŽA: Kdo to odnesl?

FARTÁKOVÁ: Odnesl to ten rotmistr.

BUNŽA: Jinak o střelbě Vám nic není známo?

FARTÁKOVÁ: O tom mi není nic známo.

BUNŽA: Byly ty ženy tam týrány? Neviděla jste nic takového?

FARTÁKOVÁ: Všechno šlo klidně, ženy se chovaly klidně, žádná se nemusela svlékat.

BUNŽA: Jak se jmenovala ta druhá dívka, která s Vámi prohlížela ženy?

FARTÁKOVÁ: Jmenovala se Anna Aulická a bydlí v Postoloprtech čp. 365.

BUNŽA: Znala jste Marka v Postoloprtech ještě před válkou?

FARTÁKOVÁ: Ano.

BUNŽA: Jakou požíval pověst?

FARTÁKOVÁ: Nevím, byla jsem tehdy ještě školačkou.

František Naszwetter

Výpověď Františka Naszwettera, pokrývače z Postoloprt čp. 313

BUNŽA /po napomenutí a zjištění generálií/. V Postoloprtech bylo provedeno soustředění Němců. Byl jste přitom? Kdo to řídil?

NASZWETTER: Byl jsem přitom, řídilo to OBZ.

BUNŽA: Byl k tomu vydán nějaký rozkaz?

NASZWETTER: Večer předtím byl vydán rozkaz, aby všichni Němci se soustředili před místní národní výbor, a aby si vzali 3 kg zavazadel. Ráno se soustředili a všechno se odvádělo do kasáren. Přitom byli 2 ranění. To bylo na náměstí před hotelem Moskva.

BUNŽA: Znáte poručíka Čupku?

NASZWETTER: Podle vidění znám, ale podle jmen neznám nikoho.

BUNŽA: Byl tam nějaký důstojník Slovák?

NASZWETTER: Jeden tam byl, znám ho.

BUNŽA: Byl přitom soustředění?

NASZWETTER: Byl tam.

BUNŽA: Po soustředění bylo tedy všechno dovedeno do kasáren. Jakou funkci hrál při tom Marek?

NASZWETTER: Spoluřídil a konal funkci tlumočníka.

BUNŽA: Přišel jste do kasáren?

NASZWETTER: Byl jsem tam jako voják. Podléhal jsem nějakému podporučíkovi.

BUNŽA: Byl jste při skupině OBZ?

NASZWETTER: Byl jsem tam jako záložník.

BUNŽA: Kde jste byli ubytováni?

NASZWETTER: Bydlel jsem doma, ale strážnici jsme měli v hotelu.

BUNŽA: Když ti lidé přišli do kasáren, kdo tam řídil třídění?

NASZWETTER: To řídilo OBZ. My jsme je odvedli a šli pryč.

BUNŽA: Do kasáren jste vůbec nešel? Někteří Němci byli zastřeleni. Co o tom víte?

NASZWETTER: Já jsem při tom nebyl.

BUNŽA: Kdo myslíte, že je střílel?

NASZWETTER: To dělali vojáci OBZ.

BUNŽA: Podrobnosti o tom nevíte?

NASZWETTER: Nevím.

BUNŽA: Kolik jich bylo postříleno?

NASZWETTER: Postoloprtských asi 16.

BUNŽA: Kolik bylo shromážděno asi mužů z Postoloprt?

NASZWETTER: To nelze odhadnout, byl to velký průvod,

ale nevím, kolik jich bylo. Nebyly to ani 2 roty. Všechno bylo dáno do lágru. Přesný počet by byl stav v lágru. Do tábora odvedli muže i ženy. Tam jsem je už nevedl, neměl jsem pak s nimi nic společného. Přes noc bylo v Postoloprtech spácháno přes 40 sebevražd. Mrtvoly byly odváženy na hřbitov a tam pochovávány.

KOKEŠ: Říkáte, že v kasárnách bylo zastřeleno asi 16 Němců.

NASZWETTER: Víc ne.

KOKEŠ: Jak jste zjistil, že asi 16. V Postoloprtech bylo několik set Němců mužského pohlaví. Jde o to, zda byli postříleny všechny osoby mužského pohlaví nebo jen funkcionáři.

NASZWETTER: Snad jenom funkcionáři, ostatní byli odvedeni do tábora, s nimi se nedělalo nic. Ti chodili na práci, viděl jsem je.

KÁCL: Kdo byli postříleni před školou? Kolik nocí se střílelo před školou?

NASZWETTER: Co já vím, asi 3 noci. Já jsem bydlel pod školou.

KÁCL: Byl jste se tam podívat? Po tom střílení?

NASZWETTER: Ne.

KÁCL: Proč jste se tam nešel podívat?

NASZWETTER: Mně to nezajímalo.

BUNŽA: Mluvil jste s těmi strážnými?

NASZWETTER: Já jsem při tom nebyl.

BUNŽA: Tam přece byla hromadná střelba.

NASZWETTER: Já jenom vím, že z Postoloprt zmizelo 16 Němců.

BUNŽA: Nevíte o žádném z vojáků, kteří byli v popravčí četě?

NASZWETTER: Nevím.

BUNŽA: Kolik lidí bylo popraveno v příkopě?

NASZWETTER: O tom nemám tušení.

BUNŽA: Nemluvil jste s nikým?

NASZWETTER: Ne.

BUNŽA: O jiných hromadných hrobech víte?

NASZWETTER: V Postoloprtech jsem dělal službu asi 10 dní, o žateckých popravách nevím.

BUNŽA: Co se mluvilo o tom v Postoloprtech? Kdo to prováděl a na čí rozkaz?

NASZWETTER: To nevím.

KOKEŠ: Podle Vašeho názoru měli být postříleni jenom funkcionáři a nacisti, jinak normální německé obyvatelstvo, muži a ženy šli do tábora a na práci. Na práci chodili a jednoho dne nepřišli.

NASZWETTER: Z toho usuzuji, že zmizeli.

KOKEŠ: Z toho jste usuzoval, že těch 16 Němců, kteří nepřišli do tábora, bylo odstřeleno?

NASZWETTER: Večer je odvedli. Byli ve vězení na okresním soudu.

KÁCL: Jak se jmenoval starosta?

NASZWETTER: Zenz Josef.

HOLUB: Vy jste říkal, že před hotelem byl někdo postřelen. Kdo to byl?

NASZWETTER: To byl nějaký Player, který byl potom odsunut.

HOLUB: Mluví se o tom, že se na těch Němcích prováděly násilnosti.

NASZWETTER: Nebyl jsem při tom.

LUKEŠ: Znáte nynějšího předsedu ONV v Žatci?

NASZWETTER: Podle jména ano.

LUKEŠ: Nepřišel do styku s těmi věcmi, které byly odebírány při prohlídkách?

NASZWETTER: Já jsem v kasárnách byl jenom jednou, a to asi hodinu. Nadporučíka Zichu znám od vidění, ale v postoloprtských kasárnách jsem ho neviděl.

BUNŽA: Znáte některého z těch strážných?

NASZWETTER: Neznám. To byli vesměs cizí lidé. Jenom jednoho znám, je v Lounech.

Rudolf Zelenka

Výpověď Rudolfa Zelenky, řídícího učitele v Postoloprtech [49]

BUNŽA /po napomenutí a zjištění generálií/: Vy jste byl předsedou správní komise v Postoloprtech a provedli jste tam soustředění Němců. Na čí rozkaz to bylo?

ZELENKA: Z rozkazu OBZ. Rozkaz mi sděloval rotmistr, který byl u oddílu poručíka Čupky. Vyřizoval mi to navečer s instrukcemi, jak soustředění má být provedeno.

BUNŽA: Kdo řídil to soustředění?

ZELENKA: Řídili to policisté, kteří byli u místního národního výboru.

BUNŽA: Byl tam také Marek?

ZELENKA: Ten byl velitelem.

BUNŽA: Kdo ho přijímal do služeb?

ZELENKA: Znal jsem ho z prvé republiky, vyzval jsem ho, aby tam přišel organisovat policejní službu.

BUNŽA: On pak spolupracoval s OBZ. Kdo ho tam doporučil?

ZELENKA: To nevím. On sám odešel z policejní služby národního výboru a najednou se objevil s odznakem OBZ a říkal, že je tam zařazen.

BUNŽA: Vy jste byl v Postoloprtech též za prvé republiky?

ZELENKA: Od r. 1921 jsem sloužil na postoloprtském okrese, v Postoloprtech jsem byl od r. 1927.

BUNŽA: Marek prý již tehdy nepožíval dobrou pověst?

ZELENKA: Byl velmi inteligentní, měl však vady a každému se nelíbil.

BUNŽA: Jaké byly vady?

ZELENKA: Rád se napil a počínal si pánovitě.

BUNŽA: Neměl nějaké styky se ženskými?

ZELENKA: O tom nevím.

BUNŽA: Jakou požíval pověst po stránce národnostní?

ZELENKA: Byl spolehlivý, dobrý Čech.

BUNŽA: Máme zprávy, že byl ochoten s každým spolupracovat, že se stýkal se skupinou henleinovců a byl tam dokonce viděn.

ZELENKA: To nevím, jestli ho tam někdo viděl.

BUNŽA: Můžete to vyloučit?

ZELENKA: Vyloučit to nemohu, ale jsem toho názoru, že byl dobrý Čech.

BUNŽA: Při soustředění zněla výzva jen pro Němce?

ZELENKA: Ano jen pro Němce.

BUNŽA: Provádělo se prověřování osob na národním výboru?

ZELENKA: Na náměstí před národním výborem se zjišťovalo, kdo tam patří a kdo ne. Přišli tam lidé, kteří se vyřadili, ale většinou se dali všichni do sběrného tábora v městské bažantnici.

BUNŽA: Vedli je tam přímo nebo je vedli nejprve do kasáren?

ZELENKA: Všechny je tam vedli, muže i ženy. Odtamtud teprve byli někteří vedeni do kasáren. Někteří byli zajištěni již dříve. Ti byli ve věznici.

BUNŽA: Vy jste je nezajišťovali?

ZELENKA: Já sám jsem to nedělal.

BUNŽA: Kdo to dělal?

ZELENKA: Marek z OBZ.

BUNŽA: Říkáte, že všichni byli odvedeni do bažantnice. V kasárnách jste nebyl?

ZELENKA: Tam jsem přišel později za jinou záležitostí, asi za 14 dní potom.

BUNŽA: Tam byli nějací Němci postříleni. Kolik jich zmizelo?

ZELENKA: To nemohu říci. 100, 200, těžko říci. Neviděl jsem žádný seznam.

HOLUB: Někdo říká 500 až 600.

BUNŽA: Kolik je u školy lidí?

ZELENKA: Kolem 200. Prý nejsou všichni z Postoloprt.

BUNŽA: Do kasáren přišli Němci ze Žatce. Z těch byli prý také někteří postříleni?

ZELENKA: Slyšel jsem o tom ale nevím, kolik jich bylo. Popravu prováděli přímo z oddílu OBZ.

BUNŽA: S Čupkou jste o těch věcech nemluvil?

ZELENKA: S tím se dalo těžko mluvit, on nás ignoroval, dělal si všecko sám.

BUNŽA: Od počátku, co jste přišel zpět do Postoloprt, jste bydlel v měšťanské škole?

ZELENKA: Nebylo možno tam bydlet, škola nebyla upravena, stěhoval jsem se do Postoloprt až od 1. října. Škola do té doby byla prázdná. Bylo tam nářadí, ale vše bylo v nepořádku. Dříve tam bylo středisko bývalé říšské pracovní služby. Za okupace jsem byl v Lounech.

BUNŽA: Marek byl za okupace v Lenešicích a tam prý měl nějaké majetkové delikty. To jste si nevybral zrovna nejlepšího člověka.

ZELENKA: Ono bylo těžké vybírat, protože prostě nikdo nebyl.

BUNŽA: Kolik zmizelo celkem z Postoloprt Němců?

ZELENKA: Nevím, není mi o tom nic známo.

KÁCL: Kolikrát se prováděly exekuce před školou?

ZELENKA: Po několik nocí.

KÁCL: Jak to vypadalo před školou po té exekuci? Co tam bylo vidět?

ZELENKA: Tam nebylo vidět pak nic. Ten příkop byl velmi hluboký. Byla to skutečně velká protitanková zábrana. Šíře byla asi 4 až 5 metrů, hloubka asi 6 metrů.

KÁCL: Kdo to zahazoval?

ZELENKA: Zahazovaly to Němky, viděl jsem je, když to zahazovaly, bylo to v červnovém horku.

KÁCL: Kde jste vzali chlorové vápno?

ZELENKA: To nám poradili členové posádky, kteří tam byli.

KÁCL: Mohl byste některé jmenovat, kteří bydlí vedle a slyšeli střelbu?

ZELENKA: Přímo tam bydlel strojvůdce Josef Navrátil z Komenského ulice, Ladislav Malecký, rolník, který tam má nedíl. Ti slyšeli střelbu.

KÁCL: Kolik nocí to bylo po sobě?

ZELENKA: To bylo několik nocí. První noc to nebylo velké. To říkali, že jsou ti, kteří byli ve věznici.

KÁCL: Ti přišli také do toho příkopu?

ZELENKA: Pak to přibývalo, nejvíc toho bylo druhou noc.

KÁCL: To byli jenom muži?

ZELENKA: Jenom muži. Mluví se také o 2 ženách, ale ty prý tam nejsou. Jedna se jmenovala Gärtnerová. Popravy nebyly v kasárnách, nýbrž v místě nad příkopem.

KOKEŠ: Kdo Vám to říkal?

ZELENKA: Říkají to lidé.

BUNŽA: Kdo nařídil, že se musí příkop zasypat chlorovým vápnem?

ZELENKA: Chtěl jsem, aby se příkop zasypal.

BUNŽA: Vy jste hlásil, že jsou tam mrtvoly?

ZELENKA: Ano, hlásil jsem to veliteli divise podplukovníku Čermákovi.

BUNŽA: Co Vám nařídil?

ZELENKA: Říkal, že je to zaházeno, abychom tam děli nějaký desinfekční prostředek a nechali to být.

BUNŽA: Po těch dalších nocích jste to také prováděli?

ZELENKA: Také se to tam dávalo. Zařizovali to zaměstnanci místní správní komise.

BUNŽA: V poslední době je tam písek a hlína. Proč to tam je?

ZELENKA: Tam je písečná půda a navezlo se to tam.

BUNŽA: Z čeho jsou ty hromady?

ZELENKA: To jsou vykopávky, jak se dělá plynovod.

KOKEŠ: Kam přišly Němky, které to zahazovaly? Věděly, že jsou tam mrtvoly?

ZELENKA: Věděly to, musely je tam vidět.

KOKEŠ: Kdo je bral z bažantnice na ty práce?

ZELENKA: Obyčejně si je bralo OBZ, nebo vzkázali strážmistru Pelcovi, aby jim je poslal.

KOKEŠ: Byl podle Vašich vědomostí popraven také nějaký Čech?

ZELENKA: Říkalo se to, ale nic o tom nevím. Mluvilo se o jakémsi Ričkovi, prý to byl Čech. Podle jména byl Čech.

KOKEŠ: Před válkou se prý hlásil k Čechům.

ZELENKA: Před válkou se hlásil k Čechům, ale za války k Němcům. Byl to sudetský Němec.

KÁCL: Mezi soustředěnými byl prý také bývalý primář žatecké nemocnice, kterému se podařilo utécti?

ZELENKA: O tom nic nevím. Mezi soustředěnými byl Steinbach, který vedl zásobování a místní zvěrolékař dr. Lukesch, který byl velitelem Volkssturmu. Ti unikli, protože veřejnost potřebovala jejich služeb. Steinbach byl odsunut a Lukesch rovněž. S počátku byli ve věznici.

KÁCL: Je Vám známo něco o tom, že žen v táboře bylo zneužíváno?

ZELENKA: Členové OBZ měli každý ve svém bytě přímo celý harém. Sám jsem to viděl a nemohl jsem proti tomu nic dělat.

BUNŽA: Co poručík Čupka?

ZELENKA: U Čupky jsem byl a viděl jsem tam v posteli nahou Němku opilou.

KÁCL: Jak Marek?

ZELENKA: Do Markova soukromí jsem se nedíval. Přišly často stížnosti, že vojáci se dali obsluhovat Němkami.

BUNŽA: Tedy vojáci nepožívali dobré pověsti?

ZELENKA: Rozhodně ne.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, že v táboře v bažantnici bylo nějaké trýznění?

ZELENKA: O tom nevím nic.

BUNŽA: Mluvilo se také o tom, že v kasárnách měli uřezávat některým Němcům tam uvězněným údy?

ZELENKA: O tom jsem nic neslyšel. Podle mého názoru jde o báchorky.

LUKEŠ: Kromě hrobu u školy mají tam být ještě jiné hroby.

ZELENKA: O tom se mluví, ale kde ty hroby jsou, nevím.

LUKEŠ: Kolik tam má být asi osob?

ZELENKA: U školy asi 200.

LUKEŠ: Kolik v postoloprtské bažantnici?

ZELENKA: O tom nikdo nic určitého neví. Lidé hovoří vždy o vyšší cifře.

LUKEŠ: Kolik se mluví, že jich tam má být?

ZELENKA: Skoro každý se hleděl tomu vyhnout.

LUKEŠ: Podle počtu obyvatel jste to neodhadovali?

ZELENKA: Němci, kteří byli v Postoloprtech před rokem 1938[50], tam nezůstali. Tam přišlo hodně vystěhovalců ze Slezska. V Postoloprtech bylo napočítáno 3 300 obyvatel. Mluvilo se, že je tam 4 ½ tisíce Němců[51], z toho jsem mnoho lidí neznal.

KOKEŠ: O kolika osobách se mluví v souvislosti s popravami?

ZELENKA: Dohromady asi o 400.

KOKEŠ: Kdo byl podle Vašeho názoru střílen?

ZELENKA: Především to byli lidé, kteří byli nacisty. Podle jakých směrnic si je OBZ bralo, nevím. To je můj názor. Viděl jsem sám, když je prohlíželi, jsou-li tetovaní a jak hledali funkcionáře SS. Většina, které přivedli, byli pod falešnými jmény.

LUKEŠ: Příslušník SNB nám uvedl v lese místo, kde měla prý být postavena šibenice. Víte o tom něco?

ZELENKA: O šibenici nevím. Tam se jenom střílelo.

BUNŽA: Mezi stromy směrem k Vrbce mělo být prý ráhno, kde se popravovalo. Jsou tam 2 hroby.

ZELENKA: Tam je několik hrobů z hladového pochodu do Terezína[52]. Jinak o tom nic nevím, ani jsem o tom neslyšel.

BUNŽA: Byla tam výrovka?

ZELENKA: Výrovka byla někde stranou, ale kdo v hrobech na Vinici je pochován, není mi známo.

BUNŽA: Znal jste kapitána Černého?

ZELENKA: Ano.

BUNŽA: Kdo dával rozkaz k popravám, Černý nebo Čupka?

ZELENKA: Nevím, ani jsem o tom neslyšel.

BROŽ: Jaký dojem na Vás dělal kapitán Černý?

ZELENKA: Velmi dobrý, byl velmi inteligentní důstojník. Myslím, že tam byl nadporučík Petrov, který říkal, abychom hleděli to místo vysázet nějakými rostlinami, aby to nebylo pusté. Já jsem chtěl, aby mrtvoly se exhumovaly, oni však říkaly, že je to hluboké.

BUNŽA: Vy jste byl u podplukovníka Čermáka vícekráte?

ZELENKA: Býval jsem u něj velmi často. On chodil za mnou na radnici. Pokud se týče důstojníků, měli jsme dobré styky. Jenom jsme je žádali, aby exekuční moc hleděli ukončit. Bylo nám řečeno, že je to jiný útvar, který velitelství nepodléhá. My jsme hleděli, aby OBZ se odtamtud stěhovalo.

LUKEŠ: Nadporučík Zicha se zúčastnil těch exekucí?

ZELENKA: To jsem nevěděl. Nikdy jsem u žádné exekuce nebyl, nevím, kdo k tomu dával povely.

BUNŽA: Nemluvilo se o tom, že se to nemělo dělat, nebo jak se to hodnotilo?

ZELENKA: Proti nebyl nikdo. V té době jak znám náladu obyvatelstva, prostě všichni říkali, že si to zaslouží všichni a že jich tam mělo být víc. Každý toto opatření schvaloval, jenom neschvaloval způsob a zejména ta místa.

KÁCL: V Postoloprtech je nějaký Beneš, který má tchána, který prý o těchto věcech něco ví. Jak se jmenuje ten tchán?

ZELENKA: Karel Wilhelm. Ten měl stále službu na radnici. Snad by věděl o těchto věcech více. Podle mého názoru nálada obyvatelstva asi dnes není taková, že by popravených Němců litovalo.

KOKEŠ: Co byste pokládal učinit za vhodné, aby těm pověstem byla učiněna přítrž?

ZELENKA: Dnes nám to nevadí, a doporučoval bych rozhodně s tím nehýbat, protože by se tam našlo ledaccos. Také pro to mluví důvody zdravotní.

BROŽ: Sháněl se někdo v Postoloprtech po tom, že byli popraveni Češi?

ZELENKA: Jedna Češka, která měla Němce, žádala, aby byl manžel prohlášen za mrtvého. To byl jediný případ, kdy se u nás někdo dotazoval po osudu zmizelého. Není však pravda, že by nějaký Čech byl pohřešován. Můj dojem je, že se to zveličuje.

BUNŽA: Co do počtu se Vaše výpověď rozchází s Markem a je těžko věci ulomit hrot, když neznáme počet.

ZELENKA: Já jsem popravu neviděl, to byl jen odhad.

Alexander Macháček

Výpověď Alexandra Macháčka, řezníka a uzenáře v Žatci, čp. 564

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Jak a kdy jste přišel do republiky?

MACHÀČEK: Jsem volyňský Čech a přišel jsem sem se zahraniční armádou.

BUNŽA: Kdy jste vstoupil do zahraniční armády?

MACHÀČEK: 15. března 1944 jsem vstoupil do armády.

BUNŽA: Kdy jste přišel do Postoloprt?

MACHÀČEK: V červnu 1945. 1. května 1945 jsem byl jmenován podporučíkem a přidělen k prvnímu pluku.

BUNŽA: Kam jste byl zařazen?

MACHÀČEK: Byl jsem přidělen OBZ.

BUNŽA: Kdo byl velitelem?

MACHÀČEK: Poručík Čupka.

BUNŽA: Zúčastnil jste se soustřeďování Němců v Postoloprtech?

MACHÀČEK: Soustřeďování jsem se nezúčastnil, protože jsem tam ještě nebyl. Nějaké soustředění bylo ze Žatce.

BUNŽA: Bydlel jste v kasárnách?

MACHÀČEK: Ne, bydlel jsem na náměstí.

BUNŽA: Slyšel jste, že Němci z Postoloprt byli zlikvidováni?

MACHÀČEK: To jsem neslyšel. O tom se hovořilo a já jsem tomu nepřikládal váhu. Pro mne to nebyla novinka. Před každým smeknu, kdo tak tehdy činil, ale na svou čest mohu říci, že jsem žádného Němce neviděl zastřeleného. Byl jsem novopečený důstojník, rozkazy jsem nedával, od toho bylo velitelství a řečí lidí jsem si nevšímal.

BUNŽA: V Postoloprtech byly provedeny nějaké popravy. Co o tom víte?

MACHÀČEK: Pro mne nebyly. Před každým smeknu čepici, kdo tak činil. Jsem zahraniční voják a viděl jsem, co Němci dělali v Rusku na Ukrajině, na Volyni. Pro mne to nebyla novinka, i kdyby dnes Němce stříleli. Ať se jdou podívat na pláně Ruska.

BUNŽA: Mluvilo se o tom, že skupina OBZ se chovala v Postoloprtech nemravně, že její velitel Čupka si vodil do bytu Němky apod. Nevíte o tom nic?

MACHÀČEK: Čupka měl manželku a žádnou Němku jsem neviděl. Němky chodily do kuchyně, ale žádné styky jsem neviděl. Jako velitel byl Čupka ostrý a za každou maličkost zavíral bez ohledu na hodnost.

BUNŽA: Jak jste byl dlouho v Postoloprtech?

MACHÀČEK: Asi měsíc.

BUNŽA: Byli tam přivedeni nějací Němci z Chomutova? Šlo asi o počet 300.

MACHÀČEK: Na to se nepamatuji. Za mého působení nic takového nebylo. V Chomutově jsem byl jednou, tehdy bylo vybráno asi 70 SSáků, ale nevím, co se s nimi stalo. Všichni Němci byli dáni do Hydrowerke na práci. Do Postoloprt nepřišel ani jeden.

BUNŽA: Nevíte nic o tom, že v postoloprtské bažantnici byly provedeny nějaké popravy?

MACHÀČEK: Já jsem tam nebyl. Tam byl nějaký tábor a poručík zakázal všechen styk a dal rozkaz, aby stráže OBZ kontrolovaly, zdali hlídky řádně hlídají celý tábor. Bylo totiž zjištěno, že naši i ruští vojáci tam v noci docházeli za Němkami, zejména revoluční garda, a tak šířili pohlavní nemoci.

KÁCL: Kdo byl dr. Jezdinský?

MACHÀČEK: Ten byl odsud. Byl odsunut na přání své manželky. Mohl zde však zůstat, odešel dobrovolně.

Richard Rozner (Rosner)

Výpověď Richarda Roznera, elektrotechnika z Postoloprt

KOKEŠ /po poučení a zjištění generálií/: Vy jste byl v květnu 1945 v Postoloprtech? Zúčastnil jste se shromažďování Němců?

ROZNER: V kasárnách jsem byl asi 10 dní. Byl jsem tam odveden.

KOKEŠ: Vypravujte nám, co se tam dálo.

ROZNER: Když jsme tam přišli, tak nás zamkli a nesměli jsme ven.

KÁCL: Co Vám tam dávali jíst?

ROZNER: Večer jsme dostávali chleba, někdy vodu a někdy ne.

KOKEŠ: S kolika lidmi jste tam byl?

ROZNER: Asi se 3 000.

KOKEŠ: Byli tam muži i ženy?

ROZNER: Žen jsem tam viděl jenom asi 5.

KOKEŠ: Co se dálo dál?

ROZNER: Pak jsem přišel do Žatce.

KOKEŠ: Proč jste přišel do Žatce?

ROZNER: Do tábora jsem tam přišel. Pak jsem přišel do Rvenic.

KOKEŠ: Byl jste sám nebo Vás bylo víc.

ROZNER: My jsme dělali na polích. Sebrali mne v Rvenicích. Když jsme přišli jednou večer domů, tak tam pro nás přijeli a odvezli nás sem.

KOKEŠ: Kdo přijel?

ROZNER: Přijeli vojáci a odvezli mě.

KOKEŠ: Co je Vám známo o nějakém střílení?

ROZNER: Tam na dvoře zastřelili nějaké kluky.

BUNŽA: Vy jste se na to díval?

ROZNER: My jsme byli na dvoře, tak jsme to viděli. Pak jsme kopali díry v bažantnici v Levanicích. Jednou jsme tam byli a kopali jsme asi do hloubky ½ metru. Pak jsme museli pryč.

KOKEŠ: Kdy jste byli kopat, ve dne nebo v noci?

ROZNER: To bylo ve dne.

KOKEŠ: Kolik Vás tam bylo?

ROZNER: Asi 70.

KOKEŠ: Jak velké byly ty díry?

ROZNER: Kopali jsme do hloubky asi ½ metru, dlouhé byly asi 10 metrů a široké asi 3 metry. Pak jsme museli ihned odejít. Řekli nám, že když budeme mít hloubku 3 metry, že můžeme jít domů, ale pak jsme byli okamžitě odvoláni.

KOKEŠ: Je Vám známo, že v kasárnách byli střílení nějací lidé?

ROZNER: Říkalo se to, ale já jsem nic neviděl.

BUNŽA: Ani jste neslyšel střílet?

ROZNER: Když jsem byl v kasárnách, tak se střílelo velmi často. Jednou byl postřelen nějaký voják, který potom zemřel a protože bylo podezření, že to udělali Němci, měli jsme být postříleni. Někdy přišli do našich ubikací vojáci, kteří nás tloukli a stalo se, že někteří Němci byli postřeleni.

KOKEŠ: O nějakém střílení nevíte?

ROZNER: Nevím, nebyl jsem při tom.

KOKEŠ: Kde jste kopali jámu v té bažantnici?

ROZNER: Bylo to nalevo od silnice, když se jede do Levonic.

KOKEŠ: Našel byste ta místa?

ROZNER: Našel bych to. Je vidět, jak se to propadlo.

VANĚK: Jak daleko je to od té hájovny?

ROZNER: Asi 500 metrů.

BUNŽA: Od kdy jste byl v kasárnách? Už tam byli Němci z Postoloprt, když jste tam přišel?

ROZNER: Ti přišli v neděli, kdežto já jsem přišel v pátek. Ze Žatce přišli pak zase v neděli.

BUNŽA: Proč jste byl propuštěn z tábora? Vaši rodiče jsou Němci? Kde jsou?

ROZNER: Matka je v Podmoklech, otce nemám. Otec byl na vojně.

BUNŽA: Kdy narukoval?

ROZNER: On šel na vojnu v r. 1943, ale my jsme nežili pohromadě.

BUNŽA: Nemluvil jste v táboře s někým o tom, kolik asi lidí bylo zastřeleno?

ROZNER: To nevím. Každý říkal něco jiného. Nemohu to říci.

Václav Vlček

Výpověď Václava Vlčka, úředníka MNV v Postoloprtech

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Přicházejí do Postoloprt nějaké žádosti od Mezinárodního červeného kříže stran Němců, kteří tam měli zmizet?

VLČEK: Přicházejí.

BUNŽA: Kolik jich tam přichází?

VLČEK: Průměrně jeden dotaz denně. Všech dotazů je asi 250.

KOKEŠ: Na jaké lidi jsou ty dotazy?

VLČEK: Na lidi německé příslušnosti, kteří žili v Postoloprtech, v Žatci a okolí. Na lidi ze žateckého okresu.

KOKEŠ: Co chtějí tazatelé vědět?

VLČEK: Kde ti lidé jsou, táží se po jejich osudu a zda známe jejich pobyt

KOKEŠ: Co s těmi žádostmi děláte?

VLČEK: Vracíme je zpět s tím, že o osudu osoby, na kterou se ptají, není nic známo.

KOKEŠ: U osob, které byly odsunuty, se to hlásí?

VLČEK: U osob, které byly odsunuty se to hlásí.

KOKEŠ: Podle čeho máte evidenci?

VLČEK: Seznamy máme z tábora, vedla je komise pro státní občanství.

KOKEŠ: Je Vám známo něco o tom, že nějací Němci z Postoloprt, kteří byli v kasárnách, byli popraveni?

VLČEK: Osobně jsem při tom nebyl. Říká se a mluví se o tom hodně, nevím, jestli je na tom něco pravdy, snad ano. Já jsem tu od r. 1944.

KOKEŠ: Je Vám známo, kolik těch Němců mělo být postříleno?

VLČEK: K tomu jsem se nedostal.

KOKEŠ: Tvrdil jste prý, že jich tam mělo být 5 000 [53].

VLČEK: Šel jsem do práce a stáli tam dva páni a ptali se mě, kolik jich tam leží. Řekl jsem, že kdybych měl za každého korunu, můžeme být 3 dni namazaní. Počet jsem neudával.

KOKEŠ: Kolik jich mohlo být podle vyprávění lidí?

VLČEK: Někdo říká 2, někdo tři, někdo tisíc.

KOKEŠ: Vy jste znal Postoloprty? Kolik Němců z Postoloprt, o nichž by se mohlo říci, že byli popraveni, se postrádá?

VLČEK: Z Postoloprt asi 24, poněvadž to byli hlavní magnáti.

KOKEŠ: O jiných nevíte nic?

VLČEK: O jiných nic nevím.

Josef Grüner

Výpověď Josefa Grünera, zámečníka z Postoloprt, čp. 96

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Je Vám známo kolik Němců bylo zlikvidováno v levanické bažantnici?

GRÜNER: Ne.

BUNŽA: Tehdy tam měli být nějací Němci postříleni?

GRÜNER: Já jsem se tam nezdržoval, dojížděl jsem tam od 15. června 1945 z Černčic. Předtím jsem tam vůbec nedojížděl.

BUNŽA: Netvrdil jste nikdy nikomu, že v levanické bažantnici je pohřbeno 3 až 4 tisíce osob [54]?

GRÜNER: Nikdy jsem to netvrdil.

Vladislav Hamous

Výpověď Vladislava Hamouse, malíře pokojů v Postoloprtech, čp. 294

BUNŽA /po napomenutí k pravdě a zjištění generálií/: Vy jste po revoluci narukoval?

HAMOUS: Ano v Lounech. Na týden jsem přišel do Postoloprt. Bylo to asi kolem 20. května.

BUNŽA: V Postoloprtech bylo prováděno soustřeďování Němců. Zúčastnil jste se ho?

HAMOUS: Nezúčastnil jsem se toho, jenom vím, že je ráno vedli.

BUNŽA: Věděl jste o nějakém trýznění těchto lidí?

HAMOUS: Nevím o tom nic. Když je ráno odvedli, hned téhož dne nás dal podporučík Bureš do Bitozevsi.

BUNŽA: Byl jste u nějakého slyšení v této věci?

HAMOUS: Jednou tam přišli 2 policisté.

BUNŽA: Jim jste potvrdil, že tam byli nějací Němci týráni.

HAMOUS: Nic jsem neříkal. Viděl jsem je v Lounech, když tam oddělali 2 SSáky. Jeden měl vytetováno asi 25 čárek. Ptali se ho, proč má ta znaménka.

BUNŽA: Viděl jste něco v Postoloprtech, že tomu měli přihlížet děti? Těm tajným policistům jste něco říkal [55].

HAMOUS: Oni říkali, že jsou od tiskové kanceláře, tak jsme se s nimi mnoho nebavili.

BUNŽA: Znal jste Čupku?

HAMOUS: Toho jsem viděl jen jednou, než jsme šli do Bitozevsi. Tehdy jsem dělal zástupce velitele čety. K Čupkovi jsem šel tehdy s hlášením.

BUNŽA: Říkal jste, že tehdy byli všichni opilí.

HAMOUS: Když jsem šel s tím hlášením, tak opilí všichni byli. Tenkrát jsem odtamtud utíkal ze schodů, nebo by mě bývali zastřelili. Dole na mě křičel voják, abych dal ruce vzhůru. Musel jsem tak učinit, protože by mě byli zastřelili.

BUNŽA: Viděl jste tam nějaké zastřelené osoby?

HAMOUS: Někdo tam v místnosti vedle Čupky vystřelil. Seděli tam 4 chlapi. Když střela zahvízdala, tak jsem utekl.

BUNŽA: Jak je to dávno, co se Vás vyptávali ti policisté?

HAMOUS: Je to asi 3 až 4 neděle.

BUNŽA: Vy jste za Čupkou nesl nějaký vzkaz?

HAMOUS: Vzkaz přišel z Litoměřic a já jsem tam musel jít, protože jsem byl zástupcem velitele čety. Hlášení jsem nesl asi v 11 hodin v noci.

BUNŽA: Víte něco o tom, že při předvádění Němců měl být postřelen Fritz Schmelze?

HAMOUS: To byl můj dělník. Když jsem převzal národní správu, pracoval v podniku. Později byl vyloučen a byl odsunut. Dále u mne pracoval nějaký Katscher.

BUNŽA: Je Vám známo něco o těch popravách? Kolik lidí bylo popraveno?

HAMOUS: Z Bitozevsi jsem viděl na státní silnici k Postoloprtům, viděl jsem, když tam šli lidé ze Žatce, ale kolik lidí tam bylo zastřeleno, není mi nic známo.

/Jednání přerušeno ve 13 hod. 15 minut./

/Jednání opět zahájeno ve 14 hod. 15 min./

František Kokaisl

Výpověď Františka Kokaisla, býv. čet. strážm. v Žatci

BUNŽA /po napomenutí k pravdě, zproštění úředního tajemství a zjištění generálií/: Od kdy jste byl v Žatci?

KOKAISL: Od 17. května 1945.

BUNŽA: Byl jste přítomen soustřeďování Němců?

KOKAISL: My jsme přišli z litoměřického okresu a byl jsem určen velitelem zřízené stanice v okrese podbořanském.

BUNŽA: Kdy přišlo vojsko?

KOKAISL: Vojsko zde již bylo, byl zde pan podplukovník Duřt. Mám zde o tom záznamy /ukazuje/.

BUNŽA: Přišel rozkaz, že se má provést soustředění všeho obyvatelstva mužského pohlaví, a to na náměstí. Jak to probíhalo?

KOKAISL: My jsme byli přítomni obdobně, jako když jsme doprovázeli osoby německé národnosti.

BUNŽA: Bylo šetřeno, kdo je Čech?

KOKAISL: Ano na náměstí. Němci byli odděleni od Čechů a příslušníků jiných národností. Provádělo se to zde na náměstí. Důstojník vyvolával, aby vystoupil kdo je jaké národnosti. Ostatní byli odvedeni pravděpodobně do Postoloprt. Tam jsem už nebyl, nevím proto, co se tam s nimi stalo. Po odsunu jsme prováděli prohlídky a zabavovali, co bylo závadného. Odevzdávali jsme to na posádkovém velitelství. Ženy zůstaly v bytech.

BUNŽA: Stýkal jste se s nějakým Markem?

KOKAISL: Nestýkal.

BUNŽA: Byl zde zřízen internační tábor a jedním z velitelů byl Marek. Nebyl jste v žádném táboře?

KOKAISL: Prováděli jsme tam soupis.

BUNŽA: Byla při odevzdávání šperků a cenností v táboře místní správní komise?

KOKAISL: Místní správní komise tam byla, věci byly zapečetěny a odevzdány do Národní banky.

BUNŽA: Vy jste neznal Marka?

KOKAISL: Věděl jsem, že je tady, ale nepřišel jsem s ním nikdy do styku a nevím, že by byl velitelem nějakého internačního střediska v Žatci.

BUNŽA: Víte něco o tom, že by se v některém táboře páchaly na ženách nějaké ukrutnosti?

KOKAISL: O tom mi není nic známo.

/Ze služební knihy, kterou F. Kokaisl předložil, se zjišťuje, že pod č. 6 je zápis s datem 3. června 1945, v němž je uvedeno, že bylo provedeno soustředění a obchůzka za účelem vyrozumění všech mužů ve stáří od 13 do 65 let v Žatci podle ústního rozkazu posádkového velitele podplukovníka Duřta. Pod č. 23 a 24 je zápis o obchůzce do vojenských kasáren za účelem prohlídky osobních zavazadel internovaných německých žen a zápis o doprovodu při odvážení skvostů do Národní banky v Žatci./

Oldřich Pelc

Výpověď vrchního strážmistra Oldřicha Pelce v Lipenci

BUNŽA /po poučení a zjištění generálií/: Pane vrchní, od kdy jste byl v Postoloprtech?

PELC: Od 26. května 1945 do 20. března 1946. 26. května jsme přijeli do Postoloprt a hledali ubytování. S Peterkou jsme spali na bývalé stanici německé. Tu jsme přestěhovali na stanici českou. 28. května jsem dostal příkaz od místního národního výboru, abych převzal funkci velitele tábora. 29. května ráno jsem šel s Němci do tábora v bažantnici.

BUNŽA: Kdy bylo provedeno soustředění?

PELC: Ráno téhož dne. Všechny jsme odváděli do bažantnice, děti, ženy i muže.

BUNŽA: Kdo řídil to soustřeďování?

PELC: Místní národní výbor. Den předtím byla výzva místním rozhlasem.

BUNŽA: Nezůstal nikdo v Postoloprtech? Jaké jste měl pomocníky?

PELC: Měl jsem revoluční gardu a vojáky z Loun. Mohlo jich být asi 30.

BUNŽA: Kolik těch lidí asi bylo?

PELC: Asi 1 500.

BUNŽA: Co bylo s těmi ostatními?

PELC: To nevím.

BUNŽA: Myslíte, že těch 1 500 byli všichni obyvatelé německé národnosti?

PELC: To nemohli být[56]. Kde byli ostatní, nevím. Když rozhlas vyzýval k soustředění, obstarával jsem v Lounech vojáky a gardisty. V Postoloprtech jsem nebyl, takže jsem neznal počet obyvatelstva, které tam bylo po revoluci.

BUNŽA: Byli z tábora někteří posíláni zpět?

PELC: Propouštěly se celé rodiny. Místní komise vyšetřovala spolehlivost.

BUNŽA: Odešli nějací muži do kasáren v Postoloprtech?

PELC: Do Postoloprt ne.

BUNŽA: Pouštěli nějaké muže zpět?

PELC: Když byli spolehliví, tak je pouštěli.

BUNŽA: Vy říkáte, že do kasáren Vám neodvedli žádné muže. Nám ale bylo zde řečeno, že teprve z tábora šli někteří do kasáren.

PELC: Rozhodně ne. Hned třetí den chodili ti lidé na práci.

BUNŽA: Prováděli jste v táboře nějaké prověřování?

PELC: Ano.

BUNŽA: Podle jakých hledisek?

PELC: Při tom jsem nebyl, to dělal místní národní výbor.

BUNŽA: Víte, co se zjišťovalo, příslušnost, funkce?

PELC: Pokud šlo o propuštění, podávali si sami žádosti a komise o nich rozhodovala. Byla 6 až 8 členná.

BUNŽA: Dály se v táboře nějaké nepřístojnosti?

PELC: Rozhodně to popírám.

BUNŽA: Byl tam zavřen nějaký katecheta Němec, který říkal, že dostal bití od civilistů.

PELC: Ne, o tom nevím.

BUNŽA: Kdo tam měl dozor?

PELC: Vojenská jednotka a revoluční garda.

BUNŽA: Vy nevíte, že by se tam něco takového dálo?

PELC: Nevím. Znám jeden případ, že tam byl Němec, který byl duševně zaostalý, pracoval na slunci a utekl z tábora. Byl 3 až 4 dni pryč, venku ho civilní lidé zajistili a na cestě do tábora ho jeden muž zbil. Jinak mi není žádný případ nějakých násilných zákroků proti internovaným osobám znám.

BUNŽA: Pane vrchní, někde nablízku tábora měly být prováděny popravy Němců?

PELC: Nic jsem neviděl, ačkoliv v bažantnici jsem chodil semtam. Byl jsem tam od večera do rána.

BUNŽA: O popravách jste nic neslyšel?

PELC: Jenom z vyprávění jsem slyšel, že v Postoloprtech měly být prováděny popravy.

BUNŽA: Když jste přebíral lidi do tábora, dostal jste nějaký seznam?

PELC: Pořizoval jsem si tento seznam sám.

BUNŽA: Kde je ten seznam?

PELC: Byla to kartotéka, bývalý soudce v Postoloprtech dr. Harnisch a 2 advokáti dělali ten seznam.

BUNŽA: Kde je ta kartotéka?

PELC: Viděl to nynější štábní kapitán Zicha. Všechno to tam zůstalo, když jsem odevzdával tábor štábnímu strážmistrovi Štíchovi.

BUNŽA: Kam přišly kartotéky po zrušení tábora?

PELC: Od 24. prosince 1945 jsem pryč a tábor jsem tehdy odevzdal. Kartotéky zůstaly dále v táboře.

BUNŽA: Prý tam chodívali naši i ruští vojáci za ženami?

PELC: Chodili tam, ale dovnitř ne.

BUNŽA: Jak dostali ženy ven?

PELC: Když tam přišel Rus, byl jsem vyrozuměn, přišel s hlídkou. Měl jsem přísný rozkaz vojáky nepouštět dovnitř. Nemohu uvést jediný případ, že by se nějaký voják, ať Rus ať náš dostal dovnitř a zneužil ženu. Takový případ se nestal.

BUNŽA: Chodily Němky ven?

PELC: Ano, chodily k vojákům. Podle rozkazu se měly týdně měnit.

BUNŽA: Byly tam rozšířeny venerické choroby?

PELC: Měl jsem tam 2 lékaře, byl tam dr. Tauschek a dr. Jezdinský. Dr. Tauschek byl svědomitý. Měl jsem zvlášť muže a ženy. Byla tam nemocnice. Lékař tam ordinoval stále. Infekční případy jsme vozili do nemocnice v Žatci.

BUNŽA: Z těch žen neměla žádná venerickou chorobu?

PELC: Nevím o tom, lékař mi to nehlásil.

KOKEŠ: Zde se tvrdilo, že veškeré obyvatelstvo mužského pohlaví, snad od 14 nebo 15 let, které bylo v Postoloprtech, nebylo vůbec odvedeno do Vašeho tábora, nýbrž že bylo odvedeno přímo do kasáren a tam postříleno. Je Vám o tom něco známo?

PELC: O tom mi není nic známo. Při soustředění nastupovali ženy i muži podle věku a všichni byli odvedeni nejdří-

ve do tábora. Němec, který přišel ke mně do tábora, když nezemřel přirozenou smrtí, z tábora odešel.

KOKEŠ: Máme zjištěno, že někteří Němci, kteří byli u soudu v Postoloprtech zajištěni, byli odvedeni do kasáren.

PELC: To byli internovaní muži. Ti přišli k nám do tábora. Bylo jich asi 60. Přicházeli tam postupně.

KOKEŠ: Měl jste jejich seznamy?

PELC: Ty jsem si vyžádal. Jako bývalý četník jsem věděl, že kdo je u soudu, musí mít spisový materiál. Spisy jsem sháněl po stanicích, kde Němci byli zajištěni a připravoval jsem to pro soudní řízení. Ti Němci zůstali v táboře, postupem času si je národní správci [57] vyžadovali do hospodářství, protože nebyli obeznámeni s jejich vedením. Vydával jsem jim je.

KOKEŠ: Zde máme nějaký seznam /ukazuje/. Nevíte, jestli někteří v něm uvedení, přišli k Vám do tábora?

PELC: Dr. Lukesch ke mně přišel. Byl u soudu a od soudu jezdil ven.

KOKEŠ: Kam se dostal potom?

PELC: Ode mne přišel před řádný lidový soud do Mostu. Byl nervově chorý. Někteří z toho seznamu byli u mne.

KOKEŠ: Je Vám známo, že do prostoru v bažantnici byly vozeny mrtvoly z kasáren a tam zakopávány? Nepozoroval jste nic takového?

PELC: Nic takového jsem neviděl, ani mi něco podobného nebylo hlášeno.

KOKEŠ: Jak se díváte na tvrzení, že mužské obyvatelstvo z Postoloprt mělo být všechno postříleno? Vy jste byl zde. Pokládáte za možné, že by mužské obyvatelstvo z Postoloprt bylo vyvražděno?

PELC: Ne, ani na ženách nebylo nic takového znát.

BUNŽA: Nebyla v táboře řeč o tom, že se střílí?

PELC: Ne.

BUNŽA: Vy říkáte, že jich do tábora bylo odvedeno 1 500. Kolik z toho bylo mužů?

PELC: Slabá třetina. Muže jsem měl v osmičce, tam bylo 5 místností po 45 osobách. Zvlášť jsem měl ubytovány ženy, zvlášť matky a děti s matkami také zvlášť.

BUNŽA: Mohli to být všichni muži ve věku od 13 do 65 let z Postoloprt?

PELC: To nemohli být. Tam muselo být víc mužů.

BUNŽA: Nevíte, co se stalo s ostatními?

PELC: To nevím.

BUNŽA: Kolik bylo v Postoloprtech obyvatel v době, když bylo prováděno soustředění?

PELC: To nevím.

BUNŽA: Vy jste měl v táboře 250 mužů ve věku od 13 do 65 let, někteří muži dodatečně přicházeli z vojny, jejich stav se tedy poněkud zvýšil. Měli jste dále evidenci v zásobování.

KOKEŠ: Zůstali někteří Němci v podnicích důležitých pro hospodářský život?

PELC: Ne nikdo tam nezůstal.

BUNŽA: Kde byli tedy ti ostatní, kde byl ten zbytek?

PELC: To nevím.

Konfrontace Marek – Pelc

/Přiveden Marek./

BUNŽA: Pane Marku, vzpomínáte si, pokud šlo o soustředění v Postoloprtech, jak se to provádělo? Šli tam do tábora nějací muži?

MAREK: Tam šli jenom muži přes 60 let. Ostatní šli všichni do kasáren.

BUNŽA: Kdo šel do bažantnice?

MAREK: Tam šly jen ženy s dětmi a staré báby. V kasárnách byly jen mladé ženy.

BUNŽA: Do bažantnice tedy nešli žádní muži ve věku od 14 do 65 let? Pan vrchní nám zde tvrdí, že mužů tam odvedli na 250. Pane vrchní, jak to bylo?

PELC: Shromaždiště bylo veliké a když se odcházelo, šel jsem do tábora první a postupně za mnou byli vojáci a revoluční garda. Ti byli za mnou, aby nenastal chaos. Do tábora šly celé rodiny.

KOKEŠ: Kdo Vám je přiděloval do Vašeho průvodu?

PELC: Němci se seskupovali sami, zvlášť šly ženy s kočárky, odděleně šli i muži. Průvod šel ve 4 až 5 stupech. Vzpomeňte si na některou rodinu z Postoloprt.

BUNŽA: Vy víte, že jste dovedli do tábora nějaké muže?

PELC: Např. rodina Bendova.

BUNŽA: Kolik obyvatel bylo v Postoloprtech v době soustředění?

MAREK: Když jsem tam přišel 11. května, bylo všechno rozházené.

KOKEŠ: Je možné, že v kasárnách po prohlídce ženy šly do tábora?

MAREK: To je možné.

PELC: Průvod byl hodně dlouhý, čelo mohlo být již v táboře, když byl konec ještě na náměstí.

MAREK: Byli tam muži, často jsem si je vyžadoval a Vy jste řekl: Vezměte si tam ty lidi. Mezi nimi byl bývalý starosta Spacák.

/Vrchní strážmistr Pelc propuštěn./

BUNŽA: Pane Marku, vy jste říkal, že mužové z Postoloprt byli zlikvidováni, že rozkaz k tomu dal Petrov a že to bylo provedeno během jedné noci.

MAREK: Podle mého odhadu šlo asi o 500 osob.

BUNŽA: Myslíte, že to všechno bylo jedné noci?

MAREK: To vím určitě, protože ráno byla kasárna prázdná a nikdo tam nebyl.

BUNŽA: Ale druhý den se střílelo také.

MAREK: Tam se střílelo na všech možných stranách. K ránu byl déšť a smyl s mrtvol slabou pokrývku, muselo se to zahazovat lopatami. Já jsem šel s lidmi do tábora. Měl jsem přes 50 lidí a nepovolil jsem, pokud to nezaházeli.

KOKEŠ: Jak hluboký byl ten příkop?

MAREK: Asi 4 metry.

KOKEŠ: Vy myslíte, že za jedinou noc byl ten příkop plný?

MAREK: Nebyl plný. My jsme to zahazovali celé až k silnici. Zaházeli jsme to všecko. Počítal jsem, že jsou velká vedra, že by mohly nastat nemoci.

BUNŽA: Vy vylučujete, že by se tam ještě některý jiný den někdo dával?

MAREK: To je vyloučeno.

BUNŽA: Předseda místní správní komise říká, že první den bylo mrtvých jen při dnu. A Vy jste řekl, že ti lidé z věznice byli popraveni první.

MAREK: Ti byli popraveni první, ale na bažantnici. Když kapitán Černý dostal tento seznam, dal mi jednu kopii a povídal: Ty půjdou k čertu, koukejte je zničit. Toto je jeho vlastní rukou opravováno a toto je opravováno rukou nadporučíka Zichy. To bylo ještě předtím, než jsme začali soustřeďovat v Postoloprtech. Z toho seznamu zbyl první, to byl zvěrolékař.

KÁCL: Vy jste neposlechl, abyste seznam zničil?

MAREK: Já jsem si přesto jeden exemplář nechal.

BUNŽA: Co znamenají ta data?

MAREK: Kdy přišli. Ti zaškrtnutí byli zastřeleni.

BUNŽA: Podle jakých údajů je zaškrtli?

MAREK: Všichni byli vyslechnuti od OBZ.

STEHLÍK: Kdy byli tito lidé zastřeleni?

MAREK: Bylo to před prvým soustředěním v Postoloprtech.

BUNŽA: Kdo je odváděl?

MAREK: Četa OBZ. Než šli provést exekuci, tak se mne Petrov ptal po nějaké šachtě. Říkal jsem mu, že na Vinici je šachta. Také mne žádal o lopaty.

BUNŽA: Oni si sami vykopali hroby? Vydával jste jim lopaty?

MAREK: Ano, já jsem jim lopaty vydával.

BUNŽA: Pamatujete se na třídění v kasárnách? Kdo prováděl třídění u postoloprtských?

MAREK: To prováděli OBZ.

BUNŽA: Byl při prohlížení žen Čupka?

MAREK: Ano byl. Čupku jsem viděl před skončením prohlídky u garáže u rotmistra Róta. Viděl jsem, že Rót všechny zabavené věci strká do kapes. Tam odebrali mužům nože, hřebeny a osobní doklady a nařídili mi, abych to odnesl na správní komisi a tam to dal spálit. Já jsem to dal do skladiště, protože jsem na to neměl čas.

BUNŽA: Kam jste dal doklady?

MAREK: Nechal jsem je odnést na radnici do skladiště. Co se s tím stalo, nevím.

BUNŽA: Komu jste to tam předával?

MAREK: Jmenuje se Karel Wilhelm [58].

HOLUB: Od koho jste dostal ten rozkaz na obstarání 100 lopat a 100 motyk?

MAREK: Ten jsem dostal od Petrova.

BUNŽA: Jsou Vám známy tyto listiny /ukazuje/?

MAREK: Ty jsem převzal od Karla Háse z věznice. Osoby na nich uvedené byly ve věznici v Žatci. Tito byli popraveni, ostatní zůstali v táboře a šli na práci.

VANĚK: Vy jste byl při té popravě? Jak víte, že byli popraveni?

MAREK: Říkalo se, že jdou na popravu.

VANĚK: Kdo byl na SV jako velitel [59]?

MAREK: Tam nebyl žádný velitel. Všeobecně se řeklo: na SV, to šel za drát a nevrátil se [60].

HOLUB: Kde jsou pochováni tito /ukazuje/?

MAREK: Ti šli se žateckými do levanické bažantnice.

BUNŽA: Kdo dělal v seznamu tyto kroužky? To bylo před anebo až když byly za drátem?

MAREK: Až když byly za drátem, když jsem zjistil, že jsou na stanovišti SV.

KOKEŠ: Kdo je tam dirigoval?

MAREK: Důstojníci, kteří tam byli. Na prvním místě tam šli tetovaní. Když to bylo skončeno, vytáhl jsem listinu a řekl jsem Petrovovi: Tady mám listinu těch, kteří byli dopadeni se zbraní v ruce. Přečetl jsem je a šli za drát.

KOKEŠ: Střílelo se jenom dvakrát nebo vícekrát?

MAREK: Postoloprtští jednou a žatečtí po druhé.

KOKEŠ: Kdo posílal postoloprtské na SV?

MAREK: Celé OBZ od poručíka Čupky.

KOKEŠ: Kdo dělal žatecké?

MAREK: Bylo tam celé OBZ.

BUNŽA: Kdo vydával rozkazy?

MAREK: Byl tam poručík Čupka, nadporučík Petrov, kapitán Černý a ještě jeden nadporučík. Němci stáli v několika řadách mužstvo je třídilo. Tam bylo hned určováno, kdo přijde na SV.

BUNŽA: Myslíte, že se toho zúčastnili všichni ti 3 důstojníci?

MAREK: Ano.

KOKEŠ: V Postoloprtech byli přivedeni tedy muži i ženy z náměstí a byli rozdělováni. Jak se to provádělo?

MAREK: Ženy se posílali do garáže a odtud do bažantnice, mužstvo prohlíželi všichni důstojníci a posílalo se na SV. Důstojníci byli všichni pohromadě, Černý, Petrov, Čupka a ještě nějaký podporučík.

BUNŽA: Viděl jste je na SV?

KOKEŠ: Druhý den jste viděl všechno prázdné?

MAREK: Všechno jsem prolezl a všechno bylo prázdné. Než se přivedli žatečtí, nechal jsem všechno čistit, celá kasárna. Když jsem to dal čistit, říkal mi nadporučík Petrov, že by potřeboval nějaké holky, které by mu uklidily byt. Dal jsem mu 2 holky, které mu pak byt uklízely. Počet mužů, kteří přišli na SV, odhaduji na 500.

KOKEŠ: Kdy jste odcházel z kasáren?

MAREK: K večeru, když bylo soustředění hotovo. Do kasáren jsem šel hned druhý den ráno a zjistil jsem, že tam nejsou vůbec žádní Němci, že ti, kteří byli na SV, jsou pryč.

KOKEŠ: Kam se poděli?

MAREK: Pak jsem viděl ten špatně zaházený hrob a téhož dne jsem provedl čištění kasáren podle příkazu Petrova.

KOKEŠ: Jak to bylo se žateckými?

MAREK: Sešli jsem se ráno v kasárnách. Byl tam jeden německý poddůstojník, který to rovnal. V kasárnách jsme mužům nařídili svléknout košile a byli pohlíženi, zda nejsou tetovaní. Viděl jsem tam Černého, Petrova i Čupku. To bylo po soustředění v Žatci.

KOKEŠ: Viděl jste tam kapitána Černého po žateckém soustředění?

MAREK: Ano, večer bylo ujednáno, že to začne druhý den ráno v 9 hodin.

KOKEŠ: Co se stalo po tom třídění?

MAREK: Dávali se na SV, dále jsem vybral skupiny vodárna a železničáře a zbytek zůstal v kasárnách.

HOLUB: Kolik bylo na SV?

MAREK: Nevím, mohlo jich být asi 500.

KOKEŠ: Kdy jste zjistil, že z SV jsou pryč?

MAREK: To bylo třetí den večer. Oni se vzbouřili a chtěli se dostat ven. Hlásil jsem to kapitánu Černému a ten řekl: Zařídíme to, aby zmizeli. Odpoledne přišel jeden rotmistr, vzal si určitý počet lidí a šli kopat šachty. Do rána tam nikdo nebyl.

KOKEŠ: Co jste zjistil druhý den?

MAREK: Druhý den jsem přišel do kasáren a zjistil jsem, že SV bylo prázdné.

Konfrontace Marek – Černý

/Předvolán štábní kapitán Černý./

BUNŽA: Pane štábní kapitáne, pan Marek říká, že když šlo o postoloprtské Němce, byli odvedeni muži i ženy bez dětí do kasáren, kdežto ostatní byli odvedeni do bažantnice a v kasárnách prý byla provedena perlustrace. V jedné části dvora byly ženy, které po prohlídce byly odváděny do bažantnice a v druhé části byla prohlídka mužů, při které byli kapitán Černý, nadporučík Petrov a poručík Čupka. Byl jste tehdy při tom prověřování a zúčastnil jste se tohoto prověřování?

ČERNÝ: Když přišel transport, tak jsem tam byl, ale jenom na počátku.

MAREK: Když byl konec, pane štábní kapitáne, tak jsme šli spolu. Vzpomeňte si, že před německým domem byli 2 Němci raněni a vy jste šel do kasáren.

BUNŽA: Byl jste tam, pane štábní kapitáne, až do konce?

MAREK: Rozhodně tam byl až do konce.

KOKEŠ: Provádělo se třídění tak, jak říká Marek?

ČERNÝ: Osoby podezřelé, které Marek označil za SS a SA, byly dávány zvlášť.

MAREK: Pane štábní kapitáne, to si pletete se žateckými.

BUNŽA: Jak to bylo s postoloprtskými?

MAREK: Postoloprtských jsem se nezúčastnil, tam jsem při tom nebyl. Byl jsem až při žateckých.

BUNŽA: Byl tam pan Marek?

ČERNÝ: Možná tam byl, možná, že ne. Mám dojem, že tam byl. Když byl někdo podezřelý, šel zvlášť, ostatní také. Prohlídka orgánů OBZ trvala dost dlouho, poněvadž se zjišťovalo, jestli někdo má zbraň apod. Do konce jsem tam nebyl.

MAREK: Třídění Němců z Postoloprt jsem se nezúčastnil, nebyl jsem k němu přizván.

BUNŽA: Marek tvrdí, pane štábní kapitáne, že po soustředění v Žatci, si zcela určitě pamatuje, že prohlídkám a třídění byl přítomen kapitán Černý, který chodil mezi Němci, roztřiďoval je a posílal na SV. Vy říkáte, že jste po provedeném soustředění v Žatci byl odvolán do Prahy.

ČERNÝ: Ano, byl jsem odvolán do Prahy.

MAREK: Pane štábní kapitáne, pletete se. Vzpomeňte si, že jste dal rozkaz k zastřelení oněch německých chlapců. To byli žatečtí kluci, pokusili se o útěk.

ČERNÝ: To byli kluci postoloprtští.

MAREK: Matka jednoho pátrala po něm a zjistilo se, že byl popraven. Byla ze Žatce.

BUNŽA: Vy trváte, pane štábní kapitáne, že pokud šlo o žatecké, že jste v těch kasárnách nebyl?

ČERNÝ: Nebyl jsem tam a rozkaz jsem nedával. Nikdo nebyl předem určen, aby byl zastřelen.

MAREK: Pane štábní kapitáne, bylo to téhož odpoledne, kdy přišel rotmistr a šli kopat šachty. Vzpomeňte si na to, když jste dal zastřelit 5 chlapců.

BUNŽA: Máme tady výpověď Roznerovu, který říká, že kopal v levanické bažantnici, že kopali do ½ metru a že byli odvoláni.

MAREK: O tom nevím. Já vím jenom o těch, co si bral ten rotmistr. Jinak bez propustky nikdo nešel.

KOKEŠ: Podle jeho tvrzení šlo kopat 70 lidí hroby do bažantnice a všichni se vrátili. Vy říkáte, že bez Vaší propustky nikdo nešel.

MAREK: Bez mé propustky nikdo nešel. Je možné, že si toho chlapce vyzvedli z bažantnice.

KOKEŠ: 70 lidí musel někdo převzít. Bez Vás nebylo možné, aby někdo odešel se 70 lidmi.

MAREK: To je vyloučeno, na všechny musely být papíry.

BUNŽA: Jak to vysvětlíte u těch 100 mužů, kteří odcházeli, ti dostali také propustky?

MAREK: Ti nedostali nic, protože jsem to věděl napřed.

BUNŽA: Nebylo možné, že když přišel za Vámi někdo, že si bere 70 lidí, že si je vzal bez propustky?

MAREK: To nebylo možné. Na to bych se pamatoval.

BUNŽA: Tak zázračnou paměť nemáte.

BROŽ: Ten chlapec, když šel kopat hroby a dostal se ven, v něm to muselo zanechat hluboký dojem a není možné, aby nám tu říkal, co není pravda.

KÁCL: Pane štábní kapitáne, nebylo možné, když jste byl odvolán právě v den, kdy bylo soustředění, že jste se ještě vrátil pro věci?

ČERNÝ: Vrátil jsem se až za několik dní, ale služebně jsem se zdejším místem neměl nic společného.

BUNŽA: Není možné, že jste jel až druhý den? Marek tvrdí s jistotou, že jste tam skutečně byl, že jste měl nepromokavý plášť.

BROŽ: Pan štábní kapitán Zicha tam byl?

MAREK: Byli tam všichni.

STEHLÍK: Když jste přišel do Postoloprt, dělalo se hned druhý den soustředění?

ČERNÝ: Myslím, že ano.

Konfrontace Marek – Zícha

/Předvolán štábní kapitán Zicha./

BUNŽA: Pane předsedo, jsou zde nějaké rozpory, potřebujeme jejich vysvětlení. Marek trvá na tom, že jste mu dal rozkaz k tomu, aby opatřil 100 lopat a 100 motyk, a to potom, když byli shromážděni Němci z Postoloprt.

ZÍCHA: Já o tom nevím, takový rozkaz jsem nedával.

BUNŽA: Vy jste, pane Marku, říkal, že jste dostal rozkaz, abyste opatřil 100 lopat a 100 motyk. Dále říkáte, že byli muži zvlášť a ženy zvlášť a že se provádělo třídění. Trváte na té výpovědi?

MAREK: Trvám.

BUNŽA: Vy trváte, pane předsedo, na tom, že jste takový rozkaz nedal?

ZÍCHA: Ano. Takový rozkaz jsem nedal.

BUNŽA: Byl jste při tom třídění Němců?

ZÍCHA: Ano, při tom jsem byl přítomen.

BUNŽA: Byl tam poručík Čupka?

ZÍCHA: To nevím.

BUNŽA: Marek tvrdí, že Němci, kteří byli dáni na stanoviště SV, byli ještě téže noci všichni popraveni a že druhý den jste mu říkal, že místo před školou má zaházet a zasít travou.

ZÍCHA: Já jsem uvedl, že vím pouze o jedné věci, a to, že když jsem ráno vstal, šel jsem ven a dostal jsem se ke škole, že jsem se tam setkal s předsedou místní správní komise Zelenkou. Ten mi ukazoval, že u školy jsou nějací popravení. Řekl jsem, že se to musí upravit. Možná jsem řekl, aby na to naseli trávu.

BUNŽA: Byl jste přítomen, pane předsedo, tomu druhému třídění, a to Němců ze Žatce?

ZÍCHA: Byl jsem přítomen při zahájení.

BUNŽA: Byl tam přítomen štábní kapitán Černý?

ZÍCHA: Mám dojem, že ano, ale nemohu na tom trvat. Nevím to určitě.

BUNŽA: Marek dále tvrdí, že došlo ke vzpouře Němců a když prý to hlásil Černému, řekl Černý, že budou odklizeni. Nevíte o tom nic?

ZÍCHA: O tom nic nevím.

STEHLÍK: Marek říká, že seznam osob, které byly v postoloprtské věznici, mu označil štábní kapitán Zicha a že tyto osoby byly popraveny předtím než ty z Postoloprt. Černý a Zicha říká, že soustředění v Postoloprtech bylo provedeno až po jejich příchodu. Jak mohl Zicha nařídit jejich popravu?

KOKEŠ: Je tohle Vaše písmo /ukazuje seznam/?

ZÍCHA: Připouštěl bych, že slova posádkové velitelství je mé písmo. Já jsem ty lidi neznal.

BUNŽA: Marek říká, že tito lidé byli umístěni ve věznici v Postoloprtech.

ZÍCHA: Předně u výslechu na OBZ jsem nikdy nebyl. Jestli jsem byl na OBZ 2krát za svého působení, je to mnoho. A to bylo ve věcech služebních. Jinak jsem takovýmto výslechům nemohl být přítomen, protože mne to netangovalo

a neměl jsem právo tyto věci dělat. Dělal-li někdo tyto výslechy, muselo je dělat obranné zpravodajství. K soustředění došlo hned druhý den ráno potom, když jsem večer předtím do Postoloprt přijel. Předně jsem ty osoby nemohl znát a neměl jsem žádný zájem, abych je označoval. Jasně prohlašuji, že jsem nevěděl, že by v Postoloprtech ve věznici nějaké osoby byly.

BUNŽA: Pane Marku, trváte na tom, co jste řekl?

MAREK: Trvám na své výpovědi. Pane štábní kapitáne, když jste přišel pro lopaty, vzpomeňte si, že jste se ptal, jestli vím o nějakých šachtách na Vinici a že jsem Vám řekl, že za Vinicí je šachta.

ZÍCHA: Odmítám naprosto toto tvrzení.

BUNŽA: Ty lopaty chtěl před soustředěním?

ZÍCHA: K soustředění došlo v 6 hodin ráno po tom, když jsme přijeli do Postoloprt. Já jsem Marka neznal. Přijel jsem do Postoloprt někdy v devět hodin večer.

MAREK: Já jsem byl panu štábnímu kapitánu Zichovi představen 2 dni předtím a už tehdy jsme se dohodli, jak máme město obsadit. Když se dělalo soustředění, vyhlásilo se to městským rozhlasem. Když pan nadporučík přišel, byl mi představen a sestavili jsme, jak se to bude provádět.

BUNŽA: Jak to bylo s těmi lopatami?

MAREK: O lopatách nebyla řeč na radnici. To bylo před soustředěním. Dělali jsme situační plán a já jsem naznačoval, kde mají stát stráže.

BUNŽA: Kdy chtěl po Vás ty lopaty?

MAREK: Ten den, kdy jsme dělali přípravy.

BUNŽA: Přichystal jste ty lopaty?

MAREK: Ty stály v radnici na dvoře a vzala si je pak stráž, když odváděla osoby z věznice na Vinici k exekuci.

BUNŽA: Je to pravda?

ZÍCHA: Já to odmítám, a to proto, že mi každý může potvrdit, že jsem přišel do Postoloprt večer, přijel jsem jako poslední, a to kolem 9. hodiny a hned ráno došlo k soustředění.

BUNŽA: Kdy jste poznal Marka?

ZÍCHA: Myslím, že při soustředění.

MAREK: Když pan předseda tvrdí, že přišel do Postoloprt večer, ptám se, kdo mi dal rozkaz, abych vyhlásil, že ti lidé mají nastoupit? Ten rozkaz mi dal nadporučík Petrov. To nemohlo být jednoho a téhož večera. Rozkaz k vyhlášení soustředění mi dal nadporučík Petrov.

BUNŽA: Dával jste rozkaz pane předsedo?

ZÍCHA: Já jsem ho nedával. Ten mohl dát Čupka.

KOKEŠ: Kdo přišel první? Přišel první nadporučík Petrov?

MAREK: Já jsem viděl, že Čupka přišel s ním.

ZÍCHA: O sestavení stráží jsem se domlouval s Černým.

BUNŽA: Jak víte, že škrty v seznamu dělal nadporučík Petrov?

MAREK: On to dělal v mé přítomnosti.

KÁCL: Byli jste sami 2?

MAREK: Ano, byli jsme tam sami dva. Bylo to před soudem na ulici. Naproti bylo OBZ.

VANĚK: Kdy to bylo?

MAREK: To byl před soustředěním postoloprtských. Rozhodně to byl 2 dni před soustředěním postoloprtských Němců.

KOKEŠ: Pane Marku, výslechem pana Pelce máme zjištěno, že 29. května 1945 bylo shromáždění v Postoloprtech. Tento seznam je však z 21. května 1945, to znamená, že jste 21. května musel seznam dostat, a to je 8 dní před soustředěním. Proč jste si ho vyžadoval?

MAREK: Já jsem žádal seznam proto, abychom mohli dodávat stravu.

KOKEŠ: Ten seznam jste neukazoval Čupkovi a Černému?

MAREK: Až když přišel Petrov, tak si ho vyžádal a já jsem mu ho ukázal.

KOKEŠ: Vy trváte na tom, že jste přišel do Postoloprt den před soustředěním v 9 hodin večer?

ZÍCHA: Na tom trvám.

KÁCL: Mám dojem, že to musí být zapsáno ve zpravodajském hlášení na prvé divisi. Přesná data tam jistě budou uvedena.

ČERNÝ: Pane předsedo, mohu odejít do místa posádky?

BUNŽA: Prosím, můžete odejít.

/Štábní kapitán Černý opouští místnost./

/Po něm odchází i štábní kapitán Zicha./

Konfrontace Marek – Rozner (Rosner)

/Do místnosti je předvolán Rozner./

KOKEŠ: Ty jsi nám tady řekl, že jsi byl v Rvenicích a že jsi byl sebrán v pátek. Že to bylo v tom týdnu, kdy v neděli předtím bylo soustředění v Postoloprtech a 2 dni na to, že mělo být soustředění zde v Žatci. Nemýlíš se?

ROZNER: V Žatci to bylo v neděli a v Postoloprtech také, protože u nás byla nějaké paní, která se stěhovala, a to bylo v neděli.

KOKEŠ: Když tě přivedli v pátek do kasáren, říkáš, že jsi tam potom zůstal asi 10 dní. V té době, kdy jsi byl v kasárnách, jsi se dověděl, že tam byli zastřeleni ti hoši. Kdy to asi bylo? Který den po Tvém příchodu do kasáren?

ROZNER: To bylo mezi tou dobu.

KOKEŠ: Když jsi přišel do kasáren, byli tam Němci?

ROZNER: Když jsem tam přišel, nikdo tam nebyl.

KOKEŠ: Domníváš se s určitostí, že tam nikdo nebyl?

ROZNER: Ano, hned po nás přišli z Vyškova a z Břvan.

KOKEŠ: Kdy jste šli kopat ty šachty, který den?

ROZNER: To myslím, že tam byli už ze Žatce. To jsme byli ještě v těch koupelnách.

KOKEŠ: Kolik dní po tvém příchodu to bylo?

ROZNER: To bylo asi 5 až 6 dní.

KOKEŠ: Kolik vás šlo?

ROZNER: Asi 60 až 70.

KOKEŠ: Kdy jste odcházeli z kasáren?

ROZNER: Asi odpoledne.

KOKEŠ: Dostali jste motyky a lopaty?

ROZNER: Ze školy jsme je dostali.

KOKEŠ: Viděl Vás tento pán /ukazuje na Marka/, když jste odcházeli?

ROZNER /obrácen k Markovi/: Ano, Vy jste nás ještě počítal.

KOKEŠ: Když jste se vrátili, šli jste zpátky hlavní branou?

ROZNER: Šli jsme brankou.

BUNŽA: Co se stalo s těmi ostatními, kteří se vrátili? Byli někteří posláni pak do Žatce?

ROZNER: Z naší obce nás šlo více než 100.

BUNŽA: Byli tam někteří ze skupiny, která kopala hroby?

ROZNER: Ano. Se mnou šli potom do Žatce.

KÁCL: Jak se jmenuje některý z nich?

ROZNER: Jeden se jmenuje Šedivý[61].

KOKEŠ: Je ti známo, že některý z těch, který byl s vámi kopat, byl zastřelen nebo zmizel?

ROZNER: To mi není známo. Když jsme šli do Žatce, někteří zůstali v Postoloprtech.

KOKEŠ: Je ti známo, že některá jiná skupina šla kopat s lopatami?

ROZNER: Příští den šli zase kopat, protože brali lopaty.

BUNŽA: Jak velká byla ta skupina?

ROZNER: Bylo jich také asi tolik jako nás. Asi tam šli a zase se vrátili.

KOKEŠ: Viděl jsi když se ta skupina vrátila?

ROZNER: To už nevím určitě.

KOKEŠ: Byla to skupina z vašeho okolí?

ROZNER: Byla také z kasáren.

MAREK: Bylo by záhodno se ho zeptat, jestli tam, co byli se neohřívala polévka.

KOKEŠ: Ohřívala se tam u vás strava?[62]

ROZNER: To dělali vpředu. Já jsem byl tam vzadu. U nás se nikdy neohřívala stava, naše ubikace byly až vzadu na dvoře proti hlavní bráně.

KOKEŠ: Bylo vaše místo ohrazeno nějakými dráty?

ROZNER: Nás hlídali, my jsme nesměli nikam.

MAREK: Mně nejde do hlavy, jak je mohli vzít na práci. Já si vzpomínám, že vyškovští a rveničtí nebyli prověřováni, až když tam byli ze Žatce. On musel být v té prvé ohradě.

BUNŽA: Ne on říká, že byl až vzadu a že když odcházeli, že jste je počítal.

MAREK: To si opravdu nedovedu vysvětlit.

BUNŽA: Když jste šli na práci, byli tam už ze Žatce?

ROZNER: Ano.

KOKEŠ: Byli s vámi vzadu nebo byli na dvoře?

ROZNER: Byli tam už s námi, někteří byli také kopat.

STEHLÍK: Pak pravděpodobně cifra, kterou jste uváděl, že všichni z SV byli likvidováni, nebude pravdivá. Zde je vidět, že celá řada jich šla na práci.

KOKEŠ: Nám jde o nejdůležitější otázku, a sice o otázku hodnověrnosti. Ve vašem tvrzení, pane Marku, vidíme veliké rozpory.

BUNŽA: Bylo těch 70 vesměs v zadní místnosti? Kdo tam pro vás přišel?

ROZNER: Přišel pro nás pan Marek.

KOKEŠ: Pamatuješ se na některé lidi, kteří byli s tebou na cele?

ROZNER: Šedivý je v Rvenicích. Asi 5 jich byl odsunuto: Frause Karel a Hauenschild Josef ze Rvenic. Ti jsou v říši.

HOLUB: Ty jsi nám vykládal, že jste se dověděli, že bylo zastřeleno 5 chlapců. Kdy jsi se to dověděl? Stalo se to žateckým nebo postoloprtským?

ROZNER: To se stalo žateckým.

STEHLÍK /k Markovi/: Podle čeho jste počítal, že byli likvidováno 500 lidí?

MAREK: Mně nejde do hlavy, jak se mohlo stát, že ti z SV se mohli dostat pryč. To si nedovedu vysvětlit.

BUNŽA: Takhle se těžko dopátráme aspoň přibližného počtu likvidovaných.

Vladimír Srkal

Výpověď Vladimíra Srkala, horníka v Postoloprtech čp. 427

BUNŽA /po poučení a zjištění generálií/: Kdy jste přišel sem do Postoloprt?

SRKAL: Já jsem sem přišel s východní armádou.

BUNŽA: Byl jste při některé exekuci?

SRKAL: Byl jsem spojkou u štábního kapitána Zichy, co se však zde dálo, nemohu vědět.

HOLUB: Neznáte nějakého vojáka, který byl členem popravčí čety?

SRKAL: Pod námi bydlel kapitán Černý, který měl nějakou četu, co však dělali a prováděli, nemohu říci.

BUNŽA: Neznáte některého z jeho vojáků?

SRKAL: Vím, že tam byli vojáci, ale jejich příjmení neznám.

BUNŽA: O popravách nevíte nic bližšího?

SRKAL: Říkají, že to bylo někde u školy. Z vlastního pozorování nevím o ničem.

KÁCL: Vy jste přišel s nadporučíkem Petrovem současně?

SRKAL: Ano.

KÁCL: Kdy jste přišli do Postoloprt?

SRKAL: Buď v pátek nebo v sobotu odpoledne.

KÁCL: Jak víte, že to bylo v pátek nebo v sobotu?

SRKAL: Tenkrát se bubnovalo z Národního výboru, že se mají lidé soustředit na náměstí.

KÁCL: To bubnování bylo tentýž den, co jste přišli nebo až druhý den?

SRKAL: To si už nemohu pamatovat.

VANĚK: Jaký velitel byl Zicha?

SRKAL: Nebyl špatný. Když jsem si to však zasloužil, tak mi jako voják vynadal.

Konfrontace Marek – Čupka (Čubka)

Konfrontace Marka a Čupky

BUNŽA: Pane Čupko, pan Marek říká, že prověřování v postoloprtských kasárnách, pokud šlo o postoloprtské Němce, jste se zúčastnili Černý, Zicha a Vy, že jste to prověřování dělali Vy společně. Ženy byly prý prohlíženy zvlášť, prohlížela prý je nějaká děvčata z Postoloprt a byla tam prý také manželka rotmistra Róta. Vy prý jste tam byl také. Byl jste tam?

ČUPKA: Byl jsem tam asi ½ hodiny, byl jsem tam jenom přechodně a od nikoho jsem nic nepřebíral, ba dokonce jsem zakázal rotmistrovi, aby to odebíral od mužů.

BUNŽA: Když bylo to třídění Němců ze Žatce, které bylo asi za týden, byl jste tam také?

ČUPKA: Možná, že jsem tam byl, ale nemohu to říci s určitostí.

BUNŽA: Někteří Němci byli dáváni dozadu do koupelen a říkalo se tomu SV. Víte o tom něco?

ČUPKA: To už nevím. Na dvoře jsem byl, ale v budově jsem nebyl.

KOKEŠ: Byli lidé roztříděni na SV a jiné?

ČUPKA: Na dvoře jsem byl asi ½ hodiny, abych to hlavně zarazil tomu Rotnému, ale v budově jsem vůbec nebyl.

KOKEŠ: Víte o tom, že by lidé z SV byli postříleni?

ČUPKA: Nebyl jsem tam.

HOLUB: Pane Marku, kdo podle Vašeho rozkazu dával rozkazy k exekucím?

MAREK: Kapitán Černý.

BUNŽA: A pokud se týká postoloprtských?

MAREK: Podle mého bych řekl že Petrov. O propustkách a o všem rozhodoval jedině Petrov.

BUNŽA: Vy myslíte, že dal k tomu rozkaz Petrov?

MAREK: O tom jsem pevně přesvědčen.

KOKEŠ: Pane Čupko, dostal jste rozkaz od Petrova k zastřelení postoloprstkých?

ČUPKA: Nějaký rozkaz k zastřelení Němců z Postoloprt jsem nedostal a nadporučík Petrov sám mi takový rozkaz ani nemohl dát vzhledem k tomu, že jsme byli samostatnou skupinou.

/Marek opouští jednací místnost./

BUNŽA: Pane Čupko, pan nadporučík Zelenka, který byl předsedou správní komise říká, že vojáci OBZ udržovali styky s Němkami a že jednou když přišel k vám, našel u Vás nahou opilou Němku.

ČUPKA: Rozhodně to popírám. Já jsem měl v Postoloprtech manželku. Sám jsem byl v Postoloprtech jen asi 10 dní, pak už tam byla má žena.

BUNŽA: Nevylučujete možnost, že by vojáci měli styky s Němkami?

ČUPKA: Za to nemohu ručit. BZ a BO byly 2 složky. OBZ byla samostatná složka.

BUNŽA: Kdo spadal pod OBZ?

ČUPKA: Tam spadali jenom důstojníci, kdežto mužstvo bylo jako samostatný bezpečnostní oddíl, který má svého velitele, ovšem nakonec on podléhá veliteli OBZ.

LUKEŠ: Pan Čupka říká, že se staví v Postoloprtech u pana Zelenky a že mu skrze ta sdělení, která tu učinil, poví.

KOKEŠ: Pan řídící Zelenka zde řekl věci důvěrně, my jsme důvěrná komise a pane Čupko, nikde se nestavujte, to by Vám velmi uškodilo. On to tady musel říci.

/Čupka opouští jednací místnost./

Závěrečná rozprava

BUNŽA: Musíme se především rozhodnout, co uděláme s Čupkou a s Markem.

KOKEŠ: Můj názor je ten, že na to co se odehrálo v Postoloprtech se vztahuje ustanovení §u 1 zákona č. 115[63].

BUNŽA: Nejsem pro to, aby tyto osoby byly vzaty do vazby, protože Marek vykonával ve skutečnosti příkazy těch, jimž byl přidělen, čili fungoval jak výkonný orgán. Velitelé přiznávají, že se staly některé popravy, že však přitom

šlo o výkon rozkazů, které dostaly ve smyslu intencí vlády a ministerstva národní obrany. U Marka bych doporučoval, aby větší část toho, co jsme vyšetřili bylo přidáno ke spisům, které jsou vedeny u soudu, aby jeho činnost byla ilustrována. Nedoporučuji, aby byl brán do vazby, a myslím, že bychom už dnes těžko nalezli nějaké odůvodnění, z jakých trestných činů je podezřelý.

KÁCL: Mám zato, že nemáme celou věc ještě vyšetřenu. Ti dva nejsou přímí pachatelé.

BUNŽA: Marek není přímým pachatelem.

HOLUB: Já se rovněž domnívám, že přímým pachatelem není.

HORVÁTH: Já se domnívám, že byl vykonavatelem rozkazů.

BUNŽA: Zahajuji rozpravu o tom, jakým způsobem máme věc skončit.

KÁCL: Nejsem pro to, abychom soudili Čechy za to, že trestali Němce. Máme nejméně důvodu v tomto směru ke shovívavosti. Sám jsem si představoval, že za 1 padlého Čecha padne 20 Němců. Tento případ jsme nevyšetřili, chybí nám spousta materiálu. My jsme vyslýchali pachatele a bylo by se mi líbilo, kdyby se byli přiznali a řekli: Ano, já jsem to udělal. Dělal to Černý, Zicha a Čupka. Jaká by byla jiná situace, kdyby řekli otevřeně, jak věc byla, ale takhle kličkují a vyvolávají tak podezření, že jejich věc nebyla fair. Představte si, do jaké situace by se dostal Zicha, kdyby bylo prokázáno, že on ty poznámky na tom seznamu dělal. Oč nám jde? Jde nám o to, abychom na okrese udělali klid, aby nikdo nemohl být podezírán z toho, že popravoval z důvodů nízkých a nečestných. Proto myslím, že by bylo dobré, kdybychom vyzvali veřejnost, aby každý, kdo něco o případu ví, to sdělil. Já jsem si vědom delikátnosti situace, ale potom, kdo by se nepřihlásil, neměl by o věci mluvit a kdyby mluvil, byl by to nactiutrhač. Lidé se ovšem také bojí říci, co ví. Byl zde řídící učitel, který mluvil o tom, jak Zicha zastřelil ty dva lidi na náměstí. Kdyby Zicha řekl, ano, bylo to proto, že se obrátili proti, měl by k tomu plné právo. Byli zde úředníci, ale ti se bojí. Považoval bych proto za správné, abychom nějakým způsobem vyzvali další občany, kteří o věci něco vědí, aby předstoupili a řekli to. Podotýkám, že k Zichovi mám přátelský poměr. Nepochybuji, že to nakonec dopadne příznivě pro Zichu a právě to by pro něho bylo to nejlepší.

KOKEŠ: Než jsme odjížděli, byli jsme si vědomi, že nemůžeme skočit do věci, aniž bychom udělali přípravy. Je vinou členů strany národně-socialistické, že se nezúčastnili porad[64]. Řekli jsme, že chceme, aby nám dodali materiál. Kdybychom se spokojili s konstatováním, že lidé mají strach a že nebudou mluvit a nedají nic černé na bílém, nikdy věc neskončíme a nezabráníme, aby někdo nemohl šířit nepravdivé zprávy. Nemáme zjištěny nitky k vyšším velitelstvím, neslyšeli jsme Budu, po případě generála Španiela, abychom si ověřili, co nižší velitelé poslaní s vyššími rozkazy, měli dělat. Jde nám o to, jestli ti lidé jednali podle pokynů a rozkazů, které dostali, či jednali-li na svou vlastní pěst. Druhá věc je, jestli by bylo taktické, abychom ventilovali veřejně otázku, ze které zahraničí dělá velkou kampaň proti Československé republice, proti naší národní revoluci. Němci v západních zónách se snaží shromáždit kdejakou maličkost, aby ji mohli použít. Kdybychom přišli a vyhlásili: přihlaste se, co o věci víte, nebylo by to rozhodně účelné a nesloužilo by to nám, nýbrž našim nepřátelům. Myslím, že jedině správné a možné je, aby strany přišli s určitými věcmi, které by se prošetřily a v tajné poradě rozhodneme, v jaké formě věc bude věc likvidována. Učiníme opatření, abychom s věcí vyšli se ctí, abychom mohli ukázat, že zde nebylo barbarství, ale na druhé straně, abychom pomohli k uklidnění zdejších poměrů. Myslím, že to, co zde řekl řídící učitel Zelenka, nejlépe vystihuje situaci, že zde totiž lid bez ohledu na politickou příslušnost a stav souhlasí s tím, že ty věci byly provedeny, jde však o to, aby byly zaraženy hlasy, které soustavně chtějí z toho vytloukat kapitál pro našeho nepřítele. Můj názor je, že se o to starají Němci, kteří zde jsou. Proto doporučuji vydat výzvu, aby politické strany ještě do týdne, po případě do dvou týdnů dodaly materiál, zatím co bychom provedli výslechy lidí, kteří jsou v Praze, plukovníka Budy, rotmistra Róta, po případě, aby nám pánové z ministerstva národní obrany dodali alespoň k nahlédnutí písemný materiál, na který se dovolává jak Zicha, tak i ostatní velitelé. Jestliže činili opatření, musíme vidět, že to dělali v plném přesvědčení, že poslouží národu.

HOLUB: K vývodům posl dr. Kácla, že strach je při výpovědích mocným činitelem, bych uvedl, že má-li někdo strach, neodstraníme jej žádnou výzvou. Ve výpovědích zůstala řada rozporů a prozatím není v naší moci najít někoho, kdo by potvrdil buď prvé nebo druhé. Je zde určitá mezera, která musí být odstraněna. Jak, nyní nevím.

HORVÁTH: Souhlasím s návrhem dr. Kokeše, aby vyhláška, aby se hlásili ti, kdo o věci vědí, nebyla vydávána. Pro svědky je nebezpečí, že kdyby vypovídali, bude na ně vykonáván politický tlak. Znám případ z Warnsdorfu, kde ti, kdo mluvili, nebyli přijati do práce. Je to politický teror. Jsem zásadně proti takovému postupu a přál bych si, aby na světlo boží vyšlo, jak se události skutečně sběhly. Zavříti Marka a Čupku by myslím nebylo zdravé a vyvolalo by velký rozruch. Na místě je potrestat skutečné viníky.

BUNŽA: Případ, který vyšetřujeme je jistě velkého rozsahu. Zde nejde o případ několika jednotlivců, nýbrž jde skutečně o hromadnou exekuci. Myslím, že se s takovými věcmi ještě sejdeme, ale ne v takovém rozsahu. Proto je třeba, abychom tomuto případu věnovali obzvláštní po-

zornost, abychom měli direktivu pro případy jiné. Případ byl vyšetřován velmi důkladně, přesto však zůstávají určité nesrovnalosti. Správně podotkl kol. Kácl, že by situace byla jasnější a rozhodnutí mohlo padnout, kdyby všichni páni důstojníci řekli otevřeně: Já jsem ten rozkaz dal, poněvadž motiv, jak se jeví, nebyl jiný než-li výkon spravedlivé pomsty na Němcích. Nemáme domněnku, že by tyto činy byly spáchány z jiných pohnutek. Klonil bych se k názoru, abychom toto řízení ve vymezené lhůtě doplnili šetřením, které by mohly provést vojenské úřady výslechem vyšších velitelů. Je nutno vyřešit, byla-li podána o věci hlášení. Jestli Zicha to hlásil, jak tvrdí, nesouhlasil s touto taktikou. To všechno by se mělo prosvětlit, aby se zavřela ústa těch, kteří tvrdí, že se zde vraždilo a že se vedoucí obohatili. Venku mají lidé rozumu, ale když přijdou sem, o ničem nevědí a po výzvě se zase nepřihlásí. Vím, že se každý u soudu bojí a když si někdo představí, že má předstoupit před generály a podávat to veřejnou formou, je u konce. Souhlasil bych s výzvou, aby ve lhůtě 14 dní předložily politické strany důkazy, mají-li je a mezitím by bylo provedeno šetření u vyšších velitelství. Pak bychom se sešli a učinili rozhodnutí. Zároveň navrhuji, abychom tuto věc předložili plénu bezpečnostního výboru, aby se o ní vyjádřil a výboru právnímu, aby zde zaujal konečné stanovisko.

Můj konečný návrh by tedy zněl, abychom doplnili spisy šetření u nadřízených důstojníků, aby strany byly vyzvány, že do 15. srpna mají právo předložit ještě důkazy a že po skončení šetření vydá komise rozhodnutí, které předloží ke schválení výborům bezpečnostnímu a právnímu. Zároveň bych dával v úvahu ministerstvům vnitra a národní obrany, zdali by nebylo účelné, aby mrtvoly byly exhumovány a uloženy na jiném místě.

KOKEŠ: Doplňuji ještě návrhem, aby orgány SNB, ministerstva vnitra jakož i ministerstva národní obrany rovněž ve lhůtě 14 dní si opatřily, mohou-li, nějaké důkazy.

/Jednání skončeno ve 20 hod. 15 min. – Usnesení nadiktováno./

POZNÁMKY

1. Detailní listina účastníků vyšetřovací komise, viz "protokoly vyšetřovací komise", s. 227.

2. Předseda vyšetřovacího výboru JUDr. B. Bunža byl po rozpuštění Ústavodárného shromáždění 6. června 1948 zapsán na listinu poslanců, kteří měli být dáni do vazby, protože stáli v cestě k prosazení komunistické moci. Mohl ovšem emigrovat. V nepřítomnosti byl 25. listopadu 1948 odsouzen k smrti. Zemřel 27. listopadu 1990 v New Yorku a byl v roce 1992 rehabilitován.

3. Souhrn výslechů je výňatkově otištěn v Adrian von Arburg/ Tomáš Staněk (edice) Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek3:Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování. Středokluky (Susa) 2010, Dokument č. 86. Tento výňatek se omezuje na výslechy Antonína Roška (Rožka), Bohuslava Marka, Jana Zíchy, Jana Čubky (Čupka) a Vojtěcha Černého, též o zprávě o trestném jednání proti Bohuslavu Markovi a předběžný závěr vyšetřovací komise. Tento výňatek je komentován dostatečně 64 patovými poznámkami. Podle Adriana von Arburga existuje ještě jeden další protokol.

4. První zveřejnění v Německu 2005: Heimatbrief Saazland (hg.), Sonderausgabe Genozid ... (Domovský spolek Žatec, Zvláštní vydání „Genocid. Masové vraždy v Postoloprtech 1945 v zrcadle vládních spisů ...") a na internetu, stránky Heimatkreis Saaz, www. heimatkreis-saaz. de v češtině i němčině, též 2005.

5. Ústavodárné národni shromáždění.

6. Krycí jméno nadporučíka Jana Zíchy.

7. Srv. výpověď Peter Klepsch, s. 332. Jednou z obětí byl poštovní zaměstnanec Gansl, který byl známý sociální demokrat.

8. Major Langer byl následovník plukovníka Duřta jako místní vojenský velitel.

9. Tato výpověď odporuje oficiálnímu tvrzení, že násilné činy byly vojenskou odplatou pod stanným právem proti odbojným Němcům.

10. Karel Hás (Karl Haas), několikrát trestaný, byl v Žatci vedoucím bezpečnostního odboru národního výboru. Později byl obžalován z krádeže a zpronevěry, vzhledem k tomu byl ze své funkce odvolán. Přesto byl následně správcem žateckého chmelového velkoobchodu. Viz. Karel Hás (Karl Haas) srv. s. 156 úvod Peter Klepsch.

11. Dr. Jaroslav Kokeš (nar. 1908) byl člen Komunistické strany a poslanec Ústavodárného Národního shromáždění a člen vyšetřovací komise.

12. Arnošt Šedivý, pocházel ze smíšeného manželství, matka byla Němka. Během okupace byl HJ (Hitlerova mládež). Mluvil špatně česky, vzhledem k tomu se dostal do Postoloprt, potom do tábora v Žatci. V levonické bažatnici musel vykovávat hroby. V srpnu 1947 vypovídal v Mostě „že nikdo, kdo byl s ním v jedné místnosti (v Postoloprtech) nebyl bitý" (Zpráva StB – Státní bezpečnosti Most 1947) viz s. 239.

13. Podle výpovědi dr. Petráška následoval za plukovníka Duřta, Langer, a potom Major Fišer.

14. Václav Holub (1909-2004) byl člen předsednictva České strany sociálně demokratické (ČSSD), poslanec Ústavodárného Národního shromáždění a člen vyšetřovací komise. Jako člen skupiny, která odmítala spojení s komunisty byl po převratu v únoru 1948 vyloučen se strany a musel v březnu emigrovat.

15. Dr. Zdeněk Lukeš byl spolupracovník komunisty řízeného ministerstva vnitra a zde fungoval jako poradce komise.

16. Dr. Stehlík byl přednosta oblastní úřadovny Stb v Mostě.

17. Ing. Reiser viz. s. 184, 194.

18. MUDr. Karel Kácl (1900-1986) byl členem Československé strany národně socialistické (po roce 1948 oficiálně nazývaná Československá strana socialistická), poslanec Ústavodárného Národního shromáždění a člen vyšetřovací komise. Po komunistickém převratu v únoru patřil ke křídlu, které podporovalo komunisty. Jako profesor pro lékářskou chemii na Karlově univerzitě měl kariéru jako mezinárodně renomovaný vědec.

19. JUDr. Petrášek byl v Žatci činný již před rokem 1938 jako advokát. Během okupace šel do Loun. 9. května se podle jeho vlastní výpovědi vrátil do Žatce. Udajně s plnou mocí okresního národního výboru (ONV) nařídil zrušení žateckého národního výboru, ve kterém byli i Němci a převzal místo předsedy okresní správní komise (OSK). Proti tomu intervenoval místní předseda správní komise Rožka de facto starosta Žatce, plnou mocí z ministestva vnitra. Petrášek nato složil předsednictví OSK. 6. června se vrátil do této funkce podle vlastního údaje nazpět a vykonával ji až do 4. července 1946. Srv. k tomu charakteristka „právníka a státního úředníka dr. Petráška" Peterem Klepschem, s. 157.

20. Sbor národní bezpečnosti.

21. Viz Adolf Reiser (Reizer), úředník v dolech, též výpověď Zíchy, strana 194.

22. „K údajnému odboji Němců a k „Wervolfům" viz poznámka Wollraba 7, s. 177.

23. Soudce dr. Freyer, který napsal svědectví viz. „Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen (Dokumenty k vyhnání sudetských Němců), 4. Aufl. München 1952, s. 106 ff. , srv. úvod Herberta Voitla srv. s. 161.

24. Bohuslav Marek byl podle vlastních údajů 1929-1938 policista v Postoloprtech, potom v protektorátu v Lenešicích. Když následně byla policie zrušena byl úředníkem v civilu. 1943 byl odsouzen německým soudem za ilegální poraženi a byl až do listopadu 1944 uvězněn. Po „revoluci" se dostal 9. května 1945 znovu do policejní služby a byl koncem měsíce Zíchou alias poručíkem Petrovem pověřen úkolem shromáždění Němců v Žatci, Postoloprtech a okolí. Fungoval též jako velitel tábora v postoloprtských kasárnách.

25. Rudolf Zelenka, ředitel školy v Postoloprtech a nadporučík v rezervě, byl 1945 předsedou Místní správní komise (MSK); viz dole.

26. SV se jmenovalo podle vojenských zdrojů „stanoviště velitele (podle A. Arburga). Je ovšem pochybné, že je toto zde míněno. V pozdějším výkladu bylo řečeno, že se jednalo o bývalé koupelny.

27. Bylo to tedy již v pondělí 4. června.

28. Existují různé verze, jak došlo k zatřelení těch chlapců. Podle Petera Klepsche se pokusili utecí tak, že se zařadili do pracovní skupiny, byli ovšem objeveni, že tam nepatřili (svědectví s. 332). K tomu pamětník Heinrich Giebitz: „Jednou bylo řečeno, že utekli, chtěli uprchnout. Toto bylo tvrzeno Čechy. Potom zase, že chlapci byli na sousedním pozemku a chtěli krásti jablka. Také možné, já vím že hlad jsme měli všichni ..." (s. 329) Z hlediska identifikace je nepřesnější svědek Roland Neubauer: „bylo dodáno 5 chlapců, kteří byli mezi 13 a 19 lety. Ten 19letý byl můj bratranec ze Sířemi (Zürau), Herbert Feigl, ti druzí se jmenovali Körner a jeden Frank, kteří byli ve stáří mezi 13 a 14 lety. Ten pátý měl býti z Postoloprt. Byl také asi 16letý. Byli strašně biti. Takový výprask jsem ještě nikdy dříve neviděl. Postavili je zády ke zdi a zastřelili je. " (Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz-Postelberg – Podersam-Jechnitz 1945/ 46 - 1995. Den Opfern zum Gedenken (v Domovském zpravodaji Žatecka, Zvláštní vydání k 50 letému výročí vyhnání ze Žatecka-Postoloprt – Podbořan a Jesenic 1945/ 46-1995. Na vzpomínání na oběti). Forchheim 1995, Dokument S18).

29. K tomu politické a vojenské řízení k případu tragických událostí v Postoloprtech, grafika s. 469.

30. Jan Zícha byl tajný vojenský zpravodajský důstojník pod krycím jménem „Petrov". Byl členem samostané zpravodajské služby 1. československé divize jako spojka s hlavním velitelství v Praze a předsunutého štábu této divize. Velitelem této zpravodajské služby byl štábní kapitán Steiner. Úkolem bylo zajistit budoucí hlavní velitelství a "vyčistit" prostor od Němců.

31. Viz. generál Heliodor Pika „předběžná zpráva k případu Postoloprty", s. 177, poz. 14.

32. Generál Jaroslav Brož byl poradce v komisi za ministerstvo obrany.

33. Nadporučík Jan Vaněk byl pracovník na ministerstvu obrany a poradce ve vyšetřovací komisi.

34. K Ing. Reiser viz s. 184 a 194.

35. Wenzel (Václav) Jaksch (1896-1966) byl německý sociální demokrat v Československu. Po vstupu Němců do Sudet v roce 1938 emigroval nejdříve do Polska a později do Londýna. Zde zastupoval zájmy sudetských Němců oproti československé exilové vládě. Pokoušel se, ovšem marně, zabránit vyhnání německých starousedlíků po válce z Československa. Od roku 1961 byl zástupce prezidenta sudetského krajanského sdružení (Sudetendeutsche Landsmanschaft) a následně od roku 1964 až do své smrti prezidentem svazu vyhnanců.

36. K přednostovi OBZ Bedřichu Reicinovi (1911-1952) viz. „Zpráva pro ministra Václava Noska" poz. 4. a s. 173, a „úloha generala Reicína a poručíka Čupky v masakru Postoloprty", s. 246.

37. Zde je pravděpodobně míněn německý kněz z kapucínského kláštera ze Žatce, páter Maximilian (světské jméno Josef Hilbert) ,který byl na pochodu z Postoloprt do Žatce zastřelen (viz. s. 320).

38. Ve Schwarzheide severně od Drážďan se nacházel koncentrační pracovní tábor, vězni byli 18. dubna 1945 hnáni nazpět do KZ tábora Terezín. Tento pochod vešel do dějin jako „pochod hladu (smrti)", protože z tisíce vězňů jich přežilo pouze 200. Krátce před koncem války dorazil tento pochod do Postoloprt a Žatce. K tomu úvod Peter Klepsch, s. 154.

39. Poručík Čubka (někdy uváděn jako Čupka) sloužil jako voják armády Slovenské fašistické republice (tzv. zajišťovací divize) na východní frontě. Po dovolené a návratu do SSSR přeběhl k partyzánům v Bělorusku, posléze vstoupil do čs. Jednotek a do Československa se vrátil jako příslušník OBZ. V operační skupině, která měla za úkol „vyčistit" město a okolí od nepřátelských živlů, pro sídlo 1. čs. divize, kterým se měly stát Postoloprty a také soustředit tamní Němce a vytvořit tak podmínky pro jejich odsun z žateckého kraje za hranice. Čupka [Čubka] velel bezpečnostnímu oddílu (dříve polní četnictvo). Jan Čupka [Čubka] odešel z armády v hodnosti nadporučíka na jaře 1946. „Poválečné ´excesy´ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování" Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR 41/2005 , 117-119, 124-126, 139. Viz též „Úloha generála Reicína a poručíka Čubky v Postoloprtech" , s. 246.

40. Viz generál Heliodor Píka: „Předběžná zpráva k případu Postoloprty a Žatec z 28. července 1947" s. 177, pozn. 14.

41. Generál Oldřich Španiel (1894-1963) byl za 1. světové války důstojníkem v československých legiích v Rusku, v letech 1929 až 1932 československým vojenským přidělencem v Polsku, 1932 až 1939 profesorem vysoké školy válečné v Praze. V červnu 1939 emigroval do Francie, v letech 1939 až 1944 vykonával funkci československého vojenského přidělence v USA. V roce 1944, přednosta vojenské kanceláře prezidenta republiky Londýně. 19. 04. 1945-15. 05. 1945 velitelem 3. brigády 1. čs. sboru. 17. 05. 1945 přednosta v Praze. 1946 až 1947 velitel 1. armádního sboru v Praze, 1947 až 1948 zástupce velitele první vojenské oblasti, 1948 až 1949 velitel Vojenského historického ústavu. 13. sprna 1947 byl též vyslýchán vyšetřovací komisí, kde potvrdil výpověd Čupky o setkání v hotelu Belveder v Praze (VUA).

42. Viz. ubytování OBZ v Postoloprtech viz. s. 224, poz. 48.

43. Jozef Horváth (nar. 1908 na Slovensku) byl členem Demokratické strany Slovenska, která byla založena 1944 během Slovenského národního povstání (DS), byl členem vyšetřovací komise. Po komunistickém převratu v únoru 1948 odešel do exilu a stal se politikem v USA.

44. Karpatská-Ukrajina 1938/39 nejvýchodnější část první Československé republiky.

45. Volyňští Češi: viz. s. 159, poz. 50.

46. Kpt. (v létě 1947 již škpt.) Vojtěch Černý uprchl v roce 1939 do Polska, kde měl vstoupit do vznikajícího čs. legionu. Později se již jako příslušník čs. vojska v SSSR zúčastnil řady bojových akcí, u Bílé Cerekve byl těžce raněn. Byl nositelem Československých válečných křížů 1939 a dalších vojenských vyznamenání včetně sovětského a jugoslávského. V operační skupině „čistící" Postoloprtsko na sklonku května a začátkem června 1945 velel jako důstojník zařazený k 1. oddělení štábu 1. divize průzkumné skupině, nepříslušel tedy k OBZ. Jeho vystupování prý bylo hodně tvrdé a skutečnost, že vydával přímé rozkazy k exekucím (viz např. dok. 82, pozn. č. 8), ani tehdejší vyšetřování nevylučovalo. Srv. Staněk, Tomáš, Poválečné „excesy", s. 114-129.

47. Bílá Cerekev je historické město na střední Ukrajině, je největším městem kyjevské oblasti.

48. OBZ ubytovna byla v domě č. 74 v Postoloptech. Podle výpovědí svědků zde docházelo nejen k alkoholickým excesům, ale také zábavě s ženami. Také se na zahradě popravovalo a byla tam postavena šibenice, oběti byly na místě zahrabány (viz zpráva StB, s. 243).

49. Rudolf Zelenka byl ředitelem školy v Postoloprtech a nadporučík v rezervě, podle vlastní výpovědi činný v oblasti Postoloprt od roku 1921,do roku 1927 v Postoloprtech, během okupace se zdržoval v Lounech. 1945 se stal předsedou místní správní komise (MSK) v Postoloprtech. O poválečných událostech vedl diář, ve kterém píše o „nevýslovných poměrech".

50. Zde je chyba v protokolu.

51. Podle sčítání obyvatelstva v roce 1930: 3. 311 obyvatel, z toho 52,5 % Němců (poz. vydavatele).

52. Viz. s. 224, poz. 38.

53. Údaje Vlčka jsou z dřívějšího vyšetřování, viz. „Zpráva pro ministra Václava Noska z 2. července 1947", s. 172.

54. Viz. „Zpráva pro ministra Václava Noska z 2. července 1947", s. 171.

55. Viz. „Zpráva pro ministra Václava Noska z 2. července 1947", s. 171.

56. Pelc zde očividně nepochopil otázku Bunži. Bunži chtěl vědět jestli mezi těmi soustředěnými byli také Češi. Pelc ale rozuměl otázce ve smyslu jestli to byli všichni Němci z Postoloprt.

57. Viz. s. 177, poz. 6.

58. Výpověd Karla Wilhelma v „Zpráva StB Most", s. 242.

59. Později bude vysvětleno, že se jednalo o bývalé koupelny.

60. Peter Klepsch si vzpomíná, že „západní část kasáren byla zajištěna ostnatým drátem. Tam byl blok smrti. " (s. 154).

61. Arnošt Šedivý bydlel 1947 ve Rvenicích, pochází ze smíšeného manželství, otec Čech a matka Němka, viz „Zpráva StB Most", s. 239.

62. Kokeš zde Markovi (úmyslně?) špatně rozuměl. Marek zde používá sousloví „vařit si svojí polévku", tedy odstavit svého osobního nepřítele a nikoliv doslovně ohřát polévku. Na druhé straně podezřívá Kokeš Marka, že on sám jako velitel tábor takto v Postoloprtech činil.

63. Zákon z 8. května 1946 stanovil tyto činy se zpětnou platností za beztrestné: „Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomáhačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li by jinak podle platných předpisů trestné."

64. Strana národně socialistická byla zastoupena ve vládě. Poslanec Kácl a člen komise byl členem této strany.

Komentář k závěrečné rozpravě

HERBERT VOITL (†)

Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li by jinak podle platných předpisů trestné".

Tak zní Zákon č. 115/1946 Sb. (Zákon právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků), který schválilo Prozatímní Národní shromáždění republiky Československé 8. května 1946 a účinnosti nabyl dnem vyhlášení 4. června 1946. O tento – nemělo by se opomenout teprve rok po konci války dodatečně vynesený „amnestiční zákon" – jde poslanci Dr. Kokešovi, když prohlašuje, „k tomu, co se v Postoloprtech odehrálo" je nutno použít § 1 zákona 115 a to, že podle našeho dosavadního vyšetřování k potrestání obviněných nebylo možné přistoupit. Tomu nemohl (a nechtěl) nikdo z komise protiřečit. Dotazující osoby se na otázku spáchaných činů odvolávaly na zákonem osvobozující motiv „spravedlivé odplaty" a obracely podezření na beztrestnost, nebo na „nízké a nedůstojné" motivy (Dr. Kácl) – míněna je osobní nevraživost nebo hmotný prospěch, či obohacení.

Proti zdi těchto výpovědí nebylo možné nic pořídit. Komise tím v podstatě ztroskotala a začala se radit částečně bezmocně planými řečmi. Kladena byla otázka, odkud by mohla přijít pomoc,a ty „skutečné viníky" (Horvát) ještě najít a potrestat. Jestli od široké veřejnosti nebo politických stran, národní bezpečnosti nebo od dvou dalších parlamentních výborů, od ministerstva, případně od všech dohromady? Návrhy se začaly ztrácet jako v pouštním písku. Pouze v závěrečném slově navržené dodatečné vyšetřování s „nadřízenými důstojníky" se uskutečnilo 9. a 13. srpna v Praze, a to s generálem O. Španielem, K. Klapálkem, J. Procházkou a plukovníkem B. Lomským, jak je možné se o tom dočíst u Tomáše Staňka [1]. Tyto protokoly nemáme k dispozici, ale jak cituje Staněk, tak i od Klapálka a Procházky nebylo možné dostat výpovědi, které by přesáhly zamlčování, ospravedlňování a popírání v žateckých výpovědích [2].

Další téma, které vyplynulo ze závěrečné rozpravy, byla starost o poškození pověsti republiky těmito násilnými činy v západním pohraničí. Za to, že se staly známými, dával Dr. Kokeš vinu vyhnaným Němcům a naznačil, že tím přispívají „velkou kampaní proti ...republice" a „proti naší národní revoluci". Myslel si, Kokeš, že my, vyhnanci, budeme o masových vraždách mlčet jako jejich vrazi? Nemáme slov, když Kokeš tvrdí, že z této věci „vyjdou důstojně" a dokáže, „že k žádným barbarským činům nedošlo". Postoloprtské masové vraždy, které se staly až týdny po konci války, daleko vzdálené od možná platného válečného práva a válečných činů, byl barbarský zločin proti jakémukoliv lidskému právu a zůstává pod „amnestičným zákonem". Tím dodala vláda další barbarství, ještě horší, než předešlé Benešovy dekrety. Závěrečného doporučení předsedy Dr. Bunžy, „mrtvoly exhumovat a na jiném místě pohřbít" bylo uposlechnuto. O tom zde budu podávat zprávu v následujícím příspěvku. Že exhumace byly provedeny ihned během dvou měsíců, souvisí s reakcí zahraničí.

POZNÁMKY

1. Tomáš Staněk, „Verfolgung 1945 (*Perzekuce 1945*)", Wien 2002, s. 145, pozn. 177.
2. Tyto protokoly byly nyní zveřejněny v Arburg, Adrian von / Staněk, Tomáš (vyd.), Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů, Středokluky 2010-2011 (gen. Klapálek, dok. II. 3. 88, plk. Lomský dok. II. 3. 89, gen. Španiel, dok. II. 3.90).

Protokoly výpovědí svědků parlamentní komise (výňatky)

Z výslechů parlamentní vyšetřovací komise ÚNS 30.-31. července v Žatci jsou v archivu ministerstva vnitra dva rozdílné protokoly: jeden stenografický protokol, který uvádí výslechy doslovně a shrnutí téhož protokolu, které je v podstatě kratší a bylo pravděpodobně sepsáno na základě stenografického protokolu[1]. Tento shrnutý protokol byl v Německu již částečně zveřejněn[2] v roce 2005. Týká se jednotlivých výslechů Richarda Rosnera, konfrontace Bohuslava Marka, Oldřicha Pelce, Jana Černého, Jana Zíchy a Richarda Rosnera a také výslechu Vladimíra Srkala. Oproti stenografickému protokolu nepřinášejí obsahově nové poznatky, přesto je dodatečně zveřejňujeme, aby si čtenář udělal obrázek o těchto dokumentech[3]. Tato zpráva začíná seznamem členů komise, kteří se vyšetřování zúčastnili, ale tento ve stenografickém zápisu chybí[4].

[Bez strojopisného očíslování stránky, orazítkované číslo stránky 48 (následuje strojopisné očíslování 2)]

ZÁPIS

o jednání vyšetřovací komise ústavodárného národního shromáždění na místě samém v ŽATCI v místnostech okresního soudu.

Jednání zahájeno dne 30. července 1946 v 8.30 hod.

Předmět vyšetřování:

HROMADNÉ EXEKUCE PROTI PŘÍSLUŠNÍKŮM NĚMECKÉ NÁRODNOSTI V PROSTORU ŽATCE A POSTOLOPRTY

Přítomní:
Poslanci:
Dr. Bohumír BUNŽA, jako předseda
Dr. Jaroslav KOKEŠ
Václav HOLUB
Posl. HORVÁTH Josef
Dr. Karel KÁCL
Jako poradci komise:
Za ministerstvo vnitra:
Dr. Zdeněk LUKEŠ
Insp. František PUTNA
Za ministerstvo národní obrany:
gen. Jaroslav BROŽ
pplk. Jan VANĚK
Za ministerstvo spravedlnosti:
Dr. Jan ČADEK
Za hlavní velitelství SNB:
Pplk. Jan HOMOLKA
Za korespondenci ÚNS:
red. Jan PETRÁSEK
Zapisovatel tohoto protokolu:
Anežka KHÁSOVÁ.
Dále Dr. STEHLÍK, přednosta oblastní úřadovny Stb v Mostě, a úředníci OStb HÁJEK a PETRÁČEK.
Za oblast SNB npor. Jaroslav TYMICH, styčný důstojník.

Výpověď Richarda Rosnera (Roznera)

[strojopisové číslo stránky 39, orazítkované archivní číslo 86]

Před komisi byl dále předvolán

Richard ROSNER,

který po napomenutí k udání pravdy vypovídá:
nar. 18.5.1929 v Žatci, svobodný, národnosti německé, náb. řím. kat., elektrotechnik, bytem v Postoloprtech, náměstí TGM, č. ?

„V červnu 1945 jsem byl v Ervěnicích a když došlo ke shromáždění Němců na náměstí v Postoloprtech, nebyl jsem přítomen v Postoloprtech, nýbrž jsem byl na práci v Ervěnicích. Jednoho dne večer přijeli vojáci s automobily a dovezli nás do Postoloprt do kasáren, a to jen muže. V kasárnách jsem zůstal asi 10 dnů. Bylo tam celkem asi 3.000 mužů. Bylo to v době, kdy již v kasárnách byli také Němci ze Žatce. Po 10 dnech jsem byl ještě s jinými Němci odeslán do Žatce do internačního tábora. Za mého pobytu v kasárnách v Postoloprtech jsem se dozvěděl, že asi 4 nebo 5 mladých Němců, staří 15 až 16 roků, bylo zastřeleno. Proč byli zastřeleni, nevím. Jednou jsem byl se skupinou dalších Němců /celkem asi 70 lidí/ kopat hroby v bažantnici levonické. Vykopali jsme však jen asi ½ m hluboké díry, dlouhé 10 m, široké 3 m a pak jsme museli ihned odejít.

„Celkem byly vykopány 3 díry. Proč jsme byli okamžitě odvoláni, nevíme. Původní rozkaz zněl, že díry mají být hluboké 3 m a pak teprve že se vrátíme do kasáren.

„Když jsem byl v kasárnách, střílelo se velmi často a je mi známo, že jednou byl postřelen nějaký voják, dokonce byl zastřelen, a poněvadž bylo podezření, že to udělali Němci, měli jsme být postříleni. Jednou se stalo, že do naší ubikace přišli vojáci, kteří nás tloukli, a stalo se také, že někteří Němci byli postřeleni. Není mi známo, že by v kasárnách za mého pobytu byly prováděny popravy. Místa, kde jsme kopali díry v bažantnici, bych poznal a nalézají se nalevo od silnice, vedoucí do Levonic. Já jsem přišel do kasáren v pátek v tom týdnu, kdy v neděli přede mnou přišli do kasáren Němci z Postoloprt a v neděli po mně Němci ze Žatce."

Hlasitě diktováno, schváleno:

[bez podpisu:] Rosner Richard

Konfrontace Pelz (Pelc) – Marek

[strojopisové číslo stránky 45-53, orazítkované archivní číslo 92-100]

Na to byl předvolán Bohuslav Marek a k výpovědi vrch. stržm. Oldřicha Pelze[5] udává:

„Vím určitě, že všechny osoby mužského pohlaví od 15 do 65 let byly přímo z náměstí odvedeny do postoloprtských kasáren a tam byly prověřovány. Nevylučuji však, že některé byly odeslány také téhož dne zpět a že šly s transportem žen a dětí do postoloprtské bažantnice do tábora. V kasárnách byly prověřovány také mladé ženy, které neměly děti."

Bohuslav Marek udává dále:

„Trvám na tom, že likvidace Němců z Postoloprt v počtu kolem mého odhadu kolem 500 byla provedena za 1 noc, neboť druhého dne byla kasárna prázdná a stráže jsem z kasáren také stáhl. Příkop jsem dal pomocí vězňů z věznice a z místního tábora úplně zaházet, i tu část, kde mrtvoly neležely. Mrtvol bylo asi do poloviny příkopu. Dezinfekce žádná prováděna nebyla, ani chlorovým vápnem. Npor. Petrov mne žádal, abych koupil trávu a nasel ji. Travné semeno jsem ovšem nemohl sehnat. V další dny už u tohoto příkopu popravováno nebylo.

Osoby z věznice v počtu asi 24, které byly popraveny ještě před popravou Němců z Postoloprt, byly popraveny někde nad Postoloprty na tzv. Vinici. V příkopě zahrabány nejsou. Podotýkám ještě, že kpt. Černý ještě před tím, než jsme začali soustřeďovat Němce v Postoloprtech, se mne ptal, kolik lidí mám zajištěno ve věznici. Ukázal jsem mu seznam a na to mi kpt. Černý řekl, tak ti lidé půjdou k čertu. A když jsem se ptal, co se seznamy, řekl mi kpt. Černý, že to všechno musím zničit. Já jsem si přesto jeden seznam nechal."

Markovi byl předložen seznam osob, nalézající se ve věznici okresního soudu v Postoloprtech a k tomu uvádí, že škrty pérem v tomto seznamu a poznámky pérem učinil npor. Petrov. Osoby zaškrtnuté byly všechny zaškrtnuty. Npor. Petrov tyto osoby již patrně znal podle výslechů, které byly učiněny na OBZ[6] a byly to vesměs funkcionáři NSDAP a jejich složek.

„Těmto osobám jsem sám vydával lopaty a dle toho si samy také asi vykopaly hrob. Podotýkám ještě, že veškeré doklady, i také kapesní nože od Němců z Postoloprt, kteří byli v kasárnách, jsem měl nařízeno od npor. Petrova, abych tyto spálil. Nechal jsem to odnést na radnici do skladiště, co se s tím stalo, o tom nevím. Doklady jsem předával strážníkovi Karlu Wilhelmovi."

Bohuslavu Markovi byly předloženy listiny založené v trestním spise Tk X 887/ 47 krajského soudu v Mostě č. 1.96. Označení číslem 1 až 6 a Marek k tomu uvádí: „To jsou seznamy osob, které se nacházely ve věznici soudu v Žatci a které jsem přebíral při transportování do kasáren v Postoloprtech. Osoby v listině 1, 2 a 6, byly dirigovány na stanoviště zvané SV v kasárnách, tj. v místa, kde byla kovárna, koupelny atd. A to již bylo známo, že budou popraveny. Podle mého názoru byly všechny tyto osoby popraveny. Tyto osoby byly patrně popraveny v levonické bažantnici. Ještě jak zjišťuji, i osoby uvedené na listině 3 byly také popraveny, jak zjišťuji podle uvedeného křížku. Tento křížek na listině jsem si poznačil já, když jsem zjistil, že tyto osoby jsou již na stanovišti SV.

„K případu s Němci postoloprtskými ještě uvádím na vysvětlenou: Když muži a mladé ženy byly odvedeny do kasáren, šel jsem do kasáren a byl jsem přítomen roztříďování. V jedné části dvora v prostoru ohrazeném drátem, byly ženy, které chodily do garáže na cvičiště za účelem prohlídky a vedle garáže pak byly po prohlídce shromážděny. Tyto ženy jsem nechal odvést pod stráží do bažantnice. V druhé části dvora byla prováděna prohlídka mužů, při které byli přítomní i kpt. Černý, npor. Petrov, por. Čupka a další poručíci, jakož i mužstvo OBZ. Ti z Němců, kteří byli určeni k popravě, byli odesíláni do prostoru, který se nazýval SV a byl oplocen drátem. Ostatní muži, kteří nepřišli na SV, byli zadní brankou odváděni pravděpodobně do bažantnice. Na SV bylo větší množství mužů, ale přesný počet nevím, odhaduji jich na 500. Taková byla situace k večeru, v den provedeného soustředění. Večer jsem odešel z kasáren a do kasáren jsem přišel druhý den ráno a zjistil jsem, že v kasárnách není nikdo z Němců, že i ti kteří byli na SV, jsou pryč, a když jsem pak zjistil, že v příkopu před školou jsou mrtvoly, které den před tím tam nebyly, pochopil jsem, že Němci z SV byli postříleni. Téhož dne jsem provedl ještě čistění kasáren podle příkazu npor. Petrova.

„Po soustředění v Žatci, když byli Němci odvedeni do postoloprtských kasáren, zůstali přes noc v kasárnách a druhý den ráno v 9 hod. bylo započato roztříďování, a to podobným způsobem jako s postoloprtskými Němci. Tomuto roztříďováni byli přítomní kpt. Černý, npor. Petrov,

por. Čupka, a nadpor., jehož jméno jsem neznal od dělostřelectva a mužstvo OBZ.

„Zcela určitě se pamatuji na to, že byl přítomen i kpt. Černý, který sám chodil mezi Němci a prohlížel je, zda jsou tetování jako SS. Při tomto roztřídění opět byli vybráni kandidáti smrti, kteří byli posílání na SV, kdežto ostatní byli vráceni jako nepostradatelní do Žatce, nebo zbytek zůstal v kasárnách v internaci. Kolik bylo žateckých na SV, nevím. Těch mohlo být rovněž 500. Třetího dne, když došlo ke vzpouře Němců na SV, při níž byl zraněn i voják čsl., příslušník RG, rozhodl kpt. Černý, když jsem mu věc hlásil, že tito vzbouřenci budou odklizeni. Tentýž den jeden rotný od takového vojska si vyzvedl asi 100 lidi, a s nimi šel kopat šachty do bažantnice levonické. Druhý den na to jsem přišel do kasáren a zjistil jsem, že SV bylo opět prázdné.

Hlasitě diktováno, schváleno:

[vlastnoruční podpis] Bohuslav Marek

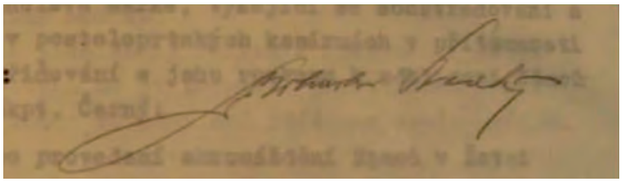

Konfrontace Marek – Černý

[nový list]

Na to byla provedena konfrontace mezi p. škpt. Černým a p. Markem za účelem odstranění rozporů jejich výpovědi: Po předestření výpovědi Bohuslava Marka, týkající se třídění Němců z Postoloprt na nádvoří z kasáren a zejména, týkající se přítomnosti kpt. Černého při tomto třídění, udává škpt. Černý:

„Připouštím, že jsem při tomto třídění byl přítomen, ale pochybuji, že jsem tam byl po celou dobu. Mám dojem, že Bohuslav Marek při tomto třídění byl a že poskytoval k tomu také příslušné informace, pokud se týká osobních znalostí."

Marek trvá však na tom, že třídění Němců z Postoloprt se nezúčastnil, že k němu přizván nebyl a že byl v první části dvora, kde byly prohlíženy ženy.

Po předestření výpovědi Bohuslava Marka, týkající se soustřeďování a pak třídění Němců ze Žatce v postoloprtských kasárnách v přítomnosti kpt. Černého při tomto roztříďování a jeho rozkazu k odklizení Němců vybraných k popravě, udává škpt. Černý:

„Trvám rozhodně na tom, že po provedení shromáždění Němců v Žatci ještě téhož dne jsem odejel do Prahy a že jsem do kasáren v Postoloprtech vůbec nešel. V tomto směru není výpověď Bohuslava Marka správná."

Bohuslav Marek udává dále:

„Vzpomeňte si pane škpt., že Vy jste dal rozkaz k zastřelení oněch 5 hochů, kteří se pokusili o útěk a ti byli všichni ze Žatce."

Na to udává škpt. Černý:

„ Rozkaz jsem dal, ale jsem přesvědčen, že tito hoši byli z Postoloprt."

Dále udává B. Marek:

„Vím, že jeden rotmistr od tankového vojska z kasáren vzal asi 100 mužů ze Žatce, kteří byli na SV a že šel s nimi do levonické bažantnice kopat hroby a tito mužové se již do kasáren nevrátili. Jak mi druhého dne sám tento rotmistr řekl, byli tito muži a ještě další, kteří byli na SV, v levonické bažantnici popraveni."

Na to byl předestřen B. Markovi obsah protokolu Richarda Rosnera, v němž uvádí, že během svého pobytu v kasárnách v Postoloprtech v době, kdy už tam byli Němci ze Žatce, že se skupinou ještě 70 lidí kopal hroby v levonické bažantnici a po vykopání do hloubky 1/2 m museli ihned odejít.

Tato skupina se vrátila zpět do kasáren.

K tomu udává Bohuslav Marek:

„Z kasáren nesměl nikdo odejít z Němců bez propustky mnou vydané a je také vyloučeno, aby někdo odešel.

„Proto je mně naprosto nepochopitelné, že by mohlo odejít 70 lidí mimo ty, kteří byli na stanovišti SV a že bych já o tom nevěděl. Vylučuji úplně, že by těchto 70 lidí z kasáren odešlo a zas se do kasáren vrátilo."

Na to byl předvolán škpt. Zícha a byla mu předložena výpověď Bohuslava Marka, č. Listu 11 a č. Listu 46, týkající se jednak rozkazu opatření lopat a motyk a jednak přítomností npor. Petrova [= Zícha] při třídění Němců z Postoloprt.

Konfrontace Marek – Zícha

Škpt. Zícha /Petrov/ k tomu udává:

„Trvám na své výpovědi, že jsem žádný rozkaz k opatřování motyk a lopat nedal a pokud se týká mé přítomnosti při třídění Němců připouštím, že jsem při tomto třídění byl přítomen zcela určitě. Zdali tam byl por. Čupka, to již nevím."

Dále mu byla předložena výpověď B. Marka č. listu 46 a 47, týkající se soustřeďování – prověřování Němců ze Žatce v postoloprtských kasárnách, zejména v přítomnosti kpt. Černého a npor. Petrova.

Škpt. Zícha /Petrov/ k tomu udává:

„Při tomto třídění jsem zcela určitě byl, a to při zahájení tohoto třídění, do konce jsem nebyl. Mám dojem, že byl také přítomen kpt. Černý, ale s určitostí to tvrdit nemohu.

„Pokud se týká rozkazu k nějaké popravě Němců z Žatce, jak uvádí ve své výpovědi B. Marek, o tom mi nic známo není."

Byla dále předestřena škpt. Žíchovi výpověď B. Marka, č. 1. 45, týkající se seznamu osob z věznice okr. Soudu v Postoloprtech, v kterém seznamu měl škpt. Zícha odškrtnout pérem osoby, určené k zastřelení podle informací, získaných na OBZ.

K tomu uvádí škpt. Zícha: „Vylučuji, že bych já vůbec tento seznam viděl a že bych škrty a poznámky v tomto seznamu prováděl. Nevěděl jsem vůbec, že nějaké osoby jsou zajištěny ve věznici v Postoloprtech a z OBZ nemohl jsem v této věci jednat, poněvadž ani nebylo k tomu času, vzhledem k tomu, že soustřeďování Němců bylo prováděno již druhého dne po té, co jsme přišli do Postoloprt."

Bohuslav Marek k dotazu udává, že trvá na své výpovědi v tomto směru že škpt. Zícha/Petrov/ se ho ještě ptal ihned, když přišel do Postoloprt, a to bylo den nebo dva dny před soustředěním, jestli neví o nějaké šachtě v blízkosti Postoloprt. „Upozorňoval jsem npor. Petrova na jednu šachtu na vinici. Události šly tehdy tak, že když přišel npor. Petrov do Postoloprt, byl jsem mu představen a ihned, ještě v přítomnosti nějakého člena SNB jsme dělali situační plán Postoloprt a já jsem vyznačoval, kde mají stát stráže. Den před soustředěním, když již město bylo obsazené, se mne ptal na onu šachtu. Současně mne žádal, abych přichystal nějaké lopaty. Přichystal jsem nějaké lopaty a motyky na radnici a tyto si pak vzala stráž, když odváděla osoby z věznice na vinice k exekuci."

Na to udává škpt. Zícha:

„Rozhodně vylučuji, že bych já jednal s Markem den nebo dva dny před soustředěním, že bych si vyžadoval informace o nějaké šachtě, a že bych pak žádal přichystání nějakých lopat a motyk. Není to možné již z toho důvodu, že jsem přišel do Postoloprt až těsně v předvečer prováděného soustředění a Marka jsem poznal až druhého dne, kdy se soustředění provádělo."

Marek udává:

„Trvám na tom, že škrty a poznámky perem v seznamu dělal v mé přítomnosti npor. Petrov na rohu u soudu naproti velitelství OBZ. To bylo zcela určitě dva dny před soustředěním postoloprtských Němců.

Po předestření skutečnosti, vyplývající s výpovědí svědka Pelce ze shromáždění Němců v Postoloprtech bylo prováděno 29. 5. 45, a že seznam vězňů okresního soudu v Postoloprtech je z 21. května 1945 prohlašuje p. Marek, že tento seznam si opatřil proto, aby jako odpovědný velitel bezpečnosti v tehdejší době v Postoloprtech měl přehled o lidech, kteří byli zatčeni, a mohl zařídit jejich stravování. Tento seznam neukazoval ani por. Čubkovi, ani kpt. Černému, nýbrž teprve když přišel npor. Petrov a ptal se ho, koho mají zajištěné ve věznici, ukázal mu toto seznam.

Stalo se to na rohu před soudem.

Konfrontace Marek – Rosner (Rozner)

Na to byla provedena konfrontace p. Marka se svědkem Rosnerem, který na vysvětlenou před p. Markem ještě udává:

„Do kasáren v Postoloprtech jsem byl přivezen v pátek, to vím zcela určitě. /S ohledem na zjištěná data shromáždění v Žatci 3. června 1945, jednalo by se o 1. červen 1945/ „Když jsme přišli do kasáren, myslím, že tam nebyli jiní Němci, ale téhož večera ještě byli sváženi z vesnice, jako např. z Výškova. Na to v neděli přišli Němci ze Žatce, a to asi 3.000.

„Asi pátý den po mém příchodu do kasáren bylo nás vybráno asi 70, dostali jsme lopaty ve škole a pod vojenskou stráží jsme šli kopat jámy do bažantnice levonické. Při našem odchodu nás viděl p. Marek, který zde sedí a domnívám se, že nás počítal. Zcela určitě vím, že od svého příchodu do kasáren naše skupina byla ubytována v koupelnách nebo snad umývárnách. Do bažantnice jsme přišli po poledni a asi po hodinové práci jsme byli odvedeni zpět zadní brankou do kasáren. Když pak asi po 10 dnech mého pobytu v kasárnách jsem byl ještě s ostatními Němci, byla nás vice jak 100, přemístěn do Žatce do tábora, šli s námi rovněž někteří, kteří se mnou kopali jámy v bažantnici. Někteří ze skupiny, která kopala jámy, zůstali po našem odchodu v kasárnách v Postoloprtech. Druhý den potom, kdy jsme byli kopat jámy, viděl jsem z okna, že zase asi tak velká skupina, jako byla naše, odcházela ze školy s lopatami. Kam odcházela, nevím. Nevím, zda tato skupina se také vrátila."

Na to žádá pan Marek, aby svědek Rosner uvedl, zda v jejich ubikacích tj. umývárnách, se ohřívala někdy strava. Na to prohlašuje svědek Rosner:

„U nás se nikdy strava neohřívala, naše ubikace se nalézaly až vzadu, na dvoře, proti hlavní bráně. Tam se nikdy strava neodbývala. Myslím, že prostor, kde jsme byli drženi v internaci, nebyl již oplocen. To ovšem nevím určitě, nepamatuji se."

Na to prohlašuje p. Marek:

„Nedovedu si vysvětlit, jak to bylo možné, že z SV stanoviště, jak vyplývá z výpovědi svědka Rosnera, mohlo jít 70 lidí kopat do bažantnice a zase se vrátit. Kopat mohli chodit jen lidé, kteří nebyli na SV a ti by se mohli vrátit. Zase by ovšem nemohli jít bez mého vědomí a povolení."

Na to svědek Rosner na obrázku líčí, jak vypadala jejich ubikace a přítomný pan Marek prohlašuje, že to skutečně bylo SV.

„Zcela určitě se pamatuji, že s námi byl kat pan Horejs a další lidé ze Žatce. Pan Horejs dokonce dostal lopatu, když nekopal dosti rychle. Všichni jsme se vrátili zpět do svých ubikací a opakuji, že někteří z těchto lidí šli se mnou potom do Žatce do tábora".

K tomu udává Bohuslav Marek:

„Je vyloučeno, že by Horejs byl ve skupině, která podle výpovědi Rosnera kopala hroby v levonické bažantnici, neboť Horejs, jak si přesně pamatuji, nebyl na místě označeném SV a byl také později vracen do Žatce a později odsunut do Říše. Kdyby byl býval na stanovišti SV, zcela určitě by byl zlikvidován."

Na to ještě prohlašuje svědek Rosner:

„Znám jistého Šedivého z Rvěnic, který byl se mnou zavřen v oné cele v kasárnách a který je nyní ve Rvěnicích na svobodě. Rovněž se pamatuji asi na 5 jmen těchto osob, které byly se mnou zavřeny v oné cele a byly pak odsunuty do Německa. Vzpomínám si z nich na Karla Krause z Postoloprt, a Hauenschilda Josefa z Ervěnic. S nimi jsem šel do Žatce a odtud pak byli odsunuti."

K dotazu poslance Holuba udává: Rosner:

"O zastřelení asi 5 hochů jsem slyšel od některých z internovaných hochů, kteří to viděli, a vím určitě, že to byli hoši ze Žatce."

[vlastnoruční podpis] Rosner Richard

Výpověď Vladimíra Srkala

Před komisi předstoupil

Vladimír SRKAL,

nar. 8. 6. 1920 na Volyni, ženatý, náb. řím. kat., horník, bytem v Postoloprtech č. 427.

„Jako zahraniční voják východní armády byl jsem spojkou u npor. Petrova, ale nebyl jsem naprosto zúčastněn na exekucích, které se prováděly v Postoloprtech na Němcích. Vím, že exekuce prováděli vojáci OBZ, že tam byli i volyňští Češi, ale na jména se nepamatuji. Z vlastního pozorování o těchto popravách nevím vůbec nic. S kpt. Zíchou přišel jsem do Postoloprt před nedělí v pátek nebo v sobotu odpoledne a pamatuji si, že v obci chodil policajt a bubnoval, že v neděli ráno mají se všichni Němci shromáždit, dnes si ovšem nepamatuji přesně na toto bubnování, byl to tentýž den, kdy jsme přišli, nebo až druhý den.

Hlasitě diktováno, schváleno:

[vlastnoruční podpis] Srkal

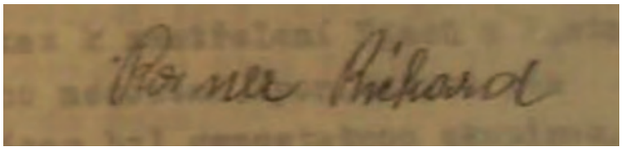

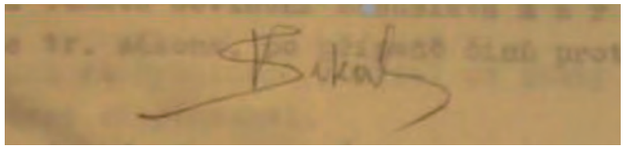

POZNÁMKY

1. Souhrn výslechů je výňatkově otištěn v Adrian von Arburg / Tomáš Staněk (edice) Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 -1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování. Středokluky (Susa) 2010, Dokument č. 86. Tento výňatek se omezuje na výslechy Antonína Roška (Rožka), Bohuslava Marka, Jana Zíchy, Jana Čubky (Čupka) a Vojtěcha Černého, též o zprávě o trestném jednání proti Bohuslavu Markovi a předběžný závěr vyšetřovací komise. Tento výňatek je komentován dostatečně 64 patovými poznámkami. Podle Adriana von Arburga existuje ještě jeden další protokol.

2. *Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe Genozid*, 2005. Tehdejší vydavatel měl k dispozici jeden list a osm souvisejících stránek. Překladatel Prof. Dr. Herbert Voitl je považoval za protokoly před založením parlamentní vyšetřovací komise: „Tyto nám dostupné části výslechů byly zřejmě provedeny v době před (...) zprávou ministrovi Noskovi z 2. července 1947, nebo současně. Nejsou datované. Také z nich není patrno, který úřad je prováděl – pravděpodobně se jedná o oblastní oddělení StB v Mostě, na který tato předběžná zpráva (...) hned na počátku (...) patřičně poukazuje. Tyto texty jsou ve své formě příčinou zájmu, neboť stejné osoby byly později vyslýchány parlamentní komisí, kde docházelo částečně k odlišným výpovědím (mezi sebou)." Ve skutečnosti docházelo k předvýslechům komise, ale nikoliv s osobami, které byly koncem července 1947 v Žatci vyslýchány. Toto vychází teprve z dokumentace (Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Díl II, svazek 3: Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování. Středokluky (Susa) 2010) tato dokumentace nebyla prof. Voitlovi tehdy dostupná.

3. Tyto 2005 zveřejněné listy patří jednoznačně k 57 stránkové shrnující dokumentaci. Nepřetínají se se zveřejněním Adriana von Arburga a Tomáše Staňka (viz nahoře) a jsou zde poprvé v češtině.

4. Ze sbírky zdrojů Adriana von Arburga a Tomáše Staňka z roku 2010 přejímáme nadpis a výčet členů komise, který v stenografickém protokolu chybí. Dále jsme podle Manuskriptu z archivu ministerstva vnitra doplnili zprávu o výslechu Vladimíra Srkala až k podpisu.

5. Vrchní strážný Oldřich Pelz byl vyslýchán již dříve. Viz: „Výslechy vyšetřovací komise", s. 213.

6. K úkolům OBZ (Obranné zpravodajství) patřilo i potírání nepřátelských organizací, tedy i sudetoněmeckých organizací. Literatura: František Hanzlík, „Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945-1950", vydal Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2003; Ladislav Kudrna, „Vojenské obranné zpravodajství (1945-1950)", v časopis „Paměť a dějiny – Revue pro studium totalitních režimů", Ústav pro studium totalitních režimů. Praha 2008 / 1, s. 76-89.

Exhumace, zpopelnění a pohřbení obětí vražd z Postoloprt

HERBERT VOITL (†)

Koncem září 1947, tedy dva měsíce po žateckém vyslýchání parlamentní komisí, se uskutečnila v Postoloprtech exhumace mrtvol ve čtyřech masových hrobech. Vydavatel této publikace má k dispozici pouze pět spisů z pražského ministerstva vnitra, náčrty hrobů, které byly zhotoveny 8. srpna (tedy pouhých osm dní po vyslýchání v Žatci), a podrobný soupis exhumovaných mrtvol. Toto je zde následně s německým překladem zveřejněno.

Dokumenty ukazují, ve kterých náčrtech 1 až 4 očíslovaných hrobů, popřípadě hrobních polích v jednotlivých dnech, byly prováděny exhumace: z „masového hrobu č. 1." 26. září, z „masového hrobu č. 2" 20. a 23. září, z „masového hrobu č. 3" 17. a 18. září z „masového hrobu č. 4" 17. září 1947. Číslo 1 se nalézá blízko Masarykovy základní školy na ulici do Lednic, č. 2 (dvě jámy) v levonické bažantnici na odbočce ulice z Postoloprt do Lišan směrem do Lednic (blízko vodního stavidla), č. 3 (se čtyřmi výkopy) mezi Vinicí a starou pískovnou na Rvenické ulici a č. 4 mezi Vrbkou a Postoloprty, blízko vjezdu do postoloprtské bažantnice. Další mrtví byli vyhrabáni na nádvoří kasáren a v zahradě domu č. 74. Celkový počet 763 mrtvol, mezi nimi 5 žen a jedno dítě, bylo zpopelněno v krematoriích Most, Karlovy Vary a Ústí nach Labem (668) případně pohřbeno na lounském hřbitově (95)[1].

K této akci existují další vládní spisy. Tomáš Staněk je zpracoval ve své knize Perzekuce 1945[2]. Při výkopech 17. září byli mimo jiných přítomni: vysocí úředníci ministerstva vnitra, státní bezpečnosti, soudnictví a celou dobu referent zdravotnictví zemního národního výboru (jmenovitě vypsané) a z výslechů známý poslanec Dr. Bohumír Bunža. Plukovník Dybal sepsal 2. října pro ministerstvo vnitra tajnou zprávu o průběhu exhumací, kterou Staněk podrobně cituje. Na provedení práce byli vzati vojáci vojenského útvaru č. 2142 z Terezína.

Ještě před vydáním této knihy zveřejnil také redaktor David Hertl v lounských novinách Svobodný Hlas zprávy pamětníků, ve kterých se popisují exhumace v Postoloprtech[3]. Hovoří se v nich o tom, že během exhumací byl celý prostor ukrýván za neprůhlednou zdí z chvoje, že bylo nařízeno přísné utajení, že mrtvoly byly položeny do primitivních beden a že mrtvolný pach se rozšiřoval až do Lednic. Plukovník Dybal píše ve své zprávě o použití plynových masek.

Tomáš Staněk shrnul dohromady: "Tato akce proběhla pod přísným bezpečnostním a utajeným opatřením ... Celkově se ovšem nepodařilo průběh této akce provést tak tajně, jak bylo původním záměrem. Mezi místními obyvateli se šířily zprávy o průběhu akce, tito lidé očividně věděli o tomto masakru, proto se také dostaly zprávy do tisku a také do zahraničního". K počtu číslu 763 v exhumačním spisu píše: „Nesporné v zájmu zjištění je, že němečtí svědkové, kterým česká veřejnost a historiografie vytýká a dodnes vyčítá obecně neobjektivnost, předsudky a zlomyslné myšlení, odhadují počet mrtvých přibližně na 800 a tedy, že nejsou tyto údaje v protikladu s těmito dokumenty ..."[4] Důležitá poznámka, která ukazuje, jak tento historik nepodléhá a odvážně uniká národně vynucenému mínění.

Ovšem v blízkém okolí Postoloprt musely být ještě další hroby i masové hroby. Tak například není zjištěno, kde se nalézají mrtvoly 300 (údajných) členů SS, kteří v konkrétní výpovědi postoloprtského velitele byli dodáni z Chomutova do Postoloprt a tam byli členy OBZ[5] týráni, zmrzačeni a zastřeleni. Svůj konec prý našli v šachtě na železniční trati severně od Postoloprt (směrem Duchcov) nedaleko Počerad.

Lze se však domnívat, že počty exhumovaných nejsou vždy přesné. Například důvěryhodné osoby tvrdí, že zde bylo 11 mrtvol a ne pět, které se tam našly podle zprávy exhumační listiny.

Kam se tyto mrtvoly poděly, o tom doposud kolovaly na německé straně pouze zvěsti a domněnky. Nyní se dozvídáme úředně: převážně byly zpopelněny ve třech krematoriích a jen méně než sto jich bylo pohřbeno na hřbitově v Lounech. Toto může být pravda, ovšem forma, jak nám jsou tato fakta předkládána, nás nutí k přemýšlení. Čteme zde spis, který vypadá pravdivě, jako podle zákonného pořádku, skoro ve stylu staré rakouské monarchie, ale toto rozhodně není přiměřené k nehumánnímu, chaotickému bezpráví a zanedbáním, na nichž tyto nyní vyzvednuté masové hroby vznikly[6].

Když se mluví o „krematoriu" a „zpopelnění", tak máme samozřejmě na mysli, že každý mrtvý dostane urnu se svým popelem a jménem. „Pohřbení" to dnes znamená, že každý mrtvý má svoji rakev, náhrobek a jméno. Toto vše se ale po postoloprtské exhumaci nestalo: žádné urny, popel byl pravděpodobně rozptýlen nebo „odstraněn", žádné rakve pro „pohřbívané", ale (jak čteme u Davida Hertla) jednoduché dřevěné bedny s čtyřmi až pěti mrtvolami (počty ve statistice toto dokládají) a rozhodně žádné jméno. Neboť vražděno a zahrabáváno bylo v Postoloprtech anonymně. Jestli se těm 95 „pohřbeným" v Lounech dostalo společného hrobu, nebo více jednotlivých, jestli byly tyto hroby označeny – na to se dnes ptát nemá ze zkušenosti již žádný smysl[7].

Rozhodnutí k exhumaci (a „likvidaci") hanlivých postoloprtských hrobů, které bylo spojeno se značnými náklady, mělo více důvodů. Jeden hygienický: jednotlivé mrtvoly byly zeminou špatně pokryté a déšť je vyplavoval navrch. Druhý politický: veřejnost, především v zahraničí, bylo nutné utišit. Že se to povedlo je vidno z následujícího textu. Podle Staňka uvedl plukovník Dybal ve své zprávě, že londýnský rozhlas 26. září 1947 hlásil, „že se v Československu vykopávají hroby z revoluční doby a že exhumovaní se řádně pohřbívají v českých městech".

Výraz „revoluční doba" stylizuje oběti vražd jako padlé v boji, který se nikdy nekonal, a slovo „řádně" potvrzuje to výše řečené: „vše mělo vypadat jako civilizovaná normalita a Angličani tomu chtěli také věřit", protože oni dali svůj souhlas k „humánnímu" provedení našeho vysídlení.

Ještě dva politické důvody byly pro exhumaci: vlastní obyvatelstvo, zvláště mládež neměla mít žádné vzpomínky na tuto tmavou dobu českých dějin a vůbec, že dříve zde na tomto místě žili Němci. A především: po Němcích v žatecké oblasti neměli zůstat žádné památky [8]. Poslední smutné pokračování je vidět v tom, že naše dlouhodobě sledované skromné úsilí o pamětní desku v Žatci nebo Postoloprtech, nebo alespoň na žateckém hřbitově, zůstalo dodnes bez úspěchu. V tom je účel! Žatecká německá minulost v celé oblasti – nejen vražd v Postoloprtech – musí být každému vymazána z paměti [9]. Teprve v posledních letech pozorujeme v tomto ohledu vývoj k lepšímu. Na toto jsem poukázal již v mém úvodu.

POZNÁMKY

1. Ve kterých částech obce Postoloprty a okolí se jednotlivé hroby nalézají, vychází z náhledového plánku Ericha Henstchela ve zvláštním vydání „Domovského zpravodaje Žatecka" (*Heimatbrief Saazerland*) 1995, s. 48-49 (poznámka autora této knihy). – Tento zde uváděný náčrt byl zhotoven bez předložených spisů, ovšem převážně s nimi souhlasí.

2. Viz. „Perzekuce 1945", německé vydání *Verfolgung 1945*, Wien 2002, s. 146-148, též v Arburg/Staněk (vyd.): Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, dok. II. 3. 93.

3. Viz S. 452 nn.

4. Tomáš Staněk, *Verfolgung 1945,* Wien 2002, S. 147.

5. OBZ = obranné (vojenské) zpravodajství.

6. Jak vychází ze žateckých výslechových protokolů – a nejen z těchto spisů – končil teror tzv. „divokého vyhnání" po Postupimské konferenci, kde spojenci rozhodli o odsunu Němců, tedy asi v polovině srpna. Potom, že se snažilo o humánní zacházení s bývalými spoluobčany. Toto ukazuje, že „Postoloprty" nebyly symptomem pro všeobecné zesurovění české společnosti, ale výsledek politicko-kriminální machinace. Vyšetřování v letech 1947 – nejen v Postoloprtech – ukazuje, že v pražské vládě byly síly, jako například křesťanský demokrat Bohumír Bunža, které chtěly tyto zločiny v poválečných měsících vyšetřit a potrestat. Tito lidé mohli sice prosadit vyšetřování, ale nikoliv potrestání, neboť ti odpovědní seděli s nimi ve vládě. Byli to komunisté, kteří rok nato převzali moc úplně.

7. Voitlovy domněnky a spekulace. Neexistují k tomu žádné zprávy svědků a podle znalosti vydavatele také žádné jiné zdroje. Hertlovi svědci vypovídají pouze o bednách, které byly použity k transportu lidských ostatků, které – v případě pohřbení do země – nevypovídají nic o konečném způsobu pohřbení.

8. Ve zprávě ministrovi z 2. června 1947 (s. 172) se můžeme dočíst, že Němci: „se chodí modlit k hrobům a na dušičky tam jsou vidět svíčky". Úředníci podávající tuto zprávu z toho vyvozují: „Způsob řešení této otázky je možný provést exhumací a nechat pak všechny mrtvoly spálit v nejbližším krematoriu. Tím by bylo zabráněno tomu, aby k těmto místům dostavovali se Němci a označovali je jako místa, kde Němci trpěli. Tento postup sice není nutný vzhledem k tomu, že mrtvoly jsou dobře ukryté, avšak právě z důvodů, aby nebyla zachována na Němce místa památečná, na která by mohli poukazovat jako na místa, kde jejich příslušníci trpěli, by se podobný postup odporučoval."

9. Tomu odporuje, že německé hroby na hřbitovech jsou převážně zachovalé, například v Žatci, kde ve staré části jsou pouze skoro německé hroby. Také bylo v Žatci po renovaci staré části města vidět nápisy bývalých německých obchodů, v trafikách jsou k mání staré pohlednice s německými nápisy. Co se tedy týče zamlčování německé minulosti, není toto konsenkvetní.

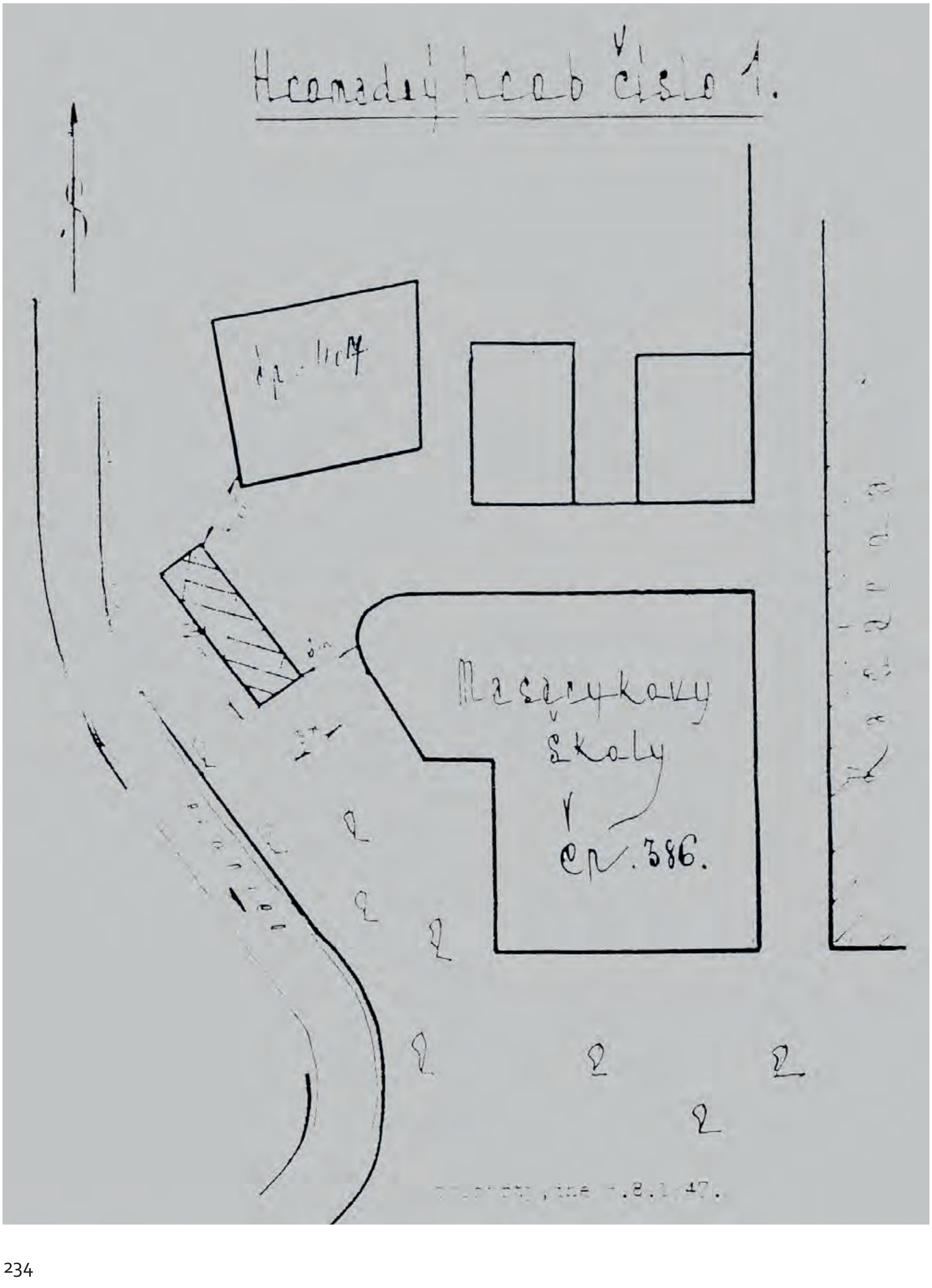
Hromadný hrob číslo 1.
Masarykovy školy
čp. 386.

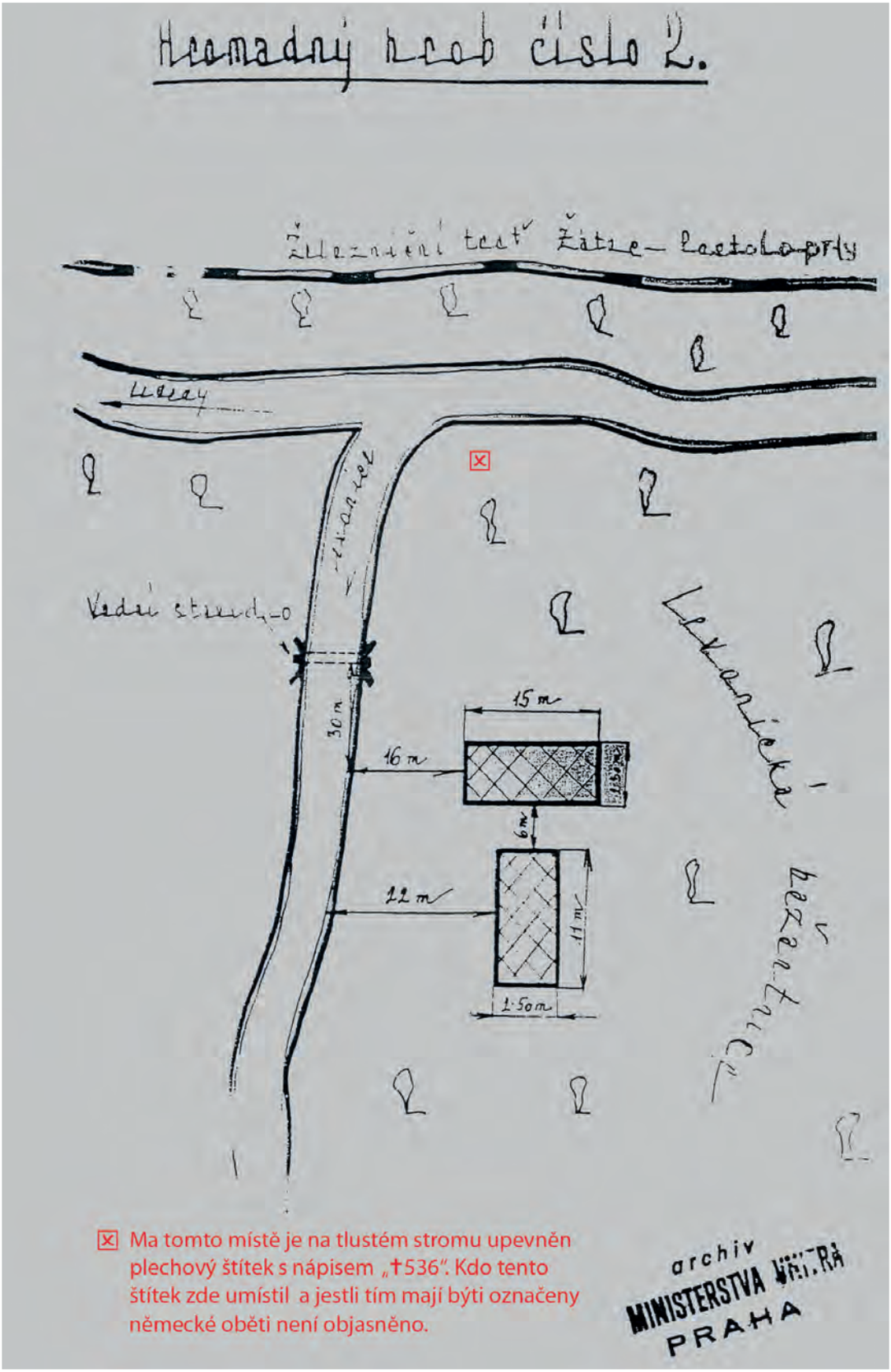

☒ Ma tomto místě je na tlustém stromu upevněn plechový štítek s nápisem „†536“. Kdo tento štítek zde umístil a jestli tím mají býti označeny německé oběti není objasněno.

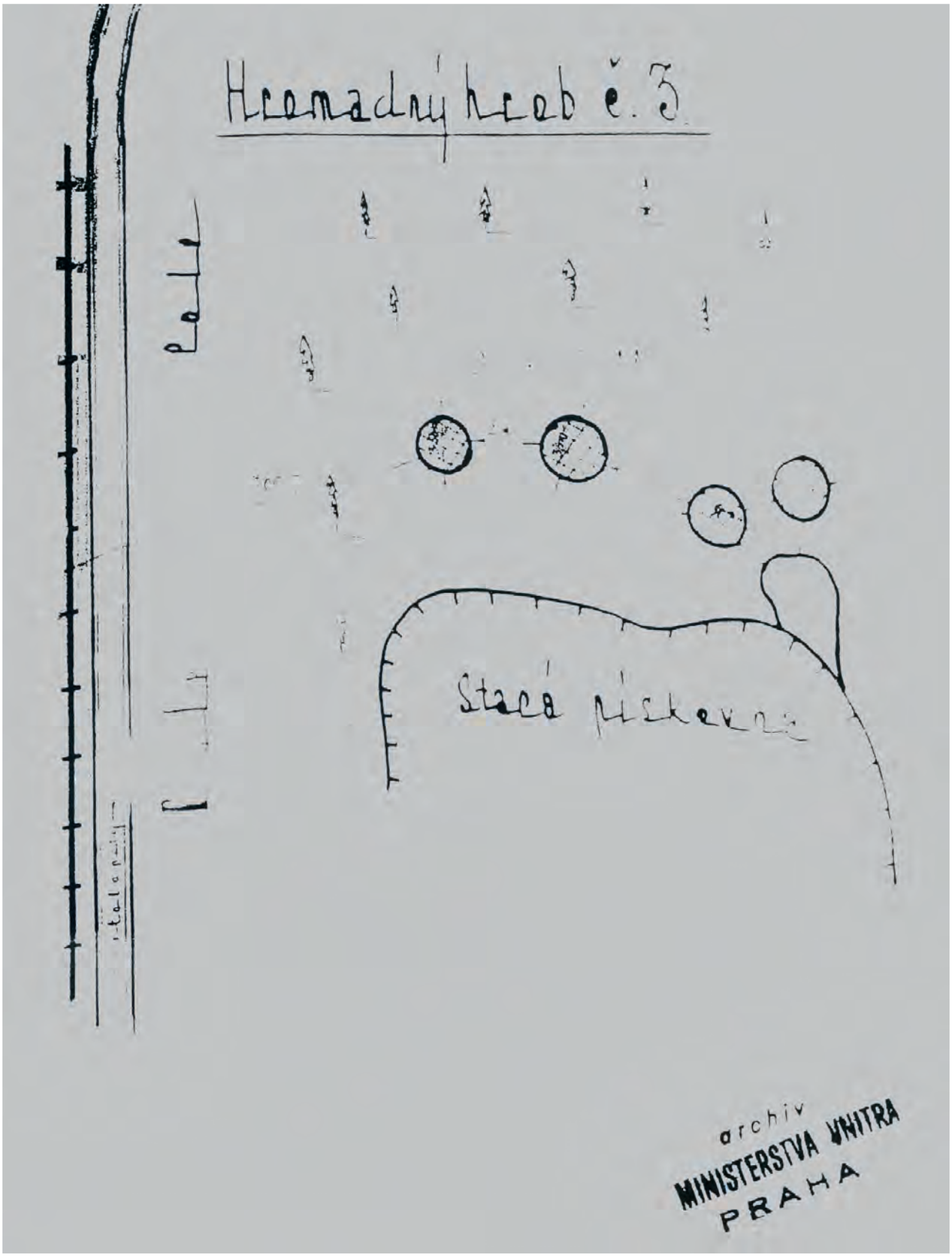
Hromadný hrob č. 3
Pole
Stará pískovna
železniční trať
archiv
MINISTERSTVA VNITRA
PRAHA

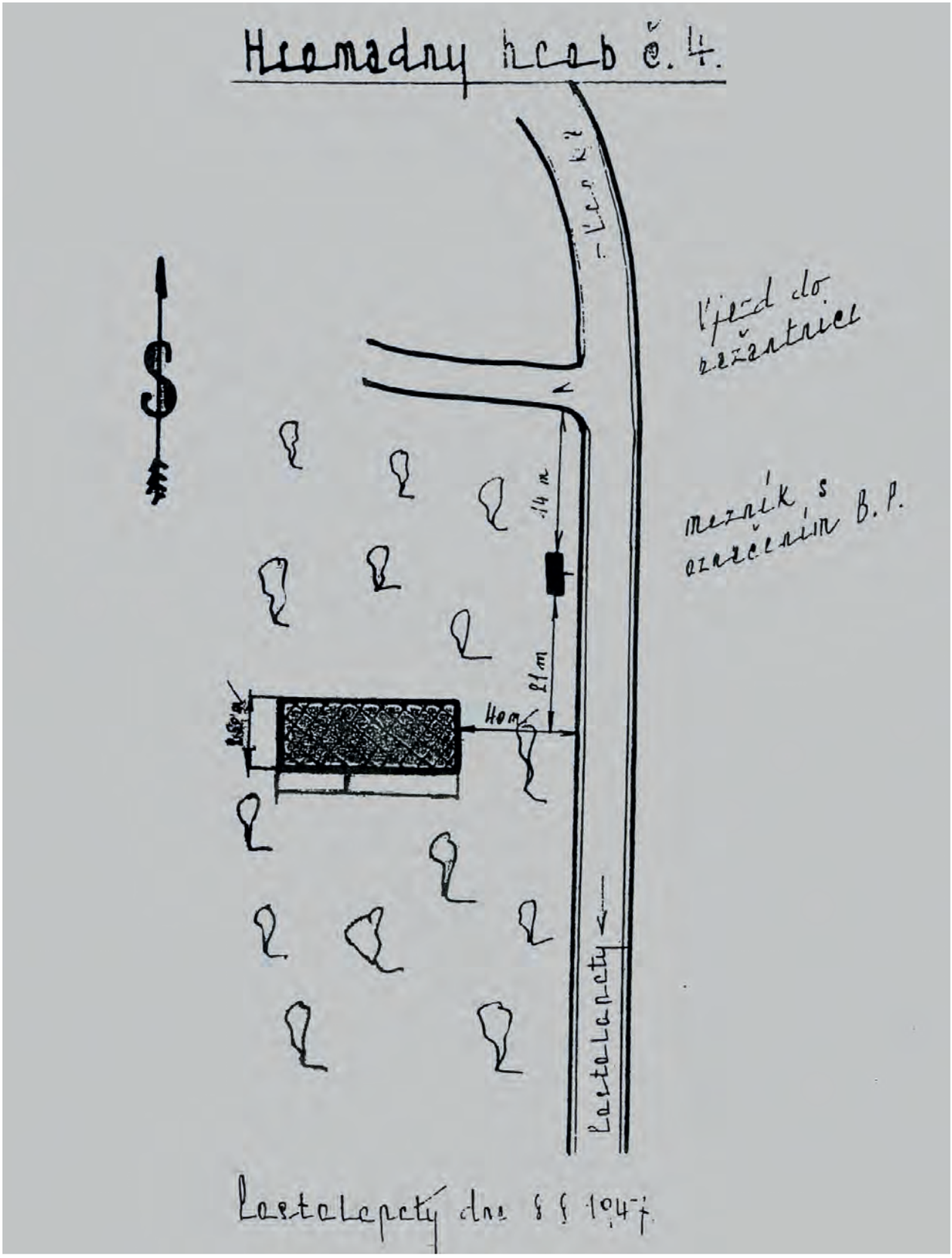
Hromadný hrob č. 4.
Vjezd do pažantnice
mezník s označením B.P.
14 m
21 m
40 m
Lastolapety
Lastolapetý dne 8 § 1947.

P ř e h l e d

~~TAJNÉ!~~

o počtu exhumovaných osob ve dnech 17.-27.9.1947 v Postoloprtech
/ čísla v závorce značí počet rakví/.

Datum	Místo	Mužů	Žen	Dětí	Celkem	Zpopelněno v krematoriu			Pohřbeno na hřb.Louny	Pozn.
						Most	Karl.Vary	Ústí n.L.		
17/9	Bažantnice postoloprtská	31	3	-	34/5/	34/5/	-	-	-	
17/9	Vinice	3	-	1	4/2/	4/2/	-	-	-	
18/9	Stará pískovna	25	1	-	26/2/	26/2/	-	-	-	
19/9	Levonická bažantnice/prvý hrob/	47	-	-	47/8/	-	37/6/	-	10/2/	
20/9	" " " "	302	-	-	302/59/	125/25/	117/22/	-	60/12/	
23/9	" " " "/druhý hrob/	103	-	-	103/23/	-	-	87/19/	16/4/	
23/9	U trati pod křížkem	10	-	-	10/2/	10/2/	-	-	-	
24/9	V zahradě domu čp.74	7	-	-	7/2/	-	-	7/2/	-	
26/9	U školy	224	1	-	225/51/	74/16	70/14/	72/15/	9/2/	
27/9	V kasárnech	5	-	-	5/1/	5/1/	-	-	-	
	S o u č e t	757	5	1	763/151	278/53/	224/42/	166/36/	95/20/	

MINISTERSTVO VNITRA PRAHA archiv

Zpráva Státní bezpečnosti Most z 13. srpna 1947

Zemský národní výbor
Oblastní úřadovna státní bezpečnosti
Most
Čís. S/ 1-601/ taj-47

V Mostě dne 13. srpna 1947

TAJNÉ!

Věc: Porevoluční události v Postoloprtech – šetření.

K Výnosu: VII-C-12793/ taj-47 | ze dne 1. Srpna 1947.

Ministerstvo vnitra
Odbor VII. ,
k. rukám p. vrch. Odb. Rady
dr. Lukeše
V PRAZE

Přílohy: 11

[příjmové razítko: „MINISTERSTVO VNITRA | Došlo: 20.VIII. 1947 | Č: VII-e-/ 3.119/ ... 11"; „taj" a „tajné" v hlavičce rukopisně škrtnuté; Přílohy chybí]

Podávám zprávu, že ve věci shora uvedené prováděl jsem na místě samém další šetření, při němž bylo informativně a způsobem co nejdiskretnějším vyslechnuto několik svědků, jejichž výpovědi byly události z května 1945 poněkud osvětleny.

Především se podařilo zjistiti jednak ze záznamů stanice SNB, jednak ze záznamů soukromých časový průběh událostí až dosud nejasný. Kromě toho byla získána některá nová svědectví a zjištěno, že kromě hrobů až dosud známých jsou v Postoloprtech ještě jiné hromadné hroby méně známé, o nichž bude zmínka níže.

V jednotlivostech uvádím toto:

Při soustřeďování Němců konal v roce 1945 v kasárnách v Postoloprtech službu Eudard Janák, bytem Postoloprty, Vchlického 218. Pokud bude chtít vypovídat, mohlo by jeho svědectví příspět k objasnění celého případu. Stejně tak bývalý dozorce věznů ve věznici okresního soudu v Postoloprtech Egermajer, t. č. tajemník okresní péče o mládež v Jirkově, okr. Chomutov má zcela určitě o případu určité vědomosti. Je ovšem otázkou, zda tito svědkové při výslechu před komisí ÚNS [1] budou chtít vypovídat vše co vědí. Při šetření v Postoloprtech ve dnech 11. a 12. 8. t. r. jsem totiž zjistil, že mnozí svědci, až dosud slyšení, vypovídali jen velmi málo z toho co skutečně vědí. Příčina toho tkví jednak v okolnosti, že vyšetřování je veřejnosti přijímáno většinou s nelibostí a pouzkazuje se na to, že osoby, které se vlastně zasloužily o vyčištění pohraničí od Němců, jsou nyní poháněny k odpovědnosti, jednak v okolonosti; že všichni vyslýchaní jsou na případu více či méně zúčastněni sami a mají obavu, aby se výpoveď jejich neobratila proti nim samým.

Kromě zmíněných dvou svědků mohou o případu vypovídati ještě tito:

Jaroslav Drexler

1/ Místopředseda OSK v Postoloprtech z května 1945 Jaroslav Drexler, vlakvedoucí, bytem Postoloprty, Vrchlického 164, se účastnil schůzky v budově, kde se ubytoval poručík Čubka, dne 27. května 1945. Této schůzce byli přítomní tehdejší předseda MSK Zelenka /již vyslechnout na č. 1.35-37 protokolu/, vrchní stražmistr SNB Peterka /č. 1.24-26/, Marek a z důstojníků kapitán Černý a poručík Čupka. Podle výpovědi Drexlera napr. Petrov-Zícha této schůzce přítomen nebyl. Na této schůzce se jednalo o soustředění Němců v Postoloprtech. Přítomní důstojníci zdůrazňovali, že nikomu nepodléhají a jsou přímo podřízeni ministerstvu národní obrany. U vlastního soustředění Němců Postoloprtech Drexler nebyl, ježto v té době dojížděl z Loun. O střílení ani o tom, kde postřílení jsou zakopáni, z vlastní zkušenosti nic neví, příkop před školou však nechal zavážeti hlínou asi 3 týdny po této události /rozpor s výpovědí Markouvou na č. 1.11, který uvádí, že druhý den po popravách dal celý přípok zaházeti/.

Arnošt Šedivý

2/ Svědek Arnošt Šedivý, nar. 20.5.1929, bytem ve Rvenicích, okr. Žatec čp. 34, zaměstnaný u Koláře Václava Huberta v Postoloprtech, pochází ze smíšeného manželství / otec Čech, matka Němka/. Má české i německé školy, za okupace byl u HJ, v květnu 1945 uměl špatně česky a ještě dnes v řeči zadrhuje. Byl zajištěn spolu se svědkem Rosnerem /vyslechnut na č. 1. 39. protkolu/ v obci Rvenicích v květnu 1945. Tehdy prý přijeli do obce vojáci, kteří sehnali s obce i s okolních polí všechno obyvatelstvo do místního velkostatku, kde byli rozděleni zvlášť muži, zvlášť hoši a vzlášť Češi. Posléze uvedení byli propuštěni. Němci, a s nimi i Šedivý, byli odvedeni do kasáren v Postoloprtech, kde byl Šedivý držen 10–11 dnů v zajištění. Po této době byl předán do tábora v Žatci a odtud asi za 3 dny jako osoba ze smíšeného manželství pocházejicí byl propuštěn.

V postoloprtských kasárnech byl držen vzadu v místnostech, kde byly kuchyně /v místech které Marek označuje za SV [2]/, prvé tři dny úplně bez jídla a pak asi o 10 dkg chleba denně. Z doslechu se dozvěděl, že asi 3 hoši ze Žatce, kteří chtěli utéci, nebo snad z hladu chtěli jít na hrušky, byli zastřeleni a prý byli zakopáni v zákopu na dvoře kasáren. Mezi zajištěnými byl také nějaký Josef Hurt, třináctí-

Zemský národní výbor
Oblastní úřadovna státní bezpečnosti
Most

V Mostě dne 13.srpna 1947

Čís. S/1-601/taj-47

Věc: Porevoluční události v Postoloprtech - šetření.

T a j n é !

K Výnosu: VII-C-12793/taj-47 ze dne 1.srpna 1947.

Ministerstvo vnitra
odbor VII.,
k.rukám p.vrch.odb.rady
dr.Lukeše
v P r a z e.

MINISTERSTVO VNITRA
Došlo: 20. VIII. 1947
Č.: VII-C-13.119/47 příl.: 11

Přílohy: 11.

Podávám zprávu, že ve věci shora uvedené prováděl jsem na místě samém další šetření, při němž bylo informativně a způsobem co nejdiskretnějším vyslechnuto několik svědků, jejichž výpovědí byly události z května 1945 poněkud osvětleny.

Především se podařilo zjistiti jednak ze záznamů stanice SNB, jednak ze záznamů soukromých časový průběh událostí až dosud nejasný. Kromě toho byla získána některá nová svědectví a zjištěno, že kromě hrobů až dosud známých, jsou v Postoloprtech ještě jiné hromadné hroby méně známé, o nichž bude zmínka níže.

V jednotlivostech uvádím toto:

Při soustřeďování Němců konal v roce 1945 v kasárnách v Postoloprtech službu Eduard J a n á k, bytem Postoloprty, Vrchlického 218. Pokud bude chtít vypovídat, mohlo by jeho svědectví přispět k objasnění celého případu. Stejně tak bývalý dozorce vězňů ve věznici okresního soudu v Postoloprtech E g e r m a j e r, t.č. tajemník okresní péče o mládež v Jirkově, okr.Chomutov má zcela určitě o případu určitě vědomosti. Je ovšem otázkou, zda tito svědkové při výslechu před komisí ÚNS budou chtít vypovídat vše co vědí. Při šetření v Postoloprtech ve dnech 11.a 12.8.t.r. jsem totiž zjistil, že mnozí svědci, až dosud slyšení, vypovídali jen velmi málo z toho, co skutečně vědí. Příčina toho tkví jednak v okolnosti, že vyšetřování samo je veřejností přijímáno většinou s nelibostí /poukazuje se na to, že osoby, které se vlastně zasloužily o vyčistění pohraničí od Němců, jsou nyní poháněny k odpovědnosti/, jednak v okolnosti, že všichni vyslýchaní jsou na případu více či méně zúčastněni sami a mají obavu, aby se výpověď jejich neobrátila proti nim samým.

Kromě zmíněných dvou svědků mohou o případu vypovídati ještě tito:

1/ Místopředseda OSK v Postoloprtech z května 1945 Jaroslav D r e x l e r, vlakvedoucí, bytem Postoloprty, Vrchlického 164, se účastnil schůzky v budově, kde se ubytoval poručík Čubka, dne 27.května 1945. Této schůzce byli přítomni tehdejší předseda MSK Zelenka /již vyslechnut na č.l.35-37 protokolu/, vrchní strážmistr SNB Peterka /č.l.24-26/, Marek a z důstojníků kapitán Černý a poručík Čupka. Podle výpovědi Drexlera npor.Petrov-Zicha této schůzce přítomen nebyl. Na této schůzce se jednalo o soustředění Němců v Postoloprtech. Přítomní důstojníci zdůrazňovali, že nikomu nepodléhají a jsou přímo podřízeni ministerstvu národní obrany. U vlastního soustředění Němců Drexler nebyl, ježto v té době dojížděl do Postoloprt z Loun. O střílení ani o tom, kde postřílení jsou zakopáni, z vlastní zkušenosti nic neví, příkop před školou však nechal zavážeti hlínou asi 3 týdny po této události/rozpor s výpovědí Markovou na č.l.11, který uvádí, že druhý

První stránka zprávy StB Most k případu Postoloprty, strana 1 (archiv ministerstva vnitra)

letý Němec ze Rvenic, který byl vzat do zajištění, ačkoliv byl sláb a nemocný.

Asi pátý den po zajištění byl Šedivý s dalšími 60-70 muži poslán pod vojenskou hlídkou do levanické bažantnice, kde byli rozděleni na tři skupiny a kopali tři hroby, každý asi 6m dlouhý a 4m široký. Bylo prý jim řečeno, aby si pospíšili, že až vykopají 3m hloubky, budou moci jít opět domů. Tyto hroby kopali asi 2 hodiny, nevykopali však ani 1 m, a byli odvedeni zpět do kasáren. O střílení z vlastní zkušenosti nic neví, jen z toho, co slyšel. Sám ani nikdo z těch, kteří byli s ním v jedné místnosti, bit nebyl, jen v místnosti, sousedící s onou, v níž byl umístěn a v níž byli nějací SSmani, ostříhaní dohola, muselo být prováděno nějaké bití, poněvadž tam odtud bylo často slyšeti křik.

Karel Hás (Karl Haas)

3/ Svědek [rukopisně přeškrtnutá] Karel Hás[3], bytem v Žatci, nám. Prokopa Velkého čp. 303 /č. tel. 330/, byl po revoluci v Žatci vedoucím bezpečnostního referátu při revolučním národním výboru. Průběh soustředování Němců v Žatci dne 3. 6. 1945 liší shodně s ostatními svědky [nerozlušitelná rukopisná poznámka], uvádí však některé podrobnosti zejména pokud jde o zastřelení Němců při tomto soustředění. Tak podle Háse byl zastřelen na náměstí poblíž radnice nějaký Němec, starší muž, a to dávkou 3 ran, vypalených z tanku, který přijžděl na náměstí západním směrem od Chelčického náměstí. Kromě toho slyšel od svědků, kteří jsou dosud v Žatci, že pod brankou vedoucí z náměstí západním směrem, byl zastřelen asi 70 roku starý, prý hluchý Němec, jménem Kraupner, a to proto, že neuposlechl volání vojenské hlídky. Zakopán je v křoví proti obchodu kožešníka Slabého. Zatřelení prováděl nějaký vojín, nikoliv důstojník a o npor. Petrova-Zíchy v tomto případě nejde.

Podle přesvědčení svědka Hase hlavní slovo měl prý při celém soustřeďování Marek. Zichu – Petrova prý toho dne v Žatci neviděl.

Kromě zmíněných dvou případů byli prý zastřeleni a jsou snad dosud pohřbeni 1-2 Němci v Žatci na svahu za branou u silnice na Most.

Pro illustraci poměrů uvedl ještě, že 5. 6. 1945 byl nalezen v uličce při jižním konci Benešova náměstí nahý muž s prostřelenou hlavou. Šlo prý snad o Němce, který se zbláznil, uprchl z Postoloprt a pobíhal nahý po Žatci, až byl hlídkou OBZ odstřelen a ponechán na místě činu.

Při soustřeďování mužů se žádné zlato neodebíralo, teprve později při soustředění žen v žateckých kasárnách jim bylo odebíráno. Hás u toho nebyl, rovněž Petrov nikoli. Tato akce prováděla se za asistence četnictva a za přítomnosti člena ONV, dnes již mrtvého Spatze, Hás sám byl později pověřen MSK dozorem nad tábory Němců. Tento dozor vedl on sám po stánce politické, po stánce zdravotní jej vedl český lékař dr. Šíma, stavebnictví měl na starosti ing. Reiser.

Tohoto Reisera poznal Hás po svém příchodu do Žatce dne 10. 5. 1945, kdy se Hás hlasil ku spolupráci na Revolučním národním výboru. Ing. Reiser zde již pracoval. V antifašistické komisi prý Reiser nebyl, pouze ve správě taborů a také do Postoloprt se prý dostal R. pouze jedenkrát. Dnes je v Halle, kde má nějakou stavitelskou firmu.

O střílení v Postoloprtech z vlastní zkušenosti Hásovi není známo nic, vypráví však o případu, který se udál 10.6.1945 mezi Postoloprty a Kozou, /restaurací mezi Postoloprty a Žatcem/. Toho dne prý vedl Marek a s ním asi sedmnactiletý hoch – snad strážný – nějaký transport Němců z Postoloprt do Žatce. V tomto transportu bylo několik kněží, mezi nimi řeholníci z žateckého kláštera a také asi 75 rok starý kvardián, podle Háse snad Čech, poněvadž jej učil ještě za Rakouska v Žatci v české škole česky náboženství. Ten prý byl za tohoto pochodu zastřelen a zakopán v silničním příkopu, poblíž zmíněné restaurace. Informace o tomto případu by prý musel podati Marek, něco též snad ví farař – Němec ze žateckého kláštera, který také později řidil exhumaci a pohřbení zmíněného kvardiána[4].

Pokud jde o osoby zajištěné u soudu v Žatci, šlo vesměs o příslušníky SS a SD a funkcionáře NSDAP, jež si vyzvedl asi 3 dny po soustředění Němců v Žatci Marek a odvedl je do Postoloprt. Hás ma dosud potvrzenky o tom, kterak Marek dodával z tábora v Postoloprtech do tábora v Žatci zajištěné Němce, tyto potvrzenky jsou skutečně Markem potvrzeny a podepsány a Hás z toho usuzuje, že Marek byl jednou z hlavních osob v táboře v Postoloprtech.

Podotýkám, že tento názor při nynějším vyšetřování v Postoloprtech vyslovili i jiní svědkové [věta rukopisně přeškrtnutá].

Mezi Němce, které Hás předal Markovi do soudní věznice v Žatci byl také jeden z nejzuřivějších žateckých Němců, okresní soudce Krejčí, který v okupaci se dal překřtíti na jmého dr. Freiyer[5] a který přesto, že byl zajištěn nejprve u NKVD, pak ve věznici okresního soudu v Žatci a konečně v kasárnech v Postoloprtech, uprchl a dnes je v Německu.

Karel Valenta

4/ Svědek Karel Valenta, předseda místního národního výboru ve Výškově, byl jako předseda MSK přítomen soustředění Němců v obci Výškov u Postoloprt, jež se provádělo některý den mezi 2. -5. červnem 1945. Toho dne po 20. hod. přijelo vojsko do Výškova. Vedl je Marek, npor. Petrov, Čupka a byli přítomní ještě nějací důstojníci a vojáci. Rozkaz k soustředění obyvatelstva vydal Petrov, při čemž členové MNV, kteří vyrozumívání Němců prováděli, dostali příkaz je upozornit, že kdo rozkazu neuposlechne, bude zastřelen. Po soustředění dal prý Marek rozkaz roz-

dělit je na Čechy, Němce, soc. demokraty a koncentračníky a ostatní. Češi byli ihned propuštěni, z oněch ostatních Němců vybral npor. Petrov invalidy. Během soustřeďování přišel prý jeden poddůstojník a hlasil Petovovi, že jeden Němec nechce nastoupit. Petrov prý dal rozkaz, aby byl zastřelen, což onen poddůstojní také provedl. Šlo o 83 roky starého přihluchlého Josefa Linharta, který žil ve sbořeném statku ve Výškově téměř poustevnickým životem a byl pak zahrabán v panceřovém záseku na návsi ve Výškově. Asi před 10 dny, tj. j. 1. sprvna 1947 byl Lindhart zdravotní komisí MNO exhumován a pohřben na místním hřbitově.

Karl Wilhelm

«5/[6] Velmi podrobná je výpověd [Slovo rukopisně přeškrtnuté a nahrazeno nečitelným slovem] Karla Wilhelma, obecního hospodáře a člena první místní správní komise v Postoloprtech, bytem Postoloprty čp. 361. Do Postoloprt přišel Wilhelm 14. 5. 1945 a konal policejní službu u MNV. Podle jeho výpovědi přijeli vojáci do Postoloprt dne 26.-28. května 1945 dopoledne. Tentýž večer byl W. spolu s předsedou MSK Zelenkou, místopředsedou Drexlerem a vrch. strážm. Peterkou voláni do domu čp. 74, kde se ubytoval por. Čupka. Se strany vojska byl přítomen nějaký kapitán, pak por. Petrov a por. Čupka /jak Wilhelm uvádí/. Onen kapitán, jehož jméno W. neznal, chtěl nějaké lidi, kteří by mu mohli podat informace o místních Němcích. W. prý mu nemohl ihned posloužiti a druhý den po této schůzce, když W. mluvil s Petrovem, řekl mu prý tento, že už informátory nepotřebuje, poněvadž je má. Byli jimi Marek, František Kočí /č. 1.26 protokolu/ a Josef Kopřiva, malorolník, Postoloprty-Draguš, čp. 398.

Hned v oné noci po příchodu vojáků /po zmíněné schůzce/ asi v půl čtvté ráno byl W. zbuzen na strážnici, kde spal, jedním desátníkem a bylo mu nařízeno, aby šli zakopat nějaké lidi na Vinici /poznamenávám k tomu, že W. byl pak zaveden na ono jím popsané místo a bylo zjištěno, že jde o hromadný hrob č. 4, nikoliv na Vinici, nýbrž v t. zv. postoloprtské bažantnici/.

Tam leželo ve vykopané podlouhlé hranaté jámě asi 40-42 lidí, o nichž onen desátník prohlásil /a též W. sám poznal/, že jde o Němce z postoloprtské soudní věznice.

Spolu s W. šli tehdá zakopávat Němce, jeho syn Josef, dále Josef Polívka z Postoloprt, Klášterní 162, František Kresl z Postoloprt, Nerudova 229, Jaroslav Kresl, bytem Pstoloprty Wolkerova 15, a Emil Hanzlík, bytem Stalinova 321, jakož i Josef Průcha, nyní bytem někde v Chebu, kteří všichni s W. konali tehdy dobrovolnou strážní službu a na strážnici spali.

Kdo Němce postřílel a kdo k tomu dal rozkaz v tomto ani ve všech níže uvedených případech W. neví. Všichni byli zastřeleni ranou do týla.

Některé ze zastřelených W. poznal. Tak na př. byl mezi nimi rolník Bischofft, Ortsleiter NSDAP. Také ostatní zastřelní byli funkcionáři strany nebo SS a SA. Mezi zastřelenými byly také 3 ženy a to nějaká Keiserová, Gärtnerová, a Pipingová. Gärtnerová byla manželkou vedoucího NSDAP, Keiserová a Pipingová byly udavačkami a měli na svědomí několik českých žen.

Podotýkám, že již svědek Drexler, shora ad 1/ uvedený potvrdil, že soustřeďování začlo 29. 5. 1945, a že již 28.5.1945 příslušníci OBZ sami zavírali některé Němce. Výpověd Vilhelma tuto skutečnost potvrdila. Také on uvádí, že schůzka s důstojníky se konala jeden den večer, druhý den ráno že byl volán k zakopávání Němců, třetí den že došlo k jejich soustřeďování na náměstí. [Celý odstavec je rukopisně přeškrnut.]

Při tomto soustředění sešlo se podle svědka W. asi 300 mužů, kteří byli v kasárnech roztřídění: Část jich, zejména starší, šli se ženami do tábora a asi 170-180 jich zůstalo v kasárnech. Co se s nimi stalo, W. neví, slyšel však, že byli postříleni u školy. O tom střílení u školi nic neví, je však přesvědčen, že i tam došlo ku střílení vícekrát /opět jako v případě svědka Drexlera, rozpor s výpovědí Markovou na č. 1.11/.

Po postřílení oněch postoloprtských Němců přivezli prý vojáci na strážníci MNV v Postoloprtech, kde W. konal službu, velkou bednu s věcmi těchto Němců. Šlo o prázdné peněženky, kloubouky, čepice a legitimace. Bylo nařízeno, tyto věci ve zvláštní místnosti uskladniti. Asi druhý nebo třetí den přišel na strážnici Marek, udánlivě s rozkazem por. Čupky, že věci mají býti ihned zničeny. Zavezl proto W. bednu na t. z. tržiště a v jedné jámě po písku její obsah spálil.

Asi za tři dny po prvém pohřbívání mrtvých zas asi o půl čtvrté ráno byl vzbuzen na strážnici jiným vojínem s automatem a bylo mu přikázáno, aby šel do Stádníkovy pískovny zakopat asi 30 mrtvých. Mezi nimi byli Němci, hlavně cizí, tj. j. nikoli z Postoloprt. Z polstoloprtských W. poznal nějakého Wiléma Bradku, invalidu z této války a Jindřiha Fröhlicha, oba zuřiví Němci. Na tuto práci šel s W. pouze shora uvedený Hanzlík, zakopávání sám však W. neprováděl nýbrž na ně zavolal postoloprtského hrobníka Šílu /svědek č. 6/.

Na zmíněné Stádníkově pískovně byla skládka popela, který byl vysypáván z jakési hráze z vozů do pískovny. Na vrcholu této hráze byli Němci postříleni a když spadli dolů, byli zasypáni popelem.

Hned druhý den po této exekuci byl volán W. opět do Stádníkovy pískovny, kde bylo asi 12 zastřelených Němců. Mezi těmi už W. nikoho nepoznal a jejich zakopání provedl Šíla.

V této pískovně zahrabávali asi podle W. tvrzení vojáci sami nějaké Němce, ježto později, v předvečer pálení hranice před svátkem Mistra J. Husa 5.7.1945 přišel na ně Jo-

sef Černý z Postoloprty čp. 309. Také na zahradě domu čp. 74 v Postoloprtech, /dům v němž bydlel por. Čupka/ byly také nějaké čerstvě zahrabané jámy. Zda v nich byli nějací Němci ,W. neví.

Podotýkám při této příležitosti, že podle šetření prý měli vojáci na této zahradě postavenou šibenici.

U školy W. nikdy sám nebyl, ale ví z vyprávění, že se tam střílelo víckrát. To je patrno již z toho, že pohřbívání nebo zahrabávání prováděli jednou muži, jednou – prý na rozkaz Čupky – ženy. Tak tam zahrábávala dnes odsunutá Němka Elsa Maderová z Postoloprt čp. 355 svého muže.

Ještě dvakrát byl prý W. volán, aby šel zahrabávat postřílené Němce. Jednou jich bylo 9 a jednou 12 a to u trati. Ty však už zakopával trat´mistr Tintěra, bytem v Postoloprtech čp. 236. Kromě toho byl W. jednou donucen, aby v noci šel svítit vojákům, když vedli na popravu asi 8 Němců, rovněž ku trati. Sám W. byl vojáky, kteří byli obyčejně podnapilí, ohrožován.»

Antonin Šíla

5/[7] Svědek Antonín Šíla, kočí, bytem v Postoloprtech čp. 156, byl v revolučních dnech hrobníkem na postoloprtském hřbitově. Asi 8 dnů před soustředěním Němců převzal toto zaměstnání a odstěhoval se na hřbitov, trvale bydlel mimo město, takže o střílění Němců nic neví. Pouze dvakrát v ranních hodinách byl volán, aby v pískovně zahrabal nějaké Němce. To také udělal.

Na dotaz, zda Marka někdy upozorňoval na mrvoly v protipancéřovém příkopu u postoloprtské školy, Š. tvrdí, že s Markem o tom nikdy nemluvil. Při této příležitosti Š. označuje Marka za velmi domýšlivého člověka, který s ním se Š. ani nemluvil.

Š. sám zahrabával chlorovým vápnem a hlínou nějaké mrtvoly na Vinici, to prý byli mrtvoly staré, snad od Rusů, nebo dokonce od Němců.

Anna Aulická

6/ Svědkyně Anna Aulická z Postoloprt, nám. SV. Čecha čp. 365, prohlížela spolu se svědkyní Fartákovou /protokol č.1.33/ a dále s Ludmilou Königsmarkovou, nar. 9.5.1928, bytem Hořín, okr. Mělník a ještě s nějakou manželkou lékaře Němky v postoloprtských kasárnech. Vypovída celkem shodně jako zmíněná svědkyně Fartáková s tím rozdílem, že tvrdí se vší rozhodností, že toto prohlížení se dálo v neděli. Odebrané věci byly dávány do nějaké tašky a odnesla je zmíněná manželka lékaře a Königsmarková. Kam věci byly odneseny, A. neví. Prohlídka trvla asi hodinu a žádné vojáky při ní neviděla a rovněž žádných nepřistojností nebyla svědkyní.

7/ Ze zjištěných svědků nebyl vyslýchán ještě jednak pro časovou tíseň , jednak pro nepřítomnost: Bohumil Klatovský, byv. Velitel bezpečnosti složky v Žatci, hlášený k pobytu v Karlových Varech, Mostecká ul. čp. 4411, ppor. v záloze Farkač, nár. Správce truhlářství v Ústí n. L. a Josef Navrátil, strojvůdce z Postoloprt, zaměstnaný u ČSD v Žatci, který toho času dlí na dovolené mimo okres.

Hromadné hroby

K této zprávě přikládám zatím ve dvojím vyhotovení fotokopie plánků o hromadných hrobech č. 1-4 v obvodu Postoloprt[8]. Plánky dalších hrobů, zejména těch, které byly zjištěny výslechem Wilhelma, budou předloženy dodatečně. Kromě toho ovšem je v obvodu Postoloprt celá řada jednolivých menších hrobů, jejichž přesné místo bude lze těžko zjistit. Tak podle střízlivého odhadu je v prostoru pískovny za nádražím v Postoloprtech kromě oněch Němců, o nichž mluví svědek Wilhelm, zakopáno ještě 150-170 dalších. Rovněž v Postoloprtské bažantici, kde tento svědek zakopával do společného hrobu 40-42 Němců z věznice v Postoloprtech, je pochováno dalších asi 40-50 Němců. V bažantnici levonické, kde svědek Rosner /protokol č. 1. 39 /a shora ad 2/ uvedený svědek Šedivý kopali 3 hroby, byli s bezpečností nalezeny hroby pouze dva /na plánku hromadný hrob č. 2/.

Další Němci byli zakopáni na dvoře kasáren v Postoloprtech, kterýžto dvůr je dnes upraven a sotva ponese nějaké stopy po hrobech. Nelze zjistiti, zda vůbec, přip. kolik Němců je zakopáno v zahradě domu čp. 74 v Postoloprtech.

Přehled o hrobech v prostoru Postoloprty je tedy asi tento:

a/ Hromadný hrob č. 1 v prostoru postoloprtské školy – asi 500 osob.

b/ Hromadný hrob č. 2, pozůstavající ze dvou šachet v levonické bažatnici obsahuje asi 350 osob.

c/ Hromadný hrob č. 3 na vrchu Vinice obsahuje asi 20 mrtvých.

d/ Hromadný hrob č. 4 v bažantnici postoloprtské má asi 40-42 mrtvých/podle svědka Wilhelma/. V této bažantnici je kromě toho podle odhadu pochováno dalších 40-50 Němců.

e/ Hromadný hrob, dosud neoznačený, ve Stádnikově pískovně, obsahuje asi 42 mrtvých a nezjištěný počet dalších které si tam pohřbívali vojáci sami.

f/ Hromadné hroby u trati, jednou 9, jednou 12 Němců/výpověď svědka Wilhelma/ a jednou dalších 8 Němců. Kromě toho dalších 150-170 mrtvých, zakopaných v prostoru pískovny za nádražím.

g/ Hroby s nezjištěným počtem mrtvých v zahradě domu čp. 74 a na dvoře kasáren v Postoloprtech.

Střízlivě odhanuto obsahují shora uvedené hroby dohromady nejméně 1200 mrtvých. Jak bylo šetřením zjištěno, jde veměs o dospělé muže s vyjímkou tří žen v hromadném hrobu č. 4 a dvou asi patnactiletých chlapců

v hromadném hrobu č. 3. Kromě toho jsou na dvoře v kasárnech pohřbeni zastřelením mladiství Němci ze Žatce / výpověd Marka na č. 1. 13/.

Okolnost zda a jaké hroby jsou nebo byly na dvoře kasáren dala by se zjistiti u posádkového velitele v Postoloprtech, za jehož nynějšího předchůdce byl kasárenský dvůr upravován.

Pokud jde o odstranění těchto hrobů a exhumaci mrtvol doporučovala by se likvidace hrobů č. 1-4, jež jsou v Postoloprtech všeobecně známy. Zejména hromadný hrob č. 2 je velmi nápadný. Odstranění bylo by lze provésti všude velmi snadno s vyjímkou hromadného hrobu č. 1, který je v bezprostřední blízkosti obytných budov. Celkový ohlas tohoto opatření na veřejnosti by byl příznivý. Podle názoru místních orgánů by snad bylo vhodnější, vhodným způsobem tuto událost zveřejnit, ježto její utajení v místě tak malém jako jsou Postoloprty je neproveditelné a každá tajnost přináší s sebou další pověsti a zbytečné zveličování. Stejná zkušenost byla získána při vyšetřování komisí ÚNS. K uzavření míst při případné exhumaci bylo by snad vhodnější použití orgánů SNB, nikoli vojska, ježto by zde byla dána záruka větší diskretnosti. Pro případ této exhumace budou shromážděny ještě další údaje o hrobech shora dosud neposaných, z nichž ony, u nichž by se to jevilo vhodné a účelné by mohly býti pak zároveň odstraněny.

Podotýkám, že v levonické bažantnici, v níž jsou hromadné hroby č. 2, byly za okupace pracovní tábory a tábory kárné, zejména pro zaměstnance nynějších Stalinových závodů v Mostě a tábory t. zv. dělníků z východu, kteří zde byli ubytování ve stanech, v důsledků nemocí a nelidského zacházení houfně mřeli, takže v tomto prostoru by se nalezly i hroby z této doby.

Sled událostí

Pokud jde o časový sled událostí v Postoloprtech bylo zjištěno bezpečně toto:

V pátek 25. 5. 1945 přišli do Postoloprt ubytovatelé divise, jež ve svém zápisníku ředitel ZELENKA, první předseda MSK v Postoloprtech /protokol č. 1.35/, nazývá „velmi ostrými hochy".

V sobotu 26. 5. 1945 odpoledne přišel další oddíl OBZ. Ze stejných zápisků je patrno, že bylo zatčeno 9 Němců. Téhož dne večer přišel do Postoloprt oddíl četnictva. Toto zjištění souhlasí se zápisy ve staniční knize SNB Postoloprty. Již v noci z 25. na 26. 5. 1945 došlo k prvním popravám. Ředitel Zelenka má ve svém denníku z toho dne poznámku o „snech o poprávách" . Ze soboty 26. na neděli 27. 5. 1945 bylo podle stejných záznamů „odklizeno" 36 nacistů.

V neděli 27.5.1945 večer se konala schůzka zástupců MNV a vojska v domě čp. 74 v Postoloprtech.

V pondělí 28.5.1945 bylo prováděno jednotlivé zatýkání Němců. Ve smíněném již zapisníků je tonto zásnam: „Poměry nevyslovitelné. OBZ popravilo přes 200 lidí a další chytá. Provádíme rozkaz umístit všechny Němce v tábore. "

Večer bylo vyhlášeno soustředění Němců pro příští den. V důsledku toho následující dne objevena řada sebevrahů v Postoloprtech.

V úterý 29.5.1945 hlavní soustředění Němců v Postoloprtech.

Pro informaci připojuji výpis zajímavější dat z uvedeného zápisníku.

Pro informaci ještě dodávám, že střílení v Postoloprtech bylo prováděno až do odchodu OBZ, t. j. do 18. července 1945, v pozdějších dnech šlo ovšem jenom o ojedinělé případy a na to ještě často prováděné jednolivými vojáky svévolně.

Při vyšetřování bylo nyní také zjištěno, že po soustředění provedeném v Postoloprtech, vysílal čsl. rozhlas relaci o tom že Postoloprty se staly opět českými. Npor. Čubka byl prý tehdy v Praze a po svém návratu se chlubil pochvalou, kterou za to dostal a vyzvedal své zásluhy o to.

Naproti tomu svědek Zelenka vylučuje, že by napr. Petrov nebo kpt. Černý byli nějaké popravy prováděli, protože se svědkovi jevili – zejména pak npr. Petrov – jako jemní lidé. Poručíka Čupku však charakterisuje jako hrubého člověka.

Přednosta:
[rukopisný podpis] Stehlík[9]

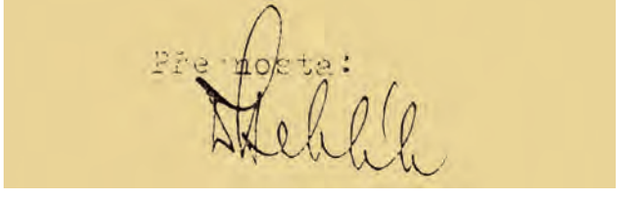

POZNÁMKY

1. ÚNS = Ústavodárné národní shromáždění.
2. Též „Protokol vyšetřování parlametní komise", s. 187 a výslechy (výňatky) s. 228 a 229.
3. Obšírnější k Karel Hás (Karl Haas) viz s. 156, 159 (Anm. 48) a 329.
4. Jedná se o pátera Maximiliána (Josef Hilberg);k tomu „Zavraždění žateckého pátera Maximilana", s. 320). Srovnej také „Výslechy vyšetřovací komise", s. 194; zde je nadporučík Zícha podezříván ve věci zastřelení pátera.
5. Zde se jedná očivině o Dr. Freyera, který později zveřejní jednu z prvních svědeckých zpráv (viz s. 161).
6. Celá část 5 je označena v ostré dvojité závorce. Příští část je označena znovu číslicí 5. Je tedy možné, že tato část byla již během zápisu určená ke škrtnutí.
7. Číslo 5 bylo zadáno dvakrát, viz poznámka nahoře.
8. Viz s. 232.
9. Dr. Stehlík, přednosta oblastní úřadovny StB v Mostě, byl také členem vyšetřovací komise UNS v Žatci 30.-31. července 1947.

Úloha generála Reicína a poručíka Čubky v Postoloprtech

[Doslovný opis protokolu jednoho výslechu, tři stránky, každá ze závěrečnou poznámkou: „Četl a podepsal: (vlastoručně) Vasil Kiš"]

Krajské velitelství státní bezpečnosti, Ústí nad Labem,
dne 2. května 1951.

ZÁPIS O VÝPOVĚDI

Byl předveden Vasil Kiš, nar. 17. listopadu 1920 v Porošškově, okr. Perečín u Užhorodu v SSSR, ředitel lihovaru v Libouchci, okr. Děčín, ženatý, manželka Miroslava roz. Kratochvílová, otec 2 nezaopatřených dětí ve věku 1 až 3 roky, české nár. a Čsl. státní přísl. řecko-katolického vyznání, kpt. ČSA v zál., syn Petra a Marie, roz. Maškarincové, nemajetný, udánlivě zachovalý, posledně bytem v Libouchci, čp. 214, okr. Děčín, t.č. ve vazbě zdejšího velitelství.

Jmenovaný byl napomenut k udání pravdy, obeznámen s předmětem výslechu, uvádí následující:

K VĚCI:

Máte ještě něco k podotknutí, bodu, co se týká osoby gen. Reicína?[1]

Ano, ještě bych uvedl gen. REICINA ve spojitosti s t.zv. postoloprtskými masakry, kterých se OBZ, pod jeho vedením dopustil. Již v zahraničí prováděl gen. REICIN pečlivý výběr svých spolupracovníků OBZ. První čsl. sbor v SSSR byl po skončení války přejmenován na 1. divizi, takže ke konci června roku 1945, velitelství 1.divize a podřízené vojenské útvary byly ubytovány v Postoloprtech. Pokud se týká mne, byl jsem v tehdejší době přednostou PZU, úseku B (předzvědná zpravodajská ústředna) a z titulu této funkce jsem se zdržoval mimo Postoloprty.

Přednosta oddělení OBZ 1. divize, por. ČUBA [ČUBKA][2] a jemu podřízení tohoto oddělení, nevím z jakého důvodu nebo příkazu, včetně oddílu polního četnictva, taktéž jemu podřízenému a obranné zpravodajství v úkolech této funkce vyplývající, nekonal. Chci zde poukázat na zvěrstva, páchané por. ČUBKOU a jeho oddělením OBZ v Postoloprtech. Postupující vítězná RA i naše zahraniční ČSA, zajatce soustřeďovala. Vím, že v žádném zajateckém táboře se zajatci nestříleli, ale naopak se těmto dostalo možnosti, pracovat a tím i vydělávat. Dva měsíce po úplné kapitulaci zbytku hitlerovské armády v Postoloprtech, por. ČUBKA se svými spolupracovníky a za vědomí gen. REICINA, prováděli hromadné vraždění německých zajatců v Postoloprtech. Po skoncování tj. po vyvraždění všech německých zajatců začali střílet i civilní obyvatelstvo. Nebylo noci, aby nebylo slyšet střílení a to v polích, kde ještě před svou smrtí byli zajatci a civilní obyvatelé, nuceni si vykopat hroby. Zprávy o těchto popravách se mezi civilním obyvatelstvem rozšířily tak, že obyvatelé v prostoru Postoloprt se obávali o svůj život. Toto počínání OBZ, pod vedení gen. REICINA nepřineslo českému národu dobré jméno za hranicemi státu. Gen. REICIN, přestože o tomto dostával pravidelné hlášení, těmto nelidským činnům nezabránil.

Brigádní generál a náměstek ministra obrany Bedřich Reicín po zatčení v roce 1951 (NA)

K tomu ještě uvádím, že por. ČUBKA a jeho spolupracovníci z OBZ, nezabývali se vlastním posláním t. j. shromáždit roztroušený vojenský materiál v hříškovských lesích. Jednalo se o velmi cenný vojenský materiál, jako střelivo různého druhu, letecké bomby, miny pro diversní účely atd. Dále nebyly obsazeny bývalé německé vojenské sklady, ve kterých se nacházelo mnoho cenných vojenských součástek jako n.př. vojenská výstroj a výzbroj pro specielní vojenské útvary a to pro parašutistické oddíly, námořnictvo, ženijní útvary, dálkové průzkumy a mnoho dalších cenných věcí, které v důsledku toho, že nebyly sepsány a převzaty, byly rozkrádány a s těmito nakládáno tak, že se v době, kdy se sepisování začalo, byly zničené a nepoužitelné.

Přestože jsem nebyl přímým účastníkem prováděných poprav, je mě známo, že bylo popraveno více než 10 000 lidí. Popravy byly prováděny většinou v noci a to příslušníky OBZ v čele s por. ČUBKOU a to z kulometu a ostatních samopalných zbraní. Jako přímé účastníky prováděných hromadných poprav, uvádím tyto účastníky:

1./ por. ČUBKA, který popravám velel a sám tyto také prováděl
2./ rtm. TARČAN, střílející účastník poprav
3./ škpt. ŠLOVÁK, jako přihlížející a snad i střílející účastník

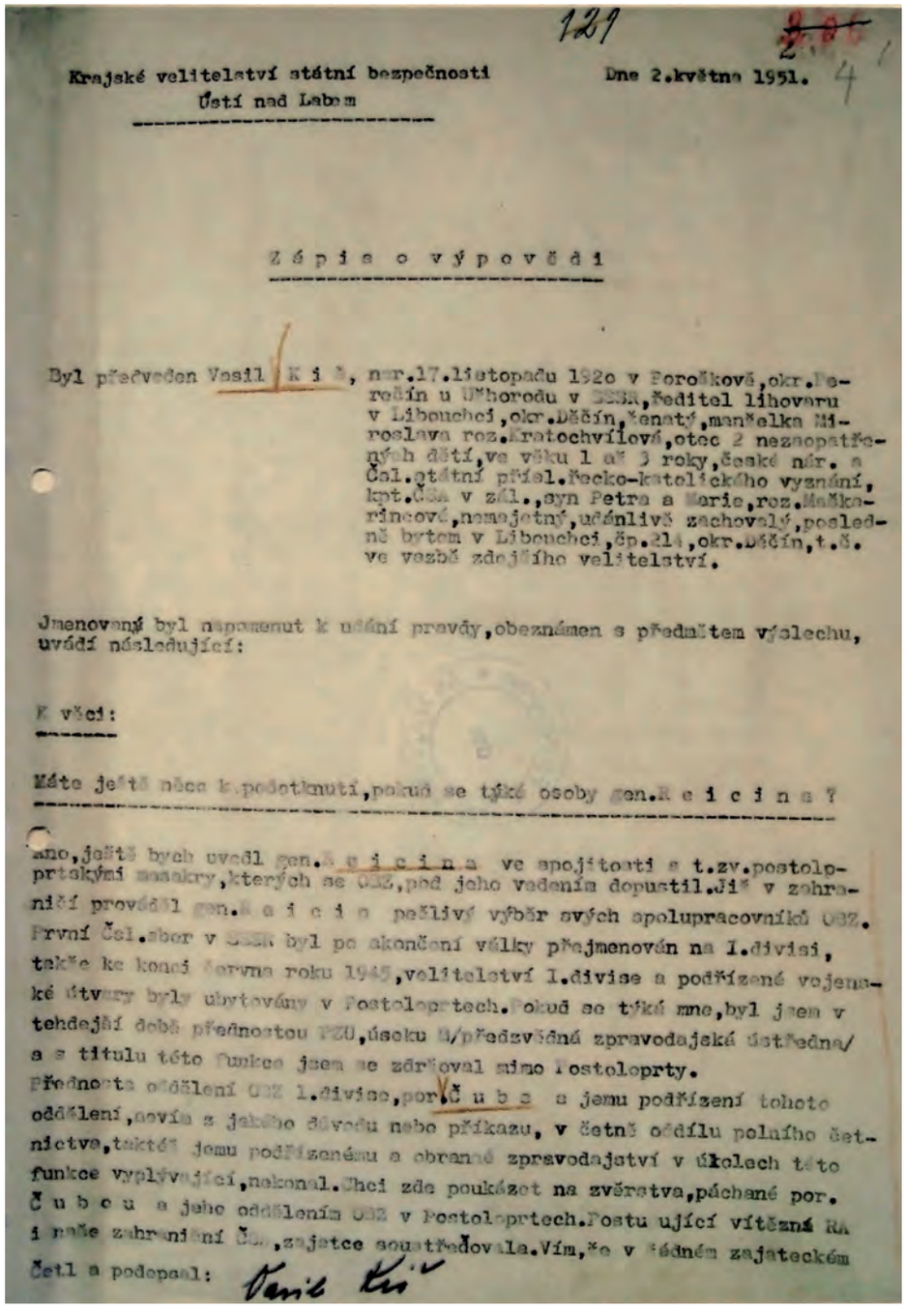

Krajské velitelství státní bezpečnosti
Ústí nad Labem

Dne 2.května 1951.

Z á p i s o v ý p o v ě d i

Byl předveden Vasil K i š, nar.17.listopadu 1920 v Poroškově,okr.Perečín u Užhorodu v SSSR,ředitel lihovaru v Libouchci,okr.Děčín,ženatý,manželka Miroslava roz.Kratochvílová,otec 2 nezaopatřených dětí,ve věku 1 a 3 roky,české nár. a čsl.státní příslušnosti řecko-katolického vyznání, kpt.ČSA v zál.,syn Petra a Marie,roz.Makarincové,nemajetný,učánlivě zachovalý,poslední bytem v Libouchci,čp.214,okr.Děčín,t.č. ve vazbě zdejšího velitelství.

Jmenovaný byl napomenut k učinění pravdy,obeznámen s předmětem výslechu, uvádí následující:

K věci:

Máte ještě něco k podotknutí,pokud se týká osoby gen.R e i c i n a ?

Ano,ještě bych uvedl gen.R e i c i n a ve spojitosti s t.zv.postoloprtskými masakry,kterých se OBZ,pod jeho vedením dopustil.Již v zahraničí prováděl gen.R e i c i n pečlivý výběr svých spolupracovníků OBZ. První čsl.sbor v SSSR byl po skončení války přejmenován na 1.divisi, takže ke konci června roku 1945,velitelství 1.divise a podřízené vojenské útvary byly ubytovány v Postoloprtech.Pokud se týká mne,byl jsem v tehdejší době přednostou PZÚ,úseku B/předzvědná zpravodajská ústředna/ a s titulu této funkce jsem se zdržoval mimo Postoloprty. Přednosta oddělení OBZ 1.divise,por.Č u b a a jemu podřízení tohoto oddělení,ovšem z jakého důvodu nebo příkazu, v četně oddílu polního četnictva,taktéž jemu podřízeného a obranné zpravodajství v úkolech této funkce vyplývající,nekonal.Chci zde poukázat na zvěrstva,páchané por. Č u b o u a jeho oddělením OBZ v Postoloprtech.Postupující vítězná RA i naše zahraniční čsl.,zajatce soustřeďovala.Vím,že v žádném zajateckém

Četl a podepsal: Vasil Kiš

První strana výpovědi kapitána Vasila Kiše ve vyšetřování proti přednostovi OBZ Bedřichu Reicínovi, 2.května 1951, strana 1

Por. ČUBKA je toho času někde na Slovensku, je-li ve vojenském poměru není mě známo. Rtm. Tarčan, demobilisoval a t.č. bydlí v Žatci, kde je zaměstnán skupováním koží. škpt. ŠLOVÁK, býv. jménem Šteiner, je příslušníkem býv. záp. zahraniční armády, demobilisoval v roce 1946 a od té doby zastává nějaké vyšší místo na ministerstvu školství a osvěty v Praze. Zda byl hromadným popravám zajatců i civilního obyvatelstva v Postoloprtech osobně přítomen gen. REICIN, není mně známo, ačkoliv to nevylučuji. Gen. REICIN věděl o prováděných hromadných popravách, protože o těchto dostával denní hlášení a proto je odpovědný za to, že kapitalistické státy využily hromadného masakru v Postoloprtech, ke štvaní proti lidově demokratickému zřízení u nás a prohlašovaly, že komunisté se dopouští hromadného vraždění pokojného obyvatelstva.

[Následují další otázky ohledně jiných osob, které nejsou v souvislosti s masakrem v Postoloprtech.]

Četl a podepsal:
[vlastoručně] Vasil Kiš

POZNÁMKY

1. Bedřich Reicín (1911-1952) pochází z židovské rodiny v Plzni (původně Reinziger nebo Reicinger), od třicátých let byl funkcionářem mládežnické komunistické organizace a spolupracovníkem ve stranických novinách Rudé Právo. V roce 1939 byl zatčen Gestapem a po svém propuštění utekl do Sovětského svazu, kde po krátké době se opět ocitl ve vazbě. 1942 se připojil k zahraniční armádě, kde byl nejdříve osvětovým důstojníkem, 1945 se stal náčelníkem vojenské zpravodajské služby OBZ. Po komunistickém převratu v roce 1948 se směrodatně podílel na „čistce" armády od nepřátel KSČ, stal se ale v souvislosti se „Slánskou aférou" také obětí a byl v roce 1952 pověšen.

2. Omylem „Čuba" správně „Čubka", v následujícím textu vždy opraveno.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
KRAJSKÝ ÚŘAD VYŠETŘOVÁNÍ
Lidické nám. čp. 9
401 79 ÚSTÍ nad Labem 2

ČVS: KVV-19/10-96

V Ústí nad Labem dne 9. října 1997

U S N E S E N Í

Podle ustanovení § 159 odst. 4 trestního řádu věc týkající se trestné činnosti spáchané československými vojáky na internovaných osobách německé národnosti v průběhu měsíce května 1945 v Postoloprtech a okolí

o d k l á d á m,

neboť se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání (§ 160 tr. řádu).

O d ů v o d n ě n í

Dne 20.4.1995 učinili pánové Jiří Hanák, Vladimír Karfík, Dušan Karpatský a Ludvík Vaculík, všichni z Prahy, Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze nekonkrétní trestní oznámení na trestné činy, jichž se v době přibližně od května 1945 do roku 1947 dopustili na území dnešní České republiky jednotlivci či skupiny osob na občanech německé národnosti tím, že je mučili a vraždili. Závěrem povšechného textu pak soudí, že šlo o válečné zločiny a národnostní genocidu. K trestnímu oznámení byla přiložena kopie textu s názvem „Stručná informace o vyvraždění německých občanů-vojáků v Postoloprtech v roce 1945"od PhDr. Tomáše Pasáka a dále doplnění shora citovaného trestního oznámení od PhDr. Vladimíra Justa CSc., který z postoloprtských událostí viní konkrétně štábního kapitána Jana Zíchu, nadporučíka Jana Čubku, štábního kapitána Vojtěcha Černého, policistu Bohumila Marka a generála Španiela. Předmětem oznámení jsou exekuce na německém obyvatelstvu, při kterých mělo být vojáky tehdejší československé armády v květnu 1945 postříleno 763 osob a jejich mrtvoly byly zakopány v okolí Postoloprt. Tyto materiály obdržel zdejší vyšetřovací úřad prostřednictvím Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem dne 15.1.1996

Ve spolupráci s dozorovým státním zástupcem byl vypracován plán postupu se záměrem vyřešit nejprve otázky skutkové, tedy zjistit co a kdy se vlastně stalo, proč a jakým způsobem a kdo se měl oznamované trestné činnosti dopustit. Z tohoto důvodu byli oznamovatelé předvoláni k doplnění svého podání. Dostavil se pouze pan Vaculík, který byl vybaven plnou mocí ostatních oznamovatelů k jejich zastupování, přičemž součástí této písemné plné moci bylo i sdělení, že povědomosti o oznamovaných trestných činech se jim dostalo z hromadných sdělovacích prostředků a proto nemohou poskytnout žádné další podrobnosti. Současně uvádějí, že jim záleží na pojmenování konkrétních pachatelů, aby ze spáchaných zločinů nemohl být viněn český národ jako celek a tím byla odstraněna jedna z překážek bránící narovnání česko-německých vztahů. V tomto duchu se vyslovil i Ludvík Vaculík a připustil, že oznamovaný záběr zločinů je příliš široký a pouze shromažďování základních materiálů by trvalo několik let. Při doplnění trestního oznámení tedy poukázal na studii PhDr. Pasáka jako

na výchozí bod s tím, že se nepochybně jedná o nejzávažnější známou událost té doby na území dnešního kraje a je tedy předpoklad získání přiměřených podkladů pro budoucí šetření.

Na základě toho bylo provedeno šetření v archivu Ministerstva vnitra ČR a současně byly dotázány okresní archivy v kraji, zda disponují materiály k obdobným událostem stejného charakteru a rozsahu. Odpovědi z okresních archivů byly negativní. Na základě studia materiálů získaných z archivu Ministerstva vnitra ČR bylo provedeno další šetření, zejména pak v Archivu České armády, Státním ústředním archivu, Archivu Parlamentu ČR, na Ministerstvu spravedlnosti i v terénu. Podařilo se získat poměrně bohatou matérii týkající se vyšetřování postoloprtských událostí zvláštní parlamentní komisí v roce 1947, avšak další materiály, zejména seznamy vojáků dislokovaných v roce 1945 v těchto místech, či materiály okresního muzea se zajistit nepodařilo. Od pamětníka ze Žatce bylo zjištěno, že tamní okresní muzeum vlastnilo album fotografií z událostí kolem soustřeďování i odsunů Němců, avšak tento dokument byl společně s dalšími materiály v době totality z muzea zapůjčen, patrně složce státní bezpečnosti, a nebyl vrácen. Stejně absentují v materiálech i další stěžejní písemnosti, které by patrně archivářům neunikly. Tímto se má na mysli zejména nějaký konkrétní závěr o vyšetřování zvláštní parlamentní komise, pokud byl ovšem vyhotoven. Ve spolupráci s redakcí lounského listu Svobodný hlas a vlastní iniciativou se podařilo získat několik autentických svědectví přímých pamětníků. Tato svědectví však nevedla k možnosti určit některou osobu jako přímého pachatele událostí z května roku 1945. Přispěla však k ucelení dojmu a víceméně potvrzení podezření získaného studiem archivních materiálů. Stejně tak je možno z tohoto pohledu hodnotit studium knižně vydaných materiálů, např. „Slyšme i druhou stranu" (Infocentrum Šumava, České Budějovice, 1991) a „Perzekuce 1945..." (Staněk Tomáš, ISE, Praha 1996) a dalších.

Z poznatků a informací načerpaných ze zdrojů shora uvedených lze zhruba zrekonstruovat událost tímto způsobem:

Anonymním dopisem z 22.4.1947 bylo upozorněno Ministerstvo národní obrany, že předsedou národního výboru v Žatci je jistý Jan Zícha, který bezprostředně po skončení války působil v tomto městě a okolí pod krycím vojenským jménem Petrov a za jehož působení došlo ke zmizení 1500 Němců a Čechů, kteří jsou pohřbeni v okolí Postoloprt. Dne 5.5.1947 provedli pracovníci Ministerstva vnitra k tomuto oznámení šetření, při kterém byli mimo jiné vyslechnuti František Kokaisl, který v květnu 1945 působil ve funkci velitele četnického pohotovostního oddílu v Žatci, Jan Zicha, který v téže době působil ve funkci velitele jednotky OBZ a Jan Tomášek, který se krátce po válce stal předsedou MNV v Postoloprtech. Všichni popřeli jakoukoliv účast na násilných akcích proti obyvatelstvu a oznámení o jejich vyvraždění považují za fámy. Přesto ze zprávy adresované ministrovi vnitra dne 6.5.1945 vyplývá, že v uvedené době docházelo v okolí Postoloprt ke střelbě a že v okolí města jsou nějaké hroby. Nelze přitom zjistit, zda jde o oběti německé perzekuce z doby těsně před skončením války, nebo o účastníky tzv. pochodů smrti pořádaných Němci či o následky srážek mezi vojenskými oddíly v rámci očišťování kraje od zbytků německých vojenských jednotek a skupin Wehrwolfu. Jako další možnost je zde naznačena možnost zastřelení Němců v rámci represivních opatření, kdy se bouřili v internačních táborech, resp. z nich prchali. Dopisem ze dne 20.6.1947 dává náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi na zvážení, zda za těchto okolností je únosné setrvání Jana Zíchy -člena Komunistické strany - ve funkci předsedy ONV v Žatci. Dne 2.7.1947 je pracovníky Ministerstva vnitra vypracována obsáhlá zpráva, kterou ministr Nosek přednesl dne 9.7.1947 na tajné schůzi bezpečnostního výboru Ústavodárného národního shromáždění. Za pozornost pak stojí závěr zprávy, která se opírá i o další zjištění v archivních materiálech neobsažená:

Z celkového vyšetření vychází najevo, že zodpovědnými za tato zvěrstva a za prováděné popravy jest především činiti příslušníky armády, kteří žili vlastně ještě v době válečné, když do těchto krajů přišli a pro které lidský život neměl naprosto žádné ceny. Z tohoto hlediska jest také celou věc posuzovati a nelze činiti za to odpovědným příslušníky nějaké politické strany, nebo dokonce jednu politickou stranu. Tato činnost vojínů byla jednotným výrazem přání a vůle všeho českého lidu po zasloužené odplatě za surovosti Němců a nikdo se v té době nad podobnými činy nepozastavoval. Otázka tato, t.j. otázka případu postoloprtského , musí býti řešena bez jakéhokoliv zásahu do širší veřejnosti, neboť vážně by mohla ohroziti zájmy československého státu v zahraničí. Dále navrhuje provést exhumaci, přestože mrtvoly jsou dobře ukryté, avšak právě z důvodu, aby nebyla tato místa zachována pro Němce jako místa památečná. Bezpečnostní výbor ÚNS pak přijal návrh ministra Noska na zřízení parlamentní komise k vyšetření postoloprtských událostí. Tato komise byla zřízena dne 10.7.1947 a každá parlamentní politická strana do ní delegovala jednoho poslance jako člena.

Vyšetřovací komise ve dnech 30. a 31.7.1947 provedla v prostorách žateckého soudu výslechy několika osob. Vyslýchány byly osoby, které již z předběžného šetření vykazovaly nějaký vztah k prověřované události. Vyslechnuti byli Antonín Roška (ustavující člen revolučního národního výboru v Žatci), Dr. Jaroslav Petrášek (předseda okresní správní komise v Žatci), Bohuslav Marek (organizátor bezpečnostní služby v Postoloprtech, informátor OBZ), Jan Zícha - Petrov (velitel zpravodajské a výzvědné skupiny I. čsl. divize), Josef Jindřich Bauchkabe (německý duchovní), Antonín Duřt (velitel vojenské posádky v Žatci), Adolf Peterka (policista v Postoloprtech), František Kočí (člen Národní stráže v Postoloprtech), Jan Tomášek (předseda místní správní komise v Postoloprtech), Jan Čubka (přednosta skupiny OBZ I. čsl. divize), Vojtěch Černý (pomocník operačního oddělení I. čsl. divize), Růžena Fartáková (prováděla prohlídky internovaných Němek v postoloprtských kasárnách), František Naszwetter (strážní četa k dispozici MNV v Postoloprtech), Rudolf Zelenka (předseda MSK v Postoloprtech), Alexander Machaček (voják skupiny OBZ), Richard Rosner (internovaný Němec), Václav Vlček (pracovník MNV Postoloprty), Josef Gruner a Vladislav Hamouz (postoloprtští občané), František Kokaisl (velitel stanice SNB v Žatci), Oldřich Pelc (policista v Postoloprtech a velitel sběrného střediska v bažantnici).

Z provedených výslechů nelze dovodit přesné datum, kdy bylo započato se soustřeďováním německého obyvatelstva v Postoloprtech - nejspíše se tak stalo po první vlně neorganizovaného zatýkání funkcionářů SS, SA, NSKK, Wehrmachtu, SdP, NSDAP, Hitlerjugendu atd. - tedy kolem 27.5.1945. Datum soustředění v Žatci se podařilo určit jednoznačně na 3.6.1945. Organizátoři líčí soustřeďování značně rozporuplně, avšak Vojtěch Černý doznává, že rozkaz k tomuto aktu si přivezli již z Prahy. Jednotliví účastníci pak popírají svojí účast na následujících prohlídkách i dění. Je nepochybné, že v místě internace, tedy v postoloprtských kasárnách, docházelo k nejrůznějším násilnostem. Internovaní byli postupně popravováni. Z dochovaných materiálů a výpovědí nelze jednoznačně určit, jakým způsobem exekuce probíhaly, kdo je nařídil a kdo vykonával. Vyslýchaní připouštějí, že k exekucím docházelo, shodují se i na době, resp. svalují vinu jeden na druhého. Jako nejpravděpodobnější se jeví, že většinu poprav provedli vojáci OBZ, což ve výpovědi připustil i Jan Čubka. Vojtěch Černý se doznal, že dal v kasárnách rozkaz zastřelit čtyři německé mladíky za pokus o útěk. Rozpory se nepodařilo odstranit ani několika konfrontacemi, kterými se mělo upřesnit kdo a jak se podílel na soustřeďování Němců, kdo vydal rozkaz opatřit 100 motyk a lopat atd. Přes veškerou složitost a nepřehlednost situace v květnu a červnu 1945 je zřejmý i strach vyslýchaných přiznat pravý stav věci. Většina vyslýchaných, zejména vojáků, je usvědčována z podílu na prošetřované události, byť nepřímo.

Z nynějšího pohledu již není možné napravit nedostatky práce parlamentní komise. Výslechy nejsou vedeny do hloubky, chybí přesné datování, nejsou odstraněny zásadní rozpory, nebylo provedeno šetření mezi obyvateli jako přímými účastníky a zejména nebyl až na jednu výjimku vyslechnut žádný z internovaných či později odsunutých Němců, resp. nebyl proveden ani pokus o identifikaci pachatelů. Přitom je zřejmé, že část zahraničních vojáků I. čsl. divize nebyla demobilizována a zůstala v kraji na dosídlení. Též nebyly zajištěny v té době jistě dostupné seznamy vojáků a dobové dokumenty, např. rozkazy atd. Komise tak dostála doporučení ministra vnitra Noska *řešit věc bez jakéhokoliv zásahu do širší veřejnosti*. Tomuto pojetí vyšetřováni zcela odpovídá i stenografický záznam rozhovoru členů komise ze dne 31.7.1945. Ani návrh dodatečně vyslechnout některé generály a vyslovení naděje, že pánové z Ministerstva národní obrany umožní členům komise alespoň nahlédnout do písemností, nemohou zakrýt výsledný rozpačitý dojem. Věc je bezpochyby posuzována jak z politických hledisek jednotlivých poslanců-členů komise, tak z pohledu postavení republiky před ostatním světem. Kromě výslechů vojenských osob pak komise v závěru svého předběžného rozhodnutí navrhuje provést exhumaci popravených osob. Později provedené výslechy některých generálů nevnesly do šetření jasno a vojenské písemnosti nebyly zajištěny. Poměrně bohatě byly v archivech dohledány materiály týkající se exhumací. Byly lokalizovány hromadné hroby a utajeným způsobem vyzvednuto celkem 757 obětí. Přestože byl na místě soudní lékař, absentují záznamy o příčině úmrtí. Historické dochované materiály končí korespondencí a šetřením kolem petice W. Jaksche. Závěrečná zpráva vyšetřovací komise nebyla dohledána.

Ani šetřením v terénu a studiem literatury či novinových článků se nepodařilo ustanovit pamětníka, na základě jehož svědectví by bylo možno uvažovat o sdělení obvinění konkrétní osobě. Za těchto okolností je tedy i nadbytečná úvaha o případném hmotněprávním posouzení činu, resp. úvaha o promlčení.

Za těchto okolností tedy nezbývá než konstatovat, že k oznamovaným událostem nepochybně došlo. Za současného stavu důkazní nouze však nelze postupovat ve smyslu ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu a tímto je tedy usnesení o odložení věci tak, jak naznačeno ve výrokové části tohoto usnesení plně odůvodněno.

P o u č e n í: Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, kterou lze podat do tří dnů u vyšetřovatele. Stížnost nemá odkladný účinek. Oznamovatel se podle ustanovení § 159 odst. 5 věty poslední trestního řádu o odložení věci vyrozumí a nemá práva stížnosti.

vyšetřovatel:
pplk. JUDr. Bohumil KOTAS

ZWEITER TEIL

„Dieses Erleben hat mich seelisch verändert“: Überlebende erinnern sich

Umseitig: Zeitzeuge Hans Jäckl am 13. August 2005 in Georgensgmünd

Vorbemerkung

Das Kernstück des zweiten Teils der Dokumentation sind zwölf Zeitzeugenaussagen. Acht stammen von ehemaligen Saazern, jeweils eine von gebürtigen Deutschböhmen aus Podersam (Podbořany), Komotau (Chomutov), Kaaden (Kadaň) und Duppau (Doupov), die wie Saaz alle zum Kreis Aussig (Ústecky kraj) gehören[1]. Neun davon wurden am 13. August 2005 in Georgensgmünd von Miroslav Bambušek aufgezeichnet[2]. Zwei der Berichte haben die „Heimatkreise" Kaaden und Komotau aus früheren Veröffentlichungen zur Verfügung gestellt: Die Aussage von Ottokar Kremen ist älteren Datums und stammt vom 25. Juni 1950, Franz Müllers Text datiert von 2006 und Josef Hasenöhrl hat seine Aussage 2009 schriftlich verfasst. Sieben der Aussagen von Georgensgmünd wurden 2006 in der tschechischen Ausstellung „Die Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen in den Jahren 1945-1946"[3] von Eduard Vacek erstmals vorgestellt. Der zweisprachige Katalog von 2009, den Otokar Löbl für die Ausstellung in Prag erstellte, enthielt dann auch die späteren Aussagen, zwei der in Georgensgmünd aufgenommenen wurden dafür aus Platzgründen nicht mehr berücksichtigt[4].

Die Zeitzeugenaussagen von Georgensgmünd hat Otokar Löbl übersetzt. Josef Hasenöhrl erledigte dies für seinen eigenen Beitrag selbst. Die Übersetzung der Aussage aus Komotau ist dem Katalog einer dortigen Ausstellung entnommen[5], der Übersetzer von Franz Müller ist unbekannt. Eduard Vacek machte aus Löbls wörtlicher Übersetzung für den Katalog von 2006 eine Art Nacherzählung. Für die vorliegende Dokumentation wurden die Zeugenaussagen aus Georgensgmünd indes neu übersetzt (Otokar Löbl) und wie alle Beiträge mit der gebotenen Sorgfalt lektoriert. Die Reihenfolge wurde nach chronologischen, örtlichen und inhaltlichen Gesichtspunkten neu bestimmt. Am Anfang stehen die Aussagen von Josef Hasenöhrl und Heinrich Giebitz, die zeitlich am frühesten einsetzen und, was das Saazerland betrifft, am ausführlichsten sind. Mit Giebitz beginnen die Berichte jener, die das Lager Postelberg überlebt haben, dann folgen die Erinnerungen von Saazer Frauen. Berichte aus Komotau (Chomutov), Kaaden (Kadaň) und Duppau (Doupov) runden das Erlebnisbild über das Geschehen in Saaz und Postelberg hinaus ab.

Die Zeitzeugenaussagen

Während in den Akten aus dem Prager Innenministerium hauptsächlich die Täter zu Wort kommen, sprechen im Folgenden die Opfer. Schon das Sonderheft des Saazer Heimatbriefs 2005 veröffentlichte eine Aussage über die Ermordung des Saazer Kapuzinerpaters Maximilian (Josef Hilbert) Anfang Juni 1945[6]. Der Verfasser dieses Berichtes von 1955 und dessen Entstehungsgeschichte sind unbekannt, sein Inhalt war bis zur Veröffentlichung der tschechischen Untersuchungsakten vom Juli/August 1947 nicht überprüfbar. Jetzt weiß man, dass der gewaltsame Tod eines Ordensmannes damals in der tschechischen Bevölkerung Aufsehen erregte und auch zum Gegenstand der Untersuchungen 1947 wurde[7]. Dies verleiht dem anonymen Zeitzeugenbericht, den wir an den Anfang dieses Buchteils setzen, neue Glaubwürdigkeit.

Wie Herbert Voitl in seiner Einleitung „Worum es in diesen Dokumenten geht" ausführlich dargestellt hat, wurde das Erinnern an das erlittene Unrecht und das Sammeln von Geschichten darüber zum Lebensinhalt vieler vertriebener Deutschböhmen. Die Überlieferung der Ereignisse von 1945 erfolgte großenteils mündlich und über Schriften in kleiner Auflage, die im Eigenverlag produziert und verteilt wurden, manche nur in maschinenschriftlichen und hektographierten Broschüren. Sie hatten nur einen kleinen Leserkreis, der auf die Vertriebenen beschränkt war. Das gilt auch für den Heimatbrief Saazerland, der zwar einen festen, aber ebenfalls begrenzten Leserstamm hatte und hat. Dieses Periodikum mit seiner umfangreichen Leserbriefecke ist jedoch als Wissensbörse nicht zu unterschätzen, auch wenn dort die Emotionen oft hochkochen und politische Leidenschaft die sachlichen Mitteilungen in Bedrängnis bringt. Wer sich indes als Historiker von Polemik nicht irritieren und von Bitternis nicht verstören ließ, konnte durchaus fündig werden, wenn er nach Erkenntnissen suchte, die anderweitig nicht zu erlangen waren. Das lag nicht zuletzt daran, dass gebildete und unterscheidungsfähige Menschen wie Peter Klepsch, Prof. Herbert Voitl und Prof. Adalbert Wollrab immer wieder für Niveau in der Analyse und Diskussion sorgten – wenn auch ihrerseits nicht ohne Leidenschaft.

Vieles, was die Vertriebenen erzählten, war so ungeheuerlich, dass es anfangs niemand glauben wollte und für maßlose Übertreibung, wenn nicht finstere Propaganda gehalten wurde[8]. Willy Brandt, der spätere Bundeskanzler und Friedensnobelpreisträger, schrieb im Exil als Korrespondent der norwegischen „Arbeiterpresse" Ende 1945 einen Artikel für die deutschsprachige US-Wochenzeitung „Der Wanderer", in dem er über „unheimliche

Übergriffe" bei der Zwangsevakuierung der Sudetendeutschen schrieb – mit Details, wie wir sie von Dr. Franz Freyer, Rudolf Fischer und Peter Klepsch kennen [9]. Brandt, ein kritischer Journalist („Ich habe eine Menge von Berichten gehört und gelesen; was nicht hieb- und stichfest war, ist in den Papierkorb gewandert."), hatte keine Zweifel am grundsätzlichen Wahrheitsgehalt der Berichte. Er hatte im Gegenteil Angst, dass es Leute geben könnte, die seine Reportage „als ‚Mitleidspropaganda' auslegen", dass er also aus patriotischem Interesse übertreiben würde [10].

Der Verdacht der Übertreibung und Propaganda, bestätigt durch den oft eifernden Ton der Erzählungen machte es vielen kritischen Wissenschaftlern hüben und drüben schwer, sich mit ihnen ernsthaft auseinanderzusetzen. Dazu kam die politische Polarisierung der Vertreibungsdebatte. In der Tschechoslowakei wurde sie zum Tabuthema, weil die Verantwortlichen und ihre nachgeborenen Sachwalter zwar kein Unrechtsbewusstsein hatten, es aber trotzdem innen- wie außenpolitisch für opportun hielten, darüber nicht zu reden. Die DDR folgte dem, um die „sozialistische Einheit" nicht durch ethnische Diskussionen zu gefährden. Die vielen Vertriebenen, auch aus Nordböhmen, hat man dort öffentlich überhaupt nicht wahrgenommen. Anders in der Bundesrepublik: Dort wurden die Vertriebenen zu einem politischen Reservoir konservativer und restaurativer Parteien. Die vertriebenen Sozialdemokraten stemmten sich vergeblich gegen diese Einvernahmung, doch ähnlich wie vor 1938 in der Tschechoslowakei konnten sie gegen die zeitweilige Übermacht reaktionärer und nazistischer Kräfte in der politischen Vertretung ihrer Landsleute nichts ausrichten [11]. Das verhinderte bis in die neunziger Jahre hierzulande und in Tschechien eine parteiübergreifende und Grenzen überschreitende Bewältigung dieses düsteren Kapitels der Vergangenheit.

Solange sich freilich die tschechischen Archive nicht öffneten, war auch eine Überprüfung der Zeitzeugenberichte und ihre historisch-kritische Bewertung nicht möglich. Die Erinnerung der Menschen ist eine Quelle, die Farbe in die Geschichtsschreibung bringt und mehr als jede andere für Unterhaltung und Schrecken sorgt. Aber am Ende verleiht ihr nur die Bestätigung durch schriftliche Quellen, vorzugsweise Urkunden, Regierungsakten, aber auch Chroniken – in moderner Gestalt als Zeitungen –, die Weihe wissenschaftlicher Erkenntnis. Die menschliche Erinnerung hat nämlich ihre Tücken. Selbst wenn die Zeugen vertrauenswürdig und ihre Absichten lauter sind, ist sie nicht sicher. Durch großen zeitlichen Abstand, durch traumatische Erlebnisse oder politische Voreingenommenheit kann sie die Wirklichkeit verfärben oder verfälschen. Dazu kommt, dass sich eigene und fremde Erinnerung, eigene Erinnerungen und gehörte Behauptungen, Erlebtes und Angelesenes vermischen können. Das heißt nicht, dass sie ganz falsch sein müssen. In der Regel ist das Erinnerte zumindest „so ähnlich" geschehen [12]. Wie bei jeder Zeugenaussage ist vor allem Detailreichtum und die Erinnerung an Nebensächliches ein Hinweis auf Authentizität [13].

Geschichte aus erster Hand

Für die „Erlebnisgeneration" der Deutschböhmen ist es eine tiefe Befriedigung, dass nun Dokumente aus tschechischen Archiven zur Verfügung stehen, die „ihre Wahrheit" belegen. Andererseits bekommen die Zeitzeugenaussagen dadurch einen anderen Stellenwert: Sie sind nicht mehr umstrittene historische Primärquellen, denen man mit gemischten Gefühlen begegnet, weil ihre Behauptungen unbewiesen sind, sondern bildhafte und emotional bewegende Lebenszeugnisse, die nüchterne Akten farbig illustrieren – wenn auch auf schreckliche Weise. Die tschechischen Journalisten, Pädagogen und Künstler, die ihre Landsleute über die Nachkriegsereignisse aufklären wollen, bedienen sich gerne dieser „Geschichte aus erster Hand", um ihre Leserschaft, ihre Schüler, ihr Publikum zu fesseln und zu erschüttern [14]. Wenn Geschichtsschreibung nicht mehr Emotionen weckt, sondern nur trockene Zahlen liefert, gerinnt sie zu Aktenstaub. Emotionen können zu politischer Propaganda missbraucht werden, sie können aber auch das Menschliche wecken und Betroffenheit auslösen.

„Dieses Erleben hat mich seelisch verändert", klagte Hans Jäckl 2005 in Georgensgmünd. Es ist die traumatische Langzeitwirkung, die ein Leben mehr beschädigt, als die kurzzeitig erlittene Gewalt selbst. KZ-Häftlinge, Gulag-Überlebende und Opfer ethnischer Verfolgung berichten davon gleichermaßen. Dieser zweite Teil der Dokumentation soll eine Ergänzung zu den aufschlussreichen, aber mitleidlosen Zeugenaussagen und Behördenberichten im ersten Teil darstellen und, wie Voitl 2005 zum Bericht über Pater Maximilians Ende schrieb, „ein direktes und lebendiges Bild von den fortwährenden Misshandlungen und Folterungen der Männer in der Postelberger Kaserne zeichnen, wie wir es in keiner der tschechischen Quellen auch nur annähernd so antreffen" [15]. Er soll aber gleichzeitig dokumentieren, dass tschechische Bürger heute den Mut haben, dies zu ihrem eigenen nationalen Thema zu machen. Diese Zeitzeugenaussagen sind – von zwei Ausnahmen abgesehen – auf Wunsch von Tschechen für die tschechische Öffentlichkeit verfasst worden, nicht wie früher zur Selbstvergewisserung der deutschen Leidensgenossen. Den Tschechen dienen sie zur Erhellung einer finsteren Zeit ihrer Geschichte, den vertriebenen Deutschböhmen verschafft die Tatsache, dass ihnen

Tschechen jetzt zuhören, Erleichterung und vielleicht sogar Heilung. Sie sind Teil des Projekts „Versöhnung durch Wahrheit".

Unter diesem Gesichtspunkt ist auch die Auflistung der „Todesopfer im Saazerland nach Kriegsende 1945" zu betrachten. Wir sehen in ihr nicht ein Mittel zur kollektiven Anklage, sondern einen virtuellen Friedhof, eine Gedenkstätte auf Papier. Ihre Bedeutung liegt nicht in der nackten Zahl der Opfer. Es sind nicht so sehr die Zahlen, die beeindrucken und erschüttern, sondern die hinter wenigen Daten erkennbaren Biographien menschlicher Individuen, die mit Geburtstag, Beruf, Wohnort, Straße, Hausnummer – und am Ende mit einem unerwarteten, meist gewaltsamen Tod – greifbar werden. Die Vertriebenen haben mit Einzelinformationen ein halbes Jahrhundert lang zu dieser Liste beigetragen. Der Herausgeber wurde, als das Projekt bekannt wurde, quasi bis zum letzten Augenblick mit Korrekturen und zusätzlichen Informationen versorgt. Dies zeigt die Bedeutung dieser Art von Totengedenken und rechtfertigt ihre Wiedergabe in der vorliegenden Dokumentation.

Andreas Kalckhoff

ANMERKUNGEN

1. 2002 wurden alle Bezirke unterhalb der Kreise aufgelöst. Bis 1960 bildeten Saaz, Podersam, Komotau und Kaaden eigene Bezirke, 1960-2002 wurden Saaz und Podersam vorübergehend zum Bezirk Laun geschlagen, Kaaden kam zu Komotau.

2. Alle Aussagen, die nach einer VHS-Kassette von Bambušek erstellt und übersetzt wurden, hat Otokar Löbl auf DVD gespeichert und im November 2005 im Internet veröffentlicht (jetzt www.heimatkreis-Saaz.de; Hans Jäckl hat seine Aussage dort mittlerweile zurückgezogen). Miroslav Bambušek (*1975), Theaterregisseur und Autor, hat die Aufnahme für sein Stück „Porta Apostolorum" verwendet, das 2005 in Prag uraufgeführt wurde.

3. Siehe im dritten Teil der vorliegenden Dokumentation S. 400.

4. Es handelt sich um die Aussagen von Heinrich Giebitz und Kurt Eckert, die in die vorliegende Dokumentation wieder aufgenommen wurden.

5. Oblastní muzeum v Chomutově/ SDL Heimatkreis Komotau-Erlangen/ Federace nezávislých spisovatelů Praha (hg): Tenkrát v Chomutově/ Damals in Komotau/ Češi a Němci v květnu a červnu 1945/ Tschechen und Deutschen im Mai und Juni 1945/ Katalog výstavy dokumentů a svědectví / Ausstellungskatalog der Dokumente und Zeugnisse/radnice, Chomutov/ Rathaus Komotau 19.4. - 23.6.2007.

6. Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe Genozid. Forchheim, o. J. [2005], S. 10. Herbert Voitl schrieb dazu: „Danach folgt ein uns erst mit großer Verspätung zufällig zugegangener, 1955 geschriebener deutscher Augenzeugenbericht eines Kapuzinerpaters aus dem Saazer Kloster über die Ermordung des Guardians des Klosters, Pater Maximilian, auf dem Rückmarsch aus Postelberg. Diesen erschütternden Bericht hier an so vorderer Stelle zu präsentieren erschien nicht zuletzt deswegen sinnvoll, weil in ihm ein so direktes und lebendiges Bild von den fortwährenden Misshandlungen und Folterungen der Männer in der Postelberger Kaserne gezeichnet wird, wie wir es in keinem der hier dann folgenden Texte aus der Prager tschechischen Quelle auch nur annähernd so antreffen. Im Gegenteil! Dort werden in den Verhören Fragen nach Folterungen fast stets so beantwortet, als habe es solche überhaupt nicht gegeben, allenfalls werden sie als Ausgeburten der Phantasie abgetan; und so würde einem Leser, der sich an die Schilderungen in Hentschels Sonderausgabe des HBS 4 [Heimatbrief, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung (...). Forchheim 1995] nicht mehr erinnert und sie auch nachzulesen nicht mehr in der Lage wäre, von den tschechischen Quellen allein ein viel zu harm- und gewaltloses, sozusagen entgiftetes Bild vom Ablauf dieser Schreckenstage vermittelt." (o. g. Heimatbrief, Seite 6).

7. „Bericht des Staatssicherheitsamtes Brüx", S. 131; „Parlamentarischer Untersuchungsbericht", S. 75.

8. Es soll hier nicht verschwiegen werden, dass auch der nach dem Krieg in Saaz geborene und 1970 emigrierte Otokar Löbl anfangs die Erzählungen seiner vertriebenen Landsleute für übertrieben hielt.

9. Ende 1945 schrieb der damalige Korrespondent der norwegischen Arbeiterpresse und spätere SPD-Parteivorsitzende und Bundeskanzler eine Reportage über die tschechischen Verbrechen an Deutschen, die am 10. Januar 1946 in der deutschsprachigen US-Wochenzeitung „Der Wanderer" veröffentlicht wurde. Hier der Auszug, der sich speziell auf Saaz und Postelberg bezieht: „Die Zwangsevakuierung der Sudetendeutschen begann sofort nach dem Ende des Krieges. Seitdem ist sie ununterbrochen fortgesetzt worden. Die Bestimmungen des Potsdamer Übereinkommens spielten dabei keine nennenswerte Rolle ... Die Zwangsevakuierungen waren verbunden mit unheimlichen Übergriffen ... Ich habe während des Krieges kaum etwas anderes getan als Aufklärung verbreitet über die deutschen Übergriffe in Norwegen! Ich kann deshalb nicht verheimlichen oder totschweigen, was jetzt in anderen Teilen Europas an der Tagesordnung ist, selbst wenn es Leute geben sollte, die mir das als ‚Mitleidspropaganda' auslegen. Ich habe eine Menge von Berichten gehört und gelesen; was nicht hieb- und stichfest war, ist in den Papierkorb gewandert. Aber hier sind die Berichte, wie die Zwangsevakuierten geschlagen und ausgepeitscht wurden, in den Sammellagern und auf den Transporten, und wie Sudetendeutsche, die protestierten, erschossen wurden! – Ich habe einen Bericht aus Postelberg bei Saaz. Dort mußten die Leute im Freien liegen, Nacht für Nacht, mit dem Gesicht auf der Erde! Wer das Haupt hob, wurde mit der Peitsche geschlagen; Gewehrsalven wurden auf die Leute abgefeuert, als sie an einem Morgen einen in tschechischer Sprache abgegebenen Befehl mißverstanden. Prügelkommandos wurden ins Lager geschickt. In mehr als einem Falle ist es geschehen, daß sich die Leute im Freien auskleiden mußten bis auf die Haut. Andere wurden totgeschlagen, wieder anderen wurden die Geschlechtsorgane in Fetzen gerissen, wie zum Beispiel in Saaz. Vergewaltigungen sind vorgekommen in großem Umfang. In einigen Fällen wurden die Frauen bewußtlos geschlagen, ehe sie vergewaltigt wurden. Hier ist ein anderer Bericht aus Saaz. Fünf Jungen im Alter von dreizehn bis sechzehn Jahren wurden an die Wand gestellt und erschossen, weil sie sich einige Schritte von einem Platz entfernten, der ihnen zugewiesen worden war ... Vierzig kleine Kinder starben in diesem Lager in zwei Tagen. Einige der Mütter, die ihr einziges Kind verloren, erhängten sich ... Man bekommt den beklemmenden Eindruck, daß es sich bei alledem nicht nur um die Übergriffe untergeordneter Wachmannschaften handelt, die sich rächen wollten!"

10. Man war demnach bereits wenige Monate nach dem Geschehen auch im ferneren Ausland gut informiert, was die Sorge der tschechischen Untersuchungskommission bestätigt. Wahrscheinlich war Brandt über seinen Parteifreund, den sudetendeutschen Sozialdemokraten Wenzel Jaksch informiert, der noch über Verbindungen in die Tschechoslowakei verfügte. Ein gewisser Ing. Reiser, der in der Tschechoslowakei wegen Nachrichtenweitergabe verhaftet und später abgeschoben wurde, gehörte – tschechischen Quellen zufolge – zu seinem politischen Stab (siehe S. 75).

11. Ein Versuch, die Geschichte der deutschen Sozialdemokratie in der Tschechoslowakei in Erinnerung zu bringen, ist das von der Seliger-Gemeinde herausgegebene, fast fünfhundertseitige Werk „Weg – Leis-

tung – Schicksal. Geschichte der sudetendeutschen Arbeiterbewegung in Wort und Bild. Stuttgart 1972, mit Vorworten von Willy Brandt und Bruno Kreisky.

12. Der Berliner Historiker Ralf Meindl, wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Fernuniversität Hagen, forscht zu Flucht und Vertreibung der Deutschen nach den Zweiten Weltkrieg und sammelt dazu Zeitzeugenberichte. Er stellt u. a. fest: „Je mehr ein Ereignis medial verarbeitet worden ist, desto mehr vermischen sich im Gedächtnis der Zeitzeugen Erlebtes und später Gelerntes." (Stuttgarter Zeitung, 5. Mai 2012, S. 41).

13. Als ältere, aber immer noch grundlegende deutsche Veröffentlichung sei verwiesen auf: Lutz Niethammer: Lebenserfahrung und kollektives Gedächtnis. Die Praxis der „Oral History". Bodenheim 1987. Siehe auch die neueren Arbeiten: Michael Maurer (hg.): Mündliche Überlieferung und Geschichtsschreibung (= Aufriss der Historischen Wissenschaften 5). Stuttgart (Reclam) 2003; Juliane Spitta/ Hanns-Fred Rathenow: Trauma und Erinnerung: Oral History nach Auschwitz. Freiburg (Centaurus) 2009.

14. Siehe dazu „Tragische Erinnerungsorte. Ein Führer durch die Geschichte der Region 1938-1945. Gymnasiasten aus Nordböhmen führen Sie an Orte mit einer bewegten Geschichte in Aussig, Komotau, Kaaden, Saaz, Postelberg und an andere Orte", hg. Antikomplex für Collegium Bohemicum, Prag 2010. Dort sind Auszüge aus den Georgensgmünder Zeitzeugenaussagen von Peter Klepsch, Heinrich Giebitz, Uta Reiff und Hans Jäckl veröffentlich, die Otokar Löbl den Herausgebern zur Verfügung gestellt hatte. – Weitere Zeitzeugenberichte in: Sarah Scholl-Schneider/ Miroslav Schneider/ Matej Spurny/ Marita Krauss (hg): Sudetengeschichten: Vertriebene – Alteingesessene – Neusiedler [Sudetské příběhy, Vyhnanci – starousedlíci – osídlenci]. Prag (Antikomplex) 2010. Vgl. dazu auch die tschechischen Presseberichte im dritten Teil, in denen deutsch-böhmische Zeitzeugen immer wieder zu Wort kommen.

15. Siehe oben Anm. 5.

Die Ermordung des Saazer Paters Maximilian am 7. Juni 1945

ANONYMER BERICHT

Der folgende, am 8. September 1955 verfasste Bericht wurde erst im Jahr 2002 bei der Durchsicht eines Stapels alter Akten in St. Konrad, Altötting, zufällig wiederentdeckt. Der Verfasser ist unbekannt. Josef Hilbert (Pater Maximilian) wurde in das von dem Theologieprofessor Helmut Moll herausgegebene Buch „Zeugen für Christus. Das deutsche Martyrologium des 20. Jahrhunderts" (Paderborn 1999) aufgenommen, das Kardinal Lehmann im Jahr 2000 Papst Johannes Paul II. übergab.

Bei der Kapuzinerkirche in Saaz wurde bisher die Fronleichnamsprozession am Sonntag nach dem heiligen Fronleichnamsfest in feierlicher Weise gehalten. Die vier Altäre waren auf der Hauptstraße aufgestellt.

Am 3. Juni 1945 musste die Prozession unterbleiben. Pater Maximilian feierte in unserer Kirche um 8 Uhr die heilige Messe, wobei ihm Bruder Elzear ministrierte. Es war sein letztes Heiliges Messopfer.

Um diese Zeit erschien im Kloster ein tschechischer Soldat mit einer Maschinenpistole bewaffnet, durchsuchte alle Räume und befahl, dass alle Inwohner des Klosters sofort auf dem Marktplatz antreten müssen. Pater Maximilian, der etwas schwer gehen konnte und gewöhnlich einen Gehstock benutzte, kam nach. Die deutschen Männer wurden auf der rechten Seite des Marktplatzes aufgestellt, die tschechischen standen vor dem Rathaus, unter ihnen auch die tschechischen Mitbrüder, Pater Guardian Petrus und Bruder Vitus.

Um die Mittagszeit des 3. Juni wurden die deutschen Männer – unter ihnen befanden sich auch der Schule entwachsene Knaben – vom Marktplatz abgeführt. Der Transport sollte nach Postelberg gehen, einer Stadt etwa 15 km von Saaz entfernt. Ineinander gehängt mussten sie marschieren. In der Nähe des Bahnhofes wurden die Siebzigjährigen und Invaliden ausgeschieden. Die übrigen wurden weitergetrieben. Pater Maximilian ging in einer Reihe mit Pater Theodor, Bruder Elzear und den anderen Geistlichen. Auf der Höhe hinter Stankowitz war der Zug in seiner ganzen Länge zu überblicken. Da sagte Pater Maximilian: "Das ist heute eine Fronleichnamsprozession! An der nehmen 5000-6000 Männer teil."

P. Maximilian konnte nur schwer Schritt halten, er war herzleidend und litt auch an Krampfadern. Als der Zug etwas rasten konnte, ging Pater Max langsam weiter. Er wurde aber bald erreicht und überholt. Bald darauf fuhr am Zug ein Lastauto vorüber, in dem sich Pater Maximilian befand. Ein tschechischer Offizier hatte ihn mitgenommen. In Postelberg wurden die Männer des Zuges im Hof der alten Kavalleriekaserne untergebracht. Pater Maximilian war bereits dort und betete Brevier.

Im Kasernenhof hatten die Gehetzten etwas Ruhe. Sie konnten sich im Stehen erholen. Aus einem Brunnen im Hof holten sie sich Wasser. Als Trinkgefäß diente der Hut des Paters Theodor.

Gegen 10 Uhr abends – es war noch Sonntag, der 3. Juni – mussten alle im Kasernenhof in Reih' und Glied antreten. Dann wurde kommandiert: "Nieder! Wer den Kopf nur hebt, wird erschossen!" Pater Maximilian lag zu Füßen des Bruder Elzear, den Kopf auf dessen Knie stützend. Es fing zu regnen an. Er sagte zu Bruder Elzear: "Ich bin kaputt! Das halte ich nicht lange aus." Trotz der großen Müdigkeit wurde wenig geschlafen. Es wurde ja auch die ganze Nacht geschossen.

Montag, den 4. Juni. Alle mussten sich frühzeitig erheben. Viele – besonders jüngere Leute – wurden zur Arbeit abtransportiert. Der Kommandant des Lagers namens Marek suchte sich die SS- und SA-Leute heraus, von denen viele an Ort und Stelle vor den Augen aller erschossen wurden. Die grausame Prozedur dauerte fast den ganzen Tag. Die Leichen wurden in einen Graben geworfen, der in der Nähe der Hofmauer verlief. Gegen Abend wurden den Gefangenen alle Wertsachen abgenommen.

Die Kapuziner mussten auch Zingulum[1] und Rosenkranz hergeben. Pater Theodor auch seinen Regenmantel. Gegen Abend durften nach Saaz zurückkehren: der Apotheker, der Krankenhausgeistliche, Krankenhausbedienstete und Sanitätsleute. Auch Pater Theodor besaß einen Ausweis als Sanitätsmann, doch meldete er sich nicht, er wollte seine Leidensgenossen nicht im Stich lassen. Montag, den ganzen Tag waren die Männer Zeugen der furchtbaren Grausamkeiten, die hier verübt wurden.

Die Nacht von Montag auf Dienstag, vom 4ten auf den 5ten, mussten die Gefangenen in einem Stalle zubringen, ganz eng zusammengepfercht. Bald war die Luft verbraucht. Viele glaubten, sie würden den nächsten Tag nicht mehr erleben. Es entstand eine verzweifelte Stimmung. Dem Bruder Elzear, der sich sehr matt fühlte, erteilte Pater Maximilian die Absolution. Soweit es in dieser Bedrängnis möglich war, erteilten die Priester den Gefangenen die Absolution. Pater Theodor bemühte sich immer wieder um Pater Max, der sehr litt und fast am Ende seiner Kräfte war. Alle im Stall waren gequält von Hunger und dem Eindruck des Schreiens, des Jammerns und Wimmerns der Gequälten, das vom Hofe in den Stall drang.

Dienstag früh wurde die Türe des Stalles geöffnet und die gequälten Insassen im Laufschritt herausgetrieben. Weil es nicht rasch genug ging, entriss der Kommandant Marek dem Pater Max den Stock und versetzte ihm einen Hieb über den Rücken, Bruder Elzear hieb er über den Nacken. Den ganzen Tag spielten sich im Kasernenhof unsagbare Grausamkeiten ab, welche die Gefangenen mit ansehen mussten. Abends gab es Brot, je ein Brot für fünf Mann. Pater Max teilte es ein. Die harte Rinde gab er Bruder Elzear. Zur Nacht wurden sie wieder in die Stallungen gedrängt. Auch diese Nacht wurde wieder furchtbar. Vom Hof aus drangen in den Stall die Angst- und Schmerzensschreie der Opfer, das Wimmern der Verwundeten, die zerschlagen oder angeschossen ohne Hilfe auf dem Hofe lagen.

Mittwoch, den 6. Juni früh, wurden die Insassen des Stalles wieder herausgetrieben und mussten im Hofe sitzen wie am Tage zuvor, alle schon zermürbt durch die ständigen Eindrücke vom Schlagen und Morden und leiblich erschöpft durch Hunger, Durst und Mangel an Schlaf, so daß sich alle nur mit größter Willensstärke aufrecht halten konnten. Auch an diesem Tag mussten sie zusehen, wie Männer erschossen wurden, wie Gruppe um Gruppe unter Eskorte aus dem Hofe geführt wurde und nicht wieder zurückkehrte. Sie mussten zusehen, wie die Leichen der Erschossenen in einem Grabe im Hof eingescharrt wurden. Die Zahl der Gefangenen wurde immer kleiner.

Die Nacht vom Mittwoch auf Donnerstag, vom 6. auf den 7., verbrachten sie wieder in den Stallungen.

Donnerstag, den 7. Juni früh, gab es etwas Kaffee, wahrscheinlich von Saaz hergeschickt. Der Wagen fuhr wieder nach Saaz zurück. Einige Männer ersuchten den Kommandanten Marek, dass er Pater Max mitfahren lassen möchte. Marek erlaubte es nicht.

Gegen Mittag begann der Rückmarsch nach Saaz. Es mussten wieder sechs Mann zu einer festen Kette ineinander einhängen und mussten mit Peitschenhieben gejagt ja geradezu rennen. Pater Max ging in einer Reihe mit Pater Theodor, Bruder Elzear und dem Katecheten Majerhofer. Er bekam wiederholt Herzbeschwerden und musste von seinen Begleitern mehr getragen werden als er gehen konnte. Das verzögerte immer wieder den Marsch und brachte von neuem Hiebe mit den Peitschen ein. Auf der Höhe von Wittosess sagte Pater Max zu Bruder Elzear: "Das ist mein Kalvarienberg." Bruder Elzear versuchte ihn zu trösten und antwortete: "Morgen ist ja Herz-Jesu-Fest und es geht doch nach Saaz zurück." – "Ich kann nicht mehr", stöhnte Pater Max. Als die Mitbrüder vor Ermüdung Pater Max nicht mehr schleppen konnten, nahmen ihn einige Feuerwehrleute in ihre Reihe und führten ihn eine Zeitlang, um dann wieder mit den Geistlichen abzuwechseln. Ein Feuerwehrmann hatte in einer Flasche noch einen Schluck schwarzen Kaffee und konnte Pater Max damit etwas laben.

Fast in der Hälfte des Weges erlitt Pater Max abermals einen schweren Herzanfall und konnte nicht mehr weiter. Die Reihe musste stehen bleiben. Da gab es wieder ein mörderisches Hineindreschen. Pater Max erklärte: "Lasst mich hier im Straßengraben sitzen, wenn Gott will, komme ich auch nach Saaz, wenn auch einige Stunden später." Die Begleiter wollten das nicht zulassen. Sie merkten aber, dass Pater Max nicht mehr weiter konnte. Die Geistlichen erweckten mit ihm Reue, gaben ihm die Absolution. Pater Theodor wollte auf jeden Fall mit Pater Max zurückbleiben, doch die Soldaten ließen es nicht zu. Die Begleiter setzten nun Pater Max an den Rand des Straßengrabens. Die Soldaten schlugen wieder zu, und die Reihen mussten weiter marschieren. Sie waren noch keine fünfzig Schritte gegangen, als hinter ihnen zwei Schüsse fielen. Es war gegen drei Uhr nachmittags.[2]

In das Kloster zurückgekehrt erzählten Pater Theodor, Bruder Elzear und Katechet Majerhofer, was sich zugetragen hatte. Bruder Vitus machte sich sofort auf den Weg, um sich nach Pater Max zu erkundigen. Pater Theodor hatte nach der Ankunft des Zuges in Saaz mit den Soldaten gesprochen, konnte aber über das Schicksal des Pater Max nichts erfahren. Erst dem energischen Einschreiten des tschechischen Guardians Pater Petrus gelang es, eine Bestätigung der Ermordung des Paters Max zu erhalten und auch die Erlaubnis, den Toten in aller Stille auf dem Saazer Friedhof beizusetzen. Pater Petrus sandte einen Bericht über diesen traurigen Vorfall an das Ordensprovinzialat in Prag und an das bischöfliche Ordinariat Leitmeritz.

Denselben Donnerstagnachmittag kam zum Pfarrer von Wittosess, Herrn Rudolf Skuthan, der deutsche Straßenwärter im Auftrag des Vorsitzenden des Orts[verwaltungs]ausschusses. Der Pfarrer wurde ersucht, einen im Straßengraben liegenden Toten zu identifizieren. Nach der Beschreibung des Toten durch den Straßenwärter war dem Pfarrer sofort klar, daß es Pater Max ist. Er begab sich mit dem Straßenwärter an die Stelle und fand dort Pater Max tot im Straßengraben. Pfarrer Skuthan verständigte sofort die Gendarmerie in Postelberg und diese schickte den deutschen Arzt Dr. Jezdinsky zu dem Toten. Dr. Jezdinsky konstatierte Tod durch Erschießen. Er fand den einen Einschuss in das linke Ohr, den zweiten in den Kopf, ganz von oben. Der Ortsausschuss von Wittosess ließ den Toten in das dortige Leichenhaus überführen.

Die Beisetzung des teuren Mitbruders erfolgte Samstag, den 9. Juni um 13 Uhr auf dem Friedhof in Saaz. Sie geschah in aller Stille, die Einsegnung nahm Herr Erz-

dechant Dr. Ignaz Preiß von Saaz vor in Gegenwart der Mitbrüder aus dem Kloster in Saaz und der Katecheten Majerhofer und Kunze. R.i.p. Have, pia anima!

Pater Maximilian Josef Hilbert OFMCap ist am 19. August 1887 in Brüx geboren. Am 17. September 1908 trat er in den Kapuzinerorden ein, legte am 19. April 1914 den feierlichen Ordensprofess ab und wurde am 12. Juli 1914 in Prag zum Priester geweiht. Seine theologischen Studien machte er an der Prager Universität.
Vilsbiburg, den 8. September 1955

ANMERKUNGEN

1. Cingulum, lat. „Gürtel": Schnur oder Band, mit dem Mönche ihr Habit (die Kutte) verschließen.

2. Zur Erschießung von Pater Maximilian siehe den Zeit- und Augenzeugenbericht von Hans Jäckl, Seite 279. In Saaz ging das Gerücht, dass Oberleutnant Zícha die Erschießung veranlasst habe. Dieser bestritt die Beschuldigung jedoch entschieden („Verhöre der parlamentarischen Untersuchungskommission", S. 75. Angaben zur Ermordung eines „ungefähr 75 Jahre alter Guardian" machte dagegen Karel Hás (Karl Haas) gegenüber der Staatssicherheit Brüx (S. 131). Er nannte als möglichen Kenner der Umstände außer Marek den Saazer Pfarrer, „ein Deutscher aus dem Saazer Kloster, der jedenfalls die spätere Exhumierung und die Bestattung des erwähnten Guardian leitete". Dass dieser oder Marek dazu vernommen worden wären, ist dem Herausgeber nicht bekannt. Der ehemalige Postelberger Katechet Josef Heinrich Baukhabe, der von der parlamentarischen Untersuchungskommission vernommen wurde, erwähnte nichts von dem Vorfall und wurde auch nicht danach gefragt („Verhöre der parlamentarischen Untersuchungskommission", S. 76). Da er als Postelberger nicht am Rückmarsch der Internierten nach Saaz teilnahm, konnte er allerdings den Tod Pater Maximilians auch nicht miterlebt haben.

Die Zeitzeugen am 13. August 2005 in Georgensgmünd, mit Herbert Voitl, Miroslav Bambuŝek und Otokar Löbl (Foto: Förderverein Saaz)

Aufnahme der Aussage von Erika Dengler, Professor Voitl als Dolmetscher im Gespräch mit Miroslav Bambuŝek (Foto: Förderverein Saaz)

Bei Kriegsende tanzte unsere Mutter mit uns Ringelreihe

VON JOSEF-H. HASENÖHRL (†) AUS PODERSAM

Mein Name ist Josef Hasenöhrl, geboren [1928] in Podersam (Podbořany), wo ich als Sohn deutscher Eltern die tschechische Schule, den Sokol [1] und den Turnverein Jednota [2] besuchen musste, da sonst mein Vater (Johann, geboren 1898), angestellt als Stellwerkswächter bei der tschechischen Eisenbahn, definitiv nicht angestellt worden wäre. Die Mutter (Kamilla, geboren 1901 in Saaz) stammte aus der Strojeditzer Bröckl-Schmiede, und als Dienstmädchen bei reichen Podersamer Bürgern (Kromann-Zwirn und Baumeister Schön) verdiente sie sich nebenbei ihre Brautausstattung, lernte hier auch den Vater kennen und beschloss daher, in Podersam eine Familie zu gründen und hier den Lebensabend zu verbringen. Leider verstarb der Vater schon 1942 an geplatztem Blinddarm, und so musste die Mutter für mich und meine einjährige Schwester Irene (geboren 1941) alleine sorgen. Dabei war das Familienhäuschen in der Parkstraße 468 immer noch hoch verschuldet, so dass die Mutter auch manchmal bis in die Nächte hinein arbeiten musste. Manchmal war es auch für mich nicht leicht. In der Zeit der ersten Tschechoslowakischen Republik sagten meine Mitschüler zu mir, ich sei ein Germane, und nach dem Jahre 1938 sagten anderseits deutsche Mitschüler, ich sei ein Tscheche.

Nach der Verkündigung des Kriegsendes im Radio am 7. Mai 1945 nahm uns unsere Mutter an der Hand und tanzte mit uns Ringelreihe, jauchzte und freute sich, dass nun alles besser wird. Wir gingen sofort in die Kirche, die schon voll mit Podersamer Bürgern besetzt war, und der Herr Dechant Josef Gernert hielt eine Heilige Messe, in der er dem Gott dankte, dass endlich Frieden wieder einkehre. Hatte er es doch auch während der Hitlerzeit als Pfarrer nicht leicht, so wie viele andere, die wie wir die Kirche ständig besuchten. Nach der Ankunft zuhause backte uns die Mutter eine Kartoffeltorte und sagte, dass es die letzte mit Kartoffeln sei. Die Torte glasierte sie mit einem Zuckerguss, und darauf zogen wir mit einer Kakaokreme und einem Messer entgegengesetzt Linien, gab ein schönes Bild, das wie ein Gitter aussah. Und wir durften uns daran vollessen, so viel wir wollten, was uns nur noch fröhlicher stimmte.

Am nächsten Tag [8. Mai] öffneten sich die Tore der Kaserne, wo viele schöne Sachen lagerten, die man während der Kriegszeit nie zu sehen bekam. Alle füllten ihre mitgebrachten Wagen so voll, dass so manches Rad zerbrach, nahmen mit, was in die Hände kam und fuhren damit nach Hause. Auch wir erhaschten einen Sack 100 kg Grießzucker, Stoffe, Handtücher, Leinentücher, Zigaretten, zirka zwanzig Weinflaschen und weitere Haushaltsgegenstände. Anderseits haben wir Gebrauchtes [Benötigtes] meistens aus dem Protektorat geholt, wo bis zuletzt die Versorgung mit allem besser war wie bei uns im Sudetenland. Dort war eben alles zu bekommen. Bei Geburt meiner Schwester war kein Korbkinderwagen in den Geschäften – in Pilsen waren damit volle Geschäfte. Und auch der Vater bekam von den Zugführern, die täglich die Grenze passierten, regelmäßig seine Hunderter-Packung Zigaretten „Zora".

Josef-H. Hasenöhrl, 1928-2012
(Foto: Privatarchiv Hasenöhrl)

Am nächsten Tag [9. Mai] sahen wir in unserer Parkstraße die ersten russischen Soldaten, und einer kam sogar in unseren Hof und bat beim Brunnen um Wasser. Im ersten Moment waren wir sehr erschrocken, aber die Mutter holte sofort ein Trinkglas, und nach dem er ausgetrunken hatte, streichelte er meine vierjährige Schwester über die Wange, bedankte sich und ging. Aber schon die erste Nacht belehrte uns anders, als wir das Weinen und die Schreie der Nachbarn vernahmen, und nachdem wir einen Blick durch die Fenster warfen: dreizehn Soldaten vergewaltigten ein fünfzehnjähriges Mädchen. Frau Gruß, eine Nachbarin wollte ihre Tochter Berta mit einer Axt in der Hand schützen, da spaltete man mit dieser Axt ihren Kopf in zwei Teile. Die Soldaten suchten sich tagsüber ihre Opfer und schöne Frauen aus, sahen, wo sie wohnten, und die Mädchen scheuten sich auch anfangs überhaupt nicht vor ihnen. Im Gegenteil, viele kokettierten sogar mit ihnen.

Am Abend liefen jetzt alle Frauen aus den Häusern, und auch meine Mutter nahm mich und die Schwester, und liefen über den Park in ein Zuckerrübenfeld, wo wir uns versteckten. Die ganze Nacht lagen wir in Schlafanzügen in einer Rille, hintereinander, zwischen den Rüben. Nur die Angst hat uns gewärmt. Und so ging es Abende lang. Später versteckten wir uns in Maisfeldern und nahmen uns Säcke mit zum Zudecken. Tagsüber waren wir zuhause oder in Arbeit, und abends wieder auf den Feldern.

Da wir fast neben dem Krankenhaus wohnten, versteckte uns später unser Nachbar Dr. Steiner in Krankenzimmern, an deren Tür die Aufschrift „Infektion" stand. Hier hatten die Russen Angst einzutreten. Wir waren 24 Personen, ich die einzige männliche. Wir mussten jeden Tag Krankenkleidung anziehen und dabei so tun, als ob wir Scharlach hätten. Auf diese Weise überlebten wir die „Befreiung" durch russische Soldaten.

Tagsüber waren die Soldaten lieb, lernten uns das Reiten auf Pferden, unterhielten sich mit uns, und wir brachten ihnen dafür von zuhause Wein und Zigaretten. Auch habe ich gesehen, wie tschechische Jungs (*jarda lácha*) einem deutschen Mädchen die Zöpfe abschneiden wollten, aber ein russischer Soldat zog seine Pistole mit den Worten, dass er ihn erschießt, wenn er den Zopf abschneidet. Und auch habe ich gesehen, wie sich vier bekannte siebzehnjährige deutsche Mädchen von einem schönen, jungen russischen Offizier in einem roten Kabrio in die Umgebung von Podersam fahren ließen – ich begegnete diesen im Schönhofer Park, wo sie sich mit ihm fotografierten (das Foto besitze ich noch). Gefährlich war in dieser Zeit das Tragen von Uhren, Schmuck, Stiefeln und [das] Fahrrad fahren. Diese Sachen haben die Russen einfach weggenommen, ob deren Besitzer Deutsche oder Tschechen waren. Wir sagten immer dazu „zapzarap". Nach dem Abzug der Russen kehrte eine Woche lang Stille und Ruhe ein, und meine Mutter versprach, dass es jetzt wieder so wird wie früher. Einige russische Bürger verblieben aber dennoch in Podersam, die meisten in Zivil. So sagte man vom Leiter des Krankenhauses (genannt Kara Uzenov), dass man ihn meiden soll, nicht viel reden, da er sehr gefährlich und Mitglied des KGB sei.

Leider brach erst jetzt die schlimmste Zeit an, welche ich in meinem Leben wahrnehmen musste. Täglich kamen mehr und mehr Tschechen aus dem Protektorat in die Stadt, welche nur auf Haussuche ausgingen, die Besitzer hinaus warfen und sich selbst ins Fertige setzten, in eingerichtete Wohnungen, Betriebe, Bauernhöfe, Fabriken und weitere. Meistens mussten die Besitzer alles, bis auf 25 kg pro Person in Haus oder Wohnung zurücklassen und das in Anwesenheit eines Mitgliedes der Gemeinde[3]. Im Allgemeinen mussten wir sofort nach Kriegsende alle Radios, Ferngläser, Fotoapparate, Schmuck und Waffen abgeben. Nach dem Verlassen des Hauses kamen alle in ein Lager, damals in die Kaserne. Wenn die Kaserne voll besetzt war, wurde ein Güterzug gestellt, meistens so für 1.200 Personen, und in Viehwaggons ging es dann in Richtung Ost- oder Westzone Deutschlands. Auf diese Weise wurden 4.600 Podersamer Bürger aus ihrer angestammten Heimat von Haus und Hof vertrieben, den so manche in Jahrhunderte langer Arbeit anschaffen mussten.

Nun habe ich mit meiner Mutter täglich [ab]wechselnd Ausschau durch ein Loch im Papierverdunkelungsrollo gehalten, um die vielen Vorbeiziehenden zu verfolgen, welche sich die Häuser zur Übernahme ansahen. Das Bürgermeisteramt gab ihnen Verzeichnisse mit Hausnummern, die noch zu besetzen waren. Wann immer bei uns jemand läutete, öffneten wir einfach nicht. Längere Zeit haben wir uns dadurch gerettet, dass uns ein Tscheche einen Zettel schrieb, auf dem „Haus schon konfisziert" stand. Die meisten sind nach dem Durchlesen wieder weitergezogen. Dann sah ein Vorübergehender meine Mutter beim Brunnen Wasser holen, und der ließ sich nicht mehr abweisen. Er, Josef Lácha, kam mit der Polizei, und wir mussten die Türe öffnen. Er forderte gleich, dass das Haus 468 in der Parkstraße ihm zugeteilt wird, und das ist auch gleich geschehen. Schon am nächsten Tag mussten wir drei in mein Zimmer in die Dachkammer umziehen, und er besetzte alle unsere Räume im Erdgeschoss, einschließlich der Einrichtung, und beschlagnahmte alle Lebensmittel, und auch die in der Speise[kammer].

So ging es eine Woche, bis seine Frau (eine geborene Kovarikova) mit Sohn und Tochter kamen. Ab dieser Zeit war der Teufel im Hause los. Sie schlug meine Mutter, wenn sie sich im Garten eine Karotte für die Kleine zog, oder Wasser vom Brunnen holte. Täglich prügelte sie auf meine Mutter ein. Meine Mutter, die nicht Tschechisch konnte, sagte ihr: „Mir sind schon im Leben viele Tschechen begegnet, aber keiner war so bösartig wie Sie." Sie drehte dies um, zeigte die Mutter an, dass sie gesagt hätte, die Tschechen sind alle schmutzig und ein schlechtes Volk, worauf meine Mutter nach § 1 „Beleidigung der nationalen Ehre" vom Gericht zum Tode verurteilt worden ist. Wenn nicht der Verwandte Wenzl Fürst Angestellter am Podersamer Gericht gewesen wäre, so hätte man meine Mutter öffentlich am Ringplatz gehängt.

Nach der Entlassung musste sich die Mutter wieder täglich auf der Gemeinde melden und bekam immer zwei Adressen, wo sie umsonst die Wäsche waschen musste. Am schwersten war das Waschen in Gasthäusern. Ich musste nach meiner Arbeit meiner Mutter beim Wäschewinden helfen, da sie hierfür keine Kraft mehr aufbringen konnte. Essen war sehr wenig, und die ganze Zeit haben wir uns vom Sack Zucker ernährt. Kartoffeln mit Zucker, Gurken mit Zucker, Mais mit Zucker, eben alles, was am Feld zu finden war. Am 6. November 1945 kam der Vertreter der Gemeinde mit dem Dolmetscher Gerhard Schindler (deutscher Bürger, früher Wetterfrosch) und teilte mit, dass wir das Haus verlassen müssen und dass wir nur 25 kg pro Person bewilligt haben mitzunehmen. Nun brachten die Mutter und ich das Nötige auf die Waage. Als ich meine Schachtel mit Zeugnissen, Tintenkuli, Farbstiften, Taschenmesser und anderen Spielsachen auf die Waage stellte, kickte meine Mutter die Schachtel von der Waage, dass diese bis auf die andere Straßenseite flog, mit den Worten, solches Klump kommt nicht in Frage, du brauchst

ein Federbett, das sie auch gleich auf die Waage legte. Trotzdem hat uns die böse Frau Lácha noch die Hälfte unserer Sachen weggenommen. All das, was ihr gefiel. Am Ende holte Mutter noch das Trinkfläschchen mit Lutscher der Kleinen aus einem Topf mit warmem Wasser vom Ofen, um den Tee warm zu halten, und wollte es der Kleinen zum Trinken geben. In diesem Augenblick schlug Frau Lácha ihr das Fläschchen aus der Hand, das auf der Erde zerbrach, mit den Worten: „Wo ihr jetzt hinkommt, dort braucht ihr dies nicht mehr."

Mai 1945: deutsche Zwangsarbeiter in Podersam, Rudiger Straße, auf dem Rückweg ins Lager „Porzellanfabrik". Die Revolutionsgardisten tragen zum Teil „erbeutete" Jacken des deutschen Afrikakorps. In der ersten Reihe als sechster von links ist der junge Josef Hasenöhrl zu sehen. (Foto: Privatarchiv Hasenöhrl)

Anschließend brachte uns Herr Schindler in den Holzschuppen im Park, wo früher der Parkwächter seine Geräte lagerte, und dort verbrachten wir den Heiligen Abend und lebten darin bis zum Herbst des Jahres 1946. Im Winter wehte der Schnee durch die breiten Spalten der Holzwände, dass an manchen Tagen die Zudecke ganz weiß war. Die Freizeit nutzen wir zum Sammeln alter Zeitungen, die wir mit Speichel vermischt so lange kauten, bis ein Masse entstand, mit der wir die Fugen zwischen den Brettern abdichteten. Heiligabend bat ich meine Mutter um eine weitere trockene Brotscheibe, die sie mir verweigerte mit den Worten, dass ich auch am nächsten Tag großen Hunger hätte. Den Heiligen Abend 1945 werde ich auch mein Leben lang nicht vergessen.

Nach Rückkehr meines Onkels aus der amerikanischen Gefangenschaft und seiner Familie, welche auf Zwangsarbeit in Chýně und im Schacht Kladno waren, schliefen in diesem Schuppen nun sechs Personen. Am Abend mussten wir Tisch und zwei Stühle vor den Schuppen stellen und Stroh von draußen auf dem Boden verteilen. So lebten wir acht Monate, bis Onkel Lorenz (geboren 1902), Tante Mizzi (geboren 1905) und Cousin Erich (geboren 1929) in die Ostzone vertrieben worden sind. Dabei spielte Onkel zweimal die Woche als erster Hornist in der tschechischen Kapelle Franz Barak, und in der ersten Tschechischen Republik spielte er täglich abends um 18 Uhr als Soldat im Prager Rundfunk den Zapfenstreich. Weiter muss ich noch dazu sagen, dass meine Mutter bei all den finanziellen Schwierigkeiten noch bis Mai 1948 die Ratenzahlungen für unser Haus tilgte, obwohl wir schon lange nicht mehr darin wohnten. Sie wollte einfach das Haus ohne Schulden haben und rechnete immer damit, dass wir nochmals zurückkommen.

Ich musste mit meinem tschechischen Freund Gerald Wagner täglich mit meiner kleinen Trommel in allen Straßen von Podersam die neuesten Gemeindebeschlüsse verkünden, er in Tschechisch, ich in Deutsch. Dies machten wir ein halbes Jahr, bis Gerald nach Karlsbad zog. Danach musste ich unentgeltliche Hilfsarbeiten am Feld bei Frau Papsch, Verwalter Tonda Volavka, Am Berg 86, ausüben.

Außer diesen angeführten Schwierigkeiten war das Schlimmste die Angst vor tschechischen Bürgern. Täglich hörte man von diesen und jenen [Deutschen], dass sie ermordet oder erschossen worden sind. 128 Personen habe ich in Podersam als ermordet registriert. Dabei sind nicht die vielen unbekannten Soldaten, die wegen der Afrika-Uniform umgekommen sind [dazu später mehr].

Am 15. Mai 1945 mussten sich alle Männer auf dem Schulplatz mit Drei-Tage-Verpflegung melden. Aus den umliegenden Häusern haben viele die bestialischen Misshandlungen mit beobachtet. Das Schlimme dabei war, dass die Polizisten der SNB [„Volkspolizei"] schon betrunken angekommen sind, was ihnen noch mehr Mut machte. Die Jugendlichen mussten im Kreis marschieren und das Lied „Die blauen Dragoner, sie reiten ..." singen, und dabei bekam man beim Vorbeigehen eins mit dem Ochsenziemer über den Rücken. Wer einen Hut mit einer geflochtenen Schnur darauf trug [deutsche Tracht], dem wurde der Hut so tief über die Ohren gezogen, dass manchem die

Juni 1945: Deutsche Zwangsarbeiter heben hinter der Podersamer Köttig-Villa unter Bewachung von Revolutionsgardisten zwei Gräber für gerade erschossene Kameraden aus (Foto: Privatarchiv Hasenöhrl).

Ohren bluteten. Meinem Klassenlehrer Karl Punzet haben sie das ganze Ohr eingerissen. Dabei half ihnen sogar der Bürger Franz Spirk aus der Fabrikstraße 382, ein früherer deutscher Kommunist, der den Polizisten alle zeigte, die eine Funktion hatten und bei der SA oder SS waren. Wie man einen von der SS vorfand, der wurde sofort erschlagen. Ich sah persönlich, wie man Hans Schmolik (geboren 1928) erschlug, bis ihm das Gehirn herauslief. Herbert Kirchof mit noch einem Jungen musste sofort ein Grab ausheben, Schmolik ausziehen und beerdigen. In seinem Schuh fand man noch eine Damenuhr. Da das Grab nicht so tief war, schauten noch seine Fußzehen heraus, auf die ein Wachmann mit seinen Stiefeln solange darauf herum trampelte, bis von den Zehen nichts mehr zu sehen war. Dazu möchte ich noch anführen, dass dieser armer Schmolik gar nicht richtig wusste, wie er zur SS kam. Er wurde wie so viele dazu gezwungen. Er war bei einer normalen [Wehrmachts-] Einheit, bekam vier Tage Urlaub und musste in Prag lange auf den Zug warten. Da ging er in einen SS-Puff, und so kam es, dass ihm ein Vergehen vorgeworfen worden ist. Das Vergehen würde man aber an seine Einheit nicht weiterleiten, wenn er den Beitritt zur SS unterzeichnen würde. Und so unterschrieb er, dachte dabei, der Krieg ist sowieso bald zu Ende, und bis dorthin ist diese Sache sowieso nicht geklärt. Doch er irrte. Die nächste Woche darauf holten sie ihn und reihten ihn in die SS-Gliederung ein. Das war drei Monate vor Kriegsende.

Dem Jugendführer Josef Liebel zeichnete ein Polizist mit den Stiefelabsatz Einmeterzwanzig auf eine Grasfläche, zog ihm einen Strick durch dem Mund, und er musste wie ein Hund die ganze Fläche Gras verzehren. Dabei zog man am Strick, dass man ihm den ganzen Mund eingerissen hat, und er musste danach ins Krankenhaus zur Behandlung. Anschließend sind wir alle in die Porzellanfabrik marschiert, wo ein Internierungslager eingerichtet worden ist. Der Leiter war der Oberwachtmeister Vojtech Baburek. Und hier fingen die Gräueltaten erst richtig an. Schon am ersten Tag wurden fünf Personen ermordet. Die Jugendlichen mussten sich in eine Reihe der Größe nach aufstellen, dann musste die Hälfte sich so stellen, dass der Kleinste dem Größten gegenüber steht. Ich war der Kleinste und stand Alfons Eberl gegenüber. Dann musste wir uns auf Kommando ohrfeigen und auf die Nase boxen. Wer nicht genügend zuschlug, bekam es mit dem Ochsenziemer zu tun. Alfons bekam damals vier Schläge auf den Rücken und konnte am nächsten Tag nicht stehen. Fast allen lief Blut aus der Nase, und unsere Gesichter waren voll mit Blut verschmiert. Früh, beim Betreten des Waschraumes, waren der Fußboden und die Wände voll mit Blut verschmiert. Meinen Nachbar, Herrn Franz Platschek, konnte ich nicht erkennen, so war sein Gesicht geschwollen und mit Blut unterlaufen. Wer einen tschechischen Namen hatte, den schlug man bis zur Unkenntlichkeit. Wir mussten dann täglich zur Arbeit, und hundert Kilo schwere Säcke musste jeder tragen können. Wer es nicht konnte, bekam kein Essen. Ich war einer von diesen. Und sogar am Heimweg von der Arbeit wurde mancher erschlagen und an [Ort und] Stelle vergraben – was auf dem Foto zu sehen ist, wo sich die vier Halbstarken, mit ihren Waffen vor uns stehend, dem Fotografen stellten. All dies geschah nach Laune, die eben gerade die Bewacher hatten. So wurden bei der Köttig-Villa Urbanek Karl (geboren 6.12.1886) und Rutscher Adolf (geboren 26.10. 1890) erschlagen und dort auch verscharrt (siehe die Aufnahme oben).

Menzel Josef (geboren 20.12.1924) aus der Parkstraße wurde von fünf Rotgardisten am 9. Mai 1945 in die Fleischerwerkstatt von Standfest gebracht, weil er nicht auf

der Straße ging, sondern den Gehsteig benutzte, wo man ihn bei lebendigem Leib auf Fleischerhaken aufhängte. Als ihn seine Mutter tot abholen sollte, hing er noch immer am Haken und hatte sechs Löcher von den Haken im Rücken. Ob es in der Saazer Straße, der Letauer Straße, der Wohlauer Straße oder anderswo ist, überall liegt einer der Podersamer Bürger erschlagen unter der Erde. Auch Herr Lácha hat zwei unbekannte Soldaten erschossen, die Afrika-Corps-Uniform trugen. Damals wollte diese jeder tragen. Die Mitglieder der Roten Garde trugen diese überwiegend. Meine Mutter fand im Keller des Herrn Lácha zwei solche Uniformen unter der Kohle versteckt und ganz mit Blut verschmiert. Am nächsten Tag hingen diese gewaschen auf der Schnur. Die Träger der Uniformen lagen an der Flöhauer Straße erschossen. Rudolf Svoboda hat aus seinem LKW beobachtet, wie Herr Lácha mit seinem Freund Duda die beiden erschossen [hat] und [ihnen] die Kleidung auszogen. Bei all solchen Aktionen haben hauptsächlich teilgenommen: SNB [Volkspolizist] Trunecký, Kryspin, Srp Karel [4], Lokajicek Bartolomej – einer der Brutalsten –, Marek Mira (Leiter der Roten Garde), Krejza Josef und weitere.

Suche nach Massengräbern im Podersamer Elementenwald
(Foto: Privatarchiv Hasenöhrl)

Ich war im Juli 1945 am Worka-Teich, mir verschmutzte Hände und Füße von der Arbeit zu waschen, und ging kurz ins Wasser schwimmen. Nahm die weiße Armbinde, die uns als Deutsche bezeichnete, ab, damit diese nicht nass wird. Einer der Roten Garde sah dies und führte mich darauf in die Kanzlei der Roten Garde ab. Dort befand sich Josef Krejza, der mich dafür zusammenschlug und mit Füßen trat. Er schrieb ein Aufnahmeprotokoll fürs Gefängnis, das gegenüber lag. Als ich ihm meinen Namen nannte, fragte er mich, ob ich Greta Hasenöhrl kenne. Da sagte ich ja, das ist meine Cousine. Auf einmal war er ganz freundlich und ließ mich sofort gehen. Erst später erfuhr ich von Gretl, dass es ihr zukünftiger Ehemann sei.

Am 7. Juni 1945 bin ich an einem schönen sonnigen Nachmittag aus der Bäckerei Nekvinda gekommen, wo ich Brot kaufte. Vorbei gingen auf der Otschehauer Straße 68 Podersamer Bürger, die im Gefängnis inhaftiert waren und in Richtung Otschehau (Očihov) marschierten. Bewaffnete Wächter in Afrika-Uniformen, vielleicht zwölf an der Zahl, gingen daneben her. Am Ende erkannte ich den Beinamputierten Trafikanten Fritz Schuma (geboren 31.5.1920) getragen auf seinen zwei Krücken von Freunden. Der zweite Fußamputierte war Rudolf Stocklasa, ebenfalls von zwei getragen. Als ich es meiner Mutter zuhause erzählte, meinte sie, die Armen werden müssen halt in den Wald arbeiten gehen. Doch schon am nächsten Tag erfuhren wir, dass alle bis auf einen, der geflüchtet ist, beim Elementenwald niedergemetzelt worden sind. Abends holte Karel Srp Otschehauer Bürger mit Schaufeln und Leiterwagen, die die Toten ausziehen und in zwei Massengräbern beerdigen mussten [5]. Selbstverständlich kannten sie alle, es waren ehrliche Podersamer Bürger und Kaufleute, denn die Schuldigen waren schon längst über alle Berge [6]. Ich habe mit diesen Otschehauer Bürgern nach dreißig Jahren das Geschehene niedergeschrieben, und sie wussten noch ganz genau, wer in welchem Grab liegt und wie er geschlichtet worden ist. Die meisten hatten zertrümmerte Köpfe mit herausgelaufenem Gehirn.

Ich habe auf eigene Kosten alle 68 umbetten lassen wollen und, wie es sich für Katholiken gehört, menschlich beerdigen lassen. Leider habe ich in zwei mal zwei Tagen mit Baggern die Stellen nicht gefunden. Es meldete sich aber ein Zeuge, der mit dabei war und der mir für 2.000 DM alles genau unter Tränen erzählte. Angefangen hat man mit den letzten, und die meisten wurden mit Gewehrkolben erschlagen, damit man Munition spare. Erst zum Schluss, wenn jemand noch gezuckt hat, hat man

Josef Hasenöhrl (vlevo) a Jaroslav Wagner se domlouvají na dalších pracích na místě údajného pohřebiště. Dosavadní pátrání úspěch nepřineslo, bude se v něm ale pokračovat. Foto P. Klnš

U Podbořan pátrají po masových hrobech

ALEŠ KASSAL

Podbořany/Očihov - Pátrání po poválečných masových hrobech s několika desítkami těl probíhá u Pod- v SRN. Rodák z Podbořan hradí náklady spojené s hledáním. V prostoru zvaném místopisné Element šlo podle dostupných pramenů o akt, jenž měl být odplatou, ČR jsou pohřebiště napří klad v Brně, Jihlavě, Plzn či Rakovníce. *"Naším úko lem je nalézt ostatky, vy zvednout je, provést podrob né zdokumentování. Poté s*

„Suche nach Massengrab bei Podersam": Überschrift in Deník Lučan, 15. Oktober 2003 (mit Artikelausriss); auf der Abbildung links Josef Hasenöhrl (Foto: Privatarchiv Hasenöhrl)

ihm noch aus der Pistole eine verpasst. Er sagte, dass alle sehr betrunken waren, und einer eifriger wie der andere sich bemühten zu zeigen, was sie alles können. Er war im Alter von achtzehn Jahren und dachte Gott-wer-weiß-was ich [= er] geleistet habe. Heute kann er manche Nacht nicht schlafen und bereut sehr, was er getan hat.[7]

Mir sind auch all die Namen bekannt, und im tschechischen Innenministerium in Prag lagen noch vor nicht langer Zeit sämtliche Protokolle darüber. Angeblich hat diese jemand aus Brünn (Brno) angefordert. Wenn das Ministerium aber Interesse daran hätte, so könnten sie unter diesem Kennzeichen die Akte finden: Cis. 616 taj/ 47; Prilohy 2: K výn. VII-C-12504/ taj-47-3, ze dne 14.7.1947.

Und als ich dachte, dass nun schon alles wieder gut und vorbei ist, so kamen wir im Juni 1948 nochmals ins Lager. Am 26. September 1948 wurde wieder ein Transport zusammengestellt, wir kamen wieder in Viehwaggons, die von außen versperrt worden sind, und [wo] uns gesagt wurde: „Es geht nach Sibirien." In drei Tagen wurden wir in Weipert im Erzgebirge auf LKW-Kipper Tatra 111 verladen und in den umliegenden Orten interniert. Das ganze Erzgebirge war mit Stacheldraht umzäunt und [mit] Hochtürmen versehen. Wir kamen nach Böhmisch Wiesenthal und mussten schon am dritten Tag in die Uranbergwerke St. Joachimsthal einfahren. Sogar meine 48 Jahre alte Mutter musste auf die 5. Sohle einfahren. Den Ort durften wir in erster Zeit gar nicht verlassen, und auch die Nebenorte durften nicht besucht werden. Die Grenze war in Oberbrand, wo ein Schlagbaum die Straße nach Schlackenwert und Karlsbad versperrte. Nach Karlsbad durften wir erst im Jahre 1955, nachdem uns die tschechische Staatsangehörigkeit aufgezwungen worden ist. Von Joachimsthal (Jáchymov) kamen wir dann nach Přibram, wo ich, nach zwölfjähriger Schachttätigkeit und einem Unfall unfähig einzufahren, entlassen worden bin. Nach meinem Studium war ich dann als Direktor der Firma AMATI tätig, die ich über zehn Jahre leitete, und bei der ersten Gelegenheit habe ich 1973 die Flucht in die BRD ergriffen, wo ich nun zufrieden lebe[8].

ANMERKUNGEN

1. Sokol („Falke"): national-tschechische Turnerbewegung.

2. Dělnická Tělovýchovná Jednota (DTJ) („Arbeiterturnverein"): sozialdemokratische Abspaltung von der Sokol (seit 1897).

3. Die Gemeindeverwaltung wurde nach Kriegsende teils durch Vertreter des tschechischen Staats übernommen, nämlich durch „Verwaltungskommissionen", die vom Innenministerium bestellte wurden, teils durch einen „revolutionären" Nationalausschuss. Dies war durch ein Beneš-Dekret bestimmt worden. Mancherorts usurpierten auch Einzelpersonen die Verwaltung, so in Podersam ein Josef Triska, der zuvor mit den Deutschen kollaboriert hatte. Er wurde von dem deutschen Kommunisten Josef Neubauer unterstützt, der sich danach zum Tschechentum bekannte. Die Information bezüglich Triska und Neubauer verdanken wir Josef Hasenöhrl.

4. „Der mögliche Mittäter Karel Srp aus Groß-Otschehau ist 2006 im Alter von 90 Jahren verstorben. Allerdings förderte jetzt der Reporter Pavel Polák vom Tschechischen Rundfunk ein interessantes Detail aus seiner Biographie zutage, das erklären könnte, warum Srp 1945 so rabiat auftrat. Seine Stieftochter sagte, in der Familie habe man Srp als Gestapo-Mann bezeichnet, weil der sich in der Nazi-Zeit mit den Deutschen so gut verstanden habe. Aus anderen Fällen ist bekannt, dass manches Verbrechen an Sudetendeutschen von tschechischen Kollaborateuren des NS-Systems verübt wurde, die sich so gegenüber ihren Landsleuten reinzuwaschen hofften." (Süddeutsche Zeitung, 19.1.2011)

5. Über die Massenhinrichtung in Podersam heißt es in einem geheimen Untersuchungsbericht des Staatssicherheitsdienstes Brüx vom 25. August 1947: „Im Mai 1945 wurden in Podersam und Umgebung Personen deutscher Nationalität sichergestellt, vornehmlich Angehörige der SS und SA sowie Funktionäre der NSDAP. Diese Personen kamen ins Podersamer Gefängnis sowie ins errichtete gesicherte Lager, dortselbst ohne irgendwelche Verzeichnisse und Belege, da die Durchführung, ohne Beisein von staatlichen Sicherheitsorganen, nur von laienhaften Elementen organisiert worden ist. Ende Mai 1945 kamen in das Lager Angehörige der sowjetischen Armee, angeführt von einem Offizier, welche nach einer nicht ermittelten Vorgehensweise 70 Deutsche, meistenteils Angehörige der SS, auswählten und angaben, dass sie diese wegbringen, um sie nach Russland zur Arbeit zu schicken. Die Deutschen wurden dann in Richtung Otschehau geführt, und nach örtlichen Gerüchten wurden sie beim Wald, an der rechten Seite der Straße Podersam-Otschehau, am Feldweg zirka 150 m vom Wald entfernt, auf dem Feld und zur rechten Seite des Feldweges erschossen und auf dem

Feld zur linken Seite des Feldweges in einer Grube der Größe 5 x 4 Meter vergraben. Zeugen dieses Falles konnten nicht ermittelt werden." (Untersuchungsbericht des Landesgebietsamtes der Staatssicherheit Brüx 25. August 1947, Archiv des Innenministeriums Prag, Abteilung VII)

6. Von Seiten des Bundesarchivs in Berlin wurde mittlerweile festgestellt, dass tatsächlich Nazi-Funktionäre unter den Opfern waren. Eine zufällig gewählte Stichprobe ergab, dass höchstwahrscheinlich sieben von neun ausgewählten Personen Mitglieder der NSDAP waren, unter ihnen der Bürgermeister und der Ortsgruppenleiter von Groß-Otschehau. Ein achter gehörte nach anderen Quellen der SS an, offenbar waren noch weitere SS- und SA-Mitglieder unter den 68 Toten. (Süddeutsche Zeitung 19.1.2011). Josef Hasenöhrl erinnert sich, dass zwei SS-Angehörige darunter waren, die beide beinamputiert waren. Sechs seien bei der SA gewesen.

7. „Das Massaker am Elementenwald soll nach der Schilderung sudetendeutscher Zeitzeugen seinen Ausgang am 7. Juni 1945 im Hotel Sonne in Podersam genommen haben, wo Tschechen beim Trinken zusammensaßen. Einer, aus Kladno kommend, habe gegenüber dem anwesenden Leiter des örtlichen Gefängnisses erklärt, er habe drei Jahre zuvor beim Massaker der Deutschen in Lidice (340 Tote) einen Neffen verloren, ‚gib mir hundert Deutsche dafür'. Darauf der: ‚Achtundsechzig habe ich, die kannst du haben.' Sie wurden zum Elementenwald gebracht." (Süddeutsche Zeitung 19.1.2011) Dieser Zeitzeuge war Josef Hasenöhrl, der jedoch dieser Darstellung widerspricht. Bei dem zitierten betrunkenen Tschechen habe es sich um den Ehemann seiner Cousine Josef Krejza gehandelt, der ihm später von den Vorgängen detailliert berichtet habe. Demnach wurde sein Neffe nicht in Lidice ermordet, sondern von englischen Jagdfliegern abgeschossen. „Abgeführt wurden die 68 aus dem Gefängnis von der Tschechischen Garde, die sich selbst ernannte und Krejza ihr Leiter war", teilte Josef Hasenöhrl dem Herausgeber mit.

8. Josef Hasenöhrl ergänzte jüngst seine Aussage durch die Schilderung der Vertreibung („Abschiebung"), die wir hier auszugsweise und gekürzt wiedergeben: „Die erste Vertreibung fand schon am 25. Juni 1945 in Podersam statt, als in der Kaadener Straße der erste Transport zusammengestellt worden ist. Eine Aufnahme mit den Pferdewagen und aufgeladenen Säcken zeigt den Sammelplatz vor dem Haus der Familie Liebl in der Kaadener Str. 396, die auch ihr Haus verlassen musste. Die Benachrichtigung erhielten alle Ausgewählten am Vormittag des 25. Juni mit dem Hinweis, dass Fotoapparate, Radio, Waffen, Musikinstrumente, Sparkassenbücher, Gold, Juwelen, Geldbeträge über 50 Reichsmark und alle Hausschlüssel abzugeben seien, sowie auch die komplette Wohnung oder das Wohnhaus, das mit sofortiger Wirkung vom Staat beschlagnahmt ist, und sie sich um 14 Uhr in der Kaadener Straße mit 25 Kilogramm Hausrat melden müssten. Meine Cousins Erich und Alfred, sowie alle weiteren männlichen Internierten von Podersam, die sich im Lager der Porzellanfabrik befanden, erhielten um 12 Uhr mittags die Mitteilung, dass sie sofort nach Hause gehen müssten, um ihre Sachen zusammenzupacken. Jeder wurde von einem Wachposten begleitet. Ich wartete in der Kaadener Straße mit meiner Mutter Kamilla Hasenöhrl (*1901) und Schwester Irene (*1941) so lange, bis sich der Transport mit unseren Verwandten in Bewegung setzte. Man kontrollierte zuerst die mit Namen aufgerufene Person, danach das mitgebrachte, abgewogene Eigentum (von dem sich die tschechischen Posten noch nahmen, was ihnen gefiel) und der Rest wurde auf einen Pferdewagen geladen. Auf Erichs Stiefel hatte es ein Wachposten abgesehen, er musste sie ausziehen, der Posten probierte diese sofort an und leider passten sie. So stand Erich von nun an barfuß in der Kälte. Rundherum standen viele Wachposten mit den Armbinden der Roten Garde, die nur ständig herumkommandierten, klauten und aufpassten, dass niemand fliehen konnte. Eigentlich war erst vorgesehen, zu Fuß zu gehen, danach entschied ein Wachposten, Leiterwägen vom Gutshof Hanl herbeizuholen, da die älteren Bürger es nicht schaffen würden. Nun mussten die kontrollierten Personen auf die Leiterwägen steigen und die Restlichen mit kleinen Handwägelchen mussten zu Fuß folgen. Das Ganze fing um 14 Uhr an und endete in 3 Stunden, als noch die Sonne schien. Meine Mutter, meine Schwester Irene und ich gingen nach Hause in die Parkstraße 468, wo wir noch im eigenen Haus bis 6. November 1945, 11 Uhr wohnen durften, dann wurden auch wir aus Haus und Hof vertrieben."

Vertriebenentransport am 25. Juni 1945 in Podersam, Kaadener Straße 396, vor dem Haus von Josef Liebl (Foto: Privatarchiv Hasenöhrl)

Am 3. Juni wurden wir früh durch Geschrei und Schüsse geweckt

VON HEINRICH GIEBITZ AUS SAAZ

Meine Name ist Heinrich Giebitz. Ich bin geboren am 9. November 1928 in Saaz. Meine Mutter heißt Aloisie. Mein Vater Anton Giebitz war in der Urstoffbrauerei in Saaz beschäftigt. Ich selbst habe in Saaz die Volksschule besucht – die untere Schule, also bis zur 4. Klasse – und bin dann 1938 ins Gymnasium in Saaz. Das Gymnasium habe ich bis zur 4. Klasse besucht und dann war ich eineinhalb Jahre in Duppau im Gymnasium. Von dort aus bin ich 1945 zurück nach Saaz und war dann bis ungefähr acht Tage vor Kriegsschluss in Saaz im Krankenhaus und bin am Hals operiert worden. Nach der Entlassung aus dem Krankenhaus war ich zuhause bis zum Einmarsch der Russen.

An die Zeit vorher, von 1928 bis 1938, kann ich mich eigentlich wenig erinnern. Aber unsere Straße, wo ich gewohnt hatte, war hauptsächlich von Deutschen besiedelt. Es hat drei oder vier tschechische Familien gegeben, mit denen sind wir sehr gut ausgekommen. Wir waren abends öfters – wie es in der Vorstadt so ist – vor der Haustür gesessen und haben geplaudert, ob Deutsche oder Tschechen, das war egal.

1939: Maifeier der Sudetendeutschen Partei in Podersam
(Foto: Privatarchiv)

Später habe ich dann erfahren, dass mein Vater in Saaz in der Schule war und einen Schulkollegen hatte, der Alois Haas hieß. Der hat dann später, nach dem Krieg die Geflügelfarm in Saaz übernommen, und ich war dann dort anstelle vom Lager [statt Lagerarbeit] beschäftigt. Meine Mutter war in Saaz mit einem gewissen Karl Haas in der Schule, der war dann in Saaz eine Zeitlang sogar Polizeipräfekt[1].

Ansonsten kann ich mich eigentlich wenig erinnern an diese Zeit, denn – wie gesagt – es hat keine Differenzen zwischen Deutschen und Tschechen gegeben, bis ungefähr nachdem der Masaryk, der tschechische Staatspräsident, gestorben war. Dann ist der Beneš an die Regierung gekommen. Da ist es dann etwas härter geworden. Es gab dann eine sogenannte Sudetendeutsche Partei, die SdP, die Henlein-Partei. Ich weiß nicht, ob sie radikal war oder nicht, ich kann es nicht sagen, ich war zu jung. Aber da sind dann vom Beneš, dem tschechischen Staatspräsidenten, sehr viele Tschechen nach Saaz gekommen, die die höheren Dienststellen besetzt haben. Und da ist es dann, ich will nicht sagen härter geworden, sondern es hat dann leichte Differenzen zwischen Deutschen und Tschechen gegeben. Denn wenn ein Deutscher auf eine Behörde gekommen ist, war oft ein Tscheche da, der nur tschechisch gesprochen hat und nicht deutsch. Und dann fingen diese leichten Differenzen schon an. Aber nach der Besetzung 1938 durch die Deutsche Armee hat sich eigentlich alles wieder beruhigt, und die Tschechen, die bei uns in der Straße gewohnt haben – das war die Mariengasse in Saaz – sind alle da geblieben und haben weiter in Saaz gelebt, und es hat auch weiterhin mit ihnen keine Differenzen gegeben.

Das war so bis zu dem Tag, als die Russen gekommen sind. Auch da war es eigentlich noch ziemlich ruhig, aber am 1. und 2. Juni sind die Russen abgezogen, und dann haben Tschechen – ich weiß nicht ob es die Armee war (es hieß: Svobodisten) oder war es die Regierung – die haben dann das Ganze übernommen, und gleich am 3. Juni wurden wir früh praktisch durch Geschrei und Schüsse in der Straße geweckt, und es mussten alle männlichen Einwohner ab 16 Jahre zum Marktplatz. Es hieß, nichts mitnehmen, nur rauf, es ist ein Appell. Und als wir dann

die Straße entlang gingen, war überall tschechisches Militär, Maschinenpistolen, Gewehre, und es gab bereits Schläge usw. und das Ganze ging von uns aus bis zum Marktplatz herauf. Also ich habe mindestens 10-15 Schläge abbekommen. Einmal mit dem Knüppel, einmal mit der Hand, einmal mit der Faust. Es war eigentlich nicht so schlimm, denn ich war jung, ich bin schnell gelaufen. Und am Marktplatz droben war dann alles voll von Deutschen. Die mussten aufgestellt werden, so in einem Karree, in einem Block, und wir waren auch dort gestanden.

Wir dachten, jetzt gibt es einen Appell usw. und dann hat es plötzlich drüben beim Branka-Tor – da sind wir auch raufgekommen – Schüsse gegeben, und die nächsten, die gekommen sind, haben gesagt, da wurde einer erschossen. Ich habe das selber nicht gesehen, aber die Schüsse haben wir gehört. Von der anderen Seite, wo es runter ging zum Bahnhof und die Straße davor, kam dann ein Deutscher und der hat irgendeine Frage gestellt, was er soll. Und in dem Augenblick hat ein Tscheche die Maschinenpistole genommen und hat ihn angeschossen. In die Magengegend. Er lag dann dort auf dem Platz. Wie wir angetreten waren in dem Dreieck oder Viereck mit einer offenen Seite, da lag er. Dann kam ein anderer mit Motorrad und Beiwagen und ist über den Verletzten drübergefahren. Er hat immer noch gelebt, er hat gejammert, und der ist dann mit dem Tritt, also der Fußstütze des Motorrads ist er hängen geblieben und hat bei dem Verletzten die Innereien, die Gedärme, herausgezogen, einen Meter oder zwei. Dann ist er mit seinem Motorrad stehen geblieben und hat das Zeug mit dem Fuß heruntergestoßen. Der andere hat sich dann nicht mehr gerührt.

Plötzlich hieß es Abmarsch. Wir sind dann marschiert. Es waren zwei Säulen. Eine ging über die Lastenstraße, unsere Säule ging übers Priestertor runter Richtung Kettenbrücke. Dort unten ist dann der zweite Trupp, der über die Lastenstraße marschiert ist, wieder mit uns zusammengekommen. Wir sind dann weiter in der Richtung marschiert, Richtung Postelberg. Wir wussten nicht, wo es hingeht. Da unten sind Bahngleise, und es ist ein Rangierbahnhof gewesen. Wir dachten, wir werden irgendwie verladen und werden abtransportiert. Sie wissen, was da so gesagt wird, es heißt, na ja, jetzt marschieren wir halt nach Sibirien, oder irgendwas. Aber es ging dann zu Fuß – zweimal oder dreimal wurde Halt gemacht, da habe ich dann gesehen, dass so ein Steinhaufen da war, mit Schottersteinen am Rand, dort ist wieder einer zusammengeschlagen worden, warum weiß ich nicht – Richtung Postelberg. In Postelberg wurden wir dann in die Kaserne geführt. Unmengen Menschen, alles was an männlichen Einwohnern von Saaz da war, war dann dort. Wir lagen am Hof [im Hof auf dem Boden], es war Sonntag, der 3. Juni, und wir lagen bis 4. Juni draußen.

In dem Hof links vom Eingang waren die Kasernengebäude, rechts waren Splittergräben [Schützengräben]. Wir haben uns dann dort auf die Splittergräben am Rand hingesetzt. Dann wurde auf einmal geschossen, warum weiß ich nicht, ich weiß auch nicht, ob die Schüsse in die Menschenmenge gingen oder nicht, oder ob es Warnschüsse waren. Ich bin dann in den Graben gesprungen, und da kam neben mir aus der dünnen Erdschicht eine Hand hoch. Also waren in diesen Splittergräben – sie waren nur noch etwa sechzig Zentimeter hoch – bereits Leichen eingegraben. Ich bin dann so schnell es ging aus dem Graben herausgesprungen.

Heinrich Giebitz
(Foto: Förderverein Saaz)

Abends wurden wir dann in die Pferdestallungen hineingetrieben. Ich war nicht in der Stallung drin, sondern war noch in dem Durchgang, wo es zur Stallung hineingeht. Und dann gab es ein paarmal in der Nacht die Befehle „aufstehen", „niederlegen", „aufstehen", und der eine Posten hat geschrien „auf", der andere „nieder", dann haben sie Angst gehabt, auf jeden Fall ist dann wieder hineingeschossen worden. Neben mir wurde ein Mann am Knie angeschossen. Er war dann draußen gelegen. Ich habe ihn gekannt, es war ein gewisser Baumeister, ich glaube Heinzel. Der war dann draußen gelegen, und den haben sie dann am nächsten Tag erschossen. Sein Knie war kaputt, ich habe das Knie gesehen, das war 20-25 cm dick angeschwollen, alles voller Blut. Dann wurde noch ein paarmal hereingeschossen, ob dabei noch mehr verletzt wurden, weiß ich nicht. Das war der 4. Juni.

Am 4. Juni waren wir immer noch draußen am Hof gelegen, dann wurde aussortiert. Alles, was SA, politische Leiter, Zellenleiter, Blockleiter von der NSDAP waren, wurden aussortiert und weggeführt. Dazu möchte ich nur sagen: Die, die anno dazumal politische Leiter waren, Zellenleiter oder Blockleiter von der NSDAP, das waren fast nur alte Männer. Sie waren nicht mehr eingezogen worden, weil sie zu alt waren. Aber die sind ja nur rumgegangen und haben den Frauen die Mitteilungen gebracht, dass ihr Sohn oder ihr Mann gefallen ist. Das waren keine Nazis. Arme Leute, würde ich sagen. Und die wurden dann aussortiert und weggeführt.

Es kam die nächste Nacht, wir waren wieder in der Unterführung drin, und am 5. Juni wurden dann fünf junge

Buben gebracht, ich schätze so 13 bis 14 Jahre. Es hat einmal geheißen, die wären fortgelaufen, die wollten flüchten. Das wurde von den Tschechen so behauptet. Dann hieß es wieder, dass die Buben aufs Nachbargrundstück rüber wären und Äpfel klauen wollten. Auch möglich, ich weiß es nicht, aber Hunger hatten wir alle, denn bis dahin hat es nichts zu essen gegeben. Die Buben wurden dann drüben an die Kasernenwand gestellt, und dann hat der Lagerleiter, ein gewisser Marek, verkündet, jedem, der nicht folgt und der nicht das tut, was befohlen wird, geht es so, wie diesen Kindern. Denen wurden die Hosen ausgezogen, und die wurden dann geschlagen. Denen ist das Blut die Beine heruntergelaufen. Nach einer Weile kam einer in Uniform mit fünf Mann, und die haben Aufstellung genommen und auf den Befehl „Feuer" haben sie auf die fünf Buben geschossen. Zwei waren sofort tot, einer, der war angeschossen – wo haben wir nicht gesehen –, der ist auf die Schützen zugelaufen und hat gebettelt: „Ich will zu meiner Mutter." Und dann haben sie wieder geschossen und die restlichen drei auch noch erschossen. Es wurden dann Deutsche herausgesucht, und die haben die Kinder fortgetragen, wahrscheinlich begraben.

Am nächsten Tag, den Donnerstag, wurde verkündet, alle zwischen 16 und 18 Jahren können sich melden. Da wurden auf dem Kasernenhof zwei oder drei Tische aufgestellt, und dann saßen fünf oder sechs Mann dahinter, und dann wurde jeder gefragt, ob er bei der Hitlerjugend war. Wir haben dann ja gesagt, denn Hitlerjugend war keine freiwillige Sache, sondern Muss. Ich kann Ihnen Saazer Tschechen nennen, die auch bei der Hitlerjugend waren. Und ich war z. B. in der Zeit bei der Hitlerjugend beim Fähnlein 18, da war ein netter Fähnleinführer da, und dann wurde ich versetzt zu Fähnlein 16, und da bin ich zwei- oder dreimal, weil es mir dort nicht gefallen hat, nicht hingegangen. Da wurde man von der Polizei zum Dienst geholt. Na ja, wir haben uns dann auf dem Kasernenhof gemeldet. Man hat uns gefragt, ob wir Tschechisch lernen wollen. Wir haben dann „na ja" gesagt, „es wird uns wohl nichts anderes übrig bleiben". Wir haben sogar 1938 vier Wochen Tschechischunterricht gehabt, bevor die Deutsche Besatzung gekommen ist.

Wir waren 39 Buben, das weiß ich noch genau. Wir wurden dann von einem Posten abgeführt und wurden gegenüber vom Eingang des Kasernenhofes, dort war ein Verhau, dort waren zwei hintere Räume, dort wurden wir hingeführt und von den Posten in einen Raum hineingestoßen. In dem Raum waren ungefähr 200 Männer drin. Stehend, sie konnten sich nicht legen, sie konnten sich nicht setzen. Es war unheimlich heiß, es war nur ein ganz kleines Fenster drin. Es war so etwas ähnliches wie vielleicht ein Schweinestall. Dort wurden wir mit hineingepfercht. Die Männer, die dort drin waren, die haben furchtbar ausgesehen. Blutend, zerschlagen, zwei oder drei haben durchgedreht, der eine hat sich ausgezogen und gesagt, er sei eine Ballerina, eine Ballett-Tänzerin. Er hat dann getanzt. Die anderen haben versucht zu singen. Sie haben angefangen, die Wacht am Rhein zu singen. Dann sind andere gekommen und haben gesagt, dass jetzt Schluss sei. Die haben dann die zusammengeschlagen, weil der tschechische Posten gesagt hat, wenn keine Ruhe herrscht, wirft er eine Handgranate hinein. Man konnte in dem Raum also nur stehen, nicht sitzen, es war heiß drin, kein Wasser, gar nichts. Es war grausam. Wir waren über Nacht dort drin. Drei oder vier Männer waren tot. Sind sie gestorben? Sind sie von den anderen, die dort drin waren, erschlagen worden? Sind sie an den Verletzungen gestorben? Denn ich habe einen Mann gesehen, dessen Gesicht war schräg gestellt; sein Kiefer war gebrochen. Die Zähne hingen heraus. Bei einem anderen war der Kopf eine einzige blutige Masse. Die Haare und das Blut war alles im Gesicht. Er war dann auch tot.

Am Freitag früh wurde das Tor – es war eine breitere Tür, eine Doppeltür – aufgemacht, und dann wurden wir 39 herausgeholt. Nur wir Jugendlichen. Wir wurden dann vorgeführt und mit Schubkarren und Mistgabeln mussten wir die Pferdeställe – da waren etwa zwanzig Zentimeter Pferdemist drin und Stroh – ausräumen, aufgabeln und rüberfahren und alles dorthin schieben, wo die Splittergräben waren. Teilweise in die Splittergräben rein, teilweise auf der anderen Seite der Splittergräben auf einen Haufen laden. Und als wir das machten, haben wir gesehen, dass die Männer, die auch in dem Raum waren, herausgeführt wurden. Sie wurden aber nicht durch den Kasernenhof geführt, sondern hinten an diesem niederen Gebäude vorbei. Es hat dann dort hinten, was man noch gesehen hat, Schläge gegeben, es hat Schüsse gegeben. Auf alle Fälle habe ich einen der Leute gekannt, es war ein gewisser Schneider (er war Schuster), die anderen waren mir unbekannt. Es waren alles ältere Leute. Und dieser Schneider – das weiß ich – ist dann in Postelberg erschossen worden. Er wurde auch mit den anderen rausgeführt, um die Ecke herum. Soviel ich weiß, ist von denen keiner mehr zurückgekommen.

Wir selbst wurden dann – nachdem die Stallungen ausgemistet waren – von drei oder vier Berittenen nach Saaz zurückgetrieben. Teilweise im Dauerlauf, teilweise langsam, hie und da hat es dann noch einmal einen Schlag gegeben, aber das war nicht das Schlimmste. Vorher haben wir noch schwarzen Kaffee und das erste Brot bekommen. Ein Viertel von so einem Zwei-Kilo-Brot würde ich sagen. Das wurde auseinandergeschnitten und jeder hat so ein Viertel bekommen. Dann sind wir nach Saaz ins Schützenhaus gekommen.

Dort waren wir oben im Schützenhaussaal gelegen und wurden zur Arbeit eingeteilt. Ich hatte irgendwie das Glück, dass ich mit einem Freund auf die Geflügelfarm kam, wo sich dann herausgestellt hat, dass die ein Alois Haas übernommen hat. Ich hatte ja schon gesagt, dass das ein Schulfreund meines Vaters war. Bei dem habe ich dann gearbeitet. Wir haben schwer gearbeitet, wir haben teilweise Umzüge gefahren. Wenn neue Tschechen gekommen sind, die sich in eine Wohnung einquartiert haben, wo ihnen die Möbel nicht gefallen haben, dann haben sie einfach aus einem anderen Haus die Möbel holen lassen, und die haben wir gefahren und transportiert. Mit zwei Pferden am Fuhrwerk. Dann haben wir wieder die Tiere auf der Farm versorgt, dann haben wir die Felder bestellt, die Herr Haas hatte oder bekommen hat. Wir haben wirklich schwer gearbeitet, aber wir haben zu essen bekommen. Hie und da, wenn Herr Haas schlecht aufgelegt war, hat es einmal einen Tritt gegeben, aber es war nicht schlimm. Später kamen dann seine Frau und der Sohn, und da haben wir teilweise sogar mit bei ihm am Tisch essen dürfen. Nicht jeden Tag, aber wenn er gut gelaunt war. Das ging dann so bis Anfang Februar.

Anfang Februar wurden wir zurückbestellt in die SS-Kaserne [2], und von dort aus hieß es – mein Vater war auch bereits in der SS-Kaserne –, wir kommen zu einem Transport. Da wurden wir runtergeführt in eine Gaststätte „Frosch", die war unten am Gaswerk bzw. in der Nähe vom Gaswerk. Da wurden wir dann noch einmal durchsucht. Ich hatte nichts, nur das, was ich anhatte und eine Art Brotbeutel, da war ein altes Hemd drin und eine Hose und ein paar Schuhe. Das hatte ich vom Herrn Haas als Arbeitskleidung bekommen. Dann wurden wir zum Bahnhof geführt und von den Tschechen in Viehwaggons geladen. Das hat – schätze ich – eine halbe Stunde bis eine Stunde gedauert. Plötzlich war kein Tscheche mehr da, sondern russisches Militär. Die sind dann auch wieder weggegangen, und wir standen am Bahnhof und wussten nicht, was los ist. Wir sind dann ausgestiegen; es hat sich keiner um uns gekümmert. Wir sind frei, wo sollten wir hin, wieder zurück? Wir sind dann wieder in die SS-Kaserne raufmarschiert.

Wir waren dann bis 14. oder 15. Februar dort. Dann ging es wieder runter, wieder zum Bahnhof. Dort wurden wir dann verladen und über Furth im Wald nach Bayern transportiert. Mein Vater war in der Zwischenzeit in Kladno im Kohlenschacht eingeteilt zur Arbeit. Aber er war Kriegsbeschädigter vom Ersten Weltkrieg. Er hatte den linken Arm steif. Dieser Arm ist dann in Kladno dort unten angeschwollen wegen der schweren Arbeit. Er wurde dann nach Saaz entlassen; hat Papiere bekommen und musste sich in Saaz beim *národní výbor* [Nationalausschuss] melden. Die haben dann festgestellt, dass die Papiere so ausgestellt sind, dass er wieder heim nach Saaz in seine Wohnung könnte. Aber die Wohnung – es war alles besetzt. Er hat sich das angeschaut, ist wieder zurück und hat gesagt, dass die Wohnung besetzt ist. Dann hat man ihn in die SS-Kaserne geschickt.

Ehemalige SS-Kaserne in Saaz (heute Pražská ulice), 1945
Internierungslager für Deutsche (Foto: Förderverein Saaz)

Meine Mutter war in der Zwischenzeit am Land draußen zur Landarbeit. Ich weiß nicht, in welchem Dorf. Sie kam dann wieder zurück und war in Saaz in der Nähe der Schwimmschule, das war am Mühlgraben, in einer Art Arbeitsdienstbaracke. Da war ein Teil des Frauenlagers. Sie hat dann bei einer Gärtnerei in der Stankowitzer Straße gearbeitet. Wir haben uns dann alle wieder getroffen am 14. oder 15. Februar am Bahnhof. Wir wurden also zusammengeführt und wurden dann zusammen mit Viehwaggons nach Bayern ausgesiedelt.

Das war eigentlich alles.

Eine Familie Wittmann, das weiß ich genau, die haben genau uns gegenüber gewohnt. Drei Häuser weiter weg war eine Familie Masný, die hatten eine Wäschemangel – die sind dort geblieben, die haben ihre Wäschemangel weiterbetrieben. Die Wittmanns, das war bereits ein Pensionist oder Rentner, die haben dort weiter gewohnt, und es hat keine Differenzen gegeben. Einer, es war kein Tscheche, es war ein Kommunist, der musste drei oder vier Tage gehen und musste die Gaslaternen abends anzünden und früh wieder ausdrehen. Das war seine Strafe. Später wurde das irgendwie abgestellt. Ich weiß nicht, eventuell ging das dann wieder automatisch durch das Gaswerk. Auf jeden Fall war das seine Strafe. Also wie gesagt, ein deutscher Kommunist. Der hat auch weiter dort gelebt, hat dann auch eine Arbeit bekommen, so viel ich weiß in der Telatko-Fabrik, das war eine Drahtseil- oder Drahtfabrik. Er war praktisch auch unbehelligt.

Die Tschechen, die nach 1938 aus freien Stücken dort geblieben sind, denen ist nichts geschehen. Wir haben mit denen weiter geplaudert, denen ist nichts passiert. Es sind natürlich andere freiwillig fort – oder wurden sie ausgewiesen? Das weiß ich nicht. Ich glaube aber, dass die meisten freiwillig fort sind. Es waren viele Saazer Tschechen dabei [darunter], in Saaz geboren, aber die hatten Frauen, die waren aus der Tschechei, anno dazumal, es war ja das Protektorat. Und die hatten Frauen, die wieder rüber sind.

Ich hatte einen Großvater, der hat in Újezd gelebt, das ist bei Prestice, hinter Pilsen irgendwo, und das war der einzige Deutsche in dem ganzen Dorf. Wir waren einmal bei ihm zu Besuch. Der hatte dort Bienenzucht, hatte einen Garten, hat fließend tschechisch gesprochen und seine zweite Frau war eine Tschechin aus dieser Gegend dort. Bei dem hat es mit den Tschechen praktisch keine Probleme gegeben. Aber er wurde 1945 – ich kann es nicht beschwören, es wurde erzählt von einer Bekannten, die in Cistá gewohnt hat, sie hatte eine Gastwirtschaft – aufgehängt. Weil er der einzige Deutsche war. Obwohl es das ganze sogenannte „Dritte Reich" hindurch keine Probleme gegeben hat. Wir waren dort bei ihm. Er ist mit den Tschechen auf die Jagd gegangen, sie waren abends in der Gastwirtschaft zusammen gesessen. Als wir zu Besuch waren, waren wir auch dabei.

Ich würde sagen, es hat ganz, ganz wenige, wenn nicht sogar gar keine Probleme gegeben zwischen Tschechen und Deutschen, sowohl in dem Protektorat als auch bei uns daheim [im Sudetengau]. Herr Dr. Neu – ich glaube, das war ein tschechischer Jude – hat weiter praktiziert. Herr Dr. Feigl, das war ein Kinderarzt, war – glaube ich – auch ein tschechischer Jude in Saaz, hat weiter praktiziert. Diese beiden waren Ärzte, die mitten in der Nacht gekommen sind, wenn sie gebraucht wurden. Ich würde sagen, die waren netter, freundlicher, höflicher und zuvorkommender als die deutschen Ärzte, die dort waren. Die sagen ja, dass keiner da ist, wenn ein Hausbesuch gefordert wird. Aber, wie gesagt, Probleme mit Tschechen hatten wir selbst in unserer Straße nicht und die Tschechen mit uns auch nicht.

ANMERKUNGEN

1. Zu Karl Haas siehe u. a. S. 28 , 31 und 130.
2. Die ehemalige Saazer SS-Kaserne war zum Internierungslager für Deutsche umgewidmet worden.

„Gebt Eure Uhren her, ihr werdet nie mehr welche brauchen"

VON PETER KLEPSCH AUS SAAZ

Mein Name ist Peter Klepsch, ich bin am 10. Juli 1928 in Saaz geboren. Mein Vater war Hopfenhändler und gehörte zu den damals wohlhabendsten und einflussreichsten Saazer Bürgern. Er ist aber schon 1936 gestorben. 1938 habe ich den Einmarsch der deutschen Truppen und auch den Stab der besetzenden ersten deutschen Fahrzeugdivision erlebt und kennengelernt. Eines meiner ersten Erlebnisse aus dieser Zeit war, dass der kommandierende deutsche General zu meiner Mutter wörtlich sagte: „Gnädige Frau, glauben Sie nicht, dass Sie befreit worden sind. Sie sind nur von einer Traufe in die andere geraten."

Und ich muss dazu sagen: Eigentlich die Bekanntschaft mit diesem General, die auch über die Besetzung hinausging damals, hat in unserer Familie die Schattenseiten des Hitler-Regimes gezeigt und dazu geführt, dass mein Bruder und meine Mutter und dann später mit zunehmender Reife auch ich das Damalige, den Nationalsozialismus ablehnten. Das endete schließlich darin, dass ich verhaftet wurde als Flak-Helfer in Brüx und ins Gefängnis kam, weil ich einmal Äußerungen getan hatte, die den Nazis nicht gefallen haben, dann zweitens drei Elsässern – französischen Kameraden – zur Flucht verholfen habe, zur Desertation, und drittens weil man dem kommandierenden General meines Bruders bereits vorwarf, am 20. Juli. beteiligt gewesen zu sein, und mein Bruder war sein Adjutant. Das heißt, man hat uns der Mitwisserschaft verdächtigt und mich auch. Ich war dann bis zum letzten Kriegstag im Brüxer Gefängnis und bin mehrmals von der Gestapo verhört worden. Am letzten Kriegstag sollte das gesamte Gefängnis nach Westen evakuiert werden mit allen Insassen. Der Weg ging über Saaz, und ich bin kurz vor Saaz in Schießelitz geflohen und bin nach Hause gekommen noch am Abend vor der bedingungslosen Kapitulation Deutschlands.

Amerikanische Panzer rollen in Pilsen ein (Foto: Bundesarchiv)

Am nächsten Morgen wurde ich durch Geräusche geweckt, und meine Mutter fragte: „Sag mal, sind das Amerikaner oder Russen?" Und da hab ich gesagt: Das sind Russen. Denn meine Mutter hat immer gehofft, dass noch Amerikaner nach Saaz kämen, die ja nicht mehr weit waren – bis in Karlsbad –, und die nächsten drei Wochen standen ganz im Zeichen der russischen Besetzung, wobei ich sagen muss, dass meine Familie unter den Russen wenig zu leiden hatte.

Peter Klepsch aus Saaz (Foto: Förderverein Saaz)

Nach drei Wochen zogen die Russen plötzlich ab, das war an einem Freitag. Da sind die russischen Soldaten plötzlich aus Saaz verschwunden, und die ganze Stadt war voll mit tschechischen Uniformen, und es liefen bereits Gerüchte in der Stadt, dass in Postelberg die Leute alle verschwunden sind. Das war am Samstag. Und am Sonntagmorgen um neun Uhr wurde ich von meiner Schwester aus dem Bett geholt, sie sagte: „Es sind Soldaten da, du musst auf dem schnellsten Weg auf den Ringplatz kommen. Alle deutschen Männer von zwölf bis 65 Jahren haben sich unter Drohung der Todesstrafe dort einzufinden." Wir sind dort aufmarschiert, und zwar in zwei Kolonnen. Der damalige Hauptplatz der Stadt war durch ein Wasserbecken geteilt, das vom Luftschutz zu Löschzwecken angelegt wurde. Es waren also von Anfang an zwei Kolonnen, links und rechts der Dreifaltigkeitssäule angeordnet. Was ich als erstes sah, das war ein Mord an einem Postbeamten namens Gansl. Der kam durch die Liebotschaner Pforte [sog. „Branka-Tor"] herauf, anscheinend zu spät oder hat irgendeine Bemerkung gemacht. Man hat ihn sofort totgeschossen, und irgendein junger Mann mit Motorrad ist dann über ihn hin- und hergefahren. Das Schrecklichste war, dass sich in den Speichen des Rades das Gedärm des unglücklichen Mannes verwoben hat. Es war ein grässlicher Anblick, und das Allerschlimmste war, der Mann war ein kleiner Postbeamter, war eigentlich in der ganzen Stadt als alter Sozialdemokrat und überhaupt nicht als Nazi bekannt. Das war der erste Schock, den wir hatten, und wir wurden dann – soweit ich mich erinnern kann – in zwei Kolonnen abgeführt. Meine Kolonne zum Bahnhof. Wir mussten dort eine Weile warten, gingen dann hinter dem Bahnhof unter den Geleisen, dort war ein Durchbruch

Richtung Stankowitz, da war ein Feldweg und oben, wo heute der Autohof ist, das war damals leer und unbebaut und auf dem Hügel mussten wir warten, bis die nächste Kolonne kam, und unsere Posten haben gesagt: „Gebt Eure Uhren her, ihr werdet nie mehr welche brauchen."

Da warteten wir, bis die nächste Kolonne anmarschierte, und wir sind dann in Sechserreihen unter Bewachung von berittenen Soldaten nach Postelberg geführt worden und kamen dort erst am Nachmittag an. Die Stadt machte für mich einen geisterhaften Eindruck, sie war völlig leer, es war kein Mensch auf der Straße, und wir wurden dann

Postelberg, alte Reiterkaserne heute (Foto: Förderverein Saaz)

in die Kaserne und auf den Kasernenhof geführt, und dort hieß es: „Setzt Euch." Wir mussten uns niedersetzen, und dann hat sich eigentlich am Rest des Sonntags – es kamen immer wieder Kolonnen, auch von den Dörfern – nicht viel bewegt. Nachts mussten wir auf dem Pflaster schlafen, so wie wir waren, wie wir kamen; viele im Sonntagsanzug, denn es war ja Sonntag, der 3. Juni.

Am nächsten Morgen kam ein Kommando „Aufstehen". Und wir sind aufgestanden, und in dem Moment schossen zwei oder drei Leute von der anderen Seite mit Maschinenpistolen in unsere Gruppe hinein. Ich habe das nachher erfahren ... [An dieser Stelle kommt es zu einer Unterbrechung, und Peter Klepsch wiederholt danach einen Teil seiner Erzählung:]

Am Sonntagnachmittag sind wir in Postelberg – einer Geisterstadt – angekommen. Die Stadt war völlig leer. Wir wurden in die Kaserne geführt und dort aufgefordert, uns auf den Boden zu setzen, auf das Pflaster, und nachts auch auf diesem Pflaster zu schlafen. Ereignet hat sich an diesem Tag nichts Bemerkenswertes, außer dass wir natürlich Angst und Zweifel wegen unseres Schicksals hatten. Am Morgen kam dann das Kommando „Aufstehen", das von einem Teil der Wachen überhört wurde, die jetzt fürchteten, dass wir aggressiv werden könnten und dann mit Maschinengewehren in uns hineingeschossen haben. Da gab es den ersten Toten und es gab auch Verwundete, u. a. meinen Nebenmann oder Fast-Nebenmann, den Baumeister von Saaz, der einen Bauchschuss bekam.

Am Montag, den 4. Juni mittags kamen Lastwagen aus Saaz und holten die Beamten der tschechischen Versorgungsbetriebe und die Arbeiter der tschechischen Versorgungsbetriebe ab und holten auch Ärzte ab, und alle Männer, die jüdische Frauen hatten, durften auch mit diesen Lastwagen nach Saaz zurück.

Am Montagabend mussten wir alle in Kolonnen um den Platz laufen und wurden gezwungen, nationalsozialistische Lieder – oder das, was man für nationalsozialistische Lieder hielt – zu singen, und wer nicht richtig lief und richtig sang, bekam die Peitsche zu spüren. Ich erinnere mich noch, dass ich mit einem Schulkameraden meinen Englischlehrer untergehakt hatte, der mit einem Beinschuss aus dem Krieg kam und nicht laufen konnte und natürlich den Schlägen besonders ausgesetzt war.

Am Dienstag, den 5. Juni morgens begann noch einmal eine Durchsuchung aller. Da wurden kleine Tische gebildet, und da musste man kolonnenweise aufgeteilt vorbei und den Oberkörper frei machen, ob SS-Abzeichen drauf waren, und man hat uns dann alles weggenommen, was wir hatten. Die Uhren und das Geld in der Masse schon vorher am Sonntagnachmittag, aber u. a. auch die Taschenmesser. Ich habe mein Taschenmesser behalten, weil der Junge, der mich untersuchte, mich persönlich kannte und mich mit den Worten „Dich kabs ich net aus!" [Dich plündere ich nicht aus!] passieren ließ. Dadurch habe ich mein Taschenmesser noch; ich trage es heute noch als Talisman. Das hatte ich damals in der Tasche und ich habe es seitdem in meiner Tasche behalten als Glücksbringer, weil ich eben dem, was dann folgte, entkommen bin.

Am darauf folgenden Tag wurde aufgerufen, dass sich die Deutschen in Gruppen aufzustellen hatten. Das waren mehrere Gruppen, das fing bei der SS an und endete bei den Antifaschisten. Und ich habe mich dorthin gestellt aufgrund meiner vorhin schon geschilderten politischen Verfolgung. Wir durften dann auch den Abend im Freien im Hof verbringen. Die übrigen wurden in die Kaserne gepfercht in einzelne Räume und mussten die Nacht fast ohne Luftzufuhr im Stehen verbringen. In derselben Nacht noch habe ich – weil ich ja im Freien lag – die erste Kolonne beobachten können, die zum Erschießen geführt wurde. Da war u. a. ein guter Bekannter, Herr Dr. Emanuel Wurdinger, damals Vorstand der Saazer bürgerlichen Brauerei, Duzbekannter von mir, dabei. Ich konnte über den Stacheldrahtzaun fragen: „Wohin?" Da hat er auf den Himmel gedeutet. Da war mir klar, was passiert.

Ich war bis Donnerstag dort; wir haben nichts zu essen und zu trinken bekommen. Ich habe im Freien gelegen. Die Leute, die in den Kasernengebäuden eingepfercht waren, haben mehr zu leiden gehabt. Am Mittwoch haben wir dann die erste Verpflegung bekommen. Für 15 Mann ein Brot. Wasser mussten wir uns aus einem Splitterschutzgraben schöpfen, in dem nicht nur Kaulquappen waren, sondern plötzlich die Finger eines Toten auftauchten. Am Mittwoch wurden auch die ersten Erschießungen nicht in der Nacht, sondern auch am Tag am Kasernenhof durchgeführt, u. a. fünf dreizehnjährige Buben, die versucht hatten, zu fliehen. Das heißt, sie haben sich in ein Arbeitskommando eingereiht, wurden aber entdeckt, dass sie nicht dazugehörten. Der Herr Marek, der als ortsansässiger Tscheche aus Postelberg für die Soldaten als Dolmetscher und auch als Informationsperson diente, wollte die Buben peitschen lassen, er ließ sie auch peitschen. Sie wurden alle auf den nackten Rücken mit Peitschen geschlagen, und dann kam der Kommandant der tschechischen Truppen, Hauptmann Černý und hat gesagt, die Buben werden erschossen. Das hat Marek verdolmetscht. Wir mussten uns alle niedersetzen, angesichts des Erschießungskommandos. Marek hat gesagt, bei der geringsten Missfallenskundgebung wird – es waren zwei MGs noch aufgestellt – in euch hineingeschossen. Und dann hat man die fünf Knaben erschossen, mit einem Schützen pro Buben. Nicht mit Maschinenpistolen, sondern mit Gewehren. Es hat eine Weile gedauert, bis der letzte tot war. Ich erinnere mich noch an den einen, er hatte einen Halsschuss, da kam mit den letzten Herzschlägen das Blut noch in Fontänen heraus. Einer schrie nach der Mutter, und von einem saß der Vater drei Reihen vor mir und sah das mit an.

Dann ist nicht weit von mir der erste von uns verrückt geworden. Er ist plötzlich aufgestanden, es war ein Graveur, den wir gut kannten, und fing an zu tanzen. Ein zweiter fing an, sich auszuziehen. Dann war der Hauptmann Langer da, Vater eines Schulkameraden von mir, der dann sagte: „Herr Kommandant", – er ging zum Marek, weil er Deutsch verstand – „ich war deutscher Offizier, was hier geschieht, verstößt gegen die Genfer Konvention. Ich muss Verwahrung einlegen und ich bitte darum, machen Sie mit mir ein Ende, ich möchte erschossen werden." Da hat der Marek geantwortet: „Sie wollen einen Gnadenschuss?" Da hat der Hauptmann Langer gesagt: „Ja." Dann ist er in meiner Gegenwart durch Genickschuss getötet worden. Ich habe ihn begraben. Mein Freund Heiner Giebitz, der nachher mit vernommen wird, hat mitgegraben. Wir haben dann auch die restlichen Toten des Tages – es wurde ständig geschossen – in den Splitterschutzgraben geworfen, aus dem wir vorher das Wasser geschöpft haben. Nachts gingen die Erschießungen weiter; man hat manchmal Stöße von Maschinenpistolen gehört.

In der Nacht zum Donnerstag wurde auch die antifaschistische Gruppe in die Kaserne gepfercht, vermutlich damit wir nicht Zeugen der Hinrichtungen wurden. Wir waren froh drüber, weil wir uns sagten, wenn man uns sozusagen aus dem Geschehen heraushält und uns nicht zu Mitwissern macht, werden wir überleben. Das war unser Gedanke. Ich wurde dann in einen Raum gepfercht, der schon voller Menschen war und keine Luftzufuhr hatte. Vor allem die, die herzkrank waren, bekamen Probleme. Es sind eine ganze Reihe Leute mental außer Tritt gekommen, und ein Freund von mir machte mich aufmerksam,

Postelberg, alte Reiterkaserne heute (Foto: Förderverein Saaz)

dass in dem Raum ein Schalter, eine Durchreiche in die danebenstehende Küche war. Wir sind durch diesen Schalter in die Küche gekrochen. Da waren Kochapparate gestanden mit Wasserzufuhr und wir waren froh und haben uns in die Apparate hinein gesetzt, haben an dem Wasser unseren Durst gelöscht. Dann hat das die Wache gemerkt und hat gesagt, wir müssen hier raus, sonst schießen sie. Wir sind aber nicht rausgegangen, weil wir Angst hatten, wenn wir rauskommen, werden wir erschossen. Wir haben uns im Kochkessel versteckt. Daraufhin hat man Handgranaten hineingeworfen und ich habe den Splitter einer Handgranate hier ins Fleisch – Gott sei Dank – eine Handbreit oberhalb des linken Knies bekommen. Der Splitter ist dann herausgeeitert, er war wie eine Nadel scharf, hat mich aber gottseidank beim Gehen nicht behindert.

Am nächsten Tag durften alle, die politisch völlig neutral waren, nach Saaz zurück. Darunter auch ich. Man hat vorher die nicht marschfähigen noch erschossen in meiner Gegenwart und hat unterwegs diejenigen, die nicht gehen konnten, erschossen, u. a. auch den Pater Max, Guardian des Saazer Kapuzinerklosters, in Sichtweite. Er konnte nicht mehr weiter marschieren. Man hat zu ihm

Kříž-Villa in Saaz, heute Zeyerova 344 (Foto: Förderverein Saaz)

gesagt: „Pater, wir werden Sie mit dem Auto fahren." Aber dann hat man ihn erschossen; es soll auf Befehl des eigentlichen Schuldigen, des Herrn Zícha, geschehen sein.

Kurzum, ich kam dann am Donnerstag nach Saaz zurück, war dort drei Tage in einem Saazer Arbeitslager, bis mich ein Tscheche aus Stankowitz, der Vorsitzende des *Národní výbor* [Nationalausschuss], wissen ließ, er schicke einen Posten, der Arbeiter für eine sehr schwere und riskante Arbeit sucht. Ich möchte mich da melden. Und noch ein paar gute Freunde mitnehmen, einer von den zweien, ein dritter ging dann nicht mit, ist aber auch hier, den konnte ich mitnehmen, das wurde mir gesagt, zur Tarnung. Ich kam dann nach Stankowitz und war dann in Stankowitz als landwirtschaftlicher Arbeiter, während alle meine Freunde, die nicht das Glück hatten, nach Kladno in die Kohlenbergwerke kamen. Die HJ-Führer kamen nach Brüx ins Lager 28, denen ging es dann ganz besonders schlecht.

Ich hab dann Antrag gestellt auf Erteilung der tschechischen Staatsbürgerschaft, weil ich unter den § 24 der Beneš-Dekrete fiel, da hieß es ja wörtlich: „Wer aus politischen Gründen während der Nazi-Zeit in Haft war, ist von den Dekreten ausgenommen und kann Antrag auf Erlangung der tschechischen Staatsbürgerschaft stellen." Ich habe den Antrag gestellt, habe aber bis Frühjahr 1946 keine Antwort bekommen. Weder positiv noch negativ. Und danach lediglich die Erlaubnis, das Arbeitslager zu verlassen und privat zu wohnen. Das durfte ich dann vom 1. September bis zum 6. April 1946, da bin ich dann freiwillig mit dem Rest meiner Familie hier nach Deutschland gegangen, weil ich für mich positiv oder negativ keine Zukunft mehr gesehen habe.

Ich möchte noch einfügen – das hatte ich vorhin vergessen: Am Abend des 8. Mai, als ich aus der deutschen Gefangenschaft geflohen war, hat ein Herr Kříž, der in dem berühmten Kříž-Museum jetzt, in Saaz, wohnte, der mit uns angeheiratet verwandt war, mich angerufen, ich möchte aufs Rathaus kommen, wir rufen die neue Republik aus. Und ich muss sagen, ich konnte kaum mehr laufen. Nach Monaten im Gefängnis und 25 km Fußmarsch waren meine Füße nicht mehr gehfähig an dem Abend; also ich bin nicht zur Proklamation der Republik auf das Rathaus gekommen. Ich muss auch ergänzen, dass alle Tschechen, die während der Nazi-Zeit in Saaz wohnten, auf das Rathaus bestellt wurden und einem Verhör unterzogen wurden für ihre Tätigkeit – was sie während der deutschen Okkupation taten. Da war u. a. auch der Schwiegervater meines Bruders dabei, der Tscheche war. Der wurde fürchterlich geschlagen, denn er war als Tscheche Mitglied des NS-Kriegercorps, das war eine Veteranenvereinigung gewesen. Unser Hausmeister, der auch Tscheche war, Wenzel Swoboda, hat sich nachher erhängt, wie er das gesehen hatte, obwohl er erstens Tscheche war, zweitens bei der revolutionären Roten Armee in Russland war und auch im Ruhrgebiet, also Altkommunist – ging auf den Dachboden bei uns im Haus und hat sich aufgehängt. Er hat einen Zettel hinterlassen. Wenn sie einen solchen Herrn, wie den Schwiegervater meines Bruders schon so behandeln, was geschieht denn dann mit mir?

Das nur zur Ergänzung.

Ich bin eigentlich mit dem, was ich zu sagen hatte – wahrscheinlich sind Lücken da, aber das ist mir im Moment nicht bewusst – fertig.

Postelberg – na ja, es war Zufall, wenn man überlebt hat

VON FRANZ STOPFKUCHEN AUS SAAZ

Mein Name ist Franz Stopfkuchen, ich wurde 1927 in Saaz geboren. Meine Eltern waren Kaufleute. Ich wurde 1944 zur deutschen Wehrmacht eingezogen, mit 17 Jahren, und bin noch in den Fronteinsatz gekommen. Am Ende des Krieges kam ich bei Malník in russische Gefangenschaft. Dort bin ich geflohen und von Leitmeritz aus nach Hause gelaufen. In Saaz habe ich mich dann [auf dem Rathaus] gemeldet und wurde eingeteilt zum Aufräumen. Am Friedhof haben wir dann ein Massengrab ausgehoben, da sind die Toten reingekommen; manche haben nicht gut ausgesehen. Das war ein Samstag, da habe ich noch gearbeitet.

Am Sonntag früh um 7 Uhr kamen uniformierte Tschechen, haben mich herausgeholt und auf den Ringplatz getrieben. Es hat Stunden gedauert, bis alle zusammen waren. Vom Ringplatz aus kamen wir nach Postelberg. In Postelberg war es am Anfang so, dass keiner wusste, was passiert. Es herrschte große Aufregung. Am Abend haben sie uns antreten lassen. Wir mussten uns aufstellen und alles hinlegen. Dann hat jemand übersetzt: „Wer aufsteht, wird sofort erschossen." Uns blieb nichts anderes übrig, wir haben uns hingelegt. In der Nacht ist dann tatsächlich geschossen worden.

Am nächsten Tag herrschte große Aufregung, da wurden die Leute eingeteilt in Gruppen. Ich habe mir überlegt, wo [in welche Kategorie] ich mich melden soll. Gehe ich zur „Wehrmacht" – schließlich war ich ja schon mal Kriegsgefangener, ich bin ja nur ausgerissen – oder gehe ich zur „Hitlerjugend". Dann dachte ich, dass ich lieber zur „Wehrmacht" gehe. Dann haben sie uns in eine Abteilung hinten rein. Jeden Tag gab es dann etwas Neues. Unter anderem haben sie dann an einem Tag die fünf Jungen erschossen. Den nächsten Tag – oder war es der Tag davor? Das ist im Nachhinein schwierig, genau zu sagen. Schließlich ist es sechzig Jahre her, und man hat auch versucht, das möglichst schnell zu vergessen. Es sind ja keine angenehmen Erinnerungen. Was auch viel ausmacht, ist, dass ich noch fünf Jahre in der Tschechoslowakei war. Ich war zuerst im Kohlebergwerk in Mährisch-Ostrau und von dort kam ich nach Jáchimov (Joachimsthal). Ich bin erst 1949 im November herausgekommen und auch nur wegen der Familienzusammenführung übers Rote Kreuz. Es gab von meiner Familie keinen mehr in der Tschechoslowakei. Ich war allein, ganz allein. Mein Vater war tot, und meine Mutter wurde mit meinen zwei Brüdern nach Deutschland abgeschoben.

Nun ist es so, wenn man fast fünf Jahre mit Leuten zusammenlebt, dann kann man nicht dauernd an das denken, was am Anfang so schlimm war. Ich habe da z. B. einen Ausweis, das war das erste, was ich in der Tschechoslowakei hatte. Da steht drauf: *odsun??* [„Abschiebung??"] Und da habe ich, als sie die Aufnahme gemacht haben, nichts zum Anziehen gehabt. Ich war vorher im Kohlebergwerk, da habe ich nur einen Drillichanzug gehabt, mit Holzschlappen, und als sie mich herausgelassen hatten, da haben mir die Leute, bei denen ich dann arbeiten sollte, eine alte Jacke und ein paar Hosen gegeben, ich hatte nicht einmal ein Hemd an. Ich hatte kein Hemd. Auf der Aufnahme habe ich den Schal herumgewickelt.

Franz Stopfkuchen
(Foto: Förderverein Saaz)

Das ging dann weiter, bis ich in Joachimsthal im Uranbergwerk war. Ich hatte mich inzwischen so weit angepasst, dass ich praktisch tschechisch gesprochen und tschechisch geschrieben habe. Ich habe in der Gebäudeverwaltung gearbeitet, es ist mir nicht schlecht gegangen. Sie hatten mir angeboten, ich sollte wieder die tschechoslowakische Staatsbürgerschaft erwerben. Ich habe aber abgelehnt, weil ich dann sofort wieder zum Militär gemusst hätte. Das wollte ich aber nicht, das erste Mal hatte mir gereicht. Es war eine lange Zeit; ich war ja noch lange drüben. Am Anfang war es schrecklich, und ich hatte versucht, so schnell wie möglich zu vergessen, weil man es nicht aushält, wenn man fünf Jahre lang nur daran denkt. Daran würde man kaputt gehen.

Ich bin von der russischen Gefangenschaft abgehauen und bin heim nach Saaz. Ich hatte mich in der Stadtverwaltung gemeldet und bin zur Arbeit eingeteilt worden. Zuerst haben wir den Löschteich zugeschüttet und anschließend habe ich am Friedhof ein Massengrab ausgehoben, und da sind die Toten reingekommen. Das Massengrab existiert nicht mehr, aber wir wissen noch, wo das war. Hinten an der Mauer. Ich war ja da. Das gibt es aber nicht mehr. Das wurde ausgegraben und eingeebnet. Ich war aber nur vier oder fünf Tage dort, denn dann war der 3. Juni und wir kamen nach Postelberg. Postelberg – na ja, es war Zufall, wenn man überlebt hat. Man konnte Pech haben, dann war man weg. Das ist eigentlich alles, mehr kann ich dazu nicht sagen.

Es ist gefährlich, ein Freund der Tschechen zu sein

VON HANS JÄCKL AUS SAAZ

Ich heiße Hans Jäckl, ich bin im Juli 1928 in Komotau geboren. Bis 1945 lebte die Familie meiner Eltern in Saaz und wohnte im Gebäude des Gymnasiums in der Dienstwohnung, weil mein Vater dort Direktor gewesen ist. Er war Direktor bis 1943. Er hat die nazistischen Methoden gegen die Juden abgelehnt und war zu dieser Zeit nicht mehr tragbar. Er wurde daraufhin eingezogen zur Deutschen Armee und ist an die Ostfront gekommen. Von dort ist er aber körperlich unversehrt in diese Familienwohnung bzw. Dienstwohnung im Gymnasium in Saaz zurückgekehrt. Ich selbst war mit sechzehn Jahren zum Arbeitsdienst eingezogen worden, bin aber zurückgekommen, wenn auch mit wundgelaufenen Füßen. Ich kam auch in diese Elternwohnung.

Wir vernahmen täglich schwere Gewalttaten der Russen und vermutlich auch der Tschechen gegen die deutsche Bevölkerung von Saaz. Wir wollten noch flüchten, aber es kam nicht mehr dazu. Am 3. Juni, an diesem Sonntag, hörten wir durch Lautsprecher, dass sich alle deutschen Männer zwischen 15 und 65 Jahren auf dem Ringplatz, so wurde der Marktplatz genannt, versammeln müssten. Wir liefen los, so schnell wir konnten, wurden aber unterwegs mit Schlägen und mit Gewehrkolben und Pfiffen bedacht. Am Marktplatz eingetroffen, war schon eine große Menge von Männern aufgestellt. Wir reihten uns ein. Wir sahen, dass vorne dran jemand lag; man sagte, er sei niedergeschossen worden, es sei ein Schneider aus Saaz gewesen. Die anderen Deutschen erzählten noch, dass am Branka-Tor jemand erschossen worden sei. Ich habe es aber nicht gesehen.

Das sog. Branka-Tor (Liebotschaner Tor) in Saaz, Durchgang in Richtung Ringplatz (Foto: Privatarchiv Kalckhoff)

Nach langem Warten – es dürften sechs oder sieben Stunden gewesen sein – am späteren Nachmittag setzte sich dann dieser riesige Zug in Bewegung. Wir wurden bergab über die Kettenbrücke geführt und kamen schließlich in Postelberg an. Es ging durch das Tor in die Kaserne. Nachdem das Tor geschlossen war, begann also das Fluchen und Prügeln, das Schießen und Erschießen, das bis zum letzten Tag angehalten hat.

Am nächsten Morgen, am 4. Juni, mussten wir aufstehen, unsere Oberkörper entkleiden und in Reihe antreten zum Abgeben der Schmuckstücke, der Ringe und der Uhren. Diese wurden in Tüten gesteckt und in Körbe geworfen. Wir mussten die Hände heben, damit kontrolliert wurde, ob jemand eine (SS-) Tätowierung hat. Wer eine solche Tätowierung hatte oder wer sonst irgendwie aufgefallen ist, wurde in ein abgezäuntes Karree im Hof der Kaserne hineingetrieben. Ich sah dort die beiden Studienräte Dr. Enders und Dr. Herrmann.

Während der darauf folgenden Nacht ertönten Schreie und Schüsse. In der Morgendämmerung hörten wir dann einen Ruf, später wurde mir erklärt, das hätte *Všichni na svá místa* geheißen, also „jeder auf seinen Platz". Dieses Kommando war eigentlich sinnlos, aber die Männer dort in der Mitte verstanden es als Kommando zum Aufstehen. Die Posten waren beunruhigt und schossen hinein. Es ertönten wieder Schreie und Flüche, aber das war noch in der Nacht. Am Morgen wurden dann die Toten und Verletzten herausgeschleppt und in die Schutzgräben am Rande des Kasernenhofes geworfen, und wer noch lebte, bekam noch einige Schüsse hinterher. Man kann sagen, dass in diesen Tagen generell jede Verwundung den Tod bedeutete; auch jeder Schwächeanfall. Mein Vater saß erstarrt neben mir. Ich rührte meinen Kopf nicht, um nicht aufzufallen. Es war eine bedrückende Stille in dem ganzen Hof. Plötzlich erhob sich ein Mann und rief, er sei Offizier gewesen und wolle als solcher behandelt werden. Er wurde vom Kommandanten des Hofes, den sie Marek nannten, an die Gräben geführt und von hinten erschossen.

Am 3. oder 4. Tag – das weiß ich jetzt nicht mehr genau – hieß es, junge Männer sollen sich am Eingangstor melden. Ich vermutete, dass es zu einem Arbeitseinsatz ging und wollte loslaufen. Aber mein Vater hielt mich zurück und sagte, „wenn ich hier nicht mehr herauskomme, übergebe ich Dir die Verantwortung für die Familie". Und das hat mich irgendwie erschüttert. Aber dann gab er mir die Hand und ich lief los, kletterte auf den Lastwagen, der am Tor wartete, und wir wurden zum Flugplatz in Stankowitz gefahren. Dort mussten diese jungen Deutschen – es werden etwa dreißig gewesen sein – die schweren Bomben, die im Gelände gelegen hatten, zusammenschleppen. Es gelang uns; es explodierte keine. Zu Mittag gab es

tatsächlich Suppe und ein Stück Brot, und wir mussten bis zum Abend weiterschleppen.

Am Abend wurden wir mit dem Lastauto wieder in die Kaserne nach Postelberg zurückgefahren. Ich suchte meinen Vater am selben Platz, aber er war nicht mehr da. Danach ertönten Kommandos, und wir wurden in die Kasernengebäude hineingetrieben, also in die Ställe und in die Gänge. Ich fand Platz an einem vergitterten Fenster und schaute hinaus. Ich sah, dass aus dem abgezäunten Karree die Männer herausgetrieben wurden. Sie mussten sich im Kasernenhof aufstellen, etwa acht oder zehn nebeneinander, die Arme einhängend, und warteten. Um die Kolonne herum waren Tschechen mit Maschinenpistolen, also Soldaten. Sie stellten sich auf, und wenn ich mich recht erinnere, waren auch noch berittene Soldaten mit Maschinenpistole um die ganze Gruppe herum. Über diese Reiter bin ich aber nicht ganz sicher. Als die Sonne versunken war, wurde das Kasernentor, das Hoftor geöffnet und die Gruppe marschierte hinaus. Ich schätze, dass es etwa 800 Männer gewesen sein dürften. Vielleicht auch etwas mehr. Ich sah meinen Vater nicht, aber ich hatte wohl Grund anzunehmen, dass er unter diesen Männern war.

Dieses Erleben hat mich seelisch verändert. Ich habe jahrzehntelang darunter gelitten. Ich habe eigentlich von diesem Abend an auf dem Kasernenhof nichts mehr aufgenommen. Es mag noch mehr passiert sein, es ertönten weiter Schreie und Schüsse und Flüche, aber ich nahm nichts mehr auf, ich weiß nur, dass wir nach etwa einer Woche uns aufstellen mussten, aus der Kaserne herausgeführt wurden, und sich die Marschkolonne wieder in Richtung Saaz in Bewegung setzte.

Auf dem Marsch nach Saaz ging vor mir in der Reihe ein Mönch, ein ziemlich dicker Mönch. Er wurde von seinen Nachbarn gestützt, aber ich sah, dass er nicht mehr konnte. Schließlich trat er aus der Reihe hinaus und setzte sich an den Straßenrand. Ein Soldat trat hinter ihn und erschoss ihn. Er rollte in den Straßengraben und niemand kümmerte sich darum.

In Saaz kam ich in das Lager in der Schwimmschule, das waren mehrere Baracken in der Nähe der Eger, und von dort wurde nach einigen Tagen ein Transport auf einem Lastzug zusammengestellt, und zwar nach Kladno. Ich kam in das Lager Dubí und erlebte dort zum ersten Mal, was ein Konzentrationslager ist. Es waren unheimlich viele Männer zusammengepfercht in den Baracken. Halb Sterbende lagen vor den Duschräumen, zu essen habe ich nichts bekommen.

Aber schon nach einem Tag wurden wir wieder auf Lastwagen verladen und es ging nach Libusín. Libusín ist ein Ort in der Nähe von Kladno, und dort in einem Gasthaus, im Saal im ersten Stock, da waren Doppelstockbetten aufgestellt, und es waren schon Deutsche aus Prag einquartiert. Die meisten total abgemagert und husteten, wahrscheinlich hatten sie Tuberkulose. Jeder bekam ein Bett, und am nächsten Morgen schon um 5.30 Uhr hieß es antreten, jeder bekam ein Stück Brot. Schon ein größeres Stück, vielleicht 300 Gramm und einen halben Liter Suppe, und dann ging es zum *dul* [Zeche] „Max", er war so einen Kilometer entfernt, und wir mussten also mit den tschechischen Hauern einfahren unter Tage und beim Fördern der Steinkohle helfen. Die tschechischen Hauer schlugen die Kohlen ab und schaufelten sie in die Hunte oder Loren, und wir mussten diese aus den Seitenstollen zum Hauptstollen ziehen. Das war Schwerstarbeit. Früher haben das Pferde gemacht. Die Frühschicht dauerte bis um 14 Uhr. Danach mussten wir die Lampen abgeben, jeder hatte natürlich so eine Grubenlampe, und die Deutschen mussten in die *šmanty* [Schlämmerei]. *Šmanty* war ein großes Becken, in dem der Kohlenstaub mit Wasser niedergeschlagen worden war, und hier mussten wir diesen Schlamm, diesen Kohlenstaubschlamm mit Schaufeln wieder in die Loren oder Hunte schippen, auf eine Anhöhe hinaufschieben und dort oben in Lastwagen hineinkippen. Von dort wurden sie ins Gaswerk gefahren. Diese Šmanty-Arbeit dauerte mindestens zweieinhalb Stunden, manchmal drei Stunden, und danach wurden wir dann in der Kolonne in das Lager im Gasthaus in Libusín zurückgebracht. Also achteinhalb und zweieinhalb bis drei Stunden, das sind elf bis elfeinhalb Stunden täglich schwerste Arbeit. Ab Abend gab es nichts mehr, und so war das täglich. Nur an Sonntagen und an Feiertagen war die Šmanty geschlossen, und da mussten wir zu einer zweiten Schicht einfahren. Da gab es also zweimal acht Stunden Arbeit unter Tage.

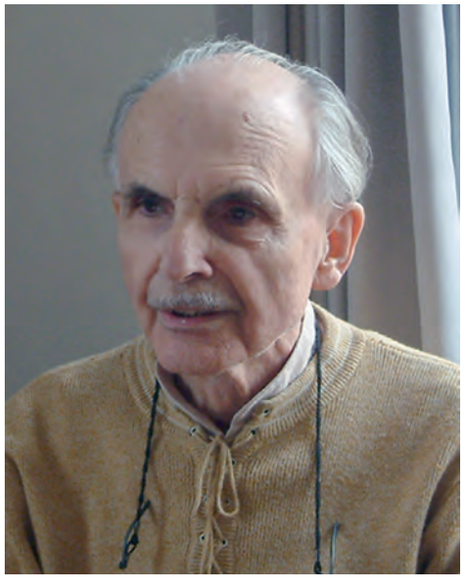

Hans Jäckl (Foto: Förderverein Saaz)

Also, ich konnte absehen, dass ich das nur ein paar Wochen durchhalten würde, und ich entschloss mich zu fliehen, stiftete einen meiner Klassenkameraden, den Gerhard Illing, der mit dort war, an, und wir kletterten in der Nacht durch das Toilettenfenster, sprangen in den Hof und kletterten über die Mauer und konnten aus diesem Lager flüchten. Wir konnten einen Tag laufen, übernachteten auf einem Getreidefeld und lebten von den Äpfeln, die von den Bäumen gefallen waren. Wir wurden aber am

Morgen von den Bauern, die auf das Feld kamen, entdeckt. Die meldeten es der Polizei. Aber wir waren mit 16 und 17 Jahren natürlich niemals bei der SS gewesen. Daraufhin wurden wir in einen Steinbruch geführt zum Erschießen. Wir standen an der Wand und warteten. Aber es kamen mit dem Motorrad irgendwelche Tschechen aus Libusín und sagten: *To jsou ti kluci*, also: „Da sind die, die wir suchen." Wir wurden herausgeführt, in ein Auto verfrachtet und nach Libusín zurückgebracht. Die Wachmannschaft in Libusín hat sich wieder gerächt, weil es uns gelungen war, zu flüchten. Wir wurden noch einmal zusammengeschlagen. Also, diese körperlichen Verletzungen haben mich ein Leben lang gezeichnet.

Nach fünf Monaten erschien ein Posten auf dem *dul* „Max" und suchte mich. Ich wurde herausgerufen. Die Schicht war zu Ende. Er führte mich zum Bahnhof, und ich wurde nach Saaz gebracht. In Saaz traf ich meine Mutter und die jüngeren Geschwister wieder. Vom Vater hörten wir nichts mehr. Er ist in Postelberg geblieben; er gehört zu den Erschossenen.

Es ist irgendwie aufschlussreich: Gerade im Zusammenhang mit so einer Aufnahme denke ich an diesen Vater. Er war ein Freund der Tschechen. Er sprach fließend Tschechisch, was er in Prag während seines Studiums gelernt hatte. Von meinen Großeltern wurde er nur der „Tschech" genannt, weil er immer für die Tschechen Partei ergriffen hatte in diesen Volkstumskämpfen. Er war vor der Ehe mit einer tschechischen Frau befreundet, hatte eine Liebschaft also, und die dauerte auch während der Ehe an. Sie führte zum Zerwürfnis in der Ehe. Ich weiß sogar, wer diese Frau war, sie war Postbeamtin in Jechnitz. Er hat sie öfters besucht.

Nachdem wir nun ausgewiesen wurden im Februar 1946, wartete meine Mutter noch lange auf die Rückkehr ihres Mannes, aber er kam nie mehr. Einmal sagte sie nachdenklich: „Dein Vater war ein Freund der Tschechen, aber er kam durch die Tschechen um. Es ist gefährlich, ein Freund der Tschechen zu sein."

Das ist ungefähr das, was ich mir vorgenommen habe, hier zu sagen.

Es war die absolute Rechtlosigkeit, die mich heute noch empört

VON KURT ECKERT AUS SAAZ

Mein Name ist Dr. Kurt Eckert, ich bin 77 Jahre alt, geboren in Herrlich (Hrdlovka), Kreis Dux. Bald sind meine Eltern nach Saaz verzogen, und ich ging in Saaz in die Volksschule, später auch in die höhere Schule. Mit fünfzehneinhalb Jahren wurden wir eingezogen zur Flak. Und dann war ich eineinhalb Jahre in Brüx, da ist also dieses große Hydrierwerk, und da waren wir eingesetzt. Nach dem Krieg bin ich wieder zu Fuß nach Saaz zurück, und wir wurden am 3. Juni auf dem Saazer Ringplatz zusammengetrieben und mussten dann diesen sogenannten Todesmarsch nach Postelberg vollführen. Für uns war das damals als Siebzehnjährige nicht weiter schlimm, aber ich kann mir vorstellen, dass das für die Älteren wesentlich schlimmer war. Heute könnte ich solche Märsche nicht mehr durchstehen. Im Hintergrund hörte man immer wieder das Schießen, da wurde dann wieder ein Mensch, der nicht mehr weiter konnte, erschossen und in den Straßengraben gelegt.

In Postelberg habe ich als sehr schmerzlich empfunden, dass wir nachts in einen Pferdestall getrieben wurden, und die tschechischen Bewacher haben nachts dann durchs Fenster in die Menge geschossen. Man hörte das Schreien, und es war Zufall, wer erwischt wurde. Also es waren nicht etwa Leute, die bei der Partei waren oder so, sondern normale Bürger, die eben durch Zufall erschossen wurden. Es war eine absolute Rechtlosigkeit, die mich heute noch empört. Wenn einem der Wachleute ein Gesicht nicht gefallen hat, wurde einfach mit einem Knüppel darauf eingeschlagen usw. Also das sind meine Erinnerungen, und ich bin Arzt und weiß, dass das sogenannte posttraumatische Syndrom, das ist also ein Trauma, das was man da erlebt hat, und dieses Trauma verfolgt einen. Ich muss sagen, es verfolgt mich heute noch, manchmal träume ich nachts noch davon, jetzt nach sechzig Jahren. Es ist entsetzlich, es war ein absolutes Verbrechen, dass man diese Horde von Mördern, von sadistischen Mördern, auf eine wehrlose Stadt losgelassen hat. Das ist das, was ich heute noch empfinde, und ich werde auch heute nie mehr nach Böhmen reingehen, weil ich da einfach nicht mehr rein will.

Dr. med. Kurt Eckert
(Foto: Förderverein Saaz)

Im Lager wurden wir immer weniger Kinder

VON UTA REIFF, GEB. JÄCKL AUS SAAZ

Ich bin im Jahre 1938 in Asch geboren. Ich kam nach wenigen Monaten mit meiner Familie nach Saaz. Mein Vater wurde Direktor am dortigen Gymnasium. Wir wohnten im Gymnasium und hatten einen großen Garten, in dem wir gespielt haben. Es gab auch eine große Schaukel. Ich erinnere mich an diese Zeit als eine sehr schöne Zeit, als Kind. Interessant war für mich im Hinblick auf spätere Ereignisse, dass ein Straßenkehrer, der Herr Kratochvíl, der kam immer vorbei mit einem großen Ochsengespann, das waren sehr große Ochsen, und ich war sehr klein, ich war sechs Jahre alt. Dieses Gespann und die weißen Hörner der Ochsen – das hat mich sehr beeindruckt. Meine Mutter hat Herrn Kratochvíl oft heraufgeholt und ihm ein zweites Frühstück gemacht, Kaffee und Brot. Ich mochte ihn sehr gern. Meine Kindheit verlief sehr schön bis zum Juni 1945.

Mein Vater war anfangs ja nicht im Krieg, er wurde 1943 eingezogen und kam zur Wehrmacht in den Osten, an die Ostfront. Wir waren dann allein, meine Mutter und mein großer Bruder Hans[1]; er war sechzehn Jahre alt, ich war sechs Jahre alt, mein Bruder Bernd war neun.

Im Juni 1945 mussten wir dann ins Lager. Ich kann mich nur erinnern, dass meine Mutter uns an die Hand nahm, und wir gingen diese Allee hinauf zur Kaserne[2]. Es war nicht weit vom Gymnasium. Ich klammerte mich an meine Mutter, weil ich ja nicht wusste, was uns bevorstand. Wir kamen in diese ehemalige SS-Kaserne. Es waren Baracken, und dort lagen wir – ich weiß nicht genau – auf dem Boden oder auf Stroh. Es war für uns Kinder schrecklich, wir durften auch nicht hinaus, wir durften das Lager nicht verlassen, auch wir Kinder nicht. Wir hatten sehr viel Hunger, es gab sehr wenig zu essen.

Einmal stand ich am Zaun des Lagers, da kam der Herr Kratochvíl, aber nicht mehr mit seinen Ochsen, sondern er hatte jetzt so einen kleinen Schubkarren mit einem Besen drauf als Straßenkehrer. Und er sah mich da am Zaun stehen, und ich winkte ihm, und dann kam er näher, hat sich erst umgesehen und warf mir dann sein Wurstbrot durch den Zaun herein, und ich habe es aufgehoben, weil ich Hunger hatte. Ich habe es dann meinem Bruder [Bernd] erzählt[3], und ab diesem Tag standen wir immer am Zaun und hofften, dass der Herr Kratochvíl vorbeikommen würde. Er kam auch ein paarmal und steckte uns das Brot zu. Eines Tages hat uns eine Wache erwischt und hat uns so furchtbar verdroschen, so geschlagen, dass ich mir in die Hose gemacht habe. Es war für mich furchtbar. Dann gab es nichts mehr; Herr Kratochvíl hat sich nicht mehr getraut zu kommen.

Ich erinnere mich auch, dass wir eines Tages in den Schweinestall gesperrt wurden. Das war ein ganz niedriger Stall; ich war ja klein und konnte gut stehen, aber die anderen nicht. Da war so eine schmutzige Matratze am Boden und da mussten wir uns hinlegen. Nachts haben wir uns immer quasi auf meine Mutter draufgelegt. Später habe ich erst erfahren, dass wir das gemacht haben, damit sie nicht vergewaltigt wurde. Das war für mich furchtbar. Es hat mich wohl auch später sehr geprägt in meinem Verhalten Männern gegenüber. Ich hatte als Frau später sehr viel Angst.

Uta Reiff, geb. Jäckl aus Saaz
(Foto: Förderverein Saaz)

Wir waren also längere Zeit in diesem Schweinestall eingesperrt, und eines Tages hat meine Mutter zu uns – meinem Bruder Bernd und mir – gesagt, wir sollen zum Lagerleiter gehen und sollen sagen, dass er uns erschießen soll, weil wir es nicht mehr aushalten in dem Schweinestall. Aber der Marek – ich glaube, dass es der Marek war[4] – hat uns hinausgeworfen und gesagt, wir sollen zusehen, dass wir weiterkommen. Mir war als Sechsjährige nicht klar, was Erschießen ist.

Dann wurde das Lager irgendwie verlegt zur Schwimmschule runter und dann in die Grundschule. Da erinnere ich mich, dass wir uns eines Tages – ich weiß nicht mehr genau, wann das war – ganz nackt ausziehen mussten, und dann wurden wir mit einem weißen Pulver eingestäubt, ich glaube gegen Läuse und Flöhe. Und der Kopf wurde uns rasiert. Wir hatten alle rasierte Köpfe, und meine Mutter nähte mir dann aus einem Stück weißem Stoff eine Mütze, denn es war sehr kalt, es war ja Winter. Und wir hatten nur Sommerkleider, weil wir ja im Juni ins Lager kamen. Wir haben furchtbar gefroren.

Eines Tages – später habe ich erfahren, dass es im Februar 1946 war, also nach acht Monaten Lager – wurden wir dann in einen Viehwaggon gesperrt und kamen nach Furth im Wald [in Bayern] ins Lager. Dort bekamen wir warme Kleider und warmes Essen. Das Lager war mensch-

lich eingerichtet. Dann kamen wir nach Fürth und von dort nach Vach, das ist ein kleiner Ort bei Fürth in Bayern. Wir wurden dort nicht gut aufgenommen. Die Leute haben gesagt: Wenn ihr bei den Tschechen gut getan hättet, wenn ihr euch gut aufgeführt hättet, dann hätten die euch auch behalten. Von der historischen Wahrheit wussten die Leute natürlich nichts und wissen bis heute wenig. Mit der Zeit bekam meine Mutter aber wieder eine Anstellung als Lehrerin und dann ging es wieder aufwärts.

Aber mein Vater kam nicht wieder; er ist in Postelberg ermordet worden. Mein großer Bruder kam nach Saaz ins Männerlager, nachdem er vorher in Postelberg und Kladno war. Er wurde auch in den Viehwaggon gesperrt und wurde mit uns ausgesiedelt oder deportiert.

Ergänzend möchte ich noch ausführen: Im Lager wurden wir immer weniger Kinder. Kinder, mit denen ich gespielt hatte, waren plötzlich nicht mehr da. Meine Mutter hat mir darüber immer wenig erzählt, aber diese Kinder waren verhungert. Als ich nach dem Krieg nach Vach kam, brachte man mich nach Fürth ins Kinderspital. Ich war so unterernährt und konnte keine Nahrung mehr behalten. Ich konnte nichts mehr essen. Dort war ich vier Monate lang als Siebenjährige. Die haben mich dann wieder mit Brei gefüttert und wieder aufgepäppelt. Das ist meine Geschichte.

ANMERKUNGEN

1. Uta Reiff ist die Schwester von Hans Jäckl (siehe S.278).
2. Gemeint ist die ehemalige SS-Kaserne in Saaz, heute in der Pražská ulice.
3. Uta Reiffs großer Bruder Hans war mit dem Vater unterdessen im Postelberger Lager (siehe S. 278).
4. Josef Marek, Lagerkommandant in Postelberg und später auch verantwortlich für das Saazer Frauenlager in der ehemaligen SS-Kaserne (siehe S. 28, 64 und 68).

Wenn ein Schuss gefallen ist, hat er gesagt: „Wieder ein Deitscher!"

VON ERIKA DENGLER-SOUKUP, GEB. KÖSTLER AUS SAAZ

Mein Name ist Erika Dengler-Soukup, geb. Köstler, jetzt Dengler-Soukup nach meiner Verheiratung. Ich bin am 23. September 1929 in Eger geboren. Mein Vater war in Saaz im Angestelltenverhältnis in einer Betonfabrik, und da wohnten auch die Mutter und später mein Bruder.

Wir waren damals junge Mädchen, und weil ich bei der *stráz*, der [Polizei-] Wache, geputzt habe, habe ich schon Verschiedenes mitbekommen. Im Schützenhaus waren ab und zu einzelne Russen, die haben mit unserem damaligen Lagerkommandanten – ich weiß nicht mehr, wie er hieß – ausgemacht: Eine Flasche Wodka für ein Mädchen. Das weiß ich noch, und wir waren mit Kopftuch und schlecht angezogen, also gar nicht schön, denn wir hatten Angst. Dann kam einmal ein Russe, und ich war ganz klein hinten im Haus, und dann haben sich die anderen Soldaten einen Jux gemacht und haben den Russen zu mir in diese Stube geschickt. Und der hat mir dann eine Papirosi angeboten, also diese Zeitungszigaretten. Ich habe geschrien *nekuřáci*, „Nichtraucher", also „geh nur raus"! Und ich hatte Glück, er hat mir nichts getan. Aber Schulfreundinnen von mir wurden vergewaltigt, teilweise vor den Müttern, in der Schule oben in der Oberschule, und auch kontrolliert. Sogar die Monatsbinden wurden weggezogen und kontrolliert, ob dahinter nichts versteckt wird. Das weiß ich noch. Aber ich hatte Glück.

Meine Eltern sind 1927 von Eger nach Saaz gezogen, und mein Vater hat dort eine Zement- und Betonsteinwarenfabrik mit seinem Chef aufgebaut, und dort hatten meine Eltern dann eine Werkswohnung. Als ich unterwegs war, ging meine Mutter zurück nach Eger. Dort wurde ich geboren und kam dann zwei Jahre später wieder nach Saaz. Ich ging in Saaz in die Volksschule – untere Volksschule – und nach vier Jahren ins Gymnasium. Dann war Kriegszeit, es war alles ein bisschen schwierig. Luftangriffe usw., es war schwierig, ich hatte einen weiten Schulweg, musste dann natürlich mit dem Fahrrad auch dementsprechend handeln. 1945 waren wir teilweise froh, dass alles zu Ende war. Aber es kam natürlich schlimm. Am 3. Juni wurden die deutschen Männer abgeordnet zu diesem sogenannten „Postelberger Marsch", und die Frauen und Kinder waren zuhause allein. Wir hatten dann aber schon in dem Betonsteinwerk einen kommissarischen tschechischen Leiter. Den hat meine Mutter mit Kaffee und Essen, was halt da war in der Familie, versorgt. Er hat also mit uns gegessen.

Wir hatten an der Firma eine Laderampe, wo Rohre usw. verladen wurden, und von dieser Rampe aus konnte man auf die Stankowitzer Straße schauen. Und an diesem 3. Juni, das weiß ich noch genau, haben wir mit blanken Augen entdeckt, wie große Kolonnen von Männern vorbei getrieben wurden. Wohlgemerkt, ich habe heute noch den Ausdruck „Soldateska" in mir. Ich weiß es nicht, ich möchte niemanden beleidigen, aber es war damals der Eindruck, die Leute wurden getrieben mit Pferden. Es waren keine Soldaten, es waren Zivilisten. Die hatten auch teilweise Peitschen. Sie waren dabei bei diesem Marsch, und wir haben gesehen, dass es unseren Männern schlecht ging. Und jedes Mal, wenn ein Schuss gefallen ist, also wenn man das gehört hat, hat er [der tschechische Fabrikleiter] gesagt: „Wieder ein Deitscher." Und meine Mutter hat aufgeheult. Frauen in dem Alter sind ja wirklich emotional aufgelöst, wenn der Mann weg ist und sie sind mit zwei Kindern allein. Meine Mutter hat damals gesagt: „Ich gehe ins Wasser." Da habe ich gesagt: „Ich geh' nicht mit." Mein Bruder war sechseinhalb Jahre; er konnte noch nicht schwimmen. Meine Mutter und ich hätten schwimmen können. Also das war für mich der erste Eindruck von dem kommenden Ende.

Erika Dengler-Soukup, geb. Köstler aus Saaz (Foto: Förderverein Saaz)

Wir konnten uns noch zuhause aufhalten, und am 13. Juni mussten wir dann die Wohnung verlassen mit 25 kg Gepäck. Das war vorgeschrieben. Was weiß eine Ehefrau und Mutter, die nie berufstätig war, was 25 kg sind? Also meine Mutter war kopflos. Wir haben ein Sommerkleid angezogen, ein Winterkleid drüber, den Sportwagen vom kleinen Bruder mit Kissen [genommen] und gingen dann ins Lager. Wir hatten keine 25 kg, das weiß ich heute mit meiner Erfahrung. Wir mussten uns dann in der SS-Kaserne in Saaz melden und wurden registriert. Meine Mutter musste die Wohnungsschlüssel abgeben mit einem Schild, auf dem die Adresse stand. Dann musste der vorhandene Schmuck abgegeben werden. Er wurde in Truhen hineingeworfen. Meine Mutter hatte damals Münzen. Die haben sogar angestellt, dass der teure Schmuck verschwunden ist.

Wir waren dann ungefähr drei Wochen in der SS-Kaserne auf kleinstem Raum, also in kleinen Räumen drei Familien. Es war nicht schön, aber wir wussten, dass unser Vater lebt. Obwohl wir ja von vielen gehört hatten, dass deren Männer in Postelberg umgekommen waren. Unser Vater hat gelebt und sagte uns auf Umwegen: „Meldet euch aufs Land. Wenn Ihr dort arbeiten könnt, bekommt ihr was zu essen." Das haben wir getan und haben uns nach Stankowitz gemeldet. Da kamen immer Leute zum Kasernentor herein und brachten fünf Personen dorthin und zehn Personen dorthin. Und wir haben uns dann gemeldet und durften dann in Stankowitz am Gutshof oben nächtigen, das war ein Getreideboden. Wir haben dann bei Kleinbauern gearbeitet bis zum September. Dann kam mein Vater aus der Stadt. Er hatte Ausgang und sagte: „Am Montag geht ein Transport – ihr kommt mit." Transport ins Reich sozusagen. Wir haben dann unsere Taschen gepackt, wir hatten ja nicht viel. Es hieß im „Frosch" – das war ein kleiner Gasthof, der während des Krieges mit anderen Gefangenen belegt war –, von dort zum Bahnhof zu gehen, und da waren offene Transportwaggons. In die sind wir hinein geschoben worden. Wir konnten uns auch nicht setzen. Dann kam ein Pfiff, ein bisschen hin, ein bisschen her, dann mussten wir noch zwei Stunden stehen, und dann hieß es „raus"! Dann mussten wir wieder zurück in diesen „Frosch", in das Lager. Im „Frosch" waren aber inzwischen schon neue Gruppen vom Land. Wir haben uns vertragen, wir haben ja alle Deutsch sprechen können und konnten uns verständigen. Es ging.

Dann waren wir nach dem „Frosch" im Schützenhaus. Ich war immer unterwegs „Tratschputzen". Im Schützenhaus – auch bei der SS-Kaserne – wurden immer die jungen Mädchen abgestellt, also „mache Putzen". Dort habe ich gelernt, wie man ein Brot richtig streicht. Immer wenn ein Laib Brot angeschnitten war, die Butter auf die größere Seite, nicht auf die kleine. Dann kamen wir von der SS-Kaserne in die sogenannte „rote Burg". Ich weiß nicht, wie das jetzt heißt, oberhalb der evangelischen Kirche in Saaz. Dort durften wir uns geistig und seelisch sammeln. Es hieß Januar/ Februar, der erste Transport, wir dürfen nach Bayern. Na ja, und zwischendurch wurden halt immer wieder die Frauen abgeholt zum Putzen in die Wohnungen, die neu belegt wurden. Wir waren also nicht faul, wir haben in dieser Zeit immer gearbeitet. Ich hatte am 4. Oktober einen Einsatz bei den städtischen Fahrern. Die waren innerhalb von diesen Hopfenhöfen. Da war ein Slowake dabei, ein Unteroffizier mit Frau, also tschechisch. Es waren Soldaten. Der jungen Frau habe ich geholfen, eine Gans zu schlachten. Ich war damals 17 Jahre, ich hatte noch nie eine Gans geschlachtet. Es war für uns schon viel; aber man hat etwas gelernt.

Als wir dann weggegangen sind, Schmuck oder Geld hatten wir ja nicht, war mein Bruder sieben Jahre alt. Die Frau vom *velitel* [Kommandant] hat ihn dann körperlich abgetastet und hat gesagt: „Nix, nix, gor nix." Und der Bub war dort gestanden und hat es erduldet. Sie hat wissen wollen, ob er was eingesteckt hat, denn wir hatten ja nichts mehr. Nach acht Monaten kein Geld und gar nichts. Und dann kamen wir mit einem Viehwaggon im Winter vom Bahnhof aus nach Bayern. In Domazlice durfte unser Zug nicht gleich einfahren, weil am Gegengleis ein Zug mit Kriegsgefangenen auf dem Weg zurück nach Polen war. Wenn wir gleichzeitig raus gekommen wären aus den Waggons, wäre es uns schlecht gegangen.

Wir sind nach Bayern gekommen als sogenannte Flüchtlinge. Die Bayern waren ja teilweise ausgebombt und hatten auch nichts nach sechs Jahren Krieg. Wir wurden ganz schön schief angeschaut als „Flüchtlinge". Wir haben uns aufgerappelt und mussten alle arbeiten und mussten zusammenhalten. In Bayern war es halt auch so, wer gearbeitet hat, der ist vorangekommen. Wer Beziehungen gehabt hat, der tat sich auch leichter. Viele von den älteren Leuten, die zuhause Werte hatten, wie Bauernhof oder so, die sind hier niemals zur Ruhe gekommen und haben alles getan, um sich etwas zu schaffen.

Aber eines möchte ich noch sagen: 1938 waren in unserer Nachbarschaft tschechische Eisenbahner. Die hatten kleine Häuser. Ich weiß nicht, wer die gebaut hat, ich war da noch nicht so alt. Wir hatten guten Kontakt zu diesen Familien und 1938 – als diese Umstellung war, als die Staatsbediensteten zurückgeholt wurden ins Protektorat – hat mein Vater die Eltern eines Nachbarn unterstützt und hat denen geholfen, mit der Spedition Verbindung aufgenommen und sich gekümmert, dass die alles mitnehmen konnten, was in dem Haus gestanden hat. Ich habe sogar eine Postkarte zuhause, wo er sich bei meinem Vater für die Hilfe bedankt. Wir hatten wirklich guten Kontakt [zu den tschechischen Nachbarn]. Ich habe außerhalb einen langen Schulweg gehabt und ich hätte ja immer Angst haben müssen. Das war nicht der Fall. Wir haben uns unterhalten. Wir haben *dobrý den!* [Guten Tag!] und *dobrou noc* [Gute Nacht!] gesagt und hatten einen guten Kontakt und waren dann doch 1945 hilflos.

Das große erste Lager, das wir besucht haben, war die ehemalige SS-Kaserne. Das waren gemauerte Baracken über einem großen Standort mit Eingangswache usw., also wir waren irgendwie schon traurig. Man hat uns reingetrieben wie die Kühe von der Alm herab. Und dann kamen wir in diesen gemauerten Baracken in Räume, schmale Räume, ich nehme an von der Kaserne für zwei Mann gedacht. Da waren drei Familien drin. Eine Familie, meine Mutter mit meinem Bruder und mir, also drei Personen. Dann war eine Frau Bodack mit Zwillingen, die waren damals drei Jahre alt, einer großen Tochter, die war neunzehn oder zwanzig Jahre alt, und ein Sohn war dabei mit siebzehn Jahren. Dann mussten wir immer an einer

Stelle unser Essen abholen, und es gab mittags ja wirklich nur Kartoffelsuppe, wenig Kartoffeln, mit Gemüse, ohne Salz. Jeder bekam einen Schöpfer voll. Das war manchmal schlecht zu vertragen, weil man ja jeden Tag dieselbe Suppe bekam. Und das sieben Monate lang. Morgens und abends gab es eine Scheibe Brot, viereckig, ganz dunkel, sehr weich, und wir hatten natürlich nichts zum Draufstreichen. Dann bekamen wir braunen Zucker, den haben wir draufgestreut. Und von dem Kaffee, den es damals gab, haben wir draufgetropft, damit sich der Zucker auf dem Brot gehalten hat und es gut geschmeckt hat.

Ich war ja zu diesen Fahrern abgeordnet, wo ich der Frau helfen musste beim Kochen und Aufräumen. Und da war ein Fest: František. Ein großes Fest in Saaz. Und da gab es Gans und viel Klöße und Sahne – „Schmetten", sagt man in Saaz – in der Soße. Es war wahnsinnig viel zu essen. Ich habe der jungen Frau gesagt, dass ich einen kleinen Bruder im Lager habe, und sie hat mir dann etwas für meine Mutter und den kleinen Bruder mitgegeben. Wir waren dann alle drei vierzehn Tage krank, weil wir das nicht vertragen haben, weil es zu fett war.

Wir waren Freiwild für die tschechischen Soldaten

VON FRIEDERIKE GÖTSCHEL, GEB. MOCKER AUS SAAZ

Ich bin 1927 geboren in Rudig, das ist in der Nähe von Saaz, und zwei Jahre später ist dann mein Vater nach Saaz und hat eine Autowerkstatt eröffnet. Übrigens auch eine Škoda-Vertretung. Ich hatte eine sehr schöne Jugend. Ich war – als Hitler einmarschiert ist – erst elf Jahre. Also, was habe ich da mit dem Regime zu tun gehabt? Und für mich war das eigentlich eine schlechte Zeit, weil meine beste Freundin Halbjüdin war, und ich habe dann erlebt, wie deren Vater in Theresienstadt umgekommen ist. Aber nachher, wie dann die Tschechen einmarschiert sind und die Russen, hat uns niemand gefragt, ob wir für die Regierung gewesen sind oder dagegen. Wir mussten auch ins Lager.

1945, am 13. Juni kam dann zu uns ein Tscheche mit Gewehr und hat uns einen Zettel in die Hand gedrückt – ich war damals 17 Jahre alt –, und wir konnten ein bisschen was mitnehmen, also für drei Tage Verpflegung. Wir kamen dann ins Lager, das war eine ehemalige Kaserne, und da wurden wir untergebracht. Mein Vater war im Krieg. Er war übrigens auch in der Tschechoslowakei damals. Er war bei der tschechischen Marine in Preßburg (Bratislava).

Wir kamen ins Lager und wurden zur Arbeit eingeteilt. Mein Vater kam erst später zurück. Ich hatte noch einen kleinen Bruder, er war fünf Jahre alt. Es war für uns fürchterlich. Wir sind dann nie mehr in unsere Wohnung zurückgekommen und wurden zu Arbeiten eingeteilt. Wir jungen Mädchen in die Küche zum Kartoffelschälen, und dann später – meine Mutter konnte recht gut kochen – hat meine Mutter gekocht, und mich haben sie dann zum Bedienen geholt. Es war eine sehr schlimme Zeit, aber wir haben es überstanden und kamen dann, 1946 erst, mit dem ersten Transport nach Bayern. Es war eine schlechte Zeit. Ich war damals jung, ich war froh, dass ich frei war. Für meine Eltern war das ganz schlimm. Keine Existenz, noch nicht einmal ein Bett, in das man sich legen konnte. Aber wir haben es dann doch geschafft.

Friederike Götschel, geb. Mocker aus Saaz (Foto: Förderverein Saaz)

Was soll ich erzählen? Ich habe dann in Nürnberg geheiratet, und jetzt geht es mir gut. Ich bin zwischenzeitlich zweimal Witwe. Aber die Heimat kann man nicht vergessen, und es soll nie wieder Krieg kommen und kein Hass. Ich habe zum Beispiel nie Hass empfunden gegen einen Menschen. Aber dass die das mit uns gemacht haben, war ganz schlimm. Und so etwas soll nie wieder vorkommen.

Meinen 18. Geburtstag habe ich im Lager gefeiert, und wir waren so quasi auch Freiwild für manche tschechische Soldaten oder die Lagerleiter. Mich wollten sie erschießen. [Das kam so:] Da kam ein tschechischer Offizier, und ich sollte unbedingt mitgehen, aber ich wollte nicht, weil ich wusste, was mir blüht. Ich habe mich dann versteckt, aber meine Mutter sagte, komm her, du musst mitgehen. Er hat mir dann die Pistole an die Schläfe gesetzt. Und da hat sich meine Mutter vor mich hingekniet und hat gesagt: „Du musst mitgehen, du wirst es schon überstehen." Der Lagerleiter hieß damals Marek. Aber wie der Offizier hieß, das weiß ich nicht. Ich musste dann ja mitgehen.

Wir fuhren Sand in den Hof, um die Blutlachen zu überschütten

VON OTTOKAR KREMEN AUS KOMOTAU

Ich kam von der Wehrmacht am 7. Mai 1945 nach Hause und konnte nicht in meine Wohnung, weil sie von russischen Offizieren belegt war[1]. Ich ging deshalb zu meiner Schwägerin nach Gersdorf, Kreis Komotau (Chomutov), um mich dort mit meiner Frau aufzuhalten, bis meine Wohnung frei war. Ich ging in meine Wohnung, um etwas Wäsche und Kleider zu holen. Dort angekommen, entschuldigten sich die Offiziere und verwehrten mir nicht die Mitnahme meiner Kleider und Wäsche. Ich kam mit einem Fahrrad gefahren, doch während meines Aufenthaltes in meiner Wohnung wurde mir das Rad gestohlen. Als die Offiziere bemerkten, was geschehen war, ging einer von ihnen, ein Major, mit mir auf die Straße und fing einen russischen Soldaten ab, welcher auf einem Sachs-Motorrad angefahren kam. Diesem nahm er das Motorrad ab und übergab es mir als Ersatz für das Fahrrad. Er stellte mir ein in russischer Schrift verfasstes Schreiben aus, damit ich unbehelligt die Absperrposten der Russen passieren konnte. Ich hatte auch bei keinem russischen Posten einen Anstand und kam mit dem Kraftrad in Gersdorf gut an. Die Offiziere bemerkten [erklärten], dass sie in längstens drei Wochen abziehen und ich dann wieder in meine Wohnung zurückkehren kann. Doch die Sache kam anders:

Am 3. Juni 1945 kamen neun Tschechen in meine vorübergehende Wohnung bei meiner Schwägerin in Gersdorf. Die Tschechen trugen bis auf einen Zivilkleidung, welchem aber am ersten Blick anzusehen war, dass sie gestohlen war, denn keinem passte weder Rock noch Hose. Nur einer trug eine Gendarmerieuniform (Stabskapitän), welche man als sein Eigentum ansehen konnte, denn sie passte ihm. Sie durchsuchten meine Wohnung, und andere der Abteilung durchsuchten das ganze Haus. Sie nahmen alle die Kleider und Wäsche an sich, welche mir die Russen freigegeben hatten, sowie alle Kleider meiner Schwägerin und sämtliche Lebensmittel. Die Kaninchen, welche im Stall waren, schossen sie nieder und ließen sie liegen. Ich musste mich ausziehen und wurde untersucht, ob ich nicht bei der SS war. Als man nichts fand, wurde ich gefragt, ob ich Mitglied der NSDAP oder der SA war; als ich die Fragen verneinte, wurde ich ins Gesicht geschlagen, dass mir das Blut aus Nase und Mund floss. Als sie alles beisammen hatten, was sie mitzunehmen gedachten, darunter auch das Motorrad, welches ich von dem russischen Major bekommen hatte, musste der Sohn meiner Schwägerin die Ochsen einspannen und die Sachen zur Straße fahren. Ich selbst musste auch mitgehen. Ich wurde in ein dort im

Rathaus in Komotau, um 1925 (Foto: Regionalmuseum Komotau)

Ort befindliches Gasthaus geführt. Es wurden sofort alle Männer herbeigeholt, und nun begann ein regelrechtes Selbstschlagen, einer [ein Deutscher] musste den anderen schlagen oder ohrfeigen.

Von dort aus kam ich in das Polizeigefängnis in Komotau (ehemaliges Hotel Weimar). Der 3. Juni war ein Sonntag. Ich kam in eine Zelle, in welcher für zwei Mann Platz war. Wir waren in dieser Zelle sechzehn Mann, darunter ein elfjähriger Junge, dessen Eltern in einer anderen Zelle untergebracht waren. Ich merkte mir die Namen der Insassen nicht alle, aber einen, den ich im Privatleben gut kannte, war der Lehrer Kny aus Sporitz (Spořice). Der elfjährige Junge war der Sohn des Ingenieurs Merden aus der Glockengießerei Herold in Komotau. Sohn und Vater wurden später im Lager erschossen und liegen auf einem Trauschkowitzer Feld verscharrt. Die Mutter blieb weiter im Lager. So waren wir in diesem Polizeigefängnis bis Donnerstag ohne Nahrung und Wasser.

Endlich am Donnerstagnachmittag kam eine Änderung in unsere Lage. Wir wurden alle mit dem Gesicht zur Wand auf dem Hof des Gefängnisses aufgestellt. Es war nur gut, dass ich tschechisch konnte und so alle Vorhaben und Besprechungen, welche die Tschechen untereinander führten, verstand und meinen Leidensgenossen mitteilen konnte. Wir wurden einer nach dem anderen von einem Gendarmerieleutnant verhört. Als ich an die Reihe kam, frug ich den Leutnant, warum man mich hier einsperrt. Dieser gab mir zur Antwort: „Ich habe Sie nicht hereingebracht und kann Sie auch nicht entlassen." Als wir alle verhört waren, wurden wir im Hof vier Mann und vier Mann aufgestellt, um abtransportiert zu werden. Einer der Tschechen hielt eine Hitlerbüste in der Hand und forderte alle auf, beim Vorbeimarschieren so zu grüßen, wie es Adolf (Hitler) verlangte, und ein anderer dieser Tschechen postierte sich auf die andere Seite mit einer Maschinenpistole. Ich verstand, wie der Tscheche mit der Hitlerbüste in der Hand dem anderen zurief: „Wenn einer die Pratze hebt, sofort daraufzu schießen!" Unter Pratze ist die Hand gemeint. Ich konnte noch die anderen verständigen, dies nicht zu tun, und ohne einen Blick zu dem Tschechen mit der Hitlerbüste marschierten wir zum Tor hinaus. Selbstverständlich waren die Posten, welche uns führten, erbost, dass es ihnen nicht gelungen war, einen von uns soweit zu bringen, die Hand zu erheben und so auf uns zu schießen.

Wir wurden unterwegs mit Fußtritten und Peitschenhieben traktiert, weil wir angeblich nicht richtig marschierten. Wir kamen in ein Lager, es war die alte Glashütte in der Nähe des Städtischen Gutshofes von Komotau. Dort angekommen, mussten wir uns in einem Glied aufstellen und drei Schritte Abstand voneinander nehmen. Erst mussten wir unsere Taschen entleeren, alles vor uns hinlegen, um uns dann nackt auszuziehen. Als wir ausgezogen waren, untersuchten die Lagerposten unsere Taschen. Wehe dem, der noch etwas in den Taschen hatte – und wenn es ein ganz kleines Stück altes Papier war! –, der bekam gleich ein paar Peitschenhiebe oder einen derartigen Kinnhaken, dass er kaum seinen früheren Platz fand. Denjenigen, die gute Kleider oder Wäsche oder Schuhe hatten, wurden diese Sachen abgenommen und sie bekamen Kleider von Leidensgenossen, welche bereits erschlagen oder zu Tode gemartert waren. Die Kleider waren entweder aufgerissen oder mit Blutflecken befleckt.

Wir kamen dann in einen großen Raum, in welchem insgesamt 78 Mann waren, darunter Herr Rafler-Müller aus Neudorf/ Biela, Waffenhändler Böhm und andere, deren Namen ich mir nicht merkte. Der Raum war mit Ziegeln gepflastert und mit einem Dach von Dachpappe gedeckt. Er hatte ein einziges Fenster, an welchem den ganzen Tag ein Posten stand und uns im Raum beobachtete. Es war dort eine Hitze wie in einem Backofen. Keiner hatte Bett noch Decke, geschweige ein Strohlager. Wir mussten auf den Ziegeln liegen.

Den ganzen Tag von früh sechs Uhr bis abends zehn Uhr wurde ununterbrochen auf tschechisches Kommando exerziert. Es waren darunter Greise von siebzig bis achtzig Jahren, und [die] mussten auch alles so mitmachen. Eines Tages gefiel dem Posten das Exerzieren nicht und er sagte: „Na, was ist? Wenn es nicht besser geht, werde ich es euch beibringen." Gesagt, getan, er nahm immer neun Mann heraus auf den Hof zum Exerzieren, aber wehe, wenn sich einer nach der falschen Seite drehte, dann wurde er mit einer Lederpeitsche in die richtige Richtung gewiesen, nachher kam ein Dauerlauf unter Hieben der Lederpeitsche. Viele kamen herein und brachen zusammen und baten, man möge sie erschlagen, aber dessen ungehindert ging der Zauber weiter.

Am Abend betrat der Lagerkommandant unseren Raum und fragte, ob doch keiner darunter sei, welcher

Marktplatz von Komotau, um 1925 (Foto: Regionalmuseum Komotau)

das tschechische Kommando gut kenne. Als sich niemand meldete, erhob ich die Hand und meldete mich. Der Lagerkommandant frug mich, ob ich gut tschechisch kann, ich bejahte und er übertrug mir das Kommando. Ich bat ihn zugleich, ob es gestattet sei, mit den Insassen einen Unterricht in tschechischer Sprache abzuhalten. Der Kommandant willigte ein und wir hatten so eine Zeit das Exerzieren vom Hals, denn bei dem Unterricht war es gestattet, zu sitzen, zwar nur auf dem Ziegelboden.

Während dieser Zeit hatten wir täglich als Verpflegung 100 Gramm Brot, eine Tasse Kaffee, früh und mittags nichts, abends wieder 100 Gramm Brot mit einer Tasse

Gebäude im Werk Glashütte 2006 (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

Kaffee. Oft wurden wir in der Nacht aufgejagt, mussten in strammer Haltung stehen und uns von jedem Ziviltschechen alle Schikanen und Quälereien gefallen lassen. Eines Nachts kam ein Trupp Tschechen, darunter ein Gendarm, und wir mussten uns in drei Reihen aufstellen mit drei Schritten Abstand, dann gingen die Tschechen von einem zum anderen und frugen, ob der Betreffende bei der Partei oder SS oder SA war. Wehe dem Unglücklichen, wenn er bei einer der Gliederungen oder Partei war. Diese mussten in den Hof unter Peitschenhieben laufen.

Bis alle durch waren, verließen die Tschechen den Raum und wir konnten uns niederlegen. Von Schlaf war nicht mehr die Rede, denn wir waren alle zu aufgeregt und wussten nicht, was im nächsten Augenblick passiert. Kurz darauf hörten wir das Rattern der Maschinenpistolen, es war im Morgengrauen, da fuhr ein LKW an unserem Fenster vorbei, welcher die Leichen der Erschossenen auflud, es waren aus dem ganzen Lager 78 Mann. Gleich am Morgen nach dem Aufstehen musste ich mit drei Mann einen Schubkarren holen, und wir fuhren Sand in den Hof, um die Blutlachen der Unglücklichen zu überschütten. Wir brauchten 18 Schubkarren voll Sand, denn sie mussten ganz voll geschaufelt werden, um die Blutflecken nur zu überspritzen. Später kam der LKW zurück, und ich musste diesen Wagen waschen, denn er war ganz voll Blut. Wie ich von den Posten erlauschte, sind die Leute auf einem Trauschkowitzer Feld verscharrt worden. Unter diesen Toten befand sich der schon genannte Ingenieur Merden aus der Herolder Glockengießerei und sein elfjähriger Sohn, während seine Frau noch im Lager war.

Eines Tages kam der Befehl, dass das Lager frei gemacht wird und die Insassen alle über die Grenze zum Russen kommen. Es wurde ein Transport zusammengestellt und es ging ab. Am Abend erfuhr ich vom Lagerkommandanten, welcher ein Stabskapitän der Gendarmerie war, dass alle nach dem berüchtigten KZ Maltheuern gekommen sind. In dem Lager in der alten Glashütte blieb zurück ein Doktor namens Lockwenz aus dem Komotauer Kreiskrankenhaus, ein Ingenieur, ein Österreicher, welcher während der Hitlerzeit viel Gutes den tschechischen Arbeitern tat – denn dies war im Lager bekannt, es besuchten ihn solche Tschechen und brachten ihm Rauchwaren [Tabakwaren] als Anerkennung, aber frei ließ man diesen Mann nicht –, ein gewesener Stabskapitän aus der ČSR-Wehrmacht, ein Jugoslawe, ein Postbote namens Havel aus Görkau und ich. Wir frugen einen Posten, welcher etwas zugänglicher war, was mit uns geschehen wird, dieser sagte: „Ihr wart bei keiner NSDAP und ihr werdet entlassen." Die Entlassung kam aber nicht, der Österreicher und der Serbe kamen mit Posten nach ihren Heimatländern und wir anderen verblieben dort im Lager.

Es waren kaum acht Tage vergangen, und der Stand der Insassen wuchs auf 360, davon 78 Frauen, an. Es kamen folgende Insassen, deren Namen ich mir merkte: Herr Mader, Direktor der Mannesmann-Röhrenwerke Komotau, aus demselben Werk Herr Ingenieur Vierlinger, ein Herr Dr. Meier, der Großkaufmann von Komotau, Herr Taud, der Direktor der Fürstlichen Domänenverwaltung Rothenhaus-Görkau, der Wurstfabrikant Herr Mittelbach [aus] Komotau (wurde im Lager zu Tode gemartert), Herr Müller, Steinbruchbesitzer [aus] Komotau-Oberdorf, der Pfarrer von Eidlitz bei Komotau, ein Heger von Natschung (wurde ebenfalls erschlagen) und viele andere Persönlichkeiten, deren Namen mir nicht einfallen. Wir wurden nach dem neuen Zuwachs in Arbeitskolonnen für ČSD (tschechische Bahn) in Komotau eingeteilt und mussten das bombardierte Heizhaus von Trümmern räumen. Ein Ingenieur Sturm aus Komotau war auch dabei.

Ich ging zu diesen Arbeiten mit als Dolmetscher, um die Befehle der Bahnmeister bzw. Partieführer an die Leidensgenossen zu übermitteln. Es waren viele dabei, welche nie in ihrem Leben eine solche Arbeit verrichtet hatten und sie wurden von der Bahnpolizei, welche die Überwachung der Kolonnen hatte, mit der Peitsche dazu

angetrieben. Bei diesen Arbeiten bekamen wir zu Mittag noch eine Suppe von Sojaschrot ohne Salz und jeglicher anderen Zutat, außer früh und abends 100 Gramm Brot und der Tasse Kaffee. Floh ein Insasse, so kam der Führer der Partie, der auch ein Lagerinsasse war, auf die Schaukel (Folterraum). Am Ende komme ich noch eingehend auf diese Martermethode zurück. Viele Insassen konnten nicht einmal mehr nach Hause gehen, so z. B. der Herr Mittelbach von Komotau. Der war so geschlagen worden, dass sein Gesicht stahlblau war und er niemanden kannte oder wusste, wo er sich befand, er war ganz von Sinnen. Seine eigene Tochter hat ihn im Vorbeimarschieren vom Bahnhof nicht erkannt, und wer ihn kannte und nicht wusste, dass er es ist, erkannte ihn auch nicht wieder, so zugerichtet war dieser Mann.

Ich lernte am Bahnhof einen jungen Bahnmeister kennen, welchem eine Dreizimmerwohnung in Komotau, Klingergärten, zugewiesen wurde, und der sie nicht bezog. Er sagte mir oft: „Wohin wird das führen, ich nehme hier keine Wohnung, denn in dieser ist alles gestohlen." Das ist aber auch der Einzige, den ich in dieser Weise kennen lernte, er gab uns später zwei Wagen voll Kartoffeln fürs Lager, um sie für die Insassen zu verkochen. Er brachte auch manchem Insassen Brot und verschenkte seine Mittagsportion.

Die Bahnpolizei fand ihren Spaß daran, wenn einer bei der Arbeit zusammenbrach, ihn in einen mit Wasser gefüllten Bombentrichter zu werfen und lachte, wenn der Arme schlammbedeckt an die Wasseroberfläche kam. Wir waren oft froh, wenn wir arbeiten gehen konnten und hatten Angst vor dem Sonntag, denn an Sonntagen war die Marter durch die Lagerposten und Ziviltschechen aus der Stadt an der Tagesordnung, sogar in der Nacht wurden oft Leute herausgeholt, um sie zu quälen. Das Beispiel eines Sonntags im Lager: Vormittags kamen Ziviltschechen ins Lager, auch Frauen, und suchten sich ihre Opfer heraus, welche durch Schläge ins Gesicht mit dem Schuhabsatz misshandelt wurden, oder [sie] ließen sie von anderen [Deutschen] schlagen. Schlug der Betreffende nicht so hin, wie sie wollten, dann bekam der andere von den Tschechen einen Schlag, auch manchmal mit Schlagringen.

Ein jeder, ob Mann oder Frau, der bei einer der Gliederungen der NSDAP war, oder deren Söhne oder Männer bei einer solchen waren, wurden gleich nach der Leibesvisitation in die Folterkammer geführt. Dies war ein Raum, in welchem sich jeder nackt ausziehen musste und dann von acht Posten mit ihren Schlaginstrumenten geschlagen wurde. Dann wurde er in den Aufenthaltsraum geführt und musste an der Wand stehen und mit der Nase ein Blatt Papier gegen die Wand halten. Wehe, es fiel zu Boden und der Posten bemerkte es, dann gab es Kinnhaken und Ohrfeigen. Eines Tages wurde die ehemalige städtische Polizei eingeliefert, diese wurde selbstverständlich auch wie die anderen Folterkandidaten jeden dritten Tag geschlagen. Einer der ehemaligen Polizeimänner, ein ziemlich großer starker Mann, griff nach dem ersten Hieb, den er erhielt, nach dem Hals eines der Posten. Der in der Nähe stehende andere Posten schoss ihn sofort nieder. Es wurde für einige Tage die Folterei eingestellt.

Oben in der Traverse wurde ein Klobenrad eingebaut, über welches ein Strick gezogen wurde. An einem Ende wurde eine Schlinge gemacht, durch welche die armen Menschen ihre Hände stecken mussten, um sie dann fest zuzuziehen, und das andere Ende wurde, nachdem der Mann hochgezogen war, an einer Säule festgebunden, um zu erreichen, dass der Geschlagene nicht auf die Posten losgehen kann. Oft blieben die Armen hängen oder man ließ sie am Boden liegen.

Diejenigen, welche zwei oder gar schon dreimal geschlagen waren, hatten eiternde Wunden. Der Eiter lief durch Hemd und Jacke. Die Rücken der armen Menschen waren mit Fliegen übersät und stanken fürchterlich. Man gab sie zwar separat in einen kleinen Raum, die sogenannte *marodka* [Krankenrevier], aber von Heilen war keine Spur. Waren es circa acht oder zehn Personen, die auf dieser *marodka* lagen, dann mussten sich die Geschlagenen, also die sich kaum bewegen konnten, ein zwei Meter tiefes Loch von sechzig Zentimeter Breite graben. Abends, als das Loch fertig war, wurden sie hingestellt, und der erste musste sich in das ausgehobene Loch (Grab) legen. Erst wenn er darin lag, wurde auf ihn von oben geschossen. Auf diesen Toten legte sich der Zweite, der ebenfalls von oben erschossen wurde, und so ging es fort, bis das Grab voll war. Einmal war noch für einen Platz, da holte man eben eine Frau von 67 Jahren, welcher die Haare abgeschnitten wurden. Sie wurde geschlagen, weil sie nicht sagte, wo sich ihr Sohn aufhielt, und sie musste sich auf die bereits Erschossenen legen, um auch so wie die anderen erschossen zu werden.

Ich finde keine Worte, um zu schildern, wie Leute aussahen, die zweimal geschlagen wurden. Ich sah einen Angehörigen der Waffen-SS, welcher bereits zweimal geschlagen worden war. Abgesehen vom Körper, der ganz zerschlagen war, war sein Geschlechtsteil im Durchmesser 8-9 cm dick angeschwollen, vollständig mit Blut unterlaufen und die Hoden begannen zu eitern. Bis zum After war alles voll mit Eiter, er stank fürchterlich. Und dies alles nur, weil er ein Deutscher war und Angehöriger der SS.

Tagtäglich kamen mehr und mehr dazu. Die [Polizei] brachte die Leute von draußen schon halb tot ins Lager. Einmal brachten sie einen schwerverwundeten Letten, welcher zur Genesung im Lazarett gelegen hatte, in der Krankentragbahre mit Hemd und Unterhose bekleidet. Er konnte schlecht Deutsch. Da ich ihn ausfragen muss-

te, sagte er mir, dass er bedaure, nicht gewusst zu haben, was die SS bedeute; er hatte sich zum Mitkämpfen gemeldet und war zur SS gekommen, ohne es gewusst zu haben. Dieser arme Mensch wurde am selben Abend noch erschossen.

Später kamen auch Offiziere der tschechischen Wehrmacht und suchten sich Opfer im Lager. Es wurde ein alter, ehemaliger pensionierter deutscher Oberst gefunden, der vom Jahre 1918 bis 1924 im tschechischen Militär Dienst tat und von dort aus pensioniert wurde; dieser wurde buchstäblich zu Tode geprügelt. Fotograf Schuster von Komotau und der Klavierbauer Lutz wurden auch im Lager erschlagen. Weiters der städtische Geometer, er hatte einen polnisch klingenden Namen. Einmal kam auch eine Anzahl tschechischer Offiziere und beanstandete den Lagerkommandanten, dass er die ehemalige städtische Polizei noch lebend im Lager habe und sagte: „Räumt sie doch weg, das Gesindel!" Er sagte es tschechisch, aber ich habe es verstanden.

Ich war auch eine Zeit lang in der Küche. Am Küchenzettel war nichts als Sojaschrotsuppe ohne Salz, und abends, wie schon erwähnt, Kaffee und Brot, aber im Magazin schimmelte die Butter, Margarine, Nudeln, Graupen und andere Lebensmittel. Jeder Posten, auch der Kommandant, fuhr mit vollen Koffern in gestohlenen Autos nach Hause und nahm Lebensmittel, Kleider, Wäsche und andere Sachen mit. Die Angehörigen der Lagerinsassen brachten Wäsche für die Väter und Söhne, auch Brot oder Esswaren. Der Posten am Tor übernahm die Sachen, diese wurden ins Wachzimmer gebracht, untersucht und wenn gute Wäsche dabei war, teilten sie die Posten untereinander auf, die Esswaren ließ man vertrocknen oder von den Posten verzehren. Erst ganz zum Schluss bekamen die Frauen abends ihr Brot geschmiert mit Margarine und in die Suppe kam Salz, noch später ließ sich der Kommandant dazu erweichen, in der Suppe einmal in der Woche Pferdefleisch mitzukochen.

So ging es, bis wir in das gewesene Ciprianer-Lager nach Oberdorf übersiedelten. In diesem Lager musste ich mich einer Operation unterziehen und durfte dann dort bleiben. Nachdem ich geheilt war, reifte in mir der Plan zur Flucht, den ich auch durchsetzte.

Und so etwas hat die zivilisierte Welt, noch dazu die demokratische, unterzeichnet, bewusst totgeschwiegen und uns im Rundfunk als „Befreiung" prophezeit!

ANMERKUNGEN

1. Die Aussage von Ottokar Kremen wurde nach Auskunft von Hedwig Gemmrig (Heimatkreis Komotau) 1996 auf Veranlassung von Ottmar Kreißl (†) in das „Komotauer Jahrbuch" (Nr. 1, S. 79) aufgenommen. Weitere Angaben zu seiner Person gibt es nicht, da er nicht bei der Sudetendeutschen Landsmannschaft registriert ist. Sein Bericht wurde jedoch von einem weiteren Zeitzeugen, der Kremen im tschechischen KZ Glashütte erlebt hat, teilweise bestätigt.

Wir haben gedacht, hier geht es zu einem Arbeitseinsatz zur Ernte

VON FRANZ MÜLLER AUS KAADEN

Geboren bin ich am 21. Februar 1928 in der Ortschaft Fünfhunden im Duppauer Gebirge bei Kaaden (Kadaň). Hier lebte ich auch bei Kriegende[1]. Am 2. August 1945 wurde ich verhaftet, am Tag der Unterzeichnung des Potsdamer Abkommens. Alle Jugendlichen mussten sich damals bis Mittag am Gemeindeamt melden. Wir wussten nicht, was uns erwartet und so haben wir alle diesen Aufruf befolgt, denn wir haben gedacht, hier geht es zu einem Arbeitseinsatz zur Ernte. Als wir dort ankamen und sahen tschechische Soldaten, befürchteten wir das Schlimmste. Wir waren ungefähr fünfzehn, alle wurden wir ohne irgendwelche Beschuldigung geschlagen. Wir mussten mit angelegten Händen stramm stehen. Sie schrieen auf uns, dass wir Hitlerjungen sind und haben angefangen, uns mit Kabelenden zu schlagen. Als wir geschwollene Hände und blutige Backen hatten, versuchten sie, uns mit Taschenmessern die Haare abzuschneiden. Aus dieser Gruppe wurden noch vier Jugendliche ausgesucht, mit denen sie noch weiteres vorhatten. Zu denen gehörte auch ich.

Draußen auf der Straße stand ein Wagen, bei dem Pferde eingespannt waren, in ihm saßen schon Tschechen mit entsicherten Maschinenpistolen. Wir mussten uns beiderseits des Wagens aufstellen, und mit den Worten: „Das ist Sport!" ging es im Dauerlauf durch den Ort in Richtung Kaaden. Im Ort Weinern, der bereits von der tschechischen Armee besetzt war, blieben wir am Gemeindeamt stehen. Den Eltern von Kurt Ritz, der auch unter uns war, ist es gelungen, durch eine antifaschistische Bescheinigung ihren Sohn frei zu bekommen, so dass wir nur mehr drei geblieben waren, als wir in der Kaserne in Kaaden ankamen. Dort waren viele tschechische Soldaten, die uns wiederum schlugen. Danach sperrten sie uns einzeln in eine Zelle.

Am nächsten Tag war Wachwechsel. Ein Tscheche war bei unserem Anblick sichtlich erschüttert. Er führte uns zu einer Wasserleitung, damit wir die Möglichkeit hatten, das Blut abzuwaschen, gab uns einen Napf Kaffee und ein Stückchen Brot. Das war das erste Essen, das wir bekamen. Abends bekamen wir die gleiche Portion und Mittag eine schwache Suppe, in der einige Gemüsestücke schwammen. Das war unsere tägliche Verpflegung.

Wir waren in einem Raum im Erdgeschoss untergebracht mit Fenstern zur Straße und schliefen auf dem nackten Boden, der Gott sei Dank aus Holz war. Für unsere Notdurft stand ein Kübel zur Verfügung. In den folgenden Tagen füllte sich der Raum mit weiteren Jugendlichen. Durch das Fenster zur Straße beschimpften uns tschechische Zivilisten, „deutsche Schweine" und „Huren" und bespuckten uns durchs Fenster. Wenn die Wache bei der Tür erschien, mussten wir stramm stehen und Meldung machen. Da ich etwas tschechisch konnte, fiel mir diese Aufgabe zu. Der Text der Meldung war mir vorgeschrieben. Ich musste zuerst melden, wie viele „deutsche Schweine" anwesend sind und dass ich das größte Schwein bin. Später änderte sich das, und von Hitlerjungen und deutschen Schweinen wurden wir zu Werwölfen, und so musste ich melden: „Hier sind Werwolfshuren, und ich bin die Haupthure." Von dieser Zeit an nannten sie uns „Werwölfe", und wir wurden als extra gefährliche Bestien eingereiht, gleich nach den Angehörigen der SS, soweit sie noch lebten. Die Angehörigen der SS mussten jeden Vormittag bis zum Umfallen im Kasernenhof marschieren. Wir mussten hinter ihnen marschieren oder am Bauch kriechen. Dabei wurden wir mit der Peitsche am Rücken geschlagen. Unsere Rücken hatten schon alle Farben. Dazu haben sie sich sadistische Spezialbehandlungen ausgedacht. Anschließend mussten wir uns noch bei den Peinigern dafür bedanken.

Franz Müller (Foto: Heimatkreis Kaaden)

Täglich kamen weitere Jugendliche aus verschiedenen Ortschaften unseres Landkreises dazu, auch eine Gruppe aus Podersam, welche uns schlimme Sachen erzählte. Bei den Neuen war auch Franz Runtsch aus Radonitz (Radonice u Kadaně). Weil er sehr gut tschechisch sprach, wurde er unser Dolmetscher.

Es kam der Sonntag, als plötzlich ein tschechischer Offizier in perfekter Uniform mit einer Aktentasche unter dem Arm in der Tür stand. Nachdem ich die Meldung gemacht hatte, befahl er mir herauszukommen zum Verhör. Das Verhör fand in einem speziell dafür hergerichteten Raum statt. Beim Tisch saßen zwei oder drei Offiziere, welche für das Verhör verantwortlich waren, und daneben der Protokollführer mit einer Schreibmaschine. Auch ein Schlägerkommando, bestehend aus drei Soldaten, war anwesend. Die erste Frage lautete: „Wann bist du in die Hitlerjugend eingetreten?" Da ich mich aber an ein so

nebensächliches Datum nicht erinnern konnte, fiel sofort die Bemerkung: „So, du Schwein willst lügen!" Worauf ich mich nackt ausziehen und auf einen Tisch legen musste. Das Prügelkommando trat nun in Aktion. Einer von ihnen legte sich auf meinen Rücken, damit ich mich nicht wehren konnte; der zweite stopfte mir meine Socken in den Mund, damit ich nicht schreien konnte. Meine Fersen bearbeiteten sie nun mit einem Gummiknüppel. Ich befreite mich von diesen Quälereien, indem ich den Soldaten, der auf mir lag, abschüttelte. Danach schlugen sie mich mit einem Holzknüppel. Jedes Mal wenn ich auf eine Frage nicht antworten konnte, gab der Offizier mit einer Daumenbewegung den Befehl zum Weiterschlagen. Die Hauptfrage betraf meine Zugehörigkeit zur Organisation Werwolf, was ich selbstverständlich bestritt. Ich habe überhaupt nicht gewusst, ob diese Organisation tatsächlich existiert.

Damit sie mein Geständnis erreichen, haben sie sich etwas Besonderes einfallen lassen. Der stärkste von meinen Peinigern nahm meinen Kopf zwischen die Beine und schlug mit der flachen Seite des Bajonetts auf meinen nackten Rücken. Bei jedem Schlag platzte meine Haut, so dass der ganze Rücken blutig war. Dabei wurde ich bewusstlos. So steckten sie mir jedes Mal den Kopf in einen Eimer mit kaltem Wasser. Weil ich stets auf meiner Wahrheit bestand, traten sie mich mit den Stiefeln. Ich dachte, dass sie mich zu Tode treten. Nun war ich bereit, alles zuzugeben. Dann führten sie einen Jungen herein, von dem jeder wusste, dass er geistig krank war, welcher bestätigte, dass jedes Mitglied der Hitlerjugend gleichzeitig Angehöriger des Werwolfs ist. So habe ich weiter keinen Widerstand geleistet. Mit der Bemerkung, dass ich anderntags erschossen werde, warfen sie mich auf die Treppe zum Verhörleiter im Erdgeschoss. Danach haben mich die Kameraden auf einen von drei Strohsäcken gelegt; die anderen nur leicht Verletzten mussten am Boden liegen, denn unsere Gruppe war auf achtzig Jugendliche angewachsen.

Am folgenden Tag erschien einer meiner Peiniger mit der Frage: „Wo ist der Große?" Damit war ich gemeint, denn ich maß 189 Zentimeter. Dann sagte er auf Deutsch: „Was, du Schwein lebst noch? Ich dachte, du schon schießen, du schon lange tot." Anscheinend trauten sie sich nicht, mich Siebzehnjährigen ohne Grund zu erschießen. Später kam mein ehemaliger Turnlehrer, der auch in der Kaserne interniert war, mit einem Wachposten, dass er mich pflegt. Das einzige, was er zur Verfügung hatte, war eine Rolle braunes Toilettenpapier, und damit versuchte er meine Wunden abzudecken. Das war die einzige medizinische Behandlung, die mir zuteil wurde. Noch Jahrzehnte später blieben auf meinem Rücken sichtbare Narben.

Nach Beendigung des Verhörs mussten wir die Protokolle unterschreiben. Den Inhalt konnten wir nicht kontrollieren, das war auch nicht in deren Sinn. Der Dolmetscher sagte uns, dass wir zur Strafe zu einer nutzbringenden Arbeit kommen, wahrscheinlich in ein Stahlwerk. Einige Tage später wurden wir mit dem Zug ins Lager des Betriebes PZS nach Kladno gebracht. Schon am Bahnhof „begrüßte" uns eine große Menge Zivilisten, welche uns beschimpften, bespuckten und mit Steinen nach uns warf. Wahrscheinlich wurde die Ankunft dieser „Werwolfgruppe" schon vorher signalisiert. Nur durch den Schutz des Militärs kamen wir sicher ins Lager. Dort erwarteten uns furchtbare Zeiten.

Kaaden mit Egerbrücke (Foto: Förderverein Saaz)

Die Inhaftierung der Jugendlichen in der Kaserne in Kaaden konnte auf keinen Fall eine spontane Aktion sein, aber eine gezielte Handlung damaliger Amtsführung mit der Unterstützung der Armee und der örtlichen Funktionäre. Denn diese Vorkommnisse mit den Jugendlichen haben sich im ganzen Landkreis systematisch abgespielt, und die Verhörprotokolle wurden unter der Regie von Offizieren der tschechischen Armee erstellt. Auch die generelle Anklage, dass die Hitlerjungen gleichzeitig der Organisation Werwolf angehört haben, wurde durch Gewalt und Folter erpresst[2]. Alles, auch unser Abtransport nach Kladno, war von der Staatsmacht organisiert. Der Öffentlichkeit wurden wir als gefährliche Bestien des rassistischen „Werwolf" präsentiert, auch wenn wir damit nichts gemeinschaftlich hatten, und die meisten von uns eigentlich noch Kinder waren.

ANMERKUNGEN

1. Franz Müller hatte 1944 ein Ingenieurstudium an der Bauschule für Wasserwirtschaft und Kulturtechnik in Eger begonnen. Nach der Vertreibung im August 1946 setzte er dieses Studium in Schleusingen (Thüringen) fort und studierte anschließend Bauingenieurwesen an der TH Dresden. Nach einer Dozententätigkeit wurde er Leiter des Straßenbaulabors in Schleusingen, wo er bis zur Pensionierung tätig war.

2. Unter diesem Gesichtspunkt muss man die tschechischen Untersuchungsberichte dieser Zeit lesen. Siehe S. 63 und 50.

Die Tschechen könnten sagen: „Es ist geschehen, und es tut uns leid"

VON CHRISTIANE BRÜCKNER, GEB. MÜLLER AUS TOTZAU

Ich heiße Christiane Brückner, geb. Müller. Ich bin achtzig Jahre alt, 1924 in Totzau (Tocov) geboren, elf Kilometer von Duppau (Doupov) entfernt, und bin Ärztin für Allgemeinmedizin. Ich habe in Duppau die Oberschule, das Gymnasium, besucht, habe in Duppau die Matura[1] gemacht und habe dann in Prag an der Karlsuniversität mit dem Studium begonnen. Wir mussten dann allerdings das Studium unterbrechen, weil wir wieder zum totalen Kriegseinsatz mussten. Dann kam 1945, und wir erlebten die schlimmen Ereignisse, die sich auch in Duppau abgespielt haben, aber da war ich nicht zugegen, sondern habe nur eine Aufzeichnung von einem Mann, der in Duppau im Gefängnis war und die ganzen Ereignisse niedergeschrieben hat. Diese Aufzeichnungen übergebe ich heute[2].

Ich selbst war Zeuge in Totzau. Totzau ist ein kleiner Ort, liegt etwa 600 m hoch im Duppauer Gebirge. Er hat etwa 600 Einwohner gehabt. Dort spielten sich 1945 sehr schlimme Ereignisse ab. Ich war Zeugin, wie vor unseren Augen zwanzig Männer aus dem Ort erschossen wurden. Sie wurden herausgesucht, wahllos, wurden an eine Wand gestellt, an einen Schuppen, wurden geschlagen und gequält. Ein siebzehnjähriger Junge wurde mit dem Kopf unter Wasser getaucht und wieder hochgezogen, und dann kam das Kommando, dass sie erschossen werden sollen. Die Partisanen haben vom Fenster aus und von der Straße her geschossen. Die Männer fielen um, und die anderen Dorfbewohner mussten sie am Friedhof in ein Massengrab werfen. Die Schützen trugen keine korrekte Militäruniform. Es war zusammengewürfelt mit roten Tüchern und auch zum Teil deutschen Uniformen. Es waren keine tschechischen Soldaten. Wir nannten sie die Revolutionsgarde.

Totzau (Tocov) im Duppauer Gebirge (Foto: Privatarchiv)

Dr. med. Christiane Brückner, geb. Müller aus Totzau (Foto: Förderverein Saaz)

Die Männer waren tot, aber ich muss der Ehrlichkeit halber sagen, dass die Ereignisse am 2. Juni für mich persönlich noch viel schlimmer waren, als wir antreten mussten und es wurde uns gesagt, wir werden heute alle erschossen. Wir standen also da, ich war etwas größer als die anderen und ich hatte Angst, als erste getroffen zu werden. Ich ging deshalb ständig in die Knie, damit ich mit den anderen gleich groß war, damit ich nicht als erste erschossen werde. Ich wollte mit den anderen erschossen werden. Es hat eine Zeit lang gedauert, der Kommandant hat eine Rede gehalten. „Ihr werdet heute alle erschossen, das ganze Sudetenland muss krepieren, ich kann Blut sehen. Blut ist mein Bruder, ich habe keine Angst", und so ging das weiter. Und wir standen da, zitternd und voller Angst. Da hieß es, wir müssen antreten, und ich dachte, sie führen uns zu einem Massengrab und werden uns dort erschießen. Dann sind wir zum letzten Haus des Dorfes geführt worden. Dort lag die ganze Familie, drei Kinder und das Ehepaar, also fünf Personen, erschossen im Flur. Und da mussten wir vorbeigehen, die Leichen waren beleuchtet, und ich vergesse nie die vielen Einschüsse an den Toten, wahrscheinlich von Maschinengewehren. Wer nicht hinsah, musste umkehren und musste noch einmal hinschauen. Dann wurden wir nach Hause geschickt. Das war am 2. Juni, und am 5. Juni war das mit den zwanzig Männern.

Zur gleichen Zeit – das haben wir erst später erfahren – sind in der Nähe von Totzau bei einem Ausflugsgasthaus, nennt sich „Kottelshof", zwei Männer aus einem Bauernhof erschossen worden und eine ganze Familie. Warum weiß ich auch nicht. Und die Nachbarn von den zweien und die ganze Familie wurde also erschossen, und das dreijährige Kind wurde dann später in der Jauchegrube gefunden.

Das waren die Ereignisse, die ich erlebt habe und die ich beeiden kann. Neben mir z. B. stand unsere Nachbarin, die Bäuerin, die war schwanger, hatte drei Kinder neben sich, und der Mann stand da vorne [bei den Todeskandidaten]. Meine Freundin stand neben mir mit ihrer Schwester und ihr Vater stand vorne.

Warum sagt man in der tschechischen Regierung nicht einmal: „Ja, wir haben uns gerächt." In dem Wort Rache liegt schon begründet, dass etwas vorausgegangen ist von deutscher Seite. Das können und dürfen wir nicht ableugnen, und uns tut es leid. Und die Tschechen könnten auch einmal sagen: „Es ist geschehen, und es tut uns leid." Das würde mir genügen. Aber immer wird nur angezweifelt, dass das so war? [3]

Ich bin dann 1945 nach Bayern gekommen, habe dann erst gearbeitet und dann habe ich in Erlangen mein Studium beendet und habe meinen Doktor der Medizin an der Universität Erlangen gemacht. Ich habe eine eigene Praxis, die ich jetzt noch im kleinen Rahmen ausübe. Alte Patienten von mir eben.

Das ist alles.

ANMERKUNGEN

1. „Matura", in Deutschland: Abitur.
2. Die Herausgeber konnten nicht ermitteln, wo diese Aufzeichnungen verblieben sind.
3. Siehe dazu die Deutsch-Tschechische Erklärung vom 21. Januar 1997, Absatz III, im Folgenden auf Seite 370.

Todesopfer im Saazerland nach Kriegsende 1945

NACH JOSEF FINDEIS, RUDOLF FISCHER, ERICH HENTSCHEL UND PETER KLEPSCH

Die Erarbeitung von Opferlisten war den Vertriebenen von Anfang an wichtig. Diese Listen ersetzten die Erinnerungsorte, die es entweder nicht gab, wie im Falle unbekannter Massengräber, oder die, in den seltenen Fällen regulärer Einzelbestattungen, wegen des Eisernen Vorhangs nicht oder nur schwer zugänglich waren. Die toten Angehörigen sollten im öffentlichen Gedenken einen Namen, ihr Leiden eine Geschichte haben[1]. Die Opferlisten sind virtuelle Friedhöfe. Josef Findeis[2] war einer der ersten, der sich dieser Aufgabe annahm. Auf ihn und seine Arbeit berief sich dann Rudolf Fischer 1963 in seiner systematischen Opferliste: „Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946"[3]. Diese Auflistung war notwendigerweise – wie auch alle späteren – lückenhaft. In der Folgezeit erschienen im „Heimatbrief Saazerland" deshalb immer wieder Ergänzungen und Berichtigungen, bis Erich Hentschel 1995 in einer „Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung"[4] eine Zusammenfassung vorstellte, die 2005 in nochmals überarbeiteter Form wiederum in einer Heimatbrief-Sonderausgabe gedruckt wurde: „Die Todesopfer des Saazerlandes (Kreise Saaz und Podersam) ab Kriegsende 1945"[5]. Dabei half ihm Peter Klepsch mit Ergänzungen und Fehlerkorrekturen.

Helga Werner, Rudolf Fischers Tochter, hatte 1996 die Liste ihres Vaters neu aufgelegt und sich dabei auch auf die Arbeit von Hentschel gestützt: „Nachträglich habe ich diese Namenliste aufgestellt, da mein Vater im Jahre 1963 nur einen Teil der Namen zur Verfügung hatte und deshalb noch keine Aufstellung für die Stadt Saaz vornehmen konnte. Um aber diese Schrift des Saazer Landes zu vervollständigen, habe ich versucht, unter teilweiser Verwendung alter Aufzeichnungen meines Vaters und der Liste aus der Sonderausgabe des Heimatbriefes eine Auflistung der Todesopfer der Stadt Saaz vorzunehmen. Ich hoffe, dass ich durch diesen Nachtrag die Neuauflage der Dokumentation vervollständigen konnte, und dadurch ein wenig mehr Licht in das Dunkel der damaligen Zeit fällt."[6] Tatsächlich ist diese Veröffentlichung durch eine „Liste der Vertreibungsopfer, die ins Postelberger Internierungslager (Kaserne) verschleppt und dort erschossen oder erschlagen wurden", ergänzt. Anders als Hentschel führten Fischer und Werner auch die Kriegstoten auf.

Die hier folgende Zusammenstellung stützt sich weitgehend auf die von Hentschel 2005 verantwortete Liste, mit kleineren Ergänzungen, die dem Herausgeber zugetragen wurden. Allerdings schien es geboten, die Präsentation etwas zu verbessern, insbesonders mit Rücksicht auf die tschechische Übersetzung. So wurde auf Abkürzungen weitgehend verzichtet, die Berufs- und Ortsbezeichnungen nach Möglichkeit vereinheitlicht und der Sterbeort durch eine Kreuzglyphe gekennzeichnet. Auch wurde auf eine Durchzählung verzichtet, weshalb die Familienbezüge durch Namensnennung statt durch Kennnummern hergestellt werden. Die Ordnung ist innerhalb der vier Abschnitte jetzt konsequent alphabetisch. Rudolf Fischer und Helga Werner hatten ihre Listen nach den Gerichtsbezirken Postelberg und Saaz und innerhalb der Bezirke nach alphabetisch geordneten Gemeinden geführt. Hentschel sortierte dagegen nach den Kreisen Saaz und Podersam, deren Todesopfer er wiederum nach Getöteten und Selbstmördern unterteilte. Diese Einteilung wird hier beibehalten, weil man auf diese Weise schnell alphabetisch suchen kann. In vielen Fällen weicht ja der Sterbeort vom Heimatort ab.

Sofern nicht Selbsttötung vorlag, sind fast alle aufgeführten Personen ermordet worden. Wenn die Todesart bekannt ist, wurde diese vermerkt. Ein Teil der Genannten ist vermisst, d. h. die überlebenden Angehörigen oder Nachbarn haben nie wieder etwas von dem Betreffenden gehört. Dem Herausgeber ist allerdings nicht bekannt, ob in jedem Falle eine Toterklärung vorliegt[7]. Einige starben infolge der Haftbedingungen oder Misshandlungen. Auffallend sind die vielen Suizide ab Mai 1945. In vielen Fällen ist bekannt, dass Misshandlungen, Vergewaltigungen, Demütigungen oder Angst vor solchen Gefahren der Grund war. Es ist aber nicht auszuschließen, dass auch Hoffnungslosigkeit und Zukunftsangst ein Motiv waren. Wer Mitglied der NSDAP oder anderer Nazi-Organisationen, vor allem SS und SA war oder auch nur ein Regierungsamt bekleidete, musste fürchten, Racheakten zum Opfer zu fallen. Da schien die Selbsttötung wohl oft als einziger Ausweg, Schlimmerem zu entgehen. Erschreckend sind die vielen Kinder, die mit in den Tod genommen wurden.

Auch die nachfolgende Liste ist sicher noch lücken- und fehlerhaft. Die Einträge wurden nicht nach amtlichen Akten angefertigt, sondern durch die Befragung anderer Vertriebener oder aufgrund der Mitteilung ihrer Angehörigen erstellt. Dass Suchlisten von Hilfsorganisationen zu Rate gezogen wurden, ist eher die Ausnahme. Rudolf Fischer fasste das Problem 1963 so zusammen: „Die aufgezeichneten Opferlisten wurden von Ortsbetreuern[8] der einzelnen Gemeinden aufgestellt, und einigen davon haften noch Mängel an. Trotzdem ist allen Betreuern zu danken für das Zusammentragen der einzelnen Daten, denn es ist heute nicht leicht, die Menschen der Heimat in der

Zerstreuung in der Bundesrepublik, in der Sowjetzone, in Österreich und im übrigen Ausland zu befragen, um die Verluste der Dorf- und Stadtbewohner zu erfassen. Hinzu kommt, dass Ortsbetreuer selbst 1945 noch im Kriege oder in der Gefangenschaft waren und das Geschehen in der Heimat nicht selbst erlebten, was in den Opferlisten spürbar wird, dass viele Gemeinden keine Vertreibungsopfer (Verschleppte und durch andere Ursachen Umgekommene) aufzuweisen haben, was ziemlich unwahrscheinlich ist, dass sie von der Vertreibung so unberührt geblieben sein sollten."[9]

Auch in gut zwanzig Jahren Wiedervereinigung ist es nicht gelungen, den Mangel an Informationen von Vertriebenen in die Sowjetzone über die Todesopfer in der alten Heimat zu beseitigen. Diese Lücken werden sich wohl auch nicht mehr schließen lassen. Zeitzeugen, die damals alt genug waren, um das Geschehen voll zu erfassen, und heute noch geistig fit genug sind, sich auch daran zu erinnern, sind mittlerweile selten geworden.

Ein anderes Problem ist das der Auswahlkriterien: Wer soll in diese Liste aufgenommen werden? Rudolf Fischer hatte sich in eine semantische Falle begeben, als er Kriegsopfer mit Todesopfern in Friedenszeiten zusammenwarf. Opfer ist nicht gleich Opfer. Auch Kriegsopfer sind zu betrauern, aber aus ganz anderen Gründen als Opfer des zivilen Terrors gegenüber Wehrlosen und Friedfertigen. Deshalb ist Erich Hentschels Entscheidung, Kriegsopfer nicht zusammen mit Terroropfern aufzulisten, zu begrüßen. Seine Überlegung, dass sich die Opferzahlen durch „die Ermordung vieler Heimkehrer reichsdeutscher Herkunft, die von tschechischen Soldaten nach dem 15. Mai im Raum Saaz/ Postelberg aufgegriffen und erschossen wurden", erhöhen würden, ist jedoch unpassend[10]. Natürlich waren diese „Hinrichtungen" nach der Genfer Konvention unrechtmäßig. Durchziehende „reichsdeutsche" Soldaten hätten im schlimmsten Falle als Kriegsgefangene behandelt werden müssen. Sie mit den „sudetendeutschen" Opfern auf eine Liste zu setzen, macht jedoch keinen Sinn.

Es waren auch noch kleinere Fehler zu korrigieren, etwa hinsichtlich solcher Fälle, da jemand im Krankenhaus verstorben ist, ohne dass Grund oder Umstände seines Todes angegeben wären, oder eines Emil Tuch, der „schon 1938 von Tschechen erschossen" wurde. Letztendlich sind solche Fehler, deren es noch mehr geben mag, und auf der anderen Seite auch größere Lücken marginal im Hinblick auf die Bedeutung dieser Liste für die vorliegende Dokumentation. Die Bedeutung liegt nämlich keineswegs in Zahlen. Es geht auch nicht darum, mit Opferlisten Vorwürfe zu bekräftigen und Anklage zu erheben. Vielmehr dienten und dienen sie den Vertriebenen dazu, ihr Schicksal zu bewältigen. Wie oft um die Genauigkeit von Einträgen gerungen, wie immer wieder nachgebessert, aussortiert und ergänzt wurde, erinnert an die Liebe, mit der Gräber gepflegt werden. Auf der anderen Seite kann diese Liste auch denen etwas zeigen, die darin nicht ihre Angehörigen finden. Es sind nicht die Zahlen, die beeindrucken, sondern die Biographien, die mit Geburtstag, Beruf, Wohnort, Straße, Hausnummer – und am Ende mit einem schrecklichen, unerwarteten Tod – greifbar werden. Sie zeigen mit einer gewissen statistischen Relevanz, dass in der Mehrzahl nicht Okkupanten, SS-Männer, landfremde NS-Funktionäre und marodierende Wehrmachtssoldaten standrechtlich erschossen, sondern ansässige Zivilpersonen und deutschböhmische Regierungsbeamte, Ärzte und Eisenbahner, Schullehrer und Bauernbuben ohne Prozess zu Tode gebracht wurden[11].

Andreas Kalckhoff

Todesopfer durch Tötung, Misshandlung oder Haft: Saaz, Postelberg und kleinere Ortschaften des Kreises Saaz

Adolf, Josef , *1904, Schlosser, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Adrianyi, Ludwig, *18.10.1919, landwirtschaftlicher Angestellter, Postelberg, Marktplatz 2, †Internierungslager Postelberg
Ahnelt, Rudolf, *2. 5. 1923, Bauschlosser, Saaz, Pestalozzigasse 744, †Internierungslager Postelberg
Allert, Alois, *10. 2. 1902, Bauer, Postelberg, Schloßgasse 18, †Internierungslager Postelberg
Allert, Anna, Fräulein, Ferbka, deportiert nach Stredokluk bei Lidice, †Stredokluk b. Lidice
Allert, Julius, Schlossermeister/ Zuckerfabrik Postelberg, Brückenhaus 159, †Internierungslager Postelberg
Allert, Karl, *11.11.1902, Polizist/ Stadtassistent, Saaz, Gurkenmarkt 515, †Internierungslager Postelberg
Allert, Otto, Ferbka, †Internierungslager Postelberg
Amler Franz, *8. 7. 1895, Lehrer, Saaz, Liebotschaner Gasse 1020, †Internierungslager Postelberg
Andert, Rudolf, *1921, Wagner (Invalide), Hraidisch, †Internierungslager Postelberg
Andiomsky, Ida, Liebotschan bei Saaz, vermisst
Andres, Anton, *18. 9. 1909, Eisenbahner, Postelberg, Schloßgasse 17, †Internierungslager Postelberg
Auermann, Josef, *18. 3. 1890, Tschekowitz 38, †Internierungslager Postelberg
Bablik, Heinrich, *11. 7. 1888, Friedhofgasse 277, †Internierungslager Postelberg
Bachheibl, Franz, *7. 1. 1899, Bauer, Bezdiek 3, †Internierungslager Postelberg
Baier, Gustav (Andreas), *9. 3. 1895, Maurer, Saaz, Semmering, †Internierungslager Postelberg
Balik, Ernst, *4. 2. 1900, Bahnwächter, Wischkowa 41, †Internierungslager Postelberg
Balik, Ferdinand, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Barth, Franz, *13. 10. 1894, Schneider, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Barth, Karl, *27. 12. 1896, Polizeimeister, Saaz, Richard-Wagner-Platz, †Internierungslager Postelberg
Barton, Angestellter beim Arbeitsamt, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Bauer, Fritz, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Baum, Anton, *1899, Bäcker, Saaz, Suchliste KJ 162-165, †Saaz
Baumgarten, Franz, *13. 11. 1902, Bauer, Schießelitz 37, †Internierungslager Postelberg
Baumgartl, Wenzl, *16. 10. 1896, Bauer, Schießelitz, †Internierungslager Postelberg
Bayer, Andreas, *21. 9. 1880, Saaz, Felix-Dahn-Str., †Internierungslager Postelberg
Beck, Josef, *1895, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Becker, Saaz, Zuckerfabrik, †Internierungslager Postelberg
Beckmann, Albin, *30. 9. 1897, Bauer, Wittosess, †Internierungslager Postelberg
Benda, Wenzl, *25. 9. 1895, Hilfspolizist, Postelberg, Abteigasse, †Internierungslager Postelberg
Benesch, Friedrich, Straßenwärter, Postelberg, Enggasse 117, †Internierungslager Postelberg
Berg, Alfred, *23. 5. 1902, Verwaltungsinspektor, Postelberg 382, †Internierungslager Postelberg
Bergmann H., 40 Jahre alt, Arbeiter, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (erschossen)
Bergmann, Edmund, *26.7.1898, Arbeiter, Saaz, Beethovenstr. 7, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (Tbc)
Beschta Karl, *9. 7. 1916, Druckereibesitzer, Saaz, Lastenstr., †Internierungslager Postelberg
Beznoska Franz, *6.12.1897, Lebensmittelkaufmann, Tuchorschitz, †Saaz Gefängnis (erschlagen)
Binder, Anton, *1900, Drahtzieher, Saaz †Internierungslager Postelberg
Birk, Alois, *5. 7. 1913, Arbeiter, Polehrad b. Brüx, †Bezirksgericht Postelberg
Bischoff, Josef, *ca. 1900, Bauer, Postelberg/ Mallnitz, †Internierungslager Postelberg
Bischoff, Sidonie, *13. 6. 1860, Private, Hans-Kudlich-Str. 362, †Internierungslager Postelberg
Bittner, Ernst, *1890, Landwirt, Weberschan, †Internierungslager Postelberg
Blaha, Heinrich, *25. 5. 1902, Tabaktrafik, Saaz, Töpferring 788, †Internierungslager Postelberg
Blam, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Blum, Ludwig, *2. 6. 1893, Gastwirt, Postelberg, Windberg 302†Internierungslager Postelberg
Bochskanl, Ernst, Potscherad, †Internierungslager Postelberg
Bochskanl, Franz, *8. 11. 1893, Bauer/ Ziegeleibesitzer, Postelberg 61, †Internierungslager Postelberg
Bochskanl, Rudolf, *24. 4. 1886, Bauer, Lippenz 19, †Internierungslager Postelberg
Bock, Berta, *3. 12. 1876, Arbeiterin, Saaz, Metznergasse 265, †Saaz Lager
Bock, Josef, *17.10.1895, Hopfenarbeiter, Saaz, Alte Mühle 1312/ 8, †Internierungslager Postelberg
Bodenstein, Rudolf, *20. 8. 1898, Bauer, Ferbenz 19, †Internierungslager Postelberg
Bog, Franz, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Böhm, Franz, 55 Jahre, Heizer/ Maschinist, Tuchorschitz, Kl. Pauska, †Internierungslager Postelberg
Böhme, Ernst, 50 Jahre, Magazineur, Saaz, Wölflingasse, †Internierungslager Postelberg
Brabetz, Franz, *29.12. 1897, Tischler, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Bradka, Wilhelm, *28. 5. 1890, Malermeister, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Bradka, Wilhelm, *29. 10. 1910, Arbeiter, Postelberg, Windberg 185, †Internierungslager Postelberg
Brand, Franz, *12. 8. 1895, Chauffeur, Saaz, Schillerstraße, †Saaz Gericht (erschlagen)
Bräuer, Anton, *6. 10. 1900, Schuhmacher, Saaz/ Hochpetsch b. Brüx, †Bezirksgefängnis Postelberg
Braun, Hugo, *6. 9. 1893, Hausmeister/ Saazer Gymnasium, †Internierungslager Postelberg
Bretschneider, Rudolf, *3. 2. 1901, Schlosser, Saaz, Brüxer Str. 1462, †Internierungslager Postelberg
Brückner, Anton, *14. 11. 1914, Schlosser, Saaz, Pertschstr. 1975, †Internierungslager Postelberg
Brühe, Fritz, *1894, Kantinenwirt, Saaz/ Postelberg, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg
Brunner, Adolf, Stankowitz, †Internierungslager Postelberg
Brünnler, Josef, *1898, Arbeiter, Postelberg, Johannisplatz 23, †Internierungslager Postelberg
Brünnler, Josef, *28.5.1913, Kaufmann, Weberschan 39, †Internierungslager Postelberg
Buberl, Josef, *20. 8. 1898, Gastwirt, Postelberg, Marktplatz 125, †Internierungslager Postelberg
Bugner, Franz, *8. 2. 1895, Tischler, Saaz, Hermann-Göring-Str. 922, †Internierungslager Postelberg
Bugner, Franz, Bäckermeister, Michelob, geschlagen u. gefoltert, †Grube b. Miloschitz
Bund, Franz, Maurer, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Bund, Julius, *16. 4. 1922, Schlosser, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Bund, Julius, *21. 5. 1873, Schlosser, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Burda, Anton, Tagelöhner, Wakowitz, mit Brille begraben, †Wakowitz b. Saaz
Buresch, Josef, ca. 15 Jahre alt, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Bürger, Franz, *30. 10. 1891, Oberverwalter, Postelberg, Schloßgasse, †Internierungslager Postelberg
Burghart, Franz, *6. 5. 1891, Gärtner, Postelberg, Einschicht 303, †Internierungslager Postelberg
Burian, Ferdinand, *19. 6. 1889, Privatier, Priesen b. Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Burian, Josef, Elektriker, Michelob, geschlagen u. gefoltert, †Grube b. Miloschitz
Burka, Franz, Angestellter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Busfahrer (Name unbekannt), Lippenz, auf allen Vieren über Marktplatz in Saaz, †Marktplatz Marktplatz

Celikovsky, Rudolf, *3. 9. 1899, Angestellter, Welchau b. Saaz, †Internierungslager Postelberg

Cikan, Walter, *3. 9. 1907, Angestellter, Saaz, Zeppelinstr. 1449/ 7, †Internierungslager Postelberg

Cipolat, Rudolf, *1900, Schachtmeister, Saaz, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg

Czab, Josef, jun., Sohn d. Obsthändlers, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Czab, Josef, sen., Obsthändler, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Czech, Eduard, *23. 5. 1929, Mechaniker-Lehrling, Postelberg 1, †Internierungslager Postelberg

Czech, Erwin, *9. 6. 1926, Bahnjunghelfer, Postelberg 1, †Internierungslager Postelberg

Czechl, Josef, *6. 10. 1895, Tischler, Saaz, Geiblgasse 1900, †Internierungslager Postelberg

Czecholovsky, Josef, *28. 8. 1899, Händler aus Bösig, Saaz (auf Transport vermisst)

Czernei, Josef, *28. 2. 1890, Bauer, Mallnitz, †Internierungslager Postelberg

Cziharsch, Rudolf, Hopfenkommissionär, Saaz, †Krankenhaus Saaz

Cziharsch, Wenzel, *1890, Melker, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Dehnelt, Karl, *1903, Kriminalbeamter, Saaz, Suchliste KJ 162-165, †Postelberg

Denk Albin, *10.11.1900, Stellwerksmeister, Twerschitz 68, verschleppt Tost bei Gleiwitz

Deutscher, Franz, Litschkau, Pilsen, †Bory

Dienst, Alfred, *22. 2. 1902, Kanzleidiener, Saaz, Kaiserberg 1132, †Internierungslager Postelberg

Dietz, Anton, *1894, Saaz, Kantgasse 1155/ 7, bewusstlos geschlagen, †Saaz Mazerka (ertränkt)

Digmajer, Wenzl, *28. 1. 1898, Arbeiter, Hraidisch b. Saaz, †Internierungslager Postelberg

Domabyl, Franz, Verwaltungsangestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Dörner, Wilhelm, *1895, Kaufmann, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Dorschner, Erich, *1. 2. 1900, Eisenbahner, Saaz, Bogengasse 212, †Internierungslager Postelberg

Dotter, Säugling, *1945, Postelberg, Konrad-Henlein-Platz, †Internierungslager Postelberg

Dotzauer, Franz, *30. 4. 1899, Bauer, Tuchorschitz, Am Dorfplatz, †Tuchorschitz (verbrannt)

Dotzauer, Karl, *21. 4. 1907, Brauerei-Angestellter Tuchorschitz, †Internierungslager Postelberg

Drescher, Josef, *1906, Müller (Heimkehrer) Saaz/ Swojetin, †Internierungslager Postelberg

Dublein, Mathias, *1912, Friseur, Saaz, Suchliste KJ 162-165, †Internierungslager Postelberg

Dürschmid, Walter, Lehrling, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Dykast, Anton, *13. 4. 1892, Hopfenhändler, Postelberg 416, †Internierungslager Postelberg

Dykast, Josef, *6. 2. 1902, Hopfenhändler, Postelberg, Schloß 2, †Internierungslager Postelberg

Eberl, Alois, *12. 1. 1911, Kaufmann, Saaz, Ackermannplatz 34/ 20, †Internierungslager Postelberg

Eberl, Rudolf, *10. 8. 1904, Ingenieur, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Ederberg, Paul, *10. 9. 1889, Studienrat, Flüchtling von Insel Oesel, Leitmeritz, †Internierungslager Postelberg

Egerer, Franz, *23. 8. 1883, Studienrat, Saaz, Schillerstraße 313, †Internierungslager Postelberg

Egerer, Kurt, *24. 4. 1910, Stud. pharm. Saaz, Schillerstraße 313, †Internierungslager Postelberg

Eisenstein, Edmund, *1903, Kaufmann, Saaz, Hoßnerweg, †Internierungslager Postelberg

Eisert, Rudolf, *12. 7. 1928, Lehrling, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Eisert, Wenzel, Schlosser, Postelberg, Ferbenzer Str. 422, †Internierungslager Postelberg

Emmerling, Rudolf, *5. 10. 1905, Angestellter, Saaz, Jakobsgasse 1847, †Internierungslager Postelberg

Engelmann, Heinrich, *14. 6. 1895, Fabrikarbeiter, Saaz, Schulgasse 97, †Internierungslager Postelberg

Eppert, Franz, *26. 6. 1888, Elektriker, Saaz, Hoßnerweg 1218, †Internierungslager Postelberg

Eret, Adolf, *11 .6. 1881, Arbeiter, Saaz, Trnowanerstr., †Internierungslager Postelberg

Erndt, Anton, *31. 3. 1894, Fassbinder, Saaz, Dürergasse 1839, †Internierungslager Postelberg

Ertl, Franz, jun., Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Ertl, Franz, sen., Eisenbahner, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Ertl, Rudolf, *15. 3. 1894, Müller, Postelberg, Abteigasse 182, †Internierungslager Postelberg

Fabry, H., am 5. 6. 1945 zusammen mit Bürgermeister Püttner ermordet, †Friedhof Wissotschan

Faktor, Wenzel, *3. 10. 1899, Arbeiter, Saaz, Liebotschanergasse 1016, †Internierungslager Postelberg

Fast, Anton, städt. Beamter, Postelberg, Rösselgasse 39, †Internierungslager Postelberg

Fehrer, Ernst, *23. 6. 1910, Bauer, Großlippen b. Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Feigl, Herbert, *2. 1. 1926, behindert, Koch im Café Rathaus, Saaz/ Zürau, †Internierungslager Postelberg

Feiler, Hans, *28. 11. 1897, Bauer, Schießelitz 25, bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Felgenhauer, Anton, *4.7.1896, Straßenwärter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Feyl, Emil, *16. 9. 1895, Bauer, Horatitz bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Feyl, Hugo, *13. 5. 1890, Bankbeamter, Saaz, Hindenburgstr. 1413, †Internierungslager Postelberg

Feyl, Julius, *1902, Postelberg, †1946 im Flüchtlingslager Eschwege (an Folgen der Vertreibung)

Fieber, Rudolf, *1891, Kaufmann, Saaz, Hoßnerweg, †Internierungslager Postelberg

Filip (Philipp), Anastasia, *1944, Netschenitz, †auf Fußmarsch zur Grenze (verhungert)

Fippl, Albin, Wagnermeister, †Wickletitz in Wakowitz (erschossen)

Fischer, Alfred, *10. 5. 1897, Bauer, Münitz bei Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Fischer, Franz, *16. 1. 1914, Bauer, Liebeschitz bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Fischer, Josef, *13. 8. 1907, Schlosser, Liebotschan 97 bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Fischer, Karl, *22. 3. 1884, Postschaffner, Ferbenz 11 bei Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Fischer, Wenzel, Saaz, Gastwirt „Stadt Karlsbad", †Saaz, Lager Schützenhaus

Fleischer, Franz, *19. 7. 1898, Fleischermeister, Saaz, Richard-Wagner-Pl. 489, †Internierungslager Postelberg

Fleischer, Josef, *11. 11. 1901, Landwirt, Hochpetsch bei Brüx, Suchliste, †Internierungslager Postelberg

Fleischer, Oberlehrer, Saaz, †Transport nach Thüringen (an Entkräftung gestorben)

Fleischer, Robert, *13. 5. 1895, Bauer, Hochpetsch b. Brüx, Bruder von 145, †Internierungslager Postelberg

Fleischmann, Walter, *25. 4. 1925, Kellner, Seltsch 71 bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Fleißig, Emil, *1. 5. 1905, Friseur, Lischan/ Postelberg, Abteigasse 187, †Internierungslager Postelberg

Fleißig, Franz, *29. 8. 1897, Kaufmann, Saaz Schillerstraße 2, †Internierungslager Postelberg

Fleißig, Hermann, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Fleißig, Josef, *24. 5. 1893, Lehrer, Liebotschan bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Fleißig, Karl, *15. 5. 1911, Maurer, Postelberg 234, †Internierungslager Postelberg

Fleißig, Karl, *1900, Maurer, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Fleißner, Josef, *18. 12. 1895, Betriebsleiter, Saaz, Floragasse 1691/ 75, †Internierungslager Postelberg

Folda, Emma, Mutter und Sohn, Großtschernitz, †Großtschernitz

Folda, Sohn von Emma, Großtschernitz, †Großtschernitz

Förster, Karl, 65 Jahre, Tapezierer, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Förster, Wilhelm, *1898, Schreiner, Welmschloß bei Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Frank, Josef, *27. 1. 1897, Werkmeister, Saaz, Grinzing 1454, †Internierungslager Postelberg

Franke, Richard, *1900, Dreher, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Franz, Johann, Saaz, †26.7.1945 Theresienstadt

Fritsch, Franz, *8. 9. 1906, Eisenbahner, Saaz, Unt. Eigener Herd, †Internierungslager Postelberg

Fritsch, Franz, Aufseher, Postelberg, Abteigasse 115, †Internierungslager Postelberg

Fritsch, Karl, *30. 11. 1895, Bauer, Drahomischl 5, bei Saaz, †Internierungslager Postelberg
Fritz, Waldemar, *23. 4. 1893, Oberlehrer, Pressern b. Saaz, †Internierungslager Postelberg
Frodl, Augustin, *19. 2. 1899, Tischler, Saaz, Reitschoweser Str. 960, †Internierungslager Postelberg
Fröhlich, Heinrich, Arbeiter, Postelberg, Bahnhofstr. 140, †Internierungslager Postelberg
Früchtl, Josef, *20. 3. 1898, Angestellter, Saaz, Goetheplatz 2, †Internierungslager Postelberg
Früchtl, Sofie, *7. 5. 1901, Arbeiterin, Saaz, †Lager Saaz
Fuchs, Gendarm, Swojetin, †Milostin (erschossen)
Fuchs, Karl, *28. 11. 1905, Monteur, Saaz, Goethestr. 919/ 20, †Internierungslager Postelberg
Füller, Rudolf, *8. 6. 1896, Angestellter, Saaz, Liebotschanergasse 1113, †Internierungslager Postelberg
Fürst, Rudolf, *2. 10. 1909, Zimmermann, Postelberg, Abteigasse 212, †Internierungslager Postelberg
Gabler, Eduard, 45 Jahre, Sohn des Gärtners Gabler, Saaz, †Krankenhaus Brüx (vorher Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28)
Gahler, Alfred, *26. 8. 1919, Förster, Saaz, Hoßnerweg 959/ 23, †Internierungslager Postelberg
Gallerach, Anna, *10. 1. 1862, Hausfrau, Schießelitz b. Saaz, †Saaz Internierungslager
Gallerach, Heinrich, Maschinist, Stankowitz, †Krankenhaus Saaz (von Russen erschossen)
Gansl, Alois, Postangestellter, †3. 6. 1945 Saaz Ringplatz (erschossen, erstes Saazer Todesopfer)
Gansl, Franz, *1. 9. 1998, Beamter, Saaz, Scharnhorststr. 2089, †Internierungslager Postelberg
Gansl, Gerhard, *2. 5. 1928, Verkäufer, Saaz, Scharnhorststr. 2089, †Internierungslager Postelberg
Gansl, Karl, Schuhmacher, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Garkisch, Karl, *21. 11. 1895, Bankbeamter, Saaz, Tellweg 650 , †Internierungslager Postelberg
Gärtner, Ferdinand, *1898, Schneidermeister, Postelberg, Marktplatz 60, †Internierungslager Postelberg
Gärtner, Marie, *1901, Hausfrau, Mallnitz/ Postelberg, Marktpl. 60, in Postelberg vermisst
Gaßner, Franz, *18. 5. 1889, Graveur, Saaz, Liebotschaner Str. 1003, †Internierungslager Postelberg
Gauba, Josef, *11. 6. 1892, Bauer, Postelberg 62, †Internierungslager Postelberg
Gauba, Karl, *11. 3. 1899, Bauer, Skupitz bei Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Gauba, Karl, Landwirt, Swojetin, †Internierungslager Postelberg
Gebausky, Franz, *21. 10. 1896, Schneider, Saaz, Fröbelgasse 938/ 6, †Internierungslager Postelberg
Georgi, Franz, *30. 9. 1897, Baumeister, Postelberg (?), †Internierungslager Postelberg
Georgi, Georg, *4.1. 1894, Kaminfeger, Postelberg 141, †Internierungslager Postelberg
Georgi, Karl, *1. 7. 1905, Kaminfegermeister, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Georgi, Karl, *4. 6. 1902, Kaminfeger, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Geppert, Otto, Maurer, Postelberg, Abteigasse 203, †Internierungslager Postelberg
Gerstenhöfer, Karl, *13. 7. 1903, Buchhalter, Saaz, Eigener Herd, †Internierungslager Postelberg
Gillich, Franz, Kaufmann, Postelberg, Rösselgasse 45, †Internierungslager Postelberg
Gillner, Walter, *23. 9. 1919, Postelberg, Waagplatz 443, †Internierungslager Postelberg
Gitter, Josef, *1913, RB-Betriebswart, Michelob, †Milloschitz, Geländemulde (mit Schaufel erschlagen)
Göbl, Marie, Private, Postelberg, Alleegasse 299, †Internierungslager Postelberg
Gobsch, Adolf, *3. 5. 1912, Beamter, Wischkowa 19 b, †Internierungslager Postelberg
Göllert, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Goppold, Franz, *18. 7. 1900, Waldarbeiter, Wellhütten bei Saaz, †Bezirksgericht Saaz
Göringer, Josef, *18. 7. 1893, Saaz, Betriebsleiter/ Fichtenpechraff, †Internierungslager Postelberg
Görlich, Herbert, *6. 1. 1907, Angestellter, Saaz, Peter-Donnh.-Platz 204/ 7, †Internierungslager Postelberg
Göttl, Saaz, Krankenhaus-Direktor, †Internierungslager Postelberg
Gottlieb, Adolf, *8. 9. 1907, Kaufmann, Postelberg 69, †Internierungslager Postelberg
Gottlieb, Franz, Schuhhändler, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Götz, Rudolf, *28. 10. 1908, Schlosser, Saaz, Götzgasse 375/ 2, †Internierungslager Postelberg
Götzl, Anna, *22. 12. 1876, Rentnerin, Saaz, Floragasse 1170, †Internierungslager Saaz
Greger, Heinrich, Kutscher, Wickletitz, †bei Wakowitz (erschossen)
Grimm, Eduard, Saaz, †Krankenhaus Saaz
Grimm, Friedrich, *6. 1. 1917, Hilfsarbeiter, Postelberg, Schulgasse 190, †Internierungslager Postelberg
Groihs (Krois), Otto, *7. 6. 1931, Schüler, Saaz/ Großholletitz, †Internierungslager Postelberg
Gröschl, Ferdinand, *5. 8. 1905, Bauer, Tschekowitz bei Saaz, †Internierungslager Postelberg
Gröschl, Josef, *10. 10. 1898, Tischlermeister, Saaz, Dr.-Schönfeld-Gasse 13, †Internierungslager Postelberg
Groschup, Josef, *10. 12. 1900, Bauer, Hraidisch bei Saaz, †Internierungslager Postelberg
Groschup, Josef, Buchhalter, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg
Gross, Frau, Saaz, †auf Transport (Entkräftung)
Großmann, Anton, *20. 8. 1881, Lagerhalter, Saaz, Hißmanngasse 438 †Internierungslager Postelberg
Grund, Emil, *6. 11. 1891, Reg.-Inspektor, Saaz, Tellweg, †Internierungslager Postelberg
Grund, Franz, Arbeiter, Postelberg, Wassergasse 31/ b, †Internierungslager Postelberg
Grünes, Rudolf, *1906, Schneider, Wittosess, †Internierungslager Postelberg
Gschwendner, Ludwig, *1886, Bahnbeamter, Saaz, Stankowitzer Str. 1130, †Internierungslager Postelberg
Guba, Josef, Maschinenschlosser, Postelberg, Bahnhofstraße 154, †Internierungslager Postelberg
Günter, Adolf, Ferbka, †Internierungslager Postelberg
Güntner, Franz, *27. 4. 1894, Oberlehrer, Tschekowitz b. Saaz, †Internierungslager Postelberg
Günzl, Rudolf, *29. 12. 1891, Bahnbeamter, Saaz, Tannenbergstr. 734 , †Internierungslager Postelberg
Guth, Alfred, sen. , *14. 5. 1899, Landwirt, Priesen, †Internierungslager Postelberg
Haala, Direktor - Saaz Land, †Internierungslager Postelberg
Haas, Emil, Wetzlau Nr. 27, †Internierungslager Postelberg
Haase, Werner (Zens), *18. 2. 1945, Säugling, Postelberg, Marktpl. 64 , †Internierungslager Postelberg
Habath, Anton, *29. 8. 1997, Oberbinder, Saaz, Brüxer Str. 961/ 49, †Internierungslager Postelberg
Haberzettl, Emil, *1904, Heizer, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Haberzettl, Josef, *1899, Wagnermeister, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Haberzettl, Richard, Friseur, Postelberg, Abteigasse 175, †Internierungslager Postelberg
Habl, Konstantin, Saaz, Stankowitzer Str., †Internierungslager Postelberg
Hacker, Wilhelm, *9. 2. 1901, Mechaniker, Saaz, Reitschoweser Str. 964, †Internierungslager Postelberg
Häckl, Anton, *17. 1. 1902, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Häckl, Josef, *1880, Rentner, Straupitz, †Internierungslager Postelberg (Leichenvergiftung bei Leichenumbettung)
Hainl, Lokführer, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hainz, Johann, *16. 10. 1913, Elektriker, Saaz, Jahnstraße 53, †Internierungslager Postelberg
Haisler, Walter, *5. 3. 1885, Redakteur, Saaz, Schmiedegasse, †Internierungslager Postelberg
Hallaschek, Emil, *16. 4. 1923, Schneiderlehrling, Saaz, Hoßnerweg, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28)
Hamauz, Karl, *9. 5. 1899, Metallschleifer, Saaz, Hufnägelfabrik, †Internierungslager Postelberg
Hambach, Anton, *6. 12. 1904, Angestellter, Saaz, Bahnhofstiege 769/ 35, †Internierungslager Postelberg
Hanke (Säugling), *Juni 1945, Saaz, Saarlandgasse, †Lager Saaz (verhungert)
Hartmann, Karl, *24. 9. 1886, Angestellter, Postelberg, Rösselgasse 45 †Internierungslager Postelberg
Hartmann, Paul, *16. 7. 1893, Bahnhofswirt, Postelberg, Bahnhof 236, †Internierungslager Postelberg
Haumer, Franz, *23. 6. 1891, Bahnbeamter, Horatitz 69 bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Hauptvogel, Ferdinand, *14. 1. 1899, Angestellter, Tattina, †Internierungslager Postelberg
Hauptvogel, Lehrer, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (erschossen, vorher zusammengeschlagen)
Hauptvogel, Rudolf, *17. 2. 1907, Buchhalter, Postelberg, †Habstein bei Böhmisch-Kamnitz
Haus, Franz, Bankbeamter, Saaz , †Internierungslager Postelberg
Hauschild, Anna (Schwester von Anton), nach schwerster Fronarbeit Saaz, Lager Bürgerschule
Hauschild, Anton, Saaz, Bogengasse, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28
Hauschild, Gustav, *30. 7. 1912, Lehrer, Postelberg, Adlergasse, Internierungslager Postelberg
Hauser, Josef, *1879, Polizist, Saaz, Lastenstraße, †Internierungslager Postelberg
Hausmann, Eduard, *29. 1. 1895, Ingenieur/ Braumeister, Saaz, A.-Günter-Str. 1034, †Internierungslager Postelberg (Genickschuss d. Marek)
Heidenreich, Artur, *7. 2. 1892, Schriftsetzer, Saaz, Theodor-Körner-Str. 1133, †Internierungslager Postelberg
Heidler, Edmund, Chauffeur, Saaz, Urstoff-Bauerei, †Internierungslager Postelberg
Heigel, Heinrich, *1. 9. 1881, Postmeister i.R., Saaz, Gabelsbergerstr. 1295, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (an Zwangsarbeit)
Heigel, Peter, *26. 2.. 1945, Säugling, †5.8.1945 Lager Saaz (Unterernährung)
Heim, Franziska, Netschenitz, verschleppt, †Tuchomerschitz/ Prag
Hein, Friedrich, *1882, Bahnbeamter, Dietrich-Eckart-Str., †Internierungslager Postelberg
Heinpeter, Emil, *1897, Landarbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Heinz, Alois, *25. 6. 1892, Bauer, Nehasitz, †Internierungslager Postelberg
Heinz, Emil, *15, 5. 1894, Arbeiter, Sellowitz 38, †Tost bei Gleiwitz
Heinz, Josef, *28. 3. 1900, Geschäftsführer, Saaz, Bahnhofstr. 1198, †Internierungslager Postelberg
Heinz, Richard, *25. 4. 1902, Fernmeldeamt Saaz, †Internierungslager Postelberg
Heinz, Richard, *3. 3. 1902, Eisenbahner, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Heinz, Rudolf, Reichsnährstand, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Heinzl, Josef, *10. 1. 1891, Baumeister, Saaz, Floragasse 2017, †Internierungslager Postelberg (von Jaromir Petroluk umgebracht)
Hellmich, Ferdinand, Bahnbeamter, Postelberg, Friedhofsgasse 232b, †Internierungslager Postelberg
Helmer, Franz, *1896, Schuhmacher, Saaz, Saarlandgasse, †Internierungslager Postelberg
Helmer, Josef, *26. 11. 1894, Postangestellter, Saaz, Gabelsbergerstr. 1283, †Internierungslager Postelberg
Hemmerle, Karl, *16. 2. 1892, Heizer, Saaz, Horatitzerstr. 1395, †Internierungslager Postelberg
Hendrich, Fanny, Hausfrau, Postelberg, Enggasse 122, †Internierungslager Postelberg
Hendrich, Otto, Kellner, Postelberg, Enggasse 122, †Internierungslager Postelberg
Henke, Max, Maschinen-Ingenieur, Saaz, Telatkofabrik, †Internierungslager Postelberg
Hermann, Franz, *16. 9. 1888, Schneider, Saaz, Schillerstr. 17/ 1, †Internierungslager Postelberg
Hermann, Josef, Twerschitz, †Internierungslager Postelberg
Hermann, Paul, Dr., Studienrat, Saaz, † Krankenhaus Brüx (nach Misshandlung im Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28)
Herzog, Engelbert, Hilfsarbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Heß, Franz, *11.4.1903,Bauer, Netschenitz 33, †Internierungslager Postelberg
Heß, Franz, *12. 5. 1891, Kutscher, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hetz, Franz, *9. 4. 1892, Postangestellter Liebotschan b. Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hetz, Robert, Dr., NS-Kreisgeschäftsführer[12], Saaz, Liebotschan 11, †Internierungslager Postelberg
Hetzl (Kleinkind), geb. ca. 1940, † auf Transport nach Thüringen
Hetzl, Julius, Müller u. Landwirt, Großtschernitz, †Großtschernitz (im eigenen Anwesen erschlagen)
Hevler, Franz, *20. 1. 1902, Arbeiter, Postelberg 259, †Internierungslager Postelberg
Heydrich, Wolfgang, *1923, Textilkaufmann, Saaz, Suchliste KJ 162-165, †Internierungslager Postelberg
Hilbert, Maximilian, *19. 8. 1887, Priester/ Guardian im Kapuzinerkloster Saaz, †Wittosess (erschossen)
Hildburger, Josef, 87 Jahre, Gerichtsbeamter i.R. , Saaz, Saarlandgasse, † Saaz (erschlagen)
Hinkelmann, Franz, Bauer, Tschekowitz, †Internierungslager Postelberg
Hinz, Otto, Oberlehrer, Swojetin, †Zuchthaus Pankraz
Hirsch, Josef, *5. 2. 1901, Bauer, Wischkowa 11, †Internierungslager Postelberg
Hirsch, Otto, *15. 8. 1894, Bauer, Potscherad 5, †Internierungslager Postelberg
Hirschmann, Franz, *19. 2. 1898, Zollangestellter, Postelberg, Krausgasse 327, †Internierungslager Postelberg
Hlawan, Karl, *6. 6. 1904, Chauffeur, Postelberg, Bahnhofstraße, †Internierungslager Postelberg
Hlawatschek, Willibald, *7. 7. 1928, Gärtner, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Hobl, Franz, *28. 5. 1902, Portier, Saaz, Alte Mühle 1701, †Internierungslager Postelberg
Hoffmann, Franz, 58 Jahre, Tischler, Liebotschaner Gasse, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (an Erschöpfung)
Höll, Franz, *10. 10. 1908, Arbeiter, Saaz, Dorndorfgasse 495, †Internierungslager Postelberg
Höll, Gustav, *14. 7. 1920, Kaufmann, Saaz, Schießhausberg 568/ 50, †Internierungslager Postelberg
Höll, Gustav, *1889, Heizer, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Holletz, Julius, *2. 10. 1894, Buchhalter, Saaz, Reitschoweser Str. 1138, †Internierungslager Postelberg
Hollmann, Friedrich, *2. 10. 1885, Bahnbeamter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Holly, Franz, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Holm, Josef, *1. 10. 1899, Kaufmann, Stankowitz, †Internierungslager Postelberg
Holub Martha, geb. Weindl, *1893, †auf Transport nach Sachsen
Holy, Karl, *22. 5. 1909, Angestellter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Holy, Karl, Maschinist, Wischkowa, †auf Transport nach Sachsen
Holzinger, Heinrich, *16. 12. 1887, Fachlehrer, Saaz, Jahnstr. 1141/ 13, †Internierungslager Postelberg
Honomichl, Eduard, *28. 2. 1899, Saaz, †Zuchthaus Pilsen-Bory
Hopp, Anton, *1894, Kaufmann, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hopp, Anton, *3. 11. 1895, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Horner, Emil, *1904, Schlosser, Stankowitz, †Internierungslager Postelberg
Horner, Robert, *24. 5. 1898, Friseur, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hotzka, Koch, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hötzl, Franz, *28. 1. 1900, Kaufmann, Saaz, Marktplatz 46, †Internierungslager Postelberg
Houda, Eduard, *17. 3. 1895, Postelberg 196, †Internierungslager Postelberg
Hoyer, Erwin, *7. 3. 1911, Bauer (Ortsbauernführer), Nehasitz 30, †Internierungslager Postelberg
Hrasanek, Gustav, *18. 1. 1896, Angestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hromada, Edwin, *3. 10. 1896, Bauer, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg
Hruschka, Hans, *30. 11. 1898, Gutsverwalter, Dobritschan, †Internierungslager Postelberg
Huber, Frau des Obermüllers Huber, verschleppt, vermisst
Huber, Obermüller bei Müller Wirth, Saaz, †Saaz (erschossen)
Hubl, Alfred, *23. 8. 1897, Oberkellner, Saaz, Liebotschaner Str. 1605, †Internierungslager Postelberg
Hubl, Anton, *9. 8. 1884, Hausmeister, Saaz, Hopfengasse 1952 , †Internierungslager Postelberg
Hübl, Eisenbahner, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Hubl, Willi, jun. 20 Jahre, Saaz, †Bezirksgefängnis Saaz (erschlagen)
Hübler, Ludwig, Liebeschitz, †Internierungslager Postelberg
Hujer, Adolf, *17. 7. 1892, Bauer, Hraidisch, †Internierungslager Postelberg
Huß, Anton, *26. 5. 1875, Privatier, Saaz Jakobsgasse 284/ 11, †Internierungslager Postelberg
Huss, Emil, Kriegsversehrter, Tischler, Saaz, †Bezirksgefängnis Saaz (erschlagen)
Huß, Hans, *12. 8. 1914, Bankdir., Saaz, Schillerstr. 315, †Internierungslager Postelberg

Huß, Josef, *29. 4. 1900, Hopfenhändler, Saaz, Floragasse 1692/ 77, †Internierungslager Postelberg

Hüttl, Franz, *23. 8. 1897, Beamter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Hyna, Franz, Lippenz, †Internierungslager Postelberg

Hyna, Karl, *11. 12. 1895, Herrenschneider. Saaz, Jakobsgasse 281/ 5, †Internierungslager Postelberg

Illing, Josef, Bahnpensionist, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Illing, Josef, Regierungsschulrat, *28. 10. 1895, Saaz, Joh.-Heiser-Str. 1, †Lager Rakonitz

Illmann, Georg, *17. 12. 1895, Buchhalter, Saaz, Gartenstr. 1841, †Internierungslager Postelberg

Ingrisch, Josef, *29. 10. 1893, Schmied/ Obstpächter, Wittosess 83, †Internierungslager Postelberg

Jäckl, Alfred, *25. 2. 1900, Gymnasialdirektor, Saaz, Jahnstr. 1075, †Internierungslager Postelberg

Jahn, Karl, *22. 9. 1902, Elektriker, Saaz, Hermann-Göring-Str. 1558/ 70, †Internierungslager Postelberg

Janich, Josef, Bauer, Skupitz, †Internierungslager Postelberg

Janich, Richard, *8. 8. 1890, Bauer, Mallnitz 16, †Internierungslager Postelberg

Jantsch, Anna, Hausfrau, Postelberg, Enggasse 118, †Internierungslager Postelberg

Jantsch, Anton, Rentner, Postelberg, Enggasse 118, †Internierungslager Postelberg

Jantsch, Walter, *7. 10. 1926, Drahtzieher, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Jary, Alexander, *22. 3. 1905, Elektroingenieur, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Jechimer, Hausmeister, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Jedlitschka, Hans, ca. 15 Jahre, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Jentsch, August, Schneider, Saaz, †Schießhaus Saaz

Jerabek, Karl, *1898, Reichsbahnangestellter, Postelberg, Schulgasse 205, †Internierungslager Postelberg

Jirasek, ca. 60 Jahre Postdirektor, Saaz nach †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28

Jirschik, Karl, 62 Jahre, Oberbuchhalter, Saaz, im †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (an Erschöpfung)

Joscht, Cäcilie, *7. 2. 1869, Private, Postelberg, Hans-Kudlich-Str. 416, †Internierungslager Postelberg

Jugl, Oskar, *15. 11. 1908, Lagerhalter, Saaz, Mozartstr. 1353/ 33, †Internierungslager Postelberg

Juha, Alois, *1.7.1899, Lagerarbeiter/ Schaffer, Hraidisch, †Internierungslager Postelberg

Jülka, Ernst, *14. 8. 1896, Buchhalter, Saaz, Liebotschanergasse 1485, †Internierungslager Postelberg

Jülka, Ferdinand, *31. 12. 1903, Bürokaufmann, Tuchorschitz, Tscheskoner Str., †Internierungslager Postelberg

Jülka, Ferdinand, Saaz, Bürgerliche Brauerei, †Saaz

Jungbäck, Emanuel, *1. 10. 1902, Kohlenhändler, Saaz, Neiderplatz, †Internierungslager Postelberg

Jungbäck, Otto, Bahnbeamter, Postelberg, Krausgasse 305, †Internierungslager Postelberg

Junker, Walter, *23. 4. 1933, Schüler, Saaz, Hopfengasse 685/ 8, †Internierungslager Postelberg

Juris, (Invalide), *24. 8. 1894, Lewanitz, Augenzeuge von Erschießungen in Lewanitz), †Internierungslager Postelberg

Juris, Franz, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Juris, Friedrich, *13. 10. 1923, Schlosser, Postelberg, Schloß 12, †Internierungslager Postelberg

Juris, Heidi, *1945, Säugling, Postelberg, Fischgasse 57, †Internierungslager Postelberg

Juris, Stefanie, *26. 8. 1884, Hausfrau, Postelberg 333, † auf Transport

Jüstl, Karl, *27. 5. 1891, Postangestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Kadletz, Ludwig, *1900, Beamter, Saaz, Suchliste KJ 162-165, †Saaz

Kaiser, Anna, Hausfrau, Mallnitz/ Postelberg, Fischgasse 58, †Internierungslager Postelberg

Kaiser, Paula, Tochter von Anna, Arbeiterin, Mallnitz/ Postelberg, Fischgasse 58, †Internierungslager Postelberg

Kaizl, Franz, Beamter, Bahnbeamter, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg

Karban, Emil, Schlosser, Postelberg, Friedhofgasse 201, †Internierungslager Postelberg

Käs, Josef, Angestellter i. d. Zuckerfabrik, Saaz, Zuckerfabrik, †Internierungslager Postelberg

Kaschtowsky, Bauer, Weberschan, †Internierungslager Postelberg

Kaschtowsky, Ingenieur, Postelberg, Reitergasse 340, †Internierungslager Postelberg

Kasper, Karl, *12. 11. 1899, Kaufmann, Suchliste 124-139 (KJ), Hochpetsch, †Internierungslager Postelberg

Kauer, Julius, *8. 4. 1871, Saaz, Hindenburgstr. 953, im Lager Saaz ermordet

Keil, Adolf, *24. 6. 1873, Bauer, Horka b. Saaz, Internierungslager Postelberg

Keil, Josef, Tuchorschitz, 15. 6. 1945, †Saaz

Keil, Wenzel, Tuchorschitz, Sept. 46, auf dem Transport verstorben

Keller, Josef, *21. 7. 1904, Bauer, Mraiditz 25, †Internierungslager Postelberg

Kermann, Anton, *1890, Gastwirt (Quelle), Saaz, Liebotschanergasse, in Saaz erschossen

Kermann, Franz, *16. 9. 1888, Privatier, Saaz, Schillerstraße 17, †Internierungslager Postelberg

Kern, Johann, *1. 12. 1888, Schuhmacher, Horatitz, †Internierungslager Postelberg

Kern, Karl, *31. 1. 1905, Saaz, Dr. Damm-Str. 346, †Internierungslager Postelberg

Kern, Rudolf, *13. 1. 1905, Buchhändler, Saaz, Ringplatz, †Bezirksgerichts Saaz ermordet

Kinder und Säuglinge, 75 Personen laut Bericht d. kirchl. Hilfsstelle, Frankfurt/ M., †Internierungslager Saaz

Kindermann, Heinrich, *17. 1. 1883, Wagner, Schießelitz bei Saaz, †Internierungslager Postelberg

Kindl, Emil, *14. 2. 1902, Straßenwärter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Kindl, Herbert, *28. 6. 1929, Maler, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Kittl, Franz, Bauer, Saaz, Liebotschaner Gasse, in Saaz erschossen

Kittl, Frau von 397, Bäuerin, Saaz, Liebotschaner Gasse, †Internierungslager Postelberg

Klatovsky, Emil, *21. 4. 1897, Eisenhändler, Saaz, Goetheplatz 359, †Internierungslager Postelberg

Klee, Leo, *15. 8. 1910, Eisenbahner, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Klein, Adolf , *22. 12. 1901, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Klein, Rudolf, *1. 6. 1896, Bergmann, Postelberg, Rösselgasse 195, †Internierungslager Postelberg

Kleißner, Emil, *1900, Heizer, Michelob, †Internierungslager Postelberg

Klier, Frau, Mitte 30, Saaz, Mozartstr. Langer-Villa Saaz, Bauch aufgeschlitzt

Klier, Hausfrau, Postbeamten-Gattin, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Klier, Josef, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Klier, Vinzenz, Zimmermann, Wickletitz, Wackowitz erschossen

Klimmt, Vertreter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Klinger, Josef, *17. 6. 1896, Gastwirt Hotel Nachtigall, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Knespel, Rudolf, *1897, Polizeibeamter, Saaz, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg

Knespel, Rudolf, *6. 6. 1887, Gastwirt, Gasthaus zum Bären, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Knirsch, Franz, *12. 11. 1911, Verwalter, Potscherad, †Internierungslager Postelberg

Knobloch, Hubert, *20. 4. 1902, Stankowitz, †Internierungslager Postelberg

Knobloch, Oswin, *1902, Bauer, Dubschan, †Internierungslager Postelberg

Knöchert, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Knopp, Franz, *5. 8. 1885, Friseur, Postelberg 140, †Internierungslager Postelberg

Knorr, Karl, Brauereiangestellter, Saaz, Horatitzer Str. 1245/ 30, †Internierungslager Postelberg

Kochlöffl, Franz, *27. 8. 1896, Heizer, Saaz, Straße der Befreiung 2086, †Internierungslager Postelberg

Kohl, Adolf, *ca. 1898, Sparkassen-Kassier, Postelberg, Adlergasse 400, †Internierungslager Postelberg

Kohl, Theodor, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Köhler, Fritz, *14. 3. 1901, Gastwirt, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg

Kolb, Ida, Hausfrau, Postelberg, Adlergasse 400, †Internierungslager Postelberg

Kolbe, Hildebert, Architekt in Saaz, *2.5.1866, †30.10.1945 auf dem Transport umgekommen an Ruhr[13]

Kölbl, Lebensmittelgeschäft, Hochpetsch/Kr. Brüx, vermisst, vermutlich †Internierungslager Postelberg [14]

Koller, Rudolf, Drogist, Postelberg, Marktplatz 129/ 30, †Internierungslager Postelberg

König, Berta (Bozena), Köchin, Postelberg, Fischgasse 320, †auf Transport umgekommen

König, Franz, *10.10. 1894, Polizeibeamter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

König, Franz, *30. 8. 1906, Bahnbeamter, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg

Konwalinka, 73 Jahre, Schwester d. Bürgermeisters, Großtschernitz, †Großtschernitz (vorher von Russen vergewaltigt)

Konwalinka, Heinrich, *24. 3. 1879, Bankbeamter, Großtschernitz, †Bezirksgericht Saaz (erschossen)

Kopetzky, Josef, Bahnangestellter, Postelberg, Abteigasse 410, †Internierungslager Postelberg

Korber, Anna, Private, Meierei Liebotschan, Saaz, †Schützenhaus Saaz

Körbl, Josef, ca. 50 Jahre, Saaz, Bruder von Vergißmeinnicht-Wirt, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (tot gefoltert)

Korf, Josef, Rentner, Postelberg, Abteigasse 188, †Internierungslager Postelberg

Körner, Franz, *22. 2. 1903, Maschinenschlosser, Saaz, Stadtgarten, †Internierungslager Postelberg

Körner, Friedrich (Fritz), *14. 4. 1930, Bäckerlehrling, Saaz, Schillerstr. 311, †Internierungslager Postelberg

Körner, Heinz, *3. 5. 1932, Schüler, Saaz, Dr.-Tittlbach-Str. 282, †Internierungslager Postelberg

Korzendörfer, Josef, *1881, Pensionist, Saaz, Lange Gasse 186, †Internierungslager Postelberg

Koukal, sen., Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Koza, Josef, *7. 12. 1911, Schuhmacher, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Kral, Josef, *14. 3. 1893, Heizer, Saaz, Prager Str. 1678, †Internierungslager Postelberg

Kraupner, Franz, *3. 11. 1903, Bauer, Priesen, †Internierungslager Postelberg

Kraupner, Franz, sen., 80 Jahre, Privatier, Antifaschist, Saaz, †Saaz (bei der Kirche erschossen)

Kraupner, Otto, *19. 1. 1920, Abteilungsleiter, Saaz, Pestalozzigasse 259/ 13, †Internierungslager Postelberg

Kraupner, Otto, *19. 11. 1890, Abteilungsleiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Kraus, Emil, *25. 3. 1900, Drahtzieher, Saaz, Insel 1907/ 40, †Internierungslager Postelberg

Kraus, Karl, *7. 11. 1897, Biersieder/ Bote, Saaz, Schulgasse 85, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28, totgeschlagen

Kraus, Karl, Leichenbestatter, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28

Krbek, Erna, Hausfrau, Postelberg, Marktplatz 71, †Internierungslager Postelberg

Krbek, Franz, *10. 6. 1887, Eisenbahner, Postelberg, Friedhofsgasse 279, †Internierungslager Postelberg

Krbek, Franz, Rentner, Postelberg, Waagplatz 165, †Internierungslager Postelberg

Krbek, Frau, Hausfrau, Postelberg, Waagplatz 165/ 253, †Internierungslager Postelberg

Krbek, Heinrich, *20. 4. 1912, Angestellter, Postelberg, Friedhofsg. 279, †Internierungslager Postelberg

Krehan, Ludwig, *22. 2. 1899, Landwirt, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Kreißl, Karl, R.B.-Oberinspektor, Postelberg, Bahnhof 236, †Internierungslager Postelberg

Kren, Josef, Angestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Kren, Karl, *31.1. 1905, Angestellter, Saaz, Dr.-Damm-Str. 346 , †Internierungslager Postelberg

Kreser, Hausfrau, Twerschitz, †Twerschitz

Kretschi, Hans, *27. 9. 1925, Arbeiter, Saaz, Fischerplatz 1939, †Internierungslager Postelberg

Krezcik, Marie, *24. 3. 1919, Hausfrau, Saaz, Lastenstraße 2005 , †Internierungslager Saaz

Krippner, Hans, Dr. med., 54 Jahre, Arzt, Saaz, Goethestraße, †Internierungslager Saaz (totgeschlagen)

Krivanek, Alois-Wilhelm, *6. 2. 1926, Mraiditz, †Internierungslager Postelberg

Krivanek, Fred, Bauer, Drahomischl, †Ringplatz Saaz (totgeschlagen)

Kriwanek, Willi, *1926, Kaminfeger, Potscherad, †Internierungslager Postelberg

Kříž, Franz, *10. 10. 1909, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Kříž, Marie Theresia, geb. Nack, Saaz, †Lager „Frosch" Saaz

Kříž, Vilém, Dr., Saaz, †Krankenhaus Saaz (vorher Internierungslager Saaz)

Kröbl, Ernst, Dr., *14. 8. 1895, R. A./ Bürgermeister, Saaz, Ackermannpl., †Saaz

Kröbl, Karl, *6. 9. 1892, Mühlenbesitzer, Saaz, Lassenweg 624, †Saaz

Krogner, Adolf, Privatier, Postelberg, Alleestr. 189, †Internierungslager Postelberg

Krogner, Theresia, Private, Postelberg, Konrad-Henlein-Platz 76, †Internierungslager Postelberg

Kroh, Theodor, *6. 1. 1903, Arbeiter, Saaz, Hissmanngasse 846, †Polizeikaserne Tabor

Krotsch, Karl, *3. 7. 1908, Textilkaufmann, Postelberg, Marktplatz 74, †Internierungslager Postelberg

Kruhme, Rudolf, *28. 7. 1928, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Krumel, Rudolf, *1902, Bahnbeamter, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg

Krummel, Franz, Bahnarbeiter, Postelberg, Bahnhofstraße 145, †Internierungslager Postelberg

Kubat, Karl-Heinz, *17. 7. 1939, Saaz, Felix-Dahn-Str. 1622/ 14, †Internierungslager Saaz (mit Panzerfaust getötet)

Kubelka, Friedrich, 53 Jahre, Leiter der Domäne in Tuchorschitz, †Internierungslager Postelberg

Kubowstky, Rudolf, *5. 10. 1896, Musiker, Saaz, Johann-Heiser-Str. 1594, †Internierungslager Postelberg

Kühnl, Julius, *1903, Bauer, Pröhlig, †Internierungslager Postelberg

Kunsch, Mathias, *23. 12.1907, Bauer, Welmschloß, †Internierungslager Postelberg

Kunte, Heinrich, *8. 7. 1887, Ingenieur, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Kunz, Rudolf, *1911, Dentist, Postelberg, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg

Kunz, Wenzl, *23. 9. 1912, Bahnbeamter, Saaz, Dr.-Schönfeld-Gasse 1935, †Internierungslager Postelberg

Kurzendörfer, Friedrich, *15. 3. 1885, Bauer/ Bürgermeister, Welletitz 38, †Internierungslager Postelberg

Lahmann, Anna, *1907, Fabrikarbeiterin, Saaz, †Internierungslager Saaz

Lande, Helmut, Hochpetsch/ Kr. Brüx, vermisst, †vermutlich †Internierungslager Postelberg [15]

Lang, Albin, *24. 10. 1905, Bauer, Nehasitz, †Internierungslager Postelberg

Langer, Franz, 47 Jahre, Spenglermeister/ Hauptmann, Saaz, †Internierungslager Postelberg (Genickschuss)

Langer, Robert, *16. 1. 1898, Telegrafenarbeiter, Saaz, Richard-Wagner-Pl. 1991, †Internierungslager Postelberg

Langmann, Otto, *18. 2. 1902, Schlosser, Saaz, Grinzing 1727, †Internierungslager Postelberg

Lanka, Anton, *22. 10. 1930, Lehrling, Saaz, Semmering, †Internierungslager Postelberg

Lappert, Anton, Bauer, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Lappert, Franz, *13. 10. 1903, Schlosser, Saaz, Alte Mühle, †Internierungslager Postelberg

Lässig, Anton, *1883, Pröhlig, †Internierungslager Saaz

Lässig, Friedrich, *23. 4. 1901, Müller, Saaz, Gartengasse 1978, †Internierungslager Postelberg

Lässig, Lothar, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Lässig, Willibald, *26. 6. 1906, Pröhlig, †Internierungslager Postelberg

Lauermann, Ada, *22. 5. 1906, Kassenverw., Saaz, Goethestraße, †Internierungslager Saaz

Lawitschka, Josef, *10. 8. 1908, Zimmermann, Postelberg, Johannispl., †Internierungslager Postelberg

Lawitschka, Josef, *15. 4. 1911, Tiefbauunternehmer, Saaz, Pestalozzistr. 2086, †Internierungslager Postelberg

Lawitschka, Karl, *1890, Gärtner, Postelberg, Fischgasse 427, †Internierungslager Postelberg

Ledwina, Gustav, *4. 3. 1893, Postbeamter, Saaz, Postamt, †Internierungslager Postelberg

Ledwina, Josef, Lippenz, †Internierungslager Postelberg

Legler, Walter, *3. 11. 1914, Arbeiter, Saaz, Jahnstraße, †Internierungslager Postelberg

Lehmann, Alois, Hauptkassierer, Postelberg, Krausgasse 310, †Internierungslager Postelberg

Leicht, Karl, *31. 12. 1898, Eisenbahner, Welletitz 50, †Internierungslager Postelberg

Leicht, Karl, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Lessig, Franz, Gerichtsoffizial, Saaz, †Saaz

Lexa, Willibald, *29. 10. 1913, Chemie-Ingenieur, Saaz, Kudlichstr. 2032, †Internierungslager Postelberg

Liebert Otto, Gutsverwalter im Schloß Stecknitz, †in der Eger (fesselt und mit Steinen beschwert ertränkt)

Liebschar, Friedrich, *9. 5. 1894, Hilfsarbeiter, Saaz, Reitschoweserstr. 2062, †Internierungslager Postelberg

Lifka, Bäckerlehrling, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Lifka, Rudolf, *1900, Landarbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Lindner, Bauer, Wellhütten, †Internierungslager Postelberg

Lindworsky, Alfred, Maurer, Wickletitz, †Wakowitz (erschossen)

Lippert, *3. 6. 1889, Bauer, Saaz, Schillerstraße, †Internierungslager Postelberg

Lippert, Karl, Oberlehrer i. R., Stankowitz, † auf Transport

Lischard, 75 Jahre, Ausgedinger, Wischkowa, †1.6.1945 Wischkowa (auf offener Straße erschossen

Loos, Karl, *4. 6. 1916, Eisenbahner, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Loos, Marianne, *28. 1. 1929, Lehrmädchen, Saaz, Insel 2007, †Internierungslager Saaz

Lorenz, Aloisia, Hausfrau, Postelberg, Marktplatz 65, †Internierungslager Postelberg

Lorenz, Franz, *4. 8. 1891, Papierwarenhändler, Saaz, Pestalozzistr. 474, †Internierungslager Postelberg

Lorenz, Rudolf, *25. 3. 1892, Maurermeister, Trusenz, †Bezirksgericht Saaz

Löschner, Josef, *14. 9. 1903, Schuhmacher, Saaz, Liebotschanergasse, †Internierungslager Postelberg

Löschner, Josef, *15, 7, 1896, Fachlehrer, Saaz, Püschelplatz 199, †Internierungslager Postelberg

Löser, Josef, *25. 12. 1896, Kaufmann, Großholletitz, †Internierungslager Saaz

Lothring, Josef, *16. 5. 1910, Lehrer, Saaz, Hindenburgstr. 2021, †Internierungslager Postelberg

Löwe, Franz, *6. 12. 1908, Schuhmacher, Saaz, Liebotschanergasse 423, †Internierungslager Postelberg

Lubinski, Anna, *1880, Häuslerin, Saaz, Suchliste KJ 152 _ 165, †Internierungslager Saaz

Lüdecke, Heinz, Studienrat/ Gymnasium Saaz, †Internierungslager Postelberg

Lüftner, Julius, *19. 3. 1884, Fleischer, Saaz, Unter den Lauben 47, †Internierungslager Postelberg

Lukasch, Karl, *1904, Schmied, Michelob, †Internierungslager Postelberg

Luksch, Franz, Ferbka, †Internierungslager Postelberg

Mach, Franz, *1913, Lokführer, Dobritschan, †Internierungslager Postelberg

Mach, Oswald, *4. 10. 1928, Lehrling, Postelberg, Fischgasse 54, †Internierungslager Postelberg

Mache, Ludwig, *17. 6. 1883, Oberlokführer, Saaz, Dietrich-Eckhart-Str. 1378, †Internierungslager Postelberg

Machowetz, Marie, *11. 8. 1885, Private, Saaz, Martinsgasse 419, †Internierungslager Saaz

Mager, Josef, *16. 11. 1905, Zuckersieder, Postelberg, Krausgasse 366, †Internierungslager Postelberg

Mahner, Alfred, 12 Jahre alt, Schüler, Saaz, Otto-Weddigen-Str., †Internierungslager Saaz (mit Panzerfaust)

Mahr, Eduard, *29. 10. 1892, Betriebsleiter, Saaz, Rothüttlplatz, †Internierungslager Postelberg

Mahr, Josef, *17. 7. 1891, Buchdrucker, Postelberg, Bahnhofstr. 313, †Internierungslager Postelberg

Mahr, Josef, *25. 12. 1896, Kaufmann, Großholletitz 20, Internierungslager, †Saaz

Makowitz, Erwin, *26. 7. 1897, Zollbeamter, Lippenz, †Internierungslager Postelberg

Malik, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Mann, Franz, *31. 12. 1904, Bahnbeamter, Saaz, Wilhelm-Gustloff-Pl. 406, †Bezirksgefängnis Saaz

Männl, Toni, *1900, Rentmeister, Dobritschan, †Internierungslager Postelberg

Marka, Rudolf, *23. 11. 1901, Elektriker, Saaz, Bogengasse 779, †Internierungslager Postelberg

Markmann, Ludwig, *21. 6. 1902, Angestellter, Saaz, Konrad-Henlein-Str., †Internierungslager Postelberg

Marsch, Vinzenz, *8. 9. 1903, Polizeimeister, Saaz, Liebotschanerstr., †Internierungslager Postelberg

Martin, Franz, 50 Jahre, Hausmeister, Saaz, Karlsbaderstr., †Internierungslager Postelberg

Marzellin, Robert, *1876, Saaz, †Brüx

Mathiasch, Emil, Zollbeamter, Lippenz, †Internierungslager Postelberg

Matzak, Josef, *29. 10. 1892, Landarbeiter, Tschekowitz, †Internierungslager Postelberg

Maurer, Ernst, *26. 10. 1907, Amtsdiener, Saaz, Amtsgericht, †Internierungslager Postelberg

Maurer, Richard, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

May, Anton, *10. 5. 1896, Städtischer Beamter, Saaz, Reitschoweser Str. 944, †Internierungslager Postelberg

Mayer, Ferdinand, *2. 1. 1909, Bahnangestellter, Postelberg, Enggasse 120, †Internierungslager Postelberg

Mayer, Franz, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Mayer, Gustav, Ferbka, †Internierungslager Postelberg

Mayer, Karl, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg

Meder, Karl, *29. 4. 1901, Friedhofsgärtner, Saaz, Trnowaner Str. 756, †Internierungslager Postelberg

Megerle, Anton, *20. 10. 1894, Schneidermeister, Stankowitz 98, †Internierungslager Postelberg

Meister, Ferdinand, *30. 5. 1904, Hopfeneinkäufer, Saaz, Floragasse 77, †Internierungslager Postelberg

Meixner, Witwe, Stankowitz, †Internierungslager Postelberg

Meker, Josef, Angestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Melzer, Elisabeth, Tochter d. Apothekers Tietz, Saaz, †Bezirksgefängnis Saaz (erschlagen)

Melzer, Herbert, Leiter d. Telatkofabrik, Saaz, † Friedhof Saaz (erschossen, vorher grausam gefoltert)

Mentschek, Fritz, *24. 1. 1890, Sattlermeister, Saaz, Hans-Schemm-Platz 108/ 4 †Internierungslager Postelberg

Mentschek, Leopold, *14. 2. 1895, Lederhändler, Saaz, Metznerg. 267, †Internierungslager Postelberg

Mertl, Josef, jun., Nehasitz, †Internierungslager Postelberg

Mertl, Josef, sen., Nehasitz, †Internierungslager Postelberg

Messner, Anton, *12. 6. 1898, Kaufmann, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Michl, Hilde, *1924, Hausgehilfin, Ferbka, †Internierungslager Postelberg

Mies, Josef, *30. 12. 1891, Arbeiter, Saaz, Konrad-Henlein-Straße 327, †Internierungslager Postelberg

Mies, Josef, Bahnangestellter, Welletitz, †Internierungslager Postelberg

Mikut, Karl, Lehrer, Stankowitz, †Internierungslager Postelberg

Mikuta, Adolf, Großtschernitz, †Friedhof Saaz (erschossen)

Minarschik, Albin, *20. 12. 1906, Bahnschlosser, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Mintzer, Anna, *23. 2. 1922, Köchin, Saaz 452 , †Internierungslager Saaz

Misof, Ferdinand, *1900, Elektriker, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Misof, Leonhard, *4. 11. 1896, Malermeister, Saaz, Dr.-Bergmann-Str. 1866, †Internierungslager Postelberg

Misof, Rudolf, 58 Jahre, Finanzbeamter, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (an Ruhr)

Mittag, Herbert, *18. 7. 1901, Kaufmann, Saaz, Ringplatz 163, †Internierungslager Postelberg

Mocker Franz, *4. 7. 1891, Steuerbeamter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Modes, Anton, *5. 11. 1893, Uhrmacher/ Fotograf, Saaz, Wostrygasse 1527/ 10, †Internierungslager Postelberg

Modl, Josef, *21. 5. 1889, Eisendreher, Saaz, Goetheplatz 406/ 3, †Internierungslager Postelberg

Mohles, Josef, *14. 4. 1912, Eisenbahner, Großholletitz 64, †Internierungslager Postelberg

Morch, Adolf, Stankowitz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28

Morch, Josef, Eisenbahner, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28

Morschenetz, Anton, *24. 4. 1881, Privatier, Dr.-Bergmann-Str., †Internierungslager Saaz

Moyses, Max, *7. 7. 1891, Obsthändler, Postelberg, Bahnhofstr. 87, †Internierungslager Postelberg

Muck, Karl, *7. 10. 1907, Mechaniker, Saaz, Goetheplatz 1945/ 25a, †Internierungslager Postelberg

Mühldorf, Franz, Gastwirt, Postelberg/ Ferbka, †Internierungslager Postelberg

Mühlstein, Franziska, Saaz, Floragasse 1105/ 39, †Internierungslager Saaz

Müller, Adalbert, *2. 3. 1889, Bahnobersekretär, Saaz, Dorndorfg. 676, †Internierungslager Saaz

Müller, Anton, *17. 6. 1897, Eisenbahner, Postelberg, Krausgasse 206, †Internierungslager Postelberg

Müller, Anton, *30.7.1898, Angestellter, Brüx, Langemarckstr., †Internierungslager Postelberg

Müller, Emil, *6. 8. 1894, Schlosser, Postelberg, Schloß 1, †Internierungslager Postelberg

Müller, Franz, *21. 3. 1909, Pröhlig, †Internierungslager Postelberg

Müller, Heinrich, *26. 5. 1897, Gendarm, Postelberg, Ringplatz 63, †Internierungslager Postelberg

Müller, Helene, *19. 7. 1883, Hausfrau, Postelberg, Wassergasse 32, †Internierungslager Postelberg

Müller, Hilde, Ferbka, †Internierungslager Postelberg

Müller, Instrumentenmacher, Saaz, Pflasterberg, †Internierungslager Postelberg

Müller, Josef, *13. 5. 1898, Lebensmittelkaufmann, Saaz Liebotschanerstr. 1058, †Internierungslager Postelberg

Müller, Josef, *1890, Lehrer i.R., Saaz, †Internierungslager Postelberg

Müller, Josef, Arbeiter, Michelob, †Internierungslager Postelberg

Müller, Karl, *30. 9. 1896, Postinspektor, Saaz, Schillerstraße 1439, †Internierungslager Postelberg

Müller, Marie, *15. 9. 1894, Schneidermeister, Postelberg, Krausgasse 206, †Internierungslager Postelberg

Müller, Oswald, *22. 10. 1904, Kaufmann, Großtschernitz 93, †Internierungslager Postelberg

Müller, Rudolf, Bahnbeamter i. R., Saaz, †Internierungslager Saaz

Müller, Stefan, *23. 12. 1890, Schuhmacher, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Müller, Wenzel, *17. 4. 1885, Pensionist, Postelberg, Wassergasse 32, †Internierungslager Postelberg

Musch, Karl, Reitschowes, †Internierungslager Postelberg

Muschik, Rudolf, *15. 3. 1891, Schlosser, Saaz, Ackermannplatz 161, †Internierungslager Postelberg

Nachtigall, Karl, *6. 5. 1901, Kaufmann, Saaz, Goethestraße 948, †Internierungslager Postelberg

Nack, Julius, *26. 3. 1888, Landwirt, Gemeindeangestellter, Mallnitz, †Internierungslager Postelberg

Nack, Rudolf, + 2. 1. 1891, Privatier, Wittosess, †Internierungslager Postelberg

Nadler, Hermann, *1915, kaufmännischer Angestellter, Saaz, Suchliste KJ 162-165, †Internierungslager Postelberg

Nehring, Hermann, *1925, Landarbeiter, Saaz, Suchliste KF 61, †Internierungslager Postelberg

Neubauer, Josef, Saaz, Urstoff-Brauerei, Internierungslager, †Saaz

Neubauer, Wenzl, *28. 9. 1889, Zimmermann, Saaz Fröbelgasse 1071, †Internierungslager Postelberg

Neubert, Karl, *13. 6. 1895, Schlossermeister, Saaz, Metznergasse 267, †Internierungslager Postelberg

Nisser, Karl, *1. 2. 1892, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Nitsch, Adolf, *4. 7. 1907, Schmied, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Nitsch, Johann, Hotelier aus Käsmark/ Zips (Slowakei), auf Durchreise im Saazerland vermisst[16]

Nitsch, Willi, *6. 7. 1885, Eisenbahner, Saaz, Grinzing 1795, †Internierungslager Postelberg

Novak, Marie, geb. Fischer, Arbeiterin, Saaz, Bogengasse 191, †Internierungslager Saaz

Nowak, Franz, *21. 10. 1894, Schuhmacher, Weberschan 124 b, †Internierungslager Postelberg

Nowak, Franz, *9. 3. 1920, Tischler/ Berufssoldat, Weberschan 124 b, †Internierungslager Postelberg

Nowak, Rudolf, 1. 1. 1893, Fleischer, Priesen b. Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Oberst, Josef, Maschinist (Beinprothese) Wickletitz, in Wakowitz erschossen

Öhm, Karl, *1892, Schuhmacher, Tschekowitz, †Internierungslager Postelberg

Oppel, Emil, *20. 11. 1900, Bauer, Drahomischl, †Internierungslager Postelberg

Örtelt, Gustav, *24. 6. 1901, Eisenbahner, Postelberg, Abteigasse 157, †Internierungslager Postelberg

Oswald, Erwin, *1901, Polizist, Postelberg, Alleegasse 229, †Internierungslager Postelberg (Genickschuss von Marek),

Ott, Franz, *1924, Kaufmann, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Pachmann, Eduard, *19. 7. 1930, Lehrling, Saaz, Dr.-Tittlbach-Str. 282, †Internierungslager Postelberg

Padlesak, Ernst, Maschinenschlosser, Saaz, Resselgasse, 1806, †Internierungslager Postelberg

Pallat, Ferdinand, Bergmann, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Pallat, Friedrich, *30. 5. 1900, Bergmann, Postelberg, Wassergasse 37, †Internierungslager Postelberg

Papezi, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Paprotny, Erich, *16. 3. 1914, Finanzinspektor, Saaz (aus Ratibor), Suchliste KJ, †Internierungslager Postelberg

Parpel, Josef, *27. 6. 1896, Kaufmann, Drahomischl 15, †Internierungslager Postelberg

Parthon, Josef, *26. 10. 1896, Buchhalter, Saaz, Bahnhofstraße 39, †Internierungslager Postelberg

Parthon, Max, *26. 10. 1895, Angestellter, Saaz, Lange Gasse 180, †Internierungslager Postelberg

Partsch, Hugo, *7. 6. 1910, Kellermeistersohn, Saaz, Hotel Gold. Löwe, †Internierungslager Postelberg

Partsch, Hugo, Bahnbeamter, Saaz, †11. 1. 1946 Lager Kladno

Paschek, Heinrich, *1. 3. 1890, Filialleiter, Saaz, Tirpitzstraße 1369, †Internierungslager Postelberg

Patrovsky, Josef, *22. 2. 1891, Musiklehrer, Saaz, Stankowitzer Str., †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (nach Misshandlung)

Paul, Josef, *26. 2. 1909, Berufsschullehrer, Saaz, Götzgasse 575, †Internierungslager Postelberg

Pechan, Eisenbahner, Saaz, †Lager Tost/ Gleiwitz

Peckert, Franz, *3. 9. 1899, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Pedal, A., Oberlehrer, Bezdiek, †Internierungslager Postelberg

Peter, Albin, *1905, Gärtner, Saaz/ Bezdiek, †Internierungslager Saaz

Peter, Bruno, *25. 3. 1902, Kraftfahrer, Saaz, Bahnhofstiege 784 , †Internierungslager Postelberg

Peterhans, Johann, *4. 1. 1886, Zollinspektor, Saaz, Goethestraße 946/ 17, †Internierungslager Postelberg

Petrak, Franz, *28. 9. 1904, Mechaniker, Saaz, Töpferring, †Internierungslager Postelberg

Petschauer, Albin, *2. 2. 1872, Major, Neusattl, Saaz, †Humanic (erschossen)

Petschauer, Karl, Twerschitz, †Internierungslager Saaz

Peuker, Otto, *4. 12. 1887, Angestellter (NSV), Saaz, Lange Gasse, †Internierungslager Postelberg

Peukert, W., Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (erschossen)

Philipp, Josef, *18. 8. 1894, Postangestellter, Sozialdemokrat, Saaz, Stankowitzer Str., †Internierungslager Postelberg

Pichert, Josef, *13. 3. 1911, Schmied, Saaz, Komotauer Str. 1280, †Internierungslager Postelberg

Pichner, Josef, Kassierer, Saaz (aus Brüx), †Internierungslager Postelberg

Pillat, Ernst, *29. 10. 1900, Buchhändler (Gebr. Stiepel), Saaz, Jakobsgasse, †Internierungslager Postelberg

Pilz, Josef, *14.4. 1926, Bauernsohn, Sellowitz, †Internierungslager Postelberg

Pipping, Berta, *21. 3. 1903, Hausfrau, Postelberg 291, †Internierungslager Postelberg

Pischmann, Rudolf, *8. 3. 1901, Kaufmann, Postelberg, Breitegasse 262, †Internierungslager Postelberg

Pitschmann, Rudi, *1929, Postelberg, Breitegasse 262, †Internierungslager Postelberg

Pittasch, August, Fachlehrer, Postelberg, Lewanitzer Str, 407, †Internierungslager Postelberg

Plaß, Wenzel, Saaz, † auf dem Marsch nach Postelberg (erschlagen)

Plattig, Schlossermeister, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Platz, Franz, *4. 8. 1897, Kaufmann, Saaz, Ackermannplatz, †Internierungslager Postelberg

Pleyer (Player), Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Plobner, Stephan, *10. 7. 1899, Kraftfahrer, Saaz, Schönfeldgasse 34/ 16, †Internierungslager Postelberg

Podleschak, Ernst, *1907, Schlosser, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Pohl, Nikolaus, *1887 (1892 ?), Oberstleutnant, Saaz, Schillerstraße 44, †Saaz (in der Jauchegrube ertränkt)
Pohnert, Adolf, *26. 12. 1905, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Pohnert, Adolf, Bauer, Tschekowitz, †Internierungslager Postelberg
Polivka, Hans, *26. 11. 1929, Angestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Pollauf, Alois, *3.6. 1903, Portier, Saaz, Hans-Kniersch-Str. 418, †Internierungslager Postelberg
Pöpperl, Franz, Autoelektriker, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Pöpperl, Heinrich, Postbeamter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Pörner, Anton, *15. 5. 1909, Beamter, Saaz, Fischerplatz 305, †Internierungslager Postelberg
Pöschl, Josef, *23. 10. 1895, Wagnermeister, Saaz, Lastenstr. 368/ 30, †Internierungslager Postelberg
Pöschmann, Ferdinand, *20. 9. 1887, Eisenbahner, Saaz, Stadtgarten 1419, †Internierungslager Postelberg
Pößnicker, Alois, *7. 6. 1896, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Pössnicker, Rudolf, *29. 3. 1898, Schlosser, Kaiserberg 819/ 33, †Internierungslager Postelberg
Postl, Anton, *15. 8. 1880, Arbeiter, Postelberg, Windberg 302, †Internierungslager Postelberg
Postl, Hans, Postelberg, Friedhofgasse, (19.6.1945 mit Stöcken und Beilhieben), †Internierungslager Postelberg
Preisler, Karl, 53 Jahre, Saaz, Elektritätswerk, †Lager Tost b. Gleiwitz
Preiss, Friedrich, *28. 10. 1891, Oberdirektor, Budweis 456, †Internierungslager Postelberg
Pröller, Josef, *1898, Friseurmeister, Postelberg, Schulgasse 239, †Internierungslager Postelberg
Pröller, Josef, Beamter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Prößl, Frau, Direktorsgattin, Saaz, †Prag
Prößl, Sohn, 5 jahre alt, Direktors-Sohn, †Internierungslager Postelberg
Puchner, Vinzenz, *2. 8. 1897, Saaz, †Gymnasium Duppau
Püschel, Rudolf, *24. 12. 1899, Konditor, Saaz, Ringplatz, †Internierungslager Postelberg
Puschner, Franz, *8. 11. 1906, Bauer, Tschekowitz, †Internierungslager Postelberg
Puta, Karl, *18. 9. 1897, Polsterer, Saaz, unter den Lauben (Geschäft), †Internierungslager Postelberg
Püttner, Franz, *1. 12. 1899, Bauer, Wissotschan, †Internierungslager Postelberg
Putz, Leonhard, 2. 5. 1901, Prokurist, Saaz, Floragasse 2030, †Internierungslager Postelberg
Raffler, Florian, *3. 4. 1900, Angestellter, Saaz, Josef-Patzelt-Platz 75, †Internierungslager Postelberg
Raffler, Franz, Elektriker, Hochpetsch (Kr. Brüx), vermisst, vermutl. †Internierungslager Postelberg[16]
Rauscher, Karl, Saaz, Maurer, †Internierungslager Saaz
Rehnelt-Krebs, Heinrich, *3. 6. 1883, Angestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Reichert, Josef, *18. 6. 1886, Gärtner, Postelberg, Waagplatz 149, †Internierungslager Postelberg
Reihn, Marie, Liebeschitz, †Internierungslager Saaz
Reihs, Josef, *3. 2. 1898, Kaufmann, Tuchorschitz, †Internierungslager Postelberg
Reihs, Karl, Privatier/ Ortsleiter, Tuchorschitz, †auf dem Weg ins Internierungslager Postelberg
Reinisch, Karl, *11. 8. 1928, Schüler, Postelberg, Abteigasse 161, †Internierungslager Postelberg
Reis, Bauer, Tuchorschitz, †Internierungslager Postelberg
Reissig, Franz, *25. 5. 1887, Bauer, Mallnitz 1, †Internierungslager Postelberg
Reißig, Franz, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Renner, Hugo, *26. 12. 1893, Angestellter, Saaz, Schraubenfabrik, †Internierungslager Postelberg
Resz, Karl, Tuchorschitz, Zeugin der Erschießung: Luise Janek, †Internierungslager Postelberg
Retzer, Josef, *26. 10. 1892, Postangestellter, Saaz, Neiderplatz 899, †Internierungslager Postelberg
Reysa, Ambros, Dachdecker, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Richlawy, Richard, *29. 9. 1886, Privatier, Postelberg, Ringplatz 207, †Internierungslager Postelberg
Richlawy, Richard, *30. 3. 1916, Bäcker, Postelberg, Waagplatz 207, †Internierungslager Postelberg
Richter, Angestellter beim Arbeitsamt, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (erschossen)
Richter, Emil, *10. 10. 1902, Bierhändler, Saaz, Lastenstraße 1659, †Internierungslager Postelberg
Richter, Erich, *28. 1. 1892, Beamter, Saaz, Hubertusgasse 10, †Internierungslager Postelberg
Richter, Franz, *1904, Bahnangestellter, Tuchorschitz, †Internierungslager Postelberg
Richter, Hilfspolizist, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Richter, Horst, ca. 15 Jahre, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Richter, Josef, *13. 6. 1877, Kaunowa, †Internierungslager Rakonitz (nach Misshandlungen)
Richter, Julius, Twerschitz, †Internierungslager Saaz
Richter, Karl, *12. 2. 1907, Bahnbeamter, Liebeschitz 19, †Internierungslager Postelberg
Richter, Karl, *30. 11. 1894, Gärtnermeister, Saaz, Jakobsgasse 1311/ 43, †Internierungslager Postelberg
Richter, Reinhard, *18. 11. 1901, Gastwirt, Wittosess, †Internierungslager Postelberg
Ricka, Wenzel, *7. 3. 1902, Arbeiter, Postelberg, Alleegasse 225, †Internierungslager Postelberg
Riedl, Gustav, 1. 5. 1889, Lithograph, Saaz, Theodor-Körner-Str. 2035, †Internierungslager Postelberg
Riedl, Marie, Schwiegermutter vom Bürgermeister, ca. 80 Jahre, Großtschernitz, †Großtschernitz (von Russen erschossen, vorher vergewaltigt)
Riedl, Rudolf, Straßenwärter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Rippl, Frau/ Mutter, Trnowan, †Trnowan (mit Ehemann, Tochter und Sohn erschossen)
Rippl, Sohn, Invalide, Trnowan, †Trnowan (mit Mutter, Vater und Schwester erschossen)
Rippl, Tochter, Lehrerin, Trnowan, †Trnowan (mit Mutter, Vater und Bruder erschossen)
Rippl, Vater, Gärtner, Trnowan, †Trnowan (mit Ehefrau, Tochter und Sohn erschossen)
Ritter, ein kleiner Junge, Saaz, †Internierungslager Saaz (mit Panzerfaust)
Rochusch, Josef, Kaunowa, †Internierungslager Rakonitz
Rödl, Kohlenhändler, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Rösch, Gustav, *9. 1. 1892, Buchhalter, Saaz, Liebotschanergasse 890, †Internierungslager Postelberg
Rösch, Josef, Elektriker, Saaz, Sohn von Gustav, †Internierungslager Postelberg
Rosner, Wenzel, *6. 11. 1884, Landwirt, Lippenz, †Internierungslager Postelberg
Roßner, Josef, *26. 7. 1880, Arbeiter, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Rossner, Wilhelm, *20. 11. 1893, Angestellter, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Roth, August, *25. 9. 1888, Hausmeister, Saaz, Horatitzerstr. 547, †Internierungslager Postelberg
Roth, Josef, *3. 10. 1881, Zimmermann, Saaz, Kaiserberg 1132, †Internierungslager Postelberg
Rott, Hermann, *30. 4. 1892, Angestellter, Saaz, Brüxerstr. 543, †Internierungslager Postelberg
Rückauf, Karl, *28. 1. 1900, Bauer, Klitschin, †Internierungslager Postelberg
Rust, Anton, *Mai 1909, kaufm. Angestellter, Saaz, Liebotschaner Str. 1325, †Internierungslager Saaz
Rust, Josef, *12. 5. 1903, Bauarbeiter, Welletitz, †Internierungslager Postelberg
Sabathil, Albin, *30.12.1884, Beamter, Saaz, Grinzing 1483, †Internierungslager Postelberg
Sabathil, Emil, *25. 2. 1883, Prokurist, Saaz, Kantgasse 1383, †Internierungslager Postelberg
Sabl, Franz, Postelberg, Rösselgasse 39, †Internierungslager Postelberg
Sabl, Otto, *18.11.1927, Handelsschüler, Postelberg, Rösselgasse 39, †Internierungslager Postelberg
Sacher, Anton, Schmiedemeister, Postelberg, Schloßgasse 17, †Internierungslager Postelberg
Salaba, Fritz, *1922, Sohn d. Pferdemetzgers, Saaz, Hißmanngasse, †Ringplatz Saaz (totgeschlagen)
Sandner, Josef, *18.11.1912, Bahnschaffner, Ribnian, †Internierungslager Postelberg
Sattler, Friedrich, *28.4.1904, Zollbeamter, Postelberg, Enggasse 119 , †Internierungslager Postelberg

Schaffer, Hans, Verwalter d. Meierhofes in Großtschernitz, †Friedhofsmauer Saaz (nach Folterung)
Schall, Johann, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Schall, Johann, Großlippen, †Internierungslager Postelberg
Schall, Josef, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schaller, Edmund, *27. 3. 1884, Reisender, Saaz, Jahnstraße 982, †Internierungslager Postelberg
Schaller, Franz, *27. 5. 1895, Spengler, Postelberg, Schloßgasse 17, †Internierungslager Postelberg
Schanda, Anna, *1873, Wirtschafterin, Saaz, †Internierungslager Saaz
Scharf, Ernst, *4. 7. 1896, Dentist, Postelberg 334, †Internierungslager Postelberg
Schatz, Josef, *17. 2. 1896, Heizer, Saaz, Dorndorfgasse 500, †Internierungslager Postelberg
Schediwy, Wenzel, *1910, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Scheiter, Anton, Horatitz, †Horatitz
Scheiter, Bauer/ Major, Mallnitz, †Internierungslager Postelberg
Scheiter, Mathilde, Ehefrau von Anton, Horatitz, †Horatitz
Schellenberger, Ferdinand, *6. 1. 1890, Kaminfegermeister, Saaz, Lorettoplatz, †Internierungslager Postelberg
Schiereich, Tini, Private, Saaz, †Internierungslager Podersam
Schierl, Josef, *29. 11. 1901, Eisenbahner, Potscherad, †Internierungslager Postelberg
Schilling, Anton, *4. 9. 1900, Maschinenwärter Urstoff, Saaz, †bei Milloschitz (erschossen)
Schindela, Anton, *27. 8. 1897, Lagerhausarbeiter, Potscherad 23, †Internierungslager Postelberg
Schlegel, Oberbaurat, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (an Erschöpfung)
Schlein, Marie, *1875, Austragsbäuerin, Straupitz, †Internierungslager Saaz
Schlick, Karl, Friedhofsangestellter, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28
Schmalfuß, Karl, *16. 1. 1882, Bauer, Schünau, †Internierungslager Postelberg
Schmalfuß, Prokurist/ Bürgerliche Brauerei, Saaz, †Internierungslager Podersam
Schmid, Erhard, *1896, Studienrat, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Schmidt Oskar, *7. 8. 1898, Friseur, Saaz, Richard-Wagner-Platz 1696, †Internierungslager Postelberg
Schmidt, Adolf, 62 Jahre, Landwirt, Saaz, †Internierungslager Saaz
Schmidt, Edmund, *14. 6. 1926, Schlosser, Hochpetsch b. Brüx, †Internierungslager Postelberg
Schmidt, Hans, *29. 7. 1901, Landwirt, Saaz, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg
Schmied, Rudolf, *21. 3. 1906, Glasschmelzer, Saaz/ Ferbenz 67, †Internierungslager Postelberg
Schmiedl, Josef, *22. 12. 1887, Müllermeister, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schmiedl, Oswald, *17. 1. 1890, Färbermeister, Saaz, Saarlandgasse 1412, †Internierungslager Postelberg
Schmiek, Alois, Saaz, Krankenkasse, †Internierungslager Postelberg
Schmotz, Gustav, *23. 5. 1887, Bauer, Ferbka, †Internierungslager Postelberg
Schneider, Adolf, Saaz, Zuckerfabrik, †Internierungslager Postelberg
Schneider, Anton, *17. 9. 1902, Schuhmacher, SA-Mitglied, Saaz, Kaiserberg, †Internierungslager Postelberg
Schneider, Karl, *31. 7. 1905, Statistiker, Saaz, Raimundgasse, †Internierungslager Postelberg
Schöffl, Anton, *19. 10. 1894, Dachdeckermeister, Tattina, †Internierungslager Postelberg
Schöffl, Franz, *23. 10. 1885, RB-Beamter, Suchliste KJ 124-139, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Scholer, Rudolf, *5. 6. 1899, Steinbildhauer, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Scholz, Gustav, *25. 5. 1887, Gastwirt, Ferbka, †Internierungslager Postelberg
Schramm, Alois, Landwirt, Postelberg, Adalbertigasse 210, †Internierungslager Postelberg
Schramm, Franz, *7. 1. 1898, Beamter, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28
Schramm, Hausmeister, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28
Schramm, Ottomar, *17. 6. 1885, Schmied, Saaz, Lastenstraße 367, †Internierungslager Postelberg
Schramm, Rudi, *26. 2. 1912, Eisenbahner, Mraiditz, †Internierungslager Postelberg
Schranz, Emil, *20. 2. 1900, Baumeister, Saaz, Kudlichstr. 1106, †Internierungslager Postelberg
Schrauzer, Karl, *4. 12. 1907, Bauer, Tschekowitz, †Internierungslager Postelberg
Schreyer, Franz, Saaz, Bankbeamter/ Hauptmann, Pferdestall, Erschöpfung, †Internierungslager Postelberg
Schröder, Alois, *17. 12. 1881, Bahninspektor, Saaz, Dr.-Schmeykal-Str. 1413, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (an Erschöpfung)
Schröder, Bankkassierer, Saaz, †Krankenhaus Brüx (vorher Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28)
Schrödl, Eduard, *28. 5. 1888, Eisenbahner, Postelberg 93, †Internierungslager Postelberg
Schrödl, Eduard, *29. 3. 1889, Zugschaffner, Postelberg,, Adalbertigasse 194, †Internierungslager Postelberg
Schrödl, Willibald, Schneider/ Luftschutzfunkt., bucklig, Saaz, Hoßnerweg, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (tot geprügelt)
Schubert, Friedrich, *4. 5. 1897, Angestellter, Saaz, Lastenstr. 263, †Internierungslager Postelberg
Schuh, Josef, *12. 3. 1903, Zimmermann, Münitz, †Internierungslager Postelberg
Schuh, Wilhelm, *9. 1. 1900, Pressern, †Internierungslager Postelberg
Schüller, Albin, *21. 2. 1888, Bauer, Tattina 28, 30.5.1945 nach Saaz gebracht, †Internierungslager Saaz
Schüller, Rudolf, *23. 11. 1902, Bahnbeamter, Potscherad 27, †Internierungslager Postelberg
Schulz, Adolf, *15. 4. 1894, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schulz, Franz, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schulz, Rudolf, *10. 9. 1906, Arbeiter, Postelberg 268, †Internierungslager Postelberg
Schuster, Franz, *11.12. 1910, Tabakhändler, Postelberg, Schulgasse 216, †Internierungslager Postelberg
Schuster, Karl, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schutz, Ludwig, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schwack, Wenzel, Schneidermeister, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Schwalb, Alfred, *27. 8. 1902, Schmiedemeister, Saaz, Ludendorffpl. 558, †Internierungslager Postelberg
Schwamberger, Franz, *27. 4. 1902, Bauer, Klitschin, †Internierungslager Postelberg
Schwarz, Barbara, Twerschitz, †Twerschitz
Schwarz, Leonhard, *29. 3. 1891, Privatier, Saaz, Dorndorfgasse 50, †Internierungslager Postelberg
Schwarzbach, Rudolf, *1890, Bildhauer, Saaz, Klostergasse, †Internierungslager Postelberg
Schweizer, Emilie, *28. 5. 1928, Hausgehilfin, Postelberg, von Russen entführt, vermisst
Schweizer, Josef Franz, *1. 12. 1890, Heizer, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Schweizer, Willi, *30. 6. 1918, Schmied, Münitz, †Internierungslager Postelberg
Sedlatschek, Franz, *26.12.1905, Arbeiter, Postelberg 270, †Internierungslager Postelberg
Seemann, Anton, *25.12.1899, Siebmacher, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Seemann, Eduard, *25.11.1905, Bauer, Wischkowa 28, †Internierungslager Postelberg
Seifert, Rudolf, *13.2.1911, Fahrdienstleiter, Postelberg, Bahnhofstr. 154, †Internierungslager Postelberg
Sem, Josef, *19.3.1899, Bauer, Litschkau, †Internierungslager Postelberg
Seyfert, Friedrich, *2.7.1896, Oberzollinspektor, Saaz, Pellasgasse 260 , †Internierungslager Postelberg
Sicker, Karl, *11.2.1899, Polizist, Saaz, Grinzing 1470, †Internierungslager Postelberg
Sickert, Frau, Bäuerin, Wellhütten, †Wellhütten
Sickert, Mann, Bauer, Wellhütten, †Wellhütten
Sieber, Leonhard, *1.6.1897, Klavierfabrik., Saaz, Tscheraditzerstr. 1014, †Internierungslager Postelberg
Siegl, Anton, *19.9.1903, Zuckerbäcker, Saaz, Metznergasse 2016, †Internierungslager Postelberg
Simon, Hans, Krankenhausdirektor, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Singer, Willibald, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Skalla, Alois, *31.10.1895, Fleischer, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Skuthan, Karl, *2.7.1905, Bauer, Mallnitz, †Internierungslager Postelberg
Sladek, Wenzel, Aufseher im Hydrierwerk, Saaz, Liebotschaner Gasse 1040, †Internierungslager Postelberg

Slama, Ferdinand, *23.5.1900, Regierungsinspektor, Michelob, †Geländemulde bei Milloschitz (erschossen)
Smolik, Josef, *25.7.1898, Kaufmann, Saaz, Pragerstr. 1681/ 1, †Internierungslager Postelberg
Snop, Anton, *10.6.1900, Lokschlosser, Schießelitz, †Internierungslager Postelberg
Sommer, Benno, Bauer, Wakowitz, †Wakowitz (erschossen)
Sommer, Berthold, *19.7.1901, Studienrat (Wosch), Saaz, Floragasse 1693, †Internierungslager Postelberg
Soukup, Anna, *22.2.1912, Millowitz, †Lager Milloschitz
Soukup, Franz, *21.8.1911, Eisenbahner, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Souradny, Johanna, Kaufmannswitwe, Ferbka, †Ferbka (mangels ärztlicher Fürsorge)
Spatzal, Franz, *1903, Schmied, Postelberg 306, †Internierungslager Postelberg
Sperk, Anton, *1.12.1912, Lokführer, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Sperk, Franz, *20.10.1905, Bauer, Großtschernitz, †Bezirksgefängnis Saaz (erschossen)
SS-Mann Nr. 1, verwundeter Soldat, †Lazarett Saaz (von Russen erschossen)
SS-Mann Nr. 2, verwundeter Soldat, †Lazarett Saaz (von Russen erschossen)
SS-Mann Nr. 3, verwundeter Soldat, †Lazarett Saaz (von Russen erschossen)
SS-Mann Nr. 4, verwundeter Soldat, †Lazarett Saaz (von Russen erschossen)
SS-Mann Nr. 5, verwundeter Soldat, †Lazarett Saaz (von Russen erschossen)
SS-Mann Nr. 6, verwundeter Soldat, †Lazarett Saaz (von Russen erschossen)
Stabry, Franz, Spengler, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Stach, Waldarbeiter, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 (aus grausame Weise ermordet)
Stallich, Egon, *22. 10. 1913, Eisenbahner, Postelberg, Hauptplatz, †Internierungslager Postelberg
Stamm, Alois, Möbeltischlerei, Saaz, Holletitzer Str., †Internierungslager Postelberg
Stanka, Franz, *3. 12. 1890, Bankbeamter, Saaz, Jahnstraße 1845, †Internierungslager Postelberg
Stark, Anton, Bauer, Holletitz, †Holletitz (erschossen)
Stark, Edmund, Ferbka, nach Stredokluk deportiert, †Internierungslager Duby (Blutvergiftung)
Stark, Eduard, *19. 10. 1899, Dipl.-Ing. Wischkowa 1, †Internierungslager Postelberg
Stark, Edwin, *1891, Gutsbesitzer, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg
Stark, Josef, *17. 12. 1891, Landwirt, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg
Stark, Josef, Ferbka, †Internierungslager Postelberg
Stassny, Alois, *1900, Zimmermann, Weberschan, †Internierungslager Postelberg
Steberl, Richard, Dr., *10. 9. 1892, Amtsgerichtsrat, Saaz, Hindenburgstr. 975, †Internierungslager Postelberg
Stehlik, Josef, *24. 12. 1884, Maurer, Ferbenz 16, †Internierungslager Postelberg
Steigenhöfer, Ferdinand, *10. 10. 1896, Drucker, Saaz, Pragerstr. 1678, †Internierungslager Postelberg
Steinbrecher, Karl, Friseurmeister, Postelberg, Schloß 1, †Internierungslager Postelberg
Steiner, Gastwirt, Wakowitz, †Wakowitz (erschossen)
Steininger, Albin, *8. 2. 1896, Mühlenbesitzer, Nehasitz, †Internierungslager Postelberg
Steinmetz, Ferdinand, *18. 12. 1887, Eisenbahner, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg
Stengl, Josef, *25. 7. 1879, Bankdiener, Schillerstr. 236, †Internierungslager Postelberg
Stich, Gustav, *29. 10. 1887, Bauer/ Bürgermeister, Lewanitz, †Internierungslager Postelberg
Stieber, Wilhelm, *25. 2. 1912, Rangieraufseher, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Stingl, Anton, *29. 3. 1894, Tapezierer/ Polsterer, Saaz, Püschlplatz, †Internierungslager Postelberg
Stocklöw, Martin, Ferbka, 27. 5. 1945 verhaftet (auf der „Schwarzen Liste"), †Internierungslager Postelberg
Stöhr, Karl, *1900, Eisenbahner, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Stöhr, Karl, *28. 6. 1909, Dreher, Saaz, Insel 1960, †Internierungslager Postelberg
Stöhr, Wenzl, *2. 6. 1888, Angestellter, Saaz, Töpferring 390, †Internierungslager Postelberg
Stolle, Stefan, *1888, Versicherungsdirektor, Saaz, †Bezirksgericht Saaz
Stopfkuchen, Ferdinand, *1904, Kranfahrer, Postelberg, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg
Stowasser, Walter, *21. 12. 1889, Oberlehrer, Sobiesak 25, †Internierungslager Postelberg
Strasser, Ferdinand, *18. 10. 1896, Tischler, Saaz, Schießhausberg 1333, †Internierungslager Postelberg
Strubl, Josef, *29. 7. 1897, Gastwirt, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Stumpf, Josef, *1904, Kaufmann, Trnowan, †Internierungslager Postelberg
Sturm, Wenzl, *20. 10. 1897, Vulkaniseur, Saaz, Lastenstraße 1278, †Internierungslager Postelberg
Suchanek, Hans, *16.4.1925, Student, Saaz, Peter-Donnhäuser-Pl., †Internierungslager Postelberg
Swatosch, Otto, + 6.10.1897, Brauereiarbeiter, Saaz, Patzeltplatz 78/ 79 , †Internierungslager Postelberg
Swoboda, Fritz, *26.7.1892, Angestellter, Saaz, Zuckerfabrik 853, †Internierungslager Postelberg
Tächl, Josef, *9. 9. 1900, Bauer, Klitschin, †Internierungslager Postelberg
Tattermusch, Josef, Kaunowa, †Kaunowa (vor dem Dorfe totgeschlagen)
Tauche, Rudolf, *22. 3. 1927, Installateur, Postelberg, Marktplatz 5, †Internierungslager Postelberg
Tauschek, *1945, Säugling, Postelberg, Bahnhofstr. 323, †Internierungslager Postelberg
Tauschek, Karl, *4. 12. 1905, Kaufmann, Postelberg 323, †Internierungslager Postelberg
Thiel, Josef, *16. 1. 1900, Landwirt, Skupitz, †Internierungslager Postelberg
Thienel, August, Friseur, Saaz, Ringplatz, †Internierungslager Postelberg
Thomas, Willibald, *6. 7. 1894, Buchdrucker, Saaz, Hermann-Göring-Str. 1657, †Internierungslager Postelberg
Tichatschke, Rudolf, *16. 12. 1926, Soldat aus Wekelsdorf (auf dem Heimweg), †Internierungslager Postelberg
Tichatschke, Rudolf, *23. 8. 1904, Zahntechniker, Postelberg, Kudlichstr. 416, †Internierungslager Postelberg
Tietz, Franz, *10. 4. 1889, Stellmacher, Polehrad b. Brüx, Suchliste KJ 124-39, †Internierungslager Postelberg
Tilp, Heinrich, Saaz, Liebotschaner Str., †Internierungslager Postelberg
Tippner, Josef, *15. 3. 1898, Bauer, Pressern, †Internierungslager Postelberg
Tirk, Alfred, *19. 1. 1906, Landwirt, Priesen, †Internierungslager Postelberg
Tischle, Erna, Saaz, vermisst
Tischle, Ernst sen., vermisst
Tittlbach, Regina, Stankowitz, im Lager vermisst
Tittlbach, Rudolf, Ing., *17. 5. 1906, Hopfenhändler, Saaz, Hindenburgstr. 2021, †Internierungslager Postelberg
Tobiasch, Karl, *6. 9. 1902, Bauer, Horatitz 19, †Internierungslager Postelberg
Tobisch, Franz, 17. 5. 1863, Austragsbauer, Straupitz, †Internierungslager Saaz
Tobisch, Franz, Stankowitz (Bergzetlitzer), †Internierungslager Postelberg
Trägner, Erich, *2. 6. 1927, Schüler, Seltsch 118, †Internierungslager Postelberg
Trägner, Hermine, Liebeschitz, †Internierungslager Saaz
Tränka, Georg, *11. 5. 1898, Beamter, Prag XIX, Saaz, Schillerstr. 32, †Saaz (in der Eger ertränkt)
Tränka, Rudolf, *8. 12. 1896, Eisenbahner, Saaz, Püschelplatz 204/ 7, †Internierungslager Postelberg
Traub, Josef, *2. 5. 1893, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Trautzl, Oswin, Potscherad, †Internierungslager Postelberg
Treybal, Eisenbahner, Saaz, †Internierungslager Postelberg
Triltsch, Josefa, *12. 10. 1895, Arbeiterin, Saaz, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28
Trinks, Karl, *25. 2. 1899, Landwirt, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg
Tschab Otto Josef, *6. 11. 1915, Postelberg, Marktplatz 74, †Internierungslager Postelberg
Tschab, Otto, *23. 6. 1886, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Tschab, Wilhelm, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg
Tscherney, Bauer, Mallnitz, †Internierungslager Postelberg
Tscherney, Cöllestin, *23. 1. 1891, Lagerhalter, Stankowitz 98, †Internierungslager Postelberg
Tscherpel, Erich, Postelberg, Bahnhofstr. 181, †Internierungslager Postelberg
Tscherwenka, Karl, *21. 12. 1886, Schmied, Priesen, †Internierungslager Postelberg

Türkon, Walter, *30. 10. 1921, Kaufmann, Saaz, Langegasse, Saaz, Gericht ermordet

Tutschka, Emil, *10. 9. 1881, Rektor, Saaz, Tichtegasse 1504, †Internierungslager Postelberg

Ubl, Josef, *30. 10. 1889, Friseur, Saaz, Kudlichstr. 1668/ 77, †Internierungslager Postelberg

Uhlig, Konditor, Saaz, Dr. Gabriel-Anton-Str., †Internierungslager Postelberg

Ullrich, Franz, *11. 10. 1893, Gemeindesekretär, Wittosess, †Internierungslager Postelberg

Urban, Franz, *1908, Dachdecker, Postelberg, Alleegasse 348, †Internierungslager Postelberg

Uttner, Josef, *9. 12. 1912, Tischler, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Viereckl, Walter, *11. 3. 1912, Bauer/ Eisenbahner, Wischkowa , †Internierungslager Postelberg

Voit, Max, *15. 2. 1903, Werkmeister, Saaz, Postamt, †Internierungslager Postelberg

Wabra, Anna, ca. 85 Jahre, Grünzeugpflanzerin, Saaz, Saarlandgasse 1123/ 10, †auf dem Fußmarsch (Erschöpfung)

Wabra, Kraftfahrer beim DRK, Saaz, auf offener Straße erschossen in Horosedl

Wachtl, Alfons, *12. 3. 1928, Lehrling, Netschenitz 33, †Rakonitz

Wagner, Anton, *27. 1. 1897, Angestellter, Saaz, Semmering 1569, †Internierungslager Postelberg

Wagner, Franz, *8. 10. 1898, Bauer, Saaz, Kantgasse 1050, †Internierungslager Postelberg

Wagner, Josef, *12. 8. 1898, Friseur, Großlippen, †Internierungslager Postelberg

Wagner, Josef, ca. 50 Jahre, Arbeiter, Tuchorschitz, An der Gärtnerei, Gefängnis †Saaz

Wagner, Otto, Lehrer, Wickletitz, †Wakowitz (erschossen)

Wagner, Wenzl, *2. 5. 1881, Obersekretär, Saaz, Fröbelgasse 10/ 1 †Internierungslager Postelberg

Währa, Emilie, Hausfrau, Postelberg, Adalbertigasse 211, †Internierungslager Postelberg

Währa, Ferdinand, *15. 3. 1902, Eisenbahner, Postelberg, Adalbertig. 211, †Internierungslager Postelberg

Waldstein, Josef, *17. 11. 1904, Obermälzer, Saaz, Tirpitzstr. 1131, †Internierungslager Postelberg

Walentschka, Rudolf, *3. 11. 1908, Arbeiter, Weberschan 39, †Internierungslager Postelberg

Waller, Franz, Bankbeamter, Saaz, †Krankenhaus Saaz (Ursache?)

Wallisch, Josef, *1906, Eisenbahner, Weberschan, †Internierungslager Postelberg

Wallitzer, Karl, *19. 6. 1907, Kaufmann, Dubschan, †Internierungslager Postelberg

Walter, Ferdinand, Dobritschan, †Internierungslager Postelberg

Walter, Heinrich, *20. 7. 1900, Eisenbahner, Postelberg 378, †Internierungslager Postelberg

Walter, Karl, *3. 1. 1902, Eisenbahner, Postelberg, Bahnhof 236, †Internierungslager Postelberg

Waltinger, Anton, *28. 11. 1900, Schmied, Teltsch 25, bei Luditz, †Internierungslager Postelberg

Wanie, Wenzl, *15. 11. 1893, Direktor/ Hopfenhalle, Saaz, Dr.-Schönfeld-Gasse 10, †Internierungslager Postelberg

Wanitschka, Josef, *18. 3. 1888, Kranführer, Saaz, Fröbelgasse 957, †Internierungslager Postelberg

Wanka, Anton, Fachlehrer, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Wartusch, Rudolf, *3. 4. 1896, Trafikant, Saaz, Brüxerstr. 936, †Internierungslager Postelberg

Waschitzka, Franz, *17. 12. 1900, Angestellter, Saaz, Schießhausberg 575, †Internierungslager Postelberg

Wasner, Otto, *1901, Landwirt, Sterkowitz, †Sterkowitz

Watzka, Emil, *26. 11. 1910, Landwirt, Postelberg, Suchliste KJ 124-139, †Internierungslager Postelberg

Watzka, Emil, *6. 4. 1890, Maler, Postelberg, Wiesengasse 423, †Internierungslager Postelberg

Weigert, Karl, *1927 (?), Saaz, Ostrov, †Internierungslager Postelberg

Weigl, Josef, 81 Jahre, Schuhmacher, Saaz, Hoßnerweg 1219, †Internierungslager Saaz

Weigl, Karl, *17. 1. 1900, Lacksieder, Saaz, Liebotschanergasse, †Internierungslager Postelberg

Weigl, Marie, *5. 8. 1900, Hausfrau, Postelberg, Adlergasse 337, †Internierungslager Postelberg

Weinert, Karl, *1898, Bürgermeister von Wittosess, †Internierungslager Postelberg

Weinert, Karl, Landwirt, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg

Weinhold, Wenzl, *20. 3. 1904, Eisenbahner, Ribnian 33, †Internierungslager Postelberg

Weis, Oskar, Studienrat, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Weiß, Apotheker, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Weiß, Erwin, *27. 7. 1909, Elektroingenieur , Postelberg, Fischgasse 48, †Internierungslager Postelberg

Weiß, Hans, *18. 9. 1904, Kraftfahrer, Postelberg, Fischgasse 48, †Internierungslager Postelberg

Weiß, Theodor, Pensionist, Postelberg, Fischgasse 48, †Internierungslager Postelberg

Weiß, Wenzl, *6. 12. 1884, Oberlehrer, Wischkowa, †Internierungslager Postelberg

Weissler, Horst, *21. 9. 1924, Angestellter, Pfalzel/ Pfalz, †Internierungslager Postelberg

Weps, Rudolf, 30 Jahre, Herrenschneider, Saaz/ Stankowitz, †Internierungslager Postelberg

Weps, Wilhelm, 19. 8. 1919, Angestellter, Stankowitz 98, †Internierungslager Postelberg

Werner, Anton, *ca, 1896, Postangestellter, Liebeschitz, †Internierungslager Postelberg

Wessely, Franz, *15. 4. 1891, Friseur, Saaz, Neiderplatz 1269, †Internierungslager Postelberg

Weßner, Anton, Kaufmann, Wittosess, †Internierungslager Postelberg

Wettengel, Franz, *2. 9. 1894, Angestellter/ Arbeitsamt, Saaz, Kaiserberg 1502, †Internierungslager Postelberg

Wetzka, Franz, 30. 9. 1892, Eisenbahner, Postelberg 300, †Internierungslager Postelberg

Wick, Anton, *27. 8. 1894, Angestellter, Großlippen, †Internierungslager Postelberg

Wied, Eduard, *7. 10. 1908, Kaufmann/ Feinkost, Saaz, Uhlandgasse 827/ 1, †Internierungslager Postelberg

Wiedler, Wenzel, Schmiedemeister, Wickletitz, †Wakowitz (erschossen)

Wilhelm, Egon, *23. 3. 1923, Invalide, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Willomitzer, Anton, *1910, Eisenbahner, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Willomitzer, Richard, *29. 7. 1892, Hopfenhändler, Saaz, Goethestr., †Internierungslager Postelberg

Winkler, Emil, Ferbka, †Internierungslager Postelberg

Winkler, Ernst, *1900, Bauer, Postelberg, Konrad-Henlein-Str. 89, †Internierungslager Postelberg

Winkler, Gustav, *18. 5. 1901, Oberbuchhalter, Potscherad, †Internierungslager Postelberg

Winkler, Karl, Privatier, Postelberg, Windberg 186, †Internierungslager Postelberg

Winter, Erwin, *24. 3. 1896, Kaufmann, Saaz, Tellweg, †Internierungslager Postelberg [17]

Winter, Ottomar, 16. 2. 1901, Angestellter in Saaz, vorher Kreisamtsleiter der NSV in Karlsbad, †Internierungslager Postelberg [18]

Winterstein, Hans, Angestellter beim Arbeitsamt, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Wirkner, Camillo, *8. 1. 1894, Angestellter, Saaz, Hoßnerweg 959, †Internierungslager Postelberg

Wirth, Friedrich, 10. 2. 1908, Berufsschullehrer, Saaz, Töpferring 393 , †Internierungslager Postelberg

Wirth, Mühlenbesitzer, Saaz, †Saaz (erschossen)

Wirth, Wilhelm, 24. 5. 1899, Messerschmied, Saaz, Goethestr. 324/ 11, †Internierungslager Postelberg

Wittich, Rudolf, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Wittmann, Leopold, Pensionist, Saaz, †auf Transport

Wodraschka, Franz, 4. 10. 1911, Maler, Postelberg 283, †Internierungslager Postelberg

Wolentschka, Rudolf, *3. 11. 1908, Kaufmann, Weberschan, †Internierungslager Postelberg

Wolfram, Edmund, Reitschowes, †Internierungslager Postelberg

Wolfram, Franz, *15. 8. 1900, Brauereiangestellter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Wollenheit, Franz, Architekt, Saaz, Floragasse, am 11. 6. 46, in Saaz erschossen

Wollny, Florian, *18. 8. 1893, Tischlermeister, Saaz, Ackermannplatz, †Internierungslager Postelberg

Womatschka, Alfred, Saaz, Sohn d. Baumeisters Womatschka, †Jechnitz

Womatschka, Richard, *8. 6. 1905, Taxiunternehmer, Postelberg, Marktpl. 67, †Internierungslager Postelberg

Woratschek, Fritz, *27. 7. 1919, Arbeiter, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Woratschek, Johann, *14. 9. 1888, Schlosser, Postelberg, Breitegasse 270, †Internierungslager Postelberg

Worm, Rudolf, *24. 5. 1884, Wachtmeister/ Flaschenbierhändler, Saaz, Geibelgasse 834/ 3, †Internierungslager Postelberg

Worzischek, Josef, *22. 2. 1884, Hausmeister, Saaz, Töpferring 396, †Internierungslager Postelberg

Worzischek, Wenzl, *4. 7. 1926, Kaufmann, Saaz, Töpferring 396, †Internierungslager Postelberg

Woska, Josef, *6. 2. 1907, Bauer, Mallnitz 9, †Internierungslager Postelberg

Woska, Rudolf, *10. 10. 1897, Bauer, Skupitz, †Internierungslager Postelberg

Wostruha, Anton, *1900, Bäckermeister, Liebeschitz, †Internierungslager Postelberg

Wünsche, Kaufmann aus Berlin, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Wurdinger, Dr., Emanuel, *17. 3. 1885, Brauereidirektor, Saaz, Goethestr. 745, †Internierungslager Postelberg

Wüst, Adalbert, *1. 3. 1896, Arbeiter, Saaz, Reitschoweserstr., †Internierungslager Postelberg

Wüst-Bleier, Emil, *18. 7. 1905, Bauer, Ferbenz, †Internierungslager Postelberg

Wutschka, Friedrich, *7. 8. 1895, Angestellter, Saaz, Dr.-Goebbels-Str. 217, †Internierungslager Postelberg

Zahradecky, Franz, Uffz. Priesen/ Postelberg, 19.8.1945 im Haus Schneider, †Internierungslager Postelberg

Zazworka, Ernst, *1915, Kraftfahrer, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Zeidler, Auguste, Stankowitz, in tschechischem Lager vermisst

Zeidler, Frau, geb. Ubl, Ehefrau von Rudolf, Saaz, Floriansp., †Internierungslager Saaz

Zeidler, Hans, *2. 2. 1898, Buchhalter, Saaz, Scharnhorststr. 2087, †Internierungslager Postelberg

Zeidler, Rotraud, 2. 4. 1926, Stenotypistin, Saaz, Scharnhostst. 2087, †Saaz (auf Heimweg ermordet)

Zeidler, Rudolf, *ca. 1900, Schneider/ Hilfspolizist, Saaz, Floriansplatz, †Internierungslager Postelberg

Zenker, Luise, Kindergartenleiterin, Postelberg, Windberg 302, †Internierungslager Postelberg

Zenker, Maximilian, *1882, Bahnsekretär, Weberschan, †Internierungslager Postelberg

Zens, Franz, *4. 2. 1899, Arbeiter, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Zens, Josef, *22. 8. 1896, Sattler/ Bürgermeister, Postelberg, Breitegasse 267, †Internierungslager Postelberg

Zens, Josef, Großtschernitz, †Bezirksgericht Saaz (nach Folterung)

Ziegler, Adolf, *15. 8. 1894, Fachlehrer, Saaz, Saarlandgasse 1602, †Internierungslager Postelberg

Ziegler, Polizeioberwachtmeister, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Ziegler, Wilhelm, *10. 8. 1898, Textilkaufmann, Saaz, †Internierungslager Postelberg

Zikesch, Hermine, *16. 1. 1900, Hausfrau, Saaz, Hopfengasse 685/ 9, †Internierungslager Saaz

Zimmermann, Julius, *11. 12. 1884, Maurer, Saaz, Dietrich-Eckhardt-Str. 1236, †Internierungslager Postelberg

Zimmermann, Rudolf, *13. 10. 1900, Kaufmann, Saaz, Rothüttlplatz, †Internierungslager Postelberg

Zippl, Anton, *19. 6. 1895, Arbeiter, Saaz, Bahnhofstiege 635, †Internierungslager Postelberg

Zizka, Wenzel, Postelberg, †Internierungslager Postelberg

Zoufal, Förster, Großtschernitz, †Großtschernitz (erschossen, nachdem er im Kreis herumgejagt worden war)

Zoufal, Förstersgattin, †Großtschernitz

Zuber, Adolf, *17. 11. 1894, Werkmeister, Saaz, Bahnhofstr. 480, †Internierungslager Postelberg

Zuleger, Karl, *9.10.1891, Straupitz, Gutsbesitzer, †Internierungslager Saaz (erschlagen)

Zumpf, Josef, *5. 5. 1888, Zimmermann, Postelberg, Holzgasse 52, †Internierungslager Postelberg

Todesopfer durch Selbsttötung im Kreis Saaz

Amet, Briefträger, Saaz, Selbstmord

Bauer, Otto, 51 Jahre, Schutzpolizeihauptmann, Saaz, Villa Flora, Selbstmord d. Erschießen

Bauer, Lina, 58 Jahre, Gattin von Otto, Selbstmord d. Erschießen

Bernaschek, Frau, Hausfrau, Postelberg, Bahnhofstr. 140, Selbstmord

Bernaschek, Tochter, ca. 14 Jahre, Postelberg, Bahnhofstr. 140, Selbstmord

Bochskanl, Josef, Landwirt, Lewanitz, Selbstmord d. Ertränken in der Eger

Bochskanl, Gusti, Hausfrau, Lewanitz, Selbstmord d. Ertränken

Bochskanl, 1. Tochter, Lewanitz, Selbstmord d. Ertränken in der Eger (mit Schwester)

Bochskanl, 2. Tochter, Lewanitz, Selbstmord d. Ertränken in der Eger (mit Schwester)

Brunzlik, Josef, Landwirt, Stankowitz, Selbstmord

Brunzlik, Marie, Stankowitz, Ehefrau von Josef, Selbstmord

Brunzlik (Name?), Stankowitz, (Schwiegermutter von Josef), Selbstmord

Brunzlik (Name?), Stankowitz, (Schwägerin von Josef

Czapka, Johann, 45 Jahre, Landrat, Saaz, Selbstmord d. Erschießen

Czapka, Gertude, Saaz, Gattin d. Landrates, Selbstmord d. Erschießen

Decker, Frau, Saaz, Gatte beim Hauptzollamt, Selbstmord d. Erhängen

Dietl, Karl, Landwirt, Horka bei Lischan, Selbstmord d. Ertränken

Dietzel, Elfriede, Ehefrau des Gutsbesitzers Eugen, Ribnian, Selbstmord d. Gift

Dietzel, Eugen, Gutsbesitzer in Ribnian, Selbstmord d. Gift

Egerer, Emil, Bautechniker, Saaz/ Flöhau, Selbstmord d. Erschießen

Egerer, Frau, Gattin von Emil, Saaz/ Flöhau, Selbstmord d. Erschießen

Egerer, Kind vom Emil Egerer, 4 Jahre, Selbstmord d. Erschießen

Eser, Christine, Postelberg, Alleegasse 297, Selbstmord m. Familie

Eser, Viktor, Postelberg, Alleegasse 297, Selbstmord m. Familie

Grabner, Josef, 59 Jahre, Bahnbeamter, Saaz, Selbstmord d. Gift

Grund, Beamter/ Landratsamt, Saaz, Selbstmord

Gruß, Anna, *21.1.1878 in Tscheraditz, wohnhaft Bezdiek, vermisst, vermutlich Selbstmord in der Eger[19]

Günter, Frau, Mutter von Regina Oswald, Postelberg, Alleegasse 229, Selbstmord

Günter, Willibald, Vater von Regina Oswald, Postelberg, Alleegasse 229, Selbstmord

Güttler, Oskar, Saaz, Selbstmord d. Gift

Hawel, Frau, Tischlermeistersgattin, Saaz, Selbstmord d. Erhängen

Herget, Mann, Brauereiarbeiter, Saaz, Selbstmord aus Verzweiflung

Herget, Frau, Gattin des Brauereiarbeiters, Selbstmord aus Verzweiflung

Herget, Irma, 1. Kind des Brauereiarbeiters, Selbstmord aus Verzweiflung

Herget, 2. Kind des Brauereiarbeiters, Selbstmord aus Verzweiflung

Herget, 3. Kind des Brauereiarbeiters, Selbstmord aus Verzweiflung

Herget, 4. Kind des Brauereiarbeiters, Selbstmord aus Verzweiflung

Heyd, Ehefrau von Malermeister Heyd, Saaz, Semmering, Selbstmord d. Ertränken

Heyd, Tochter von Malermeister Hreyd, Saaz, Semmering, Selbstmord d. Ertränken

Hirsch, Hildegard, Landwirtin, Horka bei Lischan, Selbstmord d. Ertränken

Hirsch, 1. Kind von Hildegard, Selbstmord d. Ertränken

Hirsch, 2. Kind von Hildegard, Selbstmord d. Ertränken

Hirsch, 3. Kind von Hildegard, Selbstmord d. Ertränken

Hlawatschek, Anna I, Mutter von Anna II, Selbstmord d. Erhängen

Hlawatschek, Anna II, Tochter von Anna I, Selbstmord d. Erhängen

Höfner, Hans, Sicherheitsbeamter in Prag, Kaunowa, Selbstmord d. Erhängen

Höfner, Ehefrau von Hans, Kaunowa, Selbstmord d. Erhängen

Höfner, Kind von Hans Höfner, 2 Jahre alt, Kaunowa, Selbstmord d. Erhängen

Hopp, Friseur, Saaz, Selbstmord d. Erschießen

Hopp, Gattin des Friseurs, Saaz, Selbstmord d. Erschießen

Hora, Edler von Lenzberg, Oberstleutnant, Postelberg, Reitergasse 340, Selbstmord im Lager

Horna, Berta, Verkäuferin, Saaz, Selbstmord d. Vergiftung
Hromada, Anna, *14. 11. 1870, Postelberg, Selbstmord am 29.5.1945
Hupka, Landwirt, Lewanitz, Selbstmord d. Ertränken
Hupka, Landwirtin, Lewanitz, Selbstmord d. Ertränken
Janich, Karl, Schuhmacher, Postelberg, Wassergasse 32, Selbstmord mit Frau
Janich, Theresia, Hausfrau, Postelberg, Wassergasse 32, Selbstmord mit Mann
Jansky, Johann, Oberlehrer, Welmschloß, Selbstmord im Mai 1945
Karban, Karl, Maschinist, Postelberg, Rathausstr. 108, Selbstmord im Mai 1945
Karban, Marie, Ehefrau von Karl, Selbstmord im Mai 1945
Kauer, Karl, Kaufmann, Saaz, Selbstmord d. Erhängen
Kneißl, Marie, Hausfrau, Postelberg, Schulgasse 200, Selbstmord im Juni 1945
Kneißl, Wenzel, Gendarm i. R. Postelberg, Schulgasse 200, Selbstmord im Juni 1945
Koller, Mutter, Hausfrau, Postelberg, Marktplatz 129/ 30, Selbstmord am 28.5.1945
Koller, Tochter von Frau Koller, Selbstmord am 28.5.1945
Koller, Enkelin von Frau Koller, Selbstmord am 28.5.1945
Kreißl, Frau, Saaz, Selbstmord d. Ertränken
Leonhard, Polizeimeister, Saaz, Selbstmord d. Erschießen
Leonhard, Gattin des Polizeimeisters, Selbstmord d. Erschießen
Lerch, Hans, Buchhalter, Postelberg, Adlergasse 359, Selbstmord im Juni 1945
Lerch, Hansi, geb. ca. 1930, Sohn von Hans, Selbstmord im Juni 1945
Lerch, Hausfrau, Gattin von Hans, Selbstmord im Juni 1945
Lex, Franz, *12. 9. 1895, Privatier, Postelberg, Schloß 1, Selbstmord d. Erschießen
Lessing, Frau, Gattin von Gerichtsoffizial Franz. L., Saaz, Selbstmord d. Ertränken
Lohwasser, Frau, Stickerin, Saaz, Dr. Bergmeister-Straße, Selbstmord im Internierungslager
Ludwig, 63 Jahre, Karl, Direktor d. GEDEKA Saaz, Selbstmord d. Gift
Meiser, Klara, Liebotschan, Selbstmord auf Transport
Meiser, Marianne, Tochter von Wenzel und Klara, Liebotschan, Selbstmord auf Transport
Meiser, Wenzel, Ehemann von Marianne, Selbstmord auf Transport
Meixner, Ottokar, Arbeiter, Postelberg, Krausgasse 304 Selbstmord Juni 1945
Mineif, Karl, *1885, Bürgerschulddirektor, Postelberg, Windberg 293, Selbstmord Juni 1945
Mineif, Theresia, *30. 8. 1887, Gattin von Karl, Selbstmord Juni 1945
Neubauer, Anton, Gastwirt, Lewanitz, Selbstmord am 10.5.1945
Neubauer, Anna, Gattin von Anton, Selbstmord am 10.5.1945
Neubauer, 1. Tochter von Anton, Selbstmord am 10.5.1945
Neubauer, 2. Tochter von Anton, Selbstmord am 10.5.1945
Niedmann, Dr., Brauereidirektor a.D., Saaz, Selbstmord
Niedmann (anderer Name), Hausdame des Brauereidirektors, Selbstmord
Nowak, Hopfeneinkäufer, Swojetin, Selbstmord
Oswald, Karl, *28. 12. 1860, Pensionist, Postelberg, Alleeg. 229, Selbstmord d. Erhängen
Oswald, Regina, *29. 6. 1902, Tochter von Karl, Selbstmord d. Erhängen
Oswald, Marianne, *3. 6. 1931, Tochter von Regina, Selbstmord d. Erhängen
Oswald, Willy, *27. 9. 1939, (6 Jahre), Sohn von Regina, Selbstmord d. Erhängen
Oswald, Emmi, *3. 6. 1896, Schwester von Regina, Selbstmord d. Erhängen
Petratschek, Anna, *25. 1. 1888, Schwägerin von Oswald, Selbstmord d. Erhängen
Pfeifer, Margarete, Angestellte, Saaz, Selbstmord d. Erhängen
Riedl, Ottokar, Pensionist, Postelberg, Krausgasse 341, Selbstmord
Riedl, Marie, Hausfrau, Ehefrau von Ottokar, Selbstmord
Riedl, Gerda, *1927, Tochter von Ottokar, Selbstmord
Rust, Ferdinand, Tischler, Stankowitz, Selbstmord
Seidling, Gemüsehändlerin, Saaz, Nachricht vom Tod des Sohnes, Selbstmord d. Erhängen
Seidling, Sohn der Gemüsehändlerin, Selbstmord in Bilin
Seidling, Enkelkind der Gemüsehändlerin, Selbstmord in Bilin
Selbert, Anna, Netschenitz, von Russen geschändet, Selbstmord in Bilin
Skuthan, Olga Landwirtin, Lewanitz, Selbstmord
Skuthan, Lewanitz, Tochter von Olga, Selbstmord
Skuthan, Lewanitz, 1. Enkel von Olga, Selbstmord
Skuthan, Lewanitz, 2. Enkel von Olga, Selbstmord
Steinbrecher, Emilian, 66 Jahre, Saaz, Brankastiege, Selbstmord d. Gift
Steinbrecher, Anna, Gattin von 1244, Selbstmord d. Gift
Stich, Josef, Gastwirt, Saaz, Selbstmord
Stohr, Otto, 53 Jahre, Saaz, Delikatessen-Kaufmann, Selbstmord d. Gift
Stohr, Gattin von Otto, Selbstmord d. Gift
Stütz, Lebensmittelkaufmann, Saaz, Goethestraße, Selbstmord
Svoboda, Wenzel, ca. 50 J., Tscheche, Hausm. Fa. Klepsch, Selbstmord d. Erhängen
Schlesier, Name unbek., Vater, Stankowitz, Selbstmord
Schlesier, Name unbek., Mutter, Ehefrau des Schlesiers, Selbstmord
Schlesier, Name unbek., Sohn des Schlesiers, Selbstmord
Schlesier, Name unbek., Tochter des Schlesiers, Selbstmord
Schlick, Gattin des Friedhofsbeamten, Saaz, Selbstmord d. Erhängen
Schrauzer, Karl, 48 Jahre, Kaufmann, Saaz, Selbstmord d. Erhängen
Schiller, Förster, Großholletitz, Selbstmord d. Erschießen
Schiller, Gattin von 1257, Selbstmord d. Erschießen
Schneider, Hanni, Drahomischl, Verw. von Prof Feyl, Selbstmord d. Ertränken
Schrödl, Marie, Hausfrau, Postelberg, Albertigasse 194, Selbstmord
Tilp, Theresia, Stankowitz, Selbstmord
Trägner, Robert, Schulrat, Saaz, Selbstmord
Trögler, Ferdinand, Netschenitz, Selbstmord nach schwerer Misshandlung
Ulm, Walter, *14.5.1910, Apotheker, Postelberg, Konrad-Henlein-Pl., Selbstmord
Utschig, Karl, 63 Jahre, Beamter, Saaz, Selbstmord (Pulsadern)
Utschig, Gattin von Karl, Selbstmord (Pulsadern)
Utschitil, Mann, ca. 70 Jahre, Saaz, Horatitzer Str., Selbstmord d. Erhängen
Utschitil, Gattin von Herrn Utschitil, ca. 70 Jahre, Selbstmord d. Erhängen
Viereckl, Hermine, *15. 5. 1880, Postelberg, Selbstmord
Voitl, Anna, Stankowitz, Selbstmord
Will, Tochter von Direktor Will (Wosch), Selbstmord d. Erhängen
Wostry, Otto, Saaz, Selbstmord d. Gift in Teplitz
Wostry, Gattin von Otto, Saaz, Selbstmord d. Gift in Teplitz
Zens, Josef, Netschenitz, Selbstmord nach Vertreibung
Zucker, Anton, 48 Jahre, Fabrikdirektor, Saaz, Tellweg, Selbstmord (Pulsadern)
Zucker, Antonia, Gattin von Anton, Selbstmord (Pulsadern) wegen fortlaufenden Vergewaltigungen

Todesopfer durch Tötung, Misshandlung oder Haft: Podersam, Jechnitz und kleinere Ortschaften des Kreises Podersam

Albl, Franz, sen. Maschau, †Maschau in Prag
Ascherl, Josef, Kriegern, †Kriegern in Kriegern
Aubrecht, Rudolf, Pomeisl, †Pomeisl in Postelberg
Axmann, Helmut, Lünz/ Wess, von Russen ermordet
Axmann, Hugo, Schlossverwalter, Lünz/ Wess, von Tschech. in Chemnitz
Bachmann-Steiner, Rudolf, 51 Jahre, Landwirt, Podersam, Internierungslager Podersam
Baumann, Bernhard, Willenz, †Haft Bory/ Pilsen
Baumann, Franz, Willenz, von Russen erschossen
Baumann, Julius, Oberbaurat, †Oberklee erschossen
Benesch, Johann, Lubau, Elementenwald erschossen
Benesch, Johann, Oberklee, erschossen
Beranek, Josef, *11.4.1910, Landwirt, Scheles, †Internierungslager Postelberg (erschlagen)
Berndt, Karl, Arbeiter, Pomeisl, verschleppt, vermisst
Bienert, Emil, Magazineur, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Böckl, Maria, Hokau, †Hokau
Bricha, Anton, 57 J., Landwirt/ Totengräber, Groß-Chmeleschen, totgeschlagen bei Cista
Brosch, Anton, jun., Tschentschitz, †Tschentschitz
Burkert, Erich, *25.12.1901, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Casch, Josef, Kriegern, in den Teichen, von Tschech. verhaftet, ermordet
Chwoika, Emilie, Wess, in Kladno erschlagen
Chwoika, Ehemann von Emilie, Wess, in Kladno erschlagen
Deiml, Anna, Horosedl, †Horosedl, Internierungslager Jechnitz
Dembicki, Dr., Anton, Groß-Chmeleschen, Krankenhaus Podersam
Dietz, Wanda, Fürwitz, ermordet
Dinnebier, Julius, *1911, Groß-Otschehau, Zwangsarbeit, † Joachimsthal
Dölbel, Karl, Dereisen, †Dereisen
Doumont, Ferdinand, Lischwitz, ermordet
Eberl, Alois, Heimkehrer, Polizist, Groß-Chmeleschen, ermordet
Eberl, Rudolf, Jechnitz, bei Podersam erschoss.
Eis, Karl, Landwirt/ Hopfenbauer, Horosedl, †Horosedlin Horosedl ermordet
Eisenkolb, Anton, *25.2.1892, Rudig, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Eisner, Anton, *9.11.1905, Landwirt, Knöschitz, †Internierungslager Postelberg
Falge, Johann, *29.2.1892, Groß-Otschehau, † Haft in Pankraz
Faßl, Konrad, *1878, Oberst/ Sohn d. Bürgermeisters von Jechnitz, † Haft in Pankraz
Ferlik, Josef, Lischwitz, ermordet
Ferlik, Ehefrau von Josef, Lischwitz, ermordet
Fieber, Anna, *1887, Maschau, von Partisanen ermordet
Fischer, Anton, *14.9.1896, Gemeindehelfer, Skytal 25, von Russen ermordet
Fischer, Anton, Oblat, ermordet
Fischer, Emil, 39 Jahre, Buchhalter, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Fischer, Emil, Mohr, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Flach, Franz, *16.12.1891, Landwirt, Skytal Nr. 11, von Russen ermordet
Fleischer, Ambros, Maschau, †Maschau
Frank, Walter, 20 Jahre, Heimkehrer, von tsch. Miliz erschlagen
Freiberger, Ferdinand, *5.10.1884, Lehrer, Kriegern, von Smelik ermordet
Fremut, Werkmeister, Pomeisl, †Pomeisl
Friedrich, Franz, *9.11.1892, Rudig, Zwangsarbeit, Kladno verstorben
Fritsch, Gastwirt, Maschau, †Maschau
Gallin, Bauer, Horosedl, †Horosedl (ermordet)
Garkisch, Karl, Mohr, in Prag erschossen
Garkisch, Leopold, Mohr, in Prag erschossen
Gasch, Josef, *1895, Sägewerkbesitzer, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Gaudek, Karl, 35. Jahre, Zahntechniker, Podersam, in Postelberg erschossen
Gleißner, Direktor, Kriegern, †Kriegern
Glück, Franz, Pomeisl, in Postelberg ermordet
Glück, Josef, Pomeisl, in Postelberg ermordet
Gohlke, von, Rittergutsbesitzer (Schlesien), Rittmeister, in Kolleschowitz aufgehängt
Goldhahn, Alfred, Maschau, †Maschau
Götz, Angestellter/ Arbeitsamt, Podersam, Internierungslager Podersam
Götz, Anton, Uhrmacher, Podersanka Nr. 2, in Podersam erschlagen
Grimm, Anton, *1886, Fleischer, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Groschup, Albin, *27.3.1901, Bürgermeister, Groß-Otschehau, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Groschup, Karl, Bauer, Wohlau, †Oberleutensdorf bei Brüx, Lager 28 erschossen
Gruß, Ehefrau von Herrn Gruß in Podersam, †Podersam
Gruß, Ehemann von Frau Gruß, †Podersam
Haas, Gustav, Hokau, †Hokau
Haberzettl, Helmut, vor seinem Tod bestialisch gemartert, in Kralowitz erschossen
Hacker, Anton, Jahrg. oder Alter: 18, Knöschitz, von Serben ermordet
Hacker, Eduard, Tschentschitz, †Tschentschitz
Hacker, Rudolf, sen. Leschkau, auf Transport verunglückt
Halbhuber, Karl, *15.8.1891, Bauer/ Sägew. Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Hammerschmied, Fritz, Puschwitz, †Puschwitz
Hammerschmied, Maschau, †Maschau
Hanauer, Alexander, 20 Jahre, Heimkehrer, Kolleschowitz, von tsch. Miliz erschlagen
Hanke, Karl, Steuerbeamter, Lubau, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Hansl, Josef, Lehrer, Röscha, ermordet
Hanslitschek, Karl, *4.10.1893, Zürau, Zürau erschossen
Hasenöhrl, Josef, Jurist, Podersam, über Komotau ins †Internierungslager Postelberg
Hauner, Josef, Gastwirt, Pomeisl, in Postelberg ermordet
Hecker, Karl, Dobrenz, †Dobrenz
Heckl, Alois, sen. , *1901, Jechnitz, an d. Folgen d. Kerkers, am 17.1.47 verstorben
Heckl, Franz, Jechnitz, von Russen erschossen
Heinz, Anton, *24.4.1891, Jechnitz, Vergew. d. Tochter verh., von Russen erschossen
Heinz, Josef, Maschau, †Maschau
Heinzl, Ehefrau von Wenzel Heinzl in Schönhof, von Russen erschossen
Heinzl, Wenzl, Pröllas, ermordet
Heinzl, Wenzl, Steinmetz, Schönhof, von Russen erschossen
Hergl, Robert, Werkmeister, Schönhof, Schönhof ermordet
Hertl, *1939, Rudig, von Tschechen erschossen
Hertl, *1941, Rudig, von Tschechen erschossen
Hertl, *1945, Rudig, von Tschechen erschossen
Hertl, Gabriele, *31.10.1905, Rudig, von Tschechen erschossen
Hertl, Marie, *1. 3. 1880, Rudig, von Tschechen erschossen
Hertl, Schuhmacher, Rudig, †Rudig
Hertl, Vinzenz, *27.2.1875, Rudig, von Tschechen erschossen
Hess, Karl, Gutsbesitzer, Horosedl, †Horosedl, †Gefängnis Rakonitz
Hochberger, Anton, Groß-Otschehau, ermordet
Hofmann, Karl, *18.6.1903, Jechnitz, †Kralowitz (erschlagen)
Holzinger, Alfred, Kriegern, †Kriegern
Hotek, Anton, *1897, Arbeiter, Kriegern, Seegasse, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Hübsch, Josef, Maurerpolier, Podersam, †Podersam
Hussak, Anton, 55 Jahre, Hotelier, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Hüttl, Ernst, Kriegern, †Kriegern
Hüttl, Marie, Welletschin, ermordet
Hyna, Alfred, Kriegern, †Kriegern
Hyna, Edwin, Kriegern, von Tschechen verhaftet, ermordet
Hyna, Josef, Golleschau, Internierungslager Jechnitz
Icha, Anton, *15.8.1914, von Tschechen in Zürau erschossen
Jaksch, Franz, *25.10.1899, Landwirt, Deutschtrebetitsch, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Janka, Julius, Groß-Otschehau, ermordet
Januschkowetz, Franz, *1927, Ledau, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Kaes, Mann, Scheles, im eigenen Garten verscharrt, ermordet in Scheles

Kaiser, Karl, *8.3.1893, Oberlehrer, Podersanka 53, In Intern. gestorben
Kaiser, Paul, 78 Jahre, Oberlehrer i. R./ Standesbeamter, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Kallina, Albin, Horosedl, †Horosedl, Gef. Rakonitz erschlagen
Karasek, Franz, Klein-Otschehau, ermordet
Katletz, Karl, *1917, Beamter, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Kautsch, Franz, Zimmermann, Podersam, †Podersam
Keim, Karl, *29.6.1892, Gendarm, Podersam (Sirbitz), †Elementenwald Podersam (erschossen)
Kermann, Wenzel, 66 Jahre, Maurer, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Kindermann, Frau, Rentmeistersgattin, Internierungslager Podersam
Klimt, Anton, 55 Jahre, Kaufmann/ Invalide, Podersam, bei Podersam erschossen
Knabe, 13 Jahre alt, Name unbek., Kolleschowitz, von tsch. Kindern erhängt
Knobloch, Karl, Groschau, †Groschau
Knobloch, Wenzel, Maurer, Podersam, †Podersam
Knobloch, Wilhelm (Viktor?), 47 Jahre, Arbeiter, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Knobloch, Wilhelm, Ing., *27.1.1892, Sirbitz, †Internierungslager Postelberg
König, Bruno, *1865, Oberrechnungsrat i.R., Maschau, Fußmarsch n. Chemnitz
König, Emma, *1867, Ehefrau von Bruno, † Fußmarsch n. Chemnitz
Koppa, Ernst, *5.9.1903, Stachl/ Oberklee, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Köppl, Ferdinand, Röscha, ermordet
Korzendörfer, Anton, *28.5.1907, Bauer/ Müller, Lieboritz, bei Stankowitz erschossen
Kotschka, Franz, Flühau, †Flöhau
Kralitschka, Franz, Röscha, ermordet
Kraus, Anton, Lehrer, Widhostitz, ermordet
Krieglstein, Erika, Tochter von Josef und Maria, †Brüx
Krieglstein, Franz Michael, Weitentrebetitsch, †Internierungslager Postelberg
Krieglstein, Helmut, Sohn von Josef und Maria, †Brüx
Krieglstein, Josef, Weitentrebetitsch, †Theresienstadt (von Tschechen ermordet)
Krieglstein, Maria, Gattin von Josef, †Brüx
Krotsch, Alois, Lehrer, Kriegern, von Smelik verhaftet, ermordet
Krotsch, Ernst, Müller, Kriegern, verhaftet, ermordet
Krotsch, Karl, Kriegern, †Kriegern
Kruta, Franz, *1895, Beamter, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Kutschera, Rudolf, Hokau, †Hokau
Laska, Franz, *4.4.1895, Schmied u. Polizeiwachtmeister Podletitz, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Leberl, Josef, *ca. 1896, Gastwirt, Skytal, Chruschina, von Russen erschlagen
Leicht, Bruno, *1891, Buchbinder, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Leicht, Erwin, *1897, Arbeiter, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Lenz, Anton, Rudig, †
Lifka, Josef, 49 Jahre, Betriebsleiter, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Lifka, Rudolf, Rudig, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Lindner, Mathilde, Wilkau, †Internierungslager (an Erschöpfung gestorben)
Linz, Betriebsführer in Pomeisl, †(verschleppt)
Linz, Franz, Schuhmachermeister, Pomeisl, †(verschleppt)
Lothring, Dr., Hermann, *2.1.1917, Dereisen, †30.3.46 Gefängnis in Prag
Lothring, Felix, Dereisen, †22.8.1945 Bory/ Pilsen
Lothring, Hugo, Dereisen, †
Lothring, Julius, Dereisen, †
Ludwig, Willy, Bauer, Kriegern, von Ing. Smelik verhaftet 6.11.1945, †Brüx, Lager 28
Machowetz, Franz, Dereisen, †Fußmarsch in die Ostzone
Machowetz, Karl, *3.3.1894, Landwirt Groß-Otschehau †Elementenwald Podersam (erschossen)
Mader, Franz, *1895, Jechnitz, †Jechnitz (erschlagen)
Maier, Reinhard, 55 Jahre, Direktor d. Porzellanfabrik Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Maier, Wenzl, *1865, Altrentner, Pladen, †16.5.1945 (von Russen mit Handgranate ermordet)
Marek, Ilse, *10.10.1939, Weitentrebetitsch † 22.10.1945 (von Russen erschossen)
Martinovsky, Ing., Beamter, †15.6.1945 auf dem Sammelplatz in Podersam erschossen
Mattausch, Josef, 45 Jahre, Bäcker/ Sägewerk, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Meier, Spengler, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Meixner, Anton, Horosedl, †Horosedl, †Laun (an den Folgen der Zwangsarbeit in Joachimsthal)
Meller, Johann, Pomeisl, † 1945 (an den Folgen der Verschleppung)
Menzel, Kaufmannsgehilfe, Podersam, †Mai 1945 Podersam (erschossen)
Metzner, Anton, Beamter, †Podersam
Metzner, Franz, 57 Jahre, Beamter, †Podersam (im eigenen Haus erschossen)
Metzner, Josef, Angestellter, Podersam, †Podersam
Moritz, Ambros, Dobrenz, †Dobrenz
Morschinetz, Hotelier, †Podersam
Mouschek, Ignaz, Flöhau, †Flöhau
Müller, Gerlinde, *1935, Skytal Nr. 50, †bei der Vertreibung
Nachtigall, Karl, Flöhau, † Flöhau
Neudert, Franz, Knöschitz, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Niebel, Josef, Maschau, † Maschau
Örtl, Oswald, Dr. jur., †Prag
Ottis, Alois, Podersam, †Podersam
Panhans, Heinrich, *26.1.1889, Rudig, †Widhostitz hinter der Friedhofsmauer (erschossen)
Pansky, Hans, 37 Jahre, Fabrikdirektor Fa. Hardtmuth, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Papsch, Alois, *15.4.1922, Bauer, Podersam, zusammen mit Klimt, †Podersam Saazer Straße (erschossen)
Partes, Karl, Schaab, †Schaab (musste mit den Händen eigenes Grab ausheben, erschossen
Paulus, Franz, 44 Jahre, Privatbeamter, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Payer, Josef, *1911, Schmied, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Peinelt, Landwirt, Teutschenrust (Deutsch Rust), †Teutschenrust
Petschauer, Franz, 68 Jahre, Beamter, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Pfaff, Karl, 67 Jahre, Buchhändler, Altbürgermeister v. Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Pittner, Josef, Deslawan, †Kralowitz (über Gefängnisstiege geschleift, erschlagen)
Pollet, Franz, *13.1.1891, Maschau, †24.10.1950 Gefängnis Bory/ Pilsen
Pösch, Karl, Maschau, †Neurohlau
Pöschl, Dr. Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Pöschl, Hans, 40 Jahre, Fachlehrer, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Precha, Richard, Zimmermann, Kriegern, 19.5.1945 von Smelik verhaftet und vermisst
Prosch, Wenzl, Hauptlehrer, Schönhof, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Pschorr, Professor aus Prag (Besuch), †Elementenwald Podersam (erschossen)
Quoika, Karl, 41 Jahre, Schlosser/ Mietauto, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Quoika, Wenzel, Chauffeur, Podersam, †Podersam
Rasin, Josef, Oberklee, †Oberklee
Rassl, Ingrid, *25.1.1943, Kleinfürwitz, †auf Vertreibungsweg (verhungert)
Ratz, Albin, Oberklee/ Stachl Nr. 14, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Recht, Karl, Podersam, †Podersam
Reim, Josef, Bauer, Oberklee, †Oberklee
Reinelt, Karl, *7.7.1877, Landwirt, Deutschtrebetitsch, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Resnik, Marie, Podersam, †Podersam
Richter, Eduard, Maschau, †Maschau
Richter, Richard, *17.6.1894, Jechnitz, †19.4.1946 (an den Folgen der Inhaftierung)
Riedl, Landwirt und Direktor, Oberklee, †Oberklee
Ritt, Erwin, Flühau, †Flöhau
Rudolska, Franz, Dereisen, †Dereisen
Rutscher, Josef, Ofensetzer/ SS-Angehöriger, Podersam, †Internierungslager Podersam (erschossen)
Sacher, Alois, Maschau, †Maschau

Sacher, Ehefrau von Karl, Knöschitz, †auf Dorfstraße von Knöschitz (erschossen)
Sacher, Karl, Knöschitz, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Sauerstein, Bürgermeister von Pomeisl, † (verschleppt)
Schaffer, Otto, *29.5.1899, Beamter/ Drogist, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Schauer, Franz, 45 Jahre, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Scherbaum, Hugo, 48 Jahre, Sägewerkarbeiter, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Scheufler, Fritz, Polizist, Jechnitz, †Rudig (erschossen)
Schiller, Josef sen., Groschau, †Groschau
Schilling, Alfred, Dekau, †Dekau
Schmid, Rudolf, *15.8.1884, Bürgermeister von Schaab, † (verschleppt)
Schmidt, Hedwig, *1919, Knöschitz, †Knöschitz (im eigenen Bett umgebracht)
Schmolik, Hans, *1928, landwirtschaftlicher Arbeiter/ Musiker, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Schneider, Erwin, Hokau, †Hokau
Schnürl, Adolf, Gastwirt, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Schreier, Franz, *16.6.1889, Malermeister, Kriegern 353, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Schröder, Schafmeister, Einschicht Skytal-Göhla, † (von Russen ermordet)
Schroll, Karl, Golleschau, †1945 (im Vertreibungslager verstorben)
Schröter, Fritz, Flühau, †Flöhau
Schuldes, Anton, *10.9.1901, Prokurist, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Schummer (Schuma), Fritz, Trafikant/ Invalide, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Schwab, Josef, Heger, Podersanka Nr. 32 (Korita), †
Schwammberger, Gustav, *1.9.1891, Landwirt, Steben, †8.6.1945 Pladen (totgeschlagen)
Schwarz, Anton, *11.6.1892, Polizeimeister, Flöhau, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Semm, Fritz, Tschentschitz, †Tschentschitz
Sladek, Wenzl, Pladen, †Internierungslager Postelberg
Smolik, Rudolf, 23 Jahre, Podersam, †Podersam
Sperk, Erwin, Dereisen, †Dereisen
Stalla, Franz, Häusler, Scheles, †Internierungslager (erschossen)
Stanka, Bertl, Maschau, †Maschau
Stanka, Karl, Maschau, †Maschau
Stark, Josef, *22.5.1905, Kaschitz, †7.6.1945 Kaschitz
Steidl, Anton, Oberklee, †Oberklee
Steiner, Franz, *1891, Scheles, †Scheles
Steiner, Franz, *1898, Gastwirt, Scheles, †Scheles (erschlagen)
Steiner, Franz, Hauptmann/ Heimkehrer, †Horosedl (auf Feld erschossen)
Steiner, Franz, Pomeisl, †Pomeisl
Steiner, Friedrich jun. , *1926, Sohn von Ottomar, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Steiner, Ottomar, sen. (54 Jahre), Bauer/ Major, Klein-Otschehau, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Stengl, Eduard, Bauer, Puschwitz, , †Puschwitz (nach grausamer Misshandlung erschossen)
Stepanek, Franz, Puschwitz, †Puschwitz
Stieber, E., 17 Jahre, Kaufmannslehrling, † Podersam (auf dem Marktplatz erschossen)
Stipani, Otto, Werksschlosser, Kriegern, von Smelik verhaftet, †Brüx, Lager 28
Stocklassa, 24 Jahre, Gendarm/ Musiker, Invalide, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Stöhrer, Hans, Postmeister, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Stolz, Franz, Kleinbauer, Kriegern, von Smelik verhaftet, †Brüx, Lager 28
Stolz, Rudolf, 63 jahre, Bauer, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Strubl, Anton, Hohentrebetitsch, †Hohentrebetitsch
Suchy, Franz, Bankangestellter, Kriegern, † (von Smelik verhaftet)
Tauer, Hans, Gastwirt, Podersam, †Podersam (erschossen)
Tellesch, Mathilde, *23.10.1910, Johannesdorf, †Lager Jechnitz
Tichai, Franz, Horosedl, †Horosedl (erschossen)
Tichy, Rudolf, 15 Jahre, Schüler, Podersam, verschleppt, vermisst
Tippmann, Anton, Podersam, †Podersam
Titlbach, Otto, *10.9.1917, Stadtobersekretär, Rudig, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Titlbach, Willi, 35 Jahre, Bauer, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Tittl, Franz, *17.4.1884, Groß-Otschehau, †Groß-Otschehau
Tobisch, Franz, Dobrenz, †Dobrenz
Tobisch, Josef, Friseur, Podersam, †Podersam
Tobisch, Tochter von Josef, †an Folgen der Vergewaltigung
Totzauer, Anton, Maschau/ Weberschan, † (zu Tode gefoltert)
Triner, Franz, Schaar, †Brüx
Ullmann, Josef, *1.8.1903, Oberlehrer, Scheles, †Internierungslager Liblin
Ullmann, Lehrer, Überbergen, † Überbergen
Urban, Karl, 51 J., Landwirt/ Zollhilfsbeamter, Groß-Chmeleschen, †Cista (Rachemord)
Urbanek, Josef, Rudig, †Rudig
Urbanek, Karl, Fabrikarbeiter/ SS-Angehöriger, Podersam, †Podersam (erschossen)
Urbanek, Karl, Maschau, † (bei Zwangsarbeit im Bergwerk)
Uttner, Josef, *2.2.1912, Tischler, Woratschen Nr. 59, †Woratschen
Viehmann, Franz, Postmeister, Scheles, †Karlsbad
Vlk (Wilk), Karl, *1904, Halb-Tscheche, NS-Ortsgruppenleiter, Golleschau, †Golleschau (erschossen)
Wagner, Josef, 50 Jahre, Ziegeleiarbeiter/ Bahnbeamter, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Wagner, Josef, Dr. vet., Tiermediziner, Kriegern, †Kriegern
Wagner, Rudolf, *1929, Horosedl, †Horosedl (erschossen)
Wagner, Wenzl, Förster, Schönhof, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Wahla, Anton (Adolf), 58 Jahre, Versicherungsinspektor, Podersam, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Waldert, Karl, (geistig behindert), Schönhof, †Schönhof
Walenta, Josef, Schneider, Oberklee, †Oberklee
Wallenta, Franz, Oberklee, †Oberklee
Walter, Karl, Schlosser, Scheles, †Internierungslager Postelberg
Weber, Josef, Michelsdorf, †Michelsdorf
Weij, Rudolf, Hokau, †Hokau
Weiß, Ernst, *1875, Dereisen, †Internierungslager Kladno
Weiß, Jarosch, 48 Jahre, Viehhändler, Kriegern, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Weiß, Marie, *1875, Dereisen, †Internierungslager Kladno
Wenzl, Julius, Oberklee/ Stachl Nr. 6, †Elementenwald Podersam (erschossen)
Wenzl, Walter, Sparkassendirektor, Kriegern, von Smelik verhaftet, †Komotau/ Glashütte (erschossen)
Wessely, Franz, *15.4.1891, Friseur, Kolleschowitz, †Internierungslager Postelberg
Wettengel, Josef, Pladen, † (von Russen erschossen wegen Versteckens seiner Töchter)
Wiesender, Theresia, *24.1.1866, †bei Budweis (bei Zwangsarbeit)
Wohlrab, Eduard, 81 J., pensionierter Gendarm, Groß-Chmelesch, † (von Chyzan und Bubrle ermordet)
Wolf, Willi, *1923, (LAH), Podersam, Fabrikstr. 546, †Podersam (auf seinem Hof mit Ketten erschlagen
Wondrak, Karl, Bauer, Welhotten, auf Vertriebenentransport vermisst
Wondrasch, Edwin, Kaschitz, † im Arbeitslager
Worofka, Frau, Pladen, †14.5.1945 Pladen (von Russen ermordet, weil sie Versteck der Töchter nicht verriet)
Worofka, Mann, Pladen, †14.5.1945 Pladen (von Russen ermordet, weil er Versteck der Töchter nicht verriet)
Woska, Emil, Dereisen, †Dereisen
Zboril, Josef, Kleintschernitz, †Kleintschernitz
Zeidler, Hans, 2.2.1898, Kassenleiter, †Internierungslager Postelberg
Zeiler, Josef, Röscha, †
Zeischka, Pomeisl, †Pomeisl
Zickler, Willi jun., Maschau, †Maschau (erschossen)
Zickler, Willi, sen., Maschau, †Maschau (zu Tode gequält)
Zimmermann, Alois, Lehrer, Horosedl, † bei Zwangsarbeit in Joachimsthal

Todesopfer durch Selbsttötung im Kreis Podersam

Anton, Anna, *1900, Schaab, Nr. 14, Selbstmord
Baier, Prokop, Widhostitz, Selbstmord
Bauer, Ferdinand, ca. 80 Jahre, Schuhmacher, Lischwitz, Selbstmord d. Erhängen
Eckert, Karl, Kaufmann, Ledau, Selbstmord
Gerstenberger, Leopold, Mokotill, Selbstmord
Hammer, Josef, Forstmeister, Jechnitz, Selbstmord (aus Angst vor Russen und Tschechen)
Hammer, Maria, Ehefrau von Josef, Angst von Russen u. Tschech., Jechnitz, Selbstmord
Hofmann, Julie, Horosedl, †Horosedl, Selbstmord
Illing, Eduard, *13.6.1898, Bauer und Bürgermeister, Puschwitz, Selbstmord mit Frau und Kind
Illing, Gisela, *1906, Ehefrau von Eduard, Selbstmord
Illing, Herta, *1929, Tochter von Eduard, Selbstmord
Illing, Kuno, *11.6.1939, Sohn von Eduard, Selbstmord
Kabat, Helene, Lehrersfrau, Steben, nach Selbstmord (Vergewaltigung d. Russen)
Kabat, Rudolf, Lehrer, Steben, Selbstmord
Kaiser, Marie, *1898, Landwirtsehefrau, Oberklee, Selbstmord
Kaiser, Rudolf, *17.4.1897, Landwirt, Oberklee, Selbstmord
Kallina, Vinzenz, Schneider, Woratschen, Selbstmord
Krejci, Emilie, *21.3.1905, Steben, Selbstmord
Martin, Frau, Glasermeistersgattin, Podersam, Selbstmord
Mocker, Josef, Klein-Otschehau, Selbstmord
Nemec, Marie, Horosedl, †Horosedl, Selbstmord
Schmidt, Erna, Gattin von Josef, Flöhau, Selbstmord
Schmidt, Josef, Privatier, Flöhau, Selbstmord
Schmied, Gertrud, Lieboritz, Selbstmord (Depression wegen Vertreibung)
Schwab, Franz, Lehrer, Podersam Selbstmord
Schwab, Lehrersgattin, Podersam, Selbstmord
Siegl, Lehrerin, Podersam, Selbstmord
Sieh, Franz, Vater, Maschau, Selbstmord
Sieh, Luise, Mutter, Maschau, Selbstmord
Sieh, Mädi, Tochter, Maschau, Selbstmord
Smetana, Franz, Fußballer, Podersam, Parkstr. 441, Selbstmord
Tobisch, Josef, Versicherungsinspektor, Podersam, Selbstmord
Voigt, Wenzel, 78 Jahre, Bahnschaffner, Watzlaw, Selbstmord (nach Folterung)
Walter, Marie, Horosedl, †Horosedl, Selbstmord
Waschitzka, Berta, 45 Jahre, Selbstmord d. Ertränken (nach Vergewaltigung d. Russen)

ANMERKUNGEN

1. Helga Werner schrieb in ihrem Nachwort zur Neuauflage der von Rudolf Fischer erarbeiteten Totenliste: „Mit dieser Schrift will ich auch der Todesopfer der Nachkriegsjahre 1945/46 in der Heimat und der Vertreibung aus der Heimat gedenken und zum Ausdruck bringen, dass sie nicht vergessen sind. Alle, die wir kannten, sie leben in unser aller Herzen weiter. Wir, die wir vom Terror in der Heimat verschont und am Leben geblieben sind, verneigen uns in Ehrfurcht vor diesen Opfern …“ (Helga Werner (hg.), „Das Golgatha des Saazer Landes und Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946“, Druck und Herstellung Stefan und Walter Fischer, Augsburg, Eigenverlag 1996 (150 S., Din A4, Klebebroschur), S. 139.

2. Josef Findeis aus Stankowitz war lange Zeit für seinen Heimatort „Ortsbetreuer“ der Sudetendeutschen Landsmannschaft. 1963 lebte er in Langenzenn bei Fürth in Bayern.

3. Rudolf Fischer, „Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946. Zusammengestellt nach dem Stande vom 1. März 1963 … Nach den gesammelten und bearbeiteten Listen von Landsmann Josef Findeis, Stankowitz“, Alsfeld 1963. Rudolf Fischer aus Ferbka war Hauptlehrer in Lippenz.

4. Heimatbrief Saazerland, „Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz-Postelberg – Podersam-Jechnitz 1945/46 - 1995“. Eine Dokumentation zusammengestellt von Erich Hentschel, Forchheim 1995 (94 Seiten), 2. Aufl. 1997 (106 Seiten).

5. „Die Todesopfer des Saazerlandes (Kreise Saaz und Podersam) ab Kriegsende 1945. Ein Gesamtverzeichnis von Erich Hentschel“, in: Heimatbrief Saazerland, „Sonderausgabe Genozid. Der Postelberger Massenmord 1945 im Spiegel tschechischer Regierungsakten. Eine Dokumentation 60 Jahre danach. Herausgegeben vom Heimatkreis Saaz“, Forchheim o. J. (2005).

6. „Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946“, in: Helga Werner (hg.), „Das Golgatha des Saazer Landes und Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946“, 1996, S. 150.

7. Einige aufgeführte Vermisstenfälle standen auf Suchlisten des Roten Kreuzes.

8. „Ortsbetreuer“ = ehrenamtliche Funktionäre der Sudetendeutschen Landsmannschaft, die sich um die Geschichte einzelner Orte und das Schicksal ihrer deutschen Einwohner kümmerten.

9. Helga Werner (hg.), „Das Golgatha des Saazer Landes und Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946“, 1996, S. 133.

10. „Die Todesopfer des Saazerlandes (Kreise Saaz und Podersam) ab Kriegsende 1945. Ein Gesamtverzeichnis von Erich Hentschel“, in: Heimatbrief Saazerland, „Sonderausgabe Genozid“, 2005, S. 70

11. Der Herausgeber ist sich bewusst, dass die Berufsangaben nicht in allen Fällen die tatsächliche Beschäftigung im Todesjahr spiegeln. Obwohl bei manchen Opfern neben dem erlernten Beruf auch eine politische oder parteiliche Funktion genannt wird, ist nicht sicher, ob letztere nicht bei vielen anderen fehlt. Das werden zwar Historiker und Sozialforscher bedauern, ändert aber nichts an dem geschehenen Unrecht. Auch SS-Mörder und Gestapo-Schergen haben das Recht auf einen fairen Prozess.

12. Laut Manfred Winter, Sohn von Ottomar Winter; Hentschel hatte die Information „Bauer, Leiter NSV [Nationalsozialistische Volkswohlfahrt] Saaz“.

13. Laut Peter Klepsch.

14. Laut Peter Klepsch.

15. Laut Peter Klepsch.

16. Laut Peter Klepsch.

17. Laut seinem Neffen Manfred Winter. Hentschel hatte die Information: „an Auto gebunden, Saaz, zu Tode geschleift“.

18. Laut seinem Sohn Manfred Winter. Hentschel nannte als Todesort „Saaz, Bezirksgericht“.

19. Laut ihrer Enkelin Gudrun Linhart. Anna Gruß ist seit 12.9.1945 vermisst.

DRUHÝ DÍL

„Tento zážitek mne duševně změnil“: Přeživší a pamětníci si vzpomínají

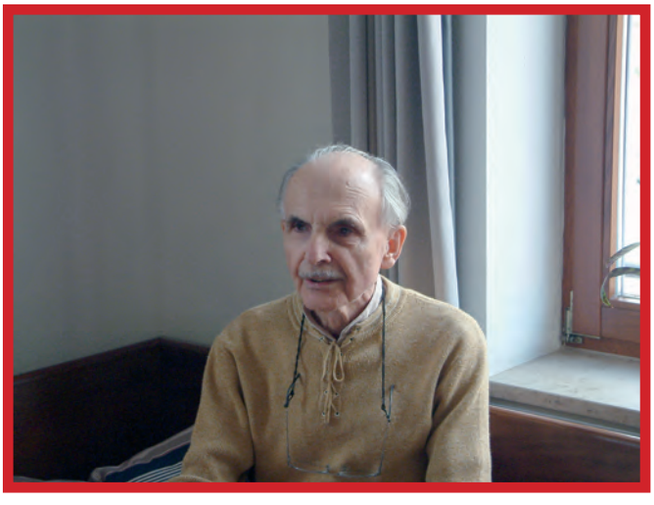

Předešlá strana: Pamětník Hans Jäckl 13. srpna 2005 v Georgensgmündu

Úvodní poznámky

Obsahem druhého dílu je dokumentace výpovědí dvanácti pamětníků. Osm jich je od bývalých Žatečanů, jedna od českého Němce a rodáka z Podbořan, další z Kadaně, Chomutova a z Doupova, tato místa se nacházejí stejně jako Žatec v severních Čechách (Ústecký kraj)[1]. Devět z nich bylo 13. srpna 2005 zaznamenáno Miroslavem Bambuškem v Georgensgmündu[2]. Dvě výpovědi poskytly krajanské spolky Kadaň a Chomutov z dřívějších zveřejnění. Výpověď pamětníka Otokara Kremena je staršího data z června 1950, Franze Müllera pochází z roku 2006. Josef Hasenöhrl sepsal svoji výpověď osobně v roce 2009. Sedm výpovědí z Georgensgmündu bylo již zveřejněno Eduardem Vackem v roce 2006 na výstavě „Oběti komunistické moci v severních Čechách v roce 1945-1946"[3]. Pozdější dvoujazyčný katalog (německo – český) k této výstavě vydal v roce 2009 Otokar Löbl. Obsahoval i tyto pozdější výpovědi, ovšem dvě výpovědi z Georgensgmündu nebyly z technických důvodů umístěny[4].

Vzpomínky německých pamětníků z Georgensgmündu pro výstavu a katalog byly do češtiny přeloženy Otokarem Löblem. Josef Hasenöhrl přeložil svůj příspěvek osobně. Překlad výpovědi z Chomutova jsme převzali z výstavy v Chomutově[5] a překladatel výpovědi Franze Müllera nám není známý. Eduard Vacek zpracoval překlady Otokara Löbla ve formě povídky. Pro dokumentaci zveřejněnou v této publikaci jsou výpovědi pamětníků z Georgensgmündu znovu přeložené (Otokar Löbl) a všechny texty prošly pečlivou redakční úpravou. Také pořadí příspěvků bylo nově zpracováno podle chronologických, místních a obsahových hledisek. Na začátku jsou zařazeny výpovědi pamětníků Josefa Hasenöhrla a Heinricha Giebitze, které časově začínají nejdříve, co se týče Žatecka, a které jsou nejobsáhlejší. S Giebitzenovou výpovědí začínají informace o těch, kteří přežili Postoloprty. Poté následují vzpomínky žateckých žen, svědectví z Chomutova a výpověď z Doupova zakončuje a uzavírá obraz dokumentárních vzpomínek ze Žatce a Postoloprt.

Výpovědi pamětníků

Zatímco v archivních spisech ministerstva vnitra se dostávají ke slovu převážně možní pachatelé, vyjadřují se v této publikaci oběti těchto akcí. Již ve zvláštním vydání Domovského zpravodaje Žatecka zpravodaje (*Sonderheft des Saazer Heimatbriefs 2005*) z roku 2005 byla zveřejněna zpráva o zavraždění žateckého kapucínského kněze Quardiana Maximiliana (Josef Hilbert) začátkem června 1945[6]. Autor této zprávy z roku 1955 a její původ je neznámý a obsah nebylo možné až k datu zveřejnění spisů vyšetřování v červenci a srpnu 1947 ověřit. Nyní tedy víme, že násilná smrt tohoto pátera již tehdy v české veřejnosti vzbudila rozruch a stala se předmětem vyšetřování v roce 1947[7]. Toto dává této informaci, kterou zveřejňujeme na začátku tohoto druhého dílu, hodnověrnost.

Již Herbert Voitl se ve svém úvodu „O co v těchto dokumentech jde" obšírně vyjádřil, že vzpomínání na prožité bezpráví a shromažďování příběhů se stalo u mnohých vyhnaných českých Němců smyslem jejich života. Předávání vzpomínek z roku 1945 probíhalo převážně ústně nebo svépomocným tiskem v malých nákladech, bez pomoci profesionálních tiskáren vydavatelství a distribuovány v málo kopiích pouze brožovaných tiskovin. Měly tedy omezený okruh čtenářů, a to převážně vyhnance. Toto platí i pro "Domovský zpravodaj Žatecka", který měl sice stálé abonenty, ale také omezený okruh čtenářů. Toto periodikum ovšem není jako informační zdroj o těchto událostech bezcenný, i když zde kulminují emoce a výrazné politické snahy, kde se dostávají racionální sdělení do pozadí. Kdo se ovšem nenechá touto polemikou odradit a odpoutá se od hořkosti, může dojít k poznatkům, které nelze nalézt nikde jinde. To je také zásluhou rozlišovacích schopností a úsudku vzdělaných a seriózních lidí, jako jsou Peter Klepsch, Prof. Herbert Voitl a Prof. Adalbert Wollrab, kteří se zasloužili o vysokou úroveň jejich diskuzí, i když některé jejich příspěvky nebyly vždy bez emocí.

Mnohé, co vyhnanci vyprávěli, bylo tak nehorázné, že tomu zpočátku nechtěl nikdo věřit a považoval to za velké přehánění nebo propagandu[8]. Willy Brandt, pozdější spolkový kancléř a nositel Nobelovy ceny míru napsal v exilu, jako korespondent norského dělnického tisku v roce 1945 článek pro týdeník „Poutník" (*Der Wanderer*), který vycházel v němčině v USA. Zde píše o „hrozných přehmatech" při nucené evakuaci sudetských Němců – v detailech, které známe od Dr. Franze Freiyera, Josefa Fischera a Petera Klepsche[9]. Brandt, jako kritický novinář („Již jsem slyšel a četl mnoho zpráv, a které nebyly důvěryhodné, šly okamžitě do odpadkového koše") neměl pochybnosti o pravdivosti těchto zpráv. Naopak, měl strach, že by lidé mohli jeho reportáž považovat za „propagandu soucitu" a z důvodu vlasteneckých zájmů o přehánění[10].

Vzhledem k podezření o přehánění a možné propagandě, často potvrzované napínavým až dráždivým stylem sepsání těchto příběhů, měli mnozí kritičtí badatelé na obou stranách potíže brát tyto zprávy vážně. K tomu se přidávala ještě politická polarizace debaty o vyhnání. V Československu se stalo toto téma tabu, protože

zodpovědní, ani jejich později narození potomci, z těchto událostí neměli žádné vědomí křivdy a bezpráví, ale přesto z vnitřních a hlavně zahraničních politických důvodů považovali za nutné oportunisticky o tom nemluvit. NDR v tomto následovala, protože nehodlala „socialistickou jednotu" ohrožovat etnickým diskuzemi. Velký počet vyhnanců, také ze severních Čech, tam nebyl veřejně brán na zřetel. Jinak tomu bylo v Německé spolkové republice. Tam se stali tito vyhnanci pro konzervativní strany politickým rezervátem. Vyhnaní sociální demokraté se proti tomu stavěli marně. Ale podobně, jak tomu bylo v roce 1938 v Československu, nezmohli proti této převaze reakčních a nacistických proudů v politických seskupeních svých soukmenovců nic pořídit [11]. Toto vše zabránilo až do devadesátých let v Německu a v Čechách přeshraniční a nestranné překonání této temné minulosti.

Dokud se ovšem neotevřely české archivy, nebylo možné výpovědi pamětníků oficiálně ověřit a vyhodnotit. Vzpomínky různých lidí jsou zdrojem, který přináší určité zabarvení do popisu historie a více, než cokoliv jiného, slouží k také k rozprávkám i strašení. Ale konečně bývají potvrzeny a posvěceny až písemnými zdroji, přednostně oficiálními dokumenty, vládními spisy a kronikami – v moderní době novinami. Lidské vzpomínání má v sobě totiž záludnost. I když svědkové jsou důvěruhodní a jejich záměry upřímné, není toto jejich vzpomínání zcela pravdivé. Z důvodu velkého časového odstupu, traumatických prožitků a politických předsudků, se může skutečnost zabarvit nebo pokřivit. K tomu dochází tak, že se vlastní vzpomínky a prožitky smísí s odposlouchaným tvrzením a přečtením cizích informací. To však neznamená, že musí být naprosto nepravdivé. Pravidlem bývá, že to vzpomínané je přinejmenším „skoro podobné" tomu, co se stalo [12]. Při každé výpovědi je hlavní bohatství detailů a na to nepodstatné stačí odkaz na autentitu [13].

Dějiny z první ruky

Pro „generaci pamětníků" z německých oblastí v Čechách (*Deutsch-Böhmen*) je hlubokým uspokojením, že nyní jsou k dispozici dokumenty z českých archivů, které „jejich pravdu" potvrzují. Na druhé straně dostávají výpovědi těchto pamětníků jinou hodnotu. Nejsou již sporné, jako historické primární zdroje, na něž se nahlíží se smíšenými pocity, protože nejsou doloženy. Ale stávají se hnacím, obrazovým a emocionálním životním svědectvím, které ilustrují strohé spisy z archivů – i když poněkud děsivým způsobem. Čeští novináři, pedagogové a umělci, kteří chtějí tyto poválečné události objasňovat, používají rádi tyto „příběhy z první ruky" a chtějí tím své čtenáře, žáky a diváky upoutat a dojmout [14]. Když dějiny již nevzbudí emoce a poskytují pouze suchá čísla, zmizí v prachu spisů. Emoce se mohou zneužít k politické propagandě, ale mohou také vzbudit lidský cit a rozpaky.

„Tyto zážitky mne duševně změnily" stěžoval si Hans Jäckl v roce 2005 v Georgensgmündu. Je to traumatický dlouhodobý následek, který jeho život více poškodil, než krátkodobé způsobené násilí samo. Vězni koncentračních táborů, lidé, kteří přežili gulag a byli obětí etnického pronásledování, o tom podávají podobné zprávy. Druhý díl této publikace doplňuje rozsáhlé nelítostné výpovědi a úřední zprávy z prvního dílu. Jak napsal Herbert Voitl v roce 2005 ve svém komentáři k páterovi Maximiliánovi: "...je to přímé zobrazení týrání a mučení mužů v postoloprtských kasárnách, jak to nenalézáme ani přibližně v českých zdrojích" [15]. Má to ovšem současně dokumentovat, že čeští občané dnes mají odvahu toto odkrývat. Tyto výpovědi pamětníků jsou – až na dvě výjimky – pořízeny na přání české veřejnosti, a ne jako dříve, k uspokojení německých soukmenovců. Čechům slouží k objasnění temné části jejich dějin a pro vyhnané Němce z Čech znamená skutečnost, že Češi jim naslouchají, přinášejí úlevu a možná dokonce vyléčení. Jsou částí projektu „Pravdou k smíření".

Pod tímto úhlem je také nutno nahlížet na zveřejnění listiny „Úmrtí na základě zabití, týrání nebo vazby v žatecké oblasti". Nevidíme v tom nástroj ke kolektivní žalobě, ale virtuální hřbitov, pomník na papíře. Jeho význam není v holých počtech obětí. Nejedná se jen o čísla, která mohou dojímat nebo děsit, ale za těmito informacemi je nutné vidět biografie lidí, data narození, povolání, bydliště a ulice, a na konci jejich nečekaná a převážně násilná úmrtí – ta jsou zde hmatatelná. Vyhnaní Němci k této listině příspívali jednotlivými informacemi půl století. Po zahájení projektu na vydání této publikace byl vydavatel zásobován v podstatě do posledního okamžiku dodatečnými informacemi a korekturami. To ukazuje, jaký význam má tento způsob vzpomínání lidí na své mrtvé a ospravedlňuje zveřejnění v následné dokumentaci.

Andreas Kalckhoff

1. V roce 2002 byly okresy jako správní jednotky zrušeny a nahrazeny tzv. pověřenými městy. Až do roku 1960 tvořil Žatec, Podbořany, Chomutov a Kadaň vlastní okresy. V letech 1960 – 2002 spadal Žatec a Podbořany do okresu Louny.

2. Všechny výpovědi pamětníků, byly zpracovány a přeloženy podle záznamu na kazetě VHS, kterou natočil Bambušek a byly již v listopadu 2005 zveřejněny na internetu (dnes www.heimatkreis-saaz.de; Hans Jäckl své svědectví ale stáhnul). Miroslav Bambušek (*1975) divadelní autor a režisér používal tyto záběry pro svoji hru „Porta Apostolorum", která byla uvedena v Praze roku 2005 (viz s. 464 v této dokumentaci).

3. Viz třetí díl této dokumentace s. 467.

4. Jedná se o výpovědi Heindricha Giebitze a Kurta Eckerta, které byly do této publikace znovu zařazeny.

5. Oblastní muzeum v Chomutově „Tenkrát v Chomutově". Katalog výstavy dokumentů a svědectví, radnice, Chomutov 19. dubna - 23. června 2007.

6. Domovského zpravodaje Žatecka, zvláštní vydání v roce 2005, s. 10. Zde píše Herbert Voitl: „Zde následuje zpráva, která nám došla s velkým zpožděním, sepsána německým očividným pamětníkem o zavraždění kapucínského pátera Gauardiana Maximiliana ze žateckého kláštera při zpětném pochodu z Postoloprt. Tuto otřesnou zprávu prezentujeme na čelním místě, neboť nám dává živý obraz o trýznění a mučení mužů v postoloprtských kasárnách, a to tak, jak nenalézáme v textech z pražských českých zdrojů. Naopak! V nich se na otázky o mučení vždy odpovídá způsobem, jako by se nikdy nestaly, a že jsou výplodem německé fantazie."

7. „Zpráva StB Most", s. 241, „Parlamentní protokoly", s. 194.

8. Zde je nutné poznamenat, že Otokar Löbl, který se narodil v Žatci po válce a v roce 1970 se vystěhoval do Německa, tyto příběhy sám považoval za naprosto přehnané a neuvěřitelné.

9. Koncem roku 1945 napsal tehdejší korespondent norského dělnického tisku a pozdější předseda Sociální demokratické strany Německa (SPD) a spolkový kancléř reportáž o českých zločinech na Němcích, která byla zveřejněna 10. ledna 1946 v německojazyčném americkém týdeníku „Poutník". Zde je výňatek, který se speciálně vztahuje na Žatec a Postoloprty: "Nucená evakuace sudetských Němců začala okamžitě po skončení války. Od této doby se nepřetržitě v ní pokračuje. Nařízení vycházející z Postupimské dohody zde nehrají v podstatě roli..... Tyto nucené evakuace jsou spojeny s hroznými přehmaty.... Já jsem během války nedělal nic jiného, než průzkum a objasňování německých přehmatů v Norsku. Proto nemohu nyní zatajovat a zamlčovat, co je nyní na denním pořádku v jiných částech Evropy, i když si to někteří lidé budou vysvětlovat jako „propagandu soucitnosti". Již jsem slyšel a četl mnoho zpráv, a které nebyly důvěryhodné, šly okamžitě do odpadkového koše. Ale zde jsou zprávy, jak nuceně evakuovaní byli mláceni a bičováni, ve sběrných táborech, na transportech, a že byli zastřeleni jenom, že byli sudetskými Němci. Mám zprávy z Postoloprt u Žatce. Zde museli lidé ležet venku, ve dne a v noci obličejem k zemi! Kdo zvedl hlavu byl zbičován a jednoho rána, kdy nebylo porozuměno povelu v českém jazyce, bylo na ně střílenо z pušek. Do táborů byly posílány oddíly k mlácení. Ve více jak v jednom případě se stalo, že lidé se museli venku svléknout do naha. Někteří byli umlácenі k smrti a některým byly pohlavní orgány roztrhány jako v případě v Žatci. Ke znásilňování docházelo ve velkém rozsahu. V některých případech byly ženy předem zbity do bezvědomí, než byly znásilněny. Zde je druhá zpráva ze Žatce. Pět hochů mezi 13 a 16 lety bylo postaveno kde zdi a zastřeleno, protože se několik kroků oddálili od jejich jim přiděleného místa .... Některé matky, které ztratily své jediné dítě, se oběsily ... Nabýváme sklíčeného dojmu, že se zde nejednalo jen o přehmaty podřízených dozorců, kteří se chtěli pomstít!"

10. Již několik měsíců po těchto událostech pronikly tyto informace do zahraničí, což obavy české vyšetřovací komise potvrzují. Pravděpodobně byl Brandt informován přes svého stranického přítele, sudetského sociálního demokrata Wenzla Jaksche, který měl ještě spojení do Československa. Také údajný Ing. Reiser, který byl v Československu vzhledem k předávání zpráv zatčen a později odsunut, patřil – podle českých zdrojů – k jejímu politickému vedení W. Jaksche (viz s. 194).

11. Pokusem přenést dějiny německé sociální demokracie v Československu do vědomí veřejnosti, bylo vydání knihy Seliger obce „Cesta – podíl a osud". Dějiny dělnického hnutí sudetských Němců ve slovu a obrazu. Stuttgart 1972, z předlohy Willy Brandta a Bruno Kreiského.

12. Berlínský historik Ralf Meindl, vědecký spolupracovník na universitě dálkového studia v Hagenu, bádá o útěku a vyhnání Němců po druhé světové válce a sbírá k tomu zprávy svědků. Zjistil a tvrdí: „Čím více je skutečný děj mediálně zpracováván, tím více se smísí v paměti svědků s vlastním zažitím a pozdějšími informacemi" (Stuttgartské noviny, 5. května 2012, s. 41).

13. Nutno je též odkázat na starší, ale podstatná německá zveřejnění: Lutz Niethammer: Lebenserfahrung und kollektives Gedächtnis. Die Praxis der „Oral History". Bodenheim 1987. Viz též nová zveřejnění: Michael Maurer (vyd.): Mündliche Überlieferung und Geschichtsschreibung (= Aufriss der Historischen Wissenschaften 5). Stuttgart (Reclam) 2003; Juliane Spitta/ Hanns-Fred Rathenow: Trauma und Erinnerung: Oral History nach Auschwitz. Freiburg (Centaurus) 2009.

14. K tomu „Tragická místa paměti "Průvodce jednoho regionu 1938-1945 studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí na Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších. Pro Colegium Bohemicum, vydal Antikomplex, o. s. Praha 2010. Zde jsou zveřejněny výňatky z výpovědí pamětníků Petera Klepsche, Heinricha Giebitze, Uty Reiffové a Hanse Jäckla, které byly vydavateli poskytnuté Otokarem Löblem. Dále také výpovědi v: Sarah Scholl-Schneider/ Miroslav Schneider/ Matej Spurny/ Marita Krauss: Sudetské příběhy, Vyhnanci – starousedlíci – osídlenci. Praha (Antikomplex) 2010. Srovnej k tomu články z českých novin, které jsou zveřejněny v třetím díle, ve kterém znovu přicházejí ke slovu pamětníci.

15. Viz poznámka 5.

Zavraždění žateckého pátera Maximiliana 7. června 1945

ANONYMNÍ ZPRÁVA

Následující zpráva byla sepsána 8. září 1955, ovšem nalezena teprve v roce 2002 ve starých spisech v klášteře Svatého Konráda v Altöttingu. Autor je neznámý. Josef Hilbert (páter Maximilian) byl přijat do spisu „Martyrologium Germanicum" vydaného profesorem teologie Helmutem Mollem, který předal kardinál Lehman v roce 2000 papeži Johanu Pavlovi II.

V kapucínském klášteře v Žatci se vždy v neděli po svátku Božího těla slavilo procesí. Na hlavní ulici byly postaveny čtyři oltáře.

3. června roku 1945 to však nebylo možné. Proto páter Maximilian slavil v klášterním kostele mši svatou v osm hodin, při které mu ministroval bratr Elzear. Byla to jeho poslední mše svatá.

V tuto dobu se dostavil do kostela český voják ozbrojený samopalem, prohlédl všechny prostory a rozkázal, aby všichni obyvatelé kláštera nastoupili na náměstí. Páter Maximilian, který špatně chodil a potřeboval k chůzi hůlku, této výzvě uposlechl. Na náměstí byli postaveni i němečtí muži napravo a před radnicí stáli Češi, mezi nimi také čeští bratři P. Guardian Petrus a bratr Vitus.

V poledne tohoto 3. června 1945 se potom odváděli němečtí muži – mezi nimi se nacházeli také mládežníci – z náměstí. Transport měl jít do Postoloprt, což je město, které je vzdáleno asi patnáct kilometrů od Žatce. A tak museli pochodovat. V blízkosti nádraží však sedmdesátníci a invalidi již nemohli. Ostatní byli hnáni dále. Páter Maximilian šel v řadě s páterem Theodorem, bratrem Elzearem a ostatními duchovními. Ve výši Staňkovic bylo možné tento průvod ve své celé délce přehlédnout. Tu řekl páter Maximilian: „To je ale dnes procesí na Boží tělo! Účastní se ho 5000 až 6000 tisíc mužů".

Páter Maximilian mohl ovšem jen těžko držet krok, byl nemocný na srdce a trpěl křečovými žilami. Když měl pochod malou přestávku, šel páter Max pomalu dále. Byl ale brzo znovu doběhnut a průvod ho předhonil. Brzo nato jelo vedle průvodu nákladní auto, v něm jeden český důstojník, jenž vzal pátera Maximiliana potom na auto. V Postoloprtech byli shromážděni muži z průvodu na nádvoří v kasárnách. Páter Maximilian tam již byl a modlil se.

Na nádvoří měli trochu klidu a mohli se ve stoje trochu zotavit. Ze studně si nosili vodu a jako nádoba jim sloužil klobouk pátera Theodora.

Asi tak okolo desáté hodiny večerní – byla ještě neděle 3. června 1945 – museli všichni nastoupit v řadě na nádvoří v kasárnách. Byl vydán rozkaz: „Dolů, kdo zvedne hlavu, bude zastřelen!" Páter Maximilian ležel u nohou bratra Elzeara, hlavou na jeho kolenech. Začalo pršet. Řekl bratru Elzearovi: „Jsem hotový! Toto již dlouho nevydržím". Přestože všichni byli velmi unaveni, moc se nespalo, protože se celou noc střílelo.

Pondělí 4. června 1945. Všichni se museli velice brzo zvednout. Většina zvláště mladých lidí, byla odvedena k práci. Velitel lágru jménem Marek vyhledal lidi, kteří byli u SS a SA a ti byli na místě před očima druhých zastřeleni. Celá procedura trvala skoro celý den. Mrtvoly byly potom hozeny do příkopu v blízkosti dvorní zdi. K večeru byly potom odebrány všem vězňů „cennosti".

Kapucíni museli odevzdat také své cingulum[1] a růženec. Páter Theodor také svůj dešťový kabát. Během večera mohli do Žatce odejít: lékárník, farář nemocnice, a pracovníci nemocnice a sanitáři. Také páter Theodor měl průkaz jako sanitář, ale nehlásil se, protože nechtěl své bratry nechat osamocené. V pondělí, po celý den, byli muži svědky hrozných událostí, které zde byly spáchány.

V noci z pondělka na úterý, tedy ze 4. na 5. června 1945, museli jako zajatci přebýti, těsně narvaní, v chlévě. Vzduch byl rychle spotřebovaný a mnozí věřili, že se příštího dne již nedočkají. Zvedla se zoufalá atmosféra. Bratr Elzear, který byl sám velmi unavený, udělil páteru Maximilianovi absoluci. Podle možnosti v těchto těsných podmínkách ji udělili také dalším zajatcům. Páter Theodor se snažil p. Maximilianovi ulehčovat, neboť on již byl na konci svých sil. Všichni ve chlévě byli zmoženi hladem křikem, sténáním a bědováním mučených, které ze dvora bylo slyšet až do chléva.

V úterý ráno byly dveře chléva otevřeny a lidi byli v poklusu vyháněni. Protože to nešlo dosti rychle, tak velitel Marek sebral páterovi Maximiliánovi jeho hůl a udeřil ho s ní přes záda a bratra Elzeara také. Celý den se znovu na nádvoří kasáren děla hrozná zvěrstva a zajatci museli přihlížet. Večer dostali chleba. Jeden pro pět mužů. Páter Max to rozděloval. V noci byli znovu narváni do chléva a vše bylo hrozné jako minulou noc.

Ve středu, 6. června 1945 ráno, byli tito lidé znovu vyhnáni z chléva a museli sedět na nádvoří jako předešlý den. Byli naprosto vyčerpáni hladem, žízní a nedostatkem spánku, takže se drželi jenom s největší vůlí. I tento den museli přihlížet na popravy a tomu, jak eskorty odváděly lidi z nádvoří. Počet zajatců byl stále menší.

Noci ve středu a čtvrtek, z 6. na 7. června 1945, strávili znovu v chlévu.

Ve čtvrtek 7. června 1945 dostali trochu kávy, která byla asi přivezena ze Žatce. Vůz jel znovu nazpět do Žatce. Někteří muži prosili velitele Marka, aby páter Maximilian mohl tímto vozem jet také. Marek to ale nepovolil.

Během poledne začal zpáteční pochod do Žatce. Znovu se museli v šestičlenném řetězu mezi sebe naháknout a byli hnáni směrem na Žatec. Páter Max šel v řadě s páterem Theodorem, bratrem Elzearem a katechetem Majerhoferem. Páter Maximilian měl ovšem srdeční bolesti a musel býti více nošen, než mohl chodit. To samozřejmě ztěžovalo pochod a přineslo nové rány bičem. Ve výši Bítozevsi (Witosess) řekl páter Maximilian bratru Elzearovi: „To je moje Kalvárie." Bratr Elzear ho chtěl utěšovat slovy, že se jde již do Žatce a zítra je přece slavnost srdce Ježíšova. Když jeho spolubratři ho ve své řadě již nemohli držet, tak jim pomáhali místní požárníci, kteří byli také v tom průvodu. Jeden hasič měl s sebou ještě flašku s černou kávou a tak měl páter Maximilian ještě trochu co k pití.

V polovině cesty však dostal páter Maximilian těžký srdeční záchvat a nemohl již dále. Řada musela zůstat stát. Páter Maximilian řekl: „Nechte mě tu v příkopě na silnici sedět, když to bude vůle Boží, tak dojdu do Žatce, i když o několik hodin později. Jeho druhové to však nechtěli připustit, ale poznali, že páter Maximilian již nemůže dále. Udělili mu absoluci. Páter Thedodor chtěl za každou cenu u pátera Maximiliana zůstat, ale vojáci tomu zabránili. Nuže ho posadili na okraj silnice. Průvod však musel pokračovat dále. Sotva ušli necelých padesát kroků, tak za sebou uslyšeli dva výstřely. To bylo kolem třetího odpoledne.[2]

Když přišli nazpět do kláštera, vyprávěli páter Theodor, Br. Elzear a katecheta Majerhofer, co se událo. Bratr Vitus se vydal okamžitě na cestu, aby zjistil osud pátera Maximiliana. Páter Theodor také okamžitě při příchodu průvodu do Žatce mluvil s vojáky, ale nikdo se nemohl o osudu pátera Maximiliana nic dovědět. Teprve po energickém jednání českého guardiana pátera Petruse došlo k potvrzení zavraždění pátera Maximiliana a také bylo obdrženo povolení, ve vší tichosti k jeho pohřbení na žateckém hřbitově. Páter Petrus odeslal zprávu o této smutné události do Prahy k řeholnímu vedení a na biskupní ordinariát do Litoměřic.

Ve stejný den, tedy čtvrtek odpoledne, přišel k faráři Bítozevsi, panu Rudolfu Skuthovi, německý dozorce silnic s nařízením předsedy místního výboru. Farář byl požádán o identifikaci mrtvého v silničním příkopě. Podle popisu mrtvého od dozorce silnic bylo faráři okamžitě jasné, že se jedná o pátera Maximiliana. Šel s dozorcem silnic na toto místo a našel pátera Maximiliana mrtvého v příkopu. Farář Skutha toto oznámil místní policii v Postoloprtech a ta poslala německého doktora Jezdinského k mrtvému. Tento konstatoval smrt zastřelením. Našel dvě místa zasažená kulkami za levým uchem a na hlavě nahoře.

Místní výbor obce Bítozeves převezl mrtvého do místní márnice. Pohřeb drahého bratra se konal v sobotu 9. června 1945 ve 13 hodin na hřbitově v Žatci. To v tichosti, posvěcení převzal arciděkan Dr. Ignaz Preiss ze Žatce při spoluúčasti bratrů ze žateckého kláštera a katecheta Majerhofera a Kunze. R.i.p. Have pia anima!

Páter Maximilian se narodil 19. srpna 1887 v Mostě 17. září 1908 vstoupil do kapucínského řádu a byl 12. července 1914 vysvěcen v Praze. Studoval teologii na Pražské universitě.

POZNÁMKY

1. Cingulum, což je řeholní opasek.

2. K zastřelení pátera Maximiliana viz. zpráva Hanse Jäckla, přímého svědka této události. s. 336. V Žatci kolovala fáma, že nadporučík Zícha dal podnět k zastřelení . Tento ovšem toto obvinění jednoznačně popíral („Výslechy vyšetřovací komise" s. 194). Údaje k zavraždění jednoho „přibližně 75 letého kuardiána" podal oproti tomu Karel Hás (Karl Haas) oproti StB Most (s. 241). Jako možného informátora okolností, mimo Marka, udal žateckého faráře, „Němec ze žateckého kláštera, který také později řídil exhumaci a pohřbení zmíněného kvardiána". Že by tento byl k tomu vyslýchán není vydavateli známo. Dřívější postoloprtský katechet Josef Heinrich Baukhabe, který byl vyslýchán parlamentní komisí, se o tomto případu nezmínil a nebyl na něj ani dotazován („Výslechy parlamentní komise" s. 196).

Pamětníci 13. srpna 2005 v Georgensgmündu, s Herbertem Voitlem, Miroslavem Bambuškem a Otokarem Löblem (archiv Nadační spolek Žatec)

Natáčení výpovědi Eriky Denglerové, professor Voitl jako tlumočník v rozhovoru s Miroslavem Bambuškem (archiv Nadační spolek Žatec)

Ke konci války s námi maminka tancovala dokola

JOSEF-H. HASENÖHRL (†) Z PODBOŘAN

Jmenuji se Josef Hasenöhrl. Narodil jsem se v Podbořanech, kde jsem jako občan německých rodičů musel navštěvovat českou mateřskou školu, Sokol[1] a Tělovýchovnou jednotu[2], jelikož otec (Johann *1898), který byl zaměstnán u ČSD jako výhybkář, by jinak přišel o zaměstnání. Matka (Kamilla *1901 v Žatci) pocházela ze strojetické kovárny Bröckl a jako služebná si u bohatých podbořanských obyvatel (Kromann – nitě a stavitel Schön) přivydělávala na věno. Poznala zde otce a rozhodla se proto v Podbořanech založit rodinu a žít zde až do smrti. Bohužel otec zemřel již v roce 1942 na zánět slepého střeva a matka se musela od té doby sama starat o dvě děti, mou roční sestru Irene (*1941) a mne. K tomu všemu byl vysoce zadlužen rodinný domeček v Sadové ulici 468, takže matka musela pracovat i v noci. Někdy to ani pro mne nebylo lehké. Za „první republiky" mi čeští spolužáci říkali, že jsem Germán, po roce 1938 mně zase naopak němečtí kluci říkali, že jsem Čech.

Dne 7. května 1945, po vyhlášení konce války v rádiu, nás vzala matka za ruce a tančila s námi dokola, radovala se a jásala, že nyní bude všechno lepší. Šla s námi okamžitě do kostela, který byl již přeplněný podbořanskými obyvateli. Děkan Josef Gernert držel svatou mši, při které děkoval Bohu, že je konečně mír. Však i on jako farář trpěl a měl veliké potíže pod Hitlerovským režimem, ostatně jako všichni ti, kteří pravidelně navštěvovali kostel. Po příchodu domů upekla matka bramborový dort a řekla, že toto je poslední dort z brambor. Na povrchu ho pomazala cukrovou polevou s kakaovou mřížkou, a my jsme tehdy mohli sníst kolik jsme chtěli a radovali se s matkou. Příští den se otevřely sklady v kasárnách, kde se nacházelo zboží, které nebylo k sehnání na trhu po celou válku. Každý naplnil vozíky, až praskala kola a táhl je domů. I matka získala plný pytel cukru (100 kg), látky, ručníky, povlaky, cigarety, asi 20 láhví vína a další domácí potřeby. Ostatně, když jsme za války něco potřebovali, tak jsme jeli do protektorátu, tam bylo ještě všechno k mání. Například při narození sestry nebyl u nás k dostání košíkový kočárek, v Plzni jich však v obchodech bylo plno. Otci pravidelně vozili vlakvedoucí, kteří jezdili denně přes hranici, jeho oblíbené cigarety „Zora" ve stovkovém balení.

Další den, 8. května, jsme v naší Sadové ulici viděli první ruské vojáky. Jeden přišel k nám na dvůr a prosil u studny o vodu. V prvém okamžiku jsme se lekli, ale matka rychle utíkala pro skleničku. Po napití pohladil voják mou čtyřletou sestřičku po tváři, poděkoval a odešel. Ale již první noc nás poučila, když jsme zaslechli ženský pláč a křik, a po nahlédnutí do sousedových oken jsme viděli, co se děje. Třináct vojáků znásilnilo jednu patnáctiletou dívku; paní Gruss, která chtěla chránit svoji dceru Bertu, rozštípli sekerou hlavu na dva díly. Oni si totiž přes den vyhledali své oběti, viděli, kde bydlí jaká hezká dívka. Dívky se totiž první dny vůbec neschovávaly, naopak mnohé z nich s nimi koketovaly. Nyní však všechny utíkaly z domů a i moje matka mě a sestru vzala a utíkala se schovat do řepného pole. Celou noc jsme pouze v pyžamech leželi za sebou v drážce mezi řepou. Pouze strach nás hřál. A tak to chodilo každý večer. Později jsme se schovali do kukuřičného pole a vzali sebou pytle na přikrytí. Přes den jsme byli doma nebo v práci a večer opět v polích. Jelikož jsme bydleli vedle nemocnice, schoval nás pak později soused Dr. Steiner v nemocniční místnosti s označením „Infekce". Tam se Rusové báli vstoupit. Bylo nás tam 24 osob, já jediný mužský. Museli jsme se každý večer převléci do nemocničních košil a pro případ dělat, jako že máme spálu. Takto jsme přežili „osvobození" ruským vojskem. Přes den byli milí, učili nás i jezdit na koních, bavili se s námi, učili nás rusky a my jim za to přinesli z domova víno a cigarety. Taky jsem viděl, jak čeští kluci (Jarda Lácha) chtěli německé dívce ustřihnout copy a ruský voják vytáhl pistoli, že ho zastřelí. Viděl jsem ale taky, jak se čtyři známé sedmnáctileté dívky nechaly od mladého, hezkého důstojníka vozit v červeném kabrioletu po podbořanském okolí. Potkal jsem je i v parku Krásného Dvora, kde se s nimi nechaly fotit (fotku vlastním). Nebezpečné však bylo přes den nosit hodinky, šperky, vysoké boty nebo jezdit na kole. Toto vše oni sebrali. Říkali jsme tomu „capcarap". Po odchodu ruského vojska pak nastal týden klidu a matka slíbila, že vše bude opět tak jako dříve. Někteří ruští občané zde ale ještě zůstali. Tak například o vedoucím nemocnice (nějaký Kara Uženov) se říkalo: „... s ním moc nemluvte, on je nebezpečný a je od KGB"[3].

Josef-H. Hasenöhrl, 1928-2012 (privátní archiv J. Hasenöhrl)

Bohužel, nyní nastala teprve ta nejhorší doba, kterou jsem v mém životě poznal. Denně přicházelo více a více českých občanů z vnitrozemí, kteří si vyhledávali domy,

Rok 1939: Oslava 1. máje sudetoněmecké strany v Podbořaneh (privatní archiv J. Hasenöhrl)

vyhodili majitele a sedli do hotových, zařízených bytů, podniků, statků, továren atd. Většinou museli majitelé všechno, až na 25 kg pro osobu, zanechat v domě, nebo bytě, a to za přítomnosti člena Národního výboru.

Všeobecně museli všichni podbořanští němečtí obyvatelé ihned po skončení války odevzdat rádia, dalekohledy, foťáky, šperky, zbraně atd. Po opuštění domů pak přišli do tábora – tehdejších kasáren. Když byly kasárny plně obsazené, tak byl připraven vlak, vždy tak pro 1200 osob, a tyto osoby byly dopraveny v nákladních vagónech do východní nebo západní zóny Německa. Tímto způsobem bylo na 4600 podbořanských občanů vyhnáno ze svých domů – někteří potřebovali staletí na to, aby svůj majetek pořídili.

Denně jsme se s matkou střídali u okna a dívali se dírkou přes staženou roletu, která pocházela ještě z doby zatmění, abychom sledovali procházející, kteří si prohlíželi domy k převzetí. Národní výbory jim vydaly seznamy domů, které jsou ještě volné. Když někdo zvonil, tak jsme neotevřeli. Delší dobu nás chránil lístek, který nám napsal známý Čech: „Dům již konfiskován." Takže většinou po přečtení odešli. Pak jednoho dne viděl jeden člověk matku u studny, jak šla pro vodu a už se nedal odmítnout. On, Josef Lácha, přišel s policií a my museli otevřít. Žádal, aby mu byl dům č. 468 v tehdejší Sadové ulici přidělen, což se také stalo. Druhý den jsme se museli všichni tři přestěhovat do mého pokoje na půdu a on zabral všechny místnosti v přízemí, včetně nábytku a potravin ve spíži. Tak to šlo týden, než přišla jeho žena (roz. Kovaříková) se synem a dcerou. Od této doby jsme měli v domě peklo. Moji matku uhodila, když si vzala ze zahrady pro sestru mrkvičku, nebo šla ke studni pro vodu. Denně byla bita. Matka, která neuměla česky, jí jednou řekla, že ve svém životě poznala již mnoho Čechů, ale žádný nebyl tak zlý, jako ona. Ona to otočila a udala matku, že řekla, že jsou Češi špíny a špatný národ, a tím byla soudem odsouzena k trestu smrti, podle § 1 o urážce národní cti. Nebýt příbuzného Václava Fürsta, zaměstnaného u soudu, tak by matku veřejně na náměstí pověsili.

Po propuštění se musela denně hlásit na Národním výboru, a denně dostávala dvě adresy, kam musela jít zadarmo prát prádlo. Nejhorší to bylo v hospodách. Já musel po mé práci pomáhat matce ždímat prádlo, jelikož ona neměla již sílu. Jídla bylo málo a celou dobu jsme byli živi pouze z toho pytle cukru. Brambory s cukrem, okurky s cukrem, kukuřice s cukrem, zkrátka vše, co se na polích dalo sehnat. Dne 6. listopadu 1945 přišel zástupce Národního výboru s tlumočníkem Gerhardem Schindlerem (německý občan – bývalý měřič počasí) a sdělil, že musíme dům opustit, a že máme povoleno pouze 25 kg/osobu, které si můžeme vzít s sebou. Matka i já jsme dali rychle potřebné dohromady na váhu. Když jsem tam dal moji krabičku s doklady, tužtičky, nožíky, hračky apod., odkopla moje matka krabici z váhy, která letěla až na druhou stranu silnice a křikla, že takové klumpy nepotřebuji, že je nutnější peřina, kterou tam pokládala rychle na váhu. Přesto nám ještě ta zlá paní Láchová půlku z toho vzala. Všechno, co se jí líbilo. Nakonec matka vzala pro sestru ještě z kamen lahvičku s dudlíkem, která stála v hrnci s teplou vodou a chtěla to dát malé k pití. V tom okamžiku vyrazila paní Láchová mamince flašku z ruky, která se rozbila a řekla: „Kam vy nyní půjdete, už jí potřebovat nebudete."

Následně nás odvedl pan Schindler do dřevěné boudy v parku, kde dříve hlídač parku uschovával nářadí, a tam jsme přežili vánoce 1945, až do podzimu 1946. V zimě vál škvírou dovnitř sníh, že jsme někdy měli celou pokrývku zasněženou. Náš volný čas jsme využili k tomu, že jsme sháněli staré noviny, které jsme sežvýkali slinami a pak zalepili škvíry v prkenných zdích. Na Štědrý večer jsem prosil matku o druhý plátek chleba, odmítla s tím, že bych na další den pak už nic neměl. Vánoce 1945 proto také nebudu moct nikdy zapomenout.

Po příchodu mého strejdy z amerického zajetí a jeho rodiny, která byla na nucených pracích v Chýni a na dole v Kladně, spalo v té boudě šest osob na zemi. Večer jsme museli dát stůl a židle ven a slámu z venku rozprostřít na zem. Tak jsme žili osm měsíců, než byli strejda Lorenz Hasenöhrl s tetou Marií a bratrancem Erichem odsunuti.

Květen 1945: němečtí nucení dělníci v Podbořanech, v tehdejší Rudigerově ulici na zpáteční cestě z továrny na porcelán. V první řadě je šestý zleva mladý Joseph Hasenöhrl. Revoluční gardisté mají oblečeny horní díly stejnokroje „ukořistěných" uniforem Africa-Korpsu (privátní archiv J. Hasenöhrl)

Přitom hrál strejda dvakrát týdně první křídlo v české kapele Františka Baráka, a za „první republiky" hrál jako český voják každý večer v Praze v 18 hodin večerku v rozhlase. K tomu musím ještě dodat, že matka splácela až do května 1948 poctivě splátky na dům, ve kterém jsme už dávno nebydleli. Ale ona to chtěla mít bez dluhů a počítala stále s tím, že se jednou vrátíme.

Já musel s mým českým kamarádem Geraldem Wágnerem v letech 1945/46 denně chodit s malým bubnem vyhlašovat ve všech ulicích městské zprávy, on v češtině a já v němčině. To jsem dělal asi přes půl roku, než se Gerald odstěhoval do Karlových Varů. Pak jsem musel chodit na pole vykonávat zadarmo pomocné práce u správce Tondy Volavky, Na kopci 86.

Mimo shora uvedených potíží byl ještě horší strach z českých obyvatel. Denně bylo slyšet, že ten nebo onen byl zavražděn nebo zastřelen. V Podbořanech jsem registroval celkem 128 zavražděných osob. V tom nejsou započteni zabití, jelikož měli uniformu z Africa-Korpsu.

15. května 1945 se museli všichni muži hlásit na hřišti Masarykovy školy a vzít s sebou jídlo na tři dny. Z okolních oken se všechno sledovalo a veliká část občanů byla svědky bestiálních činů. Nejhorší na tom bylo, že členové SNB přišli již opilí, což jim dalo ještě větší odvahu. Mládež musela pochodovat dokola a zpívat „Die blauen Dragoner sie reiten ..." , a přitom je tloukli kolemjdoucí býkovcem po zádech. Kdo měl klobouk se šňůrkou, tak mu vrazili klobouk přes uši, až zařval a krvácelo mu ucho. Mému třídnímu učiteli Karl Punzetovi natrhli celé ucho. Přitom německý občan Franz Spirk z Tovární ulice 382, bývalý německý komunista, pomáhal SNB, a ukazoval na všechny, kteří měli nějakou funkci nebo byli u SA nebo SS. Jakmile zjistili člena SS, tak byl okamžitě na místě utlučen. Já osobně jsem viděl Honzu Schmolika (*1928) jak ho zavraždili, až mu vytekl mozek. Na místě musel Herbert Kirchof vykopat jámu, svléknout ho a zahrabat. V jeho botách se našly ještě dámské hodinky. Jelikož hrob nebyl dost hluboký, koukaly mu prsty u nohou ven. Ty pak jeden z esenbáků patou tak dlouho sešlapával, až nebylo nic vidět. K tomu bych chtěl ještě dodat, že chudák Schmolik vůbec nevěděl, jak se k SS dostal. Byl k tomu donucen, jako mnoho jiných. Byl u normálního vojenského útvaru a dostal čtyři dny dovolené. V Praze při přestupu na vlak musel déle čekat a tak se vydal z nádraží ven, kde se nacházel pro německé vojsko bor-

Červen 1945: Němečtí nucení dělníci vykopávají za podbořanskou porcelánkou pod dohledem „revolučních gardistů" hroby pro své právě zastřelené kamarády (privátní archiv J. Hasenöhrl)

Josef Hasenöhrl (vlevo) a Jaroslav Wagner se domlouvají na dalších pracích na místě údajného pohřebiště. Dosavadní pátrání úspěch nepřineslo, bude se v něm ale pokračovat. Foto P. Klíš

U Podbořan pátrají po masových hrobech

ALEŠ KASSAL

Podbořany/Očihov - Pátrání po poválečných masových hrobech s několika desítkami těl probíhá u Podbořan. Na poli ve směru na Očihov postříleli členové re- v SRN. Rodák z Podbořan hradí náklady spojené s hledáním. V prostoru zvaném místopisně Element šlo podle dostupných pramenů o akt, jenž měl být odplatou, snad i osobní, za válečné hrůzy. ČR jsou pohřebiště např klad v Brně, Jihlavě, Plzn či Rakovnice. *"Naším úko lem je nalézt ostatky, vy zvednout je, provést podrob né zdokumentování. Poté s budou odborníci snažit tě identifikovat. Až toto vš*

„Hledání masových hrobů u Podbořan" – titul článku v Deníku Lučan z 15. října 2003 (výňatek), na snímku vlevo Joseph Hasenöhrl (privátní archiv J. Hasenöhrl)

del. Tam ho chytli esesáci a slíbili mu, že nenahlásí přestupek, když podepíše přihlášku do jednotek SS. Jelikož bylo tři měsíce před koncem války a vědělo se všeobecně, že je válka prohraná, myslel si, že k tomu asi už vůbec nedojde, ale to se mýlil. Za týden si pro něho přišli a tím byl začleněn do složky SS.

Mládežnickému náčelníkovi Josefovi Lieblovi ohraničili patou na trávníku čtvereční metr, dali mu obojek do úst a on musel ten metr trávníku jíst jako pes. Při tom mu obojkem roztrhli celá ústa a musel být odvezen do nemocnice. Pak jsme všichni pochodovali do porcelánky, kde byl zřízen pod vedením SNB internační tábor. Velitelem tam byl vrchní četnický strážmistr Vojtěch Babůrek. A zde to teprve začalo. V první den bylo hned pět osob zavražděno. Mládež se musela postavit podle velikosti do jedné řady, pak se půlka musela postavit tak, aby ten nejmenší stál proti největšímu. Já, tehdy nejmenší, stál proti Alfonsovi Eberllovi a pak jsme se museli fackovat a boxovat na nos. Kdo svůj protějšek šetřil, dostal od hlídačů býkovcem přes záda. Alfons tehdy dostal takové čtyři rány, že druhý den nemohl ani stát. Všem tekla z nosu krev a obličeje jsme měli úplně krvavé. Když jsem ráno přišel do umývárny, byla celá podlaha a stěny postříkané krví. Mého souseda pana Platschka jsem nemohl poznat, tak byl v obličeji oteklý a celý zkrvavený. Kdo měl jen trochu české jméno, tak ho tloukli k nepoznání. My jsme pak museli chodit denně na práci. Každý musel unést stokilové pytle. Když ne, tak nedostal jídlo. Já byl jeden z nich. I po cestě domů z práce (lze vidět na přiloženém snímku, jak se čtyři ozbrojení muži pyšně ukazují a stojí před námi) přišli někteří o život. To podle nálady hlídačů. Tak u domu Köttiga jsou zahrabáni Urbanek Karl (*6. 12. 1886) a Rutscher Adolf (*26. 10. 1890).

Josefa Menzla (*20. 12. 924) ze Sadové ulice dne 9. 5. 1945 odtáhli do udírny řezníka Standfesta, protože odmítl chodit po silnici a použil chodník. Za živa ho pět členů „Rudé gardy" pověsilo na řeznický hák. Když si pro něj přišla jeho matka, aby ho pohřbila, visel ještě na háku a měl na zádech od háků šest děr. A ať to byla Žatecká ulice, Letovská, Valovská nebo další, všude leží pod zemí zavraždění občané města Podbořan. I pan Lácha zastřelil neznámého vojáka, který měl na sobě uniformu z Afrika-Korpsu. Tehdy to chtěli nosit všichni. Členové „Rudé gardy" to nosili obzvláště. Moje matka našla v domě pana Láchy pod uhlím schované dvoje africké uniformy, úplně prokrvácené. Druhý den visely na šňůře vyprané. Jejich nositelé leželi zavražděni na Blšanské ulici. Rudolf Svoboda to pozoroval z nákladního auta, byl to Josef Lácha s jeho přítelem Dudou. Na těchto akcích se hlavně podíleli: SNB – Trunecký, Kryšpín, Karel Srb[4], Lokajíček Bartolomej – jeden z nejbrutálnějších, Marek Mira, velitel Gardy Krejza Josef a další.

V červenci 1945 jsem se byl z práce umýt od špíny ve Vorka – rybníku. Vlezl jsem do vody a při plavání jsem sundal bílou pásku, aby nebyla mokrá. Jeden z „Rudé gardy" to viděl a odvedl mě na stanici do města. Tam byl Josef Krejza, který mě zbil a skopal. Chtěl mě dát do vězení a začal se mnou sepisovat protokol. Když jsem mu řekl své jméno, ptal se, zda znám Gretu Hasenöhrl. Já mu řekl, že je to moje sestřenice. Najednou byl jako mílius. Až později jsem se od Gréty dozvěděl, že to byl její nastávající manžel.

Dne 7. června 1945 jsem v odpoledních hodinách hezkého letního dne vyšel z pekárny Nekvindy, kde jsem byl pro chleba. A tak jsem viděl, jak 68 známých podbořanských občanů pochodovalo po Očihovské ulici směrem na Očihov. Ozbrojení hlídači v uniformách Afrika-Korpsu, v počtu asi dvanácti osob, šli po stranách. Na konci jsem poznal trafikanta Fritze Schuma (*31. 5. 1920), který seděl na svých berlích, jelikož měl amputovanou nohu a byl nesen dvěma kamarády. Druhý, taktéž s amputovanou nohou, byl Rudolf Stocklassa, kterého taky nesli. Já to doma vyprávěl matce a ona říkala: "Asi chudáci musí ně-

Pátrání po masových hrobech na poli u bývalého elementního lesa (privátní archiv J. Hasenöhrl)

kam na práci do lesa". Druhý den jsme se dozvěděli, že byli všichni u lesa Element zavražděni. V noci zbudil Karel Srb občany z blízkého Očihova, kteří je museli svlékat a uložit do dvou hromadných hrobů [5].

Pochopitelně oni každého z nich znali. Byli to převážně poctiví občané města a obchodníci. Ti, co vše zavinili, byli dávno za horami [6]. Já s nimi po třiceti letech sepsal zápisy a oni přesně věděli v jakém hrobu kdo je, a jak leží. Většina z nich měla rozštípané hlavy s vyteklým mozkem.

Já osobně jsem na vlastní náklady chtěl všech 68 osob nechat pohřbít, tak jak se na křesťana patří, bohužel jsem místo dodnes nenašel, i když jsem dvakrát nechal to pole probagrovat. Ohlásil se ale jeden svědek, který u toho byl, a za 2000 DM mi všechno se slzami v očích vyprávěl. Počínaje těmi posledními začali je pažemi zabíjet, aby šetřili munici. Až pak, když sem a tam se někdo ještě cukal, tak dostal ještě ránu z pistole. Říkal, že byli dost opilí a jeden horlivěji než druhý chtěl ukázat, co dokáže. Byl ve věku osmnácti let a říkal si, co zvláštního vykonal. Dnes kvůli tomu nemůže spát a lituje toho, co udělal [7].

Mně jsou známa všechna jména a na ministerstvu vnitra v Praze o tom do nedávna ležely všechny protokoly. Údajně si je někdo z Brna vypůjčil. Kdyby je ale chtěli najít, tak ať se podívají pod Čísl. 616 taj/ 47; Přílohu 2: K výň. VII-C-12504/ taj-47-3, ze dne 14. 7. 1947.

I když jsme mysleli, že už je konec, tak jsme byli v červnu opět internováni a museli jsme do tábora. 26. 9. 1948 byly přistaveny opět vagóny pro dobytek, do kterých nás naložili, zamkli a řekli, že to jede na Sibiř. Za tři dny nás na nákladním nádraží ve Vejprtech vyložili a na sklápěčkách nás rozváželi po vesnicích Krušných hor, které tehdy byly dokola oploceny ostnatým drátem. My jsme přišli do Loučné a museli jít pracovat do uranových dolů. I moje matka, ve věku 48 let, fárala. Oblast jsme nesměli opustit, nesměli jsme z počátku chodit ani do vedlejších vesnic. Hranice byla až v Horním Žďáru, kde byla přes silnici závora, takže do Karlových Varů jsme mohli teprve v roce 1955, kdy nám byla vnucena česká státní příslušnost. Z Jáchymova nás pak přeložili do Příbrami, a až po dvanácti letech jsem mohl rozvázat pracovní poměr s Jáchymovskými doly. Po studiích jsem pak pracoval jako ředitel závodu AMATI. Při první příležitosti jsem v roce 1973 utekl do západního Německa, kde nyní spokojeně žiji [8].

Transport vyhnanců 25. června 1945 v Podbořanech, Kadaňská ulice 396, před domem Josefa Liebla (privátní archiv J. Hasenöhrl)

1. České tělocvičné hnutí.

2. Tělocvičné hnutí sociálních demokratů, kteří se oddělili od Sokola.

3. Správa nad městy byla po konci války z části převzata českým státem prostřednictvím tzv. správních komisí, které byly pověřené ministerstvem vnitra a částečně tzv. revolučními národními výbory. Toto bylo určeno prezidentskými dekrety. Na některých místech se však do správy prosadili protiprávně jednotlivci, jako v Podbořanech Josef Tříska, který předtím kolaboroval s Němci. Byl podporován německým komunistou Josefem Neubauerem, který se poté hlásil k Čechům. Tuto informaci nám poskytl Josef Hasenöhrl.

4. Pravděpodobný spolupachatel Karel Srb z Očihova zemřel v roce 2006 ve stáří 90 let. Redaktorovi Českého rozhlasu Pavlu Polákovi se podařilo získat zajímavý detail z jeho životopisu, který by nám mohl vysvětlit jeho surové počínání v roce 1945. Jeho nevlastní dcera vyprávěla, že v rodině byl označován jako „muž gestapa", protože si v té době dobře rozuměl s Němci. Také z jiných případů je známo, že mnohé zločiny na sudetských Němcích byly spáchány kolaboranty, kteří doufali, že se těmito činy mohou očistit před svými českými spoluobčany (Süddeutsche Zeitung 19.1.2011).

5. O masové popravě v Podbořanech se píše v tajné zprávě Státní bezpečnosti (StB) Most z 25. srpna 1947. V květnu 1945 byly v Podbořanech a okolí zajišťovány osoby německé národnosti, zejména příslušníci SS a SA a funkcionáři NSDAP. Tyto osoby byly dodávány do věznice v Podbořanech a do zřízeného zajišťovacího tábora tamtéž bez jakýchkoliv seznamů a spisů, jelikož zajišťování prováděly, pro nepřítomnost bezpečnostních orgánů, laické živly. Koncem května 1945 dostavili se do tábora příslušníci sovětské armády vedeni důstojníkem, kteří podle nezjištěného klíče vybrali 70 Němců, většinou příslušníků SS, a udali, že je odvádějí, aby byli odvezeni do Ruska na práci. Němce pak odvedli směrem na Očihov a podle zpráv v místě kolujících je u lesa po pravé straně silnice na Podbořany – Očihov u polní cesty asi 150 m od lesa na poli po pravé straně polní cesty postříleli a v poli po levé straně cesty zakopali do jámy velké asi 5 x 4 m. Svědci tohoto případu zjištěni nebyli. Jednomu z Němců se podle nezaručených zpráv podařilo uprchnout do lesa a pak do Německa, kde případ oznámil Mezinárodnímu Červenému kříži. Na stanici SNB v Podbořanech docházejí často dotazy po osudu jednotlivců, v nichž je mimo jiné uváděno, že byli podle získaných informací postříleni u lesa u Očihova. Stanice SNB, poněvadž jí není nic úředně známo, odpovídá zahraničním tazatelům, že se nepodařilo zjistit, co se s tou kterou osobou stalo. Podle zjištění byly na místech, kde byli postřílení Němci pohřbeni, nalezeny o Dušičkách zapálené svíčky, jichž se používá na hřbitovech, a položeno kvítí. Tyto věci byly odstraněny, aby k místu nebyla upoutávána pozornost obyvatelstva. Místo, kde jsou Němci pohřbeni, je dobře znatelné podle vyvýšeného náspu u polní cesty a propadliny. Svědky případu se nepodařilo zjistit a mezi českým obyvatelstvem asi vůbec žádní nebudou. (Hlášení Oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Mostě pro VII. odbor MV o exekuci provedené v červnu 1945 v Očihově v okrese Podbořany, 25. srpna 1947 Most).

6. Na půdě Spolkového národního archivu v Berlíně bylo mezitím zjištěno, že mezi oběťmi byli skutečně nacističtí funkcionáři. Náhodná kontrola ukázala, že pravděpodobně sedm z devíti vybraných osob bylo členem NSDAP, mezi nimi starosta a místní vedoucí strany z Očihova. Osmý patřil podle jiných zdrojů k jednotkám SS, pravděpodobně byli mezi 68 mrtvými ještě další členové SS a SA (Süddeutsche Zeitung 19.01.2011). Josef Hasenöhrl si vzpomíná, že mezi nimi byli dva bývalí SS příslušníci, oba měli amputované nohy a šest jich bylo příslušníky SA.

7. Dle sudetoněmeckých pamětníků jsou počátky masakru v Elemetním lese spojeny se dnem 7. června 1945, kdy v hotelu „Slunce" v Podbořanech společně popíjela skupina Čechů. Jeden z těchto mužů, jenž pocházel z Kladna, řekl přítomnému správci místní věznice, že před třemi lety ztratil v masakru v Lidicích (340 obětí) synovce, ´dej mi za to 100 Němců´. On na to: ´mám jich 68 a ty můžeš mít´. Tito němečtí obyvatelé byli odvedeni do Elemetního lesa (Süddeutsche Zeitung 19.01.2011). Zmíněným pamětníkem byl Josef Hasenöhrl, který ovšem tuto výpověď vyvrací. Dle něj byl ten opilý Čech Josef Krejza, manžel jeho sestřenice, který mu později o těchto událostech detailně vyprávěl. Jeho synovec nebyl zavražděn v Lidicích, ale sestřelen anglickými letci. „Bylo tak odvlečeno 68 mužů z vězení samozvanou českou revoluční gardou, jejichž velitelem byl Krejza", sdělil Josef Hasenöhrl vydavateli této dokumentace.

8. Josef Hasenöhrl doplňuje svoji výpověď líčením z „vyhnání", ze kterého je zde uveden zkrácený výňatek. „První vyhnání se uskutečnilo 25. června 1945 v Podbořanech, kdy byl v Kadaňské ulici sestaven první transport. Snímek ukazuje koňský potah s naloženými pytli před domem rodiny Liebl v Kadaňské ulici čp. 396, která musela opustit svůj domov. Všechny vybrané osoby obdržely 25. června instrukce, že všechna rádia, fotoaparáty, zbraně, hudební nástroje, spořitelní knížky, zlato, šperky a peněžní částky přes 50 říšských marek, stejně tak jako klíče od domu, je nutné odevzdat, a že byt či dům je s okamžitou platností zabrán státem. Dále je nutno se hlásit a shromáždit se ve 14 hodin v Kadaňské ulici s 25 kg nejpotřebnějších věcí. Můj bratranec Erich a Alfred, kteří byli s dalšími muži internováni v táboře bývalé porcelánky, obdrželi toto sdělení ve 12 hodin a museli okamžitě odejít domů, aby si mohli sbalit své věci. Každý byl doprovázen strážníkem. Já čekal v Kadaňské ulici se svojí matkou Kamillou Hasenöhrlovou (*1901) a se sestrou Irenou (*1941) tak dlouho, dokud se transport s našimi příbuznými nedal do pohybu. Nejdříve se kontrolovala jména vyzvaných osob a potom se vážil jejich majetek (ze kterého si české stráže vzaly, co se jim líbilo) a ostatní bylo naloženo na koňské potahy. Erich měl holínky, které se jednomu strážníkovi zalíbily, a musel je vyzout. Strážník je okamžitě vyzkoušel a bohužel mu pasovaly. Tak stál Erich bos v zimě. Kolem stály všude hlídky s páskami Revoluční gardy a stále komandovaly, kradly a dávaly pozor, aby nikdo neutekl. Původně se mělo jít pěšky, ale potom rozhodl jeden strážník, aby ze statku Hanla vzali žebřiňáky, protože starší lidé by to nezvládli. Nyní si museli kontrolované osoby sednout na žebřiňáky a ostatní museli s malým ručním vozíkem jít pěšky. To celé začalo ve 14 hodin a skončilo po třech hodinách, když ještě svítilo slunce. Moje matka a sestra Irena šly domů do Parkové ulice 468, kde jsme byli ještě ve vlastním domě, ve kterém jsme mohli zůstat bydlet do 11 hodin 6. listopadu 1945. Potom jsme byli i my z domova vyhnáni.

Ráno 3. června jsme byli probuzeni střelbou a křikem

HEINRICH GIEBITZ ZE ŽATCE

Jmenuji se Heinrich Giebitz, narodil jsem se 9. 11. 1928 v Žatci. Moje matka se jmenovala Aloisie, můj otec Anton Giebitz. Otec byl zaměstnaný v žateckém pivovaře. Až do 4. třídy jsem chodil v Žatci na základní školu, v roce 1938 do žateckého gymnázia. Později jsem ještě docházel asi jeden a půl roku na doupovské gymnázium. Poté jsem se vrátil do Žatce a asi osm dnů před koncem války jsem byl hospitalizován v nemocnici v Žatci, kde mi byl operován krk. Po svém propuštění z nemocnice jsem byl až do příchodu Rusů doma.

Na předchozí dobu, tedy od roku 1928 až do roku 1938 se vlastně již nemohu upamatovat. Naše ulice, kde jsem bydlel, byla převážně osídlena Němci. Byly zde také tři nebo čtyři české rodiny, se kterými jsme vycházeli dobře. Seděli jsme často, jak je to na předměstí zvykem, přede dveřmi a povídali si. Jestli to byli Němci nebo Češi, to bylo jedno.

Později jsem se dozvěděl, že když chodil můj otec v Žatci do školy, že měl spolužáka, který se jmenoval Alois Haas. Ten převzal později po válce farmu jako národní správce a já jsem u něj pracoval, nebyl jsem tedy v táboře. Moje matka byla ve škole s jakýmsi Karlem Haasem, který byl potom v Žatci dokonce policejním prefektem.

Příliš se na tu dobu již nepamatuji, ale jak bylo řečeno, v podstatě nebyly mezi Němci a Čechy skoro žádné rozdíly do té doby, než zemřel český prezident T. G. Masaryk. Potom se ve vládě začal výrazněji projevovat vliv Edwarda Beneše. V Sudetech získala podporu Sudetoněmecká strana, SdP, nazývaná Henleinova strana. Nevím, zda byla radikální více nebo méně, nemohu se k tomu nijak vyjádřit, byl jsem příliš mladý. Ale potom přišli do Žatce, vysláni prezidentem Benešem, Češi, kteří obsadili v úřadech významnější místa. V té době započaly konflikty mezi Němci a Čechy. Když přišel na úřad Němec, seděl tam často Čech, který mluvil pouze česky a neuměl německy. To byl počátek lehčích konfliktů. Po obsazení území Sudet v roce 1938 německou armádou se v podstatě zase všechno uklidnilo a ti Češi, kteří bydleli u nás v Mariánské ulici v Žatci, zůstali a žili zde dál.

S těmi žádné problémy nebyly až do doby, kdy do Žatce přišli Rusové. V podstatě byl klid i nadále, ale 1. a 2. června se Rusové stáhli. Velení převzali Češi, říkalo se, že to byli Svobodovci. Dne 3. června jsme byli probuzeni křikem a výstřely na ulici. Všichni obyvatelé mužského pohlaví od 16 let museli na náměstí. Říkalo se, že si nikdo nic nesmí vzít sebou, že to je pouze shromáždění. Když jsme šli po ulici, bylo všude československé vojsko ozbrojené samopaly a puškami. Dostávali jsme první rány, a to celé šlo s námi od našeho domova až nahoru na náměstí. Já jsem dostal minimálně 10-15 ran obuškem, rukou a pěstí. V podstatě to nebylo tak hrozné, byl jsem mladý a mohl jsem rychle běžet. Náměstí již bylo plné Němců. Ti se museli postavit do čtverce. V jednom bloku jsem stál také.

Heinrich Giebitz
(archiv Nadační spolek Žatec)

Mysleli jsme, že tu bude nějaký proslov, ale potom se najednou od Libočanské branky, kterou jsme přišli nahoru, ozvaly výstřely. Zástupem se šířila informace, že tam byl někdo zastřelen, ale já jsem to neviděl, slyšel jsem jen ty výstřely. Z druhé strany, od nádraží přišel nějaký Němec a ptal se, co to znamená. V tom okamžiku vzal jeden Čech samopal a střelil ho do břicha. Ležel tam na zemi, než přijel druhý na motorce s přívěsem a tohoto zraněného ještě přejel. On ještě žil a naříkal, ale dostal nohou kopanec a zůstal nějak viset mezi spoilery. Motorka mu vytáhla, jeden nebo dva metry střev na silnici. Řidič zůstal se svou motorkou stát a skopl to nohou. Zraněný muž se už potom nehýbal.

Najednou zaznělo „abmarsch" – odchod. Museli jsme pochodovat ve dvou proudech. Jeden šel Nákladní ulicí a druhý Kněžskou branou dolů směrem k řetězovému mostu. Tam dole se potom oba proudy znovu spojily. Pochodovali jsme potom směrem na Postoloprty. Nikdo jsme nevěděli, kam se jde. Dole u železniční trati bylo seřaďovací nádraží. Mysleli jsme si, že nás naloží a že nás někam budou deportovat. Někteří byli přesvědčeni o tom, že pojedeme na Sibiř. Ale šlo se dál pěšky, jednou nebo dvakrát jsme se zastavili a já jsem viděl, že tam zase někoho zmlátili, proč, nevím. V Postoloprtech nás dovedli do kasáren. Bylo tam velké množství shromážděných mužů, všichni ze Žatce. My jsme leželi venku na dvoře, od neděle 3. až do 4. června.

Ve dvoře, nalevo od vchodu, byly kasárenské budovy a vpravo zákopy. My jsme si sedli na kraj zákopů [1]. Najednou se začalo střílet, nevím proč, nevím ani, zda ty střely šly do lidí nebo ne, nebo zda to byly varovné výstřely. Skočil jsem do příkopu a viděl jsem, že ze země čouhá ruka

nahoru. Takže v těch zákopech, které byly asi jenom 60 cm hluboké, jsou zakopané mrtvoly. Tak jsem zase velice rychle z toho zákopu vyskočil.

Večer nás hnali do koňských stájí. Já jsem nebyl přímo ve stáji, ale pouze v chodbě, která tam vedla.

Potom najednou v noci zazněly rozkazy: "Aufstehen" vstávat, "Niederlegen" lehnout, a hlídky křičely: "Auf" – nahoru a některé "nieder"– dolů. Z něčeho měly strach, a proto začaly střílet do lidí. Vedle mě byl jeden muž zasažený do kolena. Ležel venku. Já jsem ho znal, byl to stavitel, myslím, že se jmenoval Heinzel. Následující den ho potom zastřelili. Jeho koleno bylo zničené, viděl jsem, jak mu nateklo a jak bylo 20-25 cm silné a všechno plné krve. Potom vojáci ještě několikrát stříleli do davu. Jestli byl ještě někdo zraněný, nevím. To se odehrálo dne 4. června.

4. června jsme leželi stále ještě venku na dvoře, potom nás třídili. Kdo byl členem SA, političtí vedoucí, a tzv. Blockleiter, to je něco jako blokoví vedoucí, a ti kteří byli v NSDAP, byli vytříděni a odvedeni. K tomu musím říci, že tito tzv. političtí vedoucí buněk a uličních bloků z NSDAP byli převážně staří muži. Oni nebyli povolaní do vojska, protože byli příliš staří. Ti v postatě jenom chodili a předávali zprávy rodinám, že jejich syn nebo muž zemřel. To nebyli žádní náckové. Řekl bych: Ubozí lidé. Ti byli vyřazeni a odvedeni.

Přišla příští noc a my jsme byli stále v tom průchodu. 5. června předvedli pět hochů, bylo jim přibližně 13 až 14 let. Říkali, že utekli nebo chtěli utéci. Tak to tvrdili vojáci. Potom se zase říkalo, že ti kluci šli na sousední pozemek a chtěli si nasbírat jablka. Je to možné, ale nevím to přesně. Hlad jsme měli všichni, protože do té doby jsme neměli nic k jídlu. Ti kluci pak byli postaveni ke kasární zdi a vedoucí tábora, jakýsi Marek prohlásil, že každému, kdo nebude poslouchat a kdo nebude dělat to, co je rozkázáno, tak se mu stane to stejné, jako těmto dětem. Byly jim staženy kalhoty a potom byly mláceny. Krev jim tekla po nohách. Za chvíli však přišel jeden důstojník s pěti muži, zaujali palebné postavení, byl vydán rozkaz pal! A začali střílet na těch pět kluků. Dva byli okamžitě mrtví, jeden byl pouze postřelen, kde, to jsme neviděli. Přiběhl ke střelci a prosil ho, že chce k mamince. Další salvou vojáci postříleli i ty zbývající tři. Když bylo po všem, rozkázali vybraným Němcům, aby ty děti odnesli a asi pochovali.

Příští den ve čtvrtek bylo řečeno, že se mohou všichni mezi 16 a 18 roky přihlásit. Na kasárním nádvoří byly postavené dva nebo tři stoly a tam sedělo pět nebo šest mužů a každého se ptali, jestli byl u HJ. My jsme řekli, že ano, protože HJ nebyla žádná dobrovolná záležitost, ale povinnost. Znal jsem žatecké Čechy, kteří také byli u HJ. Já jsem byl například v té době u HJ v oddíle č. 18 a tam byl velice příjemný oddílový velitel. Potom mě přeložili do oddílu č. 16 a tam jsem byl jenom dvakrát nebo třikrát, protože se mi tam nelíbilo. Na to mě od policie odvedli za trest na práci. Hlásili jsme se tedy na kasárenském nádvoří. Ptali se nás, zdali se chceme učit česky. Řekli jsme ano, ono nám také nic jiného nezbývalo. Měli jsme dokonce v roce 1938 celé čtyři týdny vyučování v češtině, než přišla německá okupace.

Nás bylo 39 hochů, to vím přesně. Hlídka nás doslova dokopala do nějaké zadní místnosti, bylo zde už asi 200 mužů. Stáli a nemohli si lehnout, nemohli si ani sednout. Bylo strašné horko a bylo tam pouze jedno malé okno. Bylo to něco podobného asi jako prasečí chlívek. Tam nás nacpali. Ti muži, kteří tam byli, vypadali hrozně. Zakrvácení, zmrzačení, dva nebo tři z nich se zbláznili, jeden se svlékl a prohlašoval, že je balerína a dokonce začal tancovat. Jiní se snažili zpívat píseň: Die Wacht am Rhein, tedy: Hlídka na Rýnu. Vojáci rozkázali, aby byl klid, a pohrozili, že pokud nebude klid, hodí dovnitř ruční granát. Ostatní oba psychicky nemocné muže zmlátili, protože se báli o svůj život. V této místnosti se mohlo jen stát, bylo velmi horko, žádná voda, vůbec nic. Bylo to brutální. Byli jsme tam přes noc. Ráno byli tři nebo čtyři muži mrtví. Zemřeli sami, nebo byli usmrceni těmi, kteří se báli o svůj život? Nebo snad zemřeli na následky zranění? Na vlastní oči jsem viděl muže, jehož tvář byla naprosto zešikmená, jeho čelist byla zlomená, zuby visely ven. Jiný měl hlavu jako jedinou krvavou masu. Vlasy a krev bylo všechno, co zbylo z jeho obličeje. Také brzy zemřel.

V pátek ráno se široká, dvoukřídlová vrata otevřela a nás 39 mladistvých vyvedli ven. Přivedli nás do konírny, kde jsme za pomocí trakařů a vidlí museli čistit konírnu. Bylo tam asi 20 cm koňského hnoje a sláma. Všechno jsme museli vozit tam, kde byly ty zákopy. Částečně přímo do zákopů a částečně na jiné místo a ukládat na jednu hromadu. Když jsme to dělali, viděli jsme, že muži, kteří byli s námi v oné místnosti, byli také vyvedeni. Nevedli je ale

Bývalé kasárny SS v Žatci, dnes Pražská ulice
(archiv Nadační spolek Žatec)

přes nádvoří kasáren, ale zadem k nízké budově. Ještě jsme mohli vidět, jak jsou biti a potom padaly výstřely. Jednoho z nich jsem znal, byl to pan Schneider a byl povoláním švec. Byli to starší lidé. O Schneiderovi vím, že byl v Postoloprtech zastřelen. Pokud vím, tak žádný z nich se nevrátil nazpět.

My, kteří jsme vykydali hnůj ve stájích, jsme potom byli třemi nebo čtyřmi ozbrojenými jezdci hnáni do Žatce. Částečně cvalem, částečně pomalu, tu a tam někdo dostal ránu, ale to nebylo to nejhorší. Předtím jsme dostali černou kávu a já dostal první kus chleba. Byla to asi čtvrtka dvoukilového chleba. Pak jsme dorazili v Žatci na Střelnici.

Zde nahoře v sále jsme leželi a potom nás řadili k práci. Měl jsem štěstí, že jsem se dostal k přátelům na drůbeží farmu, kterou převzal Alois Haas, spolužák mého otce. Pracovali jsme tvrdě, částečně jsme také stěhovali nábytek. To, když přijeli noví Češi. Když se jim nelíbil nábytek, museli jsme pro nábytek do jiného domu. Měli jsme dva koně a povoz. Také jsme se museli starat o tyto koně a pracovat na polích, která měl pan Haas. Pracovali jsme těžce, ale dostávali jsme stravu. Když byl pan Haas špatně naladěný, tak jsme ještě dostali kopanec, ale to nebylo tak hrozné. Později přišla jeho paní se synem. Směli jsme si s nimi dokonce někdy i sednout k jednomu stolu, pokud byl ovšem hospodář dobře naladěný. Trvalo to až do začátku února.

Začátkem února nás zavedli do bývalých SS kasáren[2]. Zde již byl můj otec. Říkalo se, že odtud bude vypraven transport do Německa. Odvedli nás k hospodě „U Žáby, která byla blízko plynárny. Zde jsme byli znovu podrobeni osobní prohlídce. Neměl jsem nic kromě toho, co jsem měl na sobě a starého chlebníku, ve kterém byla jedna stará košile, kalhoty a pár bot. To jsem dostal od pana Haase jako pracovní oblečení. Odvedli nás k nádraží, kde nás naložili do dobytčích vagónů. Trvalo to asi hodinu. Náhle zde nebyl žádný Čech, jenom ruské vojsko. Museli jsme vystoupit a stáli jsme na nádraží. Nikdo nevěděl, co se děje, nikdo se o nás nestaral. Byli jsme volní a nevěděli jsme, kam máme jít, takže jsme se vrátili zpátky do kasáren.

V kasárnách jsme byli až do 15. nebo 16. února. Potom jsme šli znovu na nádraží. Opět jsme byli naloženi a přes Furth im Wald transportováni do Bavorska. Můj otec s námi nemohl odjet, protože byl mezitím odeslán do Kladna do dolů na práci. Otec byl válečným invalidou z první světové války a měl ztuhlou ruku. Jeho ruka mu díky těžké práci, ke které byl přidělený, natekla. Byl tedy propuštěn do Žatce, dostal dokumenty a musel se v Žatci hlásit na národním výboru. Zde bylo zjištěno, že jej dokumenty opravňují k tomu, aby se vrátil zpět do svého bytu. Ale byt byl již obsazen. Když to otec zjistil, sdělil to na MNV, odkud ho poslali do kasáren.

Má matka byla přidělena na venkov na zemědělskou práci, na jaké vesnici nevím. Přišla nazpět do Žatce a ubytovala se nedaleko plovárny na Mlýnském příkopě do pracovních domovů, které byly součástí ženského tábora, a pracovala v zahradnictví. Jako rodina jsme se všichni sešli až 14. nebo 15. února na nádraží, odkud jsme byli deportováni do Bavorska.

Pamatuji se na to, že rodina Wittmannova, která bydlela přímo naproti nám a dále asi tři domy od nás rodina Masných, kteří měli mandl na prádlo, zůstali a dále provozovali svůj obchod. Pan Wittman byl důchodce, který, pokud vím, neměl s nikým žádné konflikty. Jeden člověk, to ale nebyl Čech, ale byl to komunista, musel tři nebo čtyři dny večer zapalovat plynové lucerny a ráno je zase zhasnul. To byl jeho trest. Později na to nějak bylo zapomenuto. Je možné, že to potom zautomatizovali. V každém případě byl takto potrestán. Připomínám, že to byl německý komunista. Ten tam žil také dál, dostal dokonce práci v továrně na dráty a drátoval lana. Prakticky se mu nic nestalo.

Čechům, kteří tam po roce 1938 dobrovolně zůstali, se nic nestalo. Někteří ale odešli dobrovolně a jiní byli vyhoštěni. Ale myslím, že většina z nich šla dobrovolně. Týkalo se to většinou Čechů ze Žatce, kteří se tam narodili a měli české ženy, tehdy to byl protektorát.

Měl jsem dědečka, který žil v Újezdu u Přeštic, za Plzní. Byl to jediný Němec v celé vesnici. Byli jsme jednou u něho na návštěvě. Měl včely a zahradu a uměl plynule česky. Jeho druhá manželka byla Češka. U nich nebyl s Čechy vůbec žádný problém. Ale v roce 1945, a na to mohu přísahat, to mi vyprávěla jedna známá, která bydlela v Čisté, kde měla hospodu, ho pověsili, protože byl jediný Němec. I když tam přes celou dobu třetí říše nebyly naprosto žádné problémy. Chodil s Čechy na lov a večer spolu seděli v hospodě. Řekl bych, že mezi Čechy a Němci nebylo skoro žádné napětí, jak v protektorátu, tak i u nás doma. Pan Dr. Neff, myslím, že to byl český Žid, provozoval svoji lékařskou praxi dál a pan Dr. Feigl, to byl český dětský lékař, také český Žid, dále praktikoval v Žatci. Oba tito lékaři, kdykoliv přišli také v noci, když je někdo potřeboval. Byli příjemní, přátelštější a zdvořilejší než němečtí lékaři, kteří tam byli. Problémy s Čechy jsme neměli ani v naší ulici.

POZNÁMKY

1. Jednalo se údajně o tzv. obranné příkopy proti střepinám střel. Ovšem podle výpovědí Marka a Zelenky se jednalo o protitankové příkopy, které byly pět metrů široké a šest metrů hluboké. To znamená, že byly již 3. června ve výši pěti metrů zaházeny.

2. Bývalé kasárny SS jednotek v Žatci byly nyní používány jako internační tábor pro Němce.

Dejte nám své hodinky, již je nebudete nikdy potřebovat

PETER KLEPSCH ZE ŽATCE

Jmenuji se Peter Klepsch a narodil jsem se dne 10. července 1928 v Žatci. Můj otec byl obchodníkem s chmelem a patřil tehdy k nejzámožnějším a nejvlivnějším občanům města. Zemřel ale již v roce 1936. V roce 1938 jsem osobně zažil vstup německých jednotek do města, zejména štábu První německé jízdní divize, jehož důstojníky jsem osobně poznal. Vybavuji si svůj první zážitek z této doby. Velící německý generál řekl mojí matce doslovně tato slova: "Milostivá paní, nemyslete si, že jste snad byli osvobozeni. Pouze jste přešli z jednoho okapu pod druhý."

Musím říci, že známost, kterou naše rodina učinila s tímto generálem, která trvala přes celou dobu obsazení Sudet, ukázala naší rodině stinné stránky hitlerovského režimu. Vedla také k tomu, že jak můj bratr, tak i má matka, a později s přicházející dospělostí i já, jsme národní socialismus odmítali. Došlo to až tak daleko, že jsem v Mostě, kde jsem byl pomocníkem u protiletadlové ochrany, byl zatčen za poznámky, které se nacistům nelíbily, a že jsem pomohl třem Francouzům z Alsaska k útěku a dezerci. Také velící generál mého bratra byl podezírán z účasti na spiknutí dne 20. 7. (proti Adolfu Hitlerovi). Můj bratr byl jeho adjutantem a my jsme byli podezřelí, jako zasvěcenci do spiknutí. Já jsem byl až k poslednímu válečnému dni vězněn v Mostě a byl jsem vícekrát vyslýchán Gestapem. V tento poslední válečný den se mělo celé vězení evakuovat na západ. Trasa vedla přes Žatec. Já jsem krátce před tím v Žíželicích, v předvečer bezpodmínečné kapitulace Německa, utekl a dostal se domů.

Druhý den jsem byl probuzen velkým ruchem. Moje matka se mě ptala:"Řekni mi, jsou to Američané nebo Rusové?" Já jsem jí řekl: "Jsou to Rusové." Moje matka doufala, že do Žatce přijdou Američané, kteří nebyli daleko; měli jsme informace, že došli až do Karlových Varů. Následující tři týdny jsme zažili ruské obsazení, musím však říci, že naše rodina trpěla pod Rusy velice málo.

Americké tanky při příjezdu do Plzně (Spolkový archiv NSR)

Po třech týdnech se Rusové náhle stáhli, bylo to v pátek. Rusové ze Žatce zmizeli a celé město bylo náhle plné českých vojenských uniforem. Po městě se rozšířila zpráva, že v Postoloprtech mizí lidé. To bylo v sobotu. V neděli ráno v devět hodin mě moje sestra vytáhla z postele a řekla: "Jsou tu vojáci, musíš jít nejkratší cestou na náměstí (tehdy Ringplatz, dnes náměstí Svobody). Všichni němečtí muži od 12 do 65 let se tam musí shromáždit pod hrozbou trestu smrti." Byli jsme tam seskupeni ve dvou kolonách. Tehdejší náměstí bylo rozděleno cisternou s vodou, která zde byla umístěna pro hasicí potřeby v případě požáru v rámci protiletadlové ochrany. Byly to tedy od začátku dvě kolony, nalevo a napravo morového sloupu. Jako první jsem viděl vraždu poštovního úředníka, který se jmenoval Gansl. Přišel Libočanskou brankou nahoru, pravděpodobně o něco později a utrousil nějakou poznámku. Byl okamžitě zastřelen a nějaký mladý muž na motorce ho několikrát přejel. To nejhorší bylo, že se na spoilerech jeho kola zamotala střeva tohoto nešťastného muže. Byl to hrozný pohled. Snad nejhorší bylo, že tento muž byl malým poštovním úředníkem, který byl v celém městě známý jako starý sociální demokrat a rozhodně ne žádný nácek. To byl první šok, kterým jsme prošli a pak jsme byli – pokud si mohu vzpomenout – ve dvou kolonách odvedeni. Kolona, ve které jsem se nacházel já, směřovala k nádraží. Museli jsme chvilku čekat a pak jsme za nádražím pod kolejemi šli směrem do Staňkovic, kudy vedla polní cesta, kolem místa, kde je dnes jakýsi automobilový dvůr. Tehdy byl prázdný a nezastavěný. Nahoře na vršku jsme museli čekat, až přijde druhá kolona. Naši dozorci nám řekli: "Dejte nám své hodinky, vy již nikdy žádné potřebovat nebudete."

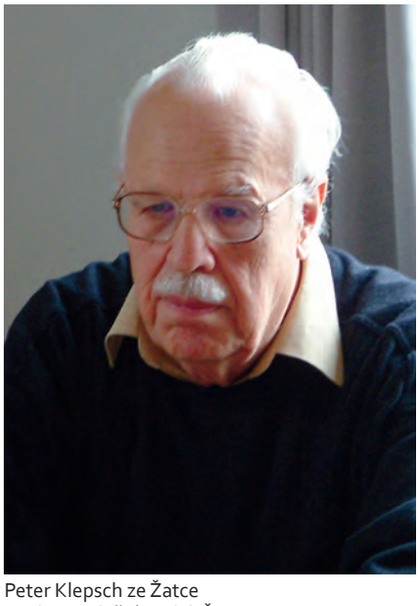

Peter Klepsch ze Žatce
(archiv Nadační spolek Žatec)

Tak jsme tam čekali, až přišla další kolona a potom jsme šli v šestistupu, střeženi hlídkou vojáků na koních, do Postoloprt, kam jsme došli až odpoledne. Město na mě dělalo strašidelný dojem, bylo naprosto prázdné a na ulici nebylo jediného člověka. Vedli nás do kasáren na nádvoří. Tam byl vydán rozkaz: "Sednout." My jsme si museli sednout na zem a potom během zbytku neděle, přicházely stále další a další kolony z přilehlých vesnic a nic se nedělo. V noci jsme museli spát na nádvoří, tak jak jsme přišli, mnozí v nedělním obleku; vždyť byla neděle 3. června!

Příští ráno přišel rozkaz vstávat. Vstali jsme a v té chvíli stříleli dva nebo tři lidé z druhé strany samopaly do naší skupiny. Později jsem se dozvěděl … [na tomto místě dochází k malému přerušení a Peter Klepsch znovu opakuje část své příhody]

V neděli jsme přišli do Postoloprt – bylo to strašidelné město – bylo úplně prázdné. Byli jsme odvedeni do kasáren, kde nám bylo přikázáno sednout si na zem, na dlažbu, a tak jsme tam spali celou noc. Jinak se tento den již nic zvláštního neudálo, mimo to, že jsme měli strach a pochybnosti o našem osudu. Pak ráno přišel rozkaz vstávat, který jiná část hlídky přeslechla, a ta se obávala, že nyní budeme agresivní a tak do nás začali střílet z kulometů. Na zemi leželi první mrtví a také zranění. Můj soused, stavební mistr ze Žatce, pan Heinzl měl průstřel břicha.

V pondělí dne 4. června přijelo několik nákladních vozů ze Žatce pro úředníky a dělníky technických služeb a pro lékaře. Také muži, kteří měli židovské manželky, mohli s těmito nákladními vozy do Žatce nazpět.

V pondělí večer jsme museli ve skupinách běhat po nádvoří a zpívat nacionálněsocialistické písně – nebo to, co oni za takové popěvky považovali. Kdo pořádně neběžel a nezpíval, poznal bič. Pamatuji si ještě, že jsme s jedním kamarádem vzali mezi sebe našeho učitele angličtiny, který nemohl pořádně běžet, protože měl válečné zranění.

V úterý dne 5. června ráno začaly všeobecné prohlídky. Byly z nás vytvořeny malé skupiny, každý se musel nahoře svléknout a všichni jsme byli kontrolováni, kdo byl tetován jako příslušník SS. Hodinky a peníze nám byly odebrány již v neděli odpoledne, včetně kapesních nožů. Já jsem svůj kapesní nůž ale měl stále u sebe, protože ten chlapec, který mě prohlížel, mne znal osobně. Se slovy: "Tebe šacovat nebudu" mě nechal projít. Tak mám svůj kapesní nůž dodnes a nosím ho s sebou stále jako talisman, protože jsem tomu, co následovalo, unikl.

Příští den přišel rozkaz, že se Němci musí po skupinách postavit. Byli jsme roztříděni do více oddílů, začalo to u SS a končilo u antifašistů. Já jsem se na základě svého politického pronásledování postavil do poslední řady. Večer jsme mohli strávit venku na nádvoří. Ti ostatní byli nacpáni do jednotlivých místností v kasárnách a museli v tom dusnu ve stoje prožít noc. V této noci, protože jsme byli na nádvoří, jsem mohl pozorovat první kolonu, která byla vedena k zastřelení. Byl mezi nimi také můj dobrý známý, pan Dr. Emanuel Wurdinger, tehdy ředitel žateckého měšťanského pivovaru. Mohl jsem se ho ještě přes ostnatý drát zeptat: "Kam jdete?" A on ukazoval do nebe. Bylo mi jasné, co se stane.

V kasárnách jsem zůstal až do čtvrtka, aniž jsme cokoliv dostali k jídlu nebo k pití. Já jsem ležel venku. Lidé, kteří byli namačkáni v budově kasáren, však nevýslovně trpěli. Ve středu jsme dostali první potraviny. Pro patnáct mužů jeden chleba, vodu jsme museli pít z příkopu. Nebyli tam pouze prvoci a vodní havěť, ale náhle se zde objevil prst mrtvého. Ve středu se popravovalo nejen v noci, ale také i ve dne, a to na nádvoří kasáren. Bylo zastřeleno mimo jiné i pět třináctiletých chlapců, kteří chtěli utéci. Udělali to tak, že se sami zařadili do pracovního komanda, ale byli objeveni, protože k němu nepatřili. Pan Marek, místní Čech z Postoloprt, který pro vojáky pracoval jako tlumočník a informátor, chtěl kluky nechat zbičovat a také to udělal. Velitel českých jednotek, kapitán Černý však řekl, že ti kluci budou zastřeleni. Marek to přeložil. My jsme si museli sednout pod hrozbou popravčí čety na zem. Marek řekl, že při sebemenší známce neklidu se bude do nás střílet. K tomu účelu byly proti nám postaveny dva kulomety. A potom bylo těch pět chlapců zastřeleno, s jedním střelcem pro každého. Ne kulomety, ale puškami, až byl poslední mrtev. Vzpomínám si ještě, že jeden z nich byl postřelený do krku a s posledním srdečným úderem jeho krev stříkala jako fontána. Chlapec křičel a volal na pomoc svou matku. Jeho otec, který seděl tři řady ode mne, vše viděl.

Jeden z nás v pomatení smyslů vstal a začal tancovat. Druhý muž se začal svlékat. Byl mezi námi kapitán Langer, otec jednoho mého spolužáka, který šel k Markovi, jenž rozuměl německy. Řekl mu: "Pane komandante, já jsem byl německý důstojník a to co se zde děje, je proti ženevským konvencím. Já protestuji a prosím o to, abyste to se mnou skončil. Chci být zastřelen." Marek odpověděl: "Chcete střelu z milosti?" Na to odpověděl kapitán Langer "Ano". Tak byl v mé přítomnosti střelen do týla a já jsem ho potom pohřbil. Můj přítel Heiner Giebitz, který později bude také vypovídat, ho pohřbil spolu se mnou. My jsme také ostatní mrtvé z toho dne, neboť se stále střílelo, házeli do stejného příkopu, ze kterého jsme den předtím pili vodu. V noci pokračovaly popravy a slyšeli jsme salvy z kulometů.

Postoloprty, staré kasárny jezdeckého pluku dnes
(archiv Nadační spolek Žatec)

Křížova vila v Žatci, dnes ulice Zeyerova 344
(archiv Nadační spolek Žatec)

V noci na čtvrtek byla do kasáren nacpána i antifašistická skupina, asi to bylo proto, abychom nebyli svědky dalších poprav. Byli jsme šťastni, protože jsme si to vysvětlovali tak, že nás chtějí izolovat, abychom nemohli nikde vypovídat a podávat svědectví o tom, co se v kasárnách dělo. Měli jsme naději, že přežijeme. To byla naše myšlenka. Nacpali nás do místnosti, která již byla plná lidí, ale neměla žádnou výměnu vzduchu. Mnoho lidí zde již bylo mentálně úplně mimo. Jeden přítel mě upozornil, že vedle je okénko, kudy se můžeme dostat do kuchyně. Prolezli jsme tím oknem a viděli jsme tam velké hrnce a tekoucí vodu. Konečně jsme mohli uhasit svoji žízeň. Ovšem byli jsme zpozorováni hlídkou, která nám řekla, že musíme ven, nebo nás zastřelí. My jsme však nikam nešli, protože jsme měli strach, že když půjdeme ven, že budeme také zastřeleni. Schovali jsme se proto oba v kotli. Hlídka ovšem hodila do kuchyně ruční granát a já jsem dostal – bohudíky – jenom střepinku tohoto granátu nad koleno. Byla sice ostrá jako jehla, ale vyhojilo se a tak mě to při chůzi tolik neobtěžovalo.

Druhý den mohli všichni, kteří byli politicky neutrální, do Žatce nazpět. Týkalo se to i mne. Předtím, ale byli skoro všichni, kteří nebyli schopni pochodovat, v mé přítomnosti zastřeleni a po cestě i ti, kteří již nemohli jít. Mimo jiné také kněz – páter Max Guardian z žateckého kapucínského kláštera. On již nemohl dále. Řekli mu: "Otče, my vás odvezeme autem." Ale potom ho také zastřelili, prý na rozkaz pana škpt. Zíchy.

Tak jsem přišel ve čtvrtek do Žatce nazpět. V Žatci jsem byl tři dny v pracovním táboře, až mě předseda národního výboru ze Staňkovic sdělil, že hledá lidi pro těžkou a riskantní práci, a já jsem se měl do této práce přihlásit. Prý mohu vzít s sebou několik přátel. Jeden šel, druhý ne. To všechno ale bylo řečeno pouze jako manévr, protože on dobře věděl, co se bude dít dál. Přišel jsem tedy do Staňkovic, jako zemědělský pracovník, ale moji ostatní přátelé neměli to štěstí a museli nastoupit do dolů do Kladna. Také vedoucí HJ přišli do Mostu do lágru č. 28. Těmto lidem se vedlo ještě hůř.

Já jsem podal žádost o přijetí československého státního občanství, protože podle paragrafu 24 Benešových dekretů bylo doslovně uvedeno: "Kdo z politických důvodů během nacistické doby byl ve vazbě, je z dekretů vyjmutý a může podat žádost o československé občanství." Podal jsem sice tuto žádost, ale až do jara 1946 jsem nedostal žádnou, ať pozitivní či negativní, odpověď. Pouze jsem dostal povolení žít mimo pracovní tábor.

Mohl jsem tak žít od 1. září až do 6. dubna 1946, kdy jsem šel dobrovolně, se zbytkem své rodiny do Německa, protože jsem v Československu pro sebe neviděl žádnou budoucnost.

Chtěl bych ještě dodat – to jsem předtím zapomněl: Navečer 8. května, když jsem uprchl z německého zajetí, mě zavolal pan Kříž, majitel známé Křížovy vily, jež nyní patří muzeu, a který byl s námi příbuzný, abych přišel na radnici, že vyhlásíme republiku. Musím říci, že jsem nebyl schopný chodit. Po měsících vězení a dvaceti pěti kilometrovém pochodu jsem nebyl schopen se postavit na nohy a tak jsem k proklamaci na radnici nemohl jít.

Musím ale dodat, že všichni Češi, kteří během nacistické doby žili v Žatci, byli pozváni na radnici a vyslýcháni ke své činnosti během německé okupace. To byl například také i můj tchán, který byl Čech. Byl strašně mlácen, protože byl jako Čech členem válečného NS Corps, což byla pouze skupina veteránů. Pan Václav Svoboda, náš domovník se oběsil, když viděl co se děje, i když byl Čechem a bývalým členem revoluční Rudé armády v Rusku a také v Porúří. Byl to starý komunista. Šel u nás na půdu a oběsil se. Na lístku, který zanechal, byl napsaný vzkaz: „Když se dějí takové věci, jako s tchánem mého bratra, a takto se s lidmi zachází, co se teprve stane se mnou?"

To jenom k dodatku.

Jsem v podstatě s tím, co jsem chtěl říci hotov – možná, že tu jsou nějaké mezery, ale momentálně si už nevzpomínám.

Postoloprty – byla to náhoda, když někdo přežil

FRANZ STOPFKUCHEN ZE ŽATCE

Jmenuji se Franz Stopfkuchen, narodil jsem se roku 1927 v Žatci. Rodiče byli obchodníci. V roce 1944 jsem byl ve svých sedmnácti letech povolán k německému wehrmachtu, a byl jsem ještě nasazen na frontě. Koncem války jsem u Mělníka upadl do ruského zajetí. Ze zajetí jsem utekl a vrátil se přes Litoměřice domů. V Žatci jsem se přihlásil na Národním výboru, a byl jsem učen k úklidu. Byl jsem přidělený na hřbitov k exhumaci společného hrobu. Mrtvá těla se rozkládala, některá vypadala hrozně[1]. Byl jsem tam jen čtyři nebo pět dní, potom přišel 3. červen 1945. V neděli ráno již v sedm hodin přišli uniformovaní muži, vyhnali mě z postele a hnali mě na náměstí. Trvalo to celou věčnost, než jsme byli všichni nastoupeni. Z náměstí jsme se přesunuli do Postoloprt, kde byla situace velmi nejistá, nikdo nevěděl, co přijde. Mezi lidmi panovalo veliké vzrušení. Večer nás nechali nastoupit. Museli jsme se uspořádat do útvaru a lehnout si na zem. Potom nám řekli: „Kdo se postaví, ten bude okamžitě zastřelen". Nezbylo nám nic jiného, než uposlechnout rozkazu. V noci se potom skutečně střílelo.

Druhý den panovalo opět velké vzrušení, nikdo nevěděl, co přijde. Lidé byli rozděleni do skupin. Přemýšlel jsem o tom, kam se mám hlásit. Rozhodl jsem se, že se přihlásím jako příslušník wehrmachtu, přeci jen jsem byl již jednou válečným zajatcem, pouze jsem ze zajetí utekl. Druhá možnost byla, že půjdu k těm, kteří se hlásili jako členové HJ. Potom jsem si rozmyslel, že radši půjdu do té skupiny werhmachtu. Zařadili mne do jedné zadní skupiny. Každý den bylo něco nového. Mimo jiné jednoho dne zastřelili pět hochů. Nejsou to příjemné vzpomínky.

Po těchto událostech jsem ještě strávil pět let v Československu. Nejprve jsem byl v dolech v Ostravě, potom v Jáchymově. Propustili mne teprve v listopadu roku 1949, na popud Červeného kříže, v rámci spojení rodin. Z mé rodiny již nikdo v Československu nebyl. Byl jsem zde úplně sám. Můj otec byl mrtvý a moje maminka byla s mými dvěma bratry odsunutá do Německa.

Nuže je to tak, když žijete pět let spolu s lidmi, tak nemůžete stále myslet na to, jak to bylo na začátku hrozné. Ještě mám svůj průkaz z tehdejší doby, jako vzpomínku na špatné dny. To bylo to první, co jsem v Československu měl. Na něm stojí: odsun. Když mne fotografovali, neměl jsem co na sebe. Byl jsem v dolech a měl jsem jenom pracovní oblek a dřevěné boty. Když mě pustili, tak mi dali lidé, u kterých jsem pracoval, staré kalhoty, neměl jsem ani košili. Na tomto snímku jsem se zabalil šálem.

Franz Stopfkuchen
(archiv Nadační spolek Žatec)

Tak to šlo dál až do Jáchymova, kde jsme byli v uranových dolech. Po těch letech jsem se přizpůsobil tak, že jsem mluvil česky a mohl jsem česky i psát. Později jsem pracoval na správě budov, a to se mi již nedařilo tak špatně. Nabídli mi, abych znovu zažádal o československé občanství. Zamítl jsem to, protože bych musel znovu jít sloužit na vojnu. To jsem rozhodně nechtěl, stačilo mi to jednou. Poválečná doba byla hrozná a já jsem se snažil na své zkušenosti co nejrychleji zapomenout, protože mi šlo o přežití. Pokud by na to člověk stále myslel pět let, musel by se z toho zbláznit.

Z ruského zajetí jsem utekl domů do Žatce. Zde jsem se hlásil u Národního výboru a byl jsem pracovně přidělen. Nejdříve jsme zasypávali příkopy a potom jsme vykopávali na hřbitově jeden masový hrob. Tento masový hrob již neexistuje, ale my víme ještě, kde to bylo. Vzadu u zdi. Ja tam byl. Ale toto již není. Vše bylo znovu vykopáno a srovnáno. Postoloprty, to byla náhoda, když někdo přežil. Při smůle by člověk byl pryč, jako se to stalo mnoha mužům. To je vlastně všechno, více nemohu k tomu říci.

Poznámky

1. O masovém hrobu mluví Peter Klepsch s. 154 a Herbert Voitl s. 165, 168 (Anm. 29).

Je to nebezpečné být přítelem Čechů

HANS JÄCKL ZE ŽATCE

Jmenuji se Hans Jäckl, narodil jsem se v červenci roku 1928 v Chomutově. Do roku 1945 žila naše rodina v Žatci ve služebním bytě v budově gymnázia, neboť zde byl můj otec ředitelem. Protože odmítal nacistické metody uplatňované proti Židům, stal se v roce 1943 pro tehdejší politický režim nepřijatelný. Byl povolán k německé armádě a dostal se na východní frontu. Naštěstí se odtamtud vrátil bez úrazu zpět do Žatce. Já jsem byl ve svých šestnácti letech zařazen k pracovní službě. Z důvodu bolavých nohou jsem se však vrátil nazpět do bytu rodičů.

Denně jsme slyšeli o násilnostech Rusů i Čechů páchaných proti německému obyvatelstvu v Žatci. Chtěli jsme před násilím utéci, ale již jsme to nestihli. V neděli 3. června 1945 jsme slyšeli z městského rozhlasu, že všichni němečtí muži ve věku od 15 do 65 let se musí bezpodmínečně dostavit a shromáždit na Ringplatzu, jak bylo tehdy nazýváno náměstí. Běželi jsme, jak jsme nejrychleji mohli, ale přesto jsme byli po cestě mláceni a dostávali jsme rány pažbami pušek. Náš běh byl doprovázený pískáním. Když jsme konečně dorazili na náměstí, bylo tam již velké množství mužů. Zařadili jsme se do zástupu. Viděli jsme, že vpředu někdo ležel na zemi. Řekli nám, že byl zastřelen, a že to je krejčí ze Žatce. Ostatní Němci nám říkali, že u Branky byl také někdo zastřelen, ale já jsem to neviděl.

Libočanská branka v Žatci směrem na náměstí Svobody (archiv Nadační spolek Žatec)

Po dlouhém čekání v pozdním odpoledni, bylo to asi v šest nebo v sedm hodin, se tento mohutný průvod hnul. Šli jsme dolů přes řetězový most a po dlouhém pochodu konečně přišli do Postoloprt. Vešli jsme branou do kasáren. Jakmile se za námi zavřela vrata, začalo proklínání, nadávky, střílení a zastrašování, které trvalo až do druhého dne.

Následujícího 4. června jsme se museli svléknout do půl pasu. Nastoupili jsme do řady k odevzdání šperků, prstenů a hodinek. Sebrané předměty byly vloženy do sáčku a vhozeny do košů. Museli jsme zvednout ruce, aby bylo možné zkontrolovat, zdali má někdo v podpaždí tetování (SS). Kdo měl takové tetování nebo na sebe nějak upozornil, byl hnán do uzavřeného čtverce na nádvoří kasáren. Viděl jsem tam oba studijní rady Dr. Enderse a Dr. Herrmanna.

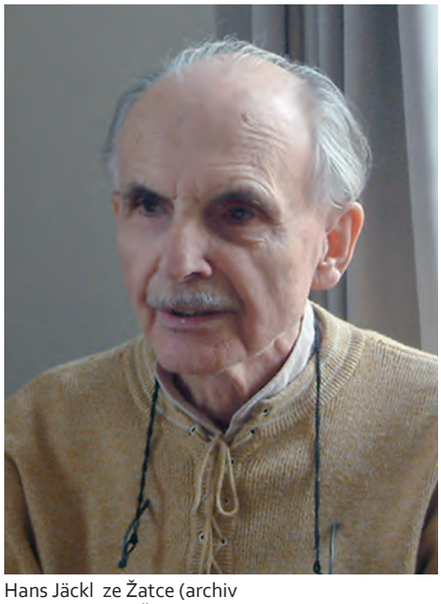

Hans Jäckl ze Žatce (archiv Nadační spolek Žatec)

Během následující noci bylo slyšet křik a střelbu. V jarním svítání jsme slyšeli povel, později mi bylo vysvětleno, že to znamenalo: "Všichni na svá místa". Tento rozkaz vlastně postrádal smysl, ale muži, kteří byli shromážděni uprostřed dvora tomu porozuměli jako rozkazu, aby vstali. Hlídky byly zneklidněny a střílely dovnitř do lidí. Znovu byl slyšet křik a nadávky, jako v noci. Ráno byli mrtví a zranění vynášeni a vhozeni do ochranných příkopů[1] na kraji kasárenského dvora. Kdo z nich ještě žil, byl zastřelen. Všeobecně bylo možné říci, že kdo byl v těchto dnech zraněn, znamenalo to pro něj jistou smrt, stejně jako každý záchvat slabosti. Můj otec seděl ztuhlý vedle mne na zemi. Já jsem nehnul ani brvou, abych na sebe nějak neupozornil. Na celém dvoře bylo napjaté ticho. Náhle se ze zástupu zvedl jakýsi muž a zvolal, že je důstojníkem a že chce, aby se s ním tak nakládalo. Byl odveden velitelem dvora, který se jmenoval Marek k příkopům a tam byl zastřelen.

Třetího nebo čtvrtého dne, přesně to už nevím, se měli mladí muži hlásit u vstupních vrat. Myslel jsem si, že jde o nějaké pracovní zařazení a chtěl jsem se tam rozběhnout. Ale můj otec mě zadržel a řekl: "Pokud já už odtud nevyjdu živ, tak ti předávám zodpovědnost za naši rodinu". To mnou otřáslo. Potom mi podal ruku a já jsem běžel a vylezl na nákladní vůz, který čekal u vrat. Tímto vozem jsme byli dovezeni k letišti ve Staňkovicích. Tam museli všichni tito mladí Němci – bylo nás asi třicet, dávat na jednu hromadu těžké bomby, které ležely v prostoru. To se nám podařilo, aniž by některá z nich explodovala. K poledni jsme dostali polévku s kusem chleba a pak jsme pokračovali v práci až do večera.

Večer nás odvezli nákladním autem zpět do kasáren v Postoloprtech. Hledal jsem svého otce, ale nenašel ho. Potom zazněly rozkazy a nahnali nás do budov v kasárnách - do stájí a chodeb. Našel jsem si místo u jednoho zamřížovaného okna a díval se z budovy ven na dvůr. Viděl jsem, jak byli z onoho uzavřeného čtverce vyháněni muži. Museli se postavit v osmi až deseti vedle sebe, byli zaklesnuti rukama a čekali, co bude dál. Kolem té skupiny stáli čeští vojáci se samopaly, a jak si matně vzpomínám, byli zde ještě vojáci se samopaly na koních (již si nejsem zcela jistý, zda šlo skutečně o jezdce). Když zapadlo slunce, otevřela se vrata kasáren a kolona vypochodovala ven. Odhadoval jsem, že v zástupu odcházejících mohlo být asi 800 mužů. Možná, že jich bylo víc. Svého otce jsem sice neviděl, ale měl jsem důvod si myslet, že je mezi nimi.

Tento zážitek mě psychicky úplně změnil. Desítky následujících let jsem tím nesmírně trpěl. Vlastně jsem tehdy večer již nic jiného nevnímal. Mohlo se toho bezpochyby stát ještě mnohem víc, vždyť bylo slyšet křik, střelbu a nadávky, ale já jsem již nemohl nic jiného vnímat. Pouze vím, že po týdnu nás znovu shromáždili a byli jsme vyvedeni v koloně směrem na Žatec.

Při pochodu na Žatec šel přede mnou jeden mnich. Měl silnou postavu a šlo se mu velice obtížně. Byl podpírán svým sousedem, ale pak již nemohl dál. Vyšel tedy z řady ven a sedl si na okraj silnice. Jeden voják se postavil za něj a zastřelil ho. On se svalil do příkopu a nikdo se o to nestaral.

V Žatci jsme přišli do tábora u plavecké školy, což byl dům blízko řeky Ohře. Zde byl po několika dnech sestaven transport, který odjel nákladním vozem do Kladna. Přijel jsem do tábora Dubí a zde jsem poprvé na vlastní kůži poznal, co to je koncentrační tábor. Bylo zde velmi mnoho mužů namačkáno v barácích. Napůl mrtvi leželi před sprchami, k jídlu jsme nic nedostali.

Ale již po jednom dni mě znovu naložili na nákladní vůz a odvezli do Libušína v blízkosti Kladna. Zde byly v jedné hospodě v sále v prvním poschodí postavené dvouposchoďové palandy. Zde již byli ubytováni Němci z Prahy. Povětšinou byli velice hubení, kašlali a někteří z nich měli pravděpodobně tuberkulózu. Každý dostal jednu postel a druhý den ráno již v 5:30 vyvolávali k nástupu. Každý dostal kus chleba, již trochu větší, asi 300 gramů a k tomu asi půl litru polévky. Šli jsme k dolu "Max", který byl vzdálený asi jeden kilometr. Spolu s českými havíři jsme museli sfárat pod zem a pomáhat dolovat kamenné uhlí. Čeští horníci dolovali uhlí a házeli je do vozíků, my jsme museli tyto naplněné důlní vozíky tahat vedlejšími chodbami k hlavní štole. Byla to těžká práce, kterou dříve dělali koně. Ranní šichta trvala do 14 hodin. Potom jsme museli odevzdat lampy a Němci ještě potom museli do smanty. Smanta byla velká nádrž, ve které byl uhelný prach smíchaný s vodou. My museli lopatami toto uhelné bahno znovu házet do důlních vozíků, vytlačit je na povrch a potom vyprázdnit do nákladního vozu. Odtud byla tato uhelná směs odvážena do plynárny. Práce ve smantě trvala minimálně dvě a půl, někdy až tři hodiny. Teprve potom jsme byli v koloně vráceni do tábora. Večer nebylo již nic, po svém příchodu jsme padli vyčerpáním. Tak tomu bylo denně. Pracovali jsme celých jedenáct, někdy jedenáct a půl hodin. V neděli a ve svátky byla smanta uzavřena, a tak jsme museli pracovat v dole ještě druhou směnu.

Mohl jsem si snadno spočítat, že toto fyzické vypětí mohu vydržet pouze několik týdnů, proto jsem se rozhodl utéci. Připojil se ke mně jeden kamarád, který se jmenoval

Postoloprty, staré kasárny jezdeckého pluku dnes (archiv Nadační spolek Žatec)

Gerhard Illinger. Prolezli jsme v noci záchodovým oknem, skočili do dvora, přelezli zeď a tak jsme mohli z tohoto tábora utéci. Utíkali jsme celý den, přenocovali na žitném poli a živili jsme se jablky, která spadla ze stromu. Ráno nás však našli sedláci, kteří přišli na pole a udali nás na policii. Ale my jsme přece ve svých šestnácti a sedmnácti letech samozřejmě nikdy nebyli u SS. I tak nás odvedli do lomu, kde jsme měli být zastřeleni. Stáli jsme u skalní stěny a čekali, kdy nás zastřelí. Ale náhle přijeli na motorce nějací Češi z Libušína a řekli: "To jsou ti kluci, které hledáme". Byli jsme odvedeni, napěchováni do auta a vráceni do Libušína. Hlídka v Libušíně se nám pomstila. Za útěk jsme byli důkladně zmláceni. Tato tělesná zranění mne poznamenala na celý zbytek života.

Po pěti měsících se objevil na dole "Max" nějaký posel a hledal mě. Byl jsem vyvolán. Směny byly u konce. Odvedl mne na nádraží a odvezl do Žatce. V Žatci jsem se setkal s maminkou a s mladšími sourozenci. O svém otci jsem však již nikdy neslyšel. Zůstal v Postoloprtech, patřil k těm, kteří byli zastřeleni.

V souvislosti s touto výpovědí myslím na svého otce. Byl vždy přítel Čechů, mluvil plynule česky, což se naučil v Praze během svého studia. Od mé vlastní babičky a dědečka byl posměšně nazýván pouze jako "ten Čech", protože vždy stál při příležitosti národních konfliktů na straně Čechů. Před svým manželstvím se spřátelil s českou ženou, jeho milostný poměr pokračoval i během jeho manželství, což u nás vedlo k velkým problémům. Dokonce tu ženu osobně znám. Byla to poštovní úřednice v Jesenici u Rakovníka a on ji často navštěvoval. Když jsme byli v únoru 1946 vykázáni z republiky, čekala moje matka dlouho na návrat svého muže, ale on již nikdy nepřišel. Jednou zamyšleně řekla: "Tvůj otec byl přítel Čechů, ale byl Čechy usmrcen. Je velice nebezpečné být přítelem Čechů".

POZNÁMKY

1. Pravděpodobně protipancéřový příkop (viz. s. 159, poz. 38).

Bylo to naprosté bezpráví, které mne ještě dnes rozhořčuje

KURT ECKERT ZE ŽATCE

Jmenuji se Dr. Kurt Eckert, je mi 77 let. Narodil jsem se v obci Hrdlovka v okrese Duchcov. Moji rodiče se záhy přestěhovali do Žatce a já jsem šel jako dítě do základní školy, potom do vyšší školy. Když mi bylo patnáct a půl let, povolali mě do oddílu protiletecké obrany. Potom jsem byl jeden a půl roku v Mostě ve velké továrně na benzín, kde jsem byl pracovně nasazen. Když skončila válka, šel jsem z Mostu pěšky do Žatce.

Dne 3. června jsme byli všichni muži vyhnáni na žatecké náměstí a potom jsme museli jít pěšky tím tzv. pochodem smrti do Postoloprt. Pro nás sedmnáctileté to ještě nebylo tak špatné, ale dovedu si představit, že pro starší osoby byl takový pochod podstatně horší. Ani já už bych dnes ve svých letech takový pochod nezvládl. V pozadí bylo neustále slyšet střelbu, to když byl zastřelen a vhozen do příkopu nějaký člověk, který již nemohl dál.

Postoloprty jsem vnímal velice bolestně, protože jsme byli v noci zahnáni do stájí a česká hlídka střílela okny libovolně do lidí. Stále byly slyšet výkřiky bolestí, byla to skutečně jen náhoda, koho trefili. Jistě to nebyli žádní pohlaváři strany, ale jen lidé, normální občané, kteří byli náhodně zasaženi, nebo zastřeleni. Bylo to to absolutní bezpráví, které ve mně ještě dnes vyvolává pocity rozhořčení. Když se někomu ze stráže nelíbila něčí tvář, tak do něj prostě mlátil obuškem. To jsou moje osobní vzpomínky. Protože jsem lékař, tak vím, že z přestálých útrap trpí mnoho lidí tzv. posttraumatickým syndromem, což je trauma z toho, co člověk prožije a toto trauma ho pronásleduje. Musím říci, že mě to pronásleduje dodnes a občas v noci se mi zdá to, co se stalo před 60 lety. Je to hrozné, byl to absolutní zločin, že taková horda sadistických vrahů byla vypuštěna na bezbranné město. To jsou pocity, které prožívám ještě dnes. Do Čech již nikdy nepojedu, protože tam prostě nechci jet.

Dr. med. Kurt Eckert
(archiv Nadační spolek Žatec)

V táboře bylo stále méně dětí

UTA REIFFOVÁ, ROZENÁ JÄCKLOVÁ ZE ŽATCE

Jmenuji se Uta Reiff, narodila jsem se v roce 1938 v Aši. Po několika měsících se naše rodina přestěhovala do Žatce, kde byl můj otec jmenován ředitelem gymnázia. Bydleli jsme přímo ve škole, ke které náležela veliká zahrada, kde jsme si hráli. Byla zde také houpačka, ráda vzpomínám na krásnou a bezstarostnou dobu svého dětství. Když vzpomínám na své dětství, vybaví se mi rovněž i městský metař pan Kratochvíl, který projížděl naší ulicí s žebříňákem taženým světlými voly s obrovskými rohy. Bylo to pro mne fascinující dobrodružství, neboť jsem tehdy byla velmi malá. Moje maminka pana Kratochvíla často zvala na svačinu a udělala mu kávu s chlebem. Pana Kratochvíla jsem měla ráda, patřil k mému krásnému dětství, které skončilo v roce 1945.

Můj otec byl povolán k wehrmachtu teprve v roce 1943 a byl hned poslán na východní frontu. Zůstali jsme s matkou a mým bratrem Hansem [1], kterému bylo 16 let a mým druhým bratrem Berndem, kterému bylo devět let, sami.

V červnu roku 1945 jsme museli do tábora. Vzpomínám si pouze na to, že mne matka vzala za ruku a že jsme šly spolu alejí nahoru ke kasárnám [2]. Nebylo to daleko od gymnázia. Držela jsem se pevně její ruky, protože jsem nevěděla, co se s námi stane. Přišly jsme do bývalých kasáren SS. Byly to domky, ve kterých jsme byli všichni ubytováni na zemi pokryté slámou. Pro nás děti to bylo hrozné. Nesměly jsme jít ven a nesměly jsme opustit tábor. Protože nám dávali jen velmi málo jídla, měli jsme trvalý hlad.

Jednou, když jsem stála u plotu tábora, přišel pan Kratochvíl, který již neměl své krásné voly, ale jen malý trakař a koště. Když mě viděl stát u plotu, tak mi přátelsky zamával a přišel blíž, nejdříve se rozhlédl, zda ho někdo nevidí a potom mi hodil přes plot chleba se salámem. Já jsem ho zvedla, protože jsem měla velký hlad. Řekla jsem o tom svému bratrovi [3] a od té doby jsme vždy postávali u plotu a doufali jsme, že pan Kratochvíl pojede okolo nás. On také skutečně několikrát projel kolem a dal nám chleba. Jednoho dne nás však chytila hlídka a strašně nás zmlátila. Dostali jsme takový nářez, že jsem se z toho podělala do kalhot. Bylo to pro mě hrozné. Potom jsme již neměli nic a pan Kratochvíl si již asi netroufl přijít.

Jednoho dne nás zavřeli do prasečího chlívku. Byla to nízká stáj. Já, protože jsem byla ještě malá, jsem mohla stát, ale ostatní museli být sehnutí. Na zemi ležela špinavá matrace a my jsme si na ni museli lehnout. V noci jsem si lehla na svoji matku. Později jsem se dozvěděla, že jsme to dělali proto, aby ji neznásilnili. Bylo to všechno pro mne hrozné. Také mě to velmi ovlivnilo k postoji vůči mužům. Jako žena jsem měla před muži velký strach.

V prasečím chlívku jsme byli velmi dlouho. Jednoho dne řekla matka, že musíme jít k veliteli, aby nás zastřelil, protože v tomto prostředí již dále nemůžeme žít. Ale Marek, myslím, že to byl Marek [4], nás vyhodil a řekl, že máme myslet na budoucnost. Mně, jako šestiletému dítěti nebylo jasné, co znamená být zastřelen.

Uta Reiffová, rozená Jäcklová ze Žatce (archiv Nadační spolek Žatec)

Později byl tábor přeložen k plavecké škole u řeky Ohře a potom do základní školy. Vzpomínám si na to, že jsme se jednoho dne museli vysvléci do naha a potom na nás nasypali bílý prášek. Myslím, že to bylo proti vším a blechám. Potom nás všechny oholili, včetně hlavy. Naše matka nám z nějaké bílé látky ušila čepice, protože bylo chladno a nám byla zima na hlavu. Měli jsme stále ještě letní šaty, protože jsme do tábora přišli v červnu. Byla nám velká zima.

Jednoho dne, později jsem se dozvěděla, že to bylo v únoru roku 1946, tedy po osmi měsících internace v táboře, nás zavřeli do dobytčího nákladního vozu a odvezli nás do tábora v Furth im Wald. Zde jsme dostali teplé oblečení a teplé jídlo. Tento tábor byl velice lidsky zařízený. Později jsme přešli do Fürthu a odtamtud do Vachu, což je malá obec u Fürthu v Bavorsku. Zde nás ale nepřijali příliš vlídně. Lidé nám říkali, že kdybychom u Čechů tak nevyváděli, tak by nás tam jistě nechali. O historické pravdě nevěděli nic a neví nic až dosud. Když jsem po válce přišla do Vachu, tak mě vzali do dětské nemocnice, protože jsem byla neduživá, nemohla jsem v žaludku udržet žádnou stravu. Jako sedmiletá jsem v nemocnici strávila čtyři měsíce. Krmili mě rozmělněnou stravou a díky tomu jsem to přežila. V této době dostala moje matka opět práci jako učitelka a pomalu jsme se vzpamatovávali z nejhoršího. Ale můj otec již za námi nikdy nepřišel, byl zavražděn v Postoloprtech. Můj starší bratr byl také internován v mužském táboře v Žatci, před tím byl v Postoloprtech a také pracoval na Kladně. Také on byl s námi deportován v dobytčím voze a vysídlen do Bavorska.

POZNÁMKY

1. Uta Reiff je sestra Hanse Jäckla (viz s. 336).
2. Míněna jsou bývalá kasárna SS v Žatci, dnes Pražská ulice.
3. Bratr Hans byl během té doby s otcem v postoloprtských kasárnách (viz s.336)
4. Bohuslav Marek, velitel tábora v Postoloprtech, byl později také zodpovědný za ženský tábor v bývalých SS kasárnách v Žatci (viz. s.157)

Byli jsme nehájená zvěř pro české vojáky

FRIEDERIKA GÖTSCHELOVÁ, ROZENÁ MOCKER ZE ŽATCE

Narodila jsem se v roce 1927 ve Vroutku, to je obec nedaleko Žatce. O dva roky později se můj otec přestěhoval do Žatce a zde si otevřel autodílnu. Mimo jiné značky zde bylo také zastoupení firmy Škoda. Měla jsem hezké dětství. Když přišla nacistická vojska Hitlera, bylo mi teprve jedenáct let, neměla jsem tedy nic společného s politickým režimem. Pro mne to byla velmi špatná doba, neboť má nejlepší přítelkyně byla poloviční Židovka a já jsem zažila, jak její otec nejprve odešel a později zahynul v Terezíně. Později, když přišli Češi a Rusové, nikdo se nás neptal, zdali jsme byli pro politický systém nebo ne. Museli jsme také do tábora.

Dne 13. června v roce 1945 k nám přišel jeden Čech s puškou a dal nám do ruky lístek, podle kterého jsme měli nastoupit do tábora. Bylo mi tehdy sedmnáct let. Mohli jsme si vzít něco málo s sebou, zaopatření na tři dny. Přišli jsme do tábora, a tam nás ubytovali. Byla to bývalá kasárna. Můj otec sice byl ve válce, předtím však sloužil u československého námořnictva v Bratislavě.

V táboře jsme byli přiděleni na práci. Můj otec přišel až později. Měla jsem malého bratra, kterému tehdy bylo pět let. Bylo to pro nás hrozné. Už jsme se nikdy nevrátili zpět do našeho bytu. My, mladé dívky jsme byly určeny k loupání brambor a potom, protože má matka uměla dobře vařit a pracovala jako kuchařka, já jako obsluha. Byla to velice hrozná doba, ale my jsme to přežili a dostali se v roce 1946 prvním transportem do Bavorska. Byla jsem tehdy mladá a byla jsem ráda, že jsem byla svobodná a bez závazků. Pro moje rodiče to však bylo hrozné. Žádná existence, nebyla ani postel, do které si mohl člověk lehnout. Ale my jsme to zvládli.

Co mám ještě vyprávět? V Norimberku jsem se vdala a daří se mi dobře. Mezitím jsem již dvojnásobnou vdovou. Ale na svou vlast člověk nemůže nikdy zapomenout. Často si říkám, že již nikdy nesmí být válka a nenávist. Já osobně jsem nikdy nepociťovala vůči lidem nenávist. Ale to, co s námi udělali, to bylo hrozné. To se nesmí již nikdy opakovat.

Friederike Götschel, rozená Mocker ze Žatce (archiv Nadační spolek Žatec)

Své osmnácté narozeniny jsem slavila v táboře. Pro některé české vojáky a velitele tábora jsme byly lovnou zvěří. Mě chtěli zastřelit. Jeden český důstojník chtěl jít se mnou, ale já jsem nechtěla, protože jsem věděla, co to znamená. Schovala sem se, ale moje matka mi řekla: „Jdi, ty musíš jít". On mi přiložil ke spánku pistoli a moje matka si přede mnou poklekla a řekla: „Ty musíš jít, abys přežila". Velitel tábora se tehdy jmenoval Marek, ale jak se jmenoval ten důstojník, to nevím. Musela jsem s ním jít.

Když padla střela, řekl: „Znovu jeden Němec!"

ERIKA DENGLER-SOUKUPOVÁ, ROZENÁ KÖSTLER ZE ŽATCE

Moje jméno je Erika Dengler-Soukupová, rozená Köstler. Narodila jsem se 23. září, roku 1929 v Chebu. Můj otec byl zaměstnaný v Žatci, pracoval v továrně na výrobu betonu. S námi také bydlela moje matka a později i můj bratr.

Byla jsme tehdy mladá děvčata, a protože jsem tehdy uklízela u stráží, tak jsem toho hodně pochytila. Na Střelnici byli občas Rusové a ti dělali takové divné obchody. Za láhev vodky jednu holku. Měly jsme na hlavách šátky a byly jsme špatně oblečené, takže žádné krasavice jsme nebyly a ještě jsme byly plné strachu. Jednou přišel jeden Rus a já jsem byla úplně sama za barákem, a tak si ostatní vojáci udělali takovou legraci a poslali toho Rusa za mnou. On mi nabídl papirosi, byly to cigarety ubalené z novinového papíru. Já jsem začala křičet, že nekouřím. Měla jsem štěstí, nic mi neudělal. Ale některé mé kamarádky ze školy byly znásilněny, často i před svými matkami. Také ve škole se kontrolovaly naše vložky, zdali za nimi nemáme něco schované. To si ještě pamatuji. Ale já měla štěstí.

Moji rodiče se přistěhovali v roce 1927 z Chebu do Žatce, kde otec, spolu se svým šéfem, postavili továrnu na cement a beton. Rodiče měli v Žatci k dispozici služební byt. Když byla maminka v jiném stavu, tak šla zpátky do Chebu. Tam jsem se narodila, a když mi byly dva roky, přišla nazpět do Žatce. Chodila jsem v Žatci do základní školy – té spodní – a po čtyřech letech potom na gymnázium. Válečná doba byla dost těžká. Letecké nálety a podobně. Bylo to složité, protože jsem měla dalekou cestu do školy a musela jsem to na kole, kterým jsem do školy dojížděla, nějak zvládnout. V roce 1945 jsme byli částečně rádi, že je všechno u konce. Ale skončilo to jinak, moc špatně. Dne 3. června byli všichni němečtí muži shromážděni a museli se podrobit tzv. Postoloprtskému pochodu, zatímco ženy a děti zůstaly samy doma. Do továrny již byl v tuto dobu přidělený český vedoucí. Moje matka mu dávala kávu a jídlo, on s námi prostě jedl, jako v rodině.

U firmy jsme měli rampu, která sloužila ke skládání betonových trubek a betonových produktů. Z té rampy bylo dobře vidět na Staňkovickou ulici. Onoho 3. června, vím to naprosto přesně, jsme na vlastní oči viděli velkou kolonu německých mužů, jak byli hnáni kolem nás. Ještě dnes mám v sobě ten výraz „Soldateska". Nevím, nechci nikoho urazit, ale tehdy u mě vznikl dojem, že lidi byli hnáni koňmi. Nebyli to vojáci, byli to civilisté a měli částečně v rukou biče. Byli rozestavěni okolo pochodujícího útvaru a my jsme se dívali na to, jak s muži špatně zacházejí. Pokaždé, když jsme slyšeli výstřel, řekl on [náš český správce]: "Zase jeden Němec". Moje matka začala křičet. Ženy jsou samozřejmě v tomto věku emocionálně velice citlivé v situaci, když je jejich muž ohrožený a ony jsou samy s dvěma dětmi. Moje matka tehdy řekla: „Jdu se utopit". Já jsem jí řekla: „Já s tebou nepůjdu". Můj bratr, kterému bylo šest let, ještě neuměl plavat. Moje matka a já jsme ale uměly. To byl můj první tísnivý pocit a tušení přicházejícího konce.

Erika Dengler-Soukupová, rozená Köstler (archiv Nadační spolek Žatec)

Nějaký čas jsme ještě směli bydlet v našem bytě, ale již 13. června jsme se museli vystěhovat s 25 kilogramy potřebných věcí; jejichž složení i počty byly předepsané. Co věděla manželka a maminka, která ještě nikdy nebyla v zaměstnání, co je 25 kilogramů? Moje maminka byla jako bezhlavá. Oblékly jsme si letní šaty a přes to zimní, vzaly jsme s sebou vozík malého bratra s polštářem a šli do tábora. Neměli jsme žádných 25 kilogramů, to vím z dnešní zkušenosti. Museli jsme se potom hlásit v bývalých SS kasárnách na Trnovanské ulici v Žatci a byli jsme zaregistrováni. Moje maminka musela odevzdat klíče od bytu se štítkem, na kterém byla napsána adresa. Potom musela odevzdat šperky, ty zmizely v truhle. Moje maminka měla tenkrát nějaké mince. Nějak zmizely i ty drahé skvosty.

Byly jsme přibližně tři týdny v SS kasárnách na malém prostoru, tedy v malé místnosti, tři rodiny. Nebylo to pěkné, ale věděli jsme, že náš otec žije. I když jsme od mnoha lidí slyšeli, že jejich muži v Postoloprtech zahynuli. Náš otec žil a vzkázal nám, abychom se hlásili k práci na vesnici. Vzkázal nám, že když tam budeme pracovat, dostaneme něco k jídlu. Stále přicházeli k bráně kasáren nějací lidé s žádostmi o přidělení buď pěti, nebo deseti pracovních sil. My jsme se přihlásili a mohli jsme do Staňkovic na statek, a tam jsme mohli také přenocovat na půdě domu. Pracovali jsme u malých sedláků až do září. Potom přišel z města můj otec. Měl vycházku a řekl: "V pondělí pojede transport do Německa a vy s ním pojedete". Zabalili jsme si svá zavazadla, moc jsme toho neměli. Říkalo se, že shromáždění bude „U žáby", tak se jmenovala malá

hospoda, která byla během války obsazena zajatci, a že musíme jít k nádraží, kde byly otevřené nákladní vagóny. Do těch nás nacpali. Bylo tam tolik lidí, že jsme si nemohli ani sednout. Zaznělo nějaké hvízdání a hnulo se to kousek tam a potom zase kousek zpět. Potom jsme museli dvě hodiny stát a pak zase někdo volal: „Všichni Raus". Museli jsme znovu nazpět k té hospodě U žáby, a potom do lágru. U žáby se mezitím shromažďovaly nové skupiny z okolí. Snášeli jsme se bez konfliktů, protože jsme se mohli mluvit německy a tak jsme se domluvili. Prostě šlo to.

Po "Žábě" jsme byli na Střelnici. Já byla stále na cestách „uklízet". Na Střelnici – a také v SS kasárnách – byla vždy mladá děvčata připravená k uklízení „mache putzen". Tam jsem se také naučila, jak se má správně namazat chleba. Vždy, když je bochník nařiznut, tak máslo na tu velkou plochu a ne na tu malou. Pak jsme byli přemístěni z SS kasáren do takzvaného „Červeného hrádku". Nevím, jak se to nazývá dnes, bylo to nad evangelickým kostelem v Žatci. Tam jsme se mohli dát duševně dohromady. Říkalo se, že v lednu nebo v únoru pojede první transport do Bavorska. Mezitím byly vždy vyzvednuty ženy k uklízení bytů, které byly nově obsazovány. Nebyly jsme líné a často jsme pracovaly dlouho. Pamatuji se, že dne 4. října jsem byla přidělena k městským řidičům, kteří byli v tu dobu na chmelařských statcích. Byl tam jeden poddůstojník se ženou. Oba byli vojáci. Té mladé paní jsem pomohla zabít husu. Bylo mi tehdy sedmnáct let a nikdy jsem husu neporážela. Bylo toho na nás tehdy hodně. Ale něco jsem se naučila.

Když jsme odcházeli, skvosty a peníze jsme již neměli, mému bratrovi bylo sedm let. Ta paní velitelka ho prošacovala a říkala: nic, nic. A hoch stál a strpěl to. Ona chtěla vědět, jestli si něco někam nezastrčil, i když jsme již nic neměli. Po osmi měsících žádné peníze, prostě nic. Potom jsme jeli v dobytčích vagónech v zimě do Bavorska. V Domažlicích nesměl vjet náš vlak na nádraží, protože na protější koleji stál vlak s válečnými zajatci, vypravený nazpět do Polska. Kdybychom společně vyšli ven z vagónů, tak by s námi bylo zle.

Do Bavorska jsme přišli jako takzvaní "uprchlíci". Bavorsko bylo částečně vybombardované a po šesti letech války neměli skoro nic. Nic tu nebylo. Nepohlíželi na nás proto příliš přátelsky. Museli jsme si pomoci především sami a začít pracovat. V Bavorsku to bylo tak, kdo uměl a chtěl pracovat, ten došel dál. A kdo měl navíc nějaké spojení a dobré známosti a vztahy, tomu bylo ještě lépe. Mnoho z těch starších lidí, kteří museli doma zanechat hodnoty, třeba statek a podobně, zde nikdy nepropadli pasivitě a stále něco dělali, aby si znovu něco vytvořili.

Ještě něco bych chtěla říct: Před válkou, v roce 1938 byli u nás v sousedství čeští železničáři, kteří měli malé domky. Nevím, kdo je tehdy stavěl, byla jsem ještě příliš malá. Měli jsme spolu hezké vzájemné vztahy. Když se v roce 1938 čeští státní zaměstnanci museli vystěhovat ze Sudet, tak jim můj otec pomáhal se stěhováním a staral se o to, aby si všechno, co potřebují, mohli vzít s sebou. Ještě mám doma pohlednici, kde mému otci za jeho pomoc poděkovali. S jejich dětmi jsem měla dobré kontakty. Chodili jsme spolu do školy a zpět a vždycky jsme se dobře pobavili. Vždy jsme se přátelsky zdravili a přáli jsme si "dobrý den" a "dobrou noc" a měli jsme vždy dobré vztahy. Potom jsme ale byli v roce 1945 tak bezmocní.

Ten první tábor byly bývalé kasárny SS. Byly to zděné baráky s velikou branou. Nahnali nás tam jako krávy z hor. Přišli jsme do místnosti, která byla postavena tak pro dvě osoby. My jsme tam byly tři rodiny. Jedna rodina - moje matka, můj bratr a já, potom paní Bodacková s dvojčaty, kterým byly tehdy tři roky, jedna její dospělá dcera, které bylo devatenáct nebo dvacet let a syn, kterému bylo sedmnáct let. Museli jsme chodit pro jídlo na jediné místo. Vždy v poledne byla bramborová polévka s kousky brambor a trochou zeleniny bez soli. Každý dostal jednu naběračku. Bylo to hrozné, každý den stejná polévka, trvalo to sedm měsíců. Ráno a večer jsme dostali kousek čtvercového tmavého chleba, bez možnosti si ho něčím namazat. Pak jsme dostali hnědý cukr, ten jsme na to sypali. A kafe, které tehdy bylo, jsme na to nakapávali, aby se ten cukr na tom chlebu udržel a moc nám to chutnalo.

Já jsem byla přidělena k těm řidičům, kde jsem té paní musela pomáhat při vaření a uklízení. Jednou tam byla oslava Františka. To byla velká slavnost v Žatci. Byla husa s knedlíky a šlehačkou. Bylo toho strašně hodně k jídlu. Řekla jsem mladé paní, že mám v táboře malého bratra a ona mě dala něco pro mou matku a pro mého malého bratra. Ale my jsme pak byli z toho čtrnáct dní nemocní, protože jsme to nesnášeli, bylo to pro nás nezvykle mastné.

Vozili jsme písek na dvůr, abychom zasypali louže krve

OTTOKAR KREMEN Z CHOMUTOVA

Přišel jsem z armády 7.5.1945 domů a nemohl do svého bytu, protože byl zabrán ruskými důstojníky[1]. Šel jsem proto ke své švagrové do Gersdorfu, okres Chomutov, abych se tam se svou ženou zdržoval, dokud můj byt nebude volný. Šel jsem do svého bytu, přivézt něco prádla a šatů. Přijda tam, důstojníci se omluvili a nebránili mi v odnášení mých šatů a prádla. Já jsem přijel na jízdním kole, ale během mého pobytu v mém bytě mi kolo ukradli. Když důstojníci zpozorovali, co se stalo, šel jeden z nich, major, se mnou na ulici a chytil jednoho ruského vojáka, který přijel na motorce Sachs. Tomu motocykl sebral a předal mi ho jako náhradu, než se najde jízdní kolo. Vystavil mi ruským písmem napsaný dopis, abych neobtěžován mohl projít uzavíracím stanovištěm Rusů. Neměl jsem také u žádných ruských stráží nějaké potíže a dojel jsem s tím motocyklem do Gersdorfu dobře. Důstojníci poznamenali, že nejpozději do tří týdnů odejdou a já se potom opět do svého bytu můžu vrátit. Avšak dopadlo to jinak.

3. června 1945 přišlo devět Čechů do mého dočasného bytu u mé švagrové v Gersdorfu. Češi měli až na jednoho civilní oděv, na kterém ale na první pohled bylo vidět, že byl kradený, neboť žádnému nepasoval ani kabát ani kalhoty. Jen jeden měl četnickou uniformu (štábní kapitán), jakou člověk mohl považovat za jeho vlastnictví, protože mu padla. Ten prohledal můj byt a jiní z oddílu prohledali celý dům. Samosebou sebrali všechny šaty a prádlo, které mi Rusové vydali, jakož i všechny šaty mé švagrové a veškeré potraviny, králíky, kteří byli ve chlévě, zastřelili a nechali ležet. Já jsem se musel svléknout a byl vyšetřován, zda jsem nebyl u SS, když nic nenašli, dotazovali se, zda jsem byl člen NSDAP nebo SA, když jsem odpověděl záporně na otázku, udeřili mě do tváře, že mi tekla krev z nosu a úst. Když měli pohromadě všechno, co zamýšleli vzít sebou, mezitím také motorku, kterou jsem dostal od ruského majora, musel syn mé švagrové zapřáhnout voly a věci odvézt k silnici. Já sám jsem musel jít s sebou také. Dovezli mě do hostince v obci, svezli sem ihned všechny muže a teď začalo náležité samobití, jeden musel druhého zfackovat nebo uhodit.

Odtamtud jsem přišel do policejního vězení v Chomutově (bývalý hotel Weimar). 3. června byla neděle. Přišel jsem do cely, ve které bylo místo pro dva muže. Bylo nás v této cele šestnáct mužů, mezi nimi jeden jedenáctiletý chlapec, jehož rodiče byli umístěni v jiné cele. Nepoznamenal jsem si jména všech vězňů, ale jeden, v soukromém životě jsem ho dobře znal, byl učitel Kny ze Spořic. Jedenáctiletý chlapec byl synem ing. Merdena ze zvonařství Herold v Chomutově. Syn a otec byli později

Radnice v Chomutově v roce 1925 (Oblastní muzeum Chomutov)

v táboře zastřeleni a leží na jednom droužkovickém poli zahrabáni. Matka zůstala dále v táboře. Tak jsme byli v tomto policejním vězení do čtvrtka bez stravy a vody.

Konečně ve čtvrtek odpoledne došlo ke změně v naší situaci. Postavili nás všechny tváří ke zdi na dvoře vězení. Bylo jen dobře, že jsem uměl česky a tak jsem mohl plánu a všem rozmluvám, které Češi mezi sebou vedli, rozumět a svým spolutrpitelům to sdělit. Byli jsme jeden po druhém četnickým poručíkem vyslýcháni. Jak jsem přišel na řadu, zeptal jsem se poručíka, proč mě zde zavřeli. Ten mi dal odpověď: „Já jsem tě nepřivedl a nemůžu tě ani propustit". Když jsme byli všichni vyslechnuti, vytvořili jsme na dvoře čtveřice, aby nás odvezli. Jeden Čech držel Hitlerovu bustu v ruce a vyzval všechny, aby při pochodu kolem zdravili tak, jak Adolf (Hitler) žádal, a jiní tito Češi se postavili na druhou stranu s automatem. Rozuměl jsem, jak Čech s Hitlerovou bustou v ruce na ostatní volal: „Když někdo zvedne pracku, ihned na něj vystře-

Radnice v Chomutově v roce 1925 (Oblastní muzeum Chomutov)

lit! Prackou je míněna ruka. Mohl jsem ještě uvědomit ostatní, tohle nedělat, a bez jediného pohledu na Čecha s Hitlerovou bustou jsme šli k bráně ven. Samozřejmě byli strážní, kteří nás vedli, rozhněvaní, že se jim nepodařilo někoho z nás přivést tak daleko, aby vztyčil ruku a tak na nás střelit.

Byli jsme po cestě častováni kopanci a ranami bičem, protože jsme prý nesprávně pochodovali. Přišli jsme do tábora, byla to stará sklářská huť blízko dvora chomutovského městského statku. Po příchodu jsme se museli postavit do řetězu ve vzdálenosti tří kroků od sebe. Nejdříve jsme museli vyprázdnit naše tašky, všechno před sebe položit a pak se svléknout do naha. Když jsme se svlékli, táborové stráže prohledali naše tašky. Běda tomu, kdo ještě něco v tašce měl a kdyby to úplně malý kus starého papíru byl, dostal hned několik šlehů bičem nebo takový hák na bradu, že stěží našel své dřívější místo. Těm, kdo měli dobré šaty nebo prádlo nebo boty, byly tyto věci odebrány a obdrželi šaty od spolutrpitelů, kteří již byli zabiti nebo umučeni. Šaty byly buď roztržené, nebo potřísněné krvavými skvrnami.

Potom jsme přišli do velké místnosti, ve které bylo společně 78 mužů, mezi nimi pan Rafler-Müller z Neudorf/ Biela, obchodník se zbraněmi Böhm a jiní, jejichž jména jsem si nepoznamenal. Místnost byla vydlážděna cihlami se střechou pokrytou střešní lepenkou. Měla jediné okno, ve kterém byl po celý den strážný a nás v místnosti pozoroval. Bylo tam horko jak v pekařské peci. Nikdo neměl postel ani deku, natož pak slaměné lože. Museli jsme ležet na cihlách.

Po celý den už od šesti hodin do večera deseti hodin se nepřetržitě na české povely cvičilo. Byli mezi námi starci 70-80 letí a museli se zúčastnit také toho všeho. Jednoho dne se strážnému cvičení nelíbilo a řekl: „No, co je? Když to líp nejde, já vás to naučím!" Řečeno, vykonáno, on vzal vždycky devět mužů ven na dvůr ke cvičení, ale běda, když se jeden otočil na nesprávnou stranu, ukázal tím koženým bičem do správného směru, potom přišel nepřetržitý běh pod ranami koženého biče. Mnozí vstoupili a zhroutili se a prosili, ať je zabije, ale jeho šaškárna šla bez překážky dál.

Večer vstoupil velitel tábora do naší místnosti a ptal se, jestli přece mezi námi není někdo, kdo české povely dobře zná. Když se nikdo nehlásil, zvedl jsem ruku a hlásil se. Velitel tábora se mě zeptal, jestli umím dobře česky, já jsem přisvědčil a on mi předal velení. Poprosil jsem ho zároveň, jestli by dovolil vězňům konat vyučování češtiny. Velitel souhlasil a my jsme tak měli na čas cvičení z krku, pak bylo při vyučování dovoleno sedět, sice jen na cihlové podlaze.

Během této doby jsme měli denně jako zaopatření jen 100 g chleba, šálek kávy, ráno a v poledne nic, večer opět 100 g chleba s jedním šálkem kávy. Často jsme byli v noci vyhnáni, museli stát v pozoru a od každého civila Čecha strpět všechno šikanování a soužení. Jedné noci přišel houf Čechů, s nimi četník, a museli jsme se postavit do tří řad s třemi kroky vzdálenosti, potom chodili Češi od jednoho k druhému a ptali se, zda příslušný byl u strany nebo SS nebo SA. Běda tomu nešťastníkovi, když byl u jedné organizace nebo strany. Ti museli běhat po dvoře pod ranami bičem.

Až byli všichni pryč, opustili Češi místnost a my jsme se mohli uložit, o spánku nebyla už řeč, neboť jsme byli všichni rozčilení a nevěděli, co se v nejbližším okamžiku stane. Krátce na to jsme slyšeli rachot automatu, bylo to za svítání, protože kolem našeho okna jel nákladňák, který byl naložen mrtvolami zastřelených, bylo to z celého tábora 78 mužů. Hned ráno po vstávání jsem musel přivézt s třemi muži kolečko a vozili jsme písek do dvora, zasypat louže krve nešťastníků. Potřebovali jsme osmnáct koleček plných písku, pak se muselo všechno vyházet a krvavé skvrny poházet. Později přijel nákladňák zpátky a já jsem musel ten vůz umýt, protože byl celý plný krve. Jak jsem od strážných vyslechl, byli lidé zahrabáni na jednom droužkovickém poli. Mezi těmi mrtvými se ocitl již uvedený ing. Merden z Heroldova zvonařství a jeho jedenáctiletý syn, zatímco jeho žena byla ještě v táboře.

Jednoho dne přišel rozkaz, že tábor se uvolní a obyvatelé půjdou všichni přes hranici k Rusům. Byl sestavený transport a odešel. Večer jsem se dověděl od velitele, který byl štábní kapitán četnictva, že všichni šli do pověstného KZ Maltheuern. V táboře ve staré sklárně zůstal doktor jménem Lockwenz z chomutovské okresní nemocnice, nějaký inženýr, Rakušan, který během Hitlerovy doby udělal mnoho dobrého pro české dělníky, protože byl v táboře známý, pak ho navštívili takoví Češi a přinesli mu uzeniny jako uznání, ale toho muže neosvobodili, jeden bývalý kapitán z československé armády, Jugoslávec,

listonoš jménem Havel z Jirkova a já. Zeptali jsme se jednoho strážného, který byl trochu přístupný, co se s námi bude dít, ten řekl: „Nebyli jste u žádné NSDAP a budete propuštěni". Propuštění ale nepřišlo, Rakušan a Srb šli se stráží do svých rodných zemí a my ostatní jsme tam v táboře zůstali.

Náměstí v Chomutově v roce 1925 (Oblastní muzeum Chomutov)

Uplynulo sotva osm dnů a stav vězňů narostl na 360, z toho 78 žen. Přišli následující vězňové, jejichž jména jsem si poznamenal: Pan Mader, ředitel Mannesmannových válcoven Chomutov, z téhož podniku pan inženýr Vierlinger, pan dr. Meier, velkoobchodník z Chomutova, pan Taud, ředitel správy knížecí domény Červený Hrádek-Jirkov, velkouzenář pan Mittelbach z Chomutova (byl v táboře umučen), pan Müller, majitel kamenolomu z Chomutova - Horní Vsi, farář z Údlic u Chomutova, hajný z Načetína (byl rovněž zabit) a mnoho jiných osobností, jejichž jména mě nenapadají. Byli jsme po novém přírůstku přiděleni do pracovních čet pro ČSD (Česká dráha) v Chomutově a museli vyklízet bombardovanou výtopnu od trosek. Ing. Sturm z Chomutova se účastnil také.

Šel jsem na tuto práci jako tlumočník, předávat spolutrpitelům příkazy traťmistrů, popř. předáků. Bylo přitom mnoho takových, kteří nikdy ve svém životě takovou práci nedělali a byli železniční policií, která měla dozor nad oddíly, bičem popoháněni. Při těchto pracích jsme dostávali v poledne ještě polévku ze sójového šrotu bez soli a každé jiné přísady, kromě 100 g chleba a šálku kávy ráno a večer. Uprchl-li vězeň, přišel vedoucí party, který byl taktéž táborový vězeň, na houpačku (místnost mučení). Na konci se ještě podrobně k této metodě mučení vrátím. Mnoho vězňů nemohlo jít už domů, tak např. pan Mittelbach z Chomutova. Byl tak bit, že jeho obličej byl ocelově modrý a on nikoho nepoznal anebo nevěděl, kde se ocitl, nebyl zcela při smyslech. Jeho vlastní dcera ho nepoznala při pochodu kolem nádraží, a kdo ho znal a nevěděl, že to je on, také ho opět nepoznal, tak zřízený byl tento muž.

Poznal jsem na nádraží jednoho mladého traťmistra, kterému byl přidělený třípokojový byt v Chomutově, Klingergärten, a který nevyužíval. Říkal mi často: „Kam to povede, nevezmu si tu žádný byt, protože v tomhle je všechno kradené". To je ale také jediný, koho jsem takového poznal, dal nám později dva vozy plné brambor do skladu na vaření pro vězně. Přinášel také některým vězňům chléb a rozdával svoje polední porce.

Železniční policie si našla zábavu v tom, když se někdo při práci zhroutil, hodit ho do vodou naplněného trychtýře po bombě a smát se, když se ruce pokryté bahnem objevily na hladině vody. Byli jsme často rádi, když jsme mohli jít pracovat a měli jsme strach před nedělí, protože o nedělích bylo na pořadu mučení táborovými strážnými a civilními Čechy z města, dokonce i v noci bývali lidé vyšťárani, aby je mučili. Příklad jedné neděle v táboře: dopoledne přišli civilové Češi do tábora, také ženy, a vybrali si své oběti, které týrali údery do tváře, nebo je nechali tlouct jinými. Když ho příslušný netloukl tak, jak oni chtěli, potom dostal druhý od Čechů ránu, někdy také boxerem.

Každého, ať muže nebo ženu, kdo byl členem NSDAP, nebo jehož synové nebo muži u některé takové byli, odvedli po tělesné prohlídce do mučírny. To byla místnost, ve které se každý musel nahý natáhnout a potom byl osmi strážnými jejich nástroji na bití mlácen. Potom byl odveden do pobytové místnosti a musel vestoje na zdi a nosem držet list papíru proti zdi. Běda, když padl na zem a strážný to zpozoroval, potom dostal háky na bradu a facky. Jednoho dne přivezli bývalou městskou policii, ti byli ovšem tak, jako ostatní čekatelé mučeni, každý třetí den zbiti. Jeden z bývalých policajtů, dost velký, silný muž, popadl po první ráně, kterou dostal, jednoho strážného pod krkem. Blízko stojící jiný strážný ho hned zastřelil. Na několik dní bylo mučení zastaveno.

Nahoře v traverze bylo zabudováno zavěšené kolo, přes které byl natažen provaz. Na konci byla udělaná

smyčka, skrz kterou museli ubozí lidé prostrčit ruce, kolem nich potom pevně utažená a druhý konec byl, když muže vysoko vytáhli, pevně přivázaný na jeden sloupek, čímž dosáhli, že bitý se nemohl pustit do strážného. Často zůstali ubožáci viset nebo člověka nechali ležet na zemi.

Ti, kteří byli dvakrát nebo dokonce už třikrát biti, měli hnisavé rány. Hnis tekl košilí a sakem. Záda ubohých lidí byla posetá mouchami a strašlivě páchli. Dali je sice zvlášť do malé místnosti, tzv. „marodky", ale o léčení nebylo ani potuchy. Bylo to kolem osmi nebo deseti osob, které na této „marodce" ležely. Pak si museli zbití, tedy ti, kteří se stěží mohli pohnout, vyrýt dva metry hlubokou díru o 60 cm šířky. Večer, jak byla díra hotová, je postavili a první si musel lehnout do vyhloubené díry (hrobu), teprve když v něm ležel, shora na něj vystřelili. Na toho mrtvého si lehl druhý, kterého rovněž shora zastřelili a tak to šlo dál, až byl hrob plný. Jednou bylo místo ještě pro jednoho, tu právě došli pro ženu 67letou, které ostříhali vlasy. Bili ji, protože ona neřekla, kde se zdržuje její syn a ona se musela položit na již zastřelené, a také tak jako ostatní byla zastřelena.

Nenalézám slov, abych popsal, jak vypadali lidé, které dvakrát zbili. Viděl jsem jednoho příslušníka zbraní SS, který byl zmlácen dvakrát. Nehledě na tělo, které bylo celé rozbité, byl jeho pohlavní úd na průměr asi 8-9 cm síly zduřelý, úplně podlitý krví a varlata začala hnisat; až k řitnímu otvoru bylo všechno plné hnisu, strašlivě zapáchal. A toto všechno jen proto, že byl Němec a příslušník SS.

Den co den k tomu docházelo víc a víc. „Bezpečnostní stráž" přinášela lidi zvenčí už polomrtvé do tábora. Jednou přinesli jednoho těžce zraněného Lotyše, který za rekonvalescence ležel v lazaretu, v nemocničních nosítkách, oblečený v košili a spodkách. Uměl špatně německy. Protože jsem se ho musel vyptávat, řekl mi, že lituje, nevěděl, co znamená SS, přišel se sám přihlásit bojovat a byl u SS, aniž by to věděl. Tento ubohý člověk byl ještě téhož večera zastřelen.

Později přišli také důstojníci české armády a hledali si oběť v táboře. Našli starého, bývalého penzionovaného německého plukovníka, který od roku 1918 do 1924 sloužil v českém vojsku a odtamtud byl penzionován; ten byl doslova ubit k smrti. Fotograf Schuster z Chomutova a výrobce klavírů Lutz byli také v táboře zabiti. Dále městský zeměměřič, měl polsky znějící jméno. Jednou přišlo také množství českých důstojníků a vytýkali veliteli, že má v táboře ještě živou bývalou městskou policii a řekli: „Odkliďte je přece pryč, ten ksindl!" Říkal to česky, ale já jsem mu rozuměl.

Byl jsem také nějakou dobu v kuchyni. Na jídelním lístku nebylo nic než sójová šrotová polévka bez soli a večer, jak už bylo řečeno, káva a chléb, ale ve skladu plesnivělo máslo, margarín, nudle, kroupy a jiné potraviny. Každý strážný, velitel také, jezdili s plnými kufry v kradených autech domů a brali potraviny, šaty, prádlo a jiné věci s sebou. Příbuzní vězňů v táboře přinášeli prádlo pro otce a syny, také chléb nebo potraviny. Strážní u brány věci přijali, ty byly přineseny do strážnice, prohlédnuty, a když tam bylo dobré prádlo, rozdělili se strážní mezi sebou, potraviny nechali vyschnout nebo strážnými sníst. Teprve úplně ke konci dostávaly ženy večer svůj chléb namazaný margarínem a do polévky přišla sůl, ještě později se dal velitel obměkčit k tomu, aby v polévce jednou týdně uvařili koňské maso.

Tak to šlo, dokud jsme nebyli přestěhováni do Ciprianského tábora v Horní Vsi. V tomto táboře jsem se musel podrobit operaci a směl jsem tam pak zůstat. Když jsem se uzdravil, zrál ve mně plán k útěku, který jsem také uskutečnil.

A toto tehdy civilizovaný, ještě k tomu demokratický svět, podepsal, umlčel a v rozhlasu ještě prorokoval jako „osvobození"!

POZNÁMKY

1. Výpověď Ottokara Kremena byla podle údajů paní Hedwig Gremmrig (Domovský spolek Chomutov) 1996 na podnět Ottmara Kreissla (†) přijata do chomutovské ročenky (Komotauer Jahrbuch" . 1, S. 79). Jiné údaje o této osobně nejsou známé, protože není registrován u sudotoněmeckého sdružení. Jeho výpověď byla ovšem potvrzena dalšími pamětníky a zážitky O. Kremena v tomto českém táboře v Záluží částečně potvrzeny.

Mysleli jsme si, že jde o pracovní nasazení ke sklizni

FRANZ MÜLLER Z KADANĚ

Narodil jsem se dne 21. února 1928 v obci Pětipsy (Fünfhunden) v Doupovském pohoří u Kadaně. Zde jsem také žil na konci války[1]. Byl jsem zatčen 2. srpna 1945, v den podepsání Postupimské dohody. Všichni mladiství se tehdy museli v poledne přihlásit na národním výboru. Netušili jsme, co nás čeká a tak jsme tuto vyhlášku všichni uposlechli, neboť jsme si mysleli, že jde o pracovní výzvu na žně. Když jsme tam přišli a uviděli české vojáky, tak jsme se obávali nejhoršího. Bylo nás asi patnáct, všechny nás bez jakéhokoliv obvinění začali mlátit. Museli jsme stát v pozoru s připaženýma rukama. Křičeli na nás, že jsme Hitlerova mládež a začali nás mlátit kabely a biči. Když jsme měli opuchlé ruce a krvavé tváře, tak se nám ještě pokoušeli kapesními noži odřezat vlasy. Z této skupiny byli ještě vybráni čtyři hoši, s kterými měli další úmysly. K těm jsem patřil také já.

Venku na ulici stál vůz, ke kterému byly zapražené koně, a ve kterém seděli Češi s odjištěnými samopaly. Museli jsme se postavit po obou stranách tohoto vozu a s poznámkou, že toto je sport, jsme běželi přes vesnici směrem do Kadaně. V obci Weinern (Vinařov), která byla již obsazena českou armádou, jsme se zastavili na národním výboru. Rodičům Kurta Ritze, který byl také mezi námi, se podařilo antifašistickým potvrzením dosáhnout propuštění jejich syna, takže jsme zbyli již jenom tři, když jsme přišli do kasáren v Kadani. Zde bylo mnoho českých vojáků, kteří nás znovu mlátili. Potom nás zavřeli, po jednom, do cely.

Příští den bylo střídání stráže. Jeden Čech, který byl při pohledu na nás otřesený, nás dovedl k nějakému vodovodu, abychom se mohli omýt od krve. Dal nám hrnec kávy a kousek chleba. To bylo první jídlo, které jsme dostali. Večer jsme dostali stejnou porci a v poledne slabou polévku, ve které plavalo několik kousků zeleniny. To byla naše denní strava.

Byli jsme v místnosti v přízemí, s okny na silnici. Spali jsme na holé podlaze, která byla bohudíky ze dřeva. Pro naší nutnou potřebu stál v rohu k dispozici kbelík. V příštích dnech se místnost zaplnila dalšími mladistvými. Skrze okno do ulice nám ve dne i v noci nadávali čeští civilisté do německých prasat a kurev, a také na nás plivali oknem. Když se objevila u dveří stráž, tak jsme museli stát všichni v pozoru a někdo musel podat hlášení. Jelikož jsem uměl trochu česky, tak padl tento úkol na mě. Text hlášení mi byl předepsán. Musel jsem nejdříve nahlásit, kolik německých sviní je přítomno, a že z nich jsem největší svině já sám. Později se to změnilo a z Hitlerovy mládeže a německých sviní jsme byli náhle werwolfkurvy. A tak jsem musel hlásit: „Hlásím, že zde jsou werwolfské kurvy a já jsem hlavní werwolfská kurva". Od této doby nás považovali za Werwolfy a sprosté bestie a byli jsme zařazeni jako zvláště nebezpeční, hned po členech SS, pokud tito ještě byli živí. Členové SS museli každé dopoledne pochodovat na kasárenském dvoře až do upadnutí. My jsme museli mašírovat za nimi, nebo lézt po břiše, a přitom nás bičovali po zádech. Naše záda již měla skoro všechny barvy. K tomu si vymysleli ještě různá zvláštní sadistická speciální zacházení. Následně jsme ještě za toto mučení museli svým trýznitelům poděkovat.

Franz Müller (archiv domovského spolku Kadaň)

Denně přicházeli další mladiství z různých obcí našeho kraje. Také jedna skupina z Podbořan, která nám vyprávěla hrozné věci. Mezi novými byl také Franz Runtsch z Radonic. Protože uměl velice dobře česky, stal se z něho náš tlumočník.

Přišla neděle, když se ve dveřích objevil český důstojník v perfektní uniformě a s aktovkou v podpaží. Když jsem mu podal hlášení, tak mi rozkázal, abych vyšel ven k výslechu. Výslech se konal v jedné speciálně zařízené místnosti. U stolu seděli dva nebo tři důstojníci, kteří byli odpovědni za výslech a jeden zapisovatel u psacího stroje. Bylo zde též mlátící komando sestávající ze tří vojáků. První otázka zněla: *Kdy jsi vstoupil do HJ?* Jelikož jsem si na takové nepodstatné věci a datum nemohl vzpomenout, tak jsem se zamyslel. Okamžitě padla poznámka – *Ta svině nám chce lhát* – načež jsem se musel svléknout do naha a lehnout si na stůl. Komando se ujalo své práce. Jeden se položil na moje záda, abych se nemohl bránit, druhý mi mými ponožkami zacpal ústa, abych nemohl křičet a moje paty u nohou mi zpracovávali obuškem. Zbavil jsem se toho mučení tím, že jsem toho vojáka, který na mě ležel, setřásl. Potom mě mlátili dřevěným obuškem. Pokaždé, když jsem na některou otázku nemohl odpovědět, tak důstojník pohybem palce dal pokyn k dalšímu mlácení. Položili mi hlavní otázku týkající se mé údajné příslušnosti k organizaci Werwolf. Toto jsem samozřejmě popíral, pro-

tože jsem vůbec nevěděl, zdali tato organizace skutečně existuje.

Aby dosáhli mého přiznání, tak si vymysleli něco zvláštního. Ten nejsilnější vzal moji hlavu mezi své nohy a plochou stranou své šavle mne udeřil přes moje nahá záda. Při každém úderu šavlí praskla moje kůže, takže jsem měl záda zcela zakrvácená. Ztrácel jsem přitom vědomí, tak mi vždy strčili hlavu do kýblu se studenou vodou. Protože jsem stále trval na své pravdě, tak do mě kopali holínkami, myslel jsem, že mě ukopou k smrti. Nyní jsem byl ochoten přiznat úplně všechno. Když potom ještě do místnosti přivedli jednoho kluka, o kterém jsme věděli, že není duševně zdravý, a který potvrdil, že každý člen HJ je současně příslušník Werwolfu, tak jsem již dále nekladl žádný odpor. S poznámkou, že budu druhý den zastřelen, mě vyhodili ven na schody vedoucí k přízemí. Potom mě kamarádi položili na jeden ze tří slamníků. Ti ostatní, jen lehce zranění, museli ležet na podlaze, neboť naše skupina se rozrostla až na osmdesát mladistvých.

Příští ráno se objevil jeden z mých mučitelů s otázkou: „Kde je ten vysoký?" Tím myslel mě, neboť jsem měřil 189 cm. Když ukázali na mě, tak řekl německy: *Was, du Schwein lebst noch, ich dachte, du schon schießen, du schon lange tot!* („Co ty prase, já myslel, ty zastřelen, ty již dávno mrtvý!") Asi se neodvážili mě, sedmnáctiletého bez důvodů zastřelit. Později přišel můj bývalý učitel tělocviku, s jedním strážným, který byl také internován v kasárnách, aby mne ošetřil. Jediné, co měl k dispozici, byla role hnědého toaletního papíru a tím se pokoušel zakrýt moje zranění. To bylo jediné ošetření, kterého se mi dostalo. Ještě desítky let zůstaly na mých zádech viditelné jizvy.

Když bylo vyšetřování uzavřeno, tak jsme museli podepsat protokoly. Jejich obsah jsme nemohli zkontrolovat a také to nebylo v jejich úmyslu. Tlumočník nám pouze sdělil, že za trest půjdeme na nucené práce, pravděpodobně do hutí. Několik dnů nato jsme byli odvezeni vlakem

Kadaň s mostem přes Ohři (archiv Nadační spolek Žatec)

do lágru závodů PZS Kladno. Již na nádraží nás "přivítalo" velké množství civilistů, kteří nám nadávali, plivali po nás a házeli po nás kameny. Pravděpodobně byl příchod této tzv. werwolfskupiny již signalizován dopředu a tak jsme se pouze pod ochranou armády dostali bezpečně do lágru. Tam nás čekala hrozná doba.

Věznění mladistvých v kasárnách v Kadani nemohla být rozhodně spontánní akce, ale cílené jednání tehdejšího vedení úřadů s podporou armády a místních funkcionářů, neboť se tyto události odehrávaly systematicky s mladistvými v celém kraji a výslechové protokoly byly sepisovány zcela v režii důstojníků čsl. armády. Také generální obvinění, že HJ je současně organizace Werwolf patří k obvinění, kterého bylo dosaženo prostředky nátlaku a mučením[2]. Všechno, až k našemu odvlečení do Kladna, bylo organizováno státní mocí. Veřejnosti jsme byli prezentováni jako nebezpečné bestie s razítkem Werwolfu, i když jsme s tím neměli nic společného a většina z nás byly vlastně ještě děti.

POZNÁMKY

1. Franz Müller začal v roce 1944 studovat inženýrství na stavební škole pro vodní hospodářství a techniku v Chebu. Po vyhnání v srpnu v roce 1946 pokračoval ve studiích v Schleusingen (Duryňsko) a následně studoval stavebnictví na Technické vysoké škole v Drážďanech. Zde později učil jako docent a následně byl vedoucím v laboratoři stavebního úřadu v Schleusingen až do důchodu.

2. Z tohoto náhledu je nutné číst dobové české vyšetřovací zprávy. Viz s. 184.

Češi by mohli říci: „Je nám líto, co se stalo"

CHRISTIANA BRÜCKNEROVÁ, ROZENÁ MÜLLEROVÁ Z TOCOVA

Jmenuji se Christiana Brücknerová, rozená Müllerová. Je mi 80 let a narodila jsem se v Tocově, vesnici, která ležela asi 11 km od Doupova (tato vesnice již neexistuje). Povoláním jsem lékařka všeobecného lékařství. V Doupově jsem chodila na gymnázium, které jsem ukončila maturitou. Potom jsem začala studovat na Karlově univerzitě v Praze. Bohužel jsem musela studium přerušit, protože jsem byla určena k totálnímu válečnému nasazení. Potom přišel rok 1945, ve kterém jsme zažili hrozné věci. Mé svědectví z Doupova nepochází z osobní zkušenosti, ale mám je od jednoho muže, obyvatele vesnice, který byl v Doupově ve věznici a všechny tyto zážitky sepsal. Tyto zápisy nyní předávám[1].

„Já jsem byl svědkem událostí, které se odehrály dne 5. června roku 1945 v Tocově. Je to malá obec, která leží 600 m vysoko v Doupovském pohoří. Tocov měl tehdy 600 obyvatel. V roce 1945 se tam odehrávaly hrozné věci. Byl jsem svědkem toho, že zde bylo před našima očima zastřeleno dvacet mužů z naší vesnice. Všichni byli náhodně vybráni, postaveni ke zdi, brutálně zmláceni a týráni. Jednomu sedmnáctiletému hochovi opakovaně potápěli hlavu do vody, potom ho zase vytáhli a pak přišel rozkaz k zastřelení. Partyzáni také stříleli z ulice do oken. Muži padli a ostatní obyvatelé vesnice je museli všechny pohřbít v masovém hrobě na hřbitově. Střelci na sobě nenosili žádné korektní vojenské uniformy. Měli kolem krku rudé šátky a část z nich měla německé uniformy. Nebyli to čeští vojáci. My jsme je nazývali revoluční gardy."

Ale popravdě musím říci, že mé zážitky z 2. června pro mě byly ještě o hodně horší. Museli jsme nastoupit a bylo nám řečeno, že budeme téhož dne všichni zastřeleni. Tak jsme stáli a čekali, a protože jsem byla o něco vyšší než druzí, měla jsem strach, že mne zastřelí jako první. Proto jsem se pokrčila v kolenou, abych byla stejně vysoká, jako ti druzí. Nechtěla jsem padnout jako první. Trvalo to dlouhou dobu. Velitel k nám měl projev, že dnes budeme všichni zastřeleni, a že celé Sudety musí být dnes „vyčištěny". Mluvil o tom, že má rád krev, že je rudá krev jeho bratrem a znamením, že nemá z ničeho strach a vedl podobné řeči. Stáli jsme tam a třásli se hrůzou. Museli jsme nastoupit do útvaru a já jsem si myslela, že nás povedou k nějakému masovému hrobu, a že nás tam zastřelí. Vedli nás k poslednímu domu ve vesnici. V domě na chodbě ležela na zemi celá rodina, tři děti a rodiče, celkem pět zastřelených osob. Museli jsme kolem nich těsně projít. Mrtvoly byly osvícené a já nikdy nezapomenu na mnoho průstřelů v jejich tělech, která byla zasažena kulkami, pravděpodobně byli postříleni z kulometu. Kdo se na to nepodíval, ten se musel vrátit a projít ještě jednou kolem. Potom nás poslali domů. To bylo 2. června a 5. června se stalo to s těmi dvaceti muži.

Dr. med. Christiane Brücknerová, rozená Müller z Tocova (archiv Nadační spolek Žatec)

Ve stejnou dobu – to jsme se dozvěděli později – byly v jednom výletním hostinci, který se jmenoval Kottelshof, zastřeleni dva muži ze statku spolu s jejich celou rodinou. Byli zastřeleni také i jejich sousedé. Jejich tříleté dítě bylo později nalezeno v nádrži na močůvku.

Toto byly mé zážitky, které jsem osobně zažila, a které mohu dosvědčit. Vedle mě stála moje sousedka, sedlákyně, která byla těhotná, měla vedle sebe tři malé děti a její muž stál před ní. Má přítelkyně stála vedle mě spolu se svou sestrou a její otec stál před ní.

Proč česká vláda neřekne: Byla to msta. V tom slově msta je již zdůvodněno, že bylo předtím něco špatného učiněno z německé strany. To nemůžeme a nesmíme pominout a velice toho litujeme. Ale Češi by mohli také říci: To co se stalo, toho velmi litujeme. A to by mi stačilo. Oni však stále pouze polemizují o míře a velikosti zavinění a mnoho lidí pochybuje o tom, že se toto všechno stalo a že tomu tak skutečně bylo[2].

V roce 1945 jsem přišla do Bavorska. Nejdříve jsem pracovala a potom jsem dokončila svá studia a absolvovala jako doktorka medicíny na universitě v Erlangenu. Mám dodnes ještě svoji praxi v malém měřítku. Jsou to moji staří pacienti.

To je všechno.

POZNÁMKY

1. Vydavateli se nepodařilo zjistit, kde byly tyto zápisy uloženy.
2. Viz Česko-německá deklarace z 21. ledna 1997, dále s. 442.

Mrtvé oběti na životech Žatecka po skončení války 1945

JOSEF FINDEIS, RUDOLF FISCHER, ERICH HENTSCHEL A PETER KLEPSCH

Zpracování seznamu obětí bylo pro vyhnané Němce od začátku velice důležité. Tyto listiny nahrazují pamětní místa, která buď vůbec nebyla, případně existovala jen jako neznámé masové hroby, nebo ve výjimečných případech regulérních pohřbů byly z důvodů železné opony těžko dostupné. Mrtví rodinní příslušníci měli mít na veřejném místě jméno a vzpomínku na jejich utrpení[1]. Tyto seznamy jsou virtuálními hřbitovy. Josef Findeis[2] byl jeden z prvních, který se tomuto úkolu věnoval. Po něm následoval Rudolf Fischer v roce 1963, který se na něho odvolával a listinu už systematicky zpracoval: „Okres Žatec v zrcadle svých ztrát během války a vyhnání *1939-1946*"[3]. Tyto seznamy byly nutně – stejně jako všechny další – neúplné. V následující době proto vycházely v „Domovském zpravodaji Žatecka" (*Heimatbrief Saazerland*) stále opravy a doplňky. Na základě těchto informací zveřejnil Erich Hentschel v roce 1995 v tomto periodiku, zvláštním vydání u příležitosti 50 let od vyhnání" - nové shrnutí[4]. V roce 2005 jej znovu přepracoval (opět ve zvláštním vydání) a bylo vytištěno: „Mrtvé oběti na životech Žatecka (okres Žatec a Podbořany) po skončení války 1945.[5] Při tom mu s opravami chyb a doplňky pomáhal Peter Klepsch.

Helga Wernerová, dcera Rudolfa Fischera vydala v roce 1996 tuto listinu opírající se o práci Hentschela znovu: „Sestavila jsem tento nový jmenný seznam, protože můj otec měl v roce 1963 k dispozici pouze část jmen, a proto nemohl sestavit celkový přehled o městu Žatec. Abych mohla tento spis Žatecka kompletovat, pokusila jsem se, částečně s použitím podkladů mého otce a listiny ze zvláštního vydání Domovského zpravodaje Žatecka, sestavit listinu mrtvých obětí města Žatce. Doufám, že tímto doplněním se mi podařilo přinést trochu světla do té tehdy tmavé doby"[6]. Toto zveřejnění je skutečně doplněno „... listinou obětí vyhnání, které byly zavlečeny do internačního tábora (kasárny) a byly tam zastřeleny nebo zabity". Oproti tomu vedl Fischer a Werner ve svém seznamu také oběti války.

Následující shrnutí v naší publikaci se opírá převážně o seznam z roku 2005, za který je odpovědný Hentschel, pouze s menšími doplňky, které byly vydavateli dodány až následně. S ohledem na český překlad bylo však nutné seznam přepracovat, i když s ponecháním některých jazykových, gramatických a částečně i věcných chyb. Byly vypuštěny zkratky, někde i povolání nebo označení místních názvů, místo úmrtí označeno symbolem kříže a celý text byl podle možnosti zjednodušen. Bylo také vypuštěno pořadové číslování a rodinný vztah je vyznačen zřetelně. Členění je v těchto čtyřech úsecích konsequentně abecední. Rudolf Fischer a Helga Wernerová vedla listinu podle soudních okresů Postoloprty a Žatec a následně uvnitř těchto okresů abecedně podle obcí. Hentschel řadil oproti tomu podle okresů Žatec a Podbořany, kde zase oběti dělil podle zabitých a sebevražd. Právě toto rozdělení je zde převzato, protože tak je možné hledat abecedně. V mnohých případech se totiž místo úmrtí liší od místa pobytu.

Pokud není přímo uvedena sebevražda, byly všechny zde označené osoby zavražděny. Když je znám způsob úmrtí, je uveden. Část zde vyjmenovaných osob je pohřešována, tzn., že rodinní příslušníci nebo sousedi, kteří přežili, již o nich nikdy nic neslyšeli. Vydavatel ovšem není obeznámen, jestli v každém jednotlivém případě bylo předloženo potvrzení o úmrtí[7]. Někteří zemřeli na následky podmínek ve vazbě nebo týrání. Nápadné jsou sebevraždy od května 1945. V mnoha případech je známo, že důvodem toho byl strach před týráním, znásilněním a ponížením. Není také možné vyloučit i beznaděj a strach před budoucností, i to byly motivy sebevražd. Kdo byl členem NSDAP nebo jiných nacistických organizací, především ale SS a SA nebo v podobných funkcích, se musel obávat, že se stane obětí pomstychtivých akcí. Zde považovali někteří sebevraždu jako jediné řešení. Odstrašující je, kolik dětí bylo s sebou vzato na smrt.

I následující listina je jistě ještě pochybná a s mezerami. Neboť nebyla sestavena podle úředních spisů, nýbrž podle výpovědí vyhnaných nebo na základě výpovědí rodinných příslušníků. Využití informací pomocných organizací je spíše výjimkou. Rudolf Fischer shrnul tento problém již v roce 1963: „Listiny obětí byly sestaveny místními pečovateli vyhnanců[8] podle jednotlivých obcí, a některé jsou nedostatečné. Přesto děkujeme všem pečovatelům za poskytnutí informací". Tito lidé byli ze svého domova roztroušeni v Německé spolkové republice, sovětské okupační zóně [NDR], v Rakousku a v dalším zahraničí. Proto nebylo lehké a možné se vyptávat a zjišťovat tehdejší ztráty v obcích a městech. Dochází k tomu, že mnozí pečovatelé byli v roce 1945 ještě ve válce nebo ve válečném zajetí a sami události v domově nezažili. A to je v těchto listinách znát. Ve spisech mnoha obcí se nenalézají údaje o zavlečených nebo jiná úmrtí lidí. Je nepravděpodobné, že tito byli od těchto akcí ušetřeni[9].

Ani za dvacet let po spojení Německa se nepodařilo tyto nedostatky v informacích o smrtelných obětech vyhnanců do sovětské okupační zóny odstranit. Tyto mezery již asi nebude možné doplnit nikdy. Pamětníků, kteří byli tehdy ve stáří, kdy mohli ještě tyto události evidovat, a jsou dnes duševně plně na výši, je dnes velice málo.

Dalším problémem je výběr kritérií. Kdo všechno se musí dostat na seznam těchto listin? Rudolf Fischer se dostal do sémantické pasti, když sepsal dohromady válečné oběti a oběti v době již míru. Není oběť jako oběť. Samozřejmě je nutné truchlit také za oběti války, ale z jiných důvodů, než za oběti civilního teroru proti bezbranným a mírumilovným. Proto bylo správné rozhodnutí Ericha Hentschela, nepřijmout do této listiny oběti padlé ve válce. Ovšem zahrnutí zavražděných Němců z Říše (*Deutsches Reich*) v Postoloprtech, kteří byli na útěku zpět do Říše, a tím zvýšit počet obětí, považuji za velice nevhodné [10]. Samozřejmě, že by se mělo s těmito lidmi zacházet jako s válečnými zajatci podle Ženevské konvence, ale zařadit je do listiny „sudetoněmeckých" obětí je nesmyslné.

Také bylo nutné korigovat malé chyby, když například někdo zemřel v nemocnici a nebyl udán důvod a okolnosti úmrtí, nebo také jako například u Emila Tucha, který byl "již 1938 zastřelen Čechy". Konec konců jsou tyto chyby, kterých je určitě ještě více, včetně značných ještě chybějících mezer, marginální pro význam této listiny jako dokumentace. Význam zde totiž není ve výši počtu obětí. Také nejde o to spojit listinu s výčitkami, nebo aby byla podkladem pro žalobu. Převážně vždy sloužila a slouží vyhnaným k zvládnutí jejich životního osudu. Stálá snaha o upřesnění, doplňování a případné škrty, připomínají lásku, se kterou se pečuje hroby. Na druhé straně také taková listina může něco dokazovat těm, kteří v ní své příslušníky nenajdou. Nejsou to čísla, která na nás působí, ale životopisy, s uvedením narození, povolání, místo pobytu, včetně ulice a čísla – a na konci s hroznou a nečekanou smrtí. Tyto údaje nám také ukazují určitou statistikou relevanci, že převážná část obětí nebyli okupanti, příslušníci SS, cizí mocnáři nacistického státu, nebo při plenění na ústupu přistižení vojáci wehrmachtu, kteří byli podle stanného práva zastřeleni. Ale že se jednalo o zdejší usedlíky, civilní osoby, česko-německé vládní úředníky, lékaře, železničáře, učitele a mladé čeledníky, kteří bez jakéhokoliv soudního líčení byli zavražděni [11].

Andreas Kalckhoff

POZNÁMKY

1. Helga Wernerová napsala v doslovu nově vydané listiny úmrtí, která byla zpracována Rudolfem Fischerem: „Tímto spisem hodlám vyjádřit vzpomínání na smrtelné oběti v poválečných letech 1945-46 v naší domovině a vyhnání, a že nejsou zapomenuty. Všechny, které jsme znali, žijí v našich srdcích dále. My, kteří jsme byli ušetřeni tohoto násilí v naší domovině a zůstali na životě, se klaníme v úctě před těmito oběťmi ..." (Helga Werner, vyd.: *Das Golgatha des Saazer Landes und der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946* („Golgata Žatecka a okres Žatec v zrcadle svých ztrát 1939-1946"), 1996, s. 139.

2. Josef Findeis ze Staňkovic byl dlouhou dobu pro své rodné místo „pečovatel" sudetoněmeckého krajanského spolku. V roce 1963 žil v Langenzenn u Fürthu v Bavorsku.

3. Rudolf Fischer, „Okres Žatec v zrcadle svých ztrát světové války a vyhnání 1939-1946". Podle sbírky a zpracované listiny rodáka Josefa Findeise ze Staňkovic. Alsfeld 1963. Rudolf Fischer pocházel z obce Vrbka u Postoloprt a byl učitelem v Lubenci.

4. *Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung* („Domovského zpravodaje Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání").

5. *Die Todesopfer des Saazerlandes (Kreise Saaz und Podersam) ab Kriegsende 1945* („Oběti na životech Žatecka (okres Žatec a Podbořany) od konce války 1945", v: Genocid. Masové vraždy v Postoloprtech 1945 v zrcadle vládních spisů. Dokumentace po 60 letech. Zvláštní vydání Domovského zpravodaje Žatecka), 2005.

6. *Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946* („Okres Žatec v zrcadle ztrát ..."), s. 150.

7. Někteří pohřešovaní byli uvedeni v hledacích listinách Červeného kříže.

8. „Domovští pečovatelé" jsou čestní a neplacení funkcionáři sudetoněmeckého krajanského sdružení, kteří pečují o dějiny jednotlivých domovských míst a o osudy jejich bývalých německých obyvatel.

9. *Das Golgatha des Saazer Landes ...* (Golgota Žatecka a okres Žatec v zrcadle svých ztrát 1939-1946), s. 133.

10. *Die Todesopfer des Saazerlandes ...* („Oběti na životech Žatecka ...". v.: Genocid ..., zvláštní vydání Domovského zpravodaje Žatecka), s. 70.

11. Vydavateli je známo, že uvedená povolání nejsou ve všech případech totožná se skutečnou činností v roce úmrtí. I když u některých obětí je udána mimo vyučeného povolání také politická a stranická funkce. Tyto údaje nejsou známy u ostatních. Toto budou sice historici a sociologové postrádat, ale nic to nemění na bezpráví, které bylo na těchto lidech učiněno. Také vrazi SS a hordy gestapa mají právo na soudní líčení.

Úmrtí na základě zabití, týrání nebo vazby: Žatec, Postoloprty a menší obce okresu Žatec

Adolf, Josef, *1904, zámečník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Adrianyi, Ludwig, *18.10.1919, zemědělský zaměstnanec, Postoloprty, Marktplatz 2, †internační tábor Postoloprty

Ahnelt, Rudolf, *2.5.1923, zámečník, Žatec, Pestalozzigasse 744, †internační tábor Postoloprty

Allert, Alois, *10.2.1902, sedlák, Postoloprty, Schloßgasse 18, †internační tábor Postoloprty

Allert, Anna, Fräulein, Vrbka, deportován do Středokluk u Lidic, †Středokluky u Lidic

Allert, Julius, zámečník/ cukrovar Postoloprty, Brückenhaus 159, †internační tábor Postoloprty

Allert, Karl, *11.11.1902, policista/ asistent, Žatec, Gurkenmarkt 515, †internační tábor Postoloprty

Allert, Otto, Vrbka, †internační tábor Postoloprty

Amler Franz, *8.7.1895, učitel, Žatec, Libotschaner Gasse 1020, †internační tábor Postoloprty

Andert, Rudolf, *1921, kolař (invalida), Hradiště, †internační tábor Postoloprty

Andiomsky, Ida, Libočany u Žatce, pohřešovaná

Andres, Anton, *18.9.1909, železničář, Postoloprty, Schloßgasse 17, †internační tábor Postoloprty

Auermann, Josef, *18.3.1890, Čejkovice 38, †internační tábor Postoloprty

Bablik, Heinrich, *11.7.1888, Friedhofgasse 277, †internační tábor Postoloprty

Bachheibl, Franz, *7.1.1899, sedlák, Bezděkov 3, †internační tábor Postoloprty

Baier, Gustav (Andreas), *9.3.1895, zedník, Žatec, Semmering, †internační tábor Postoloprty

Balik, Ernst, *4.2.1900, železničář, Výškov 41, †internační tábor Postoloprty

Balik, Ferdinand, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Barth, Franz, *13.10.1894, krejčí, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Barth, Karl, *27.12.1896, policista, Žatec, Richard-kolař-Platz, †internační tábor Postoloprty

Barton, zaměstnanec pracovní úřad, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Bauer, Fritz, Rvenice, †internační tábor Postoloprty

Baum, Anton, *1899, pekař, Žatec, hledací listina KJ 162-165, †Žatec

Baumgarten, Franz, *13.11.1902, sedlák, Žíželice 37, †internační tábor Postoloprty

Baumgartl, Wenzl, *16.10.1896, sedlák, Žíželice, †internační tábor Postoloprty

Bayer, Andreas, *21.9.1880, Žatec, Felix-Dahn-Str., †internační tábor Postoloprty

Beck, Josef, *1895, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Becker, Žatec, cukrovar, †internační tábor Postoloprty

Beckmann, Albin, *30.9.1897, sedlák, Bítozeves, †internační tábor Postoloprty

Benda, Wenzl, *25.9.1895, policista, Postoloprty, Abteigas, †internační tábor Postoloprty

Benesch, Friedrich, silničář, Postoloprty, Enggasse 117, †internační tábor Postoloprty

Berg, Alfred, *23.5.1902, správní inspektor, Postoloprty 382, †internační tábor Postoloprty

Bergmann, H., 40 let, dělník, Žatec, †Litvínov u Mostu, Lager 28 (zastřelen)

Bergmann, Edmund, *26.7.1898, dělník, Žatec,Beethovenstr.7, †Litvínov u Mostu, Lager 28 (Tbc)

Beschta Karl, *9.7.1916, majitel tiskárny, Žatec, Lastenstr., †internační tábor Postoloprty

Beznoska Franz, *6.12.1897, obchodník, Tuchořice, †Žatec vězení (zabit)

Binder, Anton, *1900, tažeč drátů, Žatec †internační tábor Postoloprty

Birk, Alois, *5.7.1913, dělník, Polehrady u Mostu, †okresní soud Postoloprty

Bischoff, Josef, *ca. 1900, sedlák, Postoloprty/ Malnice, †internační tábor Postoloprty

Bischoff, Sidonie, *13.6.1860, soukromník, Hans-Kudlich-Str. 362, †internační tábor Postoloprty

Bittner, Ernst, *1890, sedlák, Břvany, †internační tábor Postoloprty

Blaha, Heinrich, *25.5.1902, trafikář, Žatec, Töpferring , †internační tábor Postoloprty

Blam, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Blum, Ludwig, *2.6.1893, hospodský, Postoloprty, 302†internační tábor Postoloprty

Bochskanl, Ernst, Počerady, †internační tábor Postoloprty

Bochskanl, Franz, *8.11.1893, sedlák, Postoloprty 61, †internační tábor Postoloprty

Bochskanl, Rudolf, *24.4.1886, sedlák, Lipenec 19, †internační tábor Postoloprty

Bock, Berta, *3.12.1876, dělník, Žatec, Metznergasse 265, †Žatec vězení

Bock, Josef, *17.10.1895, dělník, Žatec, Alte Mühle 1312/ 8, †internační tábor Postoloprty

Bodenstein, Rudolf, *20.8.1898, sedlák, Rvenice 19, †internační tábor Postoloprty

Bog, Franz, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Böhm, Franz, 55 let, topič, Tuchořice, Kl. Pauska, †internační tábor Postoloprty

Böhme, Ernst, 50 let, skladník, Žatec, Wölflingasse, †internační tábor Postoloprty

Brabetz, Franz, *29.12.1897, truhlář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Bradka, Wilhelm, *28.5.1890, malíř, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Bradka, Wilhelm, *29.10.1910, dělník, Postoloprty, Windberg 185, †internační tábor Postoloprty

Brand, Franz, *12.8.1895, řidič, Žatec, Schillerstraße, †Žatec Soud (zabit)

Bräuer, Anton, *6.10.1900, švec, Žatec/ Bečov u Mostu, †okresní vězení Postoloprty

Braun, Hugo, *6.9.1893, domovník/ Žatecké gymnázium, †internační tábor Postoloprty

Bretkrejčí, Rudolf, *3.2.1901, zámečník, Žatec, Moster Str. 1462, †internační tábor Postoloprty

Brückner, Anton, *14.11.1914, zámečník, Žatec, Pertschstr., †internační tábor Postoloprty

Brühe, Fritz, *1894, hospodský, Žatec/ Postoloprty, Hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty

Brunner, Adolf, Staňkovice, †internační tábor Postoloprty

Brünnler, Josef, *1898, dělník, Postoloprty, Johannisplatz 23, †internační tábor Postoloprty

Brünnler, Josef, *28.5.1913, obchodník, Břvany 39, †internační tábor Postoloprty

Buberl, Josef, *20.8.1898, hospodský, Postoloprty, Marktplatz , †internační tábor Postoloprty

Bugner, Franz, *8.2.1895, truhlář, Žatec, Hermann-Göring-Str. 922, †internační tábor Postoloprty

Bugner, Franz, pekař, Měcholupy, bit a týrán, †Milošovice

Bund, Franz, zedník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Bund, Julius, *16.4.1922, zámečník, Rvenice, †internační tábor Postoloprty

Bund, Julius, *21.5.1873, zámečník, Rvenice, †internační tábor Postoloprty

Burda, Anton, Nádeník, Vadkovice, mit Brille begraben, †Vadkovice u Žatce

Buresch, Josef, 15 let, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Bürger, Franz, *30.10.1891, správce, Postoloprty, Schloßgasse, †internační tábor Postoloprty

Burghart, Franz, *6.5.1891, zahradník, Postoloprty, Einschicht 303, †internační tábor Postoloprty

Burian, Ferdinand, *19.6.1889, privatník, Břvany b. Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Burian, Josef, elektrikář, Měcholupy, týrán a mučen, †důl u Miloševic

Burka, Franz, zaměstnanec, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Celikovsky, Rudolf, *3.9.1899, zaměstnanec, Velichov u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Cikan, Walter, *3.9.1907, zaměstnanec, Žatec, Zeppelinstr. 1449/ 7, †internační tábor Postoloprty

Cipolat, Rudolf, *1900, důlní mistr, Žatec, Hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty

Czab, Josef, jun., syn obchodníka s ovocem a zeleninou, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Czab, Josef, sen., obchodník pro ovoce a zeleninu Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Czech, Eduard, *23.5.1929, učedník, Postoloprty 1, †internační tábor Postoloprty

Czech, Erwin, *9.6.1926, pomocný dělník u železnic, Postoloprty 1, †internační tábor Postoloprty

Czechl, Josef, *6.10.1895, truhlář, Žatec, Geiblgasse 1900, †internační tábor Postoloprty

Czecholovsky, Josef, *28.8.1899, obchodník, Žatec (na transportu pohřešovaný)

Czernei, Josef, *28.2.1890, sedlák, Malnice, †internační tábor Postoloprty

Cziharsch, Rudolf, obchodník s chmelem , Žatec, †nemocnice Žatec

Cziharsch, Wenzel, *1890, dojič, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Dehnelt, Karl, *1903, kriminální úředník, Žatec, hledací listina KJ 162-165, †Postoloprty

Denk Albin, *10.11.1900, stavědlový mistr, Twerschitz 68, zavleklý Tost bei Gleiwitz

Děti a kojenci, 75 osob podle zprávy církevní pomocné organizace, Frankfurt a/ M., †internační tábor Žatec

Deutscher, Franz, Líčkov, Plzeň, †Bory

Dienst, Alfred, *22.2.1902, kancelářský sluha, Žatec, Kaiserberg 1132, †internační tábor Postoloprty

Dietz, Anton, *1894, Žatec, Kantgasse 1155/ 7, do bezvědomosti mlácen, †Žatec Macerka (utopen)

Digmajer, Wenzl, *28.1.1898, dělník, Hradiště u. Žatce, †internační tábor Postoloprty

Domabyl, Franz, správní-zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Dörner, Wilhelm, *1895, obchodník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Dorschner, Erich, *1.2.1900, železničář, Žatec, Bogengasse 212, †internační tábor Postoloprty

Dotter, kojenec, *1945, Postoloprty, Konrad-Henlein-Platz, †internační tábor Postoloprty

Dotzauer, Franz, *30.4.1899, sedlák, Tuchořice, Am Dorfplatz, †Tuchořice (spálen)

Dotzauer, Karl, *21.4.1907, zaměstnanec pivovaru, Tuchořice, †internační tábor Postoloprty

Drescher, Josef, *1906, mlynář (vracející se voják) Žatec / Svojetín, †internační tábor Postoloprty

Dublein, Mathias, *1912, holič, Žatec, hledací listina KJ 162-165, †internační tábor Postoloprty

Dürschmid, Walter, učedník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Dykast, Anton, *13.4.1892, obchodník s chmelem, Postoloprty 416, †internační tábor Postoloprty

Dykast, Josef, *6.2.1902, obchodník s chmelem, Postoloprty, Schloß 2, †internační tábor Postoloprty

Eberl, Alois, *12.1.1911, obchodník, Žatec, Ackermannplatz 34/ 20, †internační tábor Postoloprty

Eberl, Rudolf, *10.8.1904, inženýr, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Ederberg, Paul, *10.9.1889, učitel, běženec s ostrova Oesel, Litoměřice, †internační tábor Postoloprty

Ohřier, Franz, *23.8.1883, učitel, Žatec, Schillerstrsße 313, †internační tábor Postoloprty

Ohřier, Kurt, *24.4.1910, lékárník. Žatec, Schillerstraße 313, †internační tábor Postoloprty

Eisenstein, Edmund, *1903, obchodník, Žatec, Hoßnerweg, †internační tábor Postoloprty

Eisert, Rudolf, *12.7.1928, učedník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Eisert, Wenzel, zámečník, Postoloprty, Rveniceer Str. 422, †internační tábor Postoloprty

Emmerling, Rudolf, *5.10.1905, zaměstnanec, Žatec, Jakobsgasse 1847, †internační tábor Postoloprty

Engelmann, Heinrich, *14.6.1895, tovární dělník, Žatec, Schulgasse 97, †internační tábor Postoloprty

Eppert, Franz, *26.6.1888, elektrikář, Žatec, Hoßnerweg 1218, †internační tábor Postoloprty

Eret, Adolf, *11 .6.1881, dělník, Žatec, Trnovanerstr., †internační tábor Postoloprty

Erndt, Anton, *31.3.1894, bednář, Žatec, Dürergasse 1839, †internační tábor Postoloprty

Ertl, Franz, jun., Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Ertl, Franz, sen., železničář, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Ertl, Rudolf, *15.3.1894, mlynář, Postoloprty, Abteigasse 182, †internační tábor Postoloprty

Fabry, H., am 5.6.1945 spolu se starostou Pütnerrem zavražděný, †hřbitov Vysočany

Faktor, Wenzel, *3.10.1899, dělník, Žatec, Libočanergasse 1016, †internační tábor Postoloprty

Fast, Anon, městský úředník, Postoloprty, Rösselgasse 39, †internační tábor Postoloprty

Fehrer, Ernst, *23.6.1910, sedlák, Großlippen b. Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Feigl, Herbert, *2.1.1926, tělesně postižený, kuchař v radniční kavárně, Žatec / Siřem, †internační tábor Postoloprty

Feiler, Hans, *28.11.1897, sedlák, Žíželice 25, †internační tábor Postoloprty

Felgenhauer, Anton, *4.7.1896, silničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Feyl, Emil, *16.9.1895, sedlák, Hořetice u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Feyl, Hugo, *13.5.1890, bankovní úředník, Žatec, Hindenburgstr. 1413, †internační tábor Postoloprty

Feyl, Julius, *1902, Postoloprty, †1946 v běženeckém táboře Eschwege (na následky vyhnání)

Fieber, Rudolf, *1891, obchodník, Žatec, Hoßnerweg, †internační tábor Postoloprty

Filip (Philipp), Anastasia, *1944, Nečemice, †při pochodu ke hranicím (vyhladověla)

Fippl, Albin, kolář, †Vikletice u Vadkovic (zastřelen)

Fischer, Alfred, *10.5.1897, sedlák, Minice u Postoloprt, †internační tábor Postoloprty

Fischer, Franz, *16.1.1914, sedlák, Liběšice u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Fischer, Josef, *13.8.1907, zámečník, Libočany 97 u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Fischer, Karl, *22.3.1884, poštovní úředník, Rvenice 11 bei Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Fischer, Wenzel, Žatec, hospodský „Stadt Karlsbad", †Žatec, tábor Střelnice

Fleischer, Franz, *19.7.1898, řezník, Žatec, Rich.-kolář-Pl. 489, †internační tábor Postoloprty

Fleischer, Josef, *11.11.1901, sedlák, Bečov bei Most, Hledací listina, †internační tábor Postoloprty

Fleischer, řídící ručitel, Žatec, †na transportu do Duryńska (zemřel slabostí)

Fleischer, Robert, *13.5.1895, sedlák, Bečov u. Mostu, bratr Josefa, †internační tábor Postoloprty

Fleischmann, Walter, *25.4.1925, číšník, Želeč 71 u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Fleißig, Emil, *1.5.1905, holič, Lyšany/ Postoloprty, Abteigasse 187, †internační tábor Postoloprty

Fleißig, Franz, *29.8.1897, obchodník, Žatec Schillerstraße 2, †internační tábor Postoloprty

Fleißig, Hermann, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Fleißig, Josef, *24.5.1893, učitel, Libočany u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Fleißig, Karl, *15.5.1911, zedník, Postoloprty 234, †internační tábor Postoloprty

Fleißig, Karl, *1900, zedník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Fleißner, Josef, *18.12.1895, ředitel podniku, Žatec, Floragasse 1691/ 75, †internační tábor Postoloprty

Folda, Emma, matka a syn, Velké Černošice, †Velké Černošice†

Folda, syn Emmy, Velké Černošice, †Velké Černošice†

Förster Karl, 65 let, tapetář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Förster Wilhelm, *1898, stolař, Velemyšleves u Postoloprt, †internační tábor Postoloprty

Frank, Josef, *27.1.1897, strojař, Žatec, Grinzing 1454, †internační tábor Postoloprty

Franke, Richard, *1900, soustružník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Franz, Johann, Žatec, †26.7.1945 Terezín

Fritsch, Franz, *8.9.1906, železničář, Žatec, Unt. Eigener Herd, †internační tábor Postoloprty

Fritsch, Franz, dozorčí, Postoloprty, Abteigasse 115, †internační tábor Postoloprty

Fritsch, Karl, *30.11.1895, sedlák, Drahomyšl 5, u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Fritz, Waldemar, *23.4.1893, řídící učitel, Nové Sedlo u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Frodl, Augustin, *19.2.1899, truhlář, Žatec, Reitschoweser Str. 960, †internační tábor Postoloprty

Fröhlich, Heinrich, dělník, Postoloprty, Bahnhofstr. 140, †internační tábor Postoloprty

Früchtl, Josef, *20.3.1898, zaměstnanec, Žatec, Goetheplatz 2, †internační tábor Postoloprty

Früchtl, Sofie, *7.5.1901, dělnice, Žatec, †Lager Žatec

Fuchs, Gendarm, Svojetín, †Milostín (zastřelen)
Fuchs, Karl, *28.11.1905, montér, Žatec, Goethestr. 919/ 20, †internační tábor Postoloprty
Füller, Rudolf, *8.6.1896, zaměstnanec, Žatec, Libotschanergasse 1113, †internační tábor Postoloprty
Fürst, Rudolf, *2.10.1909, tesař, Postoloprty, Abteigasse 212, †internační tábor Postoloprty
Gabler, Eduard, 45 let, syn zahradníka Gablera, Žatec, †nemocnice Most (dříve Litvínov v táboru 28)
Gahler, Alfred, *26.8.1919, lesník, Žatec, Hoßnerweg 959/ 23, †internační tábor Postoloprty
Gallerach, Anna, *10.1.1862, žena v domácnosti, Žíželice,†Žatec internační tábor
Gallerach, Heinrich, mašinista, Staňkovice, †Krankenhaus Žatec (od Rusů zastřelen)
Gansl, Alois, poštovní zaměstnanec, †3.6.1945 Žatec Ringplatz (zastřelen, první smrtelná oběť v Žatci)
Gansl, Franz, *1.9.1998, úředník, Žatec, Scharnhorststr. 2089, †internační tábor Postoloprty
Gansl, Gerhard, *2.5.1928, prodavač, Žatec, Scharnhorststr. 2089, †internační tábor Postoloprty
Gansl, Karl, švec, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Garkisch, Karl, *21.11.1895, bankovní úředník, Žatec, Tellweg 650 , †internační tábor Postoloprty
zahradník, Ferdinand, *1898, krejčí., Postoloprty, Marktplatz 60, †internační tábor Postoloprty
zahradník, Marie, *1901, žena v domácnosti, Malnice / Postoloprty, Marktpl. 60, in Postoloprty vermisst
Gaßner, Franz, *18.5.1889, graveur, Žatec, Libočanyer Str. 1003, †internační tábor Postoloprty
Gauba, Josef, *11.6.1892, sedlák, Postoloprty 62, †internační tábor Postoloprty
Gauba, Karl, *11.3.1899, sedlák, Skupice u Postoloprt, †internační tábor Postoloprty
Gauba, Karl, sedlák, Svojetín, †internační tábor Postoloprty
Gebausky, Franz, *21.10.1896, krejčí, Žatec, Fröbelgasse 938/ 6, †internační tábor Postoloprty
Georgi, Franz, *30.9.1897, stavební mistr, Postoloprty (?), †internační tábor Postoloprty
Georgi, Georg, *4.1.1894, kominík, Postoloprty 141, †internační tábor Postoloprty
Georgi, Karl, *1.7.1905, kominík, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Georgi, Karl, *4.6.1902, kominík, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Geppert, Otto, zedník, Postoloprty, Abteigasse 203, †internační tábor Postoloprty
Gerstenhöfer, Karl, *13.7.1903, účetní, Žatec, Eigener Herd, †internační tábor Postoloprty
Gillich, Franz, obchodník, Postoloprty, Rösselgasse 45, †internační tábor Postoloprty
Gillner, Walter, *23.9.1919, Postoloprty, Waagplatz 443, †internační tábor Postoloprty
Gitter, Josef, *1913, provozář, Měcholupy, †Miloševice, Geländemulde (zabit lopatou)
Göbl, Marie, domácí, Postoloprty, Alleegasse 299, †internační tábor Postoloprty
Gobsch, Adolf, *3.5.1912, úředník, Výškov 19 b, †internační tábor Postoloprty
Göllert, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Goppold, Franz, *18.7.1900, lesní dělník, Lhota u Žatce, †Okresní soud Žatec
Göringer, Josef, *18.7.1893, Žatec, ředitel podniku, †internační tábor Postoloprty
Görlich, Herbert, *6.1.1907, zaměstnanec, Žatec, Peter-Donnh.-Platz 204/7, †internační tábor Postoloprty
Göttl, Žatec, ředitel nemocnice, †internační tábor Postoloprty
Gottlieb, Adolf, *8.9.1907, obchodník, Postoloprty 69, †internační tábor Postoloprty
Gottlieb, Franz, obchodník s botami, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Götz, Rudolf, *28.10.1908, zámečník, Žatec, Götzgasse 375/ 2, †internační tábor Postoloprty
Götzl, Anna, *22.12.1876, důchodkyně, Žatec, Floragasse 1170, †internační tábor Žatec
Greger, Heinrich, kočí, Vikletice, †u Vadkovic (zastřelen)
Grimm, Eduard, Žatec, †nemocnice Žatec
Grimm, Friedrich, *6.1.1917, pomocný dělník, Postoloprty, Schulgasse 190, †internační tábor Postoloprty
Groihs (Krois), Otto, *7.6.1931, žák, Žatec/ Holedeč, †internační tábor Postoloprty
Gröschl, Ferdinand, *5.8.1905, sedlák, Čejkovice u Žatce, †internační tábor Postoloprty
Gröschl, Josef, *10.10.1898, truhlář, Žatec, Dr.--Schönfeldgassee 13, †internační tábor Postoloprty
Groschup, Josef, *10.12.1900, sedlák, Hradiště u Žatce, †internační tábor Postoloprty
Groschup, Josef, účetní, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Grossová, Žatec, †na transportu (slabostí)
Großmann, Anton, *20.8.1881, skladník, Žatec, Hißmanngasse 438 †internační tábor Postoloprty
Grund, Emil, *6.11.1891, vládní-inspektor, Žatec, Tellweg, †internační tábor Postoloprty
Grund, Franz, dělník, Postoloprty, Wassergasse 31/ b, †internační tábor Postoloprty
Grünes, Rudolf, *1906, krejčí, Bítozeves, †internační tábor Postoloprty
Gschwendner, Ludwig, *1886, železničář, Žatec, Staňkoviceer Str. 1130, †internační tábor Postoloprty
Guba, Josef, zámečník, Postoloprty, Bahnhofstraße 154, †internační tábor Postoloprty
Günter, Adolf, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Güntner, Franz, *27.4.1894, učitel, Čejkovice u. Žatce, †internační tábor Postoloprty
Günzl, Rudolf, *29.12.1891, železničář, Žatec, Tannenbergstr. 734, †internační tábor Postoloprty
Guth, Alfred, sen., * 14.5.1899, sedlák, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Haala, ředitel, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Haas, Emil, Wetzlau Nr. 27, †internační tábor Postoloprty
Haase, Werner (Zens), *18.2.1945, kojenec, Marktpl. 64, †internační tábor Postoloprty
Habath, Anton, *29.8.1997, bednář, Žatec, Moster Str. 961/ 49, †internační tábor Postoloprty
Haberzettl, Emil, *1904, topič, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Haberzettl, Josef, *1899, kolář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Haberzettl, Richard, holič, Postoloprty, Abteigasse 175, †internační tábor Postoloprty
Habl, Konstantin, Žatec, Stankoviceer Str., †internační tábor Postoloprty
Hacker, Wilhelm, *9.2.1901, Mechanik, Žatec, Reitschoweser Str. 964, †internační tábor Postoloprty
Häckl, Anton, *17.1.1902, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Häckl, Josef, *1880, důchodce, Strupice, †internační tábor Postoloprty (otrava mrtvolným jedem při pohřbívání mrtvol)
Hainl, strojvůdce, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Hainz, Johann, *16.10.1913, elektrikář, Žatec, Jahnstraße 53, †internační tábor Postoloprty
Haisler, Walter, *5.3.1885, redaktor, Žatec, Schmiedegasse, †internační tábor Postoloprty
Hallaschek, Emil, *16.4.1923, krejčí, Žatec, Hoßnerweg, †Litvínov u Mostu, Lager 28)
Hamauz, Karl, *9.5.1899, soustružník, Žatec, Hufnägelfabrik, †internační tábor Postoloprty
Hambach, Anton, *6.12.1904, zaměstnanec, Žatec, Bahnhofstiege 769/ 35, †internační tábor Postoloprty
Hanke, kojenec, *červen 1945, kojenec, Žatec, Saarlandgasse, †Lager Žatec (vyhladověl)
Hartmann, Karl, *24.9.1886, zaměstnanec, Postoloprty, Rösselgasse 45 †internační tábor Postoloprty
Hartmann, Paul, *16.7.1893, nádražní hospodský, Postoloprty, Bahnhof 236, †internační tábor Postoloprty
Haumer, Franz, *23.6.1891, železničář, Hořetice 69 u Žatce, †internační tábor Postoloprty
Hauptvogel, Ferdinand, *14.1.1899, zaměstnanec, Tatinná, †internační tábor Postoloprty
Hauptvogel, učitel, Žatec, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 (zastřelen, vorher zusammengeschlagen)
Hauptvogel, Rudolf, *17.2.1907, účetní, Postoloprty, † Jestřábí u České Lípy
Haus, Franz, bankovní úředník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Hauschild, Anna (sestra Antona), po těžké práci Žatec, tábor měšťanská škola
Hauschild, Anton, Žatec, Bogengasse, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28
Hauschild, Gustav, *30.7.1912, učitel, Postoloprty, Adlergasse, Int. Lager Postoloprty
Hauser, Josef, *1879, policista, Žatec, Lastenstraße, †internační tábor Postoloprty
Hausmann, Eduard, *29.1.1895, inženýr sládek, Žatec, A.-Günter-Str. 1034, †internační tábor Postoloprty (střela do týlu -. Marek)

Heidenreich, Artur, *7.2.1892, spisovatel., Žatec, Theod.- Körnerstr. 1133, †internační tábor Postoloprty

Heidler, Edmund, řidič, Žatec, sedlák, †internační tábor Postoloprty

Heigel, Heinrich, *1.9.1881, důchodce, Žatec, Gabelsbergerstr.1295, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 (nucená práce)

Heigel, Peter, *26.2..1945, kojenec, †5.8.1945 Lager Žatec (podvýživou)

Heim, Franziska, Nečemice, zavleklá, †Tuchoměřice u Prahy

Hein, Friedrich, *1882, železničář, Dietrich-Eckart-Str., †internační tábor Postoloprty

Heinpeter, Emil, *1897, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Heinz, Alois, *25.6.1892, sedlák, Nehasice, †internační tábor Postoloprty

Heinz, Emil, *15.5.1894, dělník, Selibice 38, †Tost u Gleiwitz

Heinz, Josef, *28.3.1900, jednatel, Žatec, Bahnhofstr. 1198, †internační tábor Postoloprty

Heinz, Richard, *25.4.1902, telefonní spojař Žatec, †internační tábor Postoloprty

Heinz, Richard, *3.3.1902, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Heinz, Rudolf, funkcionář NS u sedláků, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Heinzl, Josef, *10.1.1891, stavební mistr, Žatec, Florag. 2017, †internační tábor Postoloprty (zabit Jaromirem Petrolukem)

Hellmich, Ferdinand, železničář, Postoloprty, Friedhofsgasse 232b, †internační tábor Postoloprty

Helmer, Franz, *1896, švec, Žatec, Saarlandgasse, †internační tábor Postoloprty

Helmer, Josef, *26.11.1894, poštovní zaměstnanec, Žatec, Gabelsbergerstr. 1283, †internační tábor Postoloprty

Hemmerle, Karl, *16.2.1892, topič, Žatec, Horatitzerstr. 1395, †internační tábor Postoloprty

Hendrich, Fanny, žena v domácnosti, Postoloprty, Enggasse 122, †internační tábor Postoloprty

Hendrich, Otto, číšník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Henke, Max, strojní-inženýr, Žatec, Telatko-fabrika, †internační tábor Postoloprty

Hermann, Franz, *16.9.1888, krejčí, Žatec, Schillerstr. 17/ 1, †internační tábor Postoloprty

Hermann, Josef, Tveřice, †internační tábor Postoloprty

Hermann, Paul, Dr., učitel, Žatec, †nemocnice Most (po týrání v Litvínově, tábor 28)

Herzog, Engelbert, pomocný dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Heß, Franz, *11.4.1903, sedlák, Nečemice 33, †internační tábor Postoloprty

Heß, Franz, *12.5.1891, kočí, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hetz, Franz, *9.4.1892, poštovní zaměstnanec Libočany, †internační tábor Postoloprty

Hetz, Robert, Dr., okresní náčelník NSDAP Žatec[1], Libočany 11, †internační tábor Postoloprty

Hetzl (dítě), geb. ca. 1940, † na transportu do Duryňska

Hetzl, Julius, mlynář a sedlák, Velké Černošice, †Velké Černošice (zabit)

Hevler, Franz, *20.1.1902, dělník, Postoloprty 259, †internační tábor Postoloprty

Heydrich, Wolfgang, *1923, textilový obchodník, Žatec, hledací listina KJ 162-165, †internační tábor Postoloprty

Hilbert, Maximilian, *19.8.1887, kněz/ kuardian kapucínský klášter Žatec, †Bítozeves (zastřelen)

Hildburger, Josef, 87 let, úředník, Žatec, † Žatec (zabit)

Hinkelmann, Franz, sedlák, Čejkovice, †internační tábor Postoloprty

Hinz, Otto, učitel, Svojetín, †věznice Pankrác

Hirsch, Josef, *5.2.1901, sedlák, Výškov 11, †internační tábor Postoloprty

Hirsch, Otto, *15.8.1894, sedlák, Počerady 5, †internační tábor Postoloprty

Hirschmann, Franz, *19.2.1898, celník, Postoloprty, Krausgasse 327, †internační tábor Postoloprty

Hlawan, Karl, *6.6.1904, řidič, Postoloprty, Bahnhofstraße, †internační tábor Postoloprty

Hlawatschek, Willibald, *7.7.1928, zahradník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Hobl, Franz, *28.5.1902, vrátný, Žatec, Alte Mühle 1701, †internační tábor Postoloprty

Hoffmann, Franz, 58 let, truhlář, Libotschaner Gasse, †Litvínov u Mostu, tábor 28

Höll, Franz, *10.10.1908, dělník, Žatec, Porndorfgasse 495, †internační tábor Postoloprty

Höll, Gustav, *14.7.1920, obchodník, Žatec, Schießhausberg 568 / 50, †internační tábor Postoloprty

Höll, Gustav, *1889, topič, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Holletz, Julius, *2.10.1894, účetní, Žatec, Reitschoweser Str. 1138, †internační tábor Postoloprty

Hollmann, Friedrich, *2.10.1885, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Holly, Franz, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Holm, Josef, *1.10.1899, obchodník, Staňkovice, †internační tábor Postoloprty

Holub Martha, roz.. Weindl, *1893, †na transportu do Saska.

Holy, Karl, *22.5.1909, zaměstnanec, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Holy, Karl, mašinista, Výškov, †auf Transport nach Sachsen

Holzinger, Heinrich, *16.12.1887, učitel, Žatec, Jahnstr. 1141/ 13, †internační tábor Postoloprty

Honomichl, Eduard, *28.2.1899, Žatec, †věznice, Plzeň-Bory

Hopp, Anton, *1894, obchodník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hopp, Anton, *3.11.1895, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Horner, Emil, *1904, zámečník, Staňkovice, †internační tábor Postoloprty

Horner, Robert, *24.5.1898, holič, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hotzka, Koch, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hötzl, Franz, *28.1.1900, obchodník, Žatec, Marktplatz 46, †internační tábor Postoloprty

Houda, Eduard, *17.3.1895, Postoloprty 196, †internační tábor Postoloprty

Hoyer, Erwin, *7.3.1911, sedlák (NS předák u sedláků), Nehasice 30, †internační tábor Postoloprty

Hrasanek, Gustav, *18.1.1896, zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hromada, Edwin, *3.10.1896, sedlák, Výškov, †internační tábor Postoloprty

Hruschka, Hans, *30.11.1898, správce, Dobříčany, †internační tábor Postoloprty

Huber, žena mlynáře Hubera, zavleklá, pohřešovaná

Huber, vrchní mlynář u Wirtha, Žatec, †Žatec (zastřelen)

Hubl, Alfred, *23.8.1897, vrchní číšník, Žatec, Libočanyer Str. 1605, †internační tábor Postoloprty

Hubl, Anton, *9.8.1884, domovník, Žatec, Hopfengasse 1952, †internační tábor Postoloprty

Hübl, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hubl, Willi, 20letý, Žatec, †Okresní vězení Žatec (zabit)

Hübler, Ludwig, Liběšice, †internační tábor Postoloprty

Hujer, Adolf, *17.7.1892, sedlák, Hradiště, †internační tábor Postoloprty

Huß, Anton, *26.5.1875, privátník, Žatec Jakobsgasse 284/ 11, †internační tábor Postoloprty

Huss, Emil, válečný invalida, truhlář, Žatec, †Okresní vězení Žatec (zabit)

Huß, Hans, *12.8.1914, ředitel banky, Žatec, Schillerstr. 315, †internační tábor Postoloprty

Huß, Josef, *29.4.1900, obchodník s chmelem, Žatec, Floragasse 1692 / 77, †internační tábor Postoloprty

Hüttl, Franz, *23.8.1897, úředník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Hyna, Franz, Lipenec, †internační tábor Postoloprty

Hyna, Karl, *11.12.1895, krejčí. Žatec, Jakobsgasse 281/ 5, †internační tábor Postoloprty

Illing, Josef, důchodce, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Illing, Josef, vládní školský úředník, *28.10.1895, Žatec, Joh.-Heiser-Str. 1, †Lager Rakovník

Illmann, Georg, *17.12.1895, účetní, Žatec, Gartenstr. 1841, †internační tábor Postoloprty

Ingrisch, Josef, *29.10.1893, kovář, Bítozeves 83, †internační tábor Postoloprty

Jäckl, Alfred, *25.2.1900, ředitel gymnázia, Žatec, Jahnstr. 1075, †internační tábor Postoloprty

Jahn, Karl, *22.9.1902, elektrikář, Žatec, Herm.-Göring-Str. 1558 / 70, †internační tábor Postoloprty

Janich, Josef, sedlák, Skupice, †internační tábor Postoloprty

Janich, Richard, *8.8.1890, sedlák, Malnice 16, †internační tábor Postoloprty

Jantsch, Anna, žena v domácnosti, Postoloprty, Enggasse 118, †internační tábor Postoloprty

Jantsch, Anton, důchodce, Postoloprty, Enggasse 118, †internační tábor Postoloprty

Jantsch, Walter, *7.10.1926, tažeč drátů, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Jary, Alexander, *22.3.1905, elektro-Ing., Žatec, †internační tábor Postoloprty

Jechimer, domovník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Jedlitschka, Hans, ca. 15letý, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Jentsch, August, krejčí, Žatec, †Střelnice Žatec

Jerabek, Karl, *1898, R.B. zaměstnanec, Postoloprty, Schulgasse 205, †internační tábor Postoloprty

Jirasek, ca. 60 let ředitel pošty, Žatec, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28

Jirschik, Karl, 62 let, účetní, Žatec, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 (na vyčerpání)

Joscht, Cäcilie, *7.2.1869, soukromník, Postoloprty, Hans-Kudlich-Str. 416, †internační tábor Postoloprty

Jugl, Oskar, *15.11.1908, skladník, Žatec, Mozartstr. 1353/ 33, †internační tábor Postoloprty

Juha, Alois, *1.7.1899, dělník, Hradiště, †internační tábor Postoloprty

Jülka, Ernst, *14.8.1896, účetní, Žatec, Libotschangasse 1485, †internační tábor Postoloprty

Jülka, Ferdinand, *31.12.1903, obchodník, Tuchořice, Tscheskoner Str., †internační tábor Postoloprty

Jülka, Ferdinand, Žatec, měšťanský pivovar Brauerei, †Žatec

Jungbäck, Emanuel, *1.10.1902, obchodník s uhlím, Žatec, Neiderplatz, †internační tábor Postoloprty

Jungbäck, Otto, železničář, Postoloprty, Krausgasse 305, †internační tábor Postoloprty

Junker, Walter, *23.4.1933, žák, Žatec, Hopfengasse 685/ 8, †internační tábor ostoloprty

Juris, (Invalide), *24.8.1894, †internační tábor Postoloprty

Juris, Franz, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Juris, Friedrich, *13.10.1923, zámečník, Postoloprty, Schloß 12, †internační tábor Postoloprty

Juris, Heidi, *1945, kojenec, Postoloprty, Fischgasse 57, †internační tábor Postoloprty

Juris, Stefanie, *26.8.1884, žena v domácnosti, Postoloprty 333, †na transportu

Jüstl, Karl, *27.5.1891, poštovní zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Kadletz, Ludwig, *1900, úředník, Žatec, hledací listina KJ 162-165, †Žatec

Kaiser, Anna, žena v domácnosti, Malnice/ Postoloprty, Fischgasse 58, †internační tábor Postoloprty

Kaiser, Paula, dcera Anna Kaiserová, dělnice, Malnice / Postoloprty, Fischg. 58, †internační tábor Postoloprty

Kaizl, Franz, úředník, železničář, Výškov, †internační tábor Postoloprty

Karban, Emil, zámečník, Postoloprty, Friedhofgasse 201, †internační tábor Postoloprty

Käs, Josef, zaměstnanec cukrovar, Žatec, cukrovar, †internační tábor Postoloprty

Kaschtowsky, sedlák, Břvany, †internační tábor Postoloprty

Kaschtowsky, inženýr, Postoloprty, Reitergasse 340, †internační tábor Postoloprty

Kasper, Karl, *12.11.1899, obchodník, hledací listina 124 _ 139 (KJ), Bečov, †internační tábor Postoloprty

Kauer, Julius, *8.4.1871, Žatec, Hindenburgstr. 953, im Lager Žatec zavražděn

Keil, Adolf, *24.6.1873, sedlák, Horka u. Žatce, Int.-Lager Postoloprty

Keil, Josef, Tuchořice, 15.6.1945, †Žatec

Keil, Wenzel, Tuchořice, Sept. 46, zemřel na transportu.

Keller, Josef, *21.7.1904, sedlák, Mradice 25, †internační tábor Postoloprty

Kermann, Anton, *1890, hospodský (Quelle), Žatec, Libotschangasse, in Žatec zastřelen

Kermann, Franz, *16.9.1888, soukromník, Žatec, Schillerstraße 17, †internační tábor Postoloprty

Kern, Johann, *1.12.1888, švec, Hořetice, †internační tábor Postoloprty

Kern, Karl, *31.1.1905, Žatec, Dr. Damm-Str. 346, †internační tábor Postoloprty

Kern, Rudolf, *13.1.1905, knihkupec, Žatec, Ringplatz, †Okresní soud Žatec, zavražděn

Kindermann Heinrich, Heinrich, *17.1.1883, kolář, Žíželice u Žatce, †internační tábor Postoloprty

Kindl, Emil, *14.2.1902, silničář, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Kindl, Herbert, *28.6.1929, Maler, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Kittl, Franz, sedlák, Žatec, Libotschaner Gasse, in Žatec zastřelen

Kittlová, manželka Franze, Žatec, Libotschaner Gasse, †internační tábor Postoloprty

Klatovsky, Emil, *21.4.1897, obchodník s železem, Žatec, Goetheplatz 359, †internační tábor Postoloprty

Klee, Leo, *15.8.1910, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Klein, Adolf, *22.12.1901, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Klein, Rudolf, *1.6.1896, havíř, Postoloprty, Rösselgasse 195, †internační tábor Postoloprty

Kleißner, Emil, *1900, topič, Měcholupy, †internační tábor Postoloprty

Klierová, ve staří ca. 35 let, Žatec, Mozartstr. Langer-Villa, rozpárali jí břicho

Klier, žena v domácnosti, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Klier, Josef, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Klier, Vinzenz, tesař, Vikletice, Vadkovice zastřelen

Klimmt, obchodní zástupce, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Klinger, Josef, *17.6.1896, hospodský Hotel Nachtigall, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Knespel, Rudolf, *1897, policejní úředník, Žatec, hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty

Knespel, Rudolf, *6.6.1887, hospodský, U medvěda, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Knirsch, Franz, *12.11.1911, správce, Počerady, †internační tábor Postoloprty

Knobloch, Hubert, *20.4.1902, Staňkovice, †internační tábor Postoloprty

Knobloch, Oswin, *1902, sedlák, Dubčany, †internační tábor Postoloprty

Knöchert, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Knopp, Franz, *5.8.1885, holič, Postoloprty 140, †internační tábor Postoloprty

Knorr, Karl, pivovarský zaměstnanec, Žatec, Horatitzer Str. 1245/ 30, †internační tábor Postoloprty

Kochlöffl, Franz, *27.8.1896, topič, Žatec, Straße der Befreiung 2086, †internační tábor Postoloprty

Kohl, Adolf, *ca. 1898, pokladník, Postoloprty, Adlergasse 400, †internační tábor Postoloprty

Kohl, Theodor, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Köhler, Fritz, *14.3.1901, hospodský, Rvenice, †internační tábor Postoloprty

Kolb, Ida, žena v domácnosti, Postoloprty, Adlergasse 400, †internační tábor Postoloprty

Kolbe, Hildebert, Architekt, Žatec, *2.5.1866, †30.10.1945 zemřel na transportu na úplavici [2]

Kölbl, obchodník s potravinami, Bečov, pohřešovaný, pravděpodobně †internační tábor Postoloprty 2

Koller, Rudolf, drogista, Postoloprty, Marktplatz 129 / 30, †internační tábor Postoloprty

König, Berta (Božena), kuchařka, Postoloprty, Fischgasse 320, † zemřela na transportu

König, Franz, *10.10.1894, policejní úředník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

König, Franz, *30.8.1906, železničář, Rvenice, †internační tábor Postoloprty

Konwalinka, 73 let, sestra starosty, Velké Černošice, †Velké Černošice (znásilněná Rusy)

Konwalinka, Heinrich, *24.3.1879, bankovní úředník, Velké Černošice, †Okresní soud Žatec (zastřelen)

Kopetzky, Josef, železniční zaměstnanec, Postoloprty, Abteigasse 410, †internační tábor Postoloprty

Korber, Anna, statkářka Libočany, Žatec, †Střelnice Žatec

Körbl, Josef, ca. 50 let, Žatec, bratr hospodského Mateřídoušky v Žatci, †Litvínov u Mostu, Lager 28 (utýrán k smrti)

Korf, Josef, důchodce, Postoloprty, Abteigasse 188, †internační tábor Postoloprty

Körner, Franz, *22.2.1903, zámečník, Žatec, Stadtgarten, †internační tábor Postoloprty

Körner, Friedrich (Fritz), *14.4.1930, Pekař, Žatec, Schillerstr. 311, †internační tábor Postoloprty

Körner, Heinz, *3.5.1932, žák, Žatec, Dr.-Tittlbachstr. 282, †internační tábor Postoloprty

Korzendörfer, Josef, *1881, důchodce, Žatec, Lange Gasse 186, †internační tábor Postoloprty

Koukal, sen., Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Koza, Josef, *7.12.1911, švec, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Kral, Josef, *14.3.1893, topič, Žatec, Prager Str. 1678, †internační tábor Postoloprty
Kraupner, Franz, *3.11.1903, sedlák, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Kraupner, Franz, sen., 80 let, soukromník, antifašista, Žatec, †Žatec (zastřelen u kostela)
Kraupner, Otto, *19.1.1920, odborový vedoucí, Žatec, Pestalozzigasse 259/ 13, †internační tábor Postoloprty
Kraupner, Otto, *19.11.1890 odborový vedoucí, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Kraus, Emil, *25.3.1900, tažeč drátů, Žatec, Insel 1907 / 40, †internační tábor Postoloprty
Kraus, Karl, *7.11.1897, zaměstnanec pivovaru, Žatec, Schulgasse 85, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28, ubitý
Kraus, Karl, hrobník Žatec, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28
Krbek, Erna, žena v domácnosti, Postoloprty, Marktplatz 71, †internační tábor Postoloprty
Krbek, Franz, *10.6.1887, železničář, Postoloprty, Friedhofsgasse 279, †internační tábor Postoloprty
Krbek, Franz, důchodce, Postoloprty, Waagplatz 165, †internační tábor Postoloprty
Krebeková, žena v domácnosti, Postoloprty, Waagplatz 165/ 253, †internační tábor Postoloprty
Krbek, Heinrich, *20.4.1912, zaměstnanec, Postoloprty, Friedhofsg. 279, †internační tábor Postoloprty
Krehan, Ludwig, *22.2.1899, sedlák, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Kreißl, Karl, inspektor říšských drah, Postoloprty, Bahnhof 236, †internační tábor Postoloprty
Kren, Josef, zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Kren, Karl, *31.1.1905, zaměstnanec, Žatec, Dr. Damm-Str. 346, †internační tábor Postoloprty
Kreser, žena v domácnosti, Tvršice, † Tvršice
Kretschi, Hans, *27.9.1925, dělník, Žatec, Fischerplatz 1939, †internační tábor Postoloprty
Krezcik, Marie, *24.3.1919, žena v domácnosti, Žatec, Lastenstraße 2005, †internační tábor Žatec
Krippner, Hans, Dr. med., 54 let, lékař, Žatec, Goethestraße, †internační tábor Žatec (ubitý)
Krivanek, Alois-Wilhelm, *6.2.1926, Mradice, †internační tábor Postoloprty
Krivanek, Fred, sedlák, Drahomyšl, †Ringplatz, Žatec (ubitý)
Kriwanek, Willi, *1926, kominík, Počerady, †internační tábor Postoloprty
Kříž, Franz, *10.10.1909, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Kříž, Marie Theresia, roz. Nack, Žatec, †tábor "Žába" Žatec
Kříž, Vilém, Dr., Žatec, †nemocnice Žatec (nejprve internační tábor Žatec)
Kröbl, Ernst, Dr., *14.8.1895, R. A./ NS starosta, Žatec, Ackermannpl., †Žatec
Kröbl, Karl, *6.9.1892, majitel mlýnu, Žatec, Lassenweg 624, †Žatec
Krogner, Adolf, soukromník, Postoloprty, Alleestr. 189, †internační tábor Postoloprty
Krogner, Theresia, Private, Postoloprty, Konrad-Henlein-Platz 76, †internační tábor Postoloprty
Kroh, Theodor, *6.1.1903, dělník, Žatec, Hissmanngasse 846, †kasárna tábor
Krotsch, Karl, *3.7.1908, obchodník s textilem, Postoloprty, Marktplatz 74, †internační tábor Postoloprty
Kruhme, Rudolf, *28.7.1928, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Krumel, Rudolf, *1902, železničář, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Krummel, Franz, železniční dělník, Postoloprty, Bahnhofstraße 145, †internační tábor Postoloprty
Kubat, Karl-Heinz, *17.7.1939, Žatec, Felix-Dahn-Str. 1622/ 14, †internační tábor Žatec (zabit pancéřovou pěstí)
Kubelka, Friedrich, 53 let, předák oblasti Tuchořice, †internační tábor Postoloprty
Kubowstky, Rudolf, *5.10.1896, hudebník, Žatec, Joh.-Heiserstr. 1594, †internační tábor Postoloprty
Kühnl, Julius, *1903, sedlák, Přívlaky, †internační tábor Postoloprty
Kunsch, Mathias, *23.12.1907, sedlák, Velemyšleves, †internační tábor Postoloprty
Kunte, Heinrich, *8.7.1887, inženýr, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Kunz, Rudolf, *1911, dentista, Postoloprty, hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty
Kunz, Wenzl, *23.9.1912, železničář, Žatec, Dr. Schönfeldgasse 1935, †internační tábor Postoloprty
Kurzendörfer, Friedrich, *15.3.1885, sedlák / starosta, Veletice 38, †internační tábor Postoloprty
Lahmann, Anna, *1907, dělnice, Žatec, †internační tábor Žatec
Lande, Helmut, Bečov, klempíř, pohřešován, †pravděpodobně †internační tábor Postoloprty [3]
Lang, Albin, *24.10.1905, sedlák, Nehasice, †internační tábor Postoloprty
Langer, Franz, 47 let, Klempíř/ kapitán v rez., Žatec, †internační tábor Postoloprty (střela do týlu)
Langer, Robert, *16.1.1898, telegrafista, Žatec, Richard-Wagnerpl. 1991, †internační tábor Postoloprty
Langmann, Otto, *18.2.1902, zámečník, Žatec, Grinzing 1727, †internační tábor Postoloprty
Lanka, Anton, *22.10.1930, učedník, Žatec, Semmering, †internační tábor Postoloprty
Lappert, Anton, sedlák, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Lappert, Franz, *13.10.1903, zámečník, Žatec, Alte Mühle, †internační tábor Postoloprty
Lässig, Anton, *1883, Přívlaky, †internační tábor Žatec
Lässig, Friedrich, *23.4.1901, mlynář, Žatec, Gartengasse 1978, †internační tábor Postoloprty
Lässig, Lothar, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Lässig, Willibald, *26.6.1906, Přívlaky, †internační tábor Postoloprty
Lauermann, Ada, *22.5.1906, pokladník, Žatec, Goethestraße, †internační tábor Žatec
Lawitschka, Josef, *10.8.1908, tesař, Postoloprty, Johannispl., †internační tábor Postoloprty
Lawitschka, Josef, *15.4.1911, stavitel, Žatec, Pestalozzistr. 2086, †internační tábor Postoloprty
Lawitschka, Karl, *1890, zahradník, Postoloprty, Fischgasse 427, †internační tábor Postoloprty
Ledwina, Gustav, *4.3.1893, poštovní úředník, Žatec, Postamt, †internační tábor Postoloprty
Ledwina, Josef, Lipenec, †internační tábor Postoloprty
Legler, Walter, *3.11.1914, dělník, Žatec, Jahnstraße, †internační tábor Postoloprty
Lehmann, Alois, hlavní pokladník, Postoloprty, Krausgasse 310, †internační tábor Postoloprty
Leicht, Karl, *31.12.1898, železničář, Veletice 50, †internační tábor Postoloprty
Leicht, Karl, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Lessig, Franz, Soudsoffizial, Žatec, †Žatec
Lexa, Willibald, *29.10.1913, inženýr-chemik, Žatec, Kudlichstr. 2032, †internační tábor Postoloprty
Liebert Otto, správce v zámku Stekník, †v Ohři (svázán a utopen)
Liebschar, Friedrich, *9.5.1894, pomocný dělník, Žatec,. Reitschoweserstr 2062, †internační tábor Postoloprty
Lifka, Pekař, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Lifka, Rudolf, *1900, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Lindner, sedlák, Lhota, †internační tábor Postoloprty
Lindworsky, Alfred, zedník, Vikletice, †Vadkovice (zastřelen)
Lippert, *3.6.1889, sedlák, Žatec, Schillerstraße, †internační tábor Postoloprty
Lippert, Karl, učitel i. R., Staňkovice, † auf Transport
Lischard, 75 let, sedlák, Výškov, †1.6.1945 Výškov (auf offener Straße zastřelen
Loos, Karl, *4.6.1916, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Loos, Marianne, *28.1.1929, učnice, Žatec, Insel 2007, †internační tábor Žatec
Lorenz, Aloisia, žena v domácnosti, Postoloprty, Marktplatz 65, †internační tábor Postoloprty
Lorenz, Franz, *4.8.1891, obchodník s papírem, Žatec, Pestalozzistr. 474, †internační tábor Postoloprty
Lorenz, Rudolf, *25.3.1892, zedník, Truzenice, †Okresní soud Žatec
Löschner, Josef, *14.9.1903, švec, Žatec, Libotschanergasse, †internační tábor Postoloprty
Löschner, Josef, *15, 7, 1896, učitel, Žatec, Püschelplatz 199, †internační tábor Postoloprty

Löser, Josef, *25.12.1896, obchodník, Holedeč, †internační tábor Žatec
Lothring, Josef, *16.5.1910, učitel, Žatec, Hindenburgstr. 2021, †internační tábor Postoloprty
Löwe, Franz, *6.12.1908, švec, Žatec, Libotschanergasse 423, †internační tábor Postoloprty
Lubinski, Anna, *1880, domácí, Žatec, hledací listina KJ 152 _ 165, †internační tábor Žatec
Lüdecke, Heinz, učitel gymnázia Žatec, †internační tábor Postoloprty
Lüftner, Julius, *19.3.1884, řezník, Žatec, Unter den Lauben 47, †internační tábor Postoloprty
Lukasch, Karl, *1904, kovář, Měcholupy, †internační tábor Postoloprty
Luksch, Franz, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Mach, Franz, *1913, strojvůdce, Dobříčany, †internační tábor Postoloprty
Mach, Oswald, *4.10.1928, učedník, Postoloprty, Fischgasse 54, †internační tábor Postoloprty
Mache, Ludwig, *17.6.1883, vrchní strojvůdce, Žatec, Dietrich-Eckhartstr. 1378, †internační tábor Postoloprty
Machowetz, Marie, *11.8.1885, soukromnice, Žatec, Martinsgasse 419, †internační tábor Žatec
Mager, Josef, *16.11.1905, pěstitel, Postoloprty, Krausgasse 366, †internační tábor Postoloprty
Mahner, Alfred, 12 let alt, žák, Žatec, Otto-Weddigenstr., †internační tábor Žatec (panzeřovou pěstí)
Mahr, Eduard, *29.10.1892, vedoucí odboru, Žatec, Rothüttlplatz, †internační tábor Postoloprty
Mahr, Josef, *17.7.1891, tiskař, Postoloprty, Bahnhofstr. 313, †internační tábor Postoloprty
Mahr, Josef, *25.12.1896, obchodník, Holedeč 20, internační tábor, †Žatec
Makowitz, Erwin, *26.7.1897, celník, Lipenec, †internační tábor Postoloprty
Malik, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Mann, Franz, *31.12.1904, železničář, Žatec, Wilhelm-Gustloff-Pl. 406, †Okresní vězení Žatec
Männl, Toni, *1900, úředník, Dobříčany, †internační tábor Postoloprty
Marka, Rudolf, *23.11.1901, elektrikář, Žatec, Bogengasse 779, †internační tábor Postoloprty
Markmann, Ludwig, *21.6.1902, zaměstnanec, Žatec, Konrad-Henleinstr., †internační tábor Postoloprty
Marsch, Vinzenz, *8.9.1903, policista, Žatec, Libočanyerstr., †internační tábor Postoloprty
Martin, Franz, 50 let, domovník, Žatec, Karlsbaderstr., †internační tábor Postoloprty
Marzellin, Robert, *1876, Žatec, †Most
Mathiasch, Emil, celník, Lipenec, †internační tábor Postoloprty
Matzak, Josef, *29.10.1892, dělník, Čejkovice, †internační tábor Postoloprty
Mauer, Ernst, *26.10.1907, úřední sluha, Žatec, Amtssoud, †internační tábor Postoloprty
Mauer, Richard, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
May, Anton, *10.5.1896, městský úředník, Žatec, Radičovecer Str. 944, †internační tábor Postoloprty
Mayer, Ferdinand, *2.1.1909, zaměstnanec, Postoloprty, Enggasse 120, †internační tábor Postoloprty
Mayer, Franz, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Mayer, Gustav, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Mayer, Karl, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Meder, Karl, *29.4.1901, zahradník, Žatec, Trnovaner Str. 756, †internační tábor Postoloprty
Megerle, Anton, *20.10.1894, krejčí, Staňkovice 98, †internační tábor Postoloprty
Meister, Ferdinand, *30.5.1904, obchodník s chmelem, Žatec, Floragasse 77, †internační tábor Postoloprty
Meixner, Witwe, Staňkovice, †internační tábor Postoloprty
Meker, Josef, zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Melzer, Elisabeth, dcera lékárníka Tietze, Žatec, †Okresní vězení Žatec (zabita)
Melzer, Herbert, ředitel. Telatko-fabrika, Žatec, † hřbitov Žatec (zastřelen, předtím týrán)
Mentschek, Fritz, *24.1.1890, sedlář Žatec, Hans-Schemm-Platz 108/ 4 †internační tábor Postoloprty
Mentschek, Leopold, *14.2.1895, obchodník z kůží, Žatec, Mwetznerg. 267, †internační tábor Postoloprty
Mertl, Josef, jun., Nehasice, †internační tábor Postoloprty
Mertl, Josef, sen., Nehasice, †internační tábor Postoloprty
Messner, Anton, *12.6.1898, obchodník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Michl, Hilde, *1924, služka, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Mies, Josef, *30.12.1891, dělník, Žatec, Konrad-Henlein-Straße 327, †internační tábor Postoloprty
Mies, Josef, zaměstnanec, Veletice, †internační tábor Postoloprty
Mikut, Karl, učitel, Staňkovice, †internační tábor Postoloprty
Mikuta, Adolf, Velké Černošice, †hřbitov Žatec (zastřelen)
Minarschik, Albin, *20.12.1906, zámečník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Mintzer, Anna, *23.2.1922, kuchařka, Žatec 452, †internační tábor Žatec
Misof, Ferdinand, *1900, elektrikář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Misof, Leonhard, *4.11.1896, malíř, Žatec, Dr.havíř-Str. 1866, †internační tábor Postoloprty
Misof, Rudolf, 58 let, berní úředník, Žatec, †Litvínov u Mostu,internační tábor 28 (na tyfus)
Mittag, Herbert, *18.7.1901, obchodník, Žatec, Ringplatz 163, †internační tábor Postoloprty
Mocker Franz, *4.7.1891, berní úředník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Modes, Anton, *5.11.1893, hodinář a fotograf, Žatec, Wostryg. 1527/ 10, †internační tábor Postoloprty
Modl, Josef, *21.5.1889, dráteník, Žatec, Goethepatz 406/ 3, †internační tábor Postoloprty
Mohles, Josef, *14.4.1912, železničář, Holedeč 64, †internační tábor Postoloprty
Morch, Adolf, Staňkovice, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28
Morch, Josef, železničář, Žatec, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28
Morschenetz, Anton, *24.4.1881, soukromník, Dr.-havíř-Str., †internační tábor Žatec
Moyses, Max, *7.7.1891, obchodník s ovocem, Postoloprty, Bahnhofstr. 87, †internační tábor Postoloprty
Muck, Karl, *7.10.1907, mechanik, Žatec, Goethepatz 1945/ 25a, †internační tábor Postoloprty
Mühldorf, Franz, hospodský, Postoloprty/ Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Mühlstein, Franziska, Žatec, Floragasse 1105 / 39, †internační tábor Žatec
Müller, Adalbert, *2.3.1889, železniční úředník, Žatec, Dorndorfg. 676, †internační tábor Žatec
Müller, Anton, *17.6.1897, železničář, Postoloprty, Krausgasse 206, †internační tábor Postoloprty
Müller, Anton, *30.7.1898, zaměstnanec, Most, Langemarckstr., †internační tábor Postoloprty
Müller, Emil, *6.8.1894, zámečník, Postoloprty, Schloß 1, †internační tábor Postoloprty
Müller, Franz, *21.3.1909, Přívlaky, †internační tábor Postoloprty
Müller, Heinrich, *26.5.1897, strážník, Postoloprty, Ringplatz 63, †internační tábor Postoloprty
Müller, Helene, *19.7.1883, žena v domácnosti, Postoloprty, Wassergasse 32, †internační tábor Postoloprty
Müller, Hilde, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Müller, výrobce instrumentů, Žatec, Pflasterberg, †internační tábor Postoloprty
Müller, Josef, *13.5.1898, drobné zboží. Žatec Libotschanerstr. 1058, †internační tábor Postoloprty
Müller, Josef, *1890, učitel v důchodu., Žatec, †internační tábor Postoloprty
Müller, Josef, dělník, Měcholupy, †internační tábor Postoloprty
Müller, Karl, *30.9.1896, poštovní inspektor, Žatec, Schillerstraße 1439, †internační tábor Postoloprty
Müller, Marie, *15.9.1894, krejčí, Postoloprty, Krausgasse 206, †internační tábor Postoloprty
Müller, Oswald, *22.10.1904, obchodník, Velké Černošice 93, †internační tábor Postoloprty
Müller, Rudolf, železničář i. R., Žatec, †internační tábor Žatec

Müller, Stefan, *23.12.1890, švec, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Müller, Wenzel, *17.4.1885, důchodce, Postoloprty, Wassergasse 32, †internační tábor Postoloprty

Musch, Karl, Radíčeves, †internační tábor Postoloprty

Muschik, Rudolf, *15.3.1891, zámečník, Žatec, Ackermannplatz 161, †internační tábor Postoloprty

Nachtigall, Karl, *6.5.1901, obchodník, Žatec, Goethestraße 948, †internační tábor Postoloprty

Nack, Julius, *26.3.1888, sedlák, Malnice, †internační tábor Postoloprty

Nack, Rudolf, + 2.1.1891, soukromník, Bítozeves, †internační tábor Postoloprty

Nadler, Hermann, *1915, zaměstnanec, Žatec, hledací listina KJ 162-165, †internační tábor Postoloprty

Nehring, Hermann, *1925, dělník, Žatec, hledací listina KF 61, †internační tábor Postoloprty

Neusedlák, Josef, Žatec, Pivovar Žatec Urstoff, internační tábor, †Žatec

Neusedlák, Wenzl, *28.9.1889, tesař, Žatec Fröbelgasse 1071, †internační tábor Postoloprty

Neubert, Karl, *13.6.1895, zámečník, Žatec, Metznergasse 267, †internační tábor Postoloprty

Nisser, Karl, *1.2.1892, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Nitsch, Adolf, *4.7.1907, kovář, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Nitsch, Johann, Hotelier aus Käsmark / Zips (Slovensko), projížděl Žatcem, pohřešovaný[4]

Nitsch, Willi, *6.7.1885, železničář, Žatec, Grinzing 1795, †internační tábor Postoloprty

Novak, Marie, roz.. Fischer, dělnice, Žatec, Bogengasse 191, †internační tábor Žatec

Nowak, Franz, *21.10.1894, švec, Břvany 124 b, †internační tábor Postoloprty

Nowak, Franz, *9.3.1920, truhlář / voják z povolání, Břvany 124 b, †internační tábor Postoloprty

Nowak, Rudolf, 1.1.1893, řezník, Břvany u. Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Plukovník, Josef, mašinista (z protezou) Viklетice, in Vadkovice zastřelen

Öhm, Karl, *1892, švec, Čejkovice, †internační tábor Postoloprty

Oppel, Emil, *20.11.1900, sedlák, Drahomyšl, †internační tábor Postoloprty

Örtelt, Gustav, *24.6.1901, železničář, Postoloprty, Abteigasse 157, †internační tábor Postoloprty

Oswald, Erwin, *1901, policista, Postoloprty, Alleegasse 229, †internační tábor Postoloprty (střela do týla od Marka),

Otto, Franz, *1924, obchodník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pachmann, Eduard, *19.7.1930, učedník, Žatec, Dr.-Tittlbachstr. 282, †internační tábor Postoloprty

Padlesak, Ernst, zámečník, Žatec, Resselgasse, 1806, †internační tábor Postoloprty

Pallat, Ferdinand, havíř, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Pallat, Friedrich, *30.5.1900, havíř, Postoloprty, Wassergasse 37, †internační tábor Postoloprty

Papezi, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Paprotny, Erich, *16.3.1914, finanční inspektor, Žatec (z Ratiboře), hledací listina KJ, †internační tábor Postoloprty

Parpel, Josef, *27.6.1896, obchodník, Drahomyšl 15, †internační tábor Postoloprty

Parthon, Josef, *26.10.1896, účetní, Žatec, Bahnhofstraße 39, †internační tábor Postoloprty

Parthon, Max, *26.10.1895, zaměstnanec, Žatec, Lange Gasse 180, †internační tábor Postoloprty

Partsch, Hugo, *7.6.1910, syn sklepníka, Žatec, Hotel Zlatý lev, †internační tábor Postoloprty

Partsch, Hugo, železničář, Žatec, †11.1.1946 tábor Kladno

Paschek, Heinrich, *1.3.1890, vedoucí filiálky, Žatec, Tirpitzstraße 1369, †internační tábor Postoloprty

Patrovsky, Josef, *22.2.1891, hudebník učitel, Žatec, Staňkoviceer Str., †Litvínov bei Most, internační tábor 28 (po týrání)

Paul, Josef, *26.2.1909, učitel, Žatec, Götzgasse 575, †internační tábor Postoloprty

Pechan, železničář, Žatec, †tábor Tost / Gleiwitz

Peckert, Franz, *3.9.1899, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pedal, A., Oberučitel, Bezděkov, †internační tábor Postoloprty

Peter, Albin, *1905, zahradník, Žatec/ Bezděkov, †internační tábor Žatec

Peter, Bruno, *25.3.1902, řidič, Žatec, Bahnhofstiege 784, †internační tábor Postoloprty

Peter Hans, Johann, *4.1.1886, celní inspektor, Žatec, Goethestraße 946 / 17, †internační tábor Postoloprty

Petrak, Franz, *28.9.1904, mechanik, Žatec, Töpferring, †internační tábor Postoloprty

Petschauer, Albin, *2.2.1872, Major, Neusattl, Žatec, †Humanice (zastřelen)

Petschauer, Karl, Twerschitz, †internační tábor Žatec

Peuker, Otto, *4.12.1887, zaměstnanec (NSV), Žatec, Lange Gasse, †internační tábor Postoloprty

Peukert, W., Žatec, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 (zastřelen)

Philipp, Josef, *18.8.1894, poštovní zaměstnanec, sozialní demokrat, Žatec, Staňkoviceer Str., †internační tábor Postoloprty

Pichert, Josef, *13.3.1911, kovář, Žatec, Komotauer Str. 1280, †internační tábor Postoloprty

Pichner, Josef, pokladník, Žatec (aus Most), †internační tábor Postoloprty

Pillat, Ernst, *29.10.1900, knihkupec (Gebr. Stiepel), Žatec, Jakobsgasse, †internační tábor Postoloprty

Pilz, Josef, *14.4.1926, syn sedláka, Selibice, †internační tábor Postoloprty

Pipping, Berta, *21.3.1903, žena v domácnosti, Postoloprty 291, †internační tábor Postoloprty

Pischmann, Rudolf, *8.3.1901, obchodník, Postoloprty, Breitegasse 262, †internační tábor Postoloprty

Pitschmann, Rudi, *1929, Postoloprty, Breitegasse 262, †internační tábor Postoloprty

Pittasch, August, učitel, Postoloprty, Levanizer Str, 407, †internační tábor Postoloprty

Plaß, Wenzel, Žatec, † při pochodu do Postoloprt (zabit)

Plattig, zámečník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Platz, Franz, *4.8.1897, obchodník, Žatec, Achermannplatz, †internační tábor Postoloprty

Pleyer (Player), Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Plobner, Stephan, *10.7.1899, řidič, Žatec, Schönfeldgasse 34/ 16, †internační tábor Postoloprty

Podleschak, Ernst, *1907, zámečník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pohl, Nikolaus, *1887 (1892?), podplukovník, Žatec, Schillerstraße 44, †Žatec (v močové jámě utopen)

Pohnert, Adolf, *26.12.1905, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pohnert, Adolf, sedlák, Čejkovice, †internační tábor Postoloprty

Polivka, Hans, *26.11.1929, zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pollauf, Alois, *3.6.1903, vrátný, Žatec, Hans-Kniersch-Str. 418, †internační tábor Postoloprty

Pöpperl, Franz, Autoelektrikář, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pöpperl, Heinrich, poštovní úředník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pörner, Anton, *15.5.1909, úředník, Žatec, Fischerplatz 305, †internační tábor Postoloprty

Pöschl, Josef, *23.10.1895, kolář, Žatec, Lastenstr. 368/ 30, †internační tábor Postoloprty

Pöschmann, Ferdinand, *20.9.1887, železničář, Žatec, Stadtgarten 1419, †internační tábor Postoloprty

Pößnicker, Alois, *7.6.1896, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Pössnicker, Rudolf, *29.3.1898, zámečník, Kaiserberg 819/ 33, †internační tábor Postoloprty

Postl, Anton, *15.8.1880, dělník, Postoloprty, Windberg 302, †internační tábor Postoloprty

Postl, Hans, Postoloprty, Friedhofgasse, (19.6.1945 zabit holemi a sekyrami), †internační tábor Postoloprty

Preisler, Karl, 53 let, Žatec, Elektrárna, †Lager Tost b. Gleiwitz

Preiss, Friedrich, *28.10.1891, ředitel, České Budějovice 456, †internační tábor Postoloprty

Pröller, Josef, *1898, holič, Postoloprty, Schulgasse 239, †internační tábor Postoloprty

Pröller, Josef, úředník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Prößlová, manželka ředitele, Žatec, †Prag

Prößl, syn paní Prösslové, 5letý, syn ředitele, †internační tábor Postoloprty

Puchner, Vinzenz, *2.8.1897, Žatec, †gymnázium Doupov
Püschel, Rudolf, *24.12.1899, cukrář, Žatec, Ringplatz, †internační tábor Postoloprty
Puschner, Franz, *8.11.1906, sedlák, Čejkovice, †internační tábor Postoloprty
Puta, Karl, *18.9.1897, čalouník, Žatec, unter den Lauben (obchod), †internační tábor Postoloprty
Püttner, Franz, *1.12.1899, sedlák, Vysočany, †internační tábor Postoloprty
Putz, Leonhard, 2.5.1901, prokurista Žatec, Floragasse 2030, †internační tábor Postoloprty
Raffler, Florian, *3.4.1900, zaměstnanec, Žatec, Josef-Patzelt-Platz 75, †internační tábor Postoloprty
Raffler, Franz, elektrikář, Bečov (Most), pohřešován, pravděpodobně †internační tábor Postoloprty[5]
Rauscher, Karl, Žatec, zedník, †internační tábor Žatec
Rehnelt-Krebs, Heinrich, *3.6.1883, zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Reichert, Josef, *18.6.1886, zahradník, Postoloprty, Waagplatz 149, †internační tábor Postoloprty
Reihn, Marie, Liběšice, †internační tábor Žatec
Reihs, Josef, *3.2.1898, obchodník, Tuchořice, †internační tábor Postoloprty
Reihs, Karl, soukromník místní NS funktionář, Tuchořice, †na cestě do Postoloprt
Reinisch, Karl, *11.8.1928, žák, Postoloprty, Abteigasse 161, †internační tábor Postoloprty
Reis, sedlák, Tuchořice, †internační tábor Postoloprty
Reissig, Franz, *25.5.1887, sedlák, Malnice 1, †internační tábor Postoloprty
Reißig, Franz, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Renner, Hugo, *26.12.1893, zaměstnanec, Žatec, šroubárna, †internační tábor Postoloprty
Resz, Karl, Tuchořice, svědek zastřelení Luise Janek, †internační tábor Postoloprty
Retzer, Josef, *26.10.1892, zaměstnanec, Žatec, Neiderplatz 899, †internační tábor Postoloprty
Reysa, Ambros, pokrývač, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Richlawy, Richard, *29.9.1886, soukromník, Postoloprty, Ringplatz 207, †internační tábor Postoloprty
Řidič autobusu (jméno neznámé), Lipenec, po čtyřech na náměstí v Žatci † náměstí Žatec
Richlawy, Richard, *30.3.1916, pekař, Postoloprty, Waagplatz 207, †internační tábor Postoloprty
Richter, zaměstnanec, pracovní úřad, Žatec, †Litvínov u i Mostu, tábor 28 (zastřelen)
Richter, Emil, *10.10.1902, obchodník s pivem, Žatec, Lastenstraße 1659, †internační tábor Postoloprty
Richter, Erich, *28.1.1892, úředník, Žatec, Hubertusgasse 10, †internační tábor Postoloprty
Richter, Franz, *1904, zaměstnanec, Tuchořice, †internační tábor Postoloprty
Richter, policista, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Richter, Horst, ca. 15letý, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Richter, Josef, *13.6.1877, Kounov, †internační tábor Rakovník (po týrání)
Richter, Julius, Tvršice, †internační tábor Žatec
Richter, Karl, *12.2.1907, železničář, Liběšice 19, †internační tábor Postoloprty
Richter, Karl, *30.11.1894, zahradník, Žatec, Jakobsgasse 1311/ 43, †internační tábor Postoloprty
Richter, Reinhard, *18.11.1901, hospodský, Bítozeves, †internační tábor Postoloprty
Ricka, Wenzel, *7.3.1902, dělník, Postoloprty, Alleegasse 225, †internační tábor Postoloprty
Riedl, Gustav, 1.5.1889, Litograf, Žatec, Theodor-Körner-Str. 2035, †internační tábor Postoloprty
Riedl, Marie, tchyně starosty. 80 let, Velké Černošice, †Velké Černošice (od Rusů zastřelena předtím znásilněna)
Riedl, Rudolf, silničář, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Rippl, matka, Trnovany, †Trnovany (s manželem, dcerou a synem zastřeleni)
Rippl, syn, Invalida, Trnovany, †Trnovany (s otce, matkou a sestrou zastřelen)
Rippl, dcera učitelky, Trnovany, †Trnovany (zastřelena)
Rippl, otec, zahradník, Trnovany, †Trnovany (zastřelen)
Ritter, malý chlapec, Žatec, †internační tábor Žatec (pancéřovou pěstí)
Rochusch, Josef, Kounov, †internační tábor Rakovník
Rödl, obchodník s uhlím, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Rösch, Gustav, *9.1.1892, účetní, Žatec, Libotschanergasse 890, †internační tábor Postoloprty
Rösch, Josef, elektrikář, Žatec, syn Gustava, †internační tábor Postoloprty
Rosner, Wenzel, *6.11.1884, sedlák, Lipenec, †internační tábor Postoloprty
Roßner, Josef, *26.7.1880, dělník, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Rossner, Wilhelm, *20.11.1893, zaměstnanec, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Roth, August, *25.9.1888, domovník, Žatec, Horatitzerstr. 547, †internační tábor Postoloprty
Roth, Josef, *3.10.1881, tesař, Žatec, Kaiserberg 1132, †internační tábor Postoloprty
Rott, Hermann, *30.4.1892, zaměstnanec, Žatec, Mosterstr. 543, †internační tábor Postoloprty
Rückauf, Karl, *28.1.1900, sedlák, Kličín, †internační tábor Postoloprty
Rust, Anton, *květen 1909, zaměstnanec, Žatec, Libotschaner Str. 1325, †internační tábor Žatec
Rust, Josef, *12.5.1903, dělník, Veletice, †internační tábor Postoloprty
Sabathil, Albin, *30.12.1884, úředník, Žatec, Grinzing 1483, †internační tábor Postoloprty
Sabathil, Emil, *25.2.1883, prokurista, Žatec, Kantgasse 1383, †internační tábor Postoloprty
Sabl, Franz, Postoloprty, Rösselgasse 39, †internační tábor Postoloprty
Sabl, Otto, *18.11.1927, žák, Postoloprty, Rösselgasse 39, †internační tábor Postoloprty
Sacher, Anton, kovář, Postoloprty, Schloßgasse 17, †internační tábor Postoloprty
Salaba, Fritz, *1922, syn řezníka, Žatec, Hißmanngasse, †Ringplatz Žatec (ubitý)
Sandner, Josef, *18.11.1912, průvodčí, Rybňany, †internační tábor Postoloprty
Sattler, Friedrich, *28.4.1904, celník, Postoloprty, Enggasse 119, †internační tábor Postoloprty
Schaffer, Hans, správce in Velké Černošice, †hřbitovní zeď Žatec (po týrání)
Schall, Johann, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Schall, Johann, Grißlippen, †internační tábor Postoloprty
Schall, Josef, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Schaller, Edmund, *27.3.1884, obchodní zástupce, Žatec, Jahnstraße 982, †internační tábor Postoloprty
Schaller, Franz, *27.5.1895, klempíř, Postoloprty, Schloßgasse 17, †internační tábor Postoloprty
Schanda, Anna, *1873, domácí služka , Žatec, †internační tábor Žatec
Scharf, Ernst, *4.7.1896, zubař, Postoloprty 334, †internační tábor Postoloprty
Schatz, Josef, *17.2.1896, topič, Žatec, Dorndorfgasse 500, †internační tábor Postoloprty
Schediwy, Wenzel, *1910, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Scheiter, Anton, Hořetice, †Hořetice
Scheiter, sedlák/ major, Malnice, †internační tábor Postoloprty
Scheiter, Mathilde, manželka Antona, Hořetice, †Hořetice
Schellenberger, Ferdinand, *6.1.1890, kominický mistr, Žatec, Lorettoplatz, †internační tábor Postoloprty
Schiereich, Tini, privátník, Žatec, †internační tábor Podbořany
Schierl, Josef, *29.11.1901, železničář, Počerady, †internační tábor Postoloprty
Schilling, Anton, *4.9.1900, udržbář, Urstoff pivovar, Žatec, † ui Miloševic (zastřelen)
Schindela, Anton, *27.8.1897, skladní dělník, Počerady 23, †internační tábor Postoloprty
Schlegel, vedoucí stavebního odboru, Žatec, †Litvínov ui Most, internační tábor 28 (an Erschöpfung)
Schlein, Marie, *1875, selka , Strupice †internační tábor Žatec
Schlick, Karl, hřibitovní zaměstnanec Žatec, †Litvínov bei Most, internační tábor 28
Schmalfuß, Karl, *16.1.1882, sedlák, Činov, †internační tábor Postoloprty
Schmalfuß, Prokurist/ občanský pivovar Žatec, †internační tábor Podbořany
Schmid, Erhard, *1896, učitel, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Schmidt Oskar, *7.8.1898, holič, Žatec, Richard-kolař-Platz 1696, †internační tábor Postoloprty

Schmidt, Adolf, 62 let, sedlák, Žatec, †internační tábor Žatec

Schmidt, Edmund, *14.6.1926, zámečník, Bečov b. Most, †internační tábor Postoloprty

Schmidt, Hans, *29.7.1901, sedlák, Žatec, Hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty

Schmied, Rudolf, *21.3.1906, sklenář, Žatec / Rvenice 67, †internační tábor Postoloprty

Schmiedl, Josef, *22.12.1887, mlynář, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Schmiedl, Oswald, *17.1.1890, barvič , Žatec, Saarlandgasse 1412, †internační tábor Postoloprty

Schmiek, Alois, Žatec, zaměstnanec pojišťovny, †internační tábor Postoloprty

Schmotz, Gustav, *23.5.1887, sedlák, Vrbka, †internační tábor Postoloprty

Schneider, Adolf, Žatec, cukrovar, †internační tábor Postoloprty

Schneider, Anton, *17.9.1902, švec, SA-člen, Žatec, Kaiserberg, †internační tábor Postoloprty

Schneider, Karl, *31.7.1905, statistika, Žatec, Raimundgasse, †internační tábor Postoloprty

Schöffl, Anton, *19.10.1894, Pokrývač, Tatinná, †internační tábor Postoloprty

Schöffl, Franz, *23.10.1885, RB-úředník, hledací listina KJ 124-139, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Scholer, Rudolf, *5.6.1899, sochař, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Scholz, Gustav, *25.5.1887, hospodský, Vrbka, †internační tábor Postoloprty

Schramm, Alois, sedlák, Postoloprty, Adalbertigasse 210, †internační tábor Postoloprty

Schramm, Franz, *7.1.1898, úředník, Žatec, †Litvínov bei Most, Lager 28

Schramm, domovník, Žatec, †Litvínov bei Most, Lager 28

Schramm, Ottomar, *17.6.1885, kovář, Žatec, Lastenstraße 367, †internační tábor Postoloprty

Schramm, Rudi, *26.2.1912, železničář, Mraiditz, †internační tábor Postoloprty

Schranz, Emil, *20.2.1900, stavební mistr, Žatec, Kudlichstr. 1106, †internační tábor Postoloprty

Schrauzer, Karl, *4.12.1907, sedlák, Čejkovice, †internační tábor Postoloprty

Schreyer, Franz, Žatec, bankovní úředník / kapitán v rez., Pferdestall, zemřel na vysílení, †internační tábor Postoloprty

Schröder, Alois, *17.12.1881, železniční inspektor, Žatec, Dr.-Schmeykal-Str. 1413, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 (na vysílení)

Schröder, pokladník, Žatec, † nemocnice Most (předtzím Litvínov u Mostu, internační tábor 28)

Schrödl, Eduard, *28.5.1888, železničář, Postoloprty 93, †internační tábor Postoloprty

Schrödl, Eduard, *29.3.1889, průvodčí, Postoloprty,, Adalbartigasse 194, †internační tábor Postoloprty

Schrödl, Willibald, krejčí., hrbatý, Žatec, Hoßnerweg, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 (umlácen k smrti)

Schubert, Friedrich, *4.5.1897, zaměstnanec, Žatec, Lastenstr. 263, †internační tábor Postoloprty

Schuh, Josef, *12.3.1903, tesař, Minice, †internační tábor Postoloprty

Schuh, Wilhelm, *9.1.1900, Nové Sedlo, †internační tábor Postoloprty

Schüller, Albin, *21.2.1888, sedlák, Tatinná 28, 30.5.1945 zavleknutý do Žatce , †internační tábor Žatec

Schüller, Rudolf, *23.11.1902, železničář, Počerady 27, †internační tábor Postoloprty

Schulz, Adolf, *15.4.1894, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Schulz, Franz, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Schulz, Rudolf, *10.9.1906, dělník, Postoloprty 268, †internační tábor Postoloprty

Schuster, Franz, *11.12.1910, obchodník s tabakem , Postoloprty, Schulgasse 216, †internační tábor Postoloprty

Schuster, Karl, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Schutz, Ludwig, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Schwack, Wenzel, krejčí, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Schwalb, Alfred, *27.8.1902, kovář, Žatec, Ludendorffpl. 558, †internační tábor Postoloprty

Schwamberger, Franz, *27.4.1902, sedlák, Klitčín, †internační tábor Postoloprty

Schwarz, Barbara, Tvršice, †Tvršice

Schwarz, Leonhard, *29.3.1891, soukromník, Žatec, Dorndorfgasse 50, †internační tábor Postoloprty

Schwarzbach, Rudolf, *1890, sochař, Žatec, Klostergasse, †internační tábor Postoloprty

Schweizer, Emilie, *28.5.1928, pomocnice v domácnosti , Postoloprty, zavléklá Rusy a pohřešovaná

Schweizer, Josef Franz, *1.12.1890, topič, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Schweizer, Willi, *30.6.1918, kovář, Minice, †internační tábor Postoloprty

Sedlatschek, Franz, *26.12.1905, dělník, Postoloprty 270, †internační tábor Postoloprty

Seemann, Anton, *25.12.1899, výrobce cedníků, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Seemann, Eduard, *25.11.1905, sedlák, Výškov 28, †internační tábor Postoloprty

Seifert, Rudolf, *13.2.1911, vedoucí jizdního provozu , Postoloprty, Bahnhofstr. 154, †internační tábor Postoloprty

Sem, Josef, *19.3.1899, sedlák, Líčkov, †internační tábor Postoloprty

Seyfert, Friedrich, *2.7.1896, Vrchní celní inspektor, Žatec, Pellasgasse 260, †internační tábor Postoloprty

Sicker, Karl, *11.2.1899, policista, Žatec, Grinzing 1470, †internační tábor Postoloprty

Sickertová, selka, Lhota, †Lhota

Sickert, sedlák, Lhota, †Lhota

Sieber, Leonhard, *1.6.1897, továrník na klavír , Žatec, Tscheraditzerstr. 1014, †internační tábor Postoloprty

Siegl, Anton, *19.9.1903, pekař cukroví, Žatec, Metznergasse 2016, †internační tábor Postoloprty

Simon, Hans, ředitel nemocnice, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Singer, Willibald, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Skalla, Alois, *31.10.1895, řezník, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Skuthan, Karl, *2.7.1905, sedlák, Malnice, †internační tábor Postoloprty

Sladek, Wenzel, dozorčí v hydrační stanici, Žatec, Libočanyer Gasse 1040, †internační tábor Postoloprty

Slama, Ferdinand, *23.5.1900, vládní inspektor, Měcholupy, † Miloševice (zastřelen)

Smolik, Josef, *25.7.1898, obchodník, Žatec, Pragerstr. 1681/ 1, †internační tábor Postoloprty

Snop, Anton, *10.6.1900, strojní zamečník, Žíželice, †internační tábor Postoloprty

Sommer, Benno, sedlák, Vadkovice, †Vadkovice (zastřelen)

Sommer, Berthold, *19.7.1901, učitel (Wosch), Žatec, Floragasse 1693, †internační tábor Postoloprty

Soukup, Anna, *22.2.1912, Milešovice, †Lager Miloševice

Soukup, Franz, *21.8.1911, železničář, Rvenice, †internační tábor Postoloprty

Souradny, Johanna, vodva obchodníka Vrbka, †Vrbka (zemřela nedostatkem lékařské péče)

Spatzal, Franz, *1903, kovář, Postoloprty 306, †internační tábor Postoloprty

Sperk, Anton, *1.12.1912, trojvůdce, Žatec, †internační tábor Postoloprty

Sperk, Franz, *20.10.1905, sedlák, Velké Černošice, †Okressvězení Žatec (zastřelen)

SS-Mann Nr. 1, zraněný voják †Lazarett Žatec (zastřelen Rusy)

SS-Mann Nr. 2, zraněný voják †Lazarett Žatec (zastřelen Rusy)

SS-Mann Nr. 3, zraněný voják †Lazarett Žatec (zastřelen Rusy)

SS-Mann Nr. 4, zraněný voják †Lazarett Žatec (zastřelen Rusy)

SS-Mann Nr. 5, v zraněný voják †Lazarett Žatec (zastřelen Rusy)

SS-Mann Nr. 6, zraněný voják †Lazarett Žatec (zastřelen Rusy)

Stabry, Franz, klempíř, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty

Stach, lesní dělník, Žatec, †Litvínov u Mostu, tábor 28 (hrozným způsobem zavražděn)

Stallich, Egon, *22.10.1913, železničář, Postoloprty, Hauptplatz, †internační tábor Postoloprty

Stamm, Alois, truhlář, Žatec, Holletitzer Str., †internační tábor Postoloprty

Stanka, Franz, *3.12.1890, bankovní úředník, Žatec, Jahnstraße 1845, †internační tábor Postoloprty

Stark, Anton, sedlák, Holletice, †Holetice (zastřelen)

Stark, Edmund, Vrbka, do Středokluk deportován, †internační tábor Duby (otrava krve)

Stark, Eduard, *19.10.1899, Dipl.-Ing. Výškov 1, †internační tábor Postoloprty
Stark, Edwin, *1891, statkář, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Stark, Josef, *17.12.1891, sedlák, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Stark, Josef, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Stassny, Alois, *1900, tesař, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Steberl, Richard, Dr., *10.9.1892, soudce, Žatec, Hindenburgstr.975, †internační tábor Postoloprty
Stehlik, Josef, *24.12.1884, zedník, Rvenice 16, †internační tábor Postoloprty
Steigenhöfer, Ferdinand, *10.10.1896, tiskař, Žatec, Pragerstr. 1678, †internační tábor Postoloprty
Steinbrecher, Karl, holič, Postoloprty, Schloß 1, †internační tábor Postoloprty
Steiner, hospodský, Vadkovice, †Vadkovice (zastřelen)
Steininger, Albin, *8.2.1896, Mühlenbesitzer, Nehasice, †internační tábor Postoloprty
Steinmetz, Ferdinand, *18.12.1887, železničář, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Stengl, Josef, *25.7.1879, bankovní sluha, Schillerstr. 236, †internační tábor Postoloprty
Stich, Gustav, *29.10.1887, sedlák / starosta Levonic, †internační tábor Postoloprty
Stieber, Wilhelm, *25.2.1912, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Stingl, Anton, *29.3.1894, tapetář/ čalouník , Žatec, Püschlplatz, †internační tábor Postoloprty
Stocklöw, Martin, Vrbka, 27.5.1945 zatčen (na černé listině), †internační tábor Postoloprty
Stöhr, Karl, *1900, železničář, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Stöhr, Karl, *28.6.1909, soustružník, Žatec, Insel 1960, †internační tábor Postoloprty
Stöhr, Wenzl, *2.6.1888, zaměstnanec, Žatec, Töpferring 390, †internační tábor Postoloprty
Stolle, Stefan, *1888, ředitel pojišťovny, Žatec, †Okresní soud Žatec
Stopfkuchen, Ferdinand, *1904, jeřábník, Postoloprty, hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty
Stowasser, Walter, *21.12.1889, učitel, Sobiesak 25, †internační tábor Postoloprty
Strasser, Ferdinand, *18.10.1896, truhlář, Žatec, Schießhausberg 1333, †internační tábor Postoloprty
Strubl, Josef, *29.7.1897, hospodský, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Stumpf, Josef, *1904, obchodník, Trnovany, †internační tábor Postoloprty
Sturm, Wenzl, *20.10.1897, vulkanisator, Žatec, Lastenstraße 1278, †internační tábor Postoloprty
Suchanek, Hans, *16.4.1925, student, Žatec, Peter-Donnhäuser-Pl., †internační tábor Postoloprty
Swatosch, Otto, +6.10.1897, dělník v pivoraru, Žatec, Patzeltplatz 78/ 79 , †internační tábor Postoloprty
Swoboda, Fritz, *26.7.1892, zaměstnanec, Žatec, cukrovar 853, †internační tábor Postoloprty
Tächl, Josef, *9.9.1900, sedlák, Kličín, †internační tábor Postoloprty
Tattermusch, Josef, Kounov, †Kounov (před vesnicí ubitý)
Tauche, Rudolf, *22.3.1927, installater, Postoloprty, Marktplatz 5, †internační tábor Postoloprty
Tauschek, *1945, kojenec, Postoloprty, Bahnhofstr. 323, †internační tábor Postoloprty
Tauschek, Karl, *4.12.1905, obchodník, Postoloprty 323, †internační tábor Postoloprty
Thiel, Josef, *16.1.1900, sedlák, Skupice, †internační tábor Postoloprty
Thienel, August, holič, Žatec, Ringplatz, †internační tábor Postoloprty
Thomas, Willibald, *6.7.1894, tiskař, Žatec, Hermann-Göring-Str. 1657, †internační tábor Postoloprty
Tichatschke, Rudolf, *16.12.1926, voják z Teplic nad Metují (na cestě domů), †internační tábor Postoloprty
Tichatschke, Rudolf, *23.8.1904, zubní technik, Postoloprty, Kudlichstr. 416, †internační tábor Postoloprty
Tietz, Franz, *10.4.1889, karosář, Polehrady. Mostu, 124-39, †internační tábor Postoloprty
Tilp, Heinrich, Žatec, Libotschaner Str., †internační tábor Postoloprty
Tippner, Josef, *15.3.1898, sedlák, Nové Sedlo, †internační tábor Postoloprty
Tirk, Alfred, *19.1.1906, sedlák, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Tischle, Erna, Žatec, pohřešována
Tischle, Ernst sen., pohřešován
Tittlbach, Regina, Staňkovice, pohřešován
Tittlbach, Rudolf, Ing., *17.5.1906, obchodník s chmelem, Žatec, Hindenburgstr. 2021, †internační tábor Postoloprty
Tobiasch, Karl, *6.9.1902, sedlák, Hořetice 19, †internační tábor Postoloprty
Tobisch, Franz, 17.5.1863, sedlák, Strupice, †internační tábor Žatec
Tobisch, Franz, Staňkovice †internační tábor Postoloprty
Trägner, Erich, *2.6.1927, žák, Želeč 118, †internační tábor Postoloprty
Trägner, Hermine, Liběšice, †internační tábor Žatec
Tränka, Georg, *11.5.1898, úředník, Praha XIX, Žatec, Schillerstr. 32, †Žatec (v Ohři utopen)
Tränka, Rudolf, *8.12.1896, železničář, Žatec, Püschelplatz 204/ 7, †internační tábor Postoloprty
Traub, Josef, *2.5.1893, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Trautzl, Oswin, Počerady, †internační tábor Postoloprty
Treybal, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Triltsch, Josefa, *12.10.1895, dělníce, Žatec, †Litvínov ui Mostu, internační tábor 28
Trinks, Karl, *25.2.1899, sedlák, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Tschab Otto Josef, *6.11.1915, Postoloprty, Marktplatz 74, †internační tábor Postoloprty
Tschab, Otto, *23.6.1886, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Tschab, Wilhelm, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Tscherney, sedlák, Malnice, †internační tábor Postoloprty
Tscherney, Cöllestin, *23.1.1891, skladník, Staňkovice 98, †internační tábor Postoloprty
Tscherpel, Erich, Postoloprty, Bahnhofstr. 181, †internační tábor Postoloprty
Tscherwenka, Karl, *21.12.1886, kovář, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Türkon, Walter, *30.10.1921, obchodník, Žatec, Langegasse, Žatec, u soudu zavražděn
Tutschka, Emil, *10.9.1881, ředitel školy, Žatec, Tichtegasse 1504, †internační tábor Postoloprty
Ubl, Josef, *30.10.1889, holič, Žatec, Kudlichstr. 1668/ 77, †internační tábor Postoloprty
Uhlig, Konditor, Žatec, Dr. Gabriel-Antonstr., †internační tábor Postoloprty
Ullrich, Franz, *11.10.1893, tajemník obce, Bítozevec, †internační tábor Postoloprty
Urban, Franz, *1908, pokrývač, Postoloprty, Alleegasse 348, †internační tábor Postoloprty
Uttner, Josef, *9.12.1912, truhlář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Viereckl, Walter, *11.3.1912, sedlák / železničář, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Voit, Max, *15.2.1903, strojař, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Wabra, Anna, ca. 85 let, zahradnice, Žatec, Saarlandgasse 1123 / 10, † na cestě (na vysílení)
Wabra, řidič, Žatec, na ulici zastřelen v Hořesedlech
Wachtl, Alfons, *12.3.1928, učedník, Nečemice 33, †Rakovník
Wagner, Anton, *27.1.1897, zaměstnanec, Žatec, Semmering 1569, †internační tábor Postoloprty
Wagner, Franz, *8.10.1898, sedlák, Žatec, Kantgasse 1050, †internační tábor Postoloprty
Wagner, Josef, *12.8.1898, holič, Lipno, †internační tábor Postoloprty
Wagner, Josef, ca. 50 let, dělník, Tuchořice, An der Gärtnerei, vězení †Žatec
Wagner Otto, učitel, Vikletice, †Vadkovice (zastřelen)
Wagner, Wenzl, *2.5.1881, sekretář, Žatec, Fröbelgasse 10/ 1 †internační tábor Postoloprty
Währa, Emilie, žena v domácnosti, Postoloprty, Adalbertigasse 211, †internační tábor Postoloprty
Währa, Ferdinand, *15.3.1902, železničář, Postoloprty, Adalbertig. 211, †internační tábor Postoloprty
Waldstein, Josef, *17.11.1904, sládek, Žatec, Tirpitzstr. 1131, †internační tábor Postoloprty
Walentschka, Rudolf, *3.11.1908, dělník, Břvany 39, †internační tábor Postoloprty

Waller, Franz, bankovní úředník, Žatec, †Krankenhaus Žatec (Ursache?)
Wallisch, Josef, *1906, železničář, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Wallitzer, Karl, *19.6.1907, obchodník, Dubčany, †internační tábor Postoloprty
Walter, Ferdinand, Dobříčany, †internační tábor Postoloprty
Walter, Heinrich, *20.7.1900, železničář, Postoloprty 378, †internační tábor Postoloprty
Walter, Karl, *3.1.1902, železničář, Postoloprty, Bahnhof 236, †internační tábor Postoloprty
Waltinger, Anton, *28.11.1900, kovář, Telč u Žlutic, †internační tábor Postoloprty
Wanie, Wenzl, *15.11.1893, ředitel chmelové haly, Žatec, Dr.-Schönfeld-Gasse 10, †internační tábor Postoloprty
Wanitschka, Josef, *18.3.1888, jeřábník, Žatec, Fröbelgasse 957, †internační tábor Postoloprty
Wanka, Anton, učitel, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Wartusch, Rudolf, *3.4.1896, trafikant, Žatec, Mosterstr. 936, †internační tábor Postoloprty
Waschitzka, Franz, *17.12.1900, zaměstnanec, Žatec, Schießhausberg 575, †internační tábor Postoloprty
Wasner, Otto, *1901, sedlák, Strkovice, †Strkovice
Watzka, Emil, *26.11.1910, sedlák, Postoloprty, hledací listina KJ 124-139, †internační tábor Postoloprty
Watzka, Emil, *6.4.1890, malíř, Postoloprty, Wiesengasse 423, †internační tábor Postoloprty
Weigert, Karl, *1927 (?), Žatec, Ostrov, †internační tábor Postoloprty
Weigl, Josef, 81 let, švec, Žatec, Hoßnerweg 1219, †internační tábor Žatec
Weigl, Karl, *17.1.1900, lakýrník, Žatec, Libočanyergasse, †internační tábor Postoloprty
Weigl, Marie, *5.8.1900, žena v domácnosti, Postoloprty, Adlergasse 337, †internační tábor Postoloprty
Weinert, Karl, *1898, starosta Bítozevce, †internační tábor Postoloprty
Weinert, Karl, sedlák, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Weinhold, Wenzl, *20.3.1904, železničář, Ribňany 33, †internační tábor Postoloprty
Weis, Oskar, učitel, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Weiß, lékárník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Weiß, Erwin, *27.7.1909, elektroinženýr , Postoloprty, Fischgasse 48, †internační tábor Postoloprty
Weiß, Hans, *18.9.1904, řidič, Postoloprty, Fischgasse 48, †internační tábor Postoloprty
Weiß, Theodor, důchodce, Postoloprty, Fischgasse 48, †internační tábor Postoloprty
Weiß, Wenzl, *6.12.1884, učitel, Výškov, †internační tábor Postoloprty
Weissler, Horst, *21.9.1924, zaměstnanec, Pfalzel / Pfalz, †internační tábor Postoloprty
Weps, Rudolf, 30 let, krejčí, Žatec/ Staňkovice, †internační tábor Postoloprty
Weps, Wilhelm, 19.8.1919, zaměstnanec, Staňkovice 98, †internační tábor Postoloprty
Werner, Anton, *ca, 1896, zaměstnanec, Liběšice, †internační tábor Postoloprty
Wessely, Franz, *15.4.1891, holič, Žatec, Neiderplatz 1269, †internační tábor Postoloprty
Weßner, Anton, obchodník, Bítozevec, †internační tábor Postoloprty
Wettengel, Franz, *2.9.1894, zaměstnanec/ pracovní úřad, Žatec, Kaiserberg 1502, †internační tábor Postoloprty
Wetzka, Franz, 30.9.1892, železničář, Postoloprty 300, †internační tábor Postoloprty
Wick, Anton, *27.8.1894, zaměstnanec, Lipno, †internační tábor Postoloprty
Wied, Eduard, *7.10.1908, obchodník / Feinkost, Žatec, Uhlandgasse 827 / 1, †internační tábor Postoloprty
Wiedler, Wenzel, kovář, Vikletice, †Vadkovice (zastřelen)
Wilhelm, Egon, *23.3.1923, invalida, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Willomitzer, Anton, *1910, železničář, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Willomitzer, Richard, *29.7.1892, obchodník s chmelem, Žatec, Goethestr., †internační tábor Postoloprty
Winkler, Emil, Vrbka, †internační tábor Postoloprty
Winkler, Ernst, *1900, sedlák, Postoloprty, Konrad-Henlein-Str. 89, †internační tábor Postoloprty
Winkler, Gustav, *18.5.1901, účetní, Počerady, †internační tábor Postoloprty
Winkler, Karl, privátník, Postoloprty, Windberg 186, †internační tábor Postoloprty
Winter, Erwin, *24.3.1896, obchodník, Žatec, Tellweg, †internační tábor Postoloprty[6]
Winter, Ottomar, 16.2.1901, zaměstnanec v Žatci, dříve okresní funkcionář NSV v Karlových Varech, †internační tábor Postoloprty[7]
Winterstein, Hans, zaměstnanec u pracovního úřadu Žatec, †internační tábor Postoloprty
Wirkner, Camillo, *8.1.1894, zaměstnanec, Žatec, Hoßnerweg 959, †internační tábor Postoloprty
Wirth, Friedrich, 10.2.1908, učitel, Žatec, Töpferring 393 , †internační tábor Postoloprty
Wirth, majitel mlýnu , Žatec, †Žatec (zastřelen)
Wirth, Wilhelm, 24.5.1899, Messerschmied, Žatec, Goethestr. 324/ 11, †internační tábor Postoloprty
Wittich, Rudolf, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Wittmann, Leopold, důchodce, Žatec, †na transportu
Wodraschka, Franz, 4.10.1911, malíř, Postoloprty 283, †internační tábor Postoloprty
Wolentschka, Rudolf, *3.11.1908, obchodník, Břvany, †internační tábor Postoloprty
Wolfram, Edmund, Radíčeves, †internační tábor Postoloprty
Wolfram, Franz, *15.8.1900, pivovární zaměstnanec, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Wollenheit, Franz, architekt, Žatec, Floragasse, am 11.6.1946, in Žatec zastřelen
Wollny, Florian, *18.8.1893, truhlář, Žatec, Ackermannplatz, †internační tábor Postoloprty
Womatschka, Alfred, Žatec, syn stavbaře Womatschky, †Jesenice
Womatschka, Richard, *8.6.1905, taxikář, Postoloprty, Marktpl. 67, †internační tábor Postoloprty
Woratschek, Fritz, *27.7.1919, dělník, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Woratschek, Johann, *14.9.1888, zámečník, Postoloprty, Breitegasse 270, †internační tábor Postoloprty
Worm, Rudolf, *24.5.1884, strážník / obchodník s pivem, Žatec, Geibelgasse 834/ 3, †internační tábor Postoloprty
Worzischek, Josef, *22.2.1884, domovník, Žatec, Töpferring 396, †internační tábor Postoloprty
Worzischek, Wenzl, *4.7.1926, obchodník, Žatec, Töpferring 396, †internační tábor Postoloprty
Woska, Josef, *6.2.1907, sedlák, Malnice 9, †internační tábor Postoloprty
Woska, Rudolf, *10.10.1897, sedlák, Skupice, †internační tábor Postoloprty
Wostruha, Anton, *1900, pekař, Liběšice, †internační tábor Postoloprty
Wünsche, obchodník z Berlína, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Wurdinger, Dr., Emanuel, *17.3.1885, ředitel pivovaru Žatec, Goethestr. 745, †internační tábor Postoloprty
Wüst, Adalbert, *1.3.1896, dělník, Žatec, Radičovecerstr., †internační tábor Postoloprty
Wüst-Bleier, Emil, *18.7.1905, sedlák, Rvenice, †internační tábor Postoloprty
Wutschka, Friedrich, *7.8.1895, zaměstnanec, Žatec, Dr.-Goebbels-Str. 217, †internační tábor Postoloprty
Zahradecky, Franz, Uffz. Břvany/ Postoloprty, 19.8.1945, krejčí, †internační tábor Postoloprty
Zazworka, Ernst, *1915, řidič, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Zeidler, Auguste, Staňkovice, v táboře pohřešována
Zeidler, , roz.. Ubl, manželka Rudolfa, Žatec, Floriansplatz, †internační tábor Žatec
Zeidler, Hans, *2.2.1898, účetní, Žatec, Scharnhorststr. 2087, †internační tábor Postoloprty
Zeidler, Rotraud, 2.4.1926, stenotypistka, Žatec, Scharnhoststr. 2087, †Žatec (na cestě domů zavražděna)
Zeidler, Rudolf, *ca. 1900, krejčí/ policista, Žatec, Floriansplatz, †internační tábor Postoloprty
Zenker, Luise, vychovatelka, Postoloprty, Windberg 302, †internační tábor Postoloprty
Zenker, Maximilian, *1882, železniční sekretář, Břvany, †internační tábor Postoloprty

Zen, Franz, *4.2.1899, dělník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Zens, Josef, *22.8.1896, sedlář/ starosta Postoloprt, Postoloprty, Breitegasse 267, †internační tábor Postoloprty
Zens, Josef, Velké Černošice, †Okresní soud Žatec (po týrání)
Ziegler, Adolf, *15.8.1894, učitel, Žatec, Saarlandgasse 1602, †internační tábor Postoloprty
Ziegler, policista, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Ziegler, Wilhelm, *10.8.1898, textilní obchodník, Žatec, †internační tábor Postoloprty
Zikesch, Hermine, *16.1.1900, žena v domácnosti, Žatec, Hopfengasse 685 / 9, †internační tábor Žatec
Zimmermann, Julius, *11.12.1884, zedník, Žatec, Dietrich-Eckhardt-Str. 1236, †internační tábor Postoloprty
Zimmermann, Rudolf, *13.10.1900, obchodník, Žatec, Rothüttlplatz, †internační tábor Postoloprty
Zippl, Anton, *19.6.1895, dělník, Žatec, Bahnhofstiege 635, †internační tábor Postoloprty
Zizka, Wenzel, Postoloprty, †internační tábor Postoloprty
Zoufal, lesník, Velké Černošice, †Velké Černošice (zastřelen, poté, co byl hnán dokola)
Zoufal, lesníkova manželka, †Velké Černošice
Zuber, Adolf, *17.11.1894, strojař, Žatec, Bahnhofstr. 480, †internační tábor Postoloprty
Zuleger, Karl, *9.10.1891, Strupice, statkář, †internační tábor Žatec (zabit)
Zumpf, Josef, *5.5.1888, tesař, Postoloprty, Holzgasse 52, †internační tábor Postoloprty

Úmrtí na základě sebevražd v okrese Žatec

Amet, Briefträger, Žatec, sebevražda
Bauer, Otto, 51 let, policista, Žatec, Villa Flora, sebevražda zatřelením
Bauer, Lina, 58 let, manželka Otty, sebevražda zastřelením
Bernaschek, žena v domácnosti, Postoloprty, Bahnhofstr. 140, sebevražda
Bernaschek, dcera, ca. 14 let, Postoloprty, Bahnhofstr. 140, sebevražda
Bochskanl, Josef, sedlák, Levonice, sebevražda utopením v Ohři
Bochskanl, Gusti, žena v domácnosti, Levonice, sebevražda utopením
Bochskanl, 1. dcera, Levonice, sebevražda utopením v Ohři (se sestrou)
Bochskanl, 2. dcera, Levonice, sebevražda utopením v Ohři (se sestrou)
Brunzlik, Josef, sedlák, Staňkovice, sebevražda
Brunzlik, Marie, Staňkovice, manželka Josefa, sebevražda
Brunzlik , Staňkovice, (tchyně Josefa), sebevražda
Czapka, Johann, 45 let, městský úředník, Žatec, sebevražda zastřelením
Czapka, Gertude, Žatec, manželka, sebevražda zastřelením
Decker, paní, Žatec, manžel celník, sebevražda oběšením
Dietl, Karl, sedlák, Horka u Lišan, sebevražda utopením
Dietzel, Elfriede, manželka statkáře Eugena, Rybňany, sebevražda jed
Dietzel, Eugen, Gutsbesitzer Rybňany, sebevražda jed
Egerer, Emil, technik, Žatec / Blšany, sebevražda zastřelením
Egera, manželka Emila, Žatec / Blšany, sebevražda zastřelením
Egera, dítě Emila Egera , 4 let, sebevražda zastřelením[8]
Eser, Christine, Postoloprty, Alleegasse 297, sebevražda
Eser, Viktor, Postoloprty, Alleegasse 297, sebevražda
Grabner, Josef, 59 let, železničář, Žatec, sebevražda jed
Grund, úředník, Žatec, sebevražda
Gruß, Anna, *21.1.1878 Čeradice, bydliště Bezděkov, pohřešovaná pravděpodobně sebevražda v Ohři[9]
Günterová, matka Regina Oswald, Postoloprty, Alleegasse 229, sebevražda
Günter, Willibald, otec Reginy Oswald, Postoloprty, Alleegasse 229, sebevražda
Güttler, Oskar, Žatec, sebevražda jed
Hawel, manželka truhláře, Žatec, sebevražda oběšením
Herget, dělník, Žatec, sebevražda
Herget, manželka dělníka, sebevražda aus beznaděje
Herget, Irma, 1. dítě dělníka, sebevražda z beznaděje
Herget, 2. dítě dělníka, sebevražda aus beznaděje
Herget, 3. dítě dělníka, sebevražda aus beznaděje
Herget, 4. dítě dělníka, sebevražda z beznaděje
Heyd, manželka von malíře Heyd, Žatec, Semmering, sebevražda utopením
Heyd, dcera von malíře Hreyd, Žatec, Semmering, sebevražda utopením
Hirsch, Hildegard, selkyně, Horka u Lišan, sebevražda utopením
Hirsch, 1. dítě Hildegard, sebevražda utopením
Hirsch, 2. dítě Hildegard, sebevražda utopením
Hirsch, 3. dítě Hildegard, sebevražda utopením
Hlawatschek, Anna I, Matka Anny II, sebevražda . oběšení
Hlawatschek, Anna II, dcera von Anna I, sebevražda oběšením
Höfner, Hans, bezpečnostní úředník Praze, Kounov, sebevražda d. oběšení
Höfner, manželka Hans, Kounov, sebevražda oběšením
Höfner, dítě Hans Höfner, 2 roky, Kounov, sebevražda
Hopp, holič, Žatec, sebevražda zastřelením
Hopp, manželka holiče, Žatec, sebevražda zastřelením
Hora, Edler von Lenzberg, plukovník, Postoloprty, Reitergasse 340, sebevražda v táboře
Horna, Berta, prodavačka, Žatec, sebevražda jedem
Hromada, Anna, *14.11.1870, Postoloprty, sebevražda 29.5.1945
Hupka, sedlák, Levonice, sebevražda utopením
Janich, Karl, švec, Postoloprty, Wassergasse 32, sebevražda s manželkou
Janich, Theresia, žena v domácnosti, Postoloprty, Wassergasse 32, sebevražda s manželem
Jansky, Johann, učitel, Velemyšleves, sebevražda v květnu 1945
Karban, Karl, mašinista, Postoloprty, Rathausstr. 108, sebevražda v květnu 1945
Karban, Marie, manželka Karla, sebevražda květen 1945
Kauer, Karl, obchodník, Žatec, sebevražda oběšením
Kneißl, Marie, žena v domácnosti, Postoloprty, Schulgasse 200, sebevražda, červen 1945
Kneißl, Wenzel, Gendarm i. R. Postoloprty, Schulgasse 200, sebevražda, červen 1945
Koller, matka, žena v domácnosti, Postoloprty, Marktplatz 129 / 30, sebevražda 28.5.1945
Koller, dcera Kollerové, sebevražda 28.5.1945
Koller, vnučka von paní Koller, sebevražda am 28.5.1945
Kreißlová, Žatec, sebevražda utopením
Leonhard, policista, Žatec, sebevražda zastřelením
Leonhard, manželka policisty, sebevražda zastřelením
Lerch, Hans, účetní, Postoloprty, Adlergasse 359, sebevražda, červen 1945
Lerch, Hansi, geb. ca. 1930, syn Hanse, sebevražda, červen 1945
Lerch, žena v domácnosti, manželka von Hans, sebevražda, červen 1945
Lex, Franz, *12.9.1895, privátník, Postoloprty, Schloß 1, sebevražda zastřelením
Lessing, manželka soudce Franze. L., Žatec, sebevražda . utopením
Lohwasser, švadlena, Žatec, Dr. Bergm.-Straße, sebevražda v internačním táboře
Ludwig, 63 let, Karl, ředitel. GEDEKA Žatec, sebevražda jedem
Meiser, Klara, Libočany, sebevražda na transportu
Meiser, Marianne, dcera Klarý a Wenzela Meisera, Libočany, sebevražda na transportu
Meiser, Wenzel, manžel Marianne, sebevražda při transportu
Meixner, Ottokar, dělník, Postoloprty,
Krausgasse 304, sebevražda, červen 1945
Mineif, Karl, *1885 ředitel měšťanské školy, Postoloprty, Windberg 293, sebevražda červen 1945

Mineif, Theresia, *30.8.1887, manželka Karla, sebevražda červen 1945
Neusedlák, Anton, hospodský, Levonice, sebevražda, 10.5.1945
Neusedlák, Anna, manželka von Antona, sebevražda, 10.5.1945
Neusedlák, 1. dcera von Antona, sebevražda, 10.5.1945
Neusedlák, 2. dcera Antona, sebevražda, 10.5.1945
Niedmann, Dr., bývalý ředitel pivovaru, Žatec, sebevražda
Niedmann , (náhodná shoda jmén)služka ředitele pivovaru, sebevražda
Nowak, nakupčí chmelu, Svojetín, sebevražda
Oswald, Karl, *28.12.1860, důchodce, Postoloprty, Alleeg.229, sebevražda oběšením
Oswald, Regina, *29.6.1902, dcera Karla, sebevražda oběšením
Oswald, Marianne, *3.6.1931, dcera Reginy, sebevražda oběšením
Oswald, Willy, *27.9.1939, (6let), syn von Reginy, sebevražda oběšením
Oswald, Emmi, *3.6.1896, sestra von Reginy, sebevražda oběšením
Petratschek, Anna, *25.1.1888, tchyně Oswalda, sebevražda oběšením
Pfeifer, Margarete, zaměstnankyně, Žatec, sebevražda oběšením
Riedl, Ottokar, důchodce, Postoloprty, Krausgasse 341, sebevražda
Riedl, Marie, žena v domácnosti, manželka Ottokara, sebevražda
Riedl, Gerda, *1927, dcera Ottokara, sebevražda
Rust, Ferdinand, truhlář, Staňkovice, sebevražda
Seidling, obchodnice se zeleninou, po zprávě o smrti syna, Žatec, sebevražda oběšením
Seidling, její syn, sebevražda v Bílině
Seidling, vnouče sebevražda v Bílině
Selbert, Anna, Nečemice, znásilněná Rusy, sebevražda v Bílině
Skuthan, Olga, selkyně, Levonice, sebevražda
Skuthan, Levonice, dcera Olgy, sebevražda
Skuthan, Levonice, 1. vnouče Olgy, sebevražda
Skuthan, Levonice, 2. vnouče Olgy, sebevražda
Steinbrecher, Emilian, 66 let, Žatec, Brankastiege, sebevražda jedem
Steinbrecher, Anna, manželka Emiliana, sebevražda jedem
Stich, Josef, hospodský, Žatec, sebevražda
Stohr, Otto, 53 let, Žatec, obchodník lahůdek, sebevražda jedem
Stohr, manželka Otty, sebevražda jedem
Stütz, obchodník, Žatec, Goethestraße, sebevražda
Svoboda, Wenzel, ca. 50 let, Čech, domácí rodiny Klepsch, sebevražda oběšením
Schlesier, Staňkovice, sebevražda
Schlesier, manželka Schlesiera, sebevražda
Schlesier, syn Schlesiera, sebevražda
Schlesier, dcera Schlesiera, sebevražda
Schlick, manželka úředníka, Žatec, sebevražda oběšením
Schrauzer, Karl, 48 let, obchodník, Žatec, sebevražda oběšením
Schiller, lesník, Holedeč, sebevražda zastřelením
Schiller, manželka 1257, sebevražda zastřelením
Schneider, Hanni, Drahomyšl, příbuzná Prof. Feyla, sebevražda utopením
Schrödl, Marie, žena v domácnosti, Postoloprty, Albertigasse 194, sebevražda
Tilp, Theresia, Staňkovice, sebevražda
Trägner, Robert, školní inspektor, Žatec, sebevražda
Trögler, Ferdinand, Nečemice, sebevražda po týrání
Ulm, Walter, *14.5.1910, lékárník, Postoloprty, Konrad-Henlein-Pl., sebevražda
Utschig, Karl, 63 let, úředník, Žatec, sebevražda (otevření žil)
Utschig, manželka von Karl, sebevražda (otevření žil)
Utschitil, asi 70 let, Žatec, Horatitzer Str., sebevražda oběšením
Utschitil, manželka von Herrn Utschitil, asi 70 let, sebevražda oběšením
Viereckl, Hermine, *15.5.1880, Postoloprty, sebevražda
Voitl, Anna, Staňkovice, sebevražda
Will, dcera ředitele Will (Wosch), sebevražda oběšením
Wostry, Otto, Žatec, sebevražda jedem v Teplicích
Wostry, manželka von Otto, Žatec, sebevražda jedem v Teplicích
Zens, Josef, Nečemice, sebevražda po vyhnání
Zucker, Anton, 48 let, tovární ředitel, Žatec, Tellweg, sebevražda (otevření žil)
Zucker, Antonia, manželka von Anton, sebevražda (otevření žil) vzhledem k neustálenému znásilňování

Úmrtí na základě zabití, týrání nebo vazby: Podbořany, Jesenice a menší obce okresu Podbořany

Albl, Franz, sen. Maštov, †Maštov u Prahy
Ascherl, Josef, Kryry, †Kryry
Aubrecht, Rudolf, Nepomyšl, †Nepomyšl, Postoloprty
Axmann, Helmut, Mohotil, zabit Rusy
Axmann, Hugo, správce zámku, Lünz / Tschech in Chemnitz
Bachmann-Steiner, Rudolf, 51 let, sedlák, Podbořany, internační tábor Podbořany
Baumann, Bernhard, Willenz, vězněn Bory-Plzeň zemřel
Baumann, Franz, Willenz, zastřelen Rusy
Baumann, Julius, stavební rada, Soběchleby, zastřelen
Benesch, Johann, Hlubany, Element lesík, zastřelen
Benesch, Johann, Soběchleby, zastřelen
Beranek, Josef, *11.4.1910, sedlák, Žihle, zabit, †internační tábor Postoloprty
Berndt, Karl, dělník, Nepomyšl, zavleklý, pohřešován
Bienert, Emil, skladník, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Böckl, Maria, Hokov, †Hokov
Bricha, Anton, 57, sedlák-hrobník, Velká Chmelištná, ubitý v Čisté
Brosch, Anton, jun., Černčice, †Černčice
Burkert, Erich, *25.12.1901, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Casch, Josef, Kryry, zatčen, zavražděn
Chwoika, Emilie, Wess, manželka, v Kladně zabitá
Chwoika, muž, Wess, v Kladně zabit
Deiml, Anna, Hořesedly, †Hořesedly internační tábor Jesenice
Dembicki, Dr., Anton, Gr. Velká Chmelištná, nemocnice. Podbořany
Dietz, Wanda, Fürwitz, zavražděn
Dinnebier, Julius, *1911, Očihov, nucené práce, zemřel v Jáchymové.
Dölbel, Karl, Zderaz, †Zderaz
Doumont, Ferdinand, Liběšovice, zavražděn
Eberl, Alois, policista, Velká Chmelištná, zavražděn
Eberl, Rudolf, Jesenice, zastřelen.
Eis, Karl, sedlák, Hořesedly, †Hořesedly, zavražděn
Eisenkolb, Anton, *25.2.1892, Vroutek, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Eisner, Anton, *9.11.1905, sedlák, Kněžice, †internační tábor Postoloprty
Falge, Johann, *29.2.1892, Očihov, vězněn, zemřel na Pankráci.
Faßl, Konrad, *1878, plukovník, syn starosty, Jesenice, vězněn a umrtí na Pankráci
Ferlik, Josef, Liběšovice, zavražděn
Ferlik, Liběšovice, manželka, zavražděna
Fieber, Anna, *1887, Maštov, zavražděna partyzány
Fischer, Anton, *14.9.1896, obecní sluha, Skytal-Vroutek 25, zavražděn Rusy
Fischer, Anton, Oblat, zavražděn
Fischer, Emil, 39 let, účetní, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Fischer, Emil, Mohr, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Flach, Franz, *16.12.1891, sedlák, Vroutek Skytal Nr. 11, zavražděn Rusy
Fleischer, Ambros, Maštov, †Maštov
Frank, Walter, 20 let, navrácenec z fronty, českou milicí zabit
Freiberger, Ferdinand, *5.10.1884, učitel, Kryry, zavražděn
Fremut, strojař, Nepomyšl, †Nepomyšl
Friedrich, Franz, *9.11.1892, Vroutek, nucené práce, Kladno zemřel
Fritsch, hospodský, Maštov, †Maštov
Gallin, sedlák, Hořesedly, †Hořesedly, zavražděn
Garkisch, Karl, Mohr, zastřelen v Praze
Garkisch, Leopold, Mohr, v Praze zastřelen
Gasch, Josef, *1895, majitel pily, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)

Gaudek, Karl, 35. let, zubní technik, Podbořany, v Postoloprtech zastřelen
Gleißner, ředitel, Kryry, †Kryry
Glück, Franz, Nepomyšl, in Postoloprty zavražděn
Glück, Josef, Nepomyšl, v Postoloprtech zavražděn
Goldhahn, Alfred, Maštov, †Maštov
Götz, zaměstnanec / pracovní úřad, Podbořany, internační tábor Podbořany
Götz, Anton, hodinář, Podbořánky Nr. 2, in Podbořany zabit
Grimm, Anton, *1886, řezník, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Groschup, Albin, *27.3.1901, starosta Očihov, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Groschup, Karl, sedlák, Valov, †Litvínov u Mostu, internační tábor 28 zastřelen
Gruß, manželka pana Gruß, Podbořany, †Podbořany
Gruß, Podbořany, †Podbořany
Haas, Gustav, Hokov, †Hokov
Haberzettl, Helmut, před svojí smrtí týrán v Kralovicích, zastřelen
Hacker, Anton, 18 let, Kněžice, zavražděn Srby
Hacker, Eduard, Černčice, †Černčice
Hacker, Rudolf, sen. Lešky, na transportu zahynul
Halbhuber, Karl, *15.8.1891, sedlák. Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Hammerschmied, Fritz, Buškovice, †Buškovice
Hammerschmied, Maštov, †Maštov
Hanauer, Alexander, 20 let, navrátilec z fronty, Kolešovice, zabit českými milicionáři
Hanke, Karl, berní úředník, Hlubany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Hansl, Josef, učitel, Řeřichy, zavražděn
Hanslitschek, Karl, *4.10.1893, Sířem, Sířem zastřelen
Hasenöhrl, Josef, právník , Podbořany, přes Chomutov do †internační tábor Postoloprty
Hauner, Josef, hospodský, Nepomyšl, v Postoloprtech zavražděn
Hecker, Karl, Dobřenec, †Dobřenec
Heckl, Alois, sen. , *1901, Jesenice, zemřel na následky věznění 17.1.47
Heckl, Franz, Jesenice, zastřelen Rusy
Heinz, Anton, *24.4.1891, Jesenice, znásilnili mu dceru, zastřelen Rusy
Heinz, Josef, Maštov, †Maštov
Heinzl, Wenzl, Pröllas, zavražděn
Heinzl, Wenzl, kameník, a jeho manželka, Krásný Dvůr, zastřelen Rusy
Hergl, Robert, strojař, Krásný Dvůr, Krásný Dvůr zavražděn
Hertl, *1939, Vroutek, zastřelen Čechy
Hertl, *1941, Vroutek, zastřelen Čechy
Hertl, *1945, Vroutek, zastřelen Čechy
Hertl, Gabriele, *31.10.1905, Vroutek, zastřelen Čechy
Hertl, Marie, *1.3.1880, Vroutek, zastřelen Čechy
Hertl, švec, Vroutek, †Vroutek
Hertl, Vinzenz, *27.2.1875, Vroutek zastřelen Čechy
Hess, Karl, statkář, Hořesedly, †Hořesedly, vězněn, zemřel v Rakovníku.
Hochberger, Anton, Očihov, zavražděn
Hofmann, Karl, *18.6.1903, Jesenice, Kralovice, zabit
Holzinger, Alfred, Kryry, †Kryry
Hotek, Anton, *1897, dělník, Kryry, Seegasse, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Hübsch, Josef, zedník, Podbořany, †Podbořany
Hussak, Anton, 55 let, Hotelier, Podesam, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Hüttl, Ernst, Kryry, †Kryry
Hüttl, Marie, Velečín, zavražděn
Hyna, Alfred, Kryry, †Kryry
Hyna, Edwin, Kryry, zatčen Čechy, zavražděn
Hyna, Josef, Kolešov, internační tábor Jesenice
Icha, Anton, *15.8.1914, v Sířemi zastřelen Čechy
Jaksch, Franz, *25.10.1899, sedlák, Třebenice, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Janka, Julius, Groß-Očihov, zavražděn
Januschkowetz, Franz, *1927, Letov, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Kaes, Žihle, ve vlastní zahradě zavražděn
Kaiser, Karl, *8.3.1893, učitel, Podbořánky 53, In Intern. gestorben
Kaiser, Paul, 78 let, městský úředník, Kryry †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Kallina, Albin, Hořesedly, †Hořesedly vězení, Rakovník zabit
Karasek, Franz, Očihov, zavražděn
Katletz, Karl, *1917, úředník, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Kautsch, Franz, tesař, Podbořany, †Podbořany
Keim, Karl, *29.6.1892, Gendarm, Podbořany (Sirbitz), †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Kermann, Wenzel, 66 let, zedník, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Kindermann, paní, internační tábor Podbořany
Klimt, Anton, 55 let, obchodník/ invalida, Podbořany, Podbořany zastřelen
Hoch, 13let, jméno neznámé, Kolešovice, oběšen od českých dětí
Knobloch, Karl, Chrášťany, †Chrášťany
Knobloch, Wenzel, zedník, Podbořany, †Podbořany
Knobloch, Wilhelm (Viktor?), 47 let, dělník, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Knobloch, Wilhelm, Ing., *27.1.1892, Srbice, †internační tábor Postoloprty
König, Bruno, *1865, důchodce, Maštov, na pochodu do Chemnitz
König, Emma, *1867, manželka, na pochodu do Chemnitz
Koppa, Ernst, *5.9.1903, Stáhl / Soběchleby, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Köppl, Ferdinand, Řeřichy, zavražděn
Korzendörfer, Anton, *28.5.1907, sedlák-mlynář, u Staňkovic zastřelen
Kotschka, Franz, Blšany, †Blšany
Kralitschka, Franz, Řeřichy, zavražděn
Kraus, Anton, učitel, Vroutek, zavražděn
Krieglstein, Erika a Helmut, děti Josefa a Marie Krieglsteina, †Most
Krieglstein, Franz Michael, Široké Třebčice, †internační tábor Postoloprty
Krieglstein, Josef, Široké Třebčice, †Terezín (zavražděn Čechy)
Krieglstein, Maria, manželka Josefa , †Most
Krotsch, Alois, učitel, Kryry, zatčen, zavražděn
Krotsch, Ernst, mlynář, Kryry, zatčen, zavražděn
Krotsch, Karl, Kryry, †Kryry
Kruta, Franz, *1895, úředník, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Kučera, Rudolf, Hokov, †Hokov
Laska, Franz, *4.4.1895, kovář a strážník, Podlesice, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Leberl, Josef, *ca. 1896, hospodský, Skytaly, zabit Rusy
Leicht, Bruno, *1891, vazač knih, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Leicht, Erwin, *1897, dělník, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Lenz, Anton, Vroutek, †
Lifka, Josef, 49 let, vedoucí odboru, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Lifka, Rudolf, Vroutek, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Lindner, Mathilde, Wilkau, †internační tábor (zemřela na vysílení)
Linz, provozní vedoucí v Nepomyšli, †(zavlečen)
Linz, Franz, Švecmeister, Nepomyšl, †(zavleklý)
Lothring, Dr., Hermann, *2.1.1917, Zderaz, †30.3.46 vězení Praha
Lothring, Felix, Zderaz, †22.8.1945 Bory- Plzeň
Lothring, Hugo, Zderaz, †
Lothring, Julius, Zderaz, †
Ludwig, Willy, sedlák, Kryry, von Ing. Smelik, zatčen 6.11.1945, †tábor 28 Žatec
Machowetz, Franz, Zderaz, † na pochodu do Německa
Machowetz, Karl, *3.3.1894, sedlák Očihov †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Mader, Franz, *1895, Jesenice, †Jesenice (zabit)
Maier, Reinhard, 55 let, ředitel porcelánky. Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Maier, Wenzl, *1865, důchodce, Blatno, †16.5.1945 (zavražděn Rusy ručním granátem)
Marek, Ilse, *10.10.1939, Široké Třebčice † 22.10.1945 (zastřelen Rusy)
Martinovsky, Ing., úředník, †15.6.1945 při shromáždění na náměstí v Podbořanech zastřelen
Mattausch, Josef, 45 let, pekař, Kryry, Element lesík Podbořany (zastřelen)
Meier, Klempíř, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Meixner, Anton, Hořesedly, †Hořesedly†Louny(zemřel na následky nucené práce v Jáchymově)
Meller, Johann, Nepomyšl, † 1945 (na následky zavleknutí)
Menzel, obchodník, Podbořany, †Mai 1945 Podbořany (zastřelen)
Metzner, Anton, úředník, †Podbořany
Metzner, Franz, 57 let, úředník, †Podbořany (ve vlastním domu zastřelen)
Metzner, Josef, zaměstnanec, Podbořany, †Podbořany
Moritz, Ambros, Dobřenec, †Dobřenec
Morschinetz, hotelier, †Podbořany
Mouschek, Ignaz, Blšany, †Blšany
Mlynář, Gerlinde, *1935, Skytal Nr. 50, † při vyhnání

Nachtigall, Karl, Blšany, † Blšany
Neudert, Franz, Kněžice, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Niebel, Josef, Maštov, †Mashau
Örtl, Oswald, Dr. jur., †Praha
Ottis, Alois, Podbořany, †Podbořany
Panhans, Heinrich, *26.1.1889, Vroutek, †Vroutek za hřbitovní zdí zastřelen)
Pansky, Hans, 37 let, ředitel Hardtmuth, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Papsch, Alois, *15.4.1922, sedlák, Podbořany, spolu s Klimtem, †Podbořany, Žatecká ulice (zastřelen)
Partes, Karl, Schaab, †Schaab (musel vykopávat si vlastní hrob), zastřelen
Paulus, Franz, 44 let, úředník, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Payer, Josef, *1911, kovář, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Peinelt, sedlák, Rohozec , †Rohozec
Petschauer, Franz, 68 let, úředník, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Pfaff, Karl, 67 let, knihukupec, bývalý starosta Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Pittner, Josef, Deslice, †Kralovice (ve vězení zabit)
Pollet, Franz, *13.1.1891, Maštov, †24.10.1950 Vězení Bory/ Plzeň
Pösch, Karl, Maštov, †Nová Role
Pöschl, Dr. Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Pöschl, Hans, 40 let, učitel, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Precha, Richard, tesař, Kryry, 19.5.1945 von Smelik zatčen a pohřešován
Prosch, Wenzl, učitel, Krásný Dvůr, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Pschorr, Professor z Prahy na návštěvě, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Quoika, Karl, 41 let, zámečník, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Quoika, Wenzel, řidič, Podbořany, †Podbořany
Rasin, Josef, Soběchleby, †Soběchleby
Rassl, Ingrid, *25.1.1943, Vrbička †při vyhnání (hladem)
Ratz, Albin, Soběchleby / Stachl Nr. 14, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Recht, Karl, Podbořany, †Podbořany
Reim, Josef, sedlák, Soběchleby, †Soběchleby
Reinelt, Karl, *7.7.1877, sedlák, Třebenice †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Resnik, Marie, Podbořany, †Podbořany
Richter, Eduard, Maštov, †Maštov
Richter, Richard, *17.6.1894, Jesenice, †19.4.1946 (na následky věznění)
Riedl, sedlák und ředitel, Soběchleby, †Soběchleby
Ritt, Erwin, Blšany, †Blšany
Rudolska, Franz, Zderaz, †Zderaz
Rutscher, Josef, tiskař / SS-příslušník, Podbořany, †internační tábor Podbořany (zastřelen)
Sacher, Alois, Maštov, †Maštov
Sacher, manželka Karla, Kněžice, †na ulici do Kněžic (zastřelena)
Sacher, Karl, Kněžice, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Sauerstein, starosta Nepomyšl, † (zavleklý)
Schaffer, Otto, *29.5.1899, úředník/ drogista, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Schauer, Franz, 45 let, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Scherbaum, Hugo, 48 let, dělník, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Scheufler, Fritz, policista, Jesenice, †Vroutek (zastřelen)
Schiller, Josef sen., Chrášťany, †Chrášťany
Schilling, Alfred, Děkov, †Děkov
Schmid, Rudolf, *15.8.1884, starosta Dolanka , †(zavlečen)
Schmidt, Hedwig, *1919, Kněžice, †Kněžice (ve vlastní posteli zabit)
Schmolik, Hans, *1928, sedlák/ muzikant, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Schneider, Erwin, Hokov, †Hokov
Schnürl, Adolf, hospodský, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Schreier, Franz, *16.6.1889, malíř, Kryry 353, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Schröder, pastýř, Skytaly, †(zavražděn Rusy)
Schroll, Karl, Kolešovice, †1945 (zemřel při vyhnání)
Schröter, Fritz, Blšany, †Blšany
Schuldes, Anton, *10.9.1901, prokurista, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Schummer (Schuma), Fritz, trafikant / invalida, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Schwab, Josef, myslivec, Podbořánky Nr. 32 (Korita), †
Schwammberger, Gustav, *1.9.1891, sedlák, Stebno, †8.6.1945 Blatno (ubitý)
Schwarz, Anton, *11.6.1892, policista, Blšany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Semm, Fritz, Černčice, †Černčice
Sladek, Wenzl, Blatno, †internační tábor Postoloprty
Smolik, Rudolf, 23 let, Podbořany, †Podbořany
Sperk, Erwin, Zderaz, †Zderaz
Stalla, Franz, Häusler, Žihle, †internační tábor (zastřelen)
Stanka, Bertl, Maštov, †Maštov
Stanka, Karl, Maštov, †Maštov
Stark, Josef, *22.5.1905, Kaštice, †7.6.1945 Kaštice
Steidl, Anton, Soběchleby, †Soběchleby
Steiner, Franz, *1891, Žihle, †Žihle
Steiner, Franz, *1898, hospodský, Žihle, †Žihle (zabit)
Steiner, Franz, Kapitán, vrátil se z fronty, †Hořesedly (na poli zastřelen)
Steiner, Franz, Nepomyšl, †Nepomyšl
Steiner, Friedrich jun. , *1926, syn Ottomara, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Steiner, Ottomar, sen. (54 let), sedlák / major, Očihov, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Stengl, Eduard, sedlák, Buškovice, †Buškovice (po hrozném týrání zastřelen)
Stepanek, Franz, Buškovice, †Buškovice
Stieber, E., 17 let, učedník, † Podbořany (zastřelen na náměstí)
Stipani, Otto, zámečník, Kryry, zatčen, †tábor Žatec
Stocklassa, 24 let, Gendarm / muzikant, invalida, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Stöhrer, Hans, pošták, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Stolz, Franz, sedlák, Kryry, zatčen, †tábor Žatec
Stolz, Rudolf, 63 jahre, sedlák, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Strubl, Anton, Vysoká Třebenice , †Vysoká Třebenice
Suchy, Franz, bankovní zaměstnanec, Kryry, † (od Smelika zatčen)
Tauer, Hans, hospodský, Podbořany, †Podbořany (zastřelen)
Tellesch, Mathilde, *23.10.1910, Ostrovec, †tábor Jesenice
Tichai, Franz, Hořesedly, †Hořesedly (zastřelen)
Tichy, Rudolf, 15 let, žák, Podbořany, zavleklý, pohřešovaný
Tippmann, Anton, Podbořany, †Podbořany
Titlbach, Otto, *10.9.1917, sekretář města, Vroutek, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Titlbach, Willi, 35 let, sedlák, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Tittl, Franz, *17.4.1884, Očihov, †Očihov
Tobisch, Franz, Dobřenec, †Dobřenec
Tobisch, Josef, holič, Podbořany, †Podbořany
Tobisch, dcera Josefa, †na následky znásilnění
Totzauer, Anton, Maštov / Břvany, † (utýrán k smrti)
Triner, Franz, Schaar, †Most
Ullmann, Josef, *1.8.1903, učitel, Žihle, †internační tábor Liblín
Ullmann, učitel, Přehoř, †Přehoř
Urban, Karl, 51 J., sedlák, Velká Chmelištná, †Čistá (vražda ze msty)
Urbanek, Josef, Vroutek, †Vroutek
Urbanek, Karl, dělník/ SS-příslušník, Podbořany, †Podbořany (zastřelen)
Urbanek, Karl, Maštov, †(při nucených pracích v dole)
Uttner, Josef, *2.2.1912, truhlář, Oráčov 59, †Oráčov
Viehmann, Franz, pošták , Žihle, †Karlovy Vary
Vlk (Wilk), Karl, *1904, poloviční Čech, NS-předák, Strojetice, †Strojetice (zastřelen)
Wagner, Josef, 50 let, dělník/ železničář, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Wagner, Josef, Dr. vet., veterinář, Kryry, †Kryry
Wagner Rudolf, *1929, Hořesedly, †Hořesedly (zastřelen)
Wagner, Wenzl, lesník, Krásný Dvůr, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Wahla, Anton (Adolf), 58 let, pojišťovací inspektor, Podbořany, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Waldert, Karl, (duševně omezený), Krásný Dvůr, †Krásný Dvůr
Walenta, Josef, krejčí, Soběchleby, †Soběchleby
Wallenta, Franz, Soběchleby, †Soběchleby
Walter, Karl, zámečník, Žihle, †internační tábor Postoloprty
Weber, Josef, Michelsdorf, †Michelsdorf
Weij, Rudolf, Hokov, †Hokov
Weiß, Ernst, *1875, Zderaz, †internační tábor Kladno

Weiß, Jarosch, 48 let, obchodník ze zvířaty, Kryry, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Weiß, Marie, *1875, Zderaz, †internační tábor Kladno
Wenzl, Julius, Soběchleby / Stachl Nr. 6, †Element lesík Podbořany (zastřelen)
Wenzl, Walter, ředitel, Kryry, od Smelika zatčen, †Chomutov (zastřelen)
Wessely, Franz, *15.4.1891, holič, Kolešovice, †internační tábor Postoloprty
Wettengel, Josef, Blatno, †(zastřelen Rusy, že schovával dceru)
Wiesender, Theresia, *24.1.1866, † České Budějovice (nucená práce)
Wohlrab, Eduard, 81 J., důchodce Chmelesch, †(zavražděn Chyzanem a Bubrlem)
Wolf, Willi, *1923, (LAH),Podbořany, Fabrikstr. 546, †Podbořany (na dvoře zabit řetězem)
Wondrak, Karl, sedlák, Lhota, na transportu pohřešován
Wondrasch, Edwin, Kaštice, †v pracovním táboře
Worofka, paní, Blatno, †14.5.1945 Blatno (Rusy zavražděna, protože neprozradila, kde schovala dceru)
Worofka, muž, Blatno, †14.5.1945 Blatno (Rusy zavražděn, že neprozradil, kde je schovaná dcera)
Woska, Emil, Zderaz, †Zderaz
Zboril, Josef, Malé Černošice, †Malé Černošice
Zeidler, Hans, 2.2.1898, pokladník, †internační tábor Postoloprty
Zeiler, Josef, Řeřichy, †
Zeischka, Nepomyšl, †Nepomyšl
Zickler, Willi jun., Maštov, †Maštov (zastřelen)
Zickler, Willi, sen., Maštov, †Maštov (utýrán k smrtií)
Zimmermann, Alois, učitel, Hořesedly, † nucené práce v Jáchymově.

Úmrtí na základě sebevražd v okrese Podbořany

Anton, Anna, *1900, Schaab, Nr. 14, sebevražda
Baier, Prokop, Widhostitz, sebevražda
sedlák, Ferdinand, ca. 80 let, švec, Liběšovice, sebevražda . oběšení
Eckert, Karl, obchodník, Ledau, sebevražda
Gerstenberger, Leopold, Mokotill, sebevražda
Hammer, Josef, Forstm. , Jesenice, sebevražda (ze strachu před Čechy a Rusy)
Hammer, Maria, manželka von Josef, též , sebevražda
Hofmann, Julie, Hořesedly, †Hořesedly, sebevražda
Illing, Eduard, *13.6.1898, sedlák a starosta, Buškovice, sebevražda, žena a dítě
Illing, Gisela, *1906, manželka Eduarda, sebevražda
Illing, Herta, *1929, dcera von Eduarda, sebevražda
Illing, Kuno, *11.6.1939, syn Eduarda, sebevražda
Kabat, Helene, učitelka, Stebno, sebevražda (znásilněná Rusy)
Kabat, Rudolf, učitel, Steben, sebevražda
Kaiser, Marie, *1898, žena sedláka , Soběchleby, sebevražda
Kaiser, Rudolf, *17.4.1897, sedlák, Soběchleby, sebevražda
Kallina, Vinzenz, krejčí, Oráčov, sebevražda
Krejci, Emilie, *21.3.1905, Stebno, sebevražda
Martinová, manželka sklenáře, Podbořany, sebevražda
Mocker, Josef, Očihov, sebevražda
Nemec, Marie, Hořesedly, †Hořesedly, sebevražda
Schmidt, Erna, manželka von Josef, Blšany, sebevražda
Schmidt, Josef, Privatier, Blšany, sebevražda
Schmied, Gertrud, Libořice, sebevražda (deprese při vyhnání)
Schwab, Franz, učitel, Podbořany sebevražda
Schwab, manželka učitele, Podbořany, sebevražda
Siegl, učitel, Podbořany, sebevražda
Sieh, Franz, otec, Maštov, sebevražda
Sieh, Luise, matka, Maštov, sebevražda
Sieh, Mädi, dcera, Maštov, sebevražda
Smetana, Franz, fotbalista, Podbořany, Parkstr. 441, sebevražda
Tobisch, Josef, pojišťovací inspektor, Podbořany, sebevražda
Voigt, Wenzel, 78 let, průvodčí, Václavy, sebevražda (po týrání)
Walter, Marie, Hořesedly, †Hořesedly, sebevražda
Waschitzka, Berta, 45 let, sebevražda utopením (po znásilnění od Rusů)

POZNÁMKY

1. Podle Manfreda Wintera, syna Otomara Wintera, má Hentschel informaci, že „... byl sedlákem a vedoucím Národně socialistického lidového dobročinného spolku v Žatci".
2. Podle Peter Klepsch.
3. Podle Peter Klepsch.
4. Podle Peter Klepsch.
5. Podle Peter Klepsch.
6. Podle synovce Manfreda Winter měl Hentschel informaci „že uvázán za autem a vláčen k smrti".
7. Podle syna Manfreda Winter podává Hentschle místo úmrtí „okresní soud".
8. Děti byly samozřejně usmrceny otcem nebo matkou, Hentschel je zde zahrnuje ze statistických důvodů do sebervražd.
9. Podle informací vnučky Gudrun Linhart. Anna Gruß od 12.9.1945 pohřešována.

DRITTER TEIL

„Diese Erniedrigung des Menschen“: Scham, Gedenken und Versöhnung

DEUTSCH-TSCHECHISCHE ERKLÄRUNG ÜBER DIE GEGENSEITIGEN BEZIEHUNGEN UND DEREN KÜNFTIGE ENTWICKLUNG VOM 21. JANUAR 1997

Absatz III

Die tschechische Seite bedauert, daß durch die nach dem Kriegsende erfolgte Vertreibung sowie zwangsweise Aussiedlung der Sudetendeutschen aus der damaligen Tschechoslowakei, die Enteignung und Ausbürgerung unschuldigen Menschen viel Leid und Unrecht zugefügt wurde, und dies auch angesichts des kollektiven Charakters der Schuldzuweisung. Sie bedauert insbesondere die Exzesse, die im Widerspruch zu elementaren humanitären Grundsätzen und auch den damals geltenden rechtlichen Normen gestanden haben, und bedauert darüber hinaus, daß es aufgrund des Gesetzes Nr. 115 vom 8. Mai 1946 ermöglicht wurde, diese Exzesse als nicht widerrechtlich anzusehen, und daß infolge dessen diese Taten nicht bestraft wurden.

Prag, den 21. Januar 1997

Für die Regierung der Bundesrepublik Deutschland
Der Bundeskanzler
Dr. Helmut Kohl
Der Bundesminister des Auswärtigen
Dr. Klaus Kinkel

Für die Regierung der Tschechischen Republik
Der Vorsitzende der Regierung
Václav Klaus
Der Minister für Auswärtige Angelegenheiten
Josef Zieleniec

Vorbemerkung

Der dritte Teil dokumentiert den Prozess der deutsch-tschechischen Verständigung über „Postelberg" zwischen 1995 und 2010. Die Quellen sind Presse- und Rundfunknachrichten, Veranstaltungsreden, Ausstellungskataloge und ein Veranstaltungsplakat. Die Dokumente werden nur in besonderen Fällen durch Anmerkungen kommentiert. Ungenauigkeiten und Widersprüche in den Berichten und Kommentaren können die Leser in der Regel selbst beurteilen, da ihnen die wichtigsten historischen Quellen dazu vorliegen. Um den Weg dorthin oder zu anderen Informationen zu finden, gibt es Querverweise.

Professor Voitl hat sein Vorwort „Warum es in diesen Dokumenten geht" überwiegend der lokalen tschechischen Berichterstattung zu „Postelberg" und den Begegnungen vertriebener Deutsch-Böhmen mit den Tschechen im Saazerland gewidmet. Seit 1992 berichtete er im „Heimatbrief Saazerland" seinen Landsleuten von der Entwicklung der Presseberichterstattung und der wissenschaftlichen Debatte über den „Fall Postelberg". Als Deutscher, der unter Tschechen zweisprachig aufgewachsen war, fühlte er sich zu dieser Übersetzer- und Vermittlerrolle berufen. Der Brünner Historiker Adrian von Arburg schlug vor, alle von Voitl genannten Artikel als „relevante Zeitdokumente" zu dokumentieren. Das ist leider aus Platzgründen nicht möglich und aus Redundanzgründen nicht sinnvoll: Vieles in den Medienberichten wiederholt sich.[1]

Das gilt selbst für die Beispiele, die wir ausgewählt haben, zumal die Fakten unseren Lesern durch die Quellen mittlerweile bekannt sind. Aber das müssen wir beim Kompromiss zwischen Lesbarkeit und weitest gehender Information hinnehmen. Unsere Auswahl haben wir nach dem Gesichtspunkt getroffen, inwieweit der Autor einen neuen Blick auf das Thema wirft oder einen neuen Aspekt eröffnet. Auch die Prominenz und Streuungsbreite der Veröffentlichungsorte spielten für uns eine Rolle. Dabei nehmen wir eine gewisse Einseitigkeit in Kauf, was die Auswahl der Meinungen betrifft. Dieses Buch will dokumentieren, wie Deutsche und Tschechen nach 74 Jahren leidvoller Geschichte wieder zusammenfinden. Negative und unproduktive Einstellungen zu dieser Frage mögen anderswo veröffentlicht werden.

Versöhnung durch Wahrheit

Im Oktober 1995 veröffentlichte der Journalist David Hertl mit seiner Chefin Kveta Tošnerová einen aufsehenerregenden zweiteiligen Artikel in der regionalen Zeitung *Svobodný HLAS* („Freie STIMME")[2], der sich ausführlich mit dem „Massaker in Postelberg im Sommer 1945" beschäftigte und die eindringliche Frage stellte: „Wo sind die Tausende Deutscher aus Postelberg und dem Saazerland"? Sie stützten sich dabei auf Aussagen deutschböhmischer Flüchtlinge[3], stellten aber auch eigene Recherchen unter der tschechischen Bevölkerung des Saazerlandes an. Der Bericht war so brisant, dass die Autoren Morddrohungen bekamen[4]. Es gehörte damals schon Mut dazu, sich gegen die anhaltende Verstocktheit einer Öffentlichkeit, die fünfzig Jahre lang von der kommunistischen Diktatur manipuliert worden war und das Unglaubliche nicht glauben wollte, für die historische Wahrheit einzusetzen.

Hertl, der dem Namen seiner Zeitung Ehre machte, war nicht der erste und einzige, der dazu beitrug, dass sich das Klima zumindest in und um Saaz allmählich änderte. Hervorzuheben ist hier Jaroslav Venclík, der dem alten Regime lange Jahre als Kulturfunktionär gedient hat – er leitete das historische Regionalmuseum in Saaz –, aber gleichwohl hier der erste war, der öffentlich von „Postelberg" sprach[5]. Das ist umso bemerkenswerter, als er das KZ Flossenbürg kennengelernt und einen Todesmarsch überlebt hatte – also keinen Grund hatte, ein Freund der Deutschen zu sein. Gleichwohl engagierte er sich im heimischen „Verein der Landsleute und Freunde der Stadt Žatec" für Kontakte „mit unseren Landsleuten in Deutschland"[6]. Diesem Verein ist es auch zu verdanken, dass es im September 2002 zu einem öffentlichen Treffen von deutschen Saazern zum Gedenken an die Toten von Postelberg mit anschließender Pressekonferenz kam. Venclík hielt dabei eine anrührende Rede[7]. Nicht nur die lokale Presse, sondern auch die überregionale Mladá Fronta DNES berichtete darüber[8], und der Altsaazer Professor Wollrab schrieb für die Daheimgebliebenen einen ausführlichen Bericht[9].

Das Treffen stand unter dem Motto „Versöhnung durch Wahrheit", das zum Leitmotiv aller weiteren Aktivitäten wurde. Nach dem Aufsehen, das diese Veranstaltung in den tschechischen und deutschen Medien erregt hatte, meldete sich die Prager FOCUS-Korrespondentin Alexandra Klausmann bei Otokar Löbl, der sie mit Informationen und Kontakten versorgte. Das Ergebnis war eine FOCUS-Reportage im Juni 2003 zum Fall Postelberg mit Stellungnahmen von Peter Klepsch und David Hertl[10]. Damit wurde „Postelberg" auch in Deutschland erstmals einem größeren Publikum bekannt. Im Jahr darauf feierte Saaz sein tausendjähriges Jubiläum[11]. Zur Feier,

die der tschechische Verein der „Freunde und Landsleute der Stadt Saaz" veranstaltete, wurden auch deutsche Landsleute eingeladen. Beim Empfang im Kulturhaus am 11. September 2004 hielt Professor Voitl eine Rede in tschechischer Sprache, die er anschließend deutsch paraphrasierte. Er schloss mit den Worten von Jaroslav Venclík, dass es bei der Bewältigung der Vergangenheit einen „würdigen Ausgleich" zwischen Deutschen und Tschechen geben müsse. Wir drucken hier die Version der Rede, die im „Heimatbrief Saazerland" veröffentlicht ist [12], da das Original nicht aufgezeichnet wurde.

Tschechen spüren ihrer Geschichte nach

Der junge tschechische Theatermacher Miroslav Bambušek aus Laun (Louny) erfuhr erstmals 2003 von den Nachkriegsereignissen in Postelberg. Es empörte ihn, dass er bis jetzt nichts davon gewusst hatte, obwohl er ganz in der Nähe aufgewachsen war. Das sollte ein Ende haben. Dabei wollte er vor allem junge Menschen ansprechen. Er gründete deshalb das Projekt „Spätlese" (*Pozdní sběr*), mit dem er die tschechische Vergangenheit der Jahre 1939-1954 auf die Bühne bringen wollte. Eine erste Veranstaltungsreihe unter dem Titel „Verfolgung.CZ" (*Persekuce.CZ*) beschäftigte sich mit der Verfolgung und Aussiedlung der tschechischen Bevölkerung zur Zeit des Protektorats sowie anschließend der deutschen Bevölkerung in der Nachkriegszeit. Radio Prag berichtete in seiner deutschsprachigen Sendung ausführlich von diesem Theatervorhaben [13]. Wie Bambušek der deutschen „Tageszeitung" (TAZ) erklärte, „wird die Gesellschaft der Bürger ihr Selbstbewusstsein nicht erlangen, wenn sie sich der Vergangenheit nicht stellt". Sie werde quasi nicht erwachsen [14]. Am 28. Mai 2005 brachte er in Laun eine szenische Lesung zur Aufführung, in der mit verteilten Rollen aus den Verhören der parlamentarischen Untersuchungskommission vom 30./31. Juli 1947 gelesen wurde. Einige vertriebene Saazer waren dazu angereist, es gab danach eine Diskussion und eine Besichtigung der Tatorte. Wir dokumentieren das mit dem Veranstaltungsplakat, dem Vorbericht von Ondřej Černy in der überregionalen Mladá Fronta DNES und einer Fotostrecke [15].

Im Jahr darauf stellten der tschechische Journalist und Schriftsteller Eduard Vacek und Otokar Löbl eine Ausstellung über die Vertreibung der Deutschen und die damit verbundenen Gewaltexzesse [16] zusammen. Vacek war unter dem kommunistischen Regime „wegen Missachtung der Gesellschaft" inhaftiert. Als Spezialist für historisches Strafrecht und Strafvollzug nach der Wende im Justizministerium beschäftigt, hatte er Zugang auch zu den Quellen für die unmittelbare Nachkriegszeit. Ihr Studium brachte ihn zu der Erkenntnis, dass die Verantwortung für den Terror gegen die Deutschen bei den Kommunisten lag, die nicht nur das Innen- und Verteidigungsministerium beherrschten, sondern auch den unabhängig operierenden militärischen Geheimdienst OBZ. Er ging noch einen Schritt weiter und sah dies als Teil des Plans zur Eroberung der Macht. Die Ausstellung „Die Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen in den Jahren 1945-1946" wurde am 19. Mai 2006 in Laun (Louny) eröffnet. Sie fand ein erhebliches Presseecho, von dem wir die Sendung von Radio Prag [17] und den Artikel von Tomáš Kassal in der Mladá Fronta DNES wiedergeben [18]. Die Wanderausstellung tourte durch mehrere nordböhmische Städte und wurde schließlich 2009 auch in Prag gezeigt. Aus diesem Anlass legte Mitveranstalter Otokar Löbl den Katalog neu auf. Wir geben die Texte dieser 2. Auflage vollständig wieder [19]. Sie schließt mit Überlegungen der Psychotherapeutin Uta Reiff, einer Zeitzeugin vom Sommer 1945: „Der Kreislauf der Gewalt". Sie plädiert dafür, das „schreckliche Rad Täter/ Opfer" durch die Anerkennung von Tat und Leiden zum Stehen zu bringen. Diesen Essay haben wir an den Anfang des dritten Teils gestellt.

Im Dezember 2008 begann ein Projekt des Collegium Bohemicum in Aussig unter der Schirmherrschaft von Karel Schwarzenberg, in dem über achtzig Schüler angeleitet wurden, die Geschichte ihrer Region in den Jahren 1938-1945 zu erkunden. Geschichtsklassen aus den Gymnasien in Aussig, Komotau, Kaaden und Laun wurden in Workshops mit dem entsprechenden historischen Rüstzeug versehen, um recherchieren und Zeitzeugenaussagen bewerten zu können. Koordinator des Projekts war die vor Jahren von tschechischen Schülern und Studenten gegründete Bürgerinitiative „Antikomplex", die sich schwierigen Themen der deutsch-tschechischen Geschichte widmet [20]. Das Ergebnis fand Niederschlag in einer zweisprachigen Veröffentlichung, die im Herbst 2010 in die Buchhandlungen kam [21]. Noch während des laufenden Projekts erschienen fast gleichzeitig zwei Reportagen darüber. Tomáš Kassal berichtete in Mladá Fronta DNES über das Treffen der Kaadener Schüler und ihres Lehrers mit den Zeitzeugen Peter Klepsch und Hans Jäckl in Saaz und Postelberg [22]. Klaus Brill, Korrespondent der „Süddeutschen Zeitung" (SZ), nahm seinen Besuch in der Projektklasse des Launer Gymnasiums zum Anlass, etwas weiter in der Kriegs- und Nachkriegsgeschichte von Deutschen und Tschechen auszuholen [23]. Dabei brachte er auch den Wunsch der Hinterbliebenen nach einer Gedenkstätte für die Toten von Postelberg zur Sprache. Beide Zeitungsartikel sind im Folgenden dokumentiert.

Eine Gedenkstätte in Postelberg

Schon 2002 hatten sich vertriebene Saazer um die Anbringung einer Gedenktafel in Saaz [24] bemüht, aber der Saazer Bürgermeister konnte sich nicht für seine Stadtverordneten verbürgen. In Postelberg stellte 2005 der „Deutsch-Tschechischer Freundeskreis", vertreten durch Bohumil

Řeřicha, einen Antrag auf eine Gedenktafel, der jedoch von der Stadtverordnetenversammlung abgelehnt wurde [25]. Die Zeit war damals noch nicht reif. Am 10. Dezember 2007 versuchte es der „Förderverein der Stadt Saaz / Žatec" noch einmal und wandte sich mit einem Schreiben ihres Vorsitzenden Otokar Löbl an das Postelberger Rathaus mit dem Ansuchen, über einen Ort „frommen Gedenkens" an die Opfer des Postelberger Massakers zu verhandeln [26]. Der Vorstoß war erfolgreich, schon im Februar 2008 kam es zu einem Treffen, bei der von Seiten des Fördervereins eine umfangreiche Dokumentation vorgelegt wurde. Im Herbst beschloss der Rat die Einrichtung einer Expertenkommission, die Vorschläge für eine würdige Gedenkstätte erarbeiten sollte. Die Regionalzeitung Svobodný HLAS berichtete darüber am 1. Oktober 2008 unter dem Titel: „Es geht um die symbolische Bestattung unschuldiger Opfer" [27].

Anlässlich der in Prag gastierenden Ausstellung „Die Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen" luden die Veranstalter Vacek und Löbl am 23. Februar 2009 zu einer Podiumsdiskussion, die der DNES-Redakteur Martin Komárek moderierte [28]. Nicht nur führende tschechische Publizisten und Historiker nahmen daran teil [29], sondern auch eine Delegation aus Postelberg mit Ratsherren, Stadtverordneten und Mitgliedern der Denkmalkommission. Professor Wollrab schrieb einen anschaulichen, historisch ausgreifenden Bericht darüber, den wir im Folgenden ebenfalls wiedergeben: „Wird in Postelberg ein Gedenkstein für die Opfer des Postelberger Massakers stehen?" Er ist dabei sicher Partei, die Stimmung im Saal gibt er jedoch treffend wider [30]. Die Aufregung war so groß, dass es zu einer Beschwerde beim Präsidenten Václav Klaus kam. Dieser sah sich zu einem Antwortschreiben genötigt, in dem er die Beschwerdeführer auf die Möglichkeit hinwies, durch eigene Initiativen, Ausstellungen und Diskussionsrunden ihre persönliche Sicht von objektiver Geschichte darzulegen.

Wollrabs Bericht wird nicht allzu viele erreicht haben, aber mittlerweile waren auch die großen Medien auf den Denkmalstreit aufmerksam geworden. Am 22. Juni 2009 sendete der Deutschlandfunk eine Reportage: „Postelberg will endlich Ruhe vor dem Zweiten Weltkrieg" [31], in der zwei Postelberger zu Wort kommen: ein deutschstämmiger Bürger, dessen Vater zu den Opfern gehörte, und ein kommunistischer Stadtverordneter, der lieber Bürgersteige bauen wollte als Gedenkplatten für Deutsche aufhängen. Im September erschien der SPIEGEL-Bericht „Mord im Fasanengarten" [32], der die Forderung nach einer Gedenkstätte zum Anlass nahm, die Geschichte von Lidice bis Postelberg zu erzählen. Der ehemalige Ressortleiter „Deutsche Politik", Hans-Ulrich Stoldt ließ dabei unter anderen Michal Pehr [33], David Hertl [34], Otokar Löbl [35] und den Zeitzeugen Peter Klepsch [36] zu Wort kommen.

Die Denkmalkommission brauchte drei Sitzungen, dann empfahl sie am 3. September 2009 in Anwesenheit eines ARD-Fernsehteams [37] eine Gedenktafel auf dem Postelberger Friedhof mit der Aufschrift „Den Opfern des Massakers im Mai und Juni 1945". Die Tafel sollte feierlich enthüllt werden. In einer öffentlichen Stadtverordnetenversammlung Ende Oktober begründete Dr. Pehr den Antrag der Kommission, worauf es von Seiten der Kommunisten zu lauten Protesten kam. Mit ihrem Antrag, diesen Punkt von der Tagesordnung zu nehmen, kamen sie aber nicht durch. Die Entscheidung fiel dann am 4. November 2009. In Anwesenheit zahlreicher Medien nahmen die Stadtvertreter nach langem Ringen den Vorschlag der Kommission an, jedoch mit der modifizierten Inschrift: „Allen unschuldigen Opfern der Postelberger Ereignisse im Mai und Juni 1945". Das regionale „Tagblatt" (*Žatecký a lounský deník*) berichtete darüber detailliert [38]. In einem groß aufgemachten Feature referierte und kommentiere Martin Komárek fünf Tage später in Mladá Fronta DNES diese wegweisende Entscheidung. Sie bewegte auch den Sprecher der Sudetendeutschen Landsmannschaft (SL), Bernd Posselt, der eine zustimmende Presseerklärung verbreiten ließ: „Sudetendeutsche dankbar für tschechisches Zeichen" [39].

Die Gedenkplatte wurde am 3. Juni 2010 auf dem Friedhof vor zahlreichen Gästen aus Deutschland und Tschechien und unter starker Pressebeteiligung enthüllt. Nicht nur die Bürgermeister von Saaz und Postelberg waren anwesend, sondern auch der deutsche Botschafter. Minister Karel Schwarzenberg, der sich als Schirmherr des Projekts „Tragische Erinnerungsorte" für die Wahrheit in den deutsch-tschechischen Beziehungen eingesetzt hatte, schickte einen Kranz [40]. Mehrere Ansprachen und zwei beeindruckende Reden von Michal Pehr [41] und Uta Reiff [42] machten die Veranstaltung zu einem großen Ereignis, umrahmt von einem musikalischen Programm und gekrönt durch die priesterliche Weihe des Denkmals. Viele Gäste, vor allem die, welche Angehörige in Postelberg verloren hatten, legten danach Kränze und Blumen nieder. ARD und ZDF berichteten ausführlich in den Abendnachrichten. „Dies ist ein Tag der Trauer und inneren Bewegung", erklärte Uta Reiff gegenüber der ARD. „Nach 65 Jahren gibt es jetzt endlich einen Ort, wo ich um meinen Vater trauern kann."

Mit der Wiedergabe der beiden Reden schließt diese Dokumentation. Alle Ansprachen und Reden wurde von einer Dolmetscherin übersetzt. Uta Reiff hielt ihren Vortrag selbst auch in Tschechisch.

Andreas Kalckhoff

1. Mehrere Beiträge zu Postelberg in der Frankfurter Allgemeinen Zeitung (FAZ), namentlich von Johann Georg Reißmüller und Karl-Peter Schwarz, wurden aus diesem Grunde nicht berücksichtigt, aber auch andere Medienberichte, die hier nicht im Einzelnen aufzuzählen sind.

2. David Hertl, Wehe den Besiegten! S. 377.

3. Dabei kamen ihm die Deutschkenntnisse seiner Frau zugute.

4. Siehe „Mord im Fasanengarten", S. 425.

5. Siehe Voitl, S. 35.

6. Siehe Jaroslav Venclík, „Für einen dauerhaften gegenseitigen Dialog", S. 389.

7. Siehe oben Anm. 6.

8. „Der Gestapo entkommen, von Tschechen verhaftet", S. 390.

9. „Versöhnung durch Wahrheit", S. 385.

10. „Tödliche Mission", S. 216.

11. 1004 erste Erwähnung der tschechischen „Burgsiedlung Saaz" (*urbs Satzi*) in der Chronik des Thietmar von Merseburg.

12. Heimatbrief Saazerland, November 2004.

13. Markéta Kachlíková: „Spätlese" – Reflexion der Kriegs- und Nachkriegsverfolgung, im Folgenden S. 216.

14. Zora Hesová, „Endlich erwachsen werden", in: TAZ 30. Juli 2005, S. 22.

15. S. 398 ff. – Bambušek entwickelte aus diesem Stoff gleichzeitig ein Theaterstück „Porta Apostolorum", das am 25. September 2005 in Prag Premiere hatte. Das Kloster Porta Apostolorum („Aposteltor") gab Postoloprty (Postelberg) den Namen. Kurzbeschreibung und Informationen zum Autor in: Martina Musilová (ed.): Let's Play Czechs II. Contemporary Czech Drama. Praha 2008, S. 9; Czech THEATRE 23. Praha 2007, S. 31-46.

16. Tomáš Staněk bezweifelt in seiner Studie, dass es sich um Exzesse gehandelt habe und hebt den Aspekt der staatlichen Planung hervor (*Poválečné „excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, „Die Untersuchungen der „Nachkriegsexzesse" in den tschechischen Ländern und ihre Ermittlung". Praha 2005).

17. Martina Schneibergová: Auf der Suche nach Wahrheit, Ausstellung über Exzesse von 1945-46, Radio Prag 23. Mai 2006.

18. Tomáš Kassal: Erinnerung an die Abschiebung, Mladá Fronta DNES 29. Mai 2006.

19. Siehe S. 400. – Der Ausstellungskatalog enthält auch Zeitzeugenaussagen von Opfern und anderen deutschen Mitbürgern aus damaliger Zeit, die bereits in Teil 2 dieser Dokumentation abgedruckt sind. Diese 2. Auflage weicht von den früheren Katalogen (ein tschechischer und ein deutscher) in Zahl und Inhalt der Beiträge ab. Unter anderem wurden auch die Vorworte neu redigiert.

20. Der Deutschlandfunk (Radio DLF) berichtete am 17. Februar 2004 in seiner Sendung „Der sudetendeutsche Komplex. Petr Přihoda und Anton Otte – zwei Aktivisten der Versöhnung" von Doris Lieberman: „Die Gruppe Antikomplex wurde Mitte der neunziger Jahre von Prager Jura- und Politikstudenten gegründet. Die jungen Leute wissen, dass die Vertreibung eine Folge des blutigen deutschen Herrenmenschenwahns der Nazi-Zeit war. Doch sie sind der Meinung, dass das Prinzip der Kollektivschuld bei der Vertreibung der Deutschen ungerecht war und dass es an der Zeit sei, zu differenzieren: Nicht alle Sudetendeutschen waren Revanchisten, wie es die sozialistische Ideologie vierzig Jahre lang nach dem Krieg behauptete. Es gab auch sudetendeutsche Nazi-Gegner und Sudetendeutsche, die erst aus deutschen Konzentrationslagern heimgekehrt waren und anschließend aus der Tschechoslowakei vertrieben wurden. Weil dieses Nachkriegskapitel infolge der langen Tabuisierung und Ideologisierung auch heute noch von einer größeren tschechischen Öffentlichkeit einseitig interpretiert wird, steht der Name der Gruppe als Programm. Zuerst trafen sich die Studenten mit Dozenten, um sich selbst zu informieren. Dann entstand die Idee, Zeitzeugen mit tschechischen Schülern in Kontakt zu bringen – oft sind es Petr Přihoda und Pater Anton Otte."

21. Antikomplex für Collegium Bohemicum (hg.): „Tragische Erinnerungsorte. Ein Führer durch die Geschichte der Region 1938-1945. Gymnasiasten aus Nordböhmen führen Sie an Orte mit einer bewegten Geschichte in Aussig, Komotau, Kaaden, Saaz, Postelberg und an andere Orte". Prag 2010 / Antikomplex/ Collegium Bohemicum (eds.): Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu. Studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech. Praha 2010 – „Antikomplex" wurde 2005 für ihre Ausstellung „Zmizelé sudety/ Das verschwundene Sudetenland" mit dem deutschen Georg Dehio-Kulturpreis ausgezeichnet.

22. Tomáš Kassal, „Grausame Rache im Juni 1945", in Mladá Fronta DNES 13. Juni 2009, im Folgenden S. 420.

23. Klaus Brill, „Der Blick zurück zeigt nach vorn", in SZ 25. Juni 2009, im Folgenden S. 422.

24. Siehe Voitl, „Worum es in diesen Dokumenten geht", S. 40.

25. Žatecký a Lounský Deník, „Die Stadt errichtet den erschlagenen Deutschen ein Denkmal", im Folgenden S. 429.

26. Mit Schreiben vom 10. Dezember 2007 wandte sich Otokar Löbl diesbezüglich an den Rat der Stadt Postelberg und Bürgermeister Miroslav Hylák: Zweiundsechzig Jahre nach dem Krieg und dem Eintritt Tschechiens in die EU sei ein Denkmal für die Opfer des Nachkriegsmassakers möglich und notwendig. Es ginge dabei in erster Linie um eine humane Geste, denn die Nachkommen und die Überlebenden dieser Unrechtstat litten darunter, dass sie keinen Ort hätten, wo sie der Angehörigen gedenken und ihre Erlebnisse verarbeiten könnten.

27. Im Folgenden dokumentiert auf S. 414.

28. Die Zeitung Mladá Fronta DNES war Mitveranstalter; die Podiumsdiskussion fand im Prager Kulturzentrum Novodvorská statt.

29. Vít Smetana (Institut für Gegenwartsgeschichte der Universität Prag, Mitglied der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik), Lukáš Jelínek (Historiker und Politologe), Michal Pehr (Historiker, Mitglied der Postelberger Denkmalkommission), Adrian von Arburg (Historiker), Bohumil Doležal (Politologe und Publizist), Vladimír Kučera (Publizist und Redakteur der Mladá Fronta DNES).

30. S. 415. Der Bericht wurde im Frühjahr 2009 auf der Homepage des Heimatkreises Saaz (www.heimatkreis-Saaz.de) veröffentlicht.

31. S. 418.

32. SPIEGEL 36, 7. September 2009, im Folgenden S. 425.

33. Michal Pehr, Historiker und Mitglied der Postelberger Denkmalkommission; siehe auch seine Rede „Erniedrigung des Menschen", S. 436.

34. David Hertl, Chefredakteur von Regionalzeitung Svobodný HLAS („Freie Stimme"); siehe auch seinen Artikel „Wehe den Besiegten!", S. 377.

35. Otokar Löbl, Vorsitzender des Fördervereins der Stadt Saaz/ Žatec e. V.; siehe auch „Gerechte Vergeltung, Rache oder Verbrechen gegen die Menschlichkeit?", S. 405.

36. Peter Klepsch, Überlebender aus dem Lager Postelberg (S. 273); siehe auch seinen Beitrag „Wieso Saaz?", S. 21.

37. Der MDR drehte für die Sendung „Auf dem Fluss der Versöhnung" (gemeint ist die Eger), die am 31. Oktober 2009 mit einer Sequenz über Postelberg und die Denkmalfrage ausgestrahlt wurde.

38. Žatecký a Lounský Deník, „Die Stadt errichtet den erschlagenen Deutschen ein Denkmal", im Folgenden S. 429.

39. MF DNES, *Nevinným obětem,* s. 432.

40. Karel Schwarzenberg stand damals in Verhandlungen zur Regierungsbildung und konnte deshalb dem Vernehmen nach nicht persönlich erscheinen.

41. Michal Pehr, „Die Erniedrigung des Menschen", S. 436.

42. Uta Reiff, „Trauerrede", S. 438.

Der Kreislauf der Gewalt

VON UTA REIFF

Viele Menschen haben in den letzten siebzig Jahren Schreckliches erlebt, während und auch nach dem Ende des furchtbaren letzten Krieges. Über diese Erlebnisse wurde damals kaum gesprochen, sondern sie wurden verdrängt. In den Kriegs– und Nachkriegsjahren galt es als klüger, zu schweigen – speziell für Deutsche und Sudentendeutsche und, wie im vorliegenden Fall des Massenmordes in Postelberg (Postoloprty) und der Nachkriegsereignisse in Saaz (Žatec), das Erlebte tief in sich zu vergraben. Oft erst im Alter zeigt sich bei vielen Betroffenen eine Reaktivierung des Erlittenen in Form eines Traumas. Dabei brechen die erlebten Angsterfahrungen wieder auf und stürzen die Menschen in eine Krise. Die Erlebnisberichte in diesem Heft legen davon ein lebhaftes Zeugnis ab. Ich selbst war als siebenjähriges Kind mit meiner Mutter und meinem neunjährigen Bruder in Saaz im Frauenlager, von Juni 1945 bis Februar 1946. Ich habe daran schreckliche Erinnerungen. Auch meine Aussage ist in diesem Katalog, ebenso die Zeugenaussage meines Bruders Hans Jäckl, damals 17 Jahre alt. Mein Vater wurde in Postelberg ermordet.

Ich bin Systemische Familientherapeutin und Körperpsychotherapeutin. Das Wort „systemisch" ist wichtig, denn eine „Systemische Therapie" bedeutet, dass ich mich mit dem System von Beziehungen befasse, sei es in der Familie, einem Team in einem Betrieb, in Institutionen und Gemeinschaften, auch in Völkergemeinschaften. Die Körperpsychotherapie befasst sich mit der Tatsache, dass alle schlimmen und traumatischen Erlebnisse eines Menschen in dessen Körper und Psyche gespeichert werden. Die Menschen haben versucht, diese Ereignisse zu verdrängen, ins Unbewusste zu versenken, aber es gelingt meist nicht. Sie zeigen sich in Krankheit und Traumata. Durch Arbeit am Körper, die Garantie der Sicherheit durch den Therapeuten und vorsichtiges Herantasten an die Situation / das Ereignis, das das Trauma bewirkte, können diese Traumata erlöst und verarbeitet werden, was oft eine große Verbesserung des seelisch-körperlichen Zustandes bewirkt.

Ein Trauma zu verarbeiten gelingt oft, wenn das Ereignis, das dem Trauma zugrunde liegt, anerkannt und gewürdigt wird. Oft mit dem Satz: „Ja, das war so und es war ganz schrecklich." Es ist dabei nicht nötig, die Einzelheiten und die Gründe für diese Taten darzulegen, oder die Schuldfrage zu klären. Es ist zur Heilung das Anerkennen nötig, dass das Ereignis stattgefunden hat und keine Wahnvorstellung ist. Es ist keine Anerkennung von Schuld nötig, zumal wenn die Täter nicht mehr leben und eine Schuldanerkenntnis gar nicht mehr gegeben werden kann, wie im vorliegenden Fall der Morde von Postelberg und der Ereignisse in Saaz. Es erscheint mir wichtig, gerade das hier zu betonen.

Die Ereignisse in Saaz und Postelberg liegen Jahrzehnte zurück, und es wäre absurd, von Schuld der nachgekommenden Generationen zu sprechen. Psychologisch gesehen sind oft Täter und Opfer in einer unlösbar erscheinenden Verstrickung aneinander gebunden oder

Uta Reiff (Foto: Förderverein Saaz)

miteinander verbunden, d. h. Opfer und Täter sind oft ein und derselbe Personenkreis oder Angehörige eines Kreises, einer Gemeinschaft, eines Volkes, die sich schicksalhaft abwechseln in den Rollen von Täter und Opfer. Die Geschichte und die Psychologie lehren uns, dass die jeweiligen Opfer bzw. deren Kreis oder Gemeinschaft oder deren Volk – egal welcher Nationalität – wieder zu Tätern werden würden, und die Täter – oder deren Kreis – wieder zu Opfern, wenn sich irgendwie die Gelegenheit bieten würde. So wechseln sich diese schicksalhaften Verstrickungen, quer durch alle Familien, Gemeinschaften und Völker ab, oft rasch im einzelnen, privaten Leben oder Familienkreis, oft erst nach Jahren oder Jahrzehnten im großen Kreis von Gemeinschaften oder Völkern. Es ist wie ein schreckliches Karussell, wie ein Totentanz.

Das hier ausgeführte Modell von Opfern und Tätern, das sich ständig wiederholt, ist in der Psychologie wohlbekannt. Da kommt dann oft noch der „Retter" hinzu, der aber auch zum Täter oder zum Opfer werden kann. Die

Rollen wechseln immer wieder, und es ist unser aller Aufgabe diesen schrecklichen Automatismus zum Stillstand zu bringen

Auch in der Psychotherapie ist es letztlich unmöglich herauszufinden, wann wer womit angefangen hat. Der Täter wird immer einen Grund finden, das Opfer zu strafen, und das Opfer wird sich rächen und leider nicht nach einer Erklärung suchen, warum es zum Opfer wurde. Diese Erfahrung haben wir alle schon gemacht, z. B. im Familienkreis. Die griechischen Tragödien, die von Blut triefen und sich nur von Rachegedanken nähren, sind ein deutlicher Beweis dafür, dass dies offensichtlich schon seit Urzeiten gilt: Es wird Rache geübt, und neue Untaten folgen, unter denen meist Unschuldige leiden.

Es gilt also folgendes: Das schreckliche Rad Opfer-Täter kann angehalten werden durch die Anerkennung der Leiden des Opfers und die Öffentlichmachung der Tat durch den Täter bzw. den Täterkreis, die Gemeinschaft oder das Tätervolk. Geschieht die Anerkennung der Tat nicht, bleibt in einer Familie, einer Gemeinschaft oder einem Volk der bittere Nachgeschmack und ... meist leider Rachegedanken. Und die Untaten beginnen von neuem oder besser, sie setzen sich fort, das Opfer wird bei nächster Gelegenheit wieder zum Täter usw. usf.

Im Fall Postelberg und Saaz ist im Licht der obigen psychologisch-historischen Erkenntnisse folgendes zu sagen: Eine Öffentlichmachung in Form z. B. eines Mahnmals für diese Verbrechen gegen die Menschlichkeit wäre nicht nur eine psychische Hilfe für die Opfer und deren Nachkommen, sondern vor allem für die Täter bzw. deren Nachkommen, denn damit könnten sie ihre seelische Reinheit wiedergewinnen und die Scham für diese Taten ablegen. Wenn Deutschland sich nicht zu den furchtbaren Verbrechen der Nazizeit bekannt hätte, so wären die Folgen für die seelische Gesundheit des deutschen Volkes der Nachkriegszeit katastrophal gewesen – und auch für die Wiederaufnahme in die Völkergemeinschaft. Die Nachkommen der Täter, egal auf welcher Seite, tragen keine Schuld, aber es ist für sie von großer Bedeutung, sich dazu zu bekennen, damit die Scham nicht fortbestehen muss.

Ziel einer humanistischen menschlichen Gemeinschaft, die diesen Namen verdient, kann es nur sein, diesen Kreislauf von Gewalt und Gegengewalt zu stoppen. So, dass nicht mehr auf jede Tat die Rache folgt und auf die Rache wieder die Tat oder Untat der Gegenseite. Wir müssen aufhören, uns über Generationen und Jahrhunderte hinweg gegenseitig die Schuld zuzuschieben und damit eine Rechtfertigung zu finden für unsere Taten oder Untaten, für unsere angeblich gerechtfertigte Vergeltung.

Seit dem blinden Racheakt von Postelberg sind nun fast 64 Jahre – drei Generationen – vergangen, und es wäre gut, ein Denkmal in Postelberg zu errichten. Ob die Ermordeten Untaten oder Verbrechen begangen haben, das wusste und weiß niemand, es gab kein Gericht und keine Rechtsprechung für sie. Nun müssen sie sich vor ihrem Schöpfer verantworten, nicht mehr vor einem irdischen Gericht. Für uns Nachkommen der Toten und für die Überlebenden wäre ein solches Denkmal in Postelberg auch und vor allem ein Platz der Trauer, wo wir unserer Toten gedenken und für sie beten könnten, für sie, die nie ein Grab bekommen haben, sondern verscharrt wurden wie tote Hunde. Wir, die Überlebenden, die Angehörigen und Nachkommen der Opfer, wollen keine Rache, keine Schuldzuschreibung an die Nachkommen der Täter, sondern wir wollen unseren Toten die ewige Ruhe wünschen und in Liebe an sie denken.

Mein Vater hat mir sehr gefehlt.

Wehe den Besiegten!

VON KVETA TOŠNEROVA UND DAVID HERTL / SVOBODNÝ HLAS

Svobodný HLAS 5. Oktober 1995

Das Massaker in Postelberg im Sommer 1945

• Massaker an Unschuldigen • Massenmorde an der Tagesordnung • Zeugnisse von denen, die dem eigenen Tod entflohen sind • Wo sind die Tausende Deutscher aus Postelberg und dem Saazerland?

Die meisten Zeugnisse, die in diesem Artikel aufgeführt werden, waren bis jetzt noch nicht an der Öffentlichkeit. Es handelt sich um originales Material, das im Laufe einiger Jahre an unserem Ort gesammelt wurde. Die Namen der damaligen Augenzeugen, die sich noch heute fürchten, auszusagen (Massenmörder aus Lewanitz sind noch unter uns), sind nur als Initialen aufgeführt, die Initialen entsprechen ihren Vor- und Nachnamen nicht. Wir möchten uns bei allen bedanken, die sich getraut haben, Zeugnis über eine der schändlichsten tschechischen Nachkriegstaten abzulegen.

Die russische Armee ist bereits am Dienstag, den 8. Mai durch Postelberg gefahren, aber sie besetzte Postelberg erst am Mittwoch, dem 9. Mai 1945 um fünf Uhr morgens. Sie bewegte sich in Richtung Osten, während sich deutsche Gruppen nach Westen bewegten, um in die amerikanische Besatzungszone zu gelangen. Die meisten der deutschen Bewohner von Postelberg blieben jedoch in ihrer Stadt. „Sollten wir irgendwo auf dem Weg verhungern? Wir konnten genauso gut zu Hause sterben", erinnert sich eine Einwohnerin von Postelberg, die sich auch entschieden hat, in der Stadt zu bleiben. Am Mittwoch erschienen in der Stadt die ersten tschechischen Flaggen. Nach der Aussage eines Augenzeugen „mussten alle deutschen Wohnungen geöffnet bleiben, die Soldaten haben unsere Kleidung geklaut".

Am Donnerstag, den 10. Mai wurde der deutsche Bürgermeister von Postelberg, Johan Spatzel, verhaftet und mit ihm einige weitere, die uns unter den Namen Zeus, Steinbach, Gauba, Lukesch bekannt sind. Sie wurden im Gebäude des ehemaligen Gerichts eingesperrt. Die Ehefrau durfte dem Bürgermeister täglich etwas zum Essen bringen. Bei dieser Gelegenheit vertraute er ihr an, dass sie jeden Tag geschlagen werden. Nach anderen Zeugnissen waren die Tschechen weiterhin ruhig. Es wurde nur ausgerufen, dass an deutschen Häusern weiße Flaggen aufgehängt werden mussten.

Im Laufe der folgenden Woche begann sich die Situation allerdings zu verschlimmern. Am Montag, den 14. Mai wurden Selbstmorde in Lippenz (Lipenec), Horka (Dolejší Hůrky), Twerschitz (Tvršice) und vor allem in Lewanitz (Levonice) gemeldet. Viele Familien haben sich angeblich lieber in der Eger ertränkt, vergiftet oder erschossen, um nicht leiden zu müssen. Am nächsten Tag wurde die Ankunft der tschechischen Armee erwartet. Herr V. N. erinnert sich: „Alle Deutschen mussten ihre Wohnungsschlüssel abgeben und ins Lager gehen. Die neuen Wohnungseigentümer trennten die Matratzen auf und suchten nach Geld. Wegen dem Wüten der Garden vergiftete sich so manche deutsche Familie, ich erinnere mich an einen Polizisten und an einen Drogisten. Ein junger Metzger und seine Frau haben in dem Durcheinander ihr Kind zu Hause gelassen. Sie durften das Lager nicht verlassen. Das Kind im Kinderwagen war schon am Verwesen, als es gefunden wurde. Es gab viele derartige Tragödien."

BĚDA PORAŽENÝM!

• Masakrování nevinných • Hromadné vraždy na denním pořádku • Svědectví těch, kteří utekli vlastní smrti • Kde jsou tisíce Němců z Postoloprtska a Žatecka?

Postoloprtský masakr v létě 1945

ÚTERÝ 5. ČERVNA 1945

„Wehe den Besiegten": Überschrift in Svobody HLAS 5. Oktober 1995 (Foto: Förderverein Saaz)

Informationen waren ständig Mangelware: der [britische] Militärsender in Hamburg und Radio Luxembourg meldeten gemeinsam, dass die amerikanische Armee auch Saaz besetzen werde. Die Menschen wussten nicht, was passieren würde. Am Freitag, den 17. Mai mussten alle in Postelberg, Frauen von 16 bis 50 und Männer von 16 bis 60 Jahren, zur Arbeit antreten. Da waren bereits Soldaten des Generals Svoboda in Postelberg, die die Stadt durchsuchten und so viel wie möglich klauten – vor allem Uhren, Gold und weitere wertvolle Gegenstände ...

Samstag, 26. Mai 1945

In Postelberg kam es zur ersten ausgedehnten Verhaftung von Männern zwischen 16 und 60 Jahren. Mit manchen Ausnahmen (Unentbehrliche für die Gemeinde) wurden alle abgeführt und sind verschollen. Wahrscheinlich fanden sie ihr Ende in einem Massengrab um Postelberg herum. Das Verzeichnis von 152 Vermissten wurde beim ersten Postelberger Heimattreffen in Deutschland in der

Pfingstzeit 1947 zusammengestellt. Von den Gefangenen haben offenbar zwei überlebt: Egon Putz (er ist vom Erschießungsplatz geflohen) und Erich Guth (er ist schwer verletzt in eine Grube gefallen und für tot gehalten worden, kam aber zu Bewusstsein und konnte sich retten).

Sonntag, 27. Mai 1945

Morgens um sieben Uhr (andere Augenzeugen geben sechs Uhr an) wurde den deutschen Bewohnern von Postelberg befohlen, sich auf dem Marktplatz einzufinden. Alle wurden in eine ehemalige Kaserne abgeführt. Es wurde einige Male in die Kolonne geschossen. In der Kaserne wurden alle Gefangenen weiteren Untersuchungen unterzogen, persönliche Gegenstände wurden ihnen weggenommen. Laut Augenzeugen wurde diese Aktion von einem Tschechen namens Marek geführt. Die Frauen und die Alten wurden im Laufe des Tages heimgeschickt. Die Männer in der Kaserne (laut einigen Zeugnissen waren es an die 180) mussten bleiben und bekamen den ganzen Tag weder zu essen noch zu trinken. Einige Frauen gingen wie üblich zum Gerichtsgebäude, um den Inhaftierten Essen zu geben. Sie wurden aber zurückgeschickt, weil „alle Häftlinge weggegangen sind". Das weckte in den Frauen den Verdacht, dass die Männer umgebracht wurden. (Was offensichtlich auch geschah – mehr als hundert Männer werden seitdem „Sonntagsmänner" genannt. Dieser Name wird von den meisten deutschen Landsleuten mit Tränen in den Augen ausgesprochen.)

Montag, 28. Mai 1945

Abends um 21.30 Uhr wurde bekannt gegeben, dass sich am nächsten Tag alle Deutschen mit Gepäck (höchstens 3 kg schwer) am Marktplatz einfinden müssten (Verpflegung für einige Tage gehörte selbstverständlich zum Gepäck). Bei den Deutschen brach Panik aus: es wurde gepackt und gebacken, viele brachten sich um (eine Augenzeugin führt mindestens 31 bestätigte Selbstmorde auf). Ähnliche Tragödien nahmen auch in anderen Orten ihren Lauf: z. B. der Verwalter des Schlosses in Stecknitz (Stekník) hat sich einen Stein um den Hals gebunden und ist ins Wasser gesprungen.

Dienstag, 29. Mai 1945

Morgens um sechs Uhr waren die restlichen Deutschen auf dem Marktplatz. Laut der erhaltenen Zeugnisse war es ein entsetzliches Bild: Menschen mit Rucksäcken, Kinderwägen, kleinen Wägelchen, Kinder und Alte. Alle waren müde von der durchwachten Nacht und erwarteten voller Angst das weitere Geschehen. „Es wurde keine Auswahl getroffen. Es wurde nicht unterschieden: schuldig oder nicht schuldig. Mein Mitschüler ist auch hingegangen – er war damals 15. Ein Tscheche, aus einer gemischten Ehe. Er meinte, sie würden irgendwohin arbeiten gehen, ich bekam ihn nie wieder zu Gesicht", erinnert sich Herr V. D.

Verlassene Wohnungen mussten auf Befehl geöffnet bleiben. Die Deutschen standen zwei Stunden auf dem Platz, um acht Uhr wurde ihnen befohlen, ins Gefangenenlager im Fasanengarten zu gehen – dort wohnten während des Krieges Juden und Häftlinge, die im Bergwerk von Brüx (Most) und im Chemiewerk in Litvinov arbeiteten. Die Deutschen bekamen die nächsten zwei Tage kein Essen und kein Trinken. In der Nacht liefen Soldaten aus der Svoboda-Armee im Lager herum und suchten sich Mädchen aus, die sie vergewaltigten.

Mittwoch, 30. Mai 1945

Den Deutschen wurde Arbeit auf dem Land zugeteilt, das sie am Tag zuvor verlassen mussten. Wegen dem bitteren Zusammentreffen der Umstände mussten einige auf dem eigenen Grundstück arbeiten. Es gelang ihnen, noch etwas zum Essen mitzunehmen, im Lager nahmen es ihnen die Soldaten aber wieder weg.

Sonntag, 3. Juni 1945

Am Samstag, den 2. Juni zog die russische Armee auch aus Saaz ab, und die Stadt wurde von Einheiten des Generals Svoboda besetzt. Nach einer Anweisung musste an jedem Haus, in dem eine deutsche Familie wohnte, eine weiße Flagge hängen. Am Sonntag begann dann für die Deutschen aus Saaz eines der schlimmsten Kapitel ihres Lebens. Tschechische Soldaten und Gendarmen drangen zwischen sechs und sieben Uhr in alle Häuser und trieben alle Männer und Jungen auf den Marktplatz. Ein Augenzeuge erinnert sich, dass gemäß eines ausgetrommelten Befehls alle Männer zwischen 14 und 65 Jahren auf den Marktplatz gehen mussten. Auf den Straßen ertönten Schreie und Schüsse, Soldaten auf Pferden trieben die Menschen in die Stadtmitte. Nach manchen Schätzungen versammelten sich 1.500, nach anderen 5.000 oder sogar 6.000 Männer auf dem Marktplatz: Alte und Kranke, Soldaten der Wehrmacht und Buben. Viele wurden mit Peitschen und Knüppeln von Soldaten geschlagen. Wer durch eine ungewöhnliche Figur, Kleidung, Ungeschicklichkeit oder Schwäche auffiel, wurde schwer misshandelt. Einer kam mit Verspätung und wurde erschossen. Drei Deutsche aus Saaz haben sich das Leben genommen, um nicht ähnliches ertragen zu müssen. Am Nachmittag wurden die Männer vier Stunden lang in drei Kolonnen ins 15 km entfernte Postelberg getrieben; mit Peitschen angetrieben. Laut einem Zeugen wurde hinter Saaz auf weitere Transporte von Deutschen gewartet, es sollten also bis zu 10.000 Männer nach Postelberg kommen. Im verlassenen Postelberg wurden die Deutschen in die alte Reiterkaser-

ne gebracht, wo sie sich auf den Boden setzen mussten und ihren Platz nicht verlassen durften.

Währenddessen spielte sich in Saaz eine weitere Tragödie ab. Im Saazer Justizgefängnis stand schon seit einigen Tagen tschechisches Personal im Dienst. Die Häftlinge wurden misshandelt, und es kam zu Todesfällen, die für die Öffentlichkeit zu „Selbstmorden" erklärt wurden. 150 Häftlinge wurden aufgeteilt in: zum Tode Verurteilte und „leichte" Straftäter. Die Verurteilten standen im Hof des Justizgefängnisses in Saaz in der Sonnenhitze, mit unbedeckten Köpfen und hochgestreckten Armen. Tschechische Soldaten und Polizisten liefen die Reihen entlang, die Deutschen wurden mit Knüppeln in den Magen geschlagen, bis der Betroffene zusammengebrochen ist – um dann weitere Schläge mit dem Knüppel auf den Kopf zu bekommen. Viele spieen Blut und konnten nur sehr schwer stehenbleiben. Abends trat der Polizeihauptmann Josef Marek[1] (ehemaliger Polizist aus Postelberg) mit seinen Soldaten in den Gefängnishof, wo sich die restlichen Häftlinge befanden. Die Soldaten hatten Peitschen und Granaten hinter den Gurten. Marek gab Befehl zum Abmarsch, aber ein Schwerverletzter trat nach vorne und meldete, dass er herzkrank sei. Ein harter Faustschlag brachte ihn zurück in die Reihe. Die Gefangenen marschierten in Achterreihen aus der Stadt durch das Priestertor und gelangten durchgepeitscht gegen Mitternacht auch nach Postelberg.

Montag, 4. Juni 1945

Alle Häftlinge verbrachten die Nacht sitzend oder liegend in der Kälte im Hof der Kaserne. Jedem, der auf die Toilette musste, wurde von den tschechischen Soldaten mit Erschießen gedroht. Plötzlich ertönte das Kommando: „Alle auf ihren Platz!" Ein Teil der Verhafteten stand auf, ein anderer blieb sitzen – es ertönten Schüsse, Tote und Verletzte wurden von Mitgefangenen in eine Abfallgrube geworfen, die schließlich selbst erschossen wurden und in einer Senkgrube endeten. Alle mussten ihr Geld und ihren Schmuck abgeben – wer sich weigerte, wurde erschossen. Uhren, Geld und Ringe füllten einige große Kisten, die Geldsumme lässt sich nicht einmal erahnen – einige Deutsche mussten bis zu 30.000 Reichsmark abgeben. Es folgte eine genaue Leibesvisitation, jeder musste sogar seine Schuhe ausziehen. Die Tschechen haben auch Briefe, persönliche Dokumente und Medikamente konfisziert. Ständig gingen die tschechischen Wachen zwischen den angetretenen Häftlingen auf und ab, und die Beschimpfungen und Tritte nahmen kein Ende. Am Montagabend wurden Ärzte, Apotheker, Eisenbahner, Bierbrauer, Geistliche, diejenigen, die wichtige Berufe oder Handwerke ausübten, Halbjuden, Ehemänner von jüdischen oder halbjüdischen Frauen und ehemalige Gefangene aus Konzentrationslagern von den anderen Verhafteten getrennt und zurück nach Saaz in ein Sammellager geschickt. Auf dem Weg nach Saaz wurde der Kurator des Saazer Kapuzinerklosters, dem die Füße wehtaten, erschossen. Die anderen Gefangenen verbrachten die Nacht vom Montag auf Dienstag in den Ställen der Kaserne in Postelberg. Sie wurden dort im Stehen eingepfercht, die ganze Nacht über fielen auf dem Hof Schüsse.

Dienstag, 5. Juni 1945

Der Morgen begann mit weiteren Morden. Das Stalltor wurde geöffnet, es ertönte ein Befehl „Schnell, schnell!", und es fielen die ersten Schüsse. Wer zu langsam ging, wurde er- oder zumindest angeschossen. Die Tschechen verweigerten jegliche Art von Hilfe, so dass im Laufe des Tages viele Deutsche verbluteten, die bei rechtzeitiger Hilfe vielleicht überlebt hätten. Tote und Verletzte wurden in die Latrine geworfen, und diejenigen, die sie hineingeworfen haben, wurden wie üblich erschossen und landeten selbst im Graben. „Wir wurden halbtot schon in das Loch geschmissen und begraben. Wir mussten drei Tage ohne Trinken und Essen im Dreck auf dem Hofplatz, im Mist oder im Pferdestall liegen. Wer sich rührte, wurde erschossen", erinnert sich ein Beteiligter, der überlebte. Ein Augenzeuge, Herr V. D. ergänzt: „Ein Tantchen ging mit Kindern an der Kaserne vorbei. Ihr Ehemann war an ein Fenster gequetscht. Die Männer stehen angeblich bereits drei Tage nebeneinander, sie bekommen weder zu trinken noch zu essen, sie dürfen sich nicht einmal bewegen. Wer umfällt, wird geschlagen. Onkelchen hoffte so sehr, dass sich der Irrtum aufklären würde, dass seine Unschuld bewiesen würde und dass er bald zu seinen Kindern zurückkehrt."

Hauptmann Marek begann dann mit der Kontrolle der Häftlinge. Sie mussten sich als Mitglieder der SS, SA, NSKK [NS-Kraftfahrerkorps], Wehrmacht, SdP [Sudetendeutsche Partei], NSDAP, der Hitlerjugend oder als führender Parteimann melden. Es gab dabei viele Missverständnisse: „Hier wurden Menschen geschlagen, dort wurde geschossen, woanders wurde eine Leiche beseitigt, dort wurden Arbeiter ausausgesucht und fortgetrieben, manche mussten hinter einen Stacheldrahtzaun, andere wurden in Ställe gesperrt, der ganze Hof dröhnte von Befehlen, Beschimpfungen, Schlägen und Schüssen", erinnert sich der ehemalige Oberrichter aus Saaz, Dr. jur. Franz Freyer, ein direkt Betroffener. Viele Menschen wurden unfreiwillig in Gruppen eingeordnet, in die sie nicht gehörten. In einer Sonderabteilung wurden sogar vier Frauen festgehalten. „Eine Mitschülerin, Josefina, hatte dort ihren Ehemann, sie beobachtete diese Grausamkeiten vom Dachboden aus. In der Kaserne waren Ukrainer, es durfte niemand aus Postelberg dorthin. Die Deutschen mussten sich auf dem Platz aufstellen, und Mitglieder der Revolutionsgarde (RG) fragten, ob jemand Waffen besitze. Keiner meldete sich. Sie mussten ihre Mützen

abnehmen und ihre Taschen ausleeren. Sie wurden der Reihe nach durchsucht. Unter ihnen befanden sich Beamte aus Stadtverwaltungen, deutsche Händler, aber auch die Sozialdemokraten Ricka, Bründler und Studenten der Wirtschaftsakademie Saaz, die nicht alle der Hitlerjugend angehörten. Und auch Deutsche aus benachbarten Gemeinden", berichtet Herr V. N.

Am Abend mussten sich die Gefangenen auf dem Hof der Kaserne hinlegen, genauso wie die vorherigen Tage ohne irgendeinen Bissen gegessen zu haben. Gegen zehn Uhr nachts wurden deutsche Männer und Buben aus Ferbka (Vrbka) und um Mitternacht aus Weberschan (Břvany) in die Kaserne von Postelberg getrieben. In der Nacht ertönte wieder das Knattern von Maschinengewehren.

Augenzeugen erinnern sich an die Besetzung von Ferbka (Vrbka): An diesem Tag gegen acht Uhr abends wurde das Dorf von einer Kavallerie der RG [Revolutionsgarde] und zwei Tanks umstellt. Alle Wege ins Dorf wurden besetzt, es kamen zwei Lastwägen mit weiteren Gardisten und Mitgliedern der Svoboda Armee (vor allem Slowaken), welche die Hauseingänge besetzten. Alle Einwohner wurden dann mit Knuten aus dem Dorf getrieben: von den Kleinsten bis zu den kranken Alten, alle. Die Männer (es waren 43) traten dann ihren qualvollen Marsch nach Postelberg an. Die Soldaten raubten währenddessen die meisten Häuser aus.

Mittwoch, 6. Juni 1945

Früh morgens wurden Männer aus Potscherad (Počerady) in die Kaserne geführt. Der Tag begann mit endlosem Zusammenstellen von Arbeitsgruppen. In der Nähe des Tores der Kaserne saßen (wie auch alle Tage zuvor) etwa 120 Jungen von 13 bis 18 Jahren. Genauso wie die Erwachsenen hatten sie drei Tage nichts zu essen bekommen. Fünf haben sich deshalb zu einer Arbeitsgruppe gesellt, um so der Gefangenschaft zu entgehen. Aber noch in Postelberg wurden sie entdeckt und dem Hauptmann Marek vorgeführt. Dieser ließ sie zur Reitschule bringen, wo sie ausgezogen und mit Stöcken und Peitschen geschlagen wurden – unendlich lange. Es kann fast nicht wahr sein, wie manche Tschechen gedrängelt haben, um ihnen wenigstens ein paar Schläge zu verpassen. Das herzzerreißende Jammern der Jungen, denen das Blut über die Beine lief, war unbeschreiblich. Als das vorbei war, stellten sich bewaffnete Soldaten vor die Jungen und erschossen sie vor den Augen ihrer Väter mit vierzehn Salven. Ermordet wurden: Anton Lanka (14), Heinz Körner (13), Eduard Pachmann (14), Walter Junker (12), der fünfte ist nicht bekannt – alle aus Saaz. Zehn Männer aus Saaz mussten die Leichen der Buben in einen Graben werfen und mit Erde bedecken.

In den Ställen an der Hinterseite der Kaserne lief währenddessen noch ein grausames Spiel ab: Jede volle Stunde nach dem Glockenschlag trat eine Gruppe von Tschechen in die Ställe und schlug die Gefangenen mit Stecken und Peitschen. Bis zum Abend ging es so weiter. Die Häftlinge mussten sich auch untereinander mit Stöcken schlagen und boxen – zur Freude der tschechischen Wache. Waren sie unfähig zum Weiterkämpfen, wurden sie von den Soldaten mit einigen Schlägen angetrieben, weiterzumachen.

Gegen Mittag bekamen alle Deutschen zum ersten Mal zu essen: ein Brot für 15, die nächsten Tage für zehn Personen. Abends wurden die ersten Verhafteten im Bus zum Chemiewerk in Brüx (Most) gefahren. In der Nacht waren in einem der Ställe 275 Menschen eingequetscht. Die Tschechen verboten es zuerst, zu lüften oder die Tür zu öffnen, gegen Mitternacht öffneten sie aber doch für ein paar Minuten.

Donnerstag, 7. Juni 1945

Morgens um sieben Uhr wurden die Ställe geöffnet und die Opfer (erstickte Menschen) in den Graben geworfen. Beim Hinauslaufen aus dem Stall wurden einige Menschen erschossen, Hauptmann Marek selbst erschoss mit einigen Schüssen einen deutschen Hauptmann. Und dann begannen die Massenmorde: Männer wurden jeweils zu achtzig in eine Gruppe gereiht und zu der Fasanerie in Lewanitz (Levonice) abgeführt, wo später Massengräber und in ihrer Nähe Hüte und Mützen gefunden wurden. Augenzeugen berichten, dass Gefangenentrupps täglich in die gleiche Richtung weggegangen sind, aber jedesmal ist nur die tschechische Begleitung zurückgekehrt. „Zweimal führten sie 150 Männer dorthin, in die Schlucht entlang der Straße. Es gab dort eine Einheit der Svoboda-Armee, lauter Mongolen; sie hatten eine Feldküche und schliefen in Zelten. Ein Mann mit Decknamen ‚Schwarzer Peter' (*Černý Petr*) – soweit ich mich erinnere, war es der Stabskapitän Zika [Zícha], er arbeitete später im Ausschuss [2] in Saaz. Die Deutschen hoben eine Grube aus, in die von den Mongolen hineingeschossen wurden. Am nächsten Tag kam es zur Hinrichtung von weiteren 150. Ein junger Mann aus Ferbenz (Rvenice) soll es überlebt haben. Er fiel in Schockstarre, angeblich ist es ihm [danach] gelungen, sich zu verstecken", berichtet Herr V. N.

Eine Frau, der es am Tag zuvor gelungen ist, etwas Essen durch ein Fenster der Kaserne zu schieben (was immer mit der Gefahr, erschossen zu werden, verbunden war), erzählte, wie ihr Mann ihr zugeflüstert hat: „Jetzt haben sie uns noch Wasser hineinlaufen lassen, also stehen wir zusätzlich noch bis zur Gürtellinie im Wasser!"

Viele mussten die Leichen sammeln, und eine ganze Menge hat aus Übermüdung oder Überdruss Selbstmord begangen. Laut erhaltenen Zeugnissen wurden die dezimierten Reste der Männer aus Saaz am 11. Juni 1945 nach Saaz zurückgetrieben.

Svobodný HLAS 19. Oktober 1995

Waren es sechs oder sechstausend?

• Zeugnis eines Menschen, der seinen Tod überlebte • Alle kleinen Kinder sind gestorben • Im Fasanengarten kamen nicht nur Deutsche um • Heimliche Exhumierung • Die Namen der Mörder kennen wir

Eine Woche später, am Freitag, den 15. Juni 1945 zwischen 18 und 19 Uhr ereigneten sich in Priesen (Březno) bei Postelberg ähnliche Vorfälle [wie in Postelberg und Saaz]. Hier wurden die letzten neun Männer verhaftet und von zwei Soldaten nach Postelberg abgeführt, wo bereits etwa vierzig Männer aus Nachbargemeinden warteten. Alle mussten sich einem Verhör unterziehen. Ein Augenzeuge erinnert sich[3]: „Wie der Raum, in den sie uns geführt haben, ausgesehen hat, kann ich nicht beschreiben. Dem Blut zufolge, das wirklich überall war, ist es angebracht, ihn mit einer mittelalterlichen Folterkammer zu vergleichen. Die Tür wurde geschlossen und etwa zwanzig Männer brachen in furchtbares Gelächter aus. Wir mussten uns halb ausziehen, und während ich verhört wurde, stürzten sich betrunkene Soldaten auf meinen Schwager. Und dann kam ich an die Reihe. Schläge mit der Hand und der Faust, Schläge mit einer Peitsche, Stöße, Schläge mit einem Riemen mit Schnalle. Meine Haut auf dem Rücken und auf der Brust war in Streifen zerfetzt. Ich musste mich mit der Wange zur Wand stellen und mit der Nase ein Blatt Papier halten. Sie banden mir Hände und Füße mit einem Riemen zusammen, stopften mir Socken in den Mund. Ich bekam einen wuchtigen Schlag auf den Mund, so dass meine Lippen anschwollen, dann schlugen sie mich nur noch und hämmerten auf mich ein. Zu Bewusstsein kam ich erst mit einem Glas an den Lippen, aber als ich trinken wollte, kippten sie es mir ins Gesicht." Die Gefangenen wurden dann aus der Stadt in die Komotauer Straße zur Sandgrube geführt, wo sie erschossen werden sollten.

Einer der Augenzeugen erinnert sich: „Einen halben Meter hinter meinem Rücken hörte ich das Laden von Pistolen. Ein Klingeln in meinem Kopf – ich fiel um und während ich den vier Meter langen Abhang hinunterrollte, kam ich wieder zu Bewusstsein. Schon während des Rollens war ich mir bewusst, dass ich eine Stellung einnehmen muss, in der ich tot erscheine. Ich lag auf dem Bauch, den Kopf auf die Hände gelegt, ich hörte weitere Schüsse – und schon fielen weitere Körper. Ich wurde von Leichen bedeckt. Ich verspürte, wie mir das Blut ins Gesicht floss, ihre letzten Bewegungen, ich hörte ihr letztes Röcheln. Das Schießen ging zu Ende, trotzdem hörte ich noch das Aufladen der Waffen, und es fielen noch zwei Körper hinunter. Die Stimmen wurden leise, die Schützen zogen ab. Ich befreite mich von den toten Kameraden und sah mich vorsichtig um. Da sah ich, dass sich unter den kreuz und quer liegenden Körpern noch ein Mann bewegte. Ich rief ihn. Er stand auf, und schon liefen wir zur Komotauer Straße bis zur „Ziege" (*Koza*), wie man eine Kneipe nannte. Hier verbrachten wir einen Tag im Korn. Seine Verletzung war die gleiche wie meine: ihm wurde das rechte Ohr durchgeschossen. Dann gingen wir getrennte Wege. Trotz der nicht verheilten Wunde erreichte ich in zwölf Tagen die bayerische Grenze."

Ähnliche Vorfälle trafen eine Menge Deutscher aus ganz Saaz und Postelberg: „Die Svoboda-Leute haben die Deutschen ins Auto geladen, und als wir fragten, wohin sie diese fahren wollten, sagten sie: Wo ihnen nichts mehr weh tut. Sie fuhren in Richtung Postelberg", erinnert sich ein Zeuge aus Groß-Tschernitz (Velká Černoc).

Der Grund für das Abführen in die Fasanerie war nicht immer nur die politische Vergangenheit oder die Mitgliedschaft in der NSDAP. So im Falle eines alten Junggesellen auf dem Grundstück in Skupitz (Skupice), Mitglied der deutschen Sozialdemokratie, die von Hitler verfolgt wurde. „Jemandem gefiel sein Gut. Dieser gab den Soldaten eine Flasche, und die brachten den Alten in die Kaserne in Postelberg, was sein Ende bedeutete. Ähnlich In Welletitz (Veletice): „Unser Bürgermeister war ein lieber Mensch. In seinem Leben verletzte und denunzierte er niemanden. Nur über den Scheißkrieg hat er geschimpft und mit den Witwen geweint. Und trotzdem fand er sein Ende im Fasanengarten in Postelberg", erinnern sich traurige Landsleute.

Es gibt Hunderte von Fällen, in denen unschuldige Menschen umgebracht wurden: „Etwa exakt unser Nachbar [Franz] Urban, ein höflicher und ordentlicher Mensch. Er endete ebenfalls in der Fasanerie", fällt Herrn Š. L. [aus Postelberg] ein. Sie hatten nicht überall eine so negative Beziehung zu den Deutschen: zum Beispiel der Staatsverwalter (*národní správce*) in Welmschloß (Velernyšleves) erlaubte die Abführung der Deutschen nach Postelberg nicht und rettete ihnen so das Leben. Frau K. B. aus Postelberg erinnert sich[4]: „Welche Angst, als die Revolutionsgarden kamen! In einem Haus bei der Kaserne in Postelberg hat sich eine ganze Familie erhängt, um ihnen nicht in die Hände zu fallen. Sofort zogen neue Eigentümer ein. Könnten Sie in so einem Haus leben? Einige Soldaten haben schon vorher ausgesucht, wo sie sich niederlassen werden. Es hat gereicht, den Eigentümer anzuklagen oder nur auf ihn zu zeigen. Schreckliche Zeit. Im Fasanengarten kamen auch deutsche Juden ums Leben, auch Antifaschisten, die im KZ überlebt haben. Aber es waren vor allem diejenigen, die ein Grundstück besaßen. Die Schüsse der Erschießungseinheit waren bis spät in die Nacht zu hören. Das Hauptmassaker fand unter der Masaryk-Schule statt, kleinere wurden im Fasanengarten ausgeführt. Hunderte waren es nicht – ich schätze eher Tausende."

Es mangelte nicht an wirklich tragischen Ereignissen: „Die Tochter des Landwirtes Formánek aus Postelberg heiratete einen Deutschen, ein Mitglied der SdP [Sudetendeutsche Partei]. Im Krieg wurde er von Hitler eingesperrt. Nach dem Krieg kam er aus dem KZ zurück, er wusch und rasierte sich. Auf dem Marktplatz wurde gerade getrommelt: alle deutsche Männer haben sich um so und so viel Uhr in der Kaserne zu melden. Er meldete sich, sie schnappten ihn und er fand sein Ende in einem Graben in Lewanitz (Levonice)", berichtet V. Č. Ein weiterer Augenzeuge, Herr V. D. ergänzt: „Ein Tscheche verirrte sich dorthin. Er hieß Nìmec (= Deutscher). Die Rote Armee verstand das nicht. Er starb." Und noch einmal Herr V. Č.: „In einem Haus in Lewanitz lebte ein Deutscher. Er hatte ein Stück Acker in der Nähe, wo man von Lewanitz nach Postelberg fährt. Dort kommen die Straße und der Fluss Eger fast zusammen. Kein Faschist, nur ein einfacher Landwirt. Er wollte seine Zuckerrüben umgraben. Als sie die Menschen zum Schafott brachten, nahmen sie ihn gleich mit. Seine Mutter fand von ihm nur eine Kanne kalten Kaffee auf einem Baumstumpf."

Die Erinnerungen unterscheiden sich. Herr D. L. sieht die Geschichte durchaus nicht so tragisch: „Es kann nicht so schlimm gewesen sein. In der Kaserne waren Deutsche aus den umliegenden Dörfern. Sie wurden dort eine Woche, vielleicht zwei, festgehalten. Einige Personen, wahrscheinlich Angehörige der NSDAP[5], wurden festgehalten, die anderen wurden freigelassen. Die schlimmsten Faschisten wurden bei der Schule hingerichtet, es waren an die fünfzehn, einige im Fasanengarten. Etwa sieben, mehr waren es nicht. Als sie exhumiert wurden, verhüllte man die Stelle mit einer Sackleinwand. Im Fasanengarten war ich. Ich habe dort eine leere Ausgrabung gesehen – etwa 15 Meter. Sagen Sie selbst, wie viele Körper hineinpassen könnten?"

Die Anzahl (bzw. die geschätzte Anzahl) der ermordeten Deutschen geht weit auseinander. Ein Augenzeuge gibt an, dass von 10.000 Männern, die in der Kaserne von Postelberg gefangen waren, 9.000 umgebracht wurden. Ein anderer erinnert sich an die grausamste Nacht (von Donnerstag, dem 28. auf Freitag, den 29. Juni), in der 3.000 Männer aus der Kaserne in Richtung Bahnhof oder Fasanengarten geführt wurden – sie wurden nie wieder gesehen. Die amerikanische Zeitung *Sunday Post* schätzte die Zahl der Opfer auf 2.000. Deutschen Vertriebenen gelang es bis heute lediglich, 1.532 Opfer der Massaker von Postelberg genau zu benennen. Die anderen Verschollenen sind namenlos. Wenn man beachtet, dass die Verwandten der Vermissten langsam aussterben, sieht man, dass weitere Fahndungen sehr kompliziert werden.

Man könnte in der Chronologie der tragischen Ereignisse noch weiter machen. Zum Beispiel am 4. August wurden die deutschen Frauen aus dem Arbeitslager in Postelberg ins Kino des ehemaligen Hotels „Schwarzer Adler" getrieben, wo ihnen ein Film über die Grausamkeiten in deutschen KZs vorgeführt wurde. Den tschechischen Helden entging jedoch anscheinend, dass die Bedingungen in ihren „Arbeitslagern" ähnlich unerträglich waren – die Frauen waren schmutzig und verlaust, eine ganze Reihe war schwer krank, im Lager starben beinahe alle Kinder (einer der Zeugen spricht sogar von einem „Massensterben"), eine Reihe von Frauen und Männern starb während mehrerer Typhusepidemien. Obwohl die Mütter bemüht waren, Milch ins Lager zu schmuggeln, wurde sie ihnen jedes Mal von tschechischen Soldaten geklaut.

Man sollte aber nicht die Tschechen vergessen, die heimlich Essen und Trinken für die darbenden deutschen Frauen und Kinder brachten – sie taten dies, obwohl ihnen die Todesstrafe drohte. Eine deutsche Krankenschwester, die im Lager in der Rotkreuzbaracke gearbeitet hat, erinnert sich: „Dem Arzt war es zwar erlaubt, Medikamente zu bestellen, aber nur in kleinen Mengen. Viele Menschen konnten wir nicht mit Medikamenten versorgen, die sie gebraucht hätten, also starben viele. Dramatisch war das vor allem für Kleinkinder bis zu einem Jahr – die haben nicht durchgehalten, die starben alle."

Währenddessen kamen es im Lager zu einer schrecklichen Gräueltat: ein alter Deutscher, der gerade in der Rotkreuzbaracke behandelt wurde, wurde von tschechischen Soldaten so brutal geschlagen, dass er an den schweren Kopfverletzungen starb. Eine der Augenzeuginnen erinnert sich[6]: „Ich erinnere mich an einen Sommertag, als die Männer von General Svoboda kamen. Sie hatten Peitschen in den Händen. Ohne sich jemanden auszusuchen, schnappten sie sich zwei Männer – den Kassierer Kohl und den Verkäufer (Kolonialwaren) Franz Wilhelm. Sie mussten sich entblößen, wurden auf Stühle gelegt und ohne Gnade vor unseren Augen gepeitscht. Der Verkäufer Wilhelm wurde zusätzlich mit der Peitsche in den Bauch gestochen. Der Kassierer Kohl starb einige Tage später." Eine andere Augenzeugin erinnert sich an den Befehlshaber im Lager, der mit einem Metallstab durchs Lager ging und jedes Mal, wenn er gerade das Bedürfnis hatte, jemanden zusammenschlug.

An dramatischen Zustände erinnert sich auch Frau S. D.: „Ich bin Deutsche, ich war mit meinem kleinen Bub im Lager im Fasanengarten. Ich habe gearbeitet und mich sonst um nichts gekümmert. Mein Ehemann war außerhalb der Republik. Das rettete ihn. Ach, die Männer, die blutigen Köpfe ... Tut mir nichts. Ich bitte Euch, tut mir

bloß nichts", bat sie uns mit Tränen in den Augen, als wir ihren Bericht notierten. Erinnerungen an Ohren und Nasen, die tschechische Soldaten den deutschen Gefangenen abschnitten. Es ist unmöglich und hoffentlich unnötig, das ausführlicher zu veröffentlichen.

Einigen Frauen gelang es, eine Entlassung zu erlangen, und im österreichischen Konsulat bemühten sie sich, eine Erlaubnis zu bekommen, um zu ihren Verwandten nach Österreich auswandern zu können; manchmal vergeblich. Noch im November 1945 gab es im Lager in Postelberg Frauen. Sie heizten mit Holz, welches sie im Fasanengarten gesammelt haben. Das Rote Kreuz bekam jeden Tag pro Raum einen Eimer Kohle. Das Essen war jeden Tag das gleiche: morgens schwarzer Kaffee, mittags eine wässrige Kartoffelsuppe, abends wieder schwarzer Kaffee, dazu jeden zweiten oder dritten Tag ein Viertel Kilo Brot. Das Salz wurde vom Befehlshaber des Lagers beschlagnahmt. Viele Gefangene wurden zum Glück von den Tschechen versorgt, bei denen sie arbeiteten. „Den Tschechen aus Postelberg tat das, was geschah, leid. Sie hatten aber Angst vor den vielen fremden Tschechen, die nun in Postelberg regierten, die von wer-weiß-woher kamen", erinnert sich eine Augenzeugin.

Die Weihnachtsfeiertage im Lager waren dann doch fröhlicher: der erste Befehlshaber des Lagers wurde (wegen Unterschlagung) seines Amtes enthoben, genauso wie einige weitere Wächter. Der neue Befehlshaber war menschenfreundlicher, und er ließ im Regime nach. Regelmäßige Ausgänge und Besuche wurden ermöglicht. Am Wendepunkt der Jahre 1945 und 1946 waren die meisten Frauen bereits in Deutschland oder in Österreich bei ihren Verwandten. Im März wurde das Lager (aus unerklärlichen Gründen „Leningrader Lager" genannt) aufgelöst. Der Weg aus Postelberg führte jedoch über das Aussiedlungslager in Saaz und erst dann mit dem Zug über die Grenze.

Das sind alles Ereignisse, die noch vor der definitiven Abschiebung der Deutschen aus dem tschechischen Land abliefen. Auch die eigentliche Abschiebung war nicht gerade angenehm, wovon eine Nachricht aus der *New York Times* vom 13. November 1946 zeugt, in der es heißt: „Nach Essen, das weniger als eine Million Einwohner zählt, kamen jetzt 600.000 Flüchtlinge aus dem Osten. Nur 28 % der Eingewanderten sind Männer, und davon sind nur noch 34 % arbeitsfähig. So ein Ausmaß der Umsiedlung und deren Umstände sind in der Geschichte einmalig."

Die Auswirkungen des Krieges sind der folgenden Tabelle zu entnehmen, die die Einwohnerzahl vor und nach dem Krieg und in den Fünfzigern angibt. Insgesamt wurden aus dem ehemaligen Bezirk Saaz über 10.000 Einwohner abgeschoben (etwa die Hälfte der heutigen Einwohner in Saaz).

Ort	Anzahl der Bewohner			
	1930	1939	1947	1950
Witoses	752	576	403	270
Ploscha	554	422	334	251
Priesen	648	518	439	393
Weberschan	695	566	490	460
Hradisch	157	108	80	75
Lewonitz	169	134	109	83
Lischan	440	344	267	146
Malnitz	211	211	193	156
Mraditz	296	168	134	118
Postelberg	3.311	2.561	2.186	2.366
Ferbenz	296	253	256	218
Semenkowitz	339	268	190	86
Skupitz	274	315	269	231
Tatinna	274	232	163	118
Twerschitz	448	373	301	250
Ferbka	248	211	157	142
Wischkowa	378	312	301	273

Unsere Tabelle deutet weitere Zusammenhänge an: das Aufblühen der Dörfer in den Dreißigern, die Flucht der Tschechen nach der Okkupation der Grenzgebiete im Oktober 1938, die Abschiebung der Deutschen nach dem Krieg und das Absterben der Dörfer in den fünfziger Jahren nach der ersten Sturmwelle der Neubesiedlung. Der zweite Weltkrieg hat das Schicksal der Dörfer weit mehr durcheinandergebracht, als man zuerst angenommen hätte.

Wahrscheinlich werden die Deutschen lange Zeit die Namen der vier brutalsten tschechischen Mörder, die die Buben und Männer im Lager von Postelberg umbrachten, nicht vergessen. Man hat sogar ein Foto von ihnen gefunden. Es sind: ein Pavel (Nachname unbekannt), Josef Marek[7] aus Postelberg und die Brüder Petroluk. Die Augenzeugen, die von der Redakteurin der „Svobodný HLAS" interviewt wurden, erinnern sich noch an weitere: Karel Vilhelm (ging am Ende einer Eskorte deutscher Gefangener und verriet sich in einer Kneipe), Čestmír Vojta (Vorsitzender des [Turnvereins] Sokol), der Schneider Jarda Hudec, Tomášek, Hrbek.

Interessante Zeugenberichte sind in Erinnerung geblieben: „Dort, wo heute Halbfertigware verkauft wird, gab es früher Tabakwaren. Da hatten die Svoboda-Leute

ihren Kommandostab. Der Anführer war ein finsterer Kerl, riesig wie ein Berg. Sein Spitzname war Tarzan. Das war der Schlimmste. Die Faschisten haben wahrscheinlich seine ganze Familie ausgerottet. Wie der die Deutschen gehasst hat! Am liebsten hätte er alle totgeschlagen. Er sprach tschechisch. Er war ungefähr 45 Jahre alt, jeder hatte Angst vor ihm, sogar seine eigenen Leute. Nach dem Krieg ist er verschwunden, wie die anderen auch. Wohin sie gegangen sind, weiß nur Gott", erinnert sich Herr Š. L.

Immer noch eine offene Frage ist die Öffnung der Massengräber in den vierziger Jahren. Gerüchten zufolge kam es zu einer Verlagerung der Gräber infolge von Hochwasser, durch das die Leichen an die Oberfläche geschwemmt wurden. Laut überlieferter Berichte dauerte es fast fünf Tage, bis alle Leichen exhumiert und weggefahren wurden – angeblich in ein stillgelegtes Bergwerk in der Region Brüx (Most), wo man sie verschüttete. Herr V. N. erinnert sich: „Nach einem Jahr begannen sich humanitäre Organisationen für den Fasanengarten zu interessieren – irgendwelche Franzosen. Es wurden Soldaten hingeschickt, die ein Fass Rum und ein Fass Chlorkalk erhielten. Die Grube war mit einer dünnen Schicht Erde bedeckt. Wir sind vorbeigefahren, wir hatten dort ein Grundstück. Es hat ziemlich gestunken. Bei Hochwasser konnten die Leichen aber nicht auftauchen, weil das Wasser nicht bis dorthin gereicht hat. Bei der Exhumierung war der ganze Bereich mit einer dichten Wand aus Reisig abgeschirmt. Die sterblichen Überreste wurden in Holzkisten gepackt und auf Lastwagen geladen. Die Aktion war streng geheim, keiner hatte Zutritt. Die Exhumierungen fanden an mehreren Orten statt."

An weitere interessante Einzelheiten erinnert sich Herr V. C.: „Ich weiß nicht, welche Einheit die Exhumierungen durchgeführt hat, ob es die Bestattungseinheit war, aber es waren Tschechen. Sie kamen und hatten einfache genagelte Kisten. Der Leichengestank drang bis nach Lewanitz (Levonice). Wie viele Hingerichtete waren es? Man darf es vielleicht nicht sagen, aber es waren sehr viele. Allein in Lewanitz (Levonice) haben sie für die Ausgrabungen vier, eigentlich fünf Tage gebraucht."

An dieser Stelle beenden wir vorerst die Geschichte des Jahres 1945 in Postelberg. Wir hoffen, dass wir für Sie den imaginären Vorhang der Geschichte wenigstens ein bisschen gelüftet haben. Wir interessieren uns außerdem für denkwürdige Ereignisse, Erinnerungen, Dokumente und Dinge, die mit dem Massaker an der deutschen Bevölkerung und der Vertreibung der Deutschen aus Podersam (Podbořany) und Saaz (Žatec) zusammenhängen. Falls Sie zu diesem Thema irgendwelche Informationen liefern können, melden Sie sich bei der Redaktion.

Übersetzung: Herbert Voitl / Andreas Kalckhoff

ANMERKUNGEN

1. Richtig: Bohuslav Marek.
2. Jan Zícha war Vorsitzender des Bezirksnationalausschusses (ONV) in Saaz.
3. Bericht von Ernst Guth, Priesen, in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, 1995, Nr. PB 19.
4. Bericht von Herma Postl über den Tod ihrer Verwandten in der Alleegasse 229 in Postelberg, in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung, 1995, Nr. S 10.
5. Im Original steht statt „NSDAP" irrtümlich „NKWD".
6. Marianne Friedrich, Coburg, in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung, 1995, Nr. PB 16.
7. Richtig: Bohuslav Marek.

Versöhnung durch Wahrheit

GEDENKFEIER FÜR DIE ERMORDETEN POSTELBERGER UND SAAZER / VON ADALBERT WOLLRAB

Die deutsch-tschechischen Beziehungen haben zurzeit, vor allem durch hasserfüllte Äußerungen tschechischer Politiker, zweifellos einen Tiefstand erreicht. Darum ist es bemerkenswert, dass es auf unterer Ebene von tschechischer Seite doch vereinzelt positive Signale gibt. Dabei geht es auch um Stimmen, die eine wahrheitsgemäße Aufarbeitung der neueren tschechischen Geschichte anstreben. Um ein solches Signal ging es bei einer Trauerfeier für die im Sommer des Jahres 1945 ermordeten deutschen Saazer in Saaz und Postelberg. Bei diesem Massenmord handelt es sich um eines der größten Massaker der Nachkriegsgeschichte. Es waren etwa 5.000 Saazer Männer und Knaben, die seinerzeit den Todesmarsch von Saaz nach Postelberg antreten mussten. An die 800 Männer wurden in Postelberg zu Tode gequält oder erschossen und in Massengräbern in der Nähe Postelbergs verscharrt.

Das Veranstaltungsprogramm sah am 19. September 2002 für Vormittag in Saaz einen Augenzeugenbericht von Peter Klepsch vor, dann, noch vormittags, eine Kranzniederlegung im Fasanengarten bei Postelberg, wo viele unserer ermordeten Saazer Landsleute verscharrt worden waren. Für Nachmittag war eine Pressekonferenz in einem Saal des Hotels Motes in Saaz anberaumt. Die Veranstaltung erfolgte unter dem Motto „Versöhnung durch Wahrheit". Träger der Veranstaltung waren der Verein der „Landsleute und Freunde der Stadt Saaz" (*Sdružení rodáků a přátel města Zatce*, im weiteren Text als *Rodáci* bezeichnet) und der Kulturkreis Saaz e. V. Roth[1]. Die Anreise der deutschen Teilnehmer an dieser Veranstaltung erfolgte am Mittwoch, den 18. September 2002, und abends um 18 Uhr fand eine gemeinsame Sitzung der Vorstände beider Vereine statt.

Am Donnerstag, den 19. September 2002 versammelten sich die Teilnehmer, bestehend aus einer Delegation des Saazer Kulturkreises und einiger Mitglieder der Vereinigung *Rodáci* bei der Pestsäule am Marktplatz von Saaz. Anwesend waren auch die amtierende Postelberger Bürgermeisterin, Journalisten und Fotografen. Vertreten waren Zeitungen aus Laun (Louny), Saaz (Žatec), Aussig (Ústí nad Labem), die ČTK (tschechische Presseagentur), die „Frankfurter Allgemeine" und die „Sudetenpost". Zu den Teilnehmern zählte auch Herr Architekt Heinzel, dessen Vater einer der ermordeten Saazer war.

Unser Landsmann Peter Klepsch gab einen Augenzeugenbericht über die Geschehnisse: „Am 3. Juni 1945 wurden die Männer von Saaz auf dem Marktplatz unter Schlägen zusammengetrieben. Hier fing das Morden schon an. Ein zu spät Gekommener wurde erschossen. Mit einem Motorrad fuhr man mehrmals über dessen Leiche. Es folgte der Todesmarsch von Saaz nach Postelberg. Auf dem gepflasterten Hof der alten Kavalleriekaserne in Postelberg mussten die Männer und Burschen bei Tag stehen oder auf dem Boden sitzen. In der ersten Nacht mussten sie auf dem Pflaster des Kasernenhofes liegen. Nach einem missverstandenen Befehl wurde von einer Seite auf die Leute, die sich bereits erhoben hatten geschossen, wobei es den ersten Schwerverletzten gab, der unversorgt mehrere Tage auf dem Kasernenhof lag und dann einen Gnadenschuss erhielt.

Professor Dr. rer. nat. Adalbert Wollrab (Foto: Privatarchiv)

„In den folgenden Nächten presste man die meisten, die noch lebten, in Kasernenräume, wo es so eng war, dass sie nur stehen konnten. An Hitze und Sauerstoffmangel starben einige, vor allem Herzkranke und Asthmatiker, andere zeigten Zeichen des Wahnsinns. Mit einigen anderen Jungen zwängte ich mich durch eine Luke in den nebenliegenden Küchenraum. Die Wachen schossen und warfen Handgranaten in den Raum. Ich wurde von einem Splitter am Bein verletzt. Am Ende des Kasernenhofes war ein Maschinengewehr aufgestellt. Der Lagerkommandant, ein Polizist namens Marek saß zu Gericht. Als ich vorgeführt wurde und mich beklagte, dass ich bei den Nazis im Gefängnis war und jetzt wieder gefangen wäre, erhielt ich von Marek nur Stockschläge.

„Schon vor dem wurden Ärzte, Techniker, die dringend gebraucht wurden, und auch einige mit Jüdinnen verheiratete Männer [zur Arbeit] abgeholt. Den Tag danach wurden Männer selektiert, solche, die einer NS-Organisation oder der ehemaligen Sudetendeutschen Partei angehörten, und auch Offiziere der Wehrmacht, Verwaltungsbeamte, Richter und Lehrer. Etwa 600 Männer wurden in einen Kasernentrakt geführt, den man als ‚Todesblock' bezeichnete. In der Zeit meines Martyriums

Versammlung von deutschböhmischen Saazern an der Pestsäule auf dem Saazer Ringplatz, September 2002 (Foto: Förderverein Saaz)

in der Kaserne war ich auch Augenzeuge, wie fünf Jungen im Alter von vierzehn Jahren ausgepeitscht und dann erschossen wurden. Den Jungen wurde zur Last gelegt, dass sie, um ihren Hunger zu stillen, über den Lagerzaun geklettert waren und unreife Äpfel pflückten. Drei Väter der Jungen mussten zusehen, wie man ihre Kinder misshandelte und dann erschoss. Einer der Jungen flehte um sein Leben, einem schoss bei jedem Pulsschlag Blut aus dem Hals. Die fünf Jungen wurden in einen Splittergraben geworfen, fünf weitere Leichen kamen dann im Laufe des Tages noch dazu.

„Schon am Dienstagabend und in den folgenden Nächten trieben die Wachen jeweils Gruppen von fünfzig bis sechzig Leuten in den Wald, die Soldaten kamen allein zurück. Über 500 Leichen von Saazer Männern lagen dann verscharrt im Lewanitzer Fasanengarten[2]. Die Überlebenden des Massakers wurden von bewaffneten Wachen am 7. Juni auf der Straße nach Saaz zurückgeführt. Den Kapuzinerpater (Guardian) [Maximilian Josef Hilbert] erschoss man, als er auf diesem Marsch nicht weitergehen konnte. Man ließ ihn im Straßengraben liegen."

Diesen Bericht übersetzte ich simultan in die tschechische Sprache. Bei der Schilderung von Peter Klepsch über die damaligen Vorgänge sah ich, dass auch die Gesichter der anwesenden tschechischen Teilnehmer sehr ernst und betroffen wirkten.

Mit Autos fuhren dann alle Teilnehmer in den Fasanengarten bei Postelberg, wo eine Kranzniederlegung erfolgte. Die Teilnehmer versammelten sich zunächst dort, wo sich im Sommer 1945 das Postelberger Frauenlager befand. Gemeinsam ging man dann an den Waldrand des Fasanengartens, wo die Kranzniederlegung stattfand. An dem Trauerakt nahm auch die Postelberger Bürgermeisterin Bedřiška Zakouřilová teil. Der Kranz des Saazer Kulturkreises wurde vom Sprecher des Saazer Heimatkreises, Peter Klepsch niedergelegt und trug Schleifen mit der Aufschrift „Den Toten vom Sommer 1945" und „Die überlebenden Saazer". Horst Mück aus Österreich legte den Kranz der Österreichischen Sudetendeutschen Landsmannschaft nieder. Auf der Kranzschleife stand ein einziges Wort: „Unvergessen!" Der Vorsitzende der *Rodáci* [Petr Šimáček] legte einen Blumenstrauß an die Gedenkstätte. Einige Minuten gedachten die an der Trauerstätte Weilenden in tiefer Ergriffenheit schweigend der Toten. Nach dieser sehr pietätvollen Handlung fuhren wir wieder zurück nach Saaz.

Um 14 Uhr nachmittags versammelten sich die Teilnehmer und die Presseleute in einem Saal des Hotels

Motes in Saaz zu einer Pressekonferenz. An dieser nahm auch der amtierende Bürgermeister der Stadt Saaz Ing. Jiří Farkota, der Stellvertreter des Bürgermeisters Aleš Dvořák und die amtierende Bürgermeisterin der Stadt Postelberg Bedřiška Zakouřilová teil. Vladimír Halamásek, ein Vorstandsmitglied des Vereins *Rodáci*, moderierte die Pressekonferenz. Es folgte eine Ansprache unseres Saazer Heimatbetreuers Peter Klepsch, der hervorhob, dass die Spitzen des NS-Regimes in Saaz schon vor dem 8. Mai geflohen waren und dass die Massaker in Saaz und Postelberg unschuldige Leute traf. In den Mauern der Heimatstadt Saaz war der Naziterror unsichtbar gewesen und hatte außer die verschwundenen Juden niemand getroffen. Er wies darauf hin, dass Deutsche und Tschechen zwar eine verschiedene Sprache, aber eine gemeinsame Kultur haben. Seine Rede habe ich simultan ins Tschechische übersetzt.

Ein Mitglied des Vorstandes der *Rodáci* , Jaroslav Venclík, ein ehemaliger Insasse des KZ Flossenbürg, hielt ebenfalls eine Rede, in der er feststellte, dass es unmittelbar nach Beendigung des Krieges im Mai und Juni 1945 in Böhmen und Mähren zu Exzessen kam, die man nicht mit der Hand wegwischen, unter den Teppich kehren und entschuldigen kann. Im Fall von Postelberg ging es am 4., 5. und 6. Juni 1945 nicht nur um eine wilde Vertreibung eines Teils der deutschen Bevölkerung von zirka 5.000 Menschen, sondern um Massenmorde, einschließlich von fünf fünfzehnjährigen und sechzehnjährigen Jugendlichen. Die Bilanz des Massakers bewege sich in der Größenordnung von 600 bis 800 Opfern. Er führte weiter aus: „Es bleibt ein ernsthafter Fehler, dass in den ganzen Jahren unsere Regierung und auch die einfachen Menschen

Jaroslav Venclík im Gespräch mit Peter Klepsch, daneben Professor Herbert Voitl (Foto: Förderverein Saaz)

Kranzniederlegung im Postelberger Fasanengarten
(Foto: Förderverein Saaz)

nicht diesem verwerflichen Akt die Stirn geboten haben bzw. diesem entgegengetreten sind und nicht einmal in moralischer Form diese Unrechtstat verurteilten. Es ging um einen Akt nach Kriegsende, der verwirklicht wurde in einer Art, den wir gerade den nazistischen Okkupanten vorwerfen. Man kann dies in keinem Fall entschuldigen oder sogar verschweigen."[3]

Prof. Dr. Herbert Voitl ergriff unmittelbar darauf das Wort und bemerkte, dass schon im Untersuchungsbericht der tschechischen Kommission von 1947 von 763 exhumierten Toten die Rede war. Es mache also wenig Sinn, die Zahl der Opfer auf 600 herunterreden zu wollen.

Der Stellvertretende Bürgermeister, Herr Dvořák, erzählte, dass seine Mutter mit der Mutter eines der ermordeten Knaben befreundet gewesen sei und dass Herrn Dvořáks Mutter den Mord an dem Jungen ihr Leben lang nicht verarbeiten konnte. Herr Hertl von der Launer Zeitung *Svobodný Hlas* meldete sich zu Wort und sagte an die Adresse des Saazer Bürgermeisters, es wäre angemessen gewesen, wenn er wie seinerzeit Willy Brandt in Warschau an der Stätte des Massakers einen Kniefall getan hätte. Ein Aussiger Journalist fragte, warum nicht schon längst ein Denkmal für die ermordeten Deutschen errichtet worden ist, man hätte sich darum allzu lange Zeit herumgedrückt, und es wäre die allerhöchste Zeit. Der Saazer Bürgermeister antwortete in dem Sinne, dass die Stimmung in Saaz dazu bisher sehr negativ war, und dass er für so ein Vorhaben die nötige Stimmenmehrheit brauche.

Ich habe mich zu Wort gemeldet und habe darauf hingewiesen, dass ein Vorschlag für eine Gedenktafel

Pressekonferenz im Saazer Hotel Motes: Peter Klepsch hält eine Ansprache; links Professor Dr. rer. nat. Adalbert Wollrab, rechts PhDr. Vladimír Halamásek, Mitbegründer des Vereins SRPMŽ (Foto: Förderverein Saaz)

vorliege, die vom Kulturkreis vorgeschlagen worden ist, deren Inschrift in der Sitzung des Kulturkreises Saaz einstimmig angenommen und von den anwesenden Vertretern vom Vorstand der *Rodáci* ebenfalls gutgeheißen wurde. Der Vorstand habe versprochen, die Gedenktafel zur Tausendjahrfeier der Stadt Saaz im Jahr 2004 zu enthüllen. Ich habe weiter vorgeschlagen, nicht nur in Saaz eine Gedenktafel aufzustellen, sondern auch ein Kreuz im Fasanengarten, das an die Massenmorde an unseren Landsleuten erinnern soll. Ich wies noch darauf hin, dass Morde an Deutschen sich nicht nur in Saaz und Postelberg zugetragen hätten, und berichtete von der Erschießung des im Garten spielenden Enkelkindes von Frau Blumauer, wohnhaft in einem Haus zwischen Bezdiek und Saaz, durch einen Soldaten in tschechischer Uniform.

Das Thema der Gedenktafel wurde auch von unserem Landsmann Eberhard Heiser mit Argumenten und Vorschlägen aufgegriffen. Peter Klepsch meldete sich zu Wort und legte dar, man solle nicht den Kommunalpolitikern den Schwarzen Peter zuschieben, weil die Schuld in Prag liege, wo man jahrzehntelang die öffentliche Meinung manipuliert habe.

Diese Gedenkfeier an die ermordeten deutschen Saazer Bürger mit der Aussage von Augenzeugen, der Kranzniederlegung und der Pressekonferenz fand in einem würdigen Rahmen statt und hat die Teilnehmer tief bewegt. Sie war auch dazu angebracht, gegen das Vergessen anzukämpfen, und hat durch die Anwesenheit der tschechischen Journalisten eine Möglichkeit erschlossen, die tschechische Öffentlichkeit zu informieren und Gefühle des begangenen Unrechts zu wecken. Viele tschechische Zeitungen haben am nächsten Tag auf den Titelseiten berichtet. Mit diesem Echo in der Presse der Tschechischen Republik wurde endlich ein Durchbruch in der Publizität dieser lange verschwiegenen Massenmorde erzielt. Es ist bedauerlich, dass dieses Ereignis in den deutschen Blättern kaum Beachtung fand.

ANMERKUNGEN

1. Siehe dazu die Einführung von Herbert Voitl, dort S. 41, Anm. 35.
2. Dies bestätigte die Exhumierung vom August 1947, die in diesem Buch dokumentiert ist (S. 121).
3. Diese Rede von Jaroslav Venclík ist im Anschluss vollständig dokumentiert.

Für einen dauerhaften gegenseitigen Dialog

REDE VON JAROSLAV VENCLÍK (†) IN SAAZ, HOTEL MOTES AM 19. SEPTEMBER 2002

Sehr geehrte Damen und Herren, liebe Gäste. Die Geschichte der Menschheit ist bunt. Sie hat ihre Licht- und Schattenseiten. Vereinfacht gesagt bringen die hellen Seiten und Perioden die Menschheit weiter. Die dunklen bedeuten Verneinung und Vernichtung. Zu diesen unglückseligen Seiten müssen wir zweifellos die Kriegskonflikte zählen, die es von Anbeginn der Zivilisation auf unserem Planeten gegeben hat.

Jeder Krieg führt zu Leid, Unrecht und Tod auf beiden verfeindeten Seiten. Nach Ende des Krieges bauen die Menschen ihren Gefallenen Denkmäler und zwar auf der Sieger- und auf der Verliererseite. Damit wollen sie die Heldentaten der gefallenen Krieger genauso feiern wie die ihrer Größen aus Wissenschaft, Kultur und Politik.

Leider war das 20. Jahrhundert gezeichnet von zwei Weltkriegen und allen damit verbundenen negativen Begleiterscheinungen. Lassen wir die Gründe und Abwägungen der Ursachen dieser negativen Ereignisse beiseite. Wahrscheinlich würden wir zu vielen überraschenden Schlussfolgerungen kommen. Eindeutig wurde hier aber von der Geschichte ein Kapitel geschrieben, das von unmenschlicher Brutalität und Verachtung des Individuums gekennzeichnet war, jedenfalls in den totalitären Systemen. Ob unter der Fahne des Hakenkreuzes oder im Zeichen von Hammer und Sichel. Einen eindeutigen Beweis liefern uns dafür die Konzentrationslager der Nazis und die stalinistischen Gulags.

Das geschlagene nazistische Deutschland hat aber diesen Schrecken der KZs nicht unter den Tisch gekehrt, es ging auch nicht. So sind aus diesen Todesfabriken – Dachau, Mauthausen, Flossenbürg – Gedenkstätten geworden. Es ist eine Tatsache, dass die Barbarei des Naziregimes auf der ganzen Welt Widerstand gefunden hat, der aber leider nach dessen Ende von Reaktionen begleitet war, die absolut nicht akzeptabel waren. Viele Racheakte, ob in kleinem oder großem Maßstab, richteten sich gegen die deutsche Volksgruppe. Dies darf man aber meiner Meinung nach nicht den Friedensbestimmungen der Potsdamer Konferenz anlasten.

Tatsache ist, dass es unmittelbar nach Beendigung des Krieges im Mai und Juni 1945 auf dem Gebiet von Böhmen und Mähren zu Exzessen kam, die man nicht unter den Teppich kehren oder entschuldigen kann. Im Falle des Saazerlandes handelt es sich insbesondere um den Fall Postelberg. In den Tagen vom 4., 5. und 6. Juni 1945 ging es leider nicht nur um eine wilde Vertreibung oder den Abtransport eines Teils der deutschen Bevölkerung von (nach deutschen Quellen) ca. 5.000 Saazern nach Postelberg, sondern um Massenmord, inklusive fünf fünfzehnjährigen und sechzehnjährigen Jugendlichen. Die Abschlussbilanz der Ermordeten bewegt sich in einer Größenordnung von 600-800 Opfern. Der Fall Postelberg ist ein Fall von Rachsucht und ein Schandfleck auf dem berechtigten Willen des tschechischen Volkes nach Wiedererlangung staatlicher Freiheit aus der nazistischen Knechtschaft der Jahre 1938-1945.

Saaz, Ringplatz 2001: Jaroslav Venclík im Dialog mit Professor Adalbert Wollrab, dahinter der damalige Bürgermeister Bohuslav Kuneš (Foto: Förderverein Saaz)

Es bleibt ein schwerwiegender Fehler, dass in all diesen Jahren unsere Regierung und auch die einfachen Menschen diesen verwerflichen Taten nicht die Stirn geboten haben und sie nicht einmal moralisch verurteilt haben. Es handelt sich hier um Taten, wie wir sie den nazistischen Okkupanten vorwerfen. Man kann diesen Fall nicht entschuldigen oder gar verschweigen.

Postelberg bleibt ein schwarzer Fleck auf der demokratischen Tradition unseres Volkes. Ich bin aber der festen Überzeugung, dass gerade deswegen dieses Ereignis eine Warnung für die zukünftigen Generationen sein muss, ähnlich wie die KZs in Deutschland. Dies war und ist meine Ansicht, und ich vertrat sie schon in der Vergangenheit und zwar schon bevor einige Zeitungen anfingen, sich dafür zu interessieren und zu schreiben. Deshalb engagiere ich mich im „Verein der Landsleute und Freunde der Stadt Žatec", der historisch als erster Kontakt mit unseren Landsleuten in Deutschland hergestellt hat. Tat-

sächlich sehe ich im dauerhaften Dialog des „Saazer Weges“ [1] unsere Beziehung und Zukunft optimistisch.

Zum Schluss: Als Mitglied einer antinazistischen Widerstandsorganisation verbrachte ich vom 14. September 1940 bis 30. April 1945 in nazistischen Zuchthäusern und KZs. Ich war Teilnehmer des Todesmarsches aus dem KZ Flossenbürg [2] nach Dachau. Befreit wurden wir am 27. April 1945 von der US-Armee im Ort Stamsried [3]. Während des Marsches war ich Zeuge von Mord und Totschlag an einigen hundert Gefangenen. Aber nach der Befreiung ist keinem von uns ehemaligen Gefangenen eingefallen, sich an den deutschen Bewachern – überwiegend Angehörige der SS – oder an der Zivilbevölkerung zu rächen. Auch wenn diese in Bayern nicht gerade freundlich zu uns war. Niemand von uns [tschechischen] Gefangenen aus dem KZ Flossenbürg hat sich an irgendwelchen Gewalttaten oder Diebstählen beteiligt. Was man leider von manchen anderen Volksangehörigen aus dem Osten nicht sagen kann.

Die Rede, die Jaroslav Venclík auf Deutsch hielt, wurde nach seinem tschechischen Manuskript redigiert.

ANMERKUNGEN

1. Siehe dazu die Einleitung von Herbert Voitl, dort S. 39.

2. Vgl. dazu den Film von G. Vanselow / P. Heigl / G. Faul: Das KZ Flossenbürg. BRD 1995, in dem Jaroslav Venclík und Miloš Volf über ihre Zeit im KZ berichten (Film-Nr. N 19, 115,- Euro, erhältlich unter http://www.dortmundermedienzentrum.de/vk_geschichte.htm). Aus dem Werbetext: „Das KZ Flossenbürg existierte von Mai 1938 bis 1945. Es wurde nahe der Tschechischen Grenze angelegt. Im Granitsteinbruch sollten sich die Gefangenen zu Tode schinden. Kaum jemand hielt die Schwerstarbeit länger als drei Monate durch. Die Häftlinge litten unter der Kälte, dem Hunger, Seuchen und den Schikanen von SS und Kapos. Ab 1943 wurde die Fertigung von Messerschmitt-Jagdflugzeugen nach Flossenbürg verlegt. Von 96.000 Menschen, die nach Flossenbürg und in die Außenlager verschleppt wurden, kamen über 30.000 um …“

3. 93491 Stamsried in der Oberpfalz, westlich von Cham. Dachau liegt bei München.

Der Gestapo entkommen, von Tschechen verhaftet

VON ONDŘEJ ČERNÝ / MLADÁ FRONTA DNES

Die überregionale Zeitung Mladá Fronta DNES berichtete am 20. September 2002 über das Treffen der deutschen Saazer und ihr Gedenken in Postelberg:

(Saaz) "Ich habe nur überlebt, weil ich den tschechischen Soldaten dolmetschen konnte", erinnert sich die dreiundsiebzigjährige Erna Sterzl aus dem bayerischen Lichtenfels. Zusammen mit dreißig ehemaligen deutschen Landsleuten aus Saaz ist sie nach Saaz und Postelberg sowie Laun gekommen, um des Massakers an mehr als 800 Deutschen zu gedenken, die hier ohne Grund von Soldaten der Befreiungsarmee erschossen wurden.

"Ich wurde von den Gestapo verhaftet, weil ich drei Franzosen bei der Flucht geholfen habe. Bei der Evakuierung des Gefängnisses bin ich geflohen und nach Hause zurückgekehrt. Den 3. Juni 1945 wurde ich zusammen mit anderen Saazer Männern in das Lager Postelberg getrieben. Ich wollte meine antifaschistische Gesinnung erklären, aber der Kommandant Marek hat mich mit dem Stock geschlagen", erzählt Peter Klepsch, der das Massaker überlebt hat. Er lebt heute in Spalt bei Nürnberg. Damals war er siebzehn.

"Ich wollte das Leben genießen. Der Naziterror war für uns fern und unsichtbar. Die Chefs der Gestapo und ähnliche sind schon vor dem 8. Mai aus der Stadt abgehauen. An ihrer Stelle mussten dann hunderte einfacher Menschen sterben", erinnert er sich.

Nach drei Tagen im Lager haben Soldaten den jungen Mann aus der Unterkunft geholt, ließen ihn sich ausziehen und zeigten ihnen die Körper von fünf Kameraden. Sie waren ins Genick erschossen worden. „Wir mussten sie an Ort und Stelle auf dem Kasernenhof begraben."

Groll auf die Tschechen hat Klepsch trotzdem nicht. "Es freut mich, dass die Zeiten vorbei sind, wo man die Schuld für die Verbrechen aller Angehörigen seines Volkes tragen musste, und dass man jetzt nach den tatsächlichen Tätern sucht. Wir alle wissen, dass verantwortlich für das Massaker in Postelberg nicht die hiesige Bevölkerung war."

Postelberg war das größte Nachkriegsverbrechen an den Sudetendeutschen. Bis heute wurde dafür niemand bestraft. Den Polizisten, die sich mit diesem Fall in den neunziger Jahren befassten, ist es nicht gelungen, genügend Beweise zu erbringen.

Eine tödliche Mission

Protokoll eines Verbrechens: Im böhmischen Postelberg richteten Soldaten 1.300 Deutsche hin

VON ALEXANDRA KLAUSMANN / FOCUS

Immer wenn Peter Klepsch seine Erinnerungen aufschreiben will, bleibt er an einer bestimmten Stelle stecken. „Ich erlebte, wie kurz nach dem Krieg fünf Buben hingerichtet wurden. Vor den Augen des eigenen Vaters wurde einem in die Halsschlagader geschossen. An den Blutfontänen sah ich die letzten Schläge seines Herzens."

Die schrecklichen Erlebnisse im Juni 1945, als Klepsch die Exzesse während der Vertreibung der Sudetendeutschen aus der Tschechoslowakei mit ansehen musste, wühlen den 75-Jährigen immer wieder aufs Neue auf. Am 3. Juni 1945 trieben uniformierte Tschechen den Sohn eines Hopfenhändlers mit mehreren Hundert anderen auf dem Marktplatz im böhmischen Saaz (Žatec) zusammen und internierten sie in einer Kaserne im benachbarten Postelberg (Postoloprty). Tschechischen Untersuchungen zufolge wurden dort innerhalb weniger Tage 763 Deutsche hingerichtet. „Ich bin sicher, dass die eigentliche Anzahl der Ermordeten mindestens doppelt so hoch ist", behauptet Klepsch, der selbst in Postelberg Leichen verscharren musste. „Einmal musste ich zehn Menschen in eine Grube werfen. Als die später exhumiert wurden, haben sie nur fünf angeführt."

Gewissheit, dass das Postelberger Massaker blutiger war, als offizielle Stellen bisher verlauten ließen, gibt Klepsch ein Dokument, das ihm vor kurzem anonym zugespielt wurde und FOCUS vorliegt. Es ist das lange verschollene Protokoll einer Kommission, die 1947 im Auftrag des tschechoslowakischen Parlaments die Vorgänge von Postelberg untersuchte. Darin beschreiben Täter wie der inzwischen verstorbene Polizeibeamte Bohuslav Marek, damals Kommandant der Kaserne, ihr tödliches Werk. „Die Mission war klar", erklärte Marek, „der Befehl lautete, so viele Deutsche wie möglich zu töten." An die 1.300 seien hingerichtet und in sieben Massengräbern verscharrt worden.

Anders als es offizielle Prager Stellen heute noch gern darstellen, kam die Kommission schon damals zu dem Schluss, dass nicht aufgebrachtes Volk die Deutschen in Postelberg ermordete, sondern tschechoslowakisches Militär. Neben einer bewaffneten

AUSLAND

ORT DES SCHRECKENS
In der Kaserne von Postelberg wurden Deutsche ermordet

LANGER FUSSMARSCH Die Tschechoslowakei wies drei Millionen Deutsche nach dem Zweiten Weltkrieg aus den Grenzgebieten aus

TÄTER OHNE REUE Kasernenkommandant Bohuslav Marek: „Der Befehl lautete, so viele Deutsche wie möglich zu töten"

TSCHECHIEN

Eine tödliche Mission

Protokoll eines Verbrechens: Im böhmischen Postelberg richteten Soldaten 1300 Deutsche hin

Immer wenn Peter Klepsch seine Erinnerungen aufschreiben will, bleibt er an einer bestimmten Stelle stecken. „Ich erlebte, wie kurz nach dem Krieg fünf Buben hingerichtet wurden. Vor den Augen des eigenen Vaters wurde einem in die Halsschlagader geschossen. An den Blutfontänen sah ich die letzten Schläge seines Herzens."

Die schrecklichen Erlebnisse im Juni 1945, als Klepsch die Exzesse während der Vertreibung der Sudetendeutschen aus der Tschechoslowakei mit ansehen musste, wühlen den 75-Jährigen immer wieder aufs Neue auf. Am 3. Juni 1945 trieben uniformierte Tschechen den Sohn eines Hopfenhändlers mit mehreren Hundert anderen auf dem Marktplatz im böhmischen Saaz (Žatec) zusammen und internierten sie in einer Kaserne im benachbarten Postelberg (Postoloprty). Tschechischen Untersuchungen zufolge wurden dort innerhalb weniger Tage 763 Deutsche hingerichtet. „Ich bin sicher, dass die eigentliche Anzahl der Ermordeten mindestens doppelt so hoch ist", behauptet Klepsch, der selbst in Postelberg Leichen verscharren musste. „Einmal musste ich zehn Menschen in eine Grube werfen. Als die später exhumiert wurden, haben sie nur fünf angeführt."

Gewissheit, dass das Postelberger Massaker blutiger war, als offizielle Stellen bisher verlauten ließen, gibt Klepsch ein Dokument, das ihm vor kurzem anonym zugespielt wurde und FOCUS vorliegt. Es ist das lange verschollene Protokoll einer Kommission, die 1947 im Auftrag des tschechoslowakischen Parlaments die Vorgänge von Postelberg untersuchte. Darin beschreiben Täter wie der inzwischen verstorbene Polizeibeamte Bohuslav Marek, damals Kommandant der Kaserne, ihr tödliches Werk. „Die Mission war klar", erklärte Marek, „der Befehl lautete, so viele Deutsche wie möglich zu töten." An die 1300 seien hingerichtet und in sieben Massengräbern verscharrt worden.

Anders als es offizielle Prager Stellen heute noch gern darstellen, kam die Kommission schon damals zu dem Schluss, dass nicht aufgebrachtes Volk die Deutschen in Postelberg ermordete, sondern tschechoslowakisches Militär. Neben einer bewaffneten Panzereinheit seien zwei Nachrichtendienste zugegen gewesen. „Die Hinrichtungen wurden vom militärischen Nachrichtendienst angeordnet und ausgeführt", bezeugte Marek.

Die Soldaten in Postelberg seien eine Art Vorhut gewesen, die die Gegend von SS-Männern und NSDAP-Funktionären säubern sollte, erläutert David Hertl, Chefredakteur der Postelberger Lokalzeitung „Svobodny hlas" (Freie Stimme). „In Postelberg ist das Ganze dann eskaliert", sagt Hertl. Ob Zufall oder zynische Berechnung, direkt von der Front seien die Soldaten nach Postelberg abkommandiert worden. „Die hatten doch die ganzen Grausamkeiten, die die Deutschen dort begingen, hautnah miterlebt und waren sich noch nicht recht bewusst, dass der Krieg schon vorüber war." Wie emotional das Nachkriegskapitel in Tschechien noch heute gesehen wird, beweisen die Reaktionen auf die ersten Berichte des jungen Journalisten über das Massaker im Jahr 1995. „Drohbriefe waren an der Tagesordnung", sagt Hertl, „und telefonische Morddrohungen des Typs ‚Du wirst am nächsten Ast baumeln, du Verräter'."

In Postelberg seien nicht nur Nazis gewesen, zürnt Zeitzeuge Klepsch, selber noch vor Kriegsende in Gestapo-Haft, weil er drei flüchtige Kriegsgefangene versteckt hatte. „Der Direktor meines Gymnasiums wurde bei lebendigem Leib eingemauert. Sein Verbrechen war, dass er einer Schule vorstand, die gleichgeschaltet war."

Gegenüber der Untersuchungskommission gab Stabskapitän Vojtech Cerny, ein mehrfach ausgezeichneter Kriegsheld, zu, den Befehl zur Tötung der fünf Jungen gegeben zu haben, die Klepsch noch heute in seinen Träumen verfolgt.

Fotos: F. Bosler (3), Tomkin/beide FOCUS-Magazin, ullstein bild

192

FOCUS 24/2003

Panzereinheit seien zwei Nachrichtendienste zugegen gewesen. „Die Hinrichtungen wurden vom militärischen Nachrichtendienst angeordnet und ausgeführt", bezeugte Marek.

Die Soldaten in Postelberg seien eine Art Vorhut gewesen, die die Gegend von SS-Männern und NSDAP-Funktionären säubern sollte, erläutert David Hertl, Chefredakteur der Postelberger Lokalzeitung „Svobodný Hlas" (Freie Stimme)[1]. „In Postelberg ist das Ganze dann eskaliert", sagt Hertl. Ob Zufall oder zynische Berechnung, direkt von der Front seien die Soldaten nach Postelberg abkommandiert worden. „Die hatten doch die ganzen Grausamkeiten, die die Deutschen dort begingen, hautnah miterlebt und waren sich noch nicht recht bewusst, dass der Krieg schon vorüber war." Wie emotional das Nachkriegskapitel in Tschechien noch heute gesehen wird, beweisen die Reaktionen auf die ersten Berichte des jungen Journalisten über das Massaker im Jahr 1995. „Drohbriefe waren an der Tagesordnung", sagt Hertl, „und telefonische Morddrohungen des Typs ‚Du wirst am nächsten Ast baumeln, du Verräter.'"

In Postelberg seien nicht nur Nazis gewesen, zürnt Zeitzeuge Klepsch, selber noch vor Kriegsende in Gestapo-Haft, weil er drei flüchtige Kriegsgefangene versteckt hatte. „Der Direktor meines Gymnasiums wurde bei lebendigem Leib eingemauert. Sein Verbrechen war, dass er einer Schule vorstand, die gleichgeschaltet war."

Gegenüber der Untersuchungskommission gab Stabskapitän Vojtech Černý, ein mehrfach ausgezeichneter Kriegsheld zu, den Befehl zur Tötung der fünf Jungen gegeben zu haben, die Klepsch noch heute in seinen Träumen verfolgt. „Die Deutschen haben so viel Böses angerichtet, dass wir ihnen das niemals zurückzahlen können, selbst wenn wir jeden Tag Exekutionen ausführen würden", sagte Černý. Die Aktivitäten der Soldaten seien einfach Ausdruck des Wunsches des tschechischen Volkes nach „verdienter Vergeltung" gewesen, rechtfertigte die Kommission, zog es aber dennoch vor, die Untersuchung nicht zu veröffentlichen. „Die Ereignisse von Postelberg sollen nicht öffentlich werden, weil das die Interessen des tschechoslowakischen Staates im Ausland ernsthaft gefährden kann", heißt es im Bericht. Dies könne nur „dem Feind dienen" – gemeint waren die vertriebenen Deutschen. So ließen die Parlamentarier lediglich die Leichen exhumieren und beseitigen, um eine Pilgerstätte für Deutsche zu verhindern. Zu strafrechtlichen Konsequenzen kamen sie wegen des kommunistischen Umschwungs im Februar 1948 nicht mehr. Dass das brisante, rund 200 Seiten umfassende Protokoll jetzt an die Öffentlichkeit gelangte, ärgert den tschechischen Historiker Tomáš Staněk, obwohl er selber es auswertete und für ein „Schlüsseldokument" hält. „Aber man muss richtig mit solchen Informationen umgehen, im Fall Postelberg heißt das, den damaligen Zustand der Armee zu berücksichtigen."

Zur Rechenschaft gezogen wurde keiner der Mörder. Zwar rollte der Aussiger Staatsanwalt Bohumil Kotas den Fall wieder auf, nachdem der tschechische Schriftsteller Ludvík Vaculík 1995 eine Strafanzeige gegen Unbekannt gestellt hatte. Inzwischen wurde das Verfahren aber eingestellt. „Aus Mangel an Beweisen, weil keine konkrete Tat einer Person eindeutig zugeordnet werden konnte", betont Kotas.

Fraglich ist, ob die Kommission die Täter überhaupt bestrafen wollte. „Niemand kann verdächtigt werden, aus niederen oder unehrenhaften Beweggründen gehandelt zu haben", erklärte der Abgeordnete Dr. Kacl am Ende der Verhöre.

FOCUS 7. Juni 2003, S. 192-193

ANMERKUNG

1. Chefredakteurin und Eigentümerin der Launer Zeitung Svobodný Hlas ist Kveta Tošnerova.

Zur Tausendjahrfeier der Stadt Saaz 2004

Rede im Saazer Rathaus vor tschechischen und deutschen Gästen

VON HERBERT VOITL (†)

Ich stehe vor Ihnen als Vertreter (Vorsitzender) des deutschen Vereins „Kulturkreis Saaz e. V.", der in Roth bei Nürnberg ansässig ist und der seit rund vier Jahren im Gespräch ist mit der hiesigen tschechischen „Vereinigung der gebürtigen Saazer und Freunde der Stadt"[1] (SRPMŽ), mit der wir eine langfristige partnerschaftliche Zusam-

Professor Voitl bei seiner Rede im Saazer Kulturhaus anlässlich der Millenniumsfeier am 12. September 2004 (Foto: ZATECsetkani)

menarbeit unter dem Titel „Saazer Weg"[2] verabredet haben und durchzuführen versuchen. Das jüngste Projekt in diesem Programm war gestern eine Vortrags- und Gesprächsserie über Themen aus der Geschichte der Stadt Saaz (drei von der deutschen, drei von der tschechischen Seite, alles in beiden Sprachen)[3]. Den Antrag auf Mittel dafür beim Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds hatten wir satzungsgemäß gemeinsam mit der SRPMŽ zu stellen. Herr Šimáček, Vorsitzender des SRPMŽ, hatte die nicht geringe Mühe, als örtlicher Organisator und Veranstalter in Prag tätig zu sein. Dafür, wie auch für die komplizierte und gelungene Organisation des heutigen Tages in Saaz möchte ich ihm, auch im Namen der anwesenden deutschen Saazer und Saazerinnen, herzlich danken.

Deutsche Saazer und Saazerinnen – das sind also einige von den Menschen mit deutscher Muttersprache, die in Saaz und den Gemeinden des damaligen Bezirkes Saaz geboren wurden, dort wohnten und lebten, die weit überwiegende Bevölkerungsmehrheit von zuletzt rund 80 Prozent bildeten und dann, sofern sie die Saazer und Postelberger Anarchie von 1945 überlebten, fast ohne Ausnahme enteignet und aus der Heimat vertrieben wurden. Sie leben seitdem größtenteils in Deutschland, teils auch in Österreich und anderen Ländern. Es leben heute noch mehrere tausend von ihnen, jedoch können nur noch die jetzt mindestens 65 Jahre alten Menschen persönliche, emotionale Erinnerungen an die alte Heimat haben. So erklärt es sich schon aus Gründen des Alters, der Gesundheit, der Reisefähigkeit, dass die von uns geplante Delegation nur relativ klein ausgefallen ist; denn bei den Jüngeren, die sich zwar zum Teil auch für die Heimat sehr interessieren, sie aber als solche nicht mehr erlebt haben, war der Reiz, zu einem solchen Fest zu fahren, naturgemäß gering.

Den Entschluss, zum Millennium nach Saaz zu fahren, hat mancher von uns gewiss nur mit gemischten Gefühlen gefasst, nicht zuletzt wegen der in den letzten Monaten eingetretenen enttäuschenden Rückschläge in der hohen Politik. Aber da waren wir uns mit unseren Partnern vom SRPMŽ seit langem einig, dass diese „großen" Themen nicht auf die lokale Ebene gehören, auf der wir unsere Zusammenarbeit gestalten. Bei den „großen" Themen wird es wohl auf allen Seiten erst dann Ruhe geben, wenn endlich einmal die internationalen Gerichte vielleicht ihr endgültiges Wort gesprochen haben werden. Vorerst aber sollten wir, so jedenfalls die bei uns vorherrschende Meinung, am unbedingten Willen zum weiteren Ausbau friedlichen Zusammenlebens beider Nationen festhalten, und dieser Wille bildet ja auch die Grundlage unserer – mit dem SRPMŽ – gemeinsamen Arbeit an der Festigung der zwischenmenschlichen Beziehungen in der gemeinsamen Heimatstadt, einer Arbeit, an der seit einem Jahr auch der ebenfalls in Deutschland neu gegründete „Förderverein Saaz"[4] tatkräftig teilhat.

Ein wenig Beklemmung vor dem Entschluss, die Reise zum Saazer Millennium anzutreten, mag mancher von uns auch empfunden haben bei dem für uns kaum abweisbaren Gedanken, dass wir hier sozusagen einem Schauspiel beiwohnen sollen, bei dem wir nur Zuschauer und nicht selbst die Darsteller sein können. Es kommt die Frage auf: Wer gratuliert bei diesem Geburtstag eigentlich wem und wofür? Unbeschwert von solchen weittragenden Gedanken bleibt aber, glaube ich, auch für uns ein Kern reiner Festfreude: unser aller Dank an Gott dafür, dass er diese unsere schöne Stadt hat schon so früh entstehen und so lange leben und überleben lassen!

Trotz aller Bedenken erschien es aber doch aus einem Grund dringend wünschenswert, dass eine nicht zu geringe Delegation vertriebener gebürtiger Saazer zustande kommt und hier Präsenz zeigt. Denn es war dieses große Ereignis für uns vielleicht die letzte Gelegenheit, der Jugend und den jüngeren Generationen der heutigen Saazer, die in der Schule von der deutschen Vergangenheit von Saaz, der Vertreibung und den Morden von Postelberg bis vor kurzem gar nichts oder nur Falsches gehört hatten, ein wenig näher zu bringen, dass es uns überhaupt gibt. Die seit 1945, und natürlich verstärkt seit 1948, anhaltende gesteuerte Politik des Verheimlichens und Verschweigens hatte das Ziel, den deutschen Anteil an der Geschichte von Saaz in den Gedächtnissen – nicht nur des tschechischen Volkes – ganz zu löschen. Dieser noch bis weit in die 1990er Jahre anhaltenden Tendenz friedlich und korrigierend entgegenzuwirken, betrachten wir als unsere dringendste Aufgabe, denn wir können nicht untätig zulassen, dass man uns nach der Vertreibung aus der Heimat auch noch aus unserer Geschichte vertreibt. Dabei unterstützten uns unsere Partner vom SRPMŽ von Anfang an; so vor zwei Jahren, als sie uns die Kranzniederlegung im Postelberger Fasanengarten ermöglichten und wir für das Thema bei der folgenden Pressekonferenz einen ersten größeren Durchbruch erzielten. Seither beginnt, nach fast sechzig Jahren, die unwürdige Mauer des Schweigens in den Medien mehr und mehr zu bröckeln.

Professor Voitl vor der Kirche des ehemaligen Kapuzinerklosters im Gespräch mit dem Pfarrer von Kriegern, Josef Šimon (1923-2011), der in Saaz eine deutschsprachige Messe las (Foto: Förderverein Saaz)

Ein in diesem Sinne erfreuliches Ereignis, genau im Jahre des Millenniums und von der Stadt Saaz unterstützt, ist das Erscheinen eines stattlichen, 500 Seiten starken Buches mit dem Titel „Žatec", einer Darstellung der Geschichte der Stadt Saaz. Ich habe es erst vor wenigen Tagen in die Hand bekommen und noch nicht ganz und noch nicht gründlich lesen können, kann aber – mit allem Vorbehalt für Einzelheiten – schon jetzt sagen, dass hier ein unerwartet großer, ehrlicher Schritt in der erhofften Richtung getan worden ist; hier wird versucht, aus dem gewohnten Versteckspiel, aus den gewohnten Halbwahrheiten vor allem über die Zeit seit dem Ersten Weltkrieg bis heute, ganze Wahrheiten zu machen. Hier drängt sich das viel zitierte Wort von T. G. Masaryk auf: die Wahrheit beginnt (also doch allmählich) zu siegen, wenn auch vorerst nur auf dem Papier von – wohl meist jungen – Historikern. Das Buch verdient eine schnelle Übersetzung ins Deutsche, weil es – nicht nur – für die Saazer Deutschen lesenswert ist und zur weiteren Befriedung der Verhältnisse beitragen kann.

Mit dieser erfreulichen Bemerkung schließe ich und wünsche uns allen, dass wir diesen für Saaz großen Tag mit Stunden unbeschwerter Freude beschließen und dem Ziel des „Saazer Weges" ein Stück näherkommen, das der leider verstorbene Jaroslav Venclík bei seiner deutschen Ansprache in Roth 2001 trefflich formuliert hat: „würdiger Ausgleich" (důstojné vyrovnání).

ANMERKUNGEN

1. Dies ist die sinngemäß richtige Übersetzung des Vereinsnamens *Sdružení rodákù a přátel mista Žatce*, eingebürgert hat sich jedoch „Landsleute und Freunde der Stadt Saaz".

2. Inhalt des „Saazer Weges" siehe S. 39.

3. Für das Symposion anlässlich der Tausendjahrfeier der Stadt Saaz gab es leider in Saaz keinen geeigneten Saal. Deshalb fand es am 10. September 2004 im Prager Waldsteinpalais (Senatsgebäude) mit Simultanübersetzung vor großem Publikum statt. Thema war das tausendjährige tschechisch-deutsche Zusammenleben in politischer und kultureller Hinsicht. Senatspräsident Petr Pithart sprach als Gastgeber die Einführungsworte. Unterstützt wurde diese Veranstaltung vom Deutsch-tschechischen Zukunftsfonds.

4. Förderverein der Stadt Saaz / Žatec e. V., gegründet 2003 als deutscher Partnerverein der SRPMŽ.

Spätlese: Reflexion der Kriegs- und Nachkriegsverfolgung

VON MARKÉTA KACHLÍKOVÁ / RADIO PRAG

Radio Prag – Eine der zahlreichen Veranstaltungen, die im Laufe dieses Jahres zum Andenken an den 60. Jahrestag des Endes des Zweiten Weltkriegs stattfinden, ist auch das Projekt „Spätlese.CZ" (pozdni sběr.CZ). Im Rahmen von Theatervorstellungen und Dokumentarfilmen, Ausstellungen, Vorträgen und Diskussionen wollen seine Organisatoren die Verfolgung in den Kriegs- und Nachkriegsjahren reflektieren. Mehr dazu erfahren Sie im heutigen „Kultursalon", den Markéta Kachlíková für Sie gestaltet hat[1].

Zur Vorgeschichte des Projekts Pozdní sběr.CZ gehört das sozial und politisch engagierte Schaffen der Bürgervereinigung MEZERY („Lücken"). Sie wurde vor sechs Jahren vom Theaterregisseur, -autor und -produzenten Miroslav Bambušek in der nordböhmischen Stadt Louny (Laun) gegründet. In diesem Jahr ist die Bürgervereinigung nach Prag umgezogen. In einer ehemaligen Aluminiumfabrik im Stadtteil Holesovice, die in einen Kulturraum verwandelt wurde, will sie ihre kulturpolitische Aktivität weiter entfalten. Die erste Veranstaltung stellt uns ihr Initiator, Miroslav Bambušek, vor:

„Das Projekt heißt ´Pozdní sběr´ (Spätlese). Sein Inhalt ist eine Reflexion der tschechischen Vergangenheit zwischen den Jahren 1939 und 1954. Das heißt, der Zweite Weltkrieg und die damit verbundene Verfolgung, das Ende des Zweiten Weltkriegs und die damit verbundene Verfolgung von der anderen Seite, sowie die Prozesse, die von dem Einzug gehaltenen kommunistischen Regime geführt wurden. Das Hauptthema der ´Spätlese´ ist der Zusammenstoß zweier Ideologien: die des Nazismus und des Kommunismus. Alles wird sich auf der Grundlage der Bühnendokumentationen abspielen."

Die erste Veranstaltungsreihe mit dem Namen „Persekution" [Verfolgung] gilt der Verfolgung und Aussiedlung der tschechischen Bevölkerung zur Zeit des Protektorats Böhmen und Mähren, aber auch der deutschen Bevölkerung in der Nachkriegszeit. Im Jahr 2006 wird die zweite Phase unter dem Titel „Prozesse 1948-1954" folgen.

Die Form, die diese Reflexion ermöglichen soll, ist – wie wir bereits gehört haben – die so genannte Bühnendokumentation. „Diese Form ist in Tschechien bisher nicht besonders üblich. Die tschechischen Künstler tun es nicht, sich mit ihrer Geschichte zu befassen, diese zu reflektieren, Quellen zu studieren. Dabei ist es von grundlegender Bedeutung, dass am Anfang Quellen, Dokumente sowie Fachleute, d. h. Historiker und Politologen, stehen. Sie befassen sich mit dem Thema seit Jahren und geben Publikationen heraus, die allerdings wenig gelesen werden. Punkt zwei ist ein kreatives Team. Gesucht wird vor allem ein Dramatiker, dessen Aufgabe es ist, das Quellenmaterial zu studieren und es mit einer künstlerischen Lizenz, in einer dramatischen Form zu bearbeiten."

Miroslav Bambušek (Foto: Michaela Říhová)

Das ist die erste Schicht der Bühnendokumentation, sagt Miroslav Bambušek. Eine weitere Ebene ist die Veröffentlichung von konkreten Foto-, Film-, Text- und Tonmaterialien im Rahmen einer Bühnenaufführung des dramatischen Textes. Kurzum eine Verknüpfung einer Kunstform mit dem Film als Dokument, mit Fotografien, aber auch mit der Anwesenheit von Experten auf der Bühne.

„Sie können es sich als eine Form vorstellen, wo Schauspieler nicht nur als Figuren in einer Geschichte, sondern gleichzeitig auch als Kommentatoren bestimmter Ereignisse und dergleichen auftreten."

Das erste Werk, das im Rahmen des Projekts in der „La Fabrica" aufgeführt wird und sozusagen sein Pfeiler ist, ist das Bambušek-Stück „Porta Apostolorum". Sein Hauptthema ist ein Massaker, zu dem es unmittelbar nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs an einigen hundert deutschen Bürgern in der nordböhmischen Stadt Postoloprty (Postelberg) gekommen ist:

„Porta Apostolorum ist sozusagen ein Muster für andere Autoren, die sich anschließen. Das Stück entstand auf einem weit breiteren Grundriss als nur die Causa Postoloprty. An Stelle dieser Stadt stand früher ein Benediktinerkloster namens Porta Apostolorum, also Aposteltor. Es ist ein Ort in Böhmen, am Rande des Sudetenlandes, etwa 30 Kilometer von Chomutov (Komotau) entfernt. Seit dem 17. Jahrhundert lebten dort die deutsche und

Miroslav Bambušek (Foto: Förderverein Saaz)

die tschechische Bevölkerung nahezu reibungslos zusammen. Und wovon handelt das Stück? Davon, wie es aussehen kann, wenn die politischen Bedingungen in einer Stadt anders werden, welchen Einfluss das auf die Nachbarn, die bisher zusammen geangelt haben, haben kann. Es behandelt solche Dinge wie die Rache an falschen Personen und die Suche nach einem repräsentativen Opfer. Ich bin in keinem Fall dagegen, dass konkrete Menschen für konkrete Sünden und Gewalttaten zur Verantwortung gezogen werden und dafür büßen müssen. Das auf keinen Fall. Ich bin aber prinzipiell dagegen, dass die vom Zweiten Weltkrieg betroffenen Leute, die Tschechen, sich an ihren Nachbarn, an der Zivilbevölkerung rächen. Davon handelt eigentlich das Stück."

Es handelt sich um eine Rekonstruktion der Begebenheiten in Postoloprty vom 18. Mai bis 3. Juni 1945. Im Laufe von vier Nächten sind dort an die 800 Zivilisten umgekommen. Wie konnte so etwas passieren? Gerade diese Frage wird im Stück gestellt. Miroslav Bambušek knüpft damit an ein anderes, verwandtes Thema an, mit dem er sich in der Vergangenheit beschäftigt hat. „Ich habe noch vor einem Jahr ein anderes Projekt gemacht. Es trägt den Titel ‚Balkanische Saison'. Ich wollte eine Reflexion der Bürgerkriege auf dem Balkan im tschechischen Milieu ermöglichen. Ein Mittel dazu waren balkanische Theaterstücke, die sich damit befassen. Ich war immer daran interessiert, die Kultur mit der Politik und dem sozialen Sektor zu verknüpfen. Dies gehört zusammen. Die Kultur an sich ist toll, in der heutigen Zeit hat sie meiner Meinung nach jedoch allein keinen großen Sinn. Sie muss sich auf eine bestimmte Sicherheit stützen, die sie schaffen muss. Wenn wir unsere Fehler nicht reflektieren, wenn wir auf politische Missstände nicht hinweisen, werden wir keine Kultur haben. Also diese Verknüpfung des kulturellen, politischen und sozialen Bereichs entstand eigentlich mit Blickrichtung auf den Balkan. Danach habe ich überlegt, was weiter. Es wurde mir klar, dass es gut wäre, sich auf sich selbst, auf uns, auf die Tschechen zu konzentrieren."

Das Projekt „Pozdní sběr.CZ" steht nun in seinen letzten Vorbereitungen. Es beginnt mit der Aufführung von „Porta Apostolorum" am 28. Mai 2005 in der Stadt Postoloprty und soll dann zwei Jahre lang in Prag realisiert werden.

ANMERKUNG

1. Der Beitrag des „Kultursalon" wurde am 3. April 2005 in deutscher Sprache gesendet (Copyright 1996, 2005 Radio Prag).

Das Projekt VERFOLGUNG.CZ beginnt
am 28/05/05 um 16 Uhr im Multiprostor LAUN, Mirové-Platz 35

SZENISCHES DOKUMENT

VORLÄUFIGER BERICHT POSTELBERG 1939–1945

Szenische Darstellung der gekürzten Version eines Dokuments aus den Jahr 1947, das sich mit außergerichtlichen Exekutionen an der deutschen Bevölkerung in Postelberg und Saaz Ende Mai und Anfang Juni 1945 befasst. Es wird mit Zeitzeugen, Historikern und Besuchern über dieses szenisches Dokument zum Thema der Kriegs- und Nachkriegsereignisse in dieser Region diskutiert.

TEIL DER VERANSTALTUNG IST EINE FAHRT ZUM ORT DER GESCHEHNISSE.

IM RAHMEN DES PROJEKTES „VERFOLGUNG.CZ“ WIRD VORBEREITET

LA FABRICA / Komunardů 30/17000 Praha 7/Eingang Přístavní Straße.
15-20/06/05 Ausstellung der Klausurarbeiten des Ateliers für Schriften und Graphiken VSUP – zum Thema Verfolgung 1939-1945. Die Vernissage beginnt um 17 Uhr.
11/09/05 Premiere des Theaterstücks Porta Apostolorum

Hlavní organizátor:
O.s.Mezery

Pod záštitou:
Zmocněnce vlády ČR pro lidská práva Svatopluka Karáska.

Za finanční podporu děkujeme:
Ministerstvu kultury ČR

Partneři:
VŠUP/ateliér písma a typografie/
Goethe-institut, Praha
Multiprostor-Louny
La Fabrika-otevřený prostor.

Opfer des Nachkriegsmassakers kommen nach Laun

VON ONDŘEJ ČERNY / MLADÁ FRONTA DNES

Ich habe damals Freunde beerdigt, die durch Genickschuss getötet wurden", sagt Peter Klepsch aus Spalt bei Nürnberg. Er ist einer der ehemaligen Saazer Deutschen, die das Nachkriegsmassaker an den deutschen Bewohnern in Postelberg überlebt haben. Mehr als 800 wurden hier von der Befreiungsarmee erschossen [1].

Eben dieser Ereignisse, aber auch derer, welche jenen vorangingen in den Kriegs- und Vorkriegsjahren, wird heute in der Launer Mehrzweckhalle und an den Orten, wo das Massaker stattfand, von den Teilnehmern des Projekts *Perzekuce.CZ* („Verfolgung.CZ") gedacht werden. Es wird dabei aus Akten über die Vernehmung von Leuten gelesen werden, die für die Morde verantwortlich waren. Alle Anwesenden begeben sich danach nach Postelberg und Saaz, wo die Sammellager für die Sudetendeutschen waren, die die Tschechoslowakei verlassen mussten. Zum Schluss wird es eine Diskussion von Zeitzeugen, Historikern, Journalisten und allen anderen Teilnehmern der Veranstaltung geben, die da heißt: „Vorläufiger Bericht: Postelberg 1939-1945".

„Für mich ist dieses Thema vor allem ein Kampf um die Erinnerung. Die Ereignisse vor München, nach München [2], während des Krieges und danach werden ständig verbogen, es gibt eine Tendenzen, sie zu leugnen und zu bagatellisieren. Wir aber leben hier, und es sind Dinge, die hier geschahen. Dazu gehört eben das Postelberger Massaker," betont Miroslav Bambušek vom Verein *Mezery* („Lücken"), der das Projekt Perzekuce.CZ geplant hat. „Wir müssen dieses Thema aufmachen, im historischen Zeitkontext darüber reden und uns um eine Gesamtbetrachtung der Ereignisse im Sudetenland 1939–1945 bemühen", fügt er hinzu.

Szenische Lesung aus den Akten der Untersuchungskommission 1947 (Foto: Förderverein Saaz)

Eingang des Veranstaltungsorts „Multi Prostor" (Mehrzweckhalle) in Laun mit der Zeitzeugin Uta Reiff (Foto: Förderverein Saaz)

„Wichtig ist das lebendige Gedächtnis der unmittelbaren Zeitzeugen. Erst jetzt ist mir bewusst geworden, was für ein zerbrechliches Ding das Treffen mit ihnen am Samstag ist. Es sind meist Achtzigjährige, denen die Gesundheit nicht unbedingt noch einmal erlauben wird, von diesen Ereignissen zu berichten", sagt Bambušek weiter.

Das Treffen beginnt in der Launer Mehrzweckhalle heute um 16 Uhr. Zwei Stunden später fährt ein Bus die Teilnehmer an die Stellen des Massakers. Nach der Rückkehr wird es in der Mehrzweckhalle eine große Diskussion geben.

ANMERKUNGEN

1. Mladá Fronta DNES, Laun/ Postelberg 28. Mai 2005. © Copyright: MAFRA a.s. - MF DNES - iDNES.

2. Gemeint ist das „Münchner Abkommen" 1938, bei dem unter Druck von England und Frankreich die Tschechoslowakei das Sudetenland an das Deutsches Reich Hitlers abtreten musste.

Oben links:
Veranstalter und Zuschauer auf dem Weg zu den Tatorten in Postelberg

Oben rechts:
Miroslav Bambušek erklärt die Lage der Gräber

Links:
Der Schauspieler Marek Wollner im Interview

Fotos: Förderverein Saaz

Die Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen 1945-1946

EINE AUSSTELLUNG DER FÖDERATION DER UNABHÄNGIGEN SCHRIFTSTELLER, PRAG, IN ZUSAMMENARBEIT MIT DEM FÖRDERVEREIN DER STADT SAAZ / ŽATEC

Ausstellungseröffnung am 19. Mai 2006 in Launer Vrchlicky-Theater (oben). Mitte: Ausstellungseröffnung am 17. Februar 2007 im Regionalmuseum Teplitz mit dem Berliner Exiltschechen Paul Neustupny von der christlichen Initiative „Go East", die sich der deutsch-tschechischen Versöhnung verschrieben hat. Unten: Ausstellungseröffnung am 21. Juni 2006 in Teschen-Bodenbach (Fotos: Privatarchiv Vacek)

Das war kein Zornesausbruch des Volkes

ERÖFFNUNGSREDE ZUR AUSSTELLUNG VON EDUARD VACEK

Meine sehr geehrten Damen und Herren, sehr geehrte Gäste, erlauben Sie mir, Sie im Namen der „Föderation der unabhängigen Schriftsteller" zur Eröffnung einer Dokumentationsausstellung zu begrüßen, die wir „Die Opfer des Kommunismus im nordböhmischen Grenzgebiet 1945-1946" betitelt haben. Als Motto dieser Ausstellung haben wir ein Zitat von Petr Příhoda[1] gewählt: "Das war kein Zornesausbruch des Volkes, sondern ein Akt der gerade entstehenden Staatsmacht." Diese Wahl ist nicht zufällig, sondern sorgfältig überlegt.

Wie der Titel sagt, geht es uns darum nachzuweisen, dass die politische und faktische Verantwortung für den tragischen Verlauf der Internierung der deutschen Bevölkerung im nordböhmischen Grenzgebiet und ihre Abschiebung aus dem Gebiet der Tschechoslowakischen Republik 1945-1946 bei der Kommunistischen Partei liegt. In dieser Zeit haben die Kommunisten den militärischen Abwehrnachrichtendienst [OBZ] und durch diesen auch den Stabsbereich der entstehenden Tschechoslowakischen Volksarmee und ebenso das Innenministerium einschließlich des neu gebildeten Korps für die nationale Sicherheit [Volkspolizei] beherrscht. Aus diesem Grund tragen die Befehlshaber der jeweils zuständigen Einheiten der Volksarmee und der Volkspolizei sowie die kommunistischen Funktionäre des Innenministeriums und des Nationalausschusses die volle persönlich und parteiliche Verantwortung für das Geschehen, das in unmenschlichen Ausschreitungen und Gewalttätigkeiten gipfelte und im Resultat einen völligen Ausfall der Staatsmacht bedeutete.

Diese Ausstellung zeigt, dass dies nur möglich war, weil sich die Svoboda-Armee[2] durch die Bewaffnung mit sowjetischen Panzern mit dem Bösen infizierte – sie führte zur Infiltration des Staatsgefüges mit der kommunistischen Ideologie und später explosionsartig zu unkontrollierter Gewaltherrschaft, die man den tschechischen "Gestapismus"[3] genannt hat. Dieses leninistische Prinzip brutalen Jakobinertums richtete sich zuerst gegen unsere deutschen Mitbürger und danach, da es sich als geeignetes Werkzeug zur Liquidierung politischer Gegner erwiesen hatte, auch gegen den sog. inneren Feind – das waren alle, die Widerstand gegen die kommunistische Ideologie leisteten.

Es steht außer Zweifel, dass die Gewaltakte nach Kriegsende und Ende des Naziregimes gegen alles, was deutsch war, auf dem Boden der Sowjetunion von langer Hand ideologisch und praktisch vorbereitet worden war. Angehörige des [sowjetischen] NKWD[4], die damals in den Führungsgremien des Abwehrnachrichtendienstes [OBZ] saßen, hatten viel Erfahrung sowohl mit der Bekämpfung der eigenen Bevölkerung, als auch mit Deportation und Vertreibung. Die Vernichtungs- und Arbeitslager Lenins und Stalins dienten schon den Nazifunktionären als Vorbild, diese „verbesserten" nur noch die Technik des Völkermords.

Eduard Vacek (Foto: Privatarchiv)

Nach der Auswertung der Dokumente, Archivalien und Fotografien können wir ermessen, wie ausgeklügelt die kommunistische Planung war. Ich möchte hier gerne auf einige Details eingehen, die uns durch ihre Raffiniertheit überraschen. Bewohner der [bis 1938 tschechischen] Karpatenukraine, Ruthenen, Wolhynientschechen und andere, die vor dem Naziregime in die [innere] Sowjetunion flüchteten, wurden als „Spione" zu langjährigen Haftstrafen verurteilt und in Gulags deportiert, womit sie *de facto* zum Tode verurteilt wurden. Nur dadurch, dass sie in die tschechoslowakische Heeresgruppe [Auslandsarmee] eintraten, konnten sie überleben. Nach der Besetzung und [späteren] Annexion der Karpatenukraine durch die Sowjetunion wurde es diesen Soldaten und ihren Familien ermöglicht, für die [Übersiedlung in die] Tschechoslowakei zu optieren. Ihr neues Wohngebiet sollte das Sudetenland sein, dazu sollten sie das Eigentum der vertriebenen Deutschen erhalten.

Kein Wunder, dass diese jungen Svoboda-Soldaten mit Energie und Enthusiasmus ohne Unterschied alle Deutschen, also ohne Rücksicht auf Schuld, Alter, Geschlecht und sonstige Kriterien, nicht nur vertrieben, sondern auch hinschlachteten. Die neuen Bewohner des Sudetenlandes, die den deutschen Besitz bekommen hatten, wussten, wem sie dankbar sein mussten. Die KPČ erhielt dort bei den Wahlen 1946 im Schnitt zehn Prozent mehr Stimmen als im Landesdurchschnitt. Die Dokumente dieser Zeit belegen auch überzeugend, wie man mit

den [deutsch-böhmischen] Antifaschisten umging, die – 90.000 an der Zahl – angeblich freiwillig das Sudentengebiet verließen, und die man in Gebiete Deutschlands deportierte, die von der Roten Armee verwaltet wurden.

Inmitten der ganzen politischen und moralischen Verkommenheit der Zeit fanden wir aber auch bedeutende Persönlichkeiten, die sich bemühten, beim Nachkriegsaufbau die Usurpation der Gesellschaft durch kommunistische Willkür zu verhindern. Im Militärbereich war das vor allem General Heliodor Píka [5], der in hohem Maß moralische Autorität bewies und sich heftig gegen die Sowjetisierung der Armee wehrte. Für seine antikommunistische Standhaftigkeit wurde er in einem Schauprozess zum Tode verurteilt. Bei den Politikern waren es einzelne Abgeordnete der verfassungsgebenden Versammlung, unter ihnen besonders Dr. jur. Bohumír Bunža [6], dessen Beispiel zeigt, dass es auch im schwierigen Klima der Vorfebruarzeiten möglich war, sich gegen die moralische und politische Verwüstung der Nation zu wehren. Aus seiner Position zwang er die Sicherheitsorgane, die damals schon völlig in der Gewalt der Kommunisten waren, die als „nachrevolutionäre Ereignisse" bezeichneten Nachkriegsexzesse zu untersuchen [7]. Dank diesen bedeutenden Männern liegen heute Dokumente vor, die gleichermaßen die Exzesse gegen die deutsche Bevölkerung wie auch gegen unbequeme Personen tschechischer Nation aufklären. Auch dieser Mann wurde von den Kommunisten in einem Schauprozess zum Tode verurteilt. Zum Glück konnte sein Urteil nicht vollstreckt werden, denn Dr. jur. Bunža flüchtete aus dem Machtbereich kommunistischer Justiz. Auch Justizminister Prokop Drtina, ein Anhänger unparteiischer Gerechtigkeit, wurde zu einer langjährigen Freiheitsstrafe verurteilt [8]. Nicht alle wurden Diener des Sowjetregimes und der kommunistischen Partei. Ihren Heldenmut aber haben sie oft mit dem Leben oder mit langjähriger Gefangenschaft unter unmenschlichen Bedingungen bezahlt.

Ich muss hier sagen, dass wir viele Dokumente und historische Materialien, die wir mühsam aus Archiven erworben haben, nur dank der groben Nachlässigkeit der StB-Organe gewonnen haben, die nicht alles vernichtet haben, was zerstört werden sollte, so wie das fast im Falle des sog. Postelberger Massakers gelungen ist. Vermutlich weil einige der direkt Beteiligten und militärischen Befehlshaber später mit hohen Verwaltungsfunktionen betraut wurden (ich meine z. B. den OBZ-Hauptmann [9] Zícha, alias Petrov, der Sekretär des Bezirksnationalausschusses in Saaz wurde [10]), verschwanden aus den Archiven viele zeitgenössische Presseartikel, Fotos und Dokumente. Nicht nur aufgrund unserer Ausdauer, sondern auch dank der Mitarbeit von Archiven, Museen und Privatleuten, die wegen ihrer Vielzahl hier nicht namentlich aufgeführt werden können, haben wir genügend Steinchen für das Mosaik gesammelt, um ein vollständiges Bild der Verantwortlichen für die Schrecken der Nachkriegszeit zu bekommen. Hinsichtlich des schon erwähnten Massakers von Postelberg sind wir viel weiter gekommen

Prokop Drtina (1900-1980), Justizminister 1946-48 (Foto: Privatarchiv)

als der Ermittlungsbeamte der Polizei in den neunziger Jahren [11], der den Fall aufgrund der Anzeige des Schriftstellers Ludvík Vaculík [12] untersucht, aber als ungelöst abgelegt hat. Wir können heute das Maß an Verantwortung jeder einzelnen Person genau bestimmen, die an dieser Angelegenheit beteiligt war. Ich möchte außerdem den Zeitzeugen [13] danken, ohne deren Hilfe und Mitarbeit das Bild dieser Ereignisse nicht vollständig wäre.

Bei der Vorbereitung dieser Ausstellung sind wir auf eine große Menge Beweismaterial gestoßen, das wegen

Das Gefängnis Na Borech in Pilsen; hier wurden zahlreiche Gegner und in Ungnade gefallene Anhänger der Kommunisten eingekerkert und hingerichtet, z. B. General Píka (Foto: jardevog@seznam.cz)

Politische und militärische Befehlsstruktur Postelberg im Mai/ Juni 1945

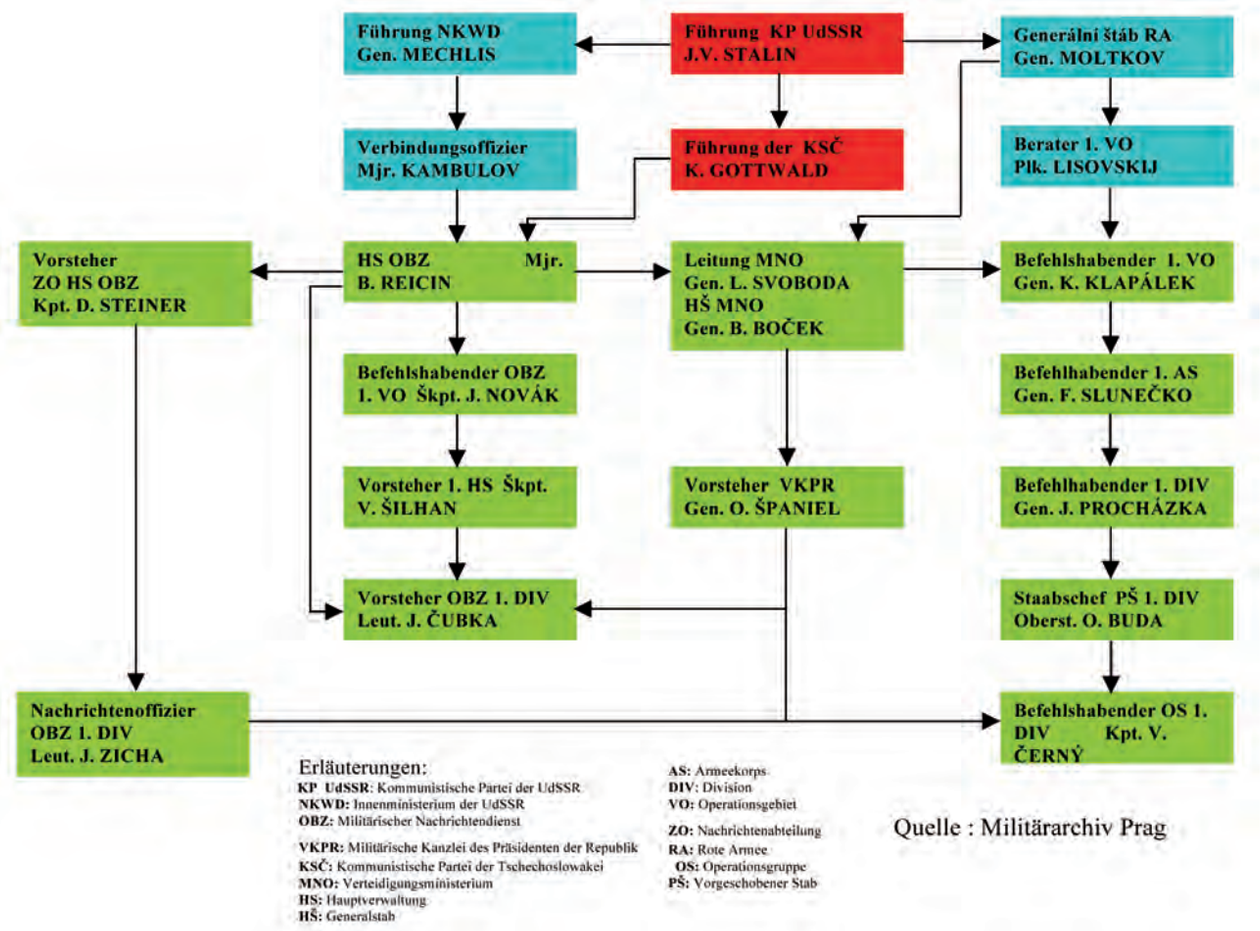

Diese Grafik aus dem Ausstellungskatalog von 2009 repräsentiert den damaligen Wissensstand des Ausstellungskurators Eduard Vacek. Sie ist einer der ersten Versuche überhaupt, diese Zusammenhänge darzustellen. Hauptmann Steiner und Leutnant Zícha gehörten indes nicht dem OBZ an, sondern dem militärischen Nachrichtendienst, der II. Abteilung des Hauptstabes bei der 1. Division. Befehlshaber der 1. Tschechischen Division war ab Juni 1945 Oberst Jan Procházka, der später rückwirkend zum General ernannt wurde. Sein Vorgänger General Španiel, jetzt Vorsteher der militärischen Kanzlei des Präsidenten Beneš, hatte noch die Weichen zu „Postelberg" gestellt, indem der Čupka, Zícha und Černý einen entsprechenden „Wink" gab. Die drei gehörten zu seinen Offizieren, als er noch Kommandant der 3. Brigade war, die Mai 1945 in der neu gegründeten 1. Division aufging. – Generaloberst Lew Mechlis war nicht Leiter des NKWD, sondern zeitweise Stalins Sekretär (1923-1930) und seit 1937 führender Politkommissar („Armeekommissar 1. Grades") der Sowjetarmee; in dieser Funktion soll er für 157.000 Todesurteile verantwortlich sein.

seines Umfangs auf dieser Ausstellung nicht vollständig gezeigt werden kann. Alle diese Materialien, Dokumente und Fotografien beweisen eindeutig, dass die Gewalttaten im nordböhmischen Grenzgebiet im Zeichen der kommunistischen Ideologie von Wehr- und Sicherheitsorgane gründlich geplant und durchgeführt wurden. An diesem Terror beteiligten sich maßgeblich Spezialeinheiten des sowjetische NKWD und der tschechoslowakische Sicherheitsdienst OBZ, die unmittelbare Ausführung war der Elitetruppe 1. Tschechoslowakisches Armeekorps, der sogenannten Svoboda-Armee, anvertraut. An den Gewaltakten beteiligten sich auch Einheiten der Revolutionsgarde, Partisanen und Einzelpersonen mit psychopathologischen Neigungen, die willkürlich die ihnen anvertraute Macht missbrauchten.

Es ist eine warnendes Beispiel und ein historisches Unrecht, dass keiner der Akteure dieser prinzipienlosen Gewalt bestraft wurde. Die verbrecherischen Untaten wurden gedeckt und pardonniert durch das sittenwidrige Gesetz Nr. 115 vom 8. Mai 1946 „Über die Rechtmäßigkeit von Taten im Zusammenhang mit dem Kampf zur Wiedererlangung der Freiheit der Tschechen und Slowaken".

In §1 dieses Gesetzes heißt es wörtlich: „Eine Handlung, die in der Zeit vom 30. September 1938 bis zum 28. Oktober 1945 vorgenommen wurde und deren Zweck es war, einen Beitrag zum Kampf um die Wiedergewinnung der Freiheit der Tschechen und Slowaken zu leisten, oder die eine gerechte Vergeltung für Taten der Okkupanten oder Ihrer Helfershelfer zum Ziele hatte, ist auch dann nicht widerrechtlich, wenn sie sonst nach den geltenden Vorschriften strafbar gewesen wäre." Die fortdauernde Gültigkeit dieses Gesetzes ist ein Grund für die schwierigen internationalen Beziehungen zwischen Deutschen und Tschechen.

Diese Ausstellung will beitragen zur Diskussion über die Entstehungsursache von nationalen Streitigkeiten, indem sie Verantwortung und Schuld einzelnen Personen zuordnet und lange verdrängte Ereignisse im Lichte der Wahrheit betrachtet. Dies ist die aufrichtige Absicht der Organisatoren dieser Ausstellung. Unsere Ausstellung befindet sich zweifellos im Einklang mit der Resolution des Europarats vom 25.1.2006 „Über die Notwendigkeit der internationalen Verurteilung von Verbrechen totalitärer kommunistischer Regime". Ebenso wie das Europaparlament sind auch wir überzeugt, dass die Kenntnis der Geschichte eine Voraussetzung dafür ist, dass sich solche Verbrechen nicht mehr wiederholen können.

Übersetzung Otokar Löbl und von Andreas Kalckhoff

ANMERKUNGEN

1. Petr Příhoda (geboren 1939) ist ein namhafter Psychiater und Journalist in der Tschechoslowakei. 1990-1992 war er Pressesprecher und Berater des damaligen Ministerpräsidenten der Teilrepublik Tschechien in der Tschechoslowakischen Republik, Petr Pithart. 1992 wurde er auf den Lehrstuhl für medizinische Ethik an der Karlsuniversität Prag berufen. Sein Vater starb als Widerstandskämpfer in deutscher Haft.

2. Die Armee des tschechischen Brigadegenerals Ludvík Svoboda kämpfte zusammen mit sowjetischen Truppen gegen die Deutschen und befreite im Mai 1945 die Tschechoslowakei.

3. Nach der nazideutschen „Gestapo" (Geheime Staatspolizei).

4. NKWD = Narodny Komissariat Wnutrennikh Del, führende Organisation der Geheimpolizei während der Stalinzeit, verantwortlich für die politische Repression und die sogenannten Gulags.

5. Zum stellvertretender Generalstabschef Heliodor Píka (1897-1949) siehe S. 53, Anm. 19.

6. Zu Bohumír Bunža siehe S. 110, Anm. 2.

7. Leider lässt sich aus den hier veröffentlichten Dokumenten nicht ablesen, dass sich Bunža wirklich um eine rechtsstaatliche Aufklärung und Ahndung der Ereignisse von Postelberg bemüht hätte. Er unterwarf sich, wie aus der Abschlussbesprechung der Saazer Verhöre Ende Juli 1947 hervorgeht, widerspruchs- und kommentarlos dem sogenannten „Amnestiegesetz" und zeigte demonstrativ kein Interesse an der Bestrafung der Täter. Seine einzige Sorge war, wie die seiner Kommissionskollegen, das Ansehen der Tschechoslowakei im Ausland.

8. Prokop Drtina (1900-1980) arbeitete zuerst als Jurist im Finanzamt und wurde 1929 Sekretär von Präsident Edvard Beneš. Seit 1928 war er Vorsitzender der (demokratischen) Volkssozialistischen Partei (*národně socialistické strany*). Nach 1938 arbeitete er für die Exilregierung, unter anderem als BBC-Kommentator in London. 1945 wurde er Mitglied der Nationalversammlung. Als Justizminister (1945-1948) versuchte er, die Unabhängigkeit der Justiz gegenüber der Kommunistischen Partei aufrechtzuerhalten. Obwohl er radikal gegen „Invasoren, Verräter und Kollaborateure" auftrat, bemühte er sich um Rechtsstaatlichkeit. Nach dem kommunistischen Putsch im Februar 1948 trat er zusammen mit anderen demokratischen Ministern zurück und wurde danach in einem Schauprozess zu 15 Jahren Gefängnis verurteilt. 1960 kam er aufgrund einer Amnestie frei. 1969 wurde er voll rehabilitiert, doch nach der „Normalisierung" widerrief man die Rehabilitierung wieder. Er war später Unterstützer der Menschenrechtsgruppe „Charta 77".

9. OBZ = Militärischer Abwehrnachrichtendienst.

10. Jan Zícha wurde am 1. Juli 1946 Vorsitzender des Bezirksnationalausschusses in Saaz.

11. Gemeint ist Dr. Bohumil Kotas und sein Untersuchungsbericht vom 2. März 1998 (siehe S. 139). Vgl. dazu die Einführung von Herbert Voitl, dort S. 37.

12. Ludvík Vaculík (geboren 1926) ist gelernter Schuster und Schriftsteller. Er studierte 1946-1951 an der Prager Hochschule für Politik und Sozialwissenschaften. Er war Erzieher und Radioredakteur und arbeitet heute als Publizist und Romancier. Im Prager Frühling trat er durch das „Manifest der 2000 Worte" hervor und wurde Mitbegründer der tschechischen Menschenrechtsgruppe „Charta 77". Vor 1989 veröffentlichte er in seinem Untergrundverlag Edice Petlice („Verlag hinter Schloss und Riegel") Werke verbotener Autoren.

13. Siehe in der vorliegenden Dokumentation S. 261 ff. Die meisten der hier veröffentlichten Aussagen sind im zweisprachigen Katalog zur Ausstellung von 2006 abgedruckt.

Gerechte Vergeltung, Rache oder Verbrechen gegen die Menschlichkeit?

VON OTOKAR LÖBL

Diese Ausstellung beweist mit Originaldokumenten aus tschechischen Archiven, dass die sogenannte „Wilde Vertreibung" durch das tschechische Militär geplant und durchgeführt wurde. Die Ausstellung ist keine Dokumentation über den ganzen Komplex der Vertreibung. Deshalb kann sie auch nicht alle damaligen Vorgänge und Verbrechen beleuchten sowie auch [nicht] alle politischen Verantwortlichen, die mit der Vertreibung verbunden waren. Sie zeigt aber die Täter einzelner Aktionen und die politischen Zusammenhänge.

Denn nur das Militär und die von ihnen gelenkten und organisierten Hilfseinheiten, die sich als „Revolutionsgarden" bezeichneten und unter dem Decknamen „ALEX" operierten, waren in der Lage, diese „Säuberung" durchzuführen. Es war die Svoboda-Armee[1], die sich in der Sowjetunion unter direkter Befehlsgewalt der Sowjetarmee und in politischer Abhängigkeit von KPdSU und KPČ (der kommunistischen Parteien der Sowjetunion und der Tschechoslowakei) formiert hatte. Die Spezialeinheit des OBZ (Militärischer Abwehrnachrichtendienst) wurde in Buzuluk[2] gegründet und ihre Mitglieder politisch geschult. Diese Einheit war nicht in die übliche militärische Befehlsstruktur eingebunden, sondern – wie die [Grafik der] Befehlsstruktur [in] der Ausstellung beweist[3] – dem sowjetischen Generaloberst Mechlis und der politischen Führung der KPČ unterstellt. Das Verteidigungs-, Innen- und Informationsministerium waren schon in der Hand der Kommunisten. Dies und weitere Fakten werden in der Ausstellung klar gezeigt. Auch Jürgen Thorwald schreibt schon 1949 in seinem Buch „Die große Flucht" von der Lunte, die von den Kommunisten angezündet wurde, die ihren mehr als maßgeblichen Anteil an den Verbrechen an Deutschen hatten.

Otokar Löbl 2009 in Postelberg (Foto: Förderverein Saaz)

Die Ausstellung zeigt eindeutig die persönlichen Verantwortlichen für die Verbrechen an den Deutschen in Nordböhmen. Leider hat diese Ausstellung eine Polemik ausgelöst[4], die seltsamerweise in Deutschland und der ČR sehr ähnlich ist. Es wird von trojanischen Pferden und Geschichtsklitterung gesprochen. Viele glauben noch an

Ausstellung im Prager Kulturzentrum „KC Novodvorská" Februar / März 2009 (Foto: Privatarchiv Vacek)

das Märchen von einer demokratischen tschechischen Republik bis 1948. Obwohl [doch] seit dem Kaschauer Programm im April 1945 eine Diktatur der sogenannten „Nationalen Front" unter der Feder[führung] der KPČ begann, und der „Februarumsturz" im Jahre 1948 nur noch eine kosmetische Korrektur der tatsächlichen Machtverhältnisse war! [5]

Zum Verständnis dieser Dokumentation sind aber auch die Kenntnisse über die vorangegangenen Verbrechen der deutschen Nationalsozialisten, wie die Ermordung der tschechischen Juden, Liditz (Lidice), Lezaky (Ležáky), Malin (Malín), die Verhaftungen sowie die Folterungen und Hinrichtungen während der Protektoratszeit auf dem Gebiet der ČR nötig. Die von Heydrich [6] angeordneten nächtlichen Verhaftungen und anschließenden Hinrichtungen und Verschleppungen in Arbeitslager wurden in aller Stille durchgeführt. Denn es durfte kein Aufsehen erregt werden, weil die tschechischen Arbeiter für die deutsche Rüstungsindustrie von großer Bedeutung waren. Das Ziel dieser Liquidierungsaktionen waren die Intelligenz, Studenten und der Mittelstand, denn diese Menschen waren [für die Produktion] entbehrlich. Nach außen hin erschien das Protektorat als eine Oase inmitten des Krieges und nicht als ein besetztes Land.

Dieses System wurde nach dem Krieg fast übergangslos von der „Nationalfront" unter Leitung der Kommunisten weitergeführt. Die ethnische Säuberung war nur eine Generalprobe auf das, was die Republik in den [nächsten] fünfzig Jahren erwartete. Die Neubesiedelung der Grenzgebiete, der Versuch zur Schaffung einer neuen sogenannten „proletarischen Intelligenz", die Abrechnungen mit den „Klassenfeinden" und der alten westlich orientierten Opposition waren die ersten Schritte. Die „gesäuberten" Grenzgebiete, insbesondere das Gebiet von Nordböhmen, dienten als ein Laboratorium und Feld [für gesellschaftliche Experimente], für eine neue „soziale Ingenieurswissenschaft" nach sowjetischem Muster [7].

Es ist die erste Ausstellung dieser Art in der Tschechischen Republik. Ihr Schwerpunkt liegt auf dem Postelberger Massaker. Die Ausstellung begann am 19. Mai 2006 in Laun (Louny) und wurde inzwischen in Tetschen-Bodenbach (Děčín), Kaaden (Kadaň), Saaz (Žatec), Teplitz-Schönau (Teplice-Šanov), Reichenberg (Liberec), Leitmeritz (Litoměřice) und Brüx (Most) gezeigt und ist nun in Prag. Diese Publikation [von 2009] ist nur ein Begleitheft und kein Katalog der Dokumente. Eine ausführliche Dokumentation der Ausstellung ist auf den Internetseiten des Saazer Heimatkreises veröffentlicht (www.heimatkreis-saaz.de).

Die tschechische und deutsche Fassung weichen voneinander ab (Anm. d. Autors).

ANMERKUNGEN

1. Sogenannte Svoboda-Armee = 1. Tschechoslowakische Brigade unter Befehl von General Ludvík Svoboda, die bei der Befreiung als erste Einheit die Grenze überschritt.

2. In Buzuluk (Südrussland) wurde die tschechoslowakische Exilarmee aufgestellt.

3. Siehe S. 403.

4. Die 2. Auflage des Ausstellungskatalogs, dem dieser Beitrag entnommen ist, wurde 2009, zweieinhalb Jahre nach der Ausstellungseröffnung, gedruckt.

5. Im ostslowakischen Kaschau (Košice), das nach der Eroberung durch die Rote Armee für kurze Zeit als Hauptstadt der Tschechoslowakei fungierte, verabschiedete die provisorische tschechoslowakische Regierung am 5. April 1945 ein Programm, das weitgehend auf einem Entwurf der Moskauer KPČ-Führung beruhte. Darin wird u. a. die Einrichtung von lokalen und regionalen „Nationalausschüssen" angekündigt, die nach dem sowjetischen Räteprinzip als politische, wirtschaftliche und kulturelle Steuerungsorgane gedacht sind, die dem Prinzip der direkten Demokratie folgen. Tatsächlich waren diese zunächst „revolutionär" gebildeten Ausschüsse aber von Anfang an kommunistisch dominiert – besonders in den bisher mehrheitlich deutsch besiedelten Gebieten. – Die unter sowjetischem Einfluss gebildete „Nationale Front" setzte sich aus mehreren, auch nicht-sozialistischen Parteien zusammen und bildete bis zu den Wahlen 1946 die Regierung.

6. Reinhard Heydrich (1904-1942), stellvertretender Reichsprotektor in Böhmen und Mähren, wurde am 27. Mai 1942 bei einem Attentat in Prag schwer verletzt und starb acht Tage später. Zur Vergeltung wurden Lidice und Ležáky zerstört, die männliche Bevölkerung ermordet, Frauen und Kinder verschleppt.

7. Siehe dazu Matěj Spurný: Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí [Sie sind nicht wie wir. Tschechische Gesellschaft und Minderheiten in den Grenzgebieten, 1945-1960]. Praha (Antikomplex) 2011.

Die Opfer des Kommunismus in Nordböhmen in den Jahren 1945-1946

ZUSAMMENFASSUNG DER AUSSTELLUNGSTAFELN VON OTOKAR LÖBL

Die Wurzel des Übels

Die Wurzel des Übels war die Kommunistische Partei der Tschechoslowakei (KPČ). Sie ist 1921 aus der Linksfraktion der Sozialdemokratischen Partei entstanden. Die Prinzipien, Programme und Ziele der Partei waren die Theorien von Karl Marx und Friedrich Engels über den Klassenkampf, über die Sozialrevolution und die Diktatur des Proletariats. Die KPČ richtete sich nach der Revolutionstheorie und der Revolutionspraxis, die von Wladimir Iljitsch Lenin zur Einsetzung staatlicher Machtmittel für die Durchsetzung von ideologischen Zielen und politischen Interessen entwickelt wurden. Sie übernahm in ihr Gedankengut auch die repressiven Machtmittel von Josef W. Stalin, einschließlich der gewaltsamen „Umsiedlungen" der verschiedenen nationalen Minderheiten und ethnischen Gruppen der Bevölkerung der Sowjetunion. Dies wurde natürlich nicht öffentlich propagiert und von vielen nicht wahrgenommen oder unterdrückt. Die Orientierung der KPČ auf die Anwendung der Erfahrungen der sowjetischen Kommunisten wurde durch den Eintritt in die internationale kommunistische Gemeinschaft (Kommunistische Internationale) deutlich, denn die Kommunistische Internationale wurde von der Kommunistischen Partei der Sowjetunion geleitet. Durch die Wahl von Klement Gottwald[1] in die Funktion des Vorsitzenden auf dem 5. Parteitag der KPČ im Jahr 1921 wurde dies eindeutig bestätigt.

Antritt des 1. Tschechoslowakischen Armeekorps in Buzuluk (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

Die Manipulation der Patrioten

Nach der Demobilisierung der tschechoslowakischen Armee 1938 emigrierten viele Patrioten, um im Ausland gegen den deutschen Nazismus für die Wiederentstehung der Tschechoslowakischen Republik zu kämpfen. Einige sind in die Tschechoslowakische Armee eingetreten, die auf dem Gebiet der Sowjetunion in Buzuluk[2] entstand. In diese Truppeneinheit traten auch die Flüchtlinge aus dem sogenannten Protektorat Böhmen und Mähren, weiter eine große Anzahl der [Auslands-] Tschechen aus Wolhynien und der [Karpaten-] Ukraine ein, die vorher in sowjetischen Arbeitslagern interniert waren, auch tschechische Offiziere aus dem westlich-ausländischen Widerstand. Diese Truppeneinheit unterstand aber dem Kommando der Roten Armee. Sie wurde politisch durch die sogenannte Moskauer Leitung der KPČ [sowie] durch die Parteimitglieder in der Armee und ihre Sympathisanten beeinflusst. Sie wurde von sowjetischen Instrukteuren ausgebildet und geleitet. Dies galt insbesondere für die Aufklärungs- und Nachrichtenoffiziere [OBZ], die eine separate Befehlsstruktur hatten und nicht der Armeeführung direkt untergeordnet waren.

Säuberung der Armee

General Píka[3] war gut darüber informiert gewesen, wie es in der Sowjetunion und in der Sowjetarmee tatsächlich zugeht. Píka hat auch eine ganze Reihe von Fakten gekannt, die die Sowjets nach dem Ausbruch des Kalten Krieges vor den Amerikanern geheim halten wollten. In den frühen Morgenstunden des 21. Juli 1949 wurde General Heliodor Píka hingerichtet. In der Nacht vor seiner Hinrichtung schrieb er an seine Familie, er sei überzeugt, es handle sich nicht um einen Justizirrtum, sondern um politischen Mord. 1968 wurde Píka in vollem Umfang rehabilitiert.

Grabstein von General Heliodor Píka in Böhmisch-Leipa (Česká Lípa) (Foto: Wikipedia)

Die Machtergreifung

Die Machtergreifung der Kommunisten erfolgte nicht erst 1948, sondern vollzog sich schrittweise schon ab 1941. Die Leitung der KPČ in Moskau unter der Führung von Klement Gottwald hatte für die Nachkriegsgestal-

Präsident Edvard Beneš setzt auf Sozialismus und den „großen slawischen Bruder" (Foto: Archiv der Stadt Brünn)

tung der Tschechoslowakei eigene Vorstellungen. Diese wurden schon teilweise im Regierungsprogramm von Kaschau (Košice) im April 1945 („Kaschauer Programm") durchgesetzt. Die Bildung einer „Nationalfront" [4], vorbereitende Maßnahmen zur Verstaatlichung der ganzen Schlüsselindustrie, insbesondere auch die Gebietsreform und weitere Schritte waren schon Wegweiser zu einer Gesellschaft nach sowjetischem Muster. Die Visionen des bürgerlichen Exilpräsidenten Edvard Beneš von einem „Nationalen demokratischen Sozialismus" mit Hilfe des großen slawischen Bruders waren eine Brücke, über welche die Kommunisten gut gehen konnten. In diesem Programm wurde auch die politische Struktur der entstehenden Tschechoslowakischen Volksarmee nach sowjetischem Muster durchgesetzt. Der Grundstein hierzu war schon in Buzuluk gelegt worden.

Die maßgeblichen Stellen im Generalstab, im Verteidigungsministerium, im Armeenachrichtendienst [OBZ] und in der Hauptverwaltung für die Ausbildung und Aufklärung wurden mit moskautreuen, von Instrukteuren des NKWD ausgebildeten Kommunisten besetzt. Im Jahr 1945 haben die Kommunisten auch das Ressort des Innenministeriums besetzt und das mit dem Ziel, die Nationalausschüsse, die Staatsmachtorgane und das „Korps für die Nationale Sicherheit" (SNB = Volkspolizei) zu beherrschen. Dies alles geschah in enger Zusammenarbeit mit sowjetischen Sicherheitsorganen. Diese Positionen wurden durch den Sieg der KPČ in den Wahlen am 26. Mai 1946 bekräftigt, bei denen die KPČ in Böhmen 40,17 Prozent der Stimmen gewonnen hat. Die Wahlergebnisse wurden beträchtlich von solchen Wählern beeinflusst, die während der „Besiedelung" des nordböhmischen Grenzgebiets das Eigentum der deutschen Bevölkerung nach deren „Transfer" bekommen hatten.

Der Volksfeind

Die Nachkriegspolitik der KPČ konzentrierte sich auf den Kampf gegen den Volksfeind. Dieser Begriff diente zur Abrechnung mit allen Feinden der Kommunisten, quer durch alle Bevölkerungsschichten, also auch gegen die Tschechen.

Aber als erstes waren die Deutschen an der Reihe. Es ging um die Durchsetzung [der Idee von] der kollektiven Verantwortung [gemeint ist „Kollektivschuld"] der deutschen Bevölkerung und um das Recht auf totale Rache, um [den Raub von] Leben, Freiheit und Eigentum. Diese Prinzipien wurden bei der Tätigkeit der damit beauftragten Truppeneinheiten und weiterer bewaffneter Einheiten zur Geltung gebracht. Diese Einheiten führten die Internierung und den „Transfer" der Deutschen durch, wie die Vertreibung in der damaligen Terminologie genannt wurde. Davon zeugen auch verschiedene Provokationsaktionen zur Rechtfertigung (z. B. Aussig), die während der Durchführung der sogenannten „Wilden Vertreibung" auf dem befreiten Gebiet der Tschechoslowakei vom Mai bis September 1945 inszeniert wurden [5].

Den großen Umfang der Beteiligung der Tschechoslowakischen Volksarmee (ČSLA) am Transfer der deutschen Bevölkerung beweist auch die Tatsache, dass für die Bewältigung der Aufgaben ein ständiges Büro mit Hilfskräften, Kraftfahrerpersonal und zirca 300 Offizieren eingerichtet wurde. Die bewaffneten Wach- und Begleitdienste für die Transporte erforderten 18.000 Soldaten und Offiziere. Der letzte Transport wurde am 29. Oktober 1946 abgefertigt. Zusammen wurden insgesamt 2.170.589 Deutsche „abgeschoben". Sogenannte „freiwillig Ausreisende" waren ungefähr 90.000 deutsche Antifaschisten.

Aufgrund der Schlüsselpositionen der Kommunisten in der Tschechoslowakischen Volksarmee (ČSLA) und im Innenministerium trägt die KPČ die faktische Verantwortung für die „tragischen Ereignisse" während der Internierung und während der Vertreibung der deutschen Bevölkerung.

Die Internierungslager

Schon im Laufe des Mai 1945 entstanden auf dem befreiten Gebiet improvisierte Gefängnisse des Lagertypus, ähnlich wie die Nazigefängnislager oder die sowjetischen Gulags. Dort wurde die deutsche Bevölkerung einschließlich der Kinder gewaltsam untergebracht. Bis Oktober 1945 sind mindestens 500 solche Lagereinrichtungen entstanden. Es wurden auch die von den Deutschen errichteten Arbeitslager, KZs und Kasernen genutzt. In den Lagern wurden Personen zusammengeführt, die verdächtigt oder beschuldigt wurden, an Naziverbrechen beteiligt gewesen zu sein, und die zum Transfer oder zu Zwangsarbeit vorgesehen waren. Stufenweise kam es später zu einer Differenzierung dieser Einrichtungen in Sammel- und Arbeitslager, je nach den Wirkungsbereichen der Bezirks-

nationalausschüsse und Bezirksverwaltungskommissionen, in die das Grenzgebiet unterteilt war.

Obgleich für die Bewachung und den Betriebsablauf in den Lagern vom Innenministerium gleichförmige Vorschriften herausgegeben wurden, waren die Lebens- und Arbeitsbedingungen zumeist unterschiedlich schlecht und katastrophal. Das Wachpersonal, das aus Angehörigen der tschechoslowakischen Volksarmee, des „Korps für die Nationale Sicherheit" (SNB), also der neu gebildeten Volkspolizei, und vor allem aus freiwilligen Zivilisten aus den Reihen der Revolutionsgarden bestand, ging mit den internierten Personen rücksichtslos und grausam um. Davon zeugen nicht nur die tragischen Ereignisse in Postelberg, Saaz und der Umgebung, sondern auch im ganzen nordböhmischen Grenzgebiet. Auf Grund der zugänglichen Informationen sind in den Lagern und während des „Transfers" im ganzen 6.000-7.000 Personen gestorben oder umgebracht worden – das alleine in Nordböhmen.

Die Erfahrungen mit dem Betrieb der Lager – der gesamten Lagerstruktur, der Einrichtung der Zwangsarbeitslager und Internierungslager, auch in Klöstern – und die Erfahrungen mit den technischen Hilfsbataillons wurde nach 1948 genutzt für die Verfolgung der politischen Opposition in der ganzen Tschechoslowakei. In diesem Zusammenhang treten hinsichtlich der Verantwortung ganz besonders die kommunistischen Funktionäre JuDr. Alexej Čepička [6] und Bedřich Pokorný [7] in den Vordergrund.

Aktion Postelberg.

Die Koordinierung der Aktionen der Roten Armee (RA), der Tschechoslowakischen Volksarmee (ČSLA) und der sogenannten Revolutionsgarden (RG) mit der politischen Unterstützung durch die Kommunisten während der Säuberungsaktion in Postelberg, Saaz und Umgebung erweist sich als beispielhaft [für entsprechende Aktionen an anderen Orten]. Die Stadt Postelberg wurde von Einheiten der Roten Armee schon am 9. Mai 1945 besetzt. Zusammen mit der Roten Armee kamen auch Personen tschechischer Herkunft, die das Rathaus besetzten. Nach der Gründung eines revolutionären Nationalausschusses

KP-Chef Klement Gottwald wirbt für das Kaschauer Programm, das die kommunistische Herrschaft vorbereitet (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

und der Ankunft der bewaffneten Freiwilligen aus Laun (Louny) fing man sofort mit dem Zusammentreiben und der Internierung der deutschen Bevölkerung in der ehemaligen Kaserne an.

Ende Mai 1945 kam eine Sondereinheit der nationalen Volksarmee nach Postelberg. Sie hatte den Auftrag, zusammen mit den zugehörigen Wacheinheiten die Stadt und Umgebung von „feindlichen Elementen zu säubern", denn dort sollte der Stab der 1. Tschechoslowakischen Heeresgruppe [Division] stationiert werden. Die Befehle hierfür an die kommandierenden Offiziere – das waren Hauptmann Vojtěch Černý, Oberleutnant Jan Zícha (alias Petrov) und Leutnant Jan Čubka – hat Brigadegeneral Oldřich Španiel persönlich herausgegeben. Die durchführenden Wacheinheiten hatten ein eigenes Interesse an der Liquidierung der Deutschen, denn genau wie die Wolhynientschechen konnten sie an der Besiedlung des nordböhmischen Grenzgebietes teilhaben.

Komotau, Kaaden, Teplitz-Schönau, Podersam

Auch in Komotau, Kaaden, Teplitz-Schönau und Podersam (Chomutov, Kadaň, Teplice v Čechách, Podbořany) wurden die Deutschen in Lagern interniert. Die aus Prag und dem Landesinneren eingetroffenen Revolutionsgarden übernahmen hier die Organisation. Unter

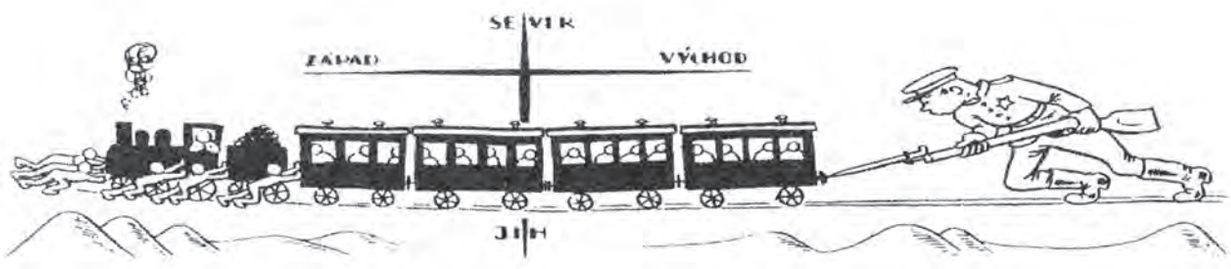

Die Sowjets schieben die Vertreibung der Deutschen an, die Westalliierten bremsen (tschechisches Satireblatt „Dikobraz" 1945)

dem Decknamen „Alex" wurden sie von General [František] Slunečko [8] in die Grenzgebiete gesandt, zum Zwecke der Säuberung und gewaltsamen Vertreibung nach Deutschland. Damit sollten Tatsachen und Vorentscheidungen geschaffen werden, um die Vertreibung auch gegen den Willen der Alliierten zu erzwingen. Bemerkenswert ist, dass die Zeugnisse der Opfer durch die Berichte der tschechischen StB-Untersuchungen [9] bestätigt werden.

Die tschechische und deutsche Fassung weichen voneinander ab (Anm. d. Autors).

ANMERKUNGEN

1. Klement Gottwald (1896-1953) war seit 1929 Vorsitzender der KPČ und Parlamentsabgeordneter. Im Juli 1946 übernahm er die Regierung als Ministerpräsident. Nach der Machtergreifung der Kommunisten im Februar 1948 trat er die Nachfolge des zurückgetretenen Staatspräsidenten Beneš an. Unter seinem Regime 1948-1953 wurden 178 Menschen aus politischen Gründen hingerichtet.

2. Buzuluk: südrussische Stadt.

3. Heliodor Píka (1897-1949), kämpfte 1916-1918 auf Seiten der Alliierten gegen Österreich-Ungarn und Deutschland. Nach 1938 setzte er sich als Exilpolitiker für die Tschechoslowakei ein und wirkte am Abschluss des sowjetisch-tschechischen Militärbündnisses mit. Als Leiter der Militärmission in Moskau warnte er schon im August 1941 Präsident Beneš, dass die Sowjetunion nicht an einer freien und demokratischen Tschechoslowakei interessiert sei. Trotzdem unterzeichnete auch er im November 1943 den Bündnisvertrages mit der Sowjetunion. Vergeblich versuchte er danach, den Kommandeur der 1. Tschechoslowakischen Brigade, Ludvík Svoboda als Oberbefehlshaber der Befreiungstruppen durchzusetzen. Im Mai 1945 wurde Píka Stellvertretender Generalstabschefs, jedoch nach dem kommunistischen Februarumsturz 1948 verhaftet und wegen angeblichem Landesverrat gehängt. 1968 rehabilitierte ihn ein Gericht mit Hilfe des damaligen Präsidenten Ludvík Svoboda.

4. Die Regierung der „Nationalen Front" war nach dem Willen des Exilpräsidenten Edvard Beneš gebildet worden. Sie sollte bis zu allgemeinen Wahlen provisorisch bleiben. Im „Kaschauer Programm" wird sie definiert als die Regierung „aller sozialen Bestandteile und politischer Richtungen, die im Inland wie im Ausland den nationalen Befreiungskampf für die Niederwerfung der deutschen und ungarischen Tyrannei geführt haben". Damit wurde eine Reihe von Parteien ausgeschlossen. Der Regierung gehörten somit sechs Parteien an: die tschechischen und slowakischen Kommunisten (KSČ und KSS), die Sozialdemokraten (ČSDSD), die Volkssozialisten (ČSNS), die slowakischen Demokraten (DS) und die Volkspartei (ČSL) sowie einige Parteilose.

5. Gemeint ist eine zwanzigminütige Explosion in einer Aussiger Munitionsfabrik am 31. Juli 1945, bei der 33 Personen – sieben Tschechen und 26 Deutsche ums Leben kamen. Bei darauf folgenden Ausschreitungen von Tschechen gegen Deutsche in der Innenstadt und auf einer der Elbbrücken starben nach Schätzungen tschechischer Historiker 40-100 Menschen, die deutschen Schätzungen liegen mehr als doppelt so hoch. Die Ursache der Explosionen konnte offiziell nicht ermittelt werden, doch Brigadegeneral Svoboda war sich sicher, dass der deutsche „Werwolf" dahinterstecke und drohte indirekt mit der Ausrottung der Deutschen. Otfrid Pustejovsky hat die These aufgestellt, dass die Explosion vom tschechischen Geheimdienst inszeniert worden sei, doch dem Historiker Adrian von Arburg zufolge gibt es auch nicht andeutungsweise Belege dafür (Otfrid Pustejovsky: Die Konferenz von Potsdam und das Massaker von Aussig am 31. Juli 1945. Untersuchung und Dokumentation. München 2001).

6. Alexej Čepička (1910-1990) trat 1929 in die KPČ ein und war später Mitglied des Politbüros der KPČ. 1942-1945 verbrachte er im KZ. 1946 wurde er zum Parlamentsabgeordneten gewählt. Er war danach bis 1956 in verschiedenen Ministerämtern (Handel, Justiz, Verteidigung) tätig. Als Justizminister (1948-1950) baute er den Justizapparat nach kommunistischem Gesellschaftsverständnis um und schuf ein neues Strafgesetzbuch, das „zum Schutz der demokratischen Volksrepublik" Straftatbestände wie Hochverrat, Spionage und Sabotage mit höchsten Strafen bedrohte. Es wurde zur Grundlage der stalinistischen Justiz in der Tschechoslowakei. Im Zuge der Entstalinisierung verlor Čepička seine Ämter. 1963 wurde er als Mitverantwortlicher für die politischen Prozesse der 1950er Jahren aus der KPČ ausgeschlossen.

7. Stabskapitän Bedřich Pokorný (1904-1968) war seit 1924 im Militärdienst, 1934 absolvierte er eine Geheimdienstschulung und war danach Verbindungsoffizier einer Grenzeinheit. 1939-1945 arbeitete er im Finanzministerium des Protektorats und war gleichzeitig Agent des deutschen SD (Sicherheitsdienst bei der SS), möglicherweise als Doppelagent. Im April 1945, nach der Eroberung Brünns durch die Rote Armee, trat er in die KPČ ein und wurde gleichzeitig in den tschechischen Staatssicherheitsdienst (StB) aufgenommen. Noch im Mai kam er ins Innenministerium. Dort veranlasste er den „Brünner Todesmarsch" und untersuchte im Juli den Vorfall in der Aussiger Munitionsfabrik, in den er Pustejovsky zufolge selbst verwickelt gewesen sein soll. Zu dieser Zeit arbeitete er bereits in der Abteilung Z, die den militärischen Abwehrnachrichtendienst (OBZ) beaufsichtigte. Nach wechselhafter Karriere wurde er 1951 in einem Geheimprozess zu 16 Jahren Haft wegen Sabotage und Beschäftigung ehemaliger Gestapo-Informanten verurteilt, kam aber vorzeitig frei und wurde wieder in den Geheimdienst aufgenommen. Während des Prager Frühlings wurde er erhängt in einem Wald bei Brünn aufgefunden. Ob es Selbstmord oder Mord war, wurde nie geklärt.

8. František Slunečko (1886-1963) leitete seit Ende 1939 im Untergrund die Geheimorganisation Alex, die ein Informantennetzwerk in den Ministerien des Protektorats unterhielt und den Widerstand in Prag und anderen Orten organisierte. „Alex" war Teil der Widerstandsorganisation „Verteidigung der Nation" (*Obrana národa*). Als Militärbefehlshaber leitete er den Prager Aufstand vom 5. Mai 1945. 1998 bekam er posthum den hohen tschechischen „Orden des Weißen Löwen", der ursprünglich nur für Ausländer gedacht war.

9. Untersuchungen verschiedener Stellen des Staatssicherheitsdienstes (StB) aus dem Jahr 1947; zum Bericht der Brüxer StB-Stelle vom 13. August 1947 siehe S. 128.

Auf der Suche nach Wahrheit: Ausstellung über Exzesse von 1945-46

VON MARTINA SCHNEIBERGOVA / RADIO PRAG

Radio Prag, Tagesecho 23.05.2006 – Aussagen von Augenzeugen, Fotos, offizielle Berichte der Armeebefehlshaber und andere Archivdokumente sind in der Ausstellung zu sehen, die am vergangenen Freitag in Laun (Louny) eröffnet wurde. Ohne zu kommentieren, dokumentiert sie Ereignisse aus den Jahren 1945-46, die sich an unterschiedlichen Orten Nordböhmens abspielten. Die an der deutschen Zivilbevölkerung verübten Gewalttaten werden meistens als „Exzesse" bezeichnet. Martina Schneibergova nahm an der Vernissage teil.

Die Ausstellung über die Opfer der kommunistischen Gewalt im nordböhmischen Grenzgebiet wurde von Eduard Vacek vorbereitet, der in der Sektion für Dokumentation und Geschichte der tschechischen Gefängnisverwaltung arbeitet. Bei seiner Tätigkeit stieß er unter anderem auf Dokumente, die den Umgang mit Deutschen kurz nach dem Zweiten Weltkrieg beschreiben: „Als ich die Dokumente durchgelesen habe, war ich erschrocken, wie tief verwurzelt der sogenannte tschechische „Gestapismus" war. Ich versuchte zu erfahren, wie das tschechoslowakische Parlament reagierte und wer darüber damals berichtet hat. Ich wollte mich nicht mit der politischen Frage befassen, ob die Deutschen weggehen sollten oder nicht, sondern es interessierte mich, wie es durchgeführt wurde. Denn das war am erschütterndsten."

Zeitzeuge Peter Klepsch (links) mit Gattin (Foto: Privatarchiv E. Vacek)

Ein Teil der Ausstellung konzentriert sich auf die Gewalttaten, die an den Deutschen in Postelberg (Postoloprty) und in Saaz (Žatec) verübt wurden. Es handelte sich damals nicht um spontane Racheakte, wie es oft gedeutet wird, sagt Vacek: „Das war wirklich kein Ausbruch des Volkszorns. Es handelte sich um gezielte Operationen, die militärisch gesteuert wurden. Der sogenannte Verteidigungs- und Sicherheitsnachrichtendienst [OBZ] der tschechoslowakischen Armee hatte Kontakte zum russischen NKWD. Diese in der Sowjetunion geschulten Spezialisten, die mit der Armee von Ludvík Svoboda in die Tschechoslowakei kamen, organisierten alle Aktionen, die mit den Deutschen zusammenhingen. Es gab damals Journalisten, die darüber geschrieben haben, der Begriff des ‚Gestapismus' wurde im Parlament diskutiert. In der Ausstellung kommentieren wir nicht die Ereignisse. Wir stellten nur die Dokumente zusammen, um dem Besucher die Vorstellung darüber zu vermitteln, wie es wirklich war."

Einzigartig sind die in der Ausstellung veröffentlichten persönlichen Erinnerungen von neun Augenzeugen, die die Ereignisse von Postelberg und Saaz miterlebt hatten. Einer von ihnen ist Peter Klepsch, der als Junge während des Krieges wegen seiner kritischen Äußerungen von den Nazis verhaftet wurde und bis zum Kriegsende im Gefängnis in Brüx (Most) saß. Im Juni 1945 wurde er als Deutscher jedoch wiederum vom tschechoslowakischen Militär gefangen genommen. Obwohl er sich an diese Zeit ungern erinnert, schilderte er seine Erlebnisse aus Postelberg für die Dokumentarausstellung, die er für wichtig hält: „Ich bin für jeden Schritt dankbar. Denn jedem Schritt wird vermutlich ein weiterer folgen. Die Ausstellung bietet mindestens Diskussionsstoff, und das ist schon viel. Ich möchte sagen, das ist schon ein Maximum von dem, was ich erwartet habe."

Die Wanderausstellung über die Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen ist im Vrchlicky-Theater in Laun bis zum 9. Juni zu sehen. Danach wird sie offensichtlich in weiteren nordböhmischen Städten gezeigt.

Quelle: http://www.radio.cz/de/artikel/79179.
© Copyright 1996, 2006 Radio Prague.

Erinnerung an die Abschiebung der Deutschen

VON TOMÁŠ KASSAL / MLADÁ FRONTA DNES

Mladá Fronta DNÉS regionale Ausgabe, 29. Mai 2006 – In Laun begann eine Ausstellung mit Zeugnissen abgeschobener Deutscher und der Offiziere, die sie bewachten.

Grauenerregende Zeugnisse von Gewalt und Tod, eine Fotografie von der Hinrichtung eines Mannes direkt auf der Straße oder Dienstmeldungen der militärischen Befehlshaber: Das alles werden die Besucher der Ausstellung „Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen in den Jahren 1945-1946" zu sehen bekommen. Geöffnet ist sie bis zum 9. Juni, und in den darauf folgenden Monaten wird sie in andere Städte wandern. Die Ausstellung enthüllt kommentarlos Verbrechen, die eine Folge der vorausgegangenen Kriegsleiden sind, deren sich aber die befreite Bevölkerung schuldig gemacht hat.

Die Ausstellung zeigt persönliche Zeugenaussagen und Erinnerungen

Vierundzwanzig Tafeln berichten von der Abschiebung von mehr als zwei Millionen Deutschen aus den tschechischen Grenzgebieten kurz nach dem Zweiten Weltkrieg. Ein spezieller Teil widmet sich den Gewalttaten, die an den Deutschen in Postelberg und Saaz im Sommer 1945 verübt wurden. Diese Ereignisse wurden von tschechischen Behörden zweimal untersucht: das erste Mal von einer Parlamentskommission im Jahre 1947 und fünfzig Jahre später von der Polizei. Die Autoren der Ausstellung behaupten aber, dass die wirklichen Täter auf den Fotografien und Dokumenten der Launer Ausstellung gezeigt werden. „Die Ausstellung ist ungewöhnlich wegen der Gründlichkeit ihrer Informationen. Nicht einmal die polizeilichen Ermittler waren in der Lage, die wahren Schuldigen zu finden", erklärt Eduard Vacek, ein Mitglied der veranstaltenden Föderation unabhängiger Schriftsteller.

Die Autoren glauben nicht, dass ihre Arbeit dazu angetan ist, den nationalen Streit zwischen Deutschen und Tschechen neu zu leben. „Es ging nicht um einen nationalen Konflikt, auch wenn das immer als ein Ausbruch des Volkszorns erklärt wird. Alles war politisch vorbereitet, und mit dem Historiker Tomáš Staněk stimmen wir überein, das es von militärischer Seite gründlich geplant war", behauptet Vacek.

Als Hauptschuldige benennt die Ausstellung die Kommunisten, die damals an die Macht kamen. Der Besucher muss aber keine Angst haben, mit allgemeinen Phrasen und Behauptungen abgespeist zu werden. Auf den Tafeln sind Fotografien, Dokumente und Erinnerungen von konkreten Personen zu sehen: von Menschen, die über Politik und Abschiebung entschieden, und Menschen, die darunter litten oder sogar daran starben. Vollkommen einzigartig ist die Ausstellung durch die persönlichen Erinnerungen von neun Zeitzeugen, die die Ereignisse in Saaz und dann in Postelberg erlebt haben. „In Tschechien war niemand bereit oder in der Lage, sich zu erinnern. Wir sind deshalb nach Deutschland gefahren, wo wir alles mit der Kamera aufgenommen und dann übersetzt und niedergeschrieben haben. Auch deshalb sind die Erinnerungen authentisch", sagt Vacek mit Blick auf die Vorbereitungen, die eineinhalb Jahre in Anspruch genommen haben.

Ausstellungskurator Eduard Vacek, links der Launer Theaterdirektor Vladimír Drápal (Foto: Privatarchiv Vacek)

Die persönlichen Erinnerungen der Zeitzeugen lassen einen erschaudern. Heinrich Giebitz aus Saaz zum Beispiel schildert das Schicksal der fünf Buben im Alter von 13 bis 14 Jahren, die in der Postelberger Kaserne auf ihre Abschiebung gewartet haben. Einmal aber sind sie über eine Mauer gestiegen: „Die Wächter aus den Reihen der Armee und der freiwilligen Revolutionsgarde nahmen sie fest und schleppten sie zur Kasernenmauer, wo sie den anderen Deutschen zur Schau gestellt wurden. Es wurden ihnen die Hosen heruntergezogen, und sie wurden verprügelt. Das Blut floß ihnen die Beine entlang. Nach einer Weile kam ein Offizier mit fünf Mann. Sie nahmen Feuerstellung ein, und es wurden der Befehl ‚Feuer' gegeben! Zwei waren gleich tot. Einer, der nur angeschossen worden war, lief auf den Schützen zu und flehte, er wolle zu seiner Mama. Mit einer zweiten Salve brachten die Soldaten auch die restlichen Jungen um", erinnert sich der Saazer Landsmann.

An anderer Stelle sagt einer der Befehlshaber von Postelberg beim Untersuchungsverfahren der Parlamentsabgeordneten im Jahre 1947 aus. Jan Čupka war verdächtig, der Wache den Befehl gegeben zu haben, in die versammelten Deutschen zu schießen. Vor der Untersuchungskommission hat er das geleugnet, mit der Erklärung, er habe ehemalige KZ-Häftlinge und Frontsoldaten geführt, die Traumatisches erlebt hätten und nach Rache dürsteten: „Es ist nicht ausgeschlossen, dass einige ohne mein Wissen irgendwelche Deutschen abgeknallt haben", steht im Protokoll.

Weitere Ausstellungen in Nordböhmen geplant

Die Ausstellung bietet auch ein Verzeichnis der Internierungslager, von denen es in Tschechien an die 500 gab. In Nordböhmen waren das außer Saaz z. B. Theresienstadt (Terezín), Saluschitz (Zálužice) bei Brüx (Most) und Schöbritz (Všebořice) bei Aussig.

Die Wanderausstellung startet im Launer Theater. „Ich habe die Ausstellung angenommen, da wir im Grenzgebiet liegen und die Ereignisse nicht weit von Laun geschahen. Nach den Wahlen wird die Ausstellung wahrscheinlich weiterziehen", sagte Theaterdirektor Vladimír Drapál. Bisher interessiert sich für die Ausstellung das Museum in Tetschen (Děčín). In Laun ist die Ausstellung täglich von 14-17 Uhr geöffnet, außerdem vor den Vorstellungen im Theatervestibül. Danach soll sie vor allem in nordböhmischen Städten zu sehen sein, aber geplant ist auch eine Präsentation im Prager Senat.

Übersetzung Otokar Löbl und Andreas Kalckhoff

Es geht um die symbolische Bestattung unschuldiger Opfer

Über die Lage und den Text einer Gedenkstätte soll eine gemeinsame Kommission entscheiden

SVOBODNÝ HLAS 1. OKTOBER 2008

Postelberg (bal) – Die Bildung einer tschechisch-deutschen Kommission, die sich mit der Anbringung einer Gedenkplatte zur Erinnerung an das Nachkriegsmassaker an den deutschsprachigen Einwohnern von Postelberg (Postoloprty) befassen soll – zu diesem Ergebnis sind die Vertreter der Stadt Postelberg und des deutschen Heimatvereins bei Verhandlungen am 24. September im Rathaus gekommen.

Ich wende mich an Sie mit der Bitte um die gemeinsame Einrichtung einer Gedenkstätte in Ihrer Stadt, die an die Opfer der willkürlichen und ungesetzlichen Gewalt erinnern soll, die der deutschen Zivilbevölkerung im Sommer 1945 angetan wurde. Wir suchen keine politische oder rechtliche Lösung hinsichtlich der Ereignisse. Wir wollen nur, dass es endlich zu einer symbolischen Bestattung der Opfer kommt“, sagte in seinem Vortrag der Vorsitzende des Fördervereins der Stadt Saaz in Deutschland, Otokar Löbl, und betonte, dass über 1.200 Opfer dieses Massakers dokumentiert sind.

An den Verhandlungen mit dem Gemeinderat hat auch die Zeitzeugin der Nachkriegsereignisse und Familientherapeutin Uta Reiff teilgenommen. „Meine Hoffnung ist, dass wir auch in Postelberg eine Gedenkstätte haben werden für die unschuldig Ermordeten, wie sie auch die unschuldigen Opfer von Lidice oder von Aussig eine haben“, sagte sie. Das jüngste Verhandlungsergebnis ist der gemeinsame Wille zur Einrichtung einer tschechisch-deutschen Kommission.

„Aus meiner Sicht ist dies das erste konkrete Ergebnis. Den offiziellen schriftlichen Bescheid erwarten wir nach der Sitzung des Stadtparlaments am 8. Oktober, wo dann über die Gründung einer Kommission abgestimmt wird“, teilte Otokar Löbl nach dem Treffen mit.

In der Kommission sollen Vertreter der Stadt und des deutschen Vereins sein, außerdem unabhängige Historiker und Archivare. „Es sollen auch Vertreter der Wolhynientschechen und der jüdischen Gemeinde eingeladen werden“, schlägt Otokar Löbl vor. Diese gemeinsame Kommission solle den Text der Gedenkplatte, den Anbringungsort und die Form der Enthüllung festlegen. Das Ergebnis soll der Stadtvertretung zur Abstimmung unterbreitet werden.

Die Rathausverwaltung will auch die Meinung eines Unabhängigen einholen, der die Sache emotionslos und rational beurteilen kann – „eines unabhängigen Historikers“, präzisierte der stellvertretende Bürgermeister von Postelberg, Bernard Vojtách. Auf diese Weise, wie er sagt, kann man auf der Grundlage der historischen Fakten den geeignetsten Platz, aber vor allem einen Text finden, der nicht unnötig eine der beiden Seiten emotional aufwühlt.

Die Verhandlungen zwischen Vertretern deutscher Vereine und dem Postelberger Rathaus sind bisher gerade wegen des Textes stecken geblieben. Die deutschen Vereine wollen eine konkrete Erinnerung an die Postelberger Tragödie, während das Rathaus eher zur einem allgemeinen Text neigt, der aller Opfer des Krieges gedenkt, ohne nationalem Unterschied.

„Können wir heute, 63 Jahre nach diesen Ereignissen, gemeinsam eine Gedenkstätte schaffen oder beharren wir auf der Kollektivschuld aller Deutschen, die hier über Jahrhunderte gewohnt haben? Ich denke, dass es nötig ist, in dieser Frage einen öffentlichen Dialog zu führen und gemeinsam eine annehmbare Lösung zu finden, ohne falsche Kompromisse.“ Mit diesen Worten und dem Motto „Versöhnung durch Wahrheit“ schloss Otokar Löbl.

Übersetzung Otokar Löbl und Andreas Kalckhoff

Inu, klasik. Květa Tošnerová

Jde o symbolické pohřbení nevinných obětí

O umístění památníku a textu má rozhodnout společná komise

POSTOLOPRTY (bal) - Vytvoření česko–německé komise, která by se zabývala umístěním pamětní desky připomínající poválečný masakr německy mluvících obyvatel v Postoloprtech – k takovému závěru dospěli představitelé města Postoloprt a krajanského německého sdružení při společném jednání 24. září na radnici.

„Obracím se na vás s prosbou o společné vytvoření pietního místa na území vašeho města, jež by připomínalo oběti svévolného a nezákonného násilí vykonaného na civilním německém obyvatelstvu v létě 1945. Nehledáme politické ani právní řešení události. V první řadě chceme, aby konečně došlo k symbolickému pohřbení obětí,“ uvedl ve … projevu předseda spolku … v Německu … také pamětnice poválečných událostí a rodinná psychoterapeutka Uta Reiff. „Mojí nadějí je, že také v Postoloprtech budeme mít pro nevinné zavražděné oběti památník stejně jako ho mají nevinné oběti v Lidicích, či v Ústí nad Labem,“ uvedla.

Nejnovějším výsledkem jednání je společná vůle k vytvoření česko - německé komise.

„Z mého pohledu je to první konkrétní výsledek. Oficiální písemné stanovisko radnice … po jednání zastupi… existenci … sdělil po schůzce Otokar Löbl.

V komisi by měli být čelní zástupci města i německého spolku, dále nezávislí historikové, archiváři. „Přizváni budou i představitelé Volyňských Čechů nebo Židovské obce,“ předpokládá O. Löbl. Podle něj má společná komise určit obsah textu na pamětní desce, místo, kde bude položena, způsob jejího odhalení. Výsledek má být předložen ke schválení zastupitelstvu.

Postoloprtské vedení chce i názor někoho nestranného, kdo se na věc podívá bez emocí a racionálně. „Nějakého nezávislého historika,“ upřesnil místostarosta Postoloprt Vojtěch Bernard. Touto cestou, jak řekl, se dá na základě historických faktů vybrat nejvhodnější umístění, ale především text, který by zbytečně nejitřil emoce žádné ze stran.

Jednání mezi představiteli německých spolků a postoloprtskou radnicí dosud právě na textu nejvíce vázla. Německé spolky chtějí konkrétní připomínku postoloprtské tragédie, kdežto radnice se přiklání spíše k obecnému sdělení, které by vzdalo památku všem obětem války bez rozdílu národností.

„Můžeme dnes, 63 let po těchto událostech vytvořit společně pietní místo anebo trvat na kolektivní vině všech Němců, kteří zde bydleli po staletí? Myslím, že je k otázce nutno otevřít ve vašem městě veřejný dialog a najít společné přijatelné řešení bez falešných kompromisů,“ uzavřel Otokar Löbl vyznávající heslo Pravdou k usmíření.

Wird in Postelberg ein Gedenkstein für die Opfer des Postelberger Massakers stehen?

VON ADALBERT WOLLRAB

Zu den schrecklichsten Ereignissen der Nachkriegsgeschichte zählt mit Sicherheit der Todesmarsch[1] der deutschen männlichen Bevölkerung der Stadt Saaz am 3. Juni 1945 von Saaz nach Postelberg und die Massenmorde in der Postelberger Kaserne, in Postelberg und in der Umgebung von Postelberg. Die Verbrechen in Postelberg wurden an der deutschen Zivilbevölkerung, an unschuldigen Männern, Frauen und sogar Kindern verübt.

Die Zusammenarbeit des damaligen Vorstandes des Kulturkreises Saaz e. V. unter Vorsitz von Prof. Dr. Herbert Voitl mit der tschechischen „Vereinigung der Landsleute und Freunde der Stadt Saaz" (im weiteren benutze ich für diesen Verein die Abkürzung *rodáci* [„Landsleute"]) ermöglichte es, dass in Saaz am 19. September 2002 eine Gedenkfeier für die Opfer der Postelberger Massaker, auch mit Einverständnis des Saazer Bürgermeisters, abgehalten werden konnte. Um die Dreifaltigkeitssäule [„Pestsäule"] am Marktplatz in Saaz versammelten sich die angereisten [Deutsch-] Saazer Teilnehmer der Feier[2], und vor Vertretern der geladenen tschechischen Presse erstattete unser Saazer Landsmann Peter Klepsch einen Erlebnisbericht, den ich simultan in die tschechische Sprache übersetzte. Es folgte eine Fahrt zur Kranzniederlegung im Fasanengarten bei Postelberg und am Nachmittag eine umfangreiche Pressekonferenz im Hotel Motes in Saaz.

Im Publikum vorne die Pressesprecherin der KP, Monika Hoření; dahinter die Postelberger Stadtverordneten Vladimír Pfertner und Petr Schölla; in der dritten Reihe links ein Mitglied der Denkmalkommission, Walter Urban (Foto: SPRMŽ)

Eine breite tschechische Öffentlichkeit erhielt durch die Zeitungsartikel über diese Feier Kenntnis von den Verbrechen in Postelberg, und dies war der Auslöser dafür, dass sich Medien in der Tschechischen Republik eingehend mit dem Postelberger Massaker befassten. [Beiträge dazu leisteten auch] die Wanderausstellung „Die Opfer der kommunistischen Macht in dem nordböhmischen Gebiet in den Jahren 1945-1946", das in Prag aufgeführte Theaterstück „Porta Apostolorum"[3] und die Sendung des tschechischen Fernsehens über die Morde in Postelberg: „Auch Morde bewillkommneten den Frieden"). Diese medialen Ereignisse in der Tschechischen Republik rückten die Postelberger Verbrechen in das Bewusstsein der tschechischen Bevölkerung, und dies ebnete die Wege, die – so hoffe ich – in Postelberg zu einem Denkmal für die Opfer der Postelberger Massaker führen könnten.

Einen wichtigen Schritt in diese Richtung machte Otokar Löbl, der Vorsitzende des „Fördervereins der Stadt Saaz". Dies ist ein in der Bundesrepublik gegründeter Schwesterverein der *rodáci,* der sowohl deutsche als auch tschechische Mitglieder hat. In seiner Funktion als Vereinsvorsitzender forderte Löbl im Dezember 2007 den Bürgermeister von Postelberg und den Postelberger Magistrat auf, im Sinne der Aufarbeitung der tschechischen Nachkriegsgeschichte für die Opfer des Postelberger Massakers ein Mahnmal mit einer Gedenktafel zu erstellen.

Der Magistrat der Stadt Postelberg war zunächst dagegen bzw. wollte nur einem Mahnmal mit Gedenktafel zustimmen, die der Opfer allgemein gedenkt – der Kriegsopfer, der tschechischen Opfer des Faschismus und auch der Opfer des Postelberger Massakers. Dem hat Herr Löbl nicht zugestimmt. Gegenüber der Saazer Zeitung „Žatecký a Lounský Deník" sagte er am 26. August 2008, „dies erscheint mir wie ein Alibismus. In Saaz haben z. B. auch die Opfer im wolhynientschechischen Malín ein Denkmal[4]. Ich bin der Auffassung, dass auch die deutschen Opfer verdienen, geehrt zu werden".

Der schwierigste Punkt der Verhandlungen mit dem Postelberger Magistrat bezog sich auf den Text des Mahnmals. Schließlich stimmte der Rat der Stadt einer sechsköpfigen Kommission zu, die auf der Sitzung der Postelberger Stadtverordnetenversammlung am 18. Februar dieses Jahres bestätigt wurde und die einen Vorschlag für einen Gedenkstein unterbreiten soll. Ihr gehören an: Jaroslav Vodicka für den Regionalverein der Wolhynientschechen, Michael Lichtenstein, der zweite Vorsitzende der jüdischen Gemeinde in Teplitz[5], Walter Urban, ein alt-

eingesessener Postelberger[6], Petr Schölla, Mitglied des Finanzausschusses der Stadt Postelberg, Michal Pehr, ein Historiker und Vorsitzender der Christlich-Sozialen Partei in Laun, und Otokar Löbl. Die Kommission soll die Modalitäten ausarbeiten – wo das Denkmal stehen soll, wie es aussehen soll, die Inschrift der Gedenktafel und wie die Finanzierung erfolgen soll. Der Vorschlag der Kommission muss dann noch die Zustimmung im Stadtrat und der Stadtverordnetenversammlung finden. Die Kommission wird im Frühjahr dieses Jahres tagen.

Im Rahmen der Wanderausstellung „Opfer der kommunistischen Macht in Nordböhmen in den Jahren 1945-1946 – War es gerechte Vergeltung, Rache oder ein Verbrechen gegen die Menschlichkeit?", die sich gerade in Prag befindet, gab es am 26. Februar 2009 eine Podiumsdiskussion in Novodvorská, einem Stadtteil in Prag. Zu dieser Veranstaltung, die als Informationsveranstaltung zu den Postelberger Geschehnissen gedacht war, lud Herr Löbl Bürger von Postelberg, das Stadtparlament und Mitglieder der Kommission ein, um ihnen die Möglichkeit zu eröffnen, sich in der Ausstellung und in der Podiumsdiskussion eingehend über die Postelberger Massaker zu informieren. In dieser Podiumsdiskussion schlugen die Emotionen hohe Wellen. Dies ergab sich auch daraus, dass zu der Podiumsdiskussion viele Kommunisten, angeführt von der Sprecherin des Zentralkomitees der Tschechischen Kommunistischen Partei, und Leute des extremen nationalistischen „Klubs des tschechischen Grenzgebietes" gekommen waren.

Über die Podiumsdiskussion und die Ausstellung erschien in der Mladá Fronta DNES, der in der Tschechischen Republik meist gelesenen Zeitung, ein kurzer Artikel, den ich in deutscher Übersetzung anführe, um dem Leser einen Eindruck über den Verlauf der Podiumsdiskussion zu vermitteln:

„Vertreibung oder Abschiebung? Oder sollen wir heute Transfer sagen? Es schmerzt und brennt bis heute. Unerwartet hohe Emotionen rief eine Debatte über die Vertreibung oder, wenn sie so wollen, die Abschiebung (*odsun*) der Sudetendeutschen hervor. Im Kulturzentrum Novodvorská wurde die Podiumsdiskussion von Otokar Löbl organisiert, der sich schon lange um eine Versöhnung zwischen Deutschen und Tschechen bemüht. Bei der Organisation der Podiumsdiskussion hat die Mladá Fronta DNES geholfen. Ab und zu gab es Schreie aus dem Publikum, voller Emotionen, scharfe Wortgefechte – so als ob nicht schon sechzig Jahre seither vergangen wären. Die geladenen Gäste, die Historiker und Publizisten sprachen in versöhnlichem Geiste. Einer, der Schweizer Historiker Adrian von Arburg, appellierte an die Anwesenden: ‚Wir wollen uns vom Schachterldenken und von der Ideologie loslösen.' Seine tschechischen Kollegen, Michal Pehr und Vít Smetana[7] wiesen darauf hin, dass die Vertreibung oder die Abschiebung nur eine Reaktion darauf waren, wie sich die Sudetendeutschen vor dem Krieg benommen haben. Das entschuldigt aber nicht die Verbrechen, die nicht in Zweifel gezogen werden dürfen. Die Atmosphäre im Saal war dick. Ein Teil des Publikums wollte eine derartige Diskussion gar nicht zulassen: ‚Die Deutschen haben am Kriegsende in Prag hundert Menschen, Frauen und Kinder verbrannt', so argumentierte einer von ihnen. Ein weiterer erklärte, eine solche Debatte zu führen wäre schamlos in einem Prager Stadtteil, wo während des Krieges ein Fallbeil stand und viele unschuldige Leute starben. Die Atmosphäre war auch deshalb so schlecht, weil die Diskussion von einer provokativen Ausstellung begleitet wird, die von der „Föderation unabhängiger Schriftsteller" im Kulturzentrum veranstaltet wird. Sie versucht zu beweisen, dass die sogenannte Wilde Vertreibung, bei der Deutsche umgebracht und gefoltert worden waren, das planmäßige Werk der Kommunisten war. Damit waren die Historiker und die Publizisten und eine Reihe von Diskutierenden nicht ganz einverstanden: An den Verbrechen beim ‚Transfer' (ein neutrales Wort, das Vít Smetana vorschlug) hatten alle Bevölkerungsschichten ihren Anteil. Als eine Dame auf den antikommunistischen

Adrian von Arburg und Vít Smetana, zwei in Tschechien arbeitende Historiker (Foto: SPRMŽ)

Auf dem Podium (von links): Adrian von Arburg, Vít Smetana, Martin Komárek, Lukáš Jelinek, Otokar Löbl (Foto: SPRMŽ)

Charakter der Ausstellung hinwies, reagierte der Publizist Bohumil Doležal[8]: ‚Aber ich bin ein Antikommunist – das darf man doch heute wohl sein! Und auch die übermäßig scharfe, persönliche Debatte, in der es aber keine Ohrfeigen gab, sondern nur Argumente, trägt dazu bei, dass man über alles reden darf.'"

Diese, vom Chefkommentator der Mladá Fronta DNES Martin Komárek moderierte Podiumsdiskussion hat klar aufgezeigt, mit welchen Voreingenommenheiten, Aversionen und Hassäußerungen man sich auch heute immer noch bei dem Thema Aufarbeitung der Vergangenheit in der Tschechischen Republik auseinandersetzen muss. Die Kommission, die einen Vorschlag für ein Mahnmal in Postelberg erarbeiten soll, wird es nicht leicht haben. Es ist zu hoffen, dass es trotzdem ein Mahnmal für die Opfer des Postelberger Massakers geben wird und vor allem, dass es eine dem Gedenken würdige und der Wahrheit entsprechende Inschrift tragen wird, die den Opfern gerecht wird, und keine nichtssagende Formulierung.

Um nochmals auf die Ausstellung „Opfer der kommunistischen Macht" zurückzukommen. Sie hat sicherlich dazu beigetragen, dass viele, vor allem auch junge Tschechen, von den an Sudetendeutschen in Postelberg verübten Massenmorden Kenntnis erlangt haben, und dass der tschechischen Bevölkerung nach vielen Jahren kommunistischer Indoktrination neue Erkenntnisse über die Vertreibung gegen bisher festgefressene Klischees vermittelt wurden. Es ist leicht einzusehen, dass es sich für manche Tschechen dabei um einen schmerzlichen Erkenntnisprozess handelt. Die Ausstellung ist objektiv und entspricht den Tatsachen. Sie zeigt auf, dass die Kommunisten einen Löwenanteil der Schuld an den in Postelberg verübten Massakern tragen. Die Massenmorde waren, wie die Ausstellung dokumentierte, nicht eine Explosion des Volkszorns, sondern ein Akt der Staatsmacht. Sie wurden vom tschechoslowakischen Militär geplant, organisiert und von Einheiten der Svoboda-Armee durchgeführt. Die Svoboda-Armee, die der Kommunist General Svoboda befehligte, wurde nach Einnahme von Wolhynien [in der Ukraine] durch die Sowjetarmee zusammengestellt. Einer der Haupträdelsführer bei den Massenmorden in Postelberg, Oberleutnant Zícha (Deckname Petrov) wurde später Vorsitzender des Kreisnationalausschusses [richtig: *Okresní národní výbor*, „Bezirksnationalausschusses"] in Saaz und war Kreisvorsitzender [Bezirksvorsitzender] der kommunistischen Partei in Saaz.

Die Täter waren allerdings nicht nur die Kommunisten. Sie hatten willige Helfer, vor allem extrem nationalistisch geprägte Tschechen, z. B. im *Okresní národní výbor* (Nationalausschuss) in Saaz. Dessen seinerzeitiger Vorsitzender Dr. Petrášek war kein Kommunist und er war am Organisieren des Todesmarsches der Saazer Männer nach Postelberg maßgebend beteiligt gewesen. Eine entscheidende Rolle spielte schließlich auch die Habgier nach deutschem Eigentum und auch bei manchen Tschechen der Umstand, dass sie durch Dienste für die Nazis Dreck am Stecken hatten und sich durch übereifrigen „Patriotismus" reinwaschen wollten.

Letztendlich war auch das Postelberger Massaker eingebettet in den Ablauf und in den Rahmen der Vertreibung der Sudetendeutschen, und die Massenmorde [waren] nur möglich, weil die Beneš -Dekrete die entsprechenden Rahmenbedingungen herstellten: durch Enteignung der Deutschen, deren Kennzeichnung [durch Armbinden], deren Einsatz zur Zwangsarbeit und Einweisung in Lager und nachträglich auch noch durch Legalisierung der an Deutschen nach Kriegsende begangenen Verbrechen. Schließlich hatten auch die Teilnehmer der Diskussionsrunde recht, welche behaupteten, dass an den an Sudetendeutschen verübten Verbrechen alle tschechischen Bevölkerungsschichten einen Anteil hatten: alle nach Kriegsende zugelassenen tschechischen Parteien haben im Kaschauer Programm der Vertreibung zugestimmt. Und die Vertreibung von Millionen von Menschen ist eines der größten Verbrechen des 20. Jahrhunderts.

ANMERKUNGEN

1. Unter „Todesmarsch" versteht man Märsche von Gefangenen von einem Lager zum anderen, die ohne Rücksicht auf die Gesundheit und ohne Verpflegung der Häftlinge über eine große Entfernung durchgeführt wurden, wobei der Tod der Häftlinge nicht nur in Kauf genommen, sondern durch Erschießung von schwachen und kranken Teilnehmern absichtlich herbeigeführt wird. Postelberg liegt 15 Kilometer von Saaz entfernt. Tatsächlich kamen auf dem Hin- und Rückweg einige Häftlinge zu Tode. Auch sind hunderte von ihnen insofern „in den Tod marschiert", als sie in Postelberg ermordet wurden. Trotzdem ist dieser Marsch nicht mit den bekannten Todesmärschen, etwa dem von Brünn vergleichbar, erst recht nicht mit den Todesmärschen aus KZs , die den Tod der Marschierenden regelrecht zum Ziel hatten.

2. Prof. Dr. Herbert Voitl, Fritz Heinzel mit Gattin, Peter Klepsch mit seinem Sohn Dr. habil. Alfred Klepsch, Eberhard Heiser, Franz Stopfkuchen, Peter Wagner, Prof. Dr. Adalbert Wollrab und Otokar Löbl.

3. Zur Ausstellung siehe S. 400. Das Theaterstück „Porta Apostolorum" hatte am 25. September 2005 in Prag Premiere. Vorausging im Mai 2005 eine szenische Lesung in Laun mit Texten der parlamentarischen Untersuchung (siehe S. 398).

4. Im 2. Weltkrieg wurde das von Wolhynientschechen bewohnte Dorf Český Malín in der Ukraine (heute Malyn) am 23. Juli 1943 von den Deutschen niedergebrannten, die Einwohner wurden ermordet.

5. Der Vorsitzende Oldřich Latal und sein Stellvertreter Michael Lichtenstein nahmen abwechselnd an den Sitzungen teil.

6. Walter Urbans Vater Franz gehört zu den Ermordeten von Postelberg (siehe Deutschlandfunk, „Postelberg will endlich Ruhe vor dem Zweiten Weltkrieg", S. 418).

7. PhDr. Vít Smetana, Mitarbeiter am Institut für Gegenwartsgeschichte und Mitglied der Akademie der Wissenschaften in Prag.

8. Bohumil Doležal, tschechischer Politologe und Publizist.

Postelberg will endlich Ruhe vor dem Zweiten Weltkrieg

Ein tschechischer Ort und sein Umgang mit der Vergangenheit

VON KILIAN KIRCHGESSNER, DEUTSCHLANDFUNK

Das tschechische Postoloprty, zu Deutsch: Postelberg, steht für über 700 ermordete Sudetendeutsche. Für Menschen, die sich ihr Grab selbst schaufeln mussten. Die mutmaßlichen Täter sind bekannt – doch die Aufarbeitung scheuen die Einwohner.

Die Sonne scheint über dem kleinen Garten in Postoloprty, Walter Urban hat sich mit seinem Bruder Erich ein friedliches Idyll geschaffen für die Familie und den jungen Dackel. „Wir sind schon hier geboren worden, unser ganzes Leben haben wir hier verbracht. Seit Menschengedenken ist unsere Familie hier zu Hause, und unsere Eltern haben sich ein Häuschen gekauft." Walter Urban ist der letzte Deutsche in dem böhmischen Ort. Zumindest nennen sie ihn hier so, dabei hat er schon seit Jahrzehnten kein Wort Deutsch mehr gesprochen.

Die Familiengeschichte der Urbans ist eine dramatische Geschichte seit jenem Tag im Juni 1945. „Da gab es diese Bekanntmachung, dass sich alle Deutschen in der Kaserne einfinden sollten", erzählt Walter Urban. „Mein Vater hat sich gedacht: Ich bin ja kein Nazi, habe niemandem etwas getan – was sollen die schon von mir wollen?" Aber Franz Urban wird ermordet und mit Hunderten anderen Sudetendeutschen in Massengräbern verscharrt. „Er liegt irgendwo dahinten", sagt Walter Urban, und zeigt mit ausgestrecktem Arm auf die Wiesen, die sich rings um seinen Garten erstrecken.

Der Ort Postoloprty, zu Deutsch Postelberg, wurde zum Schauplatz für eines der größten Massaker, das bei der Vertreibung der Sudetendeutschen stattgefunden hatte. Tausende Deutsche aus der weiten Umgebung wurden in die örtliche Kaserne eingesperrt, sie mussten ihre Gräber selbst ausheben und wurden dann niedergemetzelt. 763 Morde sind belegt, die Dunkelziffer ist weitaus größer. Die Polizei hat jetzt die Spur zu den inzwischen verstorbenen Tätern gefunden.

Stadtverordneter Ludvík Mlčuch (Foto: Privatarchiv)

Sprecherin Šárka Poláčková: „Erst jetzt ist es gelungen, ausreichend Beweise zu finden, auf deren Basis zumindest ein Teil der Morde aufgeklärt werden konnte. Konkret geht es um den Mord an fünf Jugendlichen." Nicht einmal 15 Jahre alt waren sie, und sie wurden erschossen, weil sie sich von der Kaserne entfernt hatten, um ein paar Äpfel zu pflücken. Zwei Männer aus der Region waren es, die sie erschossen hatten – und diese Erkenntnis wirbelt jetzt den Ort Postoloprty gehörig auf.

Walter Urban, Mitglied der Postelberger Denkmalkommission (Foto: Förderverein Saaz)

Über die Vergangenheit der eigenen Stadt erschrickt allerdings kaum jemand. Die meisten rollen einfach mit den Augen und wollen ihre Ruhe haben. Eine kleine Kommission hat ein Denkmal angeregt, aber der Widerstand ist groß. Auch Ludvík Mlčuch ist dagegen, einer der Ratsherren[2]: „Die jungen Leute haben sowieso keine Vorstellung davon, was hier los war. Und dann vergisst man leicht, was von 1938 bis 1945 passiert ist. Die Vertreibung haben sich die Tschechen ja nicht ausgedacht, das war ja eine Folge von etwas anderem. Wenn es um das Denkmal geht, sagen deshalb die älteren eindeutig: Nein."

Warum man denn der deutschen Opfer gedenken solle, wenn doch zuvor so viele Tschechen getötet worden seien – diese Frage steht in vielen Briefen, die Ratsherr Mlčuch in den vergangenen Wochen bekommen hat und die er jetzt vor sich auf dem Tisch ausgebreitet hat. Die Aufarbeitung der Vergangenheit ist ein schwieriges Thema, sagt er – und noch immer reagieren viele Tschechen gereizt, wenn sich herausstellt, dass unter ihnen nicht nur Opfer waren, sondern auch Täter.

Die Brüder Urban, deren Vater damals ermordet worden ist, haben sich daran gewöhnt. Bis heute, sagen die beiden, konnten sie mit niemandem über ihre Traumata sprechen, die sie mit sich herumtragen. Und dann bricht es aus Erich Urban heraus:

„Ich weiß es noch wie heute, dass ich mich damals mit einer Frau in der Stadt unterhalten habe, ich war acht Jahre alt. Mein Vater war in der Kaserne gefangen, und wir haben jeden Tag die Schüsse von den Hinrichtungen gehört. Da kam ein tschechoslowakischer Soldat zu uns und sagte stolz: ‚Heute habe ich vierzig von denen geschafft' – und ich dachte nur an meinen Vater und bin weggelau-

Postelberg, Stadtpanorama mit Schloss (Foto: Stadt Postelberg)

fen." Wenn es einen Gedenkstein gäbe, sagen die Brüder Urban, dann hätten sie wenigstens einen Platz, wo sie Blumen für ihren Vater ablegen könnten, dessen Grab sie bis heute nicht kennen. Um mehr gehe es ihnen nach all den Jahren gar nicht.

Im Ort Postoloprty allerdings ist der Widerstand gegen das Denkmal bislang zu groß. Ratsherr Ludvík Mlčuch: „Die Vergangenheit können wir sowieso nicht ändern. Das ist zwar eine ernste Sache, aber gegenwärtig müssen wir hier ganz andere Probleme lösen." Und seinen Wählern, sagt er, könne er es nicht erklären, warum man große Summen für einen Gedenkstein ausgibt – schließlich könne man für das Geld auch ein paar Meter Bürgersteig renovieren.

Deutschlandfunk 22. Juni 2009, 9.10 Uhr

ANMERKUNGEN

1. Die Postelberger Stadtverordneten, die sich auf Anregung von Otokar Löbl vom deutschen Förderverein der Stadt Saaz/ Žatec e. V. seit Anfang 2008 mit einem Gedenkort für die Opfer vom Mai/ Juni 1945 beschäftigten, beschlossen am 23. Februar 2009 die Einrichtung einer beratenden Kommission. Diese setzte sich zusammen aus Oldřich Látal von der Jüdischen Gemeinde, Jaroslav Vodička für die Wolhynientschechen, dem Postelberger Stadtverordneten und Mitglied des Finanzausschusses Petr Schölla, dem deutschstämmigen Postelberger Walter Urban, dem Historiker Dr. Michal Pehr und Otokar Löbl.
2. Ludvík Mlčuch war Stadtverordneter für die Kommunisten.

Grausame Rache im Juni 1945 – Vergeltung für den Krieg

VON TOMÁŠ KASSAL / MLADÁ FRONTA IDNES

MF iDNES, Ausgabe Nordböhmen, 13. Juni 2009 – (Saaz, Postelberg) Langsam kommt zu Tage, wie tschechische Soldaten mit den in Saaz lebenden Deutschen nach Ende des Zweiten Weltkriegs abgerechnet haben. Jüngst hat die Polizei die Schuldigen des Massakers benannt. Am Donnerstagabend haben Zeitzeugen dieser Ereignisse gedacht[1].

Der siebzehnjährige Hans Jäckl rannte am Sonntag, den 3. Juni 1945, schnellstmöglich in die Stadtmitte von Saaz, auf den damaligen Ringplatz. Er bekam mehrere Schläge mit den Gewehrkolben tschechischer Soldaten, die ihn anschrien, er solle sich beeilen. Direkt vor dem Saazer Rathaus trieben die Soldaten alle deutschen Bewohner mit Schlägen zusammen. Hier wartete auf sie der Marsch nach Postelberg.

Es ging um einen unorganisierten Abtransport der Deutschen[2], bei dem Menschen starben. Bis heute ist nicht klar, wie viele Soldaten und wie viele Zivilisten genau starben. Meistens wird eine Zahl von 800 Opfern genannt. In einem gemeinsamen Bericht des Verteidigungsministeriums und des Innenministeriums aus dem Jahre 1947 wird aber von drei Massengräbern in Postelberg gesprochen, wo angeblich 2.200 Leichen liegen.

Diese erschütternden Ereignisse darf man nicht aus dem Zusammenhang der Zeit reißen, als Deutsche einen Vernichtungskrieg entfesselt und Millionen von Toten auf dem Gewissen hatten. Eine Reihe von ihnen trug oder musste dafür die Verantwortung tragen. Das berechtigte allerdings niemand zu dieser Raserei, zu der es in Nordböhmen nach dem Ende des Krieges kam.

Eines der großen Massengräber befand sich etwa zwei Kilometer von Postelberg entfernt, in der Fasanerie bei Lewanitz, wo Soldaten an die 500 erschossene Deutsche zuschütten ließen. Weitere 700 Opfer endeten im Panzergraben unweit der Postelberger Schule. Das größte Massengrab mit 1.000 Körpern wurde am anderen Ende von Postelberg zugeschüttet.

„Nach langem Warten auf dem Saazer Marktplatz, es waren etwa sechs oder sieben Stunden, setzte sich am späten Nachmittag unser gewaltiger Zug in Bewegung. Wir gingen hinunter vom Marktplatz über die Kettenbrücke. Nach langem Marsch sind wir schließlich nach Postelberg gekommen", erinnerte sich Hans Jäckl am Donnerstagabend, wo er und ein weiterer Zeitzeuge, Peter Klepsch, sich mit Schülern des Kaadener Gymnasiums trafen. Diese arbeiten an dem Projekt „Tragische Orte der Erinnerung"[3]. Gemeinsam gingen sie am Nachmittag einen Teil des Marschweges.

Einige Deutsche starben noch in Saaz oder in den umliegenden Dörfern beim Versammeln. Hunderte wurden danach erst in Postelberg von Soldaten exekutiert. Es

Zeitzeuge Hans Jäckl im Gespräch mit dem Launer Geschichtslehrer Zdenek Zákutny (Foto: Förderverein Saaz)

starben unschuldige Zivilisten, nicht nur Angehörige der SS oder Mitglieder der NSDAP[4].

Mit diesem sensiblen Thema, über das man weder in Tschechien noch in der Tschechoslowakei öffentlich sprechen durfte, haben sich einige Untersuchungskommissionen beschäftigt. Aber erst unlängst wurden in einem Polizeibericht zwei konkrete Schuldige an den Postelberger Ereignissen benannt: Stabskapitän Vojtěch Černý und der Postelberger Kommandant Bohuslav Marek, die aber schon lange tot sind[5].

„Lange wurde von diesen Ereignissen nicht gesprochen. Doch in letzter Zeit scheint es so, als ob der Sack aufgerissen wäre, es interessiert immer mehr Menschen, und das ist gut so", sagt der Geschichtslehrer am Gymnasium in Laun, Zdeněk Zákutny.

Der Schriftsteller Eduard Vacek, der vor drei Jahren eine Ausstellung über die „Wilde Vertreibung" veranstaltet hat[6], reagiert auf die polizeilichen Ergebnisse gelassen. „Aus meiner Sicht ist das nichts Neues. Der Ermittlungsbeamten hätte sich bloß den Bunža-Berichtes der Untersuchungskommission[7] anschauen oder unsere Ausstellung besuchen brauchen. Dort sind die drei Hauptschuldigen benannt", erklärt der Schriftsteller. Eben durch diese Ausstellung erhielt die Öffentlichkeit die meisten Informationen.

Neben dem Militär Černý und dem Polizisten Marek bezeichnet der Schriftsteller als Täter auch den geheimen Verbindungsoffizier Jan Zícha. Dies ist durchaus keine private Schlussfolgerung oder Erfindung. Von Zícha als einem Hauptschuldigen an den Bluttaten sprachen nämlich auch immer wieder die Zeitzeugen der Postelberger Ereignisse.

An Bohuslav Marek und Vojtěch Černý erinnere er sich sehr gut, sagt auch der gebürtige Saazer Klepsch: „Ich muss allerdings bemerken, dass Marek hier im Grunde eine untergeordnete Rolle spielte, und die Verantwortung für diese Morde der Befehlshaber des militärischen Abwehrnachrichtendienstes Zícha mit Decknamen Petrov hatte [8]. Das ist auf unseren Internetseiten dokumentiert", sagt Klepsch, einer der wenigen noch lebenden Zeitzeugen.

Gerade die Internetseiten der Deutschen aus Saaz, www.heimatkreis-saaz.de [9], wo vertriebene Deutsche aus Saaz erschütternde Begebenheiten beschreiben, bringen uns diese Ereignisse näher. Klepsch erkennt aber an, dass die Polizei diese Ereignisse untersuchte und nach 64 Jahren wenigstens zwei Täter dieses Massakers bezeichnet.

„Das ist für uns eine Genugtuung und ein Wiederaufleben des Gedenkens. Ich finde auch gut, dass die deutsche Polizei zu neuen Ermittlungen in Tschechien aufgefordert hat, weil Gesetze ohne Durchsetzung und Moral nur leere Buchstaben sind", sagt Klepsch, der in Postelberg zuletzt vor drei Jahren war. Er ergänzte noch, dass sein Verhältnis zu seiner ehemaligen Heimat problematisch ist. „Aber Saaz bleibt immer meine Heimatstadt", erklärte er.

Für Jäckl hat die jüngste polizeiliche Untersuchung keine grundsätzliche Bedeutung. „Auch wenn jetzt zwei Namen genannt wurden, sagt noch niemand, wer den zwei Leuten den Befehl erteilt hat" [10], und erinnert daran,

Zeitzeuge Peter Klepsch mit Schülern (Foto: Förderverein Saaz)

daß Marek und Černý doch schon lange tot sind. Beide Zeitzeugen stimmen darin überein, dass Überlegungen zu einem eventuellen Ehrenmal in Postelberg für sie eine gute Nachricht sind. Sollte es wirklich zu einer Gedenkstätte kommen, wäre das für sie von großer Bedeutung.

Herr Jäckl erinnert sich: „Ich musste danach in tschechischen Bergwerken schwere Arbeit verrichten. 1948 wurde ich mit meiner Mutter aus der Tschechoslowakei ausgewiesen. Es half mir nicht, dass mein erschossener Vater tschechisch konnte und sich in vielen Streitfällen immer der tschechischen Seite annahm." „Dein Vater war ein Freund der Tschechen, und doch wurde er von Tschechen umgebracht. Es ist sehr gefährlich, ein Freund der Tschechen zu sein", sagte später seine Mutter zu ihm.

Übersetzung Andreas Kalckhoff

ANMERKUNGEN

1. Am Donnerstag, den 11. Juni 2009 trafen sich die Zeitzeugen des Postelberger Massakers, Peter Klepsch und Hans Jäckl und andere Mitglieder des Heimatkreises Saaz mit Schülern des Kaadener Gymnasiums in Saaz (Žatec) und Postelberg (Postoloprty) unter Mitwirkung des Heimatkreises Kaaden, vertreten durch Horst Kunz.

2. Dass dieser „Abschub" sehr wohl organisiert war, belegt diese Dokumentation.

3. Die Ergebnisse der Schülerarbeiten wurden veröffentlicht in: Antikomplex/ Collegium Bohemicum (hg.): Tragische Erinnerungsorte. Ein Führer durch die Geschichte einer Region 1938-1945. Gymnasiasten aus Nordböhmen führen Sie an Orte mit einer bewegten Geschichte: in Aussig, Komotau, Kaaden, Saaz, Postelberg und an anderen Orten [tschechisch und deutsch]. Prag 2010.

4. Da es keine ordentlichen Gerichtsverfahren gab, wird man die tatsächlichen Zahlen nie mehr vollständig ermitteln können. Parteimitgliedschaft ist in demokratischen Staaten ohnehin kein Straftatbestand.

5. Siehe S. 424, Anm. 3.

6. Siehe in dieser Dokumentation S. 400.

7. Bohumír Bunža, Vorsitzender der parlamentarischen Untersuchungskommission in Saaz 1947. Die stenografischen Protokolle dieser Untersuchung sind in vorliegendem Buch dokumentiert, siehe S. 55.

8. Der örtliche Befehlshaber des militärischen Abwehrnachrichtendienstes (OBZ) in Postelberg war Leutnant Jan Čubka. Oberleutnant Jan Zícha war Verbindungsoffizier der 1. Division in Prag.

9. Auf der Heimatkreis-Homepage sind auch die stenografischen Protokolle und Untersuchungsergebnisse der Bunža-Kommission von 1947 in tschechischem Original und deutscher Übersetzung veröffentlicht worden.

10. Auch das ist spätestens nach der Ausstellung von Eduard Vacek bekannt und in diesem Buch noch einmal dokumentiert: Es war der Leiter der OBZ, Bedřich Reicin, und der Kommandeur der später in Postelberg stationierten 1. Division der Tschechoslowakischen Armee, General Oldřich Španiel.

Der Blick zurück zeigt nach vorn

Was in Bewegung kommt, wenn tschechische Schüler oder tschechische Polizisten neuerdings auch das Unrecht erforschen, das Sudetendeutschen widerfahren ist

VON KLAUS BRILL / SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

Es ist immer wieder dieser Überraschungseffekt, den der Lehrer Zdeněk Zákutný festgestellt hat, auch bei sich selber. „Ich habe mich gefragt: Warum weiß ich nichts davon?" Warum zum Beispiel wusste er als Historiker bis vor einiger Zeit nichts Näheres über diese Sache im nahen Postoloprty, das die deutschen Bewohner früher Postelberg nannten? Auch der eine oder andere seiner Schüler aus der Klasse 6A des Gymnasiums in Louny [Laun] kam ins Grübeln darüber, dass nicht weit entfernt von dort, wo sie wohnen oder regelmäßig vorbeilaufen, damals diese schrecklichen Dinge passiert sind. In Postoloprty zum Beispiel, in der Kaserne, bei der Schule, in der Fasanerie. Überhaupt: dass man dachte, diese Deutschen seien damals mit den Nazis ins Land gekommen und nach dem Zusammenbruch des Verbrecher-Regimes wieder hinausgeworfen worden. Dabei waren sie doch seit Jahrhunderten da.

Es ist keine normale Schulstunde, die die Klasse 6A an diesem Juni-Nachmittag im nordtschechischen Louny absolviert. Der Lehrer Zdeněk Zákutný sitzt bei seinen Schülern in der Bank, vorn an der Tafel steht heute der Sozialwissenschaftler Ondřej Matějka, der aus Prag hergekommen ist. Behutsam fragt er, welches denn bisher die Erfahrungen seien mit diesem Projekt, das sich mit „tragischen Orten der Erinnerung" befasst und das in Tschechien für eine neue Phase der Auseinandersetzung mit der Nachkriegsgeschichte steht. Erstmals sind Gymnasiasten in Louny sowie in den benachbarten Städten Kadaň, Chomutov und Ústí nad Labem dabei, die Verfolgung, Enteignung und Vertreibung jener Deutschen zu untersuchen, die bis 1945 als Nachbarn in ihren Städten lebten und die man meist Sudetendeutsche nennt.

Die genannten Städte hatten damals auch deutsche Namen: Laun, Kaaden, Komotau und Aussig. Und sehr viele ihrer Einwohner waren Nachfahren jener Deutschen, die seit dem hohen Mittelalter, vor allem aber im 18. Jahrhundert auf Einladung der Regenten ins Königreich Böhmen zugewandert waren. Das Zusammenleben war nicht konfliktfrei, und im Zweiten Weltkrieg kam es an sein Ende. Nach dem Münchner Abkommen von 1938 und dem Einmarsch deutscher Truppen errichteten die Nazis ihr Terror-Regime auch in der aufgelösten Tschechoslowakei, die Tschechen sollten durch Zuchtwahl, Sterilisation, Vertreibung oder Ermordung als Volk ausgelöscht,

Der Sozialwissenschaftler Mgr. Ondřej Matějka vor der Schulklasse des Launer Geschichtslehrers Zdenek Zakutny (Foto: Karel Cudlin / SZ)

ihr Lebensraum germanisiert werden. Darauf folgte nach Kriegsende eine blutige Revanche: die Vertreibung der drei Millionen Deutschen.

Ein schwieriger Stoff für den Geschichts- und Sozialkundeunterricht. Bisher wurde dieser Zeitabschnitt in tschechischen Schulen meist nur unter dem Aspekt der deutschen Gräueltaten behandelt. Was danach mit den Deutschen passierte, war unter dem kommunistischen Regime tabu, und bis heute halten Parlament und Regierung in Prag an jenen Dekreten des Präsidenten Edvard Beneš fest, die 1945 die Verfolgung und Vertreibung der Deutschen legitimierten und straffrei stellten. Seit einiger Zeit aber greifen einzelne Politiker und Initiativgruppen das Thema von Neuem auf. Sie veranstalten Diskussionen und Ausstellungen, befragen Historiker und Zeitzeugen. In Brünn und Aussig wurden Gedenktafeln errichtet, die an die deutschen Opfer tschechoslowakischer Gewalttaten nach dem Krieg erinnern. In Prag ehrte 2006 der frühere Ministerpräsident Jiři Paroubek, ein Sozialdemokrat, jene deutschen Antifaschisten, die 1939 den deutschen Truppen im Gegensatz zur Mehrheit ihrer Landsleute nicht zujubelten, sondern den Nazis Widerstand leisteten. Und in Aussig formierte sich das Collegium Bohemicum, das mit Unterstützung der Stadt

und der Prager Regierung das deutsche Kulturerbe in den böhmischen Ländern pflegt und diesem Thema das dortige Museum widmen will.

Dieses Collegium Bohemicum ist auch der Träger des Unterrichtsprojekts in den Gymnasien der vier nordtschechischen Städte. Die Ausführung liegt in den Händen der Initiative „Antikomplex", einer Gruppe von Studenten, die inzwischen zu Doktoranden herangereift sind und die vor drei Jahren mit dem Projekt „Das verschwundene Sudetenland"[1] bekannt wurden. Sie hatten das Schicksal jener Dörfer im Sudetengebiet dokumentiert, die nach 1945 neu besiedelt oder zerstört wurden. Das Buch darüber wurde ein Bestseller.

Die Arbeit mit den Schülern in Louny, Kadaň, Chomutov und Ústí ist „etwas Neues für uns", sagt Ondřej Matějka, der Geschäftsführer von „Antikomplex"[2]. „Aber wir hoffen, dass die Zeit dafür jetzt reif ist." Neu ist, dass jetzt nicht mehr nur das kulturelle Erbe, sondern auch die Todesmärsche und die Massaker an Deutschen nach Kriegsende untersucht werden, ein Thema, das viele Tschechen lieber weiter in der Versenkung sähen. Beim Gespräch in der Klasse 6A in Louny klingt dies durch, als die sechzehn- und siebzehnjährigen Schüler von Reaktionen ihrer Angehörigen auf das Projekt erzählen. Ein Mädchen berichtet, sein Urgroßvater sei von den Nazis im KZ Mauthausen ermordet worden, erst nach dem Tod der Urgroßmutter begann es sich für die Sudetendeutschen zu interessieren. Und dann die Überraschung, „dass die Tschechen auch so was gemacht haben". Ein Junge sagt, in seiner Familie herrsche die Überzeugung vor, die Deutschen wollten nur von ihrer eigenen Schuld ablenken und weiter durch ihr Geld ihren Einfluss in der EU geltend machen. Ein anderes Mädchen hörte von der Großmutter, diese habe einen sehr guten, angenehmen deutschen Lehrer gehabt, der von den Nazis weggebracht worden sei. Und dann ist da ein Vater, der das Forschungsinteresse seiner Tochter vorbehaltlos unterstützt.

Vergangenheitsbewältigung kommt nur in kleinen Schritten voran und hakt sich oft an Widersprüchen fest. Als jüngst in Lidice der 67. Jahrestag der Auslöschung dieses Dorfes durch die Nazis im Juni 1942 begangen wurde, gab Staatspräsident Václav Klaus sich ganz und gar nicht versöhnlich: „Im Denken und Fühlen der damaligen Generationen unserer Nation hat die Tragödie von Lidice die Bereitschaft zur Fortsetzung des jahrhundertelangen Zusammenlebens mit den Sudetendeutschen nach dem Krieg beendet."

Ein paar Tage zuvor indes hatte die Polizei in Saaz (Žatec) mitgeteilt, dass nun das größte bekannte Massaker an Deutschen aus der Zeit der „wilden Vertreibungen" 1945 aufgeklärt sei – 64 Jahre danach. Auf eine Anzeige aus Deutschland hin hatte zunächst das bayerische Landeskriminalamt ein Verfahren eingeleitet und es dann an die tschechischen Kollegen abgegeben. In Saaz ermittelte der Kriminalkommissar Pavel Karas seit 2006 aufgrund der Aussagen von 37 Zeugen, unter ihnen etliche sudetendeutsche Überlebende, den tschechoslowakischen Hauptmann Vojtěch Černý und den Polizeibeamten Bohuslav Marek als Täter[3]. Die beiden waren demnach verantwortlich für die Erschießung von 763 Deutschen im Juni 1945. Die Opfer hatte man zusammen mit mehreren tausend weiteren Männern und Jungen zwischen 13 und 65 Jahren in der Kaserne von Postelberg zusammengetrieben. Manche wurden einfach erschossen, andere zuvor gequält und gefoltert, indem man sie mit dem Kopf nach unten aufhängte und darunter Feuer anzündete. Außer den 763, deren Leichen schon im Jahr 1947 exhumiert wurden, sind in Postelberg wohl weitere Hunderte Deutsche damals ums Leben gekommen, rund 2.200 insgesamt.

Ondřej Matějka, Geschäftsführer der Bürgervereinigung „Antikomplex" (Foto: Privatarchiv)

Für Experten war es keine Neuigkeit. Der tschechische Historiker Tomáš Staněk hatte schon 1996 geschrieben: „Was sich hier abspielte, gehörte offenkundig zum Allerschlimmsten aus einer ganzen Reihe von Tragödien des Zeitabschnitts im Mai und Juni 1945 in Böhmen." Und der sudetendeutsche Heimatkreis Saaz, dessen Angehörige großteils bei Nürnberg leben, breitet auf seiner Website schon seit geraumer Zeit Dokumente aus dem Jahr 1947 aus, die das Geschehen belegen. Dort werden auch weitere Verantwortliche genannt.

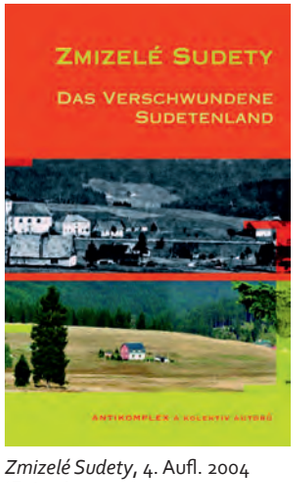

Zmizelé Sudety, 4. Aufl. 2004 (Foto: Amazon)

Mit dem Heimatkreis-Aktivisten Peter Klepsch, der 1945 als Siebzehnjähriger in Postelberg zu den Geschundenen zählte, und einem weiteren Überlebenden tra-

fen sich die Gymnasiasten aus Louny und Kadaň vor zwei Wochen, um den Marsch der Männer und Knaben von Saaz ins 15 Kilometer entfernte Postelberg nachzuvollziehen. Schüler aus Komotau gingen den Weg eines weiteren Todesmarsches zur sächsischen Grenze nach. Andere studierten Akten, interviewten Zeitzeugen und diskutierten. Am Ende wollen alle Mitwirkenden in den vier Gymnasien die gewonnenen Erkenntnisse aufschreiben und dokumentieren. Es soll eine Wanderausstellung daraus werden, die im nächsten Jahr an verschiedenen Schulen präsentiert wird. Und ein Buch ist geplant, eine Art Reiseführer zu den Stätten der Verbrechen [4].

Eine wichtige Frage, die nicht nur die Schüler bewegt, ist auch die Errichtung eines Denkmals für diejenigen, die 1945 in Postelberg ums Leben gekommen sind. Schon seit eineinhalb Jahren wird darüber in dem Städtchen diskutiert. Dem Fachausschuss, den die Stadtverordnetenversammlung dazu einberufen hat, gehört auch der Deutsche Otokar Löbl an, der 1970 als zwanzigjähriger Regimegegner aus Saaz emigrierte und heute in Deutschland einen Förderverein für seine Heimatstadt leitet. Er propagiert einen „Saazer Weg" der Vergangenheitsbewältigung und setzt sich dabei bewusst von der Sudetendeutschen Landsmannschaft ab:

„Ohne Erinnerung kann es keine Versöhnung geben, aber ewige Vorwürfe führen auch nicht zum Ziel." Löbl hatte schon im Dezember 2007 ein Mahnmal in Postelberg verlangt und damit eine heikle Diskussion in Gang gesetzt. Die Kommunisten sind strikt dagegen, andere befürworten die Initiative, die Diskussion ist schwierig. Im September steht das Thema erneut auf der Tagesordnung des Stadtparlaments. Die große Frage ist, welchen Text die Gedenktafel tragen soll. Und ob die Zeit dafür schon wirklich reif ist.

Eine Art Reiseführer zu den Stätten des Verbrechens (Foto: Förderverein Saaz)

Süddeutsche Zeitung 25. Juni 2009

ANMERKUNGEN

1. Antikomplex (hg): *Zmizelé Sudety.* Das verschwundene Sudetenland. 3., überarb. u. erw. Aufl. Prag (Český), 2004.

2. Ondřej Matějka war auch Koordinator des Projekts des Collegium Bohemicum (Aussig), in dem über achtzig Schüler die lange verdrängte Geschichte ihrer Region in den Jahren 1938-1945 erforschten.

3. Unter der Überschrift „Massaker aufgeklärt" brachte die Süddeutsche Zeitung am 2. Juni 2009 folgende Meldung (Auszug): „In Tschechien ist offenbar das größte bekannte Massaker an Deutschen aus der Zeit der „wilden Vertreibungen" im Jahr 1945 aufgeklärt worden, das die Gemeinschaft der Sudetendeutschen seit Jahrzehnten beschäftigt. Der Internetdienst aktualne.cz meldete am Montag, die Polizei habe als mutmaßliche Verantwortliche für die Bluttat den tschechoslowakischen Offizier Vojtěch Černý und den Polizeikommandanten Bohuslav Marek ermittelt, die aber beide schon lange tot seien. Sie starben 1969 beziehungsweise 1991 im Alter von 71 und 74 Jahren, ohne je für ihre Taten verurteilt zu werden. (...) Nach dem Bericht von aktualne.cz hatte sich der tschechische Kriminalbeamte Pavel Karas seit 2006 mit dem Fall befasst und zunächst das Schicksal von fünf Jungen zwischen 12 und 15 Jahren aufzuklären versucht, die zu den Ermordeten gehörten. Unter anderem hatte er die Zeugenaussagen vertriebener Sudetendeutscher herangezogen."

4. Die Ergebnisse der Schülerarbeiten wurden veröffentlicht in: Antikomplex für Collegium Bohemicum (hg.): „Tragische Erinnerungsorte. Ein Führer durch die Geschichte der Region 1938-1945. Gymnasiasten aus Nordböhmen führen Sie an Orte mit einer bewegten Geschichte in Aussig, Komotau, Kaaden, Saaz, Postelberg und an andere Orte". Prag 2010 / *Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu. Studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech. Praha 2010.*

Mord im Fasanengarten

Mehr als sechs Jahrzehnte nach Kriegsende wühlt ein lange verdrängtes Massaker an etwa 2.000 Sudetendeutschen im Juni 1945 das tschechische Städtchen Postoloprty auf

VON HANS-ULRICH STOLDT/ DER SPIEGEL

Niemand konnte später genau erklären, warum sich die fünf Jungen an jenem 6. Juni 1945 dem Arbeitskommando der Männer angeschlossen hatten. Die einen meinten, der Hunger habe sie getrieben, andere sagten, die Jungs hätten aus Angst vor den tschechoslowakischen Soldaten einen Fluchtversuch unternommen.

Hunderte Deutsche waren an diesem Frühsommertag – einen Monat nach Kriegsende – auf dem Kasernenhof des tschechischen Städtchens Postelberg (heute Postoloprty) zusammengepfercht, und sie konnten sehen, wie das Arbeitskommando abrückte. Doch die fünf Jungen, die sich unter die Männer gemischt hatten, wurden entdeckt und zurückgeführt.

„Der Herr Marek wollte die Buben peitschen lassen", erinnert sich Augenzeuge Peter Klepsch, 81, „und dann kam der Kommandant der tschechischen Truppen, Hauptmann Černý und hat gesagt, die Buben werden erschossen." Sie hießen Horst, Eduard, Hans, Walter und Heinz und sie waren zwischen 12 und 15 Jahre alt[1].

SPIEGEL-Grafik. Der Herausgeber verbürgt sich nicht für die Richtigkeit der Angaben.

Zuerst wurden die Kinder ausgepeitscht und dann erschossen. Vor den Augen der Menge, die mit Waffen in Schach gehalten wurde. Die Tschechen benutzten keine Maschinenpistolen, sondern Gewehre, und so dauerte es eine Weile, bis der Letzte tot war. „Einer war angeschossen, der ist auf die Schützen zugelaufen und hat gebettelt: Ich will zu meiner Mutter", erinnert sich Heinrich Giebitz, 80, der ebenfalls Zeuge war, „und dann haben sie wieder geschossen."

Peter Klepsch (Foto: SPIEGEL)

Für die furchtbare Tat verantwortlich waren der Polizist Bohuslav Marek und Hauptmann Vojtěch Černý. Das stellte jetzt die tschechische Staatsanwaltschaft fest – nach 64 Jahren. Die beiden Männer sind längst gestorben, und so bleiben die Morde ungesühnt, die Teil eines grausigen Massakers im Frühsommer des Jahres 1945 in Postelberg und dem benachbarten Saaz (heute Žatec) waren. Etwa 2.000 Sudetendeutsche wurden dort, etwa 60 Kilometer nordwestlich von Prag, innerhalb weniger Tage hingemetzelt.

„Das, was sich hier abspielte, gehörte offenkundig zum Allerschlimmsten aus einer ganzen Reihe von Tragödien des Zeitabschnitts im Mai und Juni 1945 in Böhmen", stellte der tschechische Historiker Tomáš Staněk bereits Mitte der neunziger Jahre fest. Doch nur allmählich bahnte sich die ganze Wahrheit den Weg ans Licht.

Zögerliche Versuche, das Verbrechen auch juristisch aufzuarbeiten, waren erfolglos geblieben. Erst als die Staatsanwaltschaft im bayerischen Hof 2007 wegen der getöteten fünf Jungen ihre tschechischen Kollegen um Amtshilfe bat, liefen ernsthafte Ermittlungen an.

Nun wollen Überlebende, Angehörige und versöhnungswillige Tschechen allen Opfern des Nachkriegsmassakers ein Denkmal setzen, doch der Widerstand in dem 5.000-Einwohner-Städtchen Postelberg ist zäh. „Die

Mehrheit der Bevölkerung ist strikt dagegen", sagt Historiker Michal Pehr, der in einer von der Stadtverwaltung eingesetzten tschechisch-deutschen Kommission sitzt. Sie soll in dieser Woche Vorschläge für einen Kompromiss präsentieren. „Für viele war die ganze Geschichte über Jahrzehnte ein Tabu", sagt Pehr.

Die ganze Geschichte führt zurück in die Wochen und Monate nach Kriegsende, in die Zeit der „wilden Vertreibungen", als vielerorts in der Tschechoslowakei die Jagd auf Deutsche begann. Die Faschisten waren besiegt, und nun sollten die verhassten Mitbürger so schnell wie möglich das Land verlassen. Ungebremst entluden sich Zorn und Rachlust; die Nazi-Täter allerdings waren meist längst geflohen.

1938 hatte Hitler die seit Jahrhunderten vor allem von Deutschen besiedelte Grenzregion unter deren großem Beifall dem Reich angeschlossen. Über die Reste von Böhmen und Mähren errichtete der NS-Staat ein brutales Protektorat. Mehr als 300.000 Tschechen fielen in den folgenden Jahren den deutschen Machthabern zum Opfer. Das Konzentrationslager Theresienstadt und das von der SS niedergebrannte Dorf Lidice stehen auf immer für die Barbarei der Nazis.

Die Siegermächte hatten die Vertreibung von über drei Millionen Deutschen im August 1945 auf ihrer Potsdamer Konferenz gebilligt, allerdings unter der Maßgabe, „dass jeder derartige Transfer in ordnungsgemäßer und humaner Weise erfolgen soll".

Vielerorts war es dafür zu spät. Der tschechoslowakische Nachkriegspräsident Edvard Beneš hatte bereits im Oktober 1943 aus seinem Londoner Exil gedroht: „Den Deutschen wird mitleidlos und vervielfacht all das heimgezahlt werden, was sie in unseren Ländern seit 1938 begangen haben." Und Militärbefehlshaber Sergej Ingr[2] rief das Volk im November 1944 im britischen Rundfunk auf: „Schlagt sie, tötet sie, lasst niemanden am Leben."

In Postelberg und Saaz fielen solche Aufforderungen auf fruchtbaren Boden. Nachdem die sowjetische Armee den befreiten Landstrich verlassen hatte, waren Soldaten des tschechoslowakischen 1. Armeekorps nachgerückt, und die machten sich sogleich an die „Konzentration" der Deutschen.

Am Sonntag, dem 3. Juni 1945, befahlen die Militärs in Saaz rund 5.000 deutschstämmigen Männern, sich auf dem Marktplatz zu versammeln, und dann ging der Marsch unter Drohungen, Schlägen und Schüssen ins 15 Kilometer entfernte Postelberg.

„Am Montagabend mussten wir alle um den Platz laufen und nationalsozialistische Lieder singen, oder das, was man dafür hielt", erinnert sich Peter Klepsch, „wer nicht richtig lief oder nicht richtig sang, bekam die Peitsche zu spüren." Dienstagnacht habe er dann eine Kolonne beobachten können, die zum Erschießen geführt wurde. Es blieb nicht die einzige. „Aber auch am Tag hörte man immer wieder Salven."

Nazi-Gegner Klepsch, der bei Kriegsende im Gefängnis saß, weil er drei Franzosen zur Flucht verhelfen wollte, durfte am fünften Tag den Schreckensort verlassen. Eine unbekannte Zahl von Männern blieb zurück. Planmäßig und zielstrebig wurden die meisten von ihnen erschossen. Viele nahe der Kaserne, andere bei der örtlichen Schule. Das größte Massengrab mit knapp 500 Leichen fand sich später in dem abseits der Stadt gelegenen Fasanengarten, einer früheren Fasanerie.

Im britischen Exil (von links): Oberst Frantisek Moravec, General Sergej Ingr, Präsident Edvard Beneš und General Rudolf Viest planen die Zukunft (Foto: Förderverein Saaz)

„Das wurde so gemacht, dass man heute 250 Leute nahm und am nächsten Tag wieder 250 Leute und es jeweils mit einer Schicht zudeckte", sagte ein Polizist 1947 vor einer parlamentarischen Untersuchungskommission aus, „die Hinrichtung fand nicht in einer Nacht statt, sondern schrittweise." Und oft mussten die Todgeweihten ihr Grab mit Hacke und Schaufel selbst ausgraben.

Skrupel überfiel die Täter nicht – sie fühlten sich von hoher militärischer Stelle gedeckt: Der Kommandeur der 1. Tschechoslowakischen Division, General Španiel, habe ihnen in Prag befohlen, die Region von Deutschen zu „säubern", erklärte der Leiter des Abwehr-Nachrichtendienstes Jan Čupka. „Der General sagte uns: Je weniger von ihnen übrig bleiben, umso weniger Feinde werden wir haben."

Es blieben genug, um das Massaker zu bezeugen. Nach Deutschland vertriebene Überlebende berichteten davon, und auch in Postelberg und Saaz selbst wollten Er-

zählungen und Gerüchte über das grausame Geschehen nicht verstummen.

Im Juli 1947 sah sich das Parlament in Prag veranlasst, eine Untersuchungskommission zu schicken. Etliche Soldaten und Anwohner wurden vernommen, darunter auch Hauptmann Vojtěch Černý, der ohne zu zögern die Verantwortung für die Tötung der fünf Jungen auf dem Kasernenhof übernahm: „Zu dieser Erschießung gab ich den Befehl."

Die Zeugenaussagen sind ebenso dokumentiert wie die Erkenntnisse eines Vorauskommandos des Innenministeriums, das bereits vor Ort recherchiert und festgestellt hatte, „dass für diese Bestialitäten und Hinrichtungen vor allem die Angehörigen der Armee verantwortlich zu machen sind". Allerdings: Das Vorgehen der Soldaten sei bei der Bevölkerung auf große Zustimmung gestoßen, sei es doch „als verdiente Vergeltung für die Rohheiten der Deutschen" verstanden worden.

Die Beamten empfahlen ihrem Minister, die Leichen zu exhumieren und verbrennen zu lassen, „weil keine Gedenkstätten für die Deutschen erhalten bleiben sollten, auf die sie als Orte des Leidens ihrer Landsleute verweisen könnten". Unter größter Geheimhaltung wurden im August 1947 einige Massengräber geöffnet, 763 Leichen herausgehoben und die meisten in Krematorien verbrannt. Dass längst nicht alle Opfer gefunden wurden, steht außer Frage.

Die offiziellen Dokumente über „das Problem der Postelberger Vorkommnisse" verschwanden indes „geheim"-gestempelt in den Archiven des Innenministeriums.

Den Nachkriegsbewohnern von Postelberg und Saaz kam das gerade recht – denn in den Häusern der getöteten und vertriebenen ehemaligen Bewohner lebten nun sie selbst. Und es gab ja auch etliche, die zunächst bereitwillig mit den deutschen Besatzern kollaboriert und sich danach ganz besonders als Rächer der geschundenen Tschechen hervorgetan hatten. Verschweigen wurde so erste Bürgerpflicht.

Eher zufällig kam der tschechische Journalist David Hertl Mitte der neunziger Jahre dem Verbrechen auf die Spur, als er mit einer Kollegin Ortschaften für seine Regionalzeitung porträtierte. Gegenwart und Vergangenheit der Gemeinden wollten sie beschreiben, doch als Postelberg an der Reihe war, ging es nicht weiter.

„Die Menschen kannten ihre Geschichte nicht oder wollten nicht darüber sprechen", sagt Hertl. „Und als wir nach den Deutschen fragten, hieß es nur, die seien doch im Fasanengarten geendet." Neugierig geworden, forschten die Journalisten nach und stießen vor allem auf Ablehnung.

„Wenn überhaupt, wollten die Leute nur anonym mit uns reden", so Hertl, „sie hatten Angst und baten uns, die Sache ruhen zu lassen." Nachdem die Regionalzeitung einige Berichte gedruckt hatte („Wo sind die Tausenden Deutschen aus Saaz und Postelberg?" – „Die Namen der Mörder kennen wir"), kamen die Drohungen – anonyme Briefe mit Hakenkreuzen und jeden Morgen ein voller Anrufbeantworter im Büro: „Ihr werdet hängen, ihr Schweine."

David Hertl, tschechischer Journalist und Herausgeber von *Svobodný Hlas* („Freie Stimme") (Foto: SPIEGEL-Archiv)

Immerhin, etwas habe sich verändert in den vergangenen Jahren, sagt Hertl heute: „Mehr Menschen wissen jetzt, dass das Verbrechen tatsächlich passiert ist. Aber die meisten denken nach wie vor, die Deutschen hätten das auch verdient." Ihnen wäre es lieber, das düstere Kapitel versickerte endgültig in der Vergangenheit, denn, wer weiß, vielleicht kommen die früheren Bürger zurück und wollen ihre Häuser wiederhaben? „Eine Art Paranoia", nennt Hertl diese Furcht, doch es gibt sie immer noch.

Das macht auch die Sache mit dem Denkmal so schwierig. „Wir haben vor vier Jahren schon einmal entschieden, kein Mahnmal zu bauen", sagt Ludvík Mlčuch, der für die Kommunisten im Rat von Postelberg sitzt, „ich sehe keinen Grund, warum man daran etwas ändern sollte. Und Punkt."

Petr Říha[3], der in Postelberg ein kleines Elektrogeschäft betreibt, hätte nichts dagegen, „entscheidend ist doch, was auf der Inschrift steht". Er wünsche sich ein Gedenken an alle, nicht nur die deutschen Opfer der Nazi-Zeit und ihrer Folgen.

„Das würde mir nicht reichen", sagt Walter Urban, der 1942 in Postelberg geboren wurde und als einer der wenigen Deutschen dort noch lebt. Er wohnt an der Nebenstraße am Ortsausgang, die Richtung Fasanengarten führt. Ob sein Vater dort erschossen wurde, bei der Kaserne oder bei der Schule, weiß Urban nicht. Nur so viel: „Ich würde gern an einem Gedenkstein Blumen hinlegen können."

Dafür wirbt er beharrlich in der kleinen Kommission, die der Stadt Postelberg jetzt einen Denkmalkompromiss präsentieren soll. Einig ist man sich immerhin darin, dass ein Mahnmal errichtet werden soll. Doch was die Inschrift angeht, ist das Gremium gespalten.

Gegner einer Erinnerung an die ermordeten Deutschen weisen stets auf den Zusammenhang hin – ohne

das Wüten der Nazis hätte es die Exzesse der Nachkriegszeit nicht gegeben.

„Es stimmt schon, aber jedes Verbrechen hat seine Genese und Kausalität", sagt Otokar Löbl vom „Förderverein der Stadt Saaz / Žatec" in Frankfurt am Main, der sich seit langem um die Aufklärung des Verbrechens bemüht. „Und ebenfalls richtig ist, dass die meisten der damaligen Saazer Deutschen Nazi-Anhänger waren." Dennoch sei der Massenmord an ihnen ein Verbrechen gewesen, dem man sich nicht nur stellen, sondern wofür man auch die Verantwortung übernehmen müsse.

Löbl stammt aus einer deutsch-tschechisch-jüdischen Familie, seine Angehörigen väterlicherseits wurden im KZ ermordet. 1950 in Saaz geboren, hatte er nach dem niedergewalzten Prager Frühling das Land 1970 verlassen. Seit langem schon setzt sich Löbl für den Ausgleich von Deutschen und Tschechen ein und ist Initiator des „Saazer Weges", einer von Versöhnungswilligen beider Seiten gemeinsam unterzeichneten Erklärung.

„Ohne Herkunft keine Zukunft" ist das Motto des Saazer Weges, und dem kann Zeitzeuge Peter Klepsch nur zustimmen Er lebt in Spalt bei Nürnberg und leitet dort den „Heimatkreis Saaz". Auf dessen Homepage sind die ehemals geheimen Berichte und Zeugenaussagen der parlamentarischen Untersuchungskommission von 1947 dokumentiert.

Ein- bis zweimal im Jahr reist der Vertriebene in seine alte Heimat, ein „psychischer Balanceakt" sei das. „Oft

Walter Urban, Mitglied der Postelberger Denkmalkommission bei einer Pressekonferenz (Foto: Förderverein Saaz)

werden wir von den Leuten gefragt, ob wir ihnen die Häuser nun wieder wegnehmen wollen", sagt Klepsch, „ich würde aber nie von anderen Menschen verlangen, ihr Heim zu verlassen."

Im früheren Haus seiner Familie sitzt jene Abteilung der Kriminalpolizei, die nun zumindest die Morde an Horst, Eduard, Hans, Walter und Heinz auf dem Kasernenhof von Postelberg am 6. Juni 1945 aufgeklärt hat.

SPIEGEL 36 / 2009 (7. September 2009)

ANMERKUNGEN

1. Gesichert ist hinsichtlich der auf Befehl Černýs erschossenen Buben die Identität der Saazer Anton (Toni) Lanka (geb. 22.10.1930), Heinz Körner (geb. 3.5.1932) und Eduard (Edi) Pachmann (geb. 19.7.1930). Ebenfalls in Postelberg umgekommen sind Walter Junker (geb. 23.4.1933) und die ebenfalls jugendlichen Horst Richter, Hans Jedlitschka und Josef Buresch. Deren Todesumstände sind jedoch nicht näher bekannt. Siehe dazu: Hentschel, Erich: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz-Postelberg – Podersam-Jechnitz 1945/46 - 1995, S. 19.
2. Sergej Ingr war Verteidigungsminister in der Londoner Exilregierung.
3. Petr Říha war ebenfalls Stadtverordneter in Postelberg.

Nach Jahren der Durchbruch: Die Stadt errichtet den erschlagenen Deutschen ein Denkmal

VON LIBOR ŽELINSKÝ / ŽATECKÝ A LOUNSKÝ DENÍK

Žatecký a lounský deník, 6. November 2009 – (Postelberg) Die Stadtvertreter haben dem Denkmal nach sieben Jahre langem Gerangel zugestimmt. Es soll bis Ende Mai 2010 auf dem Friedhof in Postelberg errichtet werden.

Bis Ende Mai des nächsten Jahres wird in Postelberg auf dem Friedhof eine Gedenktafel angebracht, die an das tragische fanatische Wüten in der Nachkriegszeit in dieser Stadt erinnern soll. Im Jahre 1945, kurz nach dem Krieg wurden dort innerhalb weniger Tage 763 Menschen aus der Saazer und Postelberger Zivilbevölkerung, auch Frauen und Kinder, erschossen.

Für die Gedenktafel und ihre Anbringung an pietätvoller Stelle haben die Stadtverordneten der Stadt entschieden, die auf diese Weise das mehrjährige Gerangel um Entscheidungen in dieser Angelegenheit abgeschlossen haben.

Für die Errichtung einer kleinen Gedenkstätte, wo die Hinterbliebenen ihrer Verwandten gedenken könnten, haben deutsche Vereine und der „Freundeskreis tschechisch-deutscher Verständigung" beim Rathaus schon seit 2002 wiederholt Gesuche eingereicht. 2005 haben die Stadtverordneten diese Gesuche abgelehnt. Nun haben sie diese Entscheidung korrigiert und der Gedenkstätte zugestimmt. Von achtzehn anwesenden Ratsherren stimmten vierzehn für die Errichtung eines kleinen Denkmals.

Der Stadtverordnete MUDr. Miloslav Fišer erklärt seine Haltung zur Frage der Errichtung einer kleinen Gedenkstätte, neben ihm seine Ehefrau, die Verwaltungschefin des Postelberger Rathauses Jana Fišerová. Das klare, sachliche und konstruktive Auftreten dieses Stadtvertreters half, die Situation nach der vorangegangenen emotionalen, unfruchtbaren politischen Auseinandersetzung zu beruhigen, und führte zu einer effektiveren Diskussion und der schlussendlichen Zustimmung. Der Debatte der Stadtvertreter widmen wir uns anschließend (Foto: Libor Želinský).

Ein verantwortungsvoller Schritt, er trägt zur Versöhnung bei

„Die Entscheidung der Stadtverordneten wird von uns einhellig begrüßt und geschätzt. Wir halten sie für einen bedeutungsvollen, selbstbewussten und verantwortungsvollen Schritt der Stadtverordneten, der zu einer dauerhaften Versöhnung der Tschechen und der Deutschen und zu einer wahrheitsgemäßen Auslegung unserer gemeinsamen Geschichte beitragen wird", erklärte gestern der Zeitung Otokar Löbl, Vorsitzender des Fördervereins der Stadt Saaz/ Žatec mit Sitz im deutschen Frankfurt, der den Antrag für eine Gedenkstätte im Postelberger Rathaus stellte.

Auf dem künftigen kleinen Denkmal wird der Text „Allen unschuldigen Opfern der Postelberger Ereignisse im Mai und Juni 1945" zu lesen sein. Die Stadtverordneten haben damit den Wortlaut gemäßigt, der durch die vorhergehende Arbeit der Kommission von Fachleuten, vor allem unabhängiger Historiker, vorgeschlagen worden war. Diese schlugen den Text „Den Opfern des Postelberger Massakers 1945" vor.

Nach einer etwa viertelstündigen Debatte kamen die Stadtverordneten zu dem Schluss, dass man die historischen Ereignisse in der Stadt nicht mehr übergehen darf, dass es notwendig ist, sich dazu zu bekennen und sich dem zu stellen; gleichzeitig haben sie sich auf die Auslassung des vorgeschlagenen Wortes Massaker geeinigt, um keine möglichen negativen Emotionen zu wecken.

Der Text wird in tschechischer und deutscher Sprache gesetzt. Die Kosten für die Gedenkstätte, etwa 200.000 Kronen, zahlt die Stadt Postelberg. Die Stadtverordneten haben damit das ursprüngliche Angebot der deutschen Vereine, den Großteil der Kosten zu tragen, abgelehnt.

Die größte Tragödie in Nordböhmen

Die Postelberger Tragödie war unter den sogenannten wilden Vertreibungen, die voller Gewalttaten waren, das Ereignis mit der größten Anzahl von Opfern im Norden Böhmens und der zweitgrößten Anzahl in der damaligen Tschechoslowakei. Die Toten waren deutschsprachige Menschen, den Schießbefehl gaben gemäß der vor kur-

Die Stadtverordneten Ludvík Mlčuch, Petr Říha, Miroslav Krpec a Vladimír Pfertner (von links) bei der Sitzung am Mittwoch (Foto: Deník/ Želinský)

zem abgeschlossenen polizeilichen Ermittlung Tschechen – Soldaten und Polizisten. Das sozialistische Regime hat diese Ereignisse lange Jahre totgeschwiegen, über dieses Problem sprach man offen und frei erst gegen Ende der neunziger Jahre.

Wir stellen uns der Sache, sagten die Stadtvertreter – aber nicht alle

Die Postelberger Stadtvertreter haben sieben Jahre nach Eingabe des ersten Antrags die Errichtung des kleinen Denkmals beschlossen, das an die Nachkriegstragödie erinnern soll – an das Erschießen[1] der deutschen Einwohner der Stadt. Diese Frage weckt aber immer noch Emotionen; in der Diskussion davor erklangen Gegenstimmen und scharfe Worte der Ablehnung.

Pressekonferenz mit Mitgliedern der Denkmalkommission am 12. Oktober; vorne mit dem Rücken zur Kamera Walter Urban (Foto: Förderverein Saaz)

Gegen die Errichtung eines kleinen Denkmals zum Gedenken an die Nachkriegsereignisse hat sich auch ein Mann ausgesprochen, der im Rahmen einer öffentlichen Sitzung auftrat. Es war Václav Sedláček aus dem Kreisrat des „Klubs des tschechischen Grenzlandes"; zur Veranstaltung reiste er aus Aussig an. Die Stadtverordneten stimmten zunächst ab, ob man ihm überhaupt das Wort erteilen solle, denn er hat in Postelberg keinen ständigen Wohnsitz. Diese Vorgehensweise wird durch das Gemeindegesetz auferlegt.

„Ich bin gegen die Errichtung der Gedenkstätte. Ich schlage der Stadt vor, sich mit dieser Angelegenheit überhaupt nicht mehr zu befassen. Die ständige Beschäftigung mit diesem Thema verdirbt nur das Verhältnis beider Nationen, Tschechen und Deutsche. Ich persönlich bin früher in der DDR verkehrt, nun ebenso in Deutschland, und halte Freundschaft mit den Menschen in diesen Ländern auch ohne Gedenkstätte, die mir überflüssig scheint", erklärte er.

Für die Kommission der Historiker, die den Text auf der Gedenktafel vorgeschlagen haben, sprach Petr Schölla. Er führte aus, daß die kleine Gedenkstätte in der Stadt notwendig sei, daß es nicht angehe, die historischen Ereignisse in alle Ewigkeit zu verschweigen. „Setzen wir einen symbolischen Versöhnungspunkt hinter dieses Thema," forderte er die Stadtratsmitglieder auf.

Im folgenden sprachen nur noch die Stadtvertreter selbst. Ludvík Mlčuch (KSČM) [Kommunisten][2] sprach sich gegen die Gedenkstätte aus. „2005 hat die Stadtvertretung diese Sache schon einmal abgewiesen, und ich sehe keinen Grund an dieser Haltung irgendetwas zu ändern", teilte er mit.

Vladimír Pfertner (ODS) [Bürgerliche][3] unterstützte eindeutig die Errichtung der Gedenkstätte. „Stellen wir uns endlich der ganzen Sache und gestehen wir uns ein, dass die Erschießung von Hunderten von Menschen in un-

serer Stadt eine Gräueltat war. Wir können nicht dauernd so tun, als ob nichts geschehen wäre. Es geht doch nur darum, irgendwo ein symbolisches, klitzekleines Mahnmal hinzustellen. Um nichts mehr geht es", meinte er.

Ein scharfes bis demagogisches Argument sprach Jan Pelc vom Stadtrat (KSČM) aus. „Ich bin entschieden gegen ein Mahnmal. Ein Mahnmal für Opfer macht keinen Sinn. In Postelberg gab es keinen Krieg, die Tschechoslowakei befand sich mit Deutschland nie offiziell im Kriegszustand. Die Deutschen haben uns besetzt, und wir waren Teil ihres Staates", erklärte er.

Ein Stadtvertreter, der es zustande brachte, die Emotionen zu beruhigen, ruhig und sachlich aufzutreten und bei den Kollegen Autorität zu gewinnen, war der Arzt Miloslav Fišer (Unabhängiger). „Ich bin eindeutig für eine Gedenkstätte. Das Recht, der Toten zu gedenken, hat jeder Hinterbliebene, wer es auch sei. Man soll sehen, dass sich die Stadt diesem Problem stellt, dass sie selbst das Handeln übernimmt und sich diese Sachen nicht von deutschen Vereinen bezahlen lässt", forderte er.

Er schlug auch vor, aus dem der Kommission vorliegenden Text das Wort Massaker herauszunehmen und es durch den milderen Ausdruck „Ereignis" zu ersetzen. Seine Vorschläge bildeten die Basis der gesamten abschließenden Entscheidung und des Beschlusses der Stadtverordneten.

Otokar Löbl und Dr. Michal Pehr erläutern der Presse den Vorschlag der Denkmalkommission (Foto: Förderverein Saaz)

Am Ende haben sich vierzehn von achtzehn Stadtvertretern für das Denkmal ausgesprochen. Niemand stimmte dagegen. Auch die Stadtverordneten, die Bedenken hatten, haben sich nur der Stimme enthalten.

Übersetzung: Adalbert Wollrab und Andreas Kalckhoff

ANMERKUNGEN

1. *Postřílení*, wörtlich: „Abknallen".
2. KSČM = Kommunistische Partei Böhmens und Mährens.
3. ODS = Demokratische Bürgerpartei (*Občanská demokratická strana*).

Sudetendeutsche dankbar für tschechisches Zeichen

VON BERND POSSELT / SUDETENDEUTSCHE LANDSMANNSCHAFT

MdEP Bernd Posselt

Der CSU-Europaabgeordnete Bernd Posselt, Sprecher der Sudetendeutschen Volksgruppe, hat den tschechischen Stadträten der böhmischen Stadt Postelberg dafür gedankt, daß sie den dort im Juni 1945 gefolterten und ermordeten Sudetendeutschen ein Denkmal setzen wollen. Dies sei ein „eindrucksvolles Zeichen des Mutes und der Versöhnung" und beweise, daß die Zusammenarbeit auf unterer Ebene sich immer positiver entwickle. Das solle sich auch die Staatsspitze zum Ansporn nehmen.

Posselt wies auch auf die gute Kooperation zwischen der tschechischen Kommune Postelberg / Postoloprty, dem deutschen Förderverein der Stadt Saaz in Frankfurt und der jüdischen Gemeinde hin, die Modellcharakter besitze. Insgesamt nannte Posselt die Zusammenarbeit zwischen immer mehr tschechischen Gemeinden und den sudetendeutschen Heimatkreisen bzw. Heimatortsgemeinschaften „ermutigend".

Pressestelle Bernd Posselt MdEP, München, Erklärung vom 6. September 2009

Erinnerung an das Massaker

Der Rat der Stadt Postelberg (Postoloprty) hat soeben die Errichtung einer Gedenkstätte beschlossen. Sie erinnert an alle Opfer vom Mai und Juni 1945. Auch an die Opfer unter den Sudetendeutschen. Die Verantwortung hierfür trägt die tschechoslowakische Armee. Ist das tatsächlich ein bedeutsamer Schritt zur Anerkennung der Wahrheit der Vergangenheit?

Die Opfer

Ende Mai und Anfang Juni 1945 trieb die tschechoslowakische Armee in Postelberg einige Tausend Sudetendeutsche (und ihre Lebenspartner aus Mischehen) zusammen. Von diesen hat das Hinrichtungskommando wenigstens 763 (vor allem Männer) erschossen. Ermordet wurden auch einige Frauen und fünf Buben, die jünger als 15 Jahre alt waren.

Die Untersuchung

Im Jahr 1947 wurde dieses Massaker von einer Parlamentskommission unter der Leitung von Dr. Bunža untersucht. Man hat die Leichen exhumiert. Die Kommission hat einige Schuldige bezeichnet. Nach der kommunistischen Revolution hat man davon nicht mehr gesprochen. Das Massaker wurde vergessen.

Die Schuldigen gefunden

Im Jahr 2008 hat die tschechische Polizei eine weitere Untersuchung beendet. Es hat sich gezeigt, dass der Befehl, auf Grund dessen die fünf Jungen zum Tod durch Erschießung verurteilt wurden, von dem Armee-Hauptmann Vojtěch Černý gekommen ist. Anderer Morde wurde der Polizist Bohuslav Marek aus Postelberg überführt. Beide sind aber vor der Schuldfeststellung gestorben.

Die Gedenktafel

Otokar Löbl war Mitglied der Untersuchungskommission, die von der Stadtvertretung von Postelberg gegründet wurde. Die Kommission hat ein Denkmal für die Opfer des Massakers entworfen. Der Vorschlag wurde von der Stadtvertretung vorige Woche am Mittwoch angenommen.

Mladá Fronta DNES 9. Nov. 2009

Den unschuldigen Opfern

Tschechen, die von Deutschen ermordet wurden, und Deutsche, die von Tschechen ermordet wurden, bekommen in Postelberg ein gemeinsames Denkmal

VON MARTIN KOMÁREK / MLADÁ FRONTA DNES

Postelberg ist ein verschlafenes Städtchen in Nordnordwesten von Böhmen. Auf den Straßen lungern Jugendliche herum und werfen sich Rufe zu. Das Tor zum halbverfallenen Schloss ist zu. Hinter dem Tor liegen im nicht gemähten Gras Abfälle. Einige Gebäude, auch das Rathaus, haben schon eine renovierte Fassade. Aus einem kommunistischen Selbstbedienungsladen ist ein „Market COOP" geworden. Er ist auch nicht schöner, aber Ware gibt es hier genug.

Es ist Mittwoch, der 4. November. In Postelberg wird die Vergangenheit beurteilt. Die Stadtvertretung der Stadt entscheidet, ob sie ein Denkmal oder eine Gedenkstätte auch für die gründen soll, die nicht auf der „richtigen" Seite ermordet wurden.

In einem altersgrauen Raum hält das Schwurgericht eine Sitzung, das den symbolischen Spruch fällt: Ja, auch wir Tschechen waren Mörder. Ja, auch die Deutschen, obwohl sie den Krieg angefangen und unsagbares Leiden verursacht haben, verdienen ein Denkmal.

Oder es fällt ihn nicht.

Es bleibt bei der Ansicht, die von einer Mehrheit der Tschechen, hauptsächlich den Älteren, vertreten wird: Die mit den Kriegsgräueln angefangen haben, verdienen keine Gedenktafel.

Das Postelberger Rathaus mit renovierter Fassade (Foto: Förderverein Saaz)

Stadtverordnetensitzung vom 21. Oktober 2009, rechts Bürgermeister Miroslav Hýlak (Foto: Deník / Mirka Strnadová)

Das Massaker

Zwei Bilder, die der Stadt Postelberg vor mehr als sechzig Jahren ihre Tragik gegeben haben, wirken heute unglaublich.

Das erste Bild: Die deutschen Besatzer, in ihren letzten Zügen, treiben Juden durch die Stadt. Sie sollen auf dem Bau arbeiten, nicht weit vom Flughafen. Einige sterben unterwegs, andere haben keine Kraft mehr und werden zu Tode geprügelt. Auf die, die dies überleben, wartet nichts Besseres. Totgeschlagen werden auch Frauen und Kinder.

Das zweite Bild, nur ein oder zwei Monate später: Aus der Stadt Saaz werden Deutsche nach Postelberg zusammengebracht. Aber auch Tschechen aus Mischehen. „Erschießen!" lautet der Befehl von Offizieren der tschechoslowakischen Armee. In Massengräbern mit einer Kugel im Genick beenden hunderte, vielleicht bis zweitausend wehrlose Zivilpersonen ihr Leben. Erschossen wurden auch mindesten fünf Jungen. Es sterben auch Frauen.

Otokar Löbl und Martin Komárek (Foto: Förderverein Saaz)

Zurück in die Gegenwart: Das Rathaus ist zwar von außen schön verputzt, aber der Verhandlungssaal erinnert mit seiner Einrichtung an die sozialistische Zeit. Es ist eine öffentliche Sitzung. Die Öffentlichkeit stellen aber nur zwölf Menschen dar, von denen noch die Mehrheit Journalisten sind. Die Stadtvertreter sind an Zahl überlegen. Es sind achtzehn ...

Noch vor der Sitzung hat mir Bürgermeister Miroslav Hýlak gesagt: „Es ist notwendig, einen Schlusspunkt zu machen."

Er war persönlich lange dagegen, obwohl sein Onkel bei diesem Massaker unter den sudetendeutschen Opfern war. In seiner Familie hat man davon nicht gesprochen. Dass in der Stadt, wo er als Bürgermeister tätig ist, so ein Massaker stattfand, entdeckte er erst in den neunziger Jahren. Noch im Jahr 2005 war er dagegen, dass man ein Denkmal errichtet. Jetzt hat er seine Meinung geändert. Mord ist ihm zufolge Mord, und Unschuldige bleiben Unschuldige, auch wenn es Deutsche sind.

Viele vierzig- oder fünfzigjährige glauben immer noch nicht, dass hier in der Stadt so ein Blutbad passieren konnte. Der Bürgermeister erwartet keine großen Proteste, auch wenn sich seine Ansicht durchsetzen sollte. Im Gegenteil, die Vergangenheit soll mit einer Gedenkstätte und einer Inschrift, die nicht die Gemüter erregt, zur Ruhe kommen.

Nehmen sie uns die Häuschen weg?

Das Gericht in Postelberg findet in einer schweren Zeit statt. Als Václav Klaus bei den Chefs der Europäischen Union eine Ausnahme hinsichtlich des Lissabonvertrags durchsetzte, wurde die Frage der sogenannten Sudetendeutschen wieder lebendig. Ungefähr drei Millionen

Anděla Dvořáková, Vorsitzende des „Freiheitsbundes" (Foto: Förderverein Saaz)

wurden nach dem Krieg vertrieben. In ihren Häusern, sofern sie nicht an Soldaten gegeben wurden, leben Tschechen [Zivilisten]. Einige haben Angst, dass sie um ihr Dach gebracht werden könnten. Ist diese Angst berechtigt?

Die Vorsitzende des Freiheitsbundes[1], Anděla Dvořáková erregte am 28. Oktober Aufmerksamkeit, als sie die Rathäuser kritisierte, die den Sudetendeutschen und ihren Verbänden entgegenkommen. Kann sein, dass sie gerade Postelberg gemeint hat.

„Ich fürchte aufgrund der Haltung und der Äußerungen des Herrn Europaabgeordneten Posselt, dass die Gefahr einer Revanche droht. Er kann nicht für drei Millionen Menschen garantieren, kann sie nicht daran hindern, dass sie die Rückgabe ihres Eigentums fordern. Außerdem sei die Tschechisch-Deutsche Erklärung nur ein Fetzen Papier, sagt er."

„Es wäre gut, wenn man sich mehr mit den Absichten der Sudetendeutschen Landsmannschaft beschäftigen würde. Dann würde Ihnen klar werden, dass es den Deutschböhmen überhaupt nicht um das Eigentum geht, sondern um das Land", antwortet sie auf meine Frage.

Der Bürgermeister von Postelberg hat jedoch in dieser Hinsicht keine Angst: „Von Zeit zu Zeit kommt ein Bus mit Deutschen, die vertrieben wurden und die hier gebürtig sind. Aber die Menschen werden älter. Jetzt kommen sie schon nicht mehr so oft."

Der „Sudetendeutsche"

Mit der Idee, ein Mahnmal in Postelberg (Postoloprty) zu errichten, ist nicht die Landsmannschaft gekommen. Damit ist ein „Deutscher-Nichtdeutscher" gekommen – Otokar Löbl. Ein lebendiger Überrest aus der besseren Zeit Mitteleuropas. Ein Saazer. Zugleich Tscheche, Jude und Deutscher. Seine Familie war eine der wenigen deutschen, die nach dem Krieg bleiben durften. Nach Frankfurt emigrierte er nach dem Jahr 1968, als die Tschechoslowakei von Breschnjew besetzt wurde.

Er ist unglaublich aktiv. Er setzt sich für die Versöhnung ein. In Saaz hält er Kulturveranstaltungen und Seminare ab, repariert die Kirche und den jüdischen Friedhof. Ein lebendiger, intelligenter Mann, erinnert ein bisschen an Bernd Posselt und liebt selbstverständlich Bier und Rinderbraten vom Filet (*svičkova*).

Über den harten Kern der Landsmannschaft hat er fast die gleiche Ansicht wie Anděla Dvořáková. Er meint, dass auch der Freiheitsbund oder die Klubs der tschechischen Grenzgebiete an der gleichen Krankheit leiden: „Ich bin der Meinung, dass diese Menschen eine persönliche Identitätskrise durchmachen. Nach dem Fall des Eisernen Vorhangs zerbricht ihre gewohnte Welt, die sie vierzig Jahre sorgsam aufgebaut haben. Sie stand in Gegensatz zur Wirklichkeit. Einige ihre Äußerungen haben schon einen pathologischen Charakter. Der Mensch kann nicht das ganze Leben nur als Opfer leben, ohne dass es ihn kennzeichnen würde. Das gilt für beide Seiten."

Er sagt außerdem: „Das ändert aber nichts daran, dass wir mit tiefem Respekt und Demut der Millionen gefallener Freiheitskämpfer des Zweiten Weltkriegs gedenken, den der deutsche Nationalsozialismus entfesselt hat, und der Opfer des Holocausts."

Sind alle Sudetendeutsche so vernünftig und versöhnlich wie Otokar Löbl? Die Mehrheit der Tschechen ist nicht dieser Meinung.

Der Sekretär des Präsidenten [Václav Klaus], Ladislav Jakl, behauptet: Hätten die Tschechen nicht für sich eine Ausnahme von den Rechten der EU-Charta ausgehandelt, könnten die Sudetendeutschen vor Gericht gewinnen: „Jeder Tscheche, Deutscher oder Zypriot kann ein Gesuch einreichen, über was auch immer. Die Frage ist, wie wird das Gericht mit dem Antrag umgehen, und werden sie Gelegenheit bekommen, eine Klage gegen die Ungerechtigkeit oder Diskriminierung aufgrund der Staatsbürgerschaft einzureichen?"[2]

Der Politologe Bohumil Doležal, der zu den ersten gehört hat, die uns erklärt haben, dass die Vertreibung der Deutschen ein Unrecht war, merkt dagegen ironisch an: „Das, was wir uns zusammengestohlen haben, bleibt uns."

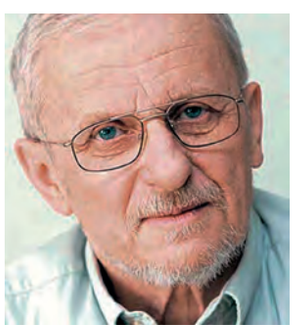

Der Politologe Bohumil Doležal (Foto: Förderverein Saaz)

Eigentumsbefürchtungen hat mir bei unserem Gespräch vor Beginn der Sitzung der Stadvertretung auch der Bürgermeister bestätigt:

„Es geht die Rede, dass man in Postelberg ganze Familien erschossen hat, damit man sich ihr Eigentum nehmen konnte." Das Denkmal kann demonstrieren, dass es wirklich zu diesem Massaker hier gekommen ist und dass unschuldige Menschen ums Leben gekommen sind, und das kann Eigentumsansprüche eröffnen.

Ist es wirklich passiert?

Jetzt leitet der Bürgermeister die Stadtvertretersammlung, und die wird den „Vorschlag" bestätigen oder verwerfen. Das Wort ergreift Václav Sedláček vom Grenzgebietsklub [3] Aussig (Ústí nad Labem). Er verweist darauf, dass wir kein Abkommen mit Deutschland haben, und deswegen müssen wir keine Denkmäler bauen. Eine Gedenkstätte für die Deutschen ginge über das Übliche hinaus.

Vor allem ist damals angeblich nichts passiert.

„Man hat mehrmals Untersuchungen gemacht, aber es ist zu keinem Ergebnis gekommen. Es gibt kein Polizeiprotokoll, wo über dieses Problem etwas steht. Nach dem Krieg sagte man, dass diese exhumierten Menschen Juden waren, die den Flughafen von Saaz gebaut haben. Die Version vom Massaker ist erst in den neunziger Jahren aufgetaucht," behauptet Sedláček.

Otokar Löbl, der das Grabmal fordert, will angeblich brutale Aggressoren zu armen Opfern machen. Die Mehrheit der Stadtvertreter ist aber besser informiert. Sie haben eine Kommission gegründet, die sich damit beschäftigt hat. Die Kommission leitete Michal Pehr. Der brauchte nicht die Gräber zu untersuchen, er konnte sich auf Dokumente stützen: „Selbst in der Nachkriegszeit, als es eine starke antideutsche Stimmung gab, wurde der Fall Postelberg als besonders schwerwiegend angesehen", sagt er. „Es wurde eine parlamentarische Untersuchungskommission gegründet, die der Volksparteiabgeordnete Bunža geleitet hat. Diese Kommission exhumierte 763 sterbliche Überreste. Diese Zahl war aber nicht vollständig."

Dann kam das Jahr 48 [4]. Bunža emigrierte. Die Anstifter des Massakers traten in die KPČ ein, und Gottwald [5] empfahl, nicht darüber zu sprechen. Er wusste aber, was passiert ist: „Die deutschen Kommunisten haben sich damals bei ihm beschwert", sagt Michal Pehr.

Übersetzung Renáta Mlynářová und Andreas Kalckhoff

Das Massaker sieht er im Kontext des Krieges: „Die Deutschen [Soldaten] haben bei ihrem Rückzug Dörfer niedergebrannt und ganz unnötig Zivilisten massakriert. Der Hass auf sie war begreiflich. Aber auch so: Mord bleibt Mord."

Die Entscheidung

Dass Mord Mord ist, überwiegt bei der Diskussion im Postelberger Rathaus. Die kommunistischen Vertreter protestieren zwar, aber sie sind in der Minderheit und sie ziehen sich zurück.

Ihr Gegner Miloslav Fišer spricht davon, dass es nicht möglich ist, die ganze Sache zu verschweigen, und dass es nicht möglich ist, nur darauf hinzuweisen, dass die Deutschen die Schuldigen waren und mit allem angefangen haben: „Wenn wir immer nur verlangen, Auge um Auge, Zahn um Zahn, sind wir nicht besser. Wenn wir über so eine Auffassung nicht hinauskommen, dann werden wir mit der Vergangenheit nicht fertig."

Gleichzeitig aber sagt er: „Aber es wurmt mich auch die Haltung von Herrn Löbl, der uns eine bestimmte Form aufdrängen will." Die Stadt soll eine Gedenkstätte vorschlagen und selbst bezahlen. Dies ist eine sehr geschickte politische Äußerung.

Auch der Bürgermeister ist ein gewiefter Politiker. Hat alles fest im Griff. Er beendet die Diskussion, und niemand protestiert, es dämmert, und möglicherweise will man heim. Der Bürgermeister entwirft einen Beschluss. Es wird eine Gedenkstätte auf dem Friedhof eingerichtet. Sie wird für alle unschuldigen Opfer vom Mai und Juni 1945 sein. Also für Tschechen und für Deutsche.

Ist es zu wenig oder zu viel? Otokar Löbl wollte vielleicht mehr, aber er wollte niemandem seinen Willen aufzwingen. „Es ist fantastisch, wie es ausgegangen ist," findet er. Jeder Schritt zur Wahrheitserkenntnis und zur Demut ist für diesen „Fanatiker" der Versöhnung ein Sieg.

ANMERKUNGEN

1. Freiheitsbund = „Verband der Kämpfer für die Freiheit"; 1990 gegründete Vereinigung von Verfolgten des kommunistischen Regimes und ehemaligen antifaschistischen Kämpfern.

2. Das bezieht sich auf ein Gesetz, demzufolge nur Bürger mit tschechischer Staatsbürgerschaft auf Erstattung des Eigentums klagen können. Damit werden nicht nur die Vertriebenen diskriminiert, sondern auch die tschechischen Emigranten, die auf Grund ihrer Flucht ausgebürgert und enteignet wurden.

3. Grenzgebietsclub = „Club der tschechischen Grenzgebiete"; 1992 gegründeter Verein ehemaliger Grenzsoldaten und Volkspolizisten, der u. a. Kontakte zu ehemaligen DDR-Kollegen pflegt.

4. Im Februar 1948 putschten sich die Kommunisten an die Macht.

5. Klement Gottwald (1896-1953), seit 1929 Parteichef der KPČ, seit 1946 Ministerpräsident und seit 1947 bis zu seinem Tode Staatspräsident der Tschechoslowakei.

Diese Erniedrigung des Menschen

Zur Enthüllung der Gedenktafel für die unschuldigen Opfer von Postelberg am 6. Juni 2010

VON MICHAL PEHR

PhDr. Michal Pehr auf dem Postelberger Friedhof
(Foto: Förderverein Saaz)

Ihre Exzellenz, sehr geehrter Herr Bürgermeister, meine Damen und Herren, es ist mir eine Ehre, bei dieser Veranstaltung zu reden. Wir treffen uns hier zur Enthüllung eines Denkmals für die unschuldigen Opfer des Postelberger Massakers im Frühjahr und Sommer 1945. Ich wünsche mir, dass dieses Denkmal für ganz Postelberg zum Symbol für die Verurteilung des Bösen und der Hinwendung zum Guten wird. Wenn ich von der Verurteilung des Bösen spreche, denke ich hauptsächlich an den Krieg – den Zweiten Weltkrieg. Ich weiß, dass es Menschen gibt, die – im Geist von Clausewitz – den Krieg nur für eine Fortsetzung der Politik mit anderen Mitteln halten. Ich aber gehöre zu den Menschen, die den Krieg und alles, was damit verbunden ist, radikal ablehnen, und neige zur Meinung des tschechoslowakischen Außenministers Jan Masaryk, der einmal folgendes sagte: „Es könnte sehr schön sein auf der Welt, wenn es keine Kriege gäbe. Aber in jedem von uns ist etwas Böses. Im Krieg kommt all das Böse an die Oberfläche. Wenn Frieden ist, können die Lehrer, Mütter und andere Engel vieles tun, um das Böse aus uns zu vertreiben. Aber dann kommt der Krieg und macht Tiere aus uns. Vor allem deshalb hasse ich den Krieg. Nicht nur für all das Morden, sondern für diese Erniedrigung des Menschen."

Das Postelberger Massaker ist ein Beispiel für diese Erniedrigung. Die Menschen heute fragen: Wie konnte es dazu kommen? Es wurden mehr als 763 Bürger erschossen, nur weil sie Deutsche waren? Warum wurde Postelberg zum Ort des größten Massakers an der deutschen Zivilbevölkerung? Was ist hier eigentlich passiert?

Die Antwort auf die Frage, was passiert ist in der Nachkriegstschechoslowakei, müssen wir tatsächlich in den Kriegsereignissen suchen. Sechs schreckliche Kriegsjahre gebaren eine neue Zeit. Das Land war befreit von den Besatzern, und die Bevölkerung war voller Ideale und hoffte auf ein besseres Morgen. Die Freude über das Ende des Krieges, aber auch das Trauma des Krieges – das war vielleicht das Gefühl, das unsere Gesellschaft am stärksten beherrschte. Václav Černý [ein tschechischer Literaturforscher und Übersetzer] beschrieb diese Zeit als einen vergeblichen Kampf mit Dämonen.

Auf der einen Seite herrschte große Begeisterung, auf der anderen Seite Anarchie und Durcheinander. Das ist aber verständlich. Nach sechs Jahren kam es zu einem Ausgleich der Konten. Diese besondere Art von tschechoslowakischer Revolution beruht darauf, dass wir ein kleines Volk sind, das sich der Vernichtung gegenüber sah und lange warten musste, bis es sich wehren konnte. Die Menschen waren wie betrunken von Freiheit, voll Euphorie und Begeisterung. Es kam zu der sogenannten „nationalen Säuberung" oder, wenn Sie so wollen, Abrechnung mit der Vergangenheit, einem immer wiederkehrenden Phänomen der böhmischen Geschichte. Es wurde getanzt und alle waren voller Lebenslust. Der Krieg ist vorbei, wir sind frei, und nun beginnt die glückliche Zeit, in der wir eine neue Tschechoslowakei aufbauen können, eine Zeit der Hoffnungen, Pläne und Wünsche. Alle versuchten, schnellstmöglich unseren Staat wiederherzustellen. Vielleicht am besten hat diese merkwürdige Zeit der tschechische Historiker Professor Josef Šusta beschrieben, der kurz vor seinem Selbstmord im Mai 1945 zu einem Freund sagte: „Was ist los mit dem Menschen? Vor unserem Fenster steht ein russischer Panzer. Mädchen umringen die Russen. Auch meine Enkelin ist darunter. Eine Harmonika spielt, und die Jugend hat Spaß und tanzt. Zwischen ihnen liegen vier Körper von toten Deutschen. Sie liegen da wie Semmeln und stören die Tanzenden nicht. Ich hätte nicht geglaubt, dass dies möglich ist, hätte ich es nicht selbst gesehen."

Bei aller Euphorie wuchs unterschwellig eine Atmosphäre aus Furcht und Angst, geboren aus einem entfesselten „revolutionären" Ungeist und unzähligen, oft drastischen Aktionen des Pöbels. Im Namen einer schnellen

Deutsche und tschechische Teilnehmer an der feierlichen Enthüllung einer Gedenktafel auf dem Postelberger Friedhof (Foto: Förderverein Saaz)

„nationalen Säuberung" kam es zu großen Übergriffen. Es wurden persönliche Rechnungen beglichen, wobei jeder jeden der Kollaboration oder anderer Taten beschuldigte. Es wurde eine Lawine von Denunziationen, Anfeindungen, Verleumdungen und Racheakten losgetreten. „All das triebhaft Böse, Wut und Begierde, kamen zum Ausbruch", schrieb Václav Černý. Der Mob nutzte die Gelegenheit, und unsere wiederhergestellte Staatsmacht hat sich leider von diesen bösen Taten nicht distanziert, sondern von ihnen im Gegenteil oftmals bewusst profitiert.

Musikalische Umrahmung der Feierlichkeiten durch den Chor „Rubín" aus Podersam / Podbořany (Foto: Förderverein Saaz)

Damals wurde eine finstere Schicksalsregel unserer Nation geboren: „Dem Mob an jeder Kreuzung unterliegen."

Typisch dafür war das Wirken der Revolutionsgarden, die dem Schutz des Volkseigentums und der Sicherheit dienen sollten, sich aber in Wirklichkeit oft selbst am Plündern und Rauben beteiligten (weshalb sie auch „Raubgarden" genannt wurden). Auch waren sie für die Misshandlung und Ermordung gefangener deutscher Soldaten und Zivilisten sowie wirklicher oder vermeintlicher Kollaborateure mit verantwortlich. Diese Garden bestanden überwiegend nicht aus aktiven Widerstandskämpfern der Besatzungszeit, sondern eher aus Revolutionären „der letzten Stunde", von denen manche noch einige Wochen zuvor für Rum und Zigaretten auf Sonderschicht in die Fabrik gegangen waren und fleißig für die deutsche Kriegsindustrie gearbeitet hatten.

PhDr. Michal Pehr (Foto: Förderverein Saaz)

In dieser merkwürdigen Zeit kam es, neben anderen Taten, auch zum Postelberger Massaker. Im Namen der „nationalen Säuberung", aus Neid und Gier nach Eigentum, aber auch unter der Losung „toter Deutscher guter Deutscher" kam es zum sinnlosen Morden, dessen Erwähnung nach der Ernüchterung aus der Nachkriegseuphorie zum absoluten Tabu wurde. Diese Ereignisse passten nämlich nicht in das allgemeine Geschichtsbild von einem Land, das unter nazistischem Terror und unter Fremdherrschaft gelitten hatte.

Viele Jahre wurde über dieses grauenvolle Thema nicht geredet. Aber man ahnte es, und nach zwei Jahren, im Jahr 1947, kam es zur Exhumierung der sterblichen Überreste der Hingerichteten. Trotzdem wurde eine lange Reihe von Jahren weiter geschwiegen. Ich bin froh, dass sich über all das Stillschweigen hinweg Menschen gefunden haben, die den Mut hatten, dieses Thema aufzugreifen. Es war nicht leicht. Es ist aber notwendig, auch an Unangenehmes zu erinnern und für die Wahrheit zu kämpfen, wie unangenehm sie auch sei. Dieses Mahnmal kann so nicht nur zu einem Platz werden, an den die Nachfahren und Hinterbliebenen kommen können, sondern auch zum Symbol dafür, wie gefährlich und schlimm der Krieg ist. Ich glaube fest, dass dieses Mahnmal seinen Sinn hat und noch lange an diese traurigen Augenblicke unserer Nachkriegsgeschichte erinnern wird.

Trauerrede

VON UTA REIFF

Ich weise darauf hin, dass diese Rede meine eigene Meinung spiegelt. Sie gilt nicht für alle Sudetendeutschen. Ich glaube aber, dass viele der hier anwesenden Landsleute damit einverstanden sein werden.

Ich freue mich begrüßen zu dürfen Seine Exzellenz, den deutschen Botschafter Johannes Haindl, Herrn Hýlak, Bürgermeister von Postelberg, Herrn Knoblauch, Bürgermeister von Saaz, Dr. Michal Pehr, Historiker, Herrn Libowic, Vorsteher der jüdischen Gemeinde Teplitz und die zahlreichen Vertreter der Medien.

Liebe Trauergäste, ich begrüße Sie ausdrücklich als „Trauergäste", denn dies ist ein Tag der Trauer, der Tag der Klage um unsere Toten. Nach 65 Jahren stehen wir nun endlich vor einer Gedenktafel, die zur Erinnerung an die deutschen Zivilisten angebracht wurde, die hier in Postelberg vor 65 Jahren auf schreckliche Weise umgebracht wurden. Das war im Mai und Juni 1945 nach dem Ende des Krieges. Der Beginn dieser Schreckenszeit war für die Deutschen aus Saaz der 3. Juni 1945, also heute auf den Tag genau vor 65 Jahren. Lassen Sie mich fragen: Wer waren die Menschen, die hier hingerichtet wurden? Die hier gefoltert und hingerichtet wurden, waren keine Verbrecher, keine Mörder. Es gab kein Gericht, keinen Prozess, kein Urteil. Sie wurden ermordet, weil sie Deutsche waren. Sudetendeutsche, die schon seit Jahrhunderten hier in diesem Land lebten. Dies war ihre Heimat!

Niederlegung der Kränze und Blumen (Foto: Förderverein Saaz)

Uta Reiff mit Dolmetscherin, dahinter die Bürgermeister von Saaz und Postelberg, Erich Knobloch und Miroslav Hýlak (Foto: Förderverein Saaz)

In den furchtbaren Nachkriegswirren 1945 genügte es, Deutscher zu sein oder deutsch zu sprechen, um einfach erschossen zu werden. Die Mörder wurden ermittelt, aber nicht verfolgt, obwohl es bereits 1947 eine Untersuchungskommission des Prager Parlaments gab. Die Protokolle darüber sind seit 1992 frei zugänglich[1] und wurden auch übersetzt ins Deutsche. Die Schuldigen wurden verhört, aber nicht bestraft. Wir alle wissen, dass es dafür ein Freistellungsdekret gab und gibt, das – zu unserem Entsetzen – auch heute noch gültig ist.

Aber wir wollen hier nicht anklagen, wir wollen klagen. Wir wollen einer tiefen Traurigkeit Ausdruck geben, die seit 65 Jahren in uns ist. Wir hatten bisher keinen Platz zu trauern, keinen Platz, um Blumen und Kränze niederzulegen, hier an diesem Ort dieser furchtbaren Ereignisse. Deswegen möchte ich der Stadt Postelberg danken für diese Gedenkplatte in Deutsch und Tschechisch. Ich bedauere jedoch, dass aus der Inschrift nicht zu erkennen ist, dass es sich um deutsche Opfer handelt.

Viele aus der tschechischen und deutschen Bevölkerung wissen nicht, oder jedenfalls nicht genau, was sich in diesen Monaten Mai und Juni 1945 in Saaz und Umgebung und in Postelberg abgespielt hat. Daher muss ich näher darauf eingehen, obwohl es mir schwer fällt, darüber zu sprechen, denn mein eigener Vater wurde hier ermordet,

und mein älterer Bruder Hans – der hier auch anwesend ist – hat diese schrecklichen Tage knapp überlebt. Er war damals sechzehn Jahre alt. Er kam dann zur Zwangsarbeit ins Bergwerk nach Kladno und wurde dort fast zu Tode geschunden und geprügelt.

Die unschuldig Ermordeten aber haben keine Stimme mehr. Daher will ich ihnen meine Stimme geben, als die Tochter eines der Ermordeten: Mein Vater und mein Bruder gehörten zu den etwa 5000 deutschen Männern, die am 3. Juni 1945 auf dem Marktplatz in Saaz zusammen getrieben wurden und von dort nach Postelberg in die Kaserne. Am nächsten Tag und an den darauf folgenden Tagen gab es wilde Prügelorgien und wahllose Erschießungen. Auch fünf Jungen im Alter von circa vierzehn Jahren wurden erschossen, weil sie sich Äpfel von einem Baum geholt hatten. Am 7. und 8. Juni fanden die Massenerschießungen statt. Die Männer wurden in Gruppen von zirca achtzig oder mehr Leuten eingeteilt und mussten zum Lewanitzer Fasanengarten marschieren. Dann hörte man Gewehrsalven, und die Wachen kamen allein zurück. Die meisten Überlebenden dieses Massakers kamen zur Zwangsarbeit in Arbeitslager. Im Herbst 1947 wurden 763 Leichen aus Massengräbern ausgegraben und in verschiedenen Krematorien verbrannt. Die restlichen Gräber wurden nicht geöffnet. Insgesamt wurden jedoch in jenen Tagen im Raum Saaz-Postelberg mindestens 2.000 deutsche Zivilisten erschossen.

Diese grauenhaften Taten von Postelberg und andere ähnliche Verletzungen der Menschlichkeit, begangen an unschuldigen Deutschen, wurden über Jahrzehnte in der tschechoslowakischen Republik verschwiegen und das aus ideologischen und politischen Gründen oder einfach auch aus Angst vor der Wahrheit.

Aber: Erfreulicherweise wurde in den letzten Jahren viel über diese grausamen Ereignisse in der Tschechischen Republik berichtet. Für diese Berichterstattung will ich vor allem vielen tschechischen Zeitungen und Medien, insbesondere den hier anwesenden, ausdrücklich danken. Sie haben damit auch dazu beigetragen, dass diese Erinnerungstafel hier angebracht wurde. Auch das tschechische und deutsche Fernsehen hat öfter darüber berichtet. Míroslav Bambušek, ein junger tschechischer Dramatiker, hat sich auch dieser Ereignisse angenommen und eine szenische Lesung und ein Theaterstück darüber geschrieben mit dem Titel: „Porta Apostolorum" und dem Untertitel: „Ein grausames Spiel von Dingen, von denen lieber niemand etwas hören will". Ihnen allen gilt unser Dank.

Die Verletzungen der Würde des Menschen, bis hin zum Mord, begannen aber nicht erst 1945. Während aller Kriege in der Geschichte, auch während des Zweiten Weltkriegs, wurden – in diesem Fall von der deutschen Besatzungsmacht – Kriegsverbrechen, vor allem Erschießungen, in den besetzten Staaten begangen, so auch in der Resttschechoslowakei nach der Besetzung durch die deutsche Armee im März 1939. Seit dem Jahr 1938 gehörte das Sudetenland zum Deutschen Reich,

Priesterliche Weihe der Gedenktafel durch Dechant P. Rudolf Prey von der katholischen Gemeinde Postelberg (Foto: Förderverein Saaz)

als „Reichsgau Sudetenland". Damit waren die Sudetendeutschen den Deutschen im Reich mit allen Rechten und Pflichten – und der Verantwortung für die Verbrechen in den besetzten Ländern – gleichgestellt.

Am Ende des Krieges kamen nicht nur die Rote Armee, sondern auch tschechische Armeeeinheiten in das Grenzgebiet mit dem Auftrag aus Prag, das Gebiet von

Deutschen zu säubern. Wie war nun dort die Situation? Soweit es ihnen gelungen war, waren die Angehörigen der deutschen Besatzungsmacht verschwunden. Aber wir Sudetendeutschen waren da, wohin sollten wir auch gehen? Dieses Land war doch unsere Heimat! Der Hass vieler Tschechen war groß auf alles Deutsche und hat sich letztlich über uns, die wir greifbar waren, entladen. Die Rache trifft oft die, die gerade da sind, egal ob schuldig oder nicht. Man spricht nicht umsonst vom blinden Hass und von blinder Rache.

Ich muss hier aber sagen: Für die siebenjährige Zugehörigkeit zum Deutschen Reich haben wir Sudetendeutschen hart bezahlt mit der Vertreibung aus unserer Heimat und all den Grausamkeiten, denen wir rechtlos ausgeliefert waren, bis hin zum tausendfachen Mord an unseren Landsleuten.

Zur Schuldfrage möchte ich folgendes sagen: Es gibt keine kollektive Schuld. Kein Volk, keine Nation ist als Ganzes schuldig, daher kann man es nicht als Ganzes bestrafen. Es sind immer Einzelne oder Gruppen aus einem Volk, die Gräueltaten begehen, meist auf irgendeinen Befehl hin. Die Täter müssen gefunden und bestraft werden. Aber: Es gibt eine kollektive Verantwortung und kollektive Scham für das, was aus einem Volk heraus geschehen ist. Dies gilt für Tschechen und Deutsche und Sudetendeutsche.

Zum Schluss möchte ich sagen: Nur auf dem Boden der Wahrheit, auf beiden Seiten, kann man die Verbitterung abbauen, ist Versöhnung und eine gemeinsame Zukunft möglich. Wir wollen eine Zukunft ohne Rachegedanken, ohne Vergeltung, wir wollen eine friedliche, gedeihliche Zukunft im gemeinsamen Haus Europa. Wir wollen in Frieden miteinander leben und nicht aufrechnen, wer, was, wann und wem zugefügt hat. Das stiftet nur neuen Unfrieden. Es ist jedoch notwendig, die vergangenen Geschehnisse anzuschauen und zu benennen. Man kann sie nicht einfach ignorieren oder leugnen, aber sie sollen die Zukunft nicht verdunkeln. Der Kreislauf des Hasses und der Gewalt muss endlich durchbrochen und beendet werden. Gerade hier, an diesem Ort, möchte ich Ihnen allen zurufen: Jeder Misshandelte, jeder Ermordete, egal auf welcher Seite, ist einer zu viel!

So wollen wir jetzt unserer Toten gedenken und wollen uns in Ehrfurcht vor ihnen verneigen. Ich bitte um einige Minuten der Stille.

ANMERKUNG

1. Die Geheimklassifizierung der betreffenden Akten des tschechischen Innenministeriums wurde schrittweise ab 1992 aufgehoben und diese der wissenschaftlichen Öffentlichkeit auf begründeten Antrag hin zugänglich gemacht. Mittlerweile können solche Dokumente über UStR angefordert werden, eine Institution zur Erforschung kommunistischer Verbrechen.

TŘETÍ DÍL

„Ponížení člověka“:
Stud, vzpomínání a smíření

ČESKO-NĚMECKÁ DEKLARACE
O VZÁJEMNÝCH VZTAZÍCH A JEJICH BUDOUCÍM ROZVOJI 21. LEDEN 1997

III.

Česká strana lituje, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter přisuzování viny. Zejména lituje excesů, které byly v rozporu s elementárními humanitárními zásadami i s tehdy platnými právními normami, a nadto lituje, že bylo na základě zákona č. 115 z 8. května 1946 umožněno nepohlížet na tyto excesy jako na bezprávné a že následkem toho nebyly tyto činy potrestány.

Praha 21. ledna 1997

Za německou stranu
Spolkový kancléř
Dr. Helmut Kohl
Spolkový ministr zahraničí
Dr. Klaus Kinkel

Za českou stranu
Předseda vlády
Václav Klaus
Ministr zahraničních věcí
Josef Zieleniec

Na předešlé straně: smuteční řečník PhDr. Michal Pehr s účastníky pietního aktu na postoloprtském hřbitově

Úvodní poznámky

Třetí díl dokumentuje proces česko-německého porozumění o „Postoloprtech" mezi roky 1995 a 2010. Zdroji jsou novinové články, rozhlasové zprávy, projevy na akcích a jeden plakát. Tyto dokumenty jsou pouze ve výjimečných případech komentovány poznámkami. Nepřesnosti a rozpory v jednotlivých informacích, zprávách a komentářích by měl čtenář sám posoudit, protože již jsou mu tyto nejdůležitější historické události známy. Cestu k nim a k dalším informacím najde v příčných odkazech.

Profesor Voitl se ve svém úvodě „O co jde v těchto dokumentech" věnoval převážně lokálním českým zprávám o Postoloprtech a setkání vyhnaných českých Němců z Čech na Žatecku. Od roku 1992 zveřejňoval však svým krajanům v Domovském zpravodaji Žatecka (Heimatbrief Saazerland) zprávy o vývoji událostí v badatelských debatách „O případu Postoloprty". Jako Němec, který vyrostl v českém prostředí dvojjazyčně, se cítil vyvolen k překladům, a jako zprostředkovatel. Brněnský historik Adrian von Arburg navrhl zveřejnit a v této publikaci dokumentovat veškeré zmíněné články, jako „relevantní dobové dokumenty". Toto ovšem není z místních, technických a redundačních důvodů možné. Mnohé se totiž v mediálních zprávách opakuje [1].

Toto omezeně platí i pro námi uváděné příklady, založené na faktech z našich zdrojů. Bereme to jako kompromisní řešení vzhledem k čtivosti této publikace i zveřejněných informací v další části. Náš výběr jsme provedli na základě toho, do jaké míry otevírá autor nový pohled nebo aspekt na toto téma. Úlohu zde také hraje prominence a rozptýlení místní medializace. Přitom si uvědomujeme určitou jednostrannost, co se týče výběru vcelku pozitivního náhledu. Tato kniha chce dokumentovat, jak se Němci a Češi po 74 letech útrpných dějin znovu setkávají. Negativní a neproduktivní stanoviska k této otázce mohou být zveřejněna jinde.

Pravdou k smíření

V říjnu 1995 zveřejnil redaktor David Hertl v regionálních novinách „Svobodný Hlas" [2], společně s šéfredaktorkou a vydavatelkou novin Květou Tošnerovou, dráždivý článek, který se rozsáhle zabýval postoloprtským masakrem z let 1945 a pokládal důrazně otázku: "Kde jsou ty tisíce Němců z Postoloprt a Žatecka"? Zde bylo čerpáno z výpovědí odsunutých českých Němců [3], ale také z vlastního průzkumu mezi pamětníky v českém prostředí. Článek byl natolik výbušný, že autoři obdrželi vražedné výhrůžky [4]. Postavit se proti zatvrzelosti veřejnosti, která byla zmanipulovaná komunistickou diktaturou a prosazování historické pravdy, k tomu byla tehdy potřebná velká odvaha.

Tošnerová a Hertl dělali názvu svých novin všechnu čest, ale nebyli první a jediní, kteří přispěli k tomu, že se klimatické poměry, alespoň v Žatci a okolí, poměrně měnily. Nutno zde podotknout, že Jaroslav Venclík, který sloužil starému systému dlouho jako kulturní činitel – řídil historické regionální muzeum v Žatci – byl první, který otevřeně a veřejně psal o „Postoloprtech" [5]. O to pozoruhodnější je, že tento člověk zažil na vlastní kůži koncentrační tábor Flossenburg a přežil pochod smrti, proto rozhodně neměl důvod být přítelem Němců. Přesto se angažoval ve „Sdružení rodáků a přátel města Žatce" pro navázání kontaktů s „krajany v Německu" [6]. Díky sdružení žateckých rodáků došlo v září 2002 k veřejné vzpomínkové akci německých Žatečanů přímo v Žatci a Postoloprtech s následující tiskovou konferencí. Venclík zde pronesl dojemný projev [7]. Nejen lokální tisk, ale i celostátní vydání Mladé fronty DNES o této akci informovalo veřejnost [8] a německý žatecký pamětník profesor Wollrab napsal obsáhlou zprávu [9] pro ty, kteří zůstali doma a nemohli se této akce v Žatci zúčastnit.

Setkání se konalo pod heslem „Pravdou k smíření", které se stalo tvůrčím motivem všech dalších akcí. Po rozruchu, který vzbudila tato akce v českých a německých médiích, se ozvala pražská korespondentka redakce Focus, velkého německého zpravodajského týdeníku. Otokar Löbl jí podal o této akci zprávu a předal kontakty. Výsledkem toho byla ve Focusu v červnu 2003 obsáhlá reportáž k případu Postoloprty se stanovisky Petera Klepsche a Davida Hertla [10]. Tím se seznámila s případem Postoloprty poprvé širší veřejnost v Německu. Rok na to slavilo město Žatec své tisícileté Milénium [11]. K této významné akci uspořádalo Sdružení rodáků a přátel města Žatce velkou slavnost a setkání rodáků z celého světa a byli pozváni i žatečtí krajané z Německa. Při příležitosti přivítání na městské radnici 11. září 2004, pronesl Voitl projev v českém jazyce, který následně parafrázoval v němčině. Svůj projev zakončil slovy Jaroslava Venclíka, že při vyrovnání s minulostí musí dojít k „důstojnému narovnání" vztahů mezi Němci a Čechy. V naší publikaci zařazujeme jeho projev, který byl zveřejněn v Domovském zpravodaji Žatecka (Heimatbrief Saazerland) [12], protože český originál nebyl zaznamenán.

Češi pátrají ve svých dějinách

Mladý český divadelník Miroslav Bambušek z Loun se dozvěděl poprvé o poválečných událostech v Postoloprtech v roce 2003. Rozhořčilo ho, že až do této doby o tom nic nevěděl, i když v blízkosti vyrůstal. Tomu chtěl udělat konec a oslovit převážně mladé lidi. Tak vznikl jeho projekt „Pozdní sběr", ve kterém chtěl českou minulost let 1939 - 1945 přenést na jeviště. První část tohoto projektu pod titulem „Perzekuce.CZ" se zabývala stíháním a vysídlením českého obyvatelstva v době protektorátu a následně německého obyvatelstva v poválečné době. Radio Praha o tomto divadelním projektu obsáhle informovalo v německém vysílání [13]. Také v německých novinách „Tageszeitung" (TAZ) se vyjádřil, že: „...občanská společnost nedosáhne sebevědomí, když se k vlastním dějinám nepostaví čelem". Prostě nedospěje [14]. Dne 29. května 2005 proběhlo představení scénického čtení výpovědí protokolů Parlamentní vyšetřovací komise z 30. a 31. července 1947 o případu Postoloprty. Přijeli i někteří ze Žatce odsunutí Němci a následně se konala diskuze i prohlídka míst těchto dějů. Následně to dokumentujeme propagačním plakátem, úvodní zprávou Ondřeje Černého z celostátního vydání MF DNES a fotografiemi [15].

Rok na to připravil český publicista a spisovatel Eduard Vacek společně s Otokarem Löblem výstavu o vyhnání Němců a s nimi provázené násilné excesy [16]. Eduard Vacek byl za komunistického režimu vězněn z důvodů „opovrhování společností". Jako odborník na historické právo a vězenství, byl zaměstnán po převratu na ministerstvu spravedlnosti a měl tím přístup k historickým zdrojům z poválečné doby. Jeho bádání ho vedlo k poznatku, že odpovědnost za teror proti Němcům ležela na komunistech, kteří ovládali nejen ministerstva vnitra a obrany, ale také nezávislé operující vojenské zpravodajství OBZ. Šel ale ještě krok dál a viděl v tom část plánu k převzetí moci. Výstava pod názvem „Oběti komunistické moci v severních Čechách v letech 1945 - 1946" byla zahájena 19. května 2006 v Lounech. Měla velkou odezvu v tisku, zde dokumentujeme vysílání pražského rozhlasu [17] a článek Tomáše Kassala v MF DNES [18]. Výstava putovala do více měst v severních Čechách a byla zakončena v roce 2009 v Praze. Z tohoto důvodu vydal Otokar Löbl nový katalog výstavy, jehož texty z druhého vydání zde kompletně otiskujeme [19]. Tento text končí myšlenkou paní Uty Reifové, která je psychoterapeutka a pamětnice léta 1945 v Žatci: "Koloběh násilí". Ona hájí zastavení „...hrozného kola pachatel - oběť" přiznáním činů a utrpení. Tuto esej uvádíme na začátku třetího dílu.

V prosinci 2008 začal v Ústí nad Labem projekt pod záštitou Karla Schwarzenberga, ve kterém bylo osmdesát žáků vyzváno stopovat dějiny regionu v letech 1938 - 1945. Žáci gymnázií z Ústí nad Labem, Chomutova Kadaně a Loun se zúčastnili několika workshopů zaměřených na praktické metody historické práce. Seznámili se s orální historií, s interpretací obrazových dokumentů a také s tím, že dějiny jsou především vyprávěním. Koordinátorem projektu bylo občanské sdružení „Antikomplex", založené před několika roky studenty z Prahy, které se věnuje složitým tématům česko-německých dějin [20]. Výsledkem tohoto projektu byla dvoujazyčná publikace, která přišla na podzim 2010 do knihkupectví [21].

Ještě během tohoto projektu byly zveřejněny dvě reportáže týkající se tohoto projektu. Tomáš Kassal napsal v MF DNES o setkání kadaňských žáků a svých učitelů s pamětníky Peterem Klepschem a Hansem Jäcklem v Žatci a Postoloprtech [22]. Klaus Brill, korespondent „Süddeutsche Zeitung" (SZ) navštívil v Lounech gymnaziální třídu, která byla zapojena do tohoto projektu, a hovořil s žáky o poválečných událostech [23]. Také jim sdělil přání pozůstalých vybudovat památník pro oběti v Postoloprtech. Oba články jsou následně dokumentovány.

Památník v Postoloprtech

Již v roce 2002 se vyhnaní žatečtí Němci snažili o umístění pamětní desky v Žatci, starosta ovšem sdělil, že v zastupitelstvu pro to není většina [24]. V roce 2005 podala česká občanská společnost „Česko-německého přátelství", zastoupená panem Bohumilem Řeřichou, žádost postoloprtské radnici, tato však byla zastupitelstvem zamítnuta [25]. Doba tehdy ještě nebyla zralá. O šest let později se ovšem na základě mediálního zájmu o případ Postoloprty situace změnila a doba vyzrála na druhý pokus. Dne 10. prosince se obrátil Nadační spolek města Žatce (Förderverein der Stadt Saaz/Žatec) v Německu na postoloprtskou radnici s žádostí o jednání na vytvoření „pietního místa" pro oběti postoloprtského masakru [26]. Této žádosti bylo vyhověno a došlo k prvnímu setkání, na kterém Nadační spolek předložil obsáhlou dokumentaci. V září rozhodla městská rada o zřízení odborné komise, která měla za úkol vypracovat náměty pro důstojné pamětní místo. Regionální noviny Svobodný Hlas o tom přinesly 1. října 2008 článek s titulem: „Jde o symbolické pohřbení nevinných obětí" [27].

Při příležitosti zakončení putovní výstavy „Oběti komunistické moci v severních Čechách" v Praze, pozvali 23. února 2009 pořadatelé, Vacek a Löbl, také zástupce města Postoloprty a členy zřízené komise k pódiové diskuzi, kterou moderoval redaktor MF DNES Martin Komárek [28]. Zúčastnili se nejen postoloprtští radní, zastupitelé a členové této komise, ale také přední čeští publicisté a historici [29]. Profesor Wollrab k tomu napsal názorný a historicky vyvážený článek "Bude v Postoloprtech stát pomník pro

oběti postoloprtského masakru?", který následně také zveřejňujeme. V tomto článku je sice osobně zaujatý, ale atmosféru v sále podává výstižně [30]. Rozčilení v sále bylo velké, že došlo i ke stížnosti u prezidenta Václava Klause. Tento mj. ve své odpovědi upozornil, že stěžovatelé mají přece možnost vlastními iniciativami, výstavami a diskuzí přednést a prezentovat také svůj vlastní osobní a objektivní náhled na dějiny.

Wollrábův článek jistě nemohl oslovit velký počet čtenářů, ale mezitím byla na spor o památník upozorněna i větší media. Dne 22. června 2009 pak vysílal německý rozhlas *Deutschlandfunk* reportáž „Postoloprty chtějí konečně klid po druhé světové válce" [31], ve které dostávají slovo dva občané Postoloprt. Jeden německého původu, jehož otec patřil k obětem, a komunistický zastupitel, který je toho názoru, že je spíš potřeba stavět chodníky, než umísťovat desky pro Němce. V září vyšel článek v týdeníku *DER SPIEGEL* „Vražda v bažantnici" [32] který požadavek na památník vzal jako příležitost připomenout dějiny od Lidic až k Postoloprtům. Tehdejší redaktor rubriky „německá politika" zde mimo jiné nechal prostor pro vyjádření Michala Pehra [33], Davida Hertla [34], Otokara Löbla [35] a pamětníka událostí Petera Klepsche [36].

Komise potřebovala tři zasedání a potom doporučila 3. září 2009 za přítomnosti televizního štábu ARD [37] zřídit pamětní desku na postoloprtském hřbitově s nápisem „Obětem masakru v květnu a červnu 1945". Deska měla být slavnostně odhalena. Koncem října, na veřejném zasedání zastupitelstva v Postoloprtech, zdůvodnil rozhodnutí komise Dr. Pehr, poté došlo k hlasitým protestům komunistů. Jejich žádost o stáhnutí tohoto bodu z jednání zastupitelstva ovšem neprošla. Konečné rozhodnutí padlo potom 4. listopadu na mimořádném zasedání zastupitelů města. Za přítomnosti četných zástupců médií byl po delším jednání přijat modifikovaný návrh komise s nápisem: „Všem nevinným obětem postoloprtských událostí v květnu a červnu 1945". Regionální „Žatecký a lounský deník" o tom zveřejnil detailní článek [38]. O pět dní později zveřejnil a komentoval tuto událost Martin Komárek v celostátním vydání MF DNES na celé stránce [39]. Také mluvčí Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Čechách (*Sudetendeutsche Lansmannschaft*), Bernd Posselt vydal tiskovou zprávu s názvem "Sudetští Němci jsou vděčni za české znamení" [40].

Pamětní deska byla na postoloprtském hřbitově odhalena 3. června 2010. Za přítomnosti mnoha hostů z Německa a z Čech a velké pozornosti zástupců médií. Byli přítomni starostové Žatce a Postoloprt i německý velvyslanec. Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg, který měl záštitu nad projektem „Tragická místa paměti", a jenž prosazoval pravdu v česko-německých vztazích, zaslal věnec [41]. Více projevů a dvě výrazně dojemné řeči Michala Pehra [42] a Uty Reiffové [43] přispěly k tomu, že se tato akce stala velkou a významnou událostí. Celý akt byl provázen hudebním doprovodem a korunován vysvěcením pamětní desky místním děkanem. Německé televize, ARD i ZDF, o tom ještě ve stejný den informovaly podrobně v hlavních večerních zprávách. „Toto je den smutku a vnitřního prožití" - prohlásila Uta Reiffová ve vysílání ARD – „..Po 65 letech mám konečně místo, kde mohu truchlit za svého otce."

Zveřejněním obou těchto projevů uzavíráme celou publikaci. Všechny projevy byly překládány tlumočnicí. Uta Reiffová pronesla svůj projev i v češtině.

Poznámky

1. Více zpráv k Postoloprtům v Frankfurter Allgemeinen Zeitung (FAZ), jmenovitě například J. G. Reißmüllera a K. P. Schwarze, nebylo včleněno z tohoto důvodu. Stejně tak další mediální zprávy, které by nebylo možné zde pro velký počet zveřejnit.
2. David Hertl: Běda poraženým! s. 449.
3. Zde mu byly nápomocné znalosti němčiny jeho ženy.
4. Viz „Vraždy v bažantnici", s. 487.
5. Viz Voitl, s. 163.
6. Viz Jaroslav Venclík, „Pro trvalý a vzájemný dialog", s. 459.
7. Viz poznámka 6.
8. „Utekl gestapu, ale zatkli ho Češi", s. 459.
9. „Pravdou k smíření", s. 455.
10. „Smrtelná mise", s. 461.
11. 1004 první zmínka o hradním osídlení Žatce (uros Satzi) v kronice Thiermara z Merseburgu.
12. Domovský zpravodaj Žatecka (*Heimatbrief Saazerland)*, listopad 2004.
13. Markéta Kachlíková: „Pozdní sběr" Reflexe válečné a poválečné persekuce s. 464.
14. Zora Hesová, „Konečně dospělí", v TAZ 30. července 2005, s. 22.
15. S. 466. Bambušek napsal z tohoto materiálu divadelní hru „Posta Apostolorum", která měla 25. září 2005 v Praze premiéru. Klášter Porta Apostolorum dal městu Postoloprty své jméno. Krátký popis a informace o autorovi v: Martina Musilova (ed.): Let's Play Czechs II. Contemporary Czech Drama. Praha 2008, s. 9; Czech THEATRE 23. Praha 2007, s. 31-46.
16. Tomáš Staněk pochybuje ve svých studiích, že se jednalo o excesy, a pozdvihuje aspekt plánování státní organizací, „Poválečné „excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování", Praha 2005.
17. Martina Schneibergová: Hledání pravdy, výstava o excesech 1945-1946, Radio Prag 23. května 2006.
18. Tomáš Kassal: Vzpomínky na odsun, Mladá fronta DNES 29. května 2006.
19. Katalog výstavy obsahuje nejen výpovědi pamětníků z této doby, ale také další výpovědi německých občanů, které jsou v této publikaci otištěny v druhém díle. Druhé vydání je odlišné od dřívějších katalogů (v německém a českém vydání), co se týče uváděných čísel a částečně i obsahů článků. Také úvodní slova byla nově redigována.

20. Německý rozhlas *Radio DLF* ve vysílání 17. února 2004 „Sudetoněmecký komplex – dva aktivisté smíření, Petr Příhoda a Anton Otte". Autorka vysílání Doris Lieberman: Skupina „Antikomplex" byla založena v devadesátých letech studenty práv a politiky. Mladí lidé vědí, že vyhnání je následkem krvavého německého šílenství o jejich nadlidskosti (Herrenmensch). Přesto jsou toho mínění, že vyhnání na základě principu kolektivní viny bylo bezpráví, a že je na čase diferencovat. Ne všichni sudetští Němci byli „revanšisté", jak to tvrdila čtyřicet let socialistická ideologie. Existovali též protivníci nacistů a sudetští Němci, kteří se právě teprve vrátili z koncentračních táborů a byli následně z Československa vyhnáni. Protože tato poválečná kapitola na základě dlouhodobého zamlčování a ideologie je dodnes převážnou částí české veřejnosti takto interpretována, stojí název této skupiny jako program. Nejdříve se studenti setkali s docenty z důvodů získání informací. Potom vznikla myšlenka ke kontaktování pamětníků spolu s českými žáky.

21. Antikomplex/ Collegium Bohemicum (vyd.): Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu. Studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech Praha 2010 – „Antikomplex" byl v roce 2005 za svojí výstavu „Zmizelé sudety" vyznamenán německou kulturní cenou Georga Dehio.

22. Tomáš Kassal: Děsivá pomsta v červnu 1945, s. 482.

23. Klaus Brill: Pohled nazpět, ukazuje dopředu" v SZ 25.6.2009, s. 485.

24. Viz Voitl, O co v těchto dokumentech jde, s. 167.

25. Žatecký a lounský Deník, „Město zřídí pomníček ubitým Němcům", s. 490.

26. 10. prosince se obrátil Otokar Löbl v této záležitosti na Radu a starostu města Postoloprty. 62 let po skončení války a vstupu ČR do EU by mělo být možné a nutné jednat o památném místu tohoto poválečného masakru. Jde v první řadě o humánní gesto, a kde by potomci a ti co přežili, měli místo, kde mohou zavzpomínat na své rodinné příslušníky a truchlit.

27. Následně dokumentováno na, s. 478.

28. Redakce MF DNES byla spolupořadatelem této pódiové diskuze, která se uskutečnila v Kulturním centru Novodvorská v Praze 4.

29. Vít Smetana (historik z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, člen Akademie věd ČR), Lukáš Jelínek (historik a politolog), Michal Pehr (historik a člen postoloprtské komise pro vybudování pomníku), Adrian Arburg (historik), Bohumil Doležal (politolog a publicista), Vladimír Kučera (redaktor MF DNES a publicista).

30. Bude v Postoloprtech stát pomník, s. 479. Článek byl na jaře 2009 zveřejněn na webových stánkách Domovského spolku Žatec (www.heimatkreis-saaz.de).

31. Postoloprty chtějí konečně klid po druhé světové válce,s. 484.

32. *DER SPIEGEL* 36 / 2009, s. 487.

33. Michal Pehr, historik a člen postoloprtské komise pro vybudování pomníku. Viz také jeho projev „Ponížení člověka", s. 496.

34. Redaktor Svobodného Hlasu, viz článek „Běda poraženým" s. 446.

35. Otokar Löbl, předseda Nadačního spolku města Žatce v Německu (*Förderverein der Stadt Saaz / Žatec*) viz také jeho článek „Spravedlivá odplata, pomsta nebo zločin proti lidskosti?" s. 471.

36. Peter Klepsch, Pamětník postoloprtského tábora s. 332 a Proč právě Žatec s. 151.

37. Německá televize ARD natáčela pořad „Na řece smíření" (míněna byla řeka Ohře), ve které byla část o Postoloprtech a otázky k pomníku, vysíláno 30. října 2009.

38. Žatecký a lounský deník, „Průlom po letech: město zřídí pomníček ubitým Němcům" s. 490.

39. MF DNES, Nevinným obětem. s. 493.

40. Sudetští Němci jsou vděčni za české znamení, s. 492.

41. Karel Schwarzenberg musel být přítomen na jednání přípravy nové české vlády, a z tohoto důvodu se nemohl akce osobně zúčastnit.

42. Michal Pehr, „Ponížení člověka", s. 496.

43. Uta Reiffová, „Smuteční řeč", s. 498.

Cyklus násilí

UTA REIFFOVÁ

Nejméně dvě generace zažily v posledních 70 letech mnoho hrůzy, především během a po konci druhé světové války. V mládí tito lidé prožívali traumatické zážitky, jako je hlad, násilí, smrt příbuzných a přátel, útěk a vyhnání. O těchto událostech se nemohlo mluvit, spíše byla tendence je zamlčet. Během války a těsně po ní bylo lépe mlčet a tyto prožité zkušenosti ukrýt hluboko v duši. Proto, až teprve ve stáří, se u mnoha zasažených začala projevovat reaktivita prožitého ve formě traumat. U mnoha dotčených začaly propukat prožité události strachu znovu a oni upadají do krize.

Já sama jsem tehdy jako sedmileté dítě se svou matkou, spolu s devítiletým bratrem byla od června 1945 do února 1946 internovaná v ženském táboře v Žatci (Saaz). Z tohoto období si nesu v nitru hrozné vzpomínky. Mé vzpomínky spolu s výpovědí mého druhého bratra Hanse Jäckla, kterému bylo tehdy sedmnáct let, o této době, jsou též uveřejněny v této publikaci. Otec byl v Postoloprtech zavražděn.

Nyní pracuji jako systémová rodinná a psychosomatická terapeutka. Slovo „systémová" je velice důležité, neboť „systémová" léčebná metoda znamená, že se zabývá systémem vztahu v rodině, ve skupině a též mezi národními skupinami.

Tato psychosomatická terapie se zabývá skutečností, že jsou tyto strašné události u těchto lidí stále přítomné v těle i v duši a jsou tak uložené v jejich paměti. Tito lidé se pokoušeli prožité události vytlačit z podvědomí, ale většinou se jim to nepodařilo. Nyní se jejich negativní zkušenosti projevují jako psychické a psychofyzické nemoci a traumata. Odbornou pomocí a působením na psychofyzickou strukturu pacientů, jistotou terapeuta a opatrným přibližováním se k situaci (prožité události), v níž toto trauma vzniklo, je možná pomoc a vysvobození. Výsledkem může být značné zlepšení duševního a tělesného stavu.

Příznivé působení na trauma je většinou možné především tehdy, když se událost (příčina), která toto trauma vyvolala, jasně a otevřeně přizná a uzná. Většinou začíná větou: ANO, stalo se to tak a bylo to strašné. Není při tom nezbytně nutné zmínit detaily a důvody pro tyto události, případně zkoumat otázku viny. K léčbě je však nutné přiznání, že se toto stalo a že to není pouhé klamné domnění. Otázka viny je zde z léčebného hlediska zanedbatelná. Většinou jsou původci činů již mrtví. Z psychologického hlediska jsou pachatelé i oběti na sebe vzájemně vázáni. Jsou ve stejném kruhu či skupině a jsou osudově střídavě oběťmi i pachateli.

Dějiny a psychologie nám ukazují, že oběti, přesněji determinovaní z nějakého okruhu nebo národa, se stávají pachateli a následně znovu obětmi. Toto osudové propletení se děje napříč v rodinách, skupinách i mezi národy a v rozdílných časových intervalech i po velice dlouhé době. Tento hrozný koloběh násilí je jako tanec smrti.

Tento model obětí a pachatelů, který se bohužel stále opakuje, je v psychologii známý. Zpravidla se objevuje tzv. „Osvoboditel," který se může stát znovu pachatelem

Uta Reiffová (Foto: Archiv Nadační spolek Žatec)

nebo další obětí. Jelikož se tato úloha stále proměňuje, je naším úkolem tento automatismus zastavit.

Prostřednictvím psychoterapie je v podstatě nemožné zjistit, jak a čím to vlastně všechno začalo. Pachatel vždy najde důvod svou oběť potrestat a oběť vždy najde důvod, jak se za to pomstít. Oběť bohužel zpravidla nehledá důvod, proč se stala obětí. Tyto zkušenosti jsme již dříve všichni získali v rodině. Již řecké tragédie, ve kterých se řine proudem krev a realizuje se pomsta, jsou důkazem, že tento uzavřený kruh doprovází jako historická kulisa vývoj člověka. Mstou bohužel většinou trpí nevinní.

Tento hrozný koloběh pachatel - oběť je možné zastavit přiznáním utrpení oběti. Například pachatelem samotným nebo okruhem, ke kterému patří či patřil pachatel. Toto platí všeobecně. Bez přiznání činu, ať v rodině, ve skupině, nebo mezi národy, zůstává nepříjemná pachuť, pocit dluhu z bezpráví, pěstují se myšlenky na pomstu a z oběti se snadno může opětovně stát pachatel.

Kdyby se Německo nepřiznalo po druhé světové válce ke svým hrozným zločinům, mělo by to pro duševní zdraví německého národa katastrofální následky a nikdy

by se nemohlo stát členem společenství evropských národů. Potomci pachatelů, bez rozdílu stran ovšem nejsou nositeli žádné viny. Důležité je však přiznání, stud a jistý stupeň vyjádření pokory.

Je nutné přerušit přes celé generace a staletí vzájemné přisuzování viny a zdůvodňování našich činů proti právu a zločinů a tím pěstování zdánlivého důvodu odplaty.

Od slepé pomsty v Postoloprtech uběhlo již 64 let, tedy přes tři generace. Jestli ti zavraždění v Postoloprtech spáchali nějaké zločiny, nikdo neví, a již nikdy vědět nebude. Neměli žádnou možnost soudu, ani obhajoby. To stejné platí pro pachatele, kteří se nyní musí obhajovat jinde. Ve světle psychologických a historických zkušeností je potřebné veřejné přiznání tohoto zločinu proti lidskosti a vytvoření pietního místa, jako místa smíření. Byla by to nejen psychická pomoc lidem, kteří přežili, ale také potomkům obětí, a co je velice důležité i potomkům pachatelů, kteří by mohli znovu najít duševní čistotu, a kteří by konečně mohli odložit stud za činy, spáchané jejich předky.

Cíl humanistického a lidského společenství, které si toto jméno zaslouží, může být jenom v zastavení tohoto koloběhu násilí a protinásilí.

Pro nás, potomky těchto mrtvých, a pro ty, kteří přežili, by bylo pietní místo nebo pomník v Postoloprtech, především místem smutku, vzpomínání na naše mrtvé, kde bychom se za ně mohli modlit, neboť byli zahrabáni do země jako psi. My, kteří jsme přežili, si rozhodně nepřejeme žádnou pomstu, žádné připisování viny potomkům pachatelů. Chceme věčný mír a klid našim mrtvým a přejeme si na ně vzpomínat v lásce.

Můj otec mi po celý můj život velice chyběl.

Překlad Renáta Mlynářová a Uta Reiff. Překlad se mírně odchyluje od německé verze.

Běda poraženým!

KVĚTA TOŠNEROVÁ A DAVID HERTL

Svobodný HLAS 5. října 1995

Postoloprtský masakr v létě 1945

Naprostá většina svědectví, uvedených v tomto článku, nebyla dosud nikdy publikována. Jedná se o originální materiál, nasbíraný během několika let na území našeho okresu. Jména pamětníků a svědků, kteří se ještě dnes bojí promluvit (masoví vrazi z levonické bažantnice jsou stále živí mezi námi), jsou uvedena pouze v iniciálách; iniciály neodpovídají jménu a příjmení. Všem, kteří se odvážili vydat svědectví o jednom z nejostudnějších českých poválečných činů, děkujeme.

Ruská vojska projížděla městem Postoloprty již v úterý 8. května, ale Postoloprty obsadila až ve středu 9. května 1945 v 5 hodin ráno. Pokračovala směrem na východ, zatímco opačným směrem na západ se trousily skupiny Němců, kteří se chtěli dostat do americké okupační zóny. Většina německých obyvatel Postoloprt však zůstávala ve svém městě. „Měli jsme vyhladovět po cestě? Umřít jsme mohli i doma", vzpomíná jedna z obyvatelek Postoloprt, která se také rozhodla zůstat ve městě. Ve středu se ve městě objevily první české vlajky. Podle svědectví pamětníka „musely být všechny německé byty trvale odemčeny, vojáci nám ukradli šaty. „

Ve čtvrtek 10. května byl zatčen německý starosta Postoloprt Johan Spatzal a spolu s ním někteří další lidé, které známe jmény: Zeus, Steinbach, Gauba, Lukesch a další. Byli uvězněni v budově bývalého soudu. Manželka směla starostovi nosit denně jídlo. Při této příležitosti se jí svěřil, že je denně bijí. Podle dalších svědectví byli Češi z Postoloprt ještě stále klidní. Jen bylo vyhlášeno, že na německých domech musí viset bílé vlajky.

Během následujícího týdne se však situace začala zhoršovat: v pondělí 14. května 1945 jsou hlášeny sebevraždy z Lipence, Dolejších Hůrek, Tvršic a zvláště Levonic. Mnoho rodin se prý raději utopilo v Ohři, otrávilo nebo zastřelilo, aby nemusely trpět. Na druhý den se očekával příchod české armády. Vzpomíná pan V. N. : „Všichni Němci museli odevzdat klíče od bytů a šli do lágru. Noví majitelé bytů párali matrace a hledali zlato. Při řádění gard se otrávila nejedna německá rodina, vzpomínám na policistu, na drogistu. Mladý řezník se ženou nechali v tom zmatku doma děcko. Z lágru je nepustili. Dítě v kočárku se našlo už v rozkladu. Podobných tragédií se stalo víc". Informací byl stále nedostatek: vojenský vysílač v Hamburgu a Radio Luxembourg společně hlásily, že americká armáda obsadí i Žatec. Lidé nevěděli, co se bude dít. V pátek 17. května byl všem Němcům v Postoloprtech nařízen nástup do práce pro ženy od 16 do 50 let a muže od

BĚDA PORAŽENÝM!

● Masakrování nevinných ● Hromad
vraždy na denním pořádku ● Svědec
těch, kteří utekli vlastní smrti ● Kde js
tisíce Němců z Postoloprtska a Žatecka?

Postoloprtský masakr v létě 1945

ÚTERÝ 5. ČERVNA 1945

Nadpis článku v Svobodném Hlasu 5. října 1995 (Archiv Nadační spolek Žatec)

16 do 60 let. To již byli v Postoloprtech Svobodovi vojáci, intenzivně prohledávali město a kradli, co šlo – nejvíce hodinky, zlato a další cenné předměty ...

Sobota 26. května 1945

V Postoloprtech proběhlo první rozsáhlé zatýkání mužů mezi 16 a 60 lety. S výjimkou některých (nepostradatelných pro provoz obce) byli všichni odvedeni a jsou nezvěstní. Pravděpodobně skončili v masových hrobech kolem Postoloprt. Seznam 152 pohřešovaných byl sestaven při prvním setkání Postoloprtských rodáků v Německu na letnice roku 1947. Ze zadržených přežili zřejmě dva: Egon Putz (který uprchl z popraviště) a Erich Guth (padl těžce raněn do jámy a byl pokládán za mrtvého, ale přišel k vědomí a zachránil se).

Neděle 27. května 1945

Ráno v sedm (jiní pamětníci udávají v šest) hodin byl německým obyvatelům Postoloprt nařízen nástup na náměstí. Všichni byli odvedeni do bývalých kasáren. Do kolony se několikrát střílelo. V kasárnách byli všichni podrobeni další prohlídce a byly jim ukradeny osobní předměty. Podle pamětníků tuto akci řídil Čech jménem Marek. Ženy a starci byli během dne posláni domů. Muži v kasárnách (bylo jich podle některých svědectví asi 180) zůstali a během celého dne nedostali ani najíst, ani napít. Některé z žen šly toho dne jako obvykle k budově soudu, aby přinesly uvězněným mužům jídlo. Byly ale poslány zpět, protože „všichni zavření odešli pryč". U žen to vzbudilo podezření, že byli zabiti. (Což se také zřejmě stalo – více než stovce mrtvých mužů se od těch dob říká „Nedělní muži". Toto pojmenování vyslovuje většina německých rodáků se slzami v očích.)

Pondělí 28. května 1945

Večer ve 21. 30 hodin bylo oznámeno, že na druhý den musí všichni Němci nastoupit na náměstí se zavazadly, těžkými nejvýše 3 kg (v tom se rozumí i jídlo na několik

dnů). Mezi Němci to vzbudilo paniku: balilo se a peklo, řada lidí se zavraždila (pamětnice uvádí nejméně 31 potvrzených sebevražd). Podobné tragedie probíhaly i v jiných místech – například správce zámku na Stekníku si uvázal na krk kámen a skočil do vody.

Úterý 29. května 1945

Ráno v 6 hodin byli zbylí Němci na náměstí. Podle dochovaných svědectví to byl úděsný pohled: lidé s ruksaky, dětskými kočárky, malými vozíky, děti i starci. Všichni unaveni z probdělé noci a ustrašeni v očekávání příštích událostí. „Neprováděl se žádný výběr. Nerozlišovalo se vinen – nevinen. Šel tam i můj spolužák, bylo mu patnáct. Čech, ze smíšeného manželství. Domníval se, že půjdou někam na práce. Už jsem ho nikdy nespatřil", vzpomíná si pan V. D.

Opouštěné byty musely na rozkaz zůstat otevřené. Dvě hodiny stáli Němci na náměstí, v 8 hodin jim byl nařízen odchod do zajateckého tábora v postoloprtské bažantnici (v táboře bydleli během války Židé a zajatci, kteří pracovali v mosteckých dolech a v litvínovské chemičce). Další dva dny nedostali Němci najíst ani napít. Během nocí chodili po táboře vojáci Svobodovy armády a vybírali si dívky, které znásilňovali.

Středa 30. května 1945

Němci byli přiděleni na práci na hospodářstvích, která museli den před tím opustit. Trpkou shodou okolností pracovali někteří na vlastních statcích. Podařilo se jim vzít ještě něco jídla, ale po návratu do tábora jim bylo vojáky ukradeno.

Neděle 3. června 1945

V sobotu 2. června odtáhla ruská armáda i ze Žatce a město bylo obsazeno jednotkami generála Svobody. Podle příkazu musela na každém domu, kde žila německá rodina, viset bílá vlajka. V neděli pak začala pro žatecké Němce jedna z nejtragičtějších kapitol jejich života. Čeští vojáci a četníci vnikli mezi šestou a sedmou hodinou do všech domů a hnali muže a chlapce na náměstí. Pamětník vzpomíná, že podle vybubnované zprávy měli jít na náměstí všichni muži mezi 14 a 65 lety. Po ulicích se rozléhaly výkřiky a výstřely, vojáci na koních hnali lidi do středu města. Na náměstí se sešlo podle některých odhadů na 1. 500, podle jiných 5. 000 nebo dokonce až 6. 000 mužů: staří i nemocní, vojáci Wehrmachtu, i chlapci. Mnohé z nich vojáci mlátili biči a obušky. Kdo byl nápadný neobvyklou postavou, oblečením, nešikovností nebo slabostí, byl těžce ztýrán. Jeden opozdilec byl zastřelen. Tři žatečtí Němci si raději vzali život, než aby museli něco podobného vytrpět. Během odpoledne byli muži čtyři hodiny hnáni ve třech kolonách do 15 kilometrů vzdálených Postoloprt, popohánění biči. Podle svědka čekali za Žatcem na další transporty Němců, takže nakonec mělo do Postoloprt dojít až 10. 000 mužů. V opuštěných Postoloprtech byli Němci uvedeni do starých jezdeckých kasáren, kde se museli posadit na zem a nesměli opouštět svá místa.

Další tragedie probíhala mezi tím ještě v Žatci. V žatecké soudní věznici sloužil již několik dní český personál. Vězni byli týráni a docházelo k úmrtím, která byla na veřejnosti vysvětlována jako „sebevraždy". Na 150 vězňů bylo roztříděno na odsouzené k smrti a na „lehké případy". Odsouzení stáli na dvoře žatecké soudní věznice ve slunečním žáru, s nezakrytými hlavami, s rukama vzpaženýma. Čeští vojáci a policisté chodili podél řad, bili Němce obušky do žaludku, dokud postižený neklesl zhroucen kupředu – aby pak dostal další údery obuškem do hlavy. Mnozí postižení zvraceli krev a jen těžko vydrželi stát. Večer pak vstoupil do vězeňského dvora mezi zbylé vězně policejní kapitán Josef Marek[1] (dřívější postoloprtský policajt) se svými vojáky, kteří měli v rukou biče a za opaskem granáty. Marek dal rozkaz k odchodu, ale jeden těžce nemocný muž předstoupil a hlásil, že je nemocen na srdce. Tvrdá rána pěstí jej vrátila zpět do řady. V osmistupech vypochodovali vězni ven z města Kněžskou bránou a bičováni došli o půlnoci také do Postoloprt.

Pondělí 4. června 1945

Všichni zatčení strávili noc v sedě nebo vleže, v chladu na kasárenském dvoře. Každému, kdo potřeboval na záchod, hrozili čeští vojáci zastřelením. Najednou zazněl povel: „Všichni na svá místa!" Část vězňů vstala, část zůstala sedět – a ozvaly se výstřely. Mrtvé a raněné museli jejich spoluvězni naházet do odpadního příkopu – aby byli posléze sami zastřeleni a skončili v příkopu, který sloužil jako latrína. Všichni museli odevzdat peníze a šperky – kdo tak nechtěl učinit, byl zastřelen. Hodinky, peníze a prsteny naplnily několik velkých beden, o sumě peněz se nedá ani uvažovat – někteří z Němců odevzdávali až 30. 000 RM (říšských marek). Následovala podrobná osobní prohlídka, každý se musel dokonce zout. Češi zabavili i dopisy, osobní dokumenty, léky. Mezi nastoupenými vězni neustále procházely české hlídky a nadávky a kopance nebraly konce. V pondělí večer byli od vězňů odděleni lékaři, lékárníci, železničáři, pivovarníci, duchovní, příslušníci důležitých povolání, nepostradatelní řemeslníci, poloviční židé, manželé židovských nebo položidovských žen a bývalí vězni koncentračních táborů, a byli hnáni zpět do Žatce, do shromažďovacího tábora. Cestou do Žatce byl zastřelen kurátor žateckého kapucínského kláštera, kterého bolely nohy. Noc z pondělí na úterý strávili ostatní zajatci ve stájích postoloprtských kasáren. Byli tam vměstnáni ve stoje, po celou noc padaly na dvoře výstřely.

Úterý 5. června 1945

Ráno začalo dalším vražděním. Otevřela se stájová vrata, ozval se povel „Rychle, rychle!" a padaly první výstřely. Kdo běžel pomalu, byl zastřelen nebo postřelen. Jakoukoliv pomoc zraněným Češi odepřeli a během dne tak vykrváceli mnozí Němci, kteří by mohli být při včasné pomoci zachráněni. Mrtví a zranění byli naházeni do latríny a ti, kteří je tam házeli, byli jako obvykle zastřeleni a skončili v příkopu také. „Položiví jsme byli naházeni do díry a zahrabáni. Museli jsme tři dny bez jídla a pití ležet ve špíně na nádvoří, v hnoji nebo v koňské stáji. Kdo se pohnul, byl zastřelen", vzpomíná jeden z účastníků událostí, který přežil. Pamětník, pan V. D. , doplňuje: „Tetička šla okolo kasáren s dětmi. Její manžel byl natlačený u okénka. Muži prý už tři dny stojí vedle sebe, nedostanou pít, jíst, nesmějí se ani pohnout. Kdo padne, toho bijí. Strýček tolik doufal, že se omyl vysvětlí, že se jeho nevina prokáže, že už se brzy vrátí k dětem. „

Kapitán Marek pak začal s kontrolou vězňů. Museli se přihlásit členové SS, SA, NSKK, Wehrmachtu, SdP, NSDAP, Hitlerjugend a političtí předáci. Bylo při tom mnoho nedorozumění: „Tu byli lidé mláceni, tam se střílelo, jinde odtahovali mrtvolu, tam vybírali dělníky a hnali je pryč, jedni šli za ostnatý drát, jiné uvěznili ve stájích, celý dvůr hučel povely, výkřiky, nadávkami, bitím a výstřely", vzpomíná bývalý vrchní soudce ze Žatce, JUDr. Franz Freyer, přímý účastník událostí. Mnozí lidé byli proti své vůli zařazeni do skupin, do kterých nepatřili. Ve zvláštním oddělení byly drženy i čtyři ženy.

„Spolužačka Josefína tam měla manžela, dívala se na tu hrůzu z půdy. V kasárnách byli Ukrajinci, nikdo z Postoloprt tam nesměl. Němci se museli seřadit na place a příslušníci RG [2] se jich ptali po zbraních. Nikdo zbraň nepřiznal. Museli sundat čepice a vyprázdnit kapsy. Prohlíželi je po řadách. Byli mezi nimi úředníci z radnice, němečtí obchodníci, ale i sociální demokrat Řička, Bründler, taky studenti žatecké obchodní akademie, ne všichni byli v Hitlerjugend. Také Němci z okolních obcí", hovoří pan V. N.

Večer museli vězni ulehnout na kasárenském dvoře – stejně jako po předcházející dny bez jediného sousta. Kolem desáté večer byli do postoloprtských kasáren přihnáni němečtí muži a chlapci z Vrbky, o půlnoci ze Břvan. V noci se opět ozývalo rachocení kulometů.

Pamětníci si vzpomněli na obsazování Vrbky: toho dne okolo osmé hodiny večer byla vesnice obklíčena jízdou revolučních gardistů (RG) a dvěma tanky. Byly obsazeny všechny cesty do vesnice, přijela dvě nákladní auta s dalšími gardisty a příslušníky Svobodovy armády (většinou Slováky), kteří obsadili vchody do domů. Několikaocasými biči pak vyhnali všechny obyvatele: od nejmenších dětí až po nemocné starce. Muži (bylo jich 43) pak nastoupili strastiplný pochod do Postoloprt. Vojáci mezitím vykradli většinu domů.

Středa 6. června 1945

Brzo ráno byli do kasáren přivedeni muži z Počerad. Den začal nekonečným sestavováním a přidělováním do pracovních skupin. V blízkosti kasárenské brány sedělo (jako po všechny dny předtím) asi 120 chlapců ve věku od 13 do 18 let. Stejně jako dospělí, ani oni nedostali po celé tři dny najíst. Pět se jich proto nenápadně přidalo k jedné pracovní skupině, aby tak unikli zajetí. Ale ještě v Postoloprtech byli odhaleni a předvedeni před kapitána Marka. Ten je nechal odvést k jízdárně, kde byli vysvlečeni a začalo nekonečné bití holemi a biči. Bylo až neskutečné, jak se někteří Češi tlačili, aby si mohli dát alespoň několik ran. Srdcelomný nářek chlapců, kterým stékala krev po stehnech a lýtkách, se nedá vypsat. Když bylo po všem, postavili se k chlapcům ozbrojení vojáci a čtrnácti salvami je před zraky jejich otců zastřelili. Zavražděni byli: Anton Lanka (14 let), Heinz Körner (13), Eduard Pachmann (14), Walter Junker (12) a pátý neznámý – všichni ze Žatce. Deset mužů ze Žatce muselo mrtvoly chlapců odnést do výkopu a zahrnout je zemí. Ve stájích u zadní stěny kasáren mezitím probíhala krutá hra: každou celou hodinu po úderu zvonů vstoupila do stájí skupina Čechů a klacky a biči tloukla vězněné. Trvalo to až do večera. Vězni se také museli sami mezi sebou tlouci holemi a boxovat – pro potěchu českých strážců. Jakmile byli neschopni boje, vojáci je několika ranami bičů popohnali. Kolem poledne dostali všichni Němci poprvé najíst: jeden chléb na 15, v pozdějších dnech na 10 lidí. Večer byli první zajatci odvezeni autobusy do mosteckých chemických závodů. V noci bylo v jedné ze stájí namačkáno 275 lidí. Češi nejprve zakázali větrat nebo otevřít dveře, ale kolem půlnoci je na několik minut otevřeli.

Čtvrtek 7. června 1945

Ráno v sedm hodin byly stáje otevřeny a oběti (udušení lidé) naházeny do příkopu. Při vybíhání ze stájí bylo několik lidí zastřeleno, kapitán Marek sám zastřelil několika ranami jednoho německého hejtmana. A pak začalo masové vraždění: muži byli řazeni do skupin po osmdesáti a odváděni do levonické bažantnice, kde byly později nalezeny masové hroby a v jejich blízkosti pohozené klobouky a čepice. Pamětníci uvádějí, že celé dny odcházely stejným směrem oddíly zajatců, ale pokaždé se vracel jen český doprovod. „Dvakrát po 150 vedli německé muže do levonické bažantnice, do rokle podél silnice. Byl tam útvar Svobodovy armády, samí Mongolci, měli tam polní kuchyň, spali ve stanech. Velel jim muž s krycím jménem Černý Petr (pokud si vzpomínám, byl to štábní kapitán Zika [3], dělal pak na výboru [4] v Žatci). Němci vykopali mělký příkop, do kterého je Mongolci postříleli. Druhý den šlo na popravu dalších 150. Měl to přežít jistý mladík ze Rvenic. V šoku padl, podařilo prý se mu ukrýt", uvádí pan V. N.

Jedna žena, které se ještě den před tím podařilo prostrčit jídlo přes okno kasáren (což bylo vždy spojeno s nebezpečím zastřelení), vyprávěla, jak jí manžel pošeptal: „Teď nám navíc pustili vodu, takže stojíme po pás ve vodě!"

Svobodný HLAS 19. října 1995

Bylo jich šest nebo šest tisíc?

O týden později, v pátek 15. června 1945 mezi 18. a 19. hodinou, se podobné události [jako v Postoloprtech a Žatci] opakovaly v Březně u Postoloprt. Bylo zde zatčeno devět posledních mužů a dvěma vojáky odvedeno do Postoloprt, kde už čekalo asi 40 mužů z dalších obcí Postoloprtska. Všichni byli podrobeni výslechu. Pamětník vzpomíná[5]: „Jak vypadala místnost, do které nás přivedli, to mohu těžko popsat. Podle krve, která byla opravdu všude, je nejvhodnější srovnání se středověkou mučírnou. Dveře se za námi zavřely a vypukl strašný chechot asi dvaceti mužů. Museli jsme se svléknout do půl těla, a zatímco já jsem byl vyslýchán, opilí vojáci se vrhli na mého švagra. A pak jsem přišel na řadu já: rány rukou, pěstí, bití bičem, strkání, mlácení řemenem s přezkou. Kůži na zádech a na prsou jsem měl potrhanou na cáry. Musel jsem se postavit tváří ke zdi a držet nosem papír. Svázali mi ruce a nohy řemenem, ponožky nacpali do úst. Dostal jsem prudkou ránu do úst, po které mi opuchly rty, a pak už mne jen bili a bušili do mne. K vědomí jsem přišel až se sklenicí u úst, ale když jsem se chtěl napít, vchrstli mi ji do obličeje". Zajatci byli potom odvedeni za město k chomutovské silnici, k písečné jámě, kde měli být zastřeleni. Jeden z pamětníků vzpomíná: „Půl metru za svými zády jsem slyšel natažení pistole. Zazvonění v hlavě – složil jsem se a zatímco jsem se kutálel po čtyřmetrovém svahu, přišel jsem opět k vědomí. Už během kutálení jsem si byl vědom, že musím zaujmout takovou polohu, abych působil jako mrtvý. Ležel jsem na břiše, hlavu na ruce položenou, slyšel jsem další výstřely – a už padala další těla. Byl jsem zavalen mrtvolami. Cítil jsem, jak mi do obličeje teče krev, cítil jsem jejich poslední pohyby, slyšel jejich poslední zachraptění. Střílení bylo u konce, přesto jsem stále slyšel natahování zbraní a dolů spadla ještě dvě těla. Hlasy utichly, střelci odtáhli. Osvobodil jsem své tělo od tíhy mrtvých kamarádů a opatrně se rozhlédl. Tu jsem viděl, jak se pod křížem krážem ležícími těly pohybuje ještě jeden muž. Zavolal jsem na něj. Zvedl se a už jsme spolu utíkali k chomutovské silnici až ke „Koze", jak se lidově říkalo jedné hospodě. Tady jsme prožili jeden den v žitě. Jeho zranění bylo stejné, jako moje: průstřel pravého ucha. Dál jsme táhli každý sám. Přes nezahojenou ránu jsem se za 12 dnů dostal na bavorskou hranici.

„Podobné události postihly řadu Němců z celého Žatecka a Podbořanska: „Svobodovci naložili Němce na Mnozí museli sbírat mrtvoly svých kamarádů a řada z nich z únavy nebo ze znechucení spáchala sebevraždu. Podle dochovaného svědectví byly zdecimované zbytky žateckých mužů hnány zpět do Žatce 11. června 1945.

• Svědectví člověka, který přežil vlastní smrt • Všechny malé děti umřely • V bažantnici neskončili jen Němci • Dobře utajená exhumace • Jména vrahů známe

auto a když jsme se ptali, kam je vezou, řekli: Kde je už nic bolet nebude. Mířili do Postoloprt", vzpomíná pamětník z Velké Černoci.

Navíc ne vždy stála za cestou do bažantnice jen politická minulost nebo příslušnost k nacistickým stranám. Například ve statku na konci Skupic žil starý mládenec, člen německé sociální demokracie, kterou Hitler tvrdě pronásledoval. „Jeho usedlost se někomu líbila. Dal vojákům flašku a ti ho odvezli do postoloprtských kasáren, kde skončil", řekl nám pamětník. Podobně ve Veleticích: „Náš pan starosta byl hodný citlivý člověk. V životě nikomu neublížil, nikoho neudal. Jenom na zkurvenou válku nadával a plakal se vdovami. A stejně skončil v Postoloprtech v bažantnici", vzpomínají smutně rodáci.

Případů, kdy byli zabiti nevinní lidé, jsou desítky, spíše stovky: „Třeba zrovna náš soused Urban, slušný a spořádaný člověk. A skončil v bažantnici také", vybavuje si pan Š. L. Ne všude měli k Němcům tak negativní vztah: například národní správce ve Velemyšlevsi vůbec nedovolil, aby Němci byli do Postoloprt odvlečeni a tak jim vlastně zachránil život. Vzpomíná paní K. B. z Postoloprt[6]: „Toho strachu, když přišly revoluční gardy! V jednom domku u postoloprtských kasáren se celá rodina raději oběsila, než se jim dostat do rukou. Do domku se hned nastěhovali noví majitelé. No mohli byste v takovém domě bydlet? Někteří vojáci měli předem vytipováno, kde se usadí. Stačilo majitele udat nebo jen ukázat. Strašná doba. V bažantnici přišli o život i němečtí Židé, taky antifašisté, co přežili Hitlerův koncentrák. Ale hlavně mezi nimi byli ti, co měli majetek. Střelba popravčí čety zněla dlouho do noci. Hlavní masakr se udál pod Masarykovou školou. Menší v levonické bažantnici. Stovky jich nebyly. Hádám spíš tisíce."

Nebyla nouze o vyloženě tragické události: „Dcera sedláka Formánka z Postoloprt se provdala za Němce, člena sociální demokracie. Hitler ho za války uvěznil. Po válce se vrátil z koncentráku, vykoupal se, oholil. Na náměstí se akorát bubnovalo: Všichni Němci mužského pohlaví se mají hlásit v tolik a tolik hodin v kasárnách. Šel se přihlásit, drapli ho a skončil v Levonicích v díře", vypráví V. Č. Další pamětník, pan V. D. , jej doplňuje: „Připletl se tam český občan. Jmenoval se Němec. Rudogardisti to nepo-

chopili. Nepřežil". A ještě jednou pan V. Č. : „V domku v Levonicích bydlel Němec. Měl pruh políčka, jak se jede z Levonic do Postoloprt, kde se takřka dotýká silnice Ohře. Žádný fašoun, jenom takový kovozemědělec. Šel si okopat cukrovku. Když vedli ty lidi na popraviště, tak ho přibalili. Máma po něm našla na jasanu jen bandičku studený melty."

Vzpomínky se liší. Pan D. L. ani zdaleka nevidí historii tak tragicky: „Nemohlo to být tak zlé. V kasárnách byli Němci z okolních vesnic. Drželi je tam snad týden, možná čtrnáct dní. Pár jedinců, zřejmě příslušníky NSDAP[7], vybrali, ostatní propustili. Nejhorší fašisty postříleli u školy, asi patnáct jich bylo, pár jich zabili v bažantnici. Tak sedm, víc jich nebylo. Když je exhumovali, zahalili místo pytlovinou. V té bažantnici jsem byl. Viděl jsem prázdný výkop – tak patnáct metrů. Řekněte sama, kolik těl se tam mohlo vejít?"

Počty (či spíše odhady počtů) zabitých Němců se rozcházejí. Pamětník udává, že z deseti tisíc mužů, kteří postoloprtskými kasárnami prošli, jich 9. 000 bylo zabito. Jiný z pamětníků, který prošel kasárenským dvorem, vzpomíná na nejkrutější noc ze čtvrtka 28. na pátek 29. června, kdy bylo na 3. 000 mužů odvedeno z kasáren směrem na nádraží nebo do bažantnice – a od té doby je nikdo neviděl. Americké noviny Sunday Post odhadly počet obětí na 2. 000. Německým pozůstalým se do letošního roku podařilo zatím přesně pojmenovat pouze 1. 532 obětí postoloprtského masakru. Ostatní nezvěstní jsou bezejmenní. Vzhledem k tomu, že příbuzní pohřešovaných pomalu vymírají, bude další pátrání velmi složité.

V chronologii tragických událostí by se mohlo pokračovat. Například 4. srpna byly německé ženy z postoloprtského pracovního tábora nahnány do kina v bývalém hotelu Schwarze Adler, kde jim byl promítnut propagandistický film o hrůzách německých koncentračních táborů. Českým hrdinům zřejmě uniklo, že podmínky v jejich „pracovním" táboře jsou podobně nesnesitelné – ženy byly špinavé a zavšivené, řada z nich těžce nemocná, v táboře zemřely téměř všechny malé děti (jeden z pamětníků hovoří dokonce o „masovém umírání"), řada žen a mužů umřela během několika epidemií tyfu. Přestože se matky snažily propašovat do tábora mléko, pokaždé jim ho čeští vojáci ukradli.

Zapomenout by se nemělo na Čechy, kteří tajně přinášeli do tábora jídlo a pití pro strádající německé ženy a děti – dělali tak pod pohrůžkou zabití. Vzpomíná německá zdravotní sestra, která v lágru pracovala v baráku Červeného kříže: „Lékař měl sice povoleno objednávat léky, ale jen v nepatrné míře. Řadě lidí jsme nemohli dát léky, které by potřebovali, takže mnoho lidí umřelo. Tragické to bylo zejména pro malé děti do jednoho roku – ty nevydržely, umřely všechny."

V táboře se mezi tím děla hrozná zvěrstva: německý stařec, ošetřovaný v lágrovém baráku Červeného kříže, byl tak surově zbit vojáky, že zemřel na těžká poranění hlavy. Jedna z pamětnic vzpomíná[8]: „Vzpomínám na jeden letní den, kdy svobodovci přijeli do lágru. Měli v rukách biče. Aniž by si vybírali, popadli dva muže – pokladníka Kohla a obchodníka koloniálním zbožím Franze Wilhelma. Museli se obnažit, položili je přes židle a bez milosti před našima očima bičovali. Obchodníka Wilhelma navíc píchali bičem do břicha. Pokladník Kohl za několik dní zemřel". Jiná pamětnice vzpomíná na velitele tábora, který chodil lágrem s kovovým prutem a podle vůle vždy někoho sešvihal.

Na tragické poměry v lágru vzpomíná paní S. D. „Jsem Němka, byla jsem s chlapečkem v lágru v bažantnici. Pracovala jsem a o nic se nestarala. Manžel byl mimo republiku. To ho zachránilo. Ach, ty chlapi, hlavy krvavý… Neubližujte mně. Prosím vás, jenom mi neubližujte", prosila nás se slzami v očích, když jsme si zapisovali její vyprávění. Vzpomínky na uši a nosy, které čeští vojáci uřezávali německým zajatcům, nelze snad ani dopodrobna publikovat.

Některým ženám se podařilo získat propustku a v Žatci na rakouském konzulátu se snažily požádat o vystěhování k příbuzným do Rakouska, ale někdy marně. Ještě v listopadu 1945 byly ženy stále v postoloprtském táboře. Topily si dřevem, které si samy nasbíraly v bažantnici. Červený kříž dostával kbelík uhlí na jednu místnost denně. Jídlo bylo každý den stejné: ráno černá káva, v poledne vodová bramborová polévka, večer znovu černá káva, navíc každý druhý nebo třetí den 1/4 kg chleba. Sůl velitel tábora zabavil. Mnozí zajatci naštěstí dostávali potravu od Čechů, u kterých pracovali. „Postoloprtští Češi litovali toho, co se stalo. Ale měli strach z mnoha cizích Čechů, kteří tehdy v Postoloprtech vládli, a kteří se vzali, nikdo neví kde", vzpomíná pamětnice.

Vánoce byly v lágru přeci jen veselejší: první velitel tábora byl (pro zpronevěru) sesazen, stejně jako někteří další z hlídačů. Nový velitel byl humánnější a režim v táboře polevil. Byly umožněny pravidelné vycházky a návštěvy. Na přelomu let 1945 a 1946 již většina žen z tábora odešla do Německa nebo Rakouska k příbuzným. V březnu byl tábor (pojmenován z nepochopitelných důvodů „Leningradský") rozpuštěn. Cesta z Postoloprt pryč vedla ale přes vysídlovací tábor v Žatci a teprve potom vlakem za hranice.

To vše jsou události, které probíhaly ještě před definitivním odsunem Němců z Českých zemí. Že ani vlastní odsun nebyl zrovna příjemný, o tom svědčí například zpráva z New York Times ze 13. listopadu 1946, kde se píše: „K obyvatelstvu Hessenska, které čítá méně než milion, přišlo nyní 600. 000 utečenců z východu. Pouze 28% těchto přivandrovalých jsou muži, ale z nich jen 34% je

práce schopných. Takové měřítko přesídlování a poměry, za nichž k němu dochází, jsou bez příkladu v dějinách. „ Jaký měla válka dopad například na Postoloprtsko, lze vyčíst i z následující tabulky, která udává počty obyvatel v letech před válkou, po ní a v padesátých letech. Celkově bylo z bývalého okresu Žatec odsunuto přes 10. 000 obyvatel (což je pro zajímavost asi polovina všech dnešních obyvatel Žatce).

Obec	Počet obyvatel v roce			
	1930	1939	1947	1950
Bitozeves	752	576	403	270
Blažím	554	422	334	251
Březno	648	518	439	393
Břvany	695	566	490	460
Hradiště	157	108	80	75
Levonice	169	134	109	83
Lišany	440	344	267	146
Malnice	211	211	193	156
Mradice	296	168	134	118
Postoloprty	3.311	2.561	2.186	2.366
Rvenice	296	253	256	218
Seměnkovice	339	268	190	86
Skupice	274	315	269	231
Tatinná	274	232	163	118
Tvršice	448	373	301	250
Vrbka	248	211	157	142
Výškov	378	312	301	273

Naše tabulka naznačuje daleko širší souvislosti: ukazuje na rozkvět obcí ve třicátých letech, na útěk Čechů po zabrání pohraničí v říjnu 1938, na odsun Němců po válce a na úpadek vesnic v padesátých letech po první vlně nájezdů dosídlenců. Druhá světová válka zamíchala osudy našich vesnic víc, než si na první pohled připouštíme.

Asi hodně dlouho nezapomenou Němci na jména čtyř nejsurovějších českých vrahů, kteří zabíjeli chlapce a muže v postoloprtském lágru. Podařilo se dokonce objevit jejich fotografii. Jsou to: jakýsi Pavel (příjmení není známo), Josef Marek[9] z Postoloprt a bratři Petrolukové. Pamětníci, které zpovídala redaktorka Svobodného hlasu, si vzpomněli na další: Karel Vilhelm (uzavíral jeden z průvodů se zajatci a později se prořekl v hospodě), Čestmír Vojta (údajně náčelník Sokola), krejčí Jarda Hudec, Tomášek, Hrbek.

Dochovala se zajímavá svědectví: „Tam, jak jsou dnes v Postoloprtech polotovary, bývala dříve trafika. Tam měli svobodovci velitelství. Vedl je tmavý chlap jako hora. Říkali mu Tarzan. Ten byl nejhorší. Fašisti mu zřejmě vyvraždili rodinu. Jak ten Němce nenáviděl! Nejraději by pozabíjel všecky. Mluvil česky. Měl tak pětačtyřicet roků, každý se ho bál, i jeho vlastní lidi. Po válce se vytratil jako všichni. Kam odešli, Bůh suď", vzpomíná pan Š. L.

Stále nezodpovězená je také otázka otevření masových hrobů ještě koncem čtyřicátých let. Některé pověsti hovoří o tom, že k přesunutí hrobů došlo proto, že při povodních vyplavávaly mrtvoly na hladinu. Podle dochovaných svědectví trvalo téměř pět dnů, než byly všechny mrtvoly exhumovány a odvezeny – údajně do vytěžených uhelných dolů na Mostecku, kde byly zahrnuty. Pan V. N. vzpomíná: „Po roce se začaly o bažantnici zajímat humanitární organizace – nějací Francouzi. Na místo byli vysláni vojáci, fasovali sud rumu a chlorového vápna. Výkop byl přikrytý slabou vrstvou hlíny. Jeli jsme okolo, měli jsme tam pozemek. Bylo to dost cítit. Ale při povodni se mrtvoly vynořovat nemohly, až tam voda nesahala. Při exhumaci byl celý prostor zamaskován hustou stěnou z chvojí. Ostatky se dávaly do dřevěných beden a nakládaly na auta. Akce byla přísně utajovaná, nesměl tam nikdo. Exhumace však probíhaly na více místech".

Další zajímavosti si pamatuje pan V. Č. : „Nevím, jaká to byla jednotka, která exhumaci prováděla, jestli pohřební, ale byli to Češi. Přijeli, měli jednoduché stlučené bedny. Pach mrtvých táhl až do Levonic. Kolik těch popravených bylo? Ono se to možná ani nesmí říct, ale nějak víc. Jenom v Levonicích je vytahovali čtyři, vlastně pět dní."

Na tomto místě prozatím uzavíráme historii léta 1945 v Postoloprtech. Věříme, že jsme vám alespoň trochu poodhrnuli pomyslnou historickou oponu. O zajímavé příběhy, vzpomínky, dokumenty a předměty, spojené s masakrem německého obyvatelstva a vyhnáním Němců z Podbořanska a Žatecka, máme však zájem i nadále. Pokud byste mohli jakoukoliv informací přispět, ozvěte se do redakce.

POZNÁMKY

1. Správně: Bohuslav Marek.
2. RG = Revoluční gardy
3. Zika = Jan Zícha, kterému se říkalo „poručík Petrov", což bylo jeho krycí jméno.
4. Jan Zícha byl předseda Okresního národního výboru v Žatci (ONV) .
5. Zpráva pamětníka Ernsta Gutha z Března, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, vyd. Erich Hentschel, 1995, Nr. PB 19).
6. Zpráva Hermy Postlové o smrti jejich příbuzných v tehdejší Allegasse 299 v Postoloprtech, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, vyd. Erich Hentschel, 1995, Nr. S 10.
7. V původní textu ovšem chybně NKVD.
8. Marianna Friedrichová, Coburg, Domovský zpravodaj Žatecka, zvláštní vydání k 50. letému výročí vyhnání, 1995, vyd. Erich Hentschel, Nr. PB 16.
9. Správně: Bohuslav Marek.

Pravdou k smíření

VZPOMÍNKOVÁ AKCE PRO ZAVRAŽDĚNÉ POSTOLOPRTSKÉ A ŽATECKÉ OBČANY / ADALBERT WOLLRAB

Německo-české vztahy se nalézají vzhledem k záštiplným výrokům českých politiků v současné době na nejnižším bodě. Je proto pozoruhodné, že na nižší úrovni lze zjistit i na české straně ojediněle pozitivní signály. Jsou to ohlasy lidí, kteří mají snahu o pravdivé zpracování novodobých českých dějin. Takovým signálem byla pietní vzpomínka za žatecké Němce, kteří byli v létě roku 1945 v Žatci a v Postoloprtech zavražděni. Tyto masové vraždy byly jedním z největších masakrů poválečných dějin. Přibližně 5000 německých mužů a chlapců muselo nastoupit k pochodu smrti ze Žatce do Postoloprt, asi 800 mužů bylo umučeno k smrti anebo zastřeleno a v masových hrobech zahrabáno v blízkosti Postoloprt.

Na pořadu této pietní vzpomínky bylo dopoledne 19. září 2002 líčení událostí očitým svědkem Peterem Klepschem na náměstí v Žatci, a pak ještě dopoledne položení věnců v bažantnici u Postoloprt, kde ostatky zavražděných Němců byly zahrabány. V Žatci se měla odpoledne v sále hotelu Motes konat tisková konference. Pietní vzpomínka, jejímiž pořadateli bylo „Sdružení rodáků a přátel města Žatce" a německý „Kulturkreis Saaz e. V. , Roth" [1], se konala pod heslem „Pravdou k smíření".

Účastníci přijížděli ve středu 18. září 2002 a v 18 hodin se konalo společné zasedání představenstva obou spolků. Ve čtvrtek 19. září se shromáždili účastníci, sestávajíce z delegace Kulturního spolku Žatec (Kulturkreis Saaz) a několika členů Sdružení rodáků a přátel města Žatce u morového sloupu na náměstí v Žatci. Přítomni byli i postoloprtský starosta, žurnalisté a fotografové. Zastoupeny byly noviny z Loun, ze Žatce, Ústí nad Labem, Česká tisková kancelář, Frankfurter Allgemeine a rakouská Sudetenpost. Jeden z účastníků byl také pan architekt Heinzl, jehož otec byl jedním z těch zavražděných žateckých občanů.

Německý žatecký rodák Peter Klepsch podal líčení událostí jako očitý svědek:

„Dne 3. června 1945 byli němečtí muži města Žatce bitím hnáni na náměstí. A zde už začalo vraždění. Muž, který přišel pozdě byl zastřelen. Mrtvola byla přejížděna několikráte motorkou. Následoval pochod smrti ze Žatce do Postoloprt. Na dlážděném nádvoří staré jezdecké kasárny v Postoloprtech museli muži i chlapci během dne stát nebo sedět. V noci museli na dláždění kasárenského nádvoří ležet. Po špatně porozuměném povelu několik lidí ráno vstalo a vzápětí na ně bylo střílenо a jeden byl těžce zraněn. Ležel několik dní na nádvoří bez lékařské pomoci a teprve pak byl zastřelen.

Za dalších nocí byli ti, kteří přežili natlačeni do kasárenských místností, kde měli jen tolik místa, aby mohli stát. Horkem a nedostatkem kyslíku jich několik umřelo, především lidé se srdeční chorobou a trpící záduchou, u jiných se objevily znaky zešílení. S několika jinými mladistvými jsme se protlačili malým okénkem do vedlejší kuchyně. Stráž střílela a hodila do místnosti granát. Dostal jsem střep granátu do nohy. Na konci kasárenského nádvoří byl postaven kulomet a policista, jenž se jmenoval Marek dělal soudce. Když jsem byl předveden a když jsem si stěžoval, že u nacistů jsem byl vězněn a nyní zase, Marek mne zbil holí.

Profesor Dr. rer. nat. Adalbert Wollrab (privátní archiv)

Již předtím si přišli pro lékaře, pro techniky, které nutně potřebovali a také pro muže, kteří měli za manželku židovku. Dalším dnem nastala selekce mužů, kteří byli v nějaké nacistické organizaci nebo byli kdysi členy sudetoněmecké strany, důstojníky Wehrmachtu, správní úředníci, soudci a učitelé. Asi 600 mužů bylo odvedeno do části kasáren, která byla označena jako blok smrti (Todesblock). Po dobu mé přítomnosti v kasárnách jsem byl také svědkem toho, že pět čtrnáctiletých chlapců bylo bičováno a pak zastřeleno. Jim bylo kladeno za vinu, že hladem trýzněni přelezli plot a natrhali pár nezralých jablek. Tři otcové těchto chlapců museli přihlížet, jak jejich děti byly mučeny a zastřeleny. Jeden z chlapců prosil o svůj život, druhému při každém tepu vytryskla krev z krku. Zabití chlapci byli hozeni do strouhy a během dne tam bylo hozeno ještě pět dalších mrtvol

Již v úterý večer a v následovných nocích hnaly stráže skupiny po padesáti až šedesáti lidech do lesa a vojáci se vraceli bez nich. Přes pět set mrtvol německých mužů leželo zahrabáno v Levonické bažantnici [2]. Ti, kteří masakr přežili, byli ozbrojenými strážemi sedmého června vedeni po silnici do Žatce. Kapucínský páter Quardian byl zastřelen, když na tomto pochodu již nemohl dále chodit. Nechali ho ležet v příkopě."

Toto vyprávění očitého svědka jsem simultánně překládal do češtiny. Při líčení tehdejších událostí Peterem Klepschem jsem viděl na vážných až zaražených obliče-

Shromáždění žateckých českých Němců u Morového sloupu na žateckém náměstí Svobody v září 2002 (archiv Nadační spolek Žatec)

jích přítomných českých účastníků, jaký hluboký dojem toto svědectví u nich vzbudilo.

Všichni účastníci potom jeli auty do bažantnice u Postoloprt, kde následovalo položení věnců. Účastníci se shromáždili napřed tam, kde se v létě 1945 nacházel tábor pro ženy. Společně se šlo na okraj lesa bažantnice, kde byly položeny věnce. Na tryzně byla také přítomna pani Bedřiška Zakouřilová, starostka města Postoloprt. Věnec kulturního spolku Žatec (Kulturkreis Saaz) se stuhami s nápisem „Mrtvým léta 1945" a „Žatečáci, kteří přežili" byl položen mluvčím krajanského spolku žateckého okresu Peterem Klepschem. Krajan Horst Mück z Rakouska položil věnec za rakouské sudetoněmecké krajany. Na stuze bylo jako nápis jediné slovo: „Nezapomenutelní" (Unvergeßlich). Předseda Sdružení rodáků a přátel města Žatce položil na památné místo kytici. Několik minut bylo na tomto místě v tichu a s pohnutím vzpomenuto mrtvých. Po tomto pietním aktu se jelo zpátky do Žatce k tiskové konferenci.

Tisková konference v žateckém hotelu Motes. Proslov Petera Klepsche, vlevo prof. Dr. Adalbert Wollrab, vpravo PhDr. Vladimír Halamásek, spoluzakladatel SRPMŽ (archiv Nadační spolek Žatec)

V 14 hodin se shromáždili účastníci pietní vzpomínky a žurnalisté v Žatci v sále hotelu Motes k tiskové konferenci. Jí se zúčastnili i starosta města Žatec, pan Ing. Jiří Farkota, zástupce starosty, pan Aleš Dvořák a starostka města Postoloprty, paní Bedřiška Zakouřilová. Pan Vladimír Halamásek, člen představenstva Sdružení rodáků a přátel města Žatce, moderoval tiskovou konferenci. Mluvčí německých krajanů žateckého okresu Peter Klepsch vyzdvihl, že špičky nacistického režimu v Žatci utekly již před 8. květnem, a že masakr v Žatci a v Postoloprtech se vybil na nevinných lidech. Ve zdech našeho rodného města Žatec byl teror nacistů neviditelný a kromě zmizelých židovských spoluobčanů to nikoho nepostihlo. Poukázal na to, že Němci a Češi mají sice různé jazyky, ale společnou kulturu. Jeho proslov jsem simultánně přeložil do češtiny.

Dalším řečníkem byl pan Jaroslav Venclík, člen představenstva Sdružení rodáků a přátel města Žatce, bývalý vězeň v koncentráku Flossenburg u Dachau. Poznamenal, že hned po skončení války v květnu a v červnu došlo na území Čech a Moravy k živelným excesům, které nelze pomíjet, zametat je pod koberec, či dokonce je omlouvat. V případě Postoloprty ve dnech 4. , 5. a 6. června nešlo jen o divoký odsun německého obyvatelstva v počtu 5000 ze Žatce do Postoloprt, ale o masové vraždy včetně pěti pat-

nácti a šestnáctiletých mladíků. Celková bilance zavražděných se pohybovala mezi 600 až 800 oběťmi.

Dále uváděl: „Bylo a zůstává naší závažnou chybou, že se po dlouhá desetiletí nedovedli naše vláda i prostí lidé postavit k tomu čelem, aby alespoň morální formou tento akt odsoudili. Šlo o akt po ukončené válce, a uskutečněný způsobem, který byl vytýkán právě nacistickým okupantům. Nelze jej proto v žádném případě jakkoliv omluvit nebo dokonce zamlčovat"[3].

Prof. Dr. Herbert Voitl se vzápětí přihlásil ke slovu a podotýkal, že již ve vyšetřovací zprávě české komise z roku 1947 byla řeč o 763 exhumovaných mrtvolách. Je proto nesmyslné mluvit o počtu obětí kolem 600.

Zástupce starosty, pan Dvořák vyprávěl, že jeho matka byla s matkou jednoho těch zavražděných chlapců spřátelena, a že matka pana Dvořáka vraždu na chlapci po celý život nemohla duševně zvládnout. Pan Hertl z lounských novin „Svobodný Hlas" se přihlásil ke slovu a řekl na adresu starosty, že by bylo bývalo přiměřené, kdyby poklekl, jako svého času Willy Brand ve Varšavě. Žurnalista z Ústí nad Labem se ptal, proč nebyl už dávno stavěn pomník pro zavražděné Němce, již příliš dlouhou dobu trvala snaha se tomu vyhýbat, a že by na to už byl nejvyšší čas. Žatecký starosta odpověděl v tom smyslu, že náhled občanů k tomu je příliš negativní, a že není možno při hlasování získat většinu hlasů.

Přihlásil jsem se ke slovu a poukázal na to, že taková pamětní deska již byla navržena Kulturním spolkem Žatec. Její text byl na zasedání kulturního spolku jednohlasně schválen a byl považován za přijatelný i členy představenstva Sdružení rodáků a přátel města Žatce, kteří byli na tomto zasedání jako hosté přítomni. Představenstvo Sdružení rodáků a přátel města Žatce slíbilo, že pamětní deska bude odhalena při oslavě tisíce let města Žatce v roce 2004. Dále jsem navrhl postavit nejen pamětní desku v Žatci, ale také kříž v bažantnici u Postoloprt, na paměť našim krajanům, kteří tam byli povražděni. Poukázal jsem na to, že vraždy na Němcích se nestaly jen v Praze, Brně, Ústí nad Labem a v Postoloprtech. Uváděl jsem, že jsem byl svědkem toho, jak bylo mezi Žatcem a Bezděkovem zastřeleno vojákem československé armády německé děvčátko, které si hrálo na zahradě své babičky Blumauerové. Pan Peter Klepsch se přihlásil k slovu a poukázal na to, že nelze dát vinu komunálním politikům, protože vinu má Praha, kde po desetiletí bylo manipulováno veřejné mínění.

Pietní vzpomínka za zavražděné německé žatecké občany s výpovědí očitých svědků, s položením věnců a s tiskovou konferencí se konala v důstojném rámci a účastníci

Kladení věnců v postoloprtské bažantnici (archiv Nadační spolek Žatec)

byli hluboce dojati. Byla to i vhodná příležitost boje proti zapomenutí a přítomnost českých žurnalistů poskytovala možnost informovat českou veřejnost a probudit pocit způsobeného bezpráví. Mnoho českých novin příštího dne o tom psalo na titulních stránkách. S tímto ohlasem v tisku České republiky byl konečně docílen průlom v publicitě tak dlouho zamlčených masových vražd. Je politováníhodné, že tato událost v německém tisku takřka nenašla odezvu.

Poznámky

1. Viz úvod Herberta Voitla s. 168, poz. 35.
2. Toto potvrzují exhumace, které jsou v této knize dokumentovány (s. 232).
3. Projev Jaroslava Venclíka ja následně dokumentován v plném znění.

Jaroslav Venclík v rozhovoru s Peterem Klepschem, vedle prof. H. Voitl (archiv Nadační spolek Žatec)

Pro trvalý vzájemný dialog

PROJEV JAROSLAVA VENCLÍKA (†), HOTEL MOTES 19. ZÁŘÍ 2002

Vážení, dámy a pánové, milí hosté. Dějiny lidstva jsou pestré. Ukazují se nám ve světlých a tmavých stránkách. Hrubě řečeno ty světlé stránky a etapy jsou pro lidstvo užitečné. Ty tmavé jsou jednoznačně negace a zničení. K těmto nešťastným stránkám musíme jednoznačně počítat válečné střety, které se již od počátku naší civilizace na této planetě vyskytovaly.

Každá válka již ve své příčině přináší mnoho utrpení, bezpráví a smrt na obou znepřátelených stranách. Po skončení válečných akcí stavělo lidstvo svým padlým pomníky, a to jak na straně vítězů, tak na straně poražených. Tím chtěli zviditelnit hrdinské činy padlých bojovníků a velikány z vědy, kultury a politiky.

20. století bylo poznamenáno dvěma velkými světovými válkami se všemi doprovodnými a negativními fenomény. Nechme důvody a zvažování o příčinách těchto negativních událostí stranou. Pravděpodobně bychom přišli k mnoha překvapivým závěrům. Jednoznačně ovšem zaznamenaly dějiny lidstvu škodné brutality a etapy, které popírají život jednotlivce, a to především v totalitních systémech. Pod hákovým křížem nebo s kladivem a srpem. Jednoznačně nám to dokazovaly koncentrační tábory (KT) nebo stalinistické gulagy.

Poražené nacistické Německo ale tyto hrůzy KT smetlo pod stůl, ani to jinak nešlo. Tak se staly z těchto fabrik smrti - Dachau, Mauthausen, Flossenbürg - historické památníky. Je faktem, že barbarismus nacistického režimu našel na celém světě odpor, ale bohužel po jeho skončení byl doprovázen reakcemi, které rozhodně nejsou přány. Mnohé revanšistické akce, ať v malém nebo velkém se týkaly především německých etnických skupin. Tyto ale se nesmí, podle mého mínění, zařadit do mírových výsledků, které byly dohodnuty na Postupimské konferenci.

Fakt je, že bezprostředně po skončení války, v květnu a červnu došlo na území Čech a Moravy k exsesům, které nemůžeme zamést pod koberec a omluvit. V případech v oblasti Žatec se jedná především o případ Postoloprty. Ve dnech 4., 5. a 6. června se nejednalo pouze o divoké vyhnání nebo odsun části německého obyvatelstva v počtu 5000 (podle německých zdrojů) ze Žatce do Postoloprt, ale o masové vraždy, včetně pěti patnáctiletých a šestnáctiletých mládenců. Celá bilance zavražděných se pohybovala v počtu 600 až 800 obětí. Případ Postoloprty se stal případem pomsty a hanebnou skvrnou ve spravedlivé vůli českého národa k znovuzískání státní svobody z nacistického porobení v letech 1938-1945.

Zůstane to závažnou chybou, že celé roky naše vláda a také jednoduše lidé se nepostavili čelem, případně ani morální formou tyto bezprávní činy neodsoudili. V tomto případě šlo právě o provedení aktů, které jsme právě my německým okupantům vyčítali. Tento případ není možné omluvit nebo dokonce zamlčet.

Postoloprty zůstanou negativním bodem v demokratické tradici našeho národa. Jsem ale pevně toho názoru,

Žatecké náměstí Svobody v roce 2001, Jaroslav Venclík v rozhovoru s prof. Adalbertem Wollrabem, mezi nimi v pozadí bývalý starosta Bohuslav Kuneš (archiv Nadační spolek Žatec)

že právě proto musí být tato událost varováním pro budoucí generace, podobně jako se stalo s KT v Německu. Toto bylo a je moje mínění a toto jsem zastupoval a prezentoval již v minulosti a to již dříve, než se některé noviny o to začaly zajímat a o tom psaly. Proto se angažuji ve Sdružení rodáků a přátel města Žatce, které jako první navázalo historický kontakt s našimi krajany v Německu. Jako trvalý vzájemný dialog „Žatecká cesta“ [1] vidím naše vztahy a budoucnost optimisticky.

Závěrem: Jako člen organizace protinacistického odboje jsem byl od 14. 9. 1940 až do 30. 4. 1945 v nacistických káznicích a KT. Byl jsem účastníkem pochodu smrti z KT Flossenbürg [2] do Dachau. Osvobozeni jsme byli 27. 4. 1945 americkou armádou v obci Stamsried [3]. Během pochodu jsem byl svědkem vražd a ubití několika set zajatců. Ale po osvobození nás z bývalých zajatců nikoho nenapadlo se

na našich německých strážcích – byli to převážně členové SS – nebo civilním obyvatelstvu, se pomstít. I když v bavorském prostředí nám nebyli příliš přátelsky nakloněni. Nikdo z našich zajatců v KT Flossenbürgu se neúčastnil na násilí nebo krádeží. Toto se bohužel o některých etnických skupinách z východu nemůže říci.

POZNÁMKY

1. Viz úvod Herbert Voitl (s.166).

2. Srv. k tomu film G. Vanselow / P. Heigl / G. Faul: Koncentrační tábor Flossenbürg. (film č. 19, který je možno objednat za 115 € na webových stránkách (http://www.dortmundermedienzentrum.de/vk geschichte.htm). Z úvodního textu: „Koncentrační tábor existoval od května 1938 do roku 1945. Byl postaven blízko českých hranic. V granitovém lomu se měli zajatci upracovat k smrti. Skoro žádný nepřežil tuto těžkou práci déle než tři měsíce. Vězni trpěli zimou, hladem, epidemiemi a šikanováním dozorci SS a jejich pomocníky z řad vězňů (Kapos). V roce 1943 byla do Flossenbürgu přeložena výroba stíhaček – Messerschmitt. Z 96.000 vězňů, kteří byli zavlečeni do tohoto pobočného tábora, přišlo 30.000 o život ...“

3. Obec D-93491 Stamsried je v Horním Pfalzku, západně od města Cham. Dachau je u Mnichova.

Utekl gestapu, ale zatkli ho Češi

ONDŘEJ ČERNÝ / MLADÁ FRONTA DNES

V celostátním vydání informoval deník MF DNES 20. září 2002 o setkání německých Žatečanů a jejich vzpomínkové akci v Postoloprtech:

(Žatec) 20. září 2002 „Přežila jsem jen kvůli tomu, že jsem vojákům uměla tlumočit,“ vzpomíná třiasedmdesátiletá Erna Sterzlová z bavorského Lichtenfelsu. Spolu s dalšími třemi desítkami německých rodáků si přijela včera do Žatce a Postoloprt připomenout masakr více než osmi set Němců, které tu bezdůvodně postříleli vojáci osvobozenecké armády.

„Byl jsem zatčen gestapem, protože jsem se podílel na útěku tří Francouzů. Při evakuaci věznice jsem uprchl a vrátil se domů. Třetího června 1945 jsem byl ale spolu s ostatními žateckými muži nahnán do tábora u Postoloprt. Chtěl jsem prokázat své antifašistické postoje, ale velitel Marek mě zbil holí,“ líčí Peter Klepsch, který tehdejší masakr přežil. Dnes žije ve Spaltu u Norimberka. Tehdy mu bylo mu sedmnáct.

„Chtěl jsem si užívat života. Nacistický teror byl pro nás vzdálený a neviditelný. Šéfové gestapa a jim podobní utekli z města již před osmým květnem. Za ně pak zemřely stovky prostých lidí,“ vzpomíná.

Po třech dnech v táboře vojáci vytáhli mladé muže před barák, nechali je vysvléknout a ukázali jim těla pěti kamarádů. Byli zastřeleni ranou do týla. „Museli jsme je na místě, na nádvoří kasáren, pohřbít.“

Zášť k Čechům přesto Klepsch necítí. „Těší mě, že už skončila doba, kdy se obviňovali ze zločinů všichni příslušníci jednoho národa, a že se hledají konkrétní pachatelé. Všichni víme, že ti, kdo způsobili masakr v Postoloprtech, nebyli místní obyvatelé.“ Postoloprtský masakr byl největším poválečným vyvražděním sudetských Němců. Dodnes za něj nebyl nikdo potrestán. Policistům, kteří se případem v 90. letech zabývali, se nepodařilo zajistit dostatek důkazů.

Smrtelná mise

Protokol jednoho zločinu: V českých Postoloprtech zabyli vojáci 1.300 Němců.

ALEXANDRA KLAUSMANN / FOCUS

Vždy když chce Peter Klepsch napsat své vzpomínky, zůstane viset na jednom určitém místě. „Zažil jsem, krátce po válce, jak bylo popraveno pět kluků. Před očima vlastního táty byli střeleni do krkavice. Na tryskající fontáně krve jsem viděl jejich poslední údery srdce".

Tyto hrozné zážitky Klepsche z června 1945, údajně nazvané excese během vyhnání sudetských Němců z Československa, jej dnes 75letého rozvíří znovu. Dne 3. června 1945 hnali uniformovaní Češi syna obchodníka s chmelem s dalšími stovkami lidí na náměstí v českém městě Žatec a po shromáždění je internovali v kasárnách sousedního městečka Postoloprty. Podle českého vyšetřování zde bylo během několika dní popraveno 763 Němců. „Jsem si jistý, že skutečné číslo zavražděných je minimálně dvakrát tak vyšší" tvrdí pan Klepsch, který v Postoloprtech musel zahrabovat mrtvoly. „Jednou jsem musel do jedné jámy hodit deset lidí. Když byli později exhumováni, objevili jich pouze pět".

Že byl tento postoloprtský masakr krvavější, než píšou oficiální místa, vyplývá na základě dokumentů, které mu byly nedávno anonymně dodány, a které redakci FOCUSU předložil. Je to dlouho utajovaný protokol komise, která vyšetřovala na nařízení československého parlamentu v roce 1947 události v Postoloprtech. Zde popisují pachatelé, jako ten již zemřelý policista Bohuslav Marek, tehdy velitel kasáren, své smrtící dílo. „Mise byla jasná", řekl Marek "rozkaz byl zabít co nejvíce Němců". Popraveno jich bylo na 1.300 a byli zahrabáni v sedmi masových hrobech.

Jinak, než to ještě dnes popisují oficiální místa v Praze, přišla komise již tehdy k závěrům, že ne rozjitřený lid zavraždil Němce v Postoloprtech, ale československé vojsko. Mimo ozbrojené tankové divize, zde byly na místě dvě zpravodajské služby. „Tyto popravy byly nařízeny a provedeny vojenským zpravodajstvím", uvedl Marek.

Vojáci v Postoloprtech byli předvoj, který měl vyčistit oblast od jednotek SS a funkcionářů NSDAP, objasňoval David Hertl, šéfredaktor postoloprtských regionálních novin „Svobodný Hlas". „V Postoloprtech to všechno eskalovalo", řekl Hertl. „Jestli to byla náhoda nebo cynická vypočítavost, tito

AUSLAND

ORT DES SCHRECKENS
In der Kaserne von Postelberg wurden Deutsche ermordet

LANGER FUSSMARSCH Die Tschechoslowakei wies drei Millionen Deutsche nach dem Zweiten Weltkrieg aus den Grenzgebieten aus

TÄTER OHNE REUE Kasernenkommandant Bohuslav Marek: „Der Befehl lautete, so viele Deutsche wie möglich zu töten"

TSCHECHIEN

Eine tödliche Mission

Protokoll eines Verbrechens: Im böhmischen Postelberg richteten Soldaten 1300 Deutsche hin

Immer wenn Peter Klepsch seine Erinnerungen aufschreiben will, bleibt er an einer bestimmten Stelle stecken. „Ich erlebte, wie kurz nach dem Krieg fünf Buben hingerichtet wurden. Vor den Augen des eigenen Vaters wurde einem in die Halsschlagader geschossen. An den Blutfontänen sah ich die letzten Schläge seines Herzens."

Die schrecklichen Erlebnisse im Juni 1945, als Klepsch die Exzesse während der Vertreibung der Sudetendeutschen aus der Tschechoslowakei mit ansehen musste, wühlen den 75-Jährigen immer wieder aufs Neue auf. Am 3. Juni 1945 trieben uniformierte Tschechen den Sohn eines Hopfenhändlers mit mehreren Hundert anderen auf dem Marktplatz im böhmischen Saaz (Zatec) zusammen und internierten sie in einer Kaserne im benachbarten Postelberg (Postoloprty). Tschechischen Untersuchungen zufolge wurden dort innerhalb weniger Tage 763 Deutsche hingerichtet. „Ich bin sicher, dass die eigentliche Anzahl der Ermordeten mindestens doppelt so hoch ist", behauptet Klepsch, der selbst in Postelberg Leichen verscharren musste. „Einmal musste ich zehn Menschen in eine Grube werfen. Als die später exhumiert wurden, haben sie nur fünf angeführt."

Gewissheit, dass das Postelberger Massaker blutiger war, als offizielle Stellen bisher verlauten ließen, gibt Klepsch ein Dokument, das ihm vor kurzem anonym zugespielt wurde und FOCUS vorliegt. Es ist das lange verschollene Protokoll einer Kommission, die 1947 im Auftrag des tschechoslowakischen Parlaments die Vorgänge von Postelberg untersuchte. Darin beschreiben Täter wie der inzwischen verstorbene Polizeibeamte Bohuslav Marek, damals Kommandant der Kaserne, ihr tödliches Werk. „Die Mission war klar", erklärte Marek, „der Befehl lautete, so viele Deutsche wie möglich zu töten." An die 1300 seien hingerichtet und in sieben Massengräbern verscharrt worden.

Anders als es offizielle Prager Stellen heute noch gern darstellen, kam die Kommission schon damals zu dem Schluss, dass nicht aufgebrachtes Volk die Deutschen in Postelberg ermordete, sondern tschechoslowakisches Militär. Neben einer bewaffneten Panzereinheit seien zwei Nachrichtendienste zugegen gewesen. „Die Hinrichtungen wurden vom militärischen Nachrichtendienst angeordnet und ausgeführt", bezeugte Marek.

Die Soldaten in Postelberg seien eine Art Vorhut gewesen, die die Gegend von SS-Männern und NSDAP-Funktionären säubern sollte, erläutert David Hertl, Chefredakteur der Postelberger Lokalzeitung „Svobodny hlas" (Freie Stimme). „In Postelberg ist das Ganze dann eskaliert", sagt Hertl. Ob Zufall oder zynische Berechnung, direkt von der Front seien die Soldaten nach Postelberg abkommandiert worden. „Die hatten doch die ganzen Grausamkeiten, die die Deutschen dort begingen, hautnah miterlebt und waren sich noch nicht recht bewusst, dass der Krieg schon vorüber war." Wie emotional das Nachkriegskapitel in Tschechien noch heute gesehen wird, beweisen die Reaktionen auf die ersten Berichte des jungen Journalisten über das Massaker im Jahr 1995. „Drohbriefe waren an der Tagesordnung", sagt Hertl, „und telefonische Morddrohungen des Typs ‚Du wirst am nächsten Ast baumeln, du Verräter'."

In Postelberg seien nicht nur Nazis gewesen, zürnt Zeitzeuge Klepsch, selber noch vor Kriegsende in Gestapo-Haft, weil er drei flüchtige Kriegsgefangene versteckt hatte. „Der Direktor meines Gymnasiums wurde bei lebendigem Leib eingemauert. Sein Verbrechen war, dass er einer Schule vorstand, die gleichgeschaltet war."

Gegenüber der Untersuchungskommission gab Stabskapitän Vojtech Cerny, ein mehrfach ausgezeichneter Kriegsheld, zu, den Befehl zur Tötung der fünf Jungen gegeben zu haben, die Klepsch noch heute in seinen Träumen verfolgt.

Fotos: F. Baxter (3), Tomkin/beide FOCUS-Magazin, stimmen bild

FOCUS 24/2003

192

vojáci byli do Postoloprt totiž naveleni přímo z fronty. Oni v sobě měli ještě živé zážitky o hrozných zločinech Němců a nebylo jim ještě vědomo, že válka již skončila." Jak emocionálně se tato poválečná doba v Čechách ještě vidí, dokazují reakce na první články mladého redaktora o tomto masakru, které napsal v roce 1995. „Výhružné dopisy byly na denním pořádku", řekl Hertl, „telefonické vyhrožování zabitím, po způsobu, že takoví jako já, budou viset na nejbližším stromu, ty zrádče".

V Postoloprtech nebyli jen nacisté, hněvá se Klepsch, který byl sám před koncem války ve vazbě gestapa, protože schovával tři uprchlé válečné zajatce. „Ředitel mého gymnázia byl zaživa zazděn. Jeho zločin byl, že byl ředitelem školy, která byla po Mnichovu „gleichšaltována" – tedy jako každá škola podle říšských nacistických předpisů.

Oproti vyšetřovací komisi přiznal štábní kapitán Vojtěch Černý, mnohokrát vyznamenaný válečný hrdina, že dal rozkaz k zabití těchto pěti kluků, kteří Klepsche ještě dnes ve snech pronásledují. „Němci napáchali tolik zla, že my jim to nikdy nemůžeme odplatit, i kdybychom prováděli exekuce každý den", řekl Černý. Aktivity vojáků jsou prostě výrazem přání českého národa jako „spravedlivá odplata", takto ospravedlňovala komise postoloprtské události, přesto nedoporučovala tyto zveřejnit. „Postoloprstké události se nesmějí zveřejnit, protože by mohly v zahraničí vážně poškodit zájmy československého státu", tak to zní v závěrečné zprávě vyšetřovací komise.

Toto by mohlo pouze „sloužit nepřátelům", tím byli míněni vyhnaní Němci. Tak nechali parlamentáři pouze exhumovat mrtvoly, aby zabránili tomu, že by se tam stalo památné místo, kam by putovali Němci. K trestním důsledkům se již vzhledem ke komunistickému převratu nedostalo. Brizantní a skoro 200 stránek obsáhlý protokol, který se nyní dostal na veřejnost, se nelíbí českému historikovi Tomáši Staňkovi, i když tento dokument sám vyhodnocoval a považuje ho za „klíčový dokument". „S těmito informacemi v případu Postoloprty se musí správně zacházet a též zvážit tehdejší stav armády." K odpovědnosti nebyl brán žádný z těchto vrahů. Sice ústecký vyšetřovatel Bohumil Kotas zahájil šetření, potom, co český spisovatel Ludvík Vaculík v roce 1995 podal trestní oznámení na neznámého pachatele. Řízení však bylo pozastaveno. „Na základě nedostatku důkazů, a že žádný čin nebylo možné jednoznačně přisoudit jedné osobě", zdůraznil Kotas.

Otázkou ale je, jestli komise hodlala vůbec pachatele potrestat. „Nikdo nemůže být podezřelý, že by jednal z nízkých nebo nečestných důvodů" vysvětlil v závěrečné rozpravě na konci výslechů poslanec Dr. Kácl.

EXZESSE WÄHREND DER „WILDEN" VERTREIBUNG 1945

Soldaten der tschechoslowakischen Armee beteiligten sich ab Sommer 1945 an Hinrichtungen und Schikanen gegen deutsche Zivilisten.

Revolutionsgarden erschießen ... am 31. Juli zahlreiche Deutsche. Die Schätzungen schwanken stark: zwischen 43 und 2000.

Plätze von Massakern/ Exekutionen nach dem Zweiten Weltkrieg

ehemaliges sudetendeutsches Gebiet

Im Mai/Juni werden mehr als 1300 Menschen hingerichtet.

Mehr als 1700 Deutsche sterben beim Brünner Todesmarsch am 30. Mai.

ABSCHIEBUNG

Deutsche Familien müssen Hals über Kopf ihre Häuser in Nordböhmen verlassen. Viele nehmen nur mit, was sie auf dem Leib tragen

FOCUS 7. června 2003, strana 192-193. FOCUS je druhým největším politickým zpravodajským časopisem po DER SPIEGEL, který vychází jednou týdně ve velkém rozsahu

K tisíciletému výročí města Žatce v roce 2004

Projev v Kulturním domě „Moskva" v Žatci před českými a německými hosty

HERBERT VOITL (†)

Stojím zde před vámi jako zástupce (předseda) Kulturního spolku Saaz e. V., který sídlí v Rothu u Norimberka a již čtyři roky spolupracuje s místním českým spolkem „Sdružením rodáků a přátel města Žatce" (SRPMŽ). S tímto spolkem jsme domluvili dlouhodobou partnerskou spolupráci pod názvem „Žatecká cesta"[1]. Naší nejmladší akcí tohoto projektu byly včerejší přednášky a rozhovory o dějinách města Žatce (tři z německé a tři z české strany, vše v obou jazycích[2]). Žádost na finanční prostředky jsme

Prof. Herbert Voitl při projevu v žateckém Kulturním domě Moskva při příležitosti oslav milénia města 12. září 2004 (archiv Nadační spolek Žatec)

podali podle našich stanov u Česko-německého fondu budoucnosti společně se Sdružením rodáků a přátel města Žatce. Pan Mgr. Petr Šimáček, předseda SRPMŽ, vynaložil nemálo snahy ve své činnosti jako místní organizátor v Praze. Za to, i za komplikovanou, ale povedenou organizaci dnešního dne v Žatci, bych chtěl jemu též jménem zde přítomných německých Žatečanů a Žatečanek, vřele poděkovat.

Tito, zde přítomní, jsou zástupci lidí s německým mateřským jazykem, kteří se v Žatci a obcích tehdejšího okresu Žatec narodili, zde bydleli, žili a tvořili převážnou většinu. Ta činila okolo 80 %. Potom, pokud přežili žateckou a postoloprtskou anarchii v roce 1945, byli převážně vyvlastněni a vyhnáni z domova. Žijí převážně v Německu, částečně také v Rakousku a jiných zemích. Žije jich dnes ještě několik tisíc, ale jenom ti, kteří jsou minimálně ve stáří 65 let mohou mít osobní, emocionální vzpomínky na svoji starou domovinu. To vysvětluje relativně menší počet členů naší delegace, z důvodu stáří, zdraví a způsobilosti k cestování. U těch mladších, kteří se sice částečně o svůj rodný domov zajímají, ale jako takový ho už neprožili, je motiv přijet na takovou slavnost samozřejmě malý.

Při rozhodování přijet k miléniu do Žatce měli mnozí z nás smíšené pocity. Také s přihlédnutím k tomu, že v posledních měsících došlo ve vysoké politice k obratům, které nás dost zklamaly. Ale, a to jsme byli s našimi partnery ze SRPMŽ již dlouho ve shodě, že tato „velká" témata nepatří na lokální rovinu, na které my naší spolupráci rozvíjíme. U těchto „velkých" témat bude asi potřeba na obou stranách čas, než mezinárodní soudy řeknou své poslední slovo. Předně ale bychom měli, to je u nás převládající názor, pracovat s pevnou vůlí na tvoření mírumiluvného spolužití obou národů. Tato vůle tvoří základ naší – společně se SRPMŽ – práce na upevnění mezilidských vztahů v našem společném rodném městě, v práci, na které se již rok také aktivně podílí nově založený spolek „Förderverein Saaz"[3] v Německu.

Před rozhodnutím cestovat na oslavy žateckého milénia mnohý z nás cítil malou úzkost. Při, pro nás těžko odmítající myšlence: Jaké to slavnosti máme být vlastně přítomni, u které jsme pouze diváky a nemůžeme být aktéři? Staví se otázka: Kdo blahopřeje k tomuto výročí, komu a za co? Zapomeneme-li tyto dlouhotrvající myšlenky a pocity, tak si myslím, že jádro naší radosti na této miléniové slavnosti je: Díky Bohu za to, že nechal naše krásné město tak brzo vzniknout, tak dlouho žít a přežít!

Přes naše obavy jsme měli ještě jeden důležitý důvod, aby naše delegace vyhnaných rozených Žatečanů přijela - doložit zde svoji existenci! Tato velká událost je pro nás totiž možná poslední možností ukázat, že vůbec jsme. Mládeži a mladší generaci dnešních Žatečanů, kteří ve škole o německé minulosti, vyhnání a vraždách v Postoloprtech, ještě před krátkou dobou nic neslyšeli nebo jen falešně. Československá politika směřující k utajování a zamlčování od roku 1945, samozřejmě zesílená od roku 1948, měla za cíl německý podíl na dějinách Žatce z mysli – nejen českého národa – úplně vymazat. Této, ještě roku 1990 a v následujících letech neustávající tendenci,

hodláme mírumilovně protiřečit a nápravně působit, považujeme to za náš nejnaléhavější úkol. Protože nemůžeme jen nečinně přihlížet, že po našem vyhnání z domova bychom byli ještě vyhnáni i z dějin. V tom nás podporuje náš partner SRPMŽ od začátku; před dvěma lety, když nám umožnili položení věnců v postoloprtské bažantnici, a když jsme při následné tiskové konferenci dosáhli první větší průlom v informovanosti. Od té doby, po skoro šedesáti letech, se tato nedůstojná zeď mlčení v médiích stále více a více drobí.

Jednou, v tomto smyslu radostnou, událostí v roce tohoto milénia, je vydání objemné, 500 stránek silné knihy s titulem „Žatec, zobrazení dějin města Žatce. Dostal jsem ji do ruky před několika dny a nemohl jsem ji ještě celou a důkladně přečíst, ale mohu – s výhradou jednotlivostí – již nyní říci, že tímto byl učiněn nečekaný velký a počestný krok v nám doufaném směru. Je to pokus ze zvyklých polopravd, schovávání, přes dobu od první světové války dodnes, učinit plnou pravdu. Zde se vnucuje mnohocitované slovo T. G. Masaryka: Pravda (pozvolna) vítězí, i když teprve na papíře, u - asi ještě mladých historiků. Tato kniha si zaslouží rychlý překlad do němčiny, protože je – nejen pro žatecké Němce hodná ke čtení, ale také k dalšímu narovnávání poměrů.

S touto potěšitelnou poznámkou končím a přeji všem, aby tento pro Žatec velký den zakončili nezatíženou radostí, a aby došli blíže k cílům naší „Žatecké cesty", tak, jako to trefně formuloval zesnulý Jaroslav Venclík ve svém německém projevu v Rothu v roce 2001: „Důstojné vyrovnání".

Prof. H. Voitl před kapucínským klášterem v Žatci s děkanem Josefem Šimonem z Kryr (1923-2011), který sloužil v Žatci bohoslužbu v německém jazyce (archiv Nadační spolek Žatec)

POZNÁMKY

1. Obsah projektu „Žatecká cesta" viz s. 166.
2. Pro konferenci „Žateckých rozhovorů" nebyl v Žatci dostupný sál. Proto se konala konference 10. září 2005 ve Valdštejnském paláci v budově Senátu Parlamentu České republiky v Praze se simultánními překlady za účasti mnoha návštěvníků. Tématem bylo tisícileté spolu soužití Čechů a Němců po politické a kulturní stránce. Předseda Senátu Petr Pithart, jako hostitel, měl úvodní slovo.
3. Förderverein der Stadt Saaz / Žatec e. V. (Nadační spolek) byl založen v roce 2003, jako partnerský spolek SRPMŽ.

Pozdní sběr: Reflexe válečné a poválečné persekuce

MARKÉTA KACHLÍKOVÁ

Radio Praha – K početným akcím, které se konají při vzpomínání u příležitosti 60ti letého výročí konce 2. světové války, patří také projekt „Pozdní sběr.cz". V rámci divadelních představení, dokumentárních filmů, přednášek a diskuzí, chtějí organizátoři reflektovat válečná a poválečná léta. Více se o tom dozvíte v dnešním kulturním salonu [1], který pro vás sestavila Markéta Kachlíková.

Předem je nutno poznamenat, že projekt „Pozdní sběr.CZ" patří k sociálně a politicky angažované tvorbě občanského spolku „MEZERY". Tento byl založen před šesti lety divadelním režisérem, autorem a producentem Miroslavem Bambuškem v severočeském městě Louny. V tomto roce se přestěhoval tento občanský spolek do Prahy. V bývalé hliníkové továrně ve čtvrti Holešovice, kterou změnili v kulturní prostory, chtějí své kulturní aktivity dále rozšiřovat. První představení nám představí její iniciátor, Miroslav Bambušek:

„Projekt se jmenuje „Pozdní sběr". Jeho obsah je reflexe české minulosti v letech 1939 a 1954. To znamená, druhá světová válka a s ní spojená perzekuce, konec druhé světové války a s ní spojená persekuce z druhé strany, a také procesy, které byly uspořádány vstupem komunistického režimu. Hlavním tématem „sběru" je střetnutí dvou ideologií: nacismu a komunismu. Vše se odehraje na základě dokumentací, které budou hrány na jevišti."

První na řadě bude akce s názvem „Persekuce", která se zabývá pronásledováním a vysídlením českého obyvatelstva v době protektorátu Čechy a Morava, ale také německého obyvatelstva v poválečné době. V roce 2006 bude následovat druhá fáze s titulem „Soudní procesy 1948-1954".

Forma, která tuto reflexi by měla umožnit je – jak jsme již slyšeli – ve formě jevištní, či divadelní dokumentace. „Tato forma není v Čechách příliš obvyklá. Čeští umělci se nezabývají vlastními dějinami, aby je studovali a následně reflektovali. Přitom je v podstatě důležité, aby na začátku zdrojů, dokumentů stáli odborníci, tedy historici a politologové. Ti se tímto tématem zabývají již roky a vydávají publikace, které jsou ovšem velice málo čtené. Druhá věc je kreativní tým. Hledaný je především dramatik, jehož úloha je, zdroje studovat a v umělecké licenci je v dramatické formě zpracuje."

To je první pohled na tuto divadelní dokumentaci, řekl Miroslav Bambušek. Na další rovině je zveřejnění konkrétních fotografií, filmových a zvukových materiálů v rámci představení tohoto dramatického textu. Krátce řečeno, spojení umělecké formy s filmem, jako dokument s fotografií, ale při přítomnosti experta na jevišti.

Miroslav Bambušek (archiv Radio Praha / Michaela Říhová)

„Můžete si to představit jako formu, kdy herec není pouze figura jedné příhody, ale současně komentátorem určitých událostí a takto též vystupuje."

První dílo, které bude v rámci tohoto projektu v „La Fabrica" hráno, bude jaksi řečeno pilířem, je to Bambuškova hra „Posta Apostolorum". Hlavní téma je masakr, který se odehrál bezprostředně po konci druhé světové války na německých občanech severočeského městečka Postoloprty.

„Porta Apostolorum je jaksi příkladem pro jiné autory, kteří se chtějí připojit. Dílo vzniklo na velice širokém nástinu, než jen případ Postoloprty. V tomto městě byl dříve benediktýnský klášter, který se jmenoval Porta Apostolorum, tedy apoštolská brána. Je to místo v Čechách, na okraji Sudet, asi 30 kilometrů od Chomutova. Od 17. století tam žilo německé a české obyvatelstvo skoro bez sporů společně. O čem jedná tato hra? O tom jak to vypadá, když se politické podmínky v jednom městě změní, jaký vliv a dopad to má na sousedy, kteří doposavad spolu například chodili na ryby. Jedná o věcech jako o pomstě na falešné osobě a hledání reprezentativní oběti. Já rozhodně nejsem proti, aby konkrétní lidi pro konkrétní hříchy a násilné činy byli bráni k zodpovědnosti a pykali za své činy. To v žádném případě. Ale jsem zásadně proti, aby lidé, kteří byli dotčeni druhou světovou válkou, tedy Češi, se na svých sousedech, tedy na civilním obyvatelstvu mstili. O to jedná vlastně tato hra."

Jedná se o rekonstrukci událostí v Postoloprtech od 18. května až do 3. června 1945. Během čtyř nocí zde ztratilo 800 civilistů svůj život. Jak se to mohlo stát? Právě tato otázka je stavěna v této hře. Miroslav Bambušek tím napojuje na jiná a podobná témata, kterými se již v minulosti zabýval. „Před rokem jsem pracoval na jiném projektu s titulem ´Balkánská sezóna´. Chtěl jsem zachytit odraz občanských válek na Balkánu v českém prostředí. Prostřed-

kem k tomu byla balkánská divadelní hra s touto tematikou. Vždy jsem měl zájem spojovat kulturu s politikou a sociálním sektorem. Toto patří k sobě. Kultura je dobrá věc, ale v dnešní době nemá podle mého názoru sama o sobě smysl. Měla by stát na bezpečných pilířích, které si musí sama vytvořit. Když nebudeme reflektovat na naše chyby, poukazovat na politické zlořády, tak nebudeme mít žádnou kulturu. Toto spojení kulturní, politické a sociální oblasti tedy vzniklo díky pohledu na Balkán. Potom jsem zvažoval co dál. Bylo mi jasné, že by bylo dobré použít totéž na nás, zaměřit se na Čechy."

Projekt „Pozdní sběr cz" je nyní v poslední fázi příprav. Začíná premiérou divadelní hry „Porta Apostolorum" 28. května v městě Postoloprty a má být potom po dva roky realizován v Praze.

1. Pořad „Kulturní salon" byl vysílán 3. dubna 2005 (Copyright 1996, 2005 Radio Prag). Text německého vysílání byl přeložen do češtiny Otokarem Löblem.

Do Loun přijedou účastníci poválečného masakru

ONDŘEJ ČERNÝ / MLADÁ FRONTA DNES

Pohřbíval jsem kamarády, zastřelené do týla", říká Peter Klepsch ze Spaltu u Norimberka. Je jedním z původních žateckých Němců, kteří přežili poválečný masakr německých obyvatel u Postoloprt. Více než osm set jich tu postřílela osvobozenecká armáda [1].

Scénické čtení ze spisů vyšetřovací komise z roku 1947 (archiv Nadační spolek Žatec)

Právě tyto události, ale také to, co jim předcházelo ve válečných a předválečných letech, si dnes v lounském Multiprostoru a na místech, kde k masakru došlo, připomenou účastníci projektu Perzekuce.cz. Budou se při něm číst dokumenty z výslechů lidí odpovědných za vraždění. Všichni přítomní se pak vydají k Postoloprtům a Žatci, kde sběrné tábory pro sudetské Němce, kteří měli opustit Československo, byly. Na závěr proběhne diskuse pamětníků událostí, historiků, publicistů a všech účastníků setkání, nazvaného Předběžná zpráva: Postoloprty 1939-1945.

„Pro mě je tohle téma především bojem o paměť. Události před Mnichovem, po Mnichovu [2], za války i po ní, jsou neustále hoblovávány, jsou tendence je revidovat a bagatelizovat. My tady ale přeci žijeme a jsou věci, které se tu udály. K nim patří právě postoloprtský masakr", upozornil Miroslav Bambušek z občanského sdružení Mezery, které projekt Perzekuce. cz připravilo. „Potřebujeme to téma otevřít, mluvit o něm v dobovém kontextu a snažit se o celkovou reflexi událostí v Sudetech mezi roky 1939 a 1945", dodal.

„Důležitá je živá paměť v lidech, kteří jsou přímými účastníky událostí. Teprve teď jsem si uvědomil, jak je sobotní setkání s nimi křehká věc. Jsou to většinou osmdesátníci a zdraví jim vůbec nemusí dovolit o těch věcech ještě někdy vyprávět", uvedl Bambušek.

Setkání začíná v lounském Multiprostoru dnes v 16 hodin. O dvě hodiny později odveze autobus účastníky na místa masakru. Po návratu se v Multiprostoru uskuteční velká diskuse.

Pořadatelé a diváci na cestě k místům činů v Postoloprtech (archiv Nadační spolek Žatec)

Bambušek vysvětluje polohu hrobů (archiv Nadační spolek Žatec)

POZNÁMKY

1. Mladá fronta DNES, Louny / Postoloprty 28. května 2005. © Copyright: MAFRA a. s. – MF DNES-iDNES.

2. Mnichovská dohoda, 1938, kde muselo Československo odstoupit pod tlakem Anglie a Francie Sudety hitlerovské německé Říši.

Oběti komunistické moci v severočeském pohraničí v letech 1945-1946

VÝSTAVA FEDERACE NEZÁVISLÝCH SPISOVATELŮ PRAHA
VE SPOLUPRÁCI S NADAČNÍM SPOLKEM MĚSTA ŽATCE / SAAZ

Zahájení výstavy 19. května 2006 ve Vrchlického divadle, Louny
Výstava v pražském Kulturním centru „Novodvorská", únor a březen 2009 (privátní archiv E. Vacek)

Nebyl to výbuch lidového hněvu

ÚVODNÍ SLOVO K VÝSTAVĚ „OBĚTI KOMUNISTICKÉ MOCI V LETECH 1945-1846" / EDUARD VACEK

Dámy a pánové, vážení hosté, dovolte mi, abych vás jménem Federace nezávislých spisovatelů přivítal na zahájení expozice dokumentů, kterou jsme nazvali Oběti komunistické moci v severočeském pohraničí v letech 1945-1946. Jestliže jsme zvolili pro motto této výstavy, slova Petra Příhody, cituji: „Nebyl to výbuch lidového hněvu, nýbrž akt právě vznikající státní moci"[1], pak to nebyl výběr náhodný, ale pečlivý a uvážený.

Jak tato výstava deklaruje ve svém názvu, šlo nám o to, doložit politickou i faktickou odpovědnost Komunistické strany Československa za tragický průběh soustřeďování německého obyvatelstva v severočeském pohraničí a jeho odsun z území Československé republiky v letech 1945-1946. V uvedeném období ovládali komunisté Vojenské obranné zpravodajství a jeho prostřednictvím velení vznikající Československé lidové armády a rovněž ministerstvo vnitra včetně utvářejícího se Sboru národní bezpečnosti. Z tohoto důvodu nesou velitelé příslušných jednotek Československé lidové armády, Sboru národní bezpečnosti a funkcionáři ministerstva vnitra a národních výborů z řad komunistů plnou osobní i stranickou odpovědnost za svoji činnost, která vyvrcholila excesy a násilnostmi daleko za hranicí lidskosti, a která z hlediska státní moci vedla k jejímu naprostému selhání.

Tato výstava ukazuje, že to bylo možné jen proto, že si příslušníci Svobodovy armády[2] s sebou přivezli na pancířích tanků ze Sovětského svazu infekci zla, která vedla nejprve k infiltraci komunistické ideologie do státních struktur a později k explozi nekontrolovaného brachiálního násilí, jež bylo pojmenováno jako český gestapismus[3]. Tento leninský princip brutální jakobínské moci byl nejprve uplatněn proti našim spoluobčanům německé národnosti a později, když se ověřil jako vhodný nástroj k likvidaci politických odpůrců, i proti tzv. vnitřnímu nepříteli, kterým se ukázali být všichni ti, kteří kladli odpor komunistické ideologii.

Není pochyb o tom, že násilné akty proti všemu německému po ukončení války a porážce nacismu byly pečlivě připravené po stránce ideové i praktické dávno předtím na území Sovětského svazu. Příslušníci NKVD[4], kteří byli řídícími orgány obranného zpravodajství, měli velké množství zkušeností, jak s hubením vlastního obyvatelstva, tak i s jejich libovolným přemísťováním a vysídlováním. Leninské a stalinské vyhlazovací a pracovní tábory byly velkým vzorem pro nacistické funkcionáře, kteří „jen vylepšili" technologii genocidy.

Eduard Vacek (privátní archiv)

Během sběru dokumentů, archiválií i fotografií jsme si uvědomili, do jaké hloubky měly orgány komunistické moci vypracovaný celý plán. Rád bych se zde zastavil u některých jednotlivostí, které překvapují detailním vypracováním. Obyvatelé Podkarpatské Rusi, Rusíni, volyňští Češi a další, kteří utekli před nacismem do Sovětského svazu, byli jako špióni odsouzeni k dlouholetým trestům a deportováni do gulagů, kde byli de facto odsouzeni k smrti. Jen díky tomu, že mohli vstoupit do čs. armádního sboru, mohli přežít. Při obsazení a přivtělení Podkarpatské Rusi k SSSR bylo těmto vojákům a jejich rodinám umožněno, aby optovali pro ČSR. Jejich novým územím měly být Sudety a majetek po vyhnaných Němcích.

Není divu, že tito Svobodovci s takovou vervou a osobním nasazením nejen vyháněli, ale i vraždili všechny Němce bez rozdílu, tedy bez ohledu na podíl viny, věk, pohlaví, či další kritéria. Noví obyvatelé Sudet, kterým byl rozdán německý majetek, věděli dobře, komu mají být vděčni, když ve volbách v roce 1946 volili KSČ v průměru o deset procent více hlasy, než byl celostátní průměr. Dobové dokumenty také přesvědčivě ukázaly, jak bylo zacházeno s antinacisty, kteří prý dobrovolně, v počtu přes 90 000 osob opustili území Sudet a byli deportováni do oblastí Německa spravovaných Rudou armádou.

V celém tom politickém a morálním marasmu té doby jsme objevili i významné osobnosti, které se snažili zabránit anexi komunistické zvůle do poválečného uspořádání naší společnosti. V oblasti vojenské to byl především generál Heliodor Píka[5], který reprezentoval významnou morální autoritu a který důsledně bránil sovětizaci armády. Za svoji antikomunistickou pevnost byl popraven v inscenovaném procesu. Mezi politiky to byli vybraní poslanci ÚNS, z nich zejména příklad JUDr. Bohumila Bunži[6] ukazuje, že i v obtížném předúnorovém klimatu bylo možné se bránit morální a politické devastaci národa. Ze svého postavení dokázal donutit bezpečností složky, v

Politická a vojenská struktura velení v případu Postoloprty v květnu a červnu 1945

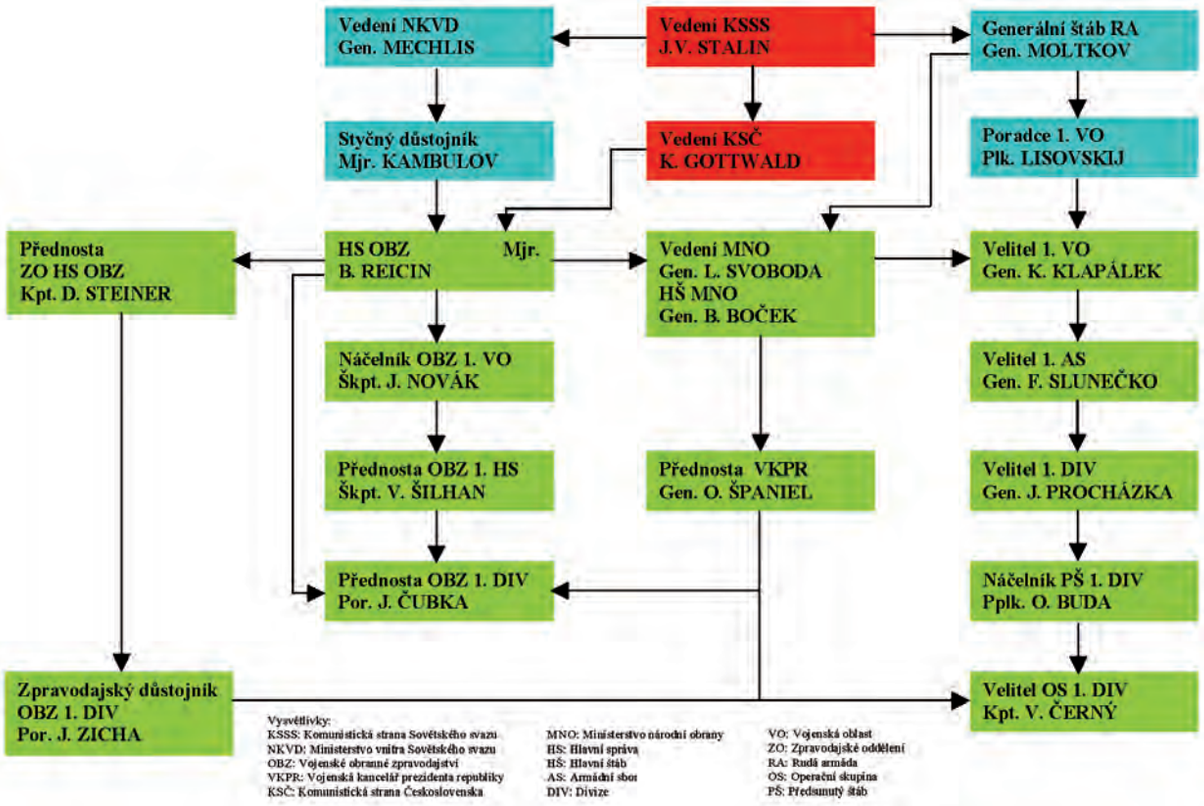

Tato grafika z katalogu výstavy z roku 2009 zobrazuje tehdejší poznatky kurátora výstavy. Je první pokusem zobrazení souvislostí . Kapitán Steiner a poručík Zícha nebyli příslušníci OBZ, ale patřili k jednotce vojenského zpravodajství „2. oddělní" 1. divize. Velitelem byl od června generál Klapálek. Jeho předchůdce generál Španiel, nyní přednosta vojenské kanceláře prezidenta Beneše, svým pokynem Čupkovi k „k vyčištění terénu" v Praze ovlivnil případ „Postoloprty". V květnu roku 1945, kdy byl ještě velitelem 3. brigády, byli tito tři důstojníci příslušníci jeho brigády, která byla nyní částí 1. divize. Generál Mechlis nebyl velitelem NKVD, ale lidový komisař a tajemník Stalina, který v té době byl hlavním velitelem Rudé armády a současně ministrem obrany.

té době již zcela v moci KSČ, aby vyšetřovaly poválečné excesy[7], nazvané jako porevoluční události. Díky tomuto významnému muži jsou k dispozici dokumenty, které objasňují excesy proti německému obyvatelstvu, ale i proti nepohodlným osobám české národnosti. Také tento muž byl komunisty odsouzen k smrti v inscenovaném procesu. Naštěstí nemohl být rozsudek vykonán, neboť JUDr. Bunža uprchl z dosahu komunistické trestní justice. Ministr spravedlnosti Prokop Drtina[8], který zastával nestrannou spravedlnost, byl rovněž odsouzen k dlouholetému trestu odnětí svobody. Ne všichni byli služebníky sovětského režimu a komunistické strany. Své hrdinství však často zaplatili životem či dlouhodobým vězněním v nelidských podmínkách.

Musím zde říci, že mnohé doklady a historické materiály, které jsme pracně získávali z archivů, jsme získali jen díky hrubé nedbalosti orgánů StB, které nezničily vše, co mělo být zničeno, tak jak se to téměř podařilo v případě tzv. postoloprtského masakru. I když byli někteří přímí aktéři a velitelé vojenských akcí později pověřeni vysokými správními funkcemi (mám na mysli např. kapitána OBZ[9] Zícha, alias Petrova, který byl tajemníkem ONV v Žatci[10]) z archivů i dobového tisku zcela zmizely jejich fotografie i záznamy. Nejen naším vytrvalým úsilím, ale také díky spolupráci archivů, muzeí a dalších soukromých spolupracovníků, kteří pro svoji četnost nemohou být jmenovitě uvedeni, jsme však posbírali dostatek střípků do mozaiky, aby obraz odpovědnosti za poválečné hrůzy mohl být úplný. Například ve věci již zmíněného postoloprtského masakru jsme se dostali mnohem dál, než vyšetřovatel policie v devadesátých letech[11], který tento případ zkoumal na základě oznámení spisovatele Ludvíka Vaculíka[12] a jako nevyřešený odložil. Dnes můžeme přesně určit míru odpovědnosti jednotlivých osob, které se na záležitosti podílely. Chci také poděkovat přímým účastníkům či pamětníkům těchto událostí, bez jejichž pomoci a spolupráce by obraz těchto událostí nebyl úplný[13].

Při přípravě expozice jsme se setkali s velkým množstvím důkazních materiálů, které nemohly být pro svoji

Věznice Na Borech v Plzni, zde bylo popraveno nebo uvězněno velké množství nepřátel a v nemilost upadnuvších příznivců komunistů (jardevog@seznam.cz)

četnost na této výstavě uvedeny. Všechny tyto materiály, dokumenty a fotografie jednoznačně dokazují, že násilí v severočeském pohraničí bylo důsledně připraveno a realizováno pod vedením komunistické ideologie prostřednictvím branné a bezpečnostní moci. Na tomto násilí se podílely především sovětské bezpečnostní speciální složky NKVD, československé bezpečnostní jednotky OBZ a jeho bezprostřední výkon byl svěřen elitním vojenským jednotkám Prvního československého sboru tzv. Svobodovy armády. Na násilí se podílely rovněž jednotky Revolučních gard, partyzánů a jednotlivci s psychopatickými sklony, kteří svévolně zneužívali svěřenou moc.

Je varovným mementem a historickou nespravedlností, že nikdo z aktérů tohoto bezprecedentního násilí nebyl potrestán. Násilné skutky zla byly přikryty a pardonovány nemravným zákonem č. 115 ze dne 8. května 1946 „O právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků". V § 1 tohoto zákona je doslovně uvedeno, že „jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispět k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů není bezprávné ani tehdy, bylo – li by jinak podle platných předpisů trestné". Jen z těchto důvodů přetrvávají neuspořádané mezinárodní vztahy mezi Němci a Čechy.

Tato expozice si klade za cíl přispět k diskuzi o příčinách vzniku národních nevraživostí tím, že ukáže míru zodpovědnosti a viny jednotlivých subjektů, a že ukáže po léta pečlivě skrývané události ve světle pravdy. Tento záměr byl skutečným úmyslem organizátorů této expozice. Naše expozice je bezpochyby plně v souladu s rezolucí Rady Evropy ze dne 25.1.2006 „O nutnosti mezinárodního odsouzení zločinů totalitních komunistických režimů". Spolu s Evropským parlamentním shromážděním jsme také i my přesvědčeni o tom, že uvědomění si historie je jednou z podmínek pro to, aby se takové zločiny nikdy nemohly opakovat.

POZNÁMKY

1. Petr Příhoda (nar. 1939) je významný psychiatr a publicista. 1990-1992 byl mluvčím a poradcem tehdejšího ministerského předsedy České republiky ve federaci, Petra Pitharta. Roku 1992 se stal profesorem pro lékařskou etiku na Karlově univerzitě. Jeho otec zemřel v německé vazbě, kde byl uvězněn za odbojnou činnost.

2. Armáda českého brigádního generála Ludvíka Svobody bojovala spolu se Sovětskou armádou proti Němcům a osvobodila v květnu 1945 Československo.

3. Gestapu podobné chování, „Gestapo", německá tajná policie.

4. Lidový komisariát vnitřních záležitostí byl centrální státní orgán zabývající se vnitřní bezpečností, rozvědkou a kontrarozvědkou, který existoval v Sovětském svazu v letech 1934 – 1946, zodpovědný za politické represe a Gulagy.

5. Zástupce generálního štábu Heliodor Píka (1897-1949) viz s. 177, poz. 14.

6. Též křesťanskodemokratický politik Bohumír Bunža (1908-1990 viz „výslechy parlamentní komise", s. 223, poz. 2.

7. Bohužel není možné z těchto zde zveřejněných dokumentů odčíst, že se jednalo skutečně o státoprávní vyšetření a snahu za potrestání viníků postoloprtských událostí. Podřídil se, jak je vidno ze závěrečné rozpravy žateckých výslechů koncem července 1947 bez odporu a komentáře tzv. „amnestijnímu zákonu" a ukázal demonstrativně, že nemá zájem na potrestání pachatelů. Jeho jediná starost a jeho komisních kolegů, byla pověst Československa v zahraničí.

8. Prokop Drtina (1900-1980) pracoval nejdříve jako právník u berního úřadu a stal se 1929 sekretářem prezidenta Edvarda Beneše. Od roku 1928 byl předsedou národně socialistické strany. Od roku 1938 pracoval pro exilovou vládu, jako komentátor BBC v Londýně. 1945 byl člen národního shromáždění. Jako ministr spravedlnosti (1945-1948) se snažil udržet nezávislost soudnictví oproti komunistické straně. I když se stavěl radikálně proti „Invasorům, zrádcům a kolaborantům", snažil se o státoprávnost. Po komunistickém převratu v únoru 1948 odstoupil spolu s dalšími demokratickými ministry a byl následně ve fingovaném soudním líčení odsouzen k 15 rokům vězení. V roce 1960 byl propuštěn na základě amnestie. Roku 1969 plně rehabilitován, ovšem během „normalizační doby" v 70 letech bylo tato rehabilitace odvolána. Později patřil k podporovatelům Charty 77.

9. OBZ = Obranné (vojenské) zpravodajství

10. Jan Zícha se stal 1. července 1946 předsedou okresního národního výboru v Žatci.

11. Míněn je Dr. Bohumil Kotas a jeho vyšetřovací zpráva z 2. března 1998 (viz s.247). Srv. k tomu úvod Herbert Voitl, též s. 164.

12. Ludvík Vaculík (nar. 1926) vyučený švec u Bati ve Zlíně a spisovatel. Studoval v letech 1946-1951 na vysoké škole pro politiku a sociální vědy. Byl učitelem, redaktorem v rozhlasu a pracoval jako publicista. V pražském jaru byl spoluautorem „manifestu 2000 slov" a spoluzakladatel české skupiny „charta 77". Před rokem 1989 zveřejňoval ve svém ilegálním samizdatovém nakladatelství „edice petlice" zakázané autory.

13. Viz. v předložené dokumentaci s. 322. nn. Převážná část zde zveřejněných výpovědí byla otištěna v katalogu vystavy v roce 2005.

Spravedlivá odplata, pomsta nebo zločiny proti lidskosti?

OTOKAR LÖBL

Tato výstava byla zahájena v květnu 2006 v Lounech a potom byla v Děčíně, Kadani, Chomutově, Žatci, v Teplicích, Liberci, Litoměřicích a v Mostě. Z české i z německé strany nám bylo vyčítáno, že je vytržená ze souvislostí, že přepisujeme dějiny a někteří sudetští Němci považují dokonce tuto výstavu v tisku za trojského koně české propagandy. Proto mi dovolte několik stručných poznámek a doplňků k úvodní řeči prezidenta Federace nezávislých spisovatelů pana Eduarda Vacka.

Tato výstava si klade za úkol dokázat pomocí historických dokumentů, že tzv. „divoké vyhnání a excesy" na německém obyvatelstvu v pohraničí po skončení války bylo organizováno a provedeno Svobodovou armádou [1], jejími pomocnými složkami a s pomocí sovětských poradců [2]. Výstava není dokumentací celkového komplexu vyhnání (odsunu) Němců a politické zodpovědnosti za toto bezpráví.

Výstava rozhodně nehodlá, nemůže a nechce přikrývat zločiny nacistů na území České republiky. Zlikvidování a zavraždění skoro celé židovské komunity na území republiky v koncentračních táborech, soustřeďování židů v Terezíně, odkud byl vypraven český rodinný tábor do Osvětimi, ve kterém byla celá rodina mého otce. Toto nebyly jen Lidice, Ležáky, Malín a popravy a mučení na Pankráci a v Pečkárně. Nejhorší však byl ten denní a obyčejný teror, spojený z udáváním vlastních sousedů a následným masovým nočním zatýkáním, když lidé zmizeli beze stop a byli popravováni na tajných místech v Čechách, Německu nebo deportování do pracovních táborů. Nacisti potřebovali totiž klid v českých zemích, které pro ně byly důležitou zbrojovkou pro německou armádu. Proto byl Heydrichem [3] vydán příkaz, aby se tyto akce konaly v zátiší. Zaměřil se v první řadě na českou inteligenci, studenty a česky smýšlející měšťanstvo. Neboť tito nebyli pro válečnou produkci potřební. V této filosofii hned po válce pokračovala Národní fronta svou diktaturou pod vedením KSČ, která fakticky přebrala moc již na základě Košického [vládního] programu [4], ve kterém se jí dostalo do ruky klíčové ministerstvo vnitra, obrany a zemědělství. Únor 1948 byl již pouze kosmetickou úpravou mocenských vztahů. Podrobně je toto popsáno a doloženo dokumenty v časopisu Soudobé dějiny, které již vyšly knižně ve vydání Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky.

Otokar Löbl 2009 v Postoloprty (archiv Nadační spolek Žatec)

S pomocí sovětských poradců a specialistů z NKVD připravovaly svoje plány již v Sovětském svazu a tzv. čistka pohraničí od německého elementu byla pouze generální zkouškou na to, co čekalo Českou republiku v padesátých letech. Vyčištění české inteligence a pokus o vytvoření nové proletářské inteligence a nového ideálního státu. Severní Čechy sloužily k tomuto úkolu jako laboratoř socialistického inženýrství [5]. K pochopení poválečných událostí není nutné pouze znát co jim předcházelo, ale také co jim následovalo.

Tato výstava klade v podstatě otázku, byla to spravedlivá odplata, pomsta nebo zločiny proti lidskosti? Dokumentuje činy konkrétních lidí a skupin, a tím vylučuje kolektivní vinu za tyto zločiny, nikoliv však morální zodpovědnosti.

Tato brožura není katalog výstavy, pouze úvodem do problematiky. Podrobnější dokumentace je na internetových stránkách www.heimatkreis-saaz.de.

České a německé znění textu je od sebe rozdílné (pozn. vydavatele).

POZNÁMKY

1. Svobodova armáda byla 1. československá brigáda pod vedením brigádního generála Svobody, která jako první překročila hranice při osvobození Československa.

2. Viz. Politické a vojenské řízení k případu Postoloprty s. 469.

3. Reinhard Heydrich (1904-1942), zástupce říšského protektora pro Čechy a Moravu byl při atentátu 27. května 1942 těžce zraněn a následně za několik dní zemřel. Jako odplata byly vypáleny vesnice Lidice a Ležáky a muži zastřeleni a ženy a děti zavlečeny do koncentračních táborů, kde většinou také nepřežily.

4. Košice byly krátce po osvobození Rudou armádou krátkou dobou hlavní městem Československa. Zde schválila provizorní československá vláda 5. dubna 1945 tzv. „Košický (vládní) program", který se zakládal převážně na návrhu moskevského vedení KSČ. Tento spočíval mimo jiné ve zřízení lokálních a regionálních „národních výborů" podle příkladu sovětů jako politických, hospodářských a kulturních řídících orgánů společnosti, které vycházejí z principů přímé demokracie. Ve skutečnosti byly tyto zřízeny revolučně a spontánně, a v těchto výborech dominovali komunisté. To platilo většinou v oblastech, které byly převážně osídleny německým obyvatelstvem. Tato pod sovětským vlivem vzniklá „národní fronta", ve které byly zastoupeny i občanské lidové strany tvořila až k volbám v roce 1946 vládu.

5. Viz Matěj Spurný: Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960). Antikomplex Praha 2011.

Oběti komunistické moci v severočeském pohraničí 1945-1946

SHRNUTÍ TEXTŮ VÝSTAVY OTOKAREM LÖBLEM

Kořeny zla

Komunistická strana Československa (KSČ), která vznikla v roce 1921 z levicové frakce sociálně demokratické strany a vycházela z učení Karla Marxe a Bedřicha Engelse

Nastup 1. československého armádního sboru v Buzuluku (privátní archiv E. Vacek)

o třídním boji, socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Ve své činnosti se řídila revoluční teorií a praxí.

Vladimír Iljič Lenin trval na využití státních mocenských prostředků při prosazování ideologických cílů a politických zájmů. KSČ přijala represivní praktiky Josefa Vissarionoviče Stalina včetně násilných přesunů různých národnostních a etnických skupin obyvatelstva Sovětského svazu.

Orientace na sovětské komunisty byla jednoznačně potvrzena vstupem do Komunistické internacionály a zvolením Klementa Gottwalda [1] do funkce předsedy na V. sjezdu KSČ v roce 1929. Marxismus-leninismus přijali komunisté jako světový názor i praktický návod k uchopení státní moci na základě skupinové nenávisti, revolučního násilí a diktatury.

Ovlivňování vlastenců a čistky v armádě

Po demobilizaci Československé armády v roce 1938 emigrovalo mnoho vlastenců do zahraničí, kde bojovali proti německému nacismu a za obnovení Československé republiky. Někteří vstoupili do 1. československého samostatného polního praporu. Ten vznikl na území Sovětského svazu v Buzuluku [2] na základě souhlasu sovětské vlády ze dne 8.12.1941. Jednotka podléhala velení Rudé armády podle záměru Komunistické strany Sovětského svazu a byla politicky ovlivňována moskevským vedením KSČ. Hlavní slovo v české jednotce měli členové strany a jejich sympatizanti vyškolení sovětskými instruktory pro výkon funkcí osvětových a zpravodajských důstojníků. Proti jejich vlivu se postavil gen. Sergej Jan Ingr, ministr obrany čs. exilové vlády v Londýně a gen. Heliodor Píka [3], náčelník čs. vojenské mise v Sovětském svazu. Oba byli na návrh funkcionářů KSČ již v roce 1945 zbaveni svých funkcí a generál Píka byl v roce 1949 popraven.

Uchopení moci

Posilování pozic komunistů se neuskutečnilo až v roce 1948, ale již před tím. Moskevské vedení KSČ v čele s Klementem Gottwaldem využilo k uskutečňování svých záměrů závislosti exilového prezidenta E. Beneše na Sovětském svazu. Ta vznikla již v roce 1943 na základě Československo-sovětské smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci. Aktivita komunistů byla vystupňována při tvorbě programu nové československé vlády na jednání v Moskvě v březnu 1945 a následně schválená v Košickém vládním programu a vytvořením "Národní fronty" [4]. Zde se jim podařilo prosadit vytvoření armády podle sovětských zkušeností. Politickou oporou armády byli komunisté a jejich sympatizanti z vojenské jednotky vzniklé v Buzuluku, kteří obsadili významné velitelské funkce v Hlavním štábu ministerstva národní obrany, správě vojenského obranného zpravodajství a správě pro výchovu a osvětu (viz např. Bedřich Reicín). V roce 1945 obsadili komunisté také rezort ministerstva vnitra s cílem ovládnout národní výbory jako orgány státní moci a vybudovat Sbor národní bezpečnosti s napojením na sovětské bezpečnostní orgány. Tyto pozice byly posíleny vítězstvím KSČ ve volbách 26. května 1946. V Čechách KSČ získala 40,17% hlasů. Volební výsledky významně ovlivnili voliči, kteří při osídlování severočeského pohraničí získali majetek po odsunutém německém obyvatelstvu.

Náhrobek generála Heliodora Píky v České Lípě (Wikipedia)

Národní nepřítel

Poválečná politika KSČ se zaměřovala na vytváření obrazu tzv. národního nepřítele, zejména prosazováním principu kolektivní odpovědnosti německého obyvatelstva a práva na totální odplatu na životech, svobodě a majetku. Tyto principy byly uplatňovány v činnosti příslušných vojenských jednotek a dalších ozbrojených složek, provádějících soustřeďování a odsun Němců. O této skutečnosti svědčí různé provokační akce[5], průběh a důsledky tzv. divokých odsunů na osvobozeném území Československa od května do září 1945. Rozsah účasti Československé lidové armády (ČSLA) na odsunu německého obyvatelstva dokazuje skutečnost, že plnění úkolů soustavně zabezpečovalo asi 300 důstojníků a pomocný kancelářský a řidičský personál. Ozbrojená strážní a doprovodná služba transportů si vyžádala 18 000 vojáků a důstojníků. Poslední transport byl vypraven 29. října 1946. Celkem bylo odsunuto 2.170.598 Němců včetně tzv. „dobrovolného odchodu" asi 90.000 německých antifašistů. Vzhledem ke klíčovým pozicím komunistů v ČSLA a ministerstvu vnitra nese KSČ faktickou odpovědnost za tragické události při soustřeďování a odsunu německého obyvatelstva.

Prezident Edvard Beneš se rozhodl pro socialismus a „velkého slovanského bratra" (oblastní archiv Brno)

Internační tábory

Již v průběhu května 1945 vznikala na osvobozeném území improvizovaná vězeňská zařízení táborového typu, podobná nacistickým vězeňským táborům a sovětským gulagům, do kterých bylo násilně umísťováno německé obyvatelstvo včetně dětí. Do října 1945 vzniklo nejméně 500 táborových zařízení, kde byly pohromadě osoby podezřelé či obviněné z nacistických zločinů s osobami určenými k odsunu nebo k pracovnímu přidělení. Postupně došlo k diferenciaci těchto zařízení na internační, sběrné a pracovní tábory v působnosti okresních národních výborů a okresních správních komisí v pohraničí. Přesto, že ke střežení a provozu táboru vydalo ministerstvo vnitra jednotné předpisy, byly životní a pracovní podmínky většinou velmi špatné. Strážní personál z řad vojáků Československé lidové armády, příslušníků Sboru národní bezpečnosti a zejména civilních dobrovolníků z řad Revolučních gard zacházel se zadržovanými osobami bezohledně a krutě. Svědčí o tom nejen tragické události v Postoloprtech, Žatci a okolí, ale v celém severočeském pohraničí. Na základě dostupných informací zemřelo v táborech a při odsunu celkem 6 - 7 tisíc osob. Zkušenosti s provozem táborových zařízení byly využity po roce 1948 při zřizování táborů nucené práce, internačních klášterů a pomocných technických praporů a k perzekuci politické opozice. V této souvislosti vystupuje do popředí odpovědnost komunistických funkcionářů JUDr. Alexeje Čepičky[6] a „rudého kata" Bedřicha Pokorného[7].

Akce Postoloprty

Koordinovaná činnost Rudé armády (RA), Československé lidové armády (ČSLA) a tzv. Revolučních gard (RG) za politické podpory komunistů se zejména projevila při tzv. vyčišťovací akci v Postoloprtech, Žatci a okolí. Město Postoloprty obsadily jednotky RA již 9. května 1945 a spolu s nimi přijely osoby českého původu, které obsadily radnici. Po ustavení revolučního národního výboru a příjezdu ozbrojených dobrovolníků z Loun začalo soustřeďování německého obyvatelstva v objektu bývalých kasáren a zřízeného internačního střediska. Koncem května 1945 se přesunula do Postoloprt zvláštní jednotka ČSLA složená z operační skupiny, zpravodajské skupiny a skupiny Vojenského obranného zpravodajství, včetně strážních čet. Jejich úkolem bylo zbavit město a okolní obce od německého obyvatelstva. Pokyny k této akci vydal v Praze osobně brig. gen. Oldřich Španiel velícím důstojníkům, kterými byli kpt. Vojtěch Černý, npor. Jan Zicha-Petrov a por. Jan Čubka. Někteří příslušníci strážních čet měli na likvidaci Němců vlastní zájem, protože jako volyňští Češi se mohli podílet na dosídlení severočeského pohraničí.

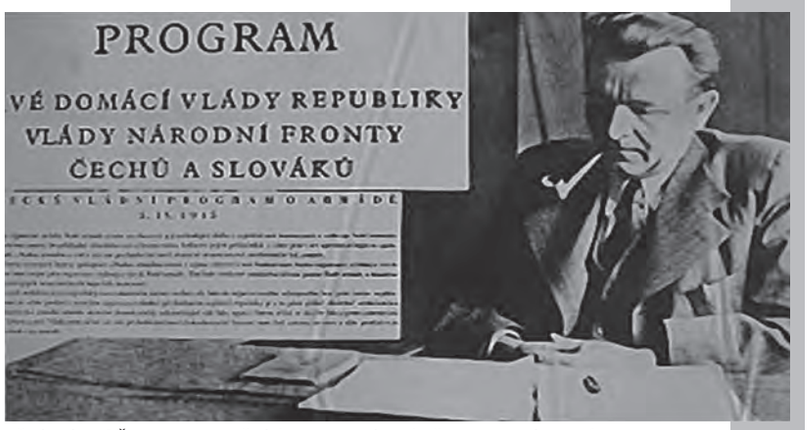

Předseda KSČ prosazuje Košický program, který připravuje uchopení moci komunistů (privátní archiv E. Vacek)

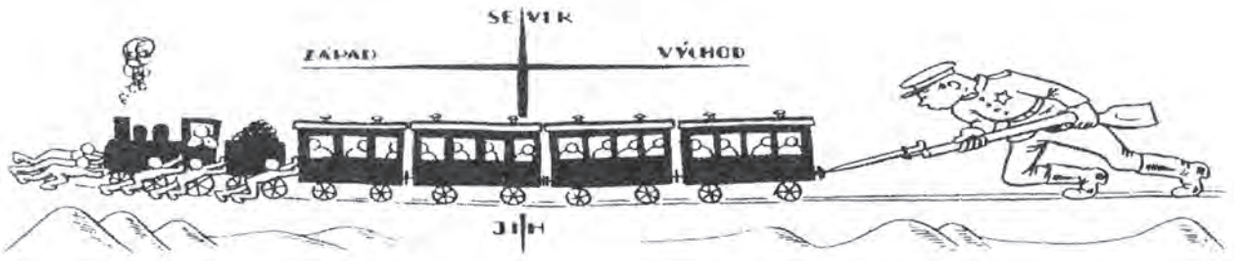

Sověti tlačí na vyhánění Němců, západní spojenci brzdí (Dikobraz 1945)

Výsledkem této akce byly hromadné popravy bezbranných Němců bez soudu, zejména ve dnech 28. - 30. května 1945 za aktivní účasti místní jednotky RG vedené obecním policistou Bohuslavem Markem. Na základě upozornění Mezinárodního červeného kříže a řady anonymních oznámení se staly předmětem zájmu poslanců Ústavodárného národního shromáždění (UNS), kteří zasáhli. Ve dnech 30. -31. července 1947 se konalo v prostorách Okresního soudu v Žatci vyšetřování, kterému předsedal JUDr. Bohumír Bunža, poslanec bezpečnostního výboru ÚNS. Na základě vyšetřování byla nařízena exhumace hromadných hrobů, která proběhla za přísných bezpečnostních opatření ve dnech 17. - 27. září 1947. Celkem bylo exhumováno 763 těl za přítomnosti zástupců ministerstva vnitra, Zemského velitelství SNB v Praze, Okresního soudu v Mostě a za účasti specialistů v oboru soudního lékařství. Většina exhumovaných těl byla zpopelněna v krematoriích v Mostě, Karlových Varech a Ústí nad Labem a menší část pohřbena na hřbitově v Lounech. Ani tento hrůzný důkaz nevedl ke spravedlivému potrestání viníků, neboť ministerstvo národní obrany a ministerstvo vnitra celou záležitost ospravedlňovaly revoluční odplatou. Naopak JUDr. Bunža se po rozpuštění ÚNS dne 6. června 1948 ocitl na seznamu poslanců k zatčení. Protože včas emigroval, nestal se tak poslední obětí komunistické moci v souvislosti s akcí v Postoloprtech. Ve vykonstruovaném soudním procesu byl v nepřítomnosti odsouzen dne 25. listopadu 1948 k trestu smrti. Teprve v roce 1992 byl soudně rehabilitován.

Chomutov, Kadaň, Teplice v Čechách a Podbořany

Také v Chomutově, Kadani, Teplicích a v Podbořanech byli Němci internováni v táborech. Přicházející armáda a revoluční gardy zde přebíraly oranizační úkoly. Pod krycím jménem "Alex"[8] byly vyslány k „čištění" a násilnému vyhnání Němců přes hranice. Rozkaz[9] vydal generál František Slunéčko[10]. Tím měla vzniknout hotová fakta a předrozhodnutí pro vyhnání Němců Postupimskou dohodou. Porozuhodné je, že vzpomínky a svědectví obětí se ve zprávách vyšetřování StB potvrzují[11].

České a německé znění textu je od sebe rozdílné (pozn. vydavatele).

POZNÁMKY

1. Klement Gottwald (1896-1953) byl předsedou KSČ a poslancem. V červenci 1946 se stal ministerským předsedou. Po konečném uchopení moci v únoru 1948 převzal po odstoupení Beneše funkci prezidenta Československé republiky. Po jeho režimu v letech 1948-1953 bylo 178 lidí s politických důvodů popraveno.

2. Buzuluk: město v jižním Rusku

3. Heliodor Píka (1896-1949) bojoval na straně spojenců proti Rakousku – Uhersku a Němcům v první světové válce. Po okupaci Československa byl nucen utéci přes Francii do Londýna, kde nabídl své služby Janu Masarykovi. Edvard Beneš ho vyslal do Bukurešti jako vojenského vyslance pro Balkán. Zde pomáhal československým a maďarským uprchlíkům z protektorátu, přičemž se zaměřoval především na demobilizované vojáky. Po fašistickém puči v Rumunsku a krátkém zatčení se přesunul do Istanbulu. V Istanbulu se Píka setkal s podplukovníkem Ludvíkem Svobodou, který ho požádal o předání žádosti E. Benešovi o podporu spolupráce se Sovětským svazem a založení vojenského vyslanectví v Moskvě, což Beneš přijal. V roce 1941 se setkal se Svobodou podruhé. Při této schůzce L. Svoboda spolu se sovětským generálem Fokinem navrhl vytvoření československých jednotek na území SSSR a další zpravodajskou spolupráci s Moskvou. Tento návrh Československá exilová vláda přijala a po podpisu sovětsko-československé vojenské dohody (18. července 1941) se H. Píka stal atašé a velitelem mise Československé armády v Moskvě. Již v srpnu E. Beneše varoval, že SSSR neusiluje o svobodné Československo, ale o diktaturu proletariátu. Toto varování však nemělo na politiku E. Beneše žádný vliv. Již v roce 1941 proti Píkovu působení v Moskvě protestovali zástupci KSČ Klement Gottwald a Václav Kopecký. V roce 1942 začal Píka v Buzuluku formovat jednotku československé armády z československých vojáků v sovětských zajateckých táborech. V květnu 1945 se H. Píka vrátil do Prahy, kde byl jmenován náměstkem náčelníka generálního štábu Československé armády. V tomto období byl oceněn i dvěma sovětskými vyznamenáními. Po únoru 1948 byl zatčen a obviněn z vlastizrady a ve vykonstruovaném soudním procesu byl odsouzen k trestu smrti oběšením, který byl vykonán 21. června 1949 na dvoře plzeňské věznice Bory. V roce 1968 byl s pomocí tehdejšího prezidenta Ludvíka Svobody rehabilitován. – Pozn. O. Löbla.

4. Vláda „národní fronty" vznikla po vůli exilového prezidenta Edvarda Beneše. Měla být provizorní až k všeobecným volbám. V Košickém vládním programu je definována jako vláda „všech sociálních částí a politických směrů, které se podílely na národním boji proti německému a maďarskému tyranství". Tím byla řada stran vyloučena. Ve vládě bylo šest stran, čeští a slovenští komunisté (KSČ a KSS), sociální demokraté (ČSDSD), národní socialisté (ČSNS), slovenští demokraté (DS) a národní strana (ČSL) jako několik nestraníků.

5. Míněn je tím například výbuch muniční továrny v Ústí nad Labem 31. července 1945, při které přišlo o život 33 osob – sedm Čechů a 26 Němců. Při následných výtržnostech Čechů proti Němcům v centru

města a na jednom mostě přes Labe, zemřelo podle odhadů českých historiků 40 až 100 lidí, německé odhady jsou dvojnásobné. Skutečnou příčinu výbuchu nebylo možné zjistit, to však nebránilo generálu Svobodovi tuto akci připsat německé záškodnické skupině „werwolf" a pohrozil nepřímo likvidací všech Němců. Otfrid Pustejovsky se zastává téze, že tento výbuch byl inscenován českou zpravodajskou službou a měl sloužit jako argument pro schválení vyhnání v postupimské konferenci. Podle historika A. Arburga však pro to neexistují sebemenší důkazy. (K tomu Otfrid Pustejovsky: Die Konferenz von Potsdam und das Massaker von Aussig am 31. Juli 1945. Untersuchung und Dokumentation. München 2001).

6. Alexej Čepička (1910-1990) vstoupil již v roce 1929 do komunistické strany a stal se později členem Ústředního výboru KSČ. V letech 1942-1945 byl vězněn v koncentračních táborech. Po válce se oženil s jedinou dcerou Klementa Gottwalda Martou, čímž odstartoval svoji kariéru. Až do roku 1956 byl ministrem obchodu, spravedlnosti a obrany. Jako ministr spravedlnosti (1948-1950) přestavěl justiční řád podle komunistických společenských představ a vytvořil nový trestní zákoník k „obraně lidově demokratické republiky", ve kterém se trestaly činy jako velezrada, špionáže a sabotáže nejvyššími tresty. Jeho zákony se staly pilíři stalinistické justice v Československu. Po smrti Gottwalda a v rámci odstalinizace ztratil Čepička své funkce. Na základě spoluzodpovědnosti v politických procesech v padesátých letech byl v roce 1963 vyloučen z komunistické strany.

7. Štábní kapitán Bedřich Pokorný (1904-1968) byl již od roku 1924 ve vojenské službě. Roku 1934 absolvoval zpravodajské školení a byl spojovací důstojník v pohraniční jednotce. 1939-1945 pracoval na finančním ministerstvu v protektorátu a byl současně agentem německé tajné služby SD a pravědopobně agentem pro obě strany. V dubnu 1945 po osvobození Brna Rudou armádou vstoupil do komunistické strany a byl současně přijat do služby české státní bezpečnosti (StB). Ještě v květnu se stal pracovníkem na ministerstvu vnitra. Byl pravděpodobně organizátorem pochodu smrti v Brně. Vyšetřoval v červenci případ v ústecké muniční továrně, v tomto případu byl podle O. Pustejovského také osobně zapleten. V této době pracoval již v oddělení „Z" na ministerstvu vnitra, které bylo propojeno s vojenským zpravodajstvím OBZ. Jeho kariéra byla přerušena v roce 1951, kdy byl v tajném procesu odsouzen k 16 letům vězení za sabotáž a činnost bývalého informátora gestapa. Byl ovšem předčasně propuštěn a znovu přijat do řad StB. Během Pražského jara 1968 byl nalezen pověšený v lese u Brna. Jestli se jednalo o vraždu nebo sebevraždu nebylo nikdy zjištěno.

8. Kurátorovi výstavy tehdy nebylo známo, že se jednalo o krycí jméno velitelství a nikoliv vojenskou operaci. Velitelství Alex představovalo určité organizační centrum "domácí" armády. Bylo ustaveno již během květnového povstání v Praze, jako základ revolučního vojenského velitelství pro zemi Českou. Alexu podléhaly nově mobilizované jednotky a posádková velitelství ustavená mnohde staršími důstojníky, kteří po roce 1939 zůstali ve vlasti a v některých případech (nikoli však ve všech) se zapojili do odboje. Na základě pověření, které 11. května tlumočil gen. Novákovi osobně ministr národní obrany gen. L. Svoboda, mělo velitelství Alex připravit nástup čs. armádních jednotek do pohraničí severozápadních, severních a severovýchodních Čech. Vytvořit předpoklady pro vojenské zajištění těchto oblastí, kam současně pronikaly nebo kde již od sklonku války působily různé ozbrojené oddíly: partyzáni, členové místních bezpečnostních formací z řad tamních Čechů a mnohde i německých antifašistů, příslušníci Národních střeleckých gard a muži z bojových skupin, kteří přijížděli z vnitrozemí v improvizovaných obrněných vlacích. Zdroj: Arburg, Adrian / Staněk, Tomáš, Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 – 1951: dokumenty z českých archivů Středokluky (vyd. Susa) 2010 - 2011.

9. Rozkaz k "odsunu německého obyvatelstva za hranice" vydaný velitelem 1. armádního sboru Slunečkem pro velitelství 1. a 12. divize; bližší instrukce k výběru vysídlovaných osob, k nakládání se zabaveným majetkem a k volbě odsunových tras. 1945, 19. června, Praha. Čj. 75 Taj. 1. odděl 1945; Arburg / Staněk, Tomáš : Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů, Dok. II. 1-207.

10. Generál František Slunečko (1886 - 1963) převzal v listopadu 1944 odbojovou organizaci „obrana národa" jako jediný doposud nezatčený generál odboje. Velel též Pražskému povstání 5. května. Jeho krycí jméno bylo „Alex". Po skončení všech akcí byla činnost velení Alex ukončena a brigádní generál František Slunečko byl 25. května 1945 ustanoven prozatímním a 28. října 1945 velitelem 1. arm. sboru v Praze a povýšen do hodnosti divizního generála. Po dosažení věkové hranice odešel k 1. červnu 1946 do výslužby. Jako mnoho bývalých důstojníků a odbojářů i on později čelil různým provokacím, obviněním a vyšetřováním. Po propuštění z vyšetřovací vazby státního soudu se musel (1951) vystěhovat z Prahy do Branžeže (okr. Mnichovo Hradiště) a až v době určitého "uvolnění" komunistického režimu se mohl vrátit. Za své zásluhy byl prezidentem republiky v roce 1998 vyznamenán in memoriam Řádem Bílého lva – vojenské skupiny, III.tř.

11. Vyšetřování odlišných odděleních StB z roku 1947, viz zpráva StB Most z 13. srpna 1947, s. 239.

Hledání pravdy: výstava o excesech 1945-46

MARTINA SCHNEIBERGOVÁ

Radio Praha 23. Mai 2006 – Výpovědi očitých svědků, fotografie, oficiální spisy armádních důstojníků a další archivní dokumenty jsou k vidění na výstavě, která byla minulý pátek v Lounech zahájena. Bez komentářů dokumentuje události z let 1945-46, které se odehrály na různých místech severních Čech. Ty na německém civilním obyvatelstvu spáchané násilné činy se převážně označují jako „excesy". Martina Schneibergová byla na vernisáži.

Výstava o obětech komunistického násilí v severočeském pohraničí byla připravena Eduardem Vackem, který pracuje v Sekci pro dokumentaci a dějiny ve správě českého věznictví. Během své činnosti narazil mimo jiné na dokumenty, které popisují zacházení s Němci po druhé světové válce. „Když jsem si dokumenty pročetl, byl jsem otřesen, jak hluboko byl zakořeněný tzv. český ´Gestapismus´. Pokusil jsem se dozvědět, jak na to reagoval československý parlament a jestli o tom někdo podával zprávu. Nechtěl jsem se zabývat politickými otázkami, jestli Němci musí jít pryč nebo ne, ale zajímalo, jak se to provádělo. Neboť toto bylo nejotřesnější".

Peter Klepsch (vlevo) s manželkou (privátní archiv E. Vacek)

Jedna část výstavy se soustřeďuje na násilnosti, které byly spáchány na Němcích v Postoloprtech a v Žatci. Nejednalo se o spontánní pomstychtivé akce, jak se většinou vykládá. K tomu Vacek: „Nebyl to výbuch lidového hněvu, jednalo se o cílené operace, které byly řízeny vojskem. Takzvané obranné a bezpečnostní zpravodajství mělo kontakty k ruskému NKVD. Tito v Sovětském svazu vyškolení specialisté, kteří přišli do Československa s armádou Ludvíka Svobody, organizovali tyto akce, které souvisely s Němci. Někteří novináři o tom podávali zprávu a pojem ´Gestapismus´ byl diskutován v parlamentu. Ve výstavě tyto události nekomentujeme. My pouze sestavujeme dokumenty, abychom návštěvníkům výstavy zprostředkovali a umožnili si představit, jak tomu skutečně bylo".

Jedinečné v této výstavě jsou zveřejněné osobní vzpomínky devíti očitých pamětníků, kteří zažili události v Postoloprtech a v Žatci osobně. Jeden z nich je Peter Klepsch, který jako mladistvý, byl během války za své kritické poznámky nacisty zatčen a až do konce války byl ve věznici v Mostu. V červnu 1945 byl znovu jako Němec zajat československým vojskem. I když si na tuto dobu nerad vzpomíná, líčí své zážitky z Postoloprt pro tuto dokumentační výstavu, kterou považuje za významnou. „Já jsem za každý krok vděčný. Neboť po každém kroku bude následovat další. Výstava nabízí minimálně námět a materiál k diskuzi, a to je již hodně. Chtěl bych říci, že to je maximum toho, co jsem očekával."

Putovní výstava o obětech komunistické moci v severních Čechách je ve Vrchlického divadle Lounech otevřena do 9. června. Potom bude pravděpodobně putovat do dalších měst v severních Čechách.

Zdroj: http://www.radio.cz/de/artikel/79179. Radio Prague © Copyright 1996, 2006 Radio Prague

Vzpomínky na odsun Němců

TOMÁŠ KASSAL / MLADÁ FRONTA DNES

Regionální mutace Mladá fronta DNES - severní Čechy 29.5.2006. V Lounech začala výstava obsahující svědectví odsunutých Němců i důstojníků, kteří je hlídali.

Děsivá svědectví pamětníků plná násilí a smrti, fotografie zachycující popravu muže přímo na ulici či služební hlášení vojenských velitelů. To všechno uvidí návštěvníci výstavy s názvem Oběti komunistické moci v severočeském pohraničí v letech 1945-1946. Prohlédnout si ji mohou v Lounech ve Vrchlického divadle až do 9. června, v dalších měsících by se měla přesunout i do dalších měst. Výstava bez komentářů odhaluje zločiny, které byly vyvolány předcházejícím válečným utrpením, zločiny, jichž se dopustili osvobození obyvatelé kraje.

Výstava plná osobních svědectví a vzpomínek

Čtyřiadvacet panelů vypovídá o odsunu více než dvou milionů Němců z českého pohraničí těsně po druhé světové válce. Speciální část se věnuje násilí, kterého se na Němcích dopustili lidé v Postoloprtech a v Žatci v létě 1945. Tyto události prošetřovaly české úřady dvakrát: poprvé poslanecká komise v roce 1947 a po padesáti letech policie. Autoři výstavy však tvrdí, že na skutečné viníky ukazují až právě fotografie a dokumenty na lounské výstavě. „Výstava je nezvyklá kvůli hloubce informací. Ani policejní vyšetřovatel nebyl schopen najít míru viny," vysvětluje Eduard Vacek, jeden z členů pořádající Federace nezávislých spisovatelů.

Autoři si nemyslí, že by jejich práce měla vzbuzovat národnostní rozepře mezi Čechy a Němci. „Nešlo o národnostní konflikt, přestože se to vždy vysvětluje jako výbuch lidového odporu. Vše bylo politicky připravené a s historikem Tomášem Staňkem se shodujeme, že to bylo důkladně plánované po vojenské stránce," tvrdí Vacek.

Jako hlavního viníka ukazuje výstava tehdejší politiku komunistů, kteří se dostávali k moci. Návštěvník se ale nemusí bát obecných frází a řečnění. Na panelech jsou fotografie, dokumenty a vzpomínky konkrétních osob. Lidí, kteří rozhodovali o politice a odsunu i lidí, jež při tom trpěli či dokonce zemřeli. Naprosto unikátní je výstava díky osobním vzpomínkám devíti pamětníků, kteří události v Žatci a potom Postoloprtech zažili. „V Česku na to nebyl nikdo ochoten ani schopen vzpomínat. Jeli jsme proto do Německa, kde jsme vše zaznamenali na kameru a pak přeložili a přepsali. I díky tomu jsou vzpomínky autentické," vzpomíná na práci, která zabrala rok a půl, Vacek. Osobní vzpomínky pamětníků vzbuzují otřesný dojem. Například Heinrich Giebitz ze Žatce popisoval osud pěti chlapců ve věku 13 až 14 let, kteří čekali v postoloprtských kasárnách na odsun. Jednou však přelezli zeď. „Strážní z řad armády a dobrovolných Revolučních gard je zadrželi a dovlekli ke kasárenské zdi, kde se na ně ostatní Němci museli dívat. Byly jim staženy kalhoty a byli mláceni. Krev jim tekla po nohách. Za chvíli přišel důstojník s pěti muži. Zaujali palebné postavení a byl vydán rozkaz Pal! Dva byli mrtví hned. Jeden, který byl jen postřelen, přiběhl ke střelci a prosil, že chce k mamince. Další salvou vojáci zabili i zbývající tři chlapce", vzpomíná žatecký rodák.

Projev kurátora výstavy E. Vacka, vlevo ředitel lounského divadla Vladimír Drápal (privátní archiv E. Vacek)

Na jiném místě zase vypovídá jeden z postoloprtských velitelů při poslaneckém vyšetřování z roku 1947. Jan Čubka byl podezřelý, že vydal rozkazy strážným, aby shromážděné Němce střídali. Před vyšetřovací komisí to odmítl s tím, že velel bývalým koncentrákům nebo frontovým vojákům, kteří měli za sebou mnohá zranění a toužili po pomstě. „Není vyloučeno, že bez mého vědomí někde nějaké Němce odstřelili," píše se v protokolu.

Snímky poputují i do dalších měst v kraji

Expozice nabízí i seznam internačních táborů, kterých bylo v Česku kolem pěti set. Na severu Čech šlo kromě Žatce třeba o Terezín, Záluží u Mostu nebo Všebořice u Ústí.

Putovní výstava startuje v lounském divadle. „Přijal jsem to, protože jsme v pohraničí a události se staly nedaleko Loun. Po volbách možná bude výstava putovat dál," řekl ředitel divadla Vladimír Drápal. Předběžně se o výstavu zajímá děčínské muzeum. V Lounech je výstava přístupná vždy od 14 do 17 hodin nebo před začátky představení ve vestibulu divadla. Poté by měla putovat především po severočeských městech, ale uvažuje se také o její instalaci v pražském sídle Senátu.

Jde o symbolické pohřbení nevinných obětí

O umístění památníku a textu má rozhodnout společná komise

SVOBODNÝ HLAS 1. ŘÍJEN 2008

POSTOLOPRTY (bal) – Vytvoření česko-německé komise, která by se zabývala umístěním pamětní desky připomínající poválečný masakr německy mluvících obyvatel v Postoloprtech – k takovému závěru dospěli představitelé města Postoloprt a krajanského německého sdružení při společném jednání 24. září na radnici.

Obracím se na vás s prosbou o společné vytvoření pietního místa na území vašeho města, jež by připomínalo oběti svévolného a nezákonného násilí vykonaného na civilním německém obyvatelstvu v létě 1945. Nehledáme politické ani právní řešení události. V první řadě chceme, aby konečně došlo k symbolickému pohřbení obětí", uvedl ve svém projevu předseda spolku přátel města Žatce v Německu Otokar Löbl a argumentoval tím, že bylo zdokumentováno okolo tisíce dvou set obětí masakru. Jednání radních se zúčastnila také pamětnice poválečných událostí a rodinná psychoterapeutka Uta Reiff. „Mojí nadějí je, že také v Postoloprtech budeme mít pro nevinné zavražděné oběti památník stejně jako ho mají nevinné oběti v Lidicích, či v Ústí nad Labem", uvedla. Nejnovějším výsledkem jednání je společná vůle k vytvoření česko - německé komise.

„Z mého pohledu je to první konkrétní výsledek. Oficiální písemné stanovisko radnice očekáváme po jednání zastupitelstva 8. října, kdy o existenci komise rozhodnou zastupitelé, sdělil po schůzce Otokar Löbl.

V komisi by měli být čelní zástupci města i německého spolku, dále nezávislí historikové, archiváři. „Přizváni budou i představitelé Volyňských Čechů nebo Židovské obce", předpokládá O. Löbl. Podle něj má společná komise určit obsah textu na pamětní desce, místo, kde bude položena, i způsob jejího odhalení. Výsledek má být předložen ke schválení zastupitelstvu.

Postoloprtské vedení chce i názor někoho nestranného, kdo se na věc podívá bez emocí a racionálně. „Nějakého nezávislého historika", upřesnil místostarosta Postoloprt Vojtěch Bernard. Touto cestou, jak řekl, se dá na základě historických faktů vybrat nejvhodnější umístění, ale především text, který by zbytečně nejitřil emoce žádné ze stran.

Jednání mezi představiteli německých spolků a postoloprtskou radnicí dosud právě na textu nejvíce vázla. Německé spolky chtějí konkrétní připomínku postoloprtské tragédie, kdežto radnice se přiklání spíše k obecnému sdělení, které by vzdalo památku všem obětem války bez rozdílu národností.

„Můžeme dnes, 63 let po těchto událostech vytvořit společně pietní místo anebo trvat na kolektivní vině všech Němců, kteří zde bydleli po staletí? Myslím, že je k otázce nutno otevřít ve vašem městě veřejný dialog a najít společné přijatelné řešení bez falešných kompromisů", uzavřel Otokar Löbl vyznávající heslo Pravdou k usmíření.

Bude v Postoloprtech stát pomník pro oběti postoloprtského masakru?

ADALBERT WOLLRAB

K nejhroznějším událostem poválečných dějin s určitostí čítáme pochod smrti[1] německých mužů města Žatce 3. června ze Žatce do Postoloprt a hromadné vraždy v Postoloprtských kasárnách, v Postoloprtech a v okolí Postoloprt. Vraždy v Postoloprtech byly spáchány na německém civilním obyvatelstvu, na nevinných mužích, na ženách i dokonce na dětech.

Spolupráce tehdejšího spolku „Kulturkreis Saaz e.V." (Kulturní kroužek Žatec) pod vedením předsedy pana prof. Dr. Herberta Voitla s českým žateckým spolkem „Sdružení rodáků a přátel města Žatce" vedeným panem Mgr. Petrem Šimáčkem umožnila uspořádat v Žatci dne 19.9.2002 oslavu na paměť obětí Postoloprtského masakru, a to i se souhlasem starosty města Žatce. Kolem sloupu Svaté Trojice se shromáždili němečtí žatečtí účastníci oslavy[2] a před pozvanými zástupci tisku podal náš žatecký krajan pan Peter Klepsch svědectví o tom, jak prožil masakr v Postoloprtech, což jsem simultánně překládal do češtiny. Následovala jízda do bažantnice u Postoloprt, kde byly pokládány věnce a odpoledne byla na pořadu tisková konference v Žatci v hotelu Motes.

Z novinových článků o této oslavě se široká česká veřejnost dověděla o zločinech v Postoloprtech, a to dalo podnět k tomu, aby se média zevrubně zabývala postoloprtským masakrem (putovní výstava „Oběti komunistické moci v severočeském kraji v letech 1945-1946", v Praze uváděná divadelní hra „Porta apostolorum"[3] a vysílání v České televizi o vraždách v Postoloprtech „Také vraždy přivítaly mír"). Tyto mediální události v České republice přiváděly postoloprtské zločiny do vědomí českého obyvatelstva a to urovnalo cesty, které, jak alespoň doufám, by mohly vést k tomu, aby v Postoloprtech byl postaven pomník pro oběti postoloprtského masakru.

V publiku vpředu tisková mluvčí KSČM Monika Hoření, vzadu zastupitelé z Postoloprt, Vladimír Pfertner a Petr Schölla, ve třetí řadě vlevo člen „pomníkové" komise, Walter Urban (privátní archiv SRPMŽ)

Důležitý krok v tomto směru učinil pan Otakar Löbl, předseda spolku „Förderverein der Stadt Saaz" (podpůrný spolek města Žatce). Tento spolek byl založen v Německé spolkové republice jako sesterský spolek „Sdružení rodáků a přátel města Žatce" s českými i německými členy spolku. Ve své funkci jako předseda spolku požádal pan Löbl v prosinci 2007 starostu města Postoloprt a magistrát Postoloprt ve smyslu zpracování českých poválečných dějin o vystavění pomníku s pamětní deskou pro oběti postoloprtského masakru. Magistrát města Postoloprty byl napřed proti tomu, případně vyslovil svůj souhlas jen k postavění pomníku s pamětní deskou na paměť všech obětí všeobecně (oběti války, českých obětí fašismu a také oběti postoloprtského masakru). S tím pan Löbl nesouhlasil. Žateckým novinám Deník Lučan řekl 26. srpna 2008: „... jeví se mi to jako alibismus. V Žatci mají pomník např. také oběti českého Malína na Volyni[4]. Jsem toho názoru, že i německé oběti si zasluhují být uctěny."

Nejožehavějším bodem jednání s postoloprtským magistrátem byl text na pomníku. Na konec jednání městská rada souhlasila s ustanovením šestičlenné komise, která na zasedání postoloprtského zastupitelstva dne 18. února tohoto roku pak byla potvrzena a měla vypracovat návrh pro pomník. Příslušníci komise byli: Jaroslav Vodička za regionální spolek volyňských Čechů, Michael Lichtenstein[5] zástupce předsedy Židovské obce v Teplicích, Walter Urban[6], postoloprtský starousedlík, Petr Schöller, člen finančního výboru města Postoloprt, Michael Pehr, historik a předseda křesťansko-sociální strany v Lounech a Otokar Löbl. Komise má vypracovat modality (kde má pomník stát, jak má vypadat, text na pamětní desce a způsob financování). Návrh komise musí ještě dostat souhlas městské rady a zastupitelstva. Komise zasedá na jaře tohoto roku.

V rámci putovní výstavy „Oběti komunistické moci v severních Čechách v letech 1945-1946 – byla to spravedlivá odplata, pomsta nebo zločin proti lidskosti?" v Praze v Kulturním centru Novodvorská, se konala dne 26.2.2009 debata. K této debatě, která byla myšlena jako informační pořad k postoloprtským událostem, byli panem Löblem pozváni občané Postoloprt, městský parlament Postoloprt a členové komise, aby jim poskytl

možnost náležitě se o postoloprtském masakru informovat. Debata vyvolala mnoho emocí. To vyvěralo také z toho, že se diskuze ujalo mnoho komunistů, vedených přítomnou mluvčí ústředního výboru komunistické strany a i lidé z extrémního nacionalistického „Klubu Českého pohraničí".

O debatě a o výstavě podává zprávu krátký článek Martina Komárka v „Mladé frontě DNES", jež jsou nejčtenějšími novinami v České republice. Přináším ho proto, abych zprostředkoval čtenáři dojem o průběhu debaty:

„Bolí a pálí to dodnes. Nečekaně mnoho emocí vyvolala debata o vyhnání či, chcete-li, odsunu sudetských Němců. V Kulturním centru Novodvorská ji uspořádal Otokar Löbl, který se dlouhá léta snaží o usmíření Čechů s Němci. V jejím pořádání pomohla MF DNES. Časté výkřiky z publika plné vášně, ostré slovní spory – jako by neuplynulo více než šedesát let. Hosté debaty, historici a publicisté, mluvili ve smířlivém duchu: ‚Oprosťme se od škatulkování a ideologie', apeloval jeden z nich, švýcarský historik Adrian von Arsburg. Jeho čeští kolegové Michal Pehr a Vít Smetana, poukázali na to, že vyhnání či odsun byl reakcí na chování sudetských Němců před válkou. To však neomlouvá nezpochybnitelné zločiny. Atmosféra byla hustá. Část publika nechtěla takovou povahu diskuze připustit, ‚Němci na konci války upálili v Praze 100 lidí, žen a dětí', vášnivě argumentoval jeden. Další zase prohlásil takovou debatu za nestydatost ve čtvrtém pražském obvodě, kde stála za války sekyrárna, v níž umírali nevinní lidé. Atmosféra byla o to hustší, že diskuze provázela provokativní výstavu, kterou v kulturním centru pořádá Federace nezávislých spisovatelů. Ta se snaží dokázat, že takzvaný divoký odsun, při němž byli Němci zabíjeni a mučeni, byl promyšleným dílem komunistů. S tím historici a publicisté a řada diskutujících nesouhlasili: na zločinech při ‚transferu' (neutrální slovo navrhl Vít Smetana[7]) měli lví podíl všechny vrstvy obyvatelstva. Když však jedna dáma poukázala na antikomunistický charakter výstavy a diskuze, publicista Bohumil Doležal[8] reagoval: ‚Ale já jsem antikomunista – to se dnes přece smí! A i přehnaně ostrá, osobní debata, v níž ale nelétají facky, nýbrž argumenty, přispívá k tomu, aby se smělo mluvit o všem.'"

Tato šéfkomentátorem „Mladé fronty DNES" moderovaná debata jasně ukázala s jakými předpojatostmi, averzemi a projevy nenávisti se člověk musí ještě dnes vypořádat při tématu zpracování minulosti v České republice. Komise, která má vypracovat návrh pro pomník v Postoloprtech, to nebude mít lehké. Doufejme, že přece jen přes to všechno bude pomník pro oběti postoloprtského masakru skutečností a především že ho bude zdobit paměti obětem důstojný a pravdě odpovídající nápis a nikoliv nějaká neurčitá bezvýznamná fráze.

Chtěl bych se ještě jednou ve své úvaze vracet k výstavě „Oběti komunistické moci" v severních Čechách v letech 1945-1946". Jistě tato výstava přispěla k tomu, aby mnozí, především mladí Češi, se dověděli o masových vraždách spáchaných v Postoloprtech, a aby českému obyvatelstvu byly po dlouhých letech komunistické indoktrinace zprostředkovány nové poznatky o vyhnání Němců oproti zažraným stereotypům. Lze si dobře představit, že je to pro mnohého Čecha bolestivý poznatek. Výstava je objektivní a odpovídá skutečnosti. Ukazuje, že komunisté mají hlavní podíl viny na masakrech spáchaných v Postoloprtech. Masové vraždy nebyly, jak výstava dokumentuje, explozí národního hněvu, ale aktem státní moci. Byly Československou armádou plánovány, organizovány a jednotkami Svobodovy armády provedeny. Svobodova armáda, jež byla velena komunistickým generálem Svobodou, byla po dobytí Volyně sestavena Sovětskou armádou. Jedním z hlavních zločinců při masových vraždách v Postoloprtech byl nadporučík Zicha (krycí jméno Petrov), který se stal později předsedou okresního národního výboru v Žatci a byl okresním předsedou komunistické strany v Žatci.

Adrian von Arburg a Vít Smetana, dva v Čechách pracující historici (privátní archiv SRPMŽ)

Pachatelé však nebyli jen komunisté. Našli se ochotní pomahači, především extremní čeští nacionalisté, např. v Okresním národním výboru v Žatci. Tehdejší předse-

Na podiu (zleva) Adrian von Arburg, Vít Smetana, Martin Komárek, Lukáš Jelínek, Otokar Löbl (privátní archiv SRPMŽ)

da okresního národního výboru Dr. Petrášek nebyl komunistou a na organizování pochodu smrti německých žateckých mužů do Postoloprt se podílel velkou měrou. Velkou roli taky hrála chamtivost, touha po německém majetku a u některých Čechů také okolnost, že pracovali pro nacisty a chtěli se očistit přehnaně horlivým patriotismem.

Postoloprtský masakr je třeba vidět v přímé spojitosti a v rámci vyhnání sudetských Němců. Masové vraždy byly možné proto, že Benešovy dekrety poskytly k tomu rámcové podmínky: odejmutím státního občanství osobám německé národnosti, konfiskací německého majetku, vyznačením osob německé národnosti bílou páskou nebo písmenem N, povinností vykonávat nucené práce, vyháněním z bytů a soustředěním v táborech a legalizováním trestných činů spáchaných na Němcích i ještě po konci války. Pravdu měli nakonec i ti účastníci debaty, kteří tvrdili, že na zločinech spáchaných na sudetských Němcích měly podíl všechny vrstvy národa: všechny po konci války připuštěné české strany souhlasily v Košickém vládním programu s vyhnáním Němců. A vyhnání milionů lidí je jedním z největších zločinů dvacátého století.

POZNÁMKY

1. „Pochod smrti" je expresivní označení pochodu, jehož výsledkem je smrt většiny či všech zúčastněných. Termín se používá také pro případy pochodů zajatců a vězňů, bez ohledu na zdraví a bez stravy v době 2. světové války. Nejen smrt zajatců se bere v úvahu, ale také úmyslné zastřelení slabých a nemocných účastníků. Postoloprty leží 15 km vzdáleny od Žatce. Skutečně došlo na cestě tam i zpět k úmrtím. Také zde šly skutečně stovky lidí „pochodem do smrti", když byly následně v Postoloprtech zavražděny. Přesto není tento pochod srovnatelný se známými pochody smrti, například tomu v Brně.

2. Prof. PhD. Herbert Voitl, pan Fritz Heinzel s chotí, pan Peter Klepsch se svým synem panem doc. Dr. habil Alfredem Klepschem, pan Eberhard Heiser, pan Franz Stopfkuchen, pan Wagner, pan prof. Dr. Adalbert Wollrab a pan Otokar Löbl.

3. Viz. s. 445. Scénické představení, které je pojmenováno podle původního latinského názvu města a benediktýnského kláštera v Postoloprtech.

4. V 2. světové válce byla vesnice Český Malín na Ukrajině (dnes Malyn), která byla obývána volyňskými Čechy vypálena a obyvatelé zavražděni.

5. Předseda Židovské obce v Teplicích Oldřich Látal a jeho zástupce Michal Lichtenstein se na účasti komise střídali.

6. Otec Waltra Urbana byl jedním ze zavražděných v Postoloprtech (viz článek německého rozhlasu „Deutschlandfunk" s. 484.

7. PhD. Vít Smetana je pracovníkem v Ústavu pro soudobé dějiny v Praze a členem Akademie věd ČR v Praze.

8. Bohumil Doležal je český politikog a publicista.

Děsivá pomsta v červnu 1945 – Odplata za válku

TOMÁŠ KASSAL / MLADÁ FRONTA DNES

MF DNES, Ústecké vydání / Severní Čechy, 13. června 2009 (Žatec – Postoloprty)Postupně vychází najevo, jak se čeští vojáci vypořádali s Němci žijícími na Žatecku po 2. světové válce. Policie nedávno označila viníky masakru. Ve čtvrtek večer vzpomínali na události očití svědkové [1].

Sedmnáctiletý Hans Jäckl běžel v neděli 3. června 1945 co nejrychleji do středu Žatce na tehdejší Ringplatz. Dostal několik ran pažbou od českých vojáků, když na něj křičeli, aby si pospíšil. Právě před žateckou radnicí vojáci totiž již od rána naháněli všechny německé obyvatele. Odtud je čekal pochod do Postoloprt.

Šlo o neorganizovaný odsun Němců [2], během kterého umírali lidé. Dodnes není jasné, kolik přesně zemřelo německých vojáků a kolik civilistů. Nejčastěji se uvádí počet asi osmi set obětí. Společná zpráva československého ministerstva obrany a vnitra z roku 1947 ale hovoří o třech masových hrobech u Postoloprt, kde prý skončilo 2 200 těl.

Pohnuté události nelze vytrhovat z kontextu doby, Němci rozpoutali ničivou válku, měli na svědomí miliony mrtvých, řada z nich nesla nebo měla nést za činy odpovědnost, to ovšem neopravňovalo nikoho k běsnění, k němuž došlo na severu Čech po skončení války.

Masové hroby. Jeden z velkých masových hrobů byl asi dva kilometry od Postoloprt, v bažantnici u Levonic, kde vojáci nechali zasypat kolem 500 zastřelených Němců. Dalších 700 obětí skončilo v protitankovém zákopu nedaleko postoloprtské školy. Největší hromadný hrob s 1.000 těly byl zasypán na opačném konci Postoloprt.

„Po dlouhém čekání na žateckém náměstí, bylo to asi šest nebo sedm hodin, se pozdně odpoledne začal náš mohutný průvod pohybovat. Šli jsme dolů z náměstí přes

Pamětník Peter Klepsch v rozhovoru s novináři v Žatci na náměstí (archiv Nadační spolek Žatec)

Pamětník Hans Jäckl při rozhovoru ze Zdeňkem Zákutným, učitelem dějepisu v lounském gymnáziu (archiv Nadační spolek Žatec)

řetězový most. Po dlouhém pochodu jsme konečně přišli do Postoloprt," vzpomínal na cestu Hans Jäckl ve čtvrtek večer, kdy se s dalším pamětníkem červnových událostí, Peterem Klepschem, setkal se studenty kadaňského gymnázia. Ti pracují na projektu Tragická místa paměti jednoho regionu [3]. Společně odpoledne prošli část trasy pochodu.

Někteří Němci zemřeli ještě v Žatci nebo v okolních vesnicích při shromažďování. Stovky jich ale vojáci popravili až v Postoloprtech. Často umírali zbytečně civilisté, nejen příslušníci SS nebo členové NSDAP [4].

Citlivým tématem, o kterém se v Česku ani Československu nemohlo nikdy příliš mluvit, se zabývalo několik vyšetřovacích komisí. Až nedávná policejní zpráva označila dva konkrétní viníky postoloprtských událostí. Štábní kapitán Vojtěch Černý i postoloprtský velitel Bohuslav Marek už jsou ale dávno po smrti [5].

„Dlouho se o těch událostech moc nemluvilo. V poslední době se ale se zprávami roztrhl pytel, události zajímají čím dál víc lidí a to je dobře," říká učitel dějin na gymnáziu v Lounech Zdeněk Zákutný.

Spisovatele Eduarda Vacka, který připravil před třemi lety výstavu o divokém odsunu [6], policejní závěr nechává klidným. „Z mého pohledu neříká nic nového. Vyšetřova-

tel se mohl podívat do zprávy Bunžovy vyšetřovací komise[7] nebo mohl navštívit naši výstavu. Tam všude jsou tři hlavní viníci označeni," upozorňuje spisovatel. Právě díky této výstavě se na veřejnost dostalo o masakru nejvíce informací.

Vedle vojáka Černého a policisty Marka totiž spisovatel za pachatele násilností označuje také zpravodajského důstojníka Jana Zíchu. Není to ale Vackova dedukce nebo výmysl. O Zíchovi jako o hlavním pachateli vražd totiž vždy hovořili pamětníci postoloprtských událostí.

Na Bohuslava Marka a Vojtěcha Černého si dobře pamatuje i žatecký rodák Klepsch. „Musím ovšem podotknout, že Marek zde hrál v podstatě podřadnou úlohu a zodpovědnost za tyto vraždy měl velitel obranného bezpečnostního zpravodajství Zícha s krycím jménem Petrov[8]. Toto je dokumentováno na našich internetových stránkách," říká Klepsch, jeden z mála dosud žijících pamětníků.

Právě tyto události přibližují internetové stránky německých Žatečanů www.heimatkreis-saaz.de[9], kde odsunutí Němci pohnuté události popisují. Klepsch nicméně oceňuje, že česká policie případ vyšetřovala a po 64 letech označila alespoň dva pachatele tehdejšího masakru.

„Je to pro nás satisfakce i oživení vzpomínek. Oceňuji, že německá policie si nové vyšetřování v Česku vyžádala, protože zákony bez morálky a prosazování jsou prázdná písmena," říká Klepsch, který byl v Postoloprtech naposledy před třemi lety. Dodal, že jeho vztah k bývalé vlasti je složitý. „Ale Žatec zůstane vždy mým rodným městem," sdělil.

Pro Jäckla nemá nedávný policejní závěr žádný zásadní význam. „I když jsou teď dvě jména oznámena, tak nikdo nikdy neřekl, kdo těmhle dvěma lidem dal příkaz",[10] upozornil Jäckl s tím, že Marek i Černý jsou dávno po smrti. Oba pamětníci se ale shodují, že úvahy o případném památníku v Postoloprtech jsou pro ně dobrou zprávou. Pokud by pietní místo opravdu vzniklo, mělo by pro ně velký význam.

Pamětník Peter Klepsch se studenty v Postoloprtech
(archiv Nadační spolek Žatec)

Pan Jäckl vzpomíná. „Prožil pak týdny v dolech těžkou prací. V roce 1948 byli i s matkou vykázáni z Československa. Nepomohlo mi, že můj zastřelený otec uměl česky a při různých sporech se vždy Čechů zastával. „Tvůj otec byl přítel Čechů, ale byl Čechy usmrcen. Je velice nebezpečné být přítel Čechů," řekla mu později jeho matka.

POZNÁMKY

1. Ve čtvrtek 11. června proběhlo setkání pamětníků postoloprtského masarkru, Peter Klepsch, Hans Jäckl a další členové domovského spolku Saaz (Žatec) s žáky kadaňského gymnazia v Žatci a Postoloprtech. Na setkání se podílel též domovský spolek Kadaň (Kaaden) který byl zastoupen Horstem Kunzem.
2. Že tento „odsun" byl organizovaný, dokazuje tato dokumentace.
3. Výsledky těchto prací byly knižně zveřejněniy: Tragická místa paměti, průvodce po historii jednoho regionu, Antikomplex o. s., Collegium Bohemicum o.p.s. Studenti gymnázií ze severních Čech provází po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech.
4. Protože se nekonalo žádné řádné soudní řízení, nebude možné skutečná čísla nikdy dořetřit. Členství ve straně není v demokratickém státě trestný čin.
5. Viz s. 486 , poz. 3.
6. Viz dokumentace na stránce 467.
7. Bohumír Bunža, předseda vyšetřovací komise bezpečnostního výboru USN 1947 v Žatci. Stenografický zápis vyšetřování je v této knize dokumentován viz stránka 179 nn.
8. Místní velitel vojenského obranného zpravodajství (OBZ) v Postoloprtech byl poručík Jan Čubka. Nadporučík Jan Zícha byl spojovací důstojník 1. československé divize.
9. Na homepage spolku Heimakreis Saaz jsou stenografické protokoly a výsledky vyšetřování Bunžovy komise z roku 1947 v českém originálu a v německém překladu zveřejněny.
10. I toto je nejpozději od výstavy Eduarda Vacka známo a v této knize znovu dokumentováno. Byl to přednosta OBZ Bedřich Reicín a velitel 1. divize, generál Československé armády Oldřich Španiel, která byla v Postoloprtech dislokována.

Postoloprty chtějí konečně klid po druhé světové válce

České městečko a jeho zacházení s minulostí

KILIAN KIRCHGESSNER / DEUTSCHLANDFUNK (NĚMECKÝ ROZHLAS)

České Postoloprty, německy Postelberg, stojí pro 700 zavražděných sudetských Němců. Pro lidi, kteří si museli svůj hrob vykopat sami. Pachatelé jsou známí – ale odhalení se bojí.

Sluníčko svítí na malou zahrádku v Postoloprtech, Walter Urban si zde se svým bratrem Erichem vytvořil malý ráj pro rodinu a mladého jezevčíka. „My jsme se zde narodili a strávili celý život. Naše rodina je od nepaměti zde doma a naši rodiče si zde koupili domek." Walter Urban je poslední Němec v tomto českém městečku. Alespoň ho tak nazývají, přitom již nemluvil několik desítek let žádné slovo německy.

Příběh rodiny Urbanů je od jednoho dne v červnu 1945 velice dramatický. „Byla zde vyhláška, že všichni Němci se musí shromáždit v kasárnách", vypráví Walter Urban. Můj tatínek si myslel: Neboť nejsem žádný nacista a nikomu jsem nic neudělal – co by již ode mne mohli chtít?" Ale Franz Urban byl zavražděn a s ním stovky sudetských Němců zahrabáni v masových hrobech. Leží to někde tam vzadu, říká Walter Urban, a ukazuje rukou na louku, která leží okolo jeho zahrady.

Městečko Postoloprty, německy Postelberg, se stal jevištěm pro největší masakr při vyhnání sudetských Němců. Tisíce Němců z dalekého okolí bylo uvězněno v místních kasárnách, museli si své hroby sami vykopat a byli potom popraveni. 763 vražd je doloženo, tmavá čísla jsou ale daleko vyšší. Policie nyní našla stopu, která vede k již zemřelým pachatelům.

Mluvčí Šárka Poláčková: „Teprve nyní se podařilo najít dostatek důkazů, na jejichž základě bylo možné část těchto vražd vyšetřit. Konkrétně jde o vraždu pěti chlapců." Nebylo jim ani 15 a byli zastřeleni, že se vzdálili a natrhali několik jablek. Dva muži z regionu to byli, kteří je zastřelili, a toto poznání nyní rozvíří Postoloprty.

Zastupitel města Postoloprty Ludvík Mlčuch (archiv Nadační spolek Žatec)

Minulost vlastního města ale sotva někoho dělí. Pouze kroutí očima a chtějí mít svůj klid. Malá komise jedná o pomníku[1] proti kterému je však velký odpor. Také Ludvík Mlčuch, který je jedním ze zastupitelů[2], je proti. „Mladí lidé stejně nemají žádnou představu o tom, co se zde dělo. A potom se rychle a snadno zapomene to, co se zde 1938-1945 dělo. Vyhnání si nevymysleli Češi, to byl následek něčeho jiného. Jestli jde o pomník, tak jsou starší jednoznačně proti."

Walter Urban, člen postoloprtské „pomníkové" komise (archiv Nadační spolek Žatec)

Proč máme vzpomínat německých obětí, když přece předtím bylo mnoho Čechů zabito – tato otázka stojí v mnoha dopisech, které zastupitel Mlčuch v minulých týdnech dostal, a které nyní na stole rozložil. Vypracování minulosti je těžké téma, říká – a stále ještě reagují mnozí Češi podrážděně, když se zjistí, že mezi nimi nebyly jen oběti, ale také pachatelé.

Bratři Urbanové, jejich otec byl tehdy zavražděn, si na to zvykli. Dodnes, vypráví oba, že nemohli o svém traumatu s nikým mluvit a nosili ho stále s sebou. A potom to z Ericha Urbana propukne:

„Já vím, ještě jako kdyby to bylo dnes, že jsem se bavil s jednou ženou ve městě, bylo mi osm let. Můj táta byl v kasárnách vězněn a my jsme každý den slyšeli to střílení u poprav. Přišel k nám jeden československý voják a hrdě řekl: Dnes jsem jich stačil udělat čtyřicet – myslel jsem jenom na svého otce a utekl jsem. Kdybychom měli vzpomínkový náhrobek, tak bychom alespoň měli místo, kde by mohli položit kytky pro svého otce, jehož hrob neznají. O víc nejde po těchto mnoha letech."

V městečku Postoloprty je ovšem odpor proti pomníku doposavad velký. Zastupitel Ludvík Mlčuch: „Minulost již nemůžeme změnit. To byla vážná věc, ale v přítomnosti musíme řešit jiné problémy." Svým voličům, říká, nemůže vysvětlit, proč se vydávají velké částky pro pomník – vždyť se může těmito penězi opravit několik metrů chodníků.

Deutschlandfunk („Německý rozhlas") 22.6.2009, 9.10 Uhr

POZNÁMKY

1. Rada města Postoloprt rozhodla, na podnět předsedy německého Nadačního spolku Žatec (Förderverein der Stadt Saaz/Žatec) Otokara Löbla, který roky usiluje o vytvoření pietního místa pro oběti z května a června 1945, 23. února 2009 o vytvoření poradní komise. Členové komise byli střídavě M. Lichtenstein a Oldřich Látal z Židovské obce v Teplicích, Jaroslav Vodička za volyňské Čechy, zastupitel z Postoloprt P. Schöller, postoloprtský občan Walter Urban, historik Dr. Petr Pehr a Otokar Löbl.
2. Ludvík Mlčuch byl zastupitelem za komunistickou stranu v zastupitelstvu města Postoloprty (KSČM).

Pohled nazpět ukazuje dopředu

Co se dostane do pohybu, když čeští žáci nebo čeští policisté začínají vyšetřovat bezpráví, které se stalo sudetským Němcům

KLAUS BRILL / SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

Je to vždy překvapivý efekt, zjistil učitel Zdeněk Zákutný, i u sebe. „Vždy jsem se ptal: Proč o tom nic nevím?" Proč jako historik například ještě před krátkou dobou jsem nevěděl nic bližšího o případu Postoloprty, který němečtí obyvatelé dříve nazývali Postelberg? Také někteří žáci z jeho třídy 6A gymnázia v Lounech začali o tom přemýšlet, že nedaleko od nich, kde bydlí a pravidelně okolo jezdí, se staly tehdy takové hrozné věci. Například v Postoloprtech v kasárnách, u školy a v bažantnici. V podstatě mysleli, že Němci tehdy přišli do země s nacisty a po zhroucení tohoto zločinného režimu byli znovu vyhozeni. Přitom zde žili již po staletí.

Není to dnes normální vyučovací hodina, kterou dnes třída 6A toto červnové odpoledne v severočeském městě Louny absolvuje. Učitel Zdeněk Zákutný sedí se svými žáky v lavicích a vpředu u tabule stojí sociolog Ondřej Matějka, který přijel z Prahy. Opatrně se jich vyptává, jaké získali zkušenosti při práci z projektu „tragická místa paměti", který se zabývá novou fází vypořádání s poválečnými dějinami. Poprvé jsou gymnazisti v Lounech, jako také v sousedních městech Kadaň, Chomutov a Ústí nad Labem, u toho, že vyšetřují perzekuci, vyvlastnění a vyhnání Němců, kteří byli až do roku 1945 ve městech jejich sousedi, a kteří se dnes převážně nazývají sudetští Němci.

Jmenovaná města měla tedy též německé názvy: Laun, Kaaden, Komotau a Aussig. Mnozí z těch obyvatel byli potomkové těchto Němců, kteří přišli ve vysokém středověku, ale převážně v 18. století na pozvání regentů Českého království do země. Spolužití nebylo nikdy bez konfliktů, ale v druhé světové válce přišlo k jemu konci. Po Mnichovské dohodě v roce 1938 a obsazení německým vojskem, zřídili nacisté svůj teroristický režim také v okupovaném Československu. Češi měli být plemenným výběrem, sterilizací, vyhnáním nebo zavražděním jako národ vyhlazeni a jejich životní prostor měl být germanizován. Za to následovala po konci války krvavá odplata: vyhnání tří milionů Němců.

Složitá látka pro výuku dějin a sociální nauku. Doposavad bylo toto období v českých školách vyučováno pouze pod aspektem hrozných zločinů spáchaných Němci. Co se následně stalo s Němci, bylo pod komunistickým režimem zamlčováno a dodnes obhajuje parlament a vláda v Praze dekret prezidenta Edvarda Beneše, který perzekuci a vyhnání Němců letigitimuje a prohlašuje za

Sociolog Mgr. Ondřej Matějka v diskusi se studenty třídy učitele dějepisu Zdeňka Zákutného v lounském gymnáziu (archiv SZ / K. Cudlin)

beztrestný. V poslední době ovšem někteří politici a iniciativní skupiny toto téma začínají vyzdvihovat a s ním se zabývat. Pořádají diskuze a výstavy, optávají se historiků a pamětníků. V Brně a v Ústí byly zřízeny pamětní desky, které připomínají německé oběti československých násilných činů po válce. V Praze poctil v roce 2006 dřívější ministerský předseda Jiří Paroubek, sociální demokrat, ty německé antifašisty, kteří německému vojsku oproti většině nejásali, a kteří byli činní v odboji. V Ústí bylo založeno Collegium Bohemicum, které s podporou města a pražské vlády pečuje o německé dědictví v českých zemích a hodlá tomuto věnovat muzeum.

Collegium Bohemicum také převzalo záštitu projektu v gymnáziích v těchto čtyřech severočeských městech. Provedení leží v rukou iniciativy „Antikomplex", skupiny studentů, ze kterých jsou dnes již doktorandi, a kteří se zviditelnili před třemi roky projektem „Zmizelé Sudety" [1]. Zde dokumentovali osudy vesnic v oblasti bývalých Sudet, které byly po roce 1945 znovu osídleny nebo zničeny. Kniha byla bestseller.

Práce s žáky v Lounech, Kadani, Chomutově a Ústí je něco nového pro nás, říká Ondřej Matějka, vedoucí jednatel skupiny „Antikomplex" [2]. „Ale věříme, že doba na to je nyní zralá." Nové je na tom, že nyní se nebádá pouze v kulturním

dědictví, ale vyšetřují se i tzv. pochody smrti a masakry na Němcích po konci války, téma, které mnozí Češi by raději viděli v propadlišti dějin. Při diskuzi v třídě 6A se to projevuje tím, když šestnáctiletí a sedmnáctiletí žáci vyprávějí o reakcích, když vyprávěli o tomto projektu příbuzným. Jedna dívka vyprávěla, že její pradědeček byl nacisty zavražděn v Mauthausenu a teprve po smrti své prababičky se začala zajímat o sudetské Němce. A potom to překvapení „že Češi něco takového dělali též". Jeden žák řekl, že v jeho rodině převažuje přesvědčení, že Němci chtějí jenom odvrátit pozornost od své viny a dále svými penězi získávat stále větší vliv v EU. Jedna dívka slyšela od své babičky, že měli velice příjemného a dobrého německého učitele, který byl nacisty odvlečen. A potom je tu jeden otec, který bádací zájem své dcery podporuje bez výhrady.

Překonání minulosti je možné pouze malými kroky a někdy to zadrhne na protikladech. Když nedávno v Lidicích k 67. výročí vyhlazení této vesnice nacisty v červnu 1942 se prezident České republiky Václav Klaus vyjádřil velice nesmířlivě: „Tragédie Lidic způsobila po válce v mysli a citu tehdejší generace našeho národa ukončení mnoho století trvající spolužití se sudetskými Němci."

Několik dní před tím podala policie v Žatci zprávu, že největší masakr na Němcích z doby tzv. „divokého vyhnání" je po 64 letech vyšetřeno. Na podání trestního oznámení v Německu zahájil nejdříve bavorský zemský kriminální úřad řízení, které předalo následně českým kolegům. V Žatci vyšetřil kriminální vyšetřovatel Pavel Karas, který vyšetřoval od roku 2006 na základě výpovědí 37 svědků, mezi nimi mnozí sudetoněmečtí pamětníci, že pachatelem byl československý kapitán Vojtěch Černý a policista Bohuslav Marek [3]. Oba byli zodpovědni za zastřelení 763 Němců v roce 1945. Oběti byly, spolu s několika tisíci mužů a mladistvých mezi 13 až 65 lety nahnány do kasáren v Postoloprtech. Někteří byli jednoduše zastřeleni, někteří předtím týráni a mučeni tím, že je pověsili hlavou dolů a pod nimi zapálili oheň. Mimo těch mrtvol, které byly v roce 1947 exhumovány, přišly další stovky Němců tehdy o život, dohromady asi 2.200.

Pro odborníky to není nic nového. Český historik Tomáš Staněk psal již v roce 1996 "Co se zde odehrálo, patří očividně k nejhorší z celé řady tragédií, které se staly v období května a června 1945 v Čechách". Sudetoněmecký domovský spolek Saaz (Žatec), Heimatkreis Saaz, jehož členové bydlí převážně v okolí Norimberka, zveřejnili již před delší dobou dokumenty z roku 1947, které tyto události dosvědčují. Tam jsou jmenováni i další zodpovědní.

S aktivistou tohoto spolku Peterem Klepschem, který v roce 1945 jako 17letý byl internován v Postoloprtech a dalšími pamětníky, se setkali gymnazisti z Loun a Kadaně před dvěma týdny. Při tomto setkání a rozhovorech se pokusili o zobrazení pochodu mužů a hochů ze Žatce do 15 kilometrů vzdálených Postoloprt. Žáci z Chomutova šli cestu pochodu smrti k saským hranicím. Druzí bádali ve spisech, prováděli rozhovory s pamětníky a diskutovali. Ke konci chtějí ale všichni účastníci z těchto gymnázií své získané poznatky sepsat a dokumentovat. Vytvoří putovní výstavu, která bude v příštím roce prezentovaná v mnoha školách. Také je plánována kniha, jako průvodce k místům zločinů [4].

Důležitá otázka, která nepopuzuje pouze žáky, je také zřízení pomníku pro ty, kteří v roce 1945 přišli v Postoloprtech o život. V městečku Postoloprty se o tom diskutuje již rok a půl. Komisi, kterou zastupitelstvo k tomuto účelu zřídilo, ke které patří i Němec Otokar Löbl, který v roce 1970 emigroval a dnes v Německu řídí Nadační spolek pro své rodné město. On propaguje „Žateckou cestu", jako přiblížení minulosti a jasně se názorově liší od sudetoněmeckého landsmanšaftu: „Bez paměti není možné smíření, ale stálé výčitky nevedou k cíli". Již v prosinci 2007 zažádal o pietní místo v Postoloprtech, a tím vzbudil velice choulostivou diskuzi nejen ve městě Postoloprty. Komunisti jsou striktně proti, někteří tuto iniciativu podporují, diskuze je problematická. V září bude toto téma opět na pořadu jednání v zastupitelstvu města. Velkou otázkou je, jaký text by měl být na pamětní desce. A jestli je doba na to již skutečně zralá.

Süddeutsche Zeitung 25. června 2005

POZNÁMKY

1. Antikomplex (vyd.): Zmizelé Sudety. Praha 2004.

2. Ondřej Matějka je také koordinátorem projektu „Collegium Bohemicum" v Ústí nad Labem, kde přes 80 žáků bádá dlouho zamlčované dějiny regionu z let 1938-1945.

3. S nadpisem „Masakr vyjasněn" vydaly německé noviny „Süddeutsche Zeitung" 2. června 2009 následující zprávu (výňatek): "Pravděpodobně největší masakr na Němcích z období „divokého vyhnání" v České republice v roce 1945, kterým se zabývají sudetští Němci již několik desítek let, je vyjasněn. Internetový portál aktualne.cz hlásil v pondělí, že policie vyšetřila a označila za domnělé pachatele tohoto krvavého činu důstojníka Vojtěcha Černého a velitele policie Bohuslava Marka, tito jsou však již dlouho mrtví. Zemřeli v roce 1969 a 1991 ve věku 71 a 74 let, aniž by byli za své činy odsouzeni. (...) Podle zprávy portálu aktualne.cz se případem zabýval vyšetřovatel kriminální policie Pavel Karas od roku 2006. Snažil se nejprve objasnit osud 5 hochů mezi 12 a 15 lety, kteří patřili k zavražděným. Vyšetřování žateckého kriminálního komisaře vycházelo z trestního oznámení v Německu u bavorského oblastního kriminálního úřadu, který toto oznámení předal českým kolegům. Výsledky jeho vyšetřování spočívaly ve výpovědi 37 svědků, částečně i sudetských Němců, kteří tento případ přežili.

4. Výsledky těchto prací byly knižně zveřejněny: Tragická místa paměti, průvodce po historii jednoho regionu, Antikomplex o. s., Collegium Bohemicum o.p.s.. Studenti gymnázií ze severních Čech provázejí po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech (www.mistapameti.cz).

Vražda v bažantnici

Po více než šesti desítkách let jitří v městečku Postoloprty dlouho skrývaný masakr na přibližně 2000 sudetských Němců v červnu 1945.

HANS-ULRICH STOLDT / DER SPIEGEL

Nikdo nemohl později vysvětlit, proč se těch pět chlapců 6. června 1945 připojilo k pracovní jednotce mužů. Jedni mínili, že je hnal hlad, druzí tvrdili, že hoši měli strach před československými vojáky a podnikli útěk.

Stovky Němců byly tento den začátkem léta – měsíc po skončení války – stísněni na dvoře kasáren v českém městečku Postoloprty a mohly vidět, jak pracovní jednotka odcházela. Ale těch pět chlapců, kteří se k nim přidali, bylo objeveno a odvedeno zpět.

„Pan Marek chtěl ty kluky nechat zbičovat", vzpomíná si pamětník Peter Klepsch, 81, „ale potom přišel velitel českých armádních jednotek, kapitán Černý a řekl, ti chlapci budou zastřeleni." Jmenovali se Horst, Eudard, Hans, Walter a Heinz, a byli ve věku mezi 12-15 lety.

Nejdříve byli zbičováni a potom zastřeleni. Před očima davu, který byl držen zbraněmi v šachu. Češi k zastřelení nepoužívali samopaly, ale pušky a tak to trvalo ještě chvíli, než byl poslední mrtev. „Jeden byl pouze postřelen a běžel ke střelci a prosil: Já chci k své mamince", vzpomíná si Heinrich Giebitz, 80, který je též svědkem tohoto činu, „a potom znovu stříleli."

Grafika časopisu SPIEGEL vykazuje oblasti německého osídlení v Čechách rozloze 27.000 km² a udává počet Němců ke konci války ve výši asi 3 miliony. Vydavatel neručí za správnost těchto údajů.

Peter Klepsch (archiv SPIEGEL)

Za tento hrozný čin byli odpovědní policista Bohuslav Marek a kapitán Vojtěch Černý. Toto vyšetřilo nyní české zastupitelstvo – po 64 letech. Tito dva muži již dávno zemřeli a tak zůstanou tyto vraždy, které byly částí tohoto děsného masakru začátkem léta v roce 1945 v Postoloprtech a v sousedním Žatci, navždy bez potrestání. Asi 2000 sudetských Němců bylo tam, asi 60 kilometrů severozápadně od Prahy, během několika dní popraveno.

„To, co se zde odehrálo, patří očividně k tomu nejhoršímu z další řady tragédií z období května a června 1945 v Čechách", shledal český historik Tomáš Staněk již v polovině devadesátých let. Ale nyní pozvolna vyráží celá pravda na světlo.

Váhavé pokusy, tyto zločiny zpracovat právně, zůstaly bez výsledků. Teprve, když prokuratura bavorského města Hof v roce 2007 požádala úředně české kolegy o pomoc, začalo vážné vyšetřování.

Nyní chtějí pozůstalí, ti co přežili a smíru milovní Češi pro oběti tohoto poválečného masakru, postavit pomník, ale odpor obyvatel tohoto městečka, které čítá 5000 obyvatel, je tuhý. „Většina obyvatel je striktně proti", říká historik Michal Pehr, který je členem česko-německé komise, která byla ustanovena postoloprtskou radnicí. Ta má tento týden prezentovat kompromisní návrhy. „Pro mnohé byla tato celá příhoda přes několik desítek let tabu", říká Pehr.

Celá příhoda vede zpátky do týdnů a měsíců po skončení války, do doby „divokého vyhnání", kdy se na mnoha místech v Československu v podstatě pořádaly hony na Němce. Fašisti byli poraženi a nyní měli ti nenávidění spoluobčané, tak rychle, jak jen je možné, opustit zemi. Bez

jakýchkoliv zábran propukl proti nim hněv a pomstychtivost, ale ti skuteční nacističtí pachatelé již dávno uprchli.

V roce 1938 připojil Hitler české pohraničí, které bylo již mnoho století obydleno Němci, pod převážným souhlasem a jásotem, k říši. Ve „zbytku" Čech a Moravy zřídil nacistický stát brutální protektorát. Více než 300 000 Čechů se stalo v následujících letech obětí německých mocnářů. Koncentrační tábor Terezín a vypálená obec Lidice jednotkami SS stojí navždy pro barbarství nacismu.

Vítězné mocnosti sice v srpnu 1945 v Postupimské dohodě schválili vyhnání Němců, ale pod podmínkou, „že tento transfer bude proveden spořádaně a humánně".

Na mnoha místech to bylo již pozdě. Československý poválečný prezident Edvard Beneš hrozil již v říjnu 1943 ve svém londýnském exilu: "Němcům bude bez milosrdnosti několikrát odplaceno to, co v našich zemích od roku 1938 napáchali". Velitel vojska[1] Sergej Ingr v britském rozhlasu 1944 vyhlásil: „Bijte je, zabijte je, nenechte nikoho na životě."

V Postoloprtech a v Žatci padla tato výzva na úrodnou půdu. Poté, co se Sovětská armáda částečně z osvobozené oblasti stáhla, nastoupili zde vojáci 1. československého armádního sboru a hned začali se „shromažďováním" Němců.

V neděli 3. června 1945 bylo vojskem v Žatci shromážděno 5000 mužů na náměstí a potom, provázeno výhrůžkami, bitím a střílením, byli hnáni do 15 kilometrů vzdálených Postoloprt.

„V pondělí večer museli na dvoře běhat a zpívat nacionálněsocialistické písně, nebo takové, které za to byly považovány", vzpomíná si Peter Klepsch," a kdo neběžel dost rychle, nebo nezpíval, poznal bič". V úterý potom mohl pozorovat skupinu, která byla odváděna k popravám. Nebyla jediná „ale i přes den bylo slyšet střílení".

Klepsch, který byl antifašista a byl koncem války uvězněn, protože chtěl pomoci třem Francouzům k útěku, mohl pátého dne toto místo děsu opustit. Neznámý počet mužů zůstal v táboře. Plánovitě a cíleně bylo mnoho z nich zastřeleno. Mnozí blízko kasáren, někteří u místní školy. Největší masový hrob s přibližně 500 mrtvolami se našel později opodál města v bažantnici.

„Toto bylo uděláno tak, že jeden den se vzalo 250 lidí a druhý den znovu 250 a vždy se to jednou vrstvou přikrylo", řekl policista v roce 1947 před vyšetřovací komisí, „popravy se nekonaly v jedné noci, ale krok po kroku". Většinou si oběti své hroby museli vykopávat sami s krumpáčem a lopatami.

Rozpaky nebo výčitky svědomí pachatelé neměli – cítili se kryti vyšším vojenským velením: Velitel 1. československé divize, generál Španiel jim v Praze vydal rozkaz, oblast od Němců „vyčistit", prohlásil velitel zpravodajské obranné služby (OBZ) Jan Čubka. „Generál nám řekl: „Čím méně jich zůstane, tím méně nepřátel budeme v budoucnosti mít."

V britském exilu: (zleva) plukovník František Moravec, generál Sergej Ingr, prezident Edvard Beneš a generál Rudolf Viest plánují budoucnost (archiv Nadační spolek Žatec)

Zůstalo jich dost, aby mohli podat svědectví o tomto masakru. Do Německa vyhnaní, kteří toto přežili, podali o tom zprávu, a také v Postoloprtech a v Žatci neumlklo vyprávění a pověsti o těchto děsivých událostech.

V červenci 1947 nařídil parlament v Praze vyšetřování těchto událostí vyšetřovací komisí. Mnoho vojáků a místních bylo vyslýcháno, mezi nimi i kapitán Vojtěch Černý, který bez váhání převzal odpovědnost za zabití těch pěti chlapců na kasárenském dvoře: "K zastřelení jsem dal povel".

Jsou dokumentovány výpovědi svědků, poznatky vyšetřování odborů ministerstva vnitra, která vyšetřovala již před hlavním líčením na místě a bylo zjištěno, „že za tyto bestiality a popravy jsou odpovědni příslušníci armády". Ale také: "...že postup vojáků narazil na schvalování a pochopení převážné části obyvatel, že přece to je „zasloužená odplata za násilí spáchané Němci".

Úředníci doporučili ministrovi, mrtvoly exhumovat a spálit, „aby nezůstaly možnosti pro Němce ukázat místa jejich utrpení a využít pro pamětní putování". V tajnosti byly v srpnu 1947 otevřeny masové hroby, z kterých bylo exhumováno 763 mrtvol, které byly převážně spáleny v krematoriích. Je však otázkou, zda byly nalezeny všechny hroby.

Oficiální dokumenty o „problému postoloprtských událostí" zmizely s razítkem „tajné" v archivech ministerstva vnitra.

Poválečným obyvatelům Postoloprt a Žatce toto bylo velice vhodné – neboť domy zabitých a vyhnaných Němců jimi byli obydleny. A bylo jich dost, kteří ze začátku ochotně kolaborovali s Němci a nyní se „vyznamenávali" zvláště

jako mstitelé za utrpení Čechů. Zamlčování se stalo jedním z prvních občanských práv.

Zcela náhodně přišel český redaktor David Hertl v devadesátých letech na stopy těchto zločinů, když se svou kolegyní mapoval místa kraje pro svoje regionální noviny. Chtěl popisovat přítomnost a minulost obcí, a když byly na řadě Postoloprty, tak se nedostal z místa.

„Lidi neznali své dějiny, nebo nechtěli o tom mluvit", říká Hertl. „A když jsme se jich ptali na Němce, tak nám řekli: ti skončili bažantnici". To vzbudilo zájem redaktorů a tak bádali dále, ovšem narazili především na odpor a odmítnutí.

„Když vůbec, tak s námi chtěli lidé mluvit pouze anonymně", řekl Hertl, „měli strach a prosili nás, abychom nechali tyto věci na pokoji." Když jsme v našich regionálních novinách zveřejnili články („Kde jsou ty tisíce Němců z Žatce a Postoloprt?" – „Jména vrahů známe"), přišly výhrůžky, anonymní dopisy s hákovými kříži, a každé ráno byl záznamník v kanceláři plný: „Vy budete viset, vy svině."

Přesto se něco v posledních letech změnilo, říká Hertl dnes: "Více lidí ví, že tyto zločiny se skutečně staly, ale většina si stále myslí, že si to Němci zasloužili." Jim by bylo milejší, kdyby tato temná kapitola konečně prosákla do minulosti, neboť, kdo ví, třeba přijdou bývalí občané zpět a budou chtít své domy nazpět? „Je to taková paranoia", jak nazývá tuto obavu Hertl, která stále ještě panuje.

Z tohoto důvodu je ta věc s pomníkem tak složitá. „My jsme již jednou před čtyřmi roky rozhodli, že nebudeme stavět žádné památní místo", řekl Ludvík Mlčuch, který je v zastupitelstvu města Postoloprty za komunisty, „nevidím žádný důvod nyní na tom něco změnit. A tečka."

Petr Říha [2], který podniká v Postoloprtech s malým obchodem pro elektroniku, by neměl nic proti, „rozhodné je ovšem, jaký tam bude nápis". On si přeje vzpomínání na všechny, nejen na oběti nacistické doby a jejich následky.

„To by mi nestačilo", říká Walter Urban, který se narodil v roce 1942 v Postoloprtech, a který je jeden z mála Němců, jenž tam ještě žije. Bydlí ve vedlejší ulici na výjezdu z města, která vede směrem k bažantnici. Jeho otec tam byl zastřelen, v kasárnách nebo u školy, Urban to neví. Jenom tolik: „Já bych rád měl pietní místo, na kterém bych mohl položit květiny."

Za to setrvačně bojuje v malé komisi, která má městu prezentovat jakýsi pomníkový kompromis. V každém případě jsou již ve shodě, že se památník zřídí. Ale s jakým nápisem, v tom je komise rozpolcená.

Protivníci vzpomínky na zavražděné Němce poukazují stále na souvislost, že kdyby nebylo řádění nacistů, tak by se tyto excesy v poválečné době nestaly.

„Souhlasí sice, že každý zločin má svůj původ a kauzalitu", říká Otokar Löbl z nadačního spolku svého rodného města Žatce ve Frankfurtu (Förderverein der Stadt Saaz / Žatec, Frankfurt am Main), který se již dlouho dobu snaží o vyšetření tohoto zločinu. „Je také pravda, že převážná část žateckých Němců byli stoupenci nacistů." Přesto je tato masová vražda zločin, proti kterému je nutné se postavit čelem, a za který se musí převzít odpovědnost.

Löbl pochází z německo-české-židovské rodiny, jeho příbuzní z otcovy strany byli zavražděni v koncentračních táborech. Narodil se v roce 1950 v Žatci a po tanky převálcovaném pražském jaru opustil roku 1970 republiku. Již dlouhou dobu prosazuje Löbl vyrovnání mezi Němci a Čechy a je iniciátorem „Žatecké cesty", prohlášení, které je podepsáno smíru milovnými obou stran.

„Bez historie není budoucnost" – to je červená niť v Žatecké cestě a s tím může Peter Klepsch jenom souhlasit. On žije ve Spaltu u Norimberka a řídí tam „Domovský spolek Saaz" (Heimatkreis Saaz). Na jejich internetových stránkách jsou též dokumentovány tajné spisy a výpovědi svědků parlamentního vyšetřování z roku 1947.

Jednou až dvakrát v roce cestují vyhnaní do svého starého domova, je to vždy „psychický balanční akt". „Často se nás lidé ptají, jestli jim nyní vezmeme jejich domy", říká Klepsch, „já bych od žádného člověka nežádal, aby opustil svůj domov."

V jeho rodném domě je nyní oddělení kriminální policie, která alespoň vyšetřila vraždy na Horstovi, Eduardovi, Hansovi, Waltrovi a Heinzovi, kteří byli na dvoře kasáren v Postoloprtech 6. června zastřeleni.

SPIEGEL 36 / 2009 (7. září 2009)

POZNÁMKY

1. Sergej Ingr ministr obrany v exilové vládě v Londýně.
2. Petr Říha byl též členem zastupitelstva v Postoloprtech.

Walter Urban, člen postoloprtské „pomníkové" komise na tiskové konferenci v Postoloprtech (archiv Nadační spolek Žatec)

Průlom po letech: město zřídí pomníček ubitým Němcům

LIBOR ŽELINKÝ / ŽATECKÝ A LOUNSKÝ DENÍK

Žatecký a lounský deník, 6. listopad 2009 – (Postoloprty) Zastupitelé to schválili po sedmiletém dohadování, vytvořen má být na hřbitově v Postoloprtech do konce května 2010.

Do konce května příštího roku bude v Postoloprtech na hřbitově umístěna nová pamětní deska, která bude připomínat tragické poválečné fanatické běsnění v tomto městečku. V roce 1945 krátce po válce tam bylo během pár dní postříleno nejméně 763 lidí, civilních obyvatel Žatecka a Postoloprtska včetně žen a dětí.

O zřízení pamětní desky a pietního místa rozhodli ve středu večer zastupitelé města, kteří tak uzavřeli několikaleté složité dohadování a rozhodování o této záležitosti.

Zodpovědný krok, přispívá ke smíření

O vytvoření nějakého památníčku či malého pietního místa, kde by mohli pozůstalí zavzpomínat na své příbuzné, žádaly radnici opakovaně německé krajanské spolky a Klub česko-německého porozumění už od roku 2002. V roce 2005 zastupitelé tento záměr odmítli. Nyní své staré usnesení revokovali a pietní místo schválili. Z osmnácti přítomných zastupitelů jich pro zřízení pomníčku hlasovalo čtrnáct.

„Rozhodnutí zastupitelů jednoznačně vítáme a oceňujeme. Považujeme ho za významný, sebevědomý a zodpovědný krok zástupců města, přispívající k trvalému smíření Čechů i Němců a pravdivému výkladu našich společných dějin", uvedl včera pro Deník Otokar Löbl, předseda spolku rodáků a přátel města Žatce se sídlem v německém Frankfurtu, který o možnost pietního místa v Postoloprtech žádal radnici.

Zastupitel Postoloprt MUDr. Miloslav Fišer vysvětluje svůj postoj k otázce zřízení pomníčku, vedle sedí jeho manželka, tajemnice postoloprtské radnice Jana Fišerová. Jasné, věcné a konstruktivní vystoupení tohoto zastupitele pomohlo uklidnit situaci po předchozím emotivním planém politickém dohadování a přispělo k zefektivnění diskuze a konečnému schválení (Deník / L. Želinský)

Na budoucím pomníčku bude uveden text „Všem nevinným obětem postoloprtských událostí v květnu a červnu 1945". Zastupitelé tak poněkud zmírnili verzi, kterou navrhla při předchozí práci komise odborníků, především nezávislých historiků. Ta navrhla text Obětem postoloprtského masakru 1945.

Po zhruba čtvrthodinové debatě se zastupitelé shodli na závěru, že historickou událost ve městě už nelze dál přehlížet, že je třeba ji přiznat a postavit se k ní čelem; zároveň se shodli na vypuštění původně navrhovaného slova masakr, aby nebudili případné další negativní emoce.

Text bude uveden v českém i německém jazyce. Náklady na pietní místo, asi 200 tisíc korun, zaplatí město Postoloprty. Zastupitelé tak odmítli původní nabídku německých krajanských spolků, jež projevily ochotu většinu nákladů na pomníček uhradit.

Největší tragédie na severu Čech

Postoloprtská tragédie byla událost s největším počtem obětí na severu Čech a druhým nejvyšším v tehdejším Československu při tzv. divokém odsunu, plném násilností. Mrtvými byli německy mluvící lidé, příkaz ke střelbě v Postoloprtech podle závěru nedávného policejního vyšetřování dávali Češi – vojáci a policisté. Socialistický režim dlouhá léta tuto událost zamlčoval, o problému se začalo otevřeně a svobodně hovořit až koncem devadesátých let.

Postavme se k věci čelem, říkali zastupitelé, i když ne všichni

Zastupitelé v Postoloprtech po sedmi letech od podání první žádosti schválili zřízení pomníčku připomínajícího poválečnou tragédii – postřílení německých obyvatel ve městě. Otázka však stále budila emoce; v předchozí diskuzi se ozvaly hlasy proti i některé ostré výroky.

Proti vybudování pomníčku poválečným událostem se vyslovil i jeden člověk, který promluvil v rámci bodu vystoupení veřejnosti. Byl to Václav Sedláček z krajské rady Klubu českého pohraničí; na jednání do Postoloprt při-

Zastupitelé Postoloprt Ludvík Mlčuch, Petr Říha, Miroslav Krpec a Vladimír Pfertner (zleva) na zasedání ve středu (Deník / L. Želinský)

cestoval z Ústí nad Labem. Zastupitelé nejdřív hlasovali o tom, jestli mu vůbec umožní vystoupit, neboť nemá v Postoloprtech trvalé bydliště; tento postup ukládá zákon o obcích.

„Jsem proti zřizování pomníčku. Navrhuji městu se touto záležitostí už vůbec nezabývat. Neustálé otvírání tohoto tématu jen kazí vztahy mezi oběma národy, Čechy a Němci. Já osobně jsem jezdil dříve do NDR, nyní též do Německa a udržuji přátelství s lidmi a touto zemí i bez pomníku, který se mi zdá zbytečný," tvrdil.

Za komisi historiků, která navrhovala text na desce, promluvil její člen Petr Schölle. Uvedl, že pomník je ve městě potřeba, že nejde donekonečna zamlčovat historické události. „Udělejme tím symbolickou smířlivou tečku za tímto tématem", vyzval členy zastupitelstva.

Otokar Löbl a Dr. Michal Pehr vysvětlují zástupcům tisku návrh „pomníkové" komise (archiv Nadační spolek Žatec)

Dál už mluvili jen samotní zastupitelé. Ludvík MlČuch (KSČM) se vyslovil proti pamětní desce. „V roce 2005 zastupitelstvo města tuto věc už jednou odmítlo a nevidím důvod na tomto postoji cokoli měnit," sdělil.

Vladimír Pfertner (ODS) naopak jednoznačně podpořil stavbu pomníku. „Postavme se k celé věci už konečně čelem a přiznejme si, že postřílení stovek lidí v našem městě bylo zvěrstvo. Nemůžeme se pořád tvářit, že se nic nestalo. Vždyť jde jen o to, postavit někde symbolický, třeba malý pomníček. O nic víc nejde," řekl.

Ostrý, až demagogický argument vyslovil Jan Pelc z rady města (KSČM). „Jsem rozhodně proti pomníku. Pomník obětem nemá smysl. Žádná válka tady v Postoloprtech ani nebyla, Československo nikdy oficiálně nebylo ve válečném stavu s Německem. Němci nás obsadili a byli jsme součástí jejich státu," uváděl.

Zastupitelem, který dokázal zklidnit emoce, vystoupit klidné, věcně a získat autoritu kolegu, byl léky Miloslav Fišer (nezávislý). „Jsem jednoznačně pro zřízení pietního místa. Právo na uctění památky mrtvých má každý pozůstalý, ať je to kdokoli. Vytvořme pomník a náklady zaplaťme z pokladny města. Ať je vidět, že město se k problému staví čelem, samo přebírá aktivitu a nenechá si tyto věci platit od německých spolků," řekl.

Navrhl též z textu, předloženého komisí, vypustit slovo „masakr" a nahradit ho mírnějším termínem „událost" Jeho návrhy položily základ k celému závěrečnému rozhodnutí a usnesení zastupitelů.

Nakonec se pro pomník vyslovilo čtrnáct zastupitelů z osmnácti přítomných. Nikdo nehlasoval přímo proti záměru. I ti zastupitelé, kteří měli k myšlence výhrady, se jen zdrželi hlasování.

Sudetští Němci jsou vděčni za české znamení

BERND POSSELT / SUDETONĚMECKÉ KRAJANSKÉ SDRUŽENÍ

Evropský poslanec Křesťanské sociální unie Bernd Posselt, mluvčí sudetoněmecké národní skupiny, děkuje zastupitelům v českém městě Postoloprty, že se rozhodli postavit pomník týraným a zavražděným sudetským Němců v červnu 1945. Toto je „výrazné znamení odvahy a smíření" a dokazuje, že spolupráce na spodní úrovni se vyvíjí vždy pozitivně. Toto by si měla vzít státní špička jako popud.

Posselt poukazuje na dobrou kooperaci mezi českou obcí Postoloprty, Nadačním spolkem Saaz/Žatec ve Frankfurtu (Förderverein der Stadt Saaz in Frankfurt) a Židovskou obcí, která má moderní charakter. Celkem hodnotí Posselt stále větší spolupráci mezi českými obcemi a sudetoněmeckými domovskými spolky za velmi „povzbudivé".

Tisková kancelář Bernd Posselt, poslanec Evropského parlamentu, prohlášení z 6. září 2009

Vzpomínka na masakr

Zastupitelstvo města Postoloprt právě schválilo zřízení pietního místa. Připomíná všechny oběti května a června roku 1945. Tedy i obětí masakru sudetských Němců, za který je odpovědná Československá armáda. Je to opravdu významný krok k vyrovnání se s pravdou o minulosti?

Oběti

Na konci května a na začátku června 1945 shromáždila Československá armáda v Postoloprtech několik tisíc sudetských Němců (a jejich partnerů ze smíšených manželství). Nejméně 763 z nich (hlavně mužů) popravčí čety zastřelily. Zabity byly i některé ženy a pět chlapců mladších patnácti let.

Vyšetřování

V roce 1947 vyšetřovala masakr parlamentní komise pod vedením Dr. Bunži. Exhumovala mrtvé. Označila některé viníky. Po komunistickém převratu se však o vyšetřování přestalo mluvit. Masakr byl zapomenut.

Viníci nalezeni

V roce 2008 uzavřela další vyšetřování případu česká policie. Ukázalo se, že rozkaz k zastřelení pěti chlapců vydal kapitán Československé armády Vojtěch Černý. Z dalších vražd byl usvědčen postoloprtský policista Bohuslav Marek. Oba však zemřeli dříve, než mohli být obviněni.

Navrhl památník

Otokar Löbl byl členem vyšetřovací komise, kterou zřídilo zastupitelstvo Postoloprt. Komise navrhla postavit obětem masakru památníček. Návrh schválilo zastupitelstvo minulou středu.

Archiv Nadační spolek Žatec

ML DNES 9. listopadu 2009

MARTIN KOMÁREK / MLADÁ FRONTA DNES

Postoloprty jsou ospalé městečko na severozápadě Čech. Po ulicích se potloukají mládežníci a pokřikují na sebe. Brána k polorozpadlému zámku je zavřená. A za ní se v přerostlé trávě válí odpadky. Některé budovy včetně radnice však už mají novou fasádu. Z nevzhledné komunistické samoobsluhy je market COOP. Není o nic pohlednější, ale zboží je v něm dost.

Je středa 4. listopadu. V Postoloprtech se právě soudí minulost. Zastupitelé rozhodují, zda mají zbudovat pomník či pietní místo i těm, kdo byli zabiti na „nesprávné" straně. V omšelé místnosti zasedá porota, která symbolicky řekne: Ano, i my Češi jsme byli zabijáci. Ano, i Němci, přestože vyvolali válku a způsobili nevýslovné utrpení, si zaslouží pomníček. Nebo to neřekne. Zůstane u názoru, který zastává většina Čechů, hlavně ti starší: Ti, kdo rozpoutali hrůzy války, si pietu nezaslouží.

Masakr

Dva obrazy, které dodaly Postoloprtům před více než šedesáti lety tragiku, se zdají dnes neskutečné.

Obraz první: Němečtí okupanti v posledním tažení ženou přes městečko Židy. Mají pracovat na stavbě nedalekého letiště. Někteří umírají po cestě, další už nemohou a jsou ubiti. Na ty, kteří přežijí, nečeká nic lepšího. Zabíjeny jsou i ženy a děti.

Obraz druhý, jen o měsíc či dva později: Ze Žatce jsou do Postoloprt svezeni Němci. Ale i Češi ze smíšených manželství. Zastřelit! Velí důstojníci nové Československé armády. V hromadných hrobech a s kulkou v týle končí několik set, možná až dva tisíce lidí, zejména bezbranných civilistů. Zastřeleno je nejméně pět chlapců. Umírají i ženy.

Zpět do současnosti: Radnice je sice zvnějšku omítnuta pěkně, ale jednací sál připomíná svým zařízením socialismus. Zasedání je veřejné. Veřejnost však představuje dvanáct lidí, z nichž většina jsou novináři. Zastupitelé mají přesilovku. Je jich osmnáct ...

Ještě před jednáním mi starosta Miroslav Hýlek řekl: „Je potřeba udělat definitivní tečku."

Redaktor Martin Komárek
(archiv Nadační spolek Žatec)

Sám byl dlouho proti, i když jeho babička byla mezi oběťmi masakru sudetských Němců. V rodině se o tom nemluvilo. O tom, že v městečku, jehož je starostou, byli postříleni nevinní civilisté, se dozvěděl až v devadesátých letech. Ještě v roce 2005 hlasoval proti pomníku. Teď změnil názor. Vražda je podle něj vraždou a nevinní jsou nevinní, ač Němci.

I když mnozí čtyřicátníci či padesátníci pořád nevěří, že se ve městě odehrála jatka, starosta neočekává velké protesty, i když jeho názor vyhraje. Naopak, minulost má být pietním místem s nápisem, který příliš nepobouří, uzavřena.

Vezmou nám chaloupky?

Postoloprtský soud nad minulostí se koná v horké době. Když si Václav Klaus vyžádal od hlav evropských států výjimku ohledně Lisabonské smlouvy, otázka takzvaných sudetských Němců opět ožila.

Asi tři miliony jich byly po válce vyhnány. V jejich domech, pokud nepadly za potravu vojenským újezdům, žijí Češi. Někteří se bojí, že mohou přijít o střechu nad hlavou. Je tento strach oprávněný?

Předsedkyně Svazu bojovníků za svobodu Anděla Dvořáková vzbudila pozornost 28. října, když kritizovala radnice, jež jdou takříkajíc na ruku sudetským Němcům a jejich spolkům. Možná mínila právě Postoloprty.

„Obávám se, že podle jednání a výroků pana europoslance Posselta nebezpečí ‚revanše' hrozí. Dle něho za tři miliony vysídlenců nemůže ručit, nemůže jim bránit, aby o navrácení majetku žádali jakoukoliv cestou. Kromě toho česko-německou deklaraci pan Posselt pokládá za cár papíru, říká."

Anděla Dvořáková, předsedkyně Svazu bojovníků za svobodu
(archiv Nadační spolek Žatec)

„Bylo by také dobré, kdyby se více studovaly záměry Sudetoněmeckého landsmanšaftu. Tam pochopíte, že českým Němcům vůbec nejde o majetek, ale o území", doplňuje v odpovědi na mou otázku.

Starosta Postoloprt se však ničeho podobného neobává: „Občas přijede nějaký autobus se zdejšími rodáky vysídlenými do Německa", říká. „Ale lidé stárnou. Už sem nejezdí tak jako dřív."

Ten „Sudeťák"

S nápadem postavit v Postoloprtech pomník obětem nepřišel landsmanšaft. Přišel s ním „Němec-Neněmec" – Otokar Löbl. Živý pozůstatek střední Evropy lepších časů. Žatečák. Částečně Čech, Žid i Němec. Jeho rodina mohla jako jedna z mála německých po válce zůstat. Do Frankfurtu emigroval až po osmašedesátém, kdy Česko zabral Brežněv.

Je neuvěřitelně aktivní. Usiluje o smíření. V Žatci pořádá kulturní akce, semináře, opravuje kostel i židovský hřbitov. Živý inteligentní muž, trochu připomíná Bernda Posselta a má samozřejmě rád pivo a svíčkovou.

Na tvrdé jádro landsmanšaftu má skoro stejný názor jako Anděla Dvořáková. Domnívá se však, že i Svaz bojovníků za svobodu či kluby pohraničí trpí stejnou chorobou: „Jsem toho názoru, že tito lidé prožívají osobní identickou krizi. Po pádu železné opony se jim boří jejich čtyřicet let pečlivě budovaný, hýčkaný svět, který je v protikladu se skutečností. Některé jejich projevy mají již patologický charakter. Člověk nemůže svůj celý život žít jako oběť, aniž ho to poznamenalo ještě více. To platí samozřejmě pro obě skupiny."

Dodává však: „To nijak nemění hlubokou úctu a pokoru před miliony padlých bojovníků za svobodu v druhé světové válce, kterou rozpoutal německý národní socialismus, a před oběťmi holocaustu."

Jsou všichni Sudeťáci tak rozumní a smířliví jako Otokar Löbl? Většina Čechů si to nemyslí.

Prezidentův tajemník Ladislav Jakl tvrdí, že kdyby si Česko nevyžádalo výjimku z Charty práv EU, mohli by sudetští Němci vyhrávat u soudů: „Každý Čech, Němec či Kypřan může žádat cokoli. Je otázkou, jak bude s jeho žádostí zacházet soud a zda bude mít příležitost použít tezi o odstranění trvajícího stavu nespravedlnosti či diskriminace kvůli občanství."

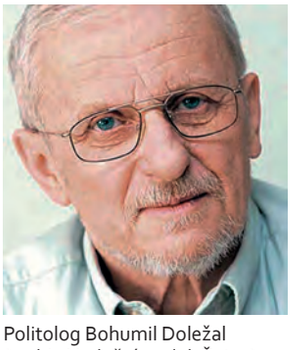

Politolog Bohumil Doležal
(archiv Nadační spolek Žatec)

Politolog Bohumil Doležal, jenž byl jedním z prvních, kteří ještě jako disidenti poukazovali na to, že odsun Němců byl bezprávím, naopak poznamenává ironicky: „To, co jsme si nakradli, nám zůstane."

Majetkové obavy mi při našem rozhovoru potvrdil před klíčovým jednáním za-

Postoloprtská radnice s renovovanou fasádou
(archiv Nadační spolek Žatec)

Zasedání zastupitelstva města Postoloprty 21. října 2009, vpravo starosta Miroslav Hylák (Deník / M. Strnadová)

stupitelstva i starosta Hylák: „Povídá se, že někteří v Postoloprtech vystříleli celé rodiny, aby mohli zabrat jejich statky." Pomník, jako stvrzenka toho, že masakr byl a umírali nevinní, pak může být i jakousi první poukázkou k otevření majetkových nároků.

Stalo se to?

Teď starosta řídí zastupitelstvo, které buď „poukázku" schválí, nebo neschválí. O slovo se hlásí Václav Sedláček z Klubu pohraničí v Ústí nad Labem. Poukazuje na to, že nemáme smlouvu se SRN, a tedy žádné pomníky stavět nemusíme. Pietní místo pro Němce by byl nadstandard.

Hlavně se však tehdy prý nic nestalo.

„Vyšetřovalo se to několikrát, ale k žádnému výsledku se nedošlo. Není žádný policejní protokol, ve kterém by byl tento případ zachycen. Po válce se říkalo, že exhumovanými oběťmi byli Židé, kteří stavěli žatecké letiště. Verze o masakru se vynořila až v devadesátých letech", tvrdí Sedláček.

Otokar Löbl, který žádá zřízení pomníku, prý chce udělat ze surových agresorů ubohé oběti. Většina zastupitelů je však informována lépe. Zřídili totiž komisi, která se masakrem zabývala. Vedl ji historik Michal Pehr. Ten nemusel zkoumat hroby, měl se o co opřít: „I v době poválečné, kdy protiněmecké nálady byly velmi silné, čněl postoloprtský případ do popředí", říká. „Byla zřízena parlamentní vyšetřovací komise v čele s lidoveckým poslancem Bunžou. Ta exhumovala 763 lidských ostatků. Počet ale nebyl úplný."

Jenže přišel osmačtyřicátý. Bunža emigroval. Strůjci masakru vstoupili do KSČ a Gottwald doporučil o tom nemluvit. Věděl však, co se stalo: „Stěžovali si mu němečtí komunisté", říká Michal Pehr. Masakr vidí v kontextu války. „Němci za ústupových bojů vypalovali vesnice a vraždili zcela zbytečně civilisty. Nenávist vůči nim byla pochopitelná. Ale i tak vražda zůstává vraždou."

Rozhodnutí

To, že vražda je vražda, převažuje i v diskusi na postoloprtské radnici. Komunističtí zastupitelé sice protestují, ale jsou v menšině a čiší z nich rezignace.

Jejich odpůrce Miloslav Fišer mluví o tom, že není možné celou věc zastírat a že není možné poukazovat jen na to, že Němci byli viníky a že oni si začali: „Pokud budeme pořád požadovat oko za oko a zub za zub, tak se ničeho nedobereme. Pokud se nad takový pohled nedokážeme povznést, tak se s minulostí nevyrovnáme."

Zároveň však říká: „Ale štve mě i přístup pana Löbla, který nás tlačí do nějaké formy." Město si má pietní místo navrhnout a zaplatit samo. Je to velice chytrý politický projev.

I starosta je chytrý politik. Má jednání pevně v rukou. Končí diskusi a nikdo příliš neprotestuje, smráká se a možná se chce i domů. Starosta navrhuje usnesení. Bude zřízeno pietní místo na hřbitově. Bude pro všechny nevinné oběti května a června roku 1945. Tedy pro Čechy i pro Němce.

Je to málo, nebo hodně? Otokar Löbl možná chtěl víc, ale asi nechtěl nikomu vnucovat svou vůli. „To je fantastické, jak to dopadlo", libuje si. Každý krok k poznání pravdy a pokoře je pro tohoto „fanatika" usmíření vítězstvím.

Ponížení člověka

Projev při odhalení pamětní desky nevinným obětem v Postoloprtech 3. června 2010

MICHAL PEHR

PhDr. Michal Pehr na postoloprtském hřbitově (archiv Nadační spolek Žatec)

Vaše excelence. Důstojný pane. Vážený pane starosto. Dámy a pánové. Je mi ctí, že mohu promluvit na našem dnešním setkání. Sešli jsme se tu dnes u příležitosti odhalení pomníku nevinným obětem postoloprtského masakru z jara a léta 1945. Přál bych si, aby pro celé Postoloprty se tento pomník stal symbolem odsouzením špatného a přihlášením se k dobru. Když jsem řekl odsouzením špatného, tak mám především na mysli válku – druhou světovou válku. Vím, že jsou lidé, kteří mají tendenci říkat, v duchu Clausewitzových slov, že válka je jen pokračováním politiky jinými prostředky. Já ovšem patřím k lidem, kteří válku a vše, co je s ní spojené radikálně odmítám a přikláním se k názoru československého ministra zahraničních věcí Jana Masaryka, který kdysi řekl: „Na světě by mohlo být moc krásně, kdyby nebyly války. Jenže ... Ono v každém z nás je něco špatného. A ve válce se všechno špatné v nás provalí. Když je mír, tak učitelé, mámy a jiní andělé můžou udělat leccos, aby to špatné z nás dostali ven. Ale pak přijde válka a udělá z nás zase zvířata. Pro tohle je především nenávidím války. Ne tak pro všechno to mordování jako pro tuhletu degradaci člověka."

Postoloprtský masakr je příkladem této degradace. Dnešní člověk se ptá, jak k tomu mohlo dojít? Jak to, že tu bylo postříleno více jak, 763 obyvatel jenom proto, že byli Němci? Jak to že Postoloprty se staly místem jednoho z největších masakrů německého civilního obyvatelstva? Co se to tu vlastně stalo?

Odpověď na to, co se stalo v poválečném Československu, musíme hledat ovšem právě v době války. Po šesti hrůzostrašných letech války se rodila nová doba. Země byla osvobozena od okupantů a její obyvatelé byli plni ideálů a nadějí v lepší zítřky. Radost z konce války ale současně i válečné trauma – to byl snad ten nejsilnější pocit, který ovládl naši společnost. Václav Černý popisoval tuto dobu jako marné snažení v boji s běsy.

Na jedné straně tu bylo obrovské nadšení, na straně druhé obrovská anarchie a zmatek. Bylo to ovšem pochopitelné. Po šesti letech nastala doba vyrovnávání účtů, zvláštní forma naší československé revoluce, vyplývající z toho, že jsme malý národ, který čelil nebezpečí zničení a dlouhou dobu musel čekat na to, aby se mohl projevit. Lidé byli jako by opilí svobodou, plni euforie a nadšení. Docházelo k takzvané národní očistě, nebo chcete-li, k jistému vyrovnávání se s minulostí, což je neustále se opakující fenomén českých dějin. Tancovalo se a všichni byli plni radosti. Válka je konečně za námi, jsme svobodni a nyní nastává onen šťastný čas, kdy bude možné budovat nové Československo, čas nadějí, plánů a přání. Všichni se snažili co nejrychleji obnovit naši republiku. Snad nejlépe tuto podivnou dobu vystihl český historik profesor Josef Šusta, který krátce před svou sebevraždou v květnu 1945 řekl svému příteli: „Co je člověk? Před našimi okny stojí ruský tank. Děvčata obletují Rusy. Je tam i moje vnučka. Jeden hraje na harmoniku a mládež se raduje a tančí. Mezi nimi leží čtyři těla mrtvých Němců. Leží jako housky a nic tančícím nepřekážejí. Nevěřil bych, že je to možné, kdybych to sám neviděl."

PhDr. Michal Pehr (archiv Nadační spolek Žatec)

Protějškem euforie se stala atmosféra obav a strachu z rozpoutaných „revolučních" běsů a nesčetné, často drastické akty ochlokracie. Ve jménu tzv. rychlé národní očisty docházelo

Němečtí a čeští účastníci při slavnostním odhalení pamětní desky na postoloprtském hřbitově (archiv Nadační spolek Žatec)

k velkým přehmatům. Nastalo vyřizování osobních účtů, kdy kdekdo obviňoval toho či onoho z kolaborace. Byla spuštěna lavina denunciací, osočování, pomluv a pomsty. „Všechno, co bylo ... temně živelného, zběsilého a chtivého, se plně projevilo", napsal Václav Černý. Lůza ucítila příležitost a naše obnovená státní moc se bohužel nedovedla od těchto aktů zlovůle distancovat, naopak jich často využívala. Tehdy se podle Černého také rodilo osudové pravidlo našeho národního života: podlehnout na každé křižovatce lůze.

Pietní akt byl doprovázen smíšeným pěveckým sborem „Rubín" z Podbořan (archiv Nadační spolek Žatec)

Charakteristickým bylo působení revolučních gard, které měly sloužit k ochraně národního majetku a bezpečnosti, ale ve skutečnosti se často podílely na loupení a rabovaní (pročež je lid po straně nazýval „rabovacími gardami"), ale též na týrání a lynčování zajatých německých vojáků i civilistů, nebo skutečných či domnělých kolaborantů. Tyto gardy přitom v převážné většině netvořili aktivní odbojáři z doby okupace, ale spíše revolucionáři „poslední hodiny", z nichž mnozí ještě před několika týdny chodili za rum a cigarety na mimořádné směny do továren, horečně pracující pro německý válečný průmysl.

V této podivné době také dochází vedle jiných akcí k postoloprtskému masakru. Ve jménu národní očisty, ze závisti, touhy po majetku, ale také pod heslem mrtvý Němec dobrý Němec dochází k nesmyslnému vraždění, z kterého se po vystřízlivění z poválečné euforie nakonec stává naprosté tabu. Tento obraz totiž nezapadá do všeobecného obrazu dějin této země, která neskutečně trpěla nacistickým terorem a diktaturou. Po mnoho let se tak o tomto hrozném tématu nemluví. Tuší se však o něm a za dva roky v roce 1947 dojde k exhumaci ostatků popravených. A však nadále se o tomto řadu let mlčí. Jsem rád, že přes všechno mlčení se našli lidé, kteří našli odvahu toto téma otevřít. Nebylo to snadné. Je však zapotřebí si připomínat i nepříjemné věci a bojovat za pravdu, jakkoliv je nepříjemná. Tento pomník se tak bude moci stát nejenom místem, kam budu moci přicházet potomci a pozůstalí, ale bude jistě také symbolem toho jak je nebezpečná a zlá je válka. Pevně věřím, že tento pomník má svůj smysl a že tu bude ještě dlouho připomínat smutné okamžiky našich poválečných dějin.

Smuteční řeč

UTA REIFFOVÁ

Na prvním místě bych chtěla poukázat na to, že tato řeč zobrazuje moje vlastní mínění a neplatí to pro všechny sudetské Němce. Věřím ale, že většina tady přítomných krajanů s tím bude souhlasit.

Je mi ctí pozdravit vaši Excelenci, velvyslance Německé spolkové republiky, pana Johannese Haindla, historika, pana Dr. Michala Pehra, pana Hyláka, starostu města Postoloprty, pana Knoblaucha, starostu města Žatce, pana Leboviče z Židovské obce, zástupce médií a všechny smuteční hosty.

Vážení a milí smuteční hosté. Vítám vás zde jako „smuteční hosty," neboť tento den je den smutku a nářku nad našimi mrtvými. Po šedesáti pěti letech stojíme konečně před pamětní deskou na památku německých civilistů, kteří zde byli hrozným způsobem masakrováni a zabiti. To vše se událo v měsících květnu a červnu v roce 1945, po skončení války. Začátek této smutné doby pro žatecké Němce se udál přesně na den před šedesáti pěti lety, třetího června v roce devatenáct set čtyřicet pět. Pokládám otázku: Kdo byli tito lidé, kteří zde byli popraveni? Ti, kteří zde byli trýzněni a popraveni nebyli zločinci, nebyli vrazi a neměli žádný soud, žádný proces, žádný rozsudek. Oni byli zavražděni, protože byli Němci. Němci, kteří zde v této zemi žili již více staletí. Byl to jejich domov!

V těchto hrozných poválečných zmatcích stačilo k zastřelení být Němcem, nebo mluvit německy. Vrazi se našli, ale nebyli stíháni, i když již v roce 1947 se tím zabývala vyšetřovací komise československého parlamentu. Tyto protokoly jsou od roku 1990 každému přístupné a byly také přeloženy do němčiny[1]. Všichni víme, že na tyto zločiny se vztahovala a vztahuje amnestie a - k našemu úžasu - platná ještě dnes.

Pokládání věnců a kytic (archiv Nadační spolek Žatec)

Uta Reiffová (vpravo) s překladatelkou, za nimi starosta města Žatce Erich Knoblauch (vlevo) a starosta města Postoloprty Miroslav Hylák (archiv Nadační spolek Žatec)

Ale my zde dnes nechceme žalovat, pouze dát našemu žalu a hlubokému smutku výraz, který je v nás šedesát pět let. Dodnes jsme neměli místo pro náš smutek, neměli jsme prostor, kam položit kytky a věnce, zde na tomto místě těchto hrozných událostí. Z tohoto důvodu chceme poděkovat městu Postoloprty za tuto pamětní desku v němčině a češtině. Lituji toho, že z nápisu není viditelné, že se tady jedná o Němce.

Mnozí z českého a německého obyvatelstva neví přesně, co se v měsíci květnu a červnu 1945 v Žatci, v Postoloprtech a okolí odehrálo.

Proto musím jít trochu do podrobností, i když je to těžké o tom mluvit, neboť můj vlastní otec zde byl zavražděn a můj starší bratr Hans, který je zde přítomen – právě tak přežil tyto hrozné dny. Bylo mu tehdy 16 let a následně musel tehdy na nucenou práci do dolů v Kladně, kde byl skoro k smrti týrán.

Ti nevinně zavraždění ovšem nemají již žádný hlas, proto chci já – jako dcera jednoho zavražděného, tento hlas mu dát. Můj otec a bratr patřili k těm pěti tisícům ně-

meckých mužů, kteří třetího června devatenáct set čtyřicet pět byli nahnáni na náměstí v Žatci a následně museli pochodovat do postoloprtských kasáren. V následujících dnech byli mláceni a týráni a libovolně zastřeleni. Taky pět chlapců ve věku kolem patnácti let bylo zastřeleno, protože si brali jablka ze stromu. Sedmého a osmého června se konala masová zastřelení. Muži byli rozděleni do skupin kolem osmdesáti a vícero osob a museli pochodovat k Levonické bažantnici. Pak bylo slyšet rány z pušek a stráže se vracely zpátky samy. Většina těch, co tento masakr přežili, museli odejít k nuceným pracím do pracovních táborů. Na podzim 1947 bylo z hromadných hrobů vyňato 763 mrtvol a ty byly spáleny v různých krematoriích. Ostatní hroby nebyly otevřeny. Celkem ale bylo v těchto dnech v oblasti Žatce a Postoloprt zastřeleno nejmíň asi 2000 německých civilistů.

Tyto hrozné události, které se v Postoloprtech udály, a jiná podobná porušení lidských práv na nevinných Němcích, byly po desítky let v tehdejší Československé republice zamlčovány, a to z ideologických a politických důvodů, nebo jenom ze strachu před pravdou.

Ale těší nás, že se v posledních rocích v České republice hodně o těchto hrozných událostech informovalo. Za to chci českým novinářům a médiím, zvláště tady přítomným, vysloveně poděkovat. Velice přispěli k tomu, že tato pamětní deska bude dnes konečně odhalena. Také česká a německá televize o tom podala svědectví. Mladý český dramaturg Miroslav Bambušek se těchto událostí ujal a napsal scénické čtení a divadelní hru pod titulem „Porta Apostolorum", s podtilulem „krutá hra o věcech, o kterých nikdo nechce raději nic slyšet". Všem těm patří náš dík.

Ale musím zůstat u pravdy a říci, že zločiny proti lidskosti a její důstojnosti a vraždění nezačaly teprve v roce 1945. V průběhu všech válek v dějinách, také během 2. světové války, se konaly v tomto případě německou okupační mocí – válečné zločiny, především zastřelení v obsazených krajinách, také po obsazení zbytku Československého státu německou armádou v březnu 1939. Od roku 1938 patřily Sudety k národněsocialistické Německé říši pod Hitlerem jako „Reichsgau Sudetenland", to znamená „sudetská župa". Tím byli sudetští Němci rovnoprávnými občany s Němci v Říši se svými právy a povinnostmi. A tím - podle mezinárodního práva - sudetští Němci byli zodpovědní za zločiny spáchané na židovském a českém obyvatelstvu a dalších obsazených zemích.

Po konci války nepřišla do naší oblasti pouze Rudá armáda, ale také česká armáda, s pověřením z Prahy, vyčistit oblast pohraničí od Němců. Jaká ale byla tam situace? Pokud to bylo ale možné, příslušníci německé okupační moci zmizeli. Ale my sudetští Němci jsme zde žili, kam jsme měli jít? Tato země byla přece naším domovem! Nenávist mnoha Čechů na všechno německé, protože jsme byli hmatatelní, se vybíjela na nás. Pomsta většinou padne na ty, kteří jsou právě po ruce a je jedno jestli jsou vinni nebo nevinni. Ne nadarmo se mluví o slepé nenávisti a slepé mstivosti.

Kněžské vysvěcení pamětní desky římsko katolickým dechantem P. Rudoflem Preyem (archiv Nadační spolek Žatec)

Ale tady chci ještě dodat: za sedmiletou příslušnost k Velké německé říši jsme tvrdě zaplatili vyhnáním z naší vlasti a dále všemi těmi ukrutnostmi, kterým jsme byli vystaveni – až po tisícinásobnou vraždu na našich krajanech.

K otázce viny bych chtěla říci následující: Neexistuje žádná kolektivní vina a žádný národ není samo o sobě kolektivně vinen, proto nemůžeme tento národ kolektivně potrestat. V kterémkoliv národě se najdou jednotlivci

nebo skupiny, které jsou schopny na povel někoho páchat strašné zločiny. Pachatelé se musí najít a potrestat. Existuje ale kolektivní zodpovědnost a kolektivní stud za to, co z národa vzešlo. To platí pro Čechy jako pro Němce a také sudetské Němce.

Ke konci chci ještě podotknout: Jen na základě pravdy na obou stranách je možné překonat zatrpklost a pak je smíření a společná budoucnost možná. My chceme budoucnost bez myšlenek na pomstu, bez odplaty: My chceme mírovou, prospěšnou budoucnost ve společném evropském domě. My chceme mírumilovně společně žít a ne si vyčítat, co, kdo a kdy, komu udělal. Toto vyvolává další nepokoj. Je to nutné se na minulost podívat, nedá se ji ignorovat, ale taky nesmí budoucnost zatemnit. Koloběh nenávisti a násilí se musí prolomit a přestat! Tady - na tomto místě - chtěla bych zvolat: Každý mučený a každý zavražděný, bez rozdílu na které straně, je jeden navíc.

A nyní prosím o několik minut ticha a vzpomínání v úctě nad mrtvými.

Překlad Renáta Mlynářová a Uta Reiff. Překlad se mírně odchyluje od německé verze.

POZNÁMKY

1. Spisy byly částečně odtajněny od roku 1992 pro vědecké bádání na žádost. Nyní jsou všem dostupné a může být o ně požádáno v Ústavu pro vyšetřování komunistických zločinů (UStR).

ANHANG | DOTATEK

Danksagung | Poděkování

Die Herausgeber danken den Medien und ihren Autoren für die Abdruckgenehmigungen. Besonderer Dank gilt Adrian von Arburg und Klaus Brill für ihren Einsatz, mit dem sie das Erscheinen dieses Buches gefördert haben.

Vydavatelé děkují všem spolupracujícím médiím a jejich autorům za udělení souhlasu k přetištění článků. Zvláštní poděkování patří panu Adrianu von Arburgovi a panu Klasu Brillovi za jejich snahu podpořit vydání této knihy.

Herausgeber und Mitarbeiter | Vydavatel a spolupracovníci

Dr. phil. ANDREAS KALCKHOFF, geboren 18. August 1944 in Saaz/ Žatec als Sohn einer gebürtigen Saazerin, die 1936 zu ihrer Tante nach Berlin gezogen war, und eines Berliner Ingenieurs. Der Saazer Großvater Gustav Borstendörfer überlebte als Sozialdemokrat das Lager Postelberg. Nach der Vertreibung 1945 fanden die Großeltern ein neues Zuhause in Neutraubling bei Regensburg. Andreas Kalckhoff wuchs in München auf, studierte dort Geschichte und Politische Wissenschaft und promovierte mit einer Arbeit zur Geschichte des Nationalismus. Zu seinen akademischen Lehrern gehörten Karl Bosl und Ferdinand Seibt. Nach Tätigkeiten als Redakteur einer Geschichtszeitschrift und wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Universität lebt er seit 1980 in Stuttgart als Fachjournalist, Publizist und wissenschaftlicher Dienstleister.

Dr. phil. Andreas Kalckhoff se narodil 18. srpna 1944 v Žatci jako syn rodilé Žatečanky, která přesídlila v roce 1936 do Berlína, a berlínského inženýra. Jeho žatecký dědeček Gustav Borstendörfer jako sociální demokrat přežil tábor Postoloprty. Po vyhnání v roce 1945 našli jeho prarodiče domov v Neutrablingu u Řezna (Regensburg). Andreas Kalckhoff vyrostl v Mnichově a tam následně studoval dějiny a politické vědy a promoval diplomovou prací o dějinách nacionalismu. K jeho akademickým učitelům patřil Karl Bosl a Ferdinand Seibt. Pracoval jako redaktor časopisu o historii a vědecký pracovník na univerzitě. Od roku 1980 žije ve Stuttgartu. Zde pracuje jako odborný žurnalista, spisovatel a poskytovatel vědeckých služeb.

PETER KLEPSCH, geboren am 10. Juli 1928 in Saaz/ Žatec als Sohn eines Saazer Hopfenhändlers († 1936). Während des Krieges wurde er als Flakhelfer nach Brüx (Most) eingezogen. Kurz vor Kriegsende verhaftete ihn die Gestapo, weil er wegen seiner regimekritischen Einstellung aufgefallen war und sein Bruder der Teilnahme am Widerstand gegen Hitler verdächtigt wurde. Bei der Evakuierung des Brüxer Gefängnisses gelang ihm die Flucht nach Saaz, von wo er wenig später ins Postelberger Lager verschleppt wurde. Nach der Freilassung bemühte er sich vergeblich um die tschechische Staatsbürgerschaft. 1946 verließ er die Heimat und wurde in Franken Hopfenkaufmann. Er lebt heute in Spalt bei Nürnberg.

Peter Klepsch se narodil v Žatci 9. června 1928 jako syn obchodníka s chmelem, který zemřel v roce 1936. Koncem války byl nasazen jako pomocník u protiletadlové obrany v Mostě. Krátce před koncem války byl zatčen gestapem pro své protirežimní názory. Při evakuaci mostecké věznice se mu podařil útěk do Žatce, kde byl následně zavlečen do postoloprtského tábora. Po svém propuštění neúspěšně žádal o české státní občanství. V roce 1946 opustil svůj domov a začal ve Frankách obchodovat s chmelem. Dnes žije ve Spaltu u Norimberka (Nürnberg).

OTOKAR LÖBL, geboren 13. Oktober 1950 in Saaz/ Žatec als Sohn einer katholischen Mutter und eines jüdischen Vaters. Die Verwandtschaft seines Vaters wurde im KZ ermordet. Löbl wuchs in Saaz auf und schloss dort die Höhere Handelsschule mit Hochschulreife ab. 1970 übersiedelte unter dem politischen Druck der sogenannten Normalisierung nach dem „Prager Frühling" in die Bundesrepublik, wo er sich in Volks- und Betriebswirtschaft fortbildete. Er lebt heute als Unternehmensberater und Geschäftsführer einer gemeinnützigen Gesellschaft in Frankfurt am Main.

Otokar Löbl se narodil v Žatci 13. října 1950 jako syn katolické matky a židovského otce. Příbuzní otce byli zavražděni v koncentračních táborech. Löbl vyrůstal v Žatci, kde maturoval na Střední ekonomické škole. V roce 1970 se přestěhoval do Německa na podkladě politického tlaku tzv. normalizace po „Pražském jaru" . Zde studoval dále ekonomiku. Dnes žije jako obchodní poradce a jednatel dobročinné organizace ve Frankfurtu nad Mohanem (Frankfurt am Main).

Professor Dr. phil. HERBERT VOITL (†), geboren 11. Juli 1925 in Saaz/ Žatec als Sohn eines Juristen in der Saazer Bezirksverwaltung und einer Mutter aus der Gegend von Podersam (Podborany). Als der Vater ins Landesinnere versetzt wurde, kam Herbert auf tschechische Schulen, u. a. in Kralup an der Moldau (Kralupech nad Vltavou). Nach dem „An-

schluss" 1938 besuchte er das Gymnasium in Lüneburg, wo der Vater eine neue Staatsstelle antrat. Noch vor dem Abitur werde er zur Wehrmacht eingezogen und geriet in Kriegsgefangenschaft. Der Vater war bei Kriegsende Referent im Regierungspräsidium von Karlsbad (Karlovy Vary), von wo er nach Deutschland zurückkehrte. Herbert Voitl studierte Anglistik, Germanistik und Romanistik in Hamburg und Freiburg im Breisgau, promovierte 1955 und wurde 1965 Professor für Englische Philologie an der Universität Erlangen. 1977-1979 stand er seiner Fakultät als Dekan vor, 1993 wurde er emeritiert. Er starb am 25. Oktober 2011.

Profesor Dr. phil. Herbert Voitl (†) se narodil 11. července 1925 v Žatci jako syn právníka, který pracoval v městské správě, a matky z Podbořanska. Po přeložení jeho otce do vnitrozemí přešel Herbert na české školy, mimo jiné v Kralupech nad Vltavou. Po připojení Sudet k říši v roce 1938 navštěvoval gymnázium v Lüneburgu, kde jeho otec získal nové pracovní místo. Po maturitě musel narukovat k Wehrmachtu a dostal se do zajetí. Jeho otec byl ke konci války referentem ve státní správě v Karlových Varech, odkud se vrátil do Německa. Herbert Voitl následně studoval anglisticku, romanštinu a germanistiku v Hamburgu a Freiburgu a promoval v roce 1955. V roce 1965 se stal řádným profesorem anglické filologie na univerzitě v Erlangenu. V letech 1977-1979 byl děkanem fakulty a v roce 1993 emeritován. Zemřel 25. října 2011.

Professor Dr. rer. nat. ADALBERT WOLLRAB, geboren 9. Juni 1928 in Saaz als Sohn eines Kaufmanns, der in russischer Gefangenschaft starb. Als Antifaschist durfte er mit seiner Mutter in der Tschechoslowakei bleiben und schloss die Höhere Handelsschule in Komotau (Chomutov) mit der Matura ab. Sein Chemiestudium an der Prager Karlsuniversität beendete er 1958 mit der Promotion und arbeitete danach am Institut für organische Chemie und Biochemie in Prag. 1968 emigrierte er mit seiner Familie nach Deutschland, wo er drei Jahre später einen Ruf als Professor in Gießen erhielt. Er ist Verfasser mehrerer Lehrbücher und erhielt zahlreiche Auszeichnungen, darunter 1988 eine Medaille der Universität Lodz, 1992 die Ernennung zum Ehrenmitglied der Erziehungswissenschaftlichen Fakultät der Prager Karlsuniversität und 1993 die Verleihung der Hanuš-Medaille der Tschechischen Chemischen Gesellschaft. Seit 2002 ist er Mitglied der Sudetendeutschen Akademie der Kunst und Wissenschaften in München. Er lebt heute als Emeritus in Pohlheim bei Gießen.

Profesor Dr. rer. nat. Adalbert Wollrab se narodil 9. června 1928 v Žatci jako syn obchodníka, který zemřel v ruském zajetí. Jako antifašista mohl zůstat se svojí matkou v Československu. Maturoval na vyšší obchodní škole v Chomutově. Následné studium chemie uzavřel promocí na pražské Karlově universitě v roce 1958. Pracoval v Ústavu organické chemie a biochemie v Praze. V roce 1968 emigroval se svojí rodinou do Německa. Po třech letech byl povolán jako řádný profesor na univerzititu v Giessenu. Je autorem mnoha učebnic, a nositelem mnoha vyznamenání, mj. v roce 1988 medailí university v Lodži nebo Hanušovy medaile české chemické společnosti. V roce 1993 byl jmenován čestným členem vědecké rady fakulty pražské Karlovy university. Od roku 2002 je členem sudetoněmecké akademie pro umění a vědu v Mnichově (München). Dnes žije jako emeritus v Pohlhiemu u Giessenu.

Literatur | Literatura

Antikomplex *(vyd.* | hg*): Zmizelé Sudety* | Das verschwundene Sudetenland. 3., überarb. u. erw. Aufl. *Praha* | Prag (Český), 2004.

Antikomplex / Collegium Bohemicum *(vyd.* | hg.*): Tragická místa paměti. Průvodce po historii jednoho regionu. Studenti gymnázií ze severních Čech vás provedou po místech s pohnutou historií v Ústí nad Labem, Chomutově, Kadani, Žatci, Postoloprtech a dalších místech* | Tragische Erinnerungsorte. Ein Führer durch die Geschichte der Region 1938-1945. Gymnasiasten aus Nordböhmen führen Sie an Orte mit einer bewegten Geschichte in Aussig, Komotau, Kaaden, Saaz, Postelberg und an andere Orte. *Praha* | Prag *2010.*

Arburg, Adrian von: „Abschied und Neubeginn. Der Bevölkerungswechsel in den Sudetengebieten nach 1945", in: Als die Deutschen weg waren. Das Buch zur WDR-Fernsehserie [*„Rozloučení a nový začátek. Výměna obyvatelstva v sudetských oblastích po roce 1945, v pořadu „Když Němci byli pryč". Kniha k televiznímu pořadu německé televize WDR*]. Berlin 2005 (dort insbesonders S. 194-200).

Arburg, Adrian von / Staněk, Tomáš (vyd.), Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů [Die Aussiedlung der Deutschen und der Wandel des tschechischen Grenzgebietes 1945-1951: Dokumente aus tschechischen Archiven]. *Středokluky (Susa) 2010-2011.*

– Díl [Teil] *I , Češi a Němci do roku 1945: úvod k edici* [Einführung in die Quellenedition]. *2010.*

– Díl II, svazek [Band] *1, Duben – srpen/ září 1945: „Divoký odsun" a počatý osidlování* [April-August / September 1945: „Wilde Vertreibung» und der Beginn der Neubesiedlung]. *2011*

– Díl II, svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování [Massenterror im Jahre 1945 und seine Ermittlung]. *2010*

Brandes, Detlef: Der Weg zur Vertreibung 1938-1945 – Pläne und Entscheidungen zum „Transfer" der Deutschen aus der Tschechoslowakei und aus Polen. Überarb. u. erw. Aufl., München (Oldenbourg) 2005.

Brandes, Detlef: Cesta k vyhnání, Plány o rozhonutí a „transferu" Němců z Československá a z Polska. Praha (Prostor) 2002.

Dalbert-Gundermann, Hilde: Postelberg, eine kleine Stadt in Böhmen, 3 Hefte [*Postoloprty, malé městečko v Čechách, 3 sešity*], 1982-1984.

Damals in Komotau ... / Tschechen und Deutschen im Mai und Juni 1945 / Ausstellungskatalog der Dokumente und Zeugnisse [Tschechisch und Deutsch]. Rathaus, Komotau 19.4.- 23.6.2007. Hg. Regionalmuseum Komotau / SDL Heimatkreis Komotau, Erlangen / Föderation unabhängiger Schriftsteller Prag.

Douglas, R. M.: „Orderly and Humane". The Expulsion of the Germans after the Second World War. Yale University Press 2012.

Douglas, R. M.: „Ordnungsgemäße Überführung". Die Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg. München (Verlag Beck) 2012.

Fischer, Rudolf: „Das Golgatha des Saazer Landes", in: Saazerland – Hopfenland *[„Golgota Žatecka", v knize: Žatecko kraj chmele]*. Ein Buch treuen Gedenkens. Heimatbuch für die Kreise Saaz und Podersam. Hrsg. von Hugo Zumpf und Josef Schuldes, München 1959, S. 226-231.

Fischer, Rudolf: Das Golgatha des Saazer Landes und Der Kreis Saaz im Spiegel seiner Verluste von Weltkrieg und Vertreibung 1939-1946 [*Golgota Žatecka, a Okres Žatec v zrcadlu svých ztrát 1939-1946*], hg. von Helga Werner, Druck und Herstellung Stefan und Walter Fischer, Augsburg, Eigenverlag 1996 (150 S., DinA4, Klebebroschur).

Freyer, Franz: „Saaz – Postelberg, Schreckensregiment der Tschechen, Bericht Nr. 29", in: Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen, hrsg. von der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen *[„Žatec – Postoloprty, český regiment hrůzy", čís. 29", v knize: Dokumenty k vyhnání sudetských Němců]*. München 1951, S. 103-110.

Hanzlík, František: Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945-1950, vydal úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu [Der militärische Abwehrnachrichtendienst im Kampf um die politische Macht 1945-1950, hg. vom Amt für die Dokumentation und Untersuchung kommunistischer Verbrechen]. *Praha 2003.*

Hanzlík, František / Pospíšil, J.: Soumrak demokracie: Reicinovo obranné zpravodajství na cestě k moci KSČ [Dämmerung der Demokratie: Reicins militärischer Abwehrnachrichtendienst auf dem Weg zur Machtergreifung der KPČ]. *Wisowitz [Verlag Lípa] 2000.*

Heimatbrief Saazerland. Organ der Heimatvertriebenen aus den Bezirken Saaz, Postelberg und Podersam,

Jechnitz *[Domovský zpravodaj Žatecka, měsíčník vyhnanců z okresů Žatec, Postoloprty, Podbořan a Jesenic]*. Verlag Heimatbrief Saazerland, Forchheim (seit 1951).

Heimatkreis Saaz (hg.): Genozid. Der Postelberger Massenmord 1945 im Spiegel tschechischer Regierungsakten. Eine Dokumentation 60 Jahre danach. Sonderausgabe des Heimatbriefes Saazerland *[Domovský spolek Žatec (vyd.): Genocid. Masové vraždy v Postoloprtech 1945 v zrcadle vládních spisů. Dokumentace pór 60 letech. Zvláštní vydání Domovského zpravodaje Žatecka]*, o. J. [2005].

Hentschel, Erich (vyd.): Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung, Saaz-Postelberg – Podersam-Jechnitz 1945/ 46 - 1995. Den Opfern zum Gedenken [*Domovský zpravodaj Žatecka, Zvláštní vydání k 50 letému výročí vyhnání ze Žatecka-Postoloprtl – Podbořan a Jesenic 1945/ 46 –1995. Na vzpomínání na oběti*]. Eine Dokumentation zusammengestellt von Erich Hentschel", Forchheim 1995 (94 Seiten), 2. Auflage 1997 (106 Seiten).

Holodňák, Petr/ Ebelová, Ivana (vyd.): Žatec. Historie, Kultura, Lide [Saaz – Geschichte, Kultur, Menschen]. *Praha (Lidové noviny) 2004.*

Kudrna, Ladislav: „Vojenské obranné zpravodajství 1945-1950", časopis: Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů,. vyd. Ústav pro studium totalitních režimů [„Der militärischer Abwehrnachrichtendienst 1945-1950", in: Gedächtnis und Geschichte. Revue für das Studium totalitärer Regime, hg. Institut für das Studium totaler Regime]. *Praha 2008/ Heft 1.*

Prim, Hubert: „Unsere Tragödie vor 50 Jahren" , in: Emil Franzel, Die Vertreibung. Sudetenland 1945-1946 *[„Naše tragedie před padesátý lety", v knize: Emil Franzel, Vyhnání. Sudety 1945-1946].* Bad Nauheim 1967, Nachdruck München 1993, und in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung, 1995, S. 16 ff.

Putz, Egon, in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anlässlich 50 Jahre Vertreibung *[Domovský zpravodaj Žatecka, Zvláštní vydání k 50 letému výročí vyhnání ze Žatecka-Postoloprtl – Podbořan a Jesenic 1945/ 46 –1995. Na vzpomínání na oběti]*. 1995.

Scholl-Schneider, Sarah/ Schneider, Miroslav/ Spurny, Matej/ Krauss, Marita (vyd.): Sudetské příběhy, Vyhnanci – starousedlíci – osídlenci | Sudetengeschichten: Vertriebene - Alteingesessene – Neusiedler. *Praha* | Prag *(Antikomplex) 2010.*

Staněk, Tomáš: Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945. Praha (ISE) 1996.

Staněk, Tomáš: Verfolgung 1945. Die Stellung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien (außerhalb der Lager und Gefängnisse). Wien, Köln, Weimar (Böhlau) 2002.

Staněk Tomáš: Tábory v českých zemích 1945-1948. Šenov u Ostravy (Tilia) 1996.

Staněk, Tomáš: Internierung und Zwangsarbeit – Das Lagersystem in den böhmischen Ländern 1945-1948. München (Oldenbourg) 2007.

Staněk, Tomáš: Retribuční vězni v českých zemích: 1945-1955, vyd. Slezský Ústav, Slezského Zemského muzea [Die Retributionshäftlinge in tschechischen Ländern 1945-1955, hg. Bezirk Schlesien, Schlesisches Landesmuseum], *Opava* [Troppau] *2002.*

Staněk, Tomáš: Poválečné „excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování [Die Untersuchungen der „Nachkriegsexzesse" in den tschechischen Ländern und ihre Ermittlung]. *Praha (USD AVČR) 2005.*

Tenkrát v Chomutově ... [Damals in Komotau ...]/Češi a Němci v květnu a červnu 1945 /Katalog výstavy dokumentů a svědectví/radnice, Nám 1. Máje 1, Chomutov 19.4. - 23.6.2007. Vyd. Oblastní muzeum v Chomutově/ SDL Heimatkreis Komotau, Erlangen/ Federace nezávislých spisovatelů Praha.

Turnwald, Wilhelm (hg. für die Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen): Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen (sog. „Sudetendeutsches Weißbuch") [*Dokumenty k vyhnání sudetských Němců, tzv. Sudetoněmecká bílá kniha*]. München 1951, Neudruck 1992.

Voitl, Herbert: „Die deutsche Vergangenheit von Saaz und die Vertreibung in den Žatecké Noviny" [= Saazer Zeitung], in: Heimatbrief Saazerland, 35 Fortsetzungen in den Heften 643 (November 1992) bis 694 (Februar 1997) *[„Německá minulosti Žatce a vyhnání v Žateckých novinách", 35 článku na pokračování v Žateckém domovském zpravodaji]*.

Worzfeld, Franz: „Saaz – Postelberg – Maltheuern – Lager 28", in: Heimatbrief Saazerland, Sonderausgabe anläßlich 50 Jahre Vertreibung *[„Žatec – Postoloprty – Záluží – tábor 28", v Domovském zpravodaji Žatecka, Zvláštní vydání k 50 letému výročí vyhnání ze Žatecka-Postoloprtl – Podbořan a Jesenic 1945/ 46 –1995. Na vzpomínání na oběti]*. 1995, S. 10-16.

Namens- und Ortsregister

Nicht erfasst sind Faksimile-Dokumente und die Liste der Todesopfer.

A

Altötting 257
Amerikaner 24, 273, 377, 407
Arburg, Adrian von (Historiker) 16, 19, 32 (Anm. 64), 110 (Anm. 3), 40 (Anm. 2), 111 (Anm. 1, 24), 371, 410 (Anm. 5), 416 (mit Abb.)
Asch 281
Aulická, Anna (Postelberg) 133
Aussig (Ústí nad Labem) 15, 29, 37, 72, 121, 137, 372, 385, 387, 392, 408, 410 (Anm. 5), 414, 422, 423, 435
Aussiger Munitionsfabrik 410 (Anm. 5)

B

Baburek, Vojtech (Polizist in Podersam) 264
Balkan 10
Bambušek, Míroslav (Theatermacher) 253, 255 (Anm. 2), 260 (Abb.), 372, 374 (Anm. 15), 395-396 (mit Abb.), 398, 399 (Abb.), 439
Barak, Franz (tschechischer Kapellmeister) 263
Baukhabe, Josef Heinrich (Katechet in Postelberg) 76, 99, 259 (Anm. 2)
Bayern 284-285, 294, 381, 390
Benda (Familie in Postelberg) 101
Beneš, Edvard (Präsident der Tschechoslowakei) 15, 17, 22, 30 (Anm. 14), 31 (Anm. 50), 268, 408 (mit Abb.), 410 (Anm. 4), 426 (mit Abb.)
Beneš (Schwiegersohn von Karel Wilhelm) 46, 94
Bezdiek (b. Saaz) 53
Bezdiek (Saazerland) 388
Bílin (Saazerland) 45
Bischofft (Bauer in Postelberg) 132
Blumauer (erschossenes Kind) 388
Boček, Bohumil (Generalstabschef im Verteidigungsministerium) 76
Bodack (Frau in Saaz) 284
Bodenbach (Podmokly) 46, 96
Böhmisch Wiesenthal (Loučná) 266
Böhm (Waffenhändler in Komotau) 287
Bradka, Wilem (Postelberg) 132
Brandt, Willy (deutscher Bundeskanzler) 40 (Anm. 1), 253-254, 255 (Anm. 9-10), 256 (Anm. 11), 387
Brecht, Bert (Dichter und Dramatiker) 28
Breschnjew, Leonid (Parteichef der KPdSU) 434
Brill, Klaus (Journalist) 372, 422
Brož, Jaroslav (General) 69, 82, 84-85, 93, 104, 115
Brüchert, Dr. med. (Saazer Lagerarzt) 28
Brückner, Christiane, geb. Müller (Zeitzeugin) 293 (mit Abb.), 294
Brůha (Familie in Stankowitz) 23
Bründler (Sozialdemokrat) 380
Brünn (Brno) 29, 266, 422
Brüx (Most) 24, 28-29, 45, 49, 69, 71, 75, 82, 100, 115, 121, 128, 134, 259, 273, 276 (Lager 28), 280, 378, 380, 384, 406, 411, 413
Buben, erschossene 26, 28, 67, 72, 86, 95, 103, 106, 107, 111 (Anm. 26), 255 (Anm. 9), 270, 275, 380, 386, 387, 389, 391, 392, 412, 420, 424 (Anm. 3), 425, 427, 428, 432, 439
Buda, Otakar (Oberst) 69, 73, 76, 109
Bunža, Bohumír (Parlamentsabgeordneter) 17, 52, 55 (mit Abb.), 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 88, 89, 91, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 101, 103, 404 (Anm. 7), 105, 106, 107, 109, 110 (Anm. 1), 113, 115, 121, 402, 432, 435
Buresch, Josef (erschossener Bub) 428 (Anm. 1)
Bureš (Unterleutnant) 97
Buzuluk 406 (Anm. 2)
Buzuluk (Ukraine) 405, 407-408

C

Čada (pensionierter Direktor aus Prag) 61
Čadek, Jan (Justizministerium) 115
Čepička, Alexej (Parlamentsabgeordneter) Anm. 6 410
Čermák, Bohumil (Oberstleutnant) 71-72, 77, 86, 92, 94
Černý, Josef (Postelberg) 132
Černy, Ondřej (Journalist) 372, 390, 398
Černý, Václav (Literaturforscher) 436, 437
Černý, Vojtěch (Hauptmann) 18, 19, 28, 45, 48 (Anm. 12-13), 50, 55, 64, 66, 67, 68, 72, 75, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 93, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 112 (Anm. 44), 116, 117, 118, 119, 128, 134, 275, 392, 409, 418, 419, 423, 425, 427, 432
Český Malín (Ukraine) 417 (Anm. 4)
Chýně (Arbeitslager) 263
Clausewitz, Carl von (Militärtheoretiker) 436
Čupka (Čubka), Jan (Leutnant) 15, 18, 19, 28, 44, 45, 46, 48 (Anm. 7), 50, 51, 52, 55, 61, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 78, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 109, 111 (Anm. 37), 128, 117, 118, 129, 131, 132, 134, 137, 138, 409, 413, 81

D

Dachau b. München, KZ 389, 390
Dalbert-Gundermann, Hilde (Zeitzeugin) 34, 41 (Anm. 11),
DDR 254, 430
Dengler-Soukup, Erika, geb. Köstler (Zeitzeugin) 260 (Abb.), 283 (mit Abb.), 284-285
Deutsche 9, 17-19, 268-269, 272, 371-372, 375-376, 383, 385, 387, 392-393, 401, 404, 408-409, 419, 422-423, 426, 428-429, 430-432, 434-436, 438
Deutschböhmen 9, 16, 21, 24-25, 29, 30 (Anm. 5), 33, 36, 43-47, 253-254, 371, 378, 379, 392, 394-395, 401, 408, 411, 415, 417-420, 422, 425-426, 428-430, 432, 434, 436, 438
Sudetendeutsche 9, 22, 24, 34-35, 93, 254, 375, 398, 417, 420, 423-425, 431-432, 434, 438-440
Deutschland 9, 47, 75, 88, 107, 262, 276, 371, 376-377, 389-390, 393, 410, 412, 426, 430
Bundesrepublik Deutschland 254, 266
Deutsches Reich 439
Drittes Reich 22, 24
Dietl (Saazer Bürgermeister) 58
Doležal, Bohumil (Politologe) 417, 434 (mit Abb.)
Domazlice (Taus) 284
Dostál, Jaroslav (Leutnant, OBZ-"General") 82
Drapál, Vladimír (Theaterdirektor) 412 (Abb.), 413
Dresden 24
Drexler, Jaroslav (Postelberg) 128, 131-132
Drtina, Prokop (Justizminister) 402 (mit Abb.), 404 (Anm. 8)
Dubí (Eichwald) 279
Duda (Postelberg) 265
Dukla-Pass (Slowakei) 29, 32 (Anm. 63)
Duppau (Doupov) 253, 268, 293
Duppauer Gebirge 293
Duřt, Antonín (Saazer Stadtkommandant) 28, 50, 58, 61, 66, 68, 71, 72, 77, 98
Dux (Duchcov) 121

Dvořák, Aleš (stellv. Saazer Bürgermeister) 387
Dvořáková, Anděla (Abbildung) 434
Dvořáková, Anděla (Freiheitsbund) 434
Dybal (Oberst) 121-122

E

Eberl, Alfons (Podersam) 264
Eckert, Kurt (Zeitzeuge) 280 (mit Abb.)
Eger (Cheb) 132, 283
Eger (Fluß) 377, 382
Egermayer (Egermajer), Postelberger Beamter 65, 128
Ehrenhaft (OBZ-Offizier) 66-67, 71
Eidlitz (Údlice) b. Komotau 288
Eiselt (politischer Gefangener) 68
Elsässer 273
Elzear (Kapuzinermönch in Saaz) 257-258
Enders, Dr. (Studienrat in Saaz) 278
Engels, Friedrich (Sozialphilosoph) 407
Engländer (Briten) 26, 122
England (Großbritannien) 28
Erlangen (Bayern) 294
Europa 440

F

Farkač (Farkaš) (OBZ-Unterleutnant) 44, 50-51, 62, 67, 72-73, 78, 133
Farkota, Jiří (Saazer Bürgermeister) 38, 40 (mit Abb.), 387
Fartáková, Růžena (Postelberg) 89, 133
Feigl, Dr. med. (Saaz) 272
Ferbenz (Rvenice) 64, 70, 105, 107, 120, 128, 380, 383
Ferbka (Vrbka) 79, 93, 121, 380, 383
Fíla, Dr. (Kriminalkommissar in Saaz) 44
Firbas (Großbauer in Miltschowes) 23
Fischer, Rudolf (Zeitzeuge) 34, 40 (Anm. 7), 66, 254
Fišer (Fišera) (Saazer Stadtkommandant) 44, 50, 61, 68
Fišer, Miloslav (Postelberger Stadtverordneter) 429 (mit Abb.), 431, 435
Fišerová, Jana 429 (mit Abb.)
Flossenbürg (Bayern), KZ 371, 387, 389-390, 390 (Anm. 2)
Formánek (Bauerntochter in Postelberg) 382
Frankfurt am Main 75, 428-429, 434
Frankreich 24
Franzosen 60, 86
Frause, Karel (Ferbenz) 107
Freitag (Oberst) 63
Freyer, Franz (Zeitzeuge) 31 (Anm. 33-34), 34-36, 40 (Anm. 6), 63, 131, 254, 379
Friedrich, Marianne (Zeitzeugin) 384
Fröhlich, Jindřich (Heinrich) (Postelberg) 132
Fünfhunden 291
Fürst, Wenzl (Podersam) 262
Fürth (Bayern) 281-282
Furth im Wald (Bayern) 271, 281

G

Gansl (Saazer Postbote) 273
Gärtner (Frau) 92, 132
Gauba (Familie in Postelberg) 377
Georgensgmünd 38, 252-254, 260
Georgensgmünd, Markgrafenschlösslein 38 (Abb.)
Germane 261
Gernert, Josef (Dechant in Podersam) 261
Gersdorf (Mozihoří), Bz. Komotau 286
Giebitz, Aloisie (Saaz) 268, 271
Giebitz, Anton (Saaz) 268, 271
Giebitz, Heinrich (Zeitzeuge) 253, 268-269 (mit Abb.), 271-272, 275, 412, 425
Goebbels, Josef (Reichspropagandaminister) 23
Görkau (Jirkov) 288
Götschel, Friederike, geb. Mocker (Zeitzeugin) 285 (mit Abb.)
Gottwald, Klement (Präsident der Tschechoslowakei) 48 (Anm. 5), 407, 409 (Abb.), 410 (Anm. 1), 435
Groß-Tschernitz (Velká Černoc) 381
Grottau (Hrádek) 82
Grüner, Josef (Postelberg) 46, 97
Gruß, Berta (Podersam) 261
Guth, Erich 378
Guth, Ernst (Zeitzeuge) 384 (Anm. 3)

H

Haas, Alois (Saaz) 268, 271
Haas, Karl (Hás, Karel) (Saaz) 28, 50-51, 58, 60-61, 102, 130-131, 259 (Anm. 2), 268
Habersbirk (Habertov) bei Falkenau (Falknov, später Sokolov) 69
Haindl, Johannes (deutscher Botschafter) 438
Hájek (Staatssicherheit Brüx) 44, 115
Halamásek, Vladimír (SRPMŽ) 41 (Anm. 34), 387, 388 (Abb.)
Halle 130
Hamous, Vladislav (Postelberg) 46, 97
Hanzlik, Emil (Postelberg) 132
Harnisch, Dr. jur. (Richter in Postelberg) 99
Hasenöhrl, Greta (Podersam) 265
Hasenöhrl, Irene (Podersam) 261, 267 (Anm. 8),
Hasenöhrl, Johann (Podersam) 261
Hasenöhrl, Josef (Zeitzeuge) 253, 261 (mit Abb.), 262, 263 (mit Abb.), 264, 265, 266 (mit Abb.), 267 (Anm. 7-8)
Hasenöhrl, Kamilla (Podersam) 261, 262, 263, 265, 266, 267 (Anm. 8)
Hauenschild, Josef (Ferbenz) 107, 120
Havel, Jiří (Pseudonym) 49
Havel (Postbote in Görkau) 288
Heinzel, Architekt, Sohn des Baumeisters Heinzel 385
Heinzel (Baumeister in Saaz) 26, 269, 274, 385
Heiser, Eberhard (Zeitzeuge) 388
Henlein, Konrad (sudetendeutscher Politiker) 22, 23 (mit Abb.), 30 (Anm. 11, 14-15, 18-19), 62
Henlein-Partei 81, 268
Hentschel, Erich (Zeitzeuge) 34, 37, 41 (Anm. 12)
Herrlich (Hrdlovka), Kreis (Bezirk) Dux 280
Herrmann, Dr. (Studienrat in Saaz) 278
Hertl, David (Journalist) 35 (mit Abb.), 37, 40, 121, 122, 371, 373, 377, 387, 392, 427 (mit Abb.)
Hesová, Zora (Journalistin) 374 (Anm. 14)
Heydrich, Reinhard (stellv. Reichsprotektor) 32 (Anm. 54), 406, 406 (Anm. 6)
Hilbert, Josef siehe: Pater Maximilian
Hitler, Adolf (Reichskanzler) 9-10, 21-22, 23 (Abb.), 30 (Anm. 11, 28)
Hof (Bayern) 425
Hohenelbe (Vrchlabí) 85
Holub, Rudolf (Saazer Hopfenhändler) 23
Holub, Václav (Parlamentsabgeordneter) 60, 63, 68, 80, 83, 84, 87, 90, 102, 107, 108-109, 115, 120
Holý, Karel 68
Homolka, Jan (Oberleutnant Volkspolizei) 115
Hora, Jan (Staatssicherheit) 46-48
Horejs (Saaz) 119
Hoření, Monika (KPČ-Pressesprecherin) 415 (Abb.)
Hořín, Bezirk Melnik 133
Horka (Dolejší Hùrky) 377
Horváth, Jozef (Parlamentsabgeordneter) 18, 85, 108, 109, 112 (Anm. 41), 113, 115
Hradisch 383
Hrbek (Postelberg) 383
Hubert, Václav (Postelberg) 128

Hudec, Jorda (Postelberg) 383
Hülsen, Dr. von (Kirchenadministrator in Postelberg) 76, 77
Hurt, Josef (13jährig, aus Ferbenz) 130
Hýlak, Miroslav (Postelberger Bürgermeister) 433 (mit Abb.), 435, 438 (mit Abb.)

I

Illing, Gerhard 279
Indien 69
Ingr, Sergej (General) 426 (mit Abb.)

J

Jäckl, Alfred (Saazer Gymnasialdirektor) 278-279, 281, 376, 438
Jäckl, Bernd (Saaz) 281
Jäckl, Hans (Zeitzeuge) 251-252 (mit Abb.), 254, 278, 279 (Abb.), 281, 282, 372, 375, 418 (mit Abb.), 419, 439
Jäckl (Saaz), Mutter von Hans und Uta 280, 419
Jakl, Ladislav (Sekretär im Präsidentenamt) 434
Jaksch, Wenzel (deutschböhmischer Politiker) 19, 75, 111 (Anm. 33), 255 (Anm. 10)
Janák, Eduard (Postelberg) 128
Janíček, Dr. med. (Saazer Primarius) 88
Jechnitz 280
Jedlitschka, Hans (erschossener Bub) 425, 428 (Anm. 1)
Jelinek, Lukáš (Publizist) 416 (Abb.)
Ješta (Postelberger Kirchennotar) 77
Jezdinský, Dr. med. (Postelberg) 95, 99, 258
Joachimsthal (Jáchimov), Uranbergwerk 266, 277
Johannes Paul II. 257
Juden 22-23, 25, 30 (Anm. 16, 20-22, 24), 272, 381, 406, 414, 431, 434-435, 438
Junker, Walter (erschossen mit 12 Jahre) 380, 425, 428 (Anm. 1)

K

Kaaden (Kadaň) 29, 30 (Anm. 127), 253, 291, 292 (Abb.), 372, 406, 409, 418, 422, 423
Kaadener Kaserne 291-292
Kachlíková, Markéta (Journalistin) 395
Kácl, Karel (Parlamentsabgeordneter) 17, 61-63, 68-70, 74, 88, 90, 92-95, 101, 104, 106-109, 110 (Anm. 15), 113, 115, 392
Kaiser (Frau aus Postelberg) 132
Kaiser, Vladimír (Archivar) 40
Kalckhoff, Andreas (Historiker) 9-10 (mit Abb.)
Karas, Pavel (Saazer Kriminalkommissar) 423, 424 (Anm. 3)
Karban, Brüder 68
Karlsbad (Karlovy Vary) 24, 68, 76, 121, 133, 263, 266, 273
Karpatenukrainer 18, 85, 87
Kaschau (Košice) 406 (Anm. 5), 408, 417, 410 (Anm. 4)
Kassal, Tomáš (Journalist) 372, 374, 412, 418
Katscher (Postelberg) 97
Kaunowa (Saazerland) 26
Khásová, Anežka (Protokollantin) 115
Kindermann, Erich (Saaz) 26
Kinkel, Klaus (deutscher Außenminister) 370, 442
Kirchgessner, Kilian (Journalist) 420
Kirchof, Herbert (Podersam) 264
Kiš, Vasil (Hauptmann) 15, 137, 138
Kladno, Kohlebergwerk 47, 263, 271, 276, 279, 292
Klapálek, Karl (General) 29, 113
Klatovský, Bohumil (Volkspolizeioffizier) 51, 133
Klausmann, Alexandra (tschechische Journalistin) 40, 371, 391
Klaus, Václav (Präsident der Tschechischen Republik) 42 (Anm. 42), 370, 373, 423, 433, 442
Klepsch, Peter (Zeitzeuge) 16, 21 (mit Abb.), 32 (Anm. 52), 38 (mit Abb.), 41 (Anm. 35), 253, 254, 273 (mit Abb.), 274, 275, 276, 371, 372, 373, 385, 386, 387 (mit Abb.), 388 (Abb.), 390, 391, 392, 398, 411 (mit Abb.), 415, 419 (mit Abb.), 423, 425 (Abb), 426, 428
Klepsch, Wilhelm (Saaz) 30 (Anm. 9), 273
Klepsch (Hopfenhändler in Saaz), Vater von Peter und Wilhelm 273
Klepsch (Saaz), Mutter von Peter und Wilhelm 21, 30 (Anm. 27), 273
Knoblauch, Erich (Saazer Bürgermeister) 438 (mit Abb.)
Kny (Lehrer in Sporitz) 286
Kočí, František (Postelberg) 45, 51, 80, 89, 131
Kohl, Helmut (deutscher Bundeskanzler) 370, 442
Kohl (Kassierer in Postelberg) 382
Kokaizl, František (Volkspolizeioffizier) 50-51
Kokeš, Jaroslav (Parlamentsabgeordneter) 18, 58, 60, 62, 67, 70, 74-76, 79, 83-84, 87-88, 90, 92, 95-96, 100-103, 105-107, 109-110, 113, 115
Kolařík, Josef (Wischkova) 52
Kolenič (OBZ-Unterleutnant) 85
Komárek, Martin (Journalist) 373, 416, 417, 432, 433 (Abb.)
Komotau (Chomutov) 29, 51, 64-68, 72, 83-84, 95, 121, 253, 278, 286, 372, 395, 409, 422-424
Komotau, Werk Glashütte 287, 288 (Abb.)
Komotauer Marktplatz 287 (Abb.)
Komotauer Rathaus 286 (Abb.)
Komotau-Oberdorf 288
Königsberg an der Eger (Kynšperk na Ohří) 69
Königsmarková, Ludmilla (Postelberg) 133
Kopřiva, Josef (Kleinbauer in Postelberg) 131
Kopřiva (Schuster in Postelberg) 46
Körner, Heinz (erschossen mit 13 Jahre) 380, 425, 428 (Anm. 1)
Köstler (Saaz), Mutter von Erika Dengler-Soukup 283
Köstler (Saaz), Vater von Erika Dengler-Soukup 283- 284
Kotas, Bohumil (Aussiger Staatsanwalt) 37, 41 (Anm. 26), 392, 404
Kouba (Hauptmann) 67
Kovarikova (Podersam) 262
Kratochvíl (Straßenkehrer in Saaz) 281
Kraupner (Saaz) 130
Kreisky, Bruno (österreichischer Bundeskanzler) 256 (Anm. 11)
Krejza, Josef (Podersam) 265, 267 (Anm. 7)
Kremen, Ottokar (Zeitzeuge) 253, 286-289
Kresl, František (Postelberg) 132
Kříž, Dr. jur. Vilém (Saaz) 23, 28, 276
Křiž-Villa 276 (Abb.)
Kromann-Zwirn (Podersam) 261
Krpec, Miroslav (Postelberger Stadtverordneter) 430 (Abb.)
Kryspin (Podersam) 265
Kuneš, Bohuslav (Saazer Bürgermeister) 36, 37 (Abb.), 41 (Anm. 30), 37, 38, 389 (Abb.)
Kunze (Katechet in Saaz) 259
Kunz, Horst (Zeitzeuge) 419 (Anm. 1)

L

Lácha (Frau in Podersam) 263, 265
Langer (deutscher Hauptmann) 26, 28, 275
Langer, Major (Saazer Stadtkommandant) 58, 60-61
Lanka, Anton (Toni) (erschossen mit 15 Jahren) 380, 428 (Anm. 1)
Latal, Oldřich (jüdische Gemeinde) 417 (Anm. 5)
Laun (Louny) 35, 44, 50-51, 61, 66, 68, 91-98, 121-122, 128, 372, 385, 387, 390, 397-398, 406, 409, 411-413, 422-423
Launer Mehrzweckhalle 398 (mit Abb.)
Launer Vrchlicky-Theater 400, 411
Ledvina (Lippenz) 58, 68
Ledvinka (Saaz) 78
Lehmann, Karl (Kardinal) 257
Leitmeritz (Litoměřice) 72, 76, 97-98, 258, 277, 406
Leneschitz (Lenešice), Bezirk Laun 51, 62, 64, 68-69, 77, 92
Lenin, Wladimir Iljitsch (Parteichef der KPdSU) 407
Lenz, Josef (Bürgermeister von Postelberg) 90
Lewanitz (Levonice) 51, 96, 116, 121, 377, 380, 382-384
Lewanitzer Fasanengarten 35, 45-46, 51, 67, 79, 84, 87, 95, 97, 102-103, 115-116, 118-119, 121, 124, 130, 133-134, 380, 382, 386, 439

Lezaky (Ležáky) 406
Libouches, Bezirk Teschen 137
Libowic (Jüdische Gemeinde) 438
Libusín b. Kladno 279, 280
Lichtenstein, Michael (Jüdische Gemeinde) 415
Liditz (Lidice) 29 (mit Abb.), 32 (Anm. 54), 44, 406, 414, 423, 426
Liebel, Josef (Podersam) 264
Liebl (Familie in Podersam) 267 (Anm. 8)
Linhart, Josef (Wischkowa) 51, 131
Lippenz (Lipenec) 98, 377
Lischan (Lišany) 51, 383, 121
Litvinover Chemiewerk 378
Löbl, Otokar (Förderverein der Stadt Saaz) 41 (Anm. 29), 42 (Anm. 38-39), 253, 255 (Anm. 2), 260 (Abb.), 371-373, 374 (Anm. 26), 405 (mit Abb.), 407, 414-415, 416 (mit Abb.), 424, 428-429, 431 (Abb.), 432-433 (Abb.), 434-435
Lockwenz, Dr. med. (Komotau) 288
Lodgman von Aue, Rudolf (sudetendeutscher Politiker) 29 (Anm. 4)
Lokajicek, Bartolomej (Podersam) 265
Lomský, Bohumír (Oberst) 19 (Anm. 5), 113
Löwenbein (OBZ-Offizier) 66, 71
Lukesch, Dr. med. vet. (Postelberg) 93, 100, 377
Lukeš, Zdeněk (Ministerialbeamter) 63, 73-74, 79-80, 85, 88, 91, 94, 108, 115, 128
Lutz (Klavierbauer in Komotau) 290

M

Macháček, Alexandr (OBZ-Unterleutnant) 85, 94
Mader, Else (Postelberg) 132
Mader (Fabrikdirektor in Komotau) 288
Mährisch-Ostrau, Kohlebergwerk 277
Majerhofer (Katechet in Saaz) 258
Malecký, Ladislav (Bauer in Postelberg) 65, 92
Malin (Malín), Ukraine 406, 415
Malnitz 383
Maltheuern, KZ 26, 288
Marek, Bohuslav (Lagerkommandant) 18, 19, 28 (mit Abb.), 31 (Anm. 33), 32 (Anm. 52), 35, 36, 44, 48 (Anm. 8), 45, 51, 52, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 78, 79, 81, 83, 84, 88, 89, 91, 93, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 116, 117, 118, 119, 121, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 257, 258, 270, 275, 278, 281, 285, 378, 379, 380, 383, 390, 391, 418, 419, 423, 424 (Anm. 3), 425, 432
Marek, Mira (Podersam) 265
Marx, Karl (Sozialphilosoph) 407
Masaryk, Jan (Außenminister 1940-1947) 436
Masaryk, Tomáš G. (Präsident der Tschechoslowakei) 21, 22, 30 (Anm. 5), 268, 394
Masný (Familie in Saaz) 271
Matas, Jaroslav (Wischkowa) 51
Matějka, Ondřej (Soziologe) 422 (mit Abb.), 423 (mit Abb.), 424 (Anm. 2)
Maurer, Michael (Historiker) 256 (Anm. 13)
Mauthausen, KZ 389, 423
Mechlis, Lew (sowjetischer Politkommissar) 47 (Anm. 5), 405
Meier, Dr. (Komotau) 288
Meindl, Ralf (Historiker) 256 (Anm. 12)
Menzel, Josef (Podersam) 264
Merden (Ingenieur in Komotau) 286, 288
Minařík (Familie in Saaz) 60
Mittelbach (Wurstfabrikant in Komotau) 288, 289
Mlčuch, Ludvík (Postelberger Stadtverordneter) 420 (mit Abb.), 421, 427, 430 (mit Abb.)
Mocker (Saaz), Mutter von Friedrike Götschel 285
Mocker (Saaz), Vater von Friedrike Götschel 285
Moll, Helmut (Theologe) 257
Moravec, Frantisek (Oberst) 426 (Abb.)
Moskau 82
Mraditz (Mradice) 383
Mück, Horst (Journalist) 42 (Anm. 43)
Müglitz i. Schönhengstgau (Mohelnice) 69
Müller, Franz (Zeitzeuge) 253, 291 (mit Abb.)
Müller (Steinbruchbesitzer in Komotau-Oberdorf) 288
Musilová, Martina 374

N

Naszwetter (Nasvetr), František (Postelberg) 46, 78-79, 89-90
Navrátil, Josef (Postelberg) 92, 133
Nekvinda (Bäckerei in Podersam) 265
Neudorf / Biela 287
Neu, Dr. med. (Saaz) 272
Neustadtl am Waag (Nové Město nad Váhem) 85
Neustupny, Paul (christliche Initiative „Go East") 400 (mit Abb.)
Niederkarpaten 401
Niemes (Mimoň) 23, 50, 77
Niethammer, Lutz (Historiker) 256 (Anm. 13)
Nìmec (Familie in Postelberg) 382
Nosek, Václav (Innenminister) 15, 17, 43, 47 (Anm. 1), 55
Nürnberg 34, 285, 423

O

Oberdorf, ehemaliges Ciprianer-Lager 290
Oberleutensdorf (Horní Litvínov) 69
Obermayer (Obermajer) (Gefangenenaufseher) 45, 51
Orlíček, Theodor (Polizeirat) 21
Österreich 22, 383, 393
Österreich-Ungarische Monarchie 9, 22
Österreicher 66, 86
Osteuropa 21
Otschehau (Očihov) 265
Otte, Anton (Zeitzeuge) 374 (Anm. 20)

P

Pachmann, Eduard (erschossen mit 14 Jahre) 380, 425, 428 (Anm. 1)
Palästina 69, 76
Papsch (Frau in Podersam) 263
Paroubek, Jiři (tschechischer Ministerpräsident) 422
Parpela (Komotau) 68
Pater Maximilian (Josef Hilbert) 26, 75, 131, 253-254, 257-259, 275, 379
Pater Petrus (Saaz) 257, 258
Pater Theodor (Saaz) 257, 258
Pavel N.N. (Postelberg), Mareks Gehilfe 28 (mit Abb.), 36, 383
Pechanec (Familie in Saaz) 60
Pehr, Michal (Historiker) 369 (Abb.), 373, 416, 426, 431, 435, 436 (mit Abb.), 437 (Abb.), 438
Pelc, Jan (Postelberger Stadtverordneter) 431
Pelc (Pelz), Oldřich (Lagerkommandant) 78, 80, 92, 98- 100, 105, 116, 119
Peterka, Jan (Volkspolizist) 45-46, 51, 78-79, 98, 128, 131
Petráček (Staatssicherheit Brüx) 115
Petrásek, Jan (Korrespondenzbüro des Parlaments) 115
Petrášek, Jaroslav (Jurist und Politiker) 28, 49, 50, 51, 55, 61, 62, 63, 67, 110 (Anm. 16), 417
Petroluk, Brüder (Postelberg), Mareks Gehilfen 28 (mit Abb.), 36, 383
Pfertner, Vladimír (Postelberger Stadtverordneter) 415 (Abb.), 430 (mit Abb.)
Píka, Heliodor (General) 52, 53 (Anm. 19), 69, 82, 402, 407, 410 (Anm. 3)
Pilsen 261
Pilsen, Gefängnis Na Borech 402 (mit Abb.)
Piping (Frau in Postelberg) 132
Pithart, Petr (tschechischer Senatspräsident) 394 (Anm. 3)
Platschek, Franz (Podersam) 264

Player (Familie in Postelberg) 90
Ploscha 383
Podersam (Podbořany) 29, 98, 253, 261, 262, 263, 265, 266, 266 (Anm. 5), 267 (Anm. 8), 268, 291, 384, 409
Podersam, Köttig-Villa 264
Podersam, Worka-Teich 265
Podersamer Elementenwald 265 (mit Abb.)
Podersamer Porzellanfabrik 263, 267 (Anm. 8)
Pokorný, Bedřich (Hauptmann) 410 (Anm. 7)
Poláčková, Šárka (Polizeisprechin in Postelberg) 420
Polen 24, 60, 85, 284
Polen 29 (Anm. 2)
Polívka, Josef (Postelberg) 132
Posselt, Bernd (sudetendeutscher Politiker) 373, 431 (mit Abb.), 434
Postelberg (Postoloprty) 9-10, 15-19, 21, 25-26 (mit Abb.), 28-29, 31 (Anm. 33, 35, 42), 32 (Anm. 35, 52, 64), 33-35, 37-38, 40, 40 (Anm. 4, 6), 41 (Anm. 7-8, 11-12, 17, 19), 43-47, 48 (Anm. 7-8, 11-12), 50-51, 53 (Anm. 11), 55-56, 60-61, 63, 65-76, 78-79, 81-83, 85-91, 93-101, 104-108, 110 (Anm. 4, 12), 111 (Anm. 22-23, 26, 34-37), 112 (Anm. 40, 44, 46-47), 113, 115-120, 128, 121-122, 122 (Anm. 1, 6), 123-124, 126-127, 129-134, 137-144, 253-254, 255 (Anm. 6, 9), 256 (Anm. 14), 257-258, 259 (Anm. 2), 269-270, 273-275, 277-280, 282, 282 (Anm. 3, 4), 283-284, 295-296, 371-373, 374 (Anm. 1, 11, 15-16), 29, 33, 36-37) 375-383, 384 (Anm. 4), 385-395, 397, 402-403, 404 (Anm. 7), 406, 409, 411-417, 417 (Anm. 1, 6), 418-419, 419 (Anm. 1, 3, 8, 10), 420, 421 (Abb.), 422-4, 424 (Anm. 4), 425-428, 428 (Anm. 2), 429-436
Postelberg, Alte Sandgrube 121, 125
Postelberg, Sandgrube hinter dem Bahnhof 133
Postelberg, Weinberg (na vinici / na vinice) 45, 77, 93, 101, 105, 116, 118, 121, 125, 131, 133
Postelberger Bürgerschule 45, 79, 91, 93, 107, 117, 121, 132-133, 381-382, 422, 427
Postelberger Fasanengarten 45, 51, 64-65, 70, 76, 78-79, 81, 84, 91, 93, 95, 98, 100, 121, 126, 131, 133, 381, 385, 387 (Abb.), 388, 394, 415, 422, 425
Postelberger Friedhof, Gedenktafel (Abbildung) 2
Postelberger Gerichtsgefängnis 90, 131
Postelberger Kaserne 13 (Abb.), 21 (Abb.), 26 (Abb.), 65-66 (mit Abb.), 80, 84-85, 91, 95-96, 99-100, 106-107, 115-116, 257, 274-275 (Abb.), 278, 378, 383, 385, 390, 412, 415, 420, 422-423, 427
Postelberger Kaserne, Bereich SV 66, 102, 104, 106, 107, 116, 117, 118, 119, 120, 130, 379
Postelberger Kaserne, Grundriss 66 (Abb.)
Postelberger Kaserne, Hof 25, 26, 121, 130, 133, 134, 269, 274, 275, 279, 379
Postelberger Kaserne, Massengräber 123
Postelberger Kaserne, Splitterschutzgraben 26, 31 (Anm. 34, 38), 269, 270, 275, 278
Postelberger Kaserne, Waschräumen (v koupelnách) 106, 119
Postelberger Marktplatz 65, 69, 89, 91, 98, 102, 115, 378
Postelberger OBZ-Kommandantur (Haus Nr. 74) 67, 83, 84, 87 (mit Abb.), 105, 112 (Anm. 46), 131, 132, 133, 134, 384
Postelberger Rathaus 433 (Abb.)
Postl, Herma (Zeitzeugin) 384
Potscherad (Počerady) 121, 380
Prag (Regierungssitz) 16-17
Prag (Stadt) 18, 23, 29, 69, 87, 103, 109, 118, 134, 253, 258-259, 293, 394 (Anm. 3), 373, 395-396, 405-406, 413, 422, 425-426
Prager Hotel Belvedere 84
Prager Kulturzentrum KC Novodvorská 405
Prager Waldsteinpalais (Senatsgebäude) 394 (Anm. 3)
Preiß, Ignaz (Erzdechant in Saaz) 259
Prerau (Přerov) 75
Preschau (Prešov, in der Ostslowakei) 85
Preßburg (Bratislava) 85, 285
Přibram 266
Priesen (Březno) 381, 383
Příhoda, Petr (Psychiater und Journalist) 374 (Anm. 20), 401, 404 (Anm. 1)
Prim, Hubert (Zeitzeuge) 34, 41 (Anm. 9)
Procházka, Jan (General) 18, 19, 76, 82, 113
Průcha, Josef (Postelberg) 132
Punzet, Karl (Podersam) 264
Pustejovsky, Otfrid (Publizist) 410 (Anm. 5)
Putna, František (Ministerialbeamter) 115
Putz, Egon (Zeitzeuge) 41 (Anm. 10), 378

R

Radonitz (Radonice u Kadaně) 291
Rafler-Müller (Neudorf/ Biela) 287
Řánek (Spediteur in Saaz) 23
Rathenow, Hanns-Fred (Historiker) 256 (Anm. 13)
Raudnitz (Roudnice) 62
Reichenberg (Liberec) 23, 406
Reicin, Bedřich (OBZ-Vorsteher) 15, 18, 19, 48 (Anm. 5), 75 (mit Abb.), 84, 137 (mit Abb.), 138 (Anm. 1), 419 (Anm. 10)
Reiff, Uta, geb. Jäckl (Zeitzeugin) 281 (mit Abb.), 282, 372-373, 375 (mit Abb.), 398 (Abb.), 414, 438 (mit Abb.)
Reiser (Reizer), Adolf (Ingenieur) 49, 60, 62, 75, 130
Reißmüller, Johann Georg (Journalist) 40, 374 (Anm. 1)
Renč (Familie in Stankowitz) 23
Renner (Lagerhäftling in Postelberg)) 68
Řeřicha, Bohumil (Deutsch-Tschechischer Freundeskreis) 372
Richter, Horst (erschossener Bub) 425, 428 (Anm. 1)
Řička (deutscher Sozialdemokrat) 68, 81, 93, 380
Říha, Petr (Postelberger Stadtverordneter) 427, 430 (Abb.)
Ritz, Kurt (Kaaden) 291
Rom 77
Rosendorf (Růžové vsi), Bezirk Tetschen (Děčín) 81
Rosner (Rozner), Richard (Postelberg) 46, 95, 103-106, 115, 118-120, 128, 133
Roth b. Nürnberg 38, 393, 394
Rothenhaus-Görkau, Domäne 288
Roth (Rót), Mikuláš (OBZ-Feldwebel) 51, 83-84, 101, 109
Rožka, Antonín (Spediteur in Saaz) 28-29, 49-50, 55-56, 58, 60-61, 71, 74
Rožka (Kohlenhändler in Saaz) 23
Rudig b. Saaz 285
Ruhrgebiet 276
Rumänien 28, 69
Runtsch, Franz (Radonitz) 291
Russen (Sowjets) 24, 28-29, 58, 67, 71-72, 76-77, 99, 133, 261-262, 268, 273, 278, 283, 286, 377-378, 409, 411, 439
Russland (Sowjetunion) 28, 69, 82, 94, 137, 276, 401, 405, 407
Ruthenen 29 (Anm. 2)

S

Saaz (Žatec) 10, 16, 20-26, 28, 30-32, 34-38, 40-56, 58, 61-63, 65-68, 70-75, 77-78, 81-84, 86-88, 90-95, 97-100, 102, 105-106, 110-111, 113, 115-122, 130-131, 133-135, 138, 253, 255-259, 261, 268-275, 277-285, 371-381, 383-391, 393-394, 397, 402, 404, 406, 409, 411-415, 418-419, 423-429, 431, 433-434
Saaz, Branka-Tor (Liebotschaner Pforte) 269, 273, 278 (Abb.)
Saaz, Kapuzinerkirche 257
Saazer Bezirksgericht 54 (mit Abb.), 55, 74
Saazer Friedhof 25, 26, 37, 122 (Anm. 9), 258, 277
Saazer Gerichtsgefängnis 58, 66, 73, 75, 116, 379
Saazer Rathaus 418
Saazer Ringplatz (Marktplatz) 20 (Abb.), 25 (Abb.), 56, 62, 66, 88, 257, 268, 273, 277, 278, 378, 385, 386, 415, 418
Saazer SS-Kaserne (Aussiedlungslager) 271 (mit Abb.), 281, 283-285, 383

Saazer Synagoge 24 (Abb.)
Saazerland 16, 29, 31-33, 35, 40, 61, 122, 253, 255, 371, 377
Bezirk Saaz 51, 96, 128
Kreis Saaz 28, 33, 36
Saluschitz (Zálužice) 413
Schießelitz b. Saaz 273
Schindler, Gerhard (Postelberg) 262-263
Schlackenwert (Ostrov) 266
Schlesien (Deutsches Reich) 93
Schlesier 24
Schmelzer, Fritz (Postelberg) 46, 97
Schmidl, Herbert 41 (Anm. 28)
Schmidl, Herbert 37
Schmidt, Rudolf (General) 21, 29 (Anm. 1), 273
Schmolik, Hans (Podersam) 264
Schneibergova, Martina (Journalistin) 374, 411
Schneider (Schuster in Saaz) 270
Schölla, Petr (Postelberger Stadtverordneter) 415 (Abb.), 416, 430
Schön (Podersamer Baumeister) 261
Schuma, Fritz (Podersam) 265
Schuster (Fotograf in Komotau) 290
Schwarzenberg, Karel (tschechischer Politiker) 372, 373, 374 (Anm. 40)
Schwarz, Karl-Peter (Journalist) 374 (Anm. 1)
Šedivý, Arnošt (Ferbenz) 58, 106-107, 120, 128, 130, 133
Sedláček, Václav (Club des tschechischen Grenzlands) 430, 435
Seestadtl (Ervěnice) 115
Seifert, Adolf (Saazer Lokalhistoriker) 30
Semenkowitz (Seménkovice) 383
Šíla, Antonín (Postelberg) 132-133
Šimáček, Petr (SRPMŽ, Förderverein der Stadt Saaz) 40 (mit Abb.), 41 (Anm. 34), 42 (Anm. 36), 253, 386, 393
Šíma, Dr. med. (Saaz) 130
Šimon, Josef (Pfarrer in Kriegern) 394 (Abb.)
Skupitz (Skupice) 381, 383
Skuthan, Rudolf (Pfarrer in Wittosess) 258
Slaby (Kürschnereigeschäft in Saaz) 130
Slowaken 18, 29 (Anm. 3), 50, 380, 404
Slunečko, František (General) 410, 410 (Anm. 8)
Smetana, Vít (Historiker) 416 (mit Abb.), 417 (Anm. 7)
Smutný (Gefangenenaufseher in Postelberg) 45-46, 51
Sobotka (Volkspolizist in Postelberg) 45
Sommer (OBZ-Hauptmann) 70, 76, 85
Spalt b. Nürnberg 38, 390, 428
Španiel, Oldřich (General) 18-19, 29, 82-83 (mit Abb.), 84-85, 109, 112 (Anm. 39), 113, 137, 409, 419 (Anm. 10), 426
Spatzal (Spatzel), Johan (Postelberger Bürgermeister) 101, 377
Spatz (Saaz) 130
Spirk, Franz (Podersam) 264
Spitta, Juliane (Historikerin) 256 (Anm. 13)
Sporitz (Spořice) 286
Spurný, Matěj 406 (Anm. 7)
Srkal, Vladimír (Postelberg) 107, 120
Srp, Karel (Podersam) 265, 266 (Anm. 4)
Stadníker Sandgrube 132-133
Stalin, Josef W. (Parteichef der KPdSU) 10, 24, 31 (Anm. 50)
Stamsried (Oberpfalz) 390
Staněk, Tomáš (Historiker) 15, 28, 36, 37, 40 (Anm. 2), 110 (Anm. 3), 111 (Anm. 31), 113, 121, 374 (Anm. 16), 392, 412, 423, 425
Stankowitz 257, 274, 276, 278, 284
Stehlík, Dr. (Staatssicherheit Brüx) 60, 68, 69, 101, 104, 106, 115, 128
Steinbach (Familie in Postelberg) 93, 377
Steiner, Dr. med 262
Steiner (Šteiner) alias Slovák (Hauptmann) 70, 75, 82, 88, 138
Stecknitzer Schloss (Stekník) 378
Sterzl, Erna (Zeitzeugin) 390
Štích (Lagerkommandant) 99
Stocklasa, Rudolf (Podersam) 265
Stoldt, Hans-Ulrich (Journalist) 373, 425
Stopfkuchen, Franz (Zeitzeuge) 277 (mit Abb.)
Suchomel, Dr. (Major) 45
Sudetendeutsche siehe: Deutsche
Sudetenland 18, 43, 45, 261, 293, 395, 401, 439
Šulc, Jan (Pseudonym) 49
Šusta, Josef (Historiker) 436
Svoboda, Ludvík (General) 31 (Anm. 31), 48 (Anm. 5), 377, 378, 410 (Anm. 5), 411, 417
Svoboda, Rudolf (Podersam) 265
Swoboda, Wenzel (Saaz) 276

T

Tachau (Tachov) 69
Tarčan (Tarzan) (OBZ-Feldwebel) 138, 384
Tatinna 383
Taud (Großkaufmann in Komotau) 288
Tauschek, Dr. med. (Postelberg) 99
Teplitz-Schönau (Teplice-Šanov) 406, 409, 415, 438
Teplitzer Regionalmuseum 400
Tetschen-Bodenbach (Děčín) 29 (Anm. 2), 72, 76, 96, 406, 413
Theresienstadt (Terezín), KZ 24, 93, 111 (Anm. 36), 121, 285, 413, 426
Thorwald, Jürgen (Publizist) 405
Tintěra (Eisenbahnmeister in Postelberg) 132
Tomášek, Josef (Postelberg) 44, 81, 383
Tošnerová, Kveta (Journalistin) 371, 377, 392 (Anm. 1)
Totzau (Tocov) 293
Trojan (Saazer Beamter) 62
Trunecký (Volkspolizist in Podersam) 265
Tschechen 9, 16, 18, 23-25, 30 (Anm. 24-25), 33-34, 36, 43-45, 47, 50, 254, 261-262, 268, 272-273, 276, 278, 280, 282, 284-285, 288, 291, 371-372, 379-380, 382-383, 385, 387, 389, 390-391, 394, 403-404, 407-408, 415, 417, 420, 422-423, 425, 428-430, 432, 434
Tschechoslowakei 9, 21-22, 24, 29 (Anm. 2, 4), 30 (Anm. 26), 36, 43, 81-82, 85, 109, 122, 138, 254, 255 (Anm. 11), 261, 277, 389, 395, 401, 405-408, 411, 417-418, 422, 425-426, 432, 434, 439
Böhmen 9, 24, 254, 400, 405-406, 411, 413
Nordböhmen 253
Böhmen und Mähren 389
Königreich Böhmen 9
Mähren 36
Protektorat Böhmen und Mähren 24, 31 (Anm. 28), 261-262, 272, 372, 406, 407, 426
Schlesien 36
Slowakei 69
Tschechien (Tschechische Republik) 9, 33-34, 254, 392, 406, 412-413, 415, 418-419, 422, 431, 439
Tschentschitz (Čenčice) 97
Turnwald, Wilhelm (Publizist) 40 (Anm. 4)
Tutschka, Emil (Rektor in Saaz) 25
Twerschitz (Tvršice) 377, 383
Tymich, Jaroslav (Oberleutnant der Volkspolizei) 115

U

Újezd (bei Prestice) 272
Ukraine 94, 407, 417
Ungarn 9
Urbanek, Karl (Podersam) 264
Urban, Erich (Postelberg) 420, 421
Urban, Franz (Postelberg) 381, 420
Urban, Walter (Postelberg) 415 (mit Abb.), 420 (mit Abb.), 421, 427, 428 (Abb.)

V

Vacek, Eduard (Schriftsteller) 253, 372-373, 401 (mit Abb.), 411-412 (mit Abb), 418
Vach (Bayern) 281-282
Vaculík, Ludvík (Schriftsteller) 37, 41 (Anm. 24, 26), 392, 402, 404 (Anm. 12)
Valenta, Karel (Wischkowa) 51, 131
Vaněk, Jan (Oberstleutnant, Verteidigungsministerium) 70, 85, 96, 102, 105, 115
Venclík, Jaroslav (Archivar) 35, 38 (mit Abb.), 41 (Anm. 15-16), 371-372, 387 (mit Abb.), 389 (mit Abb.), 390, 394
Vierlinger (Ingenieur in Komotau) 288
Viest, Rudolf (General) 426 (Abb.)
Vitus (Kapuzinermönch in Saaz) 257, 258
Vlček, Václav (Beamter in Postelberg) 46, 96
Vodicka, Jaroslav (Verein der Wolhynientschechen) 415
Voitl, Herbert (Zeitzeuge) 10, 15-16, 18-19, 33 (mit Abb.), 41 (Anm. 13, 29, 31, 35), 120 (Anm. 2), 121-122, 253-254, 255 (Anm. 6), 260 Abb.), 371-372, 387 (mit Abb.), 393 (mit Abb.), 394 (Abb.)
Vojtách, Bernard (Postelberger Bürgermeister) 414
Volavka, Tonda (Podersam) 263

W

Wagner, Gerald (Podersam) 263
Wakowitz 26, 29
Warnsdorf 18, 109
Weberschan (Břvany) 51, 64, 106, 380, 383
Weinern 291
Weipert i. Erzgebirge 266
Welletitz (Veletice) 381
Welmschloß (Velernyšleves) 381
Wilhelm, Franz (Kolonialwarenverkäufer) 382
Wilhelm, Josef (Postelberg) 132
Wilhelm, Karl | Vilhelm, Karel (Polizist in Postelberg) 94, 102, 116, 131, 132- 133, 383
Wischkowa (Výškov) 51, 64, 70, 106, 119, 131, 383
Wittmann (Familie in Saaz) 271
Wittosess | Witoses (Bitozeves) 97, 258, 383, 453
Witzleben, Erwin von (Feldmarschall) 21
Wolhynien 31 (Anm. 50), 94, 120, 407, 417
Wolhynientschechen 18, 28, 85, 120, 401, 409, 414-415
Wollner, Marek (Schauspieler) (Abbildung) 399
Wollrab, Adalbert (Zeitzeuge) 15, 38 (mit Abb.), 41 (Anm. 8), 53 (Anm. 11), 253, 371, 373, 385 (mit Abb.), 387, 388-389 (Abb.), 415
Worzfeld, Franz (Zeitzeuge) 34
Wurdinger, Emanuel (Hopfenhändler in Saaz) 274
Wurdinger, Herrmann (Zeitzeuge) 38, 41 (Anm. 33)

Z

Zábranský, Josef 41 (Anm. 34)
Zakouřilová, Bedřiška (Postelberger Bürgermeisterin) 387
Zákutný, Zdeněk (Geschichtslehrer in Laun) 418 (mit Abb.), 422
Zázvorka (deutscher Hilfspolizist in Lippenz) 58, 68
Zelenka, Rudolf (Postelberg) 17, 44, 46, 48 (Anm. 11), 64, 67, 69-70, 78, 83, 91-93, 101, 104, 108-109, 112 (Anm. 47), 131, 134
Želinský, Libor (Journalist) 429
Zeman (Leneschitzer Bürgermeister) 69
Zeman, Miloš (tschechischer Ministerpräsident) 42 (Anm. 42)
Zeman (Familie in Saaz) 58
Zeus (Familie in Postelberg) 377
Zícha, Jan (alias Petrov) (Geheimagent) 17, 18-19, 28, 35, 44, 47, 47 (Anm. 4), 50-52, 55-56, 58, 60-69, 71-73, 75, 77-79, 82-85, 87-88, 91, 94, 99, 101-104, 107-109, 116-120, 128, 130, 134, 259 (Anm. 2), 276, 380, 402, 409, 417, 419
Zieleniec, Josef 42 (Anm. 42)
Zieleniec, Josef (tschechischer Außenminister) 370, 442
Zinke, Dr. (Saaz) 63
Zuleger, Ernst (Saaz) 28
Zuleger, Karl (Saaz) 28
Zypriot 434